Quãuis igitur multa ψευδογραφη. i. falsa inscriptione sub alieno nomine sũt ꝓlata: ut thyestes tragedia: hui⁹ poetę: quã Varrus edidit ꝓ sua: & alia huiuscemodi: tamẽ bucolica liquido Virgilii ẽe minime dubitãdũ est: pręsertim cũ ipse poeta tãquã hoc metuens pricipiũ huius operis & in principio ęneι: & in alio carmine suũ esse testatus sit sic dicẽs: Ille ego qui quõdã gracili modulatus auena: & reliqua. Et carmina qui lusi pastorũ audaxque iuuenta Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi.

Bucolica aũt & dici & recte appellari uel hoc solũ indiciũ suffecerat: q̃d hoc eodẽ nomine apud Theocritũ censeãt Verũ ratio quoque demõstranda ẽ.

Tria sunt pastorũ genera: quę dignitatẽ in bucolicis habẽt. quorũ qui minimi sunt αιπολοι dicuntur a gregis: hi & a nobis caprarii. Paulo honoratiores qui ποιμενεσ. i. opiliones dicũtur honestissimi: & maximi βουκολοι quos bubulcos dicim⁹. Vñ igitur magis decuit pastorali carmini nomẽ imponi: q̃ ab eo gradu qui apud pastores excellentissimus inuenitur.

Causa dupliciter inspici solet: ab origine carminis & a uolũtate scribentis.

Originẽ aũt Bucolici carminis alii ob aliam causã ferũt. Sunt eni qui a lacedęmoniis pastoribus Dianę primũ carmẽ hoc redditũ dicant: cũ eidẽ deę ꝓpter bellũ: quod toti gręcię illo tẽpore Persę inferebãt exhiberi p uirgines de more sacra non possent. Alii ab Oreste circa Siciliã uago id genus carminis Dianę redditũ loquũtur p ipsum atque pastores: quo tẽpore de Scythia cũ pylade fugerat surrepto numinis simulacro & lato in fasce lignorũ: Vñ fascelidem Dianã phibẽt nũcupatã apud cuius aras Orestes p sacerdotem eiusdẽ numinis Iphigeniã sororẽ suam a parricidio fuerat expiatus. Alii Apollini Nomio pastorali scilicet deo: qua tẽpestate. Admeti boues pascerat. Alii Libero nympharũ scilicet & satyrorũ: & id gen⁹ numinũ principi quib⁹ placet rusticũ carmen. Alii mercurio Daphnidis primi pastorũ omniũ principi & apud theocritũ & apud hũc ipsũ poetã. alii i honorẽ panos scribi putãt peculiariter pastoralis dei. Item Sileni: Siluani: atque faunorũ. Quę cũ omnia dicãtur: Illud erit ꝓbatissimũ Bucolicũ carmẽ originẽ ducere a priscis tẽporib⁹: quib⁹ uita pastoralis exercita erat. Et ideo uelut aurei sęculi speciẽ in huiusmodi personarum simplicitate cognosci: & merito Virgiliũ ꝓcessurũ ad alia carmina nõ aliũde cępisse: nisi ab ea uita: quę prima i terris fuit. Nã postea rura culta: & ad postremũ ꝓ cultis & feracib⁹ terris bella suscepta q̃d uidet Virgili⁹ i ipso ordie operũ suorũ uoluisse monstrare: cũ pastores primo: deinde agricolas canit: & ad ultimũ bellatores. Restat ut quę cã uolũtatẽ attulerit poetę Bucolica potissimũ scribendi consideremus. Aut eni dulcedine carminis theocriti: & admiratione ei⁹ illectus ẽ: aut ordinẽ tẽporũ est secutus erga uitã humanã: ut supra dixim⁹. Aut tris modos elocutionũ quos χαρακτηρασ gręci uocãt ισχνον. qui tenuis: αδρον: qui ualidus μεσον qui moderat⁹ itelligit.

Credibile erat Virgiliũ qui in omni genere pręualuerit bucolica primũ: Georgica secũdũ: Aeneidã tertiũ uoluisse cõscribere. Aut ideo potius primo bucolica scripsit: ut in eiusmodi carmine: q̃d & paulo liberi⁹ & magis u. lidũ q̃ cętera ẽ: facultatẽ haberet captãdę cęsaris indulgẽtię. repetendique agri quẽ amiserat. Ob hanc causã die tertio iduum martiarũ. Cn. cęsare interfecto: cũ Augustũ Cęsarẽ pene puerũ ueterani milites nõ abnuente senatu sibi ducem cõstituissent: Exorto ciuili bello Cremonẽses cũ cęteris eiusdẽ studii aduersarios Augusti cęsaris adiuuerũt. Vnde factum ẽ: ut cũ uictor august⁹ in eorũ agros ueteranos deduci iussisset nõ sufficiente agro Cremonẽsiũ: Mantuani quoque in quib⁹ erat Virgili⁹ maximã partẽ suorũ finiũ pdiderũt: eo q̃ uicini cremonẽsib⁹ fuerant: Sed Virgili⁹ augusti familiaritate: suoque carmine fret⁹ cẽturioni Ario obsistere ausus ẽ.

Ille statim ut miles ad gladiũ manũ admouit. Cũque se in fugam ꝓripuisset poeta: nõ pri⁹ psequẽdi finis fuit. quam se in fluuiũ Virgili⁹ cõiecisset. Sed postea a mecęnate & pollione & ipso augusto fauẽtib⁹ agros suos recepit.

Intẽtio libri: quã σκοπον gręci uocãt imitatione Theocriti poetę cõstituitur: qui sicul & syracusanus fuit: Est intẽtio etiã in laudẽ cęsaris & pricipiũ cęterorũ ꝑ quos i sedes suas redit. Vnde & ut delectatione & utilitatem finis cõtineret: sedm pręcepta cũcta confecit.

Quęri solet cur non plures q̃ decem ęglogas conscripserit: q̃d nequaquã mirandũ uidebitur ei qui cõsiderauerit ętatem scęnarũ pastoraliũ: quę ultra hũc numerũ non põt proferri: pręsertim cũ ipse poeta circũspectior Theocrito: ut ipsa res indicat uideatur metuere: ne illa ęgloga quę pollioni inscribitur min⁹ rustica uideatur: cũ ipsã sic pręstituat ipse dicẽs: Sicelides musę paulo maiora canam⁹: & itẽ similiter in aliis duab⁹ facit.

Illud tenẽdũ ẽ q̃ prędicim⁹ in bucolicis Virgilii neque nusquã: neque ubique aliquid figurate dici: hoc ẽ p allegoriam Vix eni propter laudẽ cęsaris & amissos agros hęc Virgilio cõcedũtur: cũ Theocrit⁹: quẽ hic noster toto studio imitari conatur. simpliciter oĩno conscripserit.

Quod aũt i ipso carmine tractare solet: ẽ numerus: ordo: explanatio: Numerus ęglogarũ manifestus ẽ: Nam decem sunt: ex quib⁹ proprie Bucolice. vii. ẽe credũtur. Nam tres ultimę ꝓprie buccolicę dici nõ debent Pollio: scilicet: Silenus: & Gall⁹ Prima igitur cõtinet cõquestionẽ publicã: & priuatã gratulationem de agro: & dicitur Tityr⁹. secũda amorẽ pueri: & dicitur Alexis. Tertia certamen pastorũ: & dicitur Palęmon. Quarta genethliacũ: & dicitur Pollio. Quinta epitaphium: & dicitur Daphnis. Sexta metamorphosim: & dicitur Varrus: & Silenus.

Septima pharmacentria. Octaua: amores diuersarum sexuum: & dicitur Damon. Nona continet poetę conquestionem de amisso agro: & dicitur Męris. Decima: desiderium Galli: & dicitur Gallus.

Quod ad ordinẽ spectat illud scire debem⁹ in prima tãtũ & ultima ęgloga poetã uoluisse ordinem seruare: quoniã in altera principiũ constituit: ut in georgicis ait. Tityre te patulę cęcini sub tegmine fagi. In altera ostendit finem

bucolicum carmen.

quippe qui dicat. Extremũ hunc Arethusa mihi concedere laborẽ Verũ inter ipsas ęglogas pastoralẽ conscriptiõq; ordine nullũ cẽ certissimũ est: Sed sunt qui dicũt initiũ bucolici carminis nõ tityre esse: sed prima syracusio dignata ẽ ludere uersu. Supẽst explanatio: ad quã antequã ueniamus: illud dixerim tenue esse Bucolicũ carmẽ: & usqueadeo ab heroico charactere distare: ut uersus quoque hui⁹ carminis suas quasdam cęsuras habeant: & suis legibus distinguantur. Nã cũ trib⁹ probetur metrum: cęsura: scansione: modificatione: nõ erit Bucolicus uersus: nisi in quo & pes primus partem orationis absoluerit: & tertius trocheus fuerit: & cęsura: & quartus pes dactyl⁹ magis quã sponde⁹ partem orationis terminauerit. Quintus & sextus pes ex integris dictionibus fuerit: quod Virgilius a Theocrito sępe seruatũ uictis operis difficultate neglexit: in solo principio icertũ industria an casu has cęsuras seruauerit.

Nam Tityre dactylus partem orationis absoluit tupatu: lerecu: tertium trocheum. quãuis de composita dictione cõclusit. banis sub quartum spondeum pro dactylo: cũ subiũxit. tegmine fagi. Terminatis partibus orationis integrũ cõma perfecit. Cuius rei diligentiam licet in theocriti ferme omnibus uersibus admirari.

Qui uero supradicta acri iudicio diligẽterque cõsiderarit: facile intelliget quę in georgicis intentio: quique finis fuerit: nec minus etiam in ęneide.

Poematis stili genera tria sunt: aut enim actiuũ: uel imitatiuum: quod gręci Δραματικον appellant: In quo personę loquentes introducuntur sine poetę interlocutione: ut sunt tragedię & comedię. Δραν enim gręce agere dicitur: quo genere scripta ẽ prima Tityre: & Quo te Męri pedes. Aut enarratiuum: quod gręci ΔιηΓηματικον appellant: in quo poeta ipse loquitur sine interpositione personę: ut tres primi georgicon libri. Item Lucretii carmina. Aut commune uel mixtum: quod gręci μικτον appellant. Vbi & poeta ipse loquitur: & introductę personę: ut sunt: Virgilii Aeneis.

Finis.

Seruii Mauri honorati grammatici in Bucolica Maronis Commentariorum Liber.

b Vcolica ut ferunt inde dicta sunt a custodia boum: id est: απο των βουκόλων. Pręcipua enim sunt animalia apud rusticos boues. Huius autem carminis origo uaria est. Nam alii dicunt eo tẽpore quo xerxes persarum rex inuasit Gręciam cum omnes intra muros laterent: nec possent more solito Dianę sacra persoluere: pueros iisse ad montes Laconas rusticos: & incius honorem hymnos dixisse. Vnde natum carmen Bucolicum ętas posterior elimauit. Alii dicunt Orestem cum Dianę Fascelidis simulacrũ raptum ex Scythia aduheheret: ad Siciliã esse tempestate delatum: cõpleto anno Dianę festũ celebrasse hymnis collectis nautis suis: & aliquib⁹ pastorib⁹ cõuocatis: & exinde pmãsisse apud rusticos cõsuetudinẽ: Alii nõ Dianę sed Apollini nomio cõsecratũ carmẽ hoc uolũt: quo tẽpore Admeti regis pauit armẽta. Alii rusticis numinib⁹ a pastorib⁹ dicatũ hoc asserũt carmẽ: ut Pani: Faunis: ac satyris. Et hicẽ hui⁹ carminis titul⁹. Qualitas aũt hęc ẽ. s. humilis character. tres eni sũt characteres: hũilis: medi⁹: grãdiloquus: quos oẽs i hoc iuenim⁹ poeta. Nã in ęneide grãdiloquũ habet: i georgicis mediũ: i Bucolicis hũilẽ p qualitate negotiorũ & psonarũ. Nã psonę hic rusticę sũt simplicitate gaudẽtes. s. a qb⁹ nihil altũ debet reqri. Adhibent aũt hęc ad carmẽ bucolicum. Debet quarto pede terminare ptẽ orõnis: q pes si sit dactyl⁹. meliorẽ efficit uersũ: ut nos patrię fines & dulcia. Prim⁹ etiã pes scdm Donatũ dactylus cẽ debet: & terminare ptẽ orõis. ut Tityre. Quã legẽ Theocrit⁹ uehementer obseruat: Virgi. non adeo. Ille eni in paucis uersib⁹ ab ista rõne deuiauit: hic eã: in paucis secut⁹ ẽ Terẽ. cũ de hoc metro doceret. plurim⁹ hoc pollet siculę telluris alũn⁹: Noster tar⁹ eo pastor Maro. Intẽtio poetę hęc ẽ: ut imitet Theocri. syracusanũ meliorẽ Moscho: & cęteris q bucolica scripserit. Vñ ẽ prima syracusio dignata ẽ ludere uersu nostra: neque. Et aliqb⁹ locis p allegoriã agit grãs Augusto: uel aliis nobilib⁹: quorũ fauore amissũ agrũ recepit: i qua re tãtũ dissentit a Theocrito. Ille cui ubiq; simplex ẽ: hic necessitate cõpulsus aliqb⁹ locis miscet figuras: quas pite plerũque etiã ex Theocriti uersib⁹ facit: quos ab illo dictos cõstat simpliciter: hoc aũt fit poetica urbanitate: sic Iuue. Actoris aurũci spolii. Nã uirgi. uersũ de hasta dictũ figurate ad speculũ trãstulit. Et causa scribẽdorũ Bucolicorũ hęc ẽ: cũ post occisũ. ii. idus martias i senatu Cęsarẽ August. ei⁹ fili⁹ cõtra pcussores patris & Antoniũ ciuil. i bella mouisset: uictoria potius Cremonẽsiũ agros qui cõtra eũ senserãt militibus suis dedit: qui cũ nõ sufficerẽt: etiã Mantuanorum iussit distribui nõ pter culpã: sed pter uicinitatẽ: unde ẽ: Mãtua ue miserę nimium uicina Cremonę: pdito ergo agro Virgi. Romã uenit: & potẽtum fauore meruit ut agrũ suũ solus reciperet. Ad quẽ accipiendum profectus ab Arrio centurione qui eũ tenebat pene est interceptus: nisi se pręcipitasset in Mincium unde est λληγ όρικοσ

Ipse aries etiã nunc uellera siccat. Postea ab Augusto missis triũ uiris: & ipse integer ager redditus est: & Mantuanis pro pte. Hinc est q̃ in prima ęgloga legimus recepisse agrũ: Postea cum quęrelãte; inuẽimus ut audieras: & fama fuit: sed carmina tantũ. Nostra ualẽt lycida tela inter martia: Quãtum Chaonias dicũt aquila ueniente colũbas. Nec numer⁹ hic dubius est: nec ordo librorũ. Quippe cũ unus sit liber de ęglogis tantũ multi dubitãt. Quę licet decẽ sint: incertũ tamẽ est quo ordine scriptę sint. Pleriq; duas certas uolũt ipsius testimonio ultimã: ut extremũ hunc & primã: ut in Geor. Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi. Alii primã illa; uolũt. Prima syracusio dignata est ludere uersu: Sed est sciendũ septẽ ęglogas esse meras rusticas: quas Theocritus. x. habet. Hic in tribus a Bucolico carmine: sed oĩ excusatiõe discessit: ut in genethliaco Salonini: & in Sileni theologia: uel ut ex incertis altioribus rebus posset placere: uel quia tot uarietates implere non poterat. Poetę uitã in ęneidę diximus. Opis explanatio in sequẽtibus cõprobabit. Sane sciendũ Virgiliũ. xxviiii. anorũ scripsisse bucolica. Vñ etiã ipse in fine Geor. Audaxq; iuuẽta Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi. Et dicit donatus q̃ etiã in poetę memorauimus uita in scribẽdis carminibus naturalẽ ordinẽ secutũ esse Virgiliũ. Primo enĩ; pastoralis fuit in mõtibus uita. Post agriculturę amor. Inde bellorũ cura successit. Notãdum quoq; bucolica: uel georgica cum apud gręcos in fine habeãt accẽtu; apud nos in tertia a fine habere. Nam ut in ultima sit latinitas uetat: ut in penultima non sit breuitatis efficit ratio. Etiã hoc sciendũ & psonas huius operis ex maiori parte nomina de rebus rusticis habere cõficta: ut Melibeus ὅτι μελει αυτῷ τῶν βοῶν. id est qui curam gerit boum: & Tityrus dicitur aries maior. Nam laconũ lingua Tityrus dicit' aries maior: qui gregẽ anteire cõsueuerit: Sicut etiã in comędiis inuẽim⁹. Nam Pamphilus est totus amãs. Glicerũ quasi dulcis mulier: philomẽa amabilis. Personę sicut supra dixi rusticę sũt: & simplicitate gaudẽtes. Vñ in his nihil urbanũ: nihil declamatoriũ inuẽitur: sed ex re rustica sunt omĩa negocia: cõparatiões & siqua sũt alia. Hinc est q̃ annos a fructibus cõputat: ut. Post aliquot mea regna uidẽs mirabor aristas. Hinc etiã ille cõparatiões sunt. Nam neq; me tãm uenientis sibilus austri. Nec pcussa iuuãt fluctu tã littora: Nec quę Saxosas inter decurrũt flumina ualles.

P. Virgilii Maronis Bucolica Aegloga Prima: Interlocutores Meliboe⁹: Et Tityrus Amici. ME.

Tityre[a] tu[b] patulæ recubans sub tegmine fagi:
Siluestrem[c] tenui[d] musam meditaris[e] auena.
Nos patriæ fines: & dulcia linquimus arua:
Nos[f] patriã fugimus: tu tityre lentus[g] in umbra
Formosam resonare[h] doces amaryllida siluas. TI
O melliboee deus nobis hæc ocia fecit:
Nãque[i] erit ille mihi semper[k] deus: illius aram

Tityre tu patulę recubãs sub tegmine fagi. Inducit' pastor q̃dam iacẽs sub arbore securus: & ociosus: dare opam cãtilenę. Alter uero q̃ cũ gregib⁹ ex suis pellit' finib⁹: q̃ cũ Tityrũ respexisset: ita locut⁹ est. Et hoc loco Tityrũ sub psona Virg̃ dbem⁹ accipere: nõ tñ ubiq;: sed tãtũ ubi exigit ratio: Quod aũt sub fago dicit iacere: allegoria est honestissima: quasi sub arbore glãdifera: q̃ fuit uict⁹ cã. Antea enĩ; homines glãdib⁹ uescebãtur: ũde etia; fagus dicta ẽ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν: q̃d est comedere: & hoc uidetur dicere: Iaces sub umbra fagi: in agris tuis: tuas retẽtãs possessiões: qb⁹ aleris: sicut etiã glãdib⁹ alebant' ante mortales. b Tu patulę. Patulũ dicim⁹ quod p se patet naturaliter; ut nares: arbor. Patẽs est quod & apitur & clauditur: ut hostiũ: & oculi. c Siluestrẽ musam. i. rusticũ carmẽ. d Tenui auena culmo stipula. Vñ rustici plerũque cãtare cõsueuerũt: ut alibi. Stridẽti miserũ stipula dispdere carmẽ. Dicẽdo aũt: Tenui auena. hũilis stili gen⁹ latẽter ostẽdit: quo ut supra dictũ est in bucolica utiẽ. e Meditaris: q̃d gręci μελετῶ dicũt: per antistichon. meditor dixerũt latini. L. enĩ; & D. mutuũ sibi inuicẽ cedũt. Vñ & sela p seda dicit' a sedẽdo. f Nos patriã fugim⁹. plus est q̃ si diceret relinqm⁹ Sic Hora. Teucer salamina patrẽq; cũ fugeret. g Lentus: ociosus: ut. Qui nũc lenti cõsedimus aruis. h Resonare doces amaryllida siluas. i. carmẽ tuũ de amica Amaryllidę cõpositũ doces siluas resonare. Et melius est ut simpliciter intelligamus. Male enim quidam allegoriam uolunt. Tu carmen de urbe Roma componis celebrandam omnibus gentibus. Plus enim stupet Melibeus si ille ita securus est ut tantum de suis amoribus canet. i Nãq; erit ille mihi semper deus. Iteratio ipsa excludit adulationis colorem. k Semper. i. & post mortem & dum uiuit.

Sæpe[l] tener nostris ab ouilibus imbuet agnus:
Ille meas errare[m] boues ut cernis: & ipsum
Ludere[n] quæ uellem calamo[o] pmisit agresti. ME
Non[p] eqdē inuideo: miror magis: undiq; totis
Vsqueadeo[q] turbatur[r] agris: en ipse capellas
Protinus[s] æger[t] ago[u]: hanc etiā uix tityre duco:
Hic inter densas corylos modo nāq; gemellos
Spem[x] gregis ah[y] silice in nuda cōnixa[z] reliquit
Sæpe malū hoc nobis si[a] mens non leua fuisset
De[b] cælo tactas memini prædicere[c] quercus.
Sed tamen iste deus qui sit da[d] tityre nobis. TI.
Vrbem[e] quam dicunt romā melibœe putaui
Stultus[f] ego huic nræ[g] similē: quo[h] sæpe solem⁹
Pastores ouium[i] teneros depellere[k] fœtus.
Sic[l] canibus catulos similes: sic matribus hædes
Noram: sic paruis cōponere[m] magna solebam.
Verū hæc tantū alias inter caput extulit urbes:
Quātū lēta solēt inter uiburna cupressi. ME
Et[n] quæ tanta fuit romā tibi causa uidendi? TI.

Alii ei; imperatores post mortē in numerū referūtur deorū. August⁹ aūt tēpla uiuus emeruit. Hora. Presenti tibi maturos largimur honores: Iurādasq; tuū p nomē ponim⁹ aras. Sic Luca. de Nerone. Sed mihi iam numē es. l Sępe tener nostris ab ouilib⁹ imbuet agn⁹. Imbuere est ꝓprie inchoare & initiare. Nemo āt unā eādeq; rem sępe inchoat Sed cōstat sępe pascua mutare pastores: Sicut ēt in Geor. legim⁹. Itq; pec⁹ lōga in deserta sine ullis Hospitiis: tantū cāpi iacet. Vñ necesse ē pastores totiēs aras imbuere: quotiēs mutauerint pascua. Inuēim⁹ ēt apud antiq̄ores imbuere nō inchoare: sed pfūdere & madefacere: scdm q absolut⁹ est sensus: ut sit sępe pfūdet. m Errare. pasci: ut. Mille meę siculis errāt in mōtib⁹ agnę. n Ludere. scribere: ut. Carmia q lusi pastorū. Horat. Poscimur si qd uacui sub ūbra. Lusim⁹ tecū. o Calamo agresti: rustico stilo. Sicut supra. Tenui auena. p Nō eqdē inuideo. Excusat se ne frequēs interrogatio fęlicitatis alienę ex inuidia uēire uideatur. Dicit se admirari poti⁹ q̄ inuidere. q Vsqueadeo: intātū r Turbat agris. tubamur sine ulla discretiōe culpę uel meriti: & inuidiose tēpora Augusti carpit latēter. Sane uera locutiō est turbat: ut sit impsonale qd ad oēs ptinet generaliter. Naq; Mātuanorū fuerat cōis expulsio. Si ei; turbamur legeris: uidet ad paucos referri. s Protinus porro tenus. i. lōge a finibus. Vñ est paulo post. At nos hic alii sitiētes ibim⁹ afros. t Aeger: & corpore & aio ęger dicitur: ut. Esto ęgrā nulli quondā flexere mariti. u Ago aūt ꝓprie. Nā agi dicūtur pecora. x Spem gregis. i. marē & fęminā. Reparatio ei; gregis in sexu utroq; cōsistit. y Ah silice in nuda: ad hoc ptinet pręmissa dolētis interiectio. Nā solet herbas substernere: ut ipse in Geor. dicit. Et multa durā stipula filicūq; maniplis sternere. z Cōnixa ꝓ co q est enixa: nā hiatus cā mutauit pręposiriōe. Sic. Secludite curas: ꝓ excludite. a Si mēs nō leua fuiss; stulta: cōtraria: & sensus hic est: pdituros nos quādoq; agros res maīfesta pręduicebat: s, nos mētis imprudētia intelligere nequim⁹. b De cęlo tactas memini prędicere quercus: Mire cōpositum augurium. Nam quercus in tutela Iouis est: & huius arboris fructu olim homines uescebātur. Hęc ergo tacta id est afflata: & leniter fulminata: ut Cicero. Tactus etiam ille qui hanc urbem condidit Romulus significabat nutu imperatoris posse agros eorum perire: apud quos fulminatę sunt arbores. Nam agri causa uictus sunt: sicut olim quercus. Quod autem ait tactas ostendit temporale fore dānum: quale patiūtur arbores leuiter fulminatę. c Et bene pędicere: quasi pręloqui: & pręduinare: cum ita manifestū constet esse augurium. d Da. id est dic. Sic contra Accipe nunc danaum insidias. id est audi. e Vrbem quam dicunt Romā. Quęritur cur de Cęsare interrogatus Romam describat: Et aut simplicitate utitur rustica: ut ordinem narratiōis plenum non teneat: sed per longas ambages ad interrogata descendat. Aut certe quia nullus qui continetur est sine ea re quę cōtinet. Nec potest ulla persona esse sine loco. Vnde necesse habuit interrogatus de Cęsare locum describere: in quo eum uiderat. Est autem longum hyperbaton. Vrbem quam dicunt Romam. Hic illum uidi iuuenem Melibœ. f Stultus ego. id est rusticus: qui nesciui iudicare. g Nostrę autem Mantuę. h Quo. id est ad quam. Nam aduerbium posuit pro nomine: ut. Genus unde latinum. id est a quo. i Ouium teneros: periphrasis agnorum. k Depellere. id est a lacte remouere. l Sic canibus catulos similes sic matribus hędos. Noram. sic paruis componere magna solebam. Vult urbem Romam: non tantum magnitudine: sed etiam genere differre a cęteris ciuitatibus: & esse uelut quendam alterum mundum: aut quoddam cęlum: in quo Cęsarem deum uidit. Qui enim comparat cani catulum: uel hędum capellę: magnitudinis facit non generis differentiam. Qui autem dicit: Leo maior est cane: & generis facit: & magnitudinis differentiam: Sicut nunc de urbe Roma fecit. Putabam inquit ante ita Romam cōparandam esse aliis ciuitatibus: ut solet hędus caprę cōparari. Nam quāuis maior esset tamen eam ciuitatem esse ducebam. Nunc uero probaui eam etiam genere distare: Nam est sedes deorum. Hoc autem cum dicere illę comprobat uersus. Quātum lenta solent inter uiburna cupressi. Nam uiburnum breuissimū est. Cupressus uero arbor est maxima. Hoc autem genus argumentationis & apud Aristotelem lectum est: & apud Ciceronem. m Cōponere: cōparare. n Et quę tanta fuit: Quę tanta ad magna; enim aliquid nimia necessitas uenire cōpellit. Vñ quasi miratur hominē rusticū Romā uidere potuisse.

o Libertas amor libertatis. Etenim aliter dicit seruus libertaté cupio: aliter ingenu⁹. Ille eni carere uult seruitute: hic habere liberā uitā: pro suo scilicet arbitrio agere. Sicut nūc Virg. sub psona Tityri dicit se amore libertatis Romā uenire cōpulsum: & itē latēter carpit ea tēpora: qbus libertas nō nisi in urbe Roma erat. Aut certe simpliciter intelligimus hoc loco Tityrū sicut pastorē locutū. Nā ubiq; eum Theocritus mercenariū inducit. Item Virg. Tityre dum redeo breuis est uia: pasce capellas. p Quę sera tñ respexit inertem. desidē sese: non reqrentē: nā culpat suā inertiā q nō ante Romā ierit: & sit usus puer libertate: qua uti cępit puectioris ętatis. q Cādidior: postq̄ tōdēti barba cadebat. Aut mutatio psonę: ut quē dā rusticū accipiamus loquētē nō Virg. p allegoriā. Nā ut diximus xxviii. anorū scripsit bucolica. Aut certe est mutāda distinctio: ut nō sit barba cādidior: sed libertas. Nā xxviii. barbā pōt qs metere: sed nō canā: & bene cādidior libertas: ut intelligam⁹ etiā ante in libertate: s; nō in tali fuisse Virgiliū. r Et lon. post tem. uēit. Postq̄ nos Amaryllis hēt galatea reliqt. Iūgendū est hoc totū: nā duplici ratōe tēpus ōndit quo eu; libertas aspexit. i. qñ cępit secare berbā: & relicta Galatea Amaryllidis amore detineri. Allegoricos āt hoc dicit. Posteaq̄ relicta Mantua Romā me cōtuli. Nā Galateā Mantuā uult eē: Romā amaryllida. Et bñ tēpora quasi rusticus computat a barbę sectōe. s Lōgo post tpe. Aut Archais mos est. Antiqui ei; post. ante circū etiā ablatiuo iūgebāt: qđ hodie facere mime possum⁹. Aut lōgo post una est ps oratiōis: ut sit sensus. t Vēit tpe lōgo post. sicut multomin⁹: multomagis: postmodo. Horati⁹. Postmodo qđ mihi dare obsit multūq; locuto. Et lōgopost: ut postposita: uideat' esse pręposito & in unitate coacta. u Fatebor ei; hoc p parenthesi; dictū est. x Nec spes libertatis erat: nec cura peculii: nec spare poterā libertatē in oppressa ciuitate: nec habere curā patrimonii. y Peculi aūt ant ātique dixit: qa omne patrimoniū apud maiores peculiū dicebat' a pecorib⁹: i qb⁹ eorū cōstabat uniuersa substātia. Vñ etiā pecunia dicta a peculio Aut certe & hoc ad morsū tēporū ptin;: nā; modu tātū serui peculiū dicim⁹: ut inuidiose patrimoniu; suū dixerit peculū: ac si seruus eēt: qa si diu apud Mantuā seruisse mēorauit. Sane peculi p peculii: per synęresim dictū est. z Exiret uictima septis: Septa pprie sūt loca in cāpo martio inclusa tabulatis: in qbus stans populus roman⁹ suffragia ferre cōsueuerat. Sed quoniā hęc septa similia sunt ouilibus: duo hęc inuicem pro se ponūtur: ut hoc loco septa pro ouil b⁹ posuit. Item Lucanus ecōtra. Et miserę maculauit ouilia romę. Iuuenalis. Antiquo quę proxima surgit ouili.

Libertas[o]: quae[p] sera tamen respexit inertem
Candidior[q]: postquā tondenti barba cadebat.
Respexit tamen: &[r] longo[s] post tēpore uenit[t]:
Postquā nos amaryllis habet galatea reliquit:
Nāque fatebor[u] enim dū me galatea tenebat:
Nec[x] spes libertatis erat: nec cura peculi[y]:
Quāuis multa meis exiret[z] uictima septis
Pinguis[a]: & ingratae[b] premeretur caseus urbi:
Nō unq̄ grauis aere domū mihi dextra redibat.
Mirabar quid moesta deos amarylli[c] uocares:
Cui[d] pendere sua[e] patereris in arbore poma.
Tityrus[f] hinc aberat. ipse te tityre pinus:
Ipsi te fontes: ipsa haec arbusta uocabant.
Quid facerem. neque seruitio[g] me exire licebat:
Nec tā praesentes alibi cognoscere diuos:
Hic illum uidi iuuenem[h] meliboee: quot annis
Bis senos cui nostra dies[i] altaria fumant[k].
Hic mihi responsum primus[l] dedit ille petenti
Pascite ut ante boues pueri sūmittite tauros. NE
Fortunate[m] senex ergo tua rura manebunt:
Et[n] tibi magna satis: quāuis[o] lapis omnia nudis
Limosoque palus obducat[p] pascua iunco.
Non insueta grauis[q] tentabunt pabula foetas:
Nec mala uicini pecoris contagia laedent.
Fortunate senex hic[r] inter flumina nota[s]:
Et fontes[t] sacros frigus[u] captabis opacum.

a Sane pinguis melius ad uictimā quā ad caseum referť. b Ingratę urbi: quia quū alimēta ciuitatibus prestētur ex rusticorū labore: in his rustici etiā deridētur a ciuibus: & multa pdunt: & aduectarū rerū. precia iniqua suscipiūt. c Amarylli uocares. uocatiuus grecus est: qui breuis est quotiēscūq; noiatiuus in is terminať: ut Amaryllis pieris. Hora. Dulcēq; strepitū pieri tēperas. d Cui pendere. ſ. in cuius honorē. e Sua poma. i. ipsius arboris poma ppria. Quid uocares. Hoc Virgi. psonę cōuenit. Męsta amaryllı. deēt tibi quę nomine lętabare poeta. f Tityrus. Virg. g Seruitio: ab seruitio. Seruitiū est cōditiōis indiciū. h Iuuenē. Cęsarē dicit Octauianū Augustū. Decreuerat ei; senat⁹ ne qs eum puerū diceret; ne maiestas tāti impii minueret. i Dies. i. pricipia mēsū uel idus eiu; mensū. k Fumāt. i. sacrificāt. l Primus. i. ante quē nullus fit. m Fortunate senex: non ad ętatē Virgilii refert: sed ad fortunatū futurū. Pręsago usus est uerbo. n Et tibi magna satis. Ordo est magna satis pascua. o Quāuis lapis. id est quāuis sit mons & lacus: nam a monte usque ad lacum: & inde usque ad arborē quādam fuerat terra donata tuę possessioni. p Obducat. tegat. q Grauis: accusatiuus pluralis: quasi graues. r Hic inter flumina: inter padum & Mintium. s Notae: cara. t Fontes sacros: quia omnibus aquis nymphe sunt presidētes. u Frigus opacum. quia ęstiuo tempore sub umbra fit frigus: nam unum frigus est hyeme: alterū quo refrigeramur ęstate.

x Ab limite. Limes est agri termin⁹. Sepes: subaudi fiet. y Hyblęis. Hybla: uel hyble oppidū est Sicilię: quod nūc Megara dicit. & posuit speciē pro genere. z Depasta florē: depastū florē hēns: uel comesta. a Salicti. uirgulti genus: eo q̄ salit & surgit cito. Salictū: ubi sūt multe salices. b Sępe leui. Hic uocat rusticū ad dulcia. q̄ sūt in reb⁹ q̄b⁹ delectat. c Sonū inire. i. dormire. d Frōdator. i. rustic⁹: uel aial quod frōdib⁹ uescit. Nā tria genera sūt frōdatorū. Frōdatorq; arbores āputat: & frōdib⁹ māipulos facit hyemis tpe aialib⁹ ad pastū offerēdos: & qui māib⁹ uitiū folia auellit: quo ardor solis uuā maturiorē reddat. Aut auis q̄ in frōdib⁹ habitat: & his uescit. Vel et palūbes q̄ in frondibus nidificāt. Ad auras. i. in die. e Raucę .i. brongidę. f Palumbes: quas: uulgus tetas uocat. & nō dicitur latine: s; multorū aucto ritas latinū facit. Cicero in ea q̄ talem astis scribit Iam mare tyrrenū lōge penitusq; palūbes reliquit g Gemere: canere. ꝓprie nō dicit de turture. h Turtur: & masculino & feminino genere inuānit ut hic. Aeria turtur cessabit. & Plau. Tibi obustos turtures. i In ęthere ceruii: auiū more. Ante cerui uolabūt: & pisces sine aqua uiuēt: ante rerū natura mutabit: quā nos Cęsarē possimus obliuisci. k Freta: maria: a feruore dicta. l Destituēt. i. dereliquēt. m Pererratis: lustratis: uel errore cōfusis. n Amborū. id est germanorū: & parthorū. o Exul. i. parthus: & german⁹. p Illius. i. Augusti Cęsaris. q Ararim. Arar fluui⁹ ē gallię fluens in flumē Rhodanū. r Tigris. armenię fluui⁹: in fluēs persicū sinū. Itaq; p Tigrim: & Ararim uult diuersa loca inī se significare. Dicit prius parthū ex arare bibiturū: & germanū ex tigri: quam sibi obliuiōe; futurā de nō amissi agri Cęsa is bñficio sitiētes ibim⁹ afros. Tropus synecdoche: Ab a fris eī; lybiā: q̄ aqua indiget intelligi uult. Scythia: regio septētrionalis est. s Et rapidū cretę ueniemus oaxen. hoc ē lutulētū: q̄d rapit cretā. Creta: alba terra dicit. Nā oaxis fluui⁹ est mesopotamię: q uelocitate sua rapiēs albā terrā turbulēt⁹ efficit. t Penitus. i. oīno. u Diuisos. q̄a olim iūcta fuit orbi terrarū britanniā. Est eī; insula sita i oceano septētrionali: & a poetis alter orbis terrarū dicitur. x En. ecce. y Vnquā: aliqñ. En unq̄. Virgi. alio loco dinidit p inpositiōem: ut infra in ipso libro. En erit unq̄ ille dies: qd significat unq̄ ne aliqñ. z Culmē. eo quod culmis tegit. Hic prisca rusticanorū ętas habitabat. ideo culmina dicta sūt tecta: q ueteres ędificia de culmo cōtegebant. i. paleis emessis bus. a Tuguri: a tegēdo dictū. b Cespite: herba cū ꝓpria terra euulsa. c Post aliquot: post multa tēpora. [illegible] quasi rustic⁹ p aristas nūerat ānos. d Mea regna. i. ubi dominatus sum: uel senē se dicit agros suos recepturū. e Impius miles: iratus nęc libe[n]s impios milites dicit. Seu q̄ agrum suum tencant. Seu q̄ ciuile gesserint bellum: qui pro antonio arma portauit: qui bella ciuilia gessit. Hic lesit Virgilius Octauianū Augustū: tamē secutus est ueritatē diu miles portādo uincēdo alios. f Noualia. i. noua rura: quę p singulos ānos renouātur p semia. Vel etiā noualia dicitur ūde silua tollitur. g Habebit: in spe ponitur. h En quo discordia: ad quā miseriā. i Insere: sibimetipsi impat: & apostrophē facit ad se ipsum dolendo: uel inuidendo non habere sc id quod Tityrus. k Pone ordine uites: quia quadrato ordine uites ponuntur. l Quondam felix pecus. quando manebat mihi hęreditas: uel quandiu ego felix fui aliquādo in finibus nostris. Hic uidit se pastor exclusum esse: & uidet se non habere illud quo Tityrus utitur. m Dumosa. id est drisidi. n Pendere: quia cum pascuntur spinosa pendent. o Carmina. id est quia non libet rustico canere carentis possessione. p Cytysum: genus fruticis: est herba quę nascitur inter campos & siluas in Cytissa ciuitate. q Amaras: hominibus. nam capris dulces sunt. r Mitia: matura: quę nō remordēt os; mordentes

Hinc tibi quæ semp uicino ab[x] limite sepes
Hyblæis[y] apibus florē depasta[z] salicti[a]
Sæpe[b] leui somnum[c] suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frondator[d] ad auras:
Nec tamen interea raucæ[e] tua cura palumbes[f].
Nec gemere[g] aeria cessabit turtur[h] ab ulmo. TI.
Ante leues ergo pascentur in[i] æthere cerui:
Et freta[k] destituent[l] nudos in littore pisces:
Ante pererratis[m] amborum[n] finibus exul[o]
Aut ararim[q] parthus bibet: aut germania tigrī[r].
Quā nostro illius[p] labatur pectore uultus. ME.
At nos hinc alii sitientes ibimus afros:
Pars scythiam: &[s] rapidū cretæ ueniemus oaxē.
Et penitus[t] toto diuisos[u] orbe britannos.
En[x] nūquam[y] patrios longo post tempore fines:
Pauperis & tuguri[a] congestum cespite[b] culmē[z].
Post[c] aliquot mea[d] regna uidens mirabor aristas.
Impius[e] hæc tam culta noualia[f] miles habebit[g].
Barbarus: has segetes: en[h] quo discordia ciues
Perduxit miseros: en quis cōseuimus agros.
Insere[i] nunc meliboee pyros: pone[k] ordine uites.
Ite meæ quondam[l] felix pecus: ite capellæ.
Non ego uos posthac uiridi ꝓiectus in antro
Dumosa[m] de rupe ꝓcul pendere uidebo[n].
Carmina[o] nulla canam: nec me pascente capellæ
Florētē cytisum[p]: & salices carpetis amaras[q]: TI.
Hic tamen hac mecū poteris requiescere nocte
Fronde super uiridi: sunt nobis mitia[r] poma:

s Castaneę molles.id est maturę:uel malę antiquiores:molles maturę. t Et pressi:emulcti:aut in caseū coacti. u Fumant.id est ad uespum cęna preparāda. x Maiores cadūt.duplicātur:quia dum duplicātur umbrę:& sol decedēs crescentes duplicat umbras:nox iminet.

Formosum pastor.Corydon corydonis in psona Virgi.intelligit.Cęsar Alexis in psona inducit. a Ardebat.impatiēter diligebat. b Alexim quē dicūt Alexandrū fuit seruus Asinii Pollionis:quē Virg. rogatus ad prādium:cum uidisset in ministerio omniū pulcherrimū dilexit:eūque dono accepit.Cęsarē quidam accepūt formosu; in opibus & gloria. Alii pueru; Cęsaris:que; siquis laudasset gratā rem Cęsari fecisset. Nam Virgilius dicitur in pueros habuisse amorē. Nec enim turpiter eum diligebat. Alii Corydonem Asinii Pollionis puerū adamatū a Virgilio ferūt:eūque ei a dn̄o datu; Corydonē a Virgilio ficto noie nūcupari ex eo genere auis quę corydalis dicitur dulce canēs. Alexim uero puerū quasi sine rīsiōe:ac supbū. Hūc aūt dilectū fuisse Polliōis:& Virgiliū gratū se futurū existimasse si cum laudaret: cuius forma Pollio delectabai: qui eo tēpore trāspadanā Italię partē tenebat:& agris pręerat diuidēdis. c Nec quid speraret.id est nec spem potiēdi habebat. d Tanti.tantūmodo. e Asiduę.id est sępius. f Incōdita:incōposita:subito dicta agrestia: uel isanę mētis dicta uerba. Vel incōdita.i.incōscripta:ut Salu. in Iugurthino. At illi qbus uires aderāt ruere cūcti ad portas: incōdita tenere. g Mōtibus:qui amorē ei pręstabāt. h Iactabat.i.fundebat in cassum. i Inani.prę amore nihil sibi pcurās:sed in absentē iuuenē loqbat. k Crudelis:inexorabilis: q nō flecteris meo amore:nec te potiūdū prębes. Vel allegoricos crudelis Cęsar:qui nō flecteris meis scriptis:& nō das ereptos agros. l Alexi.i.Cęsar. m Mori:p contēptu. n Frigora:nō aprica loca. o Aestu:ęstiua. p Lacertos:genus serpētis. q Thestylis nomen rusticę mulieris: quę messoribus ęstu fatigatis diuersa genera herbarū cōtūdens pulmētariū his parat. Vel concubina Corydonis. Vel Thestylis.i.fictilis rusticū nomē:ut ab eo q ponat cibū rusticis. r Fessis:uel labore:uel ęstu. Vel fessis.i.feruētib⁹ uehemēti ardore fatigatis: uel laboris instātis. s Allia serpilluq;. herbas calidas:quę ęstu; repellūt. Nam ut etiā Pli. dicit in naturali historia. Ois medicina aut a cōtrario:aut a simili quęrit. Vn̄ etiā calor pōt aut frigore:aut alio calore depelli. Hinc ē quod in ultima ecloga:cum amator remediū quęrat ardori dicit se iturū ad Scythiam:aut ad ęthiopiā:ut. Aethiopū uersemus oues sub sidere cancri. Quarū regionū altera est frigidissima:altera feruens calore. t Sane serpillus. herba est:quę in gręco aspirationē habet:quam gręci herpillon dicunt. In multis enim nominibus: quę in gręco aspirationē habēt:nos pro aspiratiōe s ponim⁹. Inde est q pro herpillo serpillū:pro ἕξ sex:p ἑπτὰ septē. u Rapido ęstu:uehemēti feruēti. Fessis aūt:uel ęstu:uel labore. x At mecū raucis tua dū uestigia lustro. Sole sub ardēti resonāt arbusta cicadis. Adsi per d interit:erit hypbaton:ut sit dū tua lustro uestigia:ad me arbusta resonāt:cū raucis cicadis. Sed meli⁹ est ut at cōiūctio sit:& ita itelligam⁹ Thestylis herbas tritas messorib⁹ parat. Verū mecū resonāt arbusta cū raucis cicadis. y Tristes ama. Bene addit tristes. Plerūq; ei; ut ait Teren. Amātiū irę amoris itegratio ē.ut uerā irā ostēderet:nō fictā illā:quę aliqd gratię habere cōsueuit. Vn̄ Hora. Vrit gratia pteruitas. z Supba fastidia. Ex fastidio ei; uēit ois supbia. a Nōne menalcā. Tres dicit amasse Virg. Alexandrū quē donauit ei Pollio:& Cebetē puerū:cū Leria puella: quos a Męcęnate dicitur accepisse. Vn̄ uolunt quidā per Amaryllida Leriam:per Menalcā Cębetem intelligi. b O formose puer. Bene dicit donatus suspēdendū o:& sic dicēdum. Formose puer:ut intelligam⁹ per iram eum aliud uoluisse dicere. Sed in hęc uerba ne Alexim offenderet amoris necessitate cōpulsu;. c Ne crede:ne confide. Salu. Virtuti satis credebant.id est confidebant. d Alba ligustra cadunt:& rustice:& amatorie ex floribus facit cōparatiōe;. Ligustru; aūt flos est cādidissim⁹:sed uilissimus. e Vacinia uero sunt uiolę:quas purpurei coloris esse māifestū est.

Castaneæ[s] molles:&[t] pressi copia lactis.
Et iam sūma procul uillar; culmina fumant[u]:
Maioresque[x] cadūt altis de mōtibus umbræ.

Drāmaticon: Vel Mythicon: Aegloga Secunda: Poeta Corydonē Amātem Alexim Scribit.

Formosu; pastor corydon ardebat[a] alexim[b]
Delicias domini: nec[c] qd speraret habebat.
Tātum[d] inter densas umbrosa cacumina fagos
Assidue[e] ueiebat: ibi hæc incondita[f] solus
Montibus[g] & siluis studio iactabat[h] inani[i].
O crudelis[k] alexi[l] nihil mea carmina curas:
Nil nostri miserere: mori[m] me deniq; cogis.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora[n] captant:
Nunc uirides etiam occultāt spineta lacertos[p].
Thestylis[q] & rapido[u] fessis[r] messoribus æstu[o]
Allia[s] serpillūque[t] herbas contūdit olentes.
At[x] mecum raucis tua dum uestigia lustro:
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Non ne fuit satius tristis[y] amaryllidis iras:
Atq; supba[z] pati fastidia: non[a] ne menalcam:
Quāuis ille niger: quāuis tu candidus esses.
O[b] formose puer nimiū ne[c] crede colori.
Alba[d] ligustra cadunt: uacinia[e] nigra legūtur.

f Quã diues pecoris niuei. Tria sunt quibus amatores possunt placere diuitiis pulchritudine cantilena: quibus oĩb⁹ se ualere cõmemorat. Et multi sc̃dm Homerũ qui ait [illegible] legitur mei quã lactis. Sed melr⁹ est ꝗ di ues pecoris niuei. Nam cãdide oues in ingenti sunt precio. Vñ in Geor. legimus. Continuoq; greges uillis lege molli bus alba. Item alibi. Niuee si [illegible] si credere dignũ est. g Mille meę siculis errãt in montibus agnę. Theocri tus [illegible]. h Errãt ait. ꝗ fecunditate pascũt. i Et quod ait agnas: & a fetu & ab ętate laudauit. k Lac mihi nõ ęstate nouũ nõ frigore desit. Multo mel⁹ quã Theocritus ille ei; ait. [illegible Greek] Sed caseus seruari pñcĩ natũ est & quouis tẽpore qs hẽat caseũ. Hoc uero laudabile est siqs hẽat lac nouũ. i. colastrũ qd nõ tri generis est: nam semper in esse pecoribus nõ pt. Sane hũc uersũ male distinguẽs Vergilio nastrix [illegible]. Lac mihi nõ ęstate nouũ: nõ frigore desit. id est semp mihi desit. l Amphion dircę. in actęo aracy. Amphion & Zetus fratres fuerũt ex Ioue & Antiopa: Sed Zetus rusticus fuit. Amphion uero musicę artis peritus. m Sane Aracynthus mõs est thebanus. Vñ actęo litterali debemus ac cipere. At prul in sola secrete tondes acta. Non Atheniẽsi: licz Athenę ἀκτή primo dictę sint: Quanq̃ plerĩq; actęo aracyntho atheniẽsi accipi ant: nõ ꝙ aracynthus apud athenas esset sed ut ostẽ dat rustici imperitia. Nã Theocrit⁹ ad exprimẽdam rusticã simplicitatẽ multa aliter ꝗ res habeat dicit Hacranis pñt & Oaxis Cretę flumina accipientẽ sit ut diximus mesopotamię. n Nec sum adeo in formis. [illegible] suã cõmemorat pulchritudinẽ. Sic Cicero in [illegible]. Eũ pęniteat nõ deformẽ esse natũ. Nã pulcherrimũ noluit dicere. o In littore uidi: Cum placidũ uentis staret mare. Negat hoc per rerũ naturã fieri posse. Sed Theocritũ secutus est: qui hoc dicit de Cyclope [illegible Greek]. Sed illic est excusatio. Vel qa ingẽtẽ; habet oculũ Cyclops: uel q a filius Neptuni est. Vñ q ait in littore: uoluit q̃dam in aqua a fluctib⁹ derelicta. i. in lacuna li toris se eum uidere potuisse. Quã rem illud excludit. Cum placidũ uẽtis staret mare. Sed adeo in mari imago nõ cer nitur: quia nõ stat quod si stet: non pt ctiã nobis imaginẽ reddere. p Non ego daphnim. Daphnis filius fuit mer curii: formosissim⁹ puer: qui primus dicit pastor fuisse. Si nunq̃ fallit imago. Nulla enĩ; res ita decipit quẽadmodum imago. Nam & in speculo cõtraria ostẽdit uniuersa: & in aqua remũ integrũ quasi fractũ uidem⁹. Quod etiã Cice ro in Tusculanis plenius docet. q Iudice te metuã. ac si diceret: qui meã despicis pulchritudinẽ. r Tibi sordida ru ra. utinã libeat tibi mecũ habitare? Rura tibi sordida. i. quę tu putas sordida: nam tibi bis accipim⁹. t Sane melius habito illam rem: quam habito in illa re dicimus. Nam & principalitas huius uerbi frequentatiui accusatiuũ regit: ut habeo illam rem: unde fit habito illam rem: non in illa re ut habitare casas. u Figere ceruos: aut furcas: quę figũ tur ad casę sustentationẽ: quę dictę ceruũ ad similitudinẽ cornuũ ceruinorũ. Aut ꝙ melius est. Figere ceruos. i. uena ri: & iaculari intelligamus: ut magis ad uoluptatẽ eum q̃ ad laborem inuitare uideatur. x Viridi hibisco: ad his bisciũ compellere: scilicz a lacte depulsos. y Hibiscum autem genus est herbę: & sic dixit Hibisco: ut. It clamor cęlo. id est ad cęlum. z Imitabere pana canendo: exemplo numinis in agris mecum poteris canere. Nam Pan de us est rusticus in naturę similitudinẽ formatus. Vñ & Pan dictus est. id est omne. Habet enim cornua in radiorum solis: & cornuũ lunę similitudinẽ. Rubet eius facies: ad ętheris imitationẽ. In pectore nebridem habet stellatã: ad stellarum imaginem. Pars eius inferior hispida est ppter arbores: uirgulta: feras. Capriños pedes habet: ut ostendat terrę soliditatẽ. Physitulã septẽ calamorũ hẽt: ppter harmoniã cęlestem: qua septẽ soni sunt: ut diximus in ęneide. Septẽq; discrimina uocum [illegible] habet. id est pedũ ppter annum qui in se recurrit. Quia hic totius naturę deus est. A poetis fingi ẽ cũ amore deo luctat⁹: & ab eo uict⁹. Quia ut legim⁹. Omnia uincit amor. Ergo Pan sc̃dũ fabulas amasse Syringa nympham dicit; quã cũ sequeretur illa implorato terrę auxilio in calamũ cõuersa est: quẽ Pan ad solatiũ amo ris incidit: & sibi physitulã fecit. a Sane sciendũ Pan[illegible] accẽtũ. Greca eĩ; monosyllaba: quę ad nos trãseũt crescit in obliquis casib⁹: & in genitiuo & datiuo singularib⁹ ultimę syllabę accentũ dãt: ut Panos pane. Lyncos lyn ci. Plur[illegible] habet [illegible] ad nos transferre non possunt. b Nec te pęniteat calamo triuisse labellum. Non tibi parũ uideatur. Teren. At enim ꝗtum hic operis fiat pęniteat. id est parũ uidetur. c Et notandũ pęniteat ut sit pro pęniteret: [illegible] in defectiuis licitur sicubi pręsens nõ inuenimus. Quanq̃ inuis mus [illegible]. d [illegible] Vnoniũ labra [illegible]

Despectus tibi sum: nec quis sim quęris alexi:
Quam⁹ diues pecoris niuei: quã lactis abũdans:
Mille meę siculis errant in montibus agnę:
Lac mihi non ęstate nouũ: non frigore desit.
Canto quę solitus si quando armenta uocabat:
Amphion dircęus in actęo aracyntho.
Nec sum adeo informis: nup me in littore uidi:
Cũ placidũ uẽtis staret mare. non ego daphnim
Iudice te metuã: si nũquam fallit imago.
O tantũ libeat mecũ tibi sordida rura:
Atq; humiles habitare casas: & figere ceruos:
Hędorũq; gregem uiridi cõpellere hibisco.
Mecum una in siluis imitabere pana canendo:
Pan primus calamos cera coniũgere plures
Instituit. pan curat oues: ouiũq; magistros.
Nec te pęniteat calamo triuisse labellum.

e Quid nō faciebat amyntas: Quēadmodū mihi nō obsequebatur: & ex affectu alterius hunc cogit. f Disparibus septē cōpacta cicutis: inęqualib⁹ cānis: nā & hermonia inęqualis ē. g Cicuta aūt ē spaciū qd est inter cānarū nodos. h Cōpacta: cōiūcta ut turrim cōpactis trabibus quā eduxerat ipse. i Et dixit moriens te nūc habet ista secūdum: Cōmendat munus & ex eo q ei hęreditariū datū est: & ex eo q inuidiā meruit. Nā res optimę & difficile donātur a minis: & acceptę facile merētur inuidiam. k Preterea duo nec tuta mihi ualle reperti: cōmendat a difficultate: Sic in primo: Reliquias troia ex ardente receptas. l Sparsis etiā nūc pellibus albo: qui hōt adhuc maculas a prima ętatę ueniētis. Accessū eni tēporis mutant colorē: & corū maculę esse gratię minoris incipiūt: ergo dicit seruo tibi capreolos: qui adhuc sūt pellibus albo aspersis. m Quos etiam nunc tibi seruo id est quos adhuc tibi seruo licet roger a Thestyli amica: quę hos a me cupit abducere. n Siccant: sugunt. o Orāt abducere: orat ut abducat. & figuratū ē: ut donat habere. i. donat ut habeat. p Et faciet: uoluit dicere & faciā: ne quē amabat offenderet: si se uelle alteri dare munus diceret: qd ei parauerat. q Huc ades o formose puer: tibi lilia plenis Ecce ferūt nymphę calathis. Tātū honoris hēt puero: ut ei dicat etia numina obsecutura: r Sane calath⁹ gręcū ē: nā latine quasillū dicitur Cicero in philippicis: ac uero iter q̄sil la pendatur aurū. s Candida nais: uel pulchra: uel dea. Nā dii umbris cōtrarii sunt: quas nigras eē cōstat: hinc ē candid⁹ insuetū miratur limē olympi. t Pallētes uiolas: amātium tictas colore Horatius: Et tinct⁹ uiola pallor amātium: unde nō pręter affectionē amātis eos flores nymphas dicit offerre: qui sūt amātibus similes. u Sane papauer: Narcisus Anethus pulcherrimi pueri fuerūt: qui i flores suorū nominū uersi sūt: quos ei offerēdo quasi admonet: ne ipse etiā tale aliquid unquā ex amore patiatur. x Tū casia: herba suauissimi odoris: ut sequētia indicant: quā gręci casiam dicūt: & sic dictū ē Tum casia atque aliis intexens suauib⁹ herbis: ut in Salustio: Leonē atq; alias feras. y Mollia luteola pingit uacinia caltha: mollia uacinia pingit. i. cōponit de caltha luteola. Nā nisi luteola septimos sit casus: non stat u ersus. Mollia autē tactus plumei scilicet: & hoc dicēs ex colorū diuersitate quęrit ornatū. z Cana legā tenera lanugine mala. Mala dicit cydonia

Hæc eadē ut scirem: quid[e] nō faciebat amyntas:
Est mihi disparibus[f] septem cōpacta[h] cicutis[g]
Phystula: damœtas dono mihi quā dedit olim:
Et[i] dixit moriens: te nunc habet ista secundū.
Dixit damœtas: inuidit stultus amyntas:
Præterea[k] duo nec tuta mihi ualle reperti
Capreoli sparsis[l] etiam nunc pellibus albo:
Bina die siccant[n] ouis ubera: quos[m] tibi seruo.
Iam pridem a me illos abducere thestylis orat[o]:
Et[p] faciet: quoniā sordent tibi munera nostra.
Huc[q] ades o formose puer: tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis[r]: tibi cādida[s] nais
Pallentes[t] uiolas: & summa papauera[u] carpens
Narcisum: & florem iungit bene olentis anethi
Tum[x] casia: atq; aliis intexens suauibus herbis
Mollia[y] luteola pingit uacinia caltha.
Ipse ego cana[z] legam tenera lanugine mala:
Castaneasq;[a] nuces: mea[b] q̄s amaryllis amabat:
Addā cerea[c] prūa hōos[d] erit huic & quoq; pomo.
Et uos o[e] lauri carpam: & te[f] proxima myrte:
Sic[g] positę: quoniā sua ues miscetis odores.
Rusticus[g] es corydon: nec munera curat alexis.
Nec si muneribus certes. concedet iolas[h]:
Heu[i] quid uolui misero mihi: floribus[k] austrū
Perditus: & liquidis imissi fontibus[l] apros:

quę lanuginis plena sunt: sed non pręter obliquitatem. Nam ut in ęneide diximus: apud Creteñses infamię genus iuuēibus fuerat nō amatos fuisse: & uerecūde rem inhonestā supprimit: quā Theocritus apte cōmeorat. a Castaneasq; nuces. Bñ spēm addidit: nam nuces dicūtur oia tecta corio duriore: ut auellanę: amygdalę: iuglādes: castaneę: sicut ecōtra dicūtur poma oia molliora. b Mea quas amaryllis amabat: ne eas uiles existimes: quas amaryllis est amare dignata. Nam apud illā in ingēti fuerūt honore. c Cerea pruna. aut cerei coloris: aut mollia. Ora. Cęrea Telephi laudat brachia. d Honos erit huic quoq; pomo: si a te dilectū fuerit: sicut castaneę in honore fuerūt amatę amaryllidi. e O lauri. lic; Ora. dixerit. Sub lauru mea. Meli⁹ nī est iuxta sedam formā inflectere: nā meli⁹ sonat. f Pro. myr. uel uicina lauro: uel ad odorē pxia. Pōt ei; utrūq; itelligi. g Sic po. quo. sua mis. odo. quonā positę uos uestra suauē odorē creatis. g Rustic⁹ es cory. Arguit se stultitię q eū se spat placare munerib⁹: qui pōt habere meliora. Nā supra ait. Delitias dñi. h Iolas: uel ditior amator: uel eius dñs. i Heu qd uolui misero mihi: quo quo modo eum discedere dicit: quē supra cū eo diximus nō fuisse: Nam ait. Solus mōtib⁹ & siluis. sed ratiōe nō caret Epicurei ei; dicit q etiā Cicero tractat geminā esse uoluptatē. Vnā quę pcipit: & alterā imaginariā: solic; ea q̄ nascit ex cogitatiōe. Vñ ita debemus accipe hic usum per cogitationē: illa imaginaria uoluptate: qua & cernere & alloqui uidebatur absentem. Sed postq̄ obiurgatiōe sua in naturalē prudētiam est reuersus: caruit utique illa imaginaria uoluptate: ubi nūc sibi se obfuisse dicit per hanc rationationē. Rustic⁹ es Corydon: nec munera curat alexis. Nec si munerib⁹ certes cōcedet Iolas. k Florib⁹ austrū: quo facili⁹ arescūt. l Fōn. apros. qui puros fōtes cęnosos efficiūt

m Quē fugis ah demens? Iterū p phantasiā quasi ad presentē loquitur: & quasi ille dixisset siluas: hic infert. n Hitarunt dii quoq; siluas: Dardaniusque Paris: & paris habitauit siluas qui de dearū pulchritudinē iudicauit. o Pallas quas condidit arces Ipsa colat: Ideo dea artiū Minerua dicitur quia de capite Iouis nata ē: sed q̄a dea est artium & ingenii: ideo ista finguntur. Nihil ei est excellētius ingenio: quippe quo regūtur uniuersa. p Torua leęna lupū: theocriti sunt isti uersus & bene se reuocat ad rusticas cōperationes. Pene eni fuerat lapsus dicēdo: Pallas quas condidit arces. q Leęna aūt dictū est sicut dracęna. & quod ait. Torua leęna lupū sequitur: uerū est. Nā necesse est ut ueniente lupo aduentus agnoscatur leonis. r Te corydon o Alexi. Donoa ātibacchius est: sed o breuis fit: q a uocalis uocalē sequitur: sic Hamo. πλαγχ Θηνέπτεί ρο ἰησ ἵερον. s Trahit sua quęque uoluptas: Notatur a criticis φ hanc sententiā dederit rustico supra bucolici carminis legē: aut possibilitatē. t Aratra iugo referunt suspensa iuuenci: Hora. Videre fessos uomerē uersum boues collo trahentes lāguido: & hoc uult dicere oīa excepto amore finiūtur. u Sol crescentes decedens duplicat umbras: uariauit: Nā agit supra: Maioresq; cadunt altis de mōtibus umbrę: duplicat autē: auget. Salustius: Et Marius uictus duplicauerat bellū. x Me tamē urit amor: cū iā calor sit solis exhaustus. y Quę te demētia cepit. i. cur amorib⁹ uacas: cū multa sint quę debes in agro pficere? z Semiputata tibi frōdosa uitis in ulmo est. plus est q̄ si imputata diceret. Tollerabili⁹ est ei nō incipe aliqd q̄ icepta deserere. Hic est illud in prio. Me ne icepto desistere uictā? Item in Georg. Atq; opē in medio defixa reliqt aratra. Sane gemiuā arguit negligentiā: & qđ semiputata uitis sit: & qđ frōdosa ulm⁹: nā utriq; obest. Vñ est in Geor. Bis uitibus ingruit umbra. Et aut simpliciter intelligimus hunc locū: ut suā arguat negligētiam. aut certe illud est: non mirū me esse demētē: qui habeo uites semiputatas. Nam in sacris dicitur: φ corripiat furore qui sacrificauerit de uino: qđ est de uitib⁹ iputatis. a Quin tu. q̄nimo: hortatiū est. b Quorū idiget usus. idest quę usus rusticus requirit. Sane & eget illa re dicim⁹: ut eget illo senatu: & eget illius rei: inde est indiget: nam & hoc utriq; iūgitur casui. c Detexere. multū texere. Fiui re: pficere. Nam de modo nō minuētis est: sed augētis. d Inuēies alium si te hic fastidit alexis: aliū alexim: aliū puerū formosissimū: qui te minime spernat. Et uolūt quidā in hoc loco esse allegoriā antiquā in Augustū: ut intelligam⁹ aliū impatorē: si te August⁹ cōtēnit pro agris rogantē. Sed meli⁹ simpliciter accipimus hunc locū: nam nihil habet quod possit ad cęsarē trahi. Illud uero paulo post pene apte dicetur in Augustum cęsarem: quoniam sors omnia uersat.

Quę;[m] fugis ah demēs? habitarūt[n] dii quoq; siluas:
Dardaniusq; paris. pallas[o] quas cōdidit arces
Ipsa colat: nobis placeant ante omnia siluæ.
Torua[p] leæna[q] lupum seqtur: lupus ipse capellā.
Florentem cytisum sequitur lasciua capella.
Te[r] corydon o alexi: trahit[s] sua quęq; uoluptas:
Aspice aratra[t] iugo referūt suspensa iuuenci.
Et sol[u] crescentes decedens duplicat umbras.
Me[x] tñ urit amor. quis enim modus adsit amori?
Ah corydon corydon quæ[y] te dementia cepit?
Semiputata[z] tibi frondosa uitis in ulmo est.
Quin[a] tu aliqd saltē potius quorū[b] indiget usus
Viminibus: mollique paras detexere[c] iunco?
Inuenies[d] alium: si te hic fastidit alexis.

Interlocutores Menalcas et Damœta Aemuli Concertātes. Et Palæmon Iudex. Aegloga Tertia.

ME.

DIc[e] mihi dāœta cuiū[f] pec⁹? an meliboei. DA.
Nō[g]. uerū ægōis. nup mi[h] tradidit ægō. ME.

e Dic mihi Damœta cuiū pecus? Trāsit in ęglogā plenā litigii: & pastoraliū cōuitiorū. Qui eī bucolica scribit curare debet ante omia ne similes sibi sint ęgloge. Quod etiā Virg. fecit. Nam pria hēt unius ociū: & alterius qui de suo agro pellit̄ cōquestionē. Secūda amātē exprimit rusticū. Hęc uero lites hēt & altercationē. Vñ et drāmatico charactere scripta ē. Nā nusquā poeta loq̄t̄: s; introductę psonę tātū. Nouim⁹ āt tres eē charactores dicēdi. unū exegematicū: in quo tātū poeta loq̄t̄: ut ē in trib⁹ libris geor. Aliū drāmaticū: i quo nusq̄ poeta loq̄t̄: ut ē in comędiis. Tertiū mixtū est: ut in ęneide. Nam & poeta illic & introductę psonę loquūtur. Hos autem omēs characteres in Bucolico esse cōuenit carmine: sicut liber etiam iste demōstrat. Nam habet illum exegematicum: in quo tātum poeta loquitur: ut. Sicelides musę Paulo maiora canamus. Habet mixtū: ut. Extremū hunc arethusa mihi concede laborem. Nam etiam gallum illic inducit loquentem. Habet drāmaticum: ut in prima ęgloga. Item in hac quā miro ordine ex rebus cōmunibus ueni entē cōposuit. Habet enim in ipso quasi primo occursu lites & iurgia. Inde quęritur iudex quo pręsente habeāt cōflictū & disceptationē. Seqtur inde sentētia quę uniuersa cōcludit. f Cuiū pecus: ab amaritudine cępit. Nam dicēdo cuiū pecus: ostēdit eū esse mercenariū. Cuiū aūt antique: aut uitās ὄιτοι ο τὲλεντονin: ne diceret: cuius pecus: qđ modo triū est generū. Antiqui dicebāt: sicut me⁹ mea meū: sic cui⁹ cuia cuiū. Terē. Quid uirgo cuia ē? g Nō ue. ego. Amare ē hic riualis ei⁹ pecora eē dicitur & ditias illi⁹ oñdat: & dicat durā eē huī⁹ ptis: si q de riualis ei⁹ traditis ouib⁹ sol⁹ amic; cōs amorib⁹ uacet. h Mihi tra. meę fidei cōmisit & credidit.

i Neæram amicã cõmunẽ suam & Menalcę. k Dum fouet.dum amplectitur. l Prę̃ferat ille ueretur.ac si diceret ideo timet ab ea discedere:quia scit me prę̃ferri si ipse decesserit. m Bis mulget in hora.quod uix per totũ diem pót in omnibus spõdis fieri:nam pro laude in Geor.posuit bis ad diem mulgeri oues dicẽs. Quod surgente die mulxere: horisq; diurnis. Nocte premũt:quod iam tenebris & sole cadente. Sub luce exportat calathis. Quid sit bis mulger in hora ipse dicit. Et succus pecori:& lac subducit agnis. n Parcius. Melius hic distinguit:licq; possit dici etiã: Parcius ista. Sensus aũt est. Noli ualde hęc obiicere. Tamẽ scias uiris fortibus obiciẽdas rapinas. Ipse enim ait in octauo. Conuectare iuuat prędas & uiuere rapto.

Infelix o semper ouis pecus. ipse neæram[i]
Dum[k] fouet; ac ne me sibi præferat[l] illa ueretur.
Hic alienus ouis custos bis[m] mulget in hora.
Et succus pecori:& lac subducitur agnis. DA.
Parcius[n]: ista uiris tamen obiicienda memento.
Nouimus[o] & qui te trãsuersa[q] tuentibus hircis:
Et quo (sed[r] faciles nymphæ risere) sacello[p]. ME.
Tum[s] credo: cum me arbustum[u] uidere miconis:
Atque mala[t] uites incidere falce nouellas. DA.
Aut hic ad ueteres fagos: cum daphnidis arcum
Fregisti: &[x] calamos: quæ tu peruerse[y] menalca:
Et cum uidisti puero donata: dolebas.
Et si non aliqua nocuisses: mortuus esses. ME.
Quid[z] domini facient: audent cum talia fures.
Non[a] ego te uidi damonis pessime caprum
Excipere[b] insidiis: multum latrante[c] lycisca?
Et cum clamarem quo nunc se proripit ille
Tityre coge pecus: tu post[d] carecta latebas. DA.
An mihi cantando uictus non redderet ille:
Quẽ mea carminibus meruisset phystula caprũ?
Si nescis meus[e] ille caper fuit: & mihi damon
Ipse fatebatur: sed reddere[f] posse negabat. ME.
Cãtãdo[g] tu illum? aut unquã tibi phystula cera[h]
Iuncta fuit? non tu in[i] triuiis indocte solebas
Stridẽti miserũ[k] stipula disperdere carmen? DA.

o Nouimus & qui te.subaudis corrupũt:quod suppressit uerecũde. Licq; Theocritus apte ipsaq; turpitudinẽ pōat & exprimat. p Sacello.id est in quodam sacrorũ:ã diminutiue dictũ est. q Trãsuersa tuẽtibus hircis.id est uestrã turpitudinẽ indignãtib⁹. Alii hoc improbãt: & legũt hirquis. Hirqui aũt sunt oculorũ anguli:scdm Suetoniũ Trãquillũ in uitiis corporalib⁹.ut sit sensus. Nouim⁹ qui te corruperit hirquis trãsuersa tuẽtib⁹.& ẽ hypallage:pro oculis in hirquos retortis. Quã rem solet libido pficere. Vñ Iuuenã. Oculosq; in fine tremẽtes. Persius. Patrãti fractus ocello. r Sed faciles nymphę risere: Ideo igr: Indulsere nymphę.quia mites sunt & exorabiles. Sic in Geor. Et faciles uenerare napęas. s Tum credo.& rustice:& naturaliter rñdet. Non eĩ ante purgat obiecta:sed alia obiicit. Ita eĩ irati facere cõsueuerũt:cũ aut nõ potuerint:aut noluerint obiecta dissoluere. t Mala falce.qua tu male uteris. Et dictũ ex affectu utentis. Sicut. Iuutile ferrũ cingit̃. In hoc ãt maximũ nefas est:quod ait. Vites nouellas. Nam uetulę & cũ utilitate inciduntur. Fuerat ãt capitale supplicũ arbores alienas icidere. u Et arbustũ quidã locũ: in quo arbores sunt uolũt accipe: sicut salictũ. x Et calamos. nam hñt arma pastores:ut in Geor.docuit. Armaq; amyclęũq; canẽ cressasq; pharetras. y Peruerse menalca. aut cõuerse ad turpitudinẽ: aut intelligamus fuisse quẽdã menalcã nobilẽ: ut istũ puerũ menalcã dixerit illius cõparatione. Sic Salu. Scẽus iste Romulus. Aliqua nocuisses.i.aliquaten⁹ aliqua ratiõe. z Quid dñi faciẽt:audẽt cum talia fures? Plerique psonę suis nominibus exprimũtur:plerũq; per officia designãtur:ut si dicas Philosophus: nomẽ ipsum ponis. Si aũt uelis dicere sapiẽtię operam dans: psonã; exprimes per officium sicut hoc loco. Nam pro seruo furem posuit. Furta enim specialiter seruorum sunt. Sic Plautus de seruo. Homo es trium litterarũ.id est fur. a Non ego te uidi. Manifeste eum furti arguit.dicendo Vidi. b Excipere. dolo capere:ut. Excipit incautũ. c Latrante lycisca. Lycisce sunt:ut etiam Plinius dicit:canes nati ex lupis & canibus:cum inter se forte miscẽtur. d Post carecta latebas.loca caricis plena. Carex autem herba est acuta & durissima:spartho similis. Alibi. Et carice pastus acuta. Sane hoc loco uolunt superfluam esse allegoriã:dicentes rem nusquã lectam de Virgilio. Aiunt enim hoc. Varrus tragediarũ scriptor habuit uxorem litteratissimam:cum qua Virgilius adulteriũ solebat admittere:Cui etiam dedit scriptam tragediam:quam illa marito dedit tanq a se scriptam. Hanc recitauit pro sua Var.quam rem Virgilius dicit per allegoriam. Nam tragedię premiũ caper fuerat. Ora. Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum. Sed melius simpliciter accipimus. Refutandę enim sunt allegorię in bucolico carmine:nisi ut supra diximus ex aliqua agrorũ perditorũ necessitate descendũt. e Meus caper.debitus merito uictorię. f Reddere posse.scilicet ne suo indicio uideretur esse superatus. g Cantãdo tu illum:impir⁹ pe rñ. h Cera iuncta fuit.supra. Pan primus calamos cera cõiungere plures instituit: i In triuiis. Consuetudo en i fuerat ut pueri sa & quadriuia ulularent: & flebile quiddã in honorem Dianę cantarẽt rustici:ad reddẽdam cereris mutatio e... raptã Proserpinã in triuiis clamore requirebat. Nouim⁹ ãt cãdẽ eẽ Proserpinã:quã Dianã. Sic i qrẽule. Nocturnisq; Hecate triuiis ululata p urbes. k Nise.car.triste:flebileq;le canũt sepulcę: & qd cõgruit ad mutatiõeq; matris orbatę.

l Vis ergo inter nos. aut possit cōparatiōe. Aut q̄ medius eēt nullo iudice p̄sente. [illegible] Palęmon aduenit. m Vicissim experiamur. [illegible] carmine. Amebęū ait e quotiēs in q̄ carmi[illegible] & ęqualis numero uersuū uincitur & ita fit [illegible] ipsa [illegible] aut uerę aut cītarīs aliqd [illegible] hoc sequētem [illegible]. n Ego hanc uitulā. Subaudiendum [illegible] intelligam: [illegible] Bis uenit ad mulctram: binos alit ubere fętus: ut eā laudare ex ipsis & ex ętate [illegible]. Male eiq; quęstionē mouēt dicētes uitulā paruā [illegible] ut eā [illegible] debere nos [illegible] subaudire [illegible] Ego hāc uitulā pono [illegible] forte recuses & uitula [illegible] ętate [illegible] paulo post ipse dicturus est. Si ad uitulā spectas nihil est qd pocula laudes. [illegible] & [illegible] subaudire nō possum?: sed solum superiori sensu intelligam?. Vitula eiq; est nomē ętatis: [illegible] anc[illegible] partū uaccę possideant. o Mulctra. & feminino genere dicimus hęc mulctra: & neutro hoc mulctare. Vñ est in Geor. Implebūt mulctaria uaccę. Alii faciūt discretionē ut sit mulctra tēp? quo mulgētur aialia. Mulctare uas in qd mulgetur. p Depono. in sponsione colloco sequestro. q De gre. ne au. quic. depo. te. Supra ei cū alterā pastore [illegible] Dic mihi Damœta cuiū pec?. r Iniusta nouer. [illegible] genera [illegible] nouercarū. s Bisq; die nu. am. pec. & diē uadit ad pascua: & diē unde reuertit. t Alter & hędos. Male quidā Prurigmē acceperūt. Alter eiq; de duobus dicim?: nō de trib?: [illegible] alter de nouerca intelligam? Nec nos moueat qd alter dixit de femina: nā & in subaudit̄ [illegible] ea q̄ nō possum? dicere & femina. q[illegible] quotiēs hęc duo genera iūguntur: masculinū p̄pōderat feminino. u Insa. li. quo. tibi. uel [illegible] cōtēdere. Vel q melius est carmia cōponere: nā insana dicitur poetę. x Diuini opus Alcimedōtis. laus ab artifice. Cice. Polycleti esse dicebāt. Pocula ait fagina q̄si re; maximā. y Quib? tor. fa. Donat? sic legit. Legit [illegible] torno facili: ad excludēdū duo epitheta: qd est in latinitate uitiosum, si sit lēta facilis uitis. z Corymbos. uuas hederę. a Conon. dux fuit cuius nomē dicit: quia in [illegible] philosophū tacet: qd nō pōt facile ad rusticū p̄uenire: & bene ea dicant philosophi: quę ad rusticū p̄tinentur. Tēpora quę messor: quę curuus arator haberet. b Radio. i. uirga philosophorum: qua Geometrę lineas indicant. Inuenta aūt est hęc ars tēpore quo Nilus plus ęquo crescens cōfudit terminos possessionū: ad quos [illegible] philosophi: qui lineis diuiserūt agros. Inde Geometria dicta [illegible] terrę: sed etiam maris: & cęli & aeris spatia metiri [illegible] Significat aūt aut aratū aut Ptolomęū aut Eudoxum. c Necdū illis labra admoui. hypallage. Pocula enim labris adhibemus ut dare dassibus [illegible]. Et [illegible] Idem Alcimedon. Irrisio est facta iteratiōe uerborū: & [illegible] laudauerat. Et nobis fecit. ac si diceret putas te solum habere pocula. [illegible] Alcimedon non fecit: Tu pro [illegible] ea non tangis. Ego [illegible] quia uilia esse existimo. e Molli acantho quia [illegible] Lēta uitis. f Siluasq; sequētes. nō secuturas: sed quasi adhuc sequētes. g Nūquā hodie effugies. ac si diceret: ne cōtēdas [illegible] requiras: non quia uilia existimas pocula. [illegible] h Audiat hęc tantū [illegible] i Tantum aut [illegible] non posse [illegible] ante certamen est [illegible] k Vel qui. [illegible] l Palemon. Alii distinguunt Vel qui uenit. Bene aūt [illegible] & sit credibile q ad eū iudicii gratia. Hoc iā Damœta [illegible] m Nec quęquā fugio. [illegible] ad [illegible] iudice. [illegible] est iudex que una pars elegit. n Vicine pale. Beniuoli reddit [illegible] Terēt. Vel [illegible] quod ego in propinqua parte [illegible]

Vis ergo inter nos quid possit uterq; uicissim
Experiamur? ego hanc uitulā: ne forte recuses:
Bis uenit ad mulctram: binos alit ubere foetus;
Depono: tu dic mecū quo pignore certes. ME.
De grege non ausim quicquā deponere tecum;
Est mihi nāq; domi pater: est iniusta nouerca:
Bisq; die numerāt ambo pecus: alter & hædos.
Verū id: quod multo tute ipse fatebere maius:
Insanire libet quoniam tibi pocula ponam
Fagina cælatum diuini opus alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita uitis
Diffusos edera uestit pallente corymbos;
In medio duo signa: conon: & quis fuit alter,
Descripsit radio totum qui gentibus orbem:
Tēpora quæ messor: que curuus arator haberet.
Necdū illis labra admoui: sed condita seruo. DA.
Et nobis idem alcimedon duo pocula fecit:
Et molli circum est ansas amplexus acantho.
Orpheaq; in medio posuit: siluasque sequētes:
Necdū illis labra admoui; sed condita seruo.
Si ad uitulā spectes: nil est qd pocula laudes. ME.
Nūquā hodie effugies: ueniā quocūq; uocaris.
Audiat hæc tātū: uel qui uenit: ecce palemon.
Efficiam posthac ne quēquā uoce lacessas. DA.
Quin age si qd habes: in me mora non erit ulla.
Nec quēquā fugio; tātum uicine palemon
Sēsibus hæc imis res est nō parua reponas. PA.
Dicite quādoquidē in molli cōsedimus herba.

o Et nũc oĩs ager: nũc oĩs parturit arbos. Ipse alibi: Parturit almus ager. Sane bene subdidit: Nũc frõdẽt siluę: refe rẽs ad arbores steriles: Nam parturiũt de pomiferis dicimus. Vult aũt tẽpus exprimere: quo & delitię sunt in agris & rustici min⁹ laborãt: ut sit duplex ad cantilenã inuitatio. p Alternis dicetis: quia quasi irat⁹ fuerat q̃ Damętę prior loc⁹ dabatur: iccirco ait: Alternis dicetis. In amębęo eĩ carmie difficilior pars r̃ńdẽtis ẽ: qui nõ pro suo arbitrio aliquid dicit: sed aut maiorẽ: aut cõtrariã format r̃ńsionẽ: ut dixim⁹ supra q Camęnę musę: quib⁹ a cãtu nomẽ est iditũ. r ab Ioue pricipiũ musę: uel musę meę ab Ioue ẽ pricipiũ: uel o musę sumam⁹ ab ioue. Est ãt arati qui ait.

Et[o] nunc omnis ager: nũc omnis parturit arbos.
Nunc frondent siluæ: nũc formosissim⁹ annus:
Incipe damœta: tu deinde sequere menalca.
Alternis[p] dicetis: amãt alterna camœnæ[q]. DA.
Ab ioue[r] principium musæ: iouis[s] oĩa plena.
Ille[t] colit terras: illi mea carmina curæ. ME.
Et[u] me phœbus amat: phœbo sua[x] sẽp apud me
Munera sũt lauri: & suaue rubẽs hyacithus. DA.
Malo me galatea petit lasciua puella:
Et fugit ad salices: & se cupit ante[y] uideri. ME.
At mihi sese offert[z] ultro meus ignis amyntas:
Notior ut iam sit canibus nõ delia[a] nostris. DA.
Parta[b] meæ[c] ueneri sunt munera: nãq; notaui
Ipse locũ: aeriæ[d] quo cõgressere[e] palũbes. ME.
Quod potui: puero siluestri ex arbore lecta
Aurea[f] mala decem missi: cras altera mittã. DA.
O quotiens: & quæ nobis galatea locuta est.
Partẽ aliquã uenti diuũ[g] referatis ad aures. ME.
Quid p̃dest q̃d me ipse aio[h] nõ spernis amynta:
Si dum tu sectaris apros: ego retia[i] seruo. DA.
Phyllida[l] mitte mihi: meus ẽ natalis iola:
Cũ[m] faciã uitula p̃ frugibus: ipse uenito. ME.
Phyllida amo ante alias: nã me discedere fleuit:
Et longũ formose uale: uale[n] inquit iola. DA.

ἐκ Διὸσ ἀρχώμεσθα τονουσ δεποτ ανδρεσ ἐῶμεν ἄρρητον μεσται δε Διοσ πασαι μεν αγυιαι πασηι δ ανθρωπων αγοραι μεστη δε θαλασσα και λιμενεσ παντα δε Διοσ κεχρημεθα παντεσ.

s Iouis oĩa plena: Lucanus Iuppiter est quodcũ que uides: quocũque moueris: Ipse alibi: Spiritus intus alit: totãque infusa per artus Mens agitat molẽ. Ipse enim est sp̃us sine quo nihil mouetur: aut regitur. t Colit terras: amat. Cęteri supior colitur nõ colit iferiorẽ: sic alibi: Vnã post habita coluisse samo. i. amasse. Nec mirũ si rusticus sum psit ab Ioue principiũ quẽ amare terras cõstat: & habere carminũ curam. u Et me phębus amat: aut simile ẽ quod dicit: quia unicuique deus quẽ colit summus uidetur: ut sũme deũ facti custos fora ẽtis Apollo: ut Apollinẽ exęquauerit Ioui. Aut certe ordo sit talis Me & Phębus amat: ut & plus dicat: nec Ioui uideatur Apollinẽ comparare. x Sua mũera: ipsi grata. i. laurus & hyacithus. Nã scimus & daphnẽ Ladonis fluminis arcadię filiã dilectã ab Apolline: & terrę miseratiõe in laurũ cõuersam: & Hyacithũ amatũ tam a Borea quã ab Apolline: qui cũ magis amore apollinis lętare tur dum exerceretur disco: ab irato Borea eodem disco est intereptus: & mutatus in florẽ nominis sui. y Ante uideri: antequã lateat. Hora. Nũc & latẽtis proditor intimo gratus puellę risus ab angulo. z Offert ultro iste plus dicit lege amę bęi carminis. a Delia nostris: Deliã alii amicã priorẽ uolũt: alii Dianã quę est a delo: & est canibus nota: per quos uenamur: quasi dea uenatõis. Nam si ad amicam referas hoc dicit: sic ad me frequenter amyntas uenit: ut canibus meis notior sit: quam amica. Delia. b Parta: pręparata. c Męę ueneri męę amicę. d Aerię: aerei coloris. e Cõgressere: nidificauere. f Aurea mala misi: plus dicit: Nam cum ille dixisset se esse missurũ: iste se iam misisse cõfirmat. Aurea autem aurei coloris: & uolũt quidã hoc loco esse allegoriã ad Augustũ de decẽ ęglogis: quod supfluũ est. Quę enim necessitas hoc loco allegorię? g Diuũ referatis ad aures: Ita inquit dulce locuta est mecũ Galatea: ut deorũ auditu eius digna sint uerba: h Aio non spernis: id est libẽtissime amas. & est liptotes figura: sicut Munera nec sperno. Et multi hũc locũ allegoricos accipiũt: ut uideatur Augusto dicere: Quid prodest quia me diligis: si ad capiẽdos hostes pgẽs in ocio me relinquis? Dicitur enim Virgiliũ sequi uoluisse Augustũ cõtra Antoniũ ad actiaca bella propantẽ. i Retia seruo: quę res in uenatione minus possidet uoluptatis. k Amynta uocatiuus grecus est. Et sciendũ greca nomina in as exeuntia siue crescãt siue nõ crescãt in genitiuo: uocatiuũ in a mittere: ut Aeneas ęnee o ęnea: Pallas pallãtis palla: ut nõ hec o palla dederas promissa parẽti. l Phyllida mitte mihi: amicã communẽ causa natalis diei: in cuius tantũ sacrificio licebat uoluptatibus operam dare. Nam in aliis sacrificiis erat castitatis obseruatio: quod etiã sequẽtia indicãt ubi dicit. m Cum faciã uitula. i. cũ pro frugibus sacrificare cępero: tu tãtũmodo uẽito. Sane cum natalis apud maiores plenũ fuerit: posteritas natalis dies dicere cępit. Nã cũ Hora. dixerat natalis grate numeras: Iunc. ait: Natali cõmune die mihi dulcior hęc lux. Cũ faciã uitula pro frugibus ipse uẽito: cũ sacrificauero. & figurate faciã uitula ait: ut faciã ture: ut faciã agna. Hor. in primo carminũ Siue poscat agna: siue malit hędo. Dicitur autẽ hoc sacrificiũ ãbaruale: quod arua ãbiat uictia. sic ipse in georgicis: terque nouas circũ fęlix eat hostia fruges: sicut ãburbale uel ãburbiũ: dicitur sacrificiũ quod urbẽ circuit & ambit uictima. n Vale inquit Iola: Hic pastor aut habuit duo nomina: nam

supra cũ menalcã dixit aut certe Iolã cũ quasi pastoré optimũ appellauit a quodã pastore nobilissimo: sicut uirum forte plerũque achillé: adulterũ pari uocamus. Sane longũ formose ualc: ita ait: ut toruũ clamat: pro aduerbio no s mé posuit. uale uale inquit le corripit sequens uocalis: ut te corydon o alexi. o Triste: tristis res. p Dulce: dulcis res. q Satis: segetibus. r Depulsis: a lacte prohibitis: ut depulsos a lacte domi quę clauderet agnos. s Pollio amat nostrã quãuis sit rustica musã: blãditur iã pollioni patrono: quẽ tragędiarũ & historiarũ scriptoré Hora. fuisse testatur. Nã in sedo carminũ dicit: de historiis periculose plenũ opus aleę tractas: & incedis p ignes suppositos cineri doloso. Itẽ paulo post: Paulũ seuerę musa tragędię desit theatris: quẽ carmen suũ licet rusticũ tamẽ amare cõfirmat. t Pierides uitulam lectori pascite uestro. i. pascite eius armẽta. quia legit hoc carmẽ: uel uitulã ęi nutrite pro premio Sane alii legunt pollio ut prima producatur alii pollio. u Noua carmina: magna mirãda. x Pascite taurũ: hic auget: nã ille uitulã dixerat. y Quo te quoque gaudet: subaudi ueuisse. Peruenerat autẽ ad consulatũ post triũphũ dalmaticũ Nã uicerat Salonas ciuitatẽ dalmatię. Hor. Cui laur⁹ ęternos honores dalmatico pepit triũpho. z Amomũ flos ẽ assyri⁹: ut luca. uicinę messis amomũ. a Qui bauiũ nõ odit: p pena ei cõtingat ut diligat Meuiũ peiorẽ poetã: Nã Meui. & Ba. pessimi fuerũt poetę inimici tã Ho. quã Virgilii. unde Hora. Mala soluta nauis exit a lite ferens olẽtem Meuiũ. b Mulgeat hircos: faciat ea quę cõtra naturã sunt. c Fraga: mora quę i herbis nascũtur: iõ dixit: Humi nascẽtia. d Latet anguis i herba allegoria ẽ: nã uidetur hoc ad mãtuanos dicere: qui iter milites uersabãtur armatos: quos sicut anguis morte inferre posse nõ dubiũ est. e Nõ bene ripę Creditur: ipsę aries etiã nũc uellera siccat: Allegoria ad illud qd supra dixim⁹ ptinens: quia post acceptos agros ab ario cẽturione pene ẽ interẽpt⁹: nisi se pręcipitasset i fluuiũ f Parcite aũt: phibete. g Procedere. i. seruate ne pcedãt: ut Gnatis parce tuis. h Tityre pascẽtes a flumine reiice capellas. i. o Mantua uolo me uelle aliquid agere de repetẽdis agris: Nã cũ oportunũ fuerit ego oẽs lauabo. i. purgabo oẽs apud cęsarẽ: cũ de acciaco bello reuersus fuerit: & bene in fõte: Ipse eni p amicos cęsaris agrũ meruerat: tãquã p riuulos quosdã. Nunc aũt Mãtuanis beneficiũ dicit se ab ipso ipatore meriturũ. i Reiice capellas: reiice ca. pceleusmatic⁹ ẽ pro dactylo: & sic ẽ positus: ut Genua labãt. Itẽ: arietat in portas. k Cogite oues: in ouilia colligite: ut Tityre coge pecus: l Pręceperit: pręoccupauerit. Nam naturale ẽ ut lac augeatur frigore: calore minuatur. m Vix ossib⁹ hęrẽt: uix ossa corũ cohęrẽt. n Teneros ocul⁹ mihi fascinat agnos: dicit cãm maciei: & p trãsitũ pulchrũ se habere pec⁹ significat: qd utiq; meruit fascinari. o Eris mihi magnus Apollo: ergo dicto certamine sibi pponũt ęnigmata. Bene aũt ait: Eris mihi Apollo: quia i reb⁹ incertis sola op⁹ ẽ diuinatione. p Tris pateat cęli spaciũ nõ amplius ulnas: Vlna pprie ẽ spaciũ in quãtũ utraq; extẽditur man⁹. dicta ulna ἀπὸ τῶν ὠλενῶν. i. a brachiis. Vnde & λευκώλενος ἥρη dicitur: licet Sueto. unũ cubitũ uelit eẽ tãtũmodo. Sane hęc questio uarie soluitur: Nã alii dixit significare eũ sepulchrũ cęlii luxuriosi cuiusdã: qui uẽditis oĩb⁹ reb⁹ & cõsumptis tãtũmõ sibi spaciũ reseruauit quod sepulchro sufficeret: & uoluisse eũ errorem facere ex cęli & cęlii similitudine ut sit: Dic mihi ubi nam sepultus ẽ cęli⁹: cui⁹ trib⁹ ulnis cõtinetur sepulchrũ. alii uero uolũt puteũ significari: qui ẽ in Siene pte ęgypti: quẽ ad hoc ii magnę altitudinis phi effoderunt ut pbarent illũ locũ esse solũ quẽ recto sol intuitu irradiaret nã viii. calẽ. Iulias dic qñ in cẽtro suo ẽ sol huic sito tã nimã quoq; illi⁹ putei quã sũmã terrã irradiat: sed neutrũ horũ conuenit rustico: unde simpliciter itelligẽd⁹ ẽ cuiuslibet loci pute⁹ i quẽ cũ quis descẽderit tãtũ cęli cõspicit spaciũ quãtũ putei latitudo pmiserit. q Dic quib⁹ i terris iscripti noia regũ Nascũtur flores: Quia soluere nõ potuit ipse aliam

Triste lupus stabulis: maturis frugib⁹ imbres:
Arboribus uenti: nobis amaryllidis irae. ME.
Dulce satis humor est: depulsis arbut⁹ hædis.
Lenta salix foeto pecori: mihi iol⁹ amyntas. DA.
Pollio amat nostrã: quãuis sit rustica musam.
Pierides uitulam lectori pascite uestro. ME.
Pollio & ipse facit noua carmina: pascite taurũ
Iã cornu petat: & pedib⁹ qui spargat harẽnã. DA
Qui te pollio amat: ueiat quo te quoq; gaudet.
Mella fluãt illi: ferat & rub⁹ asper amomũ. M.
Qui bauiũ non odit: amet tua carmina meui:
Atq; idẽ iũgat uulpes: & mulgeat hircos. DA.
Qui legitis flores: & humi nascẽtia fragra:
Frigidus o pueri fugite hinc: latet ãguis i herba ME.
Parcite oues nimiũ procedere: nõ bene ripæ
Credit: ipse aries etiã nũc uelleta siccat. DA.
Tityre pascẽtes a flumine reiice capellas.
Ipse ubi tempus erit oẽs i fonte lauabo. ME.
Cogite oues pueri: si lac praecepit aestus:
Vt nup: frustra pressabim⁹ ubera palmis. DA.
Heu quã pingui macer ẽ mihi taur⁹ in aruo:
Idẽ amor exitiũ ẽ pecori pecorisq; magro. ME.
His certe neq; amor causa ẽ: uix ossibus hærent.
Nescio qs teneros ocul⁹ mihi fasciat agnos. DA.
Dic quib⁹ i terris: & eris mihi magnus apollo:
Tris pateat cæli spatiũ nõ ampli⁹ ulnas. ME.
Dic quib⁹ in terris inscripti nomina regum.

obiicit quęstioné: & captiose quib⁹ in terris dixit: Hyacinthus ení ubique nascitur flos: qui natus é prio de hyacinthi sanguine: postea de aiacis: sicut & Oui. docet. Est aút rubeú quasi liliú: des gnás primá hyacinthi lrá. Regú aút noia nó quoniá ipsi reges fuerút: sed q: regú filii: ut magnú reginę sed eni miserat⁹ amoré: cú de ariadne diceret Pasiphęs reginę filia. Sane multi uolút uoia regú ꝓ uoia regis positú: ut sit queadmodú illud i Teré. nó ppri meretricii cótumeliasicú de una loqueretur. Ná flos iste hyacinthi tátu & nó aiacis nomé retinet. tamé sciendu ęnigmata hęc sicut fere oia carere apta solutione. Phyllida solus habeto: amicú cócne: qd plus é quá cé apollíné: ná cé apolliné impossibile é: qd ille ꝓmiserat: hic uero possibilia pollicetur. nó hic distinguédú é: ut sit sensus, officiú iudicis é ferre sniaş: nó corú qui iter se cótédút: unde male quidá totú iūgút: nó uostrú iter uos tátas cóponere lites: ná negaret se facturum qd faciet. Iudicatur⁹ é eni eos cé pares dicens: tu uitula dignus & hic. r Cóponere: finire: ut ante diē clauso cóponet uesp olympo. i. finiet. s Et quisquis amores aut metuet dulces: aut experietur amaros. Et tu & hic digni estis uitula: & quicúque similis uestri é: ná supra un⁹ dixerat: Triste lup⁹ stabulis: maturis frugib⁹ ibres: Arborib⁹ uenti: nobis amaryllidis irę. Ité alter: Dulce satis humor depulsis arbit⁹ hędis: leta salix fęto pecori: mihi solus amyntas. ad cui⁹ amatoris similitudiné ptinet aut metuet dulces: náque hic menalcas & amabat: & amabatur: sed taquá prudens timebat ne unquá posset amor ille dissolui: & contra Dametas amaritudiné amoris expertus fuerat ex amicę amarillydis iracúdia. Metuet dulces: timebit ꝓ dulcib⁹ ne eos amittat. t Sat prata biberút: aut itelligimus húc exisse ut iuberet pueris suis ut arua irrigarét: qd illis cátátib⁹ factú é & re uera dicit Riuos claudite: aut certe allegoricos hoc dicit. iá cátare desinite: satiati eni audiendo sumus.

Nascátur flores: & phyllida solus habeto. PA.
Nó nostrú inter uos tátas[r] cóponere lites.
Et uitula tu dignus: & hic: &[s] quisquis amores
Aut metuet dulces: aut experietur amaros
Claudite iá riuos pueri: sat[t] prata biberút.

Poeta solus in laudem Pollionis & Salonini filii æzloga quarta.

Sicelides[u] musæ paulo[x] maiora canamus:
Nó oés arbusta iuuát humilesq; myricæ[y].
Si canim⁹ siluas: siluæ sint cónsule dignæ.
Vltima[z] cumæi uenit iam carminis ætas:
Magnus[a] ab integro sæclorú[b] nascitur ordo.
Iam[c] redit & uirgo: redeút saturnia regna.
Iam[d] noua ꝓgenies cælo demittitur alto.
Tu modo nascéti puero: quo[e] ferrea primú
Desinet: ac toto surget gens aurea mundo:
Casta[f] faue lucina: tuus[g] iá regnat apollo.
Teq; adeo decus hoc æui te cósule inibit[h]
Pollio: &[i] incipiét magni procedere méses.
Te[k] duce si qua manét sceleris[l] uestigia[m] nostri:

Sicelides mu. pau. ma. ca. Asi. Pol. ductor germa. exercitus: cú post captas salonas dalmatię ciuitaté prio meruisset laureá. post etiá cósulatú adeptus fuisset: eodé áno suscepit filiú: qué a capta ciuitate saloninú uocauit: cui nūc Vir. genethliacó dicit: qué cóstat natú risisse statim qd parétib⁹ omé é fęlicitatis. Ná ipsú puerú inter ipsa primordia periisse manifestú est. Sicelides aút gręci é. ná latine siciliéses facit. i. Theocritię: ná Theocrit⁹ syracusan⁹ fuit qué i hoc opere uirgilius imitatur: ut dixim⁹ supra. x Paulo maiora canam⁹: bñ paulo. ná licet hęc ęgloga discedat a bucolico carmie: tamé inserit ei aliqua apta operi. y Myricę: uirgulta sunt humillima. z Vltia cumęi uenit iá carminis ętas: Sybillinis q̄ cumana fuit: & sęcula p metalla diuisit. dixit et quis quo sęculo iparet: & sole ultimú. i. decimú uoluit. Nouim⁹ át eúdé cé apolliné: unde dicit: Tu⁹ iam regnat apollo. Dixit ét finitis oib⁹ sęculis rursus eadé renouari: quá ré etiá phi. hac disputatóe colligút dicétes: Cópleto magno áno oia sidera i ortus suos redire: & referri rursus eodé motu. Qd si é i. de siderú motus: necesse é ut oia q̄ fuerút héant iterationé. Vniuersa ei ex astrorú motu pédere manifestú é. hoc secutus Vir. dicit reuerti aurea sęcula: & iterari oia q̄ fuerút. a Ab integro: denuo. b Sęclorú: synęresis p sęculorú. c Redit & uirgo: Iustitia q̄ Erigone fuit: & ꝓmiscet laudes tá pueri quá pollióis: quá augusti. Ná fęlicitas téporú ad ipatoris ptinet laudé. d Iá noua ꝓge. cę. de. alto: ut uideatur hoies nó ex moralibus nati: sed ex uiminib⁹ q̄si e cęlo lapsi. & hinc cóicit fore aurea sęcula: qd august⁹ ipat: q: talis é nat⁹ puer: qd consul é pollio. e Quo decsi nascéte: Ná hoc dicit faue ei Lucina: cui⁹ ort⁹ sęcula imutabit aureis. s. ferrea. f Casta faue. Lucina: módianá accipim⁹: sic Hora. Siue luciná ꝓbas uocari. Teré. Iunoné luciná dicit ut iuno lucina fer opé: serua me obsecro: ná ábe unú sút. g Tu⁹ iá regnat apollo: & ultimú sęculú oñdit: qd sybilla Solis cé memorauit: & tágit Augustú: cui simulacrú factú é cú apollinis cúctis isignib⁹. h Inibit: ichoabit: exordiú accipiet: aureú. s. sęculú. i Incipient magni ꝓcedere méses: illud tágit: qd Iuli⁹ & Augu. méses i hóré cesaris & augusti acceperut noi. i. Ná añ quintilis & sextilis dicti sút. & hoc ét trahit ad argumétú aurei sęculi. k Te duce: uel augusto: uel pollione uel salonino. l Sceleris uestigia nri: bñ nullú uult cé pristiú téporú uitiú: sed reliquias dicit cé superioris ętatis. Sic i georgicis cú laudaret augustú: & capsisset tpa uicina dicés: Vicinę ruptis iter se legib⁹ urbes arma ferút: sęuit toto mars ips⁹ orbe: sustulit. Fertur equis auriga neq; audit curr⁹ habenas: ut oñderet tátas cé reliquias pri teritorú malorú: ut ne ab

eptio quidé rectore ledari posse uideretur. m Vestigia àt scelerũ dicit bella ciuilia: q̃ gessit augustꝰ cõtra ãtoniũ apud mutinã:cõtra luciũ antoniũ frẽm huiꝰ antonii apud perusĩã:cõtra brutũ & cassiũ i thesalia: cõtra antoniũ & cleopatrã i epiro apud actiũ ꝓmõtoriũ. n Irrita:ad nihilũ deducta:& nõ dicit iã irrita soluẽt terras formidĩe: sed fiet irrita:& soluẽt terras tiore:ppetua àt ẽ lõga: o Ille deũ uitã accipiet:s.cũt supra artificiose laudé cõfũdit:ut possit eẽ cõis. Nã ad quẽuis põt referri ille:uel ad augustũ:uel ad salonimũ. p Pacatũq3 reget patriis uirtutibus orbẽ: uel augustꝰ cęsar:uel saloninꝰ pollionis uirtute pacatũ orbẽ tenebit:& mira laus utriusq3 ẽ: & eius qui pacauit: & qui pacatũ tuetur.

Irrita[n] perpetua soluent formidine terras.
Ille[o] deũ uitã accipiet:diuisq3 uidebit
Permixtos heroas:& ipse uidebitur illis.
Pacatumque[p] reget patriis uirtutibus orbem.
At[q] tibi prima puer nullo munuscula[r] cultu
Errantes[s] ederas passim cum baccare[t] tellus:
Mixtaque ridenti[u] colocasia fundet acantho.
Ipsæ[x] lacte domum referent distenta capellæ
Vbera:nec[y] magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula[z] flores.
Occidet & serpens:&[a] fallax herba ueneni
Occidet:assyrium[b] uulgo[c] nascetur amomum.
At simul heroum[d] laudes:& facta parentis
Iã legere:&[e] quæ sit poteris cognoscere uirtus:
Molli paulatim flauescet campus arista:
Incultisq3 rubens pendebit sentibus uua:
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
Pauca tamẽ suberũt[f] priscæ uestigia fraudis:
Quæ[g] tentare tethin ratibꝰ:quæ cingere muris
Oppida:quæ iubeãt telluri infindere sulcos.
Alter[h] erit tum tiphys:& altera quæ uehat argo
Delectos heroas.erunt etiam altera bella.
Atq3 iterũ ad troiã magnus mittetur achilles.
Hinc ubi iam firmata uirum te fecerit ætas:
Cedet[i] & ipse mari uector:nec nautica pinus
Mutabit merces:omnis feret omnia tellus.
Nõ rastros patietur humꝰ:non uinea falcem.
Robustus quoq3 iã tauris iuga soluet arator.
Nec uarios discet[k] mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice[l]:iã croceo mutabit[m] uellera luto[n].
Sponte sua sandyx[o] pascentes uestiet agnos.
Talia sæcla suis dixerunt currite fusis
Concordes[p] stabili fatorum numine parcæ.
Aggredere o magnos:aderit iam tẽpus honores
Cara deum soboles magnũ iouis incrementum.

q At tibi pria puer nullo munuscula cultu:rhetoricę digesta laudatio. Nõ eni iprouide i pricipio uniuersa cõsũpsit: sed paulatĩ fecit laudé cũ ętate ꝓcedere. r Munuscula: bñ i rebꝰ minoris ętatis usus ẽ diminutiõe: s Errãtes ederas passim cũ baccare tellꝰ:passim uagãtes. Vñ antiqui lirici dixerũt: Flexi pedes ederas: qđ hac & illac uagãtur. Mire àt puerũ laudat ex ipsis munerib. Nã edera idicat futurũ poetã: ut pastores edera nascẽtẽ ornate poetã. t Baccar uero herba ẽ:q̃ fascinũ depellit: ut Baccare frõtẽ Cingite: ne uati noceat mala ligua futuro: p qđ pulcrũ idicat puerũ. u Ridẽti acãtho:lęto:& ẽ herba q̃ in egypto nascitur. x Ipsę lacte domum referent: Quid ei ẽ aptiꝰ ifãtibꝰ lacte:& laus in hoc ẽ:qđ aut ipsę referẽt. y Nec ma:metuẽt armẽta leones:bona usus ẽ moderatõe:dicẽs: Erũt quidẽ mali leones:sed minime armẽtis nocebũt. z Cunabula:lectuli i quibus infantes iacere consueuerũt:uel lõca i quibꝰ nascũtur q̃si cynabula. Nã κυειν ẽ gręce pregnãtẽ eẽ & eniti. a Et fallax herba ueneni:nõ cicutã dicit q̃ oibꝰ nota ẽ: s3 illa sardoniã:q̃ apiastri similis hoies decipit. Vel accõtarũt nec miseros fallũt a cõtra legẽtes. b Assyriũ uulgo nascetur amomũ. amomũ herba ẽ suauissimi odoris:q̃ tãtũ i assyria nascitur. c Vulgo passim. d Heroũ laudes & facta parẽtis:si fuerit epegenesis melior sensus ẽ. Quę erunt heroũ laudes:tui uirtutes parẽtis. e Quę sit poteris cognoscere uirtꝰ Accessu ei ętatis quãta sit uirtꝰ agnoscitur:& cuiꝰ glorię. f Suberũt.i.erũt: s3 latẽter. & bñ priscę fraudis ad suorũ tẽporũ excusatione:sicut diximꝰ supra. g Quę tẽtare tethi ratibꝰ:q̃ cigere muris:Oppida: a sequentibus oñdit precedẽtia:q̃ uitauit q̃si laudi icõgrua. Nã p nauigatione oñdit fore auariciã:q̃ hoies nauigare cõpellit:p muros bella significat:p agriculturã fãis oñdit timorẽ. h Alter erit tũ tiphys:Specialia p gñalibꝰ põit. Nã p tiphym quẽcũq3 gubernatorẽ accipimꝰ:Per argo quãcũq3 nauẽ:Per troiẽ quãscũq3 ciuitatẽ:Per achille quẽcũq3 uirũ fortẽ. Videtur mĩ locꝰ hic dictꝰ p αποκατασταςιν.i. p oim rerũ nobilitatę ex siderũ rõe uãietẽ:ut diximus supra. i Cedet & ipse mari uector:necessario siquidẽ oia feret ois tellꝰ. Nauigatõ ei ex mercimonii rõe descẽdit. k Discet mẽtiri lana colores:Cũ ei tigitur:mẽtitur alienũ colorẽ. l Murice:cochlea:unde tigitur purpura. m Mutabit:tigetur:et p naturã. n Luto colore:rubicũdo.& ẽ hypallage ꝓ croco luteo.nã croceũ lutei coloris ẽ:unde & a lutea pellis. o Sãdix:herba ẽ:de q̃ sãdycinꝰ tigitur color. p Cõcordes stabili fatorũ numine pcę:nã & qđ una dixerit duę sequitur: & fixa sũt statuta fatorũ. Hora. Qd

semel dictū stabilisq; rerū termin⁹ seruet. Iouis icremētū: nutrimētū. & ē uulgare: qđ bucolico cōuenit carmini. q Nutātē mūdū: mutat p̄ritib⁹ malis: letus ē bonis futuris. r Cōuexo: curuo: cidinato. s O mihi tā lōge maneat pars ultima uitę: Vtinā possim frui uita lōgissima: & hrē tātū spiritū: quātū posset sufficere ad tuę uirtutis cōmemoratio nē. t Nō me carminibus uicet me thratius orpheus: gtie stili sese orpheo: uel lino fore ęqualē cōmemorat: Nā nō sibi arrogat: sed hoc dicit: tāta ē materies tuę laudis: ut etiā humile igeniū i ea supra oēs possit excellere. u Lino: Linos cū nomē hoīs dicimus: li breuis ē. Statius Medio Linus itertextus acāthō: Cū linū dicimus filū significātes li: lōga ē: cū pducatur apud grecos. x Pan ēt re dit ad rustica numia. Nā satis excesserat dicendo Lini poetā: Orpheaq; theologū. y Arcadia iu dice: q ei fauet: ubi colitur. z Risu cognoscere matrē: Alludit ad id qđ factū ē: & rē naturalē ait Sicut ei maiores sermone cognoscūtur ita ifātes risu se iudicant agnoscere. Ergo hoc dicit: Incipe parētib⁹ arridere: & eis spe boni ominis detrahe re solicitudinē: ut & ipsi tibi arrideat. Matri ci de cē mēses attulerūt lōga fastidia: Alii abstulerūt le gūt: ut sit sensus: si riseris abstulerint decē mēses matri tuę longa fastidia. ¶ Cui nō risere paren tes: Nec de⁹ hūc mēsa dea nec dignata cubili ē: Si cut Vulcano cōtigit: Qui cū deformis eēt: & Iu no ei minime arrisisset: ab Ioue ē pręcipitat⁹ i in sulā lēnū: illic nutritus ab Sintiis: Cū Iouis fulmi na fabricasset: nō ē admissus ad epulas deorū. po stea cū rogaret ut uel mineruę cōiugiū sortiretur spretus ab ea ē: Vn̄ diuinos honores nō meruit: ad quos p cōiuiū numinū: aut p cōiūctionē ue nitur deorū: Hinc ē q iunoni agit i prio Aeolus grās: q p eius bn̄ficiū diuinos honores meruit: ut tu das epulis accūbere diuū.

Aspice conuexo[r] nutantē[q] pondere mundum:
Terrasq; tractusq; maris: cælūq; profundum:
Aspice uenturo lætentur ut oīa sæclo.
O[s] mihi tam longæ maneat pars ultima uitæ:
Spiritus & quantū sat erit tua dicere facta.
Nō[t] me carminib⁹ uicet nec thracius orpheus:
Nec lin⁹[u]: huic mater q̄uis atq; huic pat̄ adsit:
Orphi calliopea: lino[v] formosus apollo.
Pan[x] etiā arcadia[y] mecum si iudice certet:
Pan etiam arcadia dicat se iudice uictum.
Incipe parue puer risu[z] cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
Incipe parue puer: cui[a] non risere parentes:
Nec deus huc mensa: dea nec dignata cubili est.

Interlocutores Menalcas & Mopsus amici: cæsa rem sub Daphnidis nomine deflentes ægloga quinta Menalcas.

CVr[b] nō mopse boī[c] qm̄ cōuenim⁹ ambo
Tu[d] calamos iflare leues: ego dicere uersus:
Hic corylis mixtas iter[e] cōsedim⁹ ulmos. MO.
Tu maior: tibi me est æquum parere menalca:
Siue[f] sub icertas zephyris motātibus umbras:
Siue antro potius succedimus: aspice ut antrū:
Siluestris raris sparsit labrusca[h] racemis. ME.
Mōtibus[i] in nr̄is solus tibi[k] certet amyntas. MO.
Quid[l] si idē certet phœbū supare canēdo. ME.
Incipe mopse prior: si quos aut[m] phyllidis ignes:
Aut[n] alconis habes laudes: aut[o] iurgia codri.

CVr non mopse boni quoniā conuenimus ambo. Inducūtur duo amici pastores cane re ad delectatione: unde & se laudāt: & sibi iuice cedūt. c Boni āt docti. & figurate ait boni am bo. d Tu calamos iflare leues: ego dicere uersus Hic corylis mixtas īter cōsedimus ulmos: Ordo ē cur nō mopse hic cōsedimus int̄ ulmos mixtas co rylis. s. ut canamus. e Inter inī pręposito: q post posita ē mutauit accentū: sicut circū. f Siue sub icertas zephiris motātibus umbras: dicit quidem uerecūde se illi obtēperare debere: ośdit tn̄ quid sibi placeat. Nā ex ipsa laude antri: & ex arborū uitupatōe: quarū icertas umbras dicit ośtēdit suā sententiā eē meliorē. g Incerte aūt umbrę fiunt: & ex folii circuitu: & ex mobilitate uētorū: qđ ip se ēt dicit zephyris motātibus. h Labrusca: uitis agrestis: q q in terrę marginibus nascitur: la brusca dicta ē a labris & extremitātibus terrę.

i Mōtibus i nostris: ac si diceret i hoc territorio. k Et tibi certet usurpatū est. Nā hodie certo tecum dicimus. l Quid si idē phœbū certet supare canēdo: Offesus cōparatōe iferioris hoc dixit: licet nō amare menalcas dixerit Solus tibi certet amyntas: qđ tamē q: hic aspere accepit: ille paulo post curāt dicēs: Lēta salix quātū pallenti cedit oliuę. m Phyllidis ignes: Phyllis regina thraciā fuit: Hęc Demophoontē thesei filiū regem atheniēsiū redeūtē de troia no pręlio dilexit: & i cōiugiū suū rogauit. ille aūt ante se ordinaturū rē suā: & sic ad eius nuptias reuersurū. Profe ctus itaque cū tardaret: phyllis & amoris ipatiētia: & doloris ipulsu: qđ se spretā eē credebat laqueo uitā finiuit: & cōuersa ē in arborē amygdalū sine foliis. Postea reuersus Dēophoonte cognita re eius amplexus ē trūcū: qui ue lut sposi sentiret aduentū folia emisit: unde etiā phylla sunt dicta a phyllide: quę aū petalla dicebantur: sic Oui. in metamorphoseon libris. ¶ Alconis laudes: hic cretēsis sagittarius fuit: cuius cū filiū draco inuasisset: tāta arte di rexit sagittā: ut ea currēs i serpētis deficeret uulnere: nec trāsiret i filiū. o Iurgia codri: Codr: dux atheniēsiū fuit:

qui orto bello inf laconas & athenieſes cū reſpōdiſſet oraculū. Illos poſſe uincere: quorū dux periiſſet: habitu humili pfectus ē ad hoſtiū uicina tētoria: & illic iurgio i ſuā cędē inſtigauit: & a nullo cognit⁹ fecit locū oraculo. p Cortice fagi: Vbi ei debuit magis ruſticus ſcribere? q Modulās alīna: ſcdm rhythmū cōponēs. r Alterna ante: uaria ppē muſicā: cuius ſonus uari⁹ iuenitur ex pedū diſſimulatōe: Significat aūt cātaturū ſe epicedion: & epitaphion. Nā epicedion ē qđ dicitur cadauere nōdū ſepulto: ut extinctū nymphę crudeli funere daphnin. Epitaphion aūt poſt cōpletā ſepulturā dicitur: ut daphnis ęgo i ſiluis hinc uſque ad ſidera not⁹. s Lenta ſalix quatū pallēti cedit oliuę: ruſticis utitur cōpatōibus. Salix aūt uiliſſima ē arbor oliuę cōpatōe. t Saliunca herbę genus: quā orcitunicā uulgo uocāt. u Iudicio noſtro: ac ſi dicere: qđ alii ſentiāt uideris. x Extictū nymphę crudeli funere daphnin. Multi dicūt ſimplicit̄ hoc loco defleri daphni quēdā paſtorē. Alii dicūt ſignificari p allegoriā. C. Iuliū cęſarē: qui i ſenatu a caſſio & bruto uiginti tribus uulneribus īterēptus ē unde & crudeli funere uolūt. Alii dicūt quintiliū uarrū ſignificari cognatū uirgilii: de quo etiā Horā. Ergo quintiliū ppetuus ſopor urget: tn̄ crudeli funere ad quētis pōt referri: y Vos coryli teſtes & flumia nymphis Bn̄ tęſtimoniis utitur i rebus icredibilibus. Nam fletū facile dearū pſona nō recipit: & bonis uſus ē gradib⁹: fleuerūt nymphę: quibus īſita ē naturaliter pietas: hoīes ad quos mortis puenit dolor: pecudes q̄ licet rōne careant: tn̄ nō carent ſenſu: fere crudelitate gaudētes quā rē rurſus quia icredibilis ē. teſtimonio cōprobat dicēs. Hūc & mōtes loquuntur & ſiluę: z Qđ aūt ait coryli teſtes & flumina: uſurpatū ē. Nā teſtes flumina nō dicim⁹ Quę ei in is excūt neutrū in e mittunt: ut agilis agile: ſed nec hoc teſte: & hęc teſtia poſſum⁹ dicere: Vn̄ p diffinitionē debem⁹ dicere: Teſtes mihi ſunt q̄ res coryli & flumina: ſic Hora. Teſtis metaurū flumen. Propti⁹ Teſtes ſunt ſidera nobis: a Aſtra crudelia: q̄ accelerauerunt Daphnidis mortē. b Cōplexa ſui corp⁹ miſerabile nati: lugētū eſt ut & corpori inhęreāt. c Nulla quadrupes hic & hęc quadrupes dicim⁹. alibi: Sauci⁹ at quadrupes nota itra tecta refugit. d Mōteſque feri ſiluęque loquūtur: hypbolicos dixit: Et notādū q eū dicere cęperit ei⁹ apotheoſim: ecōtra lętitiā rebus omnibus dat: quas nūc in męrore fuiſſe memorauit. e Daphnis & armenias curru ſubiungere tigres: hoc apte ad cęſarē pertinet: quem conſtat primum ſacra liberi patris trāſtuliſſe Romam. f Curru pro currui. g Thiaſos: ſaltationes, choreas: Liberi. i. liberalia: h Vitis ut arboribus: locus theocriti ē. i Tu: ſi romanis cęſar ſi paſtoribus Daphnis. k Pales: dea pabulorum. l Apollinē autem dicit νόμιον. i. paſtoralem: Nā admeti regis pauit armēta: & hoc dicit nec pabula naſcentur: nec pecora. m Grādea ordea uſurpatiue metri cauſa dixit. Nam tritici: ordeum: uinū: mel numeri tātum ſingularis ſunt: unde plurali in proſa uti nō poſſumus: uīa tantū poſſumus dicere ciceronis exemplo: qui ait i pręturā: uina cęteraque quę in aſia facile cōparantur. n Infelix loliū: inutile: infecūdū. o Steriles autem auenas ſcdm ſitū dixit italię. Nam in thracia fructuoſę ſunt. Hęc antē dicit contingere ut oſtēdat terram dolere quoque daphnidis mortē. p Paliurus: herba eſt aſperima & ſpinoſa. q Spargite: implete: ut ſpargitur & tellus lachrymis: & dicit ornādum eſſe locū ſepulchri ex uoluntate defuncti. r Inducite fontibus umbras: facite nemora circa fontes: & hoc ideo: quia ut diximus: heroum animę habitant uel in fontibus uel in nemoribus: ut Lucis habitamus opacis Riparum quę toros & prata recentia riuis incolumus. s Superaddite carmen: duos uerſus carmen uocauit: nec mirum cum etiā de uno carmine dixerit: ut & rē carmine ſigno Aenas

Incipe. paſcētes ſeruabit tityrus hædos. MO.
Immo hæc i uiridi nuper quæ cortice[p] fagi
Carmina deſcripſi: &[q] modulās alterna not[r]ui:
Expiar: tu deinde iubeto certet amyntas. ME.
Lenta[s] ſalix quātum pallenti cedit oliuæ:
Puniceis humilis quātum ſaliūca[t] roſetis:
Iudicio[u] noſtro tantum tibi cedit amyntas.
Sed tu deſine plura puer: ſucceſſim⁹ antro. MO.
Extictum[x] nymphæ crudeli funere daphnin
Flebāt: uos coryli teſtes[y]: & flumina nymphis.
Cū[a] complexa ſui corpus miſerabile nati
Atque deos: atq; [a]ſtra uocat crudelia mater.
Non ulli paſtos illis egere diebus
Frigida daphni boues ad flumia: nec ulla neq; ānē
Libauit quadrupes: nec grāminis attigit herbā.
Daphni tuū pœnos etiā ingemuiſſe leones
Interitum: monteſq;[d] feri: ſilueq; loquuntur.
Daphnis[e] & armenias curru[f] ſubiūgere tigres
Inſtituit: daphnis thiaſos[g] inducere bacchi:
Et foliis lentas intexere mollibus haſtas.
Vitis[h] ut arboribus decori eſt: ut uitibus uuæ:
Vt gregibus tauri: ſegetes ut pinguibus aruis:
Tu decus omne tuis[i]: poſtq̄ te fata tulerunt:
Ipſa pales[k] agros: atq; ipſe reliquit apollo[l].
Grandia[m] ſæpe quibus mādauimus ordea ſulcis
Infelix[n] lolium: & ſteriles dominantur auenæ:
Pro molli uiola: pro purpureo narciſſo:
Carduus & ſpinis ſurgit paliurus[p] acutis.
Spargite[q] humū foliis: inducite[r] fōtib⁹ umbras

hec de danais uictorib⁹ arma. t Daphnis ego in siluis hinc usque ad sidera notus: in siluis not⁹ etiã hinc usque ad sidera. u Formosi pecoris custos formosior ipse: Si ad cęsarẽ referas. hoc dicit: Boni populi optim⁹ iperator: tale tuum carmẽ: laudat scilicet: ut diximus supra. x Quale sopor: qualis res: ut dulce satis humor. y Nec calamis solũ equiparas: sed uoce magistrũ: uidetur allegoria: quasi ad theocritũ & uirgiliũ respicere. Hinc ẽ: Tu nunc eris alt̃ ab illo. z Quocũque modo: prout possimus: & dicit se daphnidis dicturũ apotheosim: ut daphnique tuũ tollemus ad astra. a Tuũ: quẽ diligis. b Tali munere: si amicũ laudaueris. c Puer ipse: mõ daphni intelligim⁹. Nam cęsar non puer occisus ẽ. sed maioris ętatis. d Iã pridẽ stimichon laudauit carmina nobis: ac si diceret scio eẽ optima q̃ dicturus es: frustra ea uerbis extenuas: quia ille supra uersiculũ dixerat: Quocũque mõ tibi nostra uicissim. e Cãdid⁹: i. deus unde cõtra nigros mortuos dicim⁹ Hor. Hic niger ẽ: hũc tu romane caueto. f Sub pedibusque uidet nubes & sidera daphnis: meritũ ei⁹ ostẽdit qui summos circulos & cęli secreta cõscẽdit. g Ergo alacris siluas: & cętera rura uoluptas: q̃ supius occupauerat mœror ut ipsa pales agros atque ipse reliquit apollo. h Tenet: i. moratur amplectitur. i Nec retia ceruis Ulla dolũ meditatur adeo placet simplicitas daphnidi: ut etiã ille dol⁹ qui uoluptati ante fuerat: cõquiescat: s. uenationis & ẽ hypbole. k Deus deus ille menalca: hoc sonat deus deus ẽ daphnis. l Intonsi: siluosi icędui. m Sis bon⁹ o fœlixque tuis: pastoribus si daphnin accipis. si cęsarẽ bñ ait tuis: Suis eni percussoribus nocẽtissim⁹ fuit: Nam augustus ei filius oẽs ẽ persecutus. n Felix aũt ꝓpitius: ut sis fœlix nostrũque leues quęcũque laborẽ. Itẽ econtra Iuno. Quę potuit ifęlix. i. irata. Deos eni fęlices uel ifęlices ex rebus qs pręstãt uocamus. o En quattuor aras ecce duas tibi daphi: duoq; altaria phębo. feci inquit aras quattuor. tibi o daphni duas: & duas aras apollini: quę sint altaria. Nouimus eni aras & diis eẽ supis & iferis cõsecratas: Altaria uero eẽ supiorũ tãtum deorũ: quę ab altitudine cõstet eẽ nominata: quę nũc dat apollini quasi deo daphnidi uero aras ponit: Nã licet eũ dixerit deũ: tamẽ mortala fuisse manifestũ est: Sane quęritur cur duo altaria apollini se positurum dicat: cum constet supernos deos impari gaudere numero: inferos uero pari: nã numero deus impare gaudet: quod etiã pontificales indicãt libri: sed constat secundum porphirii librum quem Sol. in appellauit: triplicem esse apollinis potestatem: & eundem esse solẽ apud superos: Liberum patrem in terris: apollinẽ apud inferos: Vnde etiam tria insignia circa eius simulachrũ uidemus: lyram quę nobis cęlestis harmonię imaginem mõstrat: Griphęneum: quod & terrenum numen ostendit: Sagittas quibus infernus deus & noxius indicatur unde & apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν Hic est q & Homerus eũdẽ tam pestilentię dicit quã salutis esse auctorem: & Hora. ait condito mitis placidusque telo: Supplices audi pueros apollo. unde Vir. rationis huius peritus p altaria supnũ numẽ ostẽdit. per parẽ numerum infernã indicat potestatem. p Bina: duo. q Quot annis: singulis quibusque annis. r Pinguis oliui: quod gręci lipelęon dicunt. s Hilarãs: pticipiũ est ab eo qd est hilaro. Sane sciendum nomen unde uenit id est hilarus uel hilaris a gręco descendere. Nam in λαρὸν facit. t Vina nouum fundam calathis. ordo est: Vina fundam calathis: id est: calicibus: quę uina sint nouum nectar: id est: magna dulcedo. u Aruisia aũt ẽ dicta a pmõtorio chii isulę Aruisio. x Lycti⁹ ęgon: Cretesis: ut Lycti⁹ Idomene⁹.

Pastores: mandat fieri sibi talia daphnis.
Et tumulũ facite: & tumulo supaddite[b] carmen:
Daphnis[t] ego i siluis hinc usq; ad sidera notus:
Formosi[u] pecoris custos formosior ipse. ME.
Tale tuũ carmen nobis diuine poeta:
Quale[x] sopor fessis in gramine: quale p æstum
Dulcis aquæ salientis sitim restinguere riuo.
Nec[y] calamis solũ æquipas: sed uoce magistrũ.
Fortunate puer tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamẽ hæc quocũq;[z] mõ tibi nostra uicissim
Dicemus: daphinq; tuũ[a] tollemus ad astra.
Daphni ad astra ferem⁹: amauit nos q̃3 daphnis
An quicq̃ nobis tali[b] sit munere maius: MO.
Et[c] puer ipse fuit cantari dignus: & ista
Iã[d] pdẽ stimichon laudauit carmina nobis. ME.
Candidus[e] insuetum miratur limen olympi:
Sub[f] pedibusq; uidet nubes: & sidera daphnis.
Ergo[g] alacris siluas: & cætera rura uoluptas:
Panaq;: pastoresq; tenet[h]: dryadasq; puellas.
Nec lupus insidias pecori: nec[i] recia ceruis
Ulla dolũ meditãtur: amat bon⁹ ocia daphnis.
Ipsi lætitia uoces ad sidera iactant
Intonsi[l] montes: ipsæ iam carmina rupes:
Ipsa sonant arbusta: deus[k] deus ille menalca.
Sis[m] bonus o fœlixq;[n] tuis: en[o] quattuor aras:
Ecce duas tibi daphni: duoq; altaria phœbo. i
Pocula bina[p] nouo spumãtia lacte quot[q] annis
Cratærasq; duos statuã tibi pinguis[r] oliui.
Et multo in primis hilarans[s] conuiuia baccho:
Ante focum si frigus erit: si messis in umbra.
Vina[t] nouum fundam calathis aruisia[u] nectar.
Cantabunt mihi damœtas: &[x] lyctius ægon.

y Saltātes satyros imitabitur alphesibęus:pastor quidā. Sane ut i religionib⁹ saltaretur hęc oratio ē: q̄ nullā maioris nostri pte corporis eē uoluerūt quę nō sentiret religionem. nā cātus ad animū: saltatio ad mobilitatē ptinet corporis. z Et cū lustrabim⁹ agros: sic supra: cū faciā uitula ꝓ frugib⁹. a Dū iuga mōtis ape: sic isfreta dū fluuii currēt. b Vt baccho cererique: Hęc enī duo sunt numina quę & rustici maxime colūt: & quorū numia coia sūt mortalib⁹ cūctis: sic in Georg. Vestro si munere tell⁹ Chaoniā pingui glādē mutauit arista. c Dānabis tu quoq. uotis. i. cū tu deus pręstare aliq̄ hoib⁹ cępis: obnoxios tibi eos facies ad uota solueda quę aīquā soluātur: obligatos & quasi dānatos hoies retinet. d Reddā ꝓ carmine dona: ille enī eū supra tātū laudanerat: hic & laudat: & de munere etiā cogitat. e Sibilus. hic sibilus dicitur res ipsa: Nā sibila ora pticipialiter dictū est ꝓ sibilātia. f Hac te nos fragili donabim⁹ ante cicuta: Bñ anticipat & offert man⁹: qđ ille se factурū pmiserat. g Sume pedū: uirga in curua unde retinetur pecudū pedes. h Nō tulit antigenes: & erat tū dignu⁹ amari. aut pastorem quēdā pulcherrimū dicit: aut choraulā significat quē legim⁹ admodū a Virgilio fuisse dilectū. i Parib⁹ nodis: pari & ęquali tumore nodosum: & honeste locut⁹ ē formosum nodis uel ęre: ut si dicas pulcher est frenis.

k Rima syracusio dignata ē ludere uersu nostra: romana iquit musa ñ erubuit se siluis aū cōmittere: i. imitari theocritū syracusanum: & bucolicā scribere. l Syracusio aūt gręce ait: uā latine syracusan⁹ dicim⁹. m Nostra. i. romana: ut tu quoque littorib⁹ nostris. Et dignata ē: sic dixit q̄si ex loco supiore: n Siluas habitare: sicut atq; hūiles habitare casas. o Thalia musa. s. & gręce ait θαλεια. na latie chalea debuit dicere: sicut κυθέρεια cytherea: sed ꝓpter euphoniā cōtēpsit ius regulę: & id i gręcitate pmāsit. p Cū canerē reges & prelia: cū canere uellē: & significat ęneidē aut gesta regū albanorum: quę cępta omisit nominū aspitate deterritus. q Cynthi⁹ apollo: a cyntho mōte Deli: i quo nat⁹ ē. r Aurē uellit. i. nouit. ut alibi: postesque a cardine uellit. Aurē aūt id: quia memorię cōsecrata i ut fons Genio. digiti mineruę: genua misericordię. s Deductū dicere carmē: tenue. trāslatio a lana quę deducitur i tenuitatē. t Nūc ego: ordo ē: nūc agrestē tenui meditabor arūdine musā. i. carmē rusticū scribā. u Nāque sup tibi erūt: supabūdabunt tibi inquit O uarre: qui ābiāt tua facta describere. Hic aūt uarr⁹ germanos uicerat: & exide maximā fuerat & gloriā & pecuniā consecutus: per quē Vir. meruerat plurima. x Tristia cōdere bella: epithetō ꝑpetuū bellorū. y Nō iniussa cano uel apolline: uel ab augusto: uel a mecęnate: z Hęc quoq; licet uilia sicut theocriti. & hoc dicit si qs licet rustica legere fuit ista dignat⁹: tuas tñ i his laudes iueniet: nā p myricas & nemora bucolica significat. a Nec phe. gra. ubi ē: nec ei pagia ulla apollini ē gratior quā q̄ nomē uarri gestat i titulo: qđ id dicit q: hāc ęglogā cōstat i hōrē uarri eē pręscriptā. Dicitur āt igēti fauore a Vir. eē recitata adeo ut cū eā postea cytheris cātasset i theatro quā i fine lycoriden uocat: fuit pefact⁹ Ci. cui⁹ eēt i theatro requireret. Et cū eū tādē q̄ñ uidisset: dixisse dr̄: & ad suā & ad illi⁹ laudē: Magnę spes altera romę: Qđ iste postea ad ascaniū trāstulit: sic cōmētatores loquūt. b Pergite pi. hortat musas ad referēda ea q̄ silen⁹ cātauerat pueris. nā uult exeq sectā epicureā: q̄3 . . . didicerāt tā Vir. q̄3 uarr⁹ docēte sirone: & q̄si sub psona sileni

Saltantes[r] satyros imitabitur alphesiboeus.
Hæc tibi semper erunt: & cum solennia uota
Reddemus nymphis: &[z] cū lustrabimus agros:
Dum[a] iuga mōtis aper: fluuios dū piscis amabit:
Dumq; thymo pascētur apes: dū rore cicadæ:
Sēper honos nomēq; tuū laudesq; manebunt.
Vt[b] baccho cereriq; tibi sic uota quotannis
Agricolæ facient: dānabis[c] tu quoq; uotis. MO.
Quæ tibi quæ tali reddam[d] pro carmine dona:
Nam neque me tantum uenientis sibilus austri:
Nec percussa iuuant fluctu tā littora: nec quæ
Saxosas inter decurrunt flumina ualles. ME.
Hac[f] te nos fragili donabimus ante cicuta:
Hæc nos formosum corydon ardebat alexin:
Hæc eadē docuit: cuiū pecus: an meliboei. MO.
At tu sume[g] pedum: quod me cū sæpe rogaret:
Non[h] tulit antigenes: & erat tū dignus amari
Formosum paribus[i] nodis: atque ære menalca.

poeta Sileni cantilenam recitat ad uarrum de uita epicurea: & mundi ortu: ægloga sexta.

PRima[k] syracusio[l] dignata est ludere uersu
Nra[m]: nec erubuit siluas[n] habitare thalia[o]
Cum[p] canerem reges & prælia: cynthius[q] aurem[r]
Vellit: & admonuit pastorem tityre pingues
pascere oportet oues: deductū[s] dicere carmē.
Nūc[t] ego (nāq;[u] super tibi erūt: qui dicere laudes
Varre tuas cupiānt: &[x] tristia condere bella)
Agrestem tenui meditabor arūdine musam:
Non[y] iniussa cano: si quis tamē hæc[z] q̄3: si quis
Captus amore leget: te nostræ uarre myricæ:
Te nemus omne canet: nec[a] phoebo ḡtior ulla est:
Quā sibi, quæ uarri præscripsit pagina nomen.
Hinc[a] lapides pyrrhæ iactos saturnia[b] regna:

sironē īduent loquētē. c Chromin aūt & Mnasylon se & Varrū uult accipi: qb⁹ iō cōiūgit puellā: ut oñdat plenā se ctā epicureā: q nihil sine uoluptate uult cē pfectū. Chrōis āt & Mnasylus: isti pueri satyri sūt. d Inflatū: iplētū ue nas figuratę. e Iaccho āt uino a libero patre: qui etiā Iacch⁹ uocatur: f Serta procul: mō ,ppenā ītulit tāti capiti de lapsa: ut oñderet nō lōgius prouolutā esse coronā. g Atrita ansa: frequēti. s. potu. h Ipsis ex: ex ipsis: ut trāstra per & remōs. i. per trāstra. i Timidis: pro timētibus. nā timidus est qui semp timet. Timēs uero qui ad tēpus formi dat ex causa. Aut re uera timidis: quia pueris naturaliter p ętatē timor est insitus. k Satis est potuisse uideri: Sol uite me. Sufficit enim quia potui a uobis uideri. qđ iō dicit. quia semidei cū uolūt tantū uidentur: ut fauni nymphę: silenus. Potest & aliter intelligi. Soluite me: sufficit q talis uobis uisus sim ut & ligari possim. l Aliud mercedis erit: nymphę mi natur stuprū latēter: quod uerecūde dixit Virgili us. m In numerū ludere. id est saltare ad modū rhythmi & cātilenę. n Motare cacumina: quasi hoc gen⁹ saltatiōis uult cē in arborib⁹ cacuminū motū. o Parnassia rupes: mōs thessalię apollini cōsecrat⁹. p Rhodope & ismarus: mōtes thracię in quib⁹ orpheus cōsueuerat canere. & hoc dicit: nō tātū isti mōtes gaudēt cantāte apolline: uel or pheo: quātū cātāte Sileno lętat⁹ est mūdus. Nāq; etiā paulo post dictur⁹ est. Et iuito processit uesp olympo. q Nāq; canebat uti magnū p iane coa cta semia: Varię sūt philosophorū opiniōes de re rū origine. Nā alii dicūt oia ex igne procreari. ut Anaxagoras. Alii ex hūore: ut tales milesius: ūde est Oceanūq; patrē rerū. Alii ex quattuor elemē tis: ut Empedocles: secūdū quē ait Lucreti⁹. Ex im bri terra atq; aia nascūtur & igni. Epicurei uero quos nūc sequitur nihil horū cōprobāt: sed dicūt duo esse rerū principia. corp⁹: & inane. Oē eni qđ est: aut cōtinet: aut cōtinetur: & corp⁹ uolūt cē ato mos. i. quasdā minutissimas ptes quę τομην. id est sectionē nō recipiūt: ūde & atomi dictę sunt: quas Lucreti⁹ minutiores dixit cē illis corpuscu lis: quę ifusis p fenestrā radiis solis uidem⁹. Dicit eni illis nec uisū posse accidere. Inane uero dicūt spaciū in quo sūt atomi. De his itaq; duob⁹ prici piis uolūt quattuor ista procreari ignē. aerē: aquā terrā. Et ex his cętera: ut illa duo elemēta sint. hęc uero quattuor syntheta. i. cōposita ex aliis duob⁹ pręstēt originē aliis oib⁹ reb⁹. Hāc aūt rōe; cōpro bāt ex atomis: & inani cē. q nihil ē in rerū natu ra qđ nō: & corp⁹ hēat. Et quia nō recipit sectiōe; indicet ēt inanitatē: r Vti p iianc coacta semi na. Canebat iquit mūdi principiū. i. quēadmodu;

Pergite[b] pierides: chromis[c] mnasylus in antro:
Silenum pueri somno uidere iacentem
Inflatum[d] hesterno uenas ut semper Iaccho[e].
Serta[f] procul tātum capiti delapsa iacebant.
Et grauis attrita[g] pendebat cantharus ansa.
Aggressi (nam sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis[h] ex uincula sertis:
Addit se sociam: timidisq;[i] superuenit ægle:
Aegle naiadum pulcherrima: iāque uidenti
Sanguineis frontem moris: & tēpora pingit:
Ille dolum ridens: quo uincula nectitis inquit?
Soluite me pueri: satis[k] est potuisse uideri.
Carmina quæ uultis: cognoscite: carmīa uobis:
Huic aliud[l] mercedis erit: simul incipit ipse.
Tum uero in[m] numer; faunosq;: ferasq; uideres
Ludere: tum rigidas motare[n] cacumina quercus.
Nec tantū phœbo gaudet parnassia[o] rupes:
Nec tantū rhodope[p] miraƭ: & ismarus orphea:
Quātū; omnis mūdus gaudet cantante sileno.
Nāque[q] canebat uti[r] magnū per inane coacta
Semina terrarūq;: animæq;[s] marisq; fuissent:
Et[t] liquidi simul ignis: ut his exordia primis
Omnia[u]: & ipse tener mundi concreuerit[x] orbis.
Tum[y] durare solu;: & discludere nerea ponto
Cœperit: & re; paulatim sumere formas:
Iamque[z] nouū terræ stupeāt lucescere solem.
Altius atque cadant sūmotis nubibus himbres.
Incipiāt siluæ cum primum surgere: cum que
Rara per ignotos errēt animalia mōtes.

coactę & collectę atomi per magnum inane fuisset origo ignis: aeris: terrarum: & maris. nam semia atomos dic. dicim⁹ hec atom⁹: & atomi: s Aieq;. i. aeris. ūde & uēti sūt t Et liquidi simul ignis puri. i. ęetherei. u Oia & ipse tener mūdi cōcreuerit orbis: aū orbis: & sic oia q i orbe sūt. uā mutato ordine ait. prio oia: & sic orbis. x Cōcre uerit: collect⁹ & iformat⁹ sit. y Tū durare solū & discludere uerea pōto. canebat ēt quēadmodū terra rerū sūpserit formā. z Iāq; no. ter. stu. lu. sol. canebat quēadmodū: post hęc stupeāt tīre solis ortū. & quēadmodū cadāt ibres nubi b⁹ i altū leuatis. Naturale ei; ē ut nubes cū cępit soli cē uiciē: ei⁹ calore soluātur i pluuias. Vñ & i geor. ait de s gnis serenitatis. at nebulę magis ima petūt. bonū sāc secut⁹ ē ordinē: ut post solis & pluuiarū cōmēoratiōnē ortas siluas: & aialia cūcta ,pcreata: a Hic lap. pyr. qđ ē hoc loco: nā relictis prudētib⁹ reb⁹ de mūdi origie subito ad fabulas trā situ fecit. S; dicim⁹ aut exprimere cū uoluisse sectā epicuri: q reb⁹ seriis iscrit sp uoluptates: aut fabulis plēis admira tōib⁹ puerorū corda mulceri. nā fabulę cā delectatōis iuētę sūt: ut ipse i Geor. dicēs: Cętera q uacuas tenuissēt carmia mētes. b Qđ āt dic Regna saturnia. fabularū ordinē uertit. nā quo tpe saturn⁹ regnauit i tris nō fuit diluuiū: s; sub ogige rege thebāorū. secundum autem diluuiū fuit sub Deucalione & Pyrra: Sane sciendum & per diluuiū & per Ecpyrosim significari temporum mutationem.

Caucaseasq[c] refert uolucres: furtūq; ꝑmethei.
His[d] adiūgit hylam nautæ quo fonte relictū
Clamassent: ut littus hyla hyla[e] omne sonaret.
Et fortunatam: si unquā armenta fuissent:
Pasiphaen[f] niuei solatur amore iuuenci.
Ah[g] uirgo infœlix quæ te dementia cœpit.
Prœtides[h] implerūt falsis mugitibus agros.
At nō tam turpes pecudū tamē ulla secuta est
Concubitus: quāuis collo timuisset aratrum:
Et sæpe in leui quæsisset cornua fronte.
Ah uirgo infœlix tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hiacynto
Ilice[i] sub nigra pallentes[k] ruminat herbas.
Aut aliq̄[l] i magno sequit grege. claudite[m] niphæ
Dictææ nymphæ nemoꝝ iam claudite saltus.
Siqua forte ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda[n] bouis uestigia: forsitan illum
Aut herba captū uiridi: aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad cortynia[o] uaccæ.
Tum[p] canit hespidum miratā mala puellam.
Tum phaethontiadas[q] musco circūdat amaræ[r]
Corticis: atque solo proceras erigit alnos.

c Caucaseasque refert uolucres furtūque promethei. Et hic fabulę ordinem uertit: quę talis est. Prometheus post factos a se hoīes dicitur auxilio mineruę cęlū ascēdisse: & adhibita facula ad rotā solis ignē furatus: quē hoībus indicauit. Ob quā cām irati dii duo mala imiserūt terris febres: & morbos. sicut & sapho & hesiodus meorāt. qđ tāgit & Hora. dicēs post ignē ętherea domo subductū. Macies & noua febriū incubuit cohors. Ipsū etiā prometheū per mercuriū in mōte caucaso religauerūt ad saxū: & adhibita est aquila: quę eius cor excideret. Hęc aūt oia nō sine ratōe finguntur. Nā prometheus uir prudētissimꝰ fuit unde etiā prometheus dictꝰ est ἀπὸ τῆς προμηθείας a prouidētia. Hic primꝰ astrologiā Assyriis indicauit: quā residēs in mōte altissimo caucaso nimia cura & sollicitudine deprehēderat. Hic aūt mōs positꝰ est circa assyrios: uicinus pene sideribus: ūde etiā maiora astra demōstrat: & diligēter eorū ortus: occasusque significat. Dicitur autē aquila cor eius exedere: quod ἄχος est sollicitudo: qua ille affectus siderū oēs deprehēderat motꝰ. & hoc quia ꝑ prudētiā fecit duce mercurio: qui prudētię & ratiōis deus est: ad saxū dicitur eē religatus: Deprehēdit prętcrea rōem fulminū: & hoibꝰ indicauit. Vnde cęlestē ignē dicitur esse furatus. Nā quadā arte ab eodē mōstrata supnus ignis eliciebatur: qui mortalibꝰ profuit donec eo bñ usi sūt. Nā postea malo hominū usu in pniciē eorū uersus est. Sicut in Liuio lectū est de Tullo hostilio: qui eo igni exustꝰ est cū oibꝰ suis. Numa uero Pōpilius impune cōusus est tantū in sacris deorū. Hinc est q̄ igne rapto ab iratis numinibus morbi dicitur imissi. d His adiūgit hylā: puerū comitē herculis: quē pdidit in finibus Ionus iuxta mysiā: nec usquā potuit repire. Postea cū eēt cognitū q̄ pisset in fōte ei instituta sūt sacra: in quibꝰ mos fuerat ut eius nomē clamaretur in fōtibꝰ: ad quā imitatiōē; nūc dicit: ut littus hyla hyla omne sonaret. e Postremū autē la breue est: iō quia uocalis uocalē sequitur. Nā ois uocatiuus gręcus a masculino uēiens a terminatus lōgus est: ut ęnea: hyla: palla. f Pasiphaen. Nota fabula Cretensium reginā Minois uxorē: quę tauri amore flagrauit: ad hoc pertinet qđ ait solatur: ut qđ amat taurū fortunę magis uideatur eē quā morū. g Virgo aūt ut diximꝰ supra a uiridiori ętate. nam iam mater fuerat phędrę. Ariadnes: Androgei. h. Proetides iplerunt falsis mugitibus agros: proetides proeti: & sthenobeę. siue anthiopę secundum Homerum filię fuerunt. He se cum Iunoni in pulchritudine prętulissent. Illa irata hunc errorem earum immisit mētibus: ut se uaccas putarent: adeo ut plerūque gemerent: & timerent aratra. Has Melampus postea purgasse perhibetur. i. Ilice sub nigra: uel umbrosa: uel re uera nigra. nam talis est. k Pallentes ruminat herbas: reuomit: & denuo cōsumit. Ruminatio autem dicta est a ruma eminente gutturis parte: per quam admissus cibus a certis reuocatur animalibus. Palletes autē: uel aridas: uel quę uentris calore propria uiriditate caruerunt. l. Aliquā in magno sequitur grege. ac si diceret: habes aliquid spei: si quidem nouit amare quem diligis. Notandū autem gregem cum de bobus dixisse: cum armenta dicamus: licet grex sit quorūlibet animaliū congregatio. Sic Cicero in Philippicis. Fudit apothecas: cecidit greges armentorum. m Claudite nymphę: melius hoc a persona Pasiphaes dictum accipimus: ut dicat Silenus hoc illam aliquando dixisse. n Errabunda bouis uestigia illud expressit quod uno uerbo Homerus ait εἰλίποδας βοῦς hoc est flexis pedibus incidentes. o Ad cortinia. Nam apud Gnoson imperabat Minos eius maritus in Creta. Vnde illuc taurū nō uult uēire: sed ad cortynon: ubi fuerant aliq̄ solis armenta. p. Tunc canit hespidū miratā mala puellam mala quibus acceptis a Venere Hippomenes uicit Atlantē puellā Styriam cursu potentē: quę multos sponsos superatos occiderat: quod plenius in ęneidos tertio libro memorauimus. q. Phaetontiades: Climenes: & Solis filiae que dum extinctum fratrem flerent: conuerse sunt in arbores: ut hoc loco dicit in alnos: ut in decimo in populos: ubi etiam plenius hanc diximus fabulam. Mira autem est canentis laus: ut quasi non factam rem cantaret: Sed ipse eam cantādo facere uideatur. r Amarę corticis: Alibi ait raptus de suberę cortice quod magis sequi debemus: ut masculino utamur.

s Parmissi ad flumia gallū: Helicon mōs est boetię: quę & Aonia dicitur: de hoc pluria cadūt flumia: inter quę etiā Parmissus: iuxta quē dicit ābulātē gallū ab una musa ad cęteras etiā deductū: & illic esse factum poetā. t Assurrexerit: honorē prębuerit: ut Tmolus assurgit: quib⁹ & rex ipse Phanę⁹s cedit. u Vt Linus Apollinis fili⁹: quē supra mēorauit. x Diuino carmi[n]e: uaticiniās. y Ascręo quos ante seni: Hesiodo qui Ascręus fuerat: quē dicitur mu se raptū de mōte Parnasso poetā fecisse mūere calamorū: z Grinei nemoris dicatur origo: Grineū nemus est in finib⁹ Ionus Apollini cōsecratū: in quo aliqñ calchas & mopsus dicūtur de pitia diuinādi inter se hūisse certamen

Tum canit errantem parmissi[s] ad fluia gallū
Aonas In montes ut duxerit una sororum:
Vtq; uiro phoebi chorus assurexerit[t] omnis:
Vt[u] linus hęc illi diuino[x] carmine pastos
Floribus atq; apio crines ornatus amaro
Dixerit: hos tibi dant calamos: en accipe musę:
Ascręo[y] quos ante seni quibus ille solebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi grinei[z] nemoris dicatur origo:
Ne[a] quis sit lucus: quo se plus iactet apollo.
Quid[b] loquar: aut scyllā nisi: quā fama secuta ē:
Cādida succinctā latrātibus inguina mōstris
Dulichias[c] uexasse[d] rates: & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis:
Aut ut mutatos teri[e] narrauerit artus:
Quas illi philomēa[f] dapes: quę dona pararit:
Quo cursu deserta petiuerit: & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis:
Omnia quę phoebo quondā meditante beatus
Audiit eurotas[g]: iussitque ediscere lauros.
Ille canit: pulsę referunt ad sydera ualles:
Cogere donec oues stabulis: numerūq; referre
Iussit: &[h] inuito processit uesper olympo.

Interlocutores Meliboeus: Corydon: Thirsis.
Aegloga septima. ME.

& cū de pomorū cuiusdā arboris cōtēderēt numero: stetit gloria Mopso: cui⁹ rei dolore Calchas interiit. Hoc aūt Euphorionis cōtinēt carmina: quę Gallus trāstulit in sermonē latinū. Vnde est illud in fine ubi gallus loquitur: Ibo & calcidico quę sūt mihi cōdita uersu carmia. Nā Chalcis ciuitas est Euboeę: de qua fuerat Euphorion. a Ne quis sit lucus: quo se plus iactet Apollo: Sēsus hic est: si tu grineū laudaueris nem⁹: in nullo se tantū iactat Apollo. b Quid loquar aut scyllā nisi: quā fama secuta est. Scylle duę fuerunt: una phorci & creteidos nymphę filia pulcherrima. quā cū amaret glaucus: deus marin⁹: dū ipse amaretur a circe: & cā cōtēneret: illa irata fontē in quo se scylla solebat abluere infecit uenenis. in quē cū descēdisset puella media sui pte in ferā mutata est. Hanc postea glaucus fecit deā marinā: quę classem Vlyxis & socios euertisse narratur. Altera uero Scylla fuit Nisi megarēsiū regis filia: cōtra quos dum deuictis iam Athenīēsib⁹ pugnaret Minos propter filii Androgei interitū: quē Athenienses & Megarēses dolo necauerūt. amat⁹ est a Scylla Nisi filia: quę ut hosti posset placere: comā purpureā parētis abscisam obtulit: quā Nisus habuerat cōsecratā: ut tam diu regno potiretur quā diu illā habuisset intactā. Postea & Scylla a Minoe cōtēpta dolore in auē cōuersa est: & Nisus extinct⁹ deorū miseratiōe in auis mutat⁹ est formā. quę aues hodie ut ipse in Geor. docet flagrāt inter se magna discordia. Modo ergo Virg. aut poetarū more miscuat fabulas: & nomen posuit pro noie: ut diceret Scylla nisi pro phorci: sicut alibi Domitus pollucis habenis Cyllarus: cum castor equorū domitor fuerit. Itē & māibus progne pectus signata cruētis: cū philomenę nō progne abscisa sit ligua: Aut certe sit histeronproteron: ut quasi utriusque fabulę uiddatur facere commemorationē: ut itelligamus: Quid loquar Scyllam Nisi: aut quā fama secuta est. Candida succinctam latrantibus inguina monstris. Dulichias uexasse rates: Aut certe accipiamus. Quid loquar aut scyllam Nisi. aut quā fama secuta est: ut ē illud in primo. Nō ignara mali miseris succurrere disco. c. Dulichias uexasse rates: Ithacēses a mōte. Dulichiū insula est: ubi mōs est Ithacus: in quā fertur hītasse Vlyxes eoque & ipse Dulichius: & Dulichias hūisse rates dicitur. d. Vexasse aūt rates p tapinosim dictū est. Nā nō uexauit: sed euertit: qđ probus mult: hac ratōe dicēs uexasse uēire ab eo qđ est ueho: uecto: uexo: ut uexasse sit portasse: & sine dubio pro arbitrio suo euertisse. e. Teri: pro terei: Nā p synerēsim dictū est: sicut supra. Furtūque promethi pro promethe. Tereus aūt rex thracū fuit. qui cū pādionis atheārū regis filiā prognē noie duxisset uxorē: & post aliquātum tempus ab ea rogaretur ut sibi philomenā sororē uidēdā accresceret: profectus atheās dū adducit puellā: eam uitiauit in itinere: & ei linguā: ne facinus indicaret: abscidit. Illa tamē rē in ueste suo cruore descriptā misit sorori. qua re cognita progne: itē filiū interemit: & patri epulādū apposuit. postea oēs in aues mutati sunt. Tereus in upupā: Itis i phasianū: progne in hyrūdinē: philomēa in luscinā. f. Philomēa dapes: Atqui hoc progne fecit: sed aut abutitur noie: aut illi imputat propter quā factū est. g. Eurotas: fluuius laconū: qui ab Apolline instructus suas edocet lauros quibus eius plenę sunt ripę. h Et inuito processit uesper olympo. Et ex eo q̄ dies inuitus abscessit: & ex eo q̄ nimio audiendi desiderio uesper exortus est. cant[ilenae] uoluptas ostenditur.

s Orte sub arguta cõsederat ilice daphnis: ęgloga hec pene Theocriti est. Nã & ipsam trãstulit: & multa ad eã de aliis congessit. k Arguta ãt mõ canora stridula: alibi argutũ breue significat: ut argutũque caput. l Daphnis: diuinũ hũc inducit quippe filiũ Mercurii: ut diximus supra. Nã hinc est q paulopost dicturus est: cap tibi saluus: & hędi quasi diuinus. m Cõpulerãtque: Cõpellere proprie ẽ in unũ locũ: uel diuersa: uel diuersorũ aialia cogere. n Arcades ambo: nõ re uera arcades. Nã apud mãtuã res agitur: sed sic periti: ut eos arcades putares. Nam & paulopost dicturus est: Soli cantare periti arcades. o Et cantare pares: & respondere parati. Hoc ẽst qui possent etiã cõtinuũ carmẽ dicere. Nã hoc est cãtare: ut extinctũ nymphę crudeli funere daphnĩ: uel candidus insuetũ miratur limẽ olympi: & amębęum referre: ut & me phęb⁹ amat: phębo sua semp apud me munera sunt lauri. p Hic mihi dũ. s. circa cã partẽ in qua Daphnis sedebat. q Teneras defendo a frigore myrtos uarie hic locus expõitur. Nã alii simpliciter accipiũt dũ myrtos tego & tueor: ne eas frig⁹ exurat. Alii quia ęstatis illud fuisse asseritur tẽpus dicũt defendo a frigore:⁹ & tego cõtra frigus futurũ. Alii dicũt dũ defendo. i. dum mihi ad defensaculũ preparo myrtos a frigore. id est quę sunt siue frigoribus. Solẽt enim pastores uẽdicare sibi loca aliqua pp frig⁹ futurũ. r Vir gregis: abusiue. Nam tãtũ hominũ est: sicut alibi: Quę legere uirũ. Itẽ & Horatius: Et olẽtis uxores mariti: acyrologia est. s Cap tibi salu⁹ & hędi: aut quia in capro est spes hędorũ: aut intelligim⁹ istũ etiã hędos pdidisse: sed nescire: quod tamẽ ille quasi diuin⁹ indicat. pôt tamẽ etiã scire: sed le uius dãnũ maioris cõtẽplatiõe cõtẽnere. t Et si quid cessare potes si potes tibi breue otiũ psuadere. Nam loquitur ad hominẽ amãtẽ laboris. u Huc ipsi potũ uenient per prata iuuẽci: ipsi. i. spõte sua. & intelligimus istũ prçter capellarũ gregẽ iuuẽcos habuisse peculiares: aut certe ipsi referam⁹ ad hędos & caprũ: ut p prata iuuẽci: fluuiũ intelligamus: qui Venetię est. x Eque sacra: & de sacra: ut Eque chao densos diuũ enũerabat amores. i. a chao. y Neque ego alcippem: neque phyllida habebã: Has duas intelligam⁹ esse amicas cãtantiũ. Nã hoc dicit: Nec alcippẽ habebã ut ille: nec phyllida ut alter. z Certamẽ erat corydon cum Thyrside figurate locutus est: ac si dicas magna cõtẽtio est cum Cicerone Virg. a Mea seria: necessitatẽ capri inquirẽdi: uel hędorũ. b Ludo cãtilenę: ut ipsum ludere quę uellem calamo pmisit agresti.

Orte[k] sub arguta[l] cõsederat illice daphnis[m]:
Cõpulerãtq; greges corydõ & thirsis i unũ:
Thyrsis oues: corydon distẽtas lacte capellas.
Ambo florẽtes ætatibus: arcades ambo:
Et[o] cantare pares: & respondere parati:
Hic[p] mihi dũ teneras[q] defendo a frigore myrtos:
Vir[r] gregis ipse cap derrauerat: atq; ego daphnĩ
Aspicio. ille: ubi me cõtra uidet: ocius inquit
Huc ades o mellibœe. caper tibi saluus: & hædi.
Et[t] si quid cessare potes: requiesce sub umbra.
Huc[u] ipsi potũ uenient per prata iuuenci.
Hic uiridis tenera prætexit arundine ripas
Mintius: eque[x] sacra resonant examina quercu.
Quid facerẽ? neq;[y] ego alcippẽ nec phylida hẽbã
Depulsos a lacte domi quæ clauderet agnos:
Et[z] certamẽ erat corydon cũ thyrside magnũ.
Post habui tamẽ illoꝶ mea[a] seria ludo[b].
Alternis[c] igitur contendere uersibus ambo
Cœpere: alternos[d] musæ meminisse uolebant.
Hos corydon: illos referebat[e] i ordĩe thyrsis. Co.
Nymphæ[f] nr̃ amor libethrides: aut mihi carmẽ
Quale meo codro cõcedite: proxima phœbi
Versibus ille facit: aut[h] si nõ possumus omnes:
Hic arguta sacra[i] pẽdebit phistula pinu. Thir.
Pastores edera[l] crescentem[k] ornate poetam
Arcades: inuidia rumpantur ut ilia codro.
Aut si ultra[m] placitũ laudarit. baccare frontem

c Alĩnis igitur cõtẽdere uersib⁹ ãbo: hoc ẽ qđ ait supra: Rñdere pati. d Altnos mu. me. uo. Si uolebãt ses⁹ ẽ Musę utriusque meminerãt: ut amãt alterna camęnę: sed multi uolebã legũt: ut sit: optabãt o musę meminisse alternos. i. oia quę dixerũt tenere. Nã & in fine dictur⁹ ẽ: hęc memi. e Referebat: amębęi carmis lege: ut diximus supra. f Nymphę u oster amor libethrides: libethros fõs ubi colitur musę: & sic ait libethrides ac si dicer; hypocrenides a fõte hypocrene. Vt aũt poetę inuocẽt nymphas: sicut hoc loco: Itẽ in fine: extremũ hũc arethusa mihi cõcede laborem. Hęc rõ est: q secũdũ Varronẽ ipsę sũt nymphę quę & musę: nec imerito. Nã ęque mot⁹ musicã efficit: ut in hydrauiria uidem⁹. Sane sciẽdũ q idẽ Varro tres tãtũ musas eẽ cõmeorat: Vnã quę ex aquę nascitur motu: Alterã quam aeris ictu efficit son⁹: Tertiã quę mera tãtũ uoce cõsistit: Et multi. nolũt in hac ęgloga esse allegoriã: ut Daphnis sit cęsar: Corydõ uirgili⁹: Thyrsis uero qui uincitur Virgilii obtrectator: aut bauius: aut anser: aut Męui⁹ poetę. g Proxĩa phębi: subaudis carmia. h Aut si nõ possum⁹ oẽs: secũdũ illud dixit: Nõ oia possum⁹ oẽs. Nã debuit dicere aut s. ego nõ possũ. i Sacra pinu: matri deũ cõsecrata: sic supra: Sacra quercu. s. Ioui dicata. k Crescẽtẽ poetã: Vel secũde locut⁹ ẽ: nõ iã poetã dicẽs: s nascẽtẽ: Sane hoc loco carmẽ exprimitur amębęũ. nã cũ corydon perusisset ut eẽt codr: similis: hic se a deo codrũ supare dixit: ut i se ei⁹ inuidiã possit mouere. l Edera ãt coronãtur poetę: uel q̃si libero cõsecrati: Qui ẽt ut bacchę isaniũt. sic Hora: Vt male sanos ascripsit satyris faunisq; poetas: uel qđ sp uirẽt: sicut carmia ęnitatẽ merẽtur. m Rũpãtur ut ilia: sicut ẽt i ęneide dixit: Hoc ille & hęc illa fac. Vñ ẽt Iuue. iii: Vis si ab ipsis

illi⁹: Nam marylus mimographus cótépsit arté ad iocú mouédú: & parasito dixit: Tu ut Hector ab illo: Núquá recedis. Est aút hoc dictú p amaritudine rustica. n Vltra placitú .i. nimie. Immo ie ultra quá placeo & mereor. o Mala lingua: fascinatoria nocedi. scilicet studio. p Micon: uel eius filius: uel patronus. q Viuacis cerui: ut eni; Pli. dicit in naturali historia: Cú se cerui grauatos ętate cognouerit: serpétes requirit: ut eos flatu ad se tractos: cú comederint reuertitur rursus in ętate priore. r Si propriú hoc fuerit: quod supra perierat. scilicet ut talia carmina fecerit qualia Codrus effecerat. s Leui de marmore tota. Solent enim plerumque caput tantum uel thoracaca facere.

Cingite: ne uati noceat mala° lingua futuro. Co.
Setosi caput hoc apri tibi delia paruus
Et ramosa micon^p uiuacis^q cornua cerui.
Si^r proprium hoc fuerit: leui^s de marmore tota
Puniceo stabis suras^t euincta cothurno. Thyr.
Sinú^u lactis: & hæc te liba^y priape^x quot annis
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreú pro^z tépore fecimus: at tu
Si^a foetura gregé suppleuerit aureus esto. Co.
Nerine^b galatea thymo^c mihi dulcior hyblæ:
Candidior cygnis: hedera^d formosior alba:
Cum primum pasti repetent præsepia tauri:
Siqua tui^e corydonis habet te cura: uénito. Thyr.
Immo ego sardonus^f uidear tibi amarior herbis:
Horridior rusco: proiecta uilior alga:
Si mihi nó hæc lux toto iam lógior anno est.
Ite^g domú pasti si quis pudor ite iuuenci. Co.
Muscosi^h fontes: & somno mollior herba:
Et quæ uos rara uiridis tegit arbutus^i umbra
Solstitiú pecori defendite: iam^k uenit æstas
Torrida: iá læto turgét in palmite gémæ. Thyr.
Hic^l focus: & thædæ pigues^m: hic plurim⁹ ignis
Semper & assidua postes fuligine nigri.
Hic tantú boreæ curamus frigora: quantú
Aut numerú^n lup⁹: aut torrétia flumina ripas. Co.
Stant^p & iuniperi: & castaneæ^q hirsutæ.
Strata iacét passim sua quæq; sub arbore poma.
Omnia nunc ridént^r: at si formosus alexis
Mótibus his abeat: uideas & flumina^s sicca. Thyr.
Aret^t ager: uitio moriens sitit aeris herba:
Liber pampineas inuidit^u collibus umbras.
Phillidis aduentu nostræ nemus omne uirebit:
Iuppiter^x & læto descendet plurimus imbri. Co.

t Suras euincta cothurno: ideo singulari usus est numero: quia hoc genus calciaméti utrique aptú est pedi: sic in primo ęneidos: Purpureoque alte suras uincire cothurno. u Siná lactis. Sinus genus est uasis. quod cum significamus si producitur. Cú uero gremiú significamus si corripimus. Sane notádú haberi cósiderationem diuinarú psónarú: Nam ille supra cú ueneratióe locutus est apud numé seuerú contra hic iocatur: quia loquitur numini: quod iocis gaudere manifestú est. x Priapus aút de⁹ est lapsacenus Hellespóti: qui hortos tuetur. y Liba: placétas. z Pro tépore: pro necessitate. a Si fętura gregem suppleuerit: .s. tot agnos habuero: quot oues: hoc est enim gregé suppleri p fęturá. Fętura enim est prouetus: id est ipse fętus. b Nerinę galatea: o amica quę talis es qualis fuit Galatea: quam Cyclops amauit. Nerine patronymicú est gręcú: Ná fęminina patronymica aut in as exeút: ut pelias: aut in eis: ut Atreis: aut in ne: ut Nerine Adrastine. c Thymo mihi dulcior hyblę: uel odore hyblęi thymi: uel melle hybleo: ut a materia rem ipsam dixerit. Nam apibus nó hominibus dulcis est thymus. d Hedera formosior alba: quia sunt & nigrę hederę: ut aút hederę pádút uestigia nigrę. Nigra aút uel alba hedera nó ex foliis: sed ex ligno cognoscitur. e Tui corydonis plen⁹ affectus est: ut si quis amatę tágit honos animú. f Sardonus herbis. In sardinia enim nascitur quędam herba: ut Salu. dicit: quę sardoa dicitur: apiastri similis. hęc ora hominú tristi dolore cótrahit: & quasi ridentes intereút. g Ite domú pasti si quis pudor ite iuuenci: qui ad pascédú auidissimi sunt. Ideo aút increpat tauros tarde redeuntes ad stabula: quia ille supius dixerat: Tunc amicá suá; uenire debere: cum tauri ad pręsepia fuissent reuersi. h Muscosi fontes: lanugine uiridiore coopti. i Arbutus: genus arboris fródib⁹ raris. k Iam uenit ęstas: iam aduenit: iam propiquat. Nó enim dicit ęstaté esse: cum adhuc turgere gémarú palmites dicat: & bene tarde fródęre uites in Venetia: quę est prouinciá frigidior. l Hic focus & tędę pingues: cótraria iste dicit. m Pingues aút thędas aut disudátes pice. n Núerú lup⁹: q: solá cósiderat lup⁹ prędá. o Torrétia flúina ripas: quá cęta ripaú nimia spnút. p Stát & iunipi: modo plene sút: alias horret: ut stát lumia flámę: alias uero stát: ut stant manibus arrę. q Castaneę hirsutę: adhuc inter suos echinos locatę: r Ridét lęta sunt: ut mixtaque ridéti colocasia fundet acantho. Hora. ille terrarú mihi pręter oés angulus ridet. s Flumina sicca: ὑπερβολικῶσ etiá ingés aquas & ppetuo fluétes siccari cóspicias. t Aret ager: unde ésuaret ager: & sitit herba moriés uitio aeris .i. pestilentia corrupti aeris affligitur. u Inuidit collibus umbras: ut Tene inquit. Miserádę puer cum lęta ueniret inuidit fortuna mihi? Nam inuideo tibi illam rem dicimus. Sane sciendum has pampinos nunquam Virgilium dixere: sed Varronem fęminino uti frequentius. x Iuppiter & lęto descendet plurimus imbri: sic alibi:

Cõiugis in gremiũ lęte descẽdit. Aer eni in pluuias soluitur. y Fraxinus in siluis cedat tibi: pinus in hortis. nã sic erit pulchrę arbores in suis locis. hoc est sibi aptis creatę: sicut si ad me frequẽter uenire curaueris. z Hęc memini: & memini illam rem dicim⁹: & memini illius rei: ut nec ueterũ meminit lętor ue malorũ. Item numeros memini. a Ex illo corydon. corydon est tẽpore nobis: uictor nobilis supra oẽs: quã rem quasi rusticus implere non potuit.

Populus alcidæ gratissima: uitis iaccho:
Formosæ myrtus ueneri: sua laurea phoebo.
Phillis amat corylos: illas dum phyllis amabit:
Nec myrtus uincet corylos: nec laurea phoebi. T
Fraxinus in siluis pulcherrima: pinus in hortis:
Populus in fluuiis: abies in montibus altis.
Sæpius at si me licida formose reuisas:
Fraxin⁹ in siluis cædet tibi: pin⁹ in hortis. Me.
Hæc memini: & uictũ frustra cõtẽdere thyrsim:
Ex illo coridon coridon est tempore nobis.

Pharmaceutria poetæ interlocutores Damon & Alphesiboeus: ad pollionẽ. Aegloga octaua.

Pastorũ musam damonis & alphesiboei
Immemor herbarũ quos est mirata iuuẽca
Certãtes: quorũ stupefactæ carmine lynces:
Et mutata suos requierũt flumina cursus:
Damonis musam dicemus & alphesiboei.
Tu mihi: seu magni superas iam saxa timaui:
Siue oram illirici legis æquoris: en erit unquã
Ille dies: mihi cum liceat tua dicere facta:
En erit ut liceat totum mihi ferre per orbem:
Sola sophocleo tua carmina digna cothurno:
A te principiũ: tibi desinet: accipe iussis
Carmia cœpta tuis: atq; hanc sine tẽpora circum
Inter uictrices hederam tibi serpere lauros.
Frigida uix cælo noctis decesserat umbra:
Cum ros in tenera pecori gratissimus herba est:
Incũbens tereti damon sic cœpit oliuæ. DA.
Nascere: præq; diem ueniẽs age lucifer almũ:
Coniugis indigno nisæ deceptus amore
Dum queror: & diuos (quãquã nil testibus illis
Profeci) extrema moriẽs tamen alloquor hora:

P b Astorũ musam damonis. Apud Theocritũ est una ęgloga: quę appellatur φαρμακευτρια: in qua inducitur mulier quędã sacris quibusdã puertẽs mẽtẽ amatoris: a quo spernebatur. quã Virg. trãstulit ad hui⁹ ęglogę ultimã partẽ. Prima eni eius pars cõquestionẽ solam habet amatoris decepti: quẽ nubẽdo alteri antiqua sponsa fefellerat. c Musam cãtilenã amorum: quos inter se cecinerunt. d Immemor herbarũ: quos est mirata iuuẽca: qui cantilenę suauitate coegerũt etiam ea aialia obliuisci pascuorũ: quę sũt pascẽdi auidissima. Nam supra ait: Ite domũ pasti si quis pudor ite iuuẽci. e Stupefactę carmie lynces. paulatim ad argumẽta procedit dicens: iuuẽcę oblitę sunt pascuorũ: stupuerũt ferę: flumia etiã sensu carẽtia cursos proprios retardarũt. f Requierũt flumina cursus quietos esse fecerũt: sic Salu. Paululũ requietis militib⁹. quiesco enim ego aliter dicim⁹ & aliter quiesco seruũ: i. quiescere facio. g Tu mihi seu magni superas iam saxa timaui: ubi ubi es o Auguste siue Venetię fluẽta trascẽdis. Nam timauus fluuius est Venetię: siue prope illyricũ nauigas mare. i. per Dalmatia. putas unqua, erit tẽp⁹ quo mihi liceat tua facta describere: putas erit? Ecce iam aderit. Nam en unum optãtis est: aliud cõfirmãtis. h Sola sophocleo tua carmia digna cothurno. ac si diceret: Quãquã impar sit ingeniũ meũ laudib⁹ tuis: Nã tuę laudes merẽtur exprimi sophocleo tantum cothurno. Sophocles aũt tragędiographus fuit altisonus. i A te principiũ: tibi desinet: Orat. prima dicte mihi sũma dicede camęna. k Iussis carmina cępta tuis: supra enim dixerat: Non iniussa cano. l Atque hanc sine tẽpora circũ inter uictrices hederã tibi serpere lauros. Allegoricos dicit. Debet etiam carmẽ meũ florere inter tuos plures triũphos. Nam uictores imperatores lauro hedera coronãtur poetę uerecũde autem ait serpere: hoc est humiliter procedere. m Frigida uix cęlo noctis decesserat umbra: statim simulatque decesserat. & bene ostẽdit amatorẽ tota nocte uigilasse. Siquidẽ ortum luciferũ prim⁹ aspexit: & ad eum quippe: ut ad Veneris stellam locutus est. n Cũ ros gratissimus: masculini est generis: secundum quod etiam in ęnei ait. Spargit rapida ungula rores Sanguineos. o Tereti: Teres est rotũdũ; & oblũgum: ut colũna: arbor. p Pręque diem ueniens age Lucifer almũ: Pręueniens age diem clarissimũ: sic alibi: Ducebatque diẽ; & hoc dicit nascere dũ queror cõiugis Nysę indigno amore deceptus: & moriens alloquor diuos: quãquam nihil profuerit ꝙ sum eos sępe testatus: Quãrem secundum epicureos ait: qui dicunt: Nec bene pro meritis capitur nec tangitur ira. q Coniugis: non quę erat: sed quę fore sperabatur: sic in quarto ęnei. Quos ego sum totiens iam dedignata maritos. r Extrema moriens tamen alloquor ora. id est paulo post moriturus: sic in quarto: Incubuitque toro: dixitque nouissima uerba.

s Incipe mænalios mecū mea tibia uersus. i. arcadicos. Nā mænalus mōs est arcadię. Dicitur aūt hic uersus intercalaris: qui frequēter post aliquātulos interpōitur uersus: sicut intercalares dies: aut mēses uocatur: qui iterponūtur: ut ratio lunę solisque cōueniat. Fecit aūt hūc uersum ad imitatione Theocriti: qui frequēter dicit in pharmaceutria O turbo maritū meū domū adducito: sicut hic in sequētibus: Ducite ab urbe domū mea carmina: ducite daphnim. t Argutūque nem⁹: garrulū stridulū: ut forte sub arguta cōsederat ilice daphnis. u Pinosque loquētes: ideo hoc ausus est dicere: quia dicturus est: Sēp pastorū ille audit amores. Sic etiā in prima ęgloga: Formosam resonare doces amaryllida siluas. Sic in ęneide. Dant sonitū rauci p stagna loquacia cygni.

Incipe[s] mænalios mecū mea tibia uersus.
Mænal⁹: argutūq[t] nemus: pinosq[u] loquētes
Sēper hēt: semp pastorū ille audit amores:
Panaq: qui prim⁹ calamos nō passus inertes.
Incipe mænalios mecū mea tibia uersus:
Mopso[x] nisa datur: quid nō sperēm⁹ amantes?
Iūgent[y] iam gryphes equis: æuoq[z] sequenti
Cum[a] canib⁹ timidi uenient ad pocula dāmæ.
Mopse[b] nouas incide faces: tibi[c] ducit uxor.
Sparge marite nuces: tibi[d] desent hesperus œtā.
Incipe mænalios mecū mea tibia uersus.
O[e] digno cōiuncta uiro dū despicis omnes:
Dūq: tibi est odio mea phystula: dūq capellæ:
Hirsutūq[f] superciliū: prolixaq[g] barba:
Nec[h] curare deum credis mortalia quēquam.
Incipe mænalios mecū mea tibia uersus.
Sæpib⁹ in nostris paruā te[i] roscida mala:
(Dux[k] ego uester erā) uidi cū matre legentem.
Alter[l] ab undecimo tū me iā cœperat annus:
Iam[m] fragiles poterā a terra cōtingere ramos.
Vt[n] uidi ut perii: ut[o] me malus abstulit error.
Incipe mænalios mecū mea tibia uersus.
Nūc[p] scio quid sit amor: duris in cotib⁹ illum
Ismarus[q]: aut rhodope: aut extremi[r] garamātes:
Nec[s] nostri generis puerū nec sanguinis edunt.
Incipe mænalios mecū mea tibia uersus.
Sæuus[t] amor docuit natorū sanguine matrem
Cōmaculare[u] man⁹: crudelis tu quoq mater.
Crudelis mater magis: an puer improbus ille?

x Mopso nysa datur: honesta turpissimo: pulchra deformi. y Iūgetur iam gryphes equis: hoc genus ferarū in hyperboreis nascitur montibus. omni parte leones sunt: alis & facie aquilis similes: equis uehementer infestę: Apollini consecratę. z Æuoque sequēti. i. accessu tp̄is non solū pulchrę deformibus nubēt: sed etiā cōtrarię naturę aīalia iugētur. a Cū canib⁹ timidi uēient ad pocula damę: alludit ad psonas. Nā mopsū quasi canē: Nysa quasi dāmā uult. & dāmas masculino genere posuit: sic alibi: Timidi dāmę: ceruiq; fugaces. Ora. sęico ait & supiecto pauide natarūt ęquore dammę. b Mopse nouas icide faces: quę solēt pręire nubentes puellas: Sane Varro i ętiis dicit iō faces pręire: q ante nō nisi p nocte nubentes ducebatur a spōsis: quas etiā iō limē ait uō tāgere: ne a sacrilegio ichoarēt: si deposituræ uirginitatē calcēt rem ueste. i. numini castissimo cōsecrati. Idem uarro spargēdarū nucū hāc dicit ēē rōnē: ut Iouis omine matrimoniu celebretur: ut nupta matrona sit sicut Iuno Nā nuces i tutela sūt iouis: unde & iuglādes uocātur quasi iouis glādes. Nā illud uulgare ē iō spargi nuces: ut a rapientib⁹ pueris fiat strepit⁹: ne puellę uox uirginitatē deponētis possit audiri: Mō tñ iō ait sparge marite nuces ut eū culparet ifamię. Nam meritorii pueri. i. catamiti: quib⁹ licēter utebātur atiqui recedētes a turpi seruitio nuces spargebāt. i. ludū pueritię: ut significarēt se puerilia cūcta iā spernere: Vn & illud dictū ē: c Tibi ducitur uxor. i. sub tuo noīe alii ducitur: ut eā nō ipsi: sed aliis seruiturā ēē significet. s. eī⁹ corruptorib⁹. d Tibi deserit hesper⁹ oetā: mōtē thessalię i quo stellę uidētur occidere: sicut de ida nascūtur: iāque iugis sūmę surgebat lucifer idę: & hoc dicit tibi. i. ppter te nox aduēit. e O digno cōiūcta uiro: ia isultat puellę. f Hirsutūq; supciliū: p icultū corp⁹ ōndit fortitudinē suā.

g Prolixaq; barba: decissa barba. h Nec cu. deū cre. mor. quēquā. supbia tua dānata ē turpi marito: dū credis nullū deorū curare mortalia: Quā rē scdm stoicos dixit: i Roscida mala: matutini roris huore pfusa. k Dux ego uester erā aut dux pręibā aut capellas alloquitur. l Alter ab un. tūc me iā cę. an. Alii ei de duob⁹ decim⁹. i. tertiusdecim⁹. nā pubertati iniciū se fuisse significare uult: qd̄ de duodecimo āno pcedere nō pōt. m Iā fragiles poterā a terra cōtigere ramos: hī cū ānis iūgit habitū corpis. Na & i iure pubertas ex utroq; colligitur. n Vt uidi: ut perii: unū est tēporis: aliud qualitatis. Nā hoc dicit: mox uidi quēadmodū perii: o Mal⁹ error: diffinitio amoris. p Nūc scio quid sit amor: uel quasi iā iuuenis: uel sppret⁹. Grauior eni fit ex despatōe. Terēti⁹: Perii. quāto minus spei ē: tāto magis amo. q Ismar⁹ aut rhodope: mōtes sūt thracię asperrimi. Et pite uituperat amorē ab origie: Itē a gestis reb⁹: ut Sęu⁹ amor docuit. Nā de exitu circa deū uituperatio ñ cadit. r Extrēi garamātes populi sūt affricę. Extrēi aut seui: qsi a cōsortio hūanitatis remoti: ut extrēiq; hoīm morini rhen⁹q; bicornis. s Nec gñis nr̄i pue. nec sā. e. i. nihil hñtē i se hūanitatis. Nā ñ dicit ñ mortale. t Sęu⁹ amor do. na. sā. ma. u Cōmaculare man⁹: quasi nouā artē isinnauit: & i fudit. & hī fabulā oib⁹ notā p trāsitū tetigit. Quis eī ignorat medeā ab iasone cōtēptā suos filios iteremisse. utitur āt optīa moderatōe: nā nec totū amori iputat: ne defēdat pricidā: nec totū mri: ne amorē eximat culpe: sed & illā quę

paruit & illũ qui coegit icusat. x Improb⁹ ille puer:crudelis tu quoq; mater: Nõ ẽ supflua hęc uerborũ iteratio. Nã syllogism⁹ ẽ plen⁹:qui cõstat ex ꝓpositiõe:assũptiõe: & cõclusiõe. y Oues ultro fugiat lup⁹:optat oia fieri cõtra naturã. z Electra piguia.i.succinę gemę. a Certet cygnis ululę: aues. ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν.i.a fletu noiatę. b Sit tityr⁹ orphe⁹:uilissim⁹ rustic⁹ orphe⁹ putetur in siluis. c Arion uero inter delphinas. Hic autẽ lesbius citharedus optimus fuit:qui quũ Tarẽto Corinthũ cũ multis opibus peteret: & uideret sibi in mari tẽdi a nautis insidias:petiit ut cithara paulũ caneret:ad cuius sonũ cũ delphini puenissent:excussit se supra unũ: & ita immũis uitauit piculũ. d Delphinas:nas ideo breuis ẽ:quia greca declinatio est:sicut Arcadas accẽsos monitu: Nam oia greca noia:quę i ǫiatiuũ in es terminãt:ut arcades:delphines:naiades accusatiuũ plurale corripiũt. e Viuite siluę:ualete. Nã non bene optantis est:sed renũciantis. f Extremũ hoc munus morietis habeto.i.moriar in inuidiã tuã. Nam amare ait munus: sic Mezẽtius & hęc tibi porto dona prius. g Dicite pierides: Bene animos erigit auditorũ dicẽdo. Supiora utcũque dicta sũt:sequẽtia non nisi a numibus potuerũt explanari. Sane id debem⁹ accipere pastores hoc referre:quod aliqñ in arcadia audierũt. Vnde & supius ait: Incipe męnalios mecũ mea tibia uersus. id est arcadicos. h Nõ oia possumus oẽs. Sicut Cicero: Vnum sustinere uix pauci pñt:utrũq; nemo. i Adole incẽde. κατὰ τὸ εὐφημισμὸν dicitur. Nam adole est auge. k Sanos sensus:non amãtes. unde contra amantes insanos uocamus. l Auertere aut a sanitate. aut auertere ait pro cõuertere:ut sit mutata prępositio. m Carmia uel cęlo pñt deducere lunã. Vel.i. etiã.ut uel priamo miserãda manus. Est aũt argumẽtũ a maiore ad minus. Si hęc pñt facere carmia:cur nõ etiam facilia impleãtur. Quid enim facilius quã ut ex urbe rus redeat: & ciuitatẽ deserat rustic⁹. n Cantando: dũ incãtatur. Nã gerũdiuus modus ab omni uerbo similiter procreatur. Vnde modo cãtãdo a passiuo ait:cũ supra ab actiuo dixerit: ut cãtãdo tu illũ. Tale est illud in Salustio: Cũ ipse ad impandũ Tisidiũ uocaretur.i.ut ei iparetur. o Frigidus: nocẽs:ut frigida Saturni quo sese stella receptet. p Licia circũdo: bene utitur liciis: quę ita stamẽ implicãt:ut hęc adolescẽtis mẽtẽ implicare cõtendit. q Effigiẽ duco:amatoris dicit effigiẽ:sic Dido: Effigiẽque toro locat haud ignara futuri. r Numero deus ipare gaudet: aut quẽcũque supiorũ:aut hecatẽ dicit:cuius potestas triplex ẽe phibetur. Vnde est. Tria uirginis ora dianę. s Impare aũt propter metrũ ait: Nã ab hoc impari dicimus. t Amarylli: uocatiuus grecus: Hęc amaryllis est ea: quam greci σύμβιστιν dicunt. u Et ueneris dic uincula necto: Anapesticus est trimeter hypcatalecticus: Hoc aũt metrũ est Cupidini cõsecratũ. x Sparge molam:far & salem. y Et fragiles incende bitumine lauros:id est lauros diuino igne cõsume. Nam bitumen ex flumine dicitur procreari: Vnde iuxta Babyloniam quia frequẽtia cadũt flumina: hac re lacus redundat:adeo ut inde fabricasse muros semiramis dicatur. z In daphnide laurum:aut archaismos est pro in daphnide aut intelligamus supra daphnidis effigiem eam laurum incendere propter nominis similitudinem.

Improbus[x] ille puer:crudelis tu quoq; mater.
Incipe mænalios mecũ mea tibia uersus.
Nũc & oues[y] ultro fugiat lup⁹:aurea duræ
Mala ferãt querc⁹:narcisso floreat alnus.
Pinguia corticib⁹ sudẽt electra[z] miricæ.
Certẽt[a] & cignis ululæ:sit[b] tytirus orpheus:
Orpheus in siluis:inter delphinas[d] arion[c].
Incipe mænalios mecũ mea tibia uersus
Omnia uel mediũ fiant mare:uiuite siluæ[e].
Præceps aerii specula de mõtis in undas
Deferar:extremũ[f] hoc mun⁹ moriẽtis habeto.
Desine mænalios:iã desine tibia uersus.
Hæc damon:uos quæ respõderit alphœsibeus
Dicite[g] pierides:nõ[h] oia possumus oẽs. AL.
Effer aquã:& molli cinge hæc altaria uitta:
Verbenasq; adole[i] pinges:& mascula tura:
Coniugis:ut magicis sanos[k] auertere[l] sacris
Experiar sensus:nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Carmina[m] uel cælo possunt deducere lunam.
Carminib⁹ circe socios mutauit ulyxis.
Frigidus[o] in pratis cantãdo[n] rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Terna tibi hæc primũ triplici diuersa colore
Licia[p] circũdo:terq; hæc altaria circum
Effigiem[q] duco:numero[r] deus impare[s] gaudet.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Necte tribus nodis ternos amarylli[t] colores.
Necte amarylli mõ:&[u] ueneris dic uincula necto.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Limus ut hic durescit:& hæc ut cæra liquescit
Vno eodẽq; igni:sic nostro daphis amore.
Sparge[x] molã:&[y] fragilis incẽde bitumie lauros.
Daphnis me mal⁹ urit:ego hãc i[z] daphide laurũ.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Talis amor daphni qualis cũ fessa iuuencum

a Bucula bouis est diminutio. Sane bos anomalũ nomẽ est: nã hic bos: & o bos: producit sicut his bobus: & ab his bobus, na; reliqui oẽs casus breuẽ habet syllabã primã. b Propter aquę riuũ: iuxta. c Perdita: amore cõsumpta. d Nec sit mihi cura mederi. aut nolim magicis artib⁹ subuẽire: aut nolim cũ ipso cõcubere: ab utroq; enĩ; medicina amãtib⁹ uẽit. e Perfidus: nũc scilicet pfidus: f Limine in ipso: loco sacro: sicut diximus supra Vestę: g Atque satas alio uidi traducere messes: magicis quibusdã artibus hoc fiebat. ũde est in duodecim tabulis: ne ue alienã segetem pellexeris. h Ne respexeris, nolũt enĩ se uideri numia: nisi ex nimia necessitate. ũde pro miraculo dictũ est. Alma parẽs cõfessa deã. qđ nõ faceret nisi in periculo filii. i Nihil ille deos: satis est ꝙ putat artem magicã nil ualere. k Corripuit tremulis altaria flãmis. hoc uxori Ciceronis dicitur cõtigisse: cum post peractũ sacrificiũ libare uellet in cinere: uisa est flãma: quę flãma eodẽ ãno cõsulẽ futuru oñdit eius maritũ: sicut Cicero in suo testatur poemate. l Bonũ sit. ideo dubitat & optat: ut hoc signum bonũ sit: quia ignis medius ẽ: & qui possit ẽt nocere. m In limine latrat. in loco ubi amati uestes obruerat. n Ipsi sibi sõnia fingũt oia quę supra dixerat de arte magica destruit dicendo hęc uera desiderãtib⁹ tãtũ uideri: qđ p prouerbiu est locut⁹.

Per nemora: atq; altos quærẽdo bucula[a] lucos
Propter[b] aquæ riuum uiridi procũbit in herba:
Perdita[c] nec seræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat: nec[d] sit mihi cura mederi.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphnĩ.
Has olim exuuias mihi perfidus[e] ille reliquit
Pignora cara sui: quæ nũc ego limine[f] in ipso
Terra tibi mãdo: debẽt hæc pignora daphnim.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphnĩ.
Has herbas: atq; hæc ponto mihi lecta uenena
Ipse dedit mœris: nascũtur plurima ponto.
His ego sæpe lupum fieri: & se condere siluis
Mœrim: sæpe animas imis excire sepulchris:
Atque[g] satas alio uidi traducere messes.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphnĩ.
Fer cineres amarylli foras: riuoque fluenti
Trãsq; caput iace: ne[h] respexeris: his ego daphnĩ
Aggrediar: nihil[i] ille deos: nil carmina curat.
Ducite ab urbe domũ mea carmia ducite daphni.
Aspice: corripuit[k] tremulis altaria flammis
Sponte sua dũ ferre moror: cinis ipse: bonum[l] sit.
Nescio quid certe est: & hilas in[m] limine latrat.
Credimus: ãn qui amãt ipsi[n] sibi sõnia fingunt:
Parcite: ab urbe uenit: iã parcite carmia daphnis.

Interlocutores Lycida & Mœris amici
Aegloga nona:

Quo[o] te mœri pedes: an quo uia ducit ĩ urbẽ:
Olycida uiui[p] peruenimus: aduena nostri
Quod[q] nũquã ueriti sumus) ut possessor agelli
Diceret: hæc mea sunt: ueteres migrate coloni.
Nunc[r] uicti tristes: qm̃ fors[s] omnia uersat:
Hos illi (quod[t] nec bñ uertat) mittim⁹ hædos. Li.
Certe equidẽ audierã qua se subducere[x] colles
Incipiũt: mollique iugum demittere cliuo
Vsq;[y] ad aquã: & ueteris iam fracta cacumĩa fagi:
Omnia[z] carmibus uestrũ seruasse menalcã. Mœ.

Quo te meri pedes: an quo uia ducit in urbẽ. Hęc ęgloga cõtinuũ nõ habet carmẽ: sed de diuersis locis Theocriti aliqua ad eam cõtulit. nc hoc cõtinet Virg. postquã pene occisus ab Ario cẽturione Romã reuertes: mãdauit procuratorib⁹ suis: ut tuerẽtur agros: & ad pñs obsequerentur Ario. Modo ergo Męris procurator eius secũdũ pręceptũ patroni portat hędos Mantuã: quos Ario offerat. sequitur alter pastor: & cũ quo pgat interrogat: ille deflet suas miserias: & hic iam uarię pręstatur occasio cãtilenę. Quo te meri pedes: subaudi ducũt. & est zeugma a posteriorib⁹. p Viui puenimus. i. diu uiuẽdo ad ista puenimus: & oñdit plerũque obesse hoibus nĩte lõginquitatẽ: quę interdũ cã est miseriarũ. q Quod nũquã ueriti sumus. quia inopinata grauiora sũt mala. Vnde ait Dido. Hũc ego si potui tantũ sperare dolorẽ. Et perferre soror potero. r Nunc uicti. i. ipotes uoti. nã quo mõ uictores dicim⁹ uoti cõpotes: qui quicquid uolũt faciũt. sic uictos: & ecõtrario uoti ipotes: qui nõ pñt facere ꝙ nolunt. Cęterũ quo mõ uicti sũt Mãtuani: qui nec bella gesserũt: s Fors oia uersat. nisi hoc ad psonã rusticã redigas aspe cõtra Aug. dictũ est: cuius fęlicitatẽ sicut oia dicit posse mutari. t Illi. Ario cẽturiõi. u Qđ nec bene uertat. quę res in eius pnciẽ uertatur. i. ut malo homie hoc munus accipiat. Tractũ autẽ hoc ab Hectore & Aiace. nã Hector dedit Aiaci gladiu; quo se Aiax postea interemit. Hector uero balteũ accepit ab Aiace: quo circa muros primo tractus est: postea inde & illud cõicu natũ est Dii bene uertant quod agas. Plerũque enim bona in peius: mala mutãtur in melius. x Subducere colles incipiunt. ex alto in campos dissolu y Vsque ad aquam. Mincii fluminis scilicet. z Oia. quę supradixit. Intelligimus ãt aut Virgilii tantum agrum: aut totius Mantuę esse descriptũ.

a Audieras.& fama fuit.beniuolētiā quidē Augusti ēt fama uulgauit:sed eā belli Actiaci necessitas ipediuit. b Menalcā audieras.i.nostrū Virgiliū. c Sed carmia tātū Nostra ualēt lycida tela iter mrtia quātū. Hoc et Cicero ait in Miloniana.Silēt eni leges iter arma. d Chaonias dicūt aquila uenīēte colūbas.Minora eni auguria maioribus cedūt:nec ullarū sūt uiriū:lic; priora sīt.Chaonias aūt epiroticas:nā in epiro dicitur nem fuisse:in quo respōsa dabāt colūbę.Quod iō fingitur:quia lingua thessala peliades:& colūbę:& uaticinatrices uocātur. e Quacūque. quacūq; subaudi rō̄e.& bene auguriū pītiā dat eidē quo supra ait.His ego sępe lupū fieri:& se cōdere siluis Męri sępe aīas imis excire sepulchris. f Nouas lites. magnas.i.militaria iurgia. g Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix. hoc ad augurale ptinet disciplinā. Augures eni designāt spacia listio & eis dāt noīa:ut pria ps dicatur antica:posterior postica. Itē dextra & sinistra. Modo ergo cornicē de nulla harū parte uēisse dicit:sed ab antica ad sinistrā partē uolasse: & in caua ilice cōsedisse: quę res agrorū dānū significabat. Ilex eni; glādifera arbor est:duę qñ uitiosa est:uitiū possessiōis ostēdit fore p milites clamore gaudētes & litibus.sicut cornix est. Nā hęc auis & clamore lętatur: & alias frequēter inuadit. Hoc ergo nūc dicit augurio se esse admonitū: ut abstineret ab occursu litigiosi militis; qui retēturus fuerat possessionē. h [illegible]s męris. tuus amicus. i Heu cadit in quēquā [illegible]antū scelus. Postquā audiuit occidi potuisse [illegible]lū quasi obstupuit. hoc generaliter dici potest in quēquā tātū scelus uēire:ut Virgiliū necare cōtēdat. k Pene simul tecū solatia raptā menalca,cū suis eni solatiis pit poeta: qui necdū editis carmibus moritur. Virgilius aūt illo tēpore nōdū aliquod opus scripserat: & dicēdo solatia latenter tēpora carpit Augusti; quib⁹ carmina nō oblectamēto fuere sed solatio: qđ infęliciū esse cōsueuit. l Quis humū florētibus herbis Spargeret. sic est dictū:ut tū phaethontiadas musco circūdat amarę Corticis: atque solo proceras [illegible]nos. m Fōtes induceret umbra: tegeret coop[illegible]. n Vel quę sublegi tacit⁹ tibi carmia nup: rustica affectiōe reminisci se illorū carmiū fingit: quę aliquādo a Virg. licet iuito Romā euuti abstulerat. Nā sublegi:est furatus sum. Vnde & sacrileg⁹ dicitur qui sacra legit.id est furatur. o Delitias nostras.i.cōe; amicā. p Tityre dū redeo. breuis est uia:pasce capellas. Theocriti sūt uersus:uerbū ad uerbū trāslati.sed tamē Virgilii negociū cōtinentes. oā allegoricos ipat suis ut rem tacātur:nec tamē audeāt contra Arii p̄ceptū uēire. q Interagēdū.dū agis. & honesta locutio est: si dicamus Intercęnandū:in hoc sum locutus. r Necdum pfecta.nimię familiaritatis.est signū, qr ei recitabat carmē nōdū ad limā redactū. Dicit aūt carmē qđ quasi cępat in honorē Varri cōponere.& p trāsitū pōit diuersa schedia. s Super modo Mantua nobis: supsit reddatur. Et hoc dicit si nobis Mantua fuerit reddita:faciā ut te celebrēt oēs poetę. t Mantua ut misere nimiū uicina Cremonę. Bene ingemit Mātuanorū infęlicitatē:quibus sola obfuit uicinitas Cremonēsiū.nā Cassii: Bruti:& Antonii copias Cremonēses susceprūt:quos ēt ipsos mire excusat dicēs:miserę Cremōę:quę et si uellet:mime tātis copiis posset resistere. Nimiū uicina.i.usq; ad piculū. Varre tuū nomē:ordo est. Varre tuū nomē sublime ferēt ad sydera cantātes cygni.i.poetę.Sic Horatius de Pindaro. Multa dircęū leuat aura cygnū. u Sic tua cyrneas fugiāt examia taxos uenenata arbor ē:q̄ abūdat in Corsica.hęc āt isula gręce cyrne dicitur,ūde facit hāc deriuatiōnē cyrnęas taxos: quib⁹ pastę apes mel amarissimū faciūt. x Distēdāt ubera.plurimū lactis reportēt. y Me quoq; dicūt uatē pastores:magna uerecūdia,suū meritū extenuat.nec eni ait probat:sed dicūt,nec doctū:sed pastorę:quib⁹ tñ ipsę nō credo. z

Audieras[a]:& fama fuit;sed[c] carmina tantum
Nostra ualent lycida tela inter martia:quātum
Chaonias[d] dicūt aquila ueniente columbas.
Quod nisi me quacūq;[e] nouas[f] incidere lites:
Ante[g] sinistra caua monuisset ab ilice cornix:
Nec tu[h] hic moeris:nec uiueret ipse menalcas. Li
Heu[i] cadit in quēquā tātū scelus:heu tua nobis
Pene[k] simul tecum solatia rapta menalca?
Quis caneret niphas:qs[l] humū florētib⁹ herbis
Spargeret,aut uiridi fōtes[m] induceret umbra?
Vel[n] quae sublegi tacitus tibi carmina nuper?
Cum te ad delitias[o] ferres amaryllida nostras:
Tityre[p] dū redeo(breuis est uia)pasce capellas.
Et potum pastas age tityre;& interagedum[q]
Occursare capro;cornu ferit ille caueto. Moe
Immo haec quae uarro nec[r] dū pfecta canebat:
Varre tuū nomē super[s] modo mantua nobis:
Mantua[t] ue misere nimiū uicina cremonae:
Cātātes sublime ferent ad sydera cygni. Li
Sic[u] tua cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cithiso pastae distentent[x] ubera uaccae:
Incipe si quid habes;& me fecere poetam
Pierides:sunt;& mihi carmina;me[y] quoq; dicūt
Vatem pastores:sed nō ego credulus illis.
Nā neq; adhuc uarro[z] uideor:nec dicere cinna[a]
Digna:sed[b] argutos iter strepere āser olores. Moe.
Id[c] quidē ago:& tacitus lycida mecū ipse uoluto
Si[d] ualeā meminisse:neq; est ignobile carmen.
Huc[e] ades o galatea:qs[f] est nā ludus in undis?
Hic uer purpureū:uarios hic flumina circum

Vario uideor. Varius poeta fuit. De hoc Hora. Varius dicit molle atque facetū. Itē scriberis. Vario fortis: & hostiū uictor. nā Varus dux fuit: cui supra blāditur. a Cina digna. Etiā Cina poeta fuit optius: qui scripsit smyrnā: quē libellū decē ānis elimauit. b Sed argu. iter stre. anser olores. Argutos. canoros: ut forte sub arguta. & alludit ad anserē quēdā Antoniū poetā: qui ei⁹ laudes scribebat: quē ob hoc p trās. rū carpsit. De hoc ēt Cicero in philippicis dicit. Ex agro falerno āseres depellātur. ipsū eni agrū donaret Antoni⁹. c Id quidē ago. i. ut carmē in mēoriā possit redire. d Si ualeā meminisse. ut ēt in ęneide diximus: iō ista iuxit tpa: qnia defectiuū uerbū est memi. e Huc ades o galatea. Theocriti uersus sūt quib⁹ inducit Cyclopē usū cū in scopulo sedēs amicā suā galteā de fluctib⁹ iuitaret ad terras. Cyclops eni dicitur nymphā amasse galateā: quę cū amici quēdā pastorē amaret & Poliphemū sperneret. ille irat⁹ Acim necauit: qui postea galatęę miseratōe in fontē mutat⁹ est: qui hodie quoq; latine Acili⁹ dicitur.

Fūdit humus flores: hic cādida populus antro
Imminet & lentæ texunt umbracula uites.
Huc ades: insani[g] feriāt sine littora fluctus. Ly.
Quid: quæ te pura[h] solum sub nocte canente
Audierā: nūeros[i] mēini si uerba tenerē. Mœ.
Daphni[k] quid antiquos signorū suspicis ortus?
Ecce dionæi[l] processit cæsaris astrum[m]:
Astrū quo[n] segetes gauderēt frugibus: & quo
Duceret apricis in collibus uua colorem:
Insere daphni pyros: carpēt[o] tua poma nepotes.
Omia[p] fert ætas, aīoȝ[q] quoq;. sæpe ego longos[r]
Cantando puerū memini me condere[s] soles
Hinc oblita mihi tot carmina: uox quoq; mœri
Iam fugit ipsa. lupi[t] mœrim uidere priores.
Sed tñ ista satis: referet tibi sæpe menalcas. Li.
Causando[u] nostros in longū ducis amores:
Et nūc oīe tibi[x] stratū silet æquor: & omnes
Aspice uentosi ceciderūt murmuris auræ:
Hinc adeo media est nobis uia: nāq; sepulchrū
Incipit apparere bianoris[y]. hic ubi densas
Agricolæ stringūt[z] frondes: hic mœri canamus.
Hic hædos depone. tamen[a] ueniemus in urbem.
Aut si nox[b] pluuiam ne colligāt ante ueremur:
Cantātes licet usque[c] minus uia lædet eamus.
Cātātes ut eamus: ego hoc[d] te fasce leuabo. Mœ.
Desine[e] plura puer: & quod[f] nūc instat agamus:
Carmia tum melius: cum[g] uenerit ipse: canem⁹.

Poeta de galli insano amore. Aegloga decima & ultima.

EXtremū[h] hūc arethusa[i] mihi cōcede laborē
Pauca[k] meo gallo: sȝ quæ legat ipsa lycoris

f Quis nā lud⁹ in ūdis? Ad maiorē terrarū laudē dicit in mari nullā eē uoluptatē. nā hęc ē plena laus: quę cōtrariarū rerū cōtinet uituperationē. g Insani fluctus. i. magni. ut isano iuuat idulgere dolori. h Pura sub nocte. serena. i Nūeros memi. metra rhythmos. k Daphni quid ātiquos signorū suspicis ort⁹. Ecce dionęi process. t cęsaris astrū. Cum Aug cęsar ludos funebres patri celebraret: die medio stella apparuit: ille cā eē cōfirmauit parētis: unde sūt uersus isti cōpositi. l Dionęi at lōge repetitū est a matre Veneris dione. m Sane astrum gręce dixit. nā stella debuit dicere. n Quo segetes gauderēt frugib⁹: ad mēse alludit Iuliū: qui dictus est in honore cęsaris: quo & uuę & frumēta maturescūt. o Carpēt tua poma nepotes. ac si diceret nihil ē qd̄ hostis timere. nā illud respicit qd̄ supra iuidiose ait. Insere nūc melibęe pyros: pone ordine uites. p Oia fert ętas. i. aufert: nā intelligam⁹ eū subito obticuisse: nec qd̄ cępat iplere potuisse. q Animū quoq; & mēoriā. r Lōgos soles. ęstiuos dies finire: ut tris adeo icertos cęca caligine soles. s Cōdere: finire: atq; ad occasū ducere. t Lupi mœrim uidere priores. hoc ēt physici cōfirmāt: qd̄ uoce deseratur is: quē prior uiderit lupus. ūde ēt prouerbiū hoc natū est. Lup⁹ ē in fabula: quoties superuēit ille de quo loquimur: & nobis sua pñtia āputat facultatē loquēdi. u Causando cās nectēdo differs nostra desideria. x Tibi stratū silet ęquor: in tuā gratiā. & hoc dicit ut possis canere cūcta siluerūt. y Bianoris hic est qui & Ocbn⁹ dict⁹ ē. de quo ait in ūdecio. Fatidicę mantus & thusi filius amnis cōditor. Mantuę dict⁹ est Bianor: qsi aio & corpe fortissim⁹ ειποτησβιοσκαιηνορεησ. z Strigūt frōdes. āputāt: decutiūt. Ipse i geor. Sȝ tū & q̄rnas glades tūc strigere.

a Tñ ueniem⁹ i urbē. ēt si paululū qescētes dederim⁹ opā cātilenę. b Nox pluuiā ne colligat aī ueremur. Aer eiȝ cū occasu mutatur frequēt: qd̄ i ęneide ēt sępi⁹ idicatur. c Usq; cam⁹: iugit cam⁹: sed cātātes. Ita ei miorē itineris setiem⁹ laborē. d Hoc fasce leuabo: si cātātes ierim⁹: hędorū te onere ipse leuabo. nā fascē ait on⁹: sic i geor. iiusto sub fasce uiā dū carpit. e Desi. plu. puer: ac si dicer; nimii desiderii es. f Qd̄ nūc istat aga. cēturionē placem⁹: nā canere ociosorū ē. g Cū ue. ipse: uel Virg. c⁹ aduētu spabat securitatē: uel ipse Aug. q̄ Actiacis bellis fuerat occupatus.

h Xtremū hūc areth. mi. con. la. Gallus āte qēs prim⁹ ęgypti prefect⁹ fuit poeta eximi⁹. nā & euphorionē ut supra diximus trāstulit in latinū sermonē: & amorū suorū de Cytheride scripsit libros quatuor. Hic primū in amicis Augusti cęsaris fuit. postea cū uenisset in suspicionē q̄ cōtra eū cōiuraret occisus est. Fuit aūt amic⁹ Virgilii adeo ut quartus georgicorū a medio usque ad finē eius laudes teneret. quas postea iubēte Augusto in Aristęi fabulā cō

mutauit. Hic gallus amauit cytheridē meretricē libertā Volumnii: quę eo spreto Antoniū eūtē ad gallias est secuta pp qđ dolorē galli nūc uidetur cōsolari Virg. nec nos deb; mouere q̄ cū mutauerit ptē quarti georgicorū: hāc ęglogā sic reliquit. nā licet cōsoletur in ea gallū: tamē alti⁹ ītuēti uituparo ē. nā & in gallo ipatiētia turpis amoris ostēditur: & apte hic antonius carpitur inimic⁹ Augusti: quē cōtra Romanū morē Cytheris ē in castra comitata. Extremū laborē: nō q̄ mihi laboriosū sit. nā scribere apud poetas ludus ē ut & ipsū ludere quę uellē. sed rē tibi laboriosam. sut nympha uirgitate gaudēs presses đ amorib⁹ cātilenā. ūde & rogat dicēs cōcede: & uerecūde pauca postulat: & eā adiurat ēt. Sic tibi cū fluct⁹ subterlabere sicanos

i Per arethusā āt musā siculā. i. bucolicū theocritū inuocat carmē. Sane arethusa scđ; latinitatē in penultia hēt accētū: scđ; rōe; gręcā i ītia a fine: sic creusa & creusa. h Pau. meo gal. ñ ad cęsarū ęglogarū cōparationē: s; pauca quātū ad galli ptiet scripta: q̄ ut supra diximᵉ đ suo amoř cōposuit. l Sic ti. cū flu. su. si. uaria ei; opio ē: nā alii dicūt ad arethusā nymphā sicilię alpheū de elide uēire p maria: scđ; q̄ alibi dixit. alphe⁹ fama ē huc elidis amnē. Alii dicūt ipsā arethusā i fōtē mutatā alpheū fugere: & de elide ad siciliā uēire. qđ nūc ē secut⁹ m Doris amara: maš nympharū ē: quā pro mari posuit. n Sollicitos: sollicitatoš plenos sollicitudinis post Cytheridis abscessum: quā lycorim uocat Fuerunt autem uno tempore nobiles meretrices tres: Cytheris: Origo: arbuscula. Hora. Explosa arbuscula dixit. Idē ut quondā marscus amator originis ille q̄ patriū mimę donat fūdūq; larēque o Simę. gręcū nomē ē. i. pressis narib⁹. ūde & simias dicim⁹: qđ epitheton Theocritus dat pręcipue apib⁹. p Rñdet oia siluę p echo. i. uocis imitatōe nos solamur. q Quę nemora ē q̄dā theocriti ęgloga: i qua suos amores dflere daphnis inducitur: h⁹ oēs ordinē ad hāc ęglogā trāstulit. r Sal. ha. pu. Na. nymphas siplicit accipiam⁹. nā si pprie loqretur oreades diceř; naiades ei; fōtiū: oreades mōtiū nymphę sūt. Sane q̄ diximᵉ casdē eē nymphas quas ēt musas uidetur hoc diceř: q̄ si cū ipsis fuisset musę. i. si dedisset opā scribēdis carmib⁹ nū icedisset in tātas amoris āgustias. s Indigno: uel meretricio: uel magno. nā & enni⁹ ait. Indignas turres. i. magnaš. t Neq; par. uo. iu. nā neq; pin. mōtes thesalię sūt Apollini & musis cōsecrati. u Aonię aganippe. noiatiui sūt sigulares. Aganippe āt fōs ē boetię: q̄ & aonia dicitur. Aonię āt breuis fit ni: q̄ seqtur uocalis uocalē. x Sola sub rupe dserta. y Męnal⁹ āt & Lycę⁹ sunt mōtes arcadię. z Stāt & oues circū. s. circa gallū ei⁹ amore stupētes: sesus āt ē. sicut oues o galle circa te stāt ñ pęnitet: ita nec illarū pęniteat. nā ēt adonis quōdā ouiū extitit pastor: & q̄ ait nostri: miscuit suā

Carmina sunt dicēda: neget quis carmina gallo?
Sic[l] tibi cū fluctus subterlabere sicanos:
Doris[m] amara suam non intermisceat undam.
Incipe sollicitos[n] galli dicamus amores.
Dum tenera attōdet simæ[o] uirgulta capellæ:
Non canimus surdis: respōdent[p] omnia siluæ:
Quæ[q] nemora: aut quos salt[r] habuere puellæ
Naiades: indigno[s] cum gallus amore periret.
Nam neq;[t] parnasi uobis iuga: nam neq; pindi:
Vllā morā fecere: neq; aoniæ[u] aganippe.
Illum etiam lauri etiam fleuere mircæ
Pinifer illum etiam sola[x] sub rupe iacentem
Mænalus[y]: & gelidi fleuerunt saxa lycei.
Stant[z] & oues circū: nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine poeta.
Et formosus ouis ad flumina pauit adonis.[a]
Venit & upilio: tardi[b] uenere subulci:
Vuidus[c] hyberna uenit de glande menalcas:
Oēs unde amor[d] iste rogāt: tibi uenit apollo:
Galle quid insanis inquit: tua[e] cura lycoris:
Perque[f] niues aliū pque horrida castra secuta est
Venit & agresti capitis siluanus honore
Florētes ferulas & grandia lilia quassans[g]
Pan deus arcadiæ uenit: quem[h] uidimus ipsi
Sanguineis[i] ebuli baccis: minioque rubentem:
Et quis erit modus inquit: amor[k] non talia curat.
Nec lachrymis crudelis amor: nec gramina riuis:
Nec cithyso saturātur apes: nec fronde capellæ.
Tristis[l] at ille: tñ cantabitis arcades: inquit
Montibus hæc uestris soli cantare periti
Arcades o mihi tum quā molliter ossa[m] quiescēt:

personā ut frequēter facere consueuit. nam erat integrum tū: nec pęniteat illas: nec te pęniteat pecoris diuine poeta: allegoricos hoc dic: nec tu erubescas bucolica scribere. a Adonis. a h; accētū: q̄ gręcū ē nomē. tñ & latine sic dicimus. nā adon nusquā lectū ē. uēit & upilio: pp metrū ait upilio. uā upilin dicime: & gręco usus ē schemate: sicut illi dicūt ουρεος p eo qđ ē ορη. & ουνομα p eo qđ ē ονομα. b Tardi uenere subulci. i. stulti: Terēti⁹ εαυτον τιμωρουμενος. Tard⁹ ē. i. stult⁹ nā pci cito ābulāt. c Vuid⁹ hyberna uēit de glāde menalcas: piguis & hūidū ē qđ extrisec⁹ h; aliqđ hūoris. Vuidū uero qđ itrisec⁹. ūde & uuę dictę sūt. qđ tñ pleriq; cōfūdūt poetę. d Amor iste. tā ipatiētā turpis: e Tua cu. ly. pene irrisorie dictū tua cura. i. p qua tu ita es sollicit⁹: relicę te. & bñ. eū alii iterrogēt quasi de⁹ Apollo diuinat. f Perq̄ horrida castra. Hic tāgit ātoniū: ut diximᵉ supra. g Quassās: cōcutiēs. h Quē uidim⁹ ipsi. solēt numia pleriq; se rusticis offerre. ū [illegible] Satis ē potuisse uideri. Notādū sane q̄ ea numia q̄ pleriq; amauerit dic ad amatorū uēire. nā Apollo amauit dāphnē Pan Syringa. siluan⁹ cypręssū. i. sanguineis ebuli baccis:

Vestra meos olim si phystula dicat amores:
Atque utinā ex nobis unus uestriq; fuissem:
Aut custos gregis:aut maturæ uinitor uuæ.
Certe siue mihi phyllis:siue esset amyntas:
Seu qcūq; furor (quid tum si fuscus amyntas:
Et nigræ uiolæ sunt & uacinia nigra:)
Mecum inter salices lenta sub uite iaceret:
Serta mihi phyllis legeret:cantaret amyntas.
Hic gelidi fontes:hic mollia prata lycori:
Hic nemus:hic ipso tecum cōsumerer æuo.
Hinc insanus amor duri me martis in armis
Tela inter media atq; aduersos detinet hostes:
Tū pcul a patria(nec sit mihi credere tantū
Alpinas ha dura niues & frigora rheni
Me sine sola uides:ah te ne frigora lædant.
Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
Ibo & chalcidico quæ sunt mihi condita uersu.
Carmina pastoris siculi modulabor auena.
Certū est in siluis inter spelæa ferarum
Malle pati:tenerisq; meos incidere amores
Arboribus:crescent illæ:crescetis amores.
Interea mixtis lustrabo mænala lymphis:
Aut acres uenabor apros:nō me ulla uetabunt:
Frigora parthenios canibus circūdare saltus.
Iam mihi per rupes uideor lucosq; sonantes
Ire:libet partho torquere cidonia cornu
Spicula:tanq̄ hæc sint nr̄i medicina furoris:
Aut deus ille malis hominū mitescere discat
Iā neq; hamadryades:rursus:nec carmīa nobis
Ipsa placēt:ipsæ rursus cōcedite siluæ.
Non illum nostri possunt mutare labores.
Nec si frigoribus mediis hebrūq; bibamus:
Scythoniasq; niues hyemis subeamus aquosæ
Nec si cū moriens alta liber aret in ulmo:
Aethiopū uersemus oues sub sidere cancri.
Omnia uincit amor:& nos cedamus amori.
Hæc sat erit diuæ uestrū cecinisse poetam
Dum sedet:& gracili fiscellam texit hibisco
Pierides:uos hæc facietis maxima gallo:
Gallo:cuius amor tantū mihi crescit in horas:
Quātum uere nouo uiridis se subiicit alnus.
Surgamus:solet esse grauis cātātibus umbra:

minioq̄ rubēté.facie ei rubea pigit Pā pp ętheris similitudie; ęther āt ē iupit.ūd ēt triūphātes q̄ hn̄t oia iouis isignia:sceptrū:palmatā togā qua utebātur illi qui palmā merebātur.uñ ait Iuue. In tunica Iouis.faciem quoq; de rubrica illinūt istar coloris ętherei. k Amor n̄ talia curat. quasi expr̄ loq̄tur. l Tristis at ille.alii tn̄ supiorib iūgūt.s; melius ut sic legam tn̄ cātabitis ut sit sesus.lic; ego duro amore cōsumar: tn̄ erit solatiū: q: me amor erit uīa cātilena qūq;. m Ossa qescēt:nā se dic cē moriturū. n Olim:futuri tpis est mō. o Aut custos gregis:ac si dicer; qd mihi cū urbib:ubi sūt meretrices tā pulchrę quā pfide. p Quicūq; furor. ois amor plen furoris ē. q Hic gelidi fōtes:hic mollia prata lycori:ac si dicer;.qd te iuuat iter frigora gallicana demorari. r Húc isan amor:hic usque ad fine amatoris incōstātia exprimitur:cui electa displicet stati. s Tela iter media atq; aduersos detinet hostes: ex affectu amātis ibi se cē putat ubi amica ē:ut mecū sit me anus. t Nec sit mihi credere tātū ordo ē. Tn es tātū pcul a ciuitate q̄ solebas urbib frui:& p parēthesim dictū ē:nec sit mihi credere.i. q utinā n̄ credā. Hi āt oēs uersus galli sūt:de ipsi trāslati carminib. u Ah dura:q̄ & amatoré spnis:& gallicana potes frigora sustinere. x Me si.so.ui.hic ē sola domo męret uacua. y Ibo & chal q̄ sūt mi:con.uer.Car.pa.simo.aue:Eu boęa isula ē:i qua chalcis ciuitas:ū q fuit euphorion:qué trāstulit gall.& hoc dic: Ibo & theotritio stilu canā carmia euphonōis. z Spęlea gręce ait p speluncis. a Crescēt illę: quasi ei iterū dicer; ne cū arborib ei crescāt amores. b Parthe.can.circū.sal. Parthēi mōs ē archadię:dict a uirgib ἀπὸ τῶν παρθένων q̄ illic uenari consueuerāt. c Tāquā hęc sit n o.me.fu. rā quasi ad se recurrit. & illud qđ supra audit respicit. amor n̄ talia curat d Hamadryades.nymphę q̄ cū arborib nascūtur qualis fuit illa quā Erisichthon occidit. q̄ cū arbores icider; & uox ide erupit & sāguis: sicut Oui. docet. Dryades uero sūt q̄ inter arbores hitāt. hoc aūt ad supiora ptinet: q: dixerat. Mixtis lustrabo męnalia nymphis. e Nec carmia nobis ipsa placēt:q: dixerat Car.past.si.mo.aue. f Ipse rur.con.sil.pp illud. Iā mi.p ru.ui.lu.so. g Nun il.no.pos.mu.la.i.nec si fri.me.heb. bi.māifeste hoc dic amore se carere n̄ posse:nec si hebrū thracię fluuiū medus frigorib bibat:nec si ęstib nimiis fuerit i ardēti puicia.dic āt hoc scđ; physicos q̄ morbos aut a cōtrariis aut a similibus afferūt posse depelli. h Scythoniasq;.scython mōs ē thracię. i Liber corticis ps ē iterior. k Versem:pascam. l Hęc sat erit:rā ad musas loq̄tur. m Gra.fis tex. hibi:ac si diceret hacre occupat mīme canere. Allegoricos āt significat se cōposuisse húc libellū tenuissimo stilo. n Quātū ue.no.ui.se sub.al.amo iq̄t gallus sed latéter sicut arbores crescūt. nā; cōparatio ista

hoc significat.s.pp osfaria. o Et frugib iber.quāto magis hoib. Vñ ē in Geor. Et ruris opaci. Falce premes umbrā

p Ite domū saturę uēit hesp̄us ite capellę. Verecūde se capellarū dicit eē pastorē.i.uilissimorū aīaliū. Nam bucolica scribēs debuit dicere boū:ē pastorē:s; uitās arrogātiā ultimū se eē uoluit:nō pricipē in scribēdis bucolicis. Finis.

Iuniperi grauis umbra:nocēt & frugib⁹ umbræ
Ite domū saturæ uenit hesperus ite capellæ.

P. Virgilii. Maronis. Bucolicoꝝ Finis.

Hæc sunt carmina Ouidii

Quid faciat lætas segetes:quæ sidera seruet
Agricola ut facilē terrā pscindat aratris:
Semia quo iacieda mō cultusq; locoꝝ:
Et docuit messes magno olim fœnore reddi.

P. Virgilii Maronis Georgicoꝝ Liber p̄mus.

Quid[a] faciat lætas segetes:quo sidere terrā[b]
Vertere mecœnas: ulmisq;[c] adiūgere uites
Cōueiat:quæ[d] cura boū:qs cultus habēdo[e]
Sit pecori:atq; apibus quāta expiētia[f] parcis[g]:
Hinc canere incipia:uos[h] o clarissima mundi
Lumina:labētem cælo[i] quæ ducitis anuum:
Liber & alma[k] ceres:uestro si[l] munere tellus
Chaoniam[m] pingui[o] glādem mutauit arista:
Poculaq; inuētis acheloia[n] miscuit uuis.
Et[p] uos agrēstū præsentia numina fauni:
Ferte[q] simul satyriq; pede dryadesq; puellæ:
Munera uestra cano tuq; o cui prima frēmētem

Seruii Mauri Honorati Grāmatici In Maronis Georgica Cōmentarioꝝ. Liber Primus.

Virgili⁹ in opib⁹ suis diuersos ē secutus poetas. Homerū in ęneide:quē lic; lōgo interuallo secut⁹ ē tñ Theocritū in bucolicis a quo ñ lōge abest: Hesiodū in his libris:quē penitus reliquit. Hic aūt Hesiodus fuit de Ascra ciuitate:q scripsit ad frēm suū Persen librū quē appellauit ἔργα καὶ ἡμέραι .i.opera & dies. Hic āt liber cōtinet queadmodū agri: & quib⁹ tpibus sint colēdi:cui⁹ titulū trāsferre noluit:sicut bucolicorū trāstulit:sicut ęneidē appellauit ad imitatōe; odyssee: & tñ cū p piphrasim eprio ex primit uersu Indicabo quo ope & quib⁹ tpib⁹ ager colēdus sit Ingēti āt egit arte ut potētiā nobis sui idicaret ingenii:coartādo lata: & āgustiora dilatādo: Nā cū Homeri & Theocriti plixitatē in breuitatē collegerit.unū Hesiodi librū diuisit in quattuor:quod rōe ñ tacet. Nā ōis terra:ut ēt Varro docet:q̄drifariā diuiditur. Aut ęni aruus ē ager.i.satōalis. aut cōsit⁹.i.apt⁹ arborib⁹:aut pascuus:qui herbis tātū & aīalib⁹ uacat:aut flore⁹: in quo sūt horti apib⁹ cōgruētes & florib⁹. Male autē quidā georgicorū duos tātū esse asserūt libros:dicētes georgicā esse γῆς ἔργον .i.terrę opā:quā primi duo cōtinēt libri:nesciētes tertiū & q̄rtū:lic; georgicā ñ hēat tamē ad utilitatē rusticā ptinere. Nā & pecora & apes habere studii ē rustici:lic; possim⁹ agriculturā ēt in his duob⁹ seq̄ntib⁹ inēire. Nā farrago sine cultura ñ nascitur: & i hortis colēdis ñ miorē quā circa terras cōstāt ipēdi laborē. Et hi libri didascalici sūt:uide necesse est ut ad aliquē scribātur. nā prę ceptū & doctoris & discipuli psonā requirit. ude ad Mecoenatē scribit sicut Hesiod⁹ ad Persen. Lucreti⁹ ad Memiū: Sane agricultur h⁹ pręcepta ñ ad oēs ptinēt terras; s; ad solū sitū italię: & pręcipue Venetię.teste ipso Virg.qui ait. Tibi res ātiq laudis & artis igrediorcu de italia dicer;. a Quid faciat lętas segetes:quę res terras pigues efficiat. nā segetē mō p terra posuit:sicut alibi. Horrescit strictis seges ensib⁹. pigues āt efficit terras:sicut paulo post dictur⁹ ē:cinis itermissio aradi:incēsio stipularū:stercoratio. Vñ etiā lętas ait:nā fim⁹ qui p agros iacitur uulgo lętamē uocatur. b Quo sidere terra:quo tpe. Ex siderib⁹ ei⁹ tpa colligitur. Et sciēdū quatuor primis uersib⁹ textū seq̄ntiū quatuor librorū p ordinē cōtineri. c Vlmisq; adiūgere uites. Secūdū italię situ locut⁹ ē: in qua uites alii⁹ eleuātur:sic alibi. Nō eadē arborib⁹ pēdet uidemia nostris. d Quę cura boū:qui cult⁹ hñdo sit pecori:aut in seq̄ēti epexegēsis ē:ut hoc sit qs cult⁹ hñdo sit pecori:qđ est q cura boū:aut certe κατ᾽ ἐξοχὴν ait boues: & postea intulit cętera pecora ut mai⁹ aial separ⁹ a miorib⁹:sicut de hoib⁹ facit dicēs. Reliq̄as danaū atq; imitis Achillis. e Habēdo.i.ap hoc ut hēatur pec⁹. f Expiētia:usu nata doctrina. g Parcis āt seruatricib⁹ frugi q mella custoniūt. h Vos o clarissima mūdi lumia liber: & alma ceres. Stoici dicūt nō eē n⁹si unū deū: & unā deā:eādeq; eē ptātē:q p rōe officiorū nostrorū uariis noib⁹ appellātur: Vñ eūdē solē:eūdē apollinē uocāt. Itē lunā eādē dianā uocāt:eādē cererē eādē Iunonā:eādē pserpinā dicūt.sed; quos p sole & luna Liberū & cererē iuocat. i Quę ducitis ānū.quorū cursu tpa cōputatur.nā p lunā mēsis.p solē ān⁹ orditur. k Alma ceres:alma ab alēdo;ceres a creādo dictā. l Si munere siquide.nā si cōfirmātis ē. m Chaoniā glādē pigui mutauit arista:epiroticā a loco i quo abūdāt glādes:quibus ātea hoies uescebātur: & mō spēm p genere posuit. Nō ei; aut in Epiro tātū glādes fuerūt: aut de solo Acheloo homines potare cōsuēuerāt. n Sane Acheloia nō pręter rōem dixit.nā sicut Orphe⁹ docet generaliter aquā ueteres acheloū uocabāt. Sed q: specialiter quidā fluui⁹ achelo⁹ dicitur:aut spēs ē p genere:aut sed; ātiquitatē est locut⁹. o Pingui arista;aristā mō p frumēto posuit: & affectare ait piguē aristā:cum pprie arista ab ariditate sit dicta. p Et uos agrestū pñtia numia fauni.i.ppitia:ut nec tam pñtes alibi cognoscere diuos:quorū pñtia fauor ē: & bñ de diuersis reb⁹ dictur⁹ diudrsa iuocat numia. q Ferte simul satyri q pede:ferte aut simul uenite:aut date carmini mep facultatē:qđ utiq; pedib⁹ cōtinetur:ut sit. Ferte pedē metricā pręstate rōem. r Cui prima frēmētē fudit equū magno tel⁹

lus percussa tridēte:fabula talis est. Cū Neptūnus & Minerua de Athenarū nōie cōtēderēt. placuit diis ut eius nomē ciuitas appellaretur:qui mun⁹ melius mortalib⁹ obtulisset.tūc Neptun⁹ percusso littore equū animal bellis aptū ꝓduxit. Minerua iacta hasta oliuā creauit:q res est melior cōprobata:& pacis insigne:ut aūt mō Neptunū inuocet:causa eius muneris facit:q: de equis est dictur⁹ in tertio. Alioqn incōgruū est: si de agricultura locutur⁹ numen innocet maris. Equū aūt a Neptuno ꝓgenitū alii Scythiū: alii Syronē: alii Arionē dicūt fuisse noiatū: & ideo dicitur equū inuenisse:q: uelox est eius numē:& mobile sicut mare. Vñ et Castor & Pollux quia eorū uelocissimę stelle sūt:equos in tutela habere dicitur. f Et cultor nemorū cui pinguia cęę. Aristeū inuocat.i. Apollinis & Cyrenes filiū:quē Hesiodus dicit Apollinem. Hic nt etiā Salusti⁹ docet:post laniatū a canib⁹ Actęonē filiū matris instictu Thebas reliquit: & cęam īsulā tenuit prio. adhuc hoib⁹ uacuā: postea ea relicta cū Dedalo ad Sardiniā trāsitū fecit. t Lycęi mōtis Arcadię. u Si tibi. si quidem. Męnala mōs est Arcadię dictus ἀπὸ τῶν μήλων .i. ab ouibus quib⁹ plen⁹ est. x Tegeęe nocatiuus est a deriuatione Tegei opidi Arcadię: & Tegeum tribrachus est. Tegeęe Pęon tertius. y Vnciq; puer mōstrator aratri. Alii Triptolemū Alii Osyrim nolūt.qđ magis uerū est. nā Triptolem⁹ frumenta diuisit. Bene aūt tacuit de noie:& generaliter ait puer. nā nō unus aratrū in toto orbe monstrauit. sed diuersi in diuersis locis. z Et tenerā ab radice ferēs siluane cupressū. Siluanus deus est siluarū: hic amauit puerū Cyparissum nomine:qui hēbat mãsuetissimā ceruā: hāc cū Siluanus nescius occidisset:puer est extinct⁹ dolore:quē amator de⁹ in cupressū arborē ei⁹ nois uertit. quā pro solatio portare dicitur. a Diiq; deęq; omēs. post specialē inuocationē trāsit ad generalitatem ne qđ numē pretereat:qđ aūt dicit. b Studiū quibus arua tueri. noia hęc numinū in idigitamentis inueniūtur.i.in libris pōtificalib⁹:qui & noia deorū & rōes ipsorū numinū cōtinēt: q etiā Varro dicit. nā ut supra dixim⁹:noia numib⁹ ex officiis cō

Fudit equū magno tellus percussa tridenti:
Neptune & cultor nemorū cui pinguia cææ
Tercētum niuei tondent dumeta iuuenci.
Ipse nemus liquens patriū saltusq; lycei [t]:
Pan ouium custos:tua si [u] tibi mænalia curæ:
Adsis o tegeæ [x] fauens:oleæq; minerua
Inuētrix:unciq; [y] puer mōstrator aratri.
Et [z] teneram ab radice ferens siluane cupressum.
Diiq; [a] deæq; oēs studiū [b] quibus arua tueri:
Quiq; nouas alitis non [c] nullo semine fruges:
Quiq; satis [d] largū cœlo demittitis imbrem
Teque [e] adeo:quē mox [f] quæ sit habitura deorū
Concilia incertū est:urbes [g] ne inuisere cæsar,
Terrarūque uelis curam:& te maximus orbis
Auctorem frugum:tēpestatūq; [h] potentem
Accipiat:cingens materna tempora myrto:
An deus imensi uenias maris:ac tua nautæ
Numina [i] sola colant:tibi seruiat ultima thylæ [k]:
Teque sibi generū tethis [l] emat omnibus undis.
An ne nouū tardis [m] sidus te mēsibus addas
Qua [n] locus erigonen inter chelasq; sequētes

constat imposita: uerbi causa: ut ab occatione deus Occator dicatur: a sarritione deus Sariator: a stercoratione sterquilinius: a satione sator. c Nōnullo semie.i.aliquo. & hoc dicit: quia a nobis iacta semina uestris semib⁹ alitis. Semina aūt dicit deorū cęli tēpieiem: pluuias & rorē. d Satis segetib⁹:ut sata lęta: boūque labores. e Teque adeo quē mox quę sint habitura deorū cōcilia incertū est: Iam adulatur Augusto:quē inter deos inuocat. Nec totū tamen dandū est adulatiōi:sed & ueritati. Nā cū oēs impatores post mortē sint inter deos relati: Augustus uiuus diuinos honores meruit. Quod etiā Hora. testatur dicēs. Presenti tibi maturos largimur honores: iurādasq; tuū per nomen ponimus aras. Vñ male quidā culpāt Virg. dicētes eū auiditate laudādi citū interitū Augusto optasse: cū eū, cōstet ad rem quę tūc fiebat respexisse: f Mox tñ possum⁹ ꝓ postea accipe ut Hora. Mox daturos ꝓgeniē uitiosiorē.i.postea. Pōt ēt mox ad uitę huiusc breuitatē referri. nā ipse ait in decio Rhoebe diu. Res si qua diu mortalib⁹ ulla est Viximus. Sane sciēdū mire eū laudasse:qđ ait Quę mox q̄ sint habitura deorū Cōcilia incertū est.i.nūdū scim⁹ qui deus esse uelis. nā deū fieri maximū est. In potestate aūt habere quis deus uelis fieri plus esse quā maximū cōstat: g Vrbis ne inuisere cęsar:utrū uelis terrarū an maris:an cęli impiū possidere. h Tēpestatūq; potētē:aut bonarū tempestatū: Vt ūde hęc tam clara repēte Tēpestas. aut tēpestatū aut tēporū: sicut ubiq; Salustius: Materna myrto: quę in honore est Veneris:a q̄ Aug. originē ducit: i.numia sola colāt. i magna: quasi melior sit futur⁹ & neptuno & cęteris diis marinis. k Thyle. insula ē oceani īter septētrionalē & occidentalē plagā ultra Britaniā & Orcadas. l Tethis emat oibus ūdis. Tethis uxor ē Oceani nympharū mater:qđ aūt ait emat:ad ātiquū nuptiarū ptinet ritum: quo se Maritus & uxor inuicē emebāt: sicut hēmus in iure. m Tardis sidus te mēsib⁹ addas.i.ęstiuis. n Qua locus erigonē inter chelasq; seqūtes: egyptii duodecim ēē asserūt signa. chaldei uero ūdecim. nā scorpiū & librā unū signū accipiūt. Chelę enī scorpii librā faciūt. Itē chaldei nolūt ęquales ēē ptes in oib⁹ signis:sed ꝓ qualitate sui aliud signū xx. aliud. xxx. habere: quom ęgypti tricenas ēē ptes in oib⁹ uelint. Mō ergo scdm chaldeos locut⁹ est dicens posse eū habere locū inter scorpiū & uirginē. nā Erigone ipsa ē uirgo. Sciēdū deinde est uoluisse maiores in his signis ēē deorū domicilia:& solis: & leonis. Lunę uero cācer. Centrorū uero quinq; planetarū bina sūt signa: put se ra

Pāditur ipse tibi iam brachia contrahit ardēs
Scorpius: & cæli iusta plus parte relinquit:
Quicquid eris: nam te nec sperēt tartara regem
Nec tibi regnandi ueniat tam dira cupido:
Quāuis elysios miretur græcia campos:
Nec repetita sequi curet proserpina matrem.
Da facilē cursum: atq; audacibus ānue cœptis:
Ignarosq; uiæ mecum miseratus agrestes
Ingredere: & uotis iam nunc asuesce uocari.
Vere nouo gelidus canis cum mōtibus humor
Liquitur: & zephiro putris se gleba resoluit:
Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro

no siderū sequitur. Nam prim⁹ circulus a terra lunę est: secūdus mercurii: tertius ueneris: quartus solis: quit⁹ martis: sextus Iouis: saturni ultimus: sed remotis sole & luna: quorū domicilia leo & cācer. Hi quiq; ordine quo eorū sunt circuli bina possidēt signa. unū a seq̄ntib⁹: & unū a superioribus: ut mercurii sint uirgo & gemini: Veneris libera & taurus: Martis scorpius & aries: Iouis sagittari⁹ & pisces: Saturni capricorn⁹ & aquarius. Vn̄ p hęc .o a siderū Augusti: & forte pp scorpiū .i. Martis domiciliū: & iustū pp Librā: & prudēte pp uicinā uirginē .i. Mercurii domiciliū esse significat. n Pāditur ipse tibi: ordo est qua loc⁹ ipse pāditur. p Tibi aūt in tuū honorē & gratia. q Ardēs scorpius: ardēs ad illud refertur: quia Martis est domiciliū. nā scorpii tēpus frigidū est: quippe cuius nouēber ē mēsis. r Iusta plus pte: secūdū chaldeos: qui scorpiū dicūt spaciū duorū signorū tenere. s Quicquid eris: ordo est: quicquid eris da facilē cursū: cętera eiꝫ p parēthesim dicta sut. t Nec speret tartara regē: Nec tibi regnādi ueniat tam dira cupido. Allegoricos dicit illū: nec debere mori uelle nec posse. u Quāuis elysios miretur gręcia cāpos: hic, pręferātur inferi a gręcis poetis: nec repetita sequi curet Proserpina matrē. Ceres cū raptam a Plutone Proserpinā filiā diu quęsisset: tādem aliqñ eā ee apud iferos cōpit. p quare cū Iouis iploraret auxiliū: ille rñdit posse eaꝫ reuerti si nihil apud iferos gustauisset: illa āt iaꝫ pūici mali i elisio grana gustauerat: quā rē Ascalaph⁹ Stigis fili⁹ pdidit. Vn̄ pserpina ad supos remeare nō potuit. Hic ait Lucan⁹. Quę te detineāt in ea dapes quā neccessitatē mō Virgil. Proserpinę tribuit uolūtati. Sane ceres a Ioue postea meruisse dicitur: ut Proserpina sex esset cū matre mensibus: sex cū marito. Quod ideo fingitur: quia Proserpina ipsa est quę & Luna: quę toto āno sex mēsibus crescit: sex deficit. s. p singulos mēses quidenis diebus. ut crescēs apud supos: decrescēs apud inferos eē uideatur. y Da facilē cursum: meo. s. poemati. z Audacibus ānue cęptis: uerecūde suas uires extenuat. a Ignarosq; uię mecū miseratus agrestes. Ingredere aūt mecū uię .i. rationis ignaros intelligas: aut rusticis ignaris faue mecū .i. quibus etiā ego his scriptis collaturus sum: aut mecū ignaros agricolas miserare: aut eis mecū faue. b Iam nūc .id est adhuc uiuus. Nā ut diximus Augustus uiuus diuinos honores emeruit. c Vere nouo gelidus canis cū montibus humor liquitur: nouū uer ideo ait: quia anni initiū mensis est martius. Et sciēdum dece tantū mēses fuisse apud maiores. martiū aūt āni principiū hēre uoluerūt. pp Martē sui generis auctorē. Aprilis dict⁹ est quasi terras tpe apperiens: Maius a maia: Iunius a iunone: quāquā alii a maioribus & iunioribus hos duos mēses uelint esse noīatos. Nam ante Po. Ro. in cēturias iuniorū & seniorū diuisus fuerat. Reliqui iam a nūero noīabātur: quītilis: sextilis: septēber: october: nouēber: & decēber. Et hi erāt tantū decē mēses. duo uero ppter rationē signorū anni intercalabantur: qui postea a Iano & Februo noiati sunt. Februs aūt Ditis est pater: cui eo mēse sacrificabatur. Quītilis & sextilis mutati sunt postea in honorē Iulii Cęsaris & Augusti. ūde sunt Iulius & Augustus. ergo uerē nouo & āni initium accipimus: & primam partem ueris. Nam anni quattuor sunt tempora diuisa in ternos menses: & ipsorū tēporum faciunt talem discretionem: ut primo mense ueris nouum dicatur uer: secundo adultum: tertio pręceps. Sicut & Salustius dicit ubique. Item noua ęstas adulta pręceps uel extrema. unde est extremę sub casum hyemis .i.u.s. Sane sciendum Xenophontem scripsisse unum librum ęconomicum: cuius pars ultima agriculturam continet. De qua parte multa ad hoc opus Virgi. transtulit: sicut etiam de Georgicis Magonis affri: Catonis: Varronis: Ciceronis quoque libro tertio œcōomicorum: qui agriculturam continet. Nam primus pręcepta habet quēadmodum debeat mater familias domi agere. Secundus quemadmodum foris paterfamilias. Illud quoque sciendum est in his libris non esse obscuritatem in quęstionibus; sicut in ęneide: nisi in paucis admodum locis. Sed in hoc tantū esse difficultatem ut res positas intelligamus. id est τοκεικευου sicut hęc prima quoque eius pręcepta significant. Nam hoc dicit agrum fertilem. id est pinguem & herbosum bis debere arari uerno tēpore ut & herbe adhuc & sine semine auellantur: & ęstatis calore ut superfluus humor siccetur: uel glebarum putrefiat duritics. & semel autūnali cum seminibus. Agrum uero tenuem & sterilem autūnali tantum tempore arandum: ne si etiam uerno arauerit: exiguus eius humor siccetur ęstate. d Canis montibus: albis ex niue. e Liquitur: liquor cum nomen est: li breuis est: cum ad uerbum uenerit producitur. Item iturus producitur: iturus corripitur. Liquitur defluit. f Et zephyro putris se gleba resoluit: quo tempore fauonii flatu arua laxantur. quę fuerant pręclusa frigoribus: ipse alibi. Rura gelu tū claudit hiems. g Putris gleba: solubilis. h Depressu incipiat iam tu mihi taur⁹ aratro igemere. Aliud pēdet ex alio: nā alti⁹ ipressum aratrū boues cogit ingemiscere: qd genus arationis pigui cōuenit terrę: nā contra paulo post de isecūda terrā dictur⁹ ē. Tenui sat erit suspēdere sulco. i Mihi āt aut uacat: ut Cice. Qui mihi accubātes i cōuiuiis: aut mihi hoc ē rustico amāti fras: & taurū boué fortissimū accipias: nā tauri difficile ad aratra iūgūt.

Ingemere & sulco attrit[k] splēdescere uomer[l].
Illa[l] seges demum[m] uotis respondet auari[n],
Agricolæ: bis[p] quæ solem bis frigora sentit,
Illius immensæ ruperunt[q] horrea messes.
Ac[r] prius ignotum ferro quã scindimus æquor,
Ventos[s] & uariũ[t] cæli prædiscere morē:
Cura sit: ac patrios[u] cultus: habitusq; locorum
Et quid quæq; ferat regio: & quid quæq; recuset.
Hic segetes: illic ueniũt[x] fœlicius uuæ:
Arborei[y] fœtus alibi: atque iniussa uirescũt.
Gramina[z]: nõne[a] uides croceos ut[b] tmolus odores:
India[c] mittit ebur: molles[d] sua tura sabæi.
At[e] chalybes nudi ferrũ: uirosaque[f] pontus
Castorea: eliadum[g] palmas epiros equarum:
Continuo has leges æternaq; fœdera certis
Imposuit natura locis: quo tẽpore primum:
Deucalion[i] uacuum lapides iactauit in orbem:
Vnde[k] hoies nati durũ genus. ergo[l] age terræ,
Pingue solum primis[m] ex tẽplo a mẽsibus anni:
Fortes inuertant tauri: glebasq; iacentes.
Puluerulenta[n] coquat maturis[o] solibus æstas.
At si non fuerit tellus fœcũda: sub[p] ipsum
Arcturũ tenui sat erit suspendere sulco:

k Attritus splēdescere uomer: a frequēti aratione atteritur & decrescit. Lucreti⁹. Occulto decrescit uomer in aruo. Dicimus aũt & hic uomer & hic uomis. sed ab utroque hui⁹ uomeris facit. l Illa seges demũ: seges mō terra. m Demũ aũt: non ſme. Vere specialiter. n Votis rñdet: inane ẽ quod ait uotis: nã plerũq; plus optamus quã speramus posse contingere. o Respõdet aũt: cõsentit ut dictis respõdet cetera matris. p Bis quę solē bis frigora sentit quę bis & diurnũ calorē & nocturnũ senserit frigora p q ð duplicē ondit arationē: & autũnalē. nec eni ad tpa ęstatis uel hiemis referre possum⁹ quod ait Bis solē bis frigora: q; non sunt i italia in uno anno duę ęstates: & duę hiemes: sicut geometrę dicũt eē in quadã pte indię i insula Taprobane. q Ruperũt horrea: plus ẽ quã si diceret iplẽuerũt. r Ac prius ignotũ ferro quã scidimus ęquor. i. añq̃ã faciam⁹ uer actũ. Acquor aũt mō terrã accipe ab ęqualitate dictũ. Vñ & maria ęquora dicũtur. s Ventos: quia diuersis locis diuersi pręualent uenti: & hoc dicit debes scire ager cui uēto subiaceat. t Variũ celi prędiscere morē. i. aeris: Lucreti⁹ in hoc cęlo qui dr̃ aer. & ꝙ dicit debes etiã celi qualitatē noscere utrum plus uis gaudeat an tpe uel frigore: u Patrios cultus habitusq; locorũ. duas res dicit: Sciēdũ ẽ ager quēadmodũ a maiorib⁹ cult⁹ sit: & quid meli⁹ ferre consueuerit. nãque habitus locorũ possibilitates accipim⁹. x Veniũt: crescũt ut Et pulchro ueniens i corpore uirt⁹. y Arborei fetus alibi. i. poma. z Iniussa uirescũt gramina: hĩ iniussa: nam frumẽta iussa nascũtur. unde ẽ atque impat aruis. a Nõne uides: argumentatur quasi hoc dicēs: si una puicia ferre nõ põt oia: quãto min⁹ un⁹ ager. b Vt tmolus: mons ẽ cilicię i quo nascitur crocũ pręcipue: nã loca cõmemorat ubi plus puenit & meli⁹ aliquid: nã crocũ & in africa nascitur: sed nõ tale nec tãtũ: uel quale in cilicia. c India mittit ebur & in africa ferũt elephantes: sed meliores i in india. hinc est ꝙ ait Terentius. Elephãtis que indicis prefecerat. i. maximis. d Molles sua tura sabęi populi sunt iuxta syriã & arabiã dicti sabei ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι ꝙ apud eos thus nascitur quo deos placamus. Molles autem ideo ait ꝙ sub aere clemēt degunt: nã ut ait Lucan⁹. Quicquid ad eoos tract⁹ mũdiq; tēporē labitur emollit gētes elemētia cęli. Aut certē quia Alexander macedo dicitur obscenos oēs ð exercitu suo segregatos illic cõdidisse. Sane tus mō sine aspiratione dicimus: nã antiqui thus dicebãt ἀπὸ τοῦ θύειν qđ displicuit. Tura eni a tũdēdo dicta eē uoluerũt a gebis tussis cũ quib⁹ dicitur fluēs de arborib⁹ coalescere. e At chalybes nudi ferrũ: populi sunt apud quos nascitur ferrum: unde abusiue dicitur calybs ipsa materies: ut Vulnificusque calybs. nudi aũt ut apud quos arbores nõ sunt: aut uere nudi ppter ferri celēdi studiũ. nã legim⁹ Brõtesque steropesque & nudus mēbra pyragmo. f Virosaque pont⁹ castorea: Fibri canes sunt pontici quorũ testiculi apti sunt medicaminib⁹: ppter quos ubi se requiri senserũt eos secant. de his Cice. Redimũt se ea pte corporis ppter quam maxime expetuntur. Iuue. Qui se eunuchũ ipse facit cupiens euadere damno Testiculi. Castores a castrãdo dicti sunt. uirosa autem uenenata: nã licet sint multis remediũ: tñ pręgnãtes eorũ odore abiiciũt & cgerũt partũ. & uirosa dicta ab eo qđ ẽ uir⁹. Alii fortia acceprũt a uirib⁹. g Eliadũ palmas epiros equarũ hypallage. nã hoc dicit epiros creat eq̃s optĩas: q̃ apud elidē palmas merẽtur Iouis olympici curruli certamie. Sane epiros grece pfertur unde etiã e hĩt accētũ. nã si latinũ eēt epir⁹ epiri pi haberet quia lõga est. Nec mireris equas currere. nã ut dicit Plini⁹ ueslociores sũt hę ꝙ i cursu urinã faciũt. g Cõtinuo has leges iugiter i ęternũ ad ppetuũ: sicut sequētia idicat. Nã dicturus ẽ Aeternaq; fędera mundi. i Deucalion lapides uacuũ iactauit i orbē: Iã trãsit ad fabulã: & poetice dicit ista tũ primũ statuta q̃ ab initio mũdi cõstat fuisse. k Vñ homines nati durũ gen⁹: expressit τὸ λάϊνον. i. casfatuũ: nã & grece populi Λαοὶ dicũtur a lapidibus. l Ergo age terre pigue solũ: iã redit ad causã. m Primis a mēsib⁹ ãni: hoc ẽ ꝙ dixit uere nouo. n Puluerulēta coquat maturis solib⁹ ęstas q̃ glebas soluit i puluerē: & reddit cã; cur hoc dicat fieri. o Maturis aũt solib⁹ ẽ uehemẽti feruidis magnis.

p Sub ipsum arcturum: id est autūnali tpe: quo arcturus oritur. Et sciēdū quia sub prepositio qñ tēpus significat accusatiuo gaudet: ut hoc loco sub arcturum. i. circa arcturū: Itē aut ubi sub lucē densa inter nubila sese: & sub lucē exportant calathis. q Illic: in terra pingui. r Hic: in sterili in tenui & infęcūda. & ut supra diximus oia precepta q̄ cōmemorat ad illud ptinēt: quod ait: Quid faciat lętas segetes. s Tonsas nouales: agros messos. dicim⁹ aūt & has nouales: & hęc noualia. pprie nouales sunt nūc primū arua proscissa. t Situ durescere cāpū: ut redeat in uires priores. Sane sciēdū & Ciceronē in dialogis & cęteros philosophos tractare qđ non debeat fieri sed quid potissimū fieri: quā rē nūc Virgili⁹ sequitur. nā cū dicat multa remedia agrorū recreandorū: ponit prę omnib⁹ intermissionē. Vñ cā rē frequēter iterat. n Aut ibi flaua seres mutato sidere farra: si te terrarū cogit angustia: & nō habes ubi intermisso agro rursus seras. ibi frumenta seras: unde legumina sustulisti: aut si tibi ē opus frumēto: stercora sperge & cinerē: uel incende stipulas. x Sidere. modo anno. y Lętū legumē: fertile: & lętus pro utres fuerit accipim⁹: ut lętus hō. i. hilaris: lętū pecus. i. pingue. lętū legumē ut diximus fertile: & sic in reliquis. & legumē dicitur quod manu legatur: nec sectionē requirat: frumēta uero sunt oia quę ex se emittūt aristas: nā quod supra ait farra frumēta accipim⁹: species est enī pro genere. z Aut tenuis fętus uicię. mire ait tenuis: nā uicia uix ad triplicē peruenit fructū: cū alia legumina pro uētū habeāt fęlicissimū & fertilē. a Tristisq; lupini Sustuleris fragiles calamos: siluāq; sonātē. amari: nā incoctus amarus ē. b Vrit enī lini cāpū seges: bñ excerpsit linū: auenas: papauer: & dicit post hęc frumēta serēda nō esse: nā licet manu legantur & sint inter legumina: uirib⁹ tñ frumētis exequātur. c Lęthęo pfusa papauera sōno: plena obliuiōis: nā Ceres Ioue admonēte dicitur cibo papaueris orbitatis oblita: & re uera papauer gignit soporem. d Alternis facilis labor: redit rursus ad pręceptū: qđ scit eē pręcipuū. i. ad itermissionē. e Pigui: fimo uel hūido uel fertili. f Effętos pro agros. cōtinua fertilitate lassatos: sicut & frequēti ptu effęta dr̄ mulier. g Cinerē imūdū dicit ad discretōe; illi: quo utūtur puellę. h Requiescūt fętib⁹ arua: nō etroborātur: qđ itermisso efficit aratōis: quā rē rursus repetit dicēdo. i Nec nul. itē: ē ia. gra. ter. nā liptotes figura ē. i. maxia & pręcipua ut mīera nec sperno: k Incēdere pro ag. nō agros sed ea q̄ i agris sūt. i. stipulas uel quisquilias. i. purgamēta frarū: nā ut uidem⁹ si i agris qui icēdedi sūt desint stipulę: aliūde illuc nutimēta portātur icēdii. l Atq; le. sti. cre. ure. flā. ectasis poetica: m Siue ide occul. ui. ide. i. ex igni: occultas āt arcana quādā rōe cęlitas i hoc āt sesu sequitur Heraclyti opinionē qui dicit oia ex igni pcreari: quē nūc īris alimēta prębere cōmēorat: n Exudat in. hu. noue locut⁹ ē: nā ñ ipse hūor s; īra desudat. Vñ exudat pro exudatur accipim⁹. o Cęca re. Spi. breues cauernas: p q̄s sudor emanat: q̄ tenuitate sui ñ pñt uideri. p Ne te. plu. aut lētę & penetrabiles: aut epitheton ē aquę aq̄ cū naturalī tenues sūt: sicut alibi. Aut i aq̄s tenues dilaps⁹ abibit. q Boreę pe. fri. adu. & ad solē & ad frig⁹ ptiet: nā uno sermōe duo diuersa cōclusit: q̄ tñ unū effectū hñt. nā & frig⁹ ē caloris intuū. & sūm⁹ calor frigoris ē pricipiū: unū q̄si un⁹ effect⁹ ē & frigoris & caloris. r Rastris: & hos rastros dicim⁹: & hęc rastra. legim⁹ nī Ät istos rastros interea deponete i Terē: itē Rastraq; & i curuos pui tribuere ligones: & rastra dcā q̄ trā radāt. s Flaua ceres. flaua dr̄ ppī aristarū maturitatē: & ceres nomē ē qđ i polysyllabis i ntio singulari pducit ultimā: cū i obliq̄s corripiat. t Nec qcquā. i. ñ sit cā. nā sp duę negatię unā cōfirmatiuā faciūt: Vñ male quidā locū illū legūt i Terē. Pr̄ adest caue ne te triste senat: si ei hoc ēdic uidi ut te tristē eē sētiat: q pcedere mīme pōt s; ita legēdū ē caue te tristē sētiat. nā & ne & caue phibētis ē. u Quę sus. ę. ter. i. trā quā arauerit: x Rurs⁹ i ob. uer. pro ara. s. autūnali tpe: quo iā cū semib⁹ aras

Illic officiant lætis ne frugibus herbæ:
Hic sterilē exiguus ne deserat humor harenam:
Alternis idem tonsas cessare nouales:
Et segnem patiere situ durescere campum.
Aut ibi flaua seres mutato sidera farra:
Vnde prius lætū siliqua quassante legumen:
Aut tenues fœtus uiciæ: tristisq; lupini
Sustuleris: fragiles calamos siluamque sonantem.
Vrit enim lini campum seges: urit auenæ:
Vrunt lethæo perfusa papauera somno.
Sed tamē alternis facilis labor: arida tantum
Ne saturare fimo pingui pudeat sola: neue
Effœtos cinerē immundū iactare per agros.
Sic quoq; mutatis requiescūt fœtibus arua:
Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ.
Sæpe etiā steriles incendere profuit agros:
Atq; leuē stipulā crepitantibus urere flammis.
Siue inde occultas uires & pabula terræ
pinguia concipiunt: siue illis omne per ignem
Excoquitur uitiū: atq; exudat inutilis humor:
Seu plures calor ille uias & cæca relaxat
Spiramenta: nouas ueniat qua succus in herbas:
Seu durat magis & uenas astringit hiantes:
Ne tenues pluuiæ: rapidiue potentia solis
Acrior: aut boreæ penetrabile frigus adurat.
Multū adeo rastris glebas qui frangit inertes:
Vimineasq; trahit crates: iuuat arua: neque illū
Flaua ceres alto nec quicquā spectat olympo.
Et qui proscisso quæ suscitat æquore terga.
Rursus in obliquum uerso prorumpit aratro:

nã hoc precipit ut cũ denuo aram⁹:tũc p obliquũ aratra ducam⁹.nemo eĩ uno tẽpore bis arat. y Atq; impat aruis .i.ut tãtũ ferant quãtũ ipse desiderat:& hoc ẽ qđ ait supra: Illa seges demũ uotis rñdet auar agricolę. z Humida solstitia atque hiemes orate serenas. Duo sunt solstitia: Vnũ ęstiuũ.viii.calẽ. Iulii die: quo tẽpore remeare sol ad inferiores incipit circulos: Et aliud hiemale.viii.calẽ. Ianuarias die: quo tpe sol altiores incipit circulos petere: Vnde hiemalis solsticii dies minim⁹:sicut ęstiui maxim⁹ iuenitur. Videtur ergo cõtrariũ ẽe qđ dicit.aptote pluuias p solsticia:& p hieme serenitate:quom ut diximus unũ estiuum sit:& aliud hiemale solsticiũ. Sed sciẽdũ modo annũ i quatuor ptes ẽe diuisũ:in duo solstitia:& i duo equinoctia:unũ uernale & aliud autũnale:quę gręci ἰσονυκτίον uocant. Sũt aũt.viii.calen. Aprilis:& viii.calẽ. Octobris die:q: ann⁹ olim i duas tantũ ptes diuidebatur.hoc ẽ in ęstiuum:& i hiemale solsticiũ.in duo hemispheria: ut intelligam⁹ oia eũ tpa uoluisse cõplecti. Nã hoc dicit optãdũ rusticis.ut autũnali & hiemali tpe sit serenitas:quę duo tpa p uno habeantur scđm Hemicyclii rõcm: ut diximus. Vernali uero & ęstiuo tpe ut sint pluuię:quę & ipsa tpa p uno erãt:nisi diligẽter attẽdamus poeticę licẽtia ẽ usus ut pluralẽ numerũ p singulari poneret.nã solstitia p solstitio.& hiẽs p hieme posuit. Dicit aũt optanda hęc:quę p naturã nõ sunt.quo possit utriusq; tẽporis asperitas mitigari:& ęstatis calor pluuiis:& frigus hiemis serenitatis tpe.

Exercetq; frequens tellurem atq; [y] imperat aruis:
Humida [z] solstitia atq; hiemes optate serenas
Agricolæ: hiberno [a] lætissima puluere farra:
Lætus [b] ager: nullo [c] tantũ se mesia cultu
Iactat: & ipsa suas mirantur [d] gargara messes.
Quid dicam iacto qui semine cominus [e] arua
Insequit: cumulosq; ruit [f] male [g] pinguis harenæ
Deinde [h] satis [i] fluuiũ inducit: riuosq; [k] sequentes:
Et cum exustus [l] ager morientibus [m] æstuat herbis
Ecce [n] supercilio [o] cliuosi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum [p] p leuia [q] murmur
Saxa ciet: scatebrisq; [r] arentia tẽperat arua:
Quid: qui ne grauidis [s] pcubat culmus aristis:
Luxuriẽ [t] segetũ tenera depascit in herba
Cũ [u] primũ sulcos æquant sata: quiq; paludis
Collectũ humorẽ bibula deducit [x] harena:
Presertim incertis [y] si mẽsib⁹ amnis abundans
Exit: & obducto late tenet omnia limo
Vnde cauæ tepido [a] sudant humore lacunæ [b].
Nec [c] tamẽ: hæc cũ sint hoimq; boũq; labores

a Hiberno puluere: hiberna serenitate: eo q̄ nimia serenitas puluerẽ creat. b Lętus ager: hiberno.s.sereno. c Nullo se tãtum mesia cultu.cõstat quidẽ mesiã circa culturã ẽe diligẽtẽ: sed nõ ei cult⁹ su⁹ tantũ pdest quãtũ hiberna serenitas. Mysia aũt puintia ẽ: Mesia uero ciuitas phrygię haud lõge a troia: quã magis debemus accipere pter gargara mõtes phrygios. d Mirãtur gargara messes: fantasia ẽ poetica rei inanimatę sensuz dare: sic alibi: Mirata estq; nouas frõdes & nõ sua poma. e Cõminus: id est stati sine intermissione. f Male pinguis: nõ pinguis, id est sterilis. g Ruit aũt.euertit: dissipat.nã mõ agẽtis,ut Vnaeur⁹q; tot⁹q; ruũt. Nã aliť dictũ ẽ: Ruit alto a culmine troia. h Deide satis fluuiũ inducit riuosq; sequẽtes.post cõmẽoratã generalẽ agriculturã [illegible]it ad species & culturas ueniẽtes ex tpe: nam arare cinerem iacere.incendere ęternũm ẽ: irrigare autem non nisi nimię siccitatis est: sicut siccare etiam aut ex magnis pluuiis aut ex fluminis eruptione compellitur. i Satis: segetibus: agris satis: nam pticipium est. k Riuosque sequentes: id est iuges: aut certe riuorum est epitheton. l Exustus ager: scilicet ęstatis calore. m Morientibus herbis: secundum pythagoricos: qui dicunt omne quod crescit habere animam: Vnde est: Atque interfice messes. n Ecce: id est ex improuiso. o Supercilio: altitudini summitate terrarum. p Raucum per leuia murmur saxa ciet: nõ solum utilitati hanc rem dicit fore: sed etiam uoluptati. q Leuia: lubrica detrita nitida. r Scatebris: ebullitionibus quę fiunt cum aqua in aliquas rimas defluit: unde etiam uasa ęstuantia calore scaturitare dicuntur. s Grauidis aristis: grauidas aristas paraphrasticos: pro spicis posuit, Dicimus autem & hic spicus & hoc spicum: Cicero in Arato: Spicum illustre ferens insigni corpore uirgo. Sed scire debemus in usu esse a masculino utrunque numerum a neutro uero tantum singularem inueniri: nam pluralis nusquam lectus est. t Luxuriem segetum. bene luxuriem ut ostendat rem superfluam & nocituram nisi amputetur. u Cum primum sulcos ęquant sata: cum adhuc herbę sunt tenerę: id est antequam cogantur in culmos. & est Virgilii hoc hemistichion unum de mutilis. x Deducit: siccat: detrahit: sic paulo post: Riuos deducere nulla religio uetuit: id est siccare. y Incertis mensibus inoportunis. Incerti autem menses sunt Veris & Autumni: Nam & hyemis certum est frigus: Et ęstatis certus est calor. Veris uero & Autumni nunc frigus: nunc calor est. z Et obducto late tenet omnia limo: super litosu perfuso. a Tepido humore: noxio inutili. b Lacunę autem sunt fossę in quibus collecta aqua stare consueuit. c Nec tamen hęc cum sint hoimque boumque labores: ordo ẽ nec tñ nihil officiũt: & hoc dicit: licet hęc oia q̄ dixi arãdo sit hoim & boũ labores: tñ sũt adhuc aliqua q̄ obsũt nisi puideris. sũt anes absint: aut ũbra arborũ.

d Improbus anser: insatiabilis: nulli pbandus & dicit anseres agrestes. e Strimonięque grues. thracię a flumine strymone. f Et amaris intyba fibris: nt etiã Dona, dicit. male quidã itybã aue quãdã amari iecoris accipiũt: nã itiba dicitur cichorea quarũ radices multę & tenues ambiũt segetes & necãt. g Fibris aũt abusiue ait: qr radices intyborũ hac atq; illac decurrũt: ut fibrę p iecur. i. uene quędã & nerui. Amaris: nocentibus: ut hostis amare. h Aut umbra nocet: ut Nocent & frugibus umbrę. i Viã: roem & arte colẽdi. k Mouit agros curis acuẽs. dicturus ẽ Iouem fecisse multa quę possunt i uituperatioẽ uenire: & ea hoc colore defedit: qd dicat uoluisse eũ ingenium mortalibus ex necessitate pręstare: ne torperet ocio: qd ex rerũ abũdantia pcreatur. l Veterno: pigritia: nã ueternũ dicitur morbus intercus. i. ὑδρωψισ qui hoies efficit pigros: & dicitur itercus itercutis. m In mediũ quęrebãt cõe. n Oia liberius: qr supra ait: Atq; imperat aruis. o Malũ uirus: bñ ad discretionẽ addidit epitheton: nã uirus & bonũ & malũ est: sicut uenenũ: nã idẽ est: uenit aũt a gręco: nã & illi φαρμακὸν mediũ habet. id est bonũ & malũ. Sane uirus hodie tres tãtũ habet casus: hoc uirus: hoc uirus: o uirus: antiqui huius uiri dicebãt: Lucretius: Tetri primordia uiri. p Ignẽq; remouit: nõ penitus sustulit: sed occuluit unde ẽ Quęrit ps semina flamę Abstrusa i uenis silicis. q Excuderet: studiose reperiret & coleret. r Frumẽti herbã: pifrasis segetis. s Nauita: p nauta: sicut mauors p mars. t Numeros aut currendi modos. i. ortus & accasus: qd si ẽ quasi rẽ philosophorũ pretermisit. nã tãtũ de noibus dicit: ut pleiadas hayadas: Aut certe re uera ait numeros: nam hypparchus scripsit de siguis: & cõmemorauit ẽt uuũquodq; signũ quod claras: quot secũdę lucis quot obscuras stellas habeat: sc̃dm quod bñ cõmemoratis signis quasi notũ stellarũ numerũ pręter misit. u Pleiadas: signu est ante genua tauri: quod ortu suo primę nauigationis tepus ostedit. unde gręce pleiades dicũtur: ἀπὸ τοῦ πλέειν. latine uergilię uerni tẽporis significatione quo oriũtur. x Hyades signũ ẽ in frõte tauri: quod ortu suo efficit pluuias: unde stelle hyades uocantur ἀπὸ τοῦ ὑετοῦ: quas latini suculas appellauerũt. y Claraque lycaonis arctũ: Elice dicit i maiorẽ septẽtrionẽ: nã minor appellatur cynosura. Lycaonis aũt subaudi filiã ut de iphębe glauci: Lycaon ẽi rex arcadię habuit filiã calisto: quã cũ uitiasset Iupiter Iuno i ursam cõuertit: & postea Iupiter miseratus i signũ trastulit. z Tum laqueis captare feras & fallere uisco: Inuẽtũ: uni sensus ẽ diuisus ipoterpositõe alterius: nã laqueis feras capere ad uenationẽ ptinet. i. illaqueare feras icuruatis arboribus. a Fallere uisco: ad aucupiũ. b Et magnos canibus circumdare saltus: Item ad uenatõe; male ãt de aucupio respuũt totũ referẽtes ad uenationẽ: & dicũt fallere uisco p uiseratõe positũ. Cõstat ẽi luparios canibus tinctis ueneno lupos necare: qd iõ nõ pcedit: q hoc uiscũ huius uisci facit: sicut tẽplũ tẽpli: unde ẽ fallere uisco. Viscus uero. i. caro: uisceris facit: ut pecus pecoris: & si de carne loquebatur uiscere debuit dicere: Lucretius: Permixtus uiscere sanguis. Itẽ ipse: Viscus gigni sanguẽq; creari. c Fũda iã uerberat: genus ẽ retis dictũ: a fũdẽdo. i. retinaculũ qui dr̃ βόλοσ. d Hũida lina: uerniculũ significat. e Rigor durities. Vñ & rigidus durus hõ dr̃. f Argutę serrę: stridule sonare: & dr̃ perdix sororis Dędali filius iuenisse circinũ & serrã. g Labor improbus uel magnus: uel nulli probabilis. nullus est enim amator laboris. h Duris urgens in rebus egestas. Persius magister artis ingenii que largitor Venter negatas artifex sequi uoces. i Prima ceres: Prima ceres omne genus agriculturę hominibus indicauit. superfluuio enim quęstionem mouent quidam commentarii dicentes: Osyrim uel Triptolemum

Versando terrã experti: nihil improbus[d] anser
Strymoniæq;[e] grues: &[f] amaris intyba fibris[g]
Officiũt: aut[h] umbra nocet. pa; ipse colendi
Haud facilẽ esse uiam[i] uoluit: primusq; p artem
Mouit[k] agros curis acuens mortalia corda:
Nec torpere graui passus sua regna ueterno[l].
Ante iouem nulli subigebant arua coloni:
Nec signare quidẽ: aut partiri limite campum
Fas erat: in[m] mediũ quærebant. ipsaq; tellus
Omnia[n] liberius nullo poscẽte ferebat.
Ille malum[o] uirus serpentibus addidit atris:
Prædariq; lupos iussit: pontumq; moueri:
Mellaq; decussit foliis: ignemq;[p] remouit:
Et passim riuis currentia uina repressit.
Vt uarias usus meditando extuderet[q] artes
Paulatim: & sulcis frumẽti[r] quæreret herbam:
Vt silicis uenis abstrusum excuderet ignem:
Tunc alnos fluuii primum sensere cauatas.
Nauita[s] tum stellis numeros[t] & nomina fecit:
pleiadas[u]: hyadas[x]: claraq;[y] lycaonis arcton:
Tum[z] laqueis captare feras & fallere[a] uisco
Inuẽtum: &[b] magnos canibus circũdare saltus.
Atq; alius latum funda[c] iam uerberat amnem
Alta petens: pelagoq; alius trahit humida[d] lina.
Tum ferri rigor[e] atq; argutæ[f] lamina serræ:
Nam primum cuneis scindebant fissile lignum:
Tum uariæ uenere artes: labor[g] omnia uincit
Improbus: &[h] duris urgens in rebus egestas.
Prima[i] ceres ferro mortales uertere terram

aratrū inueniſſe: nā aliud ē unā rē īuenire: & aliud oēm agriculturā docere: qḋ fecit Ceres. nā ferrū dicēdo: cūcta generaliter rusticorū cōplectitur. k Sacrę deficerēt siluę: emphasis ē .i. etiā sacrę quarū sterilitas ceterarū quoq; significat iſęcūditatē. l Arbuta aūt sunt rubra poma siluarū: quę Plini⁹ oredones uocat ꝙ asperitate sua plures edi nō poſſūt. m Victū dodona negaret: Dedona ciuitas epiri: iuxta quā ē nemus Ioui sacratū: & abūdās glādibus sepe unde κατ᾽ ἐξοχὴν: dodanę efficit mētionē. n Labor additus: aut datus ut nihil mali añ habuerint: aut re uera additus: q: añ erat quidē labor: sed tātū herbarū ītyborū: postea acceſſit rubiginis carduorū. o Esset: cōsumeret: ut Est mollis flāma medullas. p Rubigo aūt genus ē uitii quo culmi percūt: sed abusiue rubigo dr̄. nā ꝓpriē rubigo ē ut Varro dicit uiciū obscęnę libidinis: qḋ ulc⁹ uocatur. q Segnis carduus: inutilis īfęcūdus. r Aspera silua: notādū etiā de herbis siluā dictā. s Infęlix loliū: infęcūdū: cōtra. Fęlicēq; trahit limū. t Steriles auenę: ad discretionē earū quę serūtur. u Qḋ nisi & assiduis terrā. iā cōcludit & hoc dicit nisi sępe sarrieris: ꝓpter illud: Et amaris intiba fibris Officiūt. nisi aues fugaueris: ꝓpter illud Stymonięque grues. nisi falce āputaueris ramos: ꝓpter illud: Aut umbra nocet: nisi uotis iuocaueris pluuias: ꝓpter humida solsticia: atque hiemes orate serenas; sine causa frumēti alieni aceruos aspicies: p qḋ ostēdit rusticū sua inertia famē nō anni uitio sustinere. x Premes umbrā: coartabis & iminues. y Famē solabere: ac si diceret ne glandibus quidē satiabenis: q: dixerat: Et uictū dodona negaret. z Arma instrumēta: ut alibi: Cerealiaq; arma. a Vomis & ab eo qḋ ē uomer: & ab eo qḋ ē uomis uomeris facit: sed rōis ē uomer: nā uomis usurpatū ē. rarū enī ē ut i is excūtia ri i obliquis recipiāt ut cinis puluis: talis ē & i gręcis rō. nā acti & actis dicūt delphi & delphis: eleusim eleusis: sed uerius in n desinūt: qḋ i obliquis hñt: ut actinos: eleusinos: delphinos. b Graue robur: ꝓpter sulcos altius īprimēdos. c Inflexi aūt: ꝓ flexi: nā inabūdat. d Tardaque eleusinę matris: Eleusin ciuitas ē atticę ꝓuitię nō lōge ab athenis: i quā cū regnaret celeus: & cererē filiā quęrētē liberalissime hospicio suscepiſſet: illa ꝓ munere oñdit ei oē genus agriculturę: filiū etiā eius Triptolemū recēs natū per noctē igne fouit: p diē diuino lacte nutriuit: & cū alatis serpētibus supposit͞ū p totū orbem misit ad usū frumētorū hōibus idicādū: Ergo hoc dicit Plaustra uolubilia matris eleusinę. i. qualia oñdit Ceres apud eleusim: Aut certe qualibus maſ deū colitur: nā ipsa etiā est ceres. e Tribula: genus uehiculi quo terūtur i area fruges maturę. f Traheęq; epēthesim fecit cā metri: sicut nauita. traha aūt genus uehiculi dictum a trahendo: nam non habet rotas. g Iniquo pondere rastri: pro inqui ponderis. i. magni. s ut sine labore rustici glebas poſſint infringere. h Virgea pręterea celei uilisq; supellex. i. uasa de uiine facta: qualia ceres aliquando monstrauit: ut quales corbes: & cę. Sane hęc corbis dicendum est feminco genere secūdum Tulium qui ait: Meſſoria se corbe contexit. i Sane suppellex usurpatum: nam artis ē supellectilis. genitiuus enim aut par debet eſſe nominatiuo: aut maior: ut musa musę. doctor doctoris. Si duabus maiorem inuenīremus: contra artem id eē manifestū; e sicut anceps precepsę & pauca alia. k Et mistica uannus iachi. i. cribrū areale: legimus eni & uallus scd̄m Var. qd id nihilominus significat. mystica aūt iacchi iō ait: qd liberi patris sacra ad purgationē aię ptinebāt. & sic hoīes eius mysteriis purgabātur sicut uānis frumēta purgātur: hinc est quod dicitur Osyridis membra a Typhone dilaniata Isis cribro superposuiſſe: nā idem ē Liber pater in cui⁹ misteriis uānus est: quia ut diximus animas purgat. unde & liber ab eo quod liberet dict⁹ ē: quē Orphe⁹ a gigātib⁹ dicit eē discerptū. l In buri: i curuaturā. nā buris ē curuamētū aratri: dictū q̄si βοὸς οὐρὰ quod sit in similitudinē caudę bouis. m Binę duę: quibus latior sulcus efficiatur. n Duplici dētalia dorso. Dentale ē lignū ad quod icluditur uomer: duplici autē dorso dicitur aut latoe ut At duplex agitur per lumbos spina. Aut re uera duplici: cuius utrumque eminet latus. Et fęre huiusmodi sunt omnęs uomeres in Italia.

Instituit: cum iā glādes atq; arbuta[l] sacrae
Deficerēt siluae: &[m] uictū dodona negaret.
Mox & frumētis labor[n] additus ut mala culmos
Esset[o] rubigo[p]: segnisq;[q] horreret in aruis:
Carduus: intereūt segetes: subit aspera[r] silua
Lappaeq;: tribuliq;: interq; nitentia culta
Infoelix[s] loliū: &[t] steriles dominātur auenae.
Quod[u] nisi & aſſiduis terrā insectabere rastris:
Et sonitu terrebis aues: & ruris opaci
Falce praemes[x] umbrā: uotisq; uocaueris imbrē:
Heu magnū alterius frustra spectabis aceruum:
Cōcussaq; famem[y] in siluis solabere quercu.
Dicendū & quae sint duris agraestibus arma[z]:
Quis sine nec potuere seri nec surgere messes.
Vomis[a] & inflexi[c] primū graue[b] robur aratri:
Tardaq;[d] eleusinae matris uoluētia plaustra:
Tribulaq;[e] traheaeq;[f]: &[g] iniquo pōdere rastri:
Virgea[h] praeterea celei: uilisq;[i] supellex:
Arbuteae crates &[k] mistica uannus iachi:
Omnia quae multo ante memor ꝓuisa repones.
Si te digna manet diuini gloria ruris.
Continuo in siluis magna in flexa domatur
In[l] burim: & curui formā accipit ulmus aratri.
Huic a stirpe pedes temo protentus in octo
Binae[m] aures duplici[n] aptantur dentalia dorso.

Cæditur & tilia ante iugo[o] leuis[p]: altaq; fagus:
Stiuaq;[q]: quæ currus[r] a tergo torqueat imos.
Et[s] suspēsa focis exploret robora fumus.
Possum molta tibi ueterū præcepta referre:
Ni refugis: tenuesque piget cognoscere curas.
Area cum[t] primū ingēti ē æquāda cylindro:
Et uertenda manu: & creta solidāda tenaci.
Ne subeant herbæ: neu[u] puluere uicta fatiscat:
Tum uariæ[x] illudūt pestes: sæpe exiguus[y] mus
Sub terris posuitq; domos: atq; horrea fecit:
Aut[z] oculis capti fodere cubilia talpæ:
Inuentusq; cauis buffo[a]: & quæ plurima terræ
Monstra[b] ferūt: populatq; ingentē farris aceruū
Curculio[c]: atq; inopi[d] metuens formica senectæ.
Contēplator[e] item: cū se nux[f] plurima siluis
Induet[g] in florem: & ramos curuabit olentes:
Si[h] superāt fœtus: pariter frumēta sequentur:
Magnaq;[i] cum magno ueniet tritura calore.
At si luxuria foliorum exuberat umbra:
Ne[k] quicquā pinguis paleæ[l] teret area culmos.
Semina[m] uidi equidē multos medicare[n] ferentes
Et nitro prius: & nigra[o] pfundere āmurca[p]:
Grandior ut fœtus siliquis[q] fallacibus esset.
Et quāuis igni exiguo properata[r] maderent.
Vidi lecta diu & multo spectata[s] labore
Degenerare tamē: ni[t] uis humana quot annis:
Maxima quæq; manu[u] legeret: sic omnia fatis
In[x] peius ruere: ac retro sublapsa referri:
Non aliter: q̄ qui aduerso uix flumine lembum[y]
Remigiis subigit[z]: si brachia forte remisit.

o Iugo.i.ad iugū. p Leuis: nō leuis ne boues laborent. q Stiua manica aratri qua regitur. Cicero in scauriana Ab ipsa stiua mecū hoīes loquebātur. r Currus imos: curr⁹ dixit ꝓpter morē ꝓuinciæ suæ in qua aratra hīt rotas quib⁹ iuuātur. s Suspēsa uocis exploret probaret eni soliditatis sunt ligna si fumo rimas minime fecerint. tot⁹ aūt hic loc⁹ de aratro hesiodi ē. t Tum primū ingēti æquāda cylyndro. Et uertēda manu & creta solidāda tenaci. hęc ꝑ hysteron ꝓteron: nā primū ē ut terra uertatur: deinde solidetur glarea: postmodū equetur cylindro.i. lapide tereti ī modū colūnę q a nobilitate nomē accepit. u Heu puluere uicta fatiscat. hypallage ē ꝑ ne uicta fatiscat i puluerē. x Varię illudūt pestes: p ludū nocēt. y Exiguus mus: mitela cuius Cicero meminit in sextiana: & quia hic Virgili⁹ nullū aialiū mētione fecit: nō præmisit. Ni refugis: tenuesque piget cognoscere curas. z Aut oculis capti talpę: hoc ē oculis debiles: & mutauit gen⁹. nā hęc talpa dī sicut & de dāmis fecit. ut cū canib⁹ timidi uenient ad pocula dāmę. a Buffo: rana terrestris nimię magnitudinis. b Mōstra.i. & alia purgamenta terrarū. c Curculio: Varro aīt hoc nomē per antistichon dictū quasi gurgulio: eo q nihil in co pene aliud quā guttur uidetur. d Inopi metuens formica senectę: quę sp alienū quærit auxiliū nā inopi nō tātū ad formicā ptinet: sed generalę epitheton ē senectutis: e Cōtēplator ite. ꝓgnosticon ē anni fertilis uel fęcūdi: Cōtēplator autem modi imparatiui ē futurū ꝑ pręsenti cōteplare. Cōtēplator aquas dulces Teren. loquitor paucula ꝑ loquere. f Nux plurima.i. lōga: significat autē amygdalū: sed hoc gręcum ē το αμυγδαλον και ταὰμύγδαλα. g Induet i florē: se effūdet i florē & bñ eligit arborē quę foliis prima nascitur. h Si superāt fęt⁹: supant: abūdat. i Magnaque cū magno ueniet tritura calore, aut ęst⁹ nimios futuros significat cū abūdantia frugum: aut certe ꝑ calorē festinationē. alibi Feruet opus. l: Ne quicquā pingues: nō pingues.i. sine frugibus: ut alibi. Nequaquā seros exercet noctua cātus.i. nō. [k] Et notādū palcā dictā singulari numero cōtrà artē: Nā quę ex pluribus cōstāt: numeri sunt tātū pluralis scdm artē: ut cācelli: bigę: scopę: licet abutātur poetę. m Semina uidi equidē multos medicare. Incipit dicere de medicādis seminib⁹ leguminū: quēadmodū & maiora fiāt: & modico igni soluātur: bñ aūt ait equidē ut a pręiudicio ichoaret, nā hoc dicit equidē hęc uidi fieri: sed sic quoque legumina degenerāt: nisi singulis quibusque annis hoc fiat: Inde eni ē Sic omnia fatis In peius ruere. n Medicare aūt antique dixit: nā maiores medico: & medicor dicebāt: ut populo & populor: quę uerba mō ab utraque significatione passiue sunt declinationis: sed ut medicare ꝑ medicari diceret: metri necessitas fecit. Sane medicor accusatiuū regit: ut medicor illā rem: medeor uerō illi rei dicimus: medeor illā rem figuratū est o Nigra perfundere amurca: olei sordibus: sed his quę pręcedunt. nā fordes quę oleū sequūtur fęces uocantur. p Et amurca: p c scribitur & per g pronūciatur ut. C. gaius. Cn. gneus. q Siliquis fallacibus: quę fallere plerūque solent. Interdum eni leguminū folliculi maiores uidētur: cū inanes sint. r Properata maderent: festinātēr coquerentur & cito. s Spectata probata: ut & reb⁹ spectata iuuētus. t Ni uis humana: aut possibilitas. Salustius: Sed omnis nostra uis in anima & corpe sita ē. Aut certe multitudo. Tñ ueri⁹ ē ut uis quasi uiolētia sit i reb⁹: quę cōtra naturā uertūtur i melius Sic enim & Donatus sensit: dicens: nisi uiolentia fiat naturę omnia i deteri⁹ cadūt. u Manu legeret: hac quidam nolunt dictum legumē. x In peius ruere ac retro sub lapsa referri. ταυτό. nam bis idem dixit. y Lēbum: nauiculā ad modū breuē. z Subigit: sursū agitur Et corpa saltu subiiciūt in equos. Aut certę subigit ēst urget ipellit.

iupiter in siderũ numerũ retulit: Iuno rogauit Thetym suã nutricẽ: ne unquã eas pateretur occidere. unde nũc ma meus dixit nutricẽ Iunonis. o Vt phibet poetice: nã in reb⁹ dubiis suam denegat fidẽ. p Intẽpesta: inactuos sa altã densa: crassa qualis ẽ intẽpesta. posse aũt hoc fieri i aliqua pte mũdi ut penc totũ sibi uẽdicet nox: pbat brita nia: quę lucis diues uix quoddã spaciũ noctis cedit. q Hinc. i. ex rõne astrologię: & est cõclusio. nã hoc dicit non sine causa intuẽtur siderũ ort⁹ & occasus. hinc eni uniuersa noscũtur. r Dubio cęlo. i. etiã dubio cęlo. s Tempe stiuam piniũ. oportunam: nã tẽpore importuno cęsę arbores cito termites faciũt: ita enim ligni uermes uocantur. t

Illic ut° phibent aut intempesta^p silet nox
Semper: & obtenta densantur nocte tenebræ:
Aut redit a nobis aurora: diemq; reducit:
Nosq; ubi primus equis oriens afflauit anhelis:
Illic sera rubens accendit lumina uesper.
Hinc^q tempestates dubio^r prædiscere cælo:
Possumus: hinc messisq; diẽ tẽpusq; serendi:
Et quando infidũ remis impellere marmor
Cõueniat: quãdo armatas deducere classes:
Aut^s tempestiuã in siluis euertere pinum.
Nec frustra signorũ obitus speculãtur & ortus:
Temporibusq;^t parẽ diuersis quattuor annum.
Frigidus agricolam: si quãdo continet imber.
Multa^u forent que mox^x cælo pperãda sereno
Maturare datur: durũ procudit^y arator:
Vomeris^z obtusi dentem: cauat arbore lintres^a:
Aut^b pecori signũ: aut numeros ĩpressit aceruis
Exacuũt alii uallos: furcasq; bicornes:
Atque amerina^c parat lentæ retinacula uiti.
Nunc facilis rubea^d texatur fiscina uirga:
Nunc^e torrete igni fruges: nunc frangite saxo.
Quippe^f etiã festis quædã exercere diebus:
Fas^g & iura sinunt: riuos^h deducere nulla
Religio uetuit: segeti prætendere sepem:
Insidias auibus moliri: incendere uepres:
Balantumq;^i gregem fluuio mersare salubri:
Sæpe oleo tardi costas^k agitator^l aselli:
Vilibus^m aut onerat pomis: lapidemq;^n reuertens
Incusum: aut atræ massam^o picis urbe reportat.
Ipsa^p dies alios alio dedit ordine luna
Fœlices^q operũ: quintã^r fuge: pallidus^s orcus

Tẽporibusq; parẽ: de reb⁹ contrariis fecit declama tioẽ: dicẽdo parẽ ex diuersis. Re uera eni nihil ẽ tã cõtrariũ inter se: quam ęstas: & hiems: & tñ de his annus efficitur. u Multa forent quę mox cę lo properãda sereno maturare datur. ordo ẽ multa datur maturare quę forẽt pperãda sereno cęlo. i. i serenitate. nã male quidã forẽt pręsentis tpis esse uolũt: ut sit sensus: multa sũt quę maturare datur x Mox cęlo sereno pperanda. i. i usum sereni cę li: quod nõ est idoneũ: licet re uera fore tantũ sem per futuri tẽporis sit. nã foret & pręteritũ & pñs & futurũ cõplectitur. Salusti⁹: Ni uirt⁹ fidesq; ue stra spectata mihi foret. i. eẽ. ordo ẽ: multa matu rare datur: & celeriter facere: quę si nelis cęlo sere no pperanter facere: nõ diligenter poteris facere dũ festinas. y Procudit: cudẽdo extenuat. z Vomeris obtusi dẽtem: antiqui tñ ir addebãt: qđ nos ppter euphoniã in aliquib⁹ detraxim⁹: ut ob tusus: i aliquibus n remasit ut tunsus. a Litres fluuiales: nauiculas. b Aut pecori signũ aut nu meros ĩpressit aceruis. i. facit aut characteres qui bus pecora signãtur: aut tesseras quib⁹ frumẽtorũ numer⁹ designatur: nã numeros p litteris posuit quib⁹ numeri cõtinẽtur. c Amerina retinacula uirgas de quib⁹ uites religãtur: que uirgę abun dãt circa amerinũ oppidũ italię: cuius crebrã i ro siana facit Cicero mẽtionẽ. d Rubea uirga: quę abũdat circa rubros italię oppidum. Orati⁹: Inde rubos fessi puenimus. i. ea uirga quę apud rubos pluria nãscitur. e Nũc torrete igni fruges: pręs parate panẽ quo utamini i serenitate. ne ea res i pedimẽto sit posita. f Quippe etiã: nõ mirũ est rusticũ aliquas res facere debere p pluuias. cũ sint qdã q facere possit etiã festis dieb⁹. g Fas: & iu ra sinũt: diuina humanaq; iura pmittunt. nã fas ad religionẽ: iura ptinet ad hoies. h Riuos de ducere nulla religio uetuit. i. siccare: nã irrigare i ducere ẽ: ut deinde satis fluuiũ inducit. Sane scien dũ secũdũ Varronẽ: cõtra religionẽ esse uel si irri gentur agri uel lauẽtur aialia festis diebus. nym phę enim sine piaculo non possunt moueri: sed scimus necessitati religionem cedere: unde perite Virgi. ait: i Balantumque gregem fluuio mer sare salubri. i. salutifero: nam dicturus est in tertio. scabie tẽtari animalia nisi lauentur. De irrigatione uero nihil ad hunc pertinet locum. quia deducere: ut diximus significat irrigare. k Costas aselli: aut re uera costas: aut clitellas ut Oratius: Hę mulis capuę clitellas tempore ponunt. l Agitator: uerberator ab agendo dictus. m Vilib⁹ pomis: abũdantib⁹: ut uilẽ fasellũ. n Lapidẽ reuersus: manualẽ moliã cudẽdo asperatã. o Massam picis urbe reportat: aut qui oleũ uel poma portauerat ad urbẽ: aut certe iõ reportat quia pixi agris nascitur: & in urbẽ distracta i agrũ a plerisq; reportatur. p Ipsa dies alios: plenissime de lunę dieb⁹ oibus expressit Hesiodus: quam rem breuiter iste prelibat.
q Fęlices operũ: aptos fęlicib⁹ operib⁹. r Quintam fuge. Dicitur eni hic numerus Mineruę eẽ cõsecratus: quam sterilem eẽ cõstat. unde etiã oia sterilia quita luna nasci dicitur: ut Orc⁹: furię: gigates. s Pallid⁹: q pallidos facit.

v Eumenides:ut sępe diximus κατ᾽ ἀντίφρασιν eumenides uocatur. u Nefando:sacrilego p Coeũ autẽ & Iapetum:& Typhoeũ oẽs gigantes itelligitur. x Fratres:Othum & Ephialtẽ dicit. y Pelio ossam:o lõga ẽst.ĩ.ďt breuis sequẽte uocali: ut sub ilio alto. z Septima post decima fęlix:aut septimã decimã dicit: aut hoc dicit: fęlix quidẽ ẽ septima:sed fęlicior decima:ut primũ locũ decimę reliquat. Alii quartãdecimã accipiũt:ut sit fęlix ẽ septima duplicata:ĩ.cuius numerus post decimã inuenitur:quo die re uera melius uites ponimus. a. Noua fugę melior contraria furtis:non ut quibusdã imperitis uidetur Virgilius aut fuga seruis suadet:aut eis indicat dies:quibus se a rapinis abstineant:nã & fugã de profectione & cursu legimus:ut simul arua fuga simul ęquora uerrit. Etiã uelocẽ equũ fugacem dicimus & fuga potest etiã honesta ẽẽ:ut si quis hostẽ:si quis iminentẽ tyrãnum:si quis sęuũ iudice fugiat. b Cõtraria aũt furtis:illuc spectat:ut domino sit spes inueniedi quod amiserit & seruus rapere aliquid aufugiens formidet. c. Adeo ualde. Teren:Adolescentẽ adeo nobilẽ. d. Melius se nocte dederũt: melius nostro obsequitur labori. Nocte nomen est adeo ut ei Horatius iũxerit prępositionẽ:ut lugulent homines:surgut de nocte latrones. nã aduerbiũ noctu facit. sicut diu Salustius:Diu noctuque laborare:festinare. e. Nõ deficit nõ deserit unde & qui deserunt exercitum ad hostes transeuntes defectores uocantur. f Faces inspicat: incidit ad speciem & aristarum imaginem: g Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem. hypermetrus uersus est:unde & sequens a uocali inchoat Bene autẽ ait decoquit humorem ĩ rem superflua: sicut supra posuit Luxurię segetu tenera depascit in herba. h. Nudus ara:sere nudus:adeo sereno cęlo ut aẽrem etiã possis cõtemnere. Sane quida post hoc hemistichiũ dicitur subsecutus habebis frigora febres. i. Hiems ignaua:quę ignauũ reddit colonum: k. Plerumque:quia dicturus est aliqua:quę rusticus etiã hieme possit efficere. l Genialis hiems:uoluptuosa cõuiualis ita quotiens uoluptati opera dam: indulgere dicimur genio: unde ecõtrario habemus i Terẽ. Suũ defraudas geniũ: m. Pressę carinę:honustę. n. Imposuere coronas:aut re uera coronas:aut spiras funiũ accipimus. o. Sed tamen & quernas glandes: sunt aliquę deriuationes ex usu magis quam ex ratione uenientes:ut quernus:ficulnus:ilignus:colurnus a corylo:ilice:ficu:quercu. p. Cruẽtata:matura cum cruoris imitantur colorem. q. Pedicas: laqueos:quibus pedes illaqueantur. r. Auritos lepores:maiores aures habentes. Horatius aliter ait:Doctu; & auritas fidibus canoris ducere quercus:sensum audiendi habentes. s. Belearis fũdę hispanicę:a balearibus insulis hispanię:ubi inuenta est funda. t. Quid tempestates autumni: Verno & autumnali tempore fiunt tempestates quando nęc plena ęstas est:nec plena hiems: unde medium in confinio utriusque temporis ex cõiunctione contrariarum rerum tempestates efficit. Sane sciẽdum ultimas partes tam autumni quã ueris significare:quibus fiunt procellę:quod de autumno hic indicat uersus. u. Atque ubi iam breuiorque dies & mollior ęstas:de uere hic. x. Spicea iam campis cum messis inhorruit.deinde ait:Ruit:id est precipitatur in finem. y Vigilanda uiris uigilãter prudenda. Spicea

Eumenidesq;[v] satæ:tum partu terra nefando[u]
Coeũque iapetũque creat:sæuũque typhœa:
Et coniuratos cælum rescindere fratres[x]
Ter sunt conati imponere pelio[y] ossam:
Scilicet atque ossæ frondosum iuoluere olympũ.
Ter pater extructos disiecit fulmine montes.
Septima[z] post decimam fœlix & ponere uites:
Et prensos domitare boues:& licia telæ.
Addere:nona[a] fugæ melior:contraria[b] furtis.
Multa adeo[c] melius[d] gelida se nocte dedere:
Aut cum sole nouo terras irrorat eous.
Nocte leues stipulæ melius:nocte arida prata
Tondentur:noctis lẽtus nõ[e] deficit humor.
Et quidam seros hiberni ad luminis ignes
Peruigilat:ferroq; faces[f] inspicat acuto.
Interea longum cantu solata laborem
Arguto coniunx percurrit pectine telas:
Aut[g] dulcis musti uulcano decoquit humorẽ:
Et foliis undam tepidi despumat aheni:
At rubicunda ceres medio succiditur æstu:
Et medio tostas æstu terit area fruges.
Nudus[h] ara:sere nudus:hiems[i] ignaua colono.
Frigoribus parto agricolæ plerũq;[k] fruuntur:
Mutuaq; inter se læti conuiuia curant.
Inuitat genialis[l] hiems:curasque resoluit.
Ceu præssæ[m] quum iam portum tetigere carinæ:
Puppibus & læti nautæ imposuere[n] coronas:
Sed[o] tamẽ & quernas glãdes tum stringere tẽpus:
Et lauri baccas oleãq;:cruẽtaque[p] myrta:
Tunc gruibus pedicas[q] & retia ponere ceruis:
Auritosque[r] sequi lepores:tum figere dammas.
Stupea torquentẽ balearis[s] uerbera fundæ:
Cum nix alta iacet.glaciẽ cũ flumina trãdunt.
Quid[t] tẽpestates autumni:& sydera dicam:
Atq;[u] ubi iam breuiorque dies:& mollior æstas:
Quæ[x] uigilãda uiris:uel cũ fluit imbriferũ uer:

messis: spicos de maturis frugibus abusiue dicimus: nã proprie ẽ spicus quũ per culmi folliculũ .i. extremũ tumorem aristę adhuc teneres in modũ spiculi eminẽt. z. Inhorruit intremuerit. a. Frumẽta lactẽtia adhuc tenuia & lactis plena. Sane sciẽdũ Varrone in libris diuinarũ rerum dicere lactẽtem deũ esse qui se infũdit segetibus & eas facit lactescere. Et sciẽdum inter lactãtẽ & lactẽtem hoc interesse: ꝙ lactans est qui lac prębet lactens cui lac prębetur. b. Stringeret: secaret: ut hic ubi densas agricolę stringũt frondes. c. Oia uentorũ concurrere inter se. ut mutata transuersa fremunt. d. Sublime expulsam erueret .i. ad sublime portarẽt erutã segetẽ. e. Turbine nigro: tempestate nocturna Horatiꝰ. Hic niger ẽ hunc tu romane caueto. f. Culmũ leuẽ: culmus ẽ ipse calamus. g. Stipulę uero folia quę ambiũt culmũ. h. Agmẽ aquarum: impetus: ut Leni fluit agmine thybris. Est aũt hic ecbasis poetica ad describẽdam tempestatem. i. Collectę ex alto nubes: ab aquilone qui utiqꝫ de alto flat .i. a septẽtrione: & tẽpestates grauissimas facit. nã auster humilis ẽ: ut mũdus ut ad scythiam ripheasque arduus arces: pręmitur libyę deuexus in austros. k. Ruit arduus ęther: tonitribus percrepat: ut cęlique ruinae. l. Caua flumina pfunda & alta. Lucanꝰ: Rutubantque cauum. m. Spirãtibus: in motu positis alibi Qua uada nec spirant: nec fracta remurmurat unda. n. Coruscã flumina coruscantia: ut Sibila lãbebat linguis uibrantibus ora. o. Humilis pauor: qui humiles reddit: ut pallidus morbꝰ. p. Aut atho aut rhodopẽ: p transitũ sedm epicureos loquitur: qui dicũt fulmina non iudicio deorũ: sed ex nubibus fieri. nã montes quid necesse fuerat fulminari. Athõ aũt mons ẽ gręcię: Rhodope mõs thracię. q. Aut alta ceraunia mõtes sũt epirica crebris fulmibꝰ dicti. r. Plangit: resonare facit. alii lchũt plãgũt ut sit nemora & littora plangunt .i. resonãt. s. Hoc metuẽs cęli mẽses & sidera serua .i. duodeci signa quibꝰ menses cognoscimꝰ. t. Sidera autẽ uel tẽpestates uel planetarum motus. Sciedum autem ut diximus de planetis quinqꝫ duos ẽẽ noxios matre & Saturnum: duos bonos Iouẽ & uenerem: Mercurius uero talis ẽ qualis ille cui iungitur: unde etiã fingitur nũtiter ẽẽ deorũ ꝙ cõnũ obtemperat potestati hinc ẽ ꝙ dicit In quos celi orbes erret cyllenius ignis .i. utrũ in septẽtrionalẽ: an in australẽ partẽ inclinetur: aut cui planetarum cohoreat: ut qualitatẽ Mercurii ex illo possis agnoscere. u. Cyllenius aũt ignis propter stellã

Spicea[x] iam campis cum messis ĩhorruit: [z]: & cũ
Frumẽta[a] in uiridi stipula lactentia turgent.
Sæpe ego cum flamis messorem induceret aruis
Agricola: & fragili iam stringeret[b] ordea culmo
Omnia[c] uentorum concurrere prælia uidi.
Quæ grauidam late segetem ab radicibꝰ imis:
Sublime[d] expulsam eruerent: ita turbine[e] nigro
Ferret hiems: culmumqꝫ[f] leuẽ stipulasqꝫ[g] uolãtes.
Sæpe etiã imẽsũ cælo uenit agmen[h] aquarũ:
Et foedam glomerãt tẽpestatẽ imbribus atris
Collectæ[i] ex alto nubes: ruit[k] arduus æther:
Et pluuiã ingenti sata læta boumque labores
Diluit: implẽtur fossæ: caua[l] flumina crescunt
Cum sonitu: feruetque fretis spirãtibus[m] æquor:
Ipse pater media nimborũ in nocte corusca[n]
Fulmina molitur dextra: quo maxima motu
Terra tremit: fugere feræ: & mortalia corda
Per gentes humilis[o] strauit pauor: ille flagranti
Aut atho: aut rhodopẽ[p]: aut alta ceraunia[q] telo
Deiicit: ingeminant austri & dẽsissimus imber.
Nunc nemora ingenti uẽto: nũc littora plangit[r].
Hoc[s] metuens cæli menses, & sidera[t] serua.
Frigida[x] saturni sese quo stella receptet[y]:
Quos[z] ignis coeli cyllenius[u] erret in orbes.
In[a] primis uenerare deos: atque annua[b] magnæ
Sacra refert cereri: lætis[c] operatus in herbis

mercurialem dicitur: quia in Cylleno mõte arcadię dicitur natus ẽẽ mercurius. x. Frigida saturni quo sese stella receptet .i. nocẽs: ut frigidus o pueri fugite hinc latet anguis in herba. Ideo aũt hoc dicit: quia saturnus deus pluuiarum ẽ: unde etiã prius senex fingitur. Nã senes nouimus semper ẽẽ gelidos. hic aũt in capricorno facit grauissimas pluuias & pręcipue in italia: unde & Hora. ait: Seu tyrannus hesperię capricornus. unde ut in scorpio grandines. Item in alio fulmina: in alio uentos unde pręcipit nos scire debere in quod se signum recipiat sidus saturni: y. Sane pite ait receptet: ut ex frequẽtatiuo uerbo nobis ostenderet Saturnum bis ad unumquodque signum reuerti: qd alii planetę minime faciunt. solus enim est qui & longius a sole discedat & bis ad unumquodque signum recurrat. z. Quos ignis cyllenius erret in orbes: ordo est: in quos orbes cęli erret cyllenius ignis. & bene erret: nam planetę uocantur απο την πλανην .i. ab errore: nam interdum ad austrum: interdum ad septentrionem: plerunque contra mundum, nõnunquam cum mundo feruntur. a. In primis uenerare deos. Post hęc cognita dat pręcipue operam sacrificiis: quibus tempestates & pluuię possint repelli. & more hoc statim subiunxit: quia occurrebat: quid prodest tempestates futuras uidere: & bene ait in primis pręcipue: & ante omnia: nã alia neglecta possunt habere emẽdationem: et tempestas adueniens nisi ante prouideris uniuersa subuertit. b. Annua sacra refer cereri anniuersaria magna: sicut in ęneide annua quę differre nefas. c. Lętis operatus in herbis: aut dans operam cõuiuiis

aut postquã opa cũcta cõpleueris. d. Mollissima uina: carẽtia asperitate & defecata. e Tibi i honorẽ tuũ: & i tu am gratiã. f. Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho. cui tu liba de lacte: melle & uino: nã superfluũ est quod quidã dicũt cõtra religionẽ dixisse Virgiliũ licere cereri de uino sacrificari. pontificales nãque hoc nõ uetãt libri: qd autẽ ait Plaut⁹ i aulularia cuius ipse utitur exẽplo: Cereris nuptias facturi estis: q: temeti allatũ nihil uideo. nõ ẽ huic loco cõtrariũ. nã aliud ẽ sacrificiũ: aliud nuptias Cereri celebrare: i quib⁹ re uera uinũ adhiberi nefas erat: quę orci nuptię dicebantur: quas presentia sui pontifices ingẽti solẽnitate celebrãt. alii hũc locũ aliter accipiũt: ut miti baccho nõ sit septimus casus. sed datiuus: & duo numina itelligam⁹ Liberi & Cereris: nã supra quos que ait i primis ueneraere deos: ut sit sensus: cui cereri miti bacho fauos lacte dilue .i. eis sacrifica melle & uino pmixtis. g. Felix hostia .i. fecunda: & dicit ambaruale sacrificiũ: qd sępe de porca fecũda: & grauida fieri consueuerat. h. Omnis quã chorus: chorus ppriẽ ẽ cõcuorũ Cantus atq; saltatio. i. Cererẽ clamore uocent: iuocent copia frumentorum. k. Torta redimit⁹ tẽpa quercu .i. hõis in memoria uictũ priorẽ: a quo cereris reuocat⁹ ẽ benignitate. nã olim hoies glãdibus uescebãtur. l. Det mot⁹ in cõpositos. i. saltationẽ aptã religioni: nec ex ulla arte uenietẽ. Salusti⁹. Saltare elegãti⁹ quã necesse ẽ pbę. m. Carmina dicat hymnos. n. Mẽstrua luna: unde & mene dicit. o. Caderẽt austri: desinerẽt uẽti. Ex hoc etiã loco pnostica sunt trãslata de arato: & pauca de multis. p. Vẽtis surgentib⁹: flare incipiẽtib⁹: unde ẽ econtrario cũ uenti posuere. i. flare desierũt. q. Aut freta ponti: littera pelagi: quę feruunt i a fluctibus. duo aũt dicit naturalia: futura ci tẽpestate & añ aduẽtũ fluct⁹ mouet: & fragor audit̃ e siluis arcana quadã rõe naturę. r. Arid⁹ fragor: sonitus qualis solet fieri ex aridis cũ frãgũtur arborib⁹: ergo arid⁹ nimi⁹. oẽ ei qd aridũ ẽ: quũ frangi cępit nimiũ efficit sonũ. s. Fragor etiã a fracta ra rerũ noiat⁹ ẽ sonitu. t. Aut resonãtia lõge littora misceri: τὸ ἀκρο τὸ: id ẽ bis idẽ dixit u. Misceri autẽ pturbari: ut miscet agẽs telis. x. Iã sibi tũ scias iuquit iã in pelago eẽ grauissimã tẽpestatẽ quũ mergi ad littora cõfugiunt. Poetice aũt ait sibi tũ unda male tepat a curuis carinis .i. sibi non pcit sed crescit in pniciẽ suã. Nã in carinã scandẽdã consurgit. y. Clamorẽq; ferũt .i. sicũ clamore reuertũtur. nã plerũq; plura dicit signa e quibus unũ non sufficit: sed oia sunt aiaduertẽda: ut quũ cornix plena pluuiã inuocat improba uoce: Et sola in sicca secũ spaciat arena. z. Maximę fulicę ad discretionẽ fluuialiũ. a. Alta supraũolat ardea nubẽ. Ardea aũt dicta ẽ quasi ardua: quę cum altius uolauerit tempestatẽ significat. Luca. Qd signũ ausa uolare ardea. b. Stellas pręcipites sequitur uulgi opinionẽ. nõ enĩ oia prudẽter a poeta dicẽda sunt: qd aũt uidem⁹ stellas quasi cęlo labi. ex eo ppõi ẽ sunt ignis ętherei: q̃ fiũt ex igne ęthereo: quũ uehemẽtior uẽt⁹ altiora cõscenderit: & ide quasi quasdã pticulas trahere cępit: q; simulãt casũ stellarũ: nã stellę cadere nõ pñt: quarũ natura ẽ ut stent sem per: unde & stellę uocant. Et sciẽdũ ẽ ab illa pte uentũ flaturũ: in quã ille ignis ceciderit. c. Colludere: moueri. Terẽtius: cõgruũ ẽẽ maximẽ finito ludere. i. moueri. Virgili⁹. Ludere pẽdẽtes pueros. d. At boreę de pte trucis quũ fulminat: hoc uult dicere: ubique grauissimas & ingentes effici pluuias tempestas ab his mota uentis. e. Legit:

Extremæ sub casu hiemis: iam uere sereno
Tunc agni pingues: & tunc mollissima[d] uina:
Tum somni dulces: densæque i montib⁹ umbræ.
Cuncta tibi[e] cererem pubes agrestis adoret:
Cui[f] tu lacte fauos: & miti dilue baccho.
Terque nouas circum foelix[g] eat hostia fruges:
Omnis[h] quam chorus: & socii comitẽtur ouãtes:
Et[i] cererem clamore uocent in tecta: neque ante
Falcẽ maturis quisquã supponat aristis:
Quã cereri torta[k] redimitus tempora quercu
Det[l] motus incõpositos: & carmina[m] dicat.
Atque hæc ut certis possimus discere signis
Aestusq; pluuiasq;: & agẽtes frigora uentos:
Ipse pater statuit quid menstrua[n] luna moueret:
Quo signo caderent[o] austri: quod sæpe uidẽtes
Agricolæ propius stabulis armenta tenerent:
Continuo uentis[p] surgẽtibus: aut[q] freta ponti
Incipiunt agitata tumescere: & aridus[r] altis
Montibus audiri fragor[s]: aut[t] resonantia longe
Littora misceri[u]: & nemorũ icrebrescere murmur.
Iam[x] sibi tum curuis male teperat unda carinis:
Quum medio celeres reuolant ex æquore mergi:
Clamorẽq;[y] ferant ad littora: quæq; marinæ[z]
In sicco ludunt fulicæ: notasq; paludes
Deserit: atque altam[a] supra uolat ardea nubem.
Sæpe etiam stellas[b] uento impẽdente uidebis
præcipites cælo labi: noctisq; per umbras
Flãmarum longos a tergo albescere tractus.
Sæpe leuẽ paleam & frondes uolitare caducas:
Aut summa nantes in aqua colludere[c] plumas.
At[d] boreæ de parte trucis cum fulminat: & cum
Eurique zephyriq; tonat domus: omnia plenis
Rura natant fossis: atque omnis nauita ponto
Humida uela legit[e]: nũquã[f] iprudẽtib⁹ imber

id est colligit. f. Nūquā in prudentib⁹ imber offuit. ali imitare uolūtalib⁹ augētis habere significationē: ut sit nūquā imber ualde prudētib⁹ offuit: quę res satis nō sunt idoneę: unde melius ē intelligere: nūquā imber efficit nō ān prouisus: tā clara sui signa dat: ut iprudētibus ignaris accipiamus: nā hoc dicit nūquā nescientī nocet imber: q: se designat ante uēturū: & sunt leniora ea mala quę ex opinione contingūt. g. Aeriae grues: aut aerei coloris: aut i alti uolantes: dicit aūt grues de uallibus surgere. h. Suspiciēs patulis: hic loc⁹ omnis de Varrone ē: ille enī sic Tū liceat pelagi uolucres tardęque paludes Cernere in expletos studeo certare lauacris: Et uelut insolitū pēnis infūdere rorē.

Offert aut illum surgentē uallibus imis
Aeriae[g] fugere grues: aut bucula caelum
Suspiciens[h] patulis captauit naribus auras:
Aut[i] arguta lacus circumuolauit hirundo:
Et[k] ueterem in limo ranae cecinere querelam.
Saepius: & tectis penetralibus extulit oua
Angustum formica terens iter: & bibit[l] ingens
Arcus: & e pastu decedens agmine magno
Coruorum increpuit densis exercitus[m] alis.
Iam[n] uarias pelagi uolucres: & quae asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur[p] prata caystri[o]:
Certatim largos humeris infundere rores:
Nunc caput obiectare fretis: nūc currere i undas:
Et studio[q] incassum[r] uideas gestire lauandi.
Tum[s] cornix plena pluuiam uocat[t] iproba uoce:
Et sola in sicca secum spaciatur harena:
Nec nocturna quidem carpentes pensa puellae
Nesciuere hiemem: testa[u] cū ardente uiderent
Scintillare oleū: & putres[x] concrescere fungos:
Nec minus ex[y] imbri soles: & aperta[z] serena
Prospicere: & certis poteris cognoscere signis.
Nam neque tum stellis acies obtusa uidetur:
Nec[a] fratris radiis obnoxia surgere luna:
Tenuia[b] nec lanae per caelum uellera ferri:
Non tepidum ad solem pennas in littore pandūt
Dilectae[c] thetidi alcyones: non ore solutos,

i. Aut arguta lacus circū uolitauit hirūdo: Et bos suspiciēs cęlū mirabile uisu Naribus aerem patulis decerpsit odore Nec tenuis formica cauis nō euehit oua. k. Et ueterem i limo ranę: fabula duplex ē: una ut Ouidius dicit: Ceres quū proserpinā quęreret ad releuādā sitim accessit ad quēdam fontē: tūc eā lycii rustici a potu phibere cęperūt: & conturbātes pedib⁹ fontē: eaqu contra eā mitterent turpē narib⁹ sonū: illa irata eos cōuertit in ranas: quę nūc quoque ad illū fons imitatione coaxant sed hoc nō est ualde aptū: nā illud magis insultatio fuerat quā querela: & penā sacrilegii iuste pertulerāt unde magis cōpositus sequēdus ē: qui dicit; cū iupiter reges oib⁹ animalib⁹ daret: & ranis dedisset colēdum breuissimū lignū quęsitę & aspernatę sunt: tūc iup. irat⁹ hydrū eis dedit: quo uescūtur ranis. l. Bibit ingēs arcus: sequit̄ rursus uulgi opinionē. m. Exercitus: multitudo. n. Iam uarias pelagi uolucres & quę asia circū dulcibus in stagnis rimātur prata caystri: Hęc ē uera lectiō & sensus talis ē. n. Iā uarias uolucres pelagi: & eas quę circū asia prata rimantur in dulcibus stagnis caystri uideas certatim largos humeris infūdere rores: nā si iā uarie legeris: sensus nulla rōe pcedit. o. Caistrus aūt fluui⁹ ē: Asia uero palus unde fecit asia prata. Et de palude asia a longa: et de puincia breuis. ut europa atque asia pulsus & ē homeric⁹ uersus ασιωεν λειμωνι κονστριον αμφιρεεθρα. p. Rimātur: pascunt in pratis ciaū p terrę rimas requiretes. Nā rimari tractū ē a porcis: qui glādes rimātur de rimis terrarū. q. Studio gestire lauādi: lętitiā suā habitu corporis significare: oē ut hoīes lętitia sua uerbis: ita aues corporis gesticulatione exprimūt. r. Incassū aūt ideo q: plumarum cōpositio aquā minime admittit ad corpus. s. Tunc cornix plena: rauca cōtra naturam suam. t. Et uocat poetice: non enim uocat: sed pluuiam denūciat. Et notandum cornicem rauca uoce & solam pluuiam prędicere. Coruos uero & plures: & uoce tenui: & purissima: contra naturam suam. ut Tū liquidas corui presso ter gutture uoces. u. Testa cum ardente: propter utilitatem noluit dicere lucerna. sed nec lychnum: quemadmodum in carmine heroico Dependēt lychni dixit: medius enim i his stilus ē libris sicut supra dixim⁹. x. Putres concrescere fungos: ut dicit Plini⁹ cum aer humidus eē cęperit. fauilla quę cū fumo solet egredi prohibita aeris crassitate in lucernis residet: & quasdam uelut fungorum imitatur imagines. y. Ex imbri soles: serenitates: & uersa uice dat prognostica quib⁹ agnoscamus & tempestuoso cęlo futurā serenitatem. z. Aperta serena: aer enī densatur nubilo & rarescit sereno: ut denset erant quę rara modo & quę densa relaxet. a. Nec fratris radiis obnoxia surgere luna: subaudi a superiorib⁹ obtusa luna: nam hoc dicit: nec luna uidetur obtusa quę est radiis solis obnoxia. Nam ut dicunt physici ab eo accipit lumen. b. Tenuia: proceleusmaticus est pro dactylo: quam rem quotienscunque facit Virgilius seruat locū sineresimeos ut tenuia item & genua labant. c. Dilectę thetidi alcyones Ceyx filius Luciferi habuit coniugem alcionem. a qua cum prohibitus iuisset ad consulendum apollinem super statu regni sui: naufragio peremptus corpus cum ad uxorem alcyonem delatū fuisset: illa se precipitauit in pelagus: postea Thetidis & Luciferi miseratione conuersi sunt ambo in aues marinas quę alcyones uocantur. Et sciendum quia cū de muliere dicimus: Hęc alcyone facit: cum de auibus: hic & hęc alcyon: his & hę alcyones. Istę autem aues nidos faciunt

Immundi[e] meminere sues iactare maniplos.
At nebulae[f] magis ima petūt: campoq; recūbūt;
Solis & occasum seruans de culmine summo
Nequaquam[g] seros[h] exercet noctua cantus;
Apparet liquido[i] sublimis i aere nisus;
Et pro purpureo poenas dat scylla capillo:
Quacūq; illa leuem fugiēs secat aethera pēnis;
Ecce inimicus atrox magno stridore pauras.
Insequit nisus; qua se fert nisus ad auras
Illa leuem fugiēs raptim secat aethera pēnis.
Tum[k] liquidas corui presso ter guttere uoces
Aut quat ingeminat; & saepe cubilib9 altis
Nescio qua praeter solitum dulcedine laeti
Inter se foliis strepitāt: iuuat imbrib9 actis
Progeniem paruam dulcesq; reuiscere n[i]dos.
Haud[l] equidem credo; quia sit[m] diuinit9 illis
Ingeniū; aut rerum fato prudētia maior.
Verum ubi tempestas: & caeli mobilis humor
Mutauere uias: & iuppiter[n] humidus austris
Dēsat; erātq; rara modo; & quae dēsa relaxat
Vertūtur species animorum: & pectora mot9
Nūc alios: alios dum nubila uētus agebat
Cōcipiūt; hinc ille auium[o] cōcētus i agris:
Et[p] laetae pecudes: & ouantes gutture corui.
Si uero solum[p] ad rapidum: lunasq;[q] sequentes
Ordine respicies: nūquā te crastina fallet
Hora: neq; insidiis noctis capiere[s] serenae.
Luna reuertētes cum primum colligit ignes:
Si nigrum obscuro comprehēderit aera cornu:
Maximus[t] agricolis pelagoque parabitur imber.
At si[u] uirgineum suffuderit ore ruborē
Ventus erit; uēto semper rubet aurea[x] phoebe[y]
Sin[z] ortu quarto (nāque is certissimus auctor)

in mari media hieme: quib9 diebus tāta est trāquillitas: ut penitus nihil possit in mari moueri. inde etiam dies alcyonis uocatur. d Non ore solutos. s. manipulos: quod sequit. alii soluto ore accipiunt. i. immu patenti. e Immundi sues: luto gaudentes. Hor. & amica luto sus: f Nebulę ima petunt: deprimuntur ad ualles. g Nequaquā exercet. i. nō Persius Nequaquā fundo suspiret nūmus in imo. Itē Virgi. Et summo clypei nequaquam umbone pependit h Seros noctua cātus: Noctua aūt auis est lucifuga: quę significat pluuiam si cecinerit post solis occasum: de hac talis ē fabula: Hyctimene postquā cum patre cōcubuit & agnouit facinus: i siluis se abdidit & luce refugit: ubi deorū uolūtate cōuersa ē in auem: neque tāto scelere oībus auibus ē admirationi. i Liquido aere: Nisus rex megarēsium in auē mutatus: de quo plenius dictum ē in bucolicis: k Tum liquidas corui presso ter gutture uoces. Aut quater ingeminat: Plini9 in naturali historia dicit coruos obliuiosos eē & plerūq; minime ad nidos suos reuerti: sed quadā ratione naturę cōgerunt ad nidos suos quę uermes possit creare: ex quib9 relicti eorum pulli alūtur iterdū horū obliuionē probat etiā ex rebus quas cū abscōderint dereliquunt: quod etiā mustel lę dicitur efficere. l Haud equidē credo ponit sibi quęstionem acerrimā: & de intima philosophia: quā tamen tota facilitate dissoluit: nam quęrit cur homines quos constat esse prudentiores animalibus per se non sentiant qualitatem futurā aeris: sed eam magis ex aliis animātibus colligāt. Et hoc dicit homines prudentiam habere naturalem: & suo iudicio lętos eē uel tristes: quęres in hęc animalia cadere non possit: quę nihil suū habentia: naturam aeris sequūtur: & pro eius qualitate aut lęta uidentur aut tristia: nec prędicere aeris naturam uidentur: sed eam uel prosperam uel aduersam sequūtur: Nos uero & lęti esse inter nubila possumus: & in serenitate solliciti. m Sit diuinitus illis ingeniū: non est illis diuinitus cōcessum ingenium. Nec prudentia quę est maior rerum fato: alibi Metus oīs & inexorabile fatum Subiecit pedibus strepitumque acherontis auari n Iuppiter humidus: idē aer ut Horatius Manet sub ioue frigido uenator: id est aere. o Auium concētus: commixtus: cantus. id est symphonia. p Lętę pecudes: aeris serenitate gaudentes. p Solem ad rapidū: ueloce. Et notandum hęc signa magis fida & subtiliora esse: quę ex sole & luna colligimus: q Lunasque sequentes Ordine respicies: non ordinem respicies: sed ordine: id ē rationabiliter ordinem sequentes. Luna enim solis circulum sequitur: licet ipsa sit inferior. Donatus dicit lunas noctes accipiendas sed male: Non enī signa: quę dicturus ē ex nocte: sed ex luna colligimus. r Nūquā te crastina fallet. Hora. hyperbole ē: nec hora quidē te decipiet. s Capiere: decipieris: & ē aphęresis: Et plerique scimus nos decipi serenitate. t Maxim9 agricolis pelagoque parabit imber. i. si non habuerit pura cornua: & intra eā nigrū aerem uideris: erit ubique pluuia: sicut supra: oīa plenis rura natāt fossis atque omnis nauita ponto. u Si uirgineum suffuderit ore ruborem: si ruborem forinsecus habuerit: nam de interiori parte infuderit diceret. x Aurea: id est pulchra ut At non uenus aurea contra. y Phębe autem uenit ab eo quod est phębus. Et sciendum quędam propria nomina fęmininum ex se facere tantum non etiā neutrum: ut phębus phębe: Iulius iulia: Tullius tullia: non ut appellatiuum doctus docta doctū: z Sin ortu quarto: Aratus tertiam dedit animaduertendam esse lunam: hic quartam non illi improbans: sed hoc magis probans. nā

Pura neque obtusis per cælum cornib⁹ ibit:
Totus & ille dies: & qui nascetur ab illo
Exactum ad mensem pluuia uentisq; carebunt:
Votaq; seruati soluent in littore nautæ:
Glauco & panopeæ: & inoo melicertæ,
Sol quoq; & exoriens: & quū se cōdet in undas,
Signa dabit: solem certissima signa sequent:
Et quæ mane refert: & quæ surgentibus astris.
Ille ubi nascentem maculis uariauerit ortum
Conditus in nubem: medioq; refugerit orbe:
Suspecti tibi sint imbres: nāque urget ab alto
Arboribusq; satisq; notus pecoriq; sinister.
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi rumpēt radii: aut ubi pallida surget
Tithoni croceum linquens aurora cubile:
Heu male tum mitis defēdit pāpinus uuas:
Tū multa i tectis crepitās salit horrida grando.
Hoc etiam emenso quum iā decedet olympo
Profuerit meminisse magis: nam sæpe uidemus
Ipsius in uultu uarios errare colores.
Cæruleus pluuiam denūtiat: igneus euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni:
Omnia tum pariter uento nimbisque uidebis
Feruere: non illa quisquiā me nocte p altū
Ire: neque a terra moneat conuellere funem.
At si cum referetque diem: condetque relatum
Lucidus orbis erit: frustra terrebere nimbis:
Et claro siluas cernes aquilone moueri.
Denique quid uesper serus uehat: unde serenas
Ventus agat nubes: quid cogitet humid⁹ auster
Sol tibi signa dabit. solem quis dicere falsum
Audeat: ille etiā cæcos instare tumultus
Sæpe monet: fraudemq; & opta tumescere bella.
Ille etiam extincto miserat⁹ cæsare romam:
Quum caput obscura nitidum ferugine texit:
Impiaque æternam timuerunt sæcula noctem.
Tēpore quāquā illo tellus quoq; & æquora pōti
Obscœniq; canes: importunæque uolucres
Signa dabāt: quotiēs cyclopū efferuere i agros
Vidimus undāte ruptis fornacibus ætnam
Flāmarūque globos: liquefactaq; uoluere saxa?
Armorum sonitum toto germania cælo

ad hoc ptinet: namque is certissimus auctor. a Exactū ad mense: usque ad mensis ultimā partē. Vnde & exacti mēses dicūtur qui circa partū sūt. Ipse in sequētib⁹ Exactis grauidę cum mēsib⁹ errant. b Glauco & panopeę: & inoo melicertę. Glauc⁹ piscator fuit de Anthedone ciuitate qui cū captos pisces sup herbā posuisse in littore: & illi recepto spirit⁹ rursus mare petiissent: sensit quādā herbarum potentiam: quibus esis cōuersus est in numē marinum. c Ponopeia aūt ē nympha marina. d Inoo āt patronymicum a matre Ino. Sane Ino & Melicerta filius: postquāsunt in numina cōmutati: grece Palemō & leucothoe sūt appellati: latine Portun⁹: & mater Matuta. e Cōditus i nube: id est si orbis eius quasi concau⁹ fuerit: quod ipse exprimit dicēs: Medіocre refugerit orbe. f Sinister: ucari⁹. g Male defendet pāpinus uuas non defendet. nā decussis pampinis etiam uua uim grandinis patitur. h Profuerit meminisse magis: ideo magis addidit: quia a sole uenientia uespertina signa meliora sunt. i Ceruleus pluuiā denunciat: breuiter collecta cōclusio. k Me nocte: gratiorē sensū fecit interposita sue psonę cōmemoratione: nā hoc dicit nulli se suadere illa nocte nauigare. l At si cū referetque diē condetque relatū: hoc ad futurę serenitatis ptinet signū. Nā si de ipso die dicas: de quo pmisit stultissimū ē. m Claro aquilone: serenissimo: qui ē & inubil⁹: sicut fere oēs uenti. Horati. Albus ut obscuro deterneret nubila cęlo. Sepe notus neque parturit imbres perpetuos: n Denique quid uesper serus uehat: Conclusio ē quę hoc continet: signa quę possumus ex stellis uel ex uentis colligere: melius ex sole colligim⁹. o Quid cogitet humid⁹ auster. i. i quā partē se flectat utrū ad serenitatē: an ad pluuias: ut diximus supra. p Quis dicere falsū. i. fallacē: Salusti⁹ in catilinario: Ambitio multos mortales falsos fieri cogit. q Tumultus coniurationes & latentes insidias. r Ille etiam extincto miseratus cęsare romā: Bonū epilogi inuenit locū: ut in augusti gratiā defleat cęsaris mortē. Cōstat aūt occasio cęsare in senatu pridie idus marcias solis fuisse defectum: ab hora. vi. usq; ad noctē. Qđ q: multis ptractū horis. dicit i sequētib⁹ Aeternā timuerūt sęcula noctē. s Ferugine texit: ferugo ē purpura nigrior hispana. alibi. Ferugine clar⁹ hiberat. t Impia sęcula: quib⁹ fieri erat cęsar occisus. u Aequora pōti. nō sine causa addidit pōti q: sūt & cāpi: ęquora: ut Acpri⁹ ignotū ferro quā scidim⁹ ęquor. x Importuneq; uolucres: i alienū tps uiuētes: ut stryges: aut bubones nocte gaudētes p diē possent uideri. y Vidimus undāte ruptis fornacib⁹ ętnā: mali eni omen est quotiens ętna mons sicilię nō fumū: sed flammarum erigit globos: Et ut dicit Liuius tanta flamma ante mortem cęsaris ex ętna mōte defluxit ut nō tantum uicinę urbes: sed etiā rhegina ciuitas afflaretur. z Vndāte aūt unde nō flāmas euomentem. a Liquefacta saxa. igne soluta. b Sonitū toto germania cęlo audiuit: bene

Audiit: insolitis[c] tremuerunt motibus alpes.
Vox quoque per lucos uulgo exaudita siletes
Ingens: & simulacra modis pallētia miris
Visa sub obscurum[d] noctis: pecudesq;[e] locutæ
Infandum: sistunt amnes: terræq; dehiscunt:
Et mœstū illachrymat tēplis ebur[f]: æraq;[g] sudāt.
Proluit insano[h] cōtorquēs uortice siluas
Fluuiorū[i] rex eridan⁹: cāposq; per omnes:
Cum stabulis armenta tulit: nec tempore eōdē
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces:
Aut puteis manare cruor cessauit: & altæ
Per noctem resonare lupis ululantibus urbes:
Non[k] alias cælo ceciderūt plura sereno
Fulgura: nec diri[l] totiens arsere cometæ.
Ergo inter sese paribus[m] cōcurrere telis
Romanas acies iterum[n] uidere philippi.
Nec[o] fuit īdignum superis bis sāguine nostro
Emathiam[p]: & latos æmi[q] pinguescere campos.
Scilicet & tempus ueniet: quum finibus illis
Agricola icuruo[r] terram molitus aratro
Exesa inueniet scabra[s] rubigine pila:
Aut grauibus rastris galeas[t] pulsabit inanes
Grandiaque[u] effossis mirabit ossa sepulchris.
Dii[x] patrii idigetes: & romule: uestaque[y] mater
Quæ tuscū tyberim: & romana palacia seruas:
Hūc saltem euerso iuuenē succurrere sæclo
Ne phibete: satis iampridem sāguine nr̄o:
Laomedōteæ[z] luimus piuria troiæ.
Iampridem nobis cæli te regia cæsar
Inuidit, atq;[a] hoim querit curare triūphos:
Quippe ubi[b] fas uersū atq; nefas tot bella p orbē
Tā multe scelerum facies: nō ullus aratro
Dignus honos: squallet abductis[c] arua colonis:
Et curuæ rigidum falces cōflāt in ensem.
Hinc[d] mouet euphrates: illinc germana bellum.
Vicinæ ruptis inter se legibus urbes
Arma[e] ferūt: sæuit toto mars impius orbe.
Vt[f] cum carcerib⁹ sese effudere quadrigæ
Addūt[g] se in spacia: & frustra retinacula tendens

germaniæ: quā uicerat cesar: ut eo occiso in rebellionē uideretur exurgere. c In solitis tremuerūt motib⁹: aut nouis. i. nūquā antea in alpib⁹ factis aut magnis & maiorib⁹ solito. d Sub obscurū: noctis: circa noctis obscurū. e Pecudesque locutę infādū. aut infāda uerba protulerūt: aut hoc ipsum infandū fuit: q̄ sunt cōtra naturā locutę. f Ebur. s. simulacrorū. g Aeraq; sudant: signa sunt laboris futuri. h Insano: magno ut Quid tantū insano iuuat indulgere labori. Et sciēdum flumina quū supra modū crescūt: nō tantū ad pñs inferre dānū Sed etiā alia futura significare. i Fluuiorū rex eridan⁹: Padū dicit: fluuiorū autem rex p italiam: aut certe p totū orbē secūdū q̄ dicit Lucan⁹: qui ait quū de isto flumine loqueretur: Nō minor hic Nilo: si nō per plana iacentis Aegypti libycas nil⁹ stagnaret arenas: Nō minor hic istro nisi q̄ dū pmeat orbem. Ister casuros in quęlibet ęquora fontes Accipit: & scythicas exit non solus in undas. k Nō alias cęlo ceciderūt plura sereno fulgura: omen est i eo: & q̄ sereno cęlo missa sunt fulgura: & q̄ plura missa sunt. l Diri cometę: crinitę stellę & pessimę: quia sunt & bonę: ut diximus in ęneide: factę ex Ioue uel Venere: quā rē plenissime Auien⁹ exequitur. m Parib⁹ concurrere telis. Luca. Pares aquilas & pila minātia pilis. n Iterū uidere philippi: ciuitas ē thessalię in qua prima cesar & Pōpeius: postea Aug. & Bru. cū Cassio dimicauerūt. o Nec fuit indignū supis: quasi exclamatio ē ad deos. p Emathiā & latos ęmi pinguescere cāpos. Emathiam thessaliā dictā ab Emathio rege. q Aemi⁹ autē mōs ē thessalię. r Incuruo una ps orōis est. s Scabra rubigine: aspa. unde & scabies dicit a corporis aspitate. t Galeas ianes cōcauas: ut galeā aūpedes piecit inanē: u Grādia ossa aut multa aut igētia: quasi antiquorū heroū. x Dii patrii idigetes. & romule uestaq; mater: patrii dii sūt q̄ pręsūt singulis ciuitatib⁹: ut minerua athenis: Iuno carthagini: idigetes āt ppriē sūt dii ex hoib⁹ facti: quasi i diis agetes: abusiue āt oēs dii pñt dici idigetes: tāquā nulli⁹ rei egētes. y Vestaq; mat̄ q̄ tuscū tyberi & romana palatia seruas: poetice. nā uerū nomē numinis q̄d urbi romę pręesset sciri sacrorū lege phibet: q̄ aus⁹ quidā tribun⁹ plebis enūtiare i crucē leuat⁹ ē. z Laomedonteę Excusat Augusti tpa & cū dicit suis uirib⁹ nō cōpesare dāna reipu. q̄ ex maiorū uitiis descēdisse cōfirmat Hora. Negligis imeritis nociturā postmō te natis fraude cōmittere. a Atq hoim q̄rit: ut celestes possis mereri. b Vbi fas uersū atq; nefas apud hoies. s. q spernūt licita appetētes illicita. c Abductis colonis: ad bella. s. ut & lato uastāt cultorib⁹ agros. d Hic mouet eufrates: illinc germania bellū. undiq; mouet bellū. eufrates nāq; oriētis ē fluminis: germana aūt occidentis puincia. e Arma ferūt uicinę urbes: hoc est & extrema & ciuilia bella deseuiūt. f Vt cū carcerib⁹: hoc uult dicere res q̄dē pu. hēt optimū ipatorē: sed tāta uicia tēporū pręteritorū: q in dies singulos aucta sūt: quēadmodū in pcessu equorū cursus angetur: ut ea optimus rector refrenare non possit: sicut & auriga a feruēti cursu equos non potest plerunque reuocare. g Addunt se in spacia: id est currendo plus eorum cursus augetur h Currus: id est equi. Sane sciendum trāslationem hanc esse: non comparationem: que q̄ si ponatur in fine uitiosum est.

a Actenus aruorũ cultus & sidera cęli. Nunc te bacche canam. Mire iterauit illum uersum. Quid faciat lętas segetes: quo sidere terrã. In hoc aũt libro exequatur culturã agri consitu: qui oĩa, arborũ cõtinet genera. Et sciendũ est Virgiliũ uites quoque arbores dicere: ut nec secus omnis in unguẽ arboribus positis secto uia limite quadret. Et hactenus ut multi uolunt una pars orationis est. & est aduerbiũ significãs hucusq. . Alii duas ptes uolunt: pronomen & aduerbiũ: ut sic tenus hac: sicut Cruium tenus amento palearia pendent: sed melius est unã partem accipere orationis hactenus. b Sidera cęli: pleonasmos: nec enim sunt alibi quã in cęlo sidera. c Bacche in

Fertur eques: auriga: neq; audit currus[b] hẽnas.

Ouidii Poetæ: Tetrasticon In Libruz Georgicon Secundum.

Actenus aruorum cultus: & sydera cæli:
pampineas canit ille comas: colleiq; uirentis:
Descriptasque loci uites: & dona lyæi:
Atque oleæ ramos: pomorum ex ordine lectos.

P. Virgilii Maronis Georgicoꝝ. Liber Secũdus.

Actenus[a] aruoꝝ cultus: & sydera[b] cæli.
Nũc te bâcche[c] canã. nec[d] nõ siluestria tecũ
Virgulta: & prolem tarde[e] crescẽtis oliuæ:
Huc[f] pater o lenææ: tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo[h] grauidus autũno
Floret[g] ager: spumat plenis uindemia[i] labris.
Huc pater o lenææ ueni: nudataq; musto[k]
Tinge nouo mecũ direptis crura cothurnis.
Principio[l] arboribus uaria est natura creandis:
Nãque aliæ nullis hominũ cogẽtibus ipsæ
Sponte[m] sua ueniunt[n]: cãposq;[o]: & flumina late
Curua tenent: ut[p] molle siler: lentæque genistæ:
Populus: & glauca[q] canentia fronde salicta.
Pars[r] aũt posito surgunt de semine: ut altæ
Castaneæ: nemorũq; ioui quæ maxia frondet
Aesculus: atque[s] habitæ grauis oracula quercus.
Pullulat[t] ab radice aliis densissima silua,
Vt[u] cerasis: ulmisq;: etiam parnassia[x] laurus
Parua sub ingenti matris se subiicit umbra:
Hos[y] natura modos primũ dedit: his genus oẽ
Siluarũ fruticũque uiret: nemorũq; sacroꝝ.

uentorem pro uitibus posuit: de quibus Catexochen in hoc libro loquit. Naʒ uites pręcipue sunt licet & aliarũ arborũ faciat cõmemoratione. d Nec nõ siluestria tecum uirgulta. idest infęcũdas arbores: quibus pręcipue in Italia uites coherent. e Tarde crescentis oliuę. Res enim diu duratura tardius crescit. f Huc pater o lenęę. Pater licet generale sit oiuʒ deorũ: tamẽ ꝓprie libero semper coheret. Nam liber pater uocatur. Lęçus autem α πο του ληνοσ. id est a lacu. Nam quod donatus dicit ab eo ꝙ mẽtem leniat non procedit: Nec enim potest gręcum nomen latinam ęthymologiam recipere. g Tibi floret ager. In honorẽ tuuʒ exultat: & lętus est. Nam autũnali tẽpore te uera florere non potest ager h Pampineo autũno: pampinoso ut nemus frondeũ pro frondosum. i Vindemia: cum uindemiã numero singulari dicimus unius anni significamus cum plurali multorum: ut messem messes: hiemem hiemis. Hęc enĩʒ semel tantum annis singulis contingunt. Multi tamen uolunt uindemiam esse totius orbis generaliter: uindemias singularũ partiũ: nã plus significet singularis quaʒ pluralis numerus. Sicut plus est cum dicimus: per terram pluit: quam per terras. Tunc enim omne elementu non terras aliquas significamus. k Musto. Mustum numero tantum singulari dicimus: sicut & uinum. Licet Ouidius abusiue dixerit musta: Sed hoc ille plus fecit ꝙ & mustis dixit: cum ut diximus de his nominibus tres casus tantum usurpari cõsueuerint. l Principio arboribus. Creãdarum arborum naturaliter sunt tria genera. Aut enim sua sponte nascũtur: Aut ex seminibus fortuito iacentibus surgũt: aut ex radicibus pullulant: nam cętera usus inuenit fauente natura. m Sponte sua. Sponte modo nomen est: quia iunctum est ei genus quo caret semper aduerbiũ. n Veniunt: crescunt: alibi. Illic ueniunt felicius uuę. o Camposq & flumina late curua tenẽt p trãsitũ ostẽdit in quibus locis arbores spõte nascunt. f. in humidis: Nã terra mater est rerũ oĩum: & seminũ oĩctorũ creatrix. p Vt mollę siler: arboris gen⁹ ẽ. Et notãdũ gen⁹ neutrũ de arbore qđ est admodũ rarũ. q Glauca canẽtia frõde sal.cta. Locũ salicũ pro ipsis arborib⁹ posuit. bñ at ait: & glauca: & canetia. nã salix ab una pte albã ẽ: ab altera uiridis. Sane casephaton ẽ glauca canẽtia. r Pars ãt posito de semie surgũt quacũq; rõe ꝓiectoꝛ uel ab auib⁹ uel ab hoib⁹ ne icipiãt cẽ industrię. s Atq; ha. gra. ora. quer. na i dodonico nẽore arbores dãtes rñsa fuisse dicũt. habitę ãt grauis: uel qsi nõ credẽs dixit: uel quasi italus qui loca illa nesciret: uel re uera quẽdã habitę: q: illo tpe iã silebãt. t Pul. ab ra. Mira est singulis ꝓprietas. nã ait. spõte sua uẽnit: surgũt de semie: pullulãt ab radicib⁹. u Vt ce. ul. Hęc cerasus: his cerasis facit. Sane cerasus ciuitas ẽ põti: quã cũ deleisset Lucill⁹ gen⁹ hoc pomi ide aduexit: & a ciuitate cerasiũ appellauit. nã arbor cerasus pomũ cerasiũ dicit. Hoc ãt et ãte Lucilliũ erat in italia: sʒ durũ & cornũ appellabat. qđ postea mixto noie cornocerasiũ dictũ ẽ. x Par. lau. a pnasso mõte apollini cõsecrato. y Hos na. mo. pri. de. bñ primos: qʒ ut supra diximus fauor naturę fuit etiam ad alios inuẽiendos usus. cõtra naturã eiʒ nihil hominũ inuẽtũ ualeret.

z Via.ratione.ut Iuueni germana uiam. a Hic plantas tenero:inter plantas:& plantaria hoc interest q plantę raptę sunt de arboribus. Plantaria uero quę ex seminibus nata cum radicibus & terra ,ppria trāsferuntur ut & uiua sua plantaria terra. b Sulcis:fossis.ut. Ausim uel tenius uitem cōmittere sulco. c Hic stirpes obruit aruo.altius deponit ualidiores cū radicibus plantas. d Quadrifidasque sudes:ita robustas ut possint in quattuor partes diuidi. e Et acuto robore:pro acuti roboris accipimus:& bis idem dixit.nam & ualli & sudes idē sunt. f Siluarūque alię. propago precipue uitibus cōgruit.ūde apparet siluas eū etiā de uitibus dicere: g Et uiua sua plātaria terra.& alię siluarū expectāt plantaria cum sua terra uiua.id est naturali:ut. Viuoque sedilia saxo.inde est. Mutata ignoret subito ne semina matrē. h Quin et caudicibus sectis.caudicib⁹ posuit pro codicibus. sicut caulē pro colem:sauricem pro sorice dicimus Fit aūt quod nunc dicit de oliua & myrto: quarū sicci stipites secātur usque ad medullā:& terra infossi ex se arbores gignūt. quod sine dubio mirū est. i Truditur urgēte natura ,percatur. k E sicco ligno:ex arido. l Radix oleagina:deriuatum ab olea. m Impune uidemus:sine dāno sui:& loquitur de insitiōe. Sane insitas arbores dicim⁹.insertas uero oīas aut fabulas. n Lapidosa cor.dura alibi: Lapidosaq; corna dant rami. o Generatī:per singula genera.generaliter āt simul oia γενικῶς καὶ κατ᾽ εἴδη. p Segēs:inq:pigrę infęcūdę. & doc; posse idustria ēt loca asprima ad fertilitatē ,pduci. q Ismara.mōtes Thracię. r Taburn⁹.mōs cāpanię. s Vestire uero iplere significat. t Tuque ades mecęnas adesto:& inceptum fauorem omibus libris impendito: nam ubique eum inuocat. u O decus o famę merito ps maxima nostrę. Hora: O & presidiū: & dulce decus meum. x Pelagoque uolans da uela patēti. simplici generi carminis pręsta fauorē: ut uela fauorem accipiamus: patens pelagus carminis facilitatem. Hoc autem carmen facile esse ipse significat dicens. In manibus terrę:hoc est in facili & in promptu res posita est. y Non ego cuncta meis amplecti uersibus opto. id est non sum uniuersa dicturus:nec enim possum.quare & suam extenuat possibilitatem:& mecęnatis auribus ex sui carminis breuitate blāditur. Alii aliter accipiūt. Constat mecęnatē fuisse litterarū peritum:& plura cōposuisse carmina: nam etiam Augusti cesaris gesta descripsit.quod testatur Hora.dicens. Tu quoque pedestribus dices historiis pręlia cęsaris mecęnas melius:ductaque per uias. regū colla minaciumeut hoc nunc dicat:inceptūque una decurre laborem.i.adesto:& simul scribamus: Licet enī; quę tu scribis eē cōstet igētia.mecū āt carmē & breue sit & totū id explicare nō possim:debes tū fauere minorib⁹:ut pelagoq; uolās da uela patēti:s.t ingētia scribe. z Et primi lege littoris orā:saltē minora scribēti. Nō ego cūcta meis: Lucretii uersus:s;ille ęnea uox ait nō ferrea. Primi lege littoris orā:lege nautic⁹ sermo ē:qui mūc & ad nauigādū:& ad lectiōē;pōt referri:nā hoc dicit fauēto pricipio:uel hūilitati carmis mei. a In manib⁹ terrę.i.in facili & in prōptu est terrarū descriptio.qd πρόχειρον grēci dicūt. a Nō hic te car.fa.i.simpliciter uniuersa describā:neq; ut in ęneide aliquib⁹ figmētis aut ullis uter abagib⁹. b Lōga āt exorsa dicit ,phemia lōge repetita q cōstat eē ītnota. c Spōte naturā:,percatarū ex semīe:& earū q de radicib⁹ pullulāt. d Infecūda:fetu carētia: & p trāslati rē physici tagūt.nā semē esū salicis dicūt infecūditatē mulierib⁹ gignere. e Le.& for:quasi in hoc ipsis arborib⁹ gen⁹ sit fecūditatis. f Quippe so.na. sub ē q: ut supra diximꝰ naturaliter rerū oim; mater ē terra:& uniuersa intra se cōtinet semia. Hinc est Quip.sol.na.sub. Natura ei; dicta ē ab eo q nasci aliquid facit. Mire āt aut subest.i.est latēter.nā nō appet ūde Epicurei dicūt nihil esse qd nō hēt originē sui.nā hoc :st gigni de nihilo nihilum nihilū nil posse reuerti. g Scrobibus mādet mutata sub actis nos scrobos genere dicim⁹ masculino.hec; Luca.dixerit cōtra artē. Exigua posuit scrobe.

Sunt alii quos ipse uia[z] sibi repperit usus.
Hic[a] plantas tenero abscindēs de corpore matrū
Deposuit sulcis[b]: hic[c] stirpes obruit aruo.
Quadrifidasq;[d] sudes: &[e] acuto robore uallos.
Siluarūq;[f] aliæ pressos propaginis arcus
Expectant: &[g] uiua sua plantaria terra.
Nil radicis egent aliæ: sūmūq; putator
Haud dubitat terræ referens mādare cacumen.
Quin[h]: & caudicibus sectis mirabile dictu
Truditur[i] e[k] sicco radix[l] oleagina ligno:
Et sæpe alterius ramos impune[m] uidemus
Vertere in alterius: mutatāq; insita mala
Ferre pirū: & prunis lapidosa[n] rubescere corna.
Quare agite o ,pprios generatim[o] discite cultus
Agricolæ: fructusq; feros mollite colendo.
Neu segnes[p] iaceant terræ: iuuat ismara[q] baccho
Conserere: atq; olea magnū uestire[r] taburnum[s].
Tuque[t] ades: inceptūq; una decurre laborem
O[u] decus: o famæ merito pars maxima nostræ
Mecœnas: pelagoque[x] uolans da uela patenti.
Non[y] ego cuncta meis amplecti uersibus opto.
Non mihi si linguæ cētum sint: oraq; centum:
Ferrea uox: ades: &[z] primi lege littoris oram.
In manibus terræ: non[a] hic te carmine ficto
Atque per ambages: & longa[b] exorsa tenebo.
Sponte[c] sua quæ se tollunt in luminis auras:
Infœcūda[d] quidem: sed læta[e] & fortia surgunt.
Quippe[f] solo natura subest: tā hæc quoq; siqs
Interat. aut scorbibus[g] mādet mutata subactis:

h Siluestré animű:naturalé aspitaté:& infęcüditaté. i Voces artes:fęcüditates ex arte uénietes. k Hoc faciet:id est erit fęcüda si fuerit inde traslata. l Vtrüq, feretemeque ferre poterit:si ei umbra non noccat. m Pomaq degenerát:modo degenerát in peius uertitur:alias in melius. Poma aűt arborű ex semine ,pcreatarű dicit: quas constat nisi insitę aut traslatę fuerint:nó respódere qualitati seminis sui. n Fert uua racemos:uua pro uite posuit.i. fructű pro arbore. Sane racemus botryonis est ps.& botryo est gręcű:& sic uuam pro uite posuit: sicut Horatius pro uino. Nam ait Cecubű & prelo domitá caleo:tu bibes uua. o Cogendę in sulcű:in ordine cóponendę: aut certe arandę. p Multa mercede:multo labore: a sequete qd pręcedit intellige. q Sed truncis oleę:quia supra ait: Trudit e sicco radix:etiá reddit ad eos modos quos inuenit industria. r Dicedo aűt melius oñdit etiá alias arbores posse ex truncis ,pcreari: sane olea est arbor ipsa: űde deriuatű est oleű. Oliua uero fructus ipse:űde est oliuű. Legimus tamen & oliuam de arbore:ut incübes tereti damon sic cępit oliuę. s Solido paphię sicut & olea. Paphię át ueneręe a papho isula: in qua Venus colit. t Veneri át myrtus est cóscrata: uel q hęc arbor gaudet littoribus:& Venus de mari dicit ,pcreata: uel q ut medicorű indicát libri. Hęc arbor ė apta mulierű necessitatib' plurimis. u Plátis & durę coryli nascűtur:duras dixit nó ad lignű:s; ad fructű ipsarű referes. Alii edurę legunt quasi nó durę:ut paulo post enodes trunci.i.sine nodis:ut nó e minuétis nó augétis hėat significatióe. Sane Coryli ,ppriе dicuntur:ná Auellanę ab auellano cápanię oppido ubi abűdat noiatę sűt. x Herculeę:ipse alibi herculea bicolor: cű populus űbra. y Chaoniique patris:Iouis epirotici. z Ardua palma aut alta: aut ad quá difficile ,puenit. a Casus abies usura marinos.Est eni abietis spés apta nauib : quá sappin uulgo uocát. b Ex fetu arbutus horrida:uersus dactylicus: nam mali quida horrés legut. c Horrida at hispida.Et iá trasit ad isitionė: quę duplex ė: ná aut isitio dicit cű insisso trűco surculus fęcüdę arboris sterili insenit:aut oculorű ipositio: cű incisa cortice libro alienę arboris gemma insciamus. d Et steriles platani malos gessere ualetes. Dicit:quid inquá arboré debeam inserere:in arbuto nucé:in platano malű:in orno piri. e Sed castaneę fagos eget expositióe:nó ei; in castanea fertili insęcüda fag inserit. űde aut hypallage ė: ut sit castaneę:fagos ,p fagi castaneas gessere: aut est mutáda distinctio:ut sit. Et steriles platani malos gessere ualetes Castaneę. hoc ė insęcüdę arbores platani fortes ramos castaneę portauerűt: Fagos ornusque incanuit albo flore piri.secüdű quá distinctióe; Fagos licet breuis sit gos:finalitatis tamé ratióe ,pducit. Fagos ei; icipit esse noiatiu? casus gręcus singularis. nam pluralis noster est acusatiuus. Alii neutrű probant:& ita accipiunt Castaneę flore fagos incanuit: piri flore ornus incanuit: ut similiter fagos nominatiuus sit gręcus. f Nec modus inserere. Aut non est simplex & fortuita ratio: Sed ea quę ingenti labore colligitur. Aut hoc dicit. Non est idem inserere quod & oculos imponere:quarum rerum discretionem hoc loco memorat: sicut nos diximus supra. g Trudunt. propellunt: eiciunt. h Tunicas.id est libros arboris anteriores. i Huc ex aliena: quia ait ex aliena arbore. & est mutatio: ideo non ait hic includunt. sed huc. Cice. Includuntur in carcerem condemnati utique. quia illuc fuerant aliunde deducti. k Inolescere:concrescere. συμφύεσθαι. l Aut rursum enodes trunci resecá:rursű hic nő hėt significatione iterádi:sed abűdat. m Libro. Liber dicit ps corticis interior

Exuerint siluestré animű: cultuq; frequenti
In quascüq; uoces artes haud tarda sequętur.
Necnő & sterilis quę stirpibus exit ab imis:
Hoc faciet:uacuos si sit digesta per agros.
Nunc altę frondes: & rami matris opacant,
Crescétiq; adimüt foetus:uritq; ferentem.
Nam quę seminibus iactis se sustulit arbor:
Tarda uenit: seris factura nepotibus umbram.
Pomaq; degenerant succos oblita priores;
Et turpes auibus prędam fert uua racemos.
Scilicet omnibus est labor impédédus: & omnes
Cogendę in sulcű:ac multa mercede domádę.
Sed trűcis oleę melius: ,ppagine uites
Respődent:solido paphię de robore myrtus.
Plantis & durę coryli nascűtur: & ingens
Fraxinus: herculęq; arbos umbrosa coronę:
Chaoniiq; patris glandes, etiá ardua palma
Nascitur: & casus abies uisura marinos.
Inseritur uero ex foetu nucis arbutus horrida.
Et steriles platani malos gessere ualentes.
Castaneę fagos: ornusque incanuit albo
Flore piri: glandéq; sues fregere sub ulmis.
Nec modus inserere: atq; oculos iponere simplex.
Nam qua se medio trudűt de cortice gemmę:
Et tenues rűpunt tunicas: angustus in ipso
Fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen
Includűt: udoque docent inolescere libro.
Aut rursum enodes trunci resecátur: & altę
Finditur in solidum cuneis uia: deinde feraces
Plantę immittűtur: nec longű tépus: & ingens
Exiit ad cęlum ramis felicibus arbos.

n Mirata est quę nouas frondes: & non sua poma ingens fantasia Sane mirata est quę legendū est:ut stet uersus. o Pręterea genus haud unū. Docet nunc etiā in singulis arborū speciebus esse aliquā uarietatē. p Lotoque. Lotos nympha quędā fuit: quā cum amatā priapus psequeręt: illa deorū miseratiōe in arborē cōuersa est: quę uulgo faba syriaca dicitur. q Vnam in faciē: in eandē similitudinē. r Orchades: genus oliuę a gręca etymologia: sed obscena. i. a testiculis: qui ὄρχεις dicitur. s Radii. radii oliuę sunt ita a lōginquitate noiati. t Amara pausia bacca: oliua a pauiēdo dicta. i. a tōdēdo. Aliter ei; ex se oleū non faciet. Amara āt bacca uiridi: ut alba. Floribus atq; apio crines ornat⁹ amaro. i. uiridi. nā de pausia uiride oleū fit. ūde cōtra dicitur dulce: qđ nō est uiride. u Pomaq;: subaudi a supiorib⁹: nō unā nascūtur in facie. x Alcinoi siluę. i. pomiferę arbores. nā Alcion⁹ rex phęacū fuit diligēs cultor hortorū: ūde per eius siluas arbores pomiferas intelligim⁹. De quo Home. ait φ haberet μῆλον ἐπὶ μήλῳ. y Crustumiis: Crustumia pira sunt ex pte rubētia: ab oppido Crustumio noiata. Syriisq; piris grauibusq; uolēis. z Syriis: i. nigris. Grauibusq; uolēis. i. magnis: nā & uolea ab eo φ uolā impleāt dicta sūt. Vola āt ē medietas palmę: uel pedis: ūde & inuolare dicim⁹. a Nō eadē arboribus pēdet uindemia nostris. i. uites quoq; diuersę sunt. b Nostris āt Italicis. & bñ pēdet dixit: Nulla ci;uitis in italia q̄ nō pēdeat. c Methymnęo carpit de palmite lesbos. Lesbos insula est in ęgeo mari: cui⁹ ciuitas methymna hīs precosissimū uinum. d Thasię uites: a thaso insula noiatę. e Mareotides albę ęgyptię. Mareotis ei; psē ęgypti Et dicēdo albę oñdit et ee purpureas: uel alteri⁹ coloris. f Piguib⁹ hę terris habiles: piguib⁹ thasię leuiorib⁹ mareotides. nā ordinē positū sequimur: c. i apte aliquid nō cōmēoratur g Passo psythia utilior: bñ utilior: ut oñdat ēt de alia uua posse passum fieri: sed meli⁹ de psythia. Passum āt dicitur a patiēdo. nā mustū decoquit: & īde fit passū. hinc defrutū dictū qđ defraudet: & quasi fraudē patiatur. h Tenuisq; lageos. Lageos est q̄ latine leporaria dicit. tenuis aūt penetrabilis: q̄ cito descēdit in uenas. i Tētatura pedes. Teren. Neq; pes: neque manus suum satis officium facit. k Olim aduerbium est cuiuslibet temporis. l Purpurę: purpurei coloris. m Precięque. Hę cito maturescūt: unde & precię dictę sunt: quasi pręcoquę: quod ante alias coquātur. n Quo te carmine dicam Rhetica: Hanc uuam Cato pręcipue laudat in libris quos scripsit ad filium. contra Catullus eam uituperat: & dicit nulli rei esse aptam: miraturque cur eam laudauerit Cato. Sciens ergo utrumque; Virgilius medium tenuit dicens. Quo te carmine dicam Rhetica? o Nec cellis ideo contende Falernis: id est licet sis a Catone laudata: tamen uino te campano pręferre non debes. Cellis autem apothēcis dicit. Nam cellas uinarias dicimus. Et Falernus mons est campanię: in qua optima uina nascūtur. p Sunt & amynneę uites firmissima uina. Amynneum uinum dictum est: quasi sine minio. i. rubore: nam album est. Sane amynneę dici uersus probat: qui stare non potest si amynneū dixeris. q Tmolus assurgit. Duplex est hoc loco expositio. Nam alii uolunt sine dubio in subauditione esse positam: quę aperte dicere non possumus: ut sit quibus uinis assurgit. i. cedit. & Tmolus: & phaneus. qđ si apte dicatur est utrūque uitiosum: tñ uinis de gręco traxit: Nā οἴνοις dicit: Pleraq; aūt subaudiri quę apte dicere nō possum⁹: & ipse alibi docet: dicēs de alecto: Nec dextrę erranti de⁹ abfuit: qđ penit⁹ dicere nō possum⁹: cū Alecto fęmininū sit. Et Salusti⁹ qui ait. Quia sertorio triplices īsidię p idoneos salt⁹ positę erāt: pria & subaudiēdū reliquit īsidia. qđ pēit⁹ dicere nō possum⁹. Alii āt ad supiora referūt: ut quib⁹ nō ad uina referaē sed ad uites: ut sit quib⁹ uitib⁹ cedit Tmolus & phane⁹ mōtes uitib⁹ cōsiti. Et ē figura: qualis illa in ęneide. Me puer Ascani⁹: capitisq; iniuria cari. Quē regno hespię fraudo. s. Ascaniū: s. quē caput. Tmolus āt mōs ē cilicię: & phane⁹ mōs ē in pmōtorio Chii dict⁹ a Phaneo rege. r Assurgit uero cedit significat. qđ tractū est a sedētib⁹ qui in honore alic⁹ surgere cōsueuerūt. s Rex ipse Phane⁹ de Lucillio tractū est: qui ait. τίοσ τέλυος ... οἶνος. t Argitisq; minor quātū ad spē; solā ptinet. u Et mē. ac. s. e. pomorū. s. x Bumaste: uua in mānę bouis similitudine: y Quā mul. spēs. scit apud diuersos lecta ēe innūer: enera: quib⁹ offensus ait. Colligere tāta uini genera: nec utile esse nec possibile. qui ei; conat̄ uniuersa cognoscere. debet etiā impossibilia scire: ut harenarū uel fluctuū numera.

Miraturque nouas frondes: & non sua poma.
Prǽterea genus haud unū: nec fortibus ulmis:
Nec salici, lotoq;: nec ideis cyparissis:
Nec pingues unam in faciem nascūtur oliuæ
Orchades: & radii: & amara pausia bacca:
Pomaq;: & alcinoi siluæ: nec surculus idem
Crustumiis: syriisq; piris: grauibusq; uolemis.
Non eadē arboribus pēdet uindemia nostris:
Quā methymnæo carpit de palmite lesbos.
Sunt thasiæ uites: sunt & mareotides albæ.
Pinguibus hę terris habiles: leuioribus illæ.
Et passo psythia utilior: tenuisq; lageos
Tentatura pedes olim: uincturaq; linguam.
Purpureæ: præciæque: & quo te carmine dicam
Rhetica? nec cellis ideo contende falernis.
Sunt & amynneæ uites firmissima uina.
Tmolus assurgit quibus: & rex ipse phaneus:
Argitisq; minor: cui non certauerit ulla
Aut tātū fluere: aut totidem durare per annos.
Non ego te dis & mensis accepta secundis
Trāsierim: rhodia & tumidis bumaste racemis:
Sed neq; quā multæ species: nec noia quæ sint

z Nec uero terrae: aut generale est: Sicut ait in primo. Et quid quęque ferat regio: & ad superiora pertinet: ut talis sit sensus. Non prodest nosce cuncta uitium genera: nec enim omnia procreantur in omnibus terris. a Crassis palu dibus: lutosis naturaliter. b Littora myrtetis lętissima: locum posuit pro ipsis arboribus: sicut salictum pro salicibus: Nam myrtetū est locus: ipsa arbor autem myrtus uocatur. c Apertos bacchus amat colles. Hinc est q̄ uites amāt montiū laxiora. d Aspice & extremis: intuere & extremū orbem cum suis cultoribus domitū: nam subaudiamus cum: & per transitū maiestatē Romani laudat imperii. e Eoasque domos. f Arabum: Arabia Pancaia: & Sabea gens eadem est: apud quā tus nascitur: ut solis est turea uirga sabeis. Ite: totaque turiferis pancaia pinguis harenis. Plautus: Arabico ture. g Pictosque gelonos. i. stigmate habentes: & sunt populi Scythię: ut pictique agathyrsi. h Diuisę arboribus patrię: regiões ut Italiā quęro patriā i Sola India nigrū fert hebenū. atqui in ęgypto nascitur: sed Indiam oēm plagam ęthiopię accipim⁹ k Sane hęc hebenus & hoc hebenū dicitur: hic neutro usus est. Lucanus aūt ait. Hebenus mareotica uastos Non operit postes. Hebenus āt arbor est quę cęsa durescit in lapidē. l Balsamaque uacatque: ut alibi. Dixitque & pręlia uoce diremit. Sane balsamū est ipsa arbor. Opobalsamū succus collectus ex arbore. Nam ὀπὸς dicitur succus. ξύλου lignū. unde xylobalsamū lignū ipsius arboris. Probatio aūt opobalsami est ut dicit Plini⁹. Si contra solem feratur: & corruptū non sit manū ferētis exurit. m Et baccas semp frōdētis achanti. Achantus arbor est in ęgypto semp frondēs ut oliua: laurusq: & achant⁹ dicta: quasi spinis plena Nam est spinosa arbor. Abundat hęc etiam in cyrenaica insula. n Velleraque ut foliis apud Indos & seres sunt quidā in arboribus uermes: qui bombices appellātur: qui in arancarū morē fila tenuissima deducūt: unde est sericū: nam lanam arboreā non possumus accipere: que ubique procreatur. o Oceano propior gerit India lucos: Hęc enim hēt arbores magnas: quę est iuncta Oceanū. Hinc est extremi sinus orbis. p Depectāt: decerpant. Sed alii depectat legunt: quod si est: seres posuit pro ser: sicut trabes p trabs. Sic Lucan⁹. Subiuga iam seres: iam barbarus isset araxes. q Non tarda. i. strēnuissima: nā est liptotes figura. r Media fert tristes succos: dī sine sibilo proferenda est. grecum enim est nomen. Et Media prouincia est. Tristes aūt amaros: ut Tristesque lupini. s Tardūque saporem: felicis mali. Apud Medos nascitur quedam arbor ferens mala quę medica uocatur: quam per periphrasim ostendit eius supprimens nomen.

Est nūerus: neq3 eiz humero cōprehēdere refert:
Quē qui scire uelit: lybyci uelit ęquoris idem
Discere: quā multę zephyro turbetur harenę.
Aut ubi nauigiis uiolētior incidit eurus:
Nosse quot ionii ueniant ad littora fluctus:
Nec[z] uero terrę ferre omnes omnia possunt.
Fluminibus salices: crassisq3[a] palludibus alni
Nascūtur: steriles saxosis montibus orni.
Littora[b] myrtetis lętissima: deniq3 apertos[c]
Bacchus amat colles: aquilonē & frigora taxi.
Aspice[d] & extremis domitū cultoribus orbem:
Eoasque[e] domos arabum[f] pictosque[g] gelonos.
Diuisę[h] arboribus patrię: sola[i] india nigrum
Fert hebenum[k]: solis est turea uirga sabęis
Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamaq3:[l] &[m] baccas semp frōdētis achanti.
Quid nemora ęthiopū molli canētia lana
Velleraque[n] ut foliis depectāt[p] tenuia seres.
Aut quos oceano[o] ppior gerit india lucos
Extremi sinus orbis: aut aera uincere summū
Arboris haud ullę iactu potuere sagittę.
Et gens illa quidē sūptis non[q] tarda pharetris.
Media[r] fert tristes succos: tardūq3[s] saporem
Felicis[t] mali: quo non prę stantius ullum
Pocula si quando sęue[u] infecere nouercę.
Miscueruntque herbas: & non[x] innoxia uerba
Auxilium uenit: ac membris[y] agit atra uenena.
Ipsa ingens arbos: facieque[z] simillima lauro.

Hanc plerique citrum uolunt. Quod negat Apuleius in libris quos de arboribus scripsit. Et docet longe aliud esse genus arboris. Tardum autem saporem dicit uix intelligibilem: quod illi ad carnem mediam citri referunt. Nam prima & inferior facile suum ostendit saporem. t Felicis mali: secundum eos qui dicunt Citrum fęcundum. Nam hęc arbor Citrus omni pene tempore plena est pomis: quę in ea partim matura & partim acerba, partim adhuc in flore sunt posita: aut certe felicis salubris. Nulla enim efficacior res est ad uenena pellenda. u Sęue nouercę: aut illę quę sęuę sunt: aut epitheton est omnium nouercarum. x Non innoxia uerba: liptotes figura est. id est nocentissima. Et est argumētum quasi parum putet uenena miscere: nisi etiam magicos cantus addiderint. y Membris agit atra uenena: Radices: Nuces: Lupini: Citrum: Apium: prosunt contra futurum non contra iam acceptum uenenum. Vnde etiam ante ullas alias epulas hęc solebant mensis apponere. Apparet ergo non eum de Citro loqui in presenti quum dicit. Membris agit atra uenena iam data.
z Facienque simillima Lauro. Figura Ciceronis: qui ait in Cęsarianis. Sed simillimum deo iudico

Sane ēt hoc ꝓbat citrū non eē. nā citri arbor multū nō pōt crescere: & multa hēt folia maiora quā laur⁹. a Si nō aliū late & infinitū emittit suū odorē: & lōge aliū quā laurus. b Flos apprima tenax appria .i. maxie. & est nomē pro aduerbio: sicut & pede terrā crebra ferit pro crebro. c Animas λυσπνῶιαν .i. pulmonis uitiosū anhelitū: qd̄ exprimit subdēs. Senib⁹ medicātur anhelis. d Olētia ora putrētia .i. λυσωλίαν oris. Notādū sane huic uni tantū arbori incubuisse Virg. & expressisse ubi qualis sit: cui⁹ potestatis: sicut in quarto de herba amello. Qd̄ qui de arboribus aut herbis scripserūt in oībus exequitur. e Sed neq; Medorū siluę. Iam incipit laus Italię quā exequitur sedꝫ

Et si non alium late iactaret odorem:
Laurus erat: folia haud ullis lābentia uentis:
Flos[b] apprima tenax: aīas[c]: & olentia[d] medi
Ora fouent illo: & senibus medicātur anhelis.
Sed[e] neq; medoꝝ siluæ ditissima terra.
Nec pulcher gāges[f]: atq; auro turbidus hermus[g]
Laudibus[h] italiæ certent: non[i] bactra: neq; indi
Totaq; turiferis pancaia[k] pinguis harenis.
Hæc[l] loca non tauri spirātes naribus ignem
Inuertere: satis imanis dentibus hydri.
Nec galeis densisq; uirū seges[m] horruit hastis.
Sed grauidæ[n] fruges & bacchi massicus humor[o]
Impleuere: tenēt oleæq; armentaq; læta.
Hinc bellator equus campo sese arduus[p] infert.
Hinc[q] albi clitunie greges: & maxima[r] taurus
Victima: sæpe[s] tuo perfusi flumine sacro
Romanos ad templa deum duxere[t] triūphos.
Hic[u] uer assiduū: atq; alienis mēsibus æstas.
Bis[x] grauide pecudes: bis[y] pomis utilis arbos.
At[z] rabidæ tigres absunt: & sæua[a] leonum
Semina: nec[b] miseros fallūt aconita legentes.
Nec rapit imensos orbes per humū: neq;[c] tanto
Squameus in spiram tractu se colligit anguis
Adde[d] tot egregias urbes: operūq; laborem:
Tot congesta manu præruptis oppida saxis:
Fluminaq;[e] antiquos subterlabentia muros.
An mare[f] qd̄ supra meorem, quodq; alluit infra.
An ne lacus tantos: te[g] lari maxime, teque[h]

præcepta rhetorica. nā dicit eā & habere bona oīa & carere malis uniuersis. f Ganges Indię fluuius: p quē ꝓuītia significatur. g Hermus: Lydię fluuius hareas aureas trahēs h Laudibus Italię certet: figuratę: naꝫ certo tecū dicim⁹. i Non bactra: regio iuxta Assyrios: ūde & populi bactriani. k Pancaia: arabia ut supra diximus. l Hęc loca nō tauri spirātes narib⁹ ignē: quales fuerūt in in colchidē ciuitate Scythię. Naꝫ hoc hēt fabula. Iason colchos ꝓfectꝰ ad tollēdū uellus aureū: qd̄ dicarat Marti phryx⁹: fretus Medeę auxilio: & puigilē draconē occidit: & eius dētes seuit: iunctis tauris ignē flātib⁹: ūde nati armati sūt: qui primū fecerūt ipetū in Iasonē frustra: postea mutuis uulneribus se cōciderūt. Has aūt ei coditōes Oetes rex ꝓposuerat: cui Apollo rñderat tā diu eū fuisse regnaturū quā diu illud uell⁹ fuisset i tēplo. m Seges horruit: horribilis apparuit ñ placuit Seges āt quia de semie: n Grauidę fruges: large abūdantes. o Massic⁹ hūor .i. uinū capanū: a massico mōte cāpanię p Arduus: celsus. q Hinc albi clitūnie greges: & maxīa taurus uictima: clitūnc uocatiuus est. Clitūnus aūt fluui⁹ ē in meuania: quę ꝑs ūbrię ꝑtis thuscię. De quo fluuio dicit Plinius in historia naturali: ꝙ aīalia quę eū potauerūt albos fętus creāt. r Maxīa uictīa: quia triūphātes de albis tauris sacrificabāt. s Sępe tuo ꝑfusi flumine sacro: flumīe fluento. Perfusi aūte tauri qui ante triūphātes usqꝫ ad tēpla ducebātur: aut ante ꝑfusi greges itelligamus. qd ad equos triūphales pōt referri. t Duxere triūphos: si equi duxerunt si boues deduxerunt. u Hic uer assiduū atque alienis mēsibus ęstas: uer assiduum uerna temperies. nā uer ꝓprie assiduū eē non potest seu longum. x Bis grauidę pecudes: uerū est. Inde etiā est in bucolicis. Lac mihi non ęstate nouū non frigore defit. y Bis pomis utilis arbos .i. bifere sūt arbores. z At rabidę tigres absūt: malū armenię. a Et sęua leonū semia: malū Lybię: semia: genera. Et est Lucretii sermo: nā ꝙ ait sęua: aut crueta accipim⁹. aut re uera sęua semia: ut eiꝫ ait Pli.. Animalia q̄ sunt cū acutis ūguib⁹ frequēter parere nō pñt. uitiātur eiꝫ intrinsecus se mouētib⁹ pullis. b Nec miseros fallūt acōita legētes. Mira arte usus est ut excusaret rem quā negare non poterat. nā aconita nascūtur in Italia: sed ea nō obesse dicit: quia sūt oīb⁹ nota. Aconita āt nata dicūtur eē de spumis cerberi: quo tpe Hercules eū ab iferis traxit. Qd̄ quia in saxis & cotib; nascīt aconitū dicit̄ ἀπὸ τῆσ ἀκόνησ. id est a cote: & dicim⁹ τὸ ἀκόνιτον καὶ τὰ ἀκόνιτα. c Neq; tanto squameus: Sūt quidā serpētes in Italia: sed non tales quales in ęgypto: aut in Africa. in spira aūt dicit in collectionē uolubilitatis: qd est a funibus tractū. d

d Adde tot egregias urbes. Laudat Italiam a ciuitatibus: quas & plures habet & maximas & opportunissimi collocatas. e Fluminaque antiquos subterlabentia muros. Quod laudat etiam Cicero in re publica. f Mare quod supra. id est mare Adriaticum. Quodque alluit infra. id est Thyrrenum. g Te lari: Maxime larius est lacus uicinus alpibus: qui iuxta Catonem in originibus per sexāginta tenditur milia. Et larius lari uocatiuus facit: sicut Iusius iuli: Mercurius mercuri. h Teq; ue fluctibus & fremitu assurgens Benace Marino.

Benacus lacus est Italię: qui magnitudine sui tēpestates imitatur marinas. assurgēs aūt uocatiuꝰ est casus: ut sit memoré & te o Benace assurgēs. i. tumescēs. Fremitu marino aut certe āptotos est. i. casus pro casu assurgēs pro assurgentem. i An memorē portus lucrino que addita claustra: in baiano sinu campanię cōtra puteolanā ciuitatē duo lacus sunt. Auernus: & Lucrinus: qui olim ꝓpter copiam pisciū uectigalia magna pręstabāt. Sed quū maris impetꝰ plerūque irrūpens exinde pisces excluderet: & redēptores grauia dāna paterētur supplicauerūt senatui: & ꝓfectus C. Iulius Cęsar ductis brachiis exclusit partem maris: quę ante infesta esse cōsueuerat. Reliquit breue spaciū per

Fluctibus: & fremitu assurgens benace marino:
An[i] memorē portus. lucrinoque addita claustra.
Atque[k] indignatū magnis stridoribus æquor:
Iulia qua ponto longe sonat unda refuso:
Tyrrhenusq; fretis immittitur æstus auernis.
Hæc eadem argenti riuos: ærisque metalla
Ostendit uenis: atque[l] auro plurima fluxit.
Hæc genus acre uirū marsos: pubēq; sabellam.
Assuetūque[m] malo ligurē. uolscosq;[n] uerutos
Extulit[o] hæc decios marios[p] magnosq; camillos[q]
Scipiadas[r] duros bello: & te maxime cæsar:
Qui nunc extremis asię iam uictor in oris
Imbellem[s] auertis romanis arcibus indum:
Salue magna[t] parens frugū saturnia tellus:
Magna uirum: tibi[u] res antiquæ[x] laudis: & artis
Ingredior sanctos ausus recludere fontes.
Ascræūque[y] cano romana per oppida carmen.
Nunc[z] locus aruorū ingeniis[a]: quæ[b] robora cuiq;
Quis[c] color: & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles[d] primū terræ: collesque[e] maligni:
Tenuis[f] ubi argilla: & dumosis[g] calculus[h] aruis:
Palladia gaudet silua uiuacis[i] oliuæ.
Indicio est tractu[k] surgens oleaster eodem:
Plurimus: & strati baccis siluestribus agri.
At quæ pinguis humus: dulciq;[l] uligine læta:
Quiq; frequēs herbis: & fertilis ubere cāpus:
Qualem sæpe caua montis conualle solemus
Despicere: huc summis liquūtur rupibus amnes:
Felicēque[m] trahūt limū: quique editus austro:
Et[n] filicem curuis inuisam pascit aratris:
Hic tibi prœualidas olim[o] multoq; fluentes
Sufficiet baccho uites: hic fertilis uuæ:
Hic laticis: qualem pateris[p] libamus & auro.
Inflauit[r] cū pinguis[q] ebur tyrrhenus ad aras.

auernū: qua & pisciū copia possent intrare: fluctꝰ non erāt molesti. Quod opus Iulii dictū est. Sed hoc ambitiose undā Iuliā appellauit fremētē contra moles a Iulio oppositas. k Indignatū magnis stridoribus ęquor. Indignatū a solita exclusum licētia: & indignationē suā stridoribus ꝓdens. l Auro plurima fluxit. i. copiosior fuit in rē preciosiorē. m Assuetūque malo ligurē. i. labori. n Volscosque uerutos: Italię populi sūt. o Extulit hęc decios creauit. Decii aūt duo fuerūt: quorum unus bello latino: alter gallico se pro re pu. deuouerūt. p Marios. Narii multi fuerūt: quorū unꝰ fuit septies cōsul. q Camillos: abusiue pluralem numerū ꝓ singulari. Nā Camillus unus fuit qui a gallis sublata signa reuocauit. r Scipiadas duros bello: Scipiadas ꝓ scipionibus dixit: sicut amazonidū ꝓ amazonū alibi posuit. Scipiōes āt duo fuerūt: auus: & nepos: quorū unꝰ leges uictę carthagini iposuit: alter eandē diruit. Hęc āt oia plenius in sexto mēorauimꝰ. s Imbellē auertis Romanis arcibus indū: a uertēdo reddis imbellē: Romanis aūt arcibus a Romanis urbibus a Romāo impio. t Magna uirū: uirorū fortiū. Et iam concludit laudās eam a uiris: a fertilitate rerū: a saturni impio. u Tibi res antiquę laudis & artis ingredior. tibi i tuā utilitatē scribo carmē georgicū. x Antiquę aūt laudis: uel magnę: uel ꝙ apud antiquos ingēti hnore fuit agricultura. y Ascręū que carmē hesiodicū. Nā Hesiodus ascręus de ciuitate Ascra fuit. z Nūc locus aruorū: Nunc inquit tēpus est naturā agrorū describere. a Ingeniis: naturis. Multi culpāt hoc loco Virgiliū ꝙ in unum coegit quattuor librorū ꝓpositiōes. Nā & de aruo & de cōsito & de pascuo & de florido isto loco cōmemorat: quod ideo non est reprehendendum: quia nō ea late exequitur: sed carptim: & breuiter transit: quę latius explanat in singulis. b Quę robora cuique: quę sit uniuscuiusque possibilitas. c Quis color: quę species sicut dicimus: quo colore ille recitauit. i. specie. Licet breuitēr et sit dicturus de colore terrarū. d Difficiles: pene steriles: & parū creātes. e Colles maligni. i. nō fecūdi. f Tenuis ubi argilla: sine humore: quia est & pinguis. g Dumosis: spinosis: & uepibus plenis. h Calculus: lapis breuis terrę admixtus dictus calculꝰ ꝙ sine molestia sui breuitate calcꝰ ē

i Viuacis oliuę: diu uiuētis. Hic supra tarde crescētis oliuę. Res eī diu duratura tarde crescat necesse ē. k Tractu: plaga regiōe. l Dulciq; uligine leta: terrę uligo ꝓprie ē naturalis eiꝰ hūor ex ea nūquā recedēs: būi ār dulci addidit ad discretiōe; amare. uliginosus ergo ager ē sp hūidꝰ. nā hūidꝰ dicitur qui aliqñ siccatur. m Felicē limū terrarū. i. fertilē. nā fluminū limꝰ est nocuus huc illuc. n Filicē aut. inui. filices radices sibi inuicē nexę ēt cū auulsę fuerit renascuntur. o Olim: quouis tempore. p Pateris & auro. id est pateris aureis: endiadis facit ut molemque & montes. q Pinguis tyrrenus: uel cum narum. s carnibus. r Inflauit ebur: tibiarū dicit: quibus in aure sacerdotis canis solebat.

s Lácibus pádis: aut patulis: aut extorũ pódere curuatis. t Fumátia reddimus exta: sacerdotũ usus est uerbo. Reddi enĩ dicebátur exta cũ ꝓbata & elixa arę supponebátur. u Aut uréte culta capellas. Omne eĩ quod momorderit urit & exsiccat: uńde est. Et admorso signata in stirpe cicatrix. x Saturi: aut fęcũdi: aut quod est iuxta oppidũ saturi Tarétũ eĩ; & saturũ uicinę sũt sibi calabrię ciuitates. Horatius. Me saturę iano uectarim rura caballo. y Liquidi fontes: puri: sine pestiletia. z Et quãtũ lõgis carpét armeta diebus. Exigua tantũ gelidus ros nocte reponet: ut in ęneide diximꝰ. Hoc dicit Varro fuisse in rosulano agro: posq̃uã uelinus siccatꝰ est lacus: tãtã ibi longã perticã magnitudo superaret herbarũ. a Aut ũde iratus. s. infęcũditati diuturnę. b Antiquasq domos: aut re uera ãtiquas: aut caras. Salu. Tantũ antiquitatis curę que maioribus pro Italica gente fuit. Est autẽ; ecuasis in ista descriptiõe. c Ieiuna glarea: sicca & sterilis terra. d Cassia & rosmarinus apibus aptę sunt herbę. e Tophus scaber lapis asprimꝰ. unde & scabies dicta ab aspitate. f Nigris chelydris: nocẽtibus. g Negãt. s. Nicãder & solinus qui de his rebus scripserũt. h Dulcem ferre cibũ: ordo est ęque dulci: hoc est tam dulcẽ. i Que tenuem exhalat nebulã: nũc dicit agrũ oĩuz rerũ feracem. Quattuor quippe imitatur genera agrorũ qui solus potest quod illi quattuor: sicut sequẽtia indicant. k Fumosq; uolucres: quasi fumos: scilicet ex humore. l Queq; ue suo semper: naturali s. nõ coacto. m Nec scabie & salsa rubigine ferrum proprię. Nam rubigo quasi scabies ferri est. n Talem diues arat capua: ideo diues quia talem arat. o Et uicina uesuuo. Vesuuius mons est ligurię sub alpibus positus. Nam campanię mons quidam uesuuius dicitur: pro quo multi uesuuum positũ uolunt. p Et uacuis clanius non ęquus acerris. Accerrę ciuitas est campanię: haud lõge a Neapoli: quam clanius pręterfluit fluuius. Cuius frequens inundatio eam exhaurit: unde ait uacuis: id est infrequẽtibus. Supra morem: abũdãter plus ęquo. Isti autem uersus incõparabiles sunt tanta; habent sine pissologia aliqua repetitionem. q Densa magis cereri: bene addidit magis. Nã hoc uult ostẽdere quid ubi melius nascitur. Potest & enim frumentum in rarã: & uinum in densa: sed non fęliciter nasci. r Ante locum capies: eliges: ut aut capere aut captas iam despectare uidetur. s In solido: ne ager sit concauus.

Lancibus[s] & pandis fumantia[t] reddimus exta.
Sin armenta magis studium: uitulosq; tueri:
Aut foetus ouium: aut[u] urentes culta capellas:
Saltus: & saturi[x] petito longinqua tarenti:
Et qualem infoelix amisit mantua campum:
Pascẽtem niueos herboso in flumine cygnos.
Non liquidi[y] gregibus fõtes. nõ gramia desunt.
Et[z] quãtum longis carpent armenta diebus:
Exigua tantũ gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere: & presso pinguis sub uomere terra:
Et cui putre solum nãq; (hoc imitamur arando)
Optima frumẽtis: non ullo ex æquore cernes
Plura domũ tardis decedere plaustra iuuencis:
Aut[a] unde iratus siluam deuexit arator.
Et nemora euertit multos ignaua per annos:
Antiquasq;[b] domos auium cũ stirpibus imis
Eruit. illæ altum nidis petiere relictis.
At rudis enituit impulso uomere campus.
Nam ieiuna[c] quidem cliuosi glarea ruris
Vix hũiles apibus casias[d] roreq; ministrat.
Et tophus[e] scaber & nigris[f] exexa chelydris
Creta: negant[g] alios æque serpẽtibus agros
Dulcem[h] ferre cibum: & curuas præbere latebras
Quæ[i] tenuẽ exhalat nebelã: fumosq;[k] uolucres:
Et bibit humorẽ: & cum uult ex se ipsa remittit:
Quæque[l] suo uiridi semper se gramine uestit:
Nec[m] scabie: & salsa ledit rubigine ferrum:
Illa tibi lætis intexet uitibus ulmos.
Illa ferax oleæ est: illam experiere colendo
Et facilem pecori: & patientẽ uomeris unci.
Talem[n] diues erat capua: & uicina[o] uesuuo
Ora iugo: & uacuis[p] clanius non æquus acerris:
Nunc quo quãq; modo possis cognoscere dicam
Rara sit: an supra morem si densa requiras
Altera frumentis qm̃ fauet: altera baccho:
Densa[q] magis cereri: rarissima quæque lyæo
Ante[r] locum capies oculis: alteq; iubebis
In[s] solido puteum demitti: omnẽq; repones

Rursus humũ: & pedib⁹ summas æquabis harenas:
Si deerunt rarum pecorique & uitibus almis
Aptius[t] uber erit: sin in sua posse negabunt
Ire loca. & scrobibus superabit terra repletis
Spissus ager: glebas[u] cũctãtes crassaque terga
Expecta[x]: & ualidis terram ꝓscinde iuuencis
Salsa autem tellus: & quæ perhibetur amara:
Frugibus infelix ea nec[y] mansuescit arando:
Nec baccho gen⁹ aut pomis sua[a] nõia seruat.
Tale dabit speciẽm[b] tu spisso[c] uimine quallos
Collaque prælorum[d] fumosis deripe tectis.
Huc ager ille malus: dulcesq; a fontibus undæ
Ad plenũ calcetur: aqua eluctabitur[e] omnis
Scilicet: & grãdes ibunt per uimina guttæ.
At sapor indiciũ faciet manifestus. & ora
Tristia tentãtum sensu torquebit amaror[f]
Pinguis item quæ sit tellus: hoc deniq; pacto
Discimus: haud unquã manibus iactata fatiscit:
Sed picis in morem ad digitos lentescit habẽdo[g]
Humida maiores herbas alit: ipsaq; iusto[h]
Lætior: ha[i] nimium ne sit mihi fertilis illa:
Neu se prævalidã primis[k] ostẽdat aristis.
Quæ grauis est: ipso tacitam se põdere prodit:
Quæq; leuis: prõptũ est oculis prædiscere nigrã
Et quisqs[l] color. at sceleratũ[m] exquirere frigus
Difficile est: piceæ tãtum taxique nocentes
Interdum: aut hederæ[n] pandũt uestigia nigræ.
His[o] aiaduersis: terram[p] multo ante memento.
Excoquere. & magnos scrobibus cõcidere mõtis.
Ante supinatas aquiloni ostẽdere glebas:
Quam lætũ infodias[q] uitis gen⁹: optima putri
Arua solo. id uenti curant gelideque pruinæ.
Et[r] labefacta mouens robustus iugera fossor
At si quos haud ulla uiros uigilantia fugit:
Ante locum similẽ exquirũt: ubi ꝑma paretur
Arboribus[s] seges: & quo mox digesta[t] feratur.
Mutata ignorent subito ne semina matrem[u]
Quin etiam cæli regionem in cortice signant.
Vt quo quæque modo steterit: qua parte calores
Austrinos tulerit. quæ terga obuerterit axi:
Restituant: adeo in teneris cõsuescere multũ est
Collibus[y]: an plano melius sit ponere uites
Quære prius: si pinguis agros metabere[z] campi
Densa[a] sere: in denso nõ segnior ubere bacchus.

t Aptius uber erit: aptior ubertas & fertilitas. u Glebas cũctantes: ualidas: graues: & magnas: ut Auidusq; refringit cũctãte. x Expecta: proba: y Nec mãsuescit arãdo: dũ arat. alibi de arborib⁹: ita exuerint siluestrẽ aim̃. a Sua noia. ꝓpriã generositatẽ: ut & nos aliqd nomenq; decusq; gessimus. b Tale specimen. talẽ ꝓbatiõnẽ. c Spisso uimine quallos. spisso uimine ꝓ spissi uiminis: d Prelorũ. i. quallos p quos uinũ defluit: qui & ipsi a colãdo dicti sunt. Pręla aũt trabes sũt: quib⁹ uua iam calcata pręmit. e Eluctabitur: cũ mora egredieť. f Amaror: amaritudo: & est sermo Lucretii: & uera lectio. nam multi amaro legũt: ut sit sensu amaro. g Habẽdo: dũ habeť lẽtescit: cohęret. h Iusto lętior: ultra modũ plus quã oportet. i Ah nimiũ ne sit mihi fertilis illa id est ne herbę plus quã oport; cre'cẽtes spem adimat frumẽtorũ. Vñ ait in prio. Luxuriẽ segetũ tenera depascit in herba. k Primis aristis. i. herbis surgẽtib⁹: quarũ luxuries futuris frugibus nocet: quas culmi tenues ferre nõ pñt. l Et quisquis color. uera lectio est quisquis color. nã male quidã. & quiscunq; legunt excludẽtes at: ut sit. Et quiscunque color. m Sceleratũ exquirere frig⁹ difficile ẽ. Alii colos legunt ut exclusos fiat synalimpha & scãdamus: & quiscunque colat sceleratũ: ut sit quẽadmodũ iter se coiisse uiros: & decernere ferro qđ non ꝓcedit. tũc eni r in s mutaťi cũ lõga op⁹ ẽ syllaba: ut labor labos: honor & honos. Hic ãt nõ solũ lõgã nõ facit syllabã: sed et excludiť s cũ supiori uocali. iđe legẽdũ est & quisquis color. qđ nec obscuritatẽ affert: nec fidẽ derogat lectiõi. Sceleratũ nocens oĩa exurẽs. n Hederę pãdũt uestigia nigrę: hederę indicãt frig⁹: nã uestigia indicia dicit: Nigrę aũt dicit ad albarũ discretiõnẽ: ut hedera formosior alba. o His aiaduersis. i. agri qualitate deprehẽsa p Terrã multo ãte memẽto excoquere. hoc dicit non esse eo ãno ponẽdas uites: quo fodiũtur scrobes: s post annũ: ut calore: & frigore: & labore rustici possit terra putrefieri: q Infodias: obruas. r Et labefacta mouẽs. Hypallage mouẽs & labefaciẽs ãte locũ similẽ exquirũt: dicit in trãslatiõe arborũ similẽ terrã ẽe requirẽdã: s Arborib⁹ seges quia de seminario loquiť arborũ hĩ segetẽ appellauit. t Digesta ordinata: ut digerit in nũerũ. u Matrẽ terrã: ut antiquã exquirite matrẽ. x Quę terga obuerterit axi: septẽtriõni: nã gręce axis [illegible] dicitur. y Collib⁹ an plão: atq; supra ait denique apros Bacch⁹ amat colles: sed ẽt in uallib⁹ põi posse uites supius indicauit: ut. Hic tibi pręualidas olim multoq fluẽtes. Sufficiẽt bacho uites: unde mõ utrũque cõp'ectitur: qt dicit quẽadmodum in collib⁹ uites ponere debeamus. z Metabere: eliges. Et longe alia significatio est metor metaris. Vnde Lucanus. Hesperios audax ueniam metator in agros. Et alia metior metiris. Illud. a Densa pro densę: ut pede terrã crebra ferit pro

crebro. b Indulge ordinibus. i. da opam: & ordines effice largiores. nam de plano ait densa sere. c In unguē: ad pfectiōe; & est trāslatio a marmorariis: qui iūcturas unguibus pbāt. Hora. Ad unguē factus homo. d Arboribus positis uitibus ordinatis. e Secto ducto: unde & secte philosophorū dicūtur. i. ductus. f Quadret: cōsētiat: cōgruat trāslatio a quadris lapidibus: qui sibi bn̄ cōuenıūt. g Fluctuat: splēdet. h Numeris: ordinatiōibus. i Vt pascat: delectet: ut. Atque animū pictura pascit inani. k Forsitan & scrobib⁹ quę sint fastigia quęras: ut etiā supra diximus: scrobes masculini sūt generis. Nā & Cicero in ęconomicis sic dicit. & Plautus ait. Sexagenos scrobel. Minor aūt est Lucani: & Gracchi auctoritas. uā Lucanus ait. Exigua posuit scrobe. Gracchus. Abunde fossa scrobis est. quod exēplū in Terētiano est. l Qę sint fastigia quęras. fastigiū & sūmę & infime ptis possumus dicere: sicut altum & mare & cęlum dicimus. Hinc est. Cęlūque pfundū; quū & puteus sit pfūdus. m Ausim: ausus sum: uel audebo. Sulco. idest fossa. Aesculus in primis arbor est glandifera: quę licet ab esu habeat deriuationē: tamē per ae scribitur: sicut & caelatum: quod est participiū: licet a celo celas sit dictum. o Flabra. hoc nomē tātum pluralem recipit numerū: ab eo uero φ flamina flamen possum⁹ accipere: licet sit uitandū pꝑter aliam significationē. Nam dicitur flamen dialis: flamen martialis. p Neue inter corylum. Radices enim eius nocent uitibus: q Neue flagella sūma pete flagella: dicūtur summę arborū partes ab eo φ uētorū crebros sustinet flatus. r Tantus amor terrę. i. sic diligēter a rusticis ager est colēdus. s Ferro retuso: optuso: quo uites quassantur: potius quam putātur. t Neue oleę siluestrę: non φ prosit: sed ut etiā; ipse dicit pꝑter casum incendii. u Incautis pastorib⁹: neg ligētibus: & circa alia occupatis. x Ruit atram nube; egerit: & emittit: & ruere fecit. Nam modo ruit actiuam habet significationē. y A uertice ab aquilone: ut hic uertex nobis semp sublimis. z Ferens: flans ut fieret uento mora ne qua ferēti. a Hoc ubi: subaudi cōtigerit. b Infelix infęcūdus: & sterilis. c Supat. supestūt. Quid puer Ascanius superat: d Ne tibi tam prudens. dicit puo tpe uites sūt ponēdę: & pbat tollerabilius autūno meli⁹ uerno. nā dictur⁹: Ver adeo frondi nemorum: uer utile siluis. e Concretam radicem: ante enim quasi gutta queda, ex terra & humore procreatur: quę postea tenditur in radicem. f Verę rubenti: floribus splendido.

Sin tumulis accliue solum: collesq; supinos:
Indulge[b] ordinibus: nec secius oīs in unguem[c]
Arboribus[d] positis secto[e] uia limite quadret[f]
Vt sæpe ingenti bello cum longa cohortes
Explicuit legio: & campo stetit agmen aperto:
Directæque acies. & late fluctuat omnis[g]
Aere renidenti tellus: necdū horrida miscent
prælia: sed dubius mediis mars errat in armis.
Omnia sint paribus numeris[h] dimensa uiarum.
Non animū modo uti pascat[i] pꝑspect⁹ in amnē
Sed quia non aliter uires dabit omibus æquas
Terra: nec in uacuū poterūt se extēdere rami.
Forsitan[k] & scrobibus quæ[l] sint fastigia quæras.
Ausi: m[m] uel tenui uitem cōmittere sulco.
Altius ac penitus terræ defigitur arbor:
Aesculus[n] in pꝑmis quæ quantū uertice ad auras
Aethdrias: tantū radice in tartara tendit.
Ergo nō hiemes illam: nō flabra[o]: neq; hymbres
Conuellūt: īmota manet: multosque per annos
Multa uirum uoluens durando sæcula uincit.
Tum fortes late ramos & brachia tendens
Huc illuc media ipsa ingētem sustinet umbram.
Neue tibi ad solem uergant uineta cadentem.
Ne[p] ue inter uites corylū sere: ne[q] ue flagella
Sūma pete, aut sūma defringe ex arbore plantas
Tantus[r] amor terræ: neu ferro[s] læde retuso
Semina. ne[t] ue oleæ siluestres insere truncos:
Nam sæpe incautis[u] pastoribus excidit ignis:
Qui furtim pingui primū sub cortice tectus
Robora cōprehendit: frondesq; elapsus in altas
Ingentem cælo sonitū dedit: inde secutus
Per ramos uictor: perque alta cacumina regnat.
Et totum inuoluit flāmis nemus: & ruit[x] atram
Ad cælum picea crassus caligine nubem:
Præsertim si tempestas a uertice[y] siluis
Incubuit: glomeratque ferens[z] incendia uentus
Hoc[a] ubi: non a stirpe ualent: cæsæque reuerti
Possunt: atque ima similes reuirescere terra.
Infelix[b] superat[c] foliis oleaster amaris.
Nec[d] tibi iam prudens quisquā pꝑsuadeat auctor
Tellurem borea rigidam spirante mouere.
Rura gelu tunc claudit hiems: nec semine iacto
Concretam[e] patitur radicem affigere terræ.
Optima uinetis satio est: cum uere[f] rubenti

Candida uenit auis longis inuisa colubris:
Prima uel autũni sub frigora: cũ rapidus sol
Nõdũ hiemẽ contigit equis: iam præterit æstas
Ver adeo frondi nemorũ: uer utile siluis:
Vere tumẽt terræ: & gẽitalia sẽmina poscunt.
Tum pater oĩpotẽs fœcũdis imbribus æther
Coniugis in gremiũ lætæ descẽdit: & omnes
Magnus alit magno cõmixtus corpore foetus.
Auia tunc resonãt auibus uirgulta canoris:
Et uenerẽ certis repetunt armenta diebus.
Parturit almus ager: zephiriq; tepẽtib9 auris:
Laxãt arua sinus: supat tener oĩbus humor:
Inq; nouos soles audent se gramina tuto
Credere: nec metuit surgẽtes pãpinus austros:
Aut actũ cælo magnis aquilonib9 imbrem
Sed trudit gẽmas: & frõdes explicat oĩs
Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies: aliũ ue habuisse tenorem
Crediderim: uer illud erat: uer magnus agebat
Orbis: & hibernis parcebant flatibus euri.
Cum primũ lucem pecudes ausere: uirũq;
Ferrea pgenies duris caput extulit aruis.
Immissæq; feræ siluis: & sidera cælo.
Nec res hũc teneræ possent pferre laborem:
Si non tanta quies iret frigusq; caloreq;
Inter: & exciperet cæli indulgentia terras.
Quod supest qcũq; premes uirgulta per agros
Sparge firmo pingui: & multa mẽor occule terra
Aut lapidẽ bibulũ: aut squallẽtis ĩfode cochas
Inter eiz labẽtur aquæ: tenuisq; subibit
Halitus: atq; aĩos tollent sata: iãq; reperti
Qui saxo sup atque ingẽtis põdere testæ
Vrgerẽt: hoc effusos munimen ad imbres.
Hoc ubi hiulca siti findit canis æstifer arua:
Seminibus positis supest deducere terram
Sæpius ad capita: & duros iactare nipentes.
Aut presso exercere solũ sub uomere: & ipsa
Flectere luctãtes inter uineta iuuencos.
Tum leues calamos: & rasæ hastilia uirgæ
Fraxineasq; aptare sudes: furcasq; bicornes.
Viribus eniti quarũ: & contẽnere uentos.
Assuescãt: sũmasq; sequi tabulata per ulmos
Ac dum pma nouis adolescit frõdibus ætas
Parcẽdũ teneris: & dum se lætus ad auras

g Candida auis. Lutea. Serpẽte ciconia pullos pascit. h Vere tumẽt terræ. Asper simpliciter accipitur terræ nõiatiuus pluralis sit. Donatus uero terræ genitiuũ uult esse singularẽ: ut sit sensus non tanta distinctiõe. Vere tumẽt siluæ. Ca suprorib9 terræ. & genitalia sẽmia requirũt terrarũ: sed melius aspũ sequimur: ut genitalia sẽmina quæ nos sacrimus intelligamus. nõ quæ siluæ ex terra suscipiũt. i Genitalia aũt dicim9 sẽmina quib9 aliquid procreatur & gignitur. Tumet: suspẽditur. k Tum pater oĩpotẽs: interdũ pro aere Iuppi. accipit aliquoties & pro aere: & pro æthere Iuppiter. Iuno uero pro terra: & aqua põitur: sicut hoc loco intelligim9. nam æther non hẽt pluuias: ũde Iouẽ pro æthere accipim9: cui attribuũtur aer. & æther: quæ duo mixta terræ: & humori uniuersa pcreãt. Dicit aũt uerno tẽpore esse pluuias: quibus cũcta nasciũtur. ũde & fœcũdis imbribus dixit: quibus terra fœcũdatur. l Cõmixtus corpore: pro corpori: ut hæret pede pes. Ite, alibi. Et magno se corpore miscet. Licet possim9 accipe mixtus terræ magno suo corpore. i. æthere. m Certis dieb9: statutis legitimis a natura arcana quadã ratiõe dispositis: ut tractat Lucretius: qui dicit ratiõnẽ hãc ex ætheris calore descẽdere. n Almus ager: ab eo q nos alat: o Zephyri: fauonii: Alibi. Zephyro putris se gleba resoluit. Hora. Soluitur acris hiems grata uice ueris: & fauonii. p Nouos soles: uernales dies. q Nec metuit surgetes pãpinus austros: uarie dicit. nam supra ait. Audẽt se gramina tuto credere. r Trudit gemas: ppellit effundit in folia. s Non alios pria: hoc secũdũ licentiã poeticã dixit: nã falsum est. Cõstat enĩ post factũ mũdũ ex qualitate cursus solis tẽpora eẽ diuisa. t Tenore: ductum: u Ver illud erat: absoluta locutio: quicquid illud fuit uer fuit. x Hibernis: aspris: sæuis. y Ferrea pgenies: pcreata ex lapidibus ad laborẽ: alibi. Vñ hoĩes nati durũ genus. z Immissæq; feræ siluis. hũc ordinẽ pp arcadas tenuit: qui se pselenos esse asserũt. i. ãte lunã natos. qd & Cicero in fũdamentis na cõmẽorat. Et Statius qui ait. Arcades astris lunaq; priores. a Laborẽ: uel frigoris. uel caloris. b Si nõ tanta quies iret trãquillitas. & est Veris diffinitio. c Quod supest: non qd deest: sed qd sequit. d Premes: demerges: infodies: Quecũq; uirgulta siue de plãtariis: siue de arborib9. e Lapide bibulũ: qui arenari9 uocat. f Aut squallentes in fode cõcha. codicẽ pp admittẽda spiramina: fodiũtur. Lapis uero arenari9 aut pp spiramia: aut pp hauriẽdũ amorẽ: si forte nimi9 fuerit. Squalles: sordidas. g Aios tollẽt: sumẽt ex his reb9 magnanimitatẽ. i. aq; recpta. sũt diligẽtiores. h Effusos: ad imbres. i. cõtra nimias pluuias. s Hiulca siti: pæ nimiis calorib9 scissa. k Ad capita: circũ positarũ: & duros iactare bidẽtes: ad hoc cõmouẽdas ptinet glebas. l Flectere luctãtes iuuẽcos: cũ quadã moderatiõe ducere: ne tenera adhuc uitis

gulta cōcutiāt. m Leuis calamos.i.nitidos. n Et rasę hastilia uirgę.pręcipit & cānas: & uirgas radi oportere:ne uidelicet ex corticib⁹ rubigo aduersa uitib⁹ ꝓcreari possit. o Tabulata: sunt rami effusiores: & in plana tēdētes: nō ad altiora crescētes. p Per purū.i.p aerē. q Ipsa acie falcis nondū tētāda. Si acies legerim⁹ hic erit sensus. teneris adhuc uitib⁹ nōdū est falcis acies necessaria. Si acie subaudim⁹ uirgulta: aut sit ipsa uirgulta nōdū falcis acie tentāda sunt. r Stirpib⁹: solidiorib⁹ palmitib⁹.i.trūcis. ſ Texēdę sepes et. Alii hic distinguunt. Alii sepāt texēdę sepes: et & pec⁹ oē tenēdū. t Dū frōdis tenera. uera lectio est frōdis. Lucre. Frōdiferasq; domos auiū. hodie uero & a frōte: & a frōde un⁹ est nomiatiu⁹ frōs: ut frōs frōtis: & frōs frōdis. sicut & lēs a lēte: & a lende capitis breuiore pediculo. u Indignas āt hiemes: sęuas. x Solē potētē: intollerabilē grauē. y Siluestres uiri: boues agrestes qui i pirenęo nascūtur mōte posito iter gallias & hispanias. Sūt aūt exceptis elephātis maiores cęteris aialib⁹ dicti uiri ἀπὸ τῶν ὀρέων.i.a mōtib⁹. z Capreęq; sequaces psecutrices: ut Maleęq; sequacib⁹ ūdis. a Incūbēs scopulis.i.ēt saxa calore penetrās. b A morso: pticipiū est: ac si diceret ab roso. Non aliam ob culpā uictime numibus: aut per simi itudinem: aut per contrarietatem immolantur: per similitudinem: ut nigrum pecus Plutoni per contrarietatem: ut porca q̄ obest frugib⁹ Cereri: & cap qui obest uitib⁹ libero: Itē caprā Aesculapio qui ē de⁹ salutis: cū capra nūquā sine febre sit. c Aris āt oib⁹: nō sine causa dixit. nā cū nūinib⁹ cęteris uarie ꝓ qualitate regionū sacrificet: ut Venerī paphię tantū de thus thure: Vñ est. Haud equidē tali me dignor honore. Genitrici uero Veneri.i.Romanę ēt de uictimis. Liberu ubiq; cap imolat̄. d Vete.ine.pro.lu. primi ludi theatrales ex liberalib⁹ nati sunt: sō ueteres ait. Proscęnia āt sūt pulpita āte scęnā: in quibus ludicra exercent. e Pręmiaq; ingētis.i.per quadriuia. Quę cōpita appellant ab eo ꝙ multę uię in unā cōfluāt: & uillas: quę pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν.i. a fōtib⁹ circa quos uillę cōsueuerāt cōdi: ūde & pagani dicti sūt: q̄si ex uno fōte potātes. Cōpita: ūde ludi cōpitalitii. f Thesidę: Athenienses qui primi ludos instituere liberales. g Mollibus in pra. uctos: uel oleo: uel lixiua. In pratis aūt ideo ne lęderent cadētes. Vtres uero fiebāt ad insultationē etiā mortuorū corporū: ne quid ex eis cēt q̄d nō sentiret iniuriā. h Saliere: secundū artem dixit: nā antiqui salio salui dicebāt: nūc aūt & salii: Vnde Cicero in miloniana. Cum hic de rheda reiecta penula desiluisset: sic etiam ab eo quod est cano: non cecini: sed canui dicebant. Vnde Salustius. Cornua occanuerunt. i Necnon Ausonii Troia gens. id est etiam Romani hos ludos celebrant & canunt. nam hoc est uersibus incōptis. Ludūt. id est carminibus saturnio metro cōpositis: quod ad rhytmū solum uulgares cōponere consueuerunt. Horatius. Libertasque recurrētes accepta per annos lusit amabiliter. k Risuq; soluto.i.cachinno. l Oraque corticibus sumūt. quia necesse erat pro ratiōe sacrorū aliqua ludicra & turpia fieri quibus posset populo risus moueri: qui ea exercebāt ꝓpter uerecūdię remediū hoc adhibuerūt: ut psonas factas de arborū corticibus sumerent: ne agnoscerētur. m Et te bacche uocant hymnos in tuum honorem canunt. n Tibique oscilla mollia pensilia: ut Pisentis matres in mollibus. Oscillorū aūt uarię sunt opiniōes. Nam alii hanc asserūt fabulā. Icarus Atheniēsis pater Erigones: cum acceptū a Libero patre uinū mortalibus indicaret: occisus est a rusticis: qui cum plus ęquo potassent: & inebriati uenenū se accepisse credidissēt. Huius causis est reuersus ad Erigonē filia: quę cū eius comitata uestigia puenisset ad patris cadauer laqueo uitā finiuit. Hęc deorū uolūtate inter astra relata est: quā uirginē uocant. Canis ille est inter sidera collocatus. Sꝫ post aliquātū tēp⁹ Atheniēsib⁹ morb⁹ imissus est talis ut eorū uirgines quodā furore ad laqueū cōpellerentꝰ. Rñditq; oraculū sedari posse illā pestilētiā: si Erigonę & Icari cadauera requirētur. Quę cū diu quęsita nusquā inuēi

Palmes agit: laxis per^p^ purum imissus habenis:
Ipsa acie^q^ falcis nōdū tentādā: sed uncis
Carpendæ manibus frondes: uterque legendæ
Inde ubi iam ualidis amplexæ stirpibus^r^ ulmos
Exierint. tum stringe comas: tū brachia tonde.
Ante reformidant ferrum: tum denique dura
Exerce impia: & ramos compesce fluentes
Texendæ^ſ^ sepes etiā: & pecus omne tenendū est
Præcipue dum^t^ frons tenēra: iprudēsq; laborum
Cui sup indignas^u^ hiemes: solēque^x^ potentem
Siluestres^y^ uri assiduæ: capreæq;^z^ sequaces
Illudūt: pascūtur oues: auidæque iuuencæ.
Frigora nec tantū cana concreta pruina.
Aut grauis incūbens^a^ scopulis arentibus æstas.
Quātū illi nocuere greges: duriq; uenenum
Dentis: & admorso^b^ signata in stirpe cicatrix
Non aliam ob culpam baccho caper oibus aris^c^
Cæditur: & ueteres^d^ ineūt proscænia ludi:
Præmiaque^e^ ingētes pagos: & cōpita circum
Thesidæ^f^ posuere: atque inter pocula læti
Mollibus^g^ in pratis unctos saliere per utres.
Nec^i^ non ausonii: troia gens missa coloni
Versibus incōptis ludunt: risuque^k^ soluto.
Oraque^l^ corticibus sumunt horrenda cauatis.
Et^m^ te bacche uocant per carmina læta: tibique^n^
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

rũtur ad ostẽdẽdã devotionẽ suã Athenienses: ut etiã in alieno ea querere viderẽtur e longinquo suspẽderũt de arborib⁹ funẽ: ad quẽ se tenẽtes hoĩes hac atque illac agitabãtur. ut etiã quasi in aere illorũ cadavera querere viderẽtur. Sed cũ inde plerique caderẽt: inventũ est ut formas ad oris sui similitudinẽ facerẽt: & eas pro se suspẽderẽt: & moverẽt. Vnde & oscilla dicta sunt ab eo q in his cillerẽtur. i. moverẽtur ora. nã cillere est movere. ũde & furcille dictẽ sunt quibus frumeta cillẽtur. Alii dicũt oscilla esse mẽbra virilia de floribus facta: quẽ suspẽdebãtur per intercolũnia: ita ut in ea hoĩes acceptis clausis psonis impingerẽt: & ea ore cillerẽt. i. moverẽt ad risũ populo cõmovẽdũ. & hoc in Orpheo lectũ est. Prudentiorib⁹ tñ aliud placet: qui dicũt sacra Liberi patris ad purgationẽ aĩe ptinere. Omnis aũt purgatio aut per aquas: aut per ignẽ fit: aut p aerẽ: sicut & in sexto ait. Aliẽ pãdũtur inanes. Suspẽsẽ ad vẽtos aliis sub gurgite vasto infectũ eluitur scellus: aut exuritur igni: ut. Nunc p oscilla genus purgatõis. qđ maximũ est intelligam⁹. nã primũ aquẽ: secũdũ ignis: tertiũ aeris. o Hic. id est post hẽc sacra celebrata. p Largo: abũdãti & fertili. q Ergo rite suũ bac. dic. ho. Iuste igit Liberi sacra celebrabim⁹. Honestũ: pulchrũ r Carmib⁹ patriis. i. Romana lingua. Plereq; ei; sacra p gentiũ qualitate: pleraq; secũdũ suũ ritũ colũtur. nam hymni Libero apud grẽcos grẽca: apud latinos latina voce dicũtur. Hymni vero matris deũ ubiq; pprià. i. grẽcã linguã requirũt. ſ Ductus cornu stabit sacer hirc⁹ ad arã. stabit placebit. Tũc ei; est aptũ sacrificiũ cũ animal dedicatũ victimẽ patiẽs invẽitur. ũde alibi sic ait. Et statuã ante aras aurata frõte iuvẽcũ. i. placere faciã. Cõtra Luc. Discussa taurus ab ara. t Sacer aũt execrabilis: ut. Auri sacra fames. u Verubus colurnis. i. de corylo factis: & hoc ppterea: quia sicut caper est inimicus vitibus: qui Libero imolat: ita ẽt eis nocẽt coryli. Vñ & supra ait. Ne ve inter vites corylũ sere. x Est ẽt ille labor. Iam paulatim tendit ad vitiũ vituperatioñe dicẽs & infinitũ esse earũ laborẽ: ut cui unquã exhausti satis est: & incertũ fructũ: ut & iam maturis metuẽdus Iuppiter uuis: & ipsũ etiã fructũ pnitiosũ: ut bacchus: & ad culpã cãs dedit. y Exhausti: exhaustiõis fiũitiõis. qđ quia aspum visum est: se ad figurã trãstulit dicens exhausti: ut

Hinc[o] omnis largo[p] pubescit vinea foetu
Cõplentur, vallesque cavae: saltusq; pfundi.
Et quocũq; deus circũ caput egit honestum.
Ergo[q] rite suũ: baccho dicemus honorem
Carmibus[r] patriis: lancesque: & liba feremus.
Et ductus[s] cornu stabit sacer[t] hircus ad aram
Pinguiaq; in verubus[u] torrebim⁹ exta colurnis.
Est[x] etiã ille labor curãdis vitibus alter
Cui nũquã exhausti[y] satis est: nãq; oẽ quotãnis
Terq; quaterq; solu;[z] scindẽdũ: glebaq; versis.
Aeternũ[a] frãgẽda bidẽtibus: oẽne levandum[b]
Fronde nem⁹: redit[c] agricolis labor act⁹ in orbe;
Atq; in se sua per vestigia volvitur annus.
Ac iam olim[d] seras[e] posuit cũ vinea frondes:
Frigidus[f] & silvis aquilo decussit honorem:
Iam cũ acer[g] curas[h] vẽientẽ extẽdit in annum
Rusticus: & curvo[i] saturni dente relictam[k]
Persequtur vitem attõdens: fingitq;[l] putando.
Primus[m] humũ fodito: prim⁹ devecta; cremato
Sarmenta vallos[n] primus sub tecta referto:
Postremus metito[o]: bis[p] vitibus ingruit umbra.
Bis[q] segetem densis obducũt sentibus herbae
Durus[r] uterq; labor: laudato ingentia rura:

Servati ssim⁹ ẽqui p equitatis. z Omne solũ cõtinẽs. s. vites. a Aeternũ: sp & ppetuo. & absolute locut⁹ est. b Levãdũ: relevãdũ: spoliadũ. Omne ãt nem⁹ dicit. & arborũ: & vitiũ. Vñ & paulo post dictur⁹ est. Cis vitib⁹ ingruit umbra: c Redit agricolis labor actus in orbẽ. i. in ãni circuitũ labor se invicẽ sequitur rusticorũ: d Olim qñq;. Significat ãt finale tẽp⁹ autũni. e Seras frõdes. sero cadẽtes. Tarde ei; spoliãtur vites frõdib⁹. f Frigidus & sil. aq. decu. ho. Varronis hic est versus. g Acer rusticus: nõ quilibet: sed acer & diligẽs. h Curas vẽi. ex. quasi in tẽpore alieo pmeditat futurũ laborẽ. i Curvo sa. den. i. falce q est in ei⁹ tutela. Nã saturn⁹ dicit patri cẽlo falce virilia amputasse: quẽ in mari cadẽtia Venerẽ creaverũt. Qđ ideo fingit: quia nisi hũor de cẽlo in terras descẽderet: nihil crearet. Alii saturnũ deũ esse tẽporũ dicũt: quẽ sicut falx in se recurrũt. Alii vero dicũt saturnũ in pgressu nihil nocere: quũ retrograd⁹ est esse piculosũ: ideoq; eũ habere falcẽ in tutela: qđ & ipsa protẽta nihil valet retro acta: qcqd ei occurrit secat. k Relictã. s. a se paulo ante desertã. l Fingit: cõpõit: ut fingitq; pmẽdo. m Prim⁹ humũ fodito. i. ad laborẽ primũ te esse cõveit: ultimũ ad fruct⁹ legẽdos. Vinũ ei; factũ de uvis imaturis cito accescit: & i hoc loco est vitiũ vituperatio: quarũ fruct⁹ aut imaturi collecti depeũt. aut si earũ fuerit expectata maturitas: nihilominus pereũt. nam dictur⁹ est. Et iam maturis metuẽdus Iuppiter uvis. n Vallos pri. sub te. re. i. vitiũ sustẽtacula: quẽ nõ nullis locis sub tecta portãtur: ne imbrib⁹ cito depeãt: o Metito: vindemiato. p Bis vit. in. um. s. & ipsi⁹ vitis & arboris: quẽ ãputãda est: ut deptis foliis sol admitta t: quo possint uvẽ maturescere. q Bis seg. den. ob. sen. her: semel autũni: & semel vernali tpe. r Durus uter. la. & evellẽdarũ herbarũ & scindarũ frõdiũ: ſ Lauda. inge. ru. ex. col. hoc ẽt Cato in libris dicit ad filiũ de agricultura. Qđ iõ dictũ est: vel quia maiores agros incultos rura dicebãt. i. silvas: & pascua. Agrũ vero dicebãt eũ qui colit ut intelligam⁹ laudato ingẽtes silvas colito agrũ minorẽ. Vel q melius: quia ait in prio. Alternis idẽ tõsas cessare novales. Et segnẽ patiere situ durescere cãpũ. qđ fieri nõ põt nisi fuerit

ſpacia maiora terrarū. Nam & Cato ut diximus & Cicero in ęconomicis ob hoc laudāt prędia latifūdia Vel quia ut donatus dicit etiā nō culta prēstāt aliqd dominis. t Rusci. Ruscū uirgultū est ūde uites ligātur: & cōmeorat labores. qui licet circa alia: tñ pro uitib⁹ exercētur. Incultiq; exercet cura ſalicti: quaſi cū indignatiōe aut cauſa uitiū cura nos etiā ſpōte naſcētiū rerū fatigat. u Iam falcē arbuſta reponūt. i. iam putatę ſunt: nec falcē reqrūt. x Iam canit extremos effętus uinitorātes. Meli⁹ est effętus legere q̄ effętos: ut quidā uolūt & antes. Alii extremos uinearū ordines accipiūt. Alii macerias: quib⁹ uineta claudūtur: quę macerię fiūt de aſſis. i. de ſiccis lapidib⁹. ūde & aſſę tibię dicūtur. quib⁹ canit ſine chori uoce. Dicūtur aūt antes a lapidib⁹ eminētiorib⁹. qui interponūtur ad macerię ſuſtētandā. Nā ꝓprie antes ſunt eminentes lapides: uel colūnę ultimę: quib⁹ fabrica ſuſtinet. Etantes appellāt ἀπὸ τοῦ ἀντίχειν ad quā ętymologiā etiā extrēos ordines uinearū poſſum⁹ trahere: qui āte ſtāt. Hoc autē dicit. Iam canit ruſtic⁹ labore finito: tñ deēſſe nō pōt q circa culturā uitiū exercere adhuc debeat. y Puluiſq; mouēdus genus ipſum culturę puluerātio uocat. quo iminutę glebę uitib⁹ applicātur. z Maturis metuēdus Iuppiter uuis: aer more ſuo: cui⁹ uarietas laborē plerūq; decipit ruſticorū: & tacite uidetur admonere. qd in prio apte dixit. In primis uenerare deos: ſacrificiis tēpeſtates eſſe pellēdas. a Nō nulla. i. nulla. Alii nō nulla legūt. i. aliqua: nō ut in uitib⁹ nimia. b Neq; ꝓcuruā expectāt falcem ut putētur: qđ tñ ad curā an iuerſariā refertur. nā neceſſe ē licet tarde oliuā putari. Raſtros ad fodiendū. ſ. Negligētiā aūt ferūt olęę quū iam cęperint eſſe ualētiores: nā adhuc parue nimiā curā requirūt. c Auraſq; tulerūt. Ferre aures ꝓprie eſt aſſueſcere aeris uarietati: q̄ obeſt rebus teneris. d Ipſa ſatis tellus. hoc dicit aratrū oliuetū: & oleis ꝓdeſt: & exide frumēta gignūtur. e Sufficit humorē. ſ. quū ſubmiſtrat arborib⁹. f Grauidas cū uomere fruges: cū abūdat. nā hoc dicit ſubmiſtrat fruges uomere. i. p uomerē. Ennius. Effūdit uoces ꝓprio cū pectore ſancto. i. ꝓprie pectore: nā cum uacat. Vrban⁹ tñ ſic accipit: grauidas cū uomere. i. ſtatim poſt arationē. g Hoc. hac re. h Nutritor aūt pro nutrire poſuit impatiui paſſiui futurū pro pñti actiui. i Et uires habuere ſuas: quia tenera uirgulta ſolēt religari ualidiorib⁹ fuſtib⁹: ſicut ſupra ait de uitib⁹. Virib⁹ eniti quarū & contēnere uentos. k Fętu nemus omne graueſcit. fętu utilitate. nam omis utilitas fętus eſt. Illuc aūt tendit laus iſta ſiluarū: ut & ꝓbet non mirū eſſe ſi & poma & oliuę ſine ulla cultura prębeantur: & creſcat uituperatio uitium in quas tantus impēdit labor. l Auiaria: ſecreta nemora quę aues frequentant. Baccas autem ſanguineas accipim⁹ poma ſilueſtria. m Tondentur cythiſi: uirgulta: a Cytho inſula: ubi abundat nomiata. n Aut ille ſcilicet ſalices: & geneſtę. Multi tamen & tilię legunt: ut tria dixerit: ſalices: tilias: & geneſtas. o Vndantem buxo ſpectare cytorum: montem Macedonię: in quo abundat buxus: quę mota uento ęſtus imitatur undarum. p Naricięque picis: a loco in quo abundant picę. q Non ulli obnoxia curę: non debitatia: nihil labori noſtro debentia. r Ipſe caucaſeo. Caucaſus mons eſt Scythyę poſitus hic pro quibuſlibet aſperrimis montibus. ſ Steriles autem. Dicit comparatiōe pomiferarū arborum. t Hinc: de ſiluis ſcilicet: nam de cupreſſo: aut de cędro nullus unquam ęfficit rotas aut radios. u Triuere: tornauęre: compoſuęre: dę torno. x Tympana: tęcta uęhiculorum.

Exiguū colito: nec non etiā aſpera ruſci[t].
Vimina per ſiluā: & rupis fluuialis arundo
Cęditur: incultiq; exercet cura ſalicti.
Iam uinctę uites: iam[u] falcē arbuſta reponunt.
Iam[x] canit extremos effœtus uinitorātes:
Sollicitāda tamē tellus: puluiſq;[y] mouendus
Et iam maturis[z] metuendus iuppiter uuis.
Contra non[a] ulla eſt oleis cultura: neque[b] illę
Procuruā expectāt falcem raſtroſq; tenaces
Cum ſemel hęſerūt aruis: auraſq;[c] tulerunt.
Ipſa[d] ſatis tellus cum dente recluditur unco:
Sufficit[e] humorē: & grauidas[f] cū uomere fruges:
Hoc[g] pinguē: & placitam paci nutritor[h] oliuam
Poma quoq; ut primū trūcos ſenſere ualentes
Et[i] uires habuere ſuas: ad ſidera raptim
Vi ꝓpria nitūtur. opiſq; haud indigna noſtrę
Nec minus interea fœtu[k] nemus omē graueſcit
Sanguineiſq; inculta rubent auiaria[l] baccis.
Tondētur[m] cythiſi: thędas ſilua alta miniſtrat:
Paſcūturq; ignes nocturni: & lumina fundunt:
Et dubitāt homines ſerere: atq; impēdere curas:
Quid maiora ſequar. ſalices hūileſq; geneſtę
Aut[n] ille pecori frondē: aut paſtorib⁹ umbrā
Sufficiūt: ſepēque ſatis: & pabula melli.
Et iuuat undātem[o] buxo ſpectare cytorum:
Naricięque[p] picis lucos: iuuat arua uidere
Non raſtris hominū non[q] ulli obnoxia curę:
Ipſe[r] caucaſeo ſteriles[ſ] in uertice ſiluę:
Quas animoſi euri aſſidue frāgūtq; ferūtque:
Dant alios alię fœtus: dant utile lignum
Nauigiis pinos: domibus cedroſq; cupreſſoſque
Hic[t] radios triuere[u] rotis: hic tympana plauſtris

y Pandas: curuas. z Viminibus salices fęcundę frondibus ulmi. At mixtus ualidis hastilibus albi. Et pastoralē pręfixa cuspide myrtum. Et bona bello cornus. Apta est enim etiam cornus hastilibus. b Ityreos taxi torquentur in arcus. hoc est in similitudine arcuū Itereorū. Ityreos aūt dicit Parthicos. c Nec tilię leues. Ordo est nec nō: hoc est etiā. d Missa pado: species est pro genere. e Vitiosęque ilicis aluo cariosę. Vult aūt ꝓbare etiā putres arbores habere aliquā utilitatē. Sane hic pro alueo per sincresim aluo dicitur. f Quid memorandū ęque. i. quid similiter laudādū. Tulerunt dona liberi sicut siluę multa sponte ꝓcreantes. Alii & quę leguntur sit sensus quid dicendū quę tulerint. id est attulerūt ipsa etiam dona baccheia ut hoc dicat parum est ꝙ uites tantū laborē requirunt. etiam munera earū causas pręstant furoris. Ille furentis cētauros. At qui in ęneidę ait. Mars perdere gentem imanem lapythū ualuit. Sed hoc soluit Horatius dicens. Nec semel eius cum marte confundet pręlia tyoneus. Nam re uera licet irarū causas mars habuerit laphitę: tamen & centauri in furore; sunt ebrietate cōpulsi. deinde hoc loco centauros ait in furorem actos a Libero: nō lapythas. g Magno hyleum lapythis cratere minantem: bonum schema ita enim pingūtur: quasi poculis bella tractātes. h O fortunatos nimiū sua si bona norint agricolas: nō est abruptus trāsitus ad laudem uitę rusticanę: sed ad supiora pertinet post uituparione; quippe uini. Ista quasi consolatio est per quam ostenditur quātas uoluptates rustici natura pręstiterit. Quod aute; ait fortunatos nimiū: non ad fortunā: sed ad fortunę ptinet quātitatē. nā hoc dicit quātum in se est maxias eis natura pręstitit uoluptates: quas si noscerent essent non fortunati sicut nūc sunt: sed nimium fortunati. i Procul discordibus armis. i. lōge a ciuitatibus plenis iurgiorū & rapinis. k Iustissima tellus. ꝓprie: nam si iust⁹ est qui quod accipit reddit terra utiq; iustissima est: quę maiore fęnore accepta restituit. l Si non ingentem foribus domus alta superbis. Mane salutantum totis uomit ędibus undam. ut etiam in laude fecit italię. nō solum uitam laudat rusticam: sed etiam contrariam. id est urbanam uituperat. Nam ista quę de urbibus dicit opinabilia sunt bona: non etiam uera ut rustica sunt. Multu; enim interest inter uerum: & opinatum malū. seu bonum. Vndę Iuuena. Pauci dignoscere possunt uera bona. m Inhiant. habere desiderant. Et dicimus: inhio illam rem. n Pulchra testudine. id est indica unde postes ornantur: uel lectuli. Luca. Foribus testudinis indicę. Terga sedent fuluo maculas distincta smaragdo. o Illusasque auro uestes. id est in quibus artifex ludēs auro aliqua depingit. Male autem quidam inclusas legunt. p Ephyręaque ęra. corinthia. Quę laudat etiam Cicero: nam ephyrę est corinthus. q Alba nec assyrio fucatur lana ueneno. Assyrii populi sunt adiacētes Syrię: apud quos primū usus inuentus est purpurę. r Veneno: colore. s Nec casia liquidi corrūpit usus oliui. Casia herba est qua fit unguētū. Nire aūt aut usus oliui corrūpitur: nam oleum generalē usum habet: quod cum in unguētum fuerit corruptū: unius rei tantū esse aptum incipit. t Nescia fallere uita. aut quia innocētes sunt: aut quia imobilis est status uitę eorū. Vrbanorū enim fortuna aut insidiis: aut ꝓscriptiōe uariat. u Latis ocia fundis. fundus dicitur ab eo ꝙ rerū omniū sit fundamentū. x Speluncę uiuique lacus: idem bona naturalia nō sicut in urbibus labore quęsita. Vnde Iuuena. Et speluncas dissimiles ueris. y Frigida tempe. Tempe sunt ꝓprie loca amęna Thessalię: abusiue: cuiuis uis loci amęnitas. a Mollesq; sub arbore somni. μαλακοὶ δ᾽ ὑπὸ δένδρεσιν ὕπνοι. b Illic saltus & lustra ferarū. i. uenationes quę penitus in urbibus non sunt. Bene aūt lustra ferarū: quia sunt in urbibus lustra meretricū. c Paruoq; assueta id est nō ut urbana: quę est segnis & prodiga. d Sacra deum sanctique patres. Duo dicit sacra deorū sancta apud

Agricolæ & pandas[y] ratibus posuere carinas.
Viminibus[z] salices foecundæ frondibus ulmi.
At myrtus ualidis hastilibus: &[a] bona bello
Cornus: ityreos[b] taxi curuantur in arcus.
Nec[c] tiliæ leues: aut torno rasile buxum
Non formā accipiūt: ferroq; cauātur acuto
Nec non & torrētem undam leuis innatat aluus
Missa[d] pado: nec non & apes examina condunt
Corticibusq; cauis: uitiosæque[e] ilicis aluo
Quid[f] memorādū æquæ baccheia dona tulerūt.
Bacchus & ad culpam cās dedit: ille furentes
Centauros leto domuit rhœtūq; pholūque
Et[g] magno hyleum lapythis cratere minātem.
O[h] fortunatos nimium: sua si bona norint
Agricolas: quibus ipsa ꝓcul[i] discordibus armis
Fundit humo facilem uictum iustissima[k] tellus.
Si[l] non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantū totis uomit ædibus undam.
Nec uarios inhiant[m] pulchra[n] testudine postes.
Illusasq;[o] auro uestes: ephyræaque[p] æra
Alba[q] nec assyrio fucatur lana ueneno[r]
Nec[s] casia liquidi corrūpitur usus oliui.
At secura quies: & nescia[t] fallere uita
Diues opum uariarum: at latis[u] ocia fundis
Speluncæ[x]: uiuique lacus: aut frigida[y] tempe:
Mugitusque boum: molesq;[a] sub arbore somni
Non absunt illic[b] saltus: ac lustra ferarum:
Et patiens operū: paruoque[c] assueta iuuentus.
Sacra[d] deum: sanctiq; patres extrema[e] per illos

ilos sunt sancti etiam parentes: e Extrema per illos iusticia excedens terris uestigia fecit: hoc & aratus dicit iusticiam primo in urbibus: postea tantū in agris fuisse. ubi eam inducit loquētem cur abscedat e terris. f Me uero primū dulces ante omnia musę accipiant. diu quęsitū est utrū philosophię: an rusticitatis uita eēt fęlicior: ūde nunc dicit primā esse philosophiā: post ipsam rusticā uitam: suam aūt psonam pro quocūque posuit: sicut paulo post. Rura mihi placcāt: mihi pro cuilibet posuit sic in primo. Non illa quisquā me nocte per altū ire. in tertio. Ne mihi tunc mollea sub diuo carpere somnos. Et hoc est quod dicit Hora. in arte poetica. Hoc amet: hoc spernat pmissi carminis auctor.

Iusticia excedens terris uestigia fecit.
Me[f] uero primū dulces ante omnia musæ
Quarum[g] sacra fero ingenti perculsus amore
Accipiant: cælique[h] uias: & sidera monstrent:
Defectus[i] solis uarios: lunæque[k] labores:
Vnde[l] tremor terris: qua[m] ui maria alta tumescāt
Obicibus ruptis: rursusque in se ipsa residunt.
Quid[n] tātum oceano properent se tingere soles
Hiberni: uel que tardis mora noctibus obstet.
Sin has ne possim naturæ[o] accedere partes
Frigidus[p] obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi: & rigui placeant in uallibus amnes:
Flumia amem: siluasque inglorius[q]: o ubi campi
Sperchiusque[r]: & uirginibus bacchata lacænis
Taygeta[s]: o qui me gelidis in uallibus hæmi[t]
Sistat: & ingenti ramorū protegat umbra.
Felix[u] qui potuit rerū cognoscere causas.
Atque metus omnis: & inexorabile[x] fatum
Suaiecit[y] pedibus: strepitūque acherōtis[z] auari:
Fortunatus & ille deos[a] qui nouit agrestes:
Panaq; siluanūque senē: nymphasq;[b] sorores.
Illum non[c] populi fasces: non purpura regum
Flexit: & infidos[d] agitans discordia fratres:
Aut[e] coniurato descēdens dacus ab histro:

g Quarū sacra fero. Poeta enim quasi musarū sacerdos est. h Cęlique uias. aut artes ut alibi. Inueni germana uiam. Aut certe circulos: quibus sidera continētur. i Defectus solis uarios. At qui uno modo tantū sol nobis deficere uidetur. s. cum prima luna e regione eius obstiterit radiis: & eos nobis fecerit non uideri. Vnde uarios accipimus defectus: non quia uariatōe cōtingūt. Nam ratio una est ut diximus. Sed quia uel uariis tēporibus fiunt: uel uarie: nam interdū duobus: interdū quatuor: interdū pluribus deficit. k Lunęque labores: uel errores: quia nō recta incedit: uel defectus qui cōtingūt lunę: quotiēs terrę altitudo interueniens radiis solis eam illuminari nō patitur a quib⁹ dicitur lumē accipe. l Vnde tremor terris. uarię sunt opiniōes. Nam alii dicūt uētū esse in cōcauis terrę: qui mot⁹ ēt terrā mouēt. Salusti. Vēti p caua terrę citati. Luca. Quęrentē erūpe uentū credidit. Alii aquā dicūt genitalē sub terris moueri: & eas simul concutere: ut uasa aquę: ut dicit Lucre. Alii σωογγοειΔη terrā uolūt: cuius pleriq; latentes ruinę supposita uniuersa concutiūt. m Quam ui maria alta tumescāt obicib⁹ ruptis. Alii sic accipiūt q ruptis obicib⁹. i. Calpe & Atlante mōtib⁹ Hispanię: & Mauritanię ocean⁹ erupit: & ista fecerit maria: quod nō pcedit. Si enim hoc eēt non diceret tumescāt: sed tumuerit: quū erupūt oceani maria. ūde ęstuaria oceani accipim⁹: quę p Hispanias: & galias in infinitū erūpūt: cōtēpta lege riparū: ad quas rursus recurrit. Cuius rei opinionē Lucan⁹ in primo cōmemorat dicēs. Vēt⁹ ab extremo pelagus sic axe uolutet. Destituatq; ferēs an sidere mota secūdo Tethyos unda uagę lunaribus ęstuet & horis. Flammiger an titā ut alētes hauriat undas. Erigat oceanū fluctusque ad sidera tollit. n Quid ob quam causam. Oceano properent se tingere soles hiberni: circulorum hoc efficit ratio: ut ēt in ęnide diximus. Tardis autē noctib⁹ tarde uenientib⁹. id est ęstiuis. o Nature accedere ptes philosophię physicę: unde sunt ista quę dixit. p Frigidus obstiterit: secūdum physicos dicit: qui dicunt stultos homines frigidioris esse sanguinis: prudentes uero calidi: Vnde & senes in quib⁹ friget: & pueri in quibus necdū calet min⁹ sapiūt. q Inglorius: cōparatiōe. s. philosophię: sic in ęneide. Et mutas agitare inglorius artes: nō q nulla gloria medicina esset: sed q minor q̃ diuinitatis: & augurādi quę ei obtulerat Apollo munera: ut Augurīū citharāque dabat celeresq; sagittas. r Sperchius: fluui⁹ thessalię. s Taygeta: mōs laconū Libero & bacchis cōsecrat⁹. t Hęmi: mōtis thesalię: in quo etiam sunt tempe. u Fęlix qui potuit: repetitio est supioris coloris: nam hoc dicit: & rustici fęlices sunt: & qui tribuūt opam philosophię. x Inexorabile fatum. Alibi fortuna oīpotēs: & ineluctabile fatū y Subiecit calcauit. Fati. i. ex fato uēientia. z Acherōtis auari. oēm modū in mortē trahentis. a Deos qui nouit agrestes: q abstinet a ciuiū malis: & aut rura habitāt: aut cū suis numibus rura descripsit. b Nymphasq; sorores: nō panis sorores: aut Siluani: s: iter se sorores: ut gemeos fratres inter se. s. c Nō populi fasces. i. honores q a populo pręstātur. pprie āt locut⁹ ē: ut fasces populi regū purpurā diceret. d Infidos agitās discordia: discordiā posuit p auaritia: ab eo quod pręcedit id quod sequitur. Infidos autem fratres ideo ait quod auaritię causa dissentiunt. e Aut coniurato descendens dacus ab histro: non eum sollicitat coniuratio Barbarorū regna. Ister autē fluuius est scythię.

Non[f] res romanæ perituraq; regna: neque[g] ille
Aut doluit miserās inopē: aut inuidit habenti
Quos rami fructus: quos[*] ipsa uolentia rura:
Sponte tulere sua carpsit: nec[h] ferrea iura,
Insanūque[i] forum: aut populi[k] tabularia uidit
Sollicitant alii remis freta cæca[l]; ruuntque,
In ferrū; penetrāt[m] aulas: & limina[n] regum
Hic[o] petit excidiis urbē; miserosque penates
Vt[p] gemma bibat; & sarrano[q] dormiat ostro,
Condit opes; alius defossoque incubat auro,
Hic stupet attonitus rostris; hūc plausus[r] hiantē
Per cuneos geminat⁹ enī plebisque; patrūque
Corripuit; gaudēt pfusi sanguine fratrum,
Exilioque[s] domos; m dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærūt sub sole[t] iacentem,
Agricola incuruo terram dimouit aratro;
Hinc[t] anni labor; hinc[u] patriā; prauosq; nepotes:
Sustinet; hinc armēta boū, meritosque[x] iuuēcos,
Nec[y] requies; quin aut pomis exuberet annus
Aut foetu pecorū; aut cerealis[z] mergite culmi:
Prouentuque oneret sulcos: atque horrea uincat
Venit hiems; teritur sicyonia[a] bacca trapetis[b],
Glande sues læti redeunt; dant arbuta[c] siluæ,
Et uarios ponit foetus autumnus: & altæ
Mitis in apricis coquitur uindemia saxis,
Interea pendent[d] dulces circū oscula nati,
Casta[e] pudiciciam seruat domus: ubera uaccæ
Lactea demittūt: pinguesque in gramine læto
Inter se aduersus luctātur cornibus hædi,
Ipse[f] dies agitat festos fususque per herbam
Ignis ubi in medio: & socii cratera coronant:

f Nō res romanæ perituraque regna: regna scilicet barbarorum, nā duo dicit rusticū nec romanū imperium mouet: id ē ad ambitū cogit: nec barbarorum regna peritura: nō eni romano male dixit iperio licet alii dictū hoc uelint ex generali sententia uenire; qđ ois iperii magnitudo periculis subiacet unde etiā Iuuenalis ait ad generū cereris sine cęde & sanguine pauci descēdūt reges: & sicca morte tyrāni. g Neque ille aut doluit miserās inopē aut inuidit habēti: Cicero i tusculanorū quinto libro hoc tractat: dicēs: In quē cadit una mētis pturbatio posse in eū oēs cadere: sicut pōt oi uirtute pollere, cui uirt⁹ una cōtigerit: unde nūc Virgili⁹ uoluit dare rustico misericordiā: ne ei etiam daret ceteras animi passiones, quas nouim⁹ & a bonis: & a malis uenire rebus. A bonis opinatis duas, unā pītis temporis, ut gaudiū: unam futuri: ut spem. A malis similiter duas: unā pītis ut dolorem. & unam futuri: ut metum: quas passiones cē animi non dubium est: unde & ipse ait in sexto: Hinc metuūt cupiūtque dolent, gaudentque. Salusti⁹ etiam in catilinę bello ait oēs homines qui de rebus dubiis cōsultāt: ab odio amicitia: ira atq; misericordia uacuos eē decet. nam animus haud facile uerū prouidet ubi illa officiūt. Ergo aut secūdum tractatum Ciceronis hoc dixit: aut qđ absolutius ē intelligam⁹ ideo rusticum paupertatem non dolere: quod eam malum esse non credit: sed munus deorum. Lucanus de pauptate: Et munera nondū itellecta deū. Est & aliud quod possumus accipere ideo rusticū nec bonis: nec malis alienis moueri: quia eius nō interest: quippe qui ab urbibus ē remotus. h Nec ferrea iura: dura inexorabilia immutabilia. i Insanūque forū: litigiosū; k Populi tabularia: ubi actus publici cōtinentur Significat aūt templum Saturni: in quo ęrarium fuerat: & ubi reponebātur acta: quę susceptis liberis faciebāt parentes. Iuuenalis: Tollis enim & tabulis actorum spargere gaudes Argumēta uiri: l Cęca freta: subito in tēpestatem surgentia. m Penetrant aulas: id est profitentur satellicium. n Limina autem dicit interiorē familiaritatem: sic Turnus: Stirpem admisceri phrygiam: se limine pelli. o Hic petit excidiis urbē incertum alienā an suam. p Vt gēma bibat .i. gemmeo poculo: non gemmato. q Sarano ostro: id est: tyria purpura: quę enim nunc tyros dicitur: olim sarra uocabatur a pisce quodam: qui illic abundat: quem lingua sua Sar appellant. Iuuenalis: Aut pictę sarrana ferētem ex humeris aulea togę. r Plausus hiantem per cuneos geminatus enim plebisque patrumque corripuit: Ordo est. corripuit enī hunc geminatus per cuneos plausus & plebis & patrum. s Exilio uoluntario: scilicet: propter auariciam: t Sub alio sole: sub alio climate.
t Hinc anni labor: id est: ex agricultura habet totius anni substantiam. u Hinc patriam sustinet: Donatus uillam intelligit: non re uera patriam. x Meritos iuuencos: laboris sui consortes. y Nec requies: id est: nunquam potest rusticus omnis ex parte destitui. z Cerealis mergite culmi: manipulos spicarum mergites dicimus. a Sicyonia bacca: oliua a ciuitate Liconie sicyone: ubi abundant olea, a Trapetis molis oliuaribus. & declinatur trapetum sicut tēplū Terentianus quo super insidens trapeto signa gyris temperat quod metrum aptum est oliuam terentibus. c Arbuta: poma siluestria. d Pendent circū oscula nati: id est. non solum aliis rebus: sed etiam filiorum aspectu: & frequentia gaudent contra illud: Exilioque domos & dulcia limina mutant. e Casta pudiciciam domus: non ut in urbibus impudica. f Ipse dies: agitat

hic ẽ suspendendũ: & sic inferẽdũ festos: nã hoc dicit omnes dies sic hẽt ut festos putes. Alii dicũt festos dies cũ religione: concelebrãt. g Agresti palestra rusti. luctatione: Palestra aũt dea uel ἀπὸ τῆς πάλης .i. luctatione: uel ἀπὸ τοῦ παλλειν hoc est amouere. Nã ducti sorte luctãtur. h Sic fortis hetrucia creuit: iuxta historiã: nã constat tuscos usque ad fretũ siculũ omnia possedisse. i Ante sceptrum .i. antequã regnaret Iup. qui ẽ in dicteo cretę monte nutritus. k Impia quã cęsis gẽs ẽ Arati est hoc qui dicit maiores boues comedere nefas putasse. Iuue. Nesciebãt primi gladios extũdere fabri. l Iã tempus equũ fumantia soluere colla: Allegorice hoc dicit debemus fatigo ingenio parcere: & finẽ facere carmini. Sane non ẽ comparatio: sed trãslatio sicut & in fine primi libri legimus: Et multi uolũt ideo dixisse eum hoc loco finẽ carmini georgico se esse facturum ꝙ duo sequẽtes libri pastorales sunt non georgici. ut etiã in prima huius carminũ parte cõmemorauimus.

Te libans lenece uocat. pecorisque magistris
Velocis iaculi certamina ponit in ulmo.
Corporaque agresti[g] nudant predura palestra
Hanc olim ueteres uitam coluere sabini:
Hãc remus. & frater: sic[h] fortis hetruria creuit
Scilicet: & rerum facta est pulcherrima roma:
Septem quæ una sibi muro circũdedit arces:
Ante[i] etiam sceptrum dictæi regis & ante
Impia[k] quam cæsis gens est epulata iuuencis
Aureus hanc uitam in terris saturnus agebat
Nec dũ etiã audierant inflari classica: necdum
Impositos duris crepitare incudibus enses.
Sed nos imensum spaciis confecimus æquor:
Et iã tempus æquũ fumantia soluere colla

Ouidii in tertium Georgicon
tetrasthicon.

E que pales: & pastorũ memorãde p orbẽ.
Et pecorũ cultus: & gramine pascua læta.
Quis habitent armẽta locis: stabulentur & agni
Omnia diuino monstrauit carmine uates.

Georgicon ad Mecoenatem
liber tertius.

E quoq; magna [b]pales: & te mẽorãde cãetus.
Pastor & [c]ãphryso: uos [d]siluæ ãnesq; licæi
Cẽtera quæ uacuas tenuissent carmina mentes:
Omnia iam uulgata: [f]quis aut eurystea durum:
[g]Aut illaudati nescit busiridis aras
[h]Cui non dictus hylas puer & [i]latonia delos.
[k]Hippodameq; huroq; pelos insignis eburno

E quoque magna pales & inuocat deã pabuli dicturus de aialibus: sicut de frumẽtis & de uitib⁹ dicturus Cererẽ inuocauit & liberũ sane non ẽ mirãdũ usũ esse cum ꝑemio: sicut ẽ usus in primo. Nã nũc aliud quodãmodo ichoaturus est carmẽ pastorale. s. post completũ georgicũ. deinde etiã si unum sit semus cõcessum esse scribentibus: ut iteratione proemii legẽtum reficiãt iterdũ laborẽ. Nã & liuius frequẽter innouat principia. Vt incẽra gallis urbe: & cõpletis cõsulibus: & Cicero in uerrinis qui in frumẽtaria eo Inclinauit auditorũ animos. iteratione principii. Vt omnes qui alterum iudicãt & reliqua. b Pales autem ut diximus dea ẽ pabuli: quã alii Vestam: Alii matrem deũ uolunt. hanc aũt Virgilius genere feminino appellat. Alii int̃ quos Varro masculino ut hic Pales: huic sacra soluitur. xii. calẽ: maias dic: quę palilia uocantur c Ab amphryso: Amphrysus fluuius thessalię: circa quẽ spoliatus. Apollo diuinitate ob occisos cyclopas Admeto regi pauisse armẽta dicitur; unde cum nũc inuocat: qui nomius uocatur: uel ἀπὸ τῆς νομῆς .i. a pascuis: uel ἀπὸ τῶν νόμων .i. a lege cordarum. d Siluę ãnesque lyc: κατ' ἐξοχὴν montẽ arcadię posuit: uel quia pecorosa est. uel quia pan illic est rusticũ numen. e Cętera q̃ uacuas. c. t. in omnia iam uulgata .i. fabulę quę delectationi esse poterant: & occupare mẽtes curis solutas iã descriptę a multis in omniũ ore uersantur. f Quis aut eurysthea durũ: Eurystheus rex fuit grecię persii genus qui Iunonis instinctu i pabat Herculi ut uaria monstra superet qb⁹ posset perire. unde eũ appellauit: qui potuit ad cõplendũ odiũ nouercale sufficere. g Aut illaudati nescit busiridis aras: Bu. rex fuit ęgypti: qui ñ susceptos hospites imolaret: ab Hercule iterẽpt⁹ ẽ quũ ẽt eũ uoluisset occidere hui⁹ laudẽ scripsit Isocrates: unde illaudati pticipiũ ẽ ꝑ noie: ut sit illaudabilis: nõ qui laudar⁹ nõ sit: sed q laudari nõ meruit: ut ẽ illud i septimo. Diues inaccessos ubi solis filia lucos ꝑ iaccessibiles: nõ quos null⁹ accessit: sed ad quos accedere null⁹ deat. h Cui nõ dict⁹ hylas puer: cui aũt .i. a quo Hora. scriberis uario fortis & hostiũ: ꝑ auario. Hylas aũt soci⁹ Herculis fuit: q aquatũ ꝓfect⁹ rapt⁹ ẽ a nymphis i mysia. i Latonia delos isula i qua latona enixa ẽ Apollinẽ & Dianã: quã isulã añ uagã apollo ut in tertio legimus Mycõe celsa gyaroque reuixit ubi fabulã eius plenius diximus stabilẽ fecit. k Hippodame que greca quę in e exeũt: pleriq; ipsũ ti in ia soluũt: ut Hippadame hippodamia: Penolope penolopia: Fabula talis ẽ. Hippodame filia fuit Oenomai regis ciuitatũ elidis: in pisę. hic equos hũit uelocissiõs: utpote uentorũ flatu creatos. q ꝓcos filię multos necauit: sub hac cõditõe ꝓuocatos ad curr ule certamẽ: ut aut uictis traderet filiã: aut uictos necaret

Quã postea Pelopem amasset Hippodamia: corripit myrtilũ aurigã patris primi coitus pactione: qui factis certaminibus quũ uictore Pelope a puella promissum posceret premiũ ab eius marito est præcipitatus in mare: cui nomẽ imposuit: nam ab eius nomine myrtoũ dicitur pelagus. l Humeroque pelops insignis eburno: Tantalus pater Pelopis uolens deorũ tẽptare diuinitatẽ: eis inuitatis filiũ suũ epulandũ apposuit: a quo oẽs dii abstinuerũt: excepta Cerere: quæ brachiũ eius consũpsit: postea dii petente Tantalo quũ uoluisset eius filium reuocare ab inferis Ceres ei Eburneũ brachiũ restituit. Quod ideo fingitur: quia Ceres ipsa ẽ terra: quæ corpora uniuersa cõsumit ossa reseruans.

Acer [m] eqs. tẽtãda uia [n] ẽ, qua me [o] quoq; possim
Tollere humo: uictorq; [p] uirũ uolitare p hora
Primus ego in patriam mecũ modo [r] uita supsit
Aonio [s] rediens deducam uertice mũsans
Primus [q] idumæas [t] referam tibi mantua palmas
Et uiridi in campo templũ de marmore ponam:
Propter aquam tardis ingẽs ubi flexibus errat
Mincius: & tenera prætexit arundie ripas:
In [u] medio cæsar erit: templũq; tenebit
Ille uictor ego: & tyrio [x] conspectus in ostro
Centum [y] quadriiugos agitabo ad flumia currus
Cũcta [z] mihi alpheũ linquẽs lucosq; [a] molorchi
Cursibus & crudo decernet græcia cæstu
Ipse caput tonsæ [b] foliis ornatus oliuæ
Dona ferã: iam nunc solẽnes ducere pompas
Ad delubra iuuat: cæsosq; uidere iuuencos
Vel [c] scæna ut uersis discedat frontibus: utq;
Purpurea [d] intexti tollant aulæa [e] britani:
In foribus pugnam ex auro: solidoq; [f] elephanto
Gangaridũ [g] faciam: uictoresq; arma quirini

m Acer equus: uictor etiam Oenomai. n Via: ratio. o Me quoq; .i. sicut se alii sustulerũt carminis merito. p Victor. effector ppositi. & uotisi cut paulo post. Illi uictor ego. q Primus ego in patriam. ideo primus q ante illum nullus Mãtuanorũ poeta fuit. Aut quia null⁹ inde talis emersit r Modo. tãtũmodo. s Aonio uertice. boetio. Aonia ipsa est boetia: in qua est mons helicon musis dicatus. t Idumeas palmas abũdãtes. quales sũt & quante apud idume ciuitate phœnicis. Lucanus & arbusto palmarũ diues idume. u In medio mihi cęsar erit templũque tenebit. i. templũ ipsi dabo & uerbo usus est pontificali. Nam qui templũ dicebat postem tenens dare se dicebat numini: quod ab alio necesse fuerat iam teneri: & ab humano iure discedere. Quod aũt dicit in medio eius templum fore significat: nam ei semper sacratus numini locus est: cuius simulachrũ in medio constituitur. Alia enim ad ornatũ tantũ ptinent. x Tyrio cõspectus in astro: in habitu pontificis: cuius se officium dicit in templi consecratiõe cõsũpturũ y Centum quadriiugos. i. unius diei exhibebo Circẽses ludos. Quia Varro dicit in libris de reb⁹ populi Romani olim. xxv. missi exhibebãtur: sed uigesimusqntus dicebat Aerarius: eo q de collatione populi exhibebat: qui desiit esse: postq cõferendę pecunię est cõsuetudo sublata: ũde hodieq; pmãsit ut ultimus missus appellaretẽ çrarius. ergo centum currus secundum antiquitatem dixit: sicut etiam ad flumina. Olim enim in littore fluminis Circenses agitabantur in altero latere positis gladiis: ut ab utraque parte esset ignauię pręsens periculum. Vnde & Circenses dicti sunt qui exhibebãt in circuitu ensibus positis. Licet alii a circũeundo dicant Circenses uocari. z Cuncta mihi alpheum linquẽs mihi. id est ad honorem meum. Et hoc dicit ex aliis agonibus ad me certatura gręcorum multitudo conueniet. Per Alpheum autem Iouis olympici agonem significat: nam Alpheus fluuius est elidis: quę ciuitas iuxta Pisã est: in qua colitur olympicus Iuppiter. a Lucosq; molorchi. i. siluã nemeã: in qua cęlebrat Agon: in honorẽ Archemori. Archemori cuiusdam pastoris. Molorchus autem pastor fuit: qui Herculem uenientẽ ad occidendũ nemeũ leonẽ suscepit hospitio. Linquẽs pticipiũ pręsentis pro pręterito durorũ. Seu crudo fidit pugnã cõmittere cęstu b Tonse oliuę: minutis foliis cõpositis: ut. Tonsisque ferũt mãtillia uillis. habiturũ se aũt coronã tõsilẽ dicit. c Vel scęna ut uersis: apud maiores Theatri gradus tantũ fuerint. Nã scęna de lignis ad tẽpus fiebãt. unde hodieq; cõsuetudo pmãsit ut cõponãtur pęgmata a ludorũ theatraliũ editoribus. Scęna aũt quę fiebat: aut uersilis erat: aut ductilis. Versilis tunc erat cũ subito tota machinis quibusdã uertebat: & aliam picturę faciẽ ostẽdebat. Ductilis tũc cum tractis tabulatis hac atque illac species picturę nudabatur interior: unde periti utrũque tetigit dicens. Versis discedat frontibus singula singulis cõplectens sermõibus. Quod Var. & Sueto. cõmemorant. d Purpurea intexti tollant. Hoc scoũdum historiã est locutus. nam Aug. postquã uicit Britannia plurimos de captis quos adduxit donauit ad officia Theatralia: Dedit etiam aulęa. id est uela immica in quibus depinxerat uictorias suas. Et queadmodum Britani ab eo donati eadem portarent uela: quę re uera portare consueuerant: quam rem mira expressit ambiguitate dicens. Intexti tollant. nam in uelis ipsi erant depicti qui ea portabant. e Aulea autem dicta sunt ab aula Attali regis: in qua primum inuenta sunt uela ingentia: postquam is populum Romanum scripsit hęredem. f Solido elephanto ex ebore, integro non sectili. g Gangaridum faciam. Gangaridę populi sunt inter Indos & Assyrios habitantes circa Gangẽ fluuiũ. Vnde etiã Gãgaridę dicti sunt. Hos uicit Aug. ubi etiam

Imbellem auertis romanis arcibus indum: Gangaridum autem ꝑ gangaridarũ dixit: quia hic gãgarida facit. Qđ autem ait uictoris arma quirini: non est cõtrariũ. Nam ut etiam in primo eneidos diximus. Suetonius tranquillus hoc de Augusto cõmemorat quodam tẽpore tres partes populi consentiente senatu obtulisse ei tria nõia Quirini Augusti cęsaris ille de unũ eligẽdo offenderet partes primo Quirinus est uictus: inde cęsar: post in nomine Augusti permansit: unde eum Virgi. omnibus his nominibus appellat. Nam hic Quirinum romulũ non possumus accipere: quia gangaridas penitus ignorauit. h Vndantẽ bello nilum: quasi non undas sed bella portantẽ: propter antonii & cleopatrę grauissimũ pręlium. i Magnũque fluentem: pro magne: nomen pro aduerbio: ut Torrũque repente clamat. k Ac nauali surgentes ęre columnas Augustus uictor ęgypti quam cęsar pro parte superauit multa de nauali certamine sustulit rostra ęra: quib⁹ conflatis quattuor effecit colũnas: quę postea a domitiano in capitolio sunt positę: quas hodieque cõspicim⁹. unde ait nauali surgẽtes ęre colũnas. nã rostratas Iulius Cęsar posuit uictis pęnis nauali certamine: e quib⁹ una in rostris: alterã añ arcum uidem⁹ a pte ianuarũ. Niphates: & fluuius ẽ & mons: ut & cimine cũ monte lacũ. Per eũ aũt populos iuxta habitãtes accipim⁹. nã nec fluui⁹ unquã nec mõs põt pelli. m Fidẽtẽq; fuga parthũ bñ fidẽtem: tũc eni mẽli⁹ iaculãtur sagittas. n Rapta manu trophęa raptim & sine labore q̃sita. o Diuerso ex hoste. i. oriẽtis & occidẽtis accipimus: unde & ab utroque littore oriẽtis ꝑpter gãgaridarũ: occidẽtis ꝑpter britanorũ triũphũ. p Stabũt & parii lapides spirãtia signa: in tẽplo cęsaris: Statuas maiorũ ei⁹ dicit se eẽ positurũ quas cõmẽdat & a precioso marmore & arte. dicens spirãtia signa: sic alibi: Viuos ducẽt de marmore uultus: Itẽ Parius ue lapis circũdatᷣ auro. q Assaraci ꝓles. ponã inquit eorũ statuas: qui a Ioue usq; ad Assaracũ: & ab Assaraco usque ad Augustum originẽ ducũt. Assaracus aũt auus Anch. sę pater Capxis fuit. r Trosq; parẽs troianorũ rex Canymedis pater: a quo & troia nomiata ẽ. s Troię cynthi⁹ auctor uel appollinẽ dicit ꝑpter muros Troię ab eo cõditos. uel cynthiũ rege troię quẽ ĩ troicis suis Nero cõmemorat. t Inuidia infęlix q̃ inuidẽtes efficit infęlices: dicit aũt se talia scripturũ uel facturũ q̃ magnitudine sui mereantᷣ inuidiam: ipsam tamen inuidiam nihil esse nocituram timore pęnarum. u Amnemque seuerum: tristem contra Terentium tristis seueritas inest in cultu atque in uerbis fides. x Tortos ixicis angues: quibus: uidelicet: Ixion est religatus ad rotam: postquam illicitos Iunonis petiuit amplexus y Non exuperabile saxum quod contra mõtem Sysiphus uoluit: & inexuperabile dixit: non ꝙ exuperare nõ põt. sed ꝙ exuperare nõ ualet summũ mõtis acumẽ. z Interea dryadũ siluas. i. donec laudãdi cęsaris tempus adueniat: interim. georgica scribam⁹. a Te sine nil altũ mens inchoat. ac si diceret nõ meo ingenio: sed tuo fretus imperio ad hoc carmẽ accessi. b Vocãt ingenti clamore citheron: id est hortãtur ad scribendum nos illi montes: qui animalibus sunt referti. Citheron autem pars est pernassi. c Taygetiqne canes: id est lacones: nam taieta ciuitas Lacanum: & hoc ideo quia dicturus est: Nec tibi cura canum fuerit postrema. d Domitrix epidaurus equorum. Epiri ciuitas est equis nobilissima. e Ingeminata: id est: duplicata per echo. alibi. Non canimus surdis: respondent omnia siluę: f Mox tamen: id est: postquam georgica scripsero. g Ardentis dicere pugnas Cęsaris ardentis pugnas legendum. Nam male quidam ardentis Cęsaris accipiunt ut commusit syllaba. h Tithoni prima quot abest origine cęsar id est facta cęsaris tot annis celebrabuntur quot anni sunt ab eo usque ad mundi principium: & modo Tithonum pro sole posuit pro Tithane. Nam Thitonus Laomedontis frater fuit quem pręstantem aurora dilexit & rapuit: a quo usq; ad cęsarẽ non ualdę multum tempus est.

Atque hic undantem[h] bello: magnũq;[i] fluentem
Nilum: ac[k] nauali surgẽtes ære colũnas.
Addã urbes asiæ domitas: pulsumq; niphatem[l]
Fidẽtemq;[m] fuga parthũ: uersisq; sagittis
Et duo rapta[n] manu diuerso[o] ex hoste trophæa:
Bisq; triũphatas utroque a littore gentes:
Trabunt[p] & parii lapides spirantia signa:
Assaraci[q] proles: demissæq; ab ioue gentis
Nomina: trosq;[r] parẽs: & troiæ[s] cynthius auctor:
Inuidia[t] infœlix furias: amnemq;[u] seuerum
Cocyti metuet: tortosq;[x] ixionis angues:
Immanẽq; rotã: & non[y] exuperabile saxum:
Interea[z] dryadum siluas: saltusq; sequamur
Intactos tua mœcenas: haud mollia iussa.
Te[a] sine nil altum mens inchoat: en age segnis
Rumpe moras: uocat[b] ingenti clamore citheron:
Taygetiq;[c] canes: domitrixq;[d] epidaur⁹ equorũ.
Et uox assensu nemorum ingeminata[e] remugit:
Mox[f] tamen ardentis accingat dicere pugnas
Cæsaris: & nomen fama tot ferre per annos.
Tithoni[h] prima quot abest ab origine cæsar.

i Seu quis olympiacę dictur⁹ ē de armentis & gregib⁹. Armenta aūt sunt equorū & boum: q̄ hęc animalia apta sunt armis: ut scutis boum cōtra equi pręlio. Greges capellarū & ouium sunt. ipse paulopost: Hoc satis armentis superat pars altera curę. Lanigeros agitare greges hirtasque capellas. hęc tamē armēta. s. & greges. Sciendū q̄ plerū que cōfundit auctoritas. k Olympiacę miratus prēmia palmę: id est studiosus curulis certaminis: quod geritur ad pisam in honore Iouis olympiaci. l Corpora pręcipue matrū legat. i. magis matrum per quod ostenditur etiam patrum corpora esse requirenda. m Optima toruę forma bouis paulopost. Et faciem tauro ꝓpior. i. tauro similis: toruę autē terribilis. n Turpe caput. i. magnum: ut Turpes pascit sub gurgite phocas. o Plurima ceruix: longa ut Quum se nux plurima siluis induet in florē. p Crurum tenus: usque ad crura: & mō tenus ē aduerbiū: nā si esset prępositio ablatiuo cohęreret. q Palearia autē sunt pelles dępēdētes e gutture. r Camuris cornib⁹. i. curuis: unde & camerę appellatę sunt. Pręcipit aūt aures & magnas & hirsutas esse debere. s Nec mihi displiceat: liptotes figura est. i. ualde placeat ut Munera nec sperno. t Faciem imaginē & similitudinē totā: u Lucinā iustusque pati hymenęos: hysteron ꝓteron: ante ei est hymenęos pati post Lucina consequit̄. Itē hysteron proteron ē desinit ante decē. post quatuor incipit annos: ante enim incipit sic desinit. x Cętera ętas. s. que est uel ante quartū uel p⁹ decimū annū: b ī ostēdit per hęc quoque tēpora posse quidē armentis sed inutiliter ꝓcurrere fętura. y Superat gregibus dū lęta iuuent⁹: dū suppetit & dicit iuuenili eas ętate debere concūbere: quia cito meliora tēpora deperereunt. z Pecuaria ab eo qđ est pecuare uenit. nā pecuarut ait in pōpeiana Cice. ab eo qđ est pecus uenit: ut genu genua. a Suffice prolē submini stra. unde & suffectos cōsules dicim⁹. b Optima quęq; dies: hęc sniā non solū ad aialia ptinet: sꝫ generaliter ad oia. c Subeūt morbi tristisq senectus: naturalē ordinem tenuit dicēs aduenire morbos [illegible] mortis:

Seu[i] quis olympiace[k] miratus præmia palmæ
pascit equos: seu quis fortes ad aratra iuuencos.
Corpora[l] præcipue matruꝫ legat. optima[m] toruæ
Forma bouis: cui turpe[n] caput: cui plurima[o] ceruix.
Et[p] crurum tenus a mento palearia[q] pendet.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna
Pes etiam: & camuris[r] hirtæ sub cornib⁹ aures.
Nec[s] mihi displiceat maculis insignis & albo:
Aut iuga detrectans interdūq; aspera cornu
Et[t] faciem tauro ꝓpior: quæq; ardua tota.
Et gradiens ima uerrit uestigia cauda:
Aetas lucinam[u] iustosq; pati hymenæos
Desinit ante decē. post quattuor incipit annos:
Cætera[x] nec fœturæ habilis: nec fortis aratris.
Interea superat[y] gregibus dum læta iuuētus:
Solue mares mitte in uenerem pecuaria[z] primus.
Atq; aliam ex alia generando suffice[a] ꝓlem.
Optima[b] quæq; dies miseris mortalibus æui
Prima fugit: subeūt[c] morbi tristisq; senectus
Et labor: & duræ rapit inclemētia[d] mortis.
Sēper erunt: quarꝫ mutari corpora malis
Sēper[e] eni refice: ac ne post amissa requiras
Anteueni: & sobolē[f] armēto sortire quotanni[illegible]
Necnon & pecori ē[g] idē delectus equino.
Tu modo quos in spē[h] statuis sūmitte[illegible]
Præcipuum iā uide a teneris imp[illegible]
Continuo pecoris generosi p[illegible]
Altius[i] ingredit̄: & moli[illegible]
Primus[k] & ire uiā. & [illegible]
Audet: & ignoto[m] [illegible]
Nec uanos hor[illegible]
Argutūq;[n] ca[illegible]
Luxuriatq[illegible]
Spadices[p]
Et giluo[q]

fit. r De.
fusū: aliud albo.
giluū: sed albo gilū.

t Tremit artus: figurate p artib⁹ tremit. u Voluit sub narib⁹ ignē: flatu indicat magnanimitatem suā. x At duplex agitur p lūbos spina: aut re uera duplex: aut lata ut alibi Duplicē gemmis auroque coronē. Itē & duplici aptantur dētalia dorso. y Talis amyclæi domit⁹ pollucis habenis cyllarus: At qui castor domitor equorū fuit: sed fratrem p fratre posuit poetica licentia: ut Quas illi philomena dapes: pro progne. Itē reuocat a sanguine teucri: p dardani, aut certe iō pollicē p castore posuit: q ambo licēter & castores & polluces uocātur. nā & ludi & téplū ei⁹ & stellæ castrorum uocātur. z Martis. equi λετμοσ & φοβοσ. a Et magni currus: Achillis: baliarchus & xanthus. b Cōiugis aduentu pernix Saturn⁹. dū cum amica Phylira Saturn⁹ coiret: Ops ei⁹ uxor aduēit: cu⁹ pītiā uerit⁹ se in equū cōuertit: qualē potuit numē imitari: exinde nat⁹ ē Chiron dimidia equ⁹ parte hō dimidia. Sane opis cū de uxore Saturni dicim⁹ o corripit ut ops opis: cū uero de nympha dicim⁹: opis longa est: ut opis ad æthereū pēnis auffertur olympū. c Pernix aūt ad equū refert. nā Saturni stella tardissima ē. d Pelion montē thessaliæ: in quo Chyron habitauit. e Huncquoq; licet bonū & tot signis pbatū. Vbi aut morbo grauis aut iam segnior annis deficit. duo sūt quibus minuūtur corporis uires. senectus & morb⁹ unde mire utrūque cōplexus ē. f Abde domo: i domo. nā si aduerbialiter uellet loqui domi diceret. Tale ē illud in quarto. Nō lybiæ nō ante tyro. g Nec turpi ignosce senectæ: Cic. i Catone maiore & laudat & uituperat senectutē: unde dupliciter hunc loci intelligim⁹: aut nec ignosce turpi senectæ: aut non turpi senectæ ignosce. i. abde & ignosce senectæ: quæ turpis non est quia per naturam uenit. h Si quando ad prælia uentū est: alibi Nocturnaque bella. i Animos æuūque notabis præcipue: ante oia ætatē & magnanimitatē requires post cætera parētes & studiū. k Et quis cunque dolor uicto quæ gloria palmæ: uult pbare moueri equos uel amissione: uel acquisitione uictoriæ. Nā eo tēdit sequēs iste decursus. unde est paulopost Tā... ...tante ... ...ria curæ. ...

Stare loco nescit: micat auribus: &[t] tremit artus
Collectūq; premēs uolut[u] sub narib⁹ ignem.
Densa iuba: & dextro iactata recūbit in armo:
At[x] duplex agitur per lūbos spina cauatq;
Tellurē: & solido grauiter sonat ungula cornu:
Talis[y] amyclæi domitus pollucis habenis
Cyllarus & quorū grai meminere poetæ
Martis[z] equi biiuges &[a] magni currus achillis.
Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis[b] aduentu pernix[c] saturnus: & altum
Pelion[d] hinnitu fugiēs impleuit acuto.
Hūc[e] q; ubi aut morbo grauis aut iā segnior ānis
Deficit abde[f] domo: nec[g] turpi ignosce senectæ.
Frigidus in uenerē senior: frustraq; laborem.
Ingratū trahit: & siquando[h] ad prælia uentū est:
Vt quōdā in stipulis magnus sine uirib⁹ ignis
In cassum furit: ergo aios[i] æuumq; notabis
Præcipue: hinc alias artes prolēq; parentū
Et[k] quis cuique dolor uicto: quæ gloria palmæ:
Nōne uides cū præcipiti certamine campum
Corripuere. ruuntq;[l] effusi carcere currus:
Cum spes arrectæ iuuenū[m] exultantiaq; haurit[n]
Corda pauor pulsans: illi instāt uerbere torto
...i dant lora: uolat[p] ui feruidus axis.
...niles: iāq; elati sublime uidētur
...um ferri: atq; assurgere in auras
...ies: at fuluæ nimbus arenæ
...mis: flatuque sequētū
...[ ] uictoria curæ.
... & quatuor ausus
insistere uictor[s]
...ue dedere

...essaliæ: ubi pri...
...suos ad eos
...unt eos stu...
...rtarent: ca...
...κ ευτευι...
...æ uelocitatem...

a Equitē do. i. equitē: nā pro equo rectorē posuit. x Gressus glomerare supbos: ut cū disciplina incederet. Q uāuis sępe uictor fuerit: quāuis nobili genere pcreat⁹: tamē a magistris ętas ē magnanimitasque requirēda: quę si nō fuerint illa nihil prosunt. y Neptunique ipsa deducat origine gentē. i. sit pcreatus ab equo Neptuni: qui edit⁹ ē tridentis pcussione. z His aīat: moribus & ętate dēprehensis. Instāt sub te. coeūdi .s. quo eis cura maior adhibetur. c Denso disp. i. non laxo: quod quibusdā potionib⁹ agasones p fraude facere cōsueuerunt: unde ait Denso pingui .s. aticibus pleno. Sane pingue generis ē neutri. & ita in oibus idoneis inuenitur. Nā nec pinguedo nec pinguitudo latinū est.

pingue.

Impositi dorso atque equitē[a] docuere sub armis
Insultare solo: & gressus[x] glomerare superbos.
Aequus uterq; labor: æquæ iuuenēq; magistri
Exquirunt: calidumq; animis & cursibus acrem
Q uāuis sæpe fuga uersos ille egerit hostis:
Et patriam epirum referat: fortisq; mycenas:
Neptuniq;[y] ipsa deducat origine gentem.
His[z] animaduersis instant sub tempus: & omnes
Impēdunt curas denso[a] distēdere pingui:
Q uē legere ducem: & pecori duxere maritū:
Florētesq;[b] secant herbas: fluuiosq; ministrant
Erraque: ne[c] blando nequeant superesse labori:
Inualidique patrū referant ieiunia[d] nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta uolentes:
Atq; ubi concubitus primos iam nota[e] uoluptas
Sollicitat: frondesq;[f] negāt & fontibus arcent.
Sæpe etiam cursu quatiunt: & sole fatigant:
Cum[g] grauiter tunsis gemit area frugib⁹: & cum
Surgētem ad zephyrū paleæ iactātur inanes:
Hoc[h] faciunt: nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali[i] aruo: & sulcos[k] oblimet inertes.
Sed rapiat sitiens uenerem: interiusq; recondat
Rursus cura patrum cadere: & succedere matrum
Incipit: exactis[l] grauidæ cum mensibus errant:
Non illas grauib⁹ quisquā iuga ducere plaustris
Non[m] saltu superare uiam sit passus: & acri
Carpere prata fuga: fluuiosq; innare rapaces.
Saltib⁹[n] in uacuis pascāt: &[o] plena secundū
Flumina: muscus ubi: & uiridissima gramīe ripa
Spelūcæq; tegant. & saxea pcubet umbra.
Est[p] lucos silari circa ilicibusq; uirentem
Plurimus alburnum uolitans[q]: cui nomen asilo
Romanum ē: oestrū[r] graii uertere uocantes.
Asper: acerba sonans: quo tota exterrita siluis.
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus: siluæq. & sicci[s] ripa tanagri.
Hoc[t] quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem[u] meditata iuuencæ.

b Florētesq; secāt herbas: adultas maturiores: quibus robur acquritur. c Ne blādo nequeāt supesse labori piphrasis ē coitus. d Ieiunia infirmitatē ex inędia uenięte. e Nota uoluptas dicēdo nota p transitū rē ab aliis diligēter expressam tetigit: Nā equę puellę cū primū coeunt si macre sunt & debilitāt & debiles gignūt: post primū aūt partū tenues eē debent. f Frondesq; negant cōtra illud: Florētesque secant herbas fluuiosque ministrāt. g Cū gra. ton. hoc ē die medio: hoc aūt exprimēdū dici temp⁹ est positū non q; ęque tempore ęstatis cocant. h Hoc faciunt nimio ne luxu: nimio pingui & bn̄ rē turpē apte a Lucretio tractatā uitauit translationibus: quas oēs agricultura traxit: ut luxu ppter luxuriem segetū. i Genitali aruo: p muliebri folliculo: que uuluā uocant ut etiā Plinius docet. nam ante follículus dicebatur. k Sulcos oblimet inertes: dau dat meatus: & hoc similiter p translationē; dixit nam legim⁹ supra Et obducto late tenet omnia limo. l Exactis grauidę cū mensib⁹: uicinis partus. tunc eni diligētius tractādę sunt ne abigant.
m Non saltu superare uiam sit passus: quod solet fieri cum pascunt pedibus impeditis. n Saltuis in uacuis: magnis. o Et plena flumina; ne inclinentur ad potum. o Et lucos silari circa ilhcibus uirentem pluribus alburnum uolitans: Ordo talis est circa lucos silari fluminis lucanię & alburnum eius montem plurimus uolitans: ac si diceret est multa musca. q Volitans autem modo nomen est non participium. r Oestrum graii uertere uocitare: uertere ex sonis similitudine onomatopeiam fecere. Non enim possumus accipere ex latina lingua mutauere: cum constet gręcam primam fuisse. oestrum autem gręcum est: latine asilus: uulgo tabanus uocatur. cui nomen a silo romanum est: ut cui Remulo cognomen erat. s Sicci tanagri non multum ualentis. Tanager autem fluminis est Lucanię: & hoc dicit armētorū mugitu cuncta resonare. t Hoc quondam monstro: argumentatur ab exemplo dicens Iunonem oestrum sic contra pellicem defendisse. Nota autem est fabula Ione Inachi filiam ab ipso quidem Ioue Iunonis aduentu conuersam esse in uaccā: cui Iuno immisit oestrum: quo toto orbe fatigata tandem aliquando uenit ad ęgyptum & illic i Isim conuersa est. Transit autem per marę Angustum quod bosboron ab ea appellatum ē: nunc helespōt⁹ noiatur. u Pestē meditata iuuęcę: uel

quā pestē aū excogitauerat: uel meditata inferēs & exercēs accipiam⁹. Ora. Horrēdaq; cultus Diluuiū meditat agris. i. ifert exercet. nā & ij ipsa meditatione exercitatū ē. x Hūcquoq; acerbis. i. etiam hoc malū remoue. Nā mediis feruorib⁹ acrior Instat: tunc ē acrior. Et dicēdo tēpus ostēdit quē admodū possit caustari. y Acerbis grauido pecori id est a grauido pecore. nā ar eo a te dicim⁹: z Sole recēs: orto statim. Salu. Coria recēs detracta uelut glutino adolescebāt: a Post partū cura in uitulos: mō & de equis & de bob⁹ accipim⁹ generaliter. notas characteres. b Pecori submittere: admissarios facere: c Cāpū horrētē: ecrasis poetica. sufficerat eni dicere: Aut scindere terrā. d Cętera pascūtur: p hoc itelligim⁹ illa oia quę dixit aialia domi eē seruāda. e Tu quos ad studiū loc⁹ de bob⁹ domādis. f Vtrāque insiste domādi: institue artē domadi g Circlos: circ⁹ ē principale: unde fit circul⁹: & p sincopā circlus: sicut periclū a periculo: seclū a seculo. h Coge gra. con. simul incedere. i Rotę du. manes: sine pōdere. k Trahat ęre: fortis: sic in quinto: Aerea quem obliquū rota trāsiit. Ora. Inclusam danaem turris ęrea. l Pubi indomitę: hoc ad iuuēcos tātū pertinet. nā de equis paulopost dicturus ē: ut nāq; ante domādū iugētes tollūt animos. r Nec uescas salicū frondes: siccas & teneras. uā nescii hoc ē pric: unde & araneaū telę uescę uocant. s Frumēta manu: id est etia faragine eis dabis. t Aut alphea rotis prelabi flumina pisę. quia ut supra diximus circa ea flumina maxime agitabat curru le certamē. u Inq; uicē: frenorū. s. ne adhuc tenera ora lędātur. x Etiā inscius ęui: nōdū hīs ab annis fiduciā. y Vbi quarta accesserit ętas. i. quartus annus. uā ętatē plerūque generaliter dicim⁹ & p anno: p triginta: p cētū p quouis tpe. z Sicque laborāti similis: preparetur ad futurū laborē. a Qualis hyperboreis: hyperborei mōtes sut scythię dicti q supra eos flet boreas. Dicit aūt equ⁹ sic currat ut uētus. b Arida nubila. sine pluuiis c Differt: dissipat.

Hūc[x] quoque. nā mediis feruoribus acrior instat
Acerbis[y] grauido pecori: armētaque pasces
Sole[z] recēs orto aut noctē ducētibus astris.
post[a] partū cura in uitulos traducit omnis:
Cōtinuoq; notas: & noīa gētis inurūt.
Et quos aut pecori[b] malint sūmittere habēdo
Aut aris seruare sacris. aut scindere t̄ram:
Et[c] campū horrētem fractis īuertere glebis.
Caetera[d] pascunt uirides armēta p herbas
Tu[e] quos ad studiū: atq; usum formabis agrestē:
Iā uitulos hortare: uiamq;[f] īsiste domādi:
Dum faciles animi iuuenū: dū mobilis aetas.
Ac pmum laxos tenui de uimine circlos[g]
Ceruici subnecte: de hinc ubi libera colla
Seruitio assuerint: ipsis e torquibus aptos
Iunge pares: & coge[h] ḡdum conferre iuuēcos
Atq; illis iam saepe totae[i] ducant inanes
Per t̄ram: & summo uestigia puluere signāt
Post ualido nitēs sub pondere faginus axis
Instrepat: & iunctos temo trahat[k] aereus orbes
Interea pubi[l] indomitae nō gramina tātum:
Nec uescas[r] salicū frōdes. ulnāq; palustrem
Sed frumēta[s] manu carpes sata: nec tibi foetae
More patrū niuea implebūt mulctraria uaccae
Sed tota in dulces cōsumēt ubera natos:
Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces:
Aut alphea[t] rotis praelabi flumina pisae:
Et iouis in luco currus agitare uolātes:
Primus equi labor est: animos atq; arma uidere
Bellātum: lituosq; pati: tractuq; gemētem
Ferre rotam: & stabilo frenos audire sonātis.
Tū magis atq; magis blandis gaudere magistri
Laudibus: & plausę sonitum ceruicis amare.
Atq; haec iam prīo depulsus ab ubere mrīs
Audiat: inque[u] uicem det mollib⁹ ora capistris
Inualidus: etiāq; tremēs atq; inscius[x] aeui.
At tribus exactis: ubi[y] quarta accesserit aetas.
Carpere mox gyrum incipiat: gradibusq; sonare
Cōpositis: sinuetq; alterna uolumina crurū.
Sitq;[z] laboranti similis: tum cursibus auras.
Prouocet: ac p aperta uolans ceu liber habenis.
Aequora uix summa uestigia ponat harena.
Qualis[a] hypboreis aquilo cum densus ab oris
Incubuit: scythiaeq; hiemes atq; arida[b] differt[c]
Nubila: tum segetes altae cāpiq; natantes.

Lenibus horrescũt[d] flabris: sũmaq[e] sonorem
Dant siluæ: longiq; urgent ad littora fluctus.
Ille uolat simul arua fuga: simul æquora uerrẽs[f]
Hic uel ad elei metas: & maxima campi
Sudabit spacia. & spumas[g] aget ore cruẽtas.
Belgica[h] uel molli[i] melius feret esseda collo.
Tum demũ crassa magnum farragine corpus
Crescere iã domitis sinito: nãq; ante domandum
Ingentes tollent aios: prensique negabunt:
Verbera lenta pati: & duris[k] parere lupatis.
Sed non ulla magis uires industria firmat:
Q uã uenerẽ & cæci[l] stimulos auertere amoris[m]
Siue boum siue est cui gratior usus equorum.
Atque ideo tauros procul: atque in sola relægãt
Pascua post montem[o] oppositũ: & trãs flũia lata.
Aut intus plausos satura ad præsepia seruant.
Carpit enim uires paulatim: uritque uidendo[p]
Fœmia: nec nemorũ patit meminisse: nec herbæ
Dulcibus illa quidem illecebris & sæpe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna[q] silua formosa iuuenca.
Illi alternantes multa ui prælia miscent
Vulneribus crebris: lauit ater corpora sanguis.
Versaque in obnixios urgentur cornua uasto
Cũ gemitu reboant[r] siluæq; & magnꝰ olympus
Nec mos pellantes una stabulare: sed alter
Victus abit longeq; ignotis exulat[s] oris
Multa gemens ignominiam. plagasq; superbi
Victoris: tum quos amisit inultus amores
Et stabula aspectans[t] regnis excessit auitis.
Ergo omnis cura uires[u] exercet. & inter
Dura iacet pernix[x] in strato saxa cubili
Frondibus irsutis: & carice[y] pastus acuta.
Et tentat sese: atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco: uentosque lacessit
Ictibus: & sparsa ad pugnã proludit harena.
Post ubi collectũ robur: uiresque receptæ:
Signa mouet. præcepsq; oblitũ[z] fert in hostem
Fluctus[a] ut in medio cœpit cum albescere ponto
Longius: ex altoque sinũ trahit: utq; uolutus:
Ad terras immane[b] sonat per saxa: nec ipso
Monte minor procũbit: at ima exæstuat unda
Vorticibus: nigrãque alte subiectat harenam
Omne adeo genꝰ in terris hoĩmq; ferarũque.
Et genus æquoreum pecudes pictæq; uolucres

d Horrescũt cõtremiscunt. Persius: Seis comitem horridulũ trita donare lacerna idẽ trementẽ. e Ille uolat: scilicet uentus: f Verrens: trahens ad elei metas: id est circi. Elis nãque ciuitas ẽ acadiç: in qua agitabatur curruli certamẽ: & species ẽ ꝓ genere. g Spumas aget ore cruentas: quod ẽ signũ equi fortissimi. si uelut rubras egerit spumas h Belgica esseda: gallicana uehicula. nã belgç ciuitas ẽ galliç in qua huiuscemodi uehiculi usus repertus est. i Molli domito: ut Et mollia colla reflectit. k Duris parere lupatis: frenis asperrimis Dicta autẽ lupata a lupinis dẽtibꝰ qui inequales sunt: unde & eorũ morsus uehementer obest. l Cçci. latentis. m Amoris: cupidinis. n Relegat: remouẽt. o Trãs flumina lata. s. ne natatus sit facilis. p Uidẽdo dũ uidetur gerũdii modus a passiuo. q In magna silua. alii sila legũt: ut sit mons lucaniç: qđ modo nulla necessitas cogit. ut in ęneide: Ac uelut ingenti sila sũmoue taburno Vbi utrũque speciale est: r Reboant siluç: resultant remugiũt. Reboo aũt gręcũ uerbũ est: Nam apud latinos nullũ uerbũ ẽ: qđ ante o finalẽ o habeat: excepto inchoo: qđ tamẽ maiores aliter scribebant aspirationẽ interponẽtes duabꝰ uocalibꝰ & dicebat incoho. tria eni tantu habebant noia in quibꝰ c litterã sequeret̃ asperatio sepulchrum: orchus: pulcher: ex quibus pulcher tantũ hodie recipit aspirationem. s Exulat: extra solũ suũ habitat. t Aspectas: Cice. de catelina. Retorquet oculos ꝓfecto sępe ad hãc urbe: quã ę suis manibus ereptã luget. u Vires exercet ab incultu robur acquirit: x Pernix modo ꝑseuerãs. Ora. Pernicis uxor apuli: & ẽ tractũ ꝑnix a ꝑnitendo. y Carice acuta: herba durissima. z Oblitũ: iã securũ ex ante acta uictoria. a Fluctꝰ ut i medio: sic paulatim taurꝰ mouet̃ ad pręlia. b Immane sonat: ꝓ immaniter. nomen pro aduerbio.

In furias ignēque ruūt: amor[c] omnibus idem.
Tempore non alio catulorū oblita[d] leæna.
Sæuior errauit campis nec funera uulgo
Tam multa informes[e] ursi stragemq; dedere
Per siluas. tūc sæuus aper: tūc pessima tigris.
Heu male tunc libyæ solis[f] erratur in agris.
Nonne uides ut tota[g] tremor pertētet equorum
Corpora: si[h] tantū notas odor attulit auras.
Ac neq; eos iam frena[i] uirū: neq; uerbera sæua.
Non scopuli: rupesq;[k] cauæ: atq; obiecta retardāt
Flumina: correptosq; unda torquētia montes:
Ipse ruit: dentesq; sabellicus[l] exacuit sus.
Et pede psubigit[m] terrā; fricat arbore costas.
Atq; hinc: atq; illic hūeros ad uulnera durat
Quid[n] iuuenis magnū cui uersat in ossib⁹ ignē
Durus amor: nēpe abruptis turbata procellis:
Nocte natat cæca serus freta: quē super ingens.
porta[o] tonat cæli; & scopulis illisa reclamāt
Aequora; nec miseri[p] possunt reuocare parētes.
Nec moritura super crudeli funere uirgo.
Quid lynces bacchi uariæ; & genus acre luporū
Atq; canū[n] quicq; imbelles[q] dant prælia cerui:
Scilicet ante omnes furor ē insignis equarum:
Et mentē uenus ipsa dedit: quo tēpore glauci
Potniades[s] malis mēbra absumpsere quadrigæ:
Illas ducit amor trās[t] garga: transq; sonantem
Ascaniū: superant[u] montes: & flumina tranant
Continuoq; auidis ubi subdita flāma medullis
Vere magis quia uere calor redit ossibus: illæ
Ore[x] oēs uersæ in zephirū stant rupibus altis:
Exceptantq;[y] leues auras: & sæpe sine ullis
Coniugiis uento grauidæ: mirabile dictu:
Saxa per & scopulos: & depressas cōualles
Diffugiūt: non eure tuos: neque solis adortus
In boreā caurūque[z]: aut unde nigerrimus auster
Nascitur: & pluuio contristat frigore cælum.
Hic[a] demū hippomanes: uero quod noīe dicunt:

c Amor oib⁹ idem. i. in uno quoque genere unus ē amor. i. similis. ut puta in lupis unus ē amor. i. similis: Itē in eqs aliisque p qualitate generis sui. i. sicut alibi ait Sopor suus occupat art⁹. i. ipsis aptus. Nā in oib⁹ animalib⁹ non ē amor unus atque idem: sed in singulis generib⁹ p qualitate naturę. Oblita catulorū leęna: causa. s. nimii amoris. Leęna aūt grecū est: sicut dracęna. Nā nos hic & hęc leo dicim⁹. lea nāque usurpatiue: quia in o excūtia fęminina ex se non faciūt: ut fullo: latro: leo: e Informes ursi: uel magni uel quia tēpore quo nascūtur carent forma dicitur enī quędā caro nasci: quā mater lābēdo in mēbra cōponit. f Solis desertis: lybię aūt in aruis serpētibus plenis. g Vt tota tremor ptentet equorū corpora: signatis sermonibus utitur ad uim amoris exaggerandā: dicens & tota corpora & partē tet. i. penitus teneret cū dicat leuem odorē equarum. h Si tantum notas odor attulit auras: hypallage ē. p si aurę notū odorē apportauerit. i Frena mirum uirorū fortium. k Rupesque caue: ad illud respicit qd supra posuit: Post montem oppositum: & trans flumina lata. l Sabellicus sus: sabinus. ē species pro genere: dicit aūt suem domesticū: quē cicurem uocant. nam de apris supra ait: Tunc seuus aper. hoc eni uult pbare non tantū feras: sed etiam masueta aialia amore in furorem moueri. m Prosubigit: fodit & pedibus ipellit alternis: quod pugnaturi sues facere consueuerūt ad acquirēdu; robur unde etiā latera & costas terentes durāt ea in futura certamina atque hinc atque illinc: & pedum motu attritione costarū. n Quid iu. ne forte occurrat illa aialia carere ratione: dicit etiā grauius hoīes in amorē cōmoueri. Fabula talis ē. Leander abydēus & Hero Sestias fuerūt inuicē se amantes. Sed Leāder ad Hero noctu ire cōsueuerat per fretū helespōticū: qd Seston & Abydon ciuitates interfluit: quū igitur iuuenis oppręssi tempestate cadauer ad puellā delatū fuisset illa pręcipitauit se e turri: o Porte. aer nubib⁹ plen⁹ per quē iter ē ad cęlū. p Miseri pa. i. amor parētū. q Imbelles: licet sint ibelles timouent ad pręliū. r Furor ē in. notabilis & pręcipu⁹. s Potniades: potnia ciuitas ē: de qua fuit Glauc⁹: q cum sacra Veneris sperneret: illa irata equabus eius imisit furorē: quib⁹ utebatur ad currū: & cū morsib⁹ dilacerauerūt. Ordo aūt talis ē: Quo tpe glauci mēbra malis assūpserūt potniades quadrigę. hoc autē io fingitur qd eis furorē Ven⁹ imiserit: quia dilaniatus ē Glauc⁹ effrenatis nimia cupidine equab⁹ quū eos cohiberet a coitu ut eent ueloçiores. t Trans gar. gargara p quibuslibet mōtib⁹: sicut ascaniū p quibuslibet fluminib⁹ posuit: qd etiā sequētia indicāt. u Supant mo. x Et ore ois uersę in zephirū. hoc ēt Varro dicit in hispania ulteriore uerno tēpore equas nimio ardore cōmotas cōtra frigidiores uentos ora patefacere ad sedandū calorē: & eas ex inde cōcipere & edere pullos licet ueloces diu tñ minime duratur os. Nam breuis ad modū uitę sunt: y Exceptāt frequēter accipiūt. z Caurū p corum: sicut saurex p sorex: caulis p colis. a Hinc demū hip. Scit lectū esse apud Hesiodū herbā eē quandam quę hip. uocatur: quasi ιπ πομανὶα. si eni eā comederit eq furorē patiū t. unde nūc adiecit Vero qd noīe dicūt: Nā uult illā herbā abusiuę hip. dictā ab ęquorū furore & isania

Pastores lentū[b] distillat ab inguine uirus:
Hippomanes quod sæpe malæ legere nouercæ.
Miscueruntque[c] herbas: & non innoxia uerba:
Sed fugit interea: fugit irreparabile tempus:
Singula[d] dū capti circūuectamur amore.
Hoc satis armentis superat pars altera curæ
Hanigeros agitare greges: hirtasque[e] capellas.
Hinc[f] labor: hinc laudē fortes sperare coloni.
Nec sum animi dubi⁹ uerbis ea uincere magnū
Quā sit: & angustis[g] hūc addere reb⁹ honorem
Sed[h] me pernassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis qua[i] nulla priorum
Castaliā molli[k] diuertitur orbita cliuo.
Hūc[l] ueneranda pales: magno nūc ore sonandū
Incipiens stabulis edico in mollibus herbam
Carpere oues. dū mox frondosa[m] reducit æstas.
Et multa duram stipula filicūque maniplis
Sternere subter humū: glacies ne frigida lædat
Molle pecus: scabiēq; ferat: turpesq;[n] podagras
Post[o] hinc digressus iubeo frondentia capris
Arbuta sufficere: & fluuios[p] præbere recentes.
Et[q] stabula a uentis hiberno[r] opponere soli
Ad medium conuersa diem: cum frigidus olim
Iam cadit: extremoq;[s] irrorat aquarius anno
Hæc[t] quoq; non cura nobis leuiore tuenda.
Nec minor usus erit: quāuis milesia[u] magno[x]
Vellera mutentur tyrios[y] incocta rubores.
Densior[z] hinc soboles: hinc largi copia lactis:
Quā magis exhausto spūauerit ubere mulcta
Læta magis pressis manabunt ubera mammis.
Nec minus interea barbas[a] incanaq;[b] menta
Cyniphii[c] tondent hirci: setasque comantis
Vsum in castrorum: & miseris[d] uelamina nautis:
Pascūt uero siluas: & summa[e] licæi:
Horrentisq; rubos & amantes ardua dumos.
Atq; ipse memores redeūt in tecta suosq;[f]
Ducunt: & grauido superant uix ubere limen.
Ergo omni studio glaciem uentosq; niuales:

quū possint equi furere: & alia quacunque ratione: Reuera aūt hip. dicit eē uir⁹ defluens ex aquarum inguinibus: quo tēpore feruntur amoris furore & insania ut sit hypeur⁹ nam ἐπὶ τοῦ ὁμοίου τοῦ ἵππου. b Lentū uiscosū: id ē glutine. c Miscueruntque her. exprimit argumētū malitię nouercarū: quę uir⁹ herbis & cātib⁹ herbarū augmētāt uenena. d Singula dū. dū speciatim singula describimus. e Hirtasque ca. i. setosas: ut barbūtique supcilii. f Hinc la. ad tuenda ibecillora aīalia. g Et angustis hūc adde. i. humilem materiā alto sermone decorare. Sic illud it i quarto ē: In tenui labor: at tenuis nō gloria. h Sed me par. p pnassi ardua helicodē & ciceronem montes musis dicatos significat: & hoc dicit scribendi amor rapit me ad op⁹ arduū: & ante a nullo descriptū: qd p pifrasim & allegoriā poeticā indicat. Iugis: per iuga. i Qua nulla pri. i. dispono me ad fontē castaliā: p eam uiam p quā nullus ante egit orbitā suam. Ordo aūt ē: Qua nulla priorum orbita castaliam diuertitur. k Molli cliuo. i. facili itinere & descensione hic loc⁹ totus de Lucre. translatus ē. l Nunc ueneranda pales. i. dea pabuli inuocanda nūc maxime. Stabulis in mollib⁹: clemētiorib⁹ & aeris tēperitati: uel ppter plagā australē: uel ppter suppositas herbas aīalib⁹. m Frondosa reducitur ęstas. i. donec uernū tempus adueniat. Nam etiā io primo diximus: uer ęstas sicut hyems & autū ons unū fuerūt scdm rationem emispetii. n Turpisque po. respexit ad curam quę sine pannis & medicaminib⁹ sordidis non fit. o Post hinc cū hoc feceris. & post hinc unū uacat. sicut Prim⁹ ibi añ oēs. p Fluuios pręberc recentes. i. aquā stati haustā. Nam si pigrā potauerint: morbū stati cōtrahūt. q Stabula a uētis figurate. s. uentos non perferentia: r Hiberno soli. i. contra plagā meridianā p quā sol currit p hiemē qd explanat dicēs: Ad mediū cōuersa diē. s Extremo anno: i. mēse ianuario qui ē penultim⁹: nā ut et i prio diximus: Vt primis extēplo a mēsib⁹ anni martio mese ichoabat an⁹ apud maiores. Ergo āno dicit extrema pte āni. t Hęc quoq; ñ cura cū de capellis loq ē figurate neutro usus ē gñe: nā itegrū erat: Hę quoq; ñ cura nobis leuiore tuendę: Sane pite: quonia sēit planā eē ouiū utilitatē ea pręterit: & exaggerat meritū capellarū ut dctis i lucē pmat rē p se mīn⁹ patētē. u Milesia magno uellera mutēt: Lanę preciosissimę: nā milet⁹ ciuitas ē asię ubi tigūt lanę optię. Ipse quarto in milesia uellera nymphę Carpebāt. Cice. in uerris Quid a milesis lane sustulerit: x Magno aūt mutētur: ingēti precio cōpantur. Nā apud maiores oē mercimonium in pmutatione cōstabat: qd & caius hōcrico cōfirmat exēplo: y Tyrios icocta rubores: figurate. i. q coquēdo tyriū traxit ruborē. i. migrauit i purpurā. z Desior hinc so. bi oos enim pariūt capellę plerique. a Barbas: sic de quadrupedib⁹. nā hoim barbā uocamus. b Incana aūt dicit nimiū cana. c Cinyphi hirci: libyes a fluuio cinyphę. d Miseris na. q⁹ frequēter patriūtur picula. In usū aūt castrorū io dixit q: de cilicus & polnūt loricę: & tegūt tabulata turiū ne iactis facib⁹ ignis possit adhęrere: & bn laudat capellas dicēs cilicorū usū & i mari & i tra pdesse mortalib⁹: hoc ē i duob⁹ elemētis cōcessis hoīb⁹. Pascūt fil. & pasco & pascor illā rē dicim⁹ e Sūma ly. mōtis arcadię: & est

Q uo^a minor ẽ illis curæ mortalis ægestas:
Auertes uictuq; feres:& uirgea lætus
Pabula,nec tota claudes fœnilia bruma.
At uero zephyris cum^h læta uocantibus æstas
In salt^9 utrunq; gregē:atq; in pascua mittes:
Luciferi primo cum sydere frigida rura
Carpam^9 dum mane nouū:dū^k gramina canent
Et ros in tenera pecori gratissimus herba ē.
Inde ubi quarta sitim cæli collegerit hora.
Et^l cantu querulæ rūpent^m arbusta cicadæ:
Ad puteos aut alta greges ad stagna iubeto
Currētē iliignis^o potare canalibus undam.
Aestibus ut mediis umbrosam exquirere uallem
Sic^u ubi magna iouis antiquo robore quercus
In gentes tendat ramos,aut sicubi nigrum
Ilicibus crebris sacra nemus accubet umbra:
Tū tenuis^p dare rursus aquas:& pascere rursus
Solis^q ad occasum;cum frigidus aera uesper
Temperat^r & saltus reficit^s iam roscida luna^t.
Littoraq; alcyonē resonāt:& acāthida^u dumi.
Q uid^x tibi pastores libyæ:quid pascua uersu
Prosequar & raris habitata mapalia tectis.
Sæpe diem:noctēq; & totū ex ordine mēsem
Pascitur:itq; pecus longa in deserta sine^y ullis
Hospitiis:tātū cāpi iacet omnia secum
Armentarius^z afer agit:tectūque^a laremque:
Armaq; amyclæūq;^b canē cressāq; pharetrā.
Non secus ac patriis^c acer romanus in armis
Iniusto^d sub fasce uiā cum carpit:& hosti
Ante^e expectatum positis stat^f in agmine castris
At^g non qua scythiæ gentes mæoticaq; unda
Turbidus:& torquēs flauentes ister harenas.
Q uaq;^i redit mediū rhodope porrecta sub axē
Illic clausa tenent stabulis armēta neque ullæ
Aut herbæ cāpo apparent:aut arbore frondes
Sed iacet aggeribus niueis informis^k:& alto
Terra gelu late:septemq;^l assurgit in ulnas^m
Sēper hyems:sēper spirantes frigora cauri
Tum sol pallētes^n haud unquā discurit umbras:

species p genere. f Suosq; dii.educūt fœtus proprios & nutriūt:unde & educatos dicimus. g Quo mi.ordo ẽ oī studio auertas ab eis uētos & glaciē quia ęgestas mortalis.i.necessitas mortalis minor ẽ illis curę:hoc ẽ minus ad ipsarum ptinet curā.Nā hoc dicit quātu sibi adesse nō possunt:tāto eis a te maior ẽ ipēdēda diligētia. h Quā læta ęstas:subaudi aduenerit. Dicit autē uer:quo flare zephyrus icipit:ut Et zephiro putris se gleba resoluit. z Carpam^9: carpe cogamus aialia. Et mane pasci pręcipit oues scdm morē suę prouintię:Nā in aliquib^9 locis morbū cōtrahūt nisi iam siccato rore pascātur. k Dū gra cano:ctūrnis & matutinis lucētes rorib^9 herbę: l Et cantu q̄rulę rumpēt arbusta cicadę:quęrulę canorę.Ora.sub cātu q̄rulę despice tybię.Aut certe q̄rulę pp illā fabulā dicit q̄ Titō^9 marit^9 Aurorę p^9 optatā lōgissimā uitā in cicadā dicitur eē couuersus: m Rūpet i.imp.i.s.clamore.Iuue. Et assiduo ruptę lectore colūnę.Per. Findor ut ar.pe.ru.di. o Ilignis canali.ex ilice factis.Sane & canalis meli^9 genere.f.m:pferim^9: u Sicubi ma. quia ois Iouis est cōsecrata.q̄ aūt dicit Iouis quercus & illicib^9 crebris sacra umbra: non re uera cōsecratos lucos dicat nos petere debere,sed ita dēsos ut sūt illi quos religio defēdit. Vnde apparet quercū Iouis & sacrā umbrā generalia eē nō specialia epitheta: nā ut diximus & ois quercus Iouis ẽ cōsecrata: & omnis lucus Dianę. p Tenues aquas epitheton aquarū. Alibi:aut i aquas tenuis dilapsus abibit. q Tēperat:refrigerat ęstatis calorē. r Reficit recreat. s Luna:nox. t Littoraq; alcy.f. quo tēpore resonat p littora alcyon auis cuius fabulā io primo memorauim^9.p dumos uero u Acanthis quā alii lucuriā eē uolūt:alii uero carduelū q̄ spinitus & carduis pascitur:ut inde apd̄ grecos ἀκάνθις dicta sit ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν.i.spīs quib^9 pascit̄. x Quid tibi pastores li.dicit p qualitate pūinciarū diuersa eē genera pastorū. y Siue ullis host.siue ullis stabulis. z Armentarius afer agit abusiue armētariū posuit. Nā nūc de regib^9 loquit̄. a Tectūque larēque:tētoria militū more:ac si casā diceret. b Amyclęūque ca.laconicū & ẽ species p genere. Amiclę aūt ẽ ciuitas laconię:unde ę talis amiclęa domit^9 pollucis habenis Cyllarus. c Patriis ar. generaliter sibi cōcessis ac si diceret martiis: d Iniusto sub fa.sub magno onere:ut ego hoc te fasce leuabo. Magnū āt on^9 dicit ppter arma:alimēta uestitū. e Ant expect. .i.dicto citi^9:anteq̄ eius expectetē aduent^9. & est una pars orationis hoc ẽ aduerbiū: f Stat:obstat

Nā aphęresis ẽ. g At nō quā scythię gē. subaudi talis pastio meoticaque ū. Męotis.pal^9 ẽ scythię frigore congelascēs. h Ister fluuius scythię qui & danubi^9 noiat̄. i Quaq; redit mediū rhodopę porrecta sub axē· quia rhodopę mons tracię ptentus i orietalē plagā in septētrionalē reflectit̄.nam nō aīt redit sub axē.nam axis ẽ septētrio: qui gręce ἄμαξα dicitur. k Informis i.nīs suffusione carens.uarietate formarum:nullisque agnoscenda liniribus.
Vlna· l Septē assurgit in ul.crescit in septē ulnas. m Vlna autem scdm alios utriusque manus extensu est scdm alios cubitus:quod magis uerū ẽ quia gręce ὠλένη dicit̄ cubit^9:unde ẽ λευκώλενος ἥρη. n Pallētes autem unquā.i.

nunquã nubes dissoluit: Nã palletes umbras non ex nocte sed ex nubib⁹ factis appellat. o Concrescũt subitę curre̅ti in flumię cru. aquę curretes repente congellescũt. Et notandũ quia cũ crustã dicim⁹. f. genere lapidis aut ligni: aut gelu ptẽ significam⁹. Cũ uero chrustũ dicim⁹ edulii aliquid significam⁹ partẽ panis uel placentę. Ipse in septio Orbe fatalis crusti: Ora. Dant crustula blãdi doctores. Iuue. Nos colophũ incutim⁹ lãbeti crustula seruo. p Hospita: facilis: unde & hospitalis hõ dicit̃ hospiti seruiẽs apte. q Aeraque dis. crepãt. Vulgo passim. Nã tã nimio frigore quã calore ęra rũpunt̃. Persidit ĩfantes statuas. r Vestesq; riges. durãtur ut frãgi potius q̃ scindi posse uideantur.

Nec cũ inuectus equis altũ petit æthera nec cum
Præcipitem oceani rubro lauit æquore currum.
Concrescunt[o] subitæ curre̅ti in flumine crustæ:
Vndaque iam tergo ferrato sustinet orbes:
Puppibus illa pri⁹ patulis nũc hospita[p] plaustris
Aeraque[q] dissiliũt uulgo: uestesq; rigescũt
Indutæ cæduntque[s] securibus humida uina.
Et[t] totæ solidaam in glaciem uertere lacunæ.
Stiriaque[u] impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non[x] secius aere ningit
Intereũt pecudes: stant circũfusa pruinis[y]
Corpora magna boum: cõfertoq;[z] agmine cerui
Torpent mole[a] noua: & sũmis uix cornib⁹ extant
Hos non immissis canibus non cassibus[b] ullis
Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ
Sed frustra oppositũ trudẽtes pectore montem
Cõminus obtrũcãt ferro: grauiterque[c] trudẽtes
Cædunt: & magno læti clamorẽ reportant.
Ipsi[d] in defossis specubus secura sub alta
Ocia agunt̃ terra: congestaq; robora totas
Aduoluere fossis ulmos: igniq; dedere:
Hic[e] noctem ludo ducunt. & pocula læti
Fermento[f] atq; acidis imitantur uitea sorbis
Talis hyperboreo septem[g] subiecta trioni
Gens[h] effrena uirum riphæo[i] tunditur euro:
Et pecudũ fuluis uelantur corpora setis.
Si[l] tibi lanicium curæ: primum aspera silua
Lappæq;[m] tribuliq; absint: fuge pabula læta
Continuoq; greges uillis[n] lege mollibus albos
Illũ autem quamuis aries[o] sit candidus ipse:
Nigra subest udo[q] tantũ cui lingua palato
Reiice[r]: ne maculis infuscet uellera pullis[p]
Nascẽtũ: plenoq; alium circumspice campo

s Cędũtque securib⁹ humida uina: & uina naturaliter calida illic gelantur. Intelligimus aũt peregrinũ: nã illic nõ nascũtur uina ꝓpter nimiũ frigus & continuũ: sicut ipse paulo post docet dicẽs Fermẽto atque acidis imitãtur uitea sorbis: Sane uolũt phisyci uinũ nõ cõgelari: unde de hoc loco aut hiperbole ẽ aut quia dixit hũida aquę mixta intelligimus: Ita eni gelare dicitur. t Et totę solidã in glaciẽ uer. Fossę ad siccandos agros patę: cũ alibi tantũ incrustẽtur. illic usque ad imũ cõgelãt̃. u Stiriã ipexis indu. stiria. i. gutta: unde fit diminutiuũ ut dicamus stilla: unde fit distillat: & stillicidium. Sẽsus aũt duplex ẽ. Nã aut hoc dicit de impexis barbis pecudũ pẽdẽs gutta duratur. aut certe detectis & arboribus gutta horrida induruit in mũdũ barbarũ. x Non se. non segnius quã inchoauerat. y Pruinis abusiue p niuib⁹. nõ pruina ẽ matutini tẽpons frigus. z Cõferto agmine cer. cõiuncto Ceruũ eni congregatione gratulãtur. a Mole no. nimia magnitudine. b Cassibus retib⁹: hinc ẽ quod incassum dicitur sine cã quasi sine cassibus: sine quib⁹ inutilis uenatio ẽ. c Grauiterque ru: rumore suo corripuit: ut in septimo: Et sera sub nocte rudẽtum. Persi. producit: Fidor ut arcadię pecuaria ridere dicas. d Ipsi in defossis spe artus fuerat specubus dicere ut fructibus: quia quarta declinatio in datiuo & ablatiuo pluralib⁹ u in i uertit: ut manu manib⁹. sed q: pinguis sonat & meli⁹ specubus dicim⁹: unum tñ nomẽ est quod aliter non dicim⁹ ut tribub⁹. e Hic noctẽ ludo du. quasi ꝑpetuitatẽ noctis sub terris locati ludos cõcelebrãt. f Fermẽto atque acidis potionis genus ẽ: qđ ceruisia nũcupatur & consequens ut uinũ natura calidũ in ꝓuintia frigida ñ possit creari. g Septe subiecta trioni: tenesis ꝑ septẽtrioni. h Gens ef. sęua & rectore recusãs: i Riphęo eu. scythico uento. Riphęi aũt montes scythię: ut iã diximus a perpetuo uẽtorũ flatu nominati. nam ριφκ gręce impetus & ορμη dicit̃ αποτουριπτειν. k Pecudũ fuluis uelantur corpora se. rhenõib⁹: Nã ut Salu. dicit in historiis uestes de pellib⁹ rhenones uocãtur. l Si tibi laniciũ cu. & hęc lana dicim⁹: & hoc laniciũ: sicut fuga & effugiũ: qđ aũt dicit oues lanę causa non debere pinguescere phisycũ est. Omne enim pingue animal caret pilis: quod hirsutũ efficit macies. m Lapęque ab. a quibus rebus lana decerpitur. n Villis lege mollib⁹ al. lana eni alba pręciosior ẽ quippe susceptura aliũ quẽlibet colorẽ. Qđ autẽ colorem hic per trãsitũ tãgit: in aliis pleni⁹ legit̃ mariti pecoris & cornu & ungulis & palato albũ eẽ debere. Alioquin licet aries sit cãdidis lanis cõstat ex eo pullos. i. nigros creari. o Aries sit cãdidus: ipse bene addidit ipse: quasi qui aut dominus gregis ẽ: aut quia antea ꝓ dano capitali dari cõsueuerat. nã apud maiores homicidii pęnã noxius arietis dãno luebat: qđ i regũ legibus legit̃ p Pullis: nigris. q Vdo pala semper hũido. alibi udę uocis iter. r Reiice. rei aut quasi monasillabũ

pduxit licenter: aut ut supra diximus: quia cũ faciat reieci i duplici habetur: & rei efficit longã: id & in aliis modis presumit sibi productioně. s Munere sic ni.i. mutat fabulã. Nã non Pan sed Endymion amasse dicitur lunã: uni spretus pauit pecora cãdidissima: & sic eã in suos illexit amplexus cuius rei mystici uolũt quãdã secretã eẽ rõem. t Si credere dignũ ẽ: tãtum de luna. u Salsasq; ferat pręse. ut & multũ potãtes reddãt plurimum lactis: & ipsũ lac non sit fatuum: sed habeat salis occultũ saporẽ. i. uix itelligibilẽ & non statim apparentẽ. x Excretos: ualidiores. y Ferratis: id ẽ duris. z Nocte pręmũt: cogũt in caseos: a Calathis: uasis ęreis. in quib⁹ lac & recens caseus i urbe distrahitur. b Aut parco sale con. aut modico sale: aut re uera parco i. seruatorio quia i quod mittitur seruat. c Nec tibi cu. ca: fuerit po. liptotes figura: pro magna tibi cura sit canũ. Postrema: uilis: e Veloces sparte catulos acréque mo. in illis uelocitas: in his autem fortitudo laudatur sperta aũt laconię ẽ ciuitas: mollissima pars epiri. f Pasce sero pingui: aqua lactis quę pingues efficit canes. g Nocturnũ fu. noctis oportunitate captantẽ. Fur aũt a furuo dictus ẽ. i. nigro: Nã noctis nititur tẽpore. Ora. Quã pene uidim⁹ furue regna p serpine. aut certe a gręco uenit. Nam fur φωρ uocat h Hiberos: abactores: fere ei hispãi oẽs accrrimi abactores fũt. i Onagros: agrestes asinos: & ẽ laus canũ: k Sepe uo. sil. uolutabra loca sunt in quibus se apri uolutãt siluestribus aũt ideo: quia & circa casas eẽ & i ciuitatib⁹ pñt. l Disce & odo. p odoriferã: & loquitur de serpentũ remediis: qui igressi tecta aialib⁹ nocẽt m Agitare: psequi. Graui nido: serpẽtibus. s. noxio. n Galbaneoq;: galbanũ ẽ species multis apta medicaminibus. o Chelidros: chelidri dicti sũt quasi cherlydri: quia & i aquis & i terris morãtur. nã Χέρσον dicimus terrã ὕδωρ aũt aqua p Mala tactu: q̃ etiã tacta nocet ẽ pniciosa dũ tãgitur. q Vipera aũt species ẽ serpẽtis. q̃ ui parit nã corrosis ei⁹ laterib⁹ exeũt pulli cũ matris interitu. Luca. Viperei cocũt abrupto corpe nodi. r Cęlũ exterita fu. tectis gaudet ut sunt ἀγαθοδαίμονες quos latine genios uocãt. s Fouit hu. ãplexa terrã in qua possit latere. t Timiduz ca. cui timet: nã ut Pli. dicit ser. caput etiã si cũ duob⁹ euaserit digitis nihilomin⁹ uiuit. u Extremę ag. cau mot⁹: & hoc dicit cęde serpentem donec caudę uolubilitas cõquiescat: x Cõuoluens sub. pe. ter. i. erect⁹ qđ ad expressionẽ serpẽtis generis posuit. Alii ei repũt toto corpore: alię erigunt cor poris pte. Luca. & cõtect⁹ i ũer cauda sulcare pimas y Vdo uere ma. ter Cũ tui imbriferũ uer z Improb⁹: insaciabilis. Ingluuiẽ: uẽtris capacitatẽ. a Ranis lo. clamosis & loquacib⁹: ideo quia ex hõib⁹ factę sunt: ut dicit Oui. Aspque si: Salu. quod genus siti magis quam alia re accenditur.

Nunere[s] sic niueo lanæ: si[t] credere dignũ est:
Pan deus arcadiæ captam te luna fefellit
In nemora alta uocans: nec tu aspernata uocãtez
At cui lactis amor cytisum lotosq; frequentes
Ille manu; salsasq;[u] ferat præsepibus herbas.
Hic & amãt flũinos magis: & magis ubera tẽdũt
Et salis occulnĩ referunt in lacte saporem:
Multi iam excretos[x] phibẽt a matribus hædos.
Primaque ferratis[y] præfigunt ora capistris.
Quod surgẽte die mulsere horisq; diurnis:
Nocte[z] premũt quod iam tenebris: & sole cadẽde
Sub lucẽ exportãt calathis[a]: adit oppida pastor.
Aut[b] parco sale contingunt: hyemiq; reponũt.
Nec[c] tibi cura canum fuerit postrema[d]: sed una
Veloces[e] sparte catulos: acréque molissum
Pasce[f] sero pingui: nunquã custodibus illis
Nocturnum[g] stabulis furem: icursusq; luporum
Aut impacatos a tergo horrebis iberos[h].
Sæpe etiã cursu timidos agitabis onagros[i]:
Et canibus leporẽ: canibus uenabere dãmas.
Sæpe[k] uolutabis pulsos siluestribus apros
Latratu turbabis agens: montesq; per altos
Ingentem clamore premes ad retia ceruum.
Disce[l] & odoratam stabulis accendere cædrum
Galbaneosq;[n] agitare[m] graues nidore chelydros[o]
Sæpe sub immotis præsepib⁹ aut mala[p] tactu
Vipera[q] delituit: cælũque[r] exterrita fugit.
Aut tecto assuetus coluber succedere & umbræ
Pestis acerba bouin: pecoriq; aspergere uirus
Fouit[s] humũ: cape saxa mãu: cape robora pastor
Tollentẽq; minas: & sibila colla tumentem
Deice iamq; fuga timidũ[t] caput abdidit alte
Cum medii nexus: extræmæq;[u] agmina caudæ
Soluũtur tardosq; trahit sin⁹ ultim⁹ orbes
Est etiam ille malus calabris in saltib⁹ anguis
Squemmea cõuoluẽs[x] sublato pectore terga:
Atque notis longã maculosus grãdib⁹ aluum
Qui dum amnes ulli rũpuntur fontib⁹ & dum
Vere madent udo[y] terræ: ac pluuialibus austris
Stagna colit: ripisq; hitãs hic piscib⁹ atram
Improb⁹[z] i gluuiẽ ranisq;[a] loquacib⁹ explet
Postquã exusta palus: terræq; ardore dehiscũt
Exilit in siccũ: & flãmantia lumina torquens
Sæuit agris: asperq; siti atq; exterritus estu:
Ne mihi tum molles sub diuo carpere somnos:

Heu dorso nemoris libeat iacuisse p herbas
Cum positis nouus exuuiis nitidusq́[c] iuuenta
Voluit: aut catulos tectis aut oua relinquens
Arduus ad solem linguis micat ore trisulcis
Morborũ[d] quoque te causas & signa docebo.
Turpis[f] oues tentat scabies ubi frigidus imber
Altius[g] ad uiuum persedit: & horrida cano
Bruma gelu: uel cum tonsis illotus adhesit
Sudor: & hirsuti secuerunt corpora uepres.
Dulcibus iccirco fluuiis pecus omne magistri
Perfundunt udisq́[k]e aries in gurgite uillis
Mersatur: missusq́ue secũdo[l] defloit amni.
Aut tonsum tristi[m] contingunt corpus amurca:
Et spumas miscẽt argenti: ac sulphura uiua[n]:
Idæasq́[o] pices: & pingues unguine cæras:
Scyllamq́[p]: elleborosq́ graues: nigrũq́ bitumẽ
Non tamẽ ulla magis præsens[q] fortuna laborẽ:
Q uã si quis ferro potuit rescindere sũmũ[r]
Vlceris os: alitur uitiũ uiuitq́ue[s] tegendo:
Dũ medicas adhibere manus ad uulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscens:
Q uĩ etiã ima dolor balantũ lapsus ad ossa
Cum furit atque artus[t] depascit arida[u] febris.
Profuit intensos[x] æstus auertere: & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine uenam:
Bisaltæ[y] quo more solent: acerque gelonus
Cum[z] fugit in rodopẽ atque in deserta getarum:
Et lac concretum cum sanguine potat equino.
Q uã procul aut molli succedere sæpius umbræ
Videris: aut sũmas carpẽtẽ[a] ignauius herbas
Extremamq́ue sequi: aut medio pcũbere campo
Pascentem: & seræ solam decedere nocti.
Continuo culpam[b] ferro cõpesce priusquam
Dira p incautum[c] serpant contagia uulgus
Non tã creber agens hyemẽ ruit equore turbo
Q uã multæ pecudũ pestes: nec singula morbi
Corpora corripiũt: sed tota[d] æstiua repente
Spemq́[e] gregẽq́ simul cũctaq́ ab origine gẽtẽ:
Tum sciat aerias[f] alpes & norica[g] si quis

b Mihi: p quicunque: ut Nõ illa quisquã me no ête per alũ ire. c Nitidusque iu. pelle eni depo sita redit ad priorẽ etatẽ. d Morborũ quoque te cãs & sido. Tria dicit signa morborũ cãs remedia: sed non seruat ordinẽ legitimũ. Nã post remedia mor borũ signa cõmemorat. f Turpis sca. quę asperũ & turpe efficit corpus. g Altius ad ui. p medul las & ossa penetrat. h Illotus ad su. lot⁹ uel laua tus dicimus. unde ẽ lautũ eo. Nã illud ab Ora. sanĩ licenter dictũ est. Ast ubi me fessum sol acrior ire lauatũ admonuit. i Ducib⁹ flu. salsa eni aqua magis pruriginem generat. k Vdisque ari. i gar. m. mer. dicit ducẽ gregis quẽ etiã Varro ita com memorat: huic aũt ptẽ aliquã lanę pastores solet relinquere: unde ait udis uillis. Nã seper oues te sę lauantur. l Secũdo de. amcũ aqua. s. Tristia a maris olei sordibus: hoc aũt remedium ẽ contra scabiẽ & lesum uepribus corpus. n Viuaq́ sul. dactylicus uersus. o Idęasque pi. liquidas: quę in ida phrygię monte nascitur. p Scyllaq́: ele gra. genera herbarũ sunt. q Presẽs for. efficax utilis. pfutura: & dicit incidẽdũ esse uulnus si me dicaminib⁹ emoliri minime potuerit. r Sũmũ ulceris os: ergo tunc secandum ẽ cũ os habuerit. s Viuitque te tẽdũ tegitur. Meliora de. om. po: ma iores eni expugnãtes religionẽ totum in expgẽ tia collocabant. Salu. Non uotis neque suppliciis mulierib⁹ deorũ auxilia cõparant: uigilãdo & la borãdo pspere oĩa cedũt: ubi secordię te atq́ igna uię tradideris nę quicquã deos ĩplores: irati ifesti que sunt. t Artus de. & pasco & pascor illam rẽ dicim⁹. u Arida fe: q̃ arida efficit corpora. Tamẽ sciẽdũ febrẽ licet a feruore dicta sit ẽẽ etiam frigi dam: unde mõ ad diastolem ait aridam. x Inten sos ęs. febrem salientẽ sã. ue: i. mobilem: dicit autẽ illam uenam feriendam ẽẽ quę super ungula ani malis ẽ tã lata quã mobilis. y Bisaltę populi scy tharũ: qui fugiẽtes equorũ sãguine alũtur lacte pmixto. z Cũ. f. uel re uera fugit: uel pigit cele riter. a Carpẽtẽ. i. h. negligenti⁹ & sine auidita te. b Culpa. f. c. atqui habere morbũ culpę non ẽ sed hoc dicit occidendo ẽẽ tuã culpa; cõpescere: i. uita crimẽ in quod potes incidere: si dũ uni pcis fuerit totus grex ei⁹ contagione corrupt⁹. c In cautũ. u. quod se morbosi pecoris contagione ab stinere nõ nouit. d Tota ę. loca posuit p aialib⁹ Aestiua aũt sũt loca umbrosa in quib⁹ p ęstatem pecora uitãt solis calorem. Sta. Vmbrosi patuere ęstiua lycęy. e Spẽque g. i. agnos cũ matribus pa riter. Aerias a. Sensus ẽ hic: Si quis ẽ qui sciat ista loca: qualia tũc fuerũt cũ pecorib⁹ erãt referta: nũc quoque ea uacantia uideat. licet plurimũ a pestilentia fluxerit tempus. Hic q. m. describit pestilentiam Venetię gal lis: Illirici: nam quodã tempore cum Nilus plus ęquo excreuisset & diu permansisset in campis: ex aqua fluminis & calore prouintię diuersa & plurima in limo aialia sunt creata q̃ recedẽte in alueos suos nilo & integra: & q̃ semiple na fuerant putrefacta sunt: exinde corrupto aere nata pestilẽtia est: quã auster flans primo ex egypto ad atticã ppuis tam pepulit. Mox idẽ itractũ uenetię & illyrici usquequaq́ uersũ uniuersa uastauit: hanc aũt pestiletiã ordĩe quo di xim⁹ plenissime Lucre. execut⁹ ẽ. f Aerias al. i. galliã: & dicẽdo aerias uerbũ expressit de uerbo eiã gallorũ lingua

Castella in tumulis &[h] iapidis arua timaui.
Nunc quoque post tanto uideat desertaq3 regna
Pastorum & longe saltus lateque uacantes:
Hinc quondã morbo cæli miseranda[i] coorta est
Tempestas: totoque[k] autũni incanduit æstu:
Et genus oẽ neci pecudũ dedit: omne ferarũ.
Corrupitque[l] lacus: infecit pabula tabo.
Nec uia mortis erat simplex: sed ubi ignea uenis
Omnibus[n] acta sitis miseros adduxerat artus
Rursus abundabat fluidus[o] liquor oĩaque in se
Ossa[p] minutatim morbo collapsa trahebat.
Sæpe in honore deũ medio stans hostia ad aras
Lanea[q] dum niuea circũdatur infula uitta.
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros
Aut si quam ferro mactauerat[r] ante sacerdos.
Inde neque impositis ardent altaria fibris:
Nec[s] responsa potest consultus reddere uates:
Aut uix suppositi[t] tinguntur sanguine cultri.
Sũmaque[u] ieiuna saniẽ infuscatur harena.
Hinc lætie uituli uulgo[x] moriũtur in herbis.
Et dulces aĩas plena ad præsepia reddunt:
Hinc cãib9[y] blandis rabies uẽit: & q̃ uatit ægros
Tussis anhela sues: ac faucibus angit[a] obesis.
Labitur infelix studiorũ atq3 imemor herbæ
Victor equus fontesque auertit: & pede terram
Crebra[b] ferit: demissæ aures: incertus[c] ibidem
Sudor. & ille quidẽ moriturus frigidus aret.
Pellis[e] & ad tactum tractanti dura resistit:
Hæc ante exitiũ primis dant signa diebus.
Sin in processu coepit[f] crudescere morbus.
Tum uero ardentes oculi: atque attract9 ab alto
Spiritus interdũ gemitu grauis: imaque longo
Ilia singultu tendunt: it narib9 ater
Sanguis: & obsessas[g] fauces premit aspera[h] ligua
Profuit[i] inserto latices infundere cornu
Læneos: ea uisa salus morientibus una:
Mox[k] erat hoc ipsum exitio: furiisque refecti
Ardebant: ipsique suos iã morte sub ægra:
Di[m] meliora piis: erroremque hostibus illum
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce aũt duro fumans sub uomere taurus
Concidit: & mixtũ spumis uomit ore cruorem:

alti mõtes alpes uocantur. g Norica.s.noricum pars ẽ illirici: h Et iapi.i.ueneta nã iapidia ps ẽ uenetiç ab iapidio oppido dicta. Salu. Primã mõ iapidiã ingressus hui9 ẽ fluui9 timan9 unde ma le quidã iapygis legũt: cũ iapygia sit apulia. i Miserãda i.pessima: inferens rem dignã miseratione k Totoque autumni incanduit æstu: exarsit prima parte autumni: quç semp grauem efficit pestilentiam: ut autem autumnus abundet morbis facit confine frigoris & caloris: quod licet etiã uernum tempus habeat: caret tamen morbo: quia tunc corpora prçcedenti durata sunt frigore: quç autumnus corrumpit laxiora inueniẽs post estatis calorem l Corrupitque.lacus i.p.t.ordinẽ secut9 quẽ ut Luc.tenuit & Sal. primo aerẽ: inde aquam: post pabula cẽ corrupta. m Nec u.m.e.s. nec moriebantur ex usu.i.scdm naturalẽ ordinem nõ tantũ fuga animç sed etiã corporis resolutiõe Est aũt Salu.qui ait nec simplici quidẽ morte moriebãtur. n Oĩbus ac.si.feruidus calor: ab eo qđ prçcedit id quod sequitur: o Fluuidus li.humor sordidus. p Ossa: etiã ossa: & p hypbolẽ totũ hominẽ significat. In.h.d.in sacrificiis: ut Haud equidem tali me dignor honore. q Lanea: id est: uictima: nam non stat uersus: si lanea uittam dixeris. r Mactauerat a.s.ei9: s: morte prçueniẽs. Neque iti. a: a. s. quia ut dicit Plinius morbosa caro ñ coquitur. s Nec r.p.c.r.u.colligi eni nisi ex sana uictima futura non possuut. t Suppositi: sic & in sexto: Supponũt alii cultros. dicẽdo autem suppositi feriendi genus ostendit. Nam interdum ab inferiori parte: interdũ desuper feriebãtur. u Sũmaque i.si.ha. signatis usus ẽ uerbis: nimiũque librati. x Vulgo ubique passim & cateruatim. lçtis autem herbis ideo ne eos fame perisse putaremus. y Canibus b.etiam blandis canibus ex pestilentia rabies nascitur. z Quatit ç.t.pprie: nam tussis commouet corpora. Faucibus o.tuentibus. a Angit: bene ait angit. Nam angina dicitur porcorum morbum qui occupat fauces. Pla. Vellem me in angina uerti: ut huic aniculç fauces prçoccuparem. b Crebra s.crebro nomen p aduerbio. c Incertus.s.irrationabilis: sine labore: cuius causa non apparet. d Moriturus s.a.frigidus sudor mortis futurç signum est. Et moriturus frigidus pleonasmos est. e Pellis d.r. rigida est nec cohçret digitis. f Cçperit c.m.ualidior fieri: ut desecta crudescit pugna camilla: & iam dat signa morbi ualidioris. g Obsessas: clausas. h Aspera lingua: scilicet ex nimia siccitate. i Profuit.i.nõ semp profuit: sed aliquãdo: nã hoc solũ ẽ quod aut morbo liberat: aut commouet in furorem. k Mox c.h.i.quod saluti esse putabatur: & hoc est quod paulopost dicturus est. Quçsitçque nocent artes. l Furiisque r.quia languentia corpora i uires quodãmõ excitat furor: & facit ea in exitũ cõualescere. m Di.m.p.p parẽthesim i execratõ: hostiũ hãc torquet i sanã fumãs s.u.t.p hoc oñdit et fortes tauros repẽte morbo cãcidere. Nõo ei pestilẽtẽ ad aratra ducit nuiẽcũ.

Extremosq[n] ciet gemitus: it[o] tristis arator.
Mœrẽtem abiũgẽs fraterna[p] morte iuuencum:
Atque opere in medio defixa reliquit aratra.
Nõ umbræ altoꝝ nemoꝝ: nõ mollia possunt
Prata mouere[q] animũ: non qui p saxa uolutus:
Purior[r] electro campũ petit amnis: at ima
Soluũtur latera: atq; oculos stupor urget inertes
Ad[s] terrãque fluit deuexo pondere ceruix:
Quid[t] labor: aut bñfacta iuuãt: qd uomere tras
Inuertisse graues: atqui[u] nõ massica bacchi
Munera: non illis epulæ[x] nocuere repostæ.
Frondibus & uictu pascũtur simplicis[y] herbæ
Pocula sunt fontes liquidi: atq; exercita cursu
Flumina: nec[z] somnos abrũpit cura salubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitas ad sacra boues iunonis: & uris[a]
Imparibus ductos alta ad donaria[b] currus.
Ergo ægre[c] rastris terram[d] rimãtur: & ipsis
Vnguibus[e] infodiũt fruges: mõtesq; per altos
Contẽta ceruice trahunt stridentia plaustra
Non lupus insidias explorat ouilia circum:
Nec[f] gregibus nocturnus obãbulat[g]: acrior illũ
Cura[h] domat: timidi[i] dammæ: ceruiq; fugaces
Nunc interq; canes & circum tecta uagantur.
Iam maris imẽsi plem: & gen⁹ oĩne natantum:
Littore: in extremo ceu naufraga corpa fluctus
Proluit: insolitæ fugiũt[k] in flumina phocæ.
Interit & curuis frustra defensa latebris
Vipera: & attoniti squãmis astãtibus hydri.
Ipsis[l] est aer auibus non æquus: & illæ
Præcipites alta uitam sub nube relinquũt.
Præterea nec iam mutari pabula refert.
Quæsitæq; nocent artes: cessere magistri
Phyllirides[m] chiron amithaoniusq;[n] melãpus.
Sæuit & in lucem stygiis emissa tenebris.
Pallida tisiphone morbos agit ante metũq;
Inque dies auidum surgẽs caput altius effert.
Balatu pecorũ & crebris mugitibus amnes
Arentesque[o] sonant ripæ: collesque supini.
Iãq; cateruatim dat stragẽ: atq; aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadauera tabo.
Donec humo tegere ac foueis abscõdere discũt

n Extremosque ciet gemitus. ultimũ hoc gemit: sane ciet: modo dat significat. Sicut i tertio de Andromache. Lachrymasque ciebat: quia ciere ppriẽ sit aliquid cõmouere. o It tristis: morte iuuẽci tristem dicit agricolã. p Fraterna morte: consortis interitu: & ex affectu dictũ est rustici. q Mouere animũ: i sui desideriũ illicere. r Pu. el. ca. pe. a. nam sicut electrũ defęcatius est metallis omnibus: ita & currens aqua cęteris purior. s Ad ter. flu. deu. pon. cer. Luca. Lassũque caput se ferre recusat. t Quid labor aut be. iu. ut sit neutrũ morte repellit: nec corporis exercitiũ: nec mentis religio. Nam si generalis est sentẽtia secũdũ Epicureos citra religionem est: si aũt ad bouem tantũ refertur: hoc dicit q ei pdest labore suo aluisse mortales. u At qui uõ ma. ba. mu. uina preciosa: a massico monte campanię: & per transitũ tangit illa: quę dicũt phisici morbos uenire ex cibi & potus nimietate: uel mutatõe ex nimiis uigiliis: & multa sollicitudine. Dicitque etiam inde his nasci ęgritudinẽ. Nam in animalib⁹ cum nihil horũ sit: tamen egritudines pati cernimus. x Epulę no. rep. aut abundantes: aut uarie. y Simplicis herbę. pp̃ter uarietatem epularum dixit simplicis herbę. z Nec somnos abrũpit cura salubres. Ex cura enim nimia uigilię pcreãtur. a Vris. id est bobus agrestib⁹: & ipsis inequalib⁹. Nam uri agrestes boues sunt: ut diximus supra: & hoc poetice dixit. Cęterũ ueritas hęc est: quũ mos esset sacerdotem argiuam iunctis bobus ire ad templa Iunonis: & solẽni die boues nõ inuenirẽtur: pestilẽtiam enĩ quę per Atticam: ut diximus trãsierat uniuersa cõsumpserat: Duo sacerdotis filii: Cleobis: & Biton: matrẽ subeũtes iugo ad templa duxere. tũc Iuno pbans eorũ religionẽ obtulit id quod uellet posceret: filiis illa pia respõsione ait: ut quod sciret utile dea mortalibus ipsa prę́staret. Altero itaq; die sacerdotis filii inuenti repti sunt mortui. ex quo pbatũ est nihil esse morte prestãtius. quod Herodotus apud gręcos plenissime cõmemorat in prima historia. b Donaria aũt ppriẽ sũt loca in qbus dona reponũtur deorũ. abusiue ãt tẽpla: nã ita & puluinaria p tẽplis põimus: quũ sint ppriẽ lectuli: qui sterni in qbusdã tẽplis cõsueuerãt. c Aegre: difficulter. d Ter. ri. in imas agũt. e Vngui. hyperbolice p manib⁹. f Et gr. n. qd ait nocturn⁹ figurate rẽ tpis ad personã trãstulit. g Obambulat: insidiat. h Cura. s. pestilẽtię. i Ti. da. mutauit gen⁹ ut uitarẽ ὁμοιοτέλευτον. Nã Ora. fęminino gñe posuit dicẽdo & superiecto pauidę natarũt ęquore dãmę: dicendo dãmas & ceruos errare cũ canib⁹ duo ostẽdit: & hos timoris: & illos ferocitatis oblitos. k Fu. qsi timẽtes marinã pestilẽtiã. l Ipsis est. suis quodãmõ q alarũ uelocitate supgredi aerẽ poterãt pestilentem.

m Phyllirides chi. medicinę inuẽtor. Saturni: & Phyllires fili⁹. n Amytha. me. Amythonis filius καθάρτης: id est purgator. Nam Proetidas ipse purgauit lustratiõibus quas inuenit. & hoc dicit conualescente morbo: nec medicinam prodesse: nec religionem posse. o Arentesque sonant ripe. Vult pestilentiã et clamenta sentire: sicut in tertio: arebant herbę: & uictum seges ęgra negabat. Nam segetem pro terra posuit.

Nam[p] neq3 erat coriis usus: nec uiscera[q] quisquã
Aut undis abolere potest: aut uincere flamma
Nec tondere quidẽ morbo illuuieque peresa:
Vellera nec telas possunt attingere putres.
Verũ etiam inuisos siquis tentarat amictus
Ardentes papulæ[r]. atq3 immũdus olentia sudor
Mẽbra sequebatur: nec longo deinde moranti:
Tẽpore contractos artus sacer ignis edebat.

Rotinus aerii mellis redolẽtia regna
Hyblæas & apes: aluoꝝ & cærea tecta
Quidq3 albi flores examia quæq3 legenda
Indicat: humentisq3 fauos cælestia dona

P. Virgi. Maronis Georgicorũ Liber Quartus.

Rotinus[a] aerii[b] mellis cælestia dona
Exequar: hãc[c] etiã mœcenas aspice partem
Admirãda[d] tibi leuiũ spectacula reꝝ
Magnanimosq3 duces totiusq3 ex ordine gentis
Mores[e]: & studia[f] & populos & prælia[g] dicam.
In[h] tenui labor: ac tenuis non gloria: si quem
Numina[i] leua sinunt: auditq3 uocatus[k] apollo.
Principio sedes[l] apibus statioq3 petenda
Quo neq3 sit uentis aditus: nam pabula uenti
Ferre domũ ꝓhibent: neq3 oues hædiq3[m] petulci
Floribus insultent: aut errans buccula campo
Decutiat rorem: & surgẽtes atterat herbas.
Absint & picti[n] squallentia terga lacerti
Pigui b⁹[o] a stabulis: meropesq3[p] aliæq3 uolucres:
Et manibus[q] progne pectus signata cruentis
Omnia nam late uastant: ipsasque uolantes,
Ore ferunt dulcem[r] nidis immitibus escam.
At liquidi fontes: & stagna uirentia musco
Adsint: & tenuis[s] fugiens per gramina riuus:
Palmaq3 uestibulũ aut ingens oleaster obũbret,
Vt cũ prima noui ducent examina reges
Vere[t] suo: luditq3 fauis emissa iuuentus.
Vicina inuitet decedere ripa calori
Obuiaq3 hospitiis teneat frondẽtibus arbor.
In[u] mediũ (seu stabit iners: seu ꝓfluet humor)
Transuersas salices: & grandia conice saxa:
Pontibus[x] ut crebris possint consistere & alas

p Nã neq3 erat coriis: quippe morbo putrefactis. q Nec uiscera ꝗsquã nec lauri nec coqui poterãt: caro ẽi3 corrupta morbo quẽdã hẽt mucorẽ: qui nõ põt ablui: quoniã oẽ corp⁹ possidet. Itẽ igni suppo sita: aut putrescit: aut durescit. nã nõ coquitur. r Papulę: carbũculi. ſ Immũdus sudor: morb⁹ pediculans φθειρίασις. t Sacer ignis: quẽ gręci ιερὸν πῦρ nocant.

Rotinus aerii mellis cęlestia dona exequar. Rethorice dictur⁹ de reb⁹ minimis magna ꝓmittitur & leuẽ materiã subleuet: & affetũ faciat auditorẽ. Sane perite: quoniã scit breue eẽ opus hoc de apib⁹: & itra paucos uersus posse cõsumi: usus est trãslatiõib⁹ ad dilatandã materiã. dicẽs apes habere reges: prętoria: urbes: & populos. Sane sciẽdũ: ut supra diximus⁹ ultimam ptẽ hui⁹ libri esse mutatã: nã Galli laudes habuit loc⁹ ille: qui nũc Orphei cõtinet fabulã: q̃ incerta est postq̃ irato Augusto occisus ẽ gall⁹. Protinus deiceps. Exide etiã florinũ agrũ exequar: sicut su3 cęteros execut⁹. b Et aerii mellis dicit: quia mel ex rore colligitꝗ utiq3 ex aere defluit: ũde ẽ: Et cęlestia dona. i. muni⁹ deorũ. Ante eĩ3 mel iueiebat in foliis: ut. Mellaq3 decussit foliis. c Hãc ẽt sicut supiores. d Admirãda tibi: audies ex reb⁹ leuibus digna stupore eẽ in apib⁹ ꝓceres: & tãta certamina. e Mores: qa caste sunt: ut illũ adeo placuisse apib⁹ mirabere morẽ. f Et studia. ut tãt⁹ amor florũ: & generãdi gloria mellis. Ft populos. Vt bine regũ facies: ita corpora plebis. g Ft prelia dicam: ut erũpũt portis: cõcurritur ęthere in alto. h In tenui labor: at tenuis nõ gloria compẽsatio est amoris. q magnã dat gloriã si fuerit materia exilis ornata. i Numina leua: ꝓspa. Vt alibi. Intonuit leuũ. k Auditq3 uocatus apollo. aut quasi poeta Apollinẽ inuocat: aut quasi pastoralẽ deum Nã Apollo Nomius dicit. Principio sedes. dicit ubi aluearia ponenda sint: in qua re satis perite: & ea quę abesse debeãt ne noceãt apibus: & quę debeant adesse cõmemorat. Sane quoniam supra ait. Magnanimosque duces. ideo intulit modo. Sedes statio. Quam trãslationem diligenter seruat. m Hędique petulci: Lasciui & exultantes & petulci: dicti ab appetendo. Vnde & meretrices petulcas uocamus. n Picti terga lacerti. picta terga habentes. o Pinguibus a stabulis plenis. Sicut etiam inanes res tenues nominamus e contrario. p Mero. aliq. uolu. & dicẽdo aliq3 uolucres ostẽdit & meropes esse aues. Sũt ãt uirides: & uocãtur apiastrę: qa apes comedũt: q Et ma. ꝓnomẽ posuit ꝓ noie. nã philomena in hirũdinẽ uersa ẽ: ꝓ qua prognẽ uel quasi sororẽ posuit: uel quasi cã que fuit illius sceleris cã: nã ipsa miserat Tereũ ad ducẽdã sororẽ. r Dulcẽ iii. immitibus escam. i. crudelibus pullis: qui apum morte nutriũtur. ſ Ft tenuis fugiẽs. Suspendẽdum est tenuis ne incipiant esse duo epitheta: quod apud latinos constat esse uitiosum: t Vere suo. sibi grato & aptissimo. u In medium. ordo est in mediũ trãsuersas salices: & grandia conice saxa. x Pontibus ut crebris: uel uti põtib⁹: nam nõ sũt põtes.

Pandere ad æstiuũ solem:si[y] forte morãtes:
Sparserit aut præceps neptuno imiserit eurus.
Hæc circum casiæ uirides:& olentia late
Serpilla:& grauiter[z] spirantis copia thymbræ
Floreat:irriguũque bibant uiolaria[a] fontem.
Ipsa autem seu corticibus tibi suta cauatis:
Seu lento fuerint aluearia uimine texta
Angustos habeant aditus:nam frigore mella
Cogit hyems:eadẽq; calor liquefacta remittit.
Vtraq;[b] uis apibus pariter metuenda:neq; illæ
Nequicq̃ in tectis certatim tenuia cæra
Spiramenta[c] linũt:fucoq;[d] & floribus oras
Explẽt: collectũque ipsa hæc ad munera gluten.
Et[e] uisco & phrygiæ seruant pice lentius idæ.
Sæpe etiam effossis(si[f] uera est fama)latebris
Sub terra fodere larem:penitusque repertæ
Pumicibusque cauis exesæq; arboris antro:
Tu tamen e leui[g] rimosa cubilia limo
Vnge fouens circũ:& raras supinice frondes:
Neu ꝓprius tectis taxum[h] sine:neue rubentes[i]
Vre foco cancros:altæ[k] neu crede paludi:
Aut ubi odor ceni grauis:aut ubi cõcaua pulsu
Saxa sonant.uocisq;[l] offensa resultat imago
Quod supest ubi pulsam[m] hyemẽ sol aureꝰ egit
Sub terras:cælũque æstiua luce reclusit;
Ille continuo saltus siluasq; pagrant:
Purpureosq; metũt[n] flores & flumina libant
Summa leues: hinc[o] nescio[p] qua dulcedine lætæ
Progeniẽ nidosq; fouent:hinc arte recentes
Excudũt cæras:& mella[q] tenacia fingunt.
Hinc ubi iam emissum caueis[r] ad sidera cæli.
Nare per æstatem[s] liquidam suspexeris agmen:
Obscuramque trahi uento mirabere nubem
Cõtéplator[t]:aquas dulces[u] & frondea semper
Tecta petunt:huc tu iussos asperge sapores
Trita[x] melisphylla & cerinthæ[y] ignobile gramẽ:
Tinnitusq; cie:& matris[a] quate cymbala circum
Ipse cõfidẽt medicatis sedibus:ipsæ
Intima[b] more suo sese in cunabula condent.
Sin autẽ ad pugnam exierint:nam sæpe duobus
Regibus incessit[c] magno discordia motu

y Si forte morãtes:tarde remeãtes ex pascuis. Neptuno imiserit:dcũ pro aquis posuit. z Grauiter spirãtis copia tymbræ. Genꝰ est herbæ abũdãtis in Phrygia. Grauiter aũt modo bñ & multũ significat:alias male ut. Aut ubi odor ceni grauis. Item. Graue olẽns auernus. a Violaria. Loca ubi nascũtur uiolæ. b Vtraq; uis apibus pariter metuẽda: tam caloris q̃ frigoris. Quod licet utrũque æquali modo metuẽdum sit:tñ dissimiliter nocet. naq; calore liquefacta desluũt mella: quæ si fuerint frigore cõdurata:cõstrictas apes interimũt. c Spiramẽta exitus. Alibi. Sæui spiracula ditis d Fucosq;. Genus est herbæ ũde tingitur uestis: Hæc ipsa ad munera: ad officia coaguslandarũ cauernarũ. e Et uisco: & phrygiæ:ordo est seruãt gluten: quod est lentius & uisco & phrigiæ idæ pice. Seruãt aũt more aũt:nam pilas quasdã in aluearibꝰ faciũt:de quibus postea cærea tecta cõponũt. f Si uera est fama. si credẽdũ est apes posse terrã offendere. g E leui rimosa cubicula limo. Alii & leui legũt:unꝰ tñ sensus est: naq; hoc dicit ꝙ illæ nimio labore fficiũ.. Tu e leui unge rimosa cubilia circumfouẽs limo: etiã raras frõdes supinice. Quod ideo fit ne uel limꝰ crepet:uel cauernæ: aut sole penetrẽt: aut frigore. h Taxum sine:uenenatã arborẽ. Ipse in bucolicis. Sic tua cyrneas fugiat examina taxos. Mel enim pessimũ exinde gignitur. i Rubẽtes cancro.odore enim ipso percũt. Rubentes autem urũtur:non qui per naturã sint huius coloris. k Altæ neu crede paludi:ne facile mergãtur. l Vocisque offensa.resonãt Echo repercussa: quã apes uehemẽter horrere manifestũ est. m Pulsam hiemem. secũdum physicos: qui dicunt tempore quo hic hyems est:æstatem esse sub terris:& uersa uice cum hic æstas:illic hyemẽ. Quod etiam Lucretius exequitur: & trahit ui argumẽtum putealẽ aquã: quæ æstate frigidissima est: hyeme uero calidissima. n Metunt flores:secant.. Vnde & messores dicti sunt. Sane meto metis:præteritũ facit messui. o Hinc.ex floribus scilic; ex quibus primo mel mox pullos efficiunt. p Nescio qua dulcedine quadam archana ratiõe naturæ. q Mella tenacia figunt:quia cum inuersi sint fauũ:mel tamẽ inde non funditur. Vnde ait. Tenaciaque in resupinatis fauis cohærent. r Caueis:aluearibus.. s Aestatem liquidam: per aer serenum. t Contemplator.pro intuere: nam tempus futurũ pro præsenti posuit ab imparatiuo modo: u Aquas dulcis. Propter hoc ait supra. Et tennis fugiens per gramina riuus. x Trita melisphylla: Varro hanc herbam Apiastrum dicit in tertio libro operis rustici. y Cerinthæ ignobile, uile ubique nascens. a Matris cymbala: quæ in circuitu sunt:adeo quod similia sunt hemiciclis cæli:quibꝰ cingitur terra:q̃ est mater deorũ. b More suo naturali rõe:cuius causa non reddit. Quis enĩ; nouit cur æris sono redeãt in aluearia: licet ipse paulo post dicat Crepitãtiaq; æra secutæ Dictæo regem cæli pauere sub antro. Sed & hoc poeticum est. c Incessit:ingruit:inuasit.

Alibi. Incessi muros: ignes ad tecta uolare: & incessit regib⁹: figuratū est. Nam incessit reges dicimus. d Trepidātia bello: alacritate pugnādi: nō timore. Alibi. Exultātiaque haurit. Corda pauor pulsans. e Morātis: tarde incedētis. f Fractos collisos. g Trepide coeūt: festināt inter se in alucaribus. h Pennisq; coruscāt: quēadmodū scuta milites cōmouent. i Vocāt hostē: ꝓuocāt. k Ver nactę sudū: serenū post pluuias: ut per sudum rutilare uident. l Cāposque patētes: aerem purū & liquidū non nubibus clausum. & ita aer cāpus est apum: ut mare nauiū hominū solū. Ipse in quarto. Subtrahiturq; solū. m Glomerātur in orbem more bellantiū. n Non densior aere grando. In aliis enim bellis uicti tantū peunt. In certamine uero apum etiā uictrices. nam dicturus est. Animasq; in uulnere ponūt. o Tātū; glādis: erit nominatiuus hęc glans. Ingentis animos āgusto in pectore uersāt. Stati. Maior in exiguo regnabat corpe uirt⁹. Home. μίκρογ μενεηγ δεμασ ἀλλαμαχητησ. p Pulueris exigui iactu. quia quū puluerim uiderit spant tēpestatē futurā: quę eis plurimū nocet. q Deterior qui uisus: peior a malo dicitur: deterior a meliore. r Prodigus non mella cōficiēs: sed mella cōsumēs: ideo regē solum pręcipit occidēdū. quia eo amisso su⁹ dissipatur exercit⁹. Nam ut Binę regum faciēs: ita corpora plebis. s Squallētibus: splēdētibus: quod a squāmis uenit: ut. Squāmis auroq; triplicē: nam squallore sordidū significat: ut. Squallentē barbam. t Terram sicco spuit ore: aut in terrā: aut re uera terram ꝓpter puluerē. u Paribus lita corpa guttis similib⁹. i. aureis hītes distincta corpora. nam lita est illita distincta. x Potior soboles ad mella scilicet ꝑcipienda. Cęli tēpore certo. Et quū oriūtur peliades & quū occidūt. i. uerno tēpore: & autūno. y Dulcia mella: nō est supfluū epitheton. nam ideo dicit dulcia: quia etiam sunt amara ut corsicana: sicut in bucolicis diximus. Liquida: defęcata sine sordibus: nā quę fluūt mala sunt. a Durū bacchi domi. sa. apta mulso. Bene āt ait saporē: quia maiores uina asprima mellis dulcedine tēpabāt. b Fri. te. melle uacua: in oposa: cōtra. Feruet op⁹. Teren. Nimirū hi hoīes frigent. c Instabiles animos suadens: uanem uagandi licentiam. d Quisquā: subaudi militum: aut quisquā de exercitu. e Altum iter: aut ludendo in altum uolare: aut in bella procedere. f Inuitent croceis halantes floribus horti: tam odoris optimi quā coloris. Non enim dicit illic solum crocum esse debere. Helespontiaci seruet tutela Priapi: non dicit Priapum illic esse debere: sed pręcipit tales esse hortos: ut mereamur deum habere custodem. Hic autem Priapus fuit de Lampsaco ciuitate Helesponti: de qua pulsus ꝓp uirilis mēbri magnitudinē post innumerū deorū receptus meruit numē esse hortorū. De hoc Ora. uā fures extra coercet. Obscoenoque rubet porrectus ab inguine palus. Ast importunas uolucres in uertice arundo. Terret fixa.

Cōtinuoq; animos uulgi. & trepidantia[d] bello
Corda licet longe praesciscere: nāque morantes[e]
Martius ille aeris rauci canor increpat: & uox
Auditur fractos[f] sonitus imitata tubarum:
Tum trepidae[g] inter se coeūt: pēnisq;[h] coruscant:
Spiculaq; exacuūt rostris: aptātque lacertos.
Et circa regem atq; ipsa ad praetoria densae
Miscētur: magnisq; uocāt[i] clamoribus hostem.
Ergo ubi uer[k] nactae sudum: cāposque[l] patentes
Erūpunt portis: cōcurritur aethere in alto
Eit sonitus: magnū mixte glomerātur[m] in orbē
Praecipitesq; cadūt: non densior[n] aere grando:
Nec de cōcussa tātum[o] pluit ilice glandis.
Ipsi per medias acies insignibus alis
Ingentes animos angusto in pectore uersant
Vsq; adeo obnixi nō cedere: dum grauis aut hos
Aut hos uersa fuga uictor dare terga subegit.
Hi motus animoꝝ: atque haec certamina tanta
Pulueris[p] exigui iactu cōpressa quiescent.
Verum ubi doctores acie reuocaueris ambos
Deterior[q] qui uisus: eum ne prodigus[r] obsit
Dede neci: melior uacua sine regnet in aula
Alter erit maculis auro squallētibus[s] ardens:
Nam duo sunt genera hic melior insignis: & ore
Et rutulis clarus squāmis: ille horridus alter
Desidia latāque trahens inglorius aluum.
Vt binae regum facies: ita corpora plebis.
Nāque aliae turpes horrēt: ceu puluere ab alto
Cum uenit: & terram[t] sicco spuit ore uiator
Aridus. elucent aliae: & fulgore coruscant
Ardentes auro: & paribus[u] lita corpora guttis:
Haec potior[x] soboles: hinc caeli tempore certo
Dulcia[y] mella praemes: nec tantū dulcia: quātum
Et liquida & durum[a] bacchi domitura saporem.
At cum incerta uolāt caeloq; examina ludunt:
Contēnūtq; fauos: & frigida[b] tecta relinquūt
Instabiles[c] animos ludo. prohibebis inani:
Nec magnus ꝓhibere labor: tu regibus alas
Eripe: non illis quisquam[d] cūctātibus altum[e]
Ire iter. aut castris audebit uellere signa.
Inuitent[f] croceis halantes floribus horti:
Et custos furum atq; auium cum falce saligna
Helespontiaci seruet tutela priapi.

Dicitur autem precesse hortis propter eorum fecunditatem. Nam cum alia terra semel creet aliquid: horti nunquam sine fructu sunt. g Ipse. scilicet diligens rusticus: & cultor agrorum. h Irriget: infundat. Imbres: aquas. Iuuenalis. In tenuis plantas facili diffunditur haustu. i Vela traham: pro traherem. k Et terris festinem aduertere proram. Illam allegoriam respicit qua est usus in primo. Ades & primi lege littoris oram. Item Pelagoque uolans da uela patenti. l Festinem: pro festinarem. Pingues hortos: fecundos. m Biferique rosaria pesti: Pestum oppidum est Calabriæ: in quo uno anno bis nascitur rosa. n Cresceret in uentrem cucumis: in curuaturam. Ideo autem sic: quia per herbam. nam rectus crescit si pendeat. Sane hic cucumis: hui⁹ cucumis declinatur: sicut agilis secūdum idoneos. Nam neotrici huius cucumeris dixerūt: sicut puluis pulueris. o Nec sera comante narcissum sero flores habentē. p Oebaliæ turrib⁹ altis. Oebalia ipsa est laconia. Vnde de Castore: & Polluce ait Statius: Oebalide fratres. q Galesus: fluuius calabriæ: qui iuxta ciuitatē labitur Tarentinam: in qua se hortos optimos uidisse cōmemorat. Oebaliæ autē turres ait quas condiderāt duo qui de Oebalia uenerūt. Nam ut etiā in tertio æneidos diximus Lacones diu bello attriti ab Atheniensibus: & inopiam timentes uirorū præceperunt ut uirgines cum quibuscūque concumberent quo facto cum post uictoriam iuuenes de incertis parentibus nati erubescerēt originē suā: Nam & Partheniatæ. i. de uirginibus nati appellabātur duce Phalanto octauo ab Hercule nauigiis profecti uenerūt ad oppidū Calabriæ: quod Taras Neptuni filius cōdiderat & id auctum habitauerūt. r Corycium uidisse senē. cilica. Coryceos enī ciuitas est Ciliciæ. in qua antrum illud famosum pene ab omibus celebratum: & hic per transitum tangit historiam memoratam a Suetonio. Pompeius enim uictus piratis Cilicibus partim ibidem: partim a græcia: partim in Calabria agros dedit. Vnde Lucanus. An melius fient piratæ magne coloni. Male autem quidam Coricium ꝓpriū esse asserunt: cum sit appellatiuū eius qui more corytio hortos excoluit. Quod etiam Plinii testimonio cōprobat. Et hic ordo est Memini proprie uidisse Coricium senem. & ꝓprie memini uidisse. Dicimus autem: & memini me uidere. Terētiuu: Memini uidere quo æquior sum Pamphilo si se illam in somnis. s Relicti: deserti atque contempti. Quis enim agrum non spemeret nullis rei aptum: non uitibus: frumentis: uel pascuis. t Ratum holus. id est plātatile. u Vescūque papauer quo uescimur. Nam est aliud letheum quo nō utimur: nam uescas salicum frondes aliter dictum est x Regum æquabat opes animis: non potestate: quia regum more cibis non comparatis utebatur. y Frigore saxa. Vnus enim est ut diximus effectus caloris. & frigoris. z Glacie cursus frenaret aquarum mira uarietas. Nam supra ait: Concrescit subitæ currēti in flumine crustæ: a Aestatem increpitans seram: tandē uenientem: quā ille eius iam carpet fruct⁹. Ergo apib⁹. ne sine causa hortos descripsisse uideretur. b Illi tiliæ atque uberrima pinus: illi scilicet uberrimē: nā p naturā & tiliæ: & pin⁹ steriles esse dicitur. c Seras ulmos maiores: quod nimiæ difficultatis est. d In uersum: in ordinem: ut. Triplici pubes quam dardana uersu impellunt. e Distulit: transtulit. Nam permutauit prepositionem. f Eduram pinum: eduram nimium duram ualidam. g Et spinas iam pruna ferentes. Prunorum arbor spinus uocatur genere masculino. Nam sentes has spinas dicimus.

Ipse thymū pinosque ferens de montibus altis
Tecta feret late circum: cui talia curæ
Ipse[g] labore manū duro terat: ipse feraces
Figat humo plantas. & amicos irriget[h] imbres:
Atque equidem extremo ni iam sub fine laborū
Vela[i] traham: &[k] terris festinē[l] aduertere prorā
Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret canerem biferique[m] rosaria pesti
Quoque modo potis gauderent intiba riuis
Et uirides apio ripæ: tortusq; per herbam.
Cresceret in uentrem cucumis: nec[o] sera comātē
Narcissum aut flexi tacuissem uimen acanthi
Pallentes hederas & amantes littora myrtos
Nāque sub oebaliæ[p] memini me turribus altis:
Qua niger humectat flauentia culta galesus[q]
Corycium[r] uidisse senem: cui pauca relicti[s]
Iugera ruris erant: nec fertilis illa iuuencis
Nec pecori oportuna seges: nec cōmoda bacho:
Hic ratum[t] tñ in dumis holus: albaq; circum
Lilia uerbenasque premēs uescūque[u] papauer: papauer
Regum[x] æquabar opes animis: seraq; reuertēs:
Nocte domū dapibus mēsas onerabat inemptis
Primus uere rosam atque autūno carpere poma:
Et cum tristis hyems etiam nunc frigore[y] saxa
Rūperet. & glacie[z] cursus frenaret aquarū:
Ille comam mollis iam tum tondebat achanti
Aestatē[a] increpitās seram: zephyrosq; morātes:
Ergo apibus fœtis idem atq; examine multo
Primus abūdare: & spumantia cogere pressis
Mella fauis: illi[b] tiliæ atq; uberrima pinus
Quotq; in flore nouo pomis se fertilis arbos
Induerat: totidem autūno matura tenebat
Ille etiam seras[c] in[d] uersum distulit[e] ulmos
Edurāq;[f] pyrum & spinos[g] iam pruna ferētes
Iamque mistrantē platanū potantibus umbras

h Spaciis exclusus iniquis. angustis, ut spacioque subit sergestus iniquo. Et dicit se carminis breuitate constrictū hortos plenius non posse describere. i Aliis post memoranda relinquo Cargiliū Martialē significat. Naturas apibus quas Iuppiter ipse. k Addidit. naturas pro moribus posuit: aut dedit significat: aut re uera addidit. Necesse enim est eas etiā āte habuisse aliquos mores ꝓprios. Pro qua mercede: ordo est. Expediā naturas apum: que canoros curetū sonitus: crepitātiaque ęra secutę Dictęo cęli regem pauere sub antro. pro qua mercede. id est gratia uel labore: sole cōmunis natos. Nam etiam donatus dicit. Tragicū est: & ultra carmen georgicū si accipiam⁹ pro qua mercede ex clamatione esse: ut sit: pro quanta hoc mercede fecerūt: ut scilicet Iouem alerent: quem Ops Saturni uxor curetibus coribātib⁹: & idęis dactylis custodiendū dedit in monte cretę dictęo: ne eum Saturnus consumeret: ut filios oēs solebat. Quod ideo fingitur: quia Saturnus ut diximus temporū deus est: quę in se reuoluūtur in eternum. Tunc itaque apes ęris sonum secutę Iouem melle aluisse dicuntur. pro qua re eis postea pręstitit Iuppiter ut haberent liberos sine ullo concubitu. l Sole cōmunis natos Plato in libris quos περὶ πολιτείας. id est de re publica scripsit. dicit amori rei publice nihil esse pręponendū. Omēs pręterea & uxores & liberos ita nos tanquā cōmunes habere debere: ut charitas sit non libido confusa. Quod pręceptum nullū dicitur pręter apes seruare potuisse. m Magnis agitant sub legibus. id est ęternis nūquā mutabilibus. Iisdem enim legibus semper utitur: nec eas ut homines sępe cōmutant. n Nouere penates: charissimos habent: ut hęc inter flumina nota id est chara. o Et in medium quęsita reponunt: quęsita: & parta in cōmune reseruant. Ipse alibi. In medium quęrebant: ut uictu uigilant: pro uisctui p Fędere: pacto: scilic; ut uicissim in aluearibus: uel agris laborent. q Narcissi lachrymam humorem. Quod autem ait narcissi lachrymā: allusit ad fabulam: quia ut diximus de puero est cōuersus in florem. r Prima fauis ponūt fundamina: grece προβολην locāt duriore cęra: quę uix ferro potest frangi: quam colligūt de gūmi arborū & de rasis lapidibus. unde paulo post dicet. Sępe etiam duris errando in cotibus alas attriuere: s Tenaces ceras: mela tenentes. t Adultos educunt fętus: quos educendo adultos faciūt. u Cecidit custodia forti: a forte: nam aduerbiū est: quod traxit a militia: Legimus enim. Partibus ęquabat iustis: aut sorte trahebat. x Ac ueluti lentis: comparatio ad festinationē; pertinens solam. y Cecropias: Athenienses a rege Cecrope Atticę regionis: ubi optima mella nascūtur: z Innatus: insitus. a Vrget: pręmit. b Grandeuis oppida curę: sicut senes muros tuentur: nec in bella ꝓrūpūt. c Dędala tecta: ingeniosa: ut Dędala circe. d Crocūque rubentem. Salustius in historiis ait. In qua crocum gignitur genere neutro secūdū artē usus ē: hic poetice masculino referēs se ad puerū: q in hūc florē dicit cōuersus. e Ferru. hyacin. ferruginei. i. nigri coloris. f Tūc corpora curant

Verum hæc ipse equidem spatiis[h] exclusus iniqꝫ
Prætereo: atqꝫ aliis[i] post cōmēoranda relinquo.
Nunc age naturas apibus quas iuppiter ipse
Addidit[k] expediā pro qua mercede canoros
Curetū sonitus crepitātiaque æra secutæ
Dictæo cæli regem pauere sub antro:
Solæ[l] cōmunis natos consortia tecta
Vrbis habent: magnisqꝫ[m] agitāt sub legib⁹ æuūꝫ
Et patriam solæ & certos nouere[n] penātes.
Vēturæqꝫ hyemis memores æstate laborem
Expiūtur & in medium[o] quæsita reponunt:
Nāque aliæ uictu uigilāt: & fœdere[p] pacto
Exercētur agris: pars intra septa domorum
Narcissi[q] lachrymā: & lentum de cortice gluten:
Prima[r] fauis ponūt fundamina: deinde tenaces[s]
Suspēdunt cæras: aliæ spem gentis adultos[t]
Educūt foetus: aliæ purissima mella
Stipant: & liquido distendūt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit[u] custodia sorti:
Inque uicem speculātur aquas: & nubila cæli
Aut onera accipiūt uenientiū: aut agmine facto
Ignauū fucos pecus a præsepibus arcent:
Feruet opus: redolētqꝫ thymo fragrātia mella
Ac[x] ueluti lentis cyclopes flumina massis
Cum ꝓperant: alii taurinis follibus auras
Accipiunt: reddūtqꝫ: alii stridentia tingunt
Aera lacu: gemit impositis incudibus ætna:
Illi inter sese magna ui brachia tollunt
In numerꝫ: uersantqꝫ tenaci forcipe ferrum:
Non aliter si parua licet componere magnis
Cecropias[y] innatus[z] apes amor urget[a] habendi
Munere quaqꝫ suo: grandeuis[b] oppida curæ
Et munire fauos & dædala[c] fingere tecta:
At fessæ multa referūt se nocte minores
Cura thymo plenæ: pascūtur & arbuta passim
Et glaucas salices. casiāqꝫ crocūqꝫ[d] rubentem
Et pinguem tiliam: & ferrugineos[e] hyacinthos.
Oīnibus una quies: operꝫ labor oīnibus unus.

Mane ruūt portis: nusquā mora: rursus easdem
Vesper ubi e pastu tandem decedere campis
Admonuit: tum tecta petūt: tum corpora[f] curāt:
Fit sonitus: mussantq; oras: & limina circum.
Post ubi iam thalamis se cōposuere siletur
In noctē: fessosq; sopor[g] suus occupat artus.
Nec uero a stabulis pluuia impēdēte recedūt
Longius: aut[h] credūt cælo: aduētātibus euris:
Sed circū tutæ sub[i] mœnibus urbis aquātur:
Excursusq; breues tentant: & sæpe lapillos:
Vt cymbæ instabiles[k] fluctu iactāte saburram:
Tollunt his sese per inania nubila librant.
Illum adeo placuisse apibus mirabere morem
Quod nec cōcubitu[l] indulgēt: nec[m] corpa segnes
In uenerē soluūt aut fœtus nixibus[n] edunt.
Verū ipsæ natos folus: & suauibus herbis
Ore legūt: ipsæ regem paruosq; quirites
Sufficiūt: aulasq; & cærea regna[o] refigunt:
Sæpe etiā duris errando in cotibus alas
Attriuere: ultroq; animā sub[p] fasce dedere.
Tantus[q] amor florum & generādi gloria mellis.
Ergo ipsas quāuis angusti terminus æui
Excipiat: neq; enim plus septima ducitur æstas:
At[r] genus imortale manet: multosq; per annos
Stat fortuna domus[s]: & aui numerātur auorum
Præterea regem non sic ægyptus: & ingens
Lydia: nec populi parthorū: aut medus hydaspes
Obseruāt: rege incolumi mēs omibus una est:
Amisso rupere fidem: cōstructaque[x] mella
Diripuere ipsæ & crates soluere fauorum
Ille operū custos: illum admirātur: & omnes.
Circūstant fremitu denso: stipātque[y] frequētes
Et sæpe attollunt[z] humeris & corpora bello
Obiectāt: pulchrāque[a] petūt per uulnera mortē.
His[b] quidā signis atque hæc exempla secuti
Esse apibus partem diuinæ mentis: & haustus
Aethereos[c] dixere: deum nāque ire per omnes
Terrasq; tractusq; maris cælūque pfundum
Hinc pecudes armenta uiros: genus omē ferarū
Quēque sibi tenues nascentē arcessere uitas

id est se reficiūt: ut fessique & equos & corpora curāt. Sane curare corpus si de hoibus dicim⁹: & cibo & lauacro intelligimus: aut alterutro si de apibus tantū cibo accipim⁹. g Sopor suus: ipsis apt⁹. h Aut credūt cęlo. s. suos uolat⁹. i Sub mœnib⁹ urbis aquātur: aquā hauriūt ex uicino. k Instabiles: fluctuātes. l Cōcubitu indulgēt: p cōcubitui datiuus est: nā indulgeo illi dicim⁹. m Nec corpora segnes. In uenere soluūt. i. in libidine nō resoluūtur: Persius. Ille in uenerē putris ē. n Nixib⁹: partub⁹. ūde & enixa dicim⁹. o Regna refigūt. i. figunt. p Sub fasce: sub onere: ut. iniusto sub fasce uiam. d. c. q Tātus amor florū: supra de equis. Tātus amor laudū tātę est uictoria curę. r At genus imortale manet. s. p successionē. s Domus familia: ut. Da ppriā tymbrçę domū. t Nec populi parthorū: aut medus hydaspes: fluuius medię. De his aūt gētibus Salustius dicit. Adeo illis ingenita est sanctitas regii nominis: quas gētes tamē apes dicit amore circa regem supare. Virgilius rege: u Obseruat ueneratur: alias obseruare est caside aduertere. Terētius. Obserues filiū: quid agat: quid cū illo cōsilii captet. x Cōstructaque melle: Diripuere ipsę: quę etiā ipsę aiam colligēdo melld impēdere cōsueuerūt: ut. Vltroq; aiam sub fasce dederūt. y Stipātque frequētes: quasi quodā satelliton ambiūt. z Attollūt humeris ętate. s. fessum. a Pulchrāq; petūt per uulnera mortē: gloriosam mortē. quippe quę pro rege suscipitur. Traxit aūt hoc de celtiberorū more. qui ut in Salustio legim⁹ se regib⁹ deuouēt: & post eos uitam refutāt. b His quidā signis atque. hęc exēpla secuti. Esse apib⁹ partē diuinę mētis. Sane locū hūc plenius est executus in sexto: quē hoc loco breuiter colligit. ut pbet etiā apes partē habere diuinitatis. nāque oia animalia ex quattuor elemētis: & diuino spiritu cōstare maīfestū est. Trahūt enim a terra carnē: ab aqua humorē: ab aere anhelitū: ab igne feruorē: a diuino spiritu ingeniū. quod quia est in apibus: sicut etiā in hoibus: nāque metuūt: cupiūtque: dolētque: gaudētq;. quę pbātur ex his quę faciūt. dimicāt enim: colligūt flores: prouidēt pluuias: fateamur. Necesse est etiam apes partē habere diuinitatis. Vt aūt hoc exēplis. i. rebus similibus cōprobaret. Lucretius secutus est. qui dicit ea quę per se pbare non possumus a similibus cōprobāda: Ve otūque docet esse corporalem: non quod eum tenere: uel cernere possumus: sed quod eius similis aquę effectus est: quam corporalem esse manifestum est. c Haustus ęthereos: diuinos spiritus. Deum nāque ire per omnes terrasque tractusque maris. Ipse in sexto. Cęlū ac terras camposq; liquētes spūs int⁹ alit: Luca. Iuppiter est quocunque uides quocuoque moueris. Hinc. id est a deo & diuino spiritu sumunt omnia: cum nasci cęperint uitam: cęterum corpus ex quattuor elementis est: ut diximus supra. scilicet huc reddi. Sine dubio etiam cuncta dissolui incipiunt: & redire rursus in originem suam necesse est: nec esse locum morti: id est perditioni. Nil enim est quod perire funditus possit cum sit τοπαγ. id est omne quod redeunt uniuersa resoluta. Res autem hęc quę mors uocatur non est mors: quippe quę nihil perire facit: sed resolutio.

Vnde mors a plerisq; bene interitus dicta est: quasi interueniens: & mixtarū rerū conexionē resoluēs. Lucre. Nam cōtinuo hoc mors est illius qd fuit ante cōnexio. d Si quādo sedē augustā .i. aluearia. Et ꝓprie augustū est tectū augurio cōsecratū. Abusiue augustū nobile: quasi maiestatis plenū. e Thesauris .i. repositiōib⁹: ac si diceret apothecis. f Haustus sparsus aquarū: pro spergēs, participiū pro participio. g Ore foue ipsos haustus. s. & dicit spargendo aquā mitare pluuiā. h Fumos pretēde sequaces: fumū etiā ꝓfer. s. ut cū his reb⁹ territę illę discesserint: impune possis mella colligere. Alii legūt. Ore faue: ut sit tace: ut etiā ipse in quinto. Ore fauete oēs. Ora. Fauete linguis. i Sequaces fumos. quippe apū psecutores: ut Maleę q; sequacib⁹ ūdis. k Bis grauidos cogūt fętus. id est gemia fęcūditas mellis. l Duo tēpora messis fruct⁹. Iuuena. Verā deprēdere messe; Si libet Taygete simul os. m Taygete una est de pleiadib⁹. vii. ut aiūt etiā supra diximᵘ. Bis mel pręcipit colligēdū orietib⁹ pleiadibus. i. uerno tpe: & quū occidunt: autūnali. s. tpe. n Oceani spretos pede reppulit ānes. Homeri ē. παρεκε υοτοροάων. Amnes aūt bñ ait: quia in morē fluminis fluēta reditura ꝓrūpūt. o Aut cadē sidus. australē piscem significat: qui aquarii undā ore suscipit. Vñ & aquosi addidit. tūc enim piscis hic oritur quo tēpore pleiades occidūt. naq; ideo ait fugiēs. p Tristior: uel ꝓpter occasū: uel pp ꝓpinqtatē iam hiemis aspitatē. Illis ira modū supra est. excedūt in irascēdo modū. nā cū suo irascuntur interitu. q Spicula cęca: breuia q̄ latere pñt. r Aiasq; in uulnere ponunt nō in suo: s; a se illato. & āphibolicos dictū est: ut alibi cū turni iniuria matrē admonuit: quā inferebat. s. non quā patiebat. Itē Salu. Iniuria ualidorū: s. quā inferebāt ualidiores. s Res miserabere fractas. i. afflictas. t Suffire tymo: suffumigare. Vt exinde inimica illis aialia fugiāt. u Cęrasq; recidere manes: sine melle: & sane hoc dicit si nihil habuerit in aluearib⁹: uel te tollēte: uel ex edētib⁹ prauis aialib⁹ apib⁹ minutatim incisam cęram ministra. Stelliōes uero: & cętera thymi fumo ab eis repelle. x Ignot⁹ stellio: ignobilis. uel ex improuiso ueniens. y Adedit: cōsūpsit. z Lucifugis blactis: p noctē uagātib⁹. Immunis a labore. s. uētri tantū indulgēs. a Imparibus armis: inęquali cōsilio: nā apes laborāt: iste cōsumit alibi. Et quęre cōsci⁹ arma. i. cōsiliū. b Inuisa mineruę laxos in foribus suspēdit aranea casses. Araneā inuisam mineruę: iō dicit q̄ ab eo in hoc animal puella lyda cōmutata est: cū deā lanificio ꝓuocasset; inferior Sane Virg. cōfūdit. Tamē scīedū maiores aial ipsū masculino genere appellasse hic araneᵘ. Ręcia uero quę faciūt feminino genere. c Casus api. quo. no. ui. ru. uitę lōgitudo morborū creatrix: sicut in bucco. Olycida uiui peruenim⁹. d Cōtinuo est ęgri. ali. co. i. pallidus: quia dixit supra. Ardētes auro & paribus litta corpora guttis. e Tristia fu. du. cum exequiali. s. pōpa. & ducere ꝓprie funerū est. Persius Nerio. iam tertia ducitur uxor. f Aut il. ped. con. ad li. pen. Hinc multi dictas apes esse uolunt quod se pedibus inuice tenēt: licet crebrior sit illa opinio q̄ sine pedibus primo esse dicūtur: ut trunca pedū; primo tractim sine intermissiōe: iugiter.

g Frigidus ut quondam. Vt mare sollicitum stridet. Tres cōparationes singulis implerę uersiculis de Homero trāslatę sunt: quas ille binis uersib⁹ posuit. h Hic iam galbaneos suadebo icadere odores. id est quū iam hic ꝓcesserit

Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia nec morti esse locum. sed uiua uolare
Sideris in numerū: atque alto succedere cælo:
Si quādo[d] sedē augustam seruataq; mella
Thesauris[e] relines: prius haust⁹[f] sparsus aquarū
Ore[g] foue: fumosque[h] manu prætende sequaces[i]
Bis[k] grauidos cogūt fœtus: duo tēpora[l] messis
Taygete[m] simul os terris ostendit honestum
Pleias: & oceani[n] spretos pede reppulit amnes:
Aut[o] eadem sidus fugiens ubi piscis aquosi
Tristior[p] hibernas cælo descendit in undas.
Illis ira modū supra est: læsæque uenenū
Morsibus inspirāt: & spicula[q] cæca relinquūt.
Affixæ uenis animasque[r] in uulnere ponunt.
Sin duram metues hiemē; parcesq; futuro:
Contusoque animos: & res[s] miserabere fractas:
At[t] suffiræ thymo: cerasque[u] recidere inanes
Quis dubitet: nam sæpe fauos ignotus[x] adedit[y]
Stellio: & lucifugis[z] congesta cubilia blactis:
Immunisque sedens aliena ad papula fucus:
Aut asper crabro imparibus[a] se imiscuit armis
Aut dirum tineæ genus: aut inuisa[b] mineruæ
Laxos in foribus suspendit aranea casses
Quuo magis exhaustæ fuerint: hoc acrius oēs
Incūbent generis lapsi sarcire ruinas.
Cōplebūtq; foros: & floribus horrea texent.
Si uero: quoniā casus[c] apibus quoq; nostros
Vita tulit: tristi languebūt corpora morbo
Quod iam non dubiis potens cognoscere signis
Continuo[d] est ægris alius color: horrida uultū
Deformat macies: tum corpora luce carentū
Exportant tectis: & tristia[e] funera ducunt.
Aut[f] illæ pedibus connexæ ad limina pendent:
Aut intus clausis cūctantur in ædibus oēs
Ignauæq; fame & contracto frigore pigræ
Tum sonus auditur grauior: tractimq; susurrant
Frigidus[g] ut quondā siluis imurmurat auster:

Vt mare sollicitum stridet refluentibus undis:
Aestuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic[b] iam galbaneos suadebo incendere odores:
Mellaque arundineis inferre canalibus ultro
Hortantē:& fessas ad pabula nota uocantem.
Prodent & tonsum gallæ admiscere saporem.
Arentesq; rosas aut igni pinguia multo
Defruta oel psythia passos de uita racemos
Cecropiūq; thimū & graue olentia centaurea.
Est[i] etiam flos in pratis: cui nomen amello
Fecere agricolæ facilis quærētibus herba.
Nāque imo ingentē tollit de cespite siluam
Aureus[k] ipse: sed in foliis quæ plurima circum
Fundūtur uiolæ[l] sublucet purpura nigræ
Sæpe deum nexis ornatæ torquibus aræ:
Asper in ore sapor: tonsis[m] in uallibus illum
Pastores & curua legunt prope[n] flumina mellæ
Huius adorato radices incoque baccho.
Pabulaq; in foribus plenis appone canistris.
Sed[o] si quem proles subito defecerit omnis
Nec genus unde nouæ stirpis reuocetur habebir
Tēpus & arcadii[p] memorāda inuenta magistri
Pādere quoq; modo cæsis[q] iam sæpe iuuencis
Inscyncerus[r] apes tulerit cruor: altius[s] omnem
Expediam prima repetens ab origine famā:
Nam qua pellæi[t] gens fortunata canopi
Accolit effuso stagnantem flumine nilum:
Et circum pictis[u] uehitur sua rura phasellis:
Quaque pharetratæ uicinia persidis urget:
Et diuersa ruens septem discurrit in ora:
Et uiridem ægyptæ nigra[x] fæcundet arena
Vsque coloratis amnis deuexus ab indis:
Omnis in[y] hac certam regio iactate salutem.
Exiguus p̄mu3 atq; ipsos cōtractus ad usus
Eligitur locus: hunc angustiq;[z] imbrice tecti
parietibusq; præmūt arctisq; quattuor addunt
Quattuor a uentis obliqua[a] luce fenestras.
Tum uitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares & spiritus oris.
Multa[b] reluctanti obstruitur: plagisq; perempto:
Tunsa per integram soluūtur uiscera pellem.
Sic positum in clauso linquūt: & ranea[c] costis

morbus: galbanus incēdenda est: non ut supra thymus. mel etiā in aluearia medicatū tamē est inferēdum: non ut supra ceræ manes. Tunsum gallæ saporem. multi pilas cyparissi accipiūt. i Est etiā flos in pratis: cui nome amello. Plene hanc herbam ut etiā supra arborē felicis mali exequitur. nam dicit ubi crescat: qualis sit: quid possit. k Aureus ipse flos scilicet. l Violæ sublucet purpurā nigræ. minire ait sublucet: ut ostendat purpurei coloris folia quodam nitore esse perfusa. m Tonsis in uallibus: non siluosis: unde est contra intonsi mentes. n Prope flumina mellæ. Mella fluuius galliæ est: iuxta quem herba hęc plurima nascitur. Vnde & Amella dicitur: sicut populi habitantes iuxta Lemānum fluuium alemani dicuntur. Vnde Lucanus. Deseruere cauo tentoria fixa lemāno. o Sed si quem. Miro usus est ordine: nam primo ait quēadmodum animalia apibus inimica pellenda sint: deinde quibus medicaminibus morbo possit carere: nunc dicit penitus amissæ qua possit ratiōe reparari. p Arcadii magistri Aristæi q Cęsis iuuencis: occisus uerberibus. Bono autem sermone usus est: nam cędi interdu; occidi interdū uerberari significat. r Insyncerus cruor: uitiatus corruptus. Nam ideo uerberantur ut ex putrefacto cruore uermes crescantur unde apes sint. s Altius omnē. Expediam prima repetēs ab origine famā: cōtra in ęneide. Sed sūma sequar fastigia rerū. Sane sciendū Plinium dicere de bobus apes: de equis carbones: de mulis fucos: de asinis uespas procreari. t Nam qua pellęi canopi Canopus ciuitas est iuxta Alexandriam: quā Alexander a se dictam condidit: instar Clamydis suę qui fuit de ciuitate Macedonię: quę pella nominatur. Canopus autem dicta est quasi canobus: a canabo Menelai gubernatore illic sepulto. u Pictis pha. breuibus nauiculis quibus utūtur cū stagnauerit nilus. x Nigra fęcundet arena. Nouum enim semper limū trahit qui efficit fęcūditatem. Vnde & nilus dict⁹ est quasi νέαν ἰλὺν trahens. id est nouū limū. Nam antea nilus latine melo dicebatur. y In hac certā regio iactate sa. Ponit apum repādarū salutem. Cicero. Iacta sunt fundamenta defensionis meę. Ipsos cōtractus ad usus eligitur ad sustinendū tantū. & coartandum bouis cadauer. z Angustique imbrice tecti. licet & hic imbrex lectum sit: Melius tamen secundum Plautum hęc imbrex dicim⁹. Naque ait. Fregisti imbrices meas dum te dignam sectaris simiam. a Obliqua luce fenestras. quę ex obliquo lumen infundūt: ut in horreis cernimus. b Multa reluctanti. pro multum. nomē est pro aduerbio: c Ramea fragmenta: de ramis facta. id est ramorum fragmina. Dicimus autem & hic ramus & hoc ramale. Persius. Vt ramale uetus.

Subiiciunt fragmenta: thymũ casiasq[d] recentes
Hoc geritur zephyris p̃mũ impellẽtibus undas
Ante nouis rubeãt quam prata coloribus: ante
Garula quam tignis nidum suspendat irundo.
Interea teneris[e] tepefactus in hossibus humor
Aestuat: & uiscenda modis[f] animalia miris.
Trunca[g] pedũ primo: mox & stridentia pennis[h].
Miscẽtur tenuẽ magis ac magis aera carpunt:
Donec ut æstiuis effusis nubibus imber.
Erumpere autem ut neruo pulsante sagittæ:
Prima leues ineũt siquando prælia parthi.
Quis deus hanc musæ quis nobis extudit[i] arte;
Vnde noua ingressus[k] hominũ expiẽtia cœpit.
Pastor[l] aristeus fugiens peneia tempe[m]
Amissis: ut fama: apibus morboq; famæq;
Tristis ad extremi[n] sacrũ caput astitit amnis
Multa quærẽs: atq; hac affatus uoce parentem.
Mater[o] cyrene mater quæ gurgitis huius
Ima tenes: quid me præclara stirpe deoꝝ
Si modo quẽ phibes pater ẽ thymbræus apollo
Inuisum fatis genuisti: aut quo tibi nostri
Pulsus amor: quid me cælũ sperare iubebas:
En etiam ipsum hunc uitæ[p] mortalis honorem:
Quẽ mihi uix frugũ & pecudũ custodia[q] solers
Oĩa tentãti excuderat: te matre[r] relinquo.
Quin age & ipsa manu felices[s] erue siluas:
Et[t] stabulis inimicũ ignem, atq; intfice messes:
Vre sata: & ualidã in uites molire bipennem
Tanta[u] meæ si te cœpunt tedia laudis.
At[x] mater sonitũ thalamo sub fluminis alti
Sensit. eam circum milesia[y] uellera nymphæ
Carpebant hyali[z] saturo fucata colore.
Drymoq;[a] xantoq; ligeaque phyllodoceque
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla
Nesææque spioque thaliaq; cymodoceque
Cydippe & flaua lycorias altera uirgo:
Altera tum primos lucinæ experta labores:
Glioque & beroe soror oceanitides ambæ.
Ambæ auro[b]: pictis incinctæ pellibus ambæ
Atq; ephyre atque opis & asia deiopeia:
Et tandem positis uelox arethusa sagittis:

d Casiasq; recentes: stat in carptas. e Teneris tepefactus in ossibus humor: utpote trimi uituli: in quo plurimũ feruentis est sanguinis. f Modus uiscenda animalia miris: & quod ex cadauere nascũtur animalia: & quod apes ex uermibus procreãtur. g Trunca pedum primo. id est sine pedibus primo. Et bene addidit primo: nam postea tam pennas quam pedes accipiunt. h Pennis miscentur: inter se pennarum leuitate conoeniũt. i Extudit: studio se reppcrit. k Ingressus exordia: nam est accusatiu⁹ pluralis. Noua experientia: nullo docente ars per usum reperta. l Pastor Aristęus. Aristęus filius fuit Apollinis: & Cyrenes filię Penei fluminis Thessalię. Qui cum Euridicem nympham uxorẽ Orphei uiciare uoluisset: & illa fugiens a serpẽte fuisset occisa: nympharum iracundia cunctis animalibus perditis funditus & cunctis apibus: matris implorauit auxiliũ. m Tempe. sunt in thessalia amęnissima. n Extremi amnis: summi: unde nascitur. Et sic dicimus. Proh superne pater. o Mater Cyrenę mater. Inuidiosum est nomine parentes uocare. Vnde est paulo post. Et te crudelem nomie dicit. Sic in duodecimo in despiratione ait. Rnitque implorãs nomine turnum. Gurgitis huius. id est Penei fluminis. Quid me inuisum fatis genuisti: nat⁹ ex diis inuisus est fatis. Sic in primo ęneidos. Nos tua ꝓgenies cęli quibus ãnuis arcem. Item. Quis te nate dea per tanta pericula casus insequitur? p Vitę mortalis honorem. Bene honorẽ ait: quia arare: animalia pascere: apes etia; habere honor erat. nam ingenti honore fuit rusticitas. Alibi. Non ullus aratro dignus honos. q Custodia solers. diligens & perita industria. r Te matre relinquo ac si diceret: sub ea perdo usum laboris sub qua augere debueram. s Fęlices siluas: fertiles. t Fer infer. Interfice messes: secundum Pytagoram: qui animã habere dicit cuncta crescentia. Vnde & alibi. Aret ager uitio moriẽs. u Tanta meę si te cęperũt tedia laudis. Tędiũ est angor mentis & animi: non corporis ualitudo. x At mater sonitum. cur non etiam uocem audiuit? scilicet quia in ima fluminis parte erat lanificiis occupata. y Milesia uellera preciosa. Cicero. Quid a milesiis lanę publice abstulerit? z Hyali saturo fuscata calore Vitreo uiridi nymphis apto. Saturo aũt largo abũdanti: aut certe Tarentino ab oppido Satureo. Iuxta Tarentũ eni; sunt baphia: in quibus tingitur lana. a Drymoque xantoq;. Hę sũt ut multi nolũt. De q̃bus ait Iuno. Sũt mihi bis septẽ pręstanti corpore nymphę. Sed magis poetice cõficta noia accipiam⁹. Sane mira uarietate hic usus est: tiã ne cõtinuatio nominũ posset creare fastidiũ: in aliis habitũ: in aliis cõmemorat uirginitatẽ: in aliis pulchritudinem. b Auro ambę pictis incinctę pellibus ambę. i. nebridas habentes: Sed hic uenatricũ est habitus: quem ideo nymphis dat: quia multas ex eis legim⁹ ex uęnatricibus factas: ut. Et tandẽ positis uelox arethusa sagittis. Notãda aũt est figura honestissima facta ex repe

Inter quas curam[c] clymene narrabat inanem
Vulcani: martisque dolos & dulcia furta
Atque[d] chao densos diuum narrabat amores.
Carmine quo captae dum fusis mollia pensa
Deuoluũt iterũ maternas impulit aures
Luctus aristaei: uitreisque sedilibus omnes
Obstupuere: sed ante alias arethusa sorores.
Prospiciens summa flauum[e] caput extulit unda:
Et procul o gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene[f] soror: ipse tibi tua[g] maxima cura
Tristis aristaeus penei[h] genitoris ad undam
Stat lachrymans: & te crudelem nomine dicit
Hinc percussa noua[i] mentem formidine mater
Duc age duc ad nos: fas[k] illi lumina diuum
Tangere ait: simul alta iubet discedere late
Flumina, qua iuuenis gressus inferret: at illũ
Curuata in montis faciem circũstetit unda.
Accepitque sinu uasto: misitque sub amnem.
Iamq; domũ mirãs genitricis & humida regna
Speluncisque[l] lacus clausos lucosque sonantis
Ibat: & ingenti motu stupefactus aquarũ
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis. phasimque[m] lycũque[n]:
Et caput unde altus primũ se erumpit enipeus[o]
Vnde pater[p] tyberinus: & unde aniena fluenta:
Saxosũsque[q] sonans hypanis: mysusque[r] caycus:
Et gemina auratus taurino cornua uultu
Eridanus[s]: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureũ uiolentior influit amnis.
Postquã est in thalami pendentia punice tecta
Peruentum: & nati[t] fletus cognouit inanes
Cyrene: manibus liquidos dant[u] ordine fontes
Germanae: tonsisq; ferunt mantilia[x] uillis:
Pars epulis onerant mẽsas: &[y] plena reponũt
Pocula: pancheis[z] adolescũt ignibus arae.
Et mater cape meonii[a] carchesia[b] bacchi
Oceano[c] libemus ait: simul ipsa precatur:
Oceanũque[d] patrem rerũ: nymphasq; sorores
Centum[e] quae siluas: centũ quae flumina seruãt.
Ter[f] liquido ardentẽ pfudit nectare uestam:
Ter flãma ad summũ tecti subiecta reluxit:
Omine quo firmãs animũ sic incipit ipsa.

titione sermonis: ut Oceanitides ambę. Ambę au ro pictis incinctę pellibus ambę. c Curam ma nē. Diffinitio est amoris. Vulcani Martisque. Se cundũ donatũ hic est distinguendũ: & sic inferen dum: ut dolos ad Vulcanũ: furta dulcia. id est adul terium referamus ad Martem. Scimus enim q so le indicante Mars cum Venere per arte. Vulcani est religatus catenis. d Atque chao & a chao narrabat crebro amores deorũ. Sũma. e Flauum caput extulit unda. Mire per transitũ ueritate teti git: nãque Arethusę fons dulcia aquę fluenta in ter medios seruat fluctus. f Cyrene soror pro pter similitudinẽ potestatis ait soror. Nam Cyre nę thessalię. Arethusa uero de elide. g Tua ma xima cura: quem tu plurimũ diligis. h Penei ge nitoris: aut tui genitoris: aut honoris est: ut Tybri pater i Noua formidine: magna: ut Pollio & ipse facit noua carmina. k Fas illi limina diuũ tangere. Vtroque enim parente deo natus erat. l Speluncisq; lacus clausos lucosque sonãtis: mirãs per omnia subaudiamus. Lacus aũt dicit fontium & fluuiorũ receptacula. Hęc autẽ nõ sunt per poe ticam licentiã dicta: sed ex ęgyptiis tracta sunt sa cris. Nam certis diebus Nilides pueri de sacris pa rentibus nati a sacerdotib⁹ nymphis dabãtur: qui cum adoleuissent redditi narrabãt lucos eẽ sub ter ris & imensam aquam omia cõtinerẽ: ex qua cũ cta pcreãtur. Vñ & illud secundũ Thaletã: Oce anũque patrẽ rerũ. m Phasimq;. Fluui⁹ cholchi dis. n Lycum: fluuius Asię. o Enipeus: thessa lię fluuius. p Pater tyberinus: Tyberis & An nio italię sunt fluuii q Saxosumque sonans hy panis ponti fluuius. Et saxosum legendum est: nõ saxosus: ne sint duo epitheta. quod apud latinos uitiosum est. r Mysusque caycus: qui per myse am labitur. s Eridanus. fluuius italię: qui & pa dus uocatur. Purpureum autem nigrum ex altitu dine accipimus. Nam padus non in rubrum mare sed iuxta Rauẽnam in adriaticum cadit. Et purpu reum gręcum est epitheton marc rubrum. Etia; di xit Homerus εισ ἅλα πορφυροεσ σευ. Vn de apparet Victorinum hoc loco errasse: qui pur purcum mare rubrum esse dixit: quod est iuxta In diam. t Nati fletus cognouit inanes. Bene ina nes fletus. His enĩ; mouebãtur rebus. quarũ erat facilis reparatio. u Dant ordine fontes: rite secũ dum ordinem epularũ. x Mãtilia: quibus man⁹ tergũtur. y Plena reponũt pocula: iterant sępe offerunt. z Pancęcis ignibus: ture arabicis odo ribus adolescunt. arę pro incendũtur κατευφημ ισμον ponitur. Et adolescunt: hic uim habet fre quentationis & pancheis adolescunt. i. panchęis odoribus incenditur arę. a Meonii bacchi lydi uini. b Carchesia aũt poculorũ sunt genera. c Oceano libem⁹ ait: quasi nympha oce. no sacrifi cat. d Oceanũq; pa. re. q ex eo oĩa gignãtur & originẽ ducit secũdũ Thaletã: ut supra diximus. e Centũ quę siluas: aut ducentas nymphas asseruant: finitus est numer⁹ pro infinito. f Tęr liquido ar. pfudit nectare uestã. i. in

ignem unum purissimum fudit. Post quod quia magis flamma conualuit: bonum omen ostendit. g Est in carpathio Neptuni gurgite uates cerulеus proteus. Carpatos insula contra ęgyptum: a qua uicinum pelagus carpathium appellatum est: hic aliquando regnauit. Proteus relicta pallene ciuitate thessalię: ad quam tamen reuersus est postea, quod ostendit hoc loco dicens. Patriamque reuisit pallenen. h Magnum qui piscibus ęquor iūcto curru metitur. Equi enim marini prima parte equi sūt: postrema resoluūtur in pisces. i Quę sunt quę fuerunt quę mox uentura trahantur: Vt Hom. ος ἤδει τά τ᾽ ἐόντα τά τ᾽ ἐσσόμενα πρό τ᾽ ἐόντα. Ita Neptuno usum est: ubi deest ratio sic loquitur: nam ita & in tertio. Sic nisu; superis: quū pręmisisset immeritā. k Turpes phocas magnas: ut. Cui turpe caput. Phocę autē sunt marini boues. Expediat morbi causam euentusque secundet. Duo enī; ista requirūtur in oraculis causa mali: & remedium: nam sine ui nulla dabit pręcepta: ne eum speraret posse precibus flecti. l Doli circum hęc demū frangētur inanes: circa uincula nouissime eius desinent doli. id est formarū uarietates. cuius figmentū physicam uolunt esse rationē Nāque homo habet in se libidinem: stulticiam: ferocitatē: dolum. quę dum inuicem in uno urgent: pars illa quę uicina est diuinitati. i. prudētia non apparet: quę tunc potest suas uires tenere: cum fuerint illa religata. id est cum quis cauerit omnibus uiciis. Vnde sacerdotem hunc dicit tunc posse uaticinari & suscipere diuinitate;: cum religata fuerit in eo ignea cupiditas. Siluę asperitas: lapsusq; animi aquarum mobilitati similis. m Medios cum sol accenderit ęstus. Fere enim numina tunc uidetur. Lucan⁹. Medio cum phębus i axe est Aut cęlum nox atra tenet: tūc ipse sacerdos Accessum dominūque timet dependere luci. n In secre. se. du. Fere oēs dii marini senes sunt. Albēt ei; corū capita spumis aquarū. o Atrati. i. sęua. p Tanto natē. Alii legūt. Tantū natę magis. q Liquidū. dif. odo. ideo ūxit cū: quo posset uidēdi numis capax esse. r Habi. ui. uegetabilis. s Specus ingēs in singulari numero hoc specus: in plurali hi specus dicim⁹. t Deprēsis: nautis. u Tegit: tegere cōsueuit: nā tūc illi non erāt. x Obice: obiectiōe. & melius hic hic obex quam hęc obex dicimus. y Auersum a lumine: paululum obliquū a lumine. Et sciendum Proteum tēporale; suscipere diuinitatem: alioqui potuit etiam Aristeum cognoscere latitantem. z Iam rapidus. Hic distinguendū propter duo epitheta. a Sirius autem stella est in ore canis: per quam nimios ęstus accipimus. Sitientes indos: populos subsolanos. b Caua flumina: alta. Lucanus. Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno.

Est[g] in carpathio neptuni gurgite uates
Cæruleus proteus; magnu;[h] qui piscibus æquor
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc emathiæ portus patriā q; reuisit
Pallenen; hunc & nymphæ ueneramur; & ipse
Grandæuus nereus; nouit nāque oīa uates;
Quæ[i] sūt; quæ fuerit; quæ mox uētura trahātur
Quippe ita neptuno uisum est; immania cuius
Armenta, & turpes[k] pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi nate prius uinclis capiēdus; ut omnem
Expediat morbi causam; euētusque secundet.
Nam sine ui nō ulla dabit præcepta neq; illum
Orando flectes; uim duram & uincula capto
Tende; doli[l] demū circū hæc frangētur inanes;
Ipsa ego te; medios[m] cum sol accēdent æstus
Cū sitiūt herbæ; & pecori iam gratior umbra est;
In[n] secreta senis ducam, quo fessus ab undis
Se recipit; facile ut somno aggrediare iacentem.
Ve; ubi correptū manibus uinclisq; tenebis;
Tum uariæ eludent species, atq; ora fera;:
Fiet enim subito sus horridus; atraque[o] tigris;
Squāmosusq; draco; & fulua ceruice leæna;
Aut acrem flāmæ sonitū dabit; atq; ita uinclis
Excidet; aut in aquas tenuis dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se uertet in oēs;
Tanto[p] nate magis contende tenacia uincla,
Donec talis erit mutato corpore; qualem
Videris incepto tegeret cum lumina somno.
Hæc ait; & liquidū[q] ambrosiæ diffudit odorem;
Quo totum nati corpus perduxit; at illi
Dulcis compositis spirauit crinibus aura;
Atq; habilis[r] mēbris uēit uigor; est pec⁹[s] ingēs
Exesi latere in montis; quo plurima uento
Cogitur; inque sinus scindit sese unda reductos
Deprensis[t] olim statio tutissima nautis;
Intus se uasti proteus tegit[u] obice[x] saxi.
Hic iuuenē in latebris auersu;[y] a lumīe nympha
Collocat ipsa procul nebulis obscura resistit.
Iam[z] rapidus torrens sitientes syrius[a] indos;
Ardebat cælo; & mediū sol igneus orbem
Hauserat; arebāt herbæ & caua[b] flumina siccis.
Faucibus ad limū radii tepefacta coquebat;
Cum proteus consueta petens fluctibus antra
Ibat; eum uasti circum gens humida ponti;

Exultans rorem late dispergit amarum:
Sternunt se somno diuerso in littore phocae:
Ipse uelut stabuli custos in montibus olim
Vesper: ubi e pastu uitulos ad tecta reducit.
Auditiq; lupos acuunt palatibus agni:
Consedit scopulo medius, numerūq; recenset.
Cuius anstaeo quoniam est oblata facultas.
Vix[c] defessa senem passus componere mēbra:
Cum clamore ruit magno: manicisq; iacentem
Occupat: ille suae contra non immemor artis
Omnia trāsformat sese in miracula rerum
Ignēq; horribilēq; feram: fluuiūq; liquentem.
Vez ubi nulla fugam reperit fallacia: uictus
In sese redit: atq; hominis[d] tandem ore locutus:
Nam quis te iuuenum confidentissime nostras
Iussit adire domos: qd ue hinc petis inqt: at ille
Scis[e] proteu: scis ipse: neq;[f] est te fallere cuiquā
Sed tu desine uelle: deum[g] praecepta secuti
Venimus hinc lapsis quaesitum oracula rebus.
Tantum effatus: ad haec uates ui deniq; multa
Ardentes oculos intorsit lumine glauco:
Et grauiter[h] frendens: sic fatis ora resoluit.
Non[i] te nullius exercent numinis irae
Magna[k] lues cōissa: tibi[l] has miserabilis orpheꝰ
Haudquaq̄ ob meritū poenas: ni fata resistant
Suscitat: & rapta grauiter pro cōiuge saeuit.
Illa quidē dum te fugeret per flumina praeceps
Immanē ante pedes hydrum moritura[m] puella
Seruantem[n] ripas alta non uidit in herba.
At[o] chorus aequalis dryadū clamore supremos[p]
Implerūt montes: flerunt rhodopeiae arces:
Altaque pangaea: & rhesi[r] mauortia tellus
Atque getae: atque hebrus[s]: & actias orithya
Ipse[t] caua[u] solans aegrum[x] testudine amorem
Te dulcis coniunx te solo[y] in littore secum
Te ueniente die: te decente canebat.
Taenarias[z] etiam fauces alta hostia ditis:
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus: manesque[a] adiit regēque tremendum
Nesciaq; hūanis precibus mansuescere corda.
At cantu cōmotae herebi[b] de sedibus imis:
Vmbrae ibant tenuesq;: simulacraq; luce carētū:
Quam multa in siluis auiū se milia condunt:
Vesper ubi aut hibernus agit de mōtibꝰ imber:

Vix defessa senem passus cōponere mēbra: Auiditatem exprimit tenere cupientis. unde cum cōtra matris praeceptū cito in proteum impetu fecisse dicit: per quod incontinentes hominū animos docet poeta. d Hominis ore: humana scilicet uoce: nam quis te iuuenū confidētissime. id est quisnam: hodie enim nam in particula postpōitur: antea praeponebatur. Terentius in phormione: nam quae est animus a fratre egressa meo. e Scis proteus uocatiuꝰ graecus: ut Orpheu. f Neque est te fallere cuiquā. Alii quicq̄ legūt. Hoc autē dicit: Quū omia noueris: desine aduētus mei causam uelle cognoscere. g Deum praecepta secuti: ꝑpter matrē. h Grauiter frendens: cum ingenti tumultu. i Non te nullius. id est non humilis: sed magni. k Nagna lues comissa tibi. id est magnorū scelerum est ista ꝑsolutio. Et alii ita distinguūt: ut sit a te cōmissa: Alii l Tibi has miserabilis: Orpheus. non humile autem numen dicit Tisiphonē. id est mortis ultricem. Nam ideo Tisiphone dicta est: quasi cui cura sit τίσις φόνου. i. mortis ultio. Haud quaquā ob meritū. id est non tales quales mereris nam eius uxoris causa mortis fuisti. Inferret autē digna supplicia: nisi fata ꝓhiberent: quibus fauētibus ira numinū minora infert: licet maiora non possit. m Moritura puella alta non uidit: quippe moritura. n Seruantē ripas: tenentē: ut tātas seruabat filia sedes. o At chorus aequalis dryadum: Et Eurydice ergo dryas: & bono cōpēdio eius praetermisit interitū. p Supremos montes: summos: ut Proh supreme Iuppiter. q Flerūt rhodopeiae arces Rodope mons est Thraciae: sicut pancea. r Resi mauortia tellus: quam postea Rhesus tenuit & est ꝓlepsis ex persona poetae. Quo enim tēpore Orpheus fuit Rhesus necdū regnabat in Thracia s Hebrus. fluuius Thraciae gelidissimus. Actias horithya Atheniensis nympha. quam Boreas in suum matrimoniū rapuit. t Ipse: Orpheus. u Caua testudine periphrasis citharae: cuius usus repertus est in hoc modo. Quū regrediens Nilus in suos meatus uaria in terris reliquiss; animalia: relicta etiam testudo est: quae cum putrefacta ess;: & nerui eius remāsissent extenti intra coryū: pcussa a Mercurio sonitum dedit: ex cuius imitatione cithara est cōposita. x Aegrum amorem: maestum: deceptum. y Solo in littore: deserto: in quo sine uxore morabatur. z Thaenarias etiam fauces. Tenarus laconicae ꝓmōtorū est circa finem maleae: ubi inferorum dicitur esse descensus. a Manesque adiit regēque tremendum haec omnia ad laudem pertinent citharae: fretus ipsa superauit. Nesciaque humanis precibus mansuescere corda ad exitum futurae rei respexit: non ad principiū: nā primo meruit Eurydicen. b Herebi de sedibus imis: de interioribus tenebris inferorum.

Implexę: inuolutę: implicitę: εμπεπλεγμενοι d Ixionei uento rota decst cum. & dicit cum uento suo rota constitit. id est cum causa uolubilitatis quieuit. e Incautum amantem: epitheton amantis est. f Ignoscenda quidem scirent si ignoscere manes: participium sine uerbi origine. non enim facit ignoscor: sicut nec triumphor: regnor. g Eurydicen: quę suam iam. Alii legūt. Iam luce sub ipsa. h Victusq; animi: sic hoc loco dixit: ut. O pręstans animi iuuenis respexit. id est cōmisit in legem sibi datam. i Terque fragor auditus auerni quasi exultarent umbrę reditu Eurydices. Lucanus dicit in Orpheo strepitum factum redeunte Eurydice: ob hoc quia gaudent a luce relicta; Euridicen: iterum sperantes Orphea manes. k Iterum crudelia retro fata uocant. Ouidius. Bis raptur nixit que semel. l Natantia lumina: in morte reducta Inualidas palmas: in umbrę tenuitatem redactas m Heu non tua: quia supra dixit. Euridicenque suam. n Iam fugit: diuersa per diuersa. o Pręterea: postea: ut. Quisquam numen Iunonis adorat pręterea? p Nec portitor orci amplius: misticum est. Dicitur enim bis eandem umbram euocari nō licere. q Ex ordine: sine intermissiōe. r Deserti strymonis: asperi inculti. Strymon autem fluuius est Thracię: circa quem ad extinguēdū amoris morabatur calorem. s Hęc euoluisse: talia qualia ipse cōmemorat. t Philomena: pro quauis aue. nam speciem pro genere posuit. u Flet noctem: iugi nocte cōtinuo fletu. x Tanaimque niualem. fluuius scythię. y Nunquam uiduata pruinis semper niuibus plena. z Spretę ciconum quo munere matres: nuptiali scilicet. Cicones autem sunt thraces mulieres: quę ab Orpheo spretę discerpscere eum per liberi sacra simulata.

Matres atque uiri: defunctaque corpora uita
Magnanimū heroum: pueri: innuptæq; puellæ:
Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Quos circum limus niger: & deformis arundo
Cocyti: tardaque palus inamabilis unda
Alligat: & nouies styx interfusa coercet.
Quin ipse stupuere domus: atque intima læti
Tartara: cæruleosq; implexæ[c] crinibus angues
Eumenides: tenuitq; inhians tria cerberus ora
Atque ixionei[d] uento rota constitit orbis.
Iamq; pedem referens casus euaserat omnes.
Redditaq; eurydice superas ueniebat ad auras
Pone sequēs nāq; hac dederat ꝓserpina legem
Cum subita incautu3[e] dementia cepit amantem
Ignoscēda[f] quidē. scirent si ignoscere manes
Restitit: eurydicenq;[g] suam iam luce sub ipsa
Immemor heu uictusq;[h] animi respexit: ibi omis
Effusus labor: atq; immitis rupta tyranni
Fœdera: terque fragor stagnis auditus[i] auernis
Illa quis & me inquit miserā & te ꝑdidit orpheu:
Quis tantus furor: en iteꝝ[k] crudelia retro
Fata uocant: conditq; natātia[l] lumina somnus:
Iāque uale: feror ingenti circūdata nocte:
Inualidosq3 tibi tendens heu[m] non tua palmas.
Dixit: & ex oculis subito: ceu fumus in auras
Cōmixtus tenues fugit[n] diuersa: neque illum
Prensantem ne ꝗcquā umbras: & multa uolēte3
Dicere præterea[o] uidit: nec portitor[p] orci
Amplius obiectā passus transire paludem.
Quid faceret: quo se rapta bis coniuge ferret.
Quo fletu manes: qua numina uoce moueret:
Illa quidē stygia ꝯnabat iam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex[q] ordine mēses
Rupe sub aeria deserti[r] ad strymonis undam
Fleuisse: & gelidis hæc[s] euoluisse sub antris
Mulcentem tigres: & agentem carmine quercus
Qualis populea mœrēs philomena[t] sub umbra
Amissos quæritur fœtus: quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet[u] noctem: ramoq; sedens miserabile carmen
Integrat: & mœstis late loca questibus implet.
Nulla uenus: nulliq; animū flexere hymenæi.
Solus hypboreas glacies: tanainque[x] niualem
Arruaque riphei nunquā uiduata[y] pruinis
Lustrabat: raptam eurydicen: atque irrita ditis
Dona querēs: spretæ[z] ciconū quo mūere matres

Inter sacra deum: nocturnique orgia bacchi
Discerptũ latos iuuenem sparsere per agros.
Tum quoq; marmorea[a] caput a ceruice reuulsu3
Gurgite cum medio portans oeagrius[b] hebrus
Volueret: eurydicen uox ipsa & frigida lingua
Ah miseram eurydicen anima fugiente uocabat
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc[c] proteus: & se iactu dedit æquor in altum.
Quaq3 dedit spumãtẽ undam sub uertice torsit.
At[d] non syrene: nãque ultro affata timentem
Nate licet tristes animo deponere curas.
Hæc omnis morbi causa: hic miserabile nymphæ
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis
Exitum misere apibus: tum munera supplex
Tẽde petens pacem[e]: & faciles[f] uenerare napæas
Nãque dabũt ueniam uotis: irasque remittent.
Sed modus orandi quis sit prius ordine dicam.
Quattuor eximios præstanti corpore tauros
Qui tibi nunc uiridis depascũt summa lycei
Delige. & intacta totidem ceruice iuuencas.
Quattuor his aras alta ad delubra dearum
Constitue: & sacrum iugulis demitte cruorem.
Corporaq; ipsa bouum frondoso desere luco.
Post ubi nona suos aurora ostenderit ortus:
Inferias orphei[g] læthæa[h] papauera mittes:
Et nigram mactabis ouem: lacũque reuises.
Placatam eurydicen uitula uenerabere cæsa.
Haud mora; continuo matris præcepta[i] facessit
Ad delubra uenit: monstratas excitat aras:
Quattuor eximios præstanti corpore tauros
Ducit: & intactas totidem ceruice iuuencas.
Post ubi nona suos aurora induxerat ortus:
Inferias orphei mittit: lucũque reuisit:
Hic[k] uero subitum ac dictu miserabile monstru3
Aspiciũt liquefacta bouum per uiscera toto
Stridere[l] apes utero: & ruptis efferuere costis.
Immẽsasque trahi nubes: iãque arbore summa
Confluere: & lentis[m] uuam demittere ramis.
Hæc[n] super aruo℞ cultu: pecorũq; canebam.
Et super arboribus cæsar dum magnus ad altum
Fulminat[o] euphraten bello: uictorq;[p] uolentis
Per populos dat iura: uiãque[q] affectat olympo:
Illo uirgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope studiis florentem ignobilis oci
Carmina[s] qui lusi pasto℞: audaxque[t] iuuenta

a Marmorea caput a ceruice repulsum. id est pulchra. Sane alludit ad id quod dicit Ouidius: quia cum caput eius delatum ad ripas serpens mordere uoluisset: est conuersus in lapidem. b Oeagrius hebrus. Oeagrius fluui⁹ est pater Orphei. de quo ebrus nascitur. Vnde eum appellauit Oeagrium. c Hęc Proteus: subaudi dixit. d At non cyrene: deest territa est: quod ex sequentibus datur intelligi. e Pacem petens: pacem beneficium: beniuolentiam. f Faciles napęas: exorabiles nymphas: & ad ignoscendum paratas. Sane sciendum easdem esse napęas: quę & driades sunt. Nam supra ait. At chorus ęqualis driadum intacta ceruice: indomita. Et dicit ita animalium sacrificium esse faciendum: ut non tantum occidantur hostię: sed cedantur. g Orphei: datiuus gręcus est. h Lethęa papauera. id est agrestia. Placatam Eurydicen uitula uenerabere cęsa. Hipallage pro uenerata placabis. i Pręcepta facessit: id est facit. & est frequẽtatiuũ pro principali. Aut certe ideo facessit. quia plures hostias imolauit. k Hic subitum: ac dictu mirabile mõstrum. Res enim hęc ex improuiso uenit: ut apes ex bobus erũperent. Nam pręcepta Cyrenis tantũ ad placanda numina pertinebant. Notãdum sane: quia ex hoc euentu illa ars inuenta est: quam supra memorauit: & melior facta per industriam. l Stridere apes utero & ruptis efferuere costis Hęc uerba & secundę sunt cõiugatiõis & tertię: nunc tantũ tertię. m Lentis uuam demittere ramis. in morem uuę. id est botryonis defluere. quod gręci βοτρυδὸν dicunt. n Hęc super aruorum. Per aruorum cultum primum librum significat. Per pecora autem tertium & quartum: quia & apes pecora sunt. Per arbores secũdu. Et hoc dicit. Hęc ego. id est Georgica scripsi dum Cęsar in oriente pugnaret. o Fulminat: fortiter facit. p Victorque uolentis. Per populos dat iura: unum uirtutis est: alterum iustitię. nam uincere uirtutis: uolentibus non inuitis imperare iustitię est. q Viamque affectat olympo: Pręparat sibi diuinos honores. r Dulcis alebat parthenope. id est Neapolis: quę primo ex corpore unius syrenis illic sepultę parthenope est appellata. Studiis florentem ignobilis oc. id est artis poeticę: quam ocium ignobile appellauit: ne quid de se uideretur arrogãter dicere. s Carmina qui lusi: qui etiam Bucolica scripsi. t Audaxque iuuenta: ętate iuuenili. Nam ut dixim⁹ supra uiginti octo annorum erat quũ Bucolica scripsit: & breuiter a se scriptarum rerum executus est titulum.

Tityre te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Publii Virgilii Maronis Georgicorum Libri Quarti Ac Vltimi Finis.

Quæ Cōtineāt Duodecim Aeneidos Libri.

PRim9 hēt libycā ueniāt ut troes in urbem
Edocet excidiū troiæ cladēque secundus
Tertius a troia uectos canit æquore teucros.
Quartus item misere dup uulnera narrat elissæ:
Manibus ad tumulū qnto celebrātur honores:
Aeneam memorat uisentem tartara sextus.
In phrygas italiam bello iam septimus armat.
Dat simul ænææ socios octauus: & arma.
Daunius expugnatur nono noua mœnia troiæ
Exponit decimus tuscorꝫ in littore pugnas:
Vndecimo rutuli superantur morte camillæ.
Vltimus imponit bello turni nece finem.

Quæ Primo Aeneidos Libro Contineantur.

HEneas primo libyes appellitur oris:
Vir magnus bello: nulli pietate secundus
Aeneas odiis iunonis pressus inique
Italiam quærens siculis errauit in undis.
Iactatus tandem libyæ peruenit ad horas.
Ignarusque loci fido comitatus achate
Indicio matris regnum cognouit elissæ:
Quinetiam nebula septus peruenit ad urbem
Arreptosque undis socios cum classe recepit:
Hospitioque usus didonis cuncta benigne
Excidium troiæ iussus narrare parabat.

Publii Virgilii Maronis Aeneidos: Liber Primus.

Lle ego q quondā gracili modulat9 auena
Carmen: & egressus siluis uicina coegi:
Vt quāuis auido parerent arua colono:
Gratum opus agricolis: at nunc horrētia matris

Seruii Mauri honorati Grammatici in P. Virgilii Maronis Aeneidem Commentarior. Liber Primus.

IN explorandis auctoribus hec consideranda sunt: Poete uita: Titulus operis: Qualitas carminis: Scribentis intentio: Numerus librorum: Explanatio. Virgilii uita hec e. Ortus fuit patre Virgilio: Matre uero Maia. Fuit ciuis Mantuanus: que ciuitas e Venetie. Diuersis in locis litteris operā dedit. nā & si cremone & mediolani: & Neapoli studuit. Adeo aūt uerecūdissimus fuit: ut ex moribus cognomen acciperet. Nā dict⁹ est parthenias omni uita probatus. Vno tantum morbo laborabat. Nam impatiens libidinis fuit. Primū a Virgilio hoc distichon factum est in Balistam latronem.

Monte sub hoc lapidum tegitur balista sepultus.

Nocte dieq; tutum carpe uiator iter.

Scripsit etiā octo libros hos: Cirinsam: Aetnam: Culicem: Priapeam: Catalecton: Epigrammata: Copam: Diras. Postea ortis ciuilib⁹ bellis inter Antoniū: & Augustū: Augustus uictor Cremonēsium agros qui pro Antonio senserant dedit militib⁹ suis: qui cū nō sufficeret his addidit agros Mantuanos sublatos non ꝓpter ciuiū culpam: sed ꝓpter uicinitatem Cremonensium. Vnde ipse in bucolicis. Mantua ne misere nimiū uicina Cremone. Amissis ergo agris romā uenit: & usus patrocinio Pollionis & Mecenatis sol⁹ agrum quē amiserat. meruit. Tūc ei ꝓposuit Pollio: ut carmē bocolicū scriberet. Quod eum cōstat triennio scripsisse & emendasse. Item proposuit Mecenas georgica que scripsit emendauitque septē annis. Postea ab Augusto eneidem ꝓpositā scripsit annis undecim: sed nec emēdauit: nec edidit: unde eā moriēs precepit incēdi. August⁹ uero ne tantū opus periret: Tuccā & Varrū hac lege iussit emēdare: ut supflua demerēt. nil adherēt tñ. Unde & semipleos ei⁹ inuenim⁹ uersiculos. ut hic cursus fuit: & aliquos detractos ut i principio. Nā ab armis nō icepit. Sed sic

Ille ego qui quōdā gracili modulatus auena
Carmē & egressus siluis uicina coegi
Vt quamuis auido parerent arua colono:
Gratū opus agricolis: at nūc horrētia martis
Arma: uirumque cano.

Et in secūdo cōstat hos uersus esse detractos.

Aut ignibus egra dedere
Iāque adeo sup unus erā: cū liminaueste
Seruantē. & tacitā secreta in sede latētē
Tyndarida aspicio. dant clara incēdia lucem
Erranti: passimque oculos p cuncta ferenti:
Illa sibi infestos euersa pergama teucros
Et danaum penas: & deserti coniugis iras
Premetuens troie & patrie communis erinnys
Abdiderat sese: atque aris inuisa sedebat
Exarcere ignes animo: subit ira cadentem
Vlcisci patriam: & sceleratas sumere penas
Scilicet hec spartam incolumis: patriasque mycenas
Aspiciet: partoque ibit regina triumpho:
Cōiugiūque: domūque: patres natosque uidebit
Ilia dū turba & phrigiis cōmitata ministris.
Occiderit ferro priam⁹: troia arserit igni.
Dardaniū totiens sudarit sanguine litus.
Nō ita nāque & si nullū memorabile nomē
Feminea in pena est: habet hec uictoria laudem
Extinxisse nefas: tamen & sumpsisse merentis
Laudabor penas. animumque explesse iuuabit
Vltricis flamme: & cineres satiasse meorum
Talia iactabam & furiata mente ferebar
Cum mihi se non ante alias:

Periit aūt Tarēti i Appulie ciuitate: Nā dū Metapūtū cupit uidere: ualitudinē ex solis ardore cōtraxit. Sepult⁹ ē aūt neapoli: i cuius tumulo ab ipso cōpositū ē tale distichon: Mātua me genuit: calabri rapuere. tenet nūc parthenope. cecini pascua: rura duces. Titul⁹ ē eneis deriuatū nomē ab enea: ut a Theseo theseis. Sic Iuuenalis: Vexat⁹ totiēs rauci theseide codri. Qualitas carminis patet. nā ē metrū heroicū: & act⁹ mixtus: ubi & poeta loquit: & alios iducit loquētes: Est aūt heroicū qd constat ex diuinis humanisq; psonis cōtinēs uera cū fictis. nā enea ad italiā uenisse manifestū ē: Venerē uero locutā cū ioue missūque Mercuriū cōstat ēē cōpositū. Est aūt still⁹ grādiloquus: qui cōstat alto sermone: magnisque sententiis. Scim⁹ ei tria ēē genera dicēdi: humile: mediū: grādiloquū. Intētio Virgilii. Hec est Homerū imitari: & augustū laudare a parētib⁹: nāque ē fili⁹: Actie: que nata ē de iulia sorore Cesaris. Iuli⁹ autē Cesar ab iulo filio enee originē ducit: ut confirmat ipse Virgilius dicens: a magno demissum nomen iulo. De numero librorū nulla hic questio est: licet i aliis inueniatur auctorib⁹. Nam plautū alii dicunt scripsisse fabulas. xxi. alii xl. alii centū. Ordo quoque manifestus ē: licet quidā supflue dicāt secūdum primū esse: tertium secundū: & primum tertiū ideo quia primum ilium concidit: post errauit. Aeneas inde ad Didonis regna peruenit: nescientes hanc esse artem poeticā: ut a mediis incipientes per narrationem prima reddamus: & nonnūquā futura preoccupemus: ut per uaticinationem: Quod & Horatius sic precipit in arte poetica dicens. Vt iam nunc dicat iam nunc debentia dici. Pleraque differat: & presens in tempus omittat. Vnde constat perite fecisse Virgilium. Sola superest explanatio que in sequēti expositione probabitur: hec quantum ad eneidem pertinet dixisse sufficiat: Nam in Bucolicorum & Georgicorum alia ratio est: licet eadem sit obseruatio. Sciēdum preterea ē quod sicut nūc dicturi thema proponimus: Ita ueteres incipiebant carmen a titulo carminis sui: utpote arma uirumque cano Luca. Bella per emathios: Sta. fraternas acies alternaque regna.

Rma^a uirūq;^b cano^c troiæ^d q^e pm⁹ ab oris
Italiā^f fato^g pfugus^h lauinaq;^i uenit
Līa^k: multū^l ille &^m terris iactat⁹ &^n alto
Vi^o superum: sæuæ^p memorem^q iunonis ob irā:

a Rma: multi uarie dixerunt cur ab armis Virg. cęperit: oēs tñ in hāc sniam assentire manifestū ē: quū eū constet aliūde sūpsisse principiū: sicut in premissa ei⁹ uita monstratū ē. Per arma aūt belli significat: & ē tropus metonymia: Nā arma quib⁹ in bello utimur ꝓ bello posuit: sicut toga qua iri pace utimur ꝓ pace pouit ut Cicere. Cedāt arma togę. i. belli pauci. Arma uirūque. figura usitata ē ut nō eo ordine respōdeamus: quo ꝓposuim⁹: nā pri⁹ de errorib⁹ ęneę dixit: post de bello. hac aūt figura etiā i ꝓsa utimur. Sic Cice. in uerrinis: nā sine ullo sumptu nostro coriis tunicis frumētoque suppeditato maximos exercit⁹ nostros uestiuit: aluit: armauit. b Viru quē non dicit sed ex circūstantiis ostendit ęneā. c Cano: polysem⁹ sermo est: tria eni significat: aliquādo laudo: ut regemque canebāt. Aliqñ diuino: ut ipsa canas oro. Aliqñ ut hoc loco. nā ꝓprie canto significat: quia cātanda sunt carmina. d Troię: Troia regio ē asię: Iliū ciuitas ē troię. Plerūque tñ usurpāt poetę: & ꝓ ciuitate uel regioné uel ꝓuinciā ponūt. Iuue. Et flāmis asiā ferroque cadētē e Qui prim⁹: Querunt multi cur ęneā primū ad italiā uenisse dixerit: cū paulo post dicat Antenorē ante aduētū ęneę fundasse ciuitatē. Constat quidē: sed habita tēporū ratione perite Virgi. dicit. Nāque illo tēpore quo ęneas ad italiā uenit finis erat italię usque ad rubiconem fluuiū: Cuius rei meminit Luca: ut Et gallica certus Limes ab ausoniis disterminat arua colonis: Vnde apparet Antenorē nō ad italiā uenisse: sed ad galliā cisalpinā: in qua Venetia ē. Postea uero promotis usque ad alpes italię finibus nouitas creauit errorē. Plerique tamē quęstionē hanc uolūt ex seqnētibus solui: ut uideatur ob hoc addidisse Virg. ad lauina littora: ut nō significaret Antenorē. Melior tamē est superior expositio, e Italiam: ars quidem hoc exigit: ut nominib⁹ ꝓuinciarū pręposititionem addamus: ciuitatum nunquā. Tamē plerūque peruerso ordine lectū est. Nam ecce hoc loco detraxit ꝓuintię pręposititionem dicens: Italiam fato ueuit: p ad italiā uenit. Tulli⁹ i uerrinis: Ea die Veries ad messanam uenit. Sane sciendū est usurpari ab auctoribus: ut uel addāt: uel detrahant pręposititiones: Nanque ait Virgi. siluis te tyrrhene feras: ꝑ in siluis. Vt ergo illic detraxit loco pręposititionē: sic hic ꝓuincię: & ē figura. Italia autē ps Europe ē. Italus eni rex siculorū ꝓfectus de Sicilia uenit ad loca quę sunt iuxta tyberim: & ex nomine suo appellauit Italiam: Ibi aūt habitasse siculos: ubi Lauro lauinū est: manifestum ē. Sicut ipse alio loco dicit siculi ueteresque sicani. Itē & gentes uenere sicane. g Fato profugus: Fatum ad utrunque ptinet: & q̄ fugit: & q̄ ad italiā uenit & bene addidit fato: ne uideatur aut causa criminis patriam deseruisse: aut noui imperii cupiditate. h Profugus aūt ꝓprie dicitur q procul a sedibus suis uagatur: quasi porro fugatus. Multi tamē ita diffiniunt: ut ꝓfugos eē dicant eos: qui exclusi necessitate de suis sedibus adhuc uagantur & simulac inuenerint sedes nō dicantur profugi: sed exules Sed utrūque falsum est: Nam & profugus lectus ē: qui iam sedes locauit: ut in Lucano: Profugitque a gēte uetusta. Gallorum celtę miscentes nomen iberis. & exules qui adhuc uagantur: Vt i Salustio qui nullo certo exilio uagabantur: adeo exilium ē ipsa uagatio. i Lauinaque uenit littora: hęc ciuitas tria habuit nomina. Nam prius lauinū dictum est a lauino Latini fratre. Postea Laurentum a lauro iuenta a Latino: dum adepto imperio post fratris mortem ciuitatem augeret. Postea Lauiniū a Lauinia uxore ęneę: Ergo Lauina legendum est nō. Lauinia: quia post aduentū ęneę Lauiniū nomē accepit: Ergo ait Lauium debuit dicere: sicut dixit: aut Laurentū: quāuis quidam supfluę esse prolepsim uelint: k Littora Laurolauinū constat. viii. miliaribus a mari remotum. Nec nos debet fallere quia dixit lauina littora. Littus enim dicitur terra queq; mari uicina: sicut ipse Virgi. in quarto. Cui littus arādum: quū per naturam littus arari non possit. Ergo sciendum est littus uocari & terram. l Multū ille: collisio ē: & ille hoc loco abūdat. Est enim itcrposita particula ꝓpter metri necessitatē: ut stet uersus nam si detrahas ille stat sensus: qui primus eni ad oīa possumus trahere [illegible] loco: Nūc dextra ingeminās ictus, nūc ille sinistra. Est aūt archaismos. m Et terris iactatus: fatigatus: est eni apud thraciā monstro illo: quod e tumulo Polydori sanguis emanauit: apud cretam pestilētia: apud strophadas insulas Harpiis. Tēpestate uero & in primo: & in tertio: & ꝓprie locutus: nam iactamur in mari fluctib⁹ & fatigamur in terris: & bene duorum elementorum mala uno sermone cōclusit. n Et alto: modo mari. Altum tamē sciendum ē q̄ & superiorem & inferiorē altitudinem significat. Nanque mēsure nomē altitudo. o Vi superum: [illegible] secundum Homerum qui dicit a Iunone rogatos esse deos in odium troianorum: quod & Virgilius tetigit dicens: Vos quoque pargameę iam fas est parcere genti Diiq; Deęq; oēs. Latenter autē defendit hac ratione troianos q̄ non suo merito eos insequebantur numina sed Iunonis impulsu. p Sęuę: Cum a iuuando dicta sit Iuno: quęrunt multi cur eam dixerit sęuam. & putant temporale esse epitheton quasi sęuam cōtra troianos nescientes q̄ sęuam dicebant ueteres magnam: ut Ennius: Inducta fuit sęua stola scilicet magna: Item Virgilius quum ubique pium inducat Aeneam ait: Maternis sęuus in armis Aeneas: id est magn⁹. q Memorē iunonis ob iram: constat multa in auctoribus inueniri per contrarium significantia pro actiois passiua. ut Pictis bellātur amazones armis ꝓ passiuis actiua: ut Populatque ingentem farris aceruum. Et hęc uarietas uel potius contrarietas inuenitur etiam in aliis partibus orationis: ut sit ꝓnomē pro aduerbio: ut est hoc tunc igni potens cęlo descendit ab alto: pro huc. Et in participio ut Et qua uectus abbas: pro uehebatur: & in nomine: ut Memorem Iunonis ob iram: Non quę meminerat: sed quę in memoria erant: nam ira non meminit. De his autem hęc tantum quę lecta sunt ponimus: nec ad eorum exemplum alia formamus.

r Multa quoque & bello passus: duas cõiunctiones separatas naturaliter nemo cõiungit. Sed hoc plerũque a poetis causa metri fit: ergo hic una uacat. Sicut alio loco: Diuitque: & prelia nocte diremit. s Bello passus: q contra turnũ gessit. t Dũ conderet urbem: Tres hic sunt significationes. Aut eni troiã dicit: quã ut primum uenit in italia fecit ęneas: de qua ait: Castrorũ in morẽ pinnis atque aggere cingit: & alio loco Mercurius. Nec te troia capit. Troia, aut ẽ dicit quã primũ fecit ęneas. Et liui⁹ in primo & Cato in originib⁹ testãtur: Dũ eni hęc fieret ab agrestib⁹ ob uiolatã regni certã cõmota sunt bella: Aut Laurolauiniũ: & significat dum donec. tam diu eni dimicauit quã diu tẽpus faciẽdę ciuitatis uenit: i. donec Turnus occideret. Aut romã significat. & e sensus dũmodo ergo cõderet urbẽ: aut troiã. aut laurolauiniũ: aut romã significat.

Multa[r] quoque & bello[s] passus dũ[t] cõderet urbẽ:
Inferretq́[u] deos latio: genus[x] unde latinum
Albanique[y] patres: atque altæ mœnia romæ:
Musa[z] mihi causas memora quo[a] numine læso:
Quid ue dolens regina deũ tot[b] uoluere casus
Insignẽ pietate uirum: tot adire labores
Impulerit: tantæ[c] ne animis cælestibus iræ:
Vrbs[d] antiqua fuit (tyrii tenuere coloni)

u Inferretque deos latio: latiũ duplex ẽ: unũ a tyberi usque ad fundos: Aliud inde usque ad uulturnũ: latium autẽ dictum e q il hic Saturnus latuerit. inferretque deos latio: hoc ẽ in latinũ: & ẽ usitata figura apud Vir. Quod eni cũ prępositione p accusatiuũ dicim⁹ ille p datiuũ ponit sine prępositione: sic alibi: It clamor cęlo. p ad cęlũ. x Genus unde latinũ: Si iam fuerat latini: & latiũ dicebatur: contrariũ est quod dicit ab ęnea latinos origine ducere. prima eñ iocũda absolutio: ut unde nõ referas ad personã sed ad locũ. Nãque unde aduerbiũ ẽ de loco: nõ deducto ad psonã. Tamẽ Cato in originib⁹ dicit hoc. cui⁹ auctoritatem Salusti⁹ imitatur in bello Catilinę: primo italiã tenuisse quosdã qui appellabãtur aborigines. hos postea aduẽtu ęneę phrygibus iũctos latinos uno nomine nũcupatos. Ergo descẽdunt latini nõ tantũ troianis: sed etiã ab originib⁹: Est autẽ uera expositio hęc nouim⁹ q uicti uictorũ nomen accipiũt potuit. Ergo uictore ęnea perire nomen latinũ. Sed uolẽs sibi fauorẽ latii conciliare uome latiũ non solũ illis nõ sustulit: sed etiã troianis iposuit. Merito ergo illi tribuit qd in ipso fuerat ut posset perire: unde & ipse inducit in .xii. libro rogãtẽ iunonẽ ne pereat nomẽ latinũ: itẽ in execratione Didonis legim⁹: Nec cum se sub leges pacis inique Tradiderit: In iqua eni pax ẽ in qua nomẽ amittit ille qui uicit. y Albanique patres Albã ab ascanio cõditam fuisse constat: sed a quo incertũ utrũ a Creusę a Lauinię filio: de qua re etiã Liui⁹ dubitat: Hanc aũt quum euertisset tullus Hostili⁹: oẽs nobiles familias Romã trãstulit. Et sciẽdum bene hũc ordinẽ semper seruare Virgiliũ ut ante dicat latiũ deinde albã post romã: Quod i hoc loco fecit: & in .v. libro: Priscos docuit celebrare latinos: Albani docuere suos: nunc maxima porrò Accepit roma: & patriũ seruauit honorẽ. Item in .vii. libro: Mos erat gesperio in latio quem protinus urbes albanę coluere sacrum: nũc maxima rerum roma colit. Altę menię romę: aut propter gloriã: aut ppter ędificia: aut quia in mõtib⁹ collocata ẽ. z Musa mihi causas memora: Poetę in tres partes diuidunt carmen suum proponũt: inuocãt: narrãt. plerũque tamẽ duas res faciũt: & ipsã prępositione miscent inuocationi: quod in utroque opere Homerus fecit: Nãque hoc melius ẽ. Lucan⁹ tamẽ ipsũ ordinẽ uertit. primo eni pposuit: deinde narrauit: postea inuocauit: ut ẽ: Nec si te pectore uates accipiã. Sane obseruãdũ ẽ in oibus carminib⁹ ne numẽ aliquod inuocet: nisi aliquid ultra humanã possibilitatẽ requirim⁹: hinc in arte poetica Hora. Nec deus intersit nisi dignus iudice nodus inciderit. Bene ergo iuocat Virgi. non eni poterat per se iram numinis nosse. Item in nono libro nisi adderet Iuno uires animũque ministrat: quis crederet Turnum euasisse de castris. a . Quo numine lęso: quo in quo qua causa & ẽ septim⁹ casus: & cõmunis elocutio. dicim⁹ eni quo te lęsi ẽ & alia expositio: nãque iuno multa habet numina ẽ Curretis quę utitur curru: & hasta ut ẽ hic illius arma Hic currus fuit: ẽ Lucina quę partub⁹ pręest: ut Iuno Lucina fer opem: est regina: ut Quę diuum incedo regina. Sunt & alia eius numina. Merito ergo dubitat q numẽ eius lęserit. Alii tamen dicunt sepandũ esse: ut de odio Iunonis non dubitet: querat aũt q aliud numẽ ẽ lęsũ. Quo numine lęso: ideo trahitur in ambiguitatẽ: & requirit in quo iunonis numẽ lęsit ęneas: quia in ipsũ certa nõ erant odia sed i gẽtẽ ppi cãs populo post dicẽdas. b . Tot uoluere casus: casib⁹ uolui: & ẽ figura hypallage: q fit quotiẽscũque uerba p cõtrariũ itelligũtur: Sic alibi: Dare classib⁹ austros: cũ uentis naues dem⁹: nõ nauib⁹ uetos. Itẽ animq; labãtẽ ipulit: hoc ẽ ipellẽdo fecit labãtẽ. Insigne pietate uirũ: q prẽ; & deos penates de troia liberauit: & hic se ondit merito iuocasse musã. nã si iust⁹ eet ẽ ęneas: cur odio deorũ laborat. c Tãtę ne aimis cęlestib⁹ irę: hic tñ nõ de qualitate iracũdię: sed de quãtitate q̃rit. Nimia eni ira ẽq̃ nõ hẽt pietatis cõsideratõe: & hoc q dẽ scdm stoicos dicit: sed miratẽ cur tãtũ: nã epicurei dicũt deos hũana penit⁹ nõ curare. Tãtę ne quasi exclamatio ẽ miratis. Aĩs cęlestib⁹: diis supernã apud iferos cõstat eẽ iracũdiã: ubi sũt furię & irę: Erinnys: Alecto: & Megera. d . Vrbs ãtiqua fuit: Vrbs dicta ab urbe q antiq ciuitates i orbe fiebãt: uel ab urno pte aratri: quo muri designabãt. & antiqua aũt & fuit bñ dixit: nãq; ante .lxx. annos urbs romę cõdita erat: & eã dęleuerat Aemylian⁹ scipio: q aũt nũc ẽ postea a romanis ẽ cõdita unde antiquã accipe: & ad cõpationẽ sui⁹ q nũc ẽ: & roma antiquiorẽ. Tyrii tenuere coloni. i. q̃. Amãt nãque antiqui per exephegesim dicere q nos interposito pnoie exprimim⁹: Est ẽ loc⁹ italiã grai cognomine dicũt desit quẽ. Coloni aũt dicũt i cultores aduenę: & hoc de tyro cõstat uenisse: q carthaginem condiderũt: Italiã cõtra: Constat tria laetra habere italiã: supi maris iferi: & alpiũ. unde tollendi erroris causa adiecit: Cõtra tyb. rina hostia: q i ifero mari sunt.

e Longe: ualde: Salu. Longe alia mihi mens ē p̃res cõscripti. f Diues opū: mō tãtū diues dicimꝰ. Antiqui adiũge bãt cuiꝰ rei: ut diues equũ: diues pictai uestis & auri: iũgentes tãtū genitiuo casui. g Studiisque asperrima belli: eam oñdit mirabilē dicēs hos eē bellicosos & diuites: quũ ociosa sit semper opulētia. Iure ergo hanc diligit iuno: & uult orbis regina fortiri. Studiis: in ōstudio: quia ter rebellauit cõtra populū romanū. h Fertur: dicitur & ĩgēti arte Virg. utit: ne i rebꝰ fabulosis apta utat' licētia poetarū: sed quasi opinionē sequitur & p trãsitũ poetico utit' more. i Posthabita colu. samo: contēta: sed i scẽdis habita nãq; i supiori uersu dixit magis: ut etiã originali loco seruet' affe ctio sic Iuue. Et samia genitrix q̃ delectatur are na. k Hic illiꝰ arma: figura creberrima aduerbiũ p aduerbio posuit pñtis loci p absētis. debuit eni dicere illic: sicut habemꝰ in supiorib꞉. l Arma i structa: armis iunonem in alio loco ipse testatur Ferro accincta uocat. m Currꝰ aut uere curru; quo scdm Home. in cęlo utitur: aut tēsam signifi cat qua deorū simulacra portãtur. Thēsa aũt cũ af piratione scribit' απο του θειου. i. a re diuina. Hic illiꝰ arma: hic currꝰ fuit: quotiēscũque nomi na pluralis & singularis numeri cõnectũtur: ui demus uiciniori: ut ecce hoc loco currui non ar mis rēspõdit: eadē & i diuersis generibus ē obser uatio: ut magis uicino siue masculinũ sit siue fę mininū: rñdeamꝰ: utputa uir & mulier magna ad me uenit. Si aũt plurali numero uelimus uti ad masculinū trãseamus necesse ē uir & mulier ma gni ad me uenerũt. n Si qua: qua uacat & ē or natus causa positũ: utq; tãdē: gētiũ locorũ: & reli qua: ut Dixitque: & prelia uoce diremit. o Iam tũ: ex quo cõstituta ē a tyriis colonis. p Tēditq; fouetque: figurate dixit: nã nõ regnũ fouet: s; tē dit & fouet ut regnũ eē possit. q Duci: ductũ iri infiniti modi a passiuo tēpꝰ pñs p futuro posuit: & uerbũ p uerbo ut supra ostēsum ē. r Audierat: a ioue aut a fatis: nõ eni oia numina hñt diuinãdi ptãtē: denique nec ipse quidē ap pollo sua sponte diuinatur ē Quę phębo pater oĩpotens: mihi phębꝰ apollo prędixit. & pariter audierat: in Ennio eñ inducit' iupiter pmittēs romanis excidium carthaginis. s Tyrias arces: cartaginē dicit quã tyrii cõdiderũt. t Olim: nũc qñque: tria eni tēpora significat: pręteritũ: ut olim arbos: pñs: ut tonditur olim fluctibꝰ: futurũ: ut nũc olĩ quo cũque dabũt se tēpore uires. u Hinc popolũ late regē: a romanis laudat aũt eorũ popolũ [...]do late regē. Belloq; supbũ: nobilē ut Cecidit que supbũ iliũ. x Venturũ excidio ad excidiũ nota figura. y Ly[...] carthaginis & puin tiam p ciuitate posuit. dicta aũt libia qđ inde libs flat: hoc ē affricꝰ uel ut Varro ait quasi [...] i. eges pluuię un de Salu. Cęlo terrasq; penuria aquarũ. z Sic uoluere pcas a filo traxit uoluere: unã eni loqtur: altera scribit: alia fi la deducit: & dictę sũt parcę κατα αντιφρασιν q nulli parcãt sicut lucus a nõ lucēdo: & bellũ a nulla re bella. a Id metuēs de futuro timor ē: Odiũ de pñti. Metuebat ergo carthagini. Odiũ aũt habebat ppter causas sequentes. & ē de utroque exemplũ: Cõuenũt quibꝰ aut odiũ crudele tyrãni: aut metꝰ acer erat. b Veteris belli: quãtũ ad Virg. ptinet: antiqui. si ad iunonē referas diu gesti. Tũc aũt ad psonã referēdũ est: quũ ipsa loquitur: q si nulla persona sit ad poetã refertur. Nũc ergo ueteris ex psona poetę intelligēdum ē: sicut ipse alibi: Mirãtur dona ęnee. Mirãtur iuli um flagrãtisque dei uultꝰ: ptem ad se retulit: ptē ad tyrios qđ eũ eē nesciebãt. c Saturnia: anthonomasia ē: nõ epi theton: q̃ fit quotiens p pprio nomine ponitur: qđ potest eē cũ pprio noie & epitheton dici. d Prima: at qui Her cules prio cõtra troianos pugnauit: unde mō prima princeps accipiēdũ est. Nã plerique poeta significationē noim dat pricipiis uel cõtra: ut Voluētibꝰ annis significat eni uolubilibꝰ. hac licentia & in noie usus ē: ut prima p prin cipe poneret: ad troiã: & ad & apud accusatiue sũt prępositiones. Sed apud se p in loco significat: ad & in loco: & ad locũ ut ad quē tũ iono supplex his uocibꝰ usa ē. Cicero i Varrinis: decē fiscos ad senatorem quenda relictos. Item ad marcũ Leccã te habitare uelle dixisti. e Caris Argis: illic eni ęã coli oibus notũ ē. Argos ãt i nũero singulari neu tri generis ē: ut Hora. Aptũ dicet equis argos. In plurali uero masculini: ut hi archi ceterũ deriuatio nois arginos facit: non argos. f Causę irarũ: nũc de pręteritis loquitur. g Manet alta mente repostũ Iudiciũ paridis: i quo p uenere alexãder cõtra iunonē Mineruãque iudicauit. Alta mente: secreta re condita. Repostũ autem sincopa est unã eni e medio litterã seu syllabã tulit. sed cũ oẽs sermones: aut integri sint: aut pathos habeãt: hi qui pathos hñt sta ut lecti sunt debent poni: qđ etiã Maro facit: nã repositus & porgite de Ennio transtulit: integris aũt & ipsis uti mur: & eorũ exēplo alius. h Spretęque iniuria formę: exephegesis ē: hoc eni fuit iudiciũ paridis: utq; particula ua cet sicut alio loco: Dixitq; & prelia uoce diremit. Licet nõnulli separēt dicētes aliud eē. Nũq̃ eñ cõiũctio ponit' nisi i ter duas res. Et spretę formę referũt ad ãtigonã laomedontis filiã quã a iunone ppt formę arrogãtiã i ciconiã cõstat eē cõuersã.

Carthago: italiam contra tyberinaq; longe[e]
Hostia: diues[f] opum studiisq;[g] asperrima belli:
Quam iuno fertur[h] terris magis omnibꝰ unam
Posthabita[i] coluisse samo: hic[k] illius arma[l]:
Hic currus[m] fuit: hoc regnū dea gentibus esse
Si[n] qua fata sinãt: iam[o] tū tenditq;[p] fouetq;.
Progeniem sed enim troiano a sanguine duci[q]
Audierat[r]: tyrias[s] olim[t] quæ uerteret arces:
Hinc[u] populum late regē: belloq; supbū
Venturū[x] excidio lybiæ[y]: sic[z] uoluere parcas:
Id[a] metuens: ueterisq;[b] memor saturnia[c] belli
Prima[d] quod ad troiam pro caris[e] gesserat argis:
Nec dum etiã causæ[f] irarum: seuiq; dolores
Exciderant animo: manet[g] alta mente repostum
Iudicium paridis: spretæq;[h] iniuria formæ:

i Et genus inuisum: ppter dardanum Electrę pellicis filiũ Electra pellex fuit iouis: ex qua dardanus natus ẽ a quo romani ducũt origine. k Rapti: strupati: ut ẽ rapta garamãtide nymphe. Itẽ & raptas sine more sabinas. l. Ganymedis honores: Trois regis troianorũ filii. honores autẽ dixit uel propter ministeriũ poculorũ: ad quod receptus ẽ remota Hebe iunonis filia: quę ioui bibere ministrabat: uel ob hoc quod inter sidera collocatus aquarii nomẽ accepit. m His accẽsa sup iactatos ęquore toto: sup his aut de his: aut sup metũ carthaginis: his quoq; accẽsa. n. Reliquias: ut fiet uersus geminat .l. nã in prosa reliquias dicim⁹ o Atq; imitis achilli: bñ scđm Home. segregauit ducẽ a populo: sic Aeneas in scđo post omniũ casus Priami separauit interitũ: ut forsitã & priami fuerit q̃ fata requras imitẽ ait dixit etiã circa extictũ Hectorẽ crudelẽ. Achilli ppt ὁμοιοτέλευτον detraxit s litterã quę plerũque p sibilo habetur nõ solũ necessitatis sed etiã euphonię causa: ut salu. A principio urbis ad bellũ Persi macedonici. detrahitur aũt s tertię declinationis genitiuo. Acti fatis. si odio iunonis quõ acti fatis: sed hoc ipsum iunonis odium fatale ẽ. laborat eni Virgi. nil troianorũ meritis: sed oia fatis asscribere. x Est & alter sensus: nã fatũ uolũtatẽ legimus: ut Fatis iunonis iniquę ut hic itelligamus agebant fatis iunonis, [illegible] itate. Maria oia circũ: in fine accẽtum ponim⁹ cõtra morẽ latinũ: sed corruptio hoc facit nãq; prępositio postposita corrupta ẽ sine dubio p Tantę molis erat difficultatis. Romanã conde[illegible] odium iunonis Aeneã ptulisse: q romanę gentis extabat. q Vix hoc loco mox significat conspectu: ut adhuc de Sicilia posset uideri. r [illegible] ti: uel alacres: & ueloces: ut ẽ Et lęt⁹ eois Eurus equis: Itẽ & uirginea lętus

Et genus[i] inuisum: & rapti[k] ganymedis[l] honores.
His[m] accensa super iactatos aequore toto
Troas reliquias danaum: atq;[o] imitis achilli
Arcebat longe latio: multosque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.
Tantae[p] molis erat romanam condere gentem:
Vix[q] e conspectu siculae telluris in altum
Vela dabant laeti[r]: & spumas salis[s] aere ruebant:
Cum[t] iuno aeternũ seruãs sub pectore uulnus
Haec[u] secum mene[x] incepto desistere uictam:
Nec[y] posse italia teucrorum auertere regem.
Quippe[z] uetor fatis. pallas ne exurere classem
Argiuum: atque ipsos potuit submergere ponto
Vnius[a] ob noxam[b]: & furias aiacis oilei[c]
Ipsa[d] iouis rapidum[e] iaculata[f] e nubib[illegible] ignem.

pabula festin⁹: & cũ omni intẽtione: uel re uera [illegible] integrũ sit post Anc[illegible] mortẽ sed & interitus senũ dolet & magis lętos itelligẽdũ est: ut sit iunonis ca[illegible] iouis iracũdię: sic eni & in [illegible] irascitur ubi lętũ Aeniam siculo pspexit ab usq; cachinno. s Salis: maris [illegible] Home. Sale at quo [illegible] singulari nũero tñ dicim⁹: quũ iocos significam⁹ pluralẽ tãtũ ponim⁹ nnmerũ scđm [illegible] q ait: Nõ solitũ [illegible] fere sales. Aliqñ at & urbanitatẽ p singularẽ numerũ significam⁹: ut Terẽ. Qui his salẽ qđ [illegible] [illegible] ei g. ẽ nõ neutri & neutra triptota sũt: nec ab hoc accusatiuo noiatiu⁹ ẽ põt hoc sale. t. Cũ iuno ęternũ ser. sub pe. uuln⁹: de pręterito dolo[illegible]: de futuro metũ: ad utrũque uuln⁹ retulit. u. Hęc secũ: subaudi locuta ẽ. deest ei & hoc fictũ ẽ: ut sup⁹ dixim⁹: unde eni hoc sciret poeta: bñ aũt ipatiẽtiã doloris oñdit detrahiendo ei solatiã ut i quarto solã iducit Didonẽ: En qđ agor x Mene: nõ uacat: significat eni ergo: & ẽ cõiũctio rõnalis. Incepto desistere: tollerabili⁹ ẽ eni nõ ichoare q̃ icepta deserere. y. Nec posse italia teucrorũ auertere regẽ: sic & i. viii. Vincor ab Aenea. & detraxit more suo puincię pręposi tionẽ. nõ eni dixit de italia: sed italia. z. Quippe uetor fatis: re uera inqt fata me phibẽt: ergo iuno ignorat uim fatorũ. sed hoc nõ possum⁹ dicere: q: supi⁹ lectũ ẽ: Si qua fata sinãt: Et pgeniẽ troiano a sãguine duci audierat. hoc ergo ẽ. oẽs res hoim aut ex uostra uolũtate descẽdũt: ut puta sedere: surgere: aut ex fati necessitate. utputa nasci: mori aut ex deorũ uolũtate: utputa nauigare: uel honorib⁹ frui. Nũc de nauigatione agitur. & bñ iudiose quasi etiã huius rei ptãtẽ ei possint fata detrahere. ẽ & alter latens sẽsus: ut speret se reginã cõtra exulũ fata posse aliqđ. si Minerua numẽ inferi⁹ ualuit cõtra fata uictorũ. Pallas ne: minerua ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ. i. ab hastę cõcussiõe: uel q palantẽ gigãtẽ occiderit. Classe ad inuidiã posuit: ut p una naui classẽ dicat. sic uen⁹ nauib⁹ ifãdũ amissis: quũ Orontis sola perisset: aut re uera unã nauẽ significat ut Hora. Me uel extremos numidarũ in agros classe releget. classis eni dicta ẽ ἀπὸ τῶν κάλων. i. a lingnis: unde & calones dicũtur q militib⁹ ligna portãt. & καλοπόδια. Potuit: ad illud refert qđ supra dixit: nec posse. Vni⁹ obnoxã: In istis sermõib⁹ uni⁹: illi⁹: ipsi⁹: naturalr media pducit syllaba: sʒ quũ op⁹ ẽ corripit hac excusatiõe: q quotiẽs uocalę lõgã uocalis sequit: ei uires detrahit: ut ẽ isulę ionio i magno. Et sub ilio alto. & ob hoc mutat accẽtũ: i latino ei sermõe cũ penultia corripat: añpenultia hẽt accẽtũ: ut hoc loco a Vni⁹ obnoxã. & cõtra: Nauib⁹ ifãdũ amissis uni⁹ ob irã pdimur b Noxã: pnoxia & hoc iñẽ inter noxã & noxiã: q noxia culpa ẽ. i. peccatũ. noxa ãt pęna. Et furias aiacis oilei: amorẽ. ut i Buco. Seu quis furor. c Oilei: tũ uacat. nã & duo aiaces fuerũt: & ãbo fuerũt. sed ita Thelamõis: hic amore & ẽ gręca figura si dicam⁹ eneas anchisę & subaudiam⁹ filius. hac ãt figura utimur circa pres & circa maritos tñ: ut Vir. deiphębe glauci. i. filia. Ide Hectoris ãdromache. i. uxor. d Ipsa bñ dulcis ẽ ei ppria mãu qsita uidicta: unde pl⁹ dolet iuno alieis uirib⁹ se uti: ut colũt i ferieni sicut ipsa. Flectere si nequeo supos acherõta mouebo. e Rapidum: uelocem ut ẽ: Quum rapidis sol nimida hiemẽ cõtigit ęq s lã pręterat ęstas: Itẽ rapidi ue potẽtia solis f Iaculata: i libris ęthruscorũ lectũ ẽ: iact⁹ fulminũ manubias dici: & certa ẽẽ nũina possidẽtia fulminũ iact⁹ ut iouẽ: Vlcanũ & mineruã: ṽñ canẽdũ ẽ ne alius hęc numinib⁹ demus: cõtrib⁹ bus: secundum physicos qui dicunt: collisione nubium fulmen creari.

g Rates abusiue naues: nam proprie ratis sunt connexe inuicem trabes. h Illum auctorem .s. criminis. Expirantem flammas non animam dicit flammas: sed cum aia fulminis flammam euomeret: ut superius pleno nomini adiecit opum .i. diues opum: sic hic uerbo cum plenum sit expirat addidit flammas: ut alio loco Cõfixi expirant animas i Turbine: uolubilitate uentorum. k Scopulo saxo eminenti. scopulus autem aut a speculando dictus est: aut a tegmento nauium: ἀπὸ τοῦ σκέπειν. Contigerunt autem ista circa caphareum montem Euboeę. l Ast ego: nunc comparat singula & ne leue esset quod dixerat ego addidit deorum regina: sic Salu. Nos autem hoc est po. ro. m Incedo: incedere proprie est nobilium personarum n Iouisque & soror & coniunx: Physici iouem ętherem .i. ignem uolunt intelligi. Iunonem uero aerem. & quoniam tenuitate hęc elementa paria sunt: dixerunt esse germana. Sed quoniam iuno hoc est aer subiectus est igni .i. ioui: iure supposito elemento mariti traditum nomen est. iouem autem a iuuando dixerunt. nulla enim res sic fouet oia quemadmodum calor. o Tot annos: licet in istis locutionibus & accusatiuo utimur & ablatiuo. Dicimus enim & tota nocte legi: & totam noctem legi. honestior autem elocutio est per accusatiuum. p Aut quisquam: non troianorum sed omnium generaliter. q Preterea: postea: ut preterea uidit nec potior orci Amplius obiectam passus transire paludem r Talia flammato: quod superius intermiserat nunc reddit: nam dixerat superius Hęc secum: & modo ait uolutans .i. cogitans. s Nimborum: nimbi nunc uentos significant: plerumque nubes: & pluuias: ergo put locus fuerit: intelligendum est. proprie [illegible] bis repentinę & precipites pluuię: nam pluuias uocamus lentas & iuges. t Loca fęta: nunc plena: ut alio loco fęta armis. Sciendum autem est dici fętam & grauidam: & partu liberatam ut fecerat & uiridi fętam mauortis in antro. Ennium autem cum fuisse lac quod pueris prębebat ostendit [illegible] fętam in illo loco grauidam ostendit: Non insueta grauis [illegible] pabula fętas: ergo quia fęta medius sermo est: bene hoc loco epitheto discreuit dicens grauis fętas: ut [illegible] facinus [illegible] malum facinus dicimus: & bonum uenenum & malum uenenum. u Austris figura est celebrata apud Virgilium: ut est species pro genere. Legerat apud Ennium Furentibus uentis. sed quasi asperum fugit: & posuit astris pro uentis. x Aeoliam uenit: nomen insulę que sunt post fretum Sicilię appellantur ęolię ab Aeolo rege Hippotę filio. licet & habeant propria nomina: unde Virgilius ait: Aeoliam lipari poetę quidem fingunt hunc esse regem uentorum: Sed ut Varro dixit rex fuit insularum: ex quarum nebulis & fumo Vulcanię insulę prędicens futura flabra uentorum ab imperitis uisus est uentos sua potestate retinere. y Hic: illic: ut superius: Hic currus fuit. z Vasto antro: physica ratione hoc fingit poeta: naturale enim est: ut loca concaua plena sint uentis. a Luctantes: elaborantes egredi. b Sonoras: grauisonas. & est tempestatis epitheton. ordo autem est talis: Aeolus luctantes uentos: & tempestates sonoras uasto antro premit. c Ac uinclis & carcere frenat translatio est per poeticam licentiam facta: Carcer est undecunque prohibemur exire. dictus quasi arcer ab arcendo: locum autem in quo seruantur noxii carcerem dicimus numero tantum singulari: unde uero erumpunt quadrigę: carceres dicimus numero tantum plurali: licet plerunque usurpet poeta ut est Ruuntque effusi carcere currus. d Illi indi. hic aperte ostendit quid sit luctantes. e Magno cum mur. montis non circimõtis claustra sed cum magno montis murmure fremebant & est maior sensus sic fremebant: ut etiam antra possent sonare: f Celsa arce: secundum quod superius diximus. uenti enim melius deprehenduntur ex alto. sedet: non ociatur: sed curat. apud antiquos cum sedet considerat significabat: ut alio loco ait: Turnus secreta ualle sedebat. g Mollitque animos: id est uentos ἀπὸ τῶν ἀνέμων ut alibi Quantum ignes animęque ualent: & Horatius. Impellunt animę lintea thratię. Mollit autem ideo dixit: ut per transitum ostenderet uitia naturę nulla ratione mutari sed mitigari aliquatenus posse. h Maria ac terras, cęlumque profundum: at qui quattuor elementa sunt: terra: mare: aer: ęther. Sed hoc loco rite pretermisit ętherem: quia uenti non turbant superiora ut ait Lucanus. Pacem summa tenent: Sed aut terras aut maria: aut aerem: Nam cęlum hoc loco pro aere posuit: ut Lucretius: in hoc cęlo qui dicitur aer. i Ferant: id est: auferant: & est apherésis. Rapidi ueloces: ut supra. k Verrantque: uerrere est trahere a rhete quod uehiculum dicitur. est autem principatalis uerbi Verro uerris preteritum uersi: unde fit participium uersus: hinc alibi: Et uersa puluis inscribitur hasta: id est: tracta.

Disiecitque rates[g]: euertitque æquora uentis.
Illum[h] expirantem transfixo pectore flammas
Turbine[i] corripuit: scopuloque[k] infixit acuto.
Ast[l] egoque diuum incedo[m] regina: iouisque[n]
Et soror & coniunx una cum gente tot[o] annos
Bella gero. & quisquam[p] numen iunonis adoret.
Preterea[q] aut simplex aris imponit honorem.
Talia[r] flammato secum dea corde uolutans
Nimborum[s] in patriam loca[t] fœta furentibus[u] austris
Aeoliam[x] uenit: hic[y] uasto[z] rex æolus antro
Luctantes[a] uentos tempestatesque sonoras[b]
Imperio premit: ac uinclis[c] & carcere frenat.
Illi[d] indignantes magno[e] cum murmure montis
Circum claustra, fremunt: celsa[f] sedet æolus arce
Sceptra tenens: mollitque[g] animos: & temperat iras
Ni faciat maria[h] ac terras cælumque profundum.
Quippe ferant[i] rapidi secum: uerrantque[k] per auras.
Sed pater omnipotens speluncis addidit atris

l Hoc metuens:timēs:ergo iuppiter timet nō sibi:sed elemētis:ne turbētur eruptione uētorū:ut si dicas bellorū tpe uirū fortē timore nō sibi sed liberis suis. m Molemque & mōtis.i.molē montis:& ē figura ut una res i duas diuidatᷓ metri causa iterposita cōiūctione:ut alibi Pateris libam⁹ & auro.i.pateris aureis. n Fœdere:modo lege:alias pace quę fit inter dimicātes. Fędus aūt dictū uel a fęcialib⁹.i.sacerdotib⁹:p quos fiūt fędera uel a porca fęde lacerata.i.lapidib⁹ cęsa:ut ipse alibi:Et cęsa iungebat fędera porca. o Et premere & laxas sciret dare iussus habenas:pmansit i trāslatione:iussus aūt ob hoc posuit:quia suo nihil facit imperio.nā tolle hoc:& maior ē oīb⁹ diis si ad ei⁹ uolūtatē possint elementa cōfundi:ut ipse Aeol⁹ mihi iussa capescere fas ē. simul & uentorū ostēditur uis quib⁹ parū fuerat montem supponi:nisi & regē accepissēt:qui ipse quoque alieno pareret imperio

Hoc[l] metuens molemq[m]: & montes insup altos
Imposuit regemq dedit qui fœdere[n] certo
Et[o] premere:& laxas sciret dare iussus habenas.
Ad[p] quē tum iuno supplex his uocibus usa est.
Aeole[q] nāque tibi diuum[r] pater atq hominū rex
Et mulcere[s] dedit fluctus:& tollere uento
Gens[t] inimica mihi thyrrenū[u] nauigat[x] æquor
Ilium[y] in italiam portās:uictosq[z] penates.
Incute[a] uim uētis:summersasq[b] obrue puppes:
Aut age diuersas:& disiice[c] corpora ponto.
Sūt[d] mihi bis septē præstanti[e] corpore nymphæ
Q uarum quæ forma pulcherrima deiopeiam,
Conubio[f] iungam stabili:propriamq dicabo
Omnes ut tecum meritis[g] p talibus annos

p Ad quē:p apud quē:ut supra. q Aeole:rhetoricū ē in omni petitione hoc obseruare:ut possit prestari:quod petit.i. ut sit possibilitas:& sit res iusta:ut habeat modū petitō ut sequatur remuneratio. Et sciēdū sc̄dm hūc ordinē oēs petitiōes formare Vir.ut in hoc loco possibilitas ē:Et mulcere dedit fluctus & tollere uēto:iusta petitio ē. r Gens inimica mihi. Omne eni qd contra inimicos petim⁹ iustū est.mod⁹ ē petitionis. Et disiice corpora ponto. Remuneratio. Sūt mihi bis septē. Ordo ē Aeole incute uim uētis:& ē figura parēthesis. Inter parēthesim & eclipsim hoc interest: quia parenthesis ē quotiēs remota de medio sententia iteger sermo pdurat. Plenū nāque est Aeole icute ui uētis. Itē ęneas rapidum ad naues pręmittit achatē. Eclipsis aūt ē quotiens remotis interpositis deest aliquid:ut Quos ego. deest eni afflīgam. r Diuum pater atq hominū rex:periphrasis ē.i.circūlocutio. s Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:aliud pēdet ex alio.nam qui mulcere pōt:pōt & tollere.i.erigere i tēpestatē. t Gens inimica mihi.sermo hic & natione significat:& familiā:sed nūc ad utrūque pōt referri:nā aūt ad familiā ęneę:ut ad troianā gentē referī. u Tyrrhenū:tyrrhenū mare dictū ē:uel q tusciā alluit.i.tyrrheniā:uel a tyrrhenis nautis:qui se in hoc mare deiecerunt: Liberū patrē [illegible] iuuētē de littore sustulerūt:qui quū esset exprectus i nauī:quo diceret interrogauit:respōderunt illi quo uellet. Liber ait ad naxū insulā sibi sacratā:sed cū alio uela deflecterent:iratu; numē tigrides sibi sacratas uisibus eorum obiecit:quo terrore se illi in fluct⁹ dedere precipites. x Nauigat ęquor:figura gręca ē.nos eni dicim⁹ per ęquor nauigat similiter etiā alio loco terrā.mare:sidera iuro cū latinitas exigat.ut addatᷓ prępositio & nō uacat quod tyrrhenū addidit uidetur eni dicere iā eis italiā esse uicinam. y Iliū in italia portans res iliensēs & inuidiose dicit iliū quasi ipsam cernat ciuitatem:quum troianos aspexerit. z Victosque penates tacitę occurrit quęstioni.portat qdē deos sed uictos & cōtēnēdos. a Incute ui uētis:duplex sēsus ē:si āt fac:septim⁹ casus ē:fac ui troianis p uētos. b Sūmersasq obrue puppes.Ordo ē i sēsu cōfusus:aūt ei ē:obruatᷓ fluctib⁹:& sic sumergāt. Tota aūt iunonis petitio i sequētib⁹ explanatᷓ. c Disiice corpa pōto:tā uirorū q̄ nauiū:ut ipse alio loco:quū de nauib⁹ loqretur:& toto descēdit corpore pestis Sciēdū sane ē artē hāc eē petitionis:ut miora ipetrare cupiētes maiora poscam⁹qd ēt nūc Iuno facit.scit nāq fatis obstare nō posse:sed hoc agit ut eos arceat ab italia. d Sūt mihi bis septē:nō sine rōne Iuno dicitᷓ nymphas i sua ptāte retinere:ipsa eī ē aer:de quo nubes creātᷓ ut ē:Atq i nubē cogitᷓ aer:ex nubib⁹ aquę quas nymphas eē nō dubiū ē:lō aūt nymphā Aeolo pollicetᷓ:q:uētorū rex ē:q aquę motu creantur.hō ergo ei nō gitur origo uentorū.Sane notant Virgi.critici q̄ marito pmittit uxorē qd excusat regia licētia:iuxta Salu.qui ait:Denas alii:alii plures hnt:sed reges eo amplius. e Pręstāti corpore nymphę:hō etiā iustas laudat:ut maior sit in Deiopeia pulchritudinis gloria.laudabili⁹ ē eni supare laudatos:ut ipse ad maiorē ęneę gloriā laudat & turnū:harū autem quatuordecī noia:ut quidā uolūt in georgicis inuenim⁹. f Connubio iūgā stabili:ppriāque dicabo:Cōnubium ē ius legitimi matrimonii. Et hō cōnubio iūgam dicit:ut hanc ab aliis segregaret:q a regib⁹ sine lege habētur.solent eni reges inter plures uni pręcipuū dare nomē uxoris:& cōnubio nu breue posuit:quum naturaliter longa sit. Nubo eni unde habet originē longa:sed ē tropus systole:qui fit quotiēs longa corripitur syllaba ppter metri necessitatem. Ipse alio loco longatum posuit:ut est Hectoris andromache pyrrin cōnubia seruas: Item cuique loci leges dedimus connubia nostra: Reppulit.& per connubia nostra:Et hunc adunque petā connubia supplex. Sciendum tamen est quod plerumque in compositione uel deriuatione principalitatis natura. Connubio iungam stabili: Multa in unum contulit uersum: quę Iuno promittit: dicendo enim connubio ostendit legitimum: dicendo stabili longam promittit concordiam: id est: quę diuortio careat: dicendo propriam: adulterii remouet suspicionem: quod autem adiecit dicabo: obsequentem eam fore demonstrat. g In usu enim est: ut dicamus:

sacerdos dicatus ē numini: hoc est ad obsequium datus est. Meritis: prestitis: ut alibi: Nec te regina negabo: Promeritam. i. prestitisse & alterum pendet ex altero: meritum eni non nisi ex prestantis beneficio descendit. h Pulchra prole: notanda figura: frequenter enim hac utitur: nam quod nos per genitiuum singularem dicimus: antiqui per septimum dicebant ut hoc loco: parentem pulchra prole: id est pulchrę prolis. Et simpliciter intelligendum est: errāt namque qui dicūt ideo pulchra dixisse: propter canacem & Macareum in se inuicem turpissimos fratres: illi enim alteri Aeoli filii fuisse narrantur. i Aeolus hęc contra: subaudi dixit quod ex posterioribus intelligitur: ut supra notauimus.

Exigat: & pulchra[h] faciat te prole parentem.
Aeolus[i] hæc contra: tuus o regina quid optes
Explorare[k] labor: mihi[l] iussa capessere fas est.
Tu[m] mihi quodcūq; hoc regni: tu sceptra: iouēq;
Concilias. tu[o] das epulis accubere diuum:
Nimborumq; facis: tempestatumq; potentem:
Hæc[p] ubi dicta: cauū conuersa cuspide montem
Impulit in latus: ac uenti uelut agmine[q] facto
Quā data porta[r] ruunt: & terras turbine[s] pflant
Incubuero mari: totumq; a sedibus imis
Vna[t] eurusque notus ruūt: creberq; pcellis[u]
Aphricus: & uastos uoluūt ad littora fluctus:
Insequitur[x] clamorq; uirū: stridorq; rudētū:
Eripiunt subito nubes cælumque diemque
Teucrorū ex oculis: ponto nox[y] incubat atra.
Intonuere poli[z]: & crebris micat ignibus æther[a]:
Præsentemq; uiris intentant[b] oia mortem
Extemplo[c] æneæ soluuntur frigore[d] membra.
Ingemit[e]: & duplices[f] tendens ad sidera palmas:
Talia uoce refert: o[g] terque quaterque beati
Quis[h] an̄ ora patrum troiæ sub mœnibus[a] altis

Regina inferioris personę reuerentia ē maiorem meritis appellare: non nomine contra maioris est minorem tantum nomine uocare: qui ordo non nisi per indignationem corrumpitur: ut i duodecimo: Sages in extremis rebus Turnū nō regem uocat: ut ruitque implorans nomine Turnum & alibi de aristęo. Et te eundem nomine dicit. k Explorare labor: superius namque multa poposcerat Iuno. hoc ergo dicit tuum est deliberare quid uelis: l Mihi iussa capescere fas ē: figura est liptotes quę fit quotienscunque minus dicimus: plus significamus per contrarium intelligētes: ut hoc loco: non ait licet mihi implere quę pręcipis: sed nefas est non implere quę iusseris: Item Munera nec sperno: id est libēter accipio. m Tu mihi quodcūque hoc regni: redit ad physicā ratione: nam mot⁹ aeris. i. iunonis uētos creat: quib⁹ Aeolus pręest. dicēdo autē quodcūque aut uerecunde agit ne uideat̄ arrogās. aut latēter pene iocatur poeta: quis eni possit uētos. i. rē inanē teneret n Iouēque concilias. hysteron pteron i sensu. nō eni Iup. cōciliatur Aeolo: sed Aeol⁹ Ioui. q. supiori conciliat. Conciliatur aūt noui; reconciliantur antiqui. o Tu das epulis accūbere diuū; hoc ē tu me deū facis. duplici eni ratione diuinos honores meremur: dearū coniugio: & deorū cōuiuio: unde & i bucolicis legim⁹: Nec deus hūc mēsa: dea nec dignata cubili. p Hęc ubi dicta: a iunone & ab Aeolo: Cauū: ordo ē cōuersa cuspide cauum mōtem in lat⁹ impulit: & alibi: in latus inq; feri curuā compagib⁹ aluū contorsit. q. in rē quę facile cedit ictui. q Agmie: uel ipetu uel multitudie: agmē eni sermo polisen⁹ ē. nā significat ipetū. ut illi agmine certo Laocoonta petūt & multitudinē: ut uocat agmia sēua sororū: ēt exercitū incedēte agmē uocam⁹. r Porta: ois exit⁹ porta dicit̄. q. qua pōt uel iportari uel exportari aliqd. s Turbine: ui uētorū. Sciēdū qm̄ appellatiuū ē facit turbinis: si nomē ppriū turbonis facit: ut Hora. Turbōis i armis. t Eurusq; notosq;: cardiales quattuor uēti sūt: de qb⁹ nūc tres ponit paulop⁹ unū: quē omiserat reddidit: ut stridēs aqlōe pcella u Procellis: pcella ē uis uētorū cū pluuia ab eo q oia pcellat. x Insequtur clamorq; uirūq; precesserat uētorū son⁹: quē & ipsū clamorem possūm⁹ dicere: Stridorq; rudetū: pprie ei i funib⁹ stridor ē. Teucrorū ex oculis: nūquā ei totū cęlū nubib⁹ tegit̄ sed illa ps cōtra quā flauerit uēt. qd aūt dixit diē eripi: ad uidentiū oculis retulit: nō ad naturā. y Nox icubat: nox dicta q: oculis uocat icūbat aūt iō dixit q alienū tep⁹ iuasit. Nā icubare pprie dicitur p uim rē alienā uelle retiere. z Poli axes. i. extremę ptes cęli. a Aether: ęthere hoc loco p aere posuit: nubes ei unde & fulmia aeris sūt nō ętheris. & frequēter Vir. duo ista confūdit. b Intētāt: minātur. oia aūt ad supiora retulit. c Extēplo: ilico. & ē augurū sermo. Tēplū ei dicitur loc⁹ auguris manu designat⁹ i aere: post quē factū ilico captāt̄ auguria: Aeneę seruauit τοπρέπον ut Aeneā ultimū territū dicat. d Frigore: tiore & ē reciproca trāslatio. nā & timor p frigore: & frig⁹ p timore ponitur: ut in Terētio: Vxorē tuā pauitare aiūt nō timere. sed laborare frigorib⁹. utrūq; eni i unū exitū cadit: sicut de calore & frigore urere dicim⁹: ut ē aut boreę penetrabile frig⁹ adurat. e Ingemit: n̄ pter mortē: sequtur ei O terq; quaterq; beati: sed ppt̄ mortis gen⁹. graue ē ei scdm Home. pire naufragio: q: aia ignea ē. & extigui uidet̄ i mari. i. elemēto contrario: ut igne⁹ ē ollis uigor. f Duplices: duas: scdm morē antiquū. nā duplices duas dicebāt: ut hoc loco: & binos duos: & utrosq; p utrūq;: ut Ci. Binos habebā: iubeo pmi utrosq;. Itē Salu. cū de duob⁹ loqueret̄. Hi utriq; ad urbē ipatores erāt. g O terq; quaterq; beati. i. sępi⁹. finit⁹ numer⁹ p ifinito. h Quis & a qb⁹ scdm artē dicim⁹: ab eo ei q ē a q: i bus mittit: ab eo q ē a quo i is mittit: sed a tertia declatiōe i usu sūt datiuus & ablatiu⁹ plurales: l antiq

quib⁹ usi sūt casib⁹: denique Cato in originib⁹ ait: Ques sunt populi: & declinauit ques quirmesicut puppes puppiū. i Mēnib⁹ altis: ꝓpter pgama: que ultissima fuerūt ex quib⁹ oīa alta ędificia pergama uocitur: sicut Aeschylus dicit. k Oppetere: ore terrā petere. i. mori: possum⁹ aūt sicuti hoc sermone: ut p se plenus sit: & recipiat adiectionē. ergo dicim⁹ & oppetit: & mortē oppetit: sicut & expirat: & aīaꝫ expirat: l Fortissimę gentis: atqui i artib⁹ legim⁹ superlatiuū gradū nō nisi genitiuo plurali: iūgi: constat quidē: sed gens nomē est enūciatione singulare: itellectu plurale. hi ergo iunxit: gente eni plures plures suntut alibi ipse ditissim⁹ agri Phenicū. nō eni un⁹ ē ager phenicū sic Salustī⁹: Romani generis disertissimus. Sane quęrit quare diomede fortissimū dixerit. cū post achillē & aiacē ipse sit tertius: unde etiam Salustī⁹ ait primū grecorū achillē. multi dicūt iō fortissimū: q̄ iuxta Homerū & Venerē uulnerauit & Martē alii ad gētē referunt: qđ Achilles thesalus fuit Aiax grec⁹ Diomedes danaus: multi ad excusationem ęneę uolūt fortissimū dictū: a quo eū constat esse pcussū. m Tytide. uocatiu⁹ grec⁹ ē. si eni latine diceret: o tytida debuit ponere. Oīa ei patronymica q̄ quę indes excūt apud latinos primę sūt declinationis. ut Sęuu⁹ ubi ęacidę telo iacet Hector n Animā. q. hāc cū dolore hāc aīaꝫ dixit: quasi diceret: q ad labores nata ē. n Effūdere secūdū eos qui dicūt sanguinē eē aīaꝫ: & ipse alibi: Purpureā uomit ille aīaꝫ: nā alio loco aliorū opi. sequitur: q dicūt spiritū eē aīaꝫ unde ē atque iuentos uita recessit. p Sęuus magn⁹: ut supius dictū est: Ex brī eligit cū qbus perisse debuerit. Ipse eni & fortis eēt numinū ples. Recte ergo his iūgitur: in quibus talia fuerūt. q Sarpedon: & in ultima possumus accētū ponere: & i penultia: Nā Homerus & Sarpedonis declinauit: & Sarpedōtis: unde & uari⁹ accētus ē: Sarpedonis aūt aū penultimā hēt accētū: Sarpedontis penultia: sed Sarpedōtis usurpauit. naturalis ei declinatio ē sarpedonis: ut mēnon mēnonis: sinō sinonis: si aūt genitiuū i dontis miserit: a circūflexo uenit: q est in ultia syllaba noiatiui: ut demophō demophōtis: Licaon licauntis. sic ergo & sarpedontis. Est aūt sarpedon fili⁹ iouis: & laodamię occisus a Patroclo. r Simois: hoc nomē itegrū ad nos trāsiit: un de suo ē accētu pferēdū. Nā si eēt latinū antepenultia haberet accētū quia secūda a fine breuis ē. s Sub undis: & sub undis legim⁹: & sub undas: sed si sub undas correpta itellige: si sub undis uoluit: uaria ergo distinctio ē. t Fortia corpora: hoc ē uirorū fortiū corpa nulla ei est in mortuis fortitudo. u Talia iactanti: rianter loquēti: ut alibi: Atque irrita iurgia iactat: & uoces dū iactat inanes. x Aquilone: ab aquilone. y Aduersa: cōtraria: quia ad italiā nauigantib⁹ aquilo cōtrari⁹ ē. z Frangūtur remi: uel gubernacula: uel qđ meli⁹ ēre uera remi. Antiqui eni uelis remisque nauigabāt: ut ualidisq; icūbite remis. Obliquatq; sin⁹ i uētos. a Auertit: p auertit: & ē figura creberrima. pōt namq; p actiui uerbi significatione passiuū poni: ut ē: & pictis bellātur amazones armis p bellat. nec nos debet mouere q bellor nō faciat. natura eni hoc ꝓhibuit. Nā cōpone hoc uerbū: & inuenit actiuū: facit eni debellor: & cōtra p passiui uerbi significatione actiuū ponitur: ut ē hoc loco auertit p auertitur: & insinuat pauor p insinuatur & nox hūida cęlo pręcipitat p pręcipitatur: sed hęc uerba tantūmodo p se inuicē ponūtur: q̄ & actiua eē pñt: & passiua: ut ē auerto & auertor: pręcipito & pręcipitor: ego nō possum⁹ dicere. q quidā artigraphus declinationes actiui uerbi & passiui p se inuicē poni. Nā & naturalis uerbi declinatio actiua ē: & cōis deponentis uē passiua: & aliud eū esse actiuū uerbū: & aliud actiui uerbi declinationē. b Dat latus: inclinatur: c Cumulo: altitudine: pręruptus: in altū eleuat⁹. d Dehiscēs: id ē ualde hiscēs. De eni augentis ē: ut i Terētio: Deamo te Syre. e Aperit: ostēdit: ut Salusti⁹: Caput aperire solit⁹. i. nudare ostēdere. f Arenis: & ab harenis: & cū arenis. i. uel ab imo mouebatur mare. uel cū ipsis arenis: ut i tēpestate solet. g Tris latinū ē. Genitiu⁹ eni pluralis quotiēs i ium exit accusatiuum pluralē i is mittit: ut puppiū puppis quotiēs i um exit i es mittit: ut patrū pres. h In saxa latētia: ppī tēpestatē: hęc aūt saxa iter africā & sardiniā sūt: q̄ saxa ob hoc itali aras uocāt: q ibi afri: & romani fęd⁹ inierūt: unde & Dido littora littorib⁹ cōtraria fluctib⁹ undas. Impęcor: q̄ arę a Sisena ꝓpicię uocātur. i Saxa uocāt itali mediis q̄ i fluctib⁹ aras. Ordo ē: q̄ saxa i mediis fluctib⁹ itali aras uocāt. k Dorsū imane: eminēs altū scđm Home. Mari sūmo: uel i sūmo. l In breuia & syrtes. i. i breuia syrtiū: ut Moleꝗ; & mōtes: breuia āt uadosa dicit: p q̄ possum⁹ uadere: Syrtes syrtiū sin⁹ duo sūt pares natura: ipares magnitudie ut Salu. dicit m Lycios: hi troię ac auxiliū cōuenerāt: q̄ mortuo rege

Contigit oppetere[k]: o danaum fortissimę[l] gentis
Tytide[m] mene iliacis occūbere campis
Non potuisse: tuaq; aīam[n] hāc effundere[o] dextra
Sęuus[p] ubi ęacidę telo iacet hector: ubi ingens
Sarpedon[q]: ubi tot simois[r] correpta sub[s] undis
Scuta uirum galeasq; & fortia[t] corpa uoluit.
Talia[u] iactanti stridens aquilone[x] procella:
Velum aduersa[y] ferit: fluctūq; ad sydera tollit.
Frangūtur[z] remi: tum prora auertit[a] & undis
Dat[b] lat⁹: insequit cumulo[c] pręrupt⁹ aquę mōs.
Hi summo i fluctu pendent: his unda dehiscēs[d]
Terrā inter fluctus aperit[e]: furit ęstus harenis[f].
Tris[g] notus abreptas in[h] saxa latentia torquet:
Saxa[i] uocant itali mediisq; in fluctibus aras
Dorsum[k] imane mari sūmo: tris eur⁹ ab alto
In[l] breuia & syrtes urget (miserabile uisu)
Illiditq; uadis: atq; aggere cingit harenę:
Vna quę lycios[m] fidūque[n] uehebat orontem
Ipsius[o] ante oculos ingens[p] a uertice[q] pontus

h

In puppim ferit: excutitur pronusq; magister[r]
Voluitur in caput: ast illã ter[s] fluctus ibidem[t]
Torquet agens circũ: & rapid⁹ uorat æquore uortex.
Apparẽt[u] rari[x] nantes[y] in gurgite[z] uasto:
Arma[a] uirũ tabulæq;: & troia[b] gaza[c] per undas.
Iã[d] ualidã ilionei[e] nauem: iam fortis achatæ.
Et qua uectus[f] abas: & qua grandæuus alethes
Vicit[g] hyems: laxis laterũ compagibus omnes
Accipiũt inimicum imbrem: rimisq; fatiscunt[h].
Interea magno misceri murmure pontum
Emissamq; hyemẽ sensit neptunus: & imis[i]
Stagna[z] refusa uadis: grauiter cõmotus: & alto[k]
Prospiciens summa placidũ[l] caput extulit unda
Disiectã æneæ toto uidet æquore classem.
Fluctibus oppressos troas: cælique[m] ruina.
Nec[n] latuere doli fratrem iunonis & iræ.
Eurũ[o] ad se zephyrũq; uocat: dehinc talia fatur.
Tanta ne uos generis[p] tenuit fiducia uestri.
Iam[q] cælum terramq; meo sine numine uenti
Miscere: & tantas audetis tollere moles.

pãdaro ęneã secuti sũt: unde & Nęuio ait: Cominq assuuisse nouorũ. n Fidũ: fidelẽ: utrũq; nomẽ idẽ significat. o Ipsius añ oculos: ad maiorẽ dolorẽ: unde alibi. Quęq; ipse miserrima uidi. Itẽ Qui nati corã me cernere letũ fecisti. p Ingẽs põt⁹: magna ps põti: & ẽ trop⁹ synecdoche. q A uertice: aut puppi q̃ uertex nauis ẽ: aut ab aqlone q̃ flat a mũdi uertice: hoc ẽ a septẽtriõe ut ipse alibi. Hic uertex nobis sẽp sublimis. r Magister: Leucaspis: ut ĩ sexto libro. Leucaspim: & lyciç ductorẽ classis orontẽ. s Ter: sępi⁹: finit⁹ numer⁹ p infinito: crebros ei fluct⁹ facit aqlo: ut Salu. crebritate fluctuũ ut aquilo solet. t Ibidẽ: ibidẽ & ubi uẽ multi dubitãt ubi debeãt eẽ accẽt⁹: q: ubi: & ibi naturaliter breues sũt: sed rõe finalitatis plerũq; pducũtur ĩ uersu nesciẽtes hãc eẽ rõnẽ: q: pnũciationis eã cõtra usũ latinorũ syllabis ultimis quibus pticulę adiũgũtur: accẽtus tribuitur: ut musaq; illene: huiusce: sic ergo & ibidẽ. u Apparẽt: aliud ẽ parere & aliud appere. Parere eñ ẽ obedire: ut Paret amor dictis. Apparere aũt uideri: ut Apparet liquido sublimis in aere nisus: & hoc obseruatio diligẽter custodiri debet: licet eã auctores metri cã clausulę ne plerũque corrũpãt. x Rari: uel ppter maris magnitudinẽ: uel quia una perierat nauis. y Nãtes: prima uerbi positio ẽ: no nas nat: unde ẽ nare per cstatẽ liquidã: & prima syllaba naturaliter lõga ẽ licet natare na breuis siti eadẽ significatione. z In gurgite uasto: tapinosis ẽ .i. rei magnę hũilis expositio: prudẽter tñ Virgi. humilitatẽ sermonis epitheto subleuat: ut hoc loco uasto addidit. Item cũ de equo loqueretur ait cauernas ingentis. a Arma uirũ: bñ addidit uirũ. Arma eñ dicitur cũctarũ artiũ instrumẽta: ut Cerealiaque arma. Itẽ colligere arma iubet. Itẽ alio loco dicẽdũ: & q̃ sint duris agrestib⁹ arma. b Troia differẽtia ĩ sermone ẽ & in sensu: & in syllabis. Nã cũ troiã dicimus & pricipale ẽ nomẽ: & breuis ẽ tro: qñ aũt ñ ẽ pricipale: & deriuatũ ẽ: lõga ẽ tro. ut Troius ęneas. c Gaza: psec⁹ sermo ẽ: significat diuitias: ẽ aũt generis fęminini: ut Et gaza lętus agresti: quo exẽplo apparet quoq; supfluo q̃ri a multis quẽadmodũ potuerit aurũ natare: nesciẽtes gazas .i. opes dici omne qd possidem⁹. d Iã ualidã: zeuma ẽ ab iferiorib⁹ qd fit & a superiorib⁹ & a mędio: plerũque & ad utrũque respõdet: ut Troiugena iterpres diuũ: qui numina phębi: qui tripodas clarii: lauros: qui sidera sentis: ecce hoc loco sentis: & añdicta & sequẽtia cõcludit. e Ilionei: antiptosis ẽ: p genitiuo ei datiuũ posuit: cõstat eñ huiuscemodi gręca nõia datiuũ singularẽ ĩ ei diphthongum mittere: ut Orphei nã illa solutio ẽ: quũ Orphei dicim⁹ uẽ cmõ Ilionei possum⁹ dicere: astrictũ eẽ genitiuũ ut ipse sit qui datiuus: qd & si forte cõtigat: nõ regula mutatur: sed antiptosis fit: q̃ plerũq; utũtur poetę: ut Vrbẽ quã statuo uestra ẽ: pro urbs: & Heret pede pes: p pedi. f Vect⁹: qua uehebatur significat: & p pñti pticipio q̃ nõ habemus pręteritũ posuit. In latino eñ sermone a passiuo uerbo pñs pticipiũ nõ ẽ: neq; ab actiuo pręteritũ: sed qd uno sermone explicare nõ possumus. aut circũlocutiõe ostẽdimus: aut si hoc uolumus pticipiũ p pticipio ponimus: sed usurpatiue: ut hoc loco factũ ẽ. g Vicit hyems: hyems duas res significat: aut tempus: aut uim uẽti: & sic hoc loco itelligẽdũ ẽ: imbrẽ: imber dicitur humor oĩs: ut Lucre. Ex igni terra atq; aĩa nascitur & imbri .i. humore. h Fatiscũt: abũdanter aperiũtur. fati aũt abũdãter dicimus: unde & afatim hiscere aũt apire. Imis: bñ ĩ imo uoluit eẽ neptunũ: ut iã factã cognosceret tẽpestatẽ nõ icipiẽtẽ uetaret. i Stagna: stagnũ dicitur aqua stans: sed nũc pfũda maris significat: ab eo q̃ nõ nisi nimia tẽpestate turbatur: ergo stagna & imis uadis refusa: aliud pẽdet ex altero: q: imobilis aqua ĩ imo maris tantũmõ est. k Et alto pspiciẽs: aut e mari erigẽs caput aut mari puidẽs. l Placidũ caput q̃rũt multi quẽadmodũ placidum si grauiter cõmotus quasi nõ possit fieri: ut irascatur uẽtis ppicius sit troianis uno aũt epitheto more suo habitũ futurę orationis ostẽdit: ut alibi uno sermone Tũc quassans caput. m Cęlique ruina .i. toitrib⁹: quorũ son⁹ similis ẽ ruinis. n Nec latuere doli fratrẽ Iunonis & irę. Aut doli Iunonis: aut fratrẽ Iunonis gemina igitur distictio ẽ. o Eurũ ad se zephyrũque uocat. p hos eñ oẽs itelligere: isti eñ sunt cardinales. p Generis fiducia uestri. Astre⁹ eñ un⁹ de titanib⁹ qui cõtra deos arma sumpserũt cũ Aurora cõcubuit: unde nati sũt uẽti sedm Hesiodũ. & hoc loco fiduciã p cõfidẽtiã posuit: q: fiducia ĩ reb⁹ bonis sit cõfidẽtia ĩ malis. q Iã cęlũ terrãq;: ordo ẽ: ausi estis sine numine tãtas moles tollere: & cęlũ terrasq; turbare: aut certe illud ẽ q̃ tria hęc numia: licet diuisa ipia teneãt: uidẽt tñ regni tot⁹ hrẽ ptãtẽ: sicut & ipsa elemẽta: q̃ retinẽt physica inf se quadã rõe iũgũtur: qd & ipsorum numinũ sceptra

significãt. Iuppiter eñ trifido utit̃ fulmine: Pluton: Cerbero: Neptun⁹ tridẽte. Multi eñ q̃rũt cur nõ neptun⁹ de alicuius cõquæratur elemẽtis. r Quos ego: deficit hoc loco sermo: & congrue: qui irascitur idẽ pturbata mẽte est. Me me ad sum q̃ fecit alibi. Incipit effari: mediaque in uoce resistit. Teren. Quẽ quidẽ ego si sensero: his eñ effectibus tãti sermonis defectio cõgruit. s Sed motos præstat: prudẽter agit: plus eñ ẽ innocẽtibus succurrere: q̃ nocẽtiũ delicta punire: præstat aũt melius ẽ: ut præstat trinacrii metas lustrare pachynni: & notãd⁹ sermo: ñ & p se plen⁹ ẽ: & tam accusatiuo iungitur: quã septimo: dicim⁹ eñ præstat illũ: & præstat illo. u Post mihi nõ simili pœna cõmissa luetis: aut nõ simili pena. i. nõ ea: qua troianos affecistis: aut mihi nõ simili. i. uehemẽter irato.

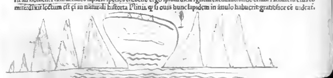
Quos ego: sed motos præstat cõponere fluct⁹.
Post mihi non simili pœna cõmissa luetis.
Maturate fugam: regique hæc dicite uestro.
Non illi imperiũ pelagi: sæuũque tridentem
Sed mihi sorte datũ: tenet ille immania saxa
Vestras eure domos: illa se iactet in aula
Aeolus: & clauso uentorũ carcere regnet:
Sic ait: & dicto citius tumida æquora placat.
Collectasq; fugat nubes: solemque reducit.
Cymothoe simul: & triton annixus accuto
Detrudunt naues scopulo: leuat ipse tridenti
Et uastas aperit syrtes: & temperat æquor:
Atq; rotis sũmas leuibus perlabitur undas.
Ac ueluti magno i populo cũ sæpe coorta est
Seditio: sæuitque animis ignobile uulgus:
Iãq; faces & saxa uolãt: furor arma ministrat

x Luctis: psoluetis & hic sermo a pecunia descẽdit: antiquorũ enim oẽs pœnæ pecuniariæ fuerũt. y Maturate fugam: cũ maturate. i. cũ trãquillitate discedite. Quõ dicimus matura iracũdiã tuã. i. mitiga: pretiosũ eñ ẽ troianis si maturẽt fugã: hoc ẽ si accelerẽt. z Sæuũque: uel magnũ: uel ucre sæuũ inuentos. q: minatur. a Sorte: ac si diceret potuisse se etiã cœlũ tenere. Aeolũ uero bñficio etiã carceris regna meruisse. b Immania: aspera. Manũ eñ ãtiqui bonũ dicebãt & inde mane dicitur: qđ eñ melius: & p antiphrasim manes iferi: quia nõ sunt boni. c Vestras eure domos irascẽtiũ est uti pprio noĩe: ut Tere. Ego in pristinũ te Daue dedã. Aut quasi cõtra pricipẽ tẽpestatis irascitur: quẽ primũ cõstat egressũ ẽẽ. Qđ aũt dicit saxa immania: de pseudolo Plauti tractũ ẽ: ubi ait. Nisi carcerẽ aliq̃n esse regentis uestrã domũ. d Aula: irrisio ẽ: sequit eñ carcere: & nihil tã contrariũ si simpliciter itelligimus. Clauso quia dimittere uẽtos nõ ipsius ẽ: sed iubẽtis. Carcere regnet: licet carcer sit: tñ regnũ ẽ aeoli: hęc eñ p affectu possident. s. itelligẽda sut ut alibi cũ de rure loqueretur: post aliquot mea regna uidens: & alibi. Regũ æquabat opes aio. e Dicto citius nõ añquã diceret: dixit eñ hoc ait: Sed citi⁹ q̃ dici põt f Placat sub licẽtia poetica phisicã quoq; tãgit rõem. Mare eñ dicit ẽẽ neptun⁹: quẽ supius dixit grauiter ẽẽ cõmotũ. q: tẽpestas erat: nũc aũt ait placat: q: iam sedari cœperãt maria. g Collectas: aut nũc collegit & fugauit: Aut añ a uentis collectas fugauit. i. resoluit. h Cymothoe: uoia deorũ plerũque de causis sunt ficta ab elemẽtis: q̃ numina dici uoluere maiores: ut Cymothoe. i. cursus fluctuum ἀπὸ τοῦ θέειν τὸ κῦμα Trito deus mariu⁹. Neptuni & Salaciæ deæ maris fili⁹ ab aqua salsa dicta. k Annixus: antiquũ est ut cõnixus: quib⁹ hodie nõ utimur. Dicim⁹ eñ auisus & cõuisus: sed & multa alia usus cõtra antiquitatẽ uidicauit: illi eñ parsi dicebãt: nos peperi: Itẽ nos dicim⁹ suscepi: illi aũt succepi. Vt succepitque ignẽ foliis. l Leuat: leues ac nauigabiles facit: ut nostriq; leues q̃cũque laborẽ: & scire debem⁹ prudẽter poetã p causis: uel tendere uel corripere oratiõem: ut hoc loco pcliditãtib⁹ troianis tota celeritate dicit ẽẽ subuẽtũ. Cõtra i quito libro. ubi nullũ periculũ ẽ: lati⁹ describit placantem maria neptunum. Item in secundo quando iminet periculum uno uersu ait. Quo res summa loco panthu: quam pendimus arcem. m Perlabitur undas: figura est: quod enim nos modo dicimus per præpositionem nominis copulatam sequente uerbo: antiqui uerso ordine per præpositionem detractam nomini iũgebant uerbo: ita tamen ut esset una pars orationis: & faciebant honestam elocutionem. Nos dicimus per undas labitur: illi dicebant prælabitur undas. Item per forum curro: & percurro forum. Notandum plane q̃ plerunque accusatiuum regit casum: plerunque ad ablatiuũ transit. n Ac ueluti magno in populo. Virg. tempestatis populi motum comparat. Tulli. populo tempestatem pro Milone equidem cæteras tempestates & procellas in illius duntaxat fluctibus concionum. Ideo autem magno addidit. quia ubi frequens populus: ibi crebra seditio o Animis ignobile uulgus: id est stultum: ut contra nobilem animum prudentem dicimus: unde etiam paulopost ait: arrectis auribus sumpsit enim translationem ab animalibus: ut Teren. Arrige aures pamphile. p Vulgus & masculini & neutri lectum est generis neutri hoc loco: alibi masculini: ut in uulgum ambiguas. Et hoc est artis ut masculino utamur: quia omnia latina nomina in us exeuntia: si neutra fuerint: tertiæ sunt declinationis ut pecus pecoris: si autem secundæ declinationis fuerint masculina sunt: uulgi autem facit non uulgeris: ut docti clari usurpatum tamen est: ut neutrum genus sit propter unum græcum nomen: id est pelagus: quamuis enim pelagi faciat: neutri tamen est generis. q Furor arma ministrat: sic alibi. Rimanti telum ira facit. Grauem uenerabilem: unde & contemptibiles leues dicimus; & bene sermo circa hanc rhetoricam diffinitionem cui dat ei iustitiam & peritiam dicendi ut tum pietate grauem: & ille regit dictis animos. Orator enim ita diffinitur uir bonus dicendi peritus.

r Genitor: uenerabilis: ut Tybri pater: ergo hoc nomé & ad uerū pertinet patré & ad honorem refertur. s Celoque inuectus aperto: nó per cęlum uectus: sed cęlo iam sereno uectus per maria. t Curru: non ut quidam putant: pro currui posuit: nec é apocope: sed ratio artis antiquę: quia omnis nominatiuus pluralis regit genitiuū singularem: & dissyllabus eé debet: ut musę hui⁹ musę. hi docti hui⁹ docti. Item a genitiuo singulari datiuus regitur singularis: ut dissyllabus sit ut huius docti huic docto: unde ergo é Curruque abscisa duorū Suspendit capita. Et libra die: ne si die fecisset: maior esset nominatiuo plurali: u Secundo: troianis obsequenti & tractus est sermo a sequētibus seruis: id est pedissequis secundis; ut secūdam fortunā dicimus: qui est secūdum nos. i. ꝓpe nos. x Defessi ęneadę. nunc Troiani: aliquādo Romani: ut ęneidę in ferrū pro libertate ruebāt. y Cursu: aut secūdū q̄ supius diximus ꝓxima cursu. i. cursui. aut cōtēdūt cursu petere: & est septim⁹ casus. z Vertūtur. s. a ꝓposito itinere: hoc est ab italia. a Est in secessu longo. est topothesia. i. fictus secūdum poeticā licētiam locus: ne aūt uideretur penitus a ueritate discedere Hispaniēsis Carthaginis portum descripsit. Cęterū hūc locū in Africā nusquā esse cōstat: nec incōgrue ꝓpter nominis similitudinem posuit. Nam topographia est rei uerę descriptio. Secessu: sinu secreto. b Locus. subaudi quē ut supius. Vrbs antiqua fuit. Et est sciēdū quotiēs pręmittimus nomē cuiuslibet generis: & interposito noie sequitur nomē alterius generis: mediū illud ꝓnomē ꝓprii nois genus sequitur: ut Saluse. Est in carcere locus: quod tullianū appellatur: ecce ꝓprio iūxit: nō appellatiuo. Tullianū enim ꝓpriū nomē est: carcer appellatiuū. Si aūt utraq; noia appellatiua fuerint: licēter cui uolumus respōdemus c Inque sinus scidit sese unda reductos. Diuidit se unda in sinus reductos. i. replicabiles. d Gemini. pares: similes: interdū & duos significat. Minātur: eminēt: ut. Minasque murorū ingētes: & illa usque minatur. e Sub uertice. hoc est circa radices mōtis: quę ad rectā lineā suspiciūt cacumen. i. uerticem. f Tum syluis scęna coruscis. syluis coruscis: hoc est syluarū coruscarū. i. crispātium: ut Iuuenalis. Longa coruscat Sarraco ueniente abies: & posuit septimū pro genitiuo: ut supi⁹. Pulchra prole. Scęna. i. inūbratiō. Et dicta scęna ἀπὸ τῆσ σκίασ. Apud antiquos enim theatralis scęna parietem non habebat: sed de frondibus umbracula quęrebātur: postea tabulata componere cęperunt in modum parietis.

Tum pietate grauē ac meritis: si forte uirū quem
Conspexere silent: arrectisq; auribus astant:
Ille regit dictis animos: & pectora mulcet:
Sic cūctus pelagi cecidit fragor: ęquora postquā
Prospiciens genitor[r]; cæloq; inuectus[s] aperto
Flectit equos curruq;[t] uolans dat lora secūdo[u]:
Defessi[x] æneadæ quæ proxima littora cursu[y]
Contēdunt petere: & lybiæ uertūtur[z] ad oras.
Est in secessu[a] longo locus[b]; insula portum
Efficit obiectu laterū; quibus omnis ab alto
Frāgitur inque[c] sinus scindit sese unda reductos.
Hinc atq; uastæ rupes: geminique[d] minātur
In cælum scopuli; quorū sub uertice[e] late
Aequora tuta silent: tum syluis[f] scæna coruscis
Desup horrētique[g] atrum[h] nemus iminet umbra.
Frōte sub aduersa scopulis pendētibus antrum:
Intus aquæ dulces uiuoque[i] sedilia saxo
Nympharū[k] dom⁹: hic[l] fessas nō uincula naues
Vlla tenent: unco non alligat anchora[m] morsu.
Huc septem æneas collectis nauibus omni
Ex numero subit: ac magno telluris[n] amore
Egressi optata potiuntur troes arena[o]:
Et[p] sale tabentes artus in littore ponunt.
Ac[q] primū silicis scintillam excudit achates[r]:

g Horrenti. horror plerūque ad odium ptinēt: plerūque ad uenerationē: ut hoc loco. Sic Luca. Arboribus suus horror inest. h Atrum nemus. tropus est per atrum nigrum ostēndit: per nigrū umbrosum: per umbrosum densum id est frondibus plenum. i Viuo. naturali: ut. Viuo pretereuehor hostia saxo. k Nympharum domus. aut uerum dicit: & est historia. aut ad laudem pertinet loci. Talis inquit locus est: ut domus credatur esse nympharū. l Hic. pro illic: more suo. m Anchora morsu. hoc nomen cum in gręco unde originem ducit aspirationem non habeat in latino aspiratur: quod est contrarium: nam magis gręcorum est aspiratio: sed hoc in paucis nominibus inuenitur Morsu autē de anchoris bene dixit: cum alio loco inuētamus. Tum dente tenaci anchora fundabat naues. n Telluris amore cuiuscūque post pericula. Vnde & superius dixit. Quę proxima littora cursu. Contēdunt: & paulo post infert. Optata patiuntur troes harena. Tellurem autem pro terra posuit: quū tellurem deam dicamus: terram elementum: ut plerūque Vulcanum ponimus pro igni: Cererem pro frumento: Liberum pro uino. o Arena. quęritur habeat necne nomen hoc aspirationē: & Varro sic diffiniuit. si ab ariditate dicitur: non habet. si ab hęrendo ut in fabricis uidemus habet. melior tamen est superior ętimologia. p Sale tabentes. madefactos aspergine. q Ac primum silicis scintillam excudit: bene adiecit speciem: quia incertis lapidibus inuenitur ignis: excudit autem est feriendo elicit: quia cudere est ferire: unde & in cus dicitur: quod illic aliquid cudamus id est feriamus. r Achates: allusit ad nomen. Nam achates lapidis species est. bene ergo ipsum dicit ignem excudisse: unde etiam Achatem eius comitē: dixit lectum est ēi in naturali historia Plinii. q̄ si quis hunc lapidem in ānulo habuerit: gratior eē uideat.

Succepitq3[a] ignẽ foliis: atque arida circum
Nutrimẽta dedit: rapuitq3[t] in fomite flammam:
Tunc cererẽ corruptam undis: cerealia[u] arma
Expediunt fessi[x] rerum: frugesq3 receptas[y]
Et[a] torrere parant flammis: & frangere saxo.
Aeneas scopulũ[b] interea conscendit: & omnem
Prospectũ late[c] pelago[d] petit, antea[e]: si quem
Iactatum uento uideat: phrygiasq3 biremes[f]
Aut capyn: aut celsis in puppibus arma caici.
Nauem in conspectu nullam: tris littore ceruos
Prospicit errantes[h]: hos tota[i] armenta sequũtur
A tergo: & longum per ualles pascitur agmen[k].
Constitit hic arcũque manu celeresq3 sagittas
Corripuit[l]: fidus quæ tela gerebat achates.
Ductoresq3 ipsos primum capita alta ferentes

s Succepit ꝓ suscepit ut diximus supra. t Rapuit in fomite flãmas: pene solę cophanes est: nã cũ mutationẽ uerbum significet: ablatiuo usus est: sed hoc soluit aut antique circa oẽs prępositiones licentia ut est Conditus in nube contra. Et nota conduntur in aluo: Item sęua sedens super arma. Et gemina super arbore sidit. Cice. Quod ille in capite ab hostiũ duce acceperat. Itẽ in principio libri tertii uerrinarũ. Etsi fortes fueritis in eo quã nemo sit ausus defendere. Aut rapuit: raptim fecit flãmam in fomite. i. celeriter: corrupta undis aqua emolitam u Cerealiaque arma fugiens uilia ad generalitatẽ trãsiit ꝓpter carminis dignitatẽ: & rem uilẽ auxit honestate sermonis: ut alibi: ne lucerna diceret: ait Testa cum ardente uideret Scintillare oleum. Et sciẽdũ est iudice cęphonta dici cerealia: uel ceria. Typhea: uel typhoa. Cęsarea'n uel cęsarian'. In his ergo licẽtia deriuationis est. x Fessi rerum: hoc ẽ penuria fatigati: & fessus generale ẽ: dicim' enim & fessus animo ut Terẽ. fessus ualle resedit: & fessus corpore. Qđ magis ẽ ꝓpriũ. Et fessus rerum a fortuna neuictis um: ut hoc loco: epitheta eni nunquã uacant. Sed aut ad augumentũ: aut ad diminutionẽ: aut ad discretionẽ ponũtur. Fruges: generaliter oẽs fruges uocãtur: & errãt qui discernũt frumẽta a frugib'. Nã Cice. ait olei: & frugũ minutarum: quum de leguminibus diceret: unde ostenderet frumenta & fruges uocari. frugum autem nomem tractũ ẽ a frumie. i. ab eminẽte sub mento gutturis parte y Receptas: liberatas. ut medioque ex hoste recepit. a Et torrere parant flammis & frangere saxo: multi hysteron ꝓteron putant nõ respiciẽtes superiora: quia dixit undis cererẽ eẽ corruptã: quã necesse fuerat aũ sicari: qui' tñ etiã cõtra hoc illo se tuẽtur exẽplo. Nũc torrete igni fruges: nũc frangite saxo: & nolũt etiã hysteron ꝓteron esse: quod falsum est. Nã & hodie siccari ante fruges & sic frangi uidemus & quia apud maiores nostros molarũ nõ erat usus: frumẽta torrebant: & ea in pilas missa pinsebant: & hoc erat genus molẽdi: ũde & pinsores dicti sũt: qui nũc pistores uocantur. Pinsere aũt dici Persius ꝓbat: ut a tergo quẽ nulla ciconia pinsit. Aeneas merita psonarũ uilibus officiis iteresse nõ debet: qđ bene obseruat ubique Virg. ut i hoc loco Itẽ in sexto cũ diuersis officiis troianos diceret occupatos: ait At pius Aeneas arces qbus altus apollo Pręsidet: nisi cũ causa pietatis iteruenit: ut ad sepeliẽdũ sociũ de ęnea dixit: nec non ęneas opa inter talia primus. Hortatur socios. paribusque accigitur armis. b Scopulũ. i. speculam. & quando speculationẽ significamus generis ẽ fęminini: ut specula misenus ab alta: speculũ aũt in quo nos intuemur generis ẽ neutri: ut Iuue. Speculũ ciuilis sarcina belli. c Late petit in quantũ potest. d Pelago: in pelag': ut inferetque deos latio. e Antea si quẽ: ordo ẽ ascẽdit scopulum requisiti' antea capyn. Caicũ: si quẽ uideat: & usus ẽ hoc genere elocutionis quo & Terẽ. qui dixit. Quod plerique oẽs faciunt adolescẽtuli. Atqui nil tã cõtrariũ: omne eni generale: plerique speciale: ordo ergo ẽ qđ oẽs faciũt adolescẽtuli: ut animũ ad aliqđ studiũ adiũgant: plerique equos alere: pleriq3 canes. Aut certe quẽ uacat: ut supi' diximus istas frequenter uacare pticulas: ut alibi Virg. rhebe diu res si qua diu mortalib' ulla ẽ: nemo dicit: si qua ulla: sed si ulla uacat ergo qua. Itẽ in Lucillo. Ecquem pãphilũ queris: quẽ uacat: nam de uno loquebatur. f Biremis: naues habentes remorũ ordinẽ geminũ: ut alibi. Triplici pubes quã dardana uersu ipellunt. g Puppib' arma caici: quia nauigãtiũ militũ est puppibus arma religare: ut alibi Pacẽ orare manu: pręfigere puppibus arma. h Errãtes: pascentes: ut ipse alibi. Mille meę siculis errãt in mõtib' agnę. Re uera eni dũ pascũtur: uagãtur: & in. vii. de ceruo. errabat siluis: & alibi cũ de columbis diceret. Pascentes illę tantũ ꝓdire uolando. Ceruos: cerui dicti sũt ἀπὸ τῶν κεράτων. i. a cornib'. Sciẽdũ etiã latina noia gręcã plerunque ęthimologiã recipe: sed cerui nõ sunt in ꝓuincia pro cõsulari: ad quã uenit ęneas: aut ergo factũ ẽ scđm poeticũ morẽ: aut ob hoc dictũ. quia heroicis tẽporibus ubiq3 oia nascebãtur: ut ipse Ois fert oia tellus. i Tota: iter totũ. & omne hoc iterest ꝙ totũ dicim' unius corporis plenitudinẽ omne de uniuersis dicim': utpura totũ auditoriũ hẽt scholasticos: hoc ẽ plenũ ẽ auditoriũ scholasticis: oẽ auditorũ. Vsurpãt tñ poetę & ista cõfũdũt. ut hoc loco tota ꝓ omnib' posuit: & cõtra ꝓ toto oẽm posuit: ut ẽ Oẽmq3 reuerti ꝑ troiã. Sta. Et totos i pęnã ordire nepotes. i. oẽs: plerique deriuationẽ dicũt ab eo quod ẽ tot tot' ut ab eo qđ ẽ quot quot'. Sed illud notãdũ ꝙ i deriuatione mutat plerique naturã. nã cũ tot naturaliter breuis sit tot' ꝓducitur: quot' uero scđm originẽ suã breuis remanet. k Agmẽ: agmẽ ꝓprie dicitur ordinata multitudo: ut ẽ ambulãtis exercit': neq3 eñ i uno loco stans agmẽ uocatur: aut si iuẽni fuerit usurpatũ ẽ: unde bñ adiecit lõgũ: ut incedẽtiũ oñderet significatiõe. Cõstitit: con scđm naturã breuis ẽ: sp excepto quñ. f. uel. s. seqtur tũc eñ tãtũ ꝓducitur: sicut i syllaba insula insula. l Corripuit: aut de pharętra corripuit: ut ẽ corripit hic subita trepid' formidine ferrũ. Aut ab achate: ut cũ secum eẽ

Cornibus[m] arboreis sternit: tum uulgus & omnẽ
Miscet[n] agens telis nemora inter frondea[o] turbã;
Nec prius assistit: quam[p] septẽ ingentia uictor[q]
Corpa fũdat[r] humi: & numerũ cũ nauib⁹ æquet.
Hinc[s] portũ petit, & socios partitur[t] in omnes,
Vina[x] bonus quæ deinde cadis onerarat acestes
Littore trinacrio[y]: dederatq; abeũtibus heros[z].
Diuidit: & dictis mœrentia pectora mulcet.
O[a] socii neque eni ignari[b] sumus ante malorum[c]
O[d] passi grauiora: dabit deus his quoq; finem
Vos & scylleam[e] rabiem penitusq; sonantes
Accestis scopulos: uos & cyclopea saxa
Experti: reuocate animos: mœstũque[e] timorem
Mittite[f]: forsan[g] & hæc olim[h] meminisse[i] iuuabit.
Per[k] uarios casus: per tot discrimina rerum
Tendimus in latium: sedes[l] ubi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere troiæ.
Durate[m]: & uosmet rebus seruate secundis.

p silẽtiũ itelligam⁹: ut i illo loco. Ni iã premissus achates Afforet. Itẽ nũc repeto anchises fatorũ arcana reliquit. Gerebat: aut tũc aut quę grece cõsueuerat. m Cornibus arboreis: aut subandi cũ: ut illo loco. Atque ixioni uẽto rota cõstitit orbis. i. cũ uẽto. Aut certe scdm supradictã figurã p cornuũ arboreorũ: melius tamen est: ut cũ subaudias. Tũ uulg⁹: hñ uulg⁹ ductorib⁹ interẽptis. n Miscet: pturbat: circũagit insequitur. o Frõdea p frondosã posuit: plerunque eni dũ uarietati declinationis studẽt poetę: mutãt pprietatẽ: nã frondeũ ẽ totũ de frondib⁹: ut tor⁹: frondosus uero ẽ lucus: licet eni abũdet frõdib⁹: nõ tamẽ est de frõdib⁹ totus: ut saxeus & saxosus. p Quã septẽ: bñ finiuit numerũ. necessitatis eni ẽ hęc uenatio nõ uoluptatis: i qua plura requiritur. q Victor: hoc loco ppositi effector: ut ẽ atque rotis insistere uictor. r Fũdat humi: p humũ: & ẽ aduerbialiter positum: ut Humi nitẽs. i. p humũ. Cũ nauibus cacẽphaton i sermone: qđ fit si cũ particulã n littera sequitur. s Hinc: p inde. Abutitur eni abuerbio more suo t Partitur. Salu. ait: pnintias inter se ptinerant: nõ ẽ & ptio: & prior dicim⁹: & ẽ uerbũ de his: quę quũ utrãque recipiãt declinationẽ: p nostra uolũtate: actiue tamẽ sunt significatiõis: ut punio punior: fabrico fabricor: laboro laboror: quaquã tẽtauerit. Probus facere differẽtiã iter actiuã passiuãque significationẽ: ut dicam⁹ tondeo alterũ: tondeor ab altero: sed hoc i aliis uerbis dicere nõ possum⁹: ut fabrico fabricor: pasco pascor: nã legimus Florẽ de pasta salicti: & pascuntur uero dumos. Sũt aũt alia uerba: quę actiue declinationis significationisq; sũt: ut cędo. Sũt quę passiuę: ut cędor. Inuenim⁹ tñ actiuã declinatiõẽ: habere passiuã significationẽ: ut uapulo: & cõtra declinationem passiuã actiuã habere significationẽ: ut loquor: hęc ergo ab illis caute segregãda sunt uerbis. x Vina bonus quę deinde cadis onerarat acestes: ordo ẽ: deinde uina partitur: quę acestes dederat: y Trinacrio: gręcum ẽ: ppter tria ἄκρα. i. pmotoria. s. lilybeũ: pachynnũ: pelorũ: latine aũt triquetra dicitur. z Heros: uir fortis: semideus: plus ab hoie habẽs ut ait Hesiodus. a O socii: ordo ẽ: o socii reuocate animos: bñ aũt socios dixit: ut se eis ęquaret. b Ignari p imemores: & ẽ acyrologia. Ignar⁹ ẽ eni q ignorat: imemor q oblit⁹ ẽ. c Ante malorũ ὕστερον ẽ: ut alibi cęli subterlabẽtia signa. his. Añ est ad solã ptinet cõiunctionẽ: & plenitudinẽ uersus. d O passi grauiora: arte magna utitur. uult eni eos meminisse grauissimorũ: ut pñtia facili⁹ tullerẽt: & bñ grauiora dicit ẽe trãsacta: ut futura ondat ẽe leuiora. his quoque s. sicut & grauiorib⁹. e Scyllęã rabiẽ exẽpla: p negociorũ qualitate sumere debemus: ut hoc loco i maris periculis posuit pacta tempestatis exẽpla. Penitusque sonantes. i. ualde: Accestis: p accessistis: & aut ualde sonãtis accessistis: aut ualde accessistis. i. iuxta: & bene ait accessistis: non eni passi sunt hęc pericula: sed his fuere uicini. Cyclopea saxa: aut quę cyclops in ulixẽ iecit: aut certe siciliã dicit in qua cyclopes habitauerũt: ut ipse centũ alii curua hęc habitãt ad littora uulgo: possum⁹ tñ ętnã accipere: nã & ipse i tertio ait. nocte illã tecti siluis imania monstra pferim⁹ e Męstũque timorẽ: quod męstos & solicitos efficiat: ut mors palida: & tristis senect⁹. f Mittite: omittite & ẽ tropus aphęresis: mõ tenere p cõtenere. g Forsan: forsan fortasis forsitam: forte: & fors unũ significat: sed uarie p metri rõne ponũtur. h Oli mõ futuri tpis ẽ. Meminisse: memin it & genitiuũ regit & accusatiuũ: dicim⁹ eni memini malorũ & memini mala & iusta rõne nã memorię obliuio cõtraria ẽ: & obliuiscor similiter & gęnitiuũ regit & accusatiuũ ut obliuiscor cędis: & icẽdiorũ: itẽ Cice. obliuiscor iniurias tuas, Clodi. i Iuuabit: futuri tẽporis ẽ: huius aũt uerbi pręteritũ pfectũ ãnor malũ ẽ: nã cũ primę cõiugationis uerba i tpe pfecto: aut i aui exeãt: ut amaui: aut in ui solutã: ut tonui: hoc uerbũ neque in auifacit neq; i ui s; iuui ut iuuit. Luca. Iuuit sũpta ducẽ iuuit dimissa potestas. k Per uarios uarios casus: argumẽtũ a cõpensatione. l Sedes qetas: non uacant quod adiecit quietas: habuit enis; sedes iu thracia & i creta: sed non quietas. Illic fas regna resurgere troię: figura ẽ: & iã ante dicta: qua p cõtrarium aliquid intelligimus: dicẽdo eni illic fas ostendit alibi nefas: ut occurrerę cogitationi sociorũ: ne fatigati malis quasi cũque requirerent sedes: quod etiã in. v. factum est nauibus incensis. m Durate: duri estote ad sustinendos labores: sic Ora. Vix durare possint iperiosius ęquor: Et uosmet rebus seruate secũdis: παρέλκον ẽ. Sciendum autem ẽ has particulas met: piam: pte: ut egomet: quispiam: suopte tutemet: & similia: ornatus causa poni. Sunt enim aduerbia: quicquid enim ab illis septẽ recesserit ptib⁹ abuerbiũ sit necesse ẽ. Itẽ quẽadmodum probam⁹ aduerbia esse quia dicimus docte facio: docte feci: & mutato uerbo remanet aduerbiũ: ergo sic & i istis pticulis inuenimus: ut egomet;

nosine: ut mutatis casibus uel psonis pmaneant aduerbia sine dubio sunt. Nulla eni hoc alia pars orationis admittit. Notãdũ sane q̃ hę pticulę plerũque suã uim & naturã hñt non syllabarũ. Nã cũ te me longe sint ut emet dactylis inueniuntur: nec possumus harũ priũ naturã discutere: quia sub regulis nõ sũt. uoce refert: plenasmos ẽ fit quotiens additur supfluũ: ut alibi. Voceq; his auribꝰ hausit. Teren. His oculis egomet uidi. Curas: cura ab eo dicta ẽ q̃ cor urat: denique paulopost ait. Premit altũ corde dolorẽ. Ager: ẽ & tristis & male ualens: ęgrotus aũt ẽ ue ęgrotans tãtummodo male ualẽs. n Spẽ: lęticiã: & ẽ crebra apud Virgi. figura: quę fit quotiens significatur ab eo qđ precedit id qđ sequitur. Nã spẽ lęticia sequitur: spes uero in uultu nõ uidetur: sed lęticia: hęc aũt figura & uersa uice fit: ut itelligamus ab eo qđ sequitur id qđ precedit: ut Meritoq; expectẽt premia palmę: palmã p uirtute posuit: quę primũ meretur & palmã post accipit. o Prędę: ad prędã: ut Infertq; deos latio. p Accingũt: studiose parãt: ut alibi. Accingũt operi: accinctos eni industrios dicimꝰ: ut Ora. Altius ac nos pręcincti sumus: sicut cõtra negligẽtes discinctos uocamꝰ: ut Discictos mulcibei afros. q Dapibusque futuris: ambitiose dixit q̃ sunt cerui dapes futurę. r Tergora: tergus tergoris: unde & tergora coriũ significat: tergum uero tergi: ut tẽplũ templi dorsũ significat: ut Salu. s. quia tergis abstinẽtur. s Viscera nudãt: uiscera nõ tantũ intestina dicimꝰ: sed quicquid sub corio ẽ: ut in albano latinis uisceratio dabatur. i. caro ẽ aũt noĩatiuus hoc uiscꝰ huius uisceris: ut Lucre. Viscus gigni sanguẽque creari. Sanguen aũt ideo dixit: quia sanguinis facit: ut carmen carminis. Si eni sanguis diceret par eẽt noĩatiuꝰ genitiuo: ut anguis pinguis. t Verubus: ecce nomen de his quę in nũero singulari idedinabilia sunt. Vt ueru: cornu: genu. Trementia: palpitãtia adhuc.

Spem ᵘ uultu simulat premit altũ corde dolorẽ
Illi se prędę ᵒ accingunt ᵖ: dapibusq; futuris ᑫ
Tergora ʳ diripiunt costis: & uiscera ˢ nudant.
Pars in frusta secant ueribusq; ᵗ trementia figũt.
Littore ahena ˣ locant alii: flãmasq; ministrant.
Tum uictu ʸ reuocant uires: fusiq; ᶻ per herbam
Implẽtur ᵃ ueteris bacchi: pinguisq; ferinę ᵇ
postquã ᶜ exẽpta fames epulis: mensęq; ᵈ remotę
Amissos ᵉ longo socios sermone requirunt
Spemque metũq; inter dubii: seu uiuere credant
Siue extrema pati: nec iam exaudire ᶠ uocatos:
Pręcipue ᵍ pius ęneas: nũc acris oronti ʰ
Nunc amyci casum gemit: & crudelia secum ⁱ
Fata lyci: fortẽque gian: fortẽq; cloantum.
Et iam finis ᵏ erat: cum ˡ iuppiter ęthere ᵐ summo
Despiciens ⁿ mare ueliuolũ ᵒ: terrasque iacentes ᵖ

x Ahena locant: quibꝰ utebãtur nõ ad elixandas carnes sed ad se lauãdos: heroicis eñ temporibꝰ carne nõ uescebantur elixa: huic aũt nomini maiores aspirationẽ dabãt: nam ahena dicebãt. Tunc id est postquã se lauerunt y Victu: cibo: unde & cõuictores dicimꝰ. ut Ora: Non quia sũ tibi męcenas cõuictor. Nã cõuiuę a cõuiuio dicũtur z Fusi: polysemꝰ sermo est: significat eni & discũbentes ut hoc loco: & fugatos & occisos. a Implentur: impleor duos casus regit: dicimꝰ eni impleor huius rei: ut Cice. Squaloris plenus ac pulueris: & Teren. Plenꝰ rimarũ sum: & impleor illa re: ut hoc loco: & alibi. Plenãque sagittis thraiciis. & Iuue. Lectica Mathonis Plena ipso. b Ferinę: feras dicĩꝰ: aut q̃ oĩ corpe ferũtᵉ: aut q̃ naturali utũtᵉ libtate: & p desiderio suo ferũtᵉ. c Postq̃ ex. fa. caute i mesticia cibis famẽ exẽpta dicit. i. fugatã nõ ad fluentiã quęsitã Mensęque remote: quia apud maiores. d Mensas apponebãt p discis: unde ẽ. Et mẽsę grata secũdę: duas eni habebãt mẽsas: unã carnis: alterã pomorũ. e Amissos: nõ re uera: sed ut illo tẽpore putabãt. f Exaudire uocatos: aut subaudiamꝰ deos: & quasi cõqueo ẽ q̃ nõ flectãtur precibꝰ aut certe hoc dicit: nõ solum piisse eos: sed nec sepulturã habere: ad quã uocẽt: notumꝰ eni q̃ mortuorũ umbrę ad sepulturã uocabãtur: ut ẽ manesque uocabat Hectoreũ ad tumulũ & ẽ figura ab eo q̃ precedit id qđ sequitur. quia post facta sepulcra manes uocãtur. g Pręcipuę: pręter oẽs quasi piꝰ. h Orõti: p orontis: ut imittis Achilli. i Secũ: ppĩ socios: ut supra. Spẽ uultu simulat. k Finis: uel fabularũ: uel diei: seqtur nãque paulopost Aeneas p noctẽ plurima uoluẽs. Et sciẽdũ ẽ Vir. nõ sp dicere ortũ uel occasũ diei: sed aut intellectui requirere ut hoc loco: aut negociis tpa significare ẽ aũt poetica καλλώπισμα nõ oĩa exprimere: unde Ora. i arte poetica. Nec uerbũ uerbo curabis reddere fidꝰ Interpres: quãuis plerique de trãslatõe gręcitatis hoc afferãt dictũ. Home. sane ista cõtinẽs tpa uniuersa describit. l Quõ iuppiter ęthere sũmo despiciẽs: ęconomiã istã scdm mathesim uidetur ordinasse Virg. Nã Ioue i altitudine sua posito cum uenere significatur q̃ p mulierẽ aliqua felicitas possit euenire: ergo quoniã ęneas i ptẽ regni admittetur a didone p occasionẽ cõiugii idcirco hoc poetice pręmisit: sane & illud aduertẽdũ ẽ: q̃ pitissĩme dixit tristiorẽ uenerẽ fuisse cũ ioue: ex quo significat exitũ uxoris ifelicẽ futurũ. Nã se utiq; Dido ĩteremit: q̃ aũt Mercuriũ facit a Ioue deffluẽtẽ ad occasũ descẽdere. i. ad ima terrarũ: oñdit amicitias quidẽ fore: sed minime diuturno tpe pmanere. Illud ẽt mathematici dicũt Venere in uirgine posita misericordẽ fęminã nasci: atque iõ Virg. fingit i habitu uirginis uenatricis: Venerẽ occurrisse filio: qđ & misericordẽ postea reginã pbauit ęneas: & i uenatõe cũ ea permissꝰ ẽ. m Aethere sũmo: qui sũmꝰ ẽ: & ppriũ ętherei epitheton dedit: qꝫ oĩbꝰ supior ẽ. n Despiciẽs: deorsũ aspiciẽs: sicut suspiciẽs sursũ aspiciẽs. Notãdũ sane q̃ si dispiciẽs dixerĩꝰ diligẽter ĩquirẽs significamꝰ sicut deduco & diuco: nã deduco ẽ psequor: diduco uero diuido. o Veliuolũ: duas res significat & qđ uelis uolatur: ut hoc loco &

qd uelis uolat: ut Ennius naues ueliuolas; qd & ꝓprie dixit & ē ista reciproca trāslatio nauiū & auiū. Legim⁹ eni
Et uelorū pādim⁹ alas: & cōtra d apib⁹. Nare ꝑ estatē liquidā: quū natat⁹ nauiū sit: alę uero auiū. Et sciēdū ē recipro
cas trāslationes & ptis uni⁹. p Iacētis: aut i longū expositas: aut ꝓpriū epitheton ē terrarū: nā cętera elemēta mo
bilia sunt: sola terra stabilis ē: unde & bruta dicitur: aut iacentis īferi⁹ positas; sūt eni omniū infimę elemētorū. q
Latos populos: quū populos numero plurali dicim⁹ urbes significam⁹: quū uero populū uni⁹ multitudinē ciuitatis
itelligim⁹. Sic quid ē sic. i. ut ista cōspiceret. r Et libye defixit lumina regnis: pręconomia. i. dispositio carminis; ui;
tu pabile ei faciat si ex abrupto trāsitū faceret: qd
in nouo fecit. Atque ea diuersa penit⁹ dū pte ge;
ritur: q̄res tñ excusatur uno sermone atque ea: co
dē tpe qd solū ē interpositū: nūc uero bñ trāsiit: q:
inducit Iouē: & de reb⁹ hūanis cogitātē: & africā
respiciētē: ad quā ueiterāt troiani: unde honestus
color ē. Vt ueri⁹ adeat Iouē timēs: ne romana fata
carthagini cōcedat: fęlix eni euēt⁹ sequitur loca q̄
respexerit iuppiter. unde i secūdo ait. Aspice nos;
hoc tātū & alibi: atque oculos rutulorū reiicit ar;
uis. ubi erat futura uictoria. s Tales: de rebus
humanis. t Iactātem pectore curas: nunc sedm
stoicos loquitur: qui deos dicūt humana curare: i
terdū sedm epicureos poetica utēs licentia: unde
illud nec curare deū credis mortalia quequā. u
Tristior: cōpatiuū: ꝓ positiuo posuit: q̄ñ ei tristis
ē uenus: ut nūc tristior diceretur. x Oculos suf;
fusa nitētis: nitidos oculos lachrimis ꝑfusos hñs
& ē figura q̄ fit quotiēs pticipiū pręteriti tēpis a
passiuo iūgim⁹ casū accusatiuū: ut deiect⁹ animū
mesta uultū. dicēdo aūt nitētis expręssit i nimiam
in lachrymis pulchritudinē. sicut & Euryalo La;
chrymęq; decorę. y Aeternis regis ipsis & ful
mine teres: uolūt quidā sup̄fluo regis ad deos te;
ferri: teres ad hoies nesciētes maioris esse ptātis
idē posse circa deos qd circa hoies. z Et fulmine

Littoraque & latos⁹ populos: sic uertice cæli
Constitit &ʳ libye defixit lumina regnis.
Atque illū talesˢ iactātemᵗ pectore curas
Tristiorᵘ & lachrymis oculosˣ suffusa nitentis
Alloquitur uen⁹: o qui res hominūq; deūque
Aeternisʸ regis: imperiis: & fulmineᶻ teres.
Quidᵃ meus æneas inᵇ te committere tantum.
Quidᶜ troesᵈ potuere: quibus tot funera passis
Cunctus obᵉ italiā terrarum clauditur orbis.
Certeᵉ hinc romanos olim uoluētibusᶠ annis
Hinc foreᵍ ductores reuocatoʰ a sanguineⁱ teucri:
Qui mare: qui terras omniᵏ ditione tenerent
pollicitusˡ: quæ te genitorᵐ sententia uertit.
Hocⁿ equidem occasum troiæ: tristisq; ruinas
Solabar fatis contraria fata rependensᵒ.
Nuncᵖ eadem fortuna uiros tot casibus actos
Insequitur: quem das finemᑫ rex magne laborū.
Antenorʳ potuit mediis elapsus achiuis

teres: nō sine cā adiecit teres ē eni fulmē qd tereat: ē qd afflet: ut Fulminis afflauit uētis ē qꝫ pūiat: ut uel pater oipo;
tēs adihat me fulmīe ad umbras. ꝑemptoriu aūt fulminis late patet significatio: & ē qꝫ presagit: ut de cęlo tactas me
mini predicere querc⁹. a Quid me⁹: subaudi fili⁹: ut aiacis oilei: ut añ diximus. b In te: nō cōtra te. alibi ꝓ signifi
cat: ut Benignū accipit i teucros animū. i. ꝓ teucris. c Quid troes potuere: argumētū ab ipossibili: ut alibi: Non ea
uis aio: & ē ualidi⁹ q̄ a uolūtate. plus eni ē nō posse q̄ nolle. d Troes: est noiatiu⁹ tros. & hęc breuiter sciēda regu;
la ē q: oia noia monosyllaba grȩca: q̄ i latinū sermonē trāseūt: tertię tātū sūt decliatōis: & tā latine q̄ grȩce decliari ꝑnt
ut tros trois & troos: Pan panis & panos: ut arcadici dictū panos de more licei. d Ob italiā: ne ad italiā puenirent
toto orbe pellūt. atq in africa sūt: sed si diligēter regras ēt inde pellūt. ait nāq; Hospicio ꝓhibemur arenę. e Certe
hinc romanos: atq hoc nusq legim⁹: sed ꝑ silētiū itelligim⁹: ut supi⁹ de iunone audierat. f Voluētib⁹: uolubilibus
& ē pticipiū ꝓ noie. uoluēs eni q uolunt: uolubilis aūt q uoluit. Anni aūt uoluūt nō uoluūt: ut ē atq; i se sua ꝑ uesti
gia uolui t annus. g Fore futuros eē & ē de uerbis defectiuis. h Reuocato: dicēdo reuocato ostēdit italiā: unde
dardan⁹ fuerat. i A sanguie teucri: teucrū ꝓ dardano posuit. Dardan⁹ eni de italia ꝓfect⁹ ē. Teucer de creta q: so;
lēt poetę noia de ꝑsonis aut ꝓuinciis uicinis usurpare: ut dōit⁹ pollucis habēs Cyllar⁹: quū castor equorū dōitor fue;
rit. Itē Et maib⁹ ꝑgne pect⁹ signata cruētu: ꝓ philomena. Itē didonē dicit sidoniā; quū sit tyria: a loci uicinitate. Itē lo
quar aut syllā nisi: quū Phorci fuerit. Et sciēdū ē iter fabulā & argumētū & historiā hoc iterēē ꝓ fabula ē dicta res
cōtra naturā siue facta siue ñ facta: ut de pasiphae. Argumētū ē q qd sedm naturā dici t siue factū siue ñ factū: ut d
phędera. Historia ē rei uerę descriptio. k Oi ditione: meli⁹ oi q̄ ois. Nā significat oi ptāte: ut significet oi ptāte. i.
pace: legib⁹: bello. l Pollicit⁹: pollicemur spōte: ꝓmittim⁹ rogati. m Quę te genitor sñia uertit: uerecūde agit Ve
n⁹: nec ei cōueniebat ut apte cōtra uxorē ageret apud maritū: unde & similiter ridet iuppiter: Neq; me sñia uertit:
n Hoc: hac re. o Repēdēs: cōpēsās: & ē trāslatio a pecunia q̄ antea pēdebat. p Nūc eadē similis: qlis ab initō fuit
ut ostēdat nec lōgitudinē tpis ꝓdesse troianis. q Finē: ac si diceret ñ regnū reqrim⁹: sed finē laborū. r Antenor po
tuit: ī sine cā Antenoris posuit exēplū: cū multi euaserit troianorū piculū ut Capys q cāpaniā tenuit: Helen⁹ q ma
cedoniā: & alii qui sardiniā sedm Salu. sed ꝓpt hoc ne forte illud occurreret: iure uexari tāquā ꝓditorē patrię. elegit
ergo similē ꝑsonā. Hi ei duo troiā ꝓdidisse dicūt sedm liuiū qd & Virgi. ꝑ trāsitū tāgit ubi ait. Se quoq; pricipibus
ꝑmixtū agnouit achiuis: qd excusat Horatius. dicēs: Ardentem sine fraude troiam hocē sine proditione: quę qui
dem excusatio non uacat. nemo enim excusat nisi rem plenam suspitionis. Sisenna tamen dicit solum Antenorem

prodidisse: quem si uolumus sequi: augemus exemplum: si regnat proditor: cur pius uagatur? Ob hoc autem credītur grecis Antenor patriam prodidisse: quia & legatos qui propter Helenam ueněrāt: suscepit hospitio: & Vlixem in médici habitu cognitū nō ꝓdit. s Illiricos penetrare sinus. Antenor nō illiridū: nō liburniā: sed Venetiā tenuit. Ideo aūt Virg. dicit Illiricos: qđ inde uěit qdā Henet⁹ rex qui Venetiā tenuit. a cui⁹ noie Henetiā dictā postea Venetiā noiauerūt. t Tutus. ideo tut⁹ quia rhetii uindelici ipsi sūt liburni sęuissimi ad modū populi: contra quos miss⁹ ē Drus⁹. Hi aūt ab amazōib⁹ origiue ducūt: ut ēt Ora. dicit. Quib⁹ mos ūde dict⁹ p oē tēp⁹ amazōia securi dextras obarmęt qrerę distuli. hoc ergo nūc ad augmētū ptinet: q tut⁹ & ēt itersęuos populos u Fōtē timaui.

Illiricos[s] penetrare sinus, atq; itima tutus[t]
Regna liburnoꝝ: & fontem[u] superare timaui:
Vnde[x] per ora nouē uasto[y] cū murmure mōtis
It[z] mare ꝓruptū[a]: & pelago premit[b] arua sonāti.
Hic[c] tamē ille urbem pataui; sedesque[d] locauit
Teucroꝝ: & genti[e] nomē dedit: armaque[f] fixit
Troia: nūc placida cōpostus[g] pace quiescit.
Nos[h] tua ꝓgenies: cæli quibus ānuis[i] arcem
Nauibus infanduꝫ[k] amissis unius[l] ob iram
Prodimur[m]: atq; italis longe disiūgimur oris.
Hic[n] pietatis honos[o]: sic[p] nos in sceptra reponis.
Olli[q] subridens[r] hominū sator atq; deoꝝ
Vultu quo cælum tēpestatesq; serenat[s]
Oscula[t] libauit natæ: dehinc talia fatur.
Parce[u] metu cytherea[x]: manēt[y] imota tuoꝝ[z]

amāt poetę rē uni⁹ sermōis circūlocutiōib⁹ dicere: ut ꝓ troia dicāt urbē troianā: ꝓ buthroto arcē buthroti. Sic & mō ꝓ timauo ait fōtē timaui. & paulo post urbē pataui. i. patauiū x Vñ per ora nouē multi septē cō dicūt: q si icerta fides est: fuit⁹ ē numer⁹ ꝓ ifinito. y Vasto cū mur. mon. tāta ui exit in mare: ut ēt resonet uiciu⁹ mōs: & sic dictū est sicut supi⁹. Illi indignātes magno cū murmore mōtis. Circū claustra fremūt. z Mare. amat poeta rē historię carmini suo cōiūgere. Varro ei; dicit hūc fluuiū ab icolis mare noiari. a Prorupty. i. effusum fluēs. & meli⁹ ē ꝓruptū q prerruptū legere. Bñ āt diffiniuit quid est largus fons: solutū mare. Pelago. aquarū abūdātia. b Premit. populatur: uastat. c Hic tñ. hoc ē & in hoc loco difficili. Vrbē pataui. i. patauiū. Patauiū āt dictū est uel a padi uicitate: quasi padauiū: uel ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι. id est a uolādo: qđ captato augurio dicitur cōditū: uel q auē telo petisse dicitur: & eo loco cōdidisse ciuitatē. d Sedesq; lo. ex uotis suis facit inuidiā dicēs id cōcessum Antenori: qđ ipsa desiderat. e Et gēti nomē dedit. hoc ē q ne uictori quidē cōceditur ęnee: quod scim⁹ a Iunone esse pfectū. cōtra quā oblique loquitur ꝓpter cōsideratiōeꝫ mariti. Hi aūt primis tēporibus ab Antenore dicti sunt antenoridę. f Armaq; fixit troia: hoc est secut⁹ est quia solēt omissa militia: siue gladiatura quibuslibet tēplis arma suspēdi: ut Ora. Veranius armis Herculis ad postē fixis. g Cōpostus. syncope est. detraxit enim de medio syllabā: ut. Pocula porgite dextris. h Nos tua ꝓgenies. sic loquitur quasi sit una de troianis; nam aliter sensus nō ꝓcedit. Quod autē dixit: tua ꝓgenies: Exephegesis est: ut. Ast ego quę diuū incedo regina. i Annuis. quia nutu semp ꝓmittit aliqd Iuppiter. k Infandū: pro infandę: ut in sexto. Miserū septena quot annis. Item. Toruumque repēte clamat: pro torue. Et est figura quę fit quotiēs nomē pro aduerbio pōitur. magis autē poetica est in prosa aut rara aut nunquā: tñ hoc loco infandū pōt esse etiā interiectio dolētis. l Vnius. ꝓduxit hic penultimā: m Prodimur. Multa quidē hic sermo significat. Sed modo porro damur. s. ab italia. Et sciendū est omnium auctorē esse consuetudinē res dubię positas in sequētib⁹ explanare: & planius dicere: ut hoc loco. Nam quid est ꝓdimur ostendit dicēs. Atque italis longe disiūgitur oris. n Hic. i. talis: ut. Hunc ego te Euryale aspicio. i. talem. o Honos. cum secūdum artem dicamus: Honor arbor lepor: Plerūque poetę or in os mutāt causa metri. os cum lōga est: or breuis. hoc quidem habet ratio: sed in hoc loco etiam absque metri necessitate honos dixit. Item Salustius pene ubique labos posuit: quem nulla necessitas cogit. Melius tamen est seruire regulę. p Sic nos in sceptra repōis. reponis in sceptra: aut ad impia reseruas. q Sic. hoc est per naufragia: aut certe antiqua est licentia cōmuniū prępositionū. Olli. modo tunc ꝓpter sequentia. Pronomē enim non debet poni cum nomine: sed pro ipso nomine. Nullus enim dicit illi natę: alias tamē olli illi significat: ut. Olli dura quies oculos: & ferreus urget somnus. r Subridēs lętum ostēdit Iouem & talem qualis esse solet quū facit serenū. Poetarū enim est clemētorū habitū dare numinibus ut supra de Neptuno dictū est. s Serenat. hoc uerbū de his est: quę carent prima positiōe. quod fit in his quę in nostra non sunt potestate: ut tono: flumino: pluo. hoc enim nō possum⁹ dicere: nisi forte psona inducatur eius: qui pōt: ut tale aliquid Iuppiter dicat. t Oscula libauit natę. leuiter tetigit. Et sciēdū est osculū religiōis esse suauiū uoluptatis: ut alibi. Sūmaq; p galeā delibās oscula. Et Teren. Othais meū suauiū. u Parce metu: quotiēs in causis arguimur: āte nos purgare debem⁹: & sic ad actiōeꝫ descēdere: q & hoc loco Iuppiter facit. āte ei; obiecta purgat: & sic uēit ad ꝓmissionē: & ē: parce metu: elocutio usualis. i. dimitte metū. quō dicim⁹: parce uerbis: parce iniuriis. x Cytherea oīa ei; q apud grecos ei diphthōgon hñt apud latios in e ꝓductū cōuertūtur κυθέρεια Cytherea: μήδεια Medea Omnia autem quę dicit Iuppiter ad solutionem pertinent antedictorum. Ideo autem nunc dicit: Parce metu: quia superius dixerat Tristior. y Maneut immota. quia dixerat. Quę te genitor sententia uertit: & simul per transitum dogmasticorum ostendit nulla ratione posse fata mutari. z Tuorum: uel Troianorū: uel Romanorum.

a Fata tibi.nõ pp te. Fati enĩ; imobilis rõ est:sed aut uacat tibi:ut q mihi accubãtes in cõuiuiis:aut certe tua sũt tibi fata:nõ tñ pp te. b Cernes urbẽ.aut mœnia lauini:aut romã significat: q:quũ ꝓprietatẽ detrahim⁹:qđ magnũ est si gnificam⁹:ut si dicas.legi oratorẽ:nec addas quẽ:itelligo Ciceronẽ. & ne lõga sit expectatio.adiecit.& ꝓmissa lauini mœnia:aut certe detrahe.& sicut multi & ex ephegesim facis.Cernes urbẽ.i.ꝓmissa lauini mœnia. c Sublimeq; fe.ad si.ce.pp illud celi qb⁹ ãnuis arcẽ. Aeneas ei secũdũ quosdã in inumicũ cecidit fluuiũ: secũdũ Ouidiũ in celũ rapt⁹ est: appellatusq; ẽ Iuppiter Indiges. Magnanimũ:magn⁹ & paru⁹: quoniã mẽsurẽ sũt ad animũ: nõ nisi κατὰ χρηστικῶς adhibetur.

Fata^a tibi:cernes^b urbem & promissa lauini
Mænia: sublimeque^c feres ad sydera cæli
Magnanimũ ceneam neq; me sententia uertit
Hic^d tibi fabor enĩ; quãdo^e hæc te cura remordet
Longius & uoluens fatorꝫ arcana^f monebo
Bellũ; ingens geret italia^g: populosque^h feroces
Contudet: moresque^i uiris: & mænia ponet:
Tertia^k dum latio regnãtem uiderit æstas:
Ternaq; transierint rutulis hiberna subactis.
At^l puer ascanius: cui^m nunc cognomen iulo
Additur: ilus erat dum res stetit ilia regno
Triginta magnos^n uoluẽdis^o mensibus orbes
Imperio explebit: regnũque a^p sede lauini
Transferet: & longam multa ui^q muniet albam:
Hic^r iam tercentum totos^s regnabitur annos
Gente^t sub hectorea: donec^u regina^x sacerdos

d Hic.i.eneas: & ẽ ordo. Hic bellũ ingẽs geret italia. Tibi fabor ei; hoc loco excusat queſtionẽ futura: & quasi Veneri dolẽti q̃ uera sũt dicit:sed aliter loquetur cũctis preſẽtib⁹ diis. Dicet enĩ in decio. Abnuerã bello italiã cõcurrere teucris. e Quãdo siqdẽ:remordet:sollicitat. Teren. Par pari referto:qđ eam mordeat. f Arcana:secreta. ũde & arca & arx dicta qsi res secretę. g Italia:in italia: & detraxit prępositionẽ more suo:sic illo loco. Nõ lybię nõ ante tyro despectus hiarbas.i.in tyro.nã si aduerbialiter uellet dicere:tyri diceret. h Populosq; feroces Cõtũdet. incõgruũ fuerat i cõsolatõe bella prędicere. ob hoc ergo & uictoriã pollicet. i Moresq; uiris & mœnia ponet.histeronproteron in sensu: ãte eni ciuitas: post iura cõdũtur. Leges aũt mores dici nõ dubiũ est. k Tertia dũ latio:rhetoricę:nc breue eẽt si triennũ diceret. Tẽpora diuisit in spẽm:ordo ãt ẽ lõgissim⁹:nã aliter non ꝓcedit. Sublimeque feres ad sydera cęli Magnanimũ ęneã, Tertia dũ latio regnãtẽ uiderit ęstas. l At puer Ascanius,prudẽter exitũ ęneę oñdit:& tacuit dicendo filiũ postea regnaturũ. m Cui nũc cognomẽ iulo addit:secũdũ Catonẽ historię hoc hẽt fides: Aeneã cũ patre ad italia uẽisse:& pp inuasos agros contra Latinũ Turnũq; pugnasse:in quo pręlio periit Latin⁹. Turnũ postea ad mezentiũ cõfugisse.eiusque fretũ auxilio bella renouasse: qbus ęneas Turnusque pariter rapti sũt:migrasse postea in ascaniũ & mezẽtiũ bella:sed eos singulari certamie dimicasse Et occiso mezẽtio ascaniũ Iulum cęptũ uocari a prima barbę lanugine:q̃ ei tpe uictorię nascebať. Sciẽdũ est ãt hũc primũ Ascaniũ dictũ a phrygię flumie ascanio:ut est. Trasque sonãtẽ Ascaniũ. Deinde Ilũ dictũ a rege Ilo:postea Iulũ occiso Nezẽtio:de quib⁹ noib⁹ hoc loco dicit. At puer Ascanius:cui nũc cognomẽ iullo additť Ilus erat. ab hac historia ita discedit Virg.ut aliqb⁹ locis oñdat se nõ pp ignorãtiã:sed p artẽ poeticã hoc fecisse:ut illo loco. Quo magis italia mecũ lętere repta:ecce ἀμφιβολικῶς hoc dixit. Oñdit tñ Anchisem ad Italiã puẽisse. Sic aũt oia cõtra hãc historiã ficta sunt:ut illud ubi dicit ęneã uẽisse Carthaginẽ:cũ eam cõstet.lxx.ãnos ante urbẽ romam cõditam Inter excidium uero Troię & ortum urbis romę ãni inuẽiuntur.cccxl. Cognomẽ Iulo:si ꝓprie loq̃retur agnomen diceret:nõ cognomẽ:sed magis ad familiã respexit:q: ois gẽs iulia inde originẽ duci. Dicim⁹ aũt & nomẽ est mihi Cicero:ut Teren. Accyra est huic nomẽ fabulę:& Cice.ut Salu.Cui nomen obliuiõis cõdiderãt:& Ciceroni.ut cui Remulo cognomẽ erat & Cice.ut Aeneadasq; meo nomẽ de noie fingo. Meli⁹ tñ ẽ datiuo uti. n Magnos orbes Tria sũt genera ãnorũ. Aut ei; lunaris ãn⁹ est.xxx.dierũ. Aut solstitialis.xii.mẽsiũ. Aut secũdũ Tulliũ magn⁹ qui tenet.xii.milia qngẽtos.liiii.ãnos:ut in Hortẽ. Horũ annorũ quos in fastis hẽm⁹ magn⁹.xii.milia qngẽtos.liiii. amplectitur. Hoc ergo loco magnũ dicit cõparatiõe lunaris:& alibi. Interea magnũ sol circũuoluitur annũ. Annus aũt dictus est quasi anus:i.ãnulus: q: se redeat:ut est. Atq; in se sua p uestigia uoluitur ãnus. Vel ἀμφιβολικῶς id est ab innouatiõe. o Voluẽdis.uolubilib⁹:ut supra. p Ab sede lauini trãsferet.uerũ est. Vitãs ei; nouercalẽ insidiã deseruit lauiniũ:& albã lõgã cõdidit dictã ab omine albę porcę reptę:uel situ ciuitatis. q Vi.mõ uirtute:naq; multa significat. r Hic iam preterea. Tercẽtũ:quo.ccc.ãnos dicit:cũ eã quadrigẽtis regnasse cõstet sub albanis regibus:sed cũ pręscriptõe ait.ccc.s.usq; ad ortũ urbis romanę. Ait naq;. Donec regina sacerdos marte grauis: & constat in regno Rõuli:& Numę:& Tulli ostilii:qui euertit albã cẽtũ ãnos:qb⁹ pariter roma & alba regnarũt eẽ cõsũptos. s Totos.i.sine itermissiõe. t Gen.sub hecto.i.troiana.s; debuit dicere ęneia. dixim⁹ sup:⁹ pǫetas noia ex uicio usurpare. u Donec re.sa:historia hoc hẽt. Amuli⁹ & Nũitor fratres fuerũt. Amuli⁹ fratrẽ regno pepulit:& filiũ ei⁹ necauit. Filiã uero Iliã Vestę sacerdotẽ fecit:ut spem sobolis auferetur quã se puiri posse cognouerat. Hãc ut multi dicunt Mars cõpressit:ũde sunt nati Remus: & Romus:quos cũ matre Amulius pręcipitari iussit in Tiberim. Tum ut quidam dicunt Iliam Anio fecit uxorem:ut alii inter quos Ora. Tiberis. Vnde ait Vxorius annis: Pueri uero expositi ad uicinã ripã sũt. Hos faustul⁹ reppit pastor:cuius uxor erat meretrix. Acca Larẽtia:quę susceptos aluit pueros,

Hi postea auũ suũ Nũitorẽ occiso Amlio ĩ regna reuocauerũt: q̃b⁹ dũ cũ auo ãgustũ albę uideret̃ ĩpiũ recesserũt: & captatis auguriis urbẽ cõdiderũt: sed Rem⁹ prior sex uultures uidit: Romu. postea .xii. q̃ res bellũ creauit: i quo extinctus ẽ Rẽus: & a Romi noĩe Romãi appellati. Vt ãt p romo romulus diceret: blãdimẽti gratia factũ ẽ: q gaudet dimĩnutiõe. q ãt a lupa dicũtur aliti: fabulosũ figmẽtũ ẽ ad celãdã auctoris romãi generis turpitudine: nec icõgrue fictũ est: nã & meretrices lupas uocam⁹: ũde & lupanaria. & cõstat hoc aĩal in tutela esse martis: ut alibi. Marti⁹ a stabulis rapuit lupus. x Regina. regis filia. Abusiue ait more poetico: ut alibi. Magnũ regine s; cui miserat⁹ amorẽ. i. regis filię pasiphe.

Marte[y] grauis geminã partu dabit ilia prolem.
Inde lupe fuluo nutricis tegmine lætus
Romulus excipiet[z] gentem: & mauortia condet
Mœnia: romanosque[a] suo de nomine dicet.
His ego nec[b] metas rerum: nec tempora pono.
Imperiũ sine fine dedi: quin[c] aspera[d] iuno
Quæ mare nunc terrasq; metu[e] cælũque fatigat
Consilia[f] in melius referet: mecũque fouebit
Romanos rerũ dominos: gentẽque[g] togatam.
Sic[h] placitum: ueniet lustris[i] labẽtibus ætas
Cũ domus[k] asaraci phthiam: clarasq; mycenas[l]
Seruitio premet: ac uictis dominabitur argis:
Nascetur[m] pulchra[n] troianus[o] origine cæsar[p]:
Imperium[q] oceano: famã qui terminet astris.
Iulius a magno[r] demissum nomen iulo:
Hũc tu olim[s] cælo spoliis[t] oriẽtis honustum[u]
Accipies[x] secura: uocabit hic[y] quoq; uotis.
Aspera[z] tum positis mitescent sæcula bellis.

y Mar. gra. grauida: ut nõ insueta grauis tẽtabũt pabula fętas. Inde: deide fuluo tegmine. i. pelle lupę: qua utebat more pastorũ. Sed hoc multi reprehẽdũt cur tegmĩe usus sit: q gemiratõe refutãtur: uel fallitate fabulę: uel exẽplo Iouis: q capre nutricis suę amalthęę utitur pelle. z Exci. gen. Remo. s. interẽpto. post cui⁹ mortẽ natã cõstat pestilẽtiã: ũde cõsulta oracula dixerũt placãdos eẽ manes fratris extĩcti: ob quã rẽ sella curulis cũ sceptro & corona & cęteris regni ĩsignib⁹ sp iuxta faciẽtẽ aliqd Romulũ põebat: ut pariter impare uideret̃: ũde & Rẽo cũ fratre Quirini⁹ iura dabũt. a Roma. su. de no. di. p̃ire nũ ait romã. s; romanos. Vrbis eni illi⁹ uerũ nomẽ: nẽo uel i sacris enũciat. Denicq; tri. pl. q̃dã ut ait Varro hoc nomẽ ausus enũciare in crucẽ leuat⁹ est. qd̃ nec Iginius quidẽ qui de situ orbis loq̃retur expressit. b Nec metas rerũ nec tẽpora pono. metas ad terras retulit: tẽpora ad ãnos: Lauinio eni & albę finẽ instituit: romãis tribuit ęternitatẽ. c Quin. quietia; min⁹ eni est ẽt nã plenũ est quietiã: ut Quietiã hiberno moliris sidere classe. d Aspa. iu. tollerabili⁹ hoc lup. dicit. e Metu. ut supra. Idmetuẽs terras cęlũq; fatigat: ut alibi cõsũptę in teucros uires cęlique marisq;. f Con. in me. re. quia bello pũico secũdo Iuno placata cœpit Romãis fauere. g Gẽtẽq; togatã. Bñ gẽtẽ: qa & sex⁹ oĩs & cõditio toga utebat̃. sed serui nec colobia nec calceos hẽbãt. Togas ãt ẽt fœminas habuisse cycladũ & recini usus oñdit. Recin⁹ ãt dicit̃ ab eo q post tergũ reiicit̃: qd̃ uulgo mauorte dicit̃. h Sic placitũ. uel fatis: uel mihi. nã impsonale ẽ. i Lustris. q̃nquẽniis: & bñ olympiadib⁹ cõputat tpa: quia nõdũ erat uel Roma uel cõsules. Lustrũ aũt dictũ q post q̃nquẽniũ unaq̃q; ciuitas lustrabat̃. k Dom⁹ assa. i. familia troiana. nam assarac⁹ Capyn genuit: Capis anchisen: Vñ ęneas auctor romãi generis: ex quib⁹ Nũmius: qui achaiã uicit. Phthiã Achillis patriã. l Mycenas. Agamenonis patriã: ut. Agamẽnoiasq; mycenas. m Nasce t. ad id rñdet. Certe hinc romãos: & oĩs poetę intẽtio: ut ĩ qualitate carmis diximus: ad laudẽ tẽdit Augusti: sicut & in sexti catalogo: & in clypei descriptõe. Hęc ãt Iouis allocutio ptim obiecta purgat: ptim aliquid pollicet̃. n Pulchra. allusit pp uenerẽ: ũde & Ven⁹ aurea nũcupatur. o Troian⁹. ac si diceret ẽt cęsar troian⁹ ẽ. p Cęsar. hic qui dict⁹ est Caius Iuli⁹ cęsar. Caius pnomẽ est: Iuli⁹ ab iulo. cęsar uel q cęso matris uẽtre nat⁹ ẽ. uel q auus ei⁹ in africa manu ppria occidit elephãtẽ: qui cęsar dicit̃ pęnorũ ligua. q Impe oce. fa. qui ter. astris. aut ad laudẽ dictũ ẽ: aut certe ẽ secũdũ historiã. Re uera ei; & Britanos qui ĩ oceano sũt uicit: & post mortẽ ei⁹ cũ ludi funebres ab Aug. ei⁹ filio adoptiuo darẽtur: stella medio die uisa ẽ. Vñ est. Ecce dionęi pcessit cęsaris astrũ. r A magno. sicut Alexãder: sicut Põpei⁹. s Olim: nõ futuri ẽ tpis. Cęlo: in cęlũ. t Spoliis oriẽtis. uicto pharnace mithridatis filio: qui re uera fuit i oriẽte: cęterũ ęgypti in qua Ptholemęũ uicit ĩ australi ẽ plaga. u Honustũ. iter honustũ & oneratũ hoc interest q onerat⁹ est qualicũq; pressus põdere. honust⁹ uero cui on⁹ ipsũ honori ẽ: ut si qs hostiũ spolia ferat: s; onerat⁹ aspiratõe; ñ hẽt: quia ab onere uẽit. honust⁹ uero q: ẽt ab honore descẽdit retinz aspiratõez. x Acci. se. q: post mortẽ cęsar meruit arã: fastigiũ: flaminẽ: ut Cice. i philippicis. y Hic quoq; põt itelligi sicut Romul⁹: s; meli⁹ sicut ęneas: de quo supi⁹ ait. Sublimẽq; feres ad sidera cęli Magnaiũ; ęneã. Quoq; ãt sp. ad similitudinẽ põit: ut tu quoq; littorib⁹ nostris: uotis: uel ad uota: uel ĩ uotis uocabit̃. z Aspa tũc. i. cęsare cõsecrato: cũ aug. r̃gnare cępat clauso iã tẽplo pax erit p orbẽ. cõstat ãt tẽpliũ hoc ter eẽ clausũ. primũ regnãte numa. post bellũ pũnicũ scd̃. tertio post bella actiaca q̃ cõfecit Aug. quo tpe pax q̃dẽ fuit q̃tũ ad exteras ptin; gẽtes: s; bella flagrauere ciuilia. qd̃ & ipse p trasitũ tãgit dicẽs. Furor ipi⁹ it⁹. h⁹ aũt apiẽdi uel claudẽdi rõ uaria ẽ. Alii dicũt Rõulo cõtra sabinos pugnãte cũ in eo eẽt ut uinceret̃ calidã aquã ex eodẽ loco erũpisse: q fugauit exercitũ sabiorũ: hic ergo tractũ morẽ ut pugnaturi apirẽt tẽpliũ qd̃ in eo loco fuerat cõstitutũ: quasi ad spẽ auxilii pristini. Alii dicũt tatiũ & rõulũ facto fœdere hoc tẽpliũ edificasse: uñ & ian⁹ ipse duas facies hz: q̃si ut oñdat duoṛ regũ cõitiõez: uel q ad bellũ ituri dẽnt d pace cogitare. ẽ alia melior rõ q ad prœliũ ituri optẽt r̃ uersiõez.

a Cana fides & uesta:subaudierit. Canā aūt fidē dixit:uel φ in causis hoībus inuēitur:uel φ ei albo panno inuoluta manu sacrificatur.per quod ostēditur fidē debere esse secretā. Vñ & Ora. Et albo rara fides colitur uelata pāno. b Vestā uero religione:quia nullū sacrificiū sine igne est:ūde & ipsa & Ianus in oib⁹ sacrificiis inuocātur. Vesta aūt dicta uel ἀπὸ τῆς ἑστίας:ut digāmos sit adiecta:sicut et ueτ:enetus uenetus: uel φ uariis uestita sit reb⁹. Ipsa enim eē dicit̄ terra quā ignē habere nō dubiū est:ut ex ętna. Vulcanoq; datur itelligi. Remo cū fratre Quirin⁹. multi s c itelligere uolūt:ut supra diximus:q̄a post pestilētiā ad placādos fratris manes geminis oib⁹ usus ē Romulus: ūde ē Videntur geminę stare uertice cristę. Sed hoc eē nō

Cana^a fides:& uesta^b remo cum fratre quirinus
Iura dabunt diræ ferro:& cōpagibus^c arctis
Claudentur belli portæ:furor impius^d intus
Sæua^e sedens sup arma:& centū uictus ahenis^f
Post tergū nodis:fremet horridus ore cruento.
Hæc ait & maiæ^g genitū demittit ab alto.
Vt^h terræ:atq; nouæ pateant carthaginis arces
Hospitio teucris:ne^i fati nescia dido
Finibus arceret:uolat ille per aera magnum
Remigio^k alarū:ac lybiæ citus^l astitit oris:
Et iam iussa facit:ponūtque ferocia poeni^m
Corda uolente^n deo:in p̄mis^o regina quietum
Accipit in teucros animū mentēq; benignam.
At pius æneas per^p noctem plurima uoluens:
Vt primū lux alma^q data est exire:locosque^r
Explorare nouos:quas^s uento accesserit oras:
Qui^t teneāt:nā inculta uidet:hoies ne feræ ne

pōt:q̄a iteratio est ātedictorū:aut ordo pręposter⁹: s̄ post dictū cęsarē Romulū repetit. Constat pręterea Iani tēplū patuisse sub Romulo. Alii uolūt p hos Romāos itelligi. Vera tñ hoc hēt ratio Quirinū Augustū esse: Remū uero p Agrippa positū: qui sororē Augusti duxit uxorē: & cū eo pariter bella tractauit:ūde est p̄te alia diis & uētis Agrippa secūdis: nā adulās popul⁹ Roman⁹ Octauiāo tria ei obtulit noia: utrū uellet Quirin⁹: an cęsar: an Augustus uocari. Ille ne unū eligēdo ptem lęret:quę aliud offerre cupiebat:diuerso tēpore oib⁹ usus est. Et primo Quirin⁹ dict⁹ est: & inde cęsar: postea qđ obtinuit August⁹: sicut Sueto. p̄bat: & in Geor. ośdit Virg. Nā cū de Gangaridū uictoria diceret: q iuxta Gangē sūt: quiq; ab Augustu uicti sūt ait. Victorisq; arma Quirini. Vt autē p Agrippa Remū poneret:poetico usus ē more:naq; nomē ex uicinio sūpsit. Hoc ergo dicit:cū cęperit Iulius cęsar cęlū tenere patratis omib⁹ bellis: iura dabūt Augustus & Agrippa. Romulus autē ideo Quirin⁹ dict⁹ ē: uel φ hasta utebat̄:quę sabinorū lingua curis dicit̄. Hasta ei.i.curis:telū lōgū est ūde & securis quasi semicuris. Vel φ gręce κοίρανος rex dicit̄. Constat aūt gręcos fuisse Romanos:uel pp generis nobilitatē. Mars ei; cū sęuit Gradiuus dicit̄:cū trāquillus. Quirin⁹:deniq; in urbe duo ei⁹ tēpla sūt:unū Quirini intra urbē:quasi custodis & tranquilli. aliud in appia uia extra urbē pp portā quasi bellatoris uel Gradiui. Dirę cū aptę sūt. c Cōpagib⁹:ābages:& cōpages antiq tātū dicebāt:posteritas admisit: ut ēt cōpago dicatur:s; tñ q; uari⁹ eē pōt noiatiu⁹ d; ēt dclinatō mutari:queadmodū.nec i istis noibus:arbor arbos:uomer uomis. nā & arboris:& uomeris tātū facit:ergo cōpages cōpagis:quoniā cōpago usurpatū ē:cōpaginis āt nēo peit⁹ dicit. d Fu. impi.in.ut supi⁹ diximus:pp bella ciuilia q̄ gesta sūt cōtra Brutū & Cassiū ab Aug. i philippicis: cōtra sextū Pōpeiū ab Aug. in Sicilia. e Sęua se. sup ar. secūdū antiquā licētiā. Sciēdū tñ hodie in & sub tantū cōes esse prępositiōes: cęterū sup & subter iam accusatiuę sūt:sicut clam: & post:q̄ antea cōes fuerūt:nūc in his mutata natura est. f Ahenis nodis.nō centū uodis:sed cathenis:quas circūlocutiōe significauit:q̄a sūt cathenę nodi plures. g Et mai. gen. Mercuriū:& ē piphrasis. Cice. in libro de deorū natura plures dicit eē Mercurios:sed in deorū ratiōe fabulę sequēdę sūt:nā ueritas ignorat̄. Simul allusit poeta:q̄a p caduceatores.i.internūcios pax solet fieri. h Vt ter. pp illud qđ seq̄t Hospitio p̄hibemur arenę. Pateāt pp illud. Cūctus ob italiā terrarū clauditur orbis. Hospitio.ad hospitiū. i Ne fa. ne.di.nō sui:nā si sciret exitū suū multo magis uetarūt:s; fati uel uoluntatis iouis:sicut Fatis Iunonis iniquę. Aut certe fati Troianorū:q nō spōte s; necessitate ad Africā uenerāt. qđ utiq; ignorabat Dido. Illo eni; tēpore iuadēdarū terrarū cā fuerat nauigatio:ut Salu. meruit:facili tñ mutatiōe sediū. qđ etiā excusant Troiani. Nō nos aut ferro lybicos populare penates. Venimus:ergo hoc agit̄ ut discat Dido eos ad italiā tēdere:quo ergo se iūgit ęneę:sed furoris illud est:nō cōsiliū. nā nec sacerdotib⁹ hęc dicētib⁹ credit. Vñ est. Quid uota furētē:qd delubra iuuāt. k Remi. alar. trāslatio reciproca:ut supra diximus. l Citus. cū ei; alia signa tarde ad ort⁹ suos recurrāt: Mercuri⁹. xviii. dic in ortu suo iuēit̄. m Pęni. ātisthicon ē quasi phęni. n Volēte deo. Mercurio:uel Ioue: o In pri. pręcipue. in teucros:pro teucris:ut supra diximus. p Per no. Dec; ei; p cūctis regē eē sollicitū. q Alma. alma lux dicta:φ alat uniuersa:ūde & alma Ceres:qđ nos alat. Nā physici dicūt oia p diē crescere:quo igit̄ Vir. ait. Exigua tātū gelid⁹ ros nocte repōst s; hoc p miraculo positū ē:ut ēt Pli. setit. r Locos. & locos & loca dicim⁹:cū i nūero singulari loc⁹ tātū dicam⁹. simile ē & ioc⁹:nā & ioca facit & iocos. ut ioca atq; seria cū hūilimis exercerēt:& qua multa ioca solet eē in epistolis:& Tū iuuenes agitare iocos. s Quas uen. ac. or. Diximus sup̄⁹ figurā fieri:cū prępositio d̄tracta noi uerbo copulat: & plerūq; eā suā retinere naturā:plerūq; cōuertere. hoc ergo sciēdū ē φ cū casū suū r̄tin; hysterologia ē:ut hoc loco cū āt mutat figura ē:ut cū ait. Cumarū adlabit̄ oris:oris.n. p oras posuit. plerūq;.n. supfluas poīūt prępositiōes. t Qui teneāt. uirę dubitāt cū oia cernat iculta. Est āt ordo qui tenęāt hoies ne ferę:nā media p parēthesim dicta sunt.

u Exacta.exquisita. x In côuexo nemorû.pçconoia ad cêm ptinés.non enim tenebitur ab aphris:ut naues Ilionei.Côuexo.curuo. Vñ etiã côuexû dicim⁹ cęlû. Sane subandiam⁹ loco ut alibi. Castrorû & cãpi medio.i.spacio. y Sub rupe cauata.pphrasis est speluçe. z Arborib⁹:atq; horrêtib⁹ umbris.umbris arborû. quo Molleque & mõtes: aut certe arborib⁹:& umbris speluçe. a Comitat⁹ Achate: Diximus quçri cur achates ęnçç sit comes. Varia quidem dicitur. Meli⁹ tñ hoc fingit ut tractû nomê sit a gręca etymologia αχοσ enim dicit sollicitudo: quę regû semp est comes. b Bina.si ad utrûq; referas. Bene dixit bina:si ad ęneam tantû:antiquus mos est:ut supra dixim⁹:bina pro duob⁹ ponit:sicut.Et duplices tendês ad sidera palmas. c Lato ferro.i.lati ferri:ut. Pulchra faciat te prole parentê. d Media sese tu.obu.sil.quã gręci ὕλην uocãt.poetę noiant siluã.i.elemêtorû côgeriê:ûde cûcta pcreãtur. Et multi uolût ęneã in horoscopo uirginê habuisse. Bene ergo in media silua uirginis habitu ei Venerê poeta fecit occurrere:ut supra dixim⁹. Venere in uirgine constituta & misericordes pcreãtur fęmię:& uiri per mulieres fęlices sunt futuri:ut pbam⁹ in ęnea. e Virginis os habitûq; gerês.uultû & amictû. Spartanę lacęnę. Sparta ei; ciuitas est Laconię: ubi sunt puellę uenatrices. Redditur autẽ causa cur uirgo sit in siluis. scilicet ppter uenatum. f Threisa. Thracia:& est solutio:nam thressa facit:sicut cressa genus pholoe. Veniunt autê ab eo uerbo quod est cres:thres. Et ut cressa nô faciat:illud est: quia cressa per η scribitur:nec potest recipere solutionê: Thres threissa uero per ει diphthongon:unde & resoluitur. g Fatigat suos. scilicet cursu. h Harpalicę. Hęc est quę patrê suum captum a Getis multitudine collecta liberauit celeritate: quam fęmina potest credi: unde & flumina dicitur celeritate transisse. Multum autem epitheton fluuius eius addidit laudi. i Preuertitur.id est transit; Dicimus autem & pręuertit & pręuertitur noua ratione: nam passiua declinatione utimur in actiua significatione:ut hoc loco. Cum autem actiua declinatio est:pssiuam habet significationem: ut Ille me pręuertit. k Nãque humeris de more: ut ostendatur esse uenatrix. l Habilem.aptum sexui. Vnusquisq; enim habet arcum pro uiribus

Quærere constituit: sociisque exacta[u] referre.
Classem in conuexo[x] nemorû sub rupe[y] cauata
Arboribus[z] clausam circû; atq; horrêtib⁹ umbris
Occulit: ipse uno graditur comitatus[a] achate
Bina[b] manu lato[c] crispans hastilia ferro.
Cui mater media[d] sese tulit obuia silua
Virginis[e] os: habitûq; gerens: & uirginis arma
Spartanæ; uel qualis equos threissa[f] fatigat[g]
Harpalicæ[h]: uolucremq; fuga præuertitur[i] ebrum.
Nãque[k] hûeris de more habilê[l] suspêderat arcû
Venatrix dederatq; comam[m] diffundere uentis
Nuda[n] genu: nodoq; sinus[o] collecta fluentis.
Ac[p] prior heus[q] inquit iuuenes mõstrate mearû
Vidistis siquã hic errantem[r] forte sororû
Succinctam[s] pharetra; & maculosę[t] tegmie lyncis:
Aut spumãtis apri cursum[u] clamore premêtem.
Sic uenus: & ueneris contra sic filius orsus[x].
Nulla tuarû audita mihi: neq;[y] uisa sororû.
O[z] quã te memorê uirgo: nãq; haud tibi uultus
Mortalis: nec uox hominê sonat; o[a] dea certe.
An[b] phœbi soror: an[c] nympharû sanguinis una.
Sis[d] felix nostrûque leues[e] quecûq; laborem.
Et quo[f] sub cælo tandem[g] quibus orbis in oris

suis. m Comam diffundere.ut diffunderetur. Gręca autem figura est.sic alibi. Et argenti magnû dat ferre talentû: unde:da bibere usus obtinuit:quod facere non debemus:ne duo uerba iûgantur:nisi in poemate. n Nuda genu nudum genu habens:ut si dicas:bonus animû:& est gręca figura:sed non ea quã diximus fieri per participiû pręteriti têporis:& casum accusatiuû. Hęc enim per nomê fit:q̃uis ad unam significatione recurrat. o Sinus collecta ut. Oculos suffusa intentis. p Ac prior.paulo post sequitur:inquit. q Heus inquit.heus nunc aduerbiû uocãtis:alias interiectio est dolentis:ut. Heus etiã mêsas côsumimus inquit iulus. r Errantem.uuestigãtem. s Succinctã.instructã. Vel ut alii dicût. In cingulo hītem pharetra:& pellem. t Maculosę lyncis. Lyncus rex Scythię fuit: qui missum a Cerere Triptolemû:ut homib⁹ frumêta mõstraret susceptû hospitio: ut in se gloria tãta migraret: interimere cogitauit.ob quã rem irata Ceres eû côuertit in lyncê ferã:uarii coloris:ut ipse uarię mentis extiterat. & erit noiatiu⁹ hęc lynx:ut Pan Tros:q in genitiuo unã syllaba crescit. u Cur.cla.pre.plerûq; duo diuersa in unum exitû cadût:l; côtraria significêt:ut hoc loco. Vidisti ei; et ad uocê ptin.;qđ et ex ęnee ri sioe colligit. x Orsus.nûc incepit:alias finiuit:ut. Sic Iuppiter orsus. Sed illic pprie posuit:hic usurpatû est:pręteritû ei; pticipiû est. y Au.ne. ui.hic pbat:q:su pi⁹ hoc interrogauerat Ven⁹. z O quã te.q̃ dea sit dubitat:nã deã ee côfidit. Nec uox hoie. sonat Gręca figura ê. a O dea cer.côclusio ê sylogismi:q côstat ex ppositiôe:assûptiôe:& côclusiôe.nã sonet uox:pecuulr⁹ mortalis ê:restat ut dea sit. b An phę.so.i.diana:nã uenatrix ê. Bñ aût inspicit p loco & qualitate habit⁹:pscieçq; c An nym.san.i.generis. d Sis fe.ppicia. Felix ei; dicit & q hêt felicitatê:& q facit eê felicê:ut in Buco.Sis bon⁹ o felixq; tuis. Vñ & côtra Iuno in septimo dicit. Quę potui infelix.i.aduersa Troianis. e Leues.leuê facias:ut. Leuat ipse tridenti. Quęcûque:seu diana:seu nympha. f Et quo sub cęlo:aut sub qua parte cęli. Aut secûdum Epicureos dixit:qui plures uolunt esse cęlos:ut Cicero in hortensio. g Tandem. Hoc loco uacat tandem. Scienda sane multas particulas ad ornatum pertinere tantûmodo: Vt puta enim dum gentium:locorum:terrarum.

h Hominūque locorūque. hypmetrus uersus: unā cī; plus hēt syllabā. qui quoties fit debet sequēs uersus a uocali incipere: ut hoc loco. Itē oia. Mercurio similis uocēque colorēque. Et crinis flauos nisi forte synęrisis fiat in fine. ita caliū collisio: ut est. Nec cura peculi. Hic eni; nō est necesse ut sequēs a uocali uersus incipiat. i Hostia dextra. hostię dicūtur sacrificia quę ab his fiūt: qui in hostē pgūt. Victimę sacrificia quę post uictoriā fiūt. Sed hęc licenter confūdit auctoritas. k Tali me dignor honore. i. sacrificio. & aut uult se pbare non numē: sed uirginē tyriam. aut certe quia Paphię Veneri quę Cypri colitur ture tantū sacrificat ex florib⁹. l Dignor. dignā me iudico: ut. Cōiugio anchisa ueneris dignate supbo. i. digne habite. m Purpureo. aut pulchro: aut rosei coloris. n Suras uincire cothurno. Cothurni sūt calciamēta uenatoria: suras quoq; uincientia: quorū qs utriq; aptus est pedi: ideo & numero usus est singulari. o Punica regna uides. Hic attētū facit ęneā. p Tyrios. nil interest utrū Tyrios an Sidonios dicat. noia enim ut dixim⁹ de uicino mutuātur. q Agenoris urbē: quā fecerūt Agenoridę. Agenor aūt rex Phenicis fuit. sic alibi. Et tandē Euboicis cumarū alabit oris. id est ad cumas quas fecerūt hi qui de Chalcide uenerāt Euboeę ciuitate. r Sed fines libyci. ātedicta dubia eē potuerūt. Nūc apte regionem ońdit dicēdo Libycos fines. Tyrii cī; & alibi esse potuerūt. s Intractabile. insupabile aspū sęuum. t Germanū fugiēs. Hoc loco quasi stupuit ęneas: ūde auditoris auiditati pręscribit. Ven⁹ dicēs lōga; esse iniuriā. i. cām ab eo q sequit id qđ pręcedit: ut supra. Spem uultu simulat. u Longe ambages. i. circuit⁹. x Fastigia. primordia: quia scit lōgam esse historiā Carthaginis: ut Salusti. de Carthagine. Silere melius puto q̈ parū dicere. y Huic cōiūx Sicheus erat. Quotiēs poeta aspa iuenit noia: & in metro non stātia: aut mutat ea: aut de his aliquid mutilat. nam Sicheus Sichābas dict⁹ est. Belus Didonis pater Methres. Carthago a cartaait lectū est: & in historia Pęnorū: & in Liuio. Sane Sicheus: si breuis est p naturā: s; hoc in loco ectasim facit ea licetia quę est in ppriis nominib⁹. licet ei; in quauis nomis parte syllabę mutare naturā. qđ & in appellatiuis euenit: si tamen de ppriis origiuē ducantur. Sicano pręteta sinu: qui uēit a Sicano rege Sicilię. Miserę. datiuus est non aduerbiū. z Omibus auguriis. & secundū Romanos locut⁹ est: qui nil nisi captatis faciebāt auguriis: pręcipue nuptias. Lucanus. Contetique auspice bruto. Iuuenalis. Venit cum signatoribus auspex.

Iactemur doceas: ignari hominūque[b] locorūq;
Erramus uento huc uastis & fluctibus acti:
Multa tibi ante aras nostra cadet hostia[i] dextra.
Tum uenus haud eqdē tali[k] me dignor[l] honore.
Virginibus tyriis mos est gestare pharetram:
Purpureoque[m] alte suras[n] uincire cothurno.
Punica[o] regna uides, tyrios[p] & agenoris[q] urbem:
Sed[r] fines libyci genus intractabile[s] belllo.
Imperium dido tyria regit urbe profecta
Germanum[t] fugiens: lōga est iniuria: longe
Ambages[u]: sed sūma sequar fastigia[x] rerum.
Huic[y] coniunx sicheus erat ditissimus agri.
Phœnicū: & magno miseræ dilectus amore:
Cui pater intactā dederat: primisque iugarat
Omibus[z]. sed regna tyri[a] germanus habebat
Pygmalion scelere[b] ante alios immanior omēs:
Quos[c] inter medius uenit furor: ille[d] sichæum
Impius ante aras atq; auri cæcus amore
Clam ferro incautū superat securus[e] amorū
Germanæ: factūque diu celauit: & ægram[f]
Multa[g] malus simulās uana spe lusit amantem:
Ipsa sed in[h] somnis inhumati uenit imago
Cōiugis ora modis attollens pallida miris:
Crudelis[i] aras: traiectaque pectora ferro
Nudauit[k]: cæcūque domus scelus omē retexit[l].
Tum[m] celerare fugam: patriaq; excedere suadet[n]:
Auxiliūque uiæ ueteres tellure recludit

a Tyri. aduerbium est. b Scelere ante alias insaniocomnes. c Quos inter medius uenit furor. Iunge totum: nam aliter non pcedit: si segreges: quos inter medius uenit furor: cum ipse dicat. Licet simulatas fuisse: tamē amicitias simul nāque sacrificabat. ac si diceret scelerātior Atreo: & Tyeste: uel Etecle: & Polynice. d Ille sicheum. Si hoc loco secidu; naturā posuit. Impius ante aras pbauit impiū: quia ante aras. e Securus amorū Germanę: aut contēnens amorē sororis: ut. Securi pelagi atque mei. i. cōtēptores. Aut certe secur⁹ erat de amore germanę circa maritū nimio: ob quē se post mortē Sichēi interimere posse crędebatur. nec ei; sequit ut occiso Sicheo ipse statim potiretur auri: nisi et Dido piret. Amores aūt plur. li numero ad uoluptatē ptinēt: ut. Securus amorū. qui iuuenē sibi semp erāt. singulari ēt ad religionē. f Aegrā. męstā: anxiā. g Mul. ma. si. ua. spe lu. ama. atqui legim⁹: Quis fallere possit amātē: sed hic nimia pygmaliōis ońdit malitia: q etiā amātē fefellit. Vana spe. quia dicebat eū mox reuerti. Lusit decepit. h In sōnis. si ab eo qđ ē somniū: synęresis ē: ut peculi p peculii. Si aūt de sōno uēit in sōnis. i. dū sōnos capet. i Crudelis aras. epitheton hoc de causa est: nā arę pię sūt. k Nudauit. indicauit. Vnde cōtra in sexto habemus. Et mulieradira tegērē. Quid ei; tegere; oi pte trūcar⁹. l Retexit. Ecce hic plani⁹ qđ sit nudauit ońdit. m Tū celerare fugā: celerī abire. Vń dicim⁹. Cursū celero. n Suadet. sed; naturā duę sūt syllabę: s; multi trisyllabū putāt: qđ ēt si inueniatur solutio dicēda est: quō dicimus ęneęa; & ahena. hęc autem solum huiusmodi uerbum in latino inuenitur.

o Tesauros. Hoc nomē enim nō habet: sicut Atlas: bigas: abas pallas: licet in obliquis casibus inueniantur: sicut nec formosus: quia deriuatiuū est a forma: ut a specie speciosus: ab odio odiosus: ab genere generosus: uel a scelere scelestus. p Igno. ar. pon. & au. aut qđ ignerabat Dido: aut certe ad magnitudinē ptin: i. tantū quātū nullus unquā nosse potuit. q His cōmota: supradictis oib⁹. Cōueniūt qb⁹ aut odiū crudele tyrāni. Aut met⁹ acer erat: oderat lęsi: metuebāt lędēdi. hoc ē q timebāt ne lęderēt. Vñ ē illđ in qrto. F: quos sidonia uix urbe reuelli: q a nō uolūtate: s; aut odio aut timore cōuenerāt. r Odiū cru. ty. nā in tyrānū odiū iustū est. i. crudelis tyrāni. Et ē figura hypallage. s

Thesauros ignotū argēti pōdus: & auri.
His cōmota fugam dido sociosque parabat.
Cōueniūt: quibus aut odium crudele tyranni:
Aut metus acer erat: naues quæ forte paratæ
Corripiūt oneråtque auro: portåtur auari
Pygmalionis opes pelago dux fœmina facti:
Deuenere locos: ubi nunc ingentia cernes
Mœnia surgētēque nouæ carthaginis arcem:
Mercatique solum facti de nomine byrsam
Taurino quantū possent circūdare tergo.
Sed uos qui tādem: quibus aut uenistis ab oris:
Quo ue tenetis iter: quærentī talibus ille
Suspirans: imoq; trahens a pectore uocem:
O dea si prima repetens ab origine pergam:
Et uacet annales nostrorū audire laborū:
Ante diem clauso cōponet uesper olympo.
Nos troia antiqua si uestras forte per aures
Troiæ nomē iit diuersa per æquora uectos
Forte sua lybicis tēpestas appulit oris.
Sum pius æneas: raptos qui ex hoste penates
Classe ueho mecū: fama super æthera notus.
Italiam quæro: patriam: & genus ab ioue sūmo:
Bis denis phrigium conscendi nauibus æquor

Por. aua. Py. op. pe. quas pygmalion iā suas putabat. Vñ est i quarto. Vltra urri. Q ne ei; maior ausi pęna quā pecuniā pp quā dłiqrat pderet: remoue hoc ē falsū. Vltra urri. Sciēdū at q dā tāgit historiā. Moris enī; erat ut de pecūia publica phęnices misso a rege auro de pegrinis frumēta cōmercent Dido āt a pygmaliōe ad hūc usū patas naues abstulerat: quā cū fugiētē a fratre missi seqrētur illa aurū pręcipitauit in maria: qua re uisa sequētes reuersi sūt. t Deue. lo. ad min⁹ est. u Surgēte: eris gente se: ut. Surgētē in cornua ceruū. x No. cart. Carthago eī; ē ligua pęnorū noua ciuitas: ut docet Liui. y Mer. so. fa. de no. byr. appulsa ad libyā dido: cū ab hiarba pellere ī-pessit calide ut uederet tātū terrę: q tū possit corīū bouis tenere. qđ cū ille pmisisset corium in tenuissimas corrigias sectum tetendit: occupauitq; stadia. xxii. quā re breuiter tangit Vir. dicēdo de noie. Et ñ tegere s; circūdare. z Facti de no. de cāę qualitate. a Tergo. p tergore b S; uos q tan. uacat hoc loco tādē. & ē naturalis interrogatio: q estis: ūde: uel quo. Sicut ipse i. viii. hic; mutato ordie. c Quo ue te. inqt. & q genus: ūde domo: Imoq; trahēs a pectore uocē: dest dixit & quotiēs lōge rñd, parēthesis ē. quotiēs nusquā eclipsis dicitur: ut hoc loco. d O dea. pseuerat in opiniōe sua: ita tñ ut illi⁹ oratiōi aliqñ cōcedat. uñ paulo post ait. Si uestras forte p aures Troię nomē Aut certe illd est qđ supi⁹ dixerat. An nympharū sāguis una quę uō oia fuit: nā & moriūtur scdm Aristo. ut Fauni: uel panes. e Ab ori. a raptu Helenę. f Pergā. pseuerē: hoc est uniuersa dicā. g Annales. iter ānales & historiā hoc iñest. historia ē eorū tēporū q uidim⁹ uel uidere potuim⁹: dicta απο του ιστορειν. i. uidere. Annales uero sūt eorū annorū & tēporū: q ętas nostra nō nouit. Vñ Liuius ex aīalib⁹ & historia cōstat. Hęc tñ cōfūdūtur licēter: ut hoc loco historiā inqt ānalos: h Clauso. more poetico inqt. nā poetę dicūt cęlū p noctē claudi: & apiri die. Vñ ēt. Porta tonat cęli: & cōsidūt tectis biparētib⁹. i Cōpōet. finiet: ut. Oblato gaudēs cōpōi fędere bellū. k Vesp. pprie ē stella. cū aūt uespi dicim⁹ aduerbiū tpis ē. Et ē sciēdū q oia noia q̄ de gręcis in os exeūtib⁹ ad nos trāseūt apud nos aut in us tatū exeunt: ut delos delus. aut in er: ut agros ager. aut in utrāq;: ut euādros euādrus euāder. l Troia ātiqua. nobili: uenerabili more suo. alibi. Terra āntiqua. i. nobilis. nec ei; poterat esse noua. Itē tēpla dei saxo uenerabar structa uetusto. m Forte sua. casu suo. i. quo solet. Forte āt nomē est a nōiatiuo fors: ut Terē. Fors fuat pol. Libycis: nā scimꝰ andriaut eni; sed fines libyci. n Appu. oris. figura supradicta ē: ut datiuus p accusatiuo cū ad ponat. n Sū pius ęneas. nō ē hoc loco arrogātia: s; indiciū. nā sciētib⁹ aliqd de se dicere arrogātię ē: ignotis indiciū. aut certe heroū secut⁹ ē morē: q b⁹ quā mētiri turpe fuerat tā uera reticere. Denīq; Vlixes in Home. ait suā famā usq; ad cęlū uenisse: Vñ & iste, Fama sup ęthera not⁹. p Hos. pe. optia elocutio ē: plusq; significat de pluralitate ad singularitatē trāsitur: ut. Venor multis canib⁹: & multa cāe: ut Ora. Aut trudit hic acris: & hinc multa cāe apros i obstātis plagas. q Ita. quę. hoc loco distinguēdu; est. Nam si iūxeris patriā: non pcedit. Patria enim. i. ciuitas in puincia esse pōt: nō tñ ut ipsa puincia patria sit. Lic; in Salus. lectū sit Hispaniā sibi antiquā patriā esse: sed illic ad laudē ptinet: nō ad ueritate. Tria ergo dicit: puinciam quęro: hoc est Italiam. Patriam: hoc est Corythū Tuscię ciuitatē: ūde Dardanus fuit. Gen⁹ ab Ioue sūmo: ideo quia ex Electra & Ioue Dardanus: Iasiusque nati sunt. qui Dardanus auctor est Troię. Et bene ad tria interrogata rñdet qui eēt: ūde ueiret: quo tēderet. r Phri. equo. i. hellespotū. s Cōscēdi: bñ cōscēdi sed, phisicos: qui dicūt terrā inferiorē eē aqua: q a omne qđ cōtinet supra illud est qđ cōtinet: Vnde est. Humileq; uidem⁹ Italiā.

Matre dea monſtrãte uiam data fata ſecutus.
Vix ſeptem cõuulſæ undis euroque ſupſunt.
Ipſe ignotus: egens libyæ deſerta peragro
Europa; atque aſia pulſus: nec plura querentem
paſſa uenus medio ſic interfata dolore eſt.
Quiſq; es (haud credo iniuſus cæleſtib⁹ auras
Vitales carpis) tyriam qui adueneris urbem.
Perge mõ: atq; hinc te reginæ ad limina ꝑfer:
Namque tibi reduces ſocios: claſſemq; relatam
Nuncio: & in tutum uerſis aquilonibus actam:
Ni fruſtra augurium uani docuere parentes.
Aſpice biſſenos lætãtes agmine cygnos:
Aetherea quos lapſa plaga iouis ales aperto
Turbabat cælo: nunc terras ordine longo
Aut capere: aut captas iam deſpectare uidẽtur:
Vt reduces illi ludunt ſtridentibus alis:
Et cinxere cœtu polum: cantuſque dedere:
Haud aliter puppeſq; tuæ: pubeſque tuorum
Aut portum tenet: aut pleno ſubit hoſtia uelo:
Perge modo: & qua te ducit uia dirige greſſum.

t Matre dea mõſtrãte uiã. Hoc loco per trãſitũ tangit hiſtoriã: quã per legẽ artis poeticę apte non põt ponere. Nam Varro in ſecũdo rerũ diuinarũ dicit: Ex quo de Troia egreſſus eſt Aeneas: Veneris cum per diem quotidie ſtellã uidiſſe donec ad agrũ Laurentũ ueiret: in quo eam non uidit ulterius: quare cognouit terras eſſe fatales. Vnde Virg. hoc loco. Matre dea mõſtrãte uiã. Item nuſquã abero: & tutũ patrio te limine ſiſtã: &. Iamque iugis ſũmę ſurgebat lucifer idę. Quod aũt diximus cũ poetica arte ꝓhiberi ne apte ponat hiſtorias certũ eſt. Luca. Namque ideo eſſe nõ meruit in numero poetarũ: quia uidetur cõpoſuiſſe hiſtoriã: nõ poema. u Data fata. ſ. a Ioue. x Cõuulſę: aut cõuulſę undis: euroque: aut ſupſũt undis: euroque cõuulſę aut ideo quia dixit ſupra. Laxis laterũ cõpagibus. y Ignot⁹: deeſt quaſi. nam cõtrariũ eſt quod dixit Fama ſup ęthera notus. Facit hoc frequẽter Vir. ut hãc particulã ſubtrahat ut. Medias inter cędas exultat amazon. Nã Volſca fuit. Peragro: per hũc accentũ: nam a longa quidẽ eſt: ſed nõ ſolida poſitiõe: mutata eiꝫ & liquida quotiẽs ponũtur metrũ iuuãt: nõ accentũ. z Europa atque Aſia pulſus: Aut orbẽ in treſ parteſ diuiſit: & abſolutũ eſt. Aut ſi Europã tantũ & Aſiã intelligim⁹: inuidioſe locutus eſt: nt ſupra Venus ait. Cũctus ob italiã terrarũ clauditur orbis: quaſi cum indignatiõe dicat. per troiam aſia careo: per italia europa. Deniq; nõ paſſa Ven⁹ interrupit quęrelas. Dolore eſt: aut narrãtis Aeneę: aut certe ſuo dolore. Aequũ enim eſt malis filii etiã ipſam moueri. a Quiſq; es: plera que per cõceſſiõnẽ ſic tradit poeta: ut argumẽtũ faciat: ut hoc loco audierat. Venus. Sum pius ęneas fama ſup ęthera notus. Dicit tñ quiſq; es. hoc eſt etiã ſi hęc in te nõ ſint. hinc tñ cõſtat te eſſe felicẽ: ꝙ ueniſti Carthaginẽ. Item in ſecũdo. Quiſq; es in amiſſos: hic iam obliuiſcere graios: hoc eſt qualibet ratiõe cõtra nos bella ſuſcepis. b Haud credo inuiſus cęleſtibus: Liptotes figura per cõtrariũ ſignificãs. i. credo te eſſe cariſſimũ ſupis: ut ſupra. Mihi iuſſa capeſſere fas eſt. Cęleſtib⁹ aũt ſecũduꝫ Pythagorã: & pręcipue Platonẽ dixit. Qui cõfirmãt uiuos eſſe ſupis caros: mortuos uero inferis. Vñ & Virg. de pallãte. Et nil iam de cęleſtib⁹ ullis debẽtẽ. Itẽ ecõtra Vos o mihi manes eſte boni: quoniã ſupis auerſa uolũtas. c Auras uitales carpis: qb⁹ uiuim⁹. Nil eſt eiꝫ aliud uita niſi reciproc⁹ ſpũs. Vñ Iuppiter. Quo cõſtãt oia uocat ζευσ ἀπὸ τησ ζώησ. id ęſt uita. Carpis: accipis: ut. Et placidã carpebãt mẽbra quietẽ. d Tyriam. Carthaginẽ a colonis. Adueneris urbem: hiſterologia: ut ſupra. e Perge modo tantũmodo. hoc eſt. hęc tibi ſola ſit cura: nam liberatę ſũt naues. Perfer: impatiu⁹ modus eſt: ut. Fer cineres amarilli foras. f Reduces. ꝓprie reduces dicũtur qui picula euadũt: ſic infra. Vt reduces illi ludũt. ſ. poſt piculũ illatũ ab aquila. g Verſis aquilonib⁹: quia poſtq̃ ad Africã iter uerterũt: aduerſus ante aquilo cępit eſſe ꝓſpior. h Ni fruſtra auguriũ uani docuere parẽtes. Hoc ad cõfirmãdũ errorẽ ęneę dixit: ne diuinãdo dea eſſe crederet. Qđ aũt dicit uani parẽtes: aut hypallage eſt. i. uanũ auguriũ: ut. Dare claſſib⁹ auſtros: &. Ibãt obſcuri ſola ſub nocte: pro ipſi ſoli per obſcurã noctẽ. Aut certe uani parẽtes: qui res falſas & inanes docẽt. Et p hoc pleriq; decipe oſtendit auguria. Multi uolũt ad nimiũ hoc amorẽ parẽtũ referri: qui teneritati affecti ẽt ſupflua docẽt liberos. i Biſſenos cygnos: cygnos nauibus comparat. Aquilam tempeſtati. In auguriis autẽ conſiderandę ſunt: non ſolum aues: ſed etiam uolatus: ut in prepetibus: & cantus: ut in oſcinibus: quia nec omnes: nec omnibus dant auguria: ut columbę non niſi regibus dant: quia nũquam ſingulę uolant: ſicut rex nunquã ſolus incedit. Vnde in ſexto. Maternas agnouit aues per trãſitũ oſtẽdit regis auguriũ. Item cygni nullis dant niſi nautis. Sicut lectũ eſt in ορνιτογονια cygnus in auguriis nautis gratiſſim⁹ ales. Hunc optant ſemp: quia nũquã mergitur undis. k Lętãtes: poſt piculũ. l Agmine: uolatu ipetu. Agmẽ aũt apud Vir. eſt cuiuſlibꝫ rei ipet⁹: ut. Illi agmie certo. Vt uocat agmia ſęua ſororũ. m Iouis aues aquilaeq; in tutela iouis eſt: q̃a dicit dimicãti ei cõtra gigãtes fulmia miniſtraſſe. qđ iõ fingit: q̃a p naturã nimii ẽ caloris: adeout & oua qb⁹ ſupſedet poſſit coquere: niſi admoueat gagaten lapidẽ frigidiſſimũ: ut teſtat Luca. Fęta tepefacta ſub alite ſaxa. n Capere: eligere: ut. Ante locũ capies oculis. o Stridentibus: ſignũ augurii ẽ. p Cętu: Dicit Pli. in naturali hiſtoria oẽs aues colli lõgioris: aut retro ordine uolare: ut põdus capitis precedẽtis cauda ſuſtẽtet: unde & pria pleriq; deficiẽs relicto loco icipit eẽ poſtrẽa: aut in cętu ſe oẽs iuicẽ ſuſtinere. hoc ãt uolatu imitãtur litteras quaſdã in Luca. Et turbata ꝑit diſpſis littera pẽnis. Cãtuſq; dedere: alluſit ad nautas. r Puppiſq; tuę: tropus ſynecdoche a pte totũ ſignificat. Teren. O lepidũ caput. i. olepid⁹ hõ. s Hoſtia. ꝓprię hoſtia dicitur ęuar⁹ fluuiorũ

Sed modus abusus est: quia plerique hostia ipsa pro portu sunt. t Auertēs se subaudi. hoc est cū auerteretur: ut. Tum prora auertit. u Rosea. i. pulchra. x Ambrosieq; co. aut deorū unguēto oblitę: hoc est ambrosia: aut certe abusiue dixit diuinę comę. y Spirauere: exhalauere. z Vestis de. quia dixit supra. Sinus collecta fluētis. a Vera. Bñ uera de qua dubitabat. b Ille ubi ma. agno. nō matrē cognoscit: nā dea esse sup^ dixerat. c Fugiētē: celeriter abscedētem. d Quid natū totiēs: sępe & aut κατὰ τὸ σιωπώμενον intelligim^ cē delusū: aut certe secūdū ipsū Virgi. qui ait in secūdo. Cū mihi se nō ante oculis tam clara uidēdā obtulit. Multi tñ uolūt in hoc ipso loco sępe cū esse deceptū: ut in habitu: interrogatiōe: rñsiōe: in auguriis. e Tu quoq;. sicut Iuno: cęteriq; dei: qui troianis inimici sūt. f Cur dextrę iun. dex. Maiorū enim hec fuerat salutatio cuius rei τὸ αἴτιον. id est cām Varro Callimacū secut^ exposuit: asserēs oēm eorū honorē dexterarū cōstituisse uirtute: ob quā rem hac se uenerabātur corpis parte. g Veras audire & reddere uoces. Sunt multę reciprocę locutiōes: ut hoc loco. Sūt multę un^ ptis utrique sufficiētes: ut tenemur amicitiis. Ridiculū eī si addas mutuis: cum amicitiis utrūq; significet: sicut Fronto testat. Item sūt elocutiōes: quarū una pars plena est. quę si cōuertātur habēt aliquid supfluū: ut in Salu. In tugurio mulieris ancillę. bene addidit ancillę. At si dicas. In tugurio ancillę mulieris erit supfluū mulieris. ancilla enim & conditionē ostēdit & sexus. Item res erat pretorib^: nota solis hoc sufficerat. Male ergo addidit Ignorabat a cęteris: quod si cōuertas: nil supfluū inuēit. h Talibus incusat: redarguit. Incusare ppie est superiorem arguere: ut in Teren. pater ad filiū. Quid me icusas Clithipho. Accusare uero uel patrē uel inferiorē: ut in eodē ad maritū uxor. Me miserā. quę nunc quā ob cām accuser nescio: & hoc pprietas est: licet usus ista male corrūpat. Sciendū tñ est Teren. pp solā pprietatē oibus comicis esse prępositum: quib^ est q̃tum ad cętera spectat inferior. i At uenus. ordo est ad Venus dea. Obscuro aere. i. nebula: cuius diffinitio est. k Circūfudit. figura temesis est: cū secto uno sermōe aliquid interponimus: ut alibi. Septē subiecta trioni. sed hoc tollerabilius est in sermōe cōposito: cęterū in simplici nimis est aspum: quod tñ faciebat antiqtas: ut. Saxo cere cōminuit brumet. l Et ueniēdi poscere cās. s. ne sępe narrādo crebrū patiat dolorē: ūde meli^ ad ęnicā refert. Medio sic interfata dolore. m Ipsa paphū. ciuitatē cypri. Sublimis. diuio incessu. n Lęta. Ecce Veneris pprium epitheton. o Sabęo: arabico. Arabię tres sunt: inferior: petrodes: eudęmon: in qua populi Sabęi: apud quos nascitur thus: Dicti aūt Sabei ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. i. uenerari: quod deos per ipsorū thura ueneramur. p Thure ca. arę: sertisque recētib^ halāt. Ecce sicut supra ūde dixit. Haud eqdē tali me dignor honore. q aūt dicit recētib^: laus est loci: q sempflore uestitur. Sertis: sertū & serta cū nihil adicitur dicim^: ut hoc loco. Item alibi expressi^. Serta pcul capiti tātū delapsa iacebāt. Si aūt sertos dixero flores addo. Si sertas: addo coronas: ut Luca. Accipiūt sertas nardo florēte coronas. Hoc in multis noib^ obseruādū est: ut gen^ ex adiectiōe formet: qua detracta in neutrū cadat necesse est: ut piscinalis loc^: piscinalis cella: piscinale sagitari^ mulus: saginaria mula: saginariū. q Corri. uiā. officiū eūdi celeriter arripuerūt. ueq; ei; uia corripit. r Qui plurim^. i. lōg^: ut. Et cui pluria ceruix. Itē Cū se nux pluria. i. amigdala longa: nāq; est. s Aspectat. rei insensibili dat sensū: Vñ est illud i quarto de Atlāte. Itē Salu. Lycię Pisidięq; agros despectātem. t Mirat molē ęneas. hoc ad ipsū refert. u Magalia quondā. hoc ad pœnū. Nō eī; hoc nouit ęneas. Magalia uero antistichon est: nā debuit dicere magaria: quia magar nō magal pœnorū lingua uillā significat. x Instant ardentes tyrii. multū festinātes. Alii ingeniosi intelligūt: nam per contrariū sequem. id est sine igni ingenio casentiqa dicimus. Vnde & a greco uenit catus. id est ingeniosus ἀπὸ τοῦ ὑπνοῦν. y Ducere muros. edificare. z Molirique arcem: molibus factis extollere. a Optare. eligere: ut. Tuus o regina quid optes explerare labor. b Tecto: ad tectum. tota figura. c Sulco. fossa. Ciuitas enim nō dom^ circūdat sulco: ut alibi. Aut an uel tenuitęm cōmittere sulco. d Legunt. eligunt. e Portus effodiunt. id est cothona faciūt. f Alta theatri fūdamēta:

Dixit: & auertens [t] rosea [u] ceruice refulsit:
Ambrosiæque [x] comæ diuinū uertice odorem
Spirauere [y]: pedes uestis [z] defluxit ad imos:
Et [a] uera incessu patuit dea: ille [b] ubi matrem
Agnouit: tali fugiētem [c] est uoce secutus.
Quid [d] natum totiens crudelis tu [e] quoq; falsis
Ludis imaginibus: cur [f] dextræ iūgere dextram
Non datur: ac ueras [g] audire & reddere uoces:
Talibus [h] incusat: gressūque ad mœnia tendit.
At [i] uenus obscuro gradiētis aere sepsit:
Et multo nebulæ circū [k] dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos: neu quis cōtingere posset:
Moliri ue morā: & ueniēdi [l] exquirere causas.
Ipsa [m] paphū sublimis abit: sedesq; reuisit
Læta [n] suas: ubi tēplum illi: centūque sabæo [o]
Thure [p] calent aræ: sertisq; recentibus halant.
Corripuere [q] uiam interea: qua semita mōstrat.
Iāque ascēdebāt collem. qui plurimus [r] urbi
Imminet: aduersasq; aspectat [s] desuper arces:
Miratur [t] molē æneas magalia [u] quondam:
Miratur portas: strepitūq;: & strata uiarum:
Instant [x] ardentes tyrii: pars ducere [y] muros:
Mollirique [z] arcem: & manibus subuoluere saxa
Pars optare [a] locū tecto [b]: & cōcludere sulco [c].

hinc futura magnitudo cognoscitur. g Qualis apes: tertię declinatiõis genitiu⁹ pluralis: & in ium: & in um exit sed tñ pro nostro arbitrio cũ nominatiuus fuerit in n & s terminatus: ut amãs: & amãtiũ: & amãtũ dicim⁹. Cũ aũt nominatiuus singularis fuerit terminatus in er & in ur tantũ: in um exit: ut pater patrũ: murmur murmurũ. Reliqua uero nõia auctoritate firmam⁹: ut apis apum uel apium. h Aestate noua. Bene noua: quia adulta: & pręceps secũdum Salu. i Florea: pro florida: ut. Nemora inter frondea turbã. Rura gręce ἀπὸ ὄρος dicitur: aphęresis ergo sermonẽ facit latinũ. k Exercet. fatigat: ut: Nate iliacis exercite fatis. hoc aũt participiũ ab exercitu. i. militũ multitudine declinatiõe discernim⁹. nã illud nomẽ quartę participiũ secundę declinationis est: ut usus: huius usus: uel usi. passus: huius passus. uel passi. aditus: huius aditus uel aditi. l Sub sole. in sole: ut. Nãque sub ingẽti lustrat dũ singula tẽplo. m Cum gentis fętus. ad laudẽ apum hoc ptinet. quod in quarto Geor. melius intelligitur. n Liquẽtia. defęcata sine sordibus: nec tãtum dulcia q̃tum & liquida. i. pura: nam dura mella cõstat esse meliora. o Stipãt. densant: trãslatio a nauibus: in quib⁹ stupa interpõit̃ uasis quã stipã dicũt. p Distẽdũt. implẽtur. Et denso distẽdere pingui. q Nectare. melle abusus est pp suauitatis similitudinẽ. r Cellas. & hic abusus est: ut. Fauorũ cauernas cellas uocaret. Traxit aũt a reponẽdi similitudine: uel a celãdo: ũde cellã appellauerũt. s Agmine. nũc impetu. t Ignauũ. inutile: non aptũ industrię: nã industrios gnauos dicim⁹. Fucos: secũdũ Pli. apum multa sũt genera. Proprie tñ apes uocãt ortę de bob⁹: fuci de equis: crabrones de mulis: uespę de asinis. Fuc⁹ at ẽ secũdm Aemilium Macrũ maior ape: crabrone minor. u Pecus. pecus dicim⁹ omne quod hũana lingua & effigie caret. Vñ Ora. Omne cũ Proteus pec⁹ egit x Pręsepib⁹. alucariis: & est trãslatio: quę fit quotiens uel dest uerborũ ꝓprietas: uel uitat iteratio y Feruet. cũ celebrat̃: ut cõtra friget cũ cessat dicimus: ut Teren. Nimirũ hic hoĩes frigent. z Fragrãtia. Quotiẽs incẽdiũ significãt: ꝙ flatu aliter uel a flãma per r dicimus: quotiẽs odor: quĩ fracta specie maior est: per r dicim⁹. Sciendũ sane nil in hac uacare cõparatiõe: nã pęnorũ operi apũ labor: custodię limorũ fucorũ cõparat̃ expulsio. a O fortu. q iã faciũt qđ ipse desiderat. b Fasti. nũc opis sũmitates. Alibi ima significat: ut. Forsitan & scrobib⁹ quę sint fastigia quęras c Suspicit. miratur: ut e cõtrario despicit cõtẽnit significat: uel suspicit alta aspicit: ut alibi. Hanc primũ suspice rupem. d Mirabile dictu. ob hoc quod sequitur: qui mixt⁹ cũctis latebat. e Per medios. figura est: nã planũ fuerat: mediis se infert. f Neq; cernitur ulli. id est ab ullo. & est gręcũ: ut Ora. Scriberis uario. i. scribet te Varius. g Lucus. ubicũq; Virg. lucũ põit: sequitur etiã cõsecratio: ut. Luco tũ forte parẽtis Pilumni Turnus sacrata ualle sedebat. Vñ in sexto. Nulli certa domus: lucis habitam⁹ opacis. Dicitur ei; heroũ aię lucos tenere. Luc⁹ aũt dicitur qđ nõ luceat: nõ ꝙ sint ibi lũina cã religiõis: ut quidã uolũt: in urbe fuit media: i. iuncta in media. h Lętissim⁹ ũbra: aut septim⁹ casus est: aut secũdũ Probũ genitiu⁹: ut. Sit letissim⁹ ũbrę: sicut Salu. Frugũ pabuliq; lętus ager. i Quo primũ. hoc est simul ut uenerũt. Nec enim secundo ad Africã uentũ est. k Effodere loco signũ. historia hoc hẽt: quã more suo Virg. ꝑ trãsitũ tãgit. Dido cũ transiret per quãdã insula Iunonis: illic accepit oraculũ: & sacerdotẽ eius secũ abstulit: cũ ei parũ crederet ꝓmittẽti Carthaginis sedes. quo cum uẽisset: sacerdos elegit locũ faciendę urbis: quo effosso inuẽtum est caput bouis. quod cũ displicuisset quia bos semp subiugat⁹ est: alio loco effosso caput equi inuẽtũ placuit: quia hoc animal licet subiugetur: bellicosũ tamen est: & uincit: & plerũq; cõcordat: ut ipse oñdit plenissime in illo loco. Bello armãtur equi. bellũ hęc armẽta minãtur. Sed tame idẽ olim curru succedere sueti. Quadrupes & frena iugo cõcordia ferre. Spes est pacis ait. Illic ergo Iunoni tẽpla fecerũt: ũde & bellicosa est Carthago per equi omen: & fertilis per bouis. l Quod regia Iuno monstrarat. monstro dederat. & ut diximus tangit historiam. m Et facilem uictu. per bouem: quod licet non dicat: tamen ex historia sumit. n Sidonia. pro tyria. o Donis opulentũ & numine diuę: aut simulacrũ quoque aureum fuit: & numen pro simulacro posuit: ut Cice. Sesę iam ne deos quidẽ ac quos cõfugeret habere. Aut uult oñdere plenũ esse pñtia

Iura magistratusq; legunt^e; sanctũque senatum.
Hic portus^e alii effodiũt hic alta^f theatri
Fundamenta locant alii; immanesq; colũnas
Rupibus excidũt scenis decora alta futuris.
Qualis^g apes æstate^h noua per florea^i rura
Exercet^k sub^l sole labor; cum^m gentis adultos
Educunt fœtus; aut cum liquentia^n mella
Stipant^o & dulci distendunt^p nectare^q cellas^r.
Aut onera accipiũt uenietum; aut agmine^s facto
Ignauum^t fucos pecus^u a præsepibus^x arcent.
Feruet^y opus: redoletq; thymo fragrãtia^z mella.
O^a fortunati quorũ iam mœnia surgunt
Aeneas ait; & fastigia^b suspicit^c urbis.
Infert se septus nebula (mirabile^d dictu)
Per^e medios; miscetq; uiris; neque^f cernitur ulli
Lucus^g in urbe fuit media lætissimus^h umbra;
Quo^i primũ iactati undis; & turbine pœni
Effodere^k loco signũ; quod^l regia iuno
Monstrarat caput acris equi; sic nam fore bello
Egregiam &^m facilem uictu per sæcula gentem.
Hic templũ iunoni ingens sidonia^n dido
Condebat donis^o opulentũ; & numine diuæ:
Aerea^p cui gradibus surgebant limina; nexaeque

...minis templũ. p Aerea.aerea ideo:uel q̄ ęs magis in usu ueteres hēbāt:uel q̄ religiōi magis apta est hęc mate ries:deniq; flamē dialis ęreis cultris tōdebatur:Aut certe ęrea sęcula significātur. Na; ut Hesiodus dicit:tēpore quo hęc gesta sūt:ęreū sęculū fuit. q Forib⁹.fores ꝓprie dicūtur:q̄ ne foras apiūtur:sicut apud ueteres fuit. Valuę autē sunt ut dicit Varro.quę reuoluūtur & se uelāt. Ianua aūt est primus dom⁹ ingressus dicta:quia Iano cōsecratum est omne principiū. Cętera intra ianuā hostia uocātur generaliter: siue naluę sunt:siue fores: q̄uis usus ista corruperit. r Cardo dictus est quasi cor ianuę quo mouetur. s Stridebat ahenis.ad sua retulit tēpora. Cautū enī; fuerat post proditū a Tarpeia uirgine capitoliū: ut ęrei cardines fierent:quorū stridor posset apta hostia oibus indicare. t Hoc primū in luco.secuta sūt enī; & alia quę detraxere formidinē. u Timorē. multi quęrūt cur post uisa; matrē ęnea timuerit. Quod mi alii sic soluūt:ut dicāt ne tum quidē ęneā Venerem quā uiderat esse credidisse: cuius ut ipse putabat agnitę nulla uerba pcepat. S; uera solutio hęc est Venus nil de Afrorū morib⁹. Vn̄ nūc formidat ęneas:sed de classe liberata dixerat filio. Sciēdū tamē est in Virg. inīdū; ualidiora esse obiecta purgatis:ut hoc loco:Leniit quarte cōiugatiōis tēpus preteriti pfectū uel in iii iunctā exiit:uel sublato digāmo in ii pro nostro arbitrio: ut leniit lenuit: audiit audiui.Sane cū in iii exit:penultia lōga est: & ipsa accētū retinet:cū uero in ii penultia breuis est:& pdit accētū:quia ut supra diximus. Vnī⁹ ob noxā: quoties uocalis uocalē sequit detrahit lōgitudinē pręcedēti: Sed hoc in metro ubi necessitas cogit: nā in prosa & naturā suā & accētū retinet. nūc ergo leniit tertia a fine hēt accētū:quia penultima breuis est. Sane plerūq accētū suū retinet et sermo corrupt⁹: ut Mercurii:Domitii:Ouidii.tertia a fine habere debuit accētū: quia penultia breuis est.Sed constat hęc noia apocopē ptulisse:nā apud maiores erat idē; noiatiu⁹ qui & uocatiu⁹: ut hic Mercurius o Mercurius. Vn̄ cū licet breuis sit etiā post apocopē suū seruat accentū. x Ausus. Bene

Aere trabes:foribus[q] cardo[r] stridebat[s] ahenis:
Hoc[t] primū in luco noua res oblata timorem[u]
Leniit:hic primū æneas sperare salutem
Ausus[x]:& afflictis melius confidere[y] rebus:
Nāque sub[z] ingenti lustrat dum singula templo
Reginam[a] oppeŕiens:dūque[b] fortuna sit urbi:
Artificūque[c] manus inter seoperūque labores
Miratur:uidet iliacas ex ordine[d] pugnas.
Bellaque iam fama[e] totum uulgata per orbem:
Atridas[f]:priamūq;:& sæuū[g] ambobus achillem.
Cōstitit:& lachrimās qs iam locus inqt achatæ:
Quæ regio in terris nostri non plena[h] laboris:
En[i] priamus:sunt[k] hic etiam suā[l] præmia laudi[m]:
Sunt lachrimæ rex:& mētē mortalia[n] tangunt.
Solue[o] metus:feret[p] hæc aliquā tibi fama salute;.
Sic ait:atq; animū pictura pascit inani[q].
Multa gemens:largoque[r] hūectat flumine uultum
Nāque uidebat uti bellātes pergama[s] circum
Hac fugerent grai:premeret troiana[t] iuuentus.
Hac[u] phrygies:instaret curru cristatus[x] achilles.

ausus quia inter incerta satis audacter salus spatur. Afflictis:de afflictis:Nec enim esse.vii.casus pōt. y Cōfidere fido & cōfido datiuū regit:ut. Et fidere nocti. Sane optia figura ē:quę nūquā a pricipalitate discedit:ut. Atq; hūiles habitare casas:accusatiuo iūxit:quia habeo domū dicim⁹.ūde est habito frequētatiuū. z Sub tēplo.hoc ē in tēplo: ut supra. Exercet sub sole labor.i.in sole. a Reginā oppiēs.expectās. Aut intelligebat uēturā ex artificū festinatōe Aut certe uidēdę reginę occasionē reqrēs. b Quę for.sit ur.felicitas. c Artificiūq; ma.in.se.hoc ē hēbat artificū cōparatōe; d Ex ordine.Hoc loco oñdit oēm pugnā eē depictā.Sed hęc tātū dicit:q̄ aut Diomedes gessit:aut Achilles:p qđ excusatur ęneas si est a fortib⁹ uict⁹. e Fama to.uul.p or.quia Europa intulit.Asia passa ē:Africa iam depingit. f Atridas.Atrei filios Agamēnonē & Menelaū:sed usurpatū est:nā Philisthenis fuisse dicūtur. g Sęuū am.Achil.atq; tres dixit:sed Atridas pro uno accipe:quos unī⁹ pris cōstat fuisse. h Ple.la.plen⁹ genitiuo meli⁹ iungit:ut Teren.Plen⁹ rimarū sū. i En pria.laus picturę est:p quā nō imago:sed ipse oñdit Priam⁹. k Sūt hic etiā sua premia:ut supra dixim⁹. Ois ęnee sollicitudo de morib⁹ Afrorū erat:quā nūc picturę cōtēplatiōe depōit. Qui eis depingūt:& uirtutē diligūt:& miseratiōe tāgūtur. l Sua.i.cōgrua:ut. Struerēq; suis altaria donis. m Laudi.uirtuti.ut. Primā merui qui laude coronā. n Mortalia.aduersa:qb⁹ cōstat subiacere mortales; o Solue metū.collectio est Nam ubi uirtus premia:aduersa miseratiōnē meretur:rite formido depōitur. p Feret:pro afferet. q Inani.epitheton est picturę: aut quia caret corpore: quę corpora imitatur plenitudine: aut quia nullius est utilitatis. r Largoq; hūectat flumine uultū.tapinosis est q̄ dixit humectat:largo nāq; flumine est fluore.i.fluxu ipso. s Pergama circum:abusiue.nō enim circa pgama:sed circa troiā bella gerebāt. t Troiana iuuētus.diffinitio est Hectoris:ut. Castellusq; acerq; coras argiua iuuētus.Et re uera sic pene ubiq; Home.pōit:ut Hectori tātū uel Achili totus cedat exercitus. u Hac phryges. Bene ubiq; Virgi pro negocii qualitate dat troianis etiā noia:nam timidos phryges uocatur hoc loco. Item. O uerę phrygię: neque enim phryges: Dardanidas generosos: ut. Dardanidę magni genus alto a sanguine diuum:Laomedontiades perfidos:ut. Non dum laomedonteę sentis periuria gentis Troas fortes: ut. Troas agunt:princeps turmas inducit Asylas: Hectoreos quoque fortes ut nunc insurgite remis Hectorei socii. x Cristatus Achilles.secundum Homerum:qui dicit in Achillis cristis terribile quidā fuisse.

Nec[r] procul hinc rhœsi niueis tentoria uelis.
Agnoscit lachrymãs p̃mo[s] quæ ꝓdita somno
Tydides[a] multa uastabat cæde cruentus:
Ardẽtesque[b] auertit equos in castra: priusquam
Pabula gustassent troiæ: xantumque[c] bibissent.
Parte[d] alia fugiens[e] amissis troilus armis.
Infelix[f] puer: atque[g] impar cõgressus achilli
Fertur equis: curruque[h] hæret resupinus inani[i]
Lora[k] tenens tñ: huic ceruixq; comæq; trahũtur
Per terrã: & uersa[l] puluis inscribitur[m] hasta.
Interea[n] ad templũ non æquæ[o] palladis ibant:
Crinibus iliades passis: peplũque[p] ferebant
Suppliciter[q] tristes: & tunsæ pectora palmis.
Diua solo fixos oculos auersa tenebat.
Ter[r] circum iliacos raptauerat hectora muros:
Exanimũque[s] auro corpus uendebat[t] achilles.
Tum uero ingẽtem gemitũ dat pectore ab imo
Vt spolia: ut currus: utq; ipsum corpus amici[u].
Tendẽtẽque manus[x] priamuz cõspexit inermes.
Se[y] quoq; p̃ncipibus pmixtum agnouit achiuis:
Aeoasque[z] acies: & nigri[a] memnonis arma[b].

r Nec ꝓcul hinc rhœsi. Rhesus rex Thraciæ fuit: qui cum ad Troiæ uenisset auxilia: clausisq; iam portis tẽtoria locauisset in litore Dolone ꝓdẽte troiano. qui missus fuerat speculator: a Diomede & Vlixe est interfectus: qui & ipsi speculatũ uenerãt: abductique sunt equi quibus pẽdebãt fata troiana. z Primo sõno. prima parte noctis: ut. Libra die sõnique pares ubi fecerit horas. a Tydides. i. Diomedes: & bene Vlixẽ cellãt ꝓpter Aeneã: ut supra diximus. Aut quia scdũ Homerũ occidẽte Diomede cadauera Vlixes trahebat. b Ardẽtes: & cãdidos significat & ueloces: ut. Pernicibus ignea plãtis: si ignea uelox est sine dubio & ardẽs. c Xantũ: fluuiũ Troiæ. d Parte alia fugiens amissis troilus armis: ueritas hoc hẽt: Troili amore Achillẽ ductũ: palũbes ei qbus ille delectabat' obiecisse: quas cũ uellet tenere: capt⁹ ab Achille in ei⁹ amplexib⁹ periit. Sed hoc quasi indignũ heroico carmine mutauit poeta: e Fugiẽs. fugere uolens accepto iam uulnere. f Infelix. Multi hoc loco distiguũt: tñ etiã si fugas puer unus sensus est. g Atq; impar. ac si diceret: etiã si puer nõ esset. Cõgressus Achilli. Cõgredior tibi antiqui dicebant. Sicut pugno tibi. Dimico tibi. Hodie dicimus: cõgredior tecũ: dimico tecũ: h Curru. curribus falcatis usos esse maiores. Et Liuius & Salust. docẽt. i Inani. sine rectore: nam corp⁹ hęrebat. k Lora tenens tñ. q̃quã mortuus. l Versa. tracta ut Plau. In uentũ oĩa uersa. i. sparsa. Vẽit ãt ab eo q̃ est ueror. m Inscribit'. dilacerat' ut Plau. Corpus tuũ uirgis ulmeis inscribã. Hasta hostili. scilꝫ quã traffixus trahebat. n Interea. dũ hęc geruntur: & satis oportune a matrib⁹ festinat' ad tẽpluz: ut alibi. Nec nõ ad tẽplũ sũmasq; ad paladis arces. o Nõ æquæ. i. iniquæ. liptotes figura ẽ: ut alibi. Et uacuis clarius nõ æqu⁹ acerris. Passis. pricipiũ est ab eo q̃ est pandor: ideo aũt nõ facit pãsus: q̃ plerũq; n q̃ in prima uerbi positõe inuẽitur: in pręteriti pricipio non est. De qua re iudicat euphonia: ut ab eo q̃ ẽ tundor tũsus facit: ut. Tonsę pectora palmis: & tusus: ut. Nõ obtusa adeo gestam⁹ pectora pœni: &. Nã neq; tñ stellis acies obtusa uidetur. Sciẽdũ tñ est: licꝫ alia euphonię cã uariẽtur: uel in generib⁹: uel in numeris: nact⁹ tñ & passus n penit⁹ nũquã patiũtur. p Peplũque sc. peplũ ꝓprie ẽ palla picta fęminia Minerue cõsecrata: ut Plau. Nũquã ad ciuitatẽ ueio: nisi cũ infert peplũ. hodie tñ multi abutũtur hoc noie. q Suppliciter tri. ut dec; rogãtes. & bñ addidit simpliciter: q: & ꝑ iracũdiã: & ꝑ grauitatẽ: & ꝑ religionẽ: & ꝑ dolorẽ tristes sum⁹. Tũsę pectora: ut oculos suffusa. Auersa. irata. nec ei; poterat cõuertere sese simulachrũ: sic alibi. Talia dicẽtẽ iã dudũ auersa tuet'. qũo auersa: nisi iratã intelligas. r Ter cir. ilia. Apud ueteres multa ad sensũ: nõ ad aspectũ pñt referri. Tertio eĩ; tractũ intelligere possum⁹: nõ in pictura cõspicere. Vñ est & illud. Mulcere alternos & corpa fingere ligua. Raptauerat. bñ forma usus est frequẽtatiua: ꝑ quã oñdit q̃ ꝑ numerũ dixerat. s. Exanimũ. exanĩmi⁹: & exanimis dicim⁹: sicut unanim⁹ & unanimis: inerm⁹ & inermis. Ergo ꝑ nostro arbitrio aut scdę declinatiõis: aut tertię: s, a tertia ablatiuũ singularẽ in i mittũt: q a cõis sũt generis. Exanimis ãt ẽ mortu⁹: ut hic idicat loc⁹. Exanimat⁹ uero timẽs: ut. Exanimata seq̃ns ipigerꝫ agmina muris. t. Vẽdebat. ingẽti arte utit' uerbis: nã hoc loco q: pingi potuit: pñs tẽp⁹ posuit supi⁹: q a pĩgi nõ potuit: sꝫ referri: ꝑfecto execut⁹ ẽ tpe: dicẽdo raptauerat: nõ raptabat. Tñ uero ingẽtẽ gemitũ. iã tñ; supi⁹ eũ lachrimasse dixerat hoc ergo addidit uisũ Hectoris corpus: ut ẽt grauiter gemeret: ut. Currũ quo tract⁹ est. u Amici. plus ẽ q̃ si Hectoris diceret: ut alibi. Paruũq; patri tẽdebat iulũ: cũ potuerit dicere mihi. x. Manus inermes: aut sine sceptro: aut supplices: ut. Dextras tẽdam⁹ inermes: qđ tractũ est de historia. Qui eĩ; uicti se dedũt iermes supplicãt: aut re uera iermis tũc. Cõtra Pyrrhũ eĩ; ꝓcessit armat⁹. Sane ꝑ trãsitũ historiã tetigit: q a cõstat Priamũ cũ ad supplicãdũ tẽtoriũ Achillis fuisset ingressus: dormiẽtẽ Achillẽ excitauisse: ut ꝑ filii corpe precaret' eũ: cũ eũ potuisset occidere: lꝫ hoc Home. ꝓpter Achillis turpitudinẽ supprimat. y. Se quoq; prin. pmix. agno. achi. Aut latẽter ꝓditiõeꝫ tãgit: ut supra dictũ est: aut uirtutẽ ei⁹ uult oñdere. Nimię eĩ; fortitudinis ẽ inter hostiũ tela uersari: ut Salu. Catilina lõge a suis iter hostiũ cadauera repertus est. Cornut⁹ tñ dicit uersũ isto. Vadimus immixti danais hoc ẽ soluẽdũ. z. Eoas. e naturaliter lõga est: sit tñ breuis interdũ oĩ eã uocalis sequat': ut. Primo surgebat eoo. a Nigri mẽnonis arma. q a Tithon⁹ frater Laomedõtis rapt⁹ ab Aurora filiũ suũ Mẽnonẽ ex ipsa ꝓgenitũ ad Troię misit auxilia. Nigri ãt dixit æthiopis:

unde prima surgit aurora. b Arma uulcania:ut ille indicat locus. Te potuit lachrymis titonia flectere coniunx. c Ducit amazonidū. hoc est quod supra dixit. Videt iliacas ex ordie pugnas. Home.n.hęc oia tacuit:quę sūt facta post Hectoris mortē. Amazonidū aūt deriuatio est ꝑ principalitate:sicut Scipiadas duros bello ꝑ Scipiōibus. Sane amazones dictę sūt:uel ꝙ simul uiuāt sine uiris:q̄si ἄνευ ἀνδρῶν. uel ꝙ unā māmā exustā hīt:quasi ἄνευ μαζοῦ. Has āt rā nō eē cōstat extinctas ptim ab Hercule:ptim ab Achille. d Peltis:scutis breuissimis in modū lunę iā me diç. e Pēthesilea furēs.furētē iō dixit:q̄a sororē suā in uenatiōe cōfixit:simulās se ceruā ferire.Sed hoc p trāsitū tā gitnā furor bellic⁹ intelligit. f Aurea.amphibolon est hoc loco utrū ipsa aurea.an aurea cingula. Sciēdū tn̄ plerūq; aphibolā metri rōe dissolui:ut. Aurea cōposuit spōda dido. Aurea eim si ad spōda referas non stat uersus. g Exertę.nudatę.nudāt enim quā adusserūt māmā. h Virgo.ętatē ostēdit & sexū. i Obtutu.aspectu. In uno.in unoquoq; hoc ē singula mirabat. k Forma pulc.ut pulchra ple. l Stipāte ca.ad hoc seq̄ns tātū ptinet cōparatio:quā uitupāt multi nescietes exēpla:ut parabolas: uel cōparatiōes assūptas nō sp usquequaq. cōgruere:sed iterdū omni pte: iterdū aliqua cōueīre. m Eurotę ripis.fluuii Laconię. n Cynthi.mōtis Deli:in quo nata Diana memoratur. o Exercet dia.cho. hoc nō ad cōparationē ptinet:sed ad poeticę descriptōis euagatio. p Mille.finit⁹ numer⁹ pro infinito.nā de nympharū nūero uaria est opinio. q Oreades.nymphę mōtiū:Oreades dicunt siluarū dryades:q cū siluis nascūtur. Amadriades. fōtiū Napeę:uel Naiades maris Nereides. r Tacitū.maior eī; taciturnitatis affect⁹:ut supra. Hęc secū.sic Teren. Vt mecū tacita gaudeā. s Pertētāt.modo uehemēter tētant: alibi leuiter:ut. Blanda uicissim gaudia ptētāt mētē. Sūt eī; multa quę pro locis intelligūtur:ut impotēs:& satis:& min⁹ & nihil potēs significat. t Instās opi. zeugma est ad seq̄ntia ptinēs. Regnisq; futuris:regnaturę Carthagini. u Tū forib⁹ diuę.instans pręcipue forib⁹.Et hoc loco distinguēdū est. Magno eī; studio & labore tēplorū fores fiebāt:quas qbusdā insignibāt historiis:ut in forib⁹ lętū androgeo.Itē; in forib⁹ pugnā ex auro solidoque elephāto: q̄us quidā nigāt. Tū forib⁹ diuę media testudine tēpli ut unū intelligas tectū tēpli & fores: ꝙ si est sub medio tecto sunt fores:sed prima melior est expositio. x Testudine. camera incurua:quę secūdū eos qui de ratōe scripserūt tēplorū: ideo sic fit:ut simulacro cęli imaginem reddat:quod constat esse conuexum. y Septa armis. satellitum scilicet.

Ducit^c amazonidum lunatis agmina peltis^d
pēthesilea^e furens:mediisq; in milibus ardet
Aurea^f subnectens exertæ^g cingula māmæ
Bellatrix:audetque uiris concurrere uirgo^h.
Hæc dum dardanio æneæ miranda uidentur:
Dum stupet:obtutuque^i hæret defixus in uno:
Regina ad templum forma^k pulcherrima dido
Incessit magna iuuenū stipante^l caterua.
Qualis in eurotæ^m ripis:aut per iuga cynthi^n
Exercet^o diana choros:quam millæ^p secutæ
Hinc atq; hinc glomerant oreades^q:illa pharetrā
Fert hūero:gradiēsq; deas supereminet oēs.
Latonæ tacitū^r pertentant^s gaudia pectus.
Talis erat dido:talem se læta ferebat
Per medios instans^t operi:regnisq; futuris:
Tum^u foribus diuæ:media testudine^x templi
Septa^y armis:solioque alte^z subnixa resedit.
Iura^a dabat:legesque uiris:operūque laborem
Partibus æquabat iustis:aut forte^b trahebat:
Cum subito æneas concursu^c accedere magno:
Antea:sergestūq; uidet:fortēque cloanthum:
Teucrorūque alios:ater quos æquore turbo
Dispulerat^e:penitusq; alias aduexerat oras.
Obstupuit^f simul ipse:simul pculsus achates.
Lætitiaque^g:metuque auidi coniūgere dextras
Ardebant^h) sed res animos incognita turbat)
Dissimulant^i:& nube caua speculātur amicti

Solio. Solium proprie est armarium uno ligno factum:in quo reges sedebant propter tutelam corporis sui: dictum quasi solidum: modo iam abusiue sellam regalem intelligimus. z Alte. ac si diceret in tribunali. Subnixa: pro subnisa: ut supra diximus. a Iura dabat legesque. ius generale est:sed lex iuris est species: non est ergo iteratio:ius ad non scripta etiam pertinet leges ad ius scriptum. Quod aūtē dixit iuris: ad Didonis pertinet laudem. b Sorte trahebat. proprie locutus est. Trahuntur enim sortes:hoc est educuntur. c Concursu accedere magno.cū magna Afrorum multitudine. Et hoc est quod formidat Aeneas incertus qua mente cōmittentur. e Dispulerat.segregauerat.Et magna est inter di & dis differentia:ut dictum est supra. Penitus. longe a regina remotos:quę res etiam insolentes custodes littorum facit. f Obstupuit. & ad admirationem & ad timorem hic pertinet sermo:quo dicenda pręoccupat. g Lętitiaque metuque. Lętitia propter socios liberatos.Metu propter concursum. h Ardebant.cupiebant:ut. Formosum pastor corydon ardebat alexim. Ardeo autem & accusatiuum regit & ablatiuum. Res incognita.hoc est qua affectione:Pęnorum populus conueniret. i Dissimulant. dissimulamus nota: simulamus ignota: ut Salustius. Simulator & dissimulator.

k Quę fortuna.utrū ꝓspa an aduersa. l Cuncti nam lecti nauibus ibant. Bene addidit lecti:ne penitus omnes intelligeremus. Nōnulli tamen:lectis nauibus legūt.quod & si sit hypallage est:& illuc sensus recurrit. Et sciēdum plerūque ut hoc loco addidi aliquid generalitati:& fieri specialitatem:ut si dicas:Omēs scolastici laborant.generalitas est.Si addas isti:fit specialitas:ut in Salu. Trāsgressos omēs recepit mons taleta.prudēter addidit trāsgressos. m Orantes ueniam.pacem:ꝓpter incendiū nauiū.& ꝓprie uerbū pōtificale est:unde est. Tu modo posce deos ueniam & paulo post.Paceque per aras Exquirūt.Dicta aūt uenia ad eliciendā misericordiā. Meretur enim beniuolentiam numinū.qui licet innocēs sit:ueniā tanq̄ peccauerit petit:ūde est cōfessio illa in Teren. Quid meritus es:cruce. n Maximus ilioneus. rebus oibus maxim⁹. Nō enim aliquid addit:& nō sine causa ipsū ub:q; inducit eloquētē:ut enim Home.dicit Phorbas pater Ilionei sp Mercurio deo eloquentię fauēre pugnauit:ut Hora. Mercuri facūde nepos Atlantis. Merito ergo huic dat eloquētiā. o Placido sic pe.cę. more suo uno sermōe habitū futurę orationis expressit. p O regina.secūdū artem rhetoricā id ei dat:quod impetrare desiderat:nam eam per laudē beniuolā reddit. q Iusticia. Bene cōsiderauit sexū:nec enim uirtute decipe poterat. r Frenare.continere:ut cōtra. Et numidę infreni cingunt. s Troes te miseri. tacitis occurrit quęstiōibus:ne ad populationē uenisse uideātur:more latrocinādi:qui tūc uigebat. t Ventis maria oīa uecti.per maria.Et est cōtra illud cur ad Africā uenerint. u Parce pio ge.quotiēs inuidiosę sūt proferes psonę.rhetoricū est ad alias cōfugere:ut hoc loco cōfugit ad genus. x Et ꝓpius.i.uicinius.sint tanquā uicti accipiātur:non tales qualis Paris fuit in Spartę expugnatiōe:raptuq; Helenę:nam historię hoc habet ueritas:nō uolūtate Helenā secutā:sed raptam expugnata ciuitate: ūde & recipi meruit a marito. Tangit aūt hoc latēter Virg.illo loco. Me duce dardanius spartā expugnauit adulter. y Populare.antiqui & populo dicebāt:& populor:ūde est nūc populare:& Populatq; ingentē farris aceruū Curculio:nūc tñ passiua utimur declinatiōe. z Nō ea uis animo.argumētū ab impossibili:ut. Quid troes potuere:uis aūt est possibilitas. a Est locus.cōparatiōe orbis totius italia locus est:nam prouincia locus non pōt dici.minus aūt est q̄ ut Vrbs antiqua fuit. b Hesperiam. Hesperię sunt duę.una quę Hispania dicitur.altera quę est italia:quę hac ratiōe discernūtur. Aut enim solā hespiā dicis:& significas italiā. Aut addis ultimā:& significas hispaniā:quę in occidētis est fine:ut Ora.. Qui nūc hespiā sospes ab ultima.& hęc est uera hespia ab hespo dicta.i.stella occidētali:ceterū italia hesperia dicitur:a fratre Atlātis:qui pulsus a germano italiā tenuit:eiq, nomē pristinę regiōis imposuit:ut Hyginus docet. c Antiqua.nobilis:nec enim noua esse potest:licet primā terram suam esse dicant Athenieses. d Vbere glebę. Vber ꝓprie est fęcūditas.Et bene uirtutē italię fęcūditatēq; collaudat:ne Africam petisse uideātur. e Oenotrii coluere uiri.deest quā.Oenotria aūt dicta est:uel a uino optimo:quod in italia nascitur:uel ut Varro dicit ab Oęnotrio rege Sabinorū. f Fama.subaudimus est minores.Maiores & minores quotiēs de genere dicimus:numeri sunt tātū pluralis. g Italiam. Ital⁹ rex Sicilię ad eā partē uēit:in qua regnauit Turn⁹:quā suo noīe appellauit italiā:ūde est & fines sup usq; Sicanos:nō usq; ad Siciliā.nec eīş poterat fieri:sed usq; ad ea loca q̄ tenuerūt Sicani.i.Siculi:a Sicano fratre Itali. h Cū subito assur.flu.nim.ori. Oenopion rex cū liberos nō haberz:a Ioue: Neptuno:& Mercurio:quos hospitio susceperat hortātibus.ut ab his aliqd postularet:petiit ut sibi cōcederēt filios. Illi itra corium imolati sibi bouis urina facta pręceperūt ut obrutū terra cōpletis maēnis mēsib⁹ solueret:quo facto inuēt⁹ ē puer:cui nomē ab urina ipositū est:ut ουριων diceret:q gręca dorica ligua cōmutatū est:ut ου diphthōg⁹ in o uerteret. q aūt pleriq; prima syllaba breuis inuēit:ut in hoc loco:cū sit naturalr̄ lōga:gręcę rōis ē:nā detractō sit υ litterę:& o breuis remāet:quo mō ουρεα τεσκιοευτα pro ορεα.& ποηο ου pro ποιησου.& hoc qa aut ω est naturalr̄ lōga:aut ου diphthōg⁹.Cęterū si sit in proprio nomine Dichronos ut omnes latinę sunt:propriorum nominum abutemur licentia:ut in artibus lectum est Orion ergo postea uenator factus cum uellet cum diana concūbere:ut Oratius dicit.Eius sagittis:ut Lucan⁹ immisso scorpiōe periit:& deorū miseratiōe relatus in sydera signū famosum tēpestatibus fecit. Verisimili⁹ aūt est a scorpiōe interemptū quo oriēte occidit. Sane magnitudine sua multis oritur diebus: & ideo eius etiā apud pitos est incerta tempestas:unde dictū ē:Cum subito assurgens:ad excusationem nō pręuisę tēpestatis : & multi superfluo querunt

Quæ[k] fortuna uiris classem quo littore linquāt,
Quid ueniant:cuncti[l] nam lecti nauibus ibant
Orantes[m] ueniam & templū clamore petebant,
Postquā introgressi:& coram data copia fandi
Maximus[n] ilioneus placido[o] sic pectore cœpit:
O[p] regina nouam cui condere iuppiter urbem:
Iusticiaque[q] dedit gentes frenare[r] superbas:
Troes[s] te miseri uentis[t] maria omnia uecti
Oramus:prohibe infandos a nauibus ignes.
Parce[u] pio generi & propius[x] res aspice nostras.
Non nos aut ferro libycos populare[y] penates
Venimus:aut raptas ad littora uertere prædas.
Non[z] ea uis animo:nec tanta superbia uictis.
Est[a] locus hesperiam[b] graii cognomine dicunt:
Terra antiqua[c] potens armis:atq; ubere[d] glebæ.
Oenotri[e] coluere uiri:nunc fama[f] minores
Italiam[g] dixisse ducis de nomine gentem.
Huc cursus fuit:
Cum[h] subito assurgens fluctu nimbosus orion

cur ortus commemoretur Orionis: cū sit a iunone immissa tempestas: sed Ilioneus ista non nouit: q̄ue a poeta supradicta sunt per musam ut diximꝰ cognita. Et constat numina nisi inuēta occasione nocere nō posse: q̄d in omni suo opere Virg. diligeter obseruat. i In uada cęca: incognita: latentia. k Procacibus austris: pscucrantibus. & pcax proprie petax est. Nā procare ē petere: Vnde proci petitores uocantur. l Perque undas supante salo: eleuato mari: & i undas diffuso ut solet ī tempestate. Salum aūt ab eo uenit quod ē salū sali. Nam sale tabentes ab eo q̄d est hic sal salis.

In[i] uada cęca tulit: penitusq; procacib[k] austris
Perque[l] undas superante salo: perq;[m] inuia saxa
Dispulit: huc pauci uestris adnauimus[n] oris.
Q[o]d genꝰ hoc hoīm: q̄ ue hūc tā barbara morē
Permittit patria: hospicio[p] prohibemur harenæ
Bella cient: primaque[q] uetant consistere terra
Si genus humanum: & mortalia[r] tēnitis arma:
At[s] sperate deos memores[t] fandi atq; nefandi.
Rex erat æneas nobis: quo[u] iustior alter
Nec pietate fuit: nec bello[x] maior & armis.
Q[u]em si fata uirum seruant: si uescitur[y] aura
Aetherea nec adhuc crudelibus occubat umbris:
Non[z] metus: officio[a] nec te certasse priorem
Pœniteat. sunt & siculis regionibus urbes:
Armaque: troianoque[b] a sanguine clarus acestes.
Q[u]assatā[c] uentis liceat subducere classem
Et siluis aptare[d] trabes: & stringere[e] remos.
Si datur italiam socijs[f] & rege recepto
Tendere: ut italiam læti: latiumque petamus.
Sin[g] absumpta salus: & te pater optime teucrum
pontus habet libyæ: nec[h] spes iam restat iuli
Ad freta sicaniæ saltem: sedesque[i] paratas
Vnde huc aduecti: regemque petamꝰ acestem.
Talibus[k] ilioneus: cuncti simul ore[l] fremebant
Dardanidæ.[m]

m Perque inuia saxa: inuia. i. aspera: immania unde & paulopost Dido. Quę uis immanibus applicat oris: Nō enim suos uituperat: sed naturam littoris culpat. n Adnauimus oris: elegit uerbū aptū naufragio ad eliciendam misericordia; quāuis & de nauibus natat lectū sit: ut natat uncta carina. o Quod genus hoc hominū: rhetorice uituperaturus mores nō ad Didonem loquitur: s; ad tertiam se confert personā. p Hospicio prohibemur arenę: ut alibi: Littusque rogamꝰ: Occupātis est possessio littoris: unde ostēduntur crudeles qui etiā a communibꝰ prohibeant. q Primaq; uetant consistere terra: id est ī littore: ut alibi: Tu: queo cui prima frementem Fudit equū magno tellus percussa tridenti. r Mortalia arma mortalem possibilitatē. Sane arma etiam consilia significant: ut Querere conscius arma. Sed hec loco terret latenter propter Siciliā. Nā & paulopost ait: Sunt & siculis regionibus urbes: cū unam habeant: in qua Acestes regnat: sed ad terrorem urbis dixit. s At sperate deos: abusiue timete: ut alibi: Hunc ego si potui tantum sperare dolorē: cū speremus bona: timeamus aduersa. t Memores fandi atque nefandi: iusti & iniusti. Et bene memores: qui etiam si non statim puniant crimina: sūt tamen memores: ut Horatius: Raro antecedente scelestum deseruit pede pęna claudo. u Quo iustior alter. Nec pietate fuit: multū interest inter iustitiā & pietatē. Nam pietas pars iusticię est: sed naturalis sicut seueritas. nunc ergo hec dicit quapre sit iustus. i. pietate. Et bene duo laudat in ęnea pietatē: q̄ a Didone impetrare intendit: & uirtutem qua uult timeri. x Bello maior & armis: sic ē iteratio. Nā bellū & consiliū hēt: arma tantum i actu ipso sunt. y Si uescitur aura: uescor illa re: ut alibi Vescitur ęneas simul & troiana iuuētus Perpetui tergo bouis & lustralibus extis. Nec nos decipiat q̄d dicit Pli. ut elocutiones ex similibus formemꝰ. nam ecce comedo illā rem dicimus nec tamen uescor illam rem: & etiā ipse dicit non usquequaque hoc eē faciendum z Non metus hec loco distinguendū ē: cuius autem rei ex sequentibꝰ pbat: uā uult eā non timere: ne hęc inaniter prestet. a Officio nec te certasse priorem Pęniteat: nec tibi parum uideatur prima beneficia pręstitisse: quū possis maiora recipere: Nam pęnitet parum uidetur ē: ut Terē. in heautōtimorumenon: at enim quantum hic opis fiat pęnitet: hec ē parum uidetur. b Troianoq; a sanguine clarus acestes: quū Laomedon pmissā murorū mercedē Neptuno & Apollini denegasset; neptunꝰ iratꝰ Troię cetos imisit q̄ eā uastaret unde Apollo cōsultꝰ cū & ipse irasceret: magis aduersa r̄ndit dicēs obiciēdas nobiles puellas beluę: qd cum fieret timens Hippotes quidā nobilis filię Segestę cū Laomedontis regis Hesiona iā eēt orta seditione religata: ipositā eam naui misit quo fors tulisset. Hęc ad Siciliā delata a Crinisio fluuio: quē crinisū Virg. poetica licētia uocat cōuerso in ursū uel ī canē cōpręssa edidit acestē: q ex matris noīe ciuitate troianis cōdidit: q̄ hodie Segesta uoiat. c Quassatā uētis: iusta petitio. subducere ī terrā trahere. Deducere aūt ī mare mittere: ut mittere: ut deducūt naues socij. d Aptare aptas legere. e Strī. re. aut defrōdare: ut Agricolę strigūt frōdes: aut fractos strigere rēos. i. ligare. f Socijs & rege recepto: syllepsis p nūeros: ut Hic illiꝰ arma: Hic currꝰ fuit. g Si ab. sa. hoc ē si pit ęneas: q troianorū ē salꝰ. h Nec iā spes re. iuli: hīc de ascāio spē dicit ppt ętatē i Sedesq; pa. ppt acestis cognatōē; Regē aut q̄ nūc rex ē aut q̄ nō ēt futurꝰ ē. k Talibꝰ ili. aut subaudi loq̄bat aut ex posteriorībꝰ fremebat itelligis. l Ore fre. hoc ē cōsētiebāt: & bū ore: q: & armis possumꝰ fremere. m Tū breuit̄ didcrat q̄ nō breuit̄ loqui: sed breue & lōgū magnū & puū p se certū nihil habent: sed per comparationem intelliguntur: ut supra de prouintia. Est locus orbis ut diximus comparatione.

Tum[m] breuiter dido uultum demissa[n] profatur.
Soluite[o] corde metum teucri: secludite[p] curas.
Res[q] dura: & regni[r] nouitas me talia cogunt
Moliri[s]: & late fines custode tueri.
Quis[t] gen⁹ æneadum: quis[u] troiæ nesciat urbē:
Virtutesq;: uirosq;: aut tanti incendia[x] belli.
Non[y] obtusa adeo gestamus pectora pœni:
Nec[z] tam auersus equos tyria sol iungit ab urbe:
Seu[a] uos hesperiam magnam saturniaque arua:
Siue[b] erycis fines: regemq; optatis acestem:
Auxilio tutos dimittam: opibusque iuuabo.
Vultis & his mecum pariter considere regnis.
Vrbem[c] quā statuo: uestra est: subducite naues.
Tros tyriusq; mihi nullo discrimine agetur[d].
Atque utinam rex ipse noto compulsus[e] eodem[f]
Afforet[g] æneas: equidem[h] per littora certos
Dimittam: & libyæ lustrare extrema iubebo:
Si quibus eiectus[k] siluis: aut urbibus errat.
His animū[l] arrecti dictis & fortis achates
Et pater æneas iandudum erumpere nubem
Ardebant: prior æneam compellat achates.
Natē dea quæ nunc animo sententia surgit[m]:
Omnia tuta uides: classem sociosq; receptos.
Vnus abest: medio in fluctu quē[n] uidimus ipsi
Summersum: dictis[o] respondent cœtera matris.
Vix ea fatus erat: cum circunfusa repente

Item hoc loco breuiter: id est minus quam Ilioneus. Et notandum regum esse breuiloquium: ut multis in Virgilii locis probatur & feminarum uerecundiam. unde utrunque dedit Didoni. n Vultū demissa: nota figura: ut Oculos suffusa nitentes. o Soluite corde metum teucri: sicut supra Ionis oratio: partim obiecta purgat: partim petita promittit. Sciendū sane quia cum petuntur uel promittūtur aliqua a ualidissimis inchoandum est: ut hoc loco. & est genus argumenti a necessario. p Secludite curas: iteratio est ad argumentū beniuolentię. Secludite uero pro excludite: quod fit aut propter hiatum aut propter suauitatem: ut Ah silice in nuda connixa pro ęnixa. q Res dura ac si diceret est quiddam. & duo formidat: uicinos barbaros: & fratris aduentum: quę propter nouitatem personarū generaliter dicens reliquit. r Regni nouitas quę semper habet timorem. s Moliri: bene non facere: sed moliri: ut terroris sit: non crudelitatis. t Quis genus ęneadum: satis propere dixit Aeneadas: quāquam ab Ilioneo audierit: Rex erat ęneas nobis: nec hęc in opere immendato miranda sunt. u Quis troię nesciat urbem: aut Ilium dicit q̄ in troia prouintia est: aut troię urbem ūt urbem pataui. x Incendia belli. i. uim semper enim diluuio & incendio comparat bellū ut in segetem ueluti cum flamma furentibus austris Incidit: aut rapidus montano flumine torrēs y Non obtusa adeo: non adeo: aut non multum: ut in Terentio. Adolescentem adeo nobilem: aut non adeo. i. non in tantum: ut tu dicis: Obtusa uero non stulta: sed crudelia. z. Nec tam auersus equos tyria sol iungit ab urbe: Fabula quidē hoc habet Atreum & Thyestem germanos cum dissensione sibi nocere non possent: in simulatam gratiam redisse: qua occasiōe Thyestes cū fratris uxore concubuit. Atreus uero ei filios epulandos apposuit: quę Sol ne pollueretur aufugit: Sed ueritatis hoc est Atreū apud Mycenas primū Solis eclypsim inuenisse: cui inuidens frater ex urbe discessit tempore quo eius probata sunt dicta. a Seu uos hesperiam magnam. μεγάλη enī ἑλλὰς appellata est: quia a Tarento usque ad cumas omnes ciuitates greci condiderunt. b Siue Erycis fines: Eryx Veneris & Butę filius fuit. qui occisus ab Hercule monti ex sepultura nomen imposuit: quo matri feceras teplū: quod ęnee ascribit poeta dicens: Tum uicina astris erycino i uertice sedes Fūdatur Veneri. In hoc aūt monte dicitur etiā Anchises sepultus: licet scd̄m Catonē ad italiā uenerit. c Vrbem quā statuo uestra est: multi antiptosim uolunt: ut sit pro urbs. sed si sic intelligam⁹: quā nihilominus sequitur: & antiptosis fit per casus mutationem: debuit enim dicere urbs quę statuitur. melius est ergo uultis bis intelligere: uultis regnis his considere: uultis urbē quam statuo: uestra est: ut est Eruet ille agros agamemnonius asque Mycenas ipsumque ęacidem: subaudis iterum ille. Alter enim Pyrrhum uicit: alter Mycenas. Item non ignara mali miseris succurrere disco. d Agetur: regetur. e Noto compulsus eodem: aut quonis uento: aut re uera noto: qui de syrtibus Carthaginem ducit: Supra enim Ilioneus: In uada cęca tulit: penitusque procacibus austris f Eodem: o naturaliter longa est: sed si corripiatur metri est: ut Stererūtque comę. g Afforet: adueniat: temporis ē futuri. h Equidem in omni Virgi. parte ego quidem significat. sed in aliis & pro quidem tantum ponitur: ut Tullius. Ego quidem ceteras tempestates. Item Per. Non equidem hoc dubites amborū fędere certo consentire deos. Et per me equidē sint omnia p̄timus alba i Certos: aut ueloces: aut fideles. utrūque eni hoc loco significat: aliq̄ñ & firmos: ut Salusti⁹ Apud latera certos locauerat: Aliq̄ñ & deliberati iudicii: ut cert⁹ iter libyę κατὰ χριστικόν. Nā Dido Libyę regna non tenet. k Eiectus naufrag⁹: ut Eiectum littore egentem. l Animū arrecti: nota figura ē. Iam dudū: & cito significat: ut iam dudū sumite pęnas: & olim: ut hoc loco. m Surgit: oritur. & ē trāslatio corporis ad animū: ut alibi: Stat cōferre manū ęnee. n Quē uidim⁹ ipsi sūmersū: q̄d ante doloris fuerat: ut ipsius ante oculos: nunc consolationis est cum cernit omnes incolumes. o Dictis respondent cętera matris: modo consentiunt

quia: dixerat supra Venus: Namque tibi reduces socios. Alibi Respondet: respicit ut Respondet gnosia tellus. p Scindit se nubes: nubes tantū dicim⁹: nō nubes: licet dicam⁹ trabs trabes: stirps stirpes: prex preces: plebs plebes. Sȝ de his tantū quę legim⁹ sunt ponēda. nō enim artis sunt sed usurpationis: qua metri causa utuntur poetę: ut uel minuant uel augeant uocatiuum inde ē & supellex supellectilis. q Restitit ęneas: abscedente: scilicet nube. r Claraque in luce refulsit: laus ē nimię pulchritudinis: cui nec lucis claritas derogauit. s Os humerosque deo similis: similes humeros habens deo: & ē gręca figura: ut supra diximus. Ipsa aūt qđ sequitur. t Nato genitrix: aut certe ipsa pulchritudinis dea. t Decorā cęsariem: a cędendo dicta cęsaries: Ergo tantū uirorū est. Quod aūt dicit decoram cęsariē: uult etiā in ęnea naturalē fuisse pulchritudinem: ne si totū tribuat Veneri nil ęneę sit reliquum uel cōtra nil relinquatur matris fauori: qđ sequens melius indicat comparatio: ut Horatius: Fortes creantur fortib⁹: magna arte nec eruditioni aliquid: nec natalib⁹ derogat. u Iuuentę: Iuuētus ē multitudo iuuenū: Iuuētas dea ipsa: sicut Libertas. Iuuēta uero etas: sed hęc a poetis cōfunduntur plerūque. x Purpureū: pulchrū: & floridū ut Horatius: Purpureis ales olorib⁹. x Lętos honores: non terribiles: ut esse in uiris fortib⁹ solent. y Man⁹: uel artificis: uel ars ipsa. z Ebori decus: Ebur a barro. i. elephanto dictū ut Hora. Quid tibi uis mulier nigris dignissima barris? Sane natura huiusmodi nominis nec deriuatio nec obliqui casus seruāt. Et eboris ei & eburneis facit uon eboris: sicut murmur murmuris. a Parius ue: lapis cādidissimus ē lygdius nomine: qui apud parum nascitur insulam. Tū sic & sui gratia prępotens: & matris auxilio. b Coram quē quęritis adsum: hoc loco distinguēdum: tiā si unū cēt adest diceret: nō adsū. c O sola: ppter Polimnestoris factū: qui fide uiolata descēit in gręcos: ut ostendit in. iii. d Miserata: & misereor. & misetor unū significant: sed misetor accusatiuū regit: ut hoc loco. Item Nec miseratus amātem ē. Misereor genitiuū: unde ē Miserere animi non digna ferentis. e Quę nos reliquias danaum: si Troianos significat: simpliciter intelligēdū: si ad se refert quod Achillē euasit fauore Neptuni: g Terręque marisq;: Terrę ppter cretēse pestiletiā: Maris ppter orontis interitū. g Omnium egenos:

Scindit[p] se nubes: & i æthera purgat apertum.
Restitit[q] æneas claraq[r] in luce refulsit
Os[s] humerosq; deo similis: nāq; ipsa decoram
Cæsariem nato[t] genitrix: lumenq; iuuentæ[u]
Purpureum[x]: & lætos[x] oculis afflarat honores:
Quale manus[y] addūt ebori[z] decus aut ubi flauo
Argentum: parius[a] ue lapis circundatur auro.
Tunc sic reginam alloquitur: cūctisq; repente
Improuisus ait: coram[b] quē quæritis adsum
Troius æneas: lybicis ereptus ab undis.
O[c] sola infandos troiæ miserata[d] labores:
Quæ[e] nos reliquias danaum terræq[f]: marisq;
Omnib⁹ exhaustos iā casibus omniū[g] egenos
Vrbe[h] domo socias: grates persoluere dignas
Non[i] opis ē nostræ dido: nec[k] quicquid ubiq; est
Gentis dardaniæ: magnū quæ sparsa p orbem.
Dii tibi si[l] qua pios respectāt numina: si[m] quid
Vsquam iustitiæ est: & mens[n] sibi conscia recti
Præmia digna ferant: quæ[o] te tam læta tulerunt
Sæcula: qui[p] tanti talem genuere parentes.
In[q] freta dū fluuii current: dum[r] montib⁹ umbræ
Lustrabunt: conuexa polus dū sydera pascet:
Sēper honos: nomēq; tuum: laudesq; manebunt

eget honestius genitiuo iungitur q̄ ablatiuo cui iungit Cicero: ut Eget ille senatu. Item contra Virgilium. Quorū indiget usus. h Vrbe domo socias: hoc ē publico & priuato dignaris hospitio. i Non opis ē nostrę Dido: opis: id est possibilitatis. & scđm Actum philologum: Opes numero tantum plurali diuitias significāt: ut troianas ut opes numero tantū singulari auxiliū: ut Terentius Iuno Lucina fer opem: serua me obsecro ab utroque possibilitatem. k Nec quicquid ubique ē: meminit historię. Multi enim post excidium Troię orbis diuersa loca tenuerunt: ut Helenus Epirum: Antenor Venetiam: alii Sardiniam scđm Salustium: alii uicina syrtibus loca scđm Lucanum: ut Portusque quietos Ostendit libię phrygio placuisse magistro. l Si qua pios respectant numina: siquidem: ut Horati⁹ Si tamen impie non tangenda rates transiliunt uada. nec enim congruit optare dubitantem: aut certe ad se retulit: qui cum pius esset tot laborabat incommodis. m Si quid usquam iustitię est: si ualet apud homines iustitia. n Et mens sibi conscia recti: scđm stoicos qui dicunt ipsam uirtutem esse pro pręmio: etiam si nulla sit pręmia. o Quę te tam lęta tulerunt. p Secula: alibi nati melioribus annis. Felicitas enim temporum ex nascentium meritis comprobatur. p Qui talem genuere parentes. scđm artem rhetoricam parentes quos ignorat laudat ex liberis simul sciendum omnia hoc loco laudis pręcepta seruata. nam & a parentibus laudauit: ut Qui tanti talem genuere parētes: & ab ipsa. ut Trae domo socias: & a futuro: ut Nomenque tuum laudesque manebunt. q In freta: Abusiue modo Maria: nam proprie fretum est mare naturaliter mobile: ab undarum feruore nominatum. r Dum montibus umbrę lustrabunt conuexa: Alii hoc loco distinguunt: & dicunt quamdiu inclinata in montibus latera umbrę pro Solis flexibus circum ibunt: ut Lustrat Auentini montem: aut lustrabunt inumbrabunt: unde lustra & ferarum cubilia & lupanaria per contrarium dicimus: quia

parū lustrantur:alii tamē conuexa sidera uolūt.i.pendentia:ut Et cęli cōuexa pauras.i.suspēsa planetasque ītelligūt qui nō sunt fixi:sed in aere ferūtur. Pasci aūt aquis marinis sidera.i.cęlestes ignes physici docent scdm quod ait Lucanus Atque unde plusquā quod digerat aer. s Quę me cūque uocant terrę:id ē ubicūque terrarū habitauero. est aūt temesis quęcūque. t Obstupuit:animo pculsa ē.quod iā futuri amoris ē signū. Primo aspectu.i.pulchritudine u Casu deinde.i.miseratione. x Et sic ore locuta ē:pleonasmos:sicut Vocēque his auribus hausi. y Quis te nate dea quis:qualis.admirātis ē eni nō interrogantis:ut Quis globus o ciues:nō eni interrogat ille qui nunciat.hoc aūt Dido ut post idicat ex Teucri narratione cognouit. z Quę uis:qualis. Immanibus oris:ut Salu.Mare sęuū.i.iportuosū. a Applicat:scdm pñtem usum p d prima syllaba scribitur:scdm antiquā ortographiā:quę prępositionum ultimā litteram in uicinā mutabat per p scdm euphoniā p a tantū:Prępositio eni cū ad compositionē trāsierit:aut nim suā retinet:ut iduco:aut mutat ultimā litterā ut sufficio:aut pdit:ut coeo. b Dardanio Anchisę:bñ anchisę addidit.Cū multis eni Ven9 concubuit.Sed sciēdū anchise pastorē fuisse.& cū eo amato Venerē concubuisse: unde ęneas circa Simoni fluuiū natus est.Deę ei aut nymphę enituntur circa fluuios:uel nemora:q cū iactaret Anchises:afflatus fulmine oculoque priuatus ē. c Teucrū sidona uenire:historia hoc habet Herculē cū in colchos iret:pdito Hyla post peragratam Mysiā nauibus Troiā uenisse:a cui9 portu cū eū Laomedon arceret occisus est:& eius filia Hesinna belli iure sublata comiti Thelamoni tradita ē: qui prim9 ascēderat murū:Vnde natus ē Teucer. Nā aiacē ex alia constat procreatū. Tum Hercules Priamū quoq; redēptū a uicinis hostib9 in paterno regno locauit:unde & Priam9 dict9 ē ἀπὸ τοῦ πρίασθαι emo.Cęterū quę de liberata dicūtur Hesiona constat eē fabulosa.Sed Teucer cum Troia euersa sine fratre esset reuersus qui se furore ppter perdita Achillis arma interemerat:Salamina pulsus Sidona ueit:ex quo uenit Dido cuncta cognouit: Aiax aūt Achillis patruelis frater fuerat:quoniā Thelamon & Peleus fratres fuerunt Aeaci filii. d Vastabat cypru:quā subactā concessit Teucro:ut in ea collocaret imperiū. Casus:hoc locu ruinę:nō fortunę itelligendus est casus. e Ipse hostis teucros:troianorū laudis exaggeratio:q etiā ab hoste laudat. f Ferebat:laudabat:pręferebat. g Teucrorū a stirpe uolebat:ppter genus maternū:ut supra diximus:& plus ē qđ dixit uolebat quasi materno gaudēs refutaret ge n9 paternū. h Tectis succedite ad conuiuiū uocat.nā supra dixit Vrbe domo socias. i Similis fortūa.s.aduersa. k Nō ignara mali miseris succurrere disco:quare ñ disco:q nō sū ignara. Bis eni itelligim9 nō ut supra diximus.sic Salu.Segnior neq; min9 grauis & multiplex cura l Indicit honorē.i.iussit fieri supplicatōes:& bñ idicit:q Troiāi iopiato uenerāt. m Ferię at legitie sūt:aut idictę Indici āt dicūt:q paupertas maiorū ex collatōe sacrificabat:aut certe de bonis dānotorū:unde & supplicia dicūt supplicatiōes q̄ sūt de bonis supplicia passorū.Sal.i supplicus deorū magnifici.hic ēt sacrū & uenerabile & execrādū intelligim9 q sacrę res de bonis execrādorū fiebāt. n Terga suū ñ declinatio hoc locu ugeminat:s; rō nois: i quo ē u sicut pr̃ qđ i rū mittit genitiuū pluralē:iū p declinationē:sed q ē i noie r ut patrū.alitūū uero ubi legim9 cpētesis ē:sicut mauortis uel idupatoris.nā alitū facit:sicut Martis:aut ipatoris. o Mūera lętitiāq; dei.i.minū:aut certe ut multi legūt Lętitiāq; die.i.diei ut supra dcā mūera sint multorū dierū usui sufficiētia Intelliga9 āt missa aliq̄ ēt ad usū diei p Luxu:mō abūdātia:alibi luxuria.Et notādū q affluētiā ubiq; exteris gētib9 dat:rōais frugalitatē:q duob9 ci̅b tātū utebāt:& i atriis cędebāt sedētęs:uñ Iuue.qs fercula.vii. Secreto cēauit au9:& Virg.ppetuis soliti pres cōsidre mēsis.

Quæ[s] me cunque uocant terræ:sic fatus amicū
Ilionea petit dextra:læuaque serestum.
Post alios:fortēque gygā:fortemque cloanthū.
Obstupuit[t] primo aspectu sidonia dido:
Casu[u] deinde uiri tanto:& sic[x] ore locuta est.
Quis[y] te nate dea per tanta pericula casus
Insequitur:quæ[z] uis in manib9 applicat[a] oris.
Tu ne ille æneas quem dardonio[b] anchise
Alma uenus phrygii genuit simonētis ad undā.
Atque equidem teucrū[c] memini sidona uenire
Finibus expulsum patriis noua regna petentem
Auxilio beli:genitor tunc belus opimam
Vastabat[d] cyprum:& uictor ditione tenebat.
Tempore iam ex illo casus mihi cognitus urbis
Troianæ:nomenq; tuum:regesq; pelasgi.
Ipse[e] hostis teucros insigni laude ferebat[f]
Seque ortum antiqua teucrorū[g] a stirpe uolebat.
Quare agite o tectis[h] iuuenes succedite nostris.
Me quoq; per multos similis[i] fortuna labores
Iactatam hac demum uoluit consistere terra:
Non[k] ignara mali miseris succurrere disco.
Sic memorat:simul æneam in regia ducit
Tecta:simul diuum templis indicit[l] honorem.
Nec minus interea sociis ad littora mittit
Viginti tauros:magnorum horrentia centum
Terga[n] suum:pingues cētū cum matrib9 agnos:
Munera[o] lætitiamque dei:
At domus interior regali splendida luxu[p]
Instruitur:mediisque parant conuiuia tectis.

q Laboratę uestes: labore pfectę: ut laboratasque premũt ad pectora ceras. & est sermo in cõpendium coactus: sicut Rapuitque i fomite flammã. i. raptim fecit. r Ingẽs argentũ mẽsis: aut subaudi exponũt: aut mensas argenteas accipe. s Cęlataque in auro: insculpta: & nomẽ hoc in pricipali aliã habet naturam. in deriuatione mutat: Nã cęlũ dicitur ferrũ ipsum: quo operatur argẽtarius: quod producitur naturaliter: sed in deriuatione mutatur diphthong⁹ nã quę ẽ cęlata in auro. t Series: ordo connexus. u Per tot ducta uiros: a Belo primo rege assyriorũ: ut ab antiquo durantia cinnama belo ab eo usque ad Belũ patrẽ Didonis: qui & ipse assyrius fuit: hinc ẽ: Quã belus & oẽs a belo soliti. cũ inter patrem & filiã medius nullus exstat: & hoc regis nomẽ ratione nõ caret. Nã oẽs i illis partibus Sole colũt: qui ipsorum lingua Hel dicitur: unde & Helios. ergo addita digãmos: & in fine facta deriuatio a sole regi nomẽ iposuit.

Arte laborate^q uestes: ostroq; superbo:
Ingens^r argentũ mensis: cęlataq;^s in auro
Fortia facta patrum: series^t longissima rerum
Per^u tot ducta uiros: antiquę ab origine gentis.
Aeneas^x (neque enim patrius consistere mentem
Passus amor) rapidũ^y ad naues pręmittit achatẽ.
Ascanio ferat^z hęc: ipsumq; ad mœnia ducat.
Omnis in ascanio cari stat^a cura parentis.
Munera pręterea iliacis^b erepta^c ruinis
Ferre iubet pallam signis^d auroq; rigentem:
Et circũ textũ croceo uelamen acantho^e.
Ornatus^f argiuę helenę: quos illa mycenis.
Pergama cum peteret: incõcessosq;^g hymenæos
Extulerat: matris^h ledæ mirabile donum.
Pręterea sceptrum^i ilione quod gesserat olim
Maxima^k natarũ priami: colloq;^l monile
Bacchatũ & duplicẽ^m gẽmis: auroque coronam.
Hæc^n celerans iter ad naues tendebat achates.
At^o cytherea nouas^p artes: noua pectore uersat

x Aeneas: sequitur rapidũ ad naues: cętera p parenthesim dicta sunt. y Rapidũ ad naues pręmittit achatẽ: non pręmittit. nec enĩ sequitur ipse: sed pręrapidũ: quod ex affectu patris intelligẽdũ est: non ex achatis uelocitate: & sic pręrapidũ dixit. quo modo Teren. Per pol quã paucos: hoc ẽ p quã paucos. Pol enim p se plenũ est iurantis aduerbiũ: cui pręposițio seperatim nunquã cohęret. z Ferat: afferat: nunciet. ut Feret hęc aliquã tibi fama salutẽ. a Stat: modo ẽ: alias horret: ut Stãt lumina flamma: & Stabat acuta silex. Itẽ plenum ẽ: ut iam puluere cęlum stare uidẽt. Stant & iuniperi & castaneę hirsutę. Item positũ ẽ: ut Stãt manib⁹ arę. Itẽ placet: ut Stat conferre manũ: & Stat casus renouare omnis: pro loco ergo hic itelligẽdus ẽ semp. a Iliacis erepta ruinis: commendat ex loci difficultate: ut Nec tuta mihi ualle reperti Item ex psona ornatus argiuę Helenę: & ilionę quod gesserat olim: ut Hoc priami gestamen erat quẽadmodum ex interualli longitudine: ut Terẽ. Ex ęthiopia ẽ usque ancila hęc. c Erepta: laborat hoc sermone pbare ab ęnea nõ cẽ pditam patriamq; cũ antenore pdidisse manifestũ est: si ornatus Helene ex incẽdio bellorũ nõ pro pręmio pditionis accepit. d Signis auroque: signis aureis: ut Molẽque & mõtis. Pallã rigẽtẽ: durã pp̃ter aurũ: sicut & nouas uestes uidem⁹ significat aũt tunicę palliũ: quod secũdũ Varronẽ palla dicta ẽ ab irrugatione: & mobilitate: quę ẽ circa finẽ huiusmodi uestiũ ἀπὸ τοῦ πάλλειν Velamẽ cycladẽ significat. e Acanto: genus uirgulti flexuosũ: qđ uulgo herbachantũ dicitur: in cui⁹ imitatione arte uestis ornatur. f Ornat⁹ argiuę helenę: a uicinitate dixit argiuę ut paulo post Mycenis cũ spartana fuerit: quę ciuitas ẽ Laconię. Nam legim⁹: Me duce dardanius spartam expugnauerit adulter. Et uide iam omen ifelicitatis futurę: cũ dido adultere suscipit munera. g In concessosque hymenęos: & fato & legib⁹. Hymenęus aũt ut alii dicũt deus ẽ nuptiarũ: ut alii quidã iuuenis fuit: qui die nuptiarũ oppressus est ruina: unde expiationis causa noĩatur i nuptiis: sed falsũ ẽ: Nam uitari debuit magis nomẽ extincti: sed hoc magis ueritas hẽt. Hymenęus quidam apud athenas inter bella scuissima uirgines liberauit: quã ob causã nubẽtes eius inuocant numen quasi liberatoris uirginitatis. Hinc etiã apud romanos Talasio inuocatur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimã duceret: ne ei auferretur ab aliis: Talationis eam ducis esse simulauit: cuius nomine fuit puellę tuta uirginitas. h Matris ledę mirabile donum: uel quod ipsa filię: uel quod ei iuppiter dederit. i Pręterea sceptrum ilionę: bene offert munera apta personis: sicut etiam Lacino in septimo. k Maxima natarum priami: quia antiquitus etiam fęminę regnabant: pręsertim primogenitę: unde ait maxima. Hęc autem uxor Polimestoris fuit. l Colloque monile ornamentum gutturis: quod & segmentum dicunt: ut Iuuenalis: Segmenta & longos habitus licet segmentatas uestes dicamus: ut ipse Et segmentatis dormisset paruula cunis. Bacchatum: ornatum margaritis. dicimus autem & hęc margarita: & hoc margaritum: & hęc margaris: qđ gręcum est quo modo Nais. Sane multi separant gemmam a margarita: ut Cicero: Nullam gemmam aut margaritam: & gemmas uolunt dici diuersi coloris: margaritas uero albas: uel gemmas integras: margaritas pertusas. m Duplicem gemmis auroque coronam: duplicem aut latẽ: aut duplicem gemmis & auro. n Hęc celerans: celeriter facere cupiens. o At cytherea: sub insula quę tãtũ numero plurali dicitur: ut sunt alta cythera. p Nouas artes: ars τῶν ἀρετῶν est: unde sine epitheto male ponitur: ut bonas artes: malasque artes dicamus:

q Faciẽ mutatus: nota figura ẽ: quod aũt addidit Hora. perissologia ẽ r Domisq; furẽtẽ incẽdat reginã: incidat & furere faciat: ut Animũq; labãtẽ impulit. s Quippe domũ timet ambiguã: i. que habitat mutabilis fẽia: ut Varium & mutabile sẽp Fęmina. Itẽ iuno in: iiii. Suspectas habuisse domos carthaginis altę. t Tyriosque bilingues .i. fallaces, nec eni ad linguã retulit: sed ad mẽtẽ. u Sub noctẽ cura recursat: circa noctẽ. Est eni sciẽdũ q cũ temp⁹ significatur sub prępositio accusatiuo cohęret: ut Aut ubi sub lucẽ densa inter nubila sese. Diuersi rũpũt radii. x Ergo his aligerũ dictis affatur amorẽ: Latini deũ ipsũ Cupidinẽ uocant: eo q facit amorẽ sed hic mutatus est gręcos: qui uno noie utrũque significãt. nã amorẽ dixit deũ sed discreuit epitheto. Sane nomẽ hoc discretõne nõ caret: nam quia turpitudinis ẽ stulta cupiditas puer pingitur: ut inter quas curã dymene narrabat ianẽ. i. amorẽ: Itẽ quia ipfect⁹ ẽ in amãtibus sermo sicut i puero: ut incipit effari: mediaq; ĩ uoce resistit. Alat⁹ aũt ideo: q nil amãtib⁹ leui⁹: nil mutabili⁹ iuenitur: ut in ipsa ꝓbatur Didone. nã de ei⁹ interitu cogitat: cui⁹ paulo ante amore depericbat: ut nõ potui arreptũ diuellere corpus. Sagittas uero iccirco gestare dicitur uel quia & ipse incertę uelocesq; sũt. Et hęc rõ penę in oibus aliis numinib⁹ ꝓ ptãtũ qualitate formatur. y Nate meę uires: aut quia uenerea uoluptas exerceri sine amore nõ põt: aut scdm simonidẽ qui dicit Cupidinẽ ex uenere tantũ cẽ ꝓgenitũ. quãquã alii dicãt ex ipsa & marte: alii ex ipsa & uulcano: alii uero Chai & primę rerũ naturę cũ esse filiũ uelit Solus nate: qui cõtẽnis iouis fulmina: quę diis cęteris solẽt cẽ terrori. z Patris sũmi: nũc quoq; ꝓprie de ioue dixit. Sciẽdũ tñ ꝓ qualitate rerũ uel ꝑsonarũ sũmũ deũ dici: uel patrẽ. Nã unusquisq; putat cũ cẽ sũmũ deũ: quẽ colit: ut Sũme deũ sancti custos soractis apollo. a Typhęa: multi typhoia legũt: ut cerealia: & cerialia: Typhęa autẽ dixit: nõ quib⁹ Typhęus usus ẽ: sed quibus iuppiter i typhęũ: a spoliis. i. uirtute & uictoria epitheton posuit: ut Scipio african⁹: Metell⁹ Creticus. b ¶Tẽnis: aphęresis est: pro cõtẽnis: hac autẽ laude hoc agit facile eũ posse contẽnere iunonẽ: qui contẽnit & iouem. c Ad te confugio: ꝑsonarũ

Consilia: ut faciẽ^q mutatus: & ora cupido
Pro dulci ascanio ueniat donisq;^r furentem
Incendat reginã: atque ossib⁹ implicet ignem.
Q uippe^s domũ timet ãbiguã tyriosq;^t bilingues
Vrit atrox iuno. & sub^u noctẽ cura recursat:
Ergo^x his aligerũ dictis affatur amorem.
Nate^y meæ uires: mea magna potentia solus
Nate^z patris summi qui tela typhœa^a temnis:
Ad^c te confugio: & suplex tua numina^d posco.
Frater^e ut æneas pelago tuus omnia circum
Littora iactetur^f odiis^g iunonis iniquæ
Nota^h tibi: &^i nostro doluisti sæpe dolore:
Hunc phœnissa^k tenet^l dido: blãdisque moratur
Vocibus. & uereor quo^m se iunonia uertant
Hospicia haud^n tanto cæssabit cardine rerum:
Q uo^o circa capere ante dolis & cingere flamma
Reginam meditor^p: ne^q quo se numine mutet:
Sed magno æneæ mecum^r teneatur amore.
Q ua^s facere id possis: nostrã nunc accipe^t mẽtẽ^u
Regi⁹ accitu^x cari genitoris ad urbem^y
Sidoniam puer ire parat: mea maxima^z cura
Dona ferens pelago: & flammis restantia troiæ:

ratio facit laudis augmentum. d Tua numina: possibilitatem. Et notandum unum deum plura habere numina: ut supra diximus. e Frater ut ęneas: conciliatio a qualitate personę. Vt autem est quemadmodum q in pronunciatione extenditur: quando temporis non est. f Iactetur que: uacat que. g Odiis iunonis iniquę: iusta causa petitionis ostenditur. Odium autem in nomine est breuis, in uerbo longum: ut odi: quemadmodum liquor li breuis est: liquitur longa. h Nota tibi: gręca figura est ut Terentius Meretricum non peperci contumelias i Et nostro doluisti sępe dolore: aut eo quo & ego: aut doluisti: ideo quia me dolentem uidisti ut doleo illa re. k Phenissa: de phenice. l Tenet: moratur. m Quo se iunonia uertant Hospitia: quo id est in quam partem, Iunonia autem hospitia: Carthaginem dicit: ubi habitat Iuno: ut Hic illius arma: aut certe hoc ipsum uereor q ęneę Carthago in hospitium patuit: ut est Timeo danaos & dona ferentes: n Haud tanto cessabit cardine rerum: aut Δεικτικῶς ne in tantum quidem: hoc est breui occasione cessabit: aut simpliciter intelligendum est. non poterit in tanta rerum opportunitate cessare: ut sit de prouerbio tractum quo dicitur Res in cardine est: hoc est in articulo: o Quo circa: quapropter. p Meditor: mente pertracto. q Ne quo se numine mutet: quo uel uacat uel pronomen est: & bene supprimit nũmen iunonis: ne eius frequenti cõmemoratione Cupidinem terreat: magis enim uult eum intelligere quam audire iunonem aut certe aduerbium est: ut sit: Timeo ne se numine Dido aliquam commutet in partem. r Mecũ id est cum officio uenereo: nec potest intelligi quemadmodum ego. Aliter enim a matre ęneas: aliter amatur a didone. s Qua: id est quo modo. t Accipe: audi: ut econtra Da: id est dic: ut Da tytire nobis: Da non ut indebita posco. u Mentem: dispositionem: consilium: x Accitu: euocatione: & est quartę declinationis. y Vrbem sidoniam: quã tenent sidonii. z Mea maxima cura: & ęneas cura est. sed ascanius maxima: cui regnum italię: romanaque tellus debentur & ubique Ascanius maxima cura Veneris introducitur: ut Veneris iustissima cura. Item Hũc tegere & dirę ualcam subducere pugnę. a Sopitum somno: unum quidem est sopor & somnus: sed modo sopitum

inigatū intelligimus. b Idaliū: Cypri nemus ē in quo oppidū breue: ut paulopost: Idaliç lucos. Itē idaliumque nemus. c Sacrata sede: uel tēpli uel oppidi. d Ne qua. qua uacat ut frequēter diximus. e Medius inoportunus interuentus. f Tu facie illi⁹ faciē p uultu posuit. Nullus enī potest accipere faciem alterius sed uultū qui pro mentis qualitate formatur: unde infra. Et notos pueri puer indue uultus. Noctē non amplius unā & supra dixim⁹ artis poeticç ē non omnia dicere: unde nūc pręmisit noctem unam. Nec enī dicturus ē aut abscessum Cupidinis aut aduentū Ascanii. g Pueri puer argumētum a facili. h Regales inter mēsas epulas intēperātes in quibus castitas rara ē & facilis amoris occasio unde ē illud Terē. Sine cerere & Libero friget uenus. i Laticeque lyeī latex proprie aqua ē ab eo φ intra terrę uenas lateat sed & uinū lateat intra uuā unde nunc dixit laticis lyeī: aut pro lyeī dixit figurate ponens principalitatem p deriuatione. Occultū inspires ignē diffinitio amoris ē ignis occultus. Veneno: ueneno dictum φ per uenas eat. k Paret amor dictis ut supra pro cupidine amorem posuit. l Et alas exuit: laus ingēs Ascanii p transitum. Si quidē alis tantū depositis Ascanius fuit. m Placidam per membra quietē: aut epitheton ē quietis aut ideo placidam dixit quia ē quies quę potest etiam somniorū terrore turbari. n Fotū sublatum a fouēdo. o Amaracus hic puer regius unguētari⁹ fuit qui casu lapsus dum ferret unguenta maiorē ex confusione odorē creauit unde optima unguēta amaricina dicūtur. hic postea in herbā sampsucum uersus ē quā nunc amaracū dixit. Iamq; ibat cum uix uenus ista dixisset. Sane nec festināti b⁹ personis neque minorib⁹ ē respondendi facultas ut hoc loco Cupidini: ut Mercurio supra. Idem in quarto ut in septimo furię. q Cū uenit aut pro cū uenerit: aut cū sit aduerbium temporis pro dū. Nec enim potest cōiunctiui modi particula iungi indicatiuo. Sane sciendū cum & dum malo errore a romanis esse confusa. Aulęis uelis pictis φ ideo aulęa dicta sunt φ primū in aula Attali regis asię q populū romanū scripsit heredē inuenta sunt ideo etiā in domib⁹ tendebātur aulęa ut imitatio tectoriorū fieret sub quib⁹ bellētes semper habitauere maiores unde & i thalamis hoc fieri hodie conspicimus. Varro tamen dicit uela solere suspendi ad excipiendū puluerē: quia usus camerç ignorabatur unde Hora. interea suspensa grauia aulęa ruinas in patinam facere trahentia pulueris atri Quantum non aquilo campanis excitat agris. Sciendū sane omnia gręca nomina in η littera exeūtia cum deriuationē faciunt in ę diphtongū conuertere ut αὐλη aulęa ιδη dea αἰτνη ętnęa. r Superbis nobilibus: ut Ceciditque superbū iliū. s Aurea si Dido aurea pulchrē significat & ē nominatiu⁹ Si sponsa septimus quidē est sed synęresis fit: & spondeus ē. Sponda: stibadia antiqui nō habebant: sȝ stratis tribus lectis epulabātur unde & tricliniū sterni dicitur: sic Cice. Sterni triclinia & in foro sterni iubebat: unde apparet errare eos: qui tricliniū dicūt ipsam basilicā: uel cęnationem. t mediāque locauit: ipse enim apud maiores dominii fuerat locus: ut apte Salu. docet igitur discubuere. Sertorius inferior in medio super eum. T. Fabulis Hispaniensis senator ex proscriptis in summo Antonius: & infra scriba Sertorii uersius & alter scriba Mecęnas i imo: medius inter Tarquiniū & Dēnatium Perpenna. u Iam pater ęneas: religiosus quia pater proprie omniū deorū ē epitheton: ut ostēdit ubique Virgili⁹. x Ostro: p purpura posuit unde tingitur purpura. y Dant manibus famuli lymphas: humilis character: qui ἰσχνὸς dicitur. uilia enī describūtur. z Tonsisque ferūt mantilia uillis: tōsis uillis. i. minutis: uel cōpositis. Constat enim maiores mappas habuisse uillosas: mantilia uero a manibus ante lotis dicta: quo modo toralea toro. quod autem legimus in Hora. Nec turpe toral apocope est. a Quinquaginta intus famulę: hoc est multę. b Ordine longo: dispositione sēdm Tulliū: qui in oeconomicis dicit quid ubi ponendū sit. nec enim debent uniuersa confundi. c Cura penum: inter penum & celariū hoc interest φ celariū ē paucorū dierū unde & in cellā dicitur iperatū frumētū pen⁹ uero lōgi tēporis. sane dicim⁹ hic & hęc & hoc pen⁹: sȝ i masculino

Hunc ego sopitum[a] somno super alta cythera:
Haud super idalium[b] sacrata[c] sede recondam.
Ne qua[d] scire dolos: mediusue[e] occurrere possit.
Tu[f] faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo: & notos pueri[g] puer indue uultus.
Vt cum te gremio accipiet lætissima dido
Regales[h] inter mensas: laticemq;[i] lyeum:
Et dabit amplexus: atque oscula dulcia figet:
Occultum inspires ignem: fallasque ueneno.
Paret[k] amor dictis caræ genitricis: & alas[l]
Exuit & gressu gaudens incedit iuli.
At uenus ascanio placidam[m] per membra quietē
Irrigat & fotum[n] gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos: ubi mollis amaracus[o] illum
Floribus: & dulci aspirans complectitur umbra.
Iamque[p] ibat dicto parens: & dona cupido
Regia portabat tyriis duce lætus achate
Cum uenit[q]: aulæis iam se regina superbis[r]
Aurea[s] composuit sponda; mediamq;[t] locauit.
Iam[u] pater æneas: & iam troiana iuuentus
Conueniunt stratoque super discūbitur ostro[x]
Dant[y] manib⁹ famuli lymphas: cereremq; cāistris
Expediunt tonsisq;[z] ferunt mantilia uillis.
Quinquaginta[a] int⁹ famulæ: quib⁹ ordine[b] lōgo
Cura[c] penum struere: & flammis adolere penates.

& feminino genere quartę ē declinationis: a neutro tertię: quō pecus pecoris: unde Hora. Portet frumēta penusq; masculino uero genere Plaut⁹: nisi mihi annu⁹ pēnus datur: & feminino Lucil. posuit ut Vxori legata pen⁹. quar tę āt declinatiōis eē Persius docetur in locuplete penu defensis ibribus umbris. d Struere: ordinare: componere. Vnde & Structores dicuntur ferculorum cōpositores. e Et flammis adolere penates: colere sed adolere proprie est augere. In sacris aūt adolere per bonum omen dicitur. Nā & in aris non adolentur aliqua: sed cremantur. f Totidē que pares ętate ministri: non numerus habet admirationem sed ętatis qualitas. g Dapibus: dapes regum sunt: epu lę priuatorū. h Et pocula ponūt scdm antiquū locutus est morem. i Mirantur dona ęneę: mirantur iulum: hoc ad Tyrios retulit. k Flagrantisque dei uultum: hoc ad poetā refertur. l Simulataque uerba: composita in Ascanii similitudinē Et hoc ex persona poetę accipiēdū. m Pręcipue infelix. ppter casum futurū: ut probant sequentia n Pesti deuota futurę. o Expleri mentē nequit gręca figura est. p Tuendo: dum intuetur. & omnis gerūdii modus tam ab agentis quam a patientis significatione similiter profertur: Cantando tu illū: id est cum cantas: & Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: id est dum ei incantatur q Ille ubi: postquā: ut Horatius. Nos ubi decidimus: hoc ē postquā. Nam si loci eēt quo diceret: ergo ubi interdū aduerbiū loci est: iterdum tēporis. r Et magnū: arduum. Difficile ē enim imitari uerū filii affectum. s Reginam petit: nō simpliciter dixit petit: nā petere nō solum audire: sed etiā petere est ppriē insidiari. t Gremio fouet: sustinet ut Fotū gremio: u Insidiat: legitur & insediat. At memor ille matris: hoc ē pręceptorum matris. x Acidalię: Acidalia uenus dicitur: uel quia inii cit curas: quas gręci κιλαζα dicūt: uel certe a fonte Acidalio. qui ē in Orchomeno Boetię ciuitate: in quo se Gratię lauāt: Quas Veneri cōstat eē sacratas. Ipsius eni & liberi filię sunt: Nec imerito. Gratię eni per horum fere numinum munera conciliantur. Ideo aūt undę sunt q gratię sine fuco eē debent: ideo connexę: quia isolubiles eē gratias decet. Hora. Segnesque nodū soluere gratię Quod uero una auersa pingitur duę nos respicientes: Hęc rā est: quia pfecta a nobis gratia duplex solet reuerti: Vnde supra: Nec te certasse priorē Pęniteat. y Abolere sichęu: Incipit: ordo naturalis. Prius enim ē euellere inhęrentia: & post noua iferre: sic Terent. Vt mctū in quo nūc est adimā atque expleam animū gaudio. z Viuo amore: aut uiui hominis: aut certe uehemēti. Pręuertere: pręoccupare: ppter iunonē sine dubio. a Resides animos pigros ad amādum inertes. Iurauerat eni nulli se eē nupturā: unde contra instantes dicimus industrios. b Quies epulis: ppter regalē affluentiam. cōtra supra ait: Postquā exēpta fames. c Mensęque remotę: licet sub extranea persona romanorū tamen exequitur morē: apud quos duę mensę erant: una epularum: altera pomorū. d Crateras: gręcū est ab eo q est hic crater. Nā latine hęc cratera dicitur. unde Persius. Si tibi crateras argenti incusaque pingui auro dona feram. e Et uina coronāt: uina pro poculis posuit: & ē tropus synecdoche: ut Cererē dicim⁹: sic Plau. Vinū precemur: nā hic deus pręsens adest. Coronāt aūt est aut iplēt usq; ad marginē: aut q: antiq coronabāt pocula: & sic libabāt unde ē: Magnū cratera corona iduit: ipleuitq; mero. f Fit strepit⁹ tectis. i. ad tecta: ut It clamor cęlo. legitur āt & fit strepit⁹ tecti. g Atria: ut supra diximus tāgit morē romanorū. nā ut ait cato & i atrio & duob⁹ ferculis epulabāt antiq. Vñ ait Iuue. Quis fercula septē Secreto cęnauit auus: Ibi & pecunias hēbāt unde q honoratores erāt liminū custodes adhibebāt: ut Qui dardanio anchisę Armiger añ fuit fidusq; ad limina custos. Ibi ēt & culina erat: unde & atriū dictū ē. atrū ei erat ex fumo. h Lychni: gręco sermōe usus ē: ne uile aliqd itroferret: Alychño āt lucerna dicta ē: unde & breuis ē lu. ut Iuue. Disposite piguē nebulā uomuere lucernę. Hora. Vngor oliuo n quo furat⁹ ināidis nacta lucernis. Si ei a luce diceret ē n staret uersus. i Laqarib⁹: pricipalit laq dr: ut Lucill⁹ Resultāt ędesq; lacusq; diminutio lacunar facit. Hora: nec mea renidet i domo lacunar. Inde fit alia diminutio laqariū: & p ātistichō laqariā. k Noctē uicit: lūinis ē exaggeratio. l Funalia sūt q itra cęrā sūt: unde

Centū aliæ: totidemque[f] pares ætate ministri:
Qui dapibus[g] onerent mensas & pocula[h] ponāt.
Necnon & tyrii per limina læta frequentes
Conuenere: toris iussi discumbere pictis.
Mirantur[i] dona æneæ mirantur iulum:
Flagrantisque[k] dei uultus: simulataque[l] uerba:
Pallamque & pictum croceo uelamen acantho.
Præcipuæ[m] infœlix pesti[n] deuota futuræ
Explerique[o] mentē nequit: ardescitq; tuendo[p]
Phœnissa: & puero pariter donis mouetur.
Ille[q] ubi complexu æneæ colloque pependit:
Et[r] magnum falsi impleuit genitoris amorem
Reginam[s] petit: hæc oculis: hæc pectore toto
Hæret: & interdum gremio[t] fouet inscia dido
Insideat[u] quantus miseræ deus: at memor ille
Matris acidaliæ[x] paulatim abolere[y] sichæum
Incipit: & uiuo[z] tentat præuertere amore
Iam pridem resides[a] animos: desuetaq; corda.
Postquam prima quies[b] epulis: mēsæq; [c] remotæ
Crateras[d] magnos statuunt: & uina[e] coronant.
Fit[f] strepitus tectis: uocemq; per ampla uolutāt
Atria[g]: dependent lychni[h] laquearibus[i] aureis
Incensi: & noctē[k] flammis funalia[l] uincunt:
Hic[m] regina grauem gemmis auroque poposcit
Impleuitque mero pateram: quā[n] belus; & oēs

sūt dicta a funib⁹:quos añ usū papyri cera circūdatos habuere maiores.unde & funera dicitur q funes incensos mor tuis preferebāt. m Hic:tūc ē ergo aduerbiū tēporis. n Quā bel⁹:prim⁹ rex assyriorū:ut supra dixim⁹:quos cōstat Saturnū:quē & solē dicūt: Iunonēq; coluisse.q numina & apud afros postea culta sunt.unde & lingua punica Hal dicitur deus. Apud assyrios āt Hel dr̄ quadā sacrorū rōne & saturn⁹ & sol. o Hospitibus nā te dare iura loquūtur .exēplo Lycaonis:qui cū hospites susceptos hospicio necaret:ta suscepto ioue postquā ei epulas humanas apposuit uersus i lupū:ostēdit hospitii iura nō eē uiolanda. p Troiaque pfectis sane bn̄ uoluit dicere profugis:cē uelis:scdm

A belo soliti.tum facta silentia tectis.
Iuppiter hospitibus(nā te dare iura loquuntur)
Hunc laetum tyriisque diē:troiaq; profectis
Esse uelis:nostrosq; huius meminisse minores.
Adsit laetitiae bachus dator:;& bona iuno.
Et uos o cetum tyrii celebrate fauentes.
Dixit:& in mensa laticum libauit honorem.
Primaq; libato summo tenus attigit ore.
Tum bitiae dedit increpitans:ille ipiger hausit
Spumantem pateram:& pleno se proluit auro.
Post alii proceres cithara crinitus iopas
Personat aurata:docuit quae maximus atlas
Hic canit errantem lunam:solisque labores:
Vn̄ hoim gen⁹:pecudes:unde iber:& ignes.
Arcturū:pluuiasq; hyadas:geminosq; triones.
Quid tantum oceano properēt se tigere soles
Hiberni:uel quae tardis mora noctibus obstet.

hetruscā disciplinam locutus ē. Sic eni dicebant uo lens ppiciusque sis: q Adsit lętitię bacchus da tor:alii adsis legūt.scdm quos Bacchus: aut anti ptosis ē:aut antiquus uocatiu⁹:ut Socer arma lati nus habeto. Bn̄ etiā addidit dator lętitię: quia est & dator furoris. r Et bona Iuno:aut ppicia.i.nō irata Troianis:ut Sis bonus o fęlixque tuis : aut magis bona:id est cęlestis:est enim & in ferna:ut iunoni infernę dictus sacer. t Laticum libauit honorē:more sacrorū: & tāgit ritū romanorū qui paniceas:sacratasque mēsas hēbant: in quibus li babant:ut Heus ēt mēsas cōsūm⁹ inquit iul⁹. u Libato:delibato. x Sūmo ten⁹ attigit ore & ue recūdiā reginę ostēdit:& morē Romanum. Nam apud maiores nostros fęminę non utebātur uino: nisi sacrorū cā certis diebus:denique fęmina quę sub Romulo uinū bibit:occisa ē a marito: Meceti us absolutus ē. id eni nomē marito. Sic Granius Lucian⁹ cęnę suę. y Tū bitię p trāsitū pęnorū ducū noīa itroducit. Nā bitias classis punicę fuit pręfectus:ut docet Liui. Iopas uero rex afrorum un⁹ de pcis Didonis : ut punica testatur historia z Increpitans:inclamās:ut Aestatē increpitans serā. Aut certe arguēs familiariter signitiē tarde peterā accipiētis cū eēt auidus i bibēdo. a Hau sit:nō accepit:nec possum⁹ intelligere bibit cū hoc sequatur. b Et pleno se pluit auro.alibi uidit: ut Hausit cęlum mētēque recepit:alibi audiuit:ut Vocēque his auribus hausi.alibi uulnerat: ut & latus haurit aptū q multa alia p loco significat. b Post alii pceres:ergo & Bitias unus ē de pcerib⁹. Nā exoche nūquā sine similitudine fit. Sane pceres de his ē q noiatiuū in usu non hīt:ut supra:Et uictor ditione tenebat. Nā nec hoc in usu habet noiatiuum: licet i cōpositōe dicam⁹ cōditio. Proceres aūt ideo scdm Varro.pricipes ciuitatis dicūtur.quia eminēt in ea sicut i ędi ficiis:mutili quidā:hoc ē capita trabiū q pceres noiant. c Crinit⁹ iopas:aut puerū intellige:aut imitabatur Apol linis formā:cuius fuerat etiā artis imitator. d Docuit q maxim⁹ atlas:q legēdū:nō quē:nec istū docere potuit qui didonis erat tpe:sed docuit Herculē.unde & dicitur ab atlāte cęlū sustinuisse susceptū:ppter cęli sciētię traditā. Cō stat eni Herculē fuisse philosophū:& ē rō cur oia illa monstra uicisse dicatur. Sane atlas gręcū est:sicut nilus.nā En nius dicit nilū melonē uocari:Atlantē uero Telamonē. e Hic canit.bn̄ philosophica introducitur cātilena in con uiuio reginę adhuc castę:contra iter nymphas ait Vulcani martisque dolos & dulcia furta. Errantē lunā:quia ἑλικ οειδῶς.i.obliquo incedit cursu:nō recto:ut Sol.s.ne icedat in cētrū terrę:& frequēter patiatur eclipsim.uicin⁹ ei est eius circul⁹ terrę. f Solisque labores:canit p oia itelligim⁹ planetę septē sunt:Saturnus: Iuppiter:Mars:Sol:Ven⁹: Mercuri⁹:Luna:sed quique cōtra mūdū feruntur:& cū mūdo qn̄ retrogradi sūt. Sol uero & luna sp cōtra mūdū:iō ergo pixit Solis labores. Laborat eni nitēs cōtra uenientis spęrę uolubilitatē. Nec nos debet Home.mouere qui ait ἠέλιον ἀκάμαντα. Nō eni eū dixit nō laborare:sed laborē nō sentire. g Vn̄ hoim gen⁹:si fabulā respicis:a Prometheo in tellige:uel a Deucalione & Pyrrha. Si aūt ueritatē respicis:uaria ē opinio philosophorū. Alii eni de hūore dicūt:a lii de igne:alii de atōis:alii de quattuor elemētis. Vn̄ iber de nubib⁹.s.q scdm Lucre. nascūtur de terrę anhelitu: qui nebulas creat:q cū altius fuerint eleuatę:aut solis calore resolutę:aut uiuistorū cōpressę:mittūt lenes pluuias : uel ex primūt cōcitatiores. Et ignes.s.ex nubiū collisione. Nā oim rerū collisio ignē creat.ut i lapidib⁹ cernim⁹:uel attritu ro tarū:uel i siluis arborū. h Arcturū:stella ē post cauda maioris ursę posita i signo Bootę. Vn̄ arctur⁹ dicta ē ἀπὸ τῆς ἄρκτου οὐρᾶς i Pluuiasq; hy. hyades stellę sūt i frōte Tauri:q quotiēs nascūtur pluuias creāt:unde & gręce hyades di ctę sūt ἀπὸ τοῦ ὕειν:latinę succulę a succo. Sic ergo ait pluuiasque hyadas.ut plēmyriū undosum. Alii dicūt hya das dictas a y littera:uel a ἀπὸ τοῦ ὕος.i.suę:in cui⁹ formatę sut faciē. Hę aūt filię fuerūt ut alii dicūt atlātis:ut alii liberi nutrices k Geminosq; tri.septētriones sūt boues aratorii.ñ ergo icōgrue dixit triones:q septētriones plaustra a nōnullis dicūt. l Quid tā.oce.ppe.se ti.so. Hiberni qd q ob rē.rō hoc facit hemispii : q: hyeme breuior sol utitur

circulo. m Tingere: demergere. Soles uero p dieb⁹ posuit: ut Tris adeo incertos cæca caligine soles Erram⁹. n Vel quę tardis mora noctib⁹ obstet: id est ęstiuis tarde uenietib⁹. Vel eni disiunctiua ē cōiūctio nec patitur bis eādē rē dici. ergo hoc dicit quę cā est lōgorū dierū: sed hic rō hemisperii ē. o Ingemināt plausū tyrii: troesq; sequunt: bono ē usus ordine: ut pri⁹ plauderēt ciues. Nec eni poterāt aliter audere pegrini: unde & supra Et uos o cętū tyrii celebrate fauētes: p Necnō & uario: arte poetica utitur: ut pręmittat aliqd quo sequēs liber uideatur cē coniūctus: q in oibus seruat. q Bibebat amorē: allusit ad cōuiuiū: r Super priamo: de priamo. nā ei⁹ prępositionis officio fungitur: pro qua ponitur: ut supra. Et sub nocte cura recursat. s Rogitās. s. quo modo sit uēditus rex. t Auroræ fili⁹: Memnon. Ideo aūt dixit. Quibus armis: quia Vulcani armis usus fuisse narratur. u Quales Diomedis equi. nō debem⁹ eos equos intelligere: quos ęneę sustulit. Nec ei; cōgruit: sed de his interrogat quos sustulit Rheso. Quales aūt dixit. ac si diceret nō sic feroces: ut illi a qbus ducebāt originē. Diomedes ei; rex Thracū habuit equos qui hūanis carnib⁹ uescebant. hos Hercules occiso crudeli tyrāno abduxisse phibet: de qb⁹ dicunt supra mēorati equi originē ducere. x Immo age uidit specialia cito posse finiri: & ideo cōtulit se ad generalitatē. y Et a prima dic hospes origie. i. a raptu Helenę: qđ qdē Dido cupit: Sed excusat ęneas: & dicit se ruinā troię breuiter esse dicturū: habita rōe tpis: ut. Suadētq; cadētia sidera sōnos. z Insidias danaū. hoc ad fauorē troianorū: ne uideant uirtute cē supati. a Casusq; tuorū: ut euentu troia corruerit: nō fati necessitate. b Erroresque tuos. & tn̄ sic hūc ordinē seq̄t: nā prīo dicit Troię ruinā: post errores suos. c Septia ęstas. anos intelligę p ęstatē: nā sic āte olympiadas cōputabāt. Septē etiā annos esse Dido cognouit ex teucro.

a Onticuere oēs intētiq; ora. Quia supra dixit: Fit strepitus tectis. Cōticuere autē p cōticuerūt: qđ metri cā fit: uel rōe clausularū. Nec est ut qdā dicūt dualis numer⁹: q apud latinos nusquā inuenit. Et bn̄ oēs addidit: poterāt ei; simul qdā: sed nō oēs tacere. b Intētiq; ora tenebāt: aut ora itueēbātur loquētis: aut imobiles uultus hēbāt: ut Tenuitq; inhiās tria cerberus ora. i. immobilia hūit: aut tenebāt hēbāt: ut sit figura. & intelligam⁹ ora intēta hēbāt: ut Teren. nā illi Andrię nomē erat tenco. Ideo aūt hoc addidit: qa pōt qs tacere: nec aduertere. c Inde. aphęresis p deinde. d Toro pa. ęne. sic orſ. ab al. toro alto. Sūmus eni; sp est pōtificalis loc⁹: & ęneas ubiq; quasi sacrat⁹ iducit. Dict⁹ autē a tortis herbis est torus: ut pximus ut uiridāte toro cōsederat. h. e Infandū quia uiro forti uictū se dicere & dolori est & pudori. f Iubes. uis ut iubeo chremete: nam aliter hoc uerbū ęneę persona nō recipit. g Troianas opes. Sic Ora. Aut pingues Phrygię: aut mygdonias opes. h Et lamētabile regnū. i. magnū: quasi dignū multa lamētatōe: ut. Hi multū fleti ad superos. i Danai: argiui a rege dicti Danao. Nā gręci pprie sūt thessali a Gręco rege. k Pars magna fui. pp amissā; cōiugē. & hoc se cōmēdat: ut paulo post. Aut qd in euersa uidi crudeli⁹ urbe: l Fādo: du; ipse ęnias dicit: alibi dū dicit: ut. Fādo aliqd si forte tuas puēit ad aures. qa gerūdii mod⁹ est. m Myrmidonū. myrmidones sūt Achillis socii. Dolopes: Pyrrhi: qui ei de Scyro socii sūt. Dicti aūt sūt myrmidones pp hāc cām. Aeacus Iouis: & Aeginę filius: cu; post amissos pestilētia socios in arbore fici formicas. i. μύρμηκας uidisset optauit tot sibi socios

Ingeminant plausum tyrii: troesq; sequūtur
Necnon & uario noctem sermone trahebat
Infelix dido: longūque bibebat amorem.
Multa super priamo rogitās: sup hectore multa
Nunc quibus auroræ uenisset filius armis:
Nūc quales diomedis equi: nūc quātus achilles
Immo age & a pma dic hospes origine nobis
Insidias inquit danaum: casusque tuorū:
Erroresque tuos: nam te iam septima portat
Omnibus errantem terris: & fluctibus æstas.

Funera dardaniæ narrat: fluctusque secundo,
Quæ Secundo Aeneidos Libro Contineantur.

Onticuere oēs tunc sic fortissimus hæros
Fata recensebat troiæ: casusque suorū:
Fallaces graios: simulataq; dona mineruæ:
Laocoontis poenā; & laxātem claustra sinonem:
Somnū quo monitus acceperat hæctoris atrum.
Iam flāmas cæli: troum: patriæque ruinas:
Et regis priami fatum miserabile semper.
Impositūq; patrem collo: dextraq; præhensum
Ascanium: frustra tergum comitante creusa.
Ereptam hanc fato: socios in monte repertos.

.P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Secūdus.

Onticuere omes: intētique ora tenebāt.
Inde toro pater æneas sic orsus ab alto.
Infandum regina iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes: & lamentabile regnum
Eruerint danai: quæq; ipse miserrima uidi:
Et quorū pars magna fui: quis talia fando
Myrmidonū: dolopū ue: aut duri miles ulyxi
Temperet a lachrymis: & iam nox humida cælo

euenire & stati formicę sunt in hoies uersę:sed hoc fabulę ē. Nā Eratosthenes dicit myrmidonas dictos a rege myrmidono. n Aut duri miles Vlixi:durus:non laboriosus:sed crudelis:ut q̄ det tua cōiunx dura. Nā Virgi. p negociorum qualitate dat epitheta quā Home. eadē etiā in cōtrariis obseruet. Sensus aūt ē.sine lachrymis hęc a quouis hostium dicerentur. Illud aūt q Asinius Pollio dicit:caret rōne de achimenide dictū miles Vlixi: Myrmidonas uero & dolopas pites cē acceptos ab Heleno:sed ut tanq̄ de ipsis ęneā itelligam⁹ dixisse:ne eos quidē posse calamitates Troię sine lachrymis explicare:sed si sic itelligamus dicti frangitur dignitas. o Precipitat: p precipitat:uerbū p uerbo: ut diximus. p Cadētia sidera:ant epitheton ē siderū:q sp oritur & occidūt aut certe maiorē noctis parte uult cē trāsactā. q Casus cognoscere cognoscēdorū casuū:& gręca figura ē. r Et breuiter prescribit:quia dido dixerat: A prima dic hospes origine nobis. s Quāq̄ aimus meminisse horret: quāq̄ meli⁹ pstī iūgitur tēpori: ut Quāq̄ scio:quāq̄ uā lego. Qd aūt dixit meminisse horret defectiuū uerbi rō ē.nec ei dicere poterat meminere. Et i his q̄ corrupta sūt naturaliter:ut odi:noui:cępi:memini ad oia tpa q̄ inueniūtur:& sno & alieno sūguntur officio:ut memini preteritū ē. Et legimus tn̄ in Andria Me:mini uidere quo q̄ quior sū Pāphilo. Et memini me turrib⁹ altis Corycium uidisse senē:qd si fit & in urbis itegris: ut iuuat euasisse tot urbes:quāto magis incorruptis: t Refugit ppter metrum: p p: n preteritū posuit. u Fracti bello:in hoc libro duplex intentio ē:ne uel Aeneę turpe uideatur qd fugit. y Fatisque repulsi:oraculis scdm Plau.trib⁹:uita.s. Troili:palladii cōseruatione:itegro sepulchro Laomedontis qd in scęa porta fuit:ut in bacchidib⁹ lectū ē secū

Praecipitat:suadētq; cadentia sydera sōnos.
Sed si tantus amor casus cognoscere nostros:
Et breuiter troiae supremū audire laborem:
Quāq̄ aim⁹ meminisse horret:luctuq; refugit.
Incipiam:fracti bello:fatisq; repulsi
Ductores danaum tot iam labentibus annis
Instar montis equum diuina palladis arte
Aedificant:sectaq; intexunt abiete costas.
Votum pro reditu simulant:ea fama uagatur.
Huc delecta uirum sortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri:penitusq; cauernas
Ingentes:uterumq; armato milite complent.
Est in conspectu tenedos notissima fama
Insula:diues opum:priami dū regna manebāt:
Nunc tantum sinus:& statio male fida carinis.

dū alios uero plurib⁹:ut de Aeaci gēte aliquis iteresset: Vn̄ Pyrrhus admodū puer ductus ad bellū ē. unde dictū est Neoptolem⁹:ut Rhesi equi tollerentur:ut Herculis interessent sagittę:quas misit Philottetes:qui ipse nō potuisset afferre morte preuēt⁹. y Ductores:sonantius ē q̄ duces:ut regnatorē asię:qd heroicū exigit carmē. z Labētib⁹ uelocib⁹:ut Labere nympha polo:& Labere pennis.cursu ei lapsus celerior est. a Instar:nomē ē indeclinabile:licet pbus instaris declinauerit.ut nectaris:& caret prepositiōe sicut peregre.quāuis seren⁹ lyric⁹ ad instar dixerit. Instar aūt ē ad similitudinē:unde nō restaurata:sed instaurata dicūtur ędificia ad antiquā similitudinē facta: ut in tertio: Ergo instauram⁹ Polydoro funus. b Equū:de hoc equo uaria in historiis lecta sunt:ut Higinus dicit machinamētū bellicū fuit. Vn̄ ē Aut hęc i nostros fabricata ē machina muros:ut alii Porta quā eis Antenor aperuit equum pictū habuisse memoratur:uel certe Antenoris domus quo possit agnosci: Aut equestri pręlio uicta ē Troia. Aut monte hippio post quē se absconderāt gręci. Vn̄ & alludit instar montis equū.aut re uera fuit qd Virgi.sequitur. c Palladis arte:aut ingeniose:aut dolose:ac si diceret consilio iratę deę:quę fuit inimica troianis. d Aedificāt: trāslatio a nauib⁹:ut Cicero. Nauē tibi ędificatā cē Messanę. Itē intexunt:ut Bis denas italo texam⁹ robore naues. e Abiete costas:nō sine cā Virgi. hoc loco abietē cōmemorat. Itē acerē:& pinū paulopost:nā fulminata abies iteritum dominę significat.& troia p fęminā periit. Acer uero in tutela stuporis ē.& uiso equo stupuere troiani:ut Pars stupet inuptę donū exitiale mineruę: Pinus i tutela quidē est matris deū.sed & fraudū & insidiarū:quia ei⁹ poma cadentia p fraudē interimūt:& hic equus plenus insidiarū ē. Abiete:solutio ē spōdei nūc in pceleusmaticū alias in dactylū ut arma uirum tabulęque:& troia gaza per undas.alias in anapestū:ut Fluuiorū rex eridanus. Sciendum sane Virgilium ubique in solutione ista seruare sibi excusationem synalęphę: q alii contēnunt. g Votum oblatum.nā pricipium est. g Ea fama uagatur:bn̄ excusat ne reus sit conscientię. h Huc p illuc. i Delectā corpora.delectorum uirorum. k Sortiti:cōtraria sūt sortitus & delectus:sed itelligim⁹ plures quidē electos:forte tamen ex his ductos qui includerentur. Virū p uirorū qua figura & in prosa utimur. Dicit sane Pli.in naturali historia hoc in neutro nō esse faciendū.s. propter casuum similitudinem:nisi forte nimia metri necessitas cogat. l Cęco lateri: p cęcis lateribus.& nota aliter dici cęcū hominem.i.non uidentem:aliter cęcū latus.Obcęcatum: absconsum. m Ingentes ut diximus epitheto leuauit tapinosi. Vtrumque:uter⁹ ē mulierū: quē modo ideo dixit:quia dicim⁹ ē fęta armis. Aluus ē quo defluunt sordes:ut Sali. Simulās sibi aluū purgari. Venter qui uidetur:ut Iuuę. Montanus quoque uenter adest abdomine tardus. n Armato milite:ut supra ex hoste. o Tenedos: Tenes quidā infamatus: q cum nouerca cōcubuisset:hāc insulā uacuā cultoribus tenuit: Vnde tenendos dicta est. Ideo ergo ait: Notissima fama. Sic Cicero in Verrinis. Tenē ipsum:cuius ex nomine tenedos nominatur q Diues opū:hic genitiuo iūgit. Stati⁹: q rarū est & ablatiuo.ut satis ostro diues & auro. Statio:statio ē ubi ad tēpus stāt naues: Port⁹ ubi hiemāt: s Male fida

aut minus fida ꝓpter periculū nauiū: quia statio ē quā plagiā dicūt: aut certe fida grecis. Male: hoc ē in nostrā pniciē ut Luca. de syrtib⁹: Sic male deseruit: & hāc significatione raro inuenim⁹. Sane male fidus: minus fidus intelligitur. Male enī minutionē hēt: non negationē. t Abisse: petisse: abisse & petisse dicim⁹: sed ꝓpter metrū epenthesis facta ē. u Omnis teucria: subaudi gens: & absoluta ē locutio. x Panduntur portę: signū pacis ē: ut Salu. Apertę portę repleta arua cultorib⁹. y Dorica castra mala ē compositio ab ea syllaba incipere: qua superior finitus est sermo. Nā plerūque & cacemphaton facit: ut hoc loco. Sane Dorus Neptuni fuit fili⁹: unde & dori originē ducūt. z Tēdebat: tētoria habebat: ut Et altis tēdebat in aruis.

Huc se prouecti deserto in littore condunt.
Nos abisse rati: & uento petisse mycenas.
Ergo omnis longo soluit se teucria luctu.
Panduntur portę: iuuat ire & dorica castra:
Desertosque uidere locos: littusque relictum:
Hic dolopum manus: hic sęuus tēdebat achilles:
Classibus hic locus: hic acies certare solebant.
Pars stupet innuptę donum exitiale mineruę:
Et molem mirantur equi: primusque thymoetes
Duci intra muros hortatur: & arce locari:
Siue dolo: seu iam troię sic fata ferebant.
At capys: & quorum melior sententia menti:
Aut pelago danaum insidias suspectaque dona
Pręcipitare iubent: subiectisque urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria uulgus.
Primus ibi ante omnis magna comitante caterua
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.
Et procul: o miseri quę tanta insania ciues?
Creditis auectos hostes: aut ulla putatis
Dona carere dolis danaum: sic notus ulyxes?
Aut hoc inclusi ligno occultantur achiui:
Aut hęc in nostros fabricata ē machina muros:
Inspectura domos uenturaque desuper urbi.
Aut aliquis latet error: equo ne credite teucri.
Quicquid id ē: timeo danaos & dona ferentes.
Sic fatus ualidis ingentem uiribus hastam
In latus inque feri curuam compagibus aluum
Contorsit: stetit illa tremens: uteroque recusso
Insonuere cauę gemitumque dedere cauernę.
Et si fata deum: si mens non lęua fuisset:
Impulerat ferro argolicas fœdare latebras:
Troiaq; nunc stares: priamiq; arx alta maneres.

Sęuus achilles: ꝓpter Hectorē tractū: & talis ubique īducēdus ē: ut Hora. Impiger iracūd⁹ inexorabilis acer iura neget sibi nata. a Classib⁹ hic locus: magis ad equites referre debem⁹: ut ortinę classes: Unde & classica dicūtur. b Hic acies: legitur & acie: Nam dici potest utrīque. c Innuptę: q̄ unquā nubit. Nā uirgo pōt & nubere. d Donū exitiale: quātū ad troianos. e Primusq; thymętes: ut & Euforion dicit priam⁹ ex Arisba filiū uatē suscepit. qui cū dixisset quadā die nasci pueru ei p quē troia posset euerti: pepereūt simul & Thymetę uxor & Hecuba: quę Priami legitima erat. Sed Priamus Thymetę filium uxoremque iussit occidi. Inde ergo nunc dicit siue dolo: quia iustam cām ꝓditionis habere uidebatur alii dolo uolūt: quo oēs decepti sunt. f Sic fata ferebant: ut etiā ciues contra patriam sentirent. g At capys: quidā nō pater anchisę. & bn̄ nec se: nec patrē huic cōsilio dicit īterfuisse: p qđ īteritus patrię imminebat: quāq̄ ęneas q̄si obtrectator priami ñ adsit: ut Home. dicit. Anchises uero ꝓpt̄ cęcitatē. ut docet Theocrit⁹. h Subiectisq; urere flāmis: quę copulatiua cōiūctio ē: aut disiūctiua quō ergo has iūxit: poetarū ē partē ꝓ parte ponere: ut toruū ꝓ torue: uoluētib⁹ ꝓ uolubilib⁹: cōiūctōnē ergo ꝓ cōiūctiōe posuit: ut saxū ingēs uoluunt alii radiisq; rotarū: q̄ ꝓ uel posuit. Nā sonāti⁹ uisū ē. i Incertū: īstabile: unde ē studia icōtraria. Sane uulg⁹ magis masculini generis ē q̄ neutri q̄ ī us exeūtia neutra ī is mittūt genitiuū: ut funus funeris: excepto pelagus quod in hoc noīe creauit errorē. k Ante oēs: aut perissologia est: quia dixit prim⁹: aut ante oēs. i. uidentib⁹ oibus. l Laocon: Oia ī on exeūtia tertię sunt declinationis: ut laocontis: demophoontis: hippocoontis. Quę tanta insania: quia īsanorum ē cōtra se sentire. m Dona carere dolis: ordo ē: dona danaum ñ donis danaū. n Sic no. ul. q: ut ait Homer⁹ uolūtate uerberat⁹. & sub hitu medici troiā īgressus explorauit uniuersa. o In ligno. bn̄ ligno q̄ī dissuasori simulacro ut paulo post Ducēdū ad sedes simulacrū. Nā ī suasiōe uel dissuasiōe tā sensus q̄ uerba cōsiderāt. p Error. i. dol⁹. ut Inextricabilis error. & ē figura ab eo q̄ precedit ad id qđ sequitur. distinguēdū ē sane error: & sic dicēdū. q Equo ne credite teucri. Itē qcqđ. i. timeo: hoc ēt meli⁹ ē. r Feri: q̄drupedis: ab eo q̄ toto corpe ferat. Curuā aluū: Plaut⁹ masculino ait genere: quo ñ utimur. Percussū sane itelligim⁹ iter uētrē & lat⁹. s Utero re. ꝓ cōcusso prępositio ꝓ prępositiōe. t Cauę ca. gręca figura ē: ut uitā uiuere: mortē mori. u Fata deū: fata mō pricipiū ē: hoc ē q̄ dii loquūt: ut Stati⁹: Et uoce fata sequūt. x Leua: mō cōtraria. Et sciēdū leuū cū d̄ hūanis reb⁹ ē cē cōtrariū: quū de cęlestib⁹ ꝓsperū: ut itonuit leuū: q̄ sinistra nñ īmū itueētib⁹ dextra sūt. y Fœdare: dilacerare: Fœdū aūt tā apud Virgi. q̄ apud Salu. non turpe significat: sed crudele: ut Sanguine fœdantem quos ipse sacrauerat ignes. Salusti⁹. fœdi oculi. z Stares si starę legeris: manęres sequi ē: ꝓpter ομοιοτελευτον: & ē apostroph⁹.

a Iuuenē reuinctū manus: ut. Oculos suffusa intentis Trahebāt: cum festinatōe adducebāt: ut. Conuētus trahit in medios. Et modo trahebāt ad desideriū ducētiū: & Sinonis pertinet simulationē. b Quis sc. quib⁹ sc: Alii se legūt. c Hoc ipsum per me quia usurpatū est ipsud: & est naturale ipsus: ut. Ipsus mihi dauus. Dicim⁹ ergo ipsus ipsa ipsū: ut doctus docta doctū. d Strueret. cōfirmaret piuria: & dolorū semia. Et respexit ad supiora: ut edificār. e Fidens animi: ut. O prestās animi iuuenis. & est nomē. desiit enim esse participiū: quia genitiuo casui cohęret: & potest recipere cōparationē. Participiū enim & accusatiuo cohęret: & non recipit cōparationē. f In utrūq;. in modo ad significat: alibi cōtra: ut & supra diximus. g Versare dolos. euertere: & subaudi troianos: aut dolos uersare. i. exercere. h Visendi. frequentatiuū est uiso: ut uerso: facesso: lic; rarū sit: nam in to exeūt frequētatiua. i Circūfusa ruit. figura hypallage ruit & circūfusa est. k Illudere capto. & alludo tibi dicimus: ut hoc loco: & illudo te: ut. Verbis uirtutem illude supbis: & in re simile est insulto. l Crimine ab uno: hoc est causa: ut. Crimē amor uestrū. ab eo quod pręcedit id quod sequitur. Si enī; simpliciter intellexeris crimine: de negotio ad psonam uitiosum trāsitum facis. Alii sic legūt. Danaum insidias & crimen. m Turbatus. quasi turbatus: ut. Exultat amazon: quasi amazon. n Heu. modo est una syllaba: sed interdū ꝓpter metrū duę fiunt: ut est. E. Heu q̄ pingui macer est mihi taurus in aruo. sicut prendit & prēhēdit. Et secundu; Plinīū multa sunt ala. o Tellus & ęquora. Bene cōciliat miserationē: de cōmunibus duobus exclusus elemētis. Sane tellus: lus longa est. & sunt pauca quę us ꝓducit: ut senectus: iuuentus: salus: uirtus: palus: seruitus: incus: tus: rus: mus: pus. tunc scilicet quū genitiuus in tis: uel ris exit: & habet penultimā longam. Ideo aūt tis & ris diximus: quia palus: lic; paludis lōga sit lu: breuis tamē nōnunq̄ inuēitur: quia in dis exit genitiuus: ut Ora. Sterilisq; diu palus aptaque remis. p Aequora. modo maria: alibi cāpos: ut. Ac prius ignotū ferro quam scindimus ęquor. dictum est ab ęqualitate. q Denique. aut uacat sicut genitū: aut nouissime significat. r Insuper ipsi: quibus sum pręstaturus salutem. s Infensi. Infensus ꝓprie dicitur plus q̄ inimicus. t Pęnas cum sanguine poscunt. id est & tormēta & mortē. Potest enim aliud esse sine alio. u Quo sanguine cretus. quibus sit parētibus natus. Nam gręcum esse constabat. x Ferat: afferat.

Ecce manus iuuenem[a] interea post terga reuinctū
Pastores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidæ: qui[b] se ignotum uenientibus ultro
Hoc[c] ipsum ut strueret[d]: troiāque apiret achiuis
Obtulerat fidens[e] animi atq; in utrūq;[f] paratus:
Seu uersare[g] dolos: seu certe occūbere morti.
Vndique uisendi[h] studio troiana iuuentus
Circūfusa[i] ruit: certātque illudere[k] capto.
Accipe nūc danaum insidias: & crimine[l] ab uno
Disce omnes.
Nāq; ut conspectu in medio turbatus[m] inermis
Cōstitit atq; oculis phrygia agmina circūspexit:
Heu[n] quæ nūc tellus[o] inqt: quæ me æquora[p] pñt
Accipere: aut qd iam misero mihi deniq;[q] restat:
Cui neq; apud danaos usquā locus: insup[r] ipsi
Dardanidæ infensi[s] pœnas[t] cū sanguine poscūt.
Quo gemitu cōuersi animi: cōpressus & omnis
Impetus: hortamur fari quo[u] sanguine cretus.
Quid ue ferat[x]: memoret[y] quæ sit fiducia capto:
Ille hæc deposita tandem formidine fatur.
Cūcta eqdem tibi rex fuerit[z] quodcūq; fatebor
Vera inqt: neq; me argolica de gente negabo.
Hoc[a] primū: nec si miserū finxit fortuna sinonem[b]
Finxit: uanū[d] etiā mēdacēque[e] improba finget.
Fando[f] aliquid: si forte tuas peruenit ad aures

y Memoret quę sit fiducia capto. Aut dicat quę tanta sit in captiuo fiducia: ut audeat dicere insuper ipsi. Aut certe memoret est meminerit: ut significet meminerit in captiuo ueriloquū uitę fiduciam esse. Vnde & responsio talis est. Fatebor uera. Alii memorem legunt: ut sit sensus. hortabamur ad loquendum memorem. hoc est qui diligenter factionis suę meminerat. z Fuerit quodcūque. id est quicūque me sequatur euentus. a Hoc primu;. hoc est maximū apud me uerum dicere. b Sinonem. Auctolycus quidam fur fuit: qui se uarias formabat in species. Hic habuit liberos Sisyphum: unde natus est Sinon & Autoliam: unde Vlyxes. Consobrini ergo sunt. Nec immerito Virgilius Sinoni dat & fallaciam & proditionis officium: ne multum discedat a fabula: quia secundum Euphorionem Vlyxes hoc fecit. c Finxit. composuit [illegible] auit: ut. Corpora fingere lingua. Et notandum quod omnis Sinonis oratio est diasyrtica: nam & negocium exprimit: & Troianoru; insultat stultitię: ut hoc loco finxit. d Vanum fallacem: Et uanus est etiam qui sine utilitate mentitur. e Mendax. qui tantum ad decipiendum. Sane uanus apud idoneos stultus inuēitur: ut Iuuenalis. Sic libitum est uano. qui nos distinxit othoni. f Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures. dum dicitur. & utitur bona arte mēdacii: ut pręmittat uera: & sic falsa subiūgat. Nam quod de Palamide dicit uerum est: quod de se subiungit falsum. Et sciendum ex hac historia partem dici: partem supprimi: partem intelligentibus relinqui. Nam Palamedes, ut Apollonius dicit: septimo gradu a bello originem ducens: quum delectum militum per gręciam ageret: simulantem insaniam Vlyxem duxit inuitum.

Belidæ nomen palamedis: & inclyta[f] phama
Gloria: quem falsa[h] sub proditione pelasgi
Insontem infando[i] iudicio quia[k] bella uetabat
Demisere neci: nunc cassum[m] lumine lugent.
Illi me comitem & cōsanguinitate ꝓpinquū
Pauper[n] in arma pater primis huc misit ab ānis
Dum[o] stabat regno incolumis: regnūq; uigebat
Consiliis: &[p] nos aliquod nomēq; decusq;
Gessimus: inuidia[q] postquā pellacis[r] ulyxi
Haud ignota loquor: superis concessit ab oris
Afflictus uitam in tenebris luctuq; trahebam:
Et casum insontis mecum[s] indignabar amici.
Nec tacui demens & me fors[t] siqua tulisset:
Si patrios unquā remeassem uictor ad argos:
Promisi[u] ultorem: & uerbis odia aspera moui:
Hinc mihi prima[x] mali labes: hinc semp ulyxes
Criminibus[y] terrere nouis: hinc spargere[z] uoces
In uulgū ambiguas[a]: & quærere cōscius[b] arma[c].
Nec[d] requieuit enim donec calchante ministro.
Sed quid ego hæc aūt ne q̄cquā ingrata[e] reuoluo
Quid[f] ue moror: si oēs[g] uno[h] ordie hētis achiuos
Idque audire sat est: iam dudū sumite pœnas.
Hoc[i] ithacus uelit: & magno[k] mercētur atridæ.
Tum uero ardemus[l] scitari: & quærere causas
Ignari scelerum tantoꝝ: artisque[m] pelasgæ.
Prosequitur pauitans[n]: & ficto[o] pectore fatur.

Quū enim ille iūctis dissimilis naturę animalibus salē sereret: filiū ei Palamedes opposuit: quo uiso Vlyxes aratra suspēdit: ne filiū offenderet: quod nō insanię: sed prudētię fuerat indiciū. & ad bellū ductus habuit iustā cām doloris. postea quū Vlyxes frumētatū missus ad thraciā nil aduexisset: a Palamede est uehemēter increpitus. Et quū diceret adeo nō esse negligētiā suā: ut ne ipse quidē si ꝑgeret: quicq̄ posset aduehere. ꝓfectus Palamedes infinita frumēta deuexit: qua inuidia Vlyxes auctis inimicitiis fictā epistolā Priami noīe ad Palamedē: p quā agebat gratias ꝓditiōis: & cōmeorabat certū auri pōdus esse trāsmissū: dedit captiuo: & eum in itinere iussit occidi. Hec epistola missa more militię regi oblata est: & lecta principib⁹ cōuocatis. Tūc Vlyxes quū se Palamedi adesse simularet ait. Si uerū eē creditis: in tētorio ei⁹ aurū quęrat. Quo facto: inuēto auro qd ipse p nocte corruptis seruis abscōderat. Palamedes lapidib⁹ interēptus est. hūc aūt cōstat fuisse prudētē: nam & tabulas ipse inuenit ad cōprimēdas ociosi seditiones exercitus: ut Varro testat̄. Secūdū quosdā ipse reppit litteras. Quę res si forte sit dubia: tn̄ certum est: φχ ab hoc inuētas cum aspiratiōe. g Inclyta gloria: ꝓpter delectū: & frumēta. h Falsa sub ꝓditiōe. sub falso crimīe ꝓditiōis. & rem notā per trāsitum dicit: ūde & paulo post. Haud ignota loquor. quāquā ibi possit intelligi: haud ignota nobis. s; forte ad uos etiā potuit puēire. Sciēdū sane factū hoc & troianos scisse. Sed Sinon calide quasi ignorātibus: quę uera sunt dicit: ut fidē sequētibus faciat. i Infādo iudicio: ꝓpter aurū clam suppositū. k Quia bella uetabat. iam hoc falsum est sed dicitur ad Sinonis cōmendatione. m Cassum priuatū uacuū. n Pauper. hęc fuerat causa militādi: ut Teren. Quū hinc egens ꝓfugi & aliquo militatū. o Dum stabat regno icolumis. quia & ipse unus de regibus fuit. p Et nos. pluralis numer⁹ pro singulari: ad euitandā iactātiam. Nomē gloriā: ut. Nomē echioniū matrisq̄ genus peridę. q Inuidia: ꝓpter aduectu frumentū. r Pellacis. per blāditias decipiētis. Pellicere enim est blādiendo elicere. s Mecū indignabar. quo ergo nec tacui demēs: intelligimus istū quasi tacuisse primo postea impatiētia doloris erupisse. t Fors siqua. Bene siqua: quia est bona: & mala. u Promisi. per cōtrariū ait: pro minatus sum: quia minat̄ mala: ꝓmittimus bona. Sic Oratius cōtra. At qui uultus erat multa: & pręclara minātis. i. ꝓmittētis. x Prima mali labes: quia secuta sunt postea oraculū & ascita Calchantis factio. Labes uero ruinam significat a lapsu. y Criminibus. causis: ut supra. Et crimine ab uno. z Spargere uoces. Cicero spargere uenena dedicerūt. a Ambiguas: dubias: ne si aperte ageret: accusatio esse uideretur. b Conscius: aut peracti sceleris: aut dolorum suorum: ut est in tertio. Oblitusue sui est ithacus discrimine tanto. c Arma: modo fraudes: uel dolos. Nam arma sunt instrumenta cuiuslibet rei. Vnde & insidiantis fraudes arma nominauit. d. Nec requieuit enim. aut uacat enim: aut pendet sensus ex posteriorib⁹. Donec calcāte ministro. arte eī; agit ut semiplēa dicēdo cogat: & interrogare: & audiens audire troianos. Calchante ministro. me destinat arę intelligit̄. & est aposiopesis. e Ingrata. nec uobis placitura: nec mihi gratiā cōciliātia. f Quid ue moror: uidelic; festinationē. g Oīs. & eos q uobis ꝓdesse disponūt. h Vno ordine. uno reatu. & ē de antiqua tractū scientia: q̄a in ordīe dicebant̄ causę pp multitudinē: uel tumultū festinātiū: quū erat ān⁹ litiū. Iuuena. Expectād⁹ erit: q lites ichoet ān⁹. Laudadū mō ꝗprimū. i Hoc itha. ue. & ma. mer. atri. calide hoc dicto ipetrat uitā asserēs mortem suam illorū hostibus esse placiturā. Ideo autem dicit mercētur: quia sacrorū est: ut fugiens uictima ubicūq; inuēta fuerit occidatur: ne piaculū cōmittatur. Ergo Simon qui uictima fuerat: & iure: & uotis: & pręmio gręcorū interimitur. Ithacus uero pro ithacēsis, principale pro deriuatiuo. k Magno: id est precio: ut: Turno tempus erit magno quū optauerit emptum. Intactum palanta. l Ardemus scitari. festinamus. Quęrere causas: inquireretur a gręcis eius interitus optaretur. m Artisque pelasgę. ars τουιμέσωυ est: ideo adiecit pelasgę. n Pauitans. non re uera pauitans. Nam superius dixerat Tandem posita formidine fatur: sed quasi pauitans. o Ficto pectore

pectus pro uerbis posuit: nã; nũquã fingitur pectus. p Sepe fugã danai. hoc secũdũ Homerũ uerũ est. q Molirĩ parare. r Fessi bello. fauorẽ sibi cõcibat: dicẽdo fatigatos esse grecos uirtute troianorũ. Vtinã. nec enim hic are desinaret. s Ponti hiemis. Bene addidit ponti: quia est tẽporis. t Eũtes. ire cupiẽtes: ut. Quũ canere reges & prelia. i. cum canere uellẽ. & est figura ubi statuisse aliqd pro inchoatiõe habet: precipue cõtra illud: ne diceret numina non esse placata. u Aethere. etherẽ pro aere posuit poetica licẽtia. x Suspẽsi: aut solliciti: ut. Nostroque in limine pẽdes: quia nec tẽpestas post dona mutabatẽ. aut ad uimbos referẽ distinctiõe mutata. y Scitatẽ. participiũ pro participio est. i. scitaturũ. Alii scitatũ legũt. i. inquisitũ.

Sæpe fugam danai troia cupiere relicta
Moliri: & longo fessi discedere bello:
Fecissentq; utinam: sæpe illos aspera ponti
Interclusit hiemis: & terruit auster euntes.
Præcipue cũ iam hic trabibus cõtextus acernis
Staret equus: toto sonuerũt æthere nimbi.
Suspensi eurypylũ scitatum oracula phœbi
Mittimus: isque adytis hæc tristia dicta reportat.
Sanguine placastis uentos & uirgine cæsa
Cum primũ iliacas danai uenistis ad oras:
Sanguine quærẽdi reditus: animaq; litandum
Argolica. uulgi quæ uox ut uenit ad aures
Obstupuere animi: gelidusq; per ima cucurrit
Ossa tremor: cui fata parent: quẽ poscat apollo:
Hic ithacus uatem magno calchanta tumultu
Protrahit in medios: quæ sint ea numina diuũ
Flagitat: & mihi iam multi crudele canebant
Artificis scelus: & taciti uentura uidebant.
Bisquinos silet ille dies: tectusque recusat
Prodere uoce sua quẽquã: aut opponere morti:
Vix tandem magnis ithaci clamoribus actus
Composito rumpit uocem: & me destinat aræ.
Assensere omnes: & quæ sibi quisq; timebat:
Vnius in miseri exitium conuersa tulere.
Iamque dies infanda aderat: mihi sacra parari:
Et salsæ fruges: & circum tempora uittæ.

z Oracula. tẽpla de quib⁹ dãtur oracula. a Adytis. Adytũ est locus tẽpli secretior: ad quẽ nulli est adit⁹ nisi sacerdoti. b Tristia dicta rẽportat. more suo breuiter habitũ future orõis ostẽdit. c Sanguine placastis uẽtos & uirgine cęsa Quũ primũ Hic distinguẽdũ: quia & semel ad troia uentũ est & ãteq̃ ad cã; uẽniret: de Iphigenia est sacrificatũ cuius fabula est talis. Quũ greci ad Aulidẽ uenissent: Agamẽnon Dianę ceruũ occidit ignar⁹: ũde irata Dea flatus uẽtorũ remouit: q̃obrẽ cũ nec nauigare possent: & pestilẽtiã sustinerẽt: oracula cõsulta dixerũt: Agamẽnon in sanguine Dianã esse placãda;. Ergo quũ ab Vlyxe per nuptiarũ simulatione adducta Iphigenia in eo eẽt ut imolaretur: numinis miseratiõe sublata est: cerua supposita: & trãslata ad Tauricã regionẽ regi Thoanti tradita est: sacerdosq; facta Dyctinę Dianę: quũ secũdu; statutã cõsuetudinẽ humano sanguine numẽ placaret: agnouit fratrẽ Orestem: qui accepto oraculo carendi furoris causa cũ amico Pilade colchos petierat. & cum his occiso Thoante simulacrũ sustulit ab conditũ fasce lignorũ: ũde & fascelis dicitur non tãtu; a face: cum qua pingitur: ꝓpter quod & lucifera dicitur: & ariciam detulit. Sed quũ postea Romãis sacrorũ crudelitas displiceret: quãquã serui imolarẽtur: ad laconas est Diana trãslata: ubi sacrificii cõsuetudo adolescẽtulorũ uerberib⁹ seruat: qui uocabanẽ bomonicę: quia aeris suppositi contẽdebãt: qui plura possent uerbera sustinere. Orestes uero ossa ab Aricia Romã trãslata sũt: & cõdita ante templũ Saturni: quod est ante cliuũ capitolini: iuxta cõcordię templũ. d Virgine cęsa: non uere: sed ut uidebatur. Et sciendũ in sacris simulata pro ueris accipi: ũde quũ de animalibus quę difficile inuẽiũtur est sacrificãdum. de pane: uel de cera fiũt: & pro ueris accipiũtur. Hinc est etiã illud. Sparserat & latices simulatos fõtis auerni. Nam & in tẽplo Isidis aqua sparsa est: de Nilo esse dicebat. e Argolica: quia occurrebat occidi potuisse captiuũ. f Cui fata parẽt: cui prẽparẽt mortẽ. g Magno tumultu: ad factionẽ tegẽdam. h Numina diuũ: pro oraculis posuit. Et querit modu nõ qd dicat: nam planũ est: sed quis debeat imolari. i Multi crudele canebãt. Multi bis intelligendũ. i. multi uidebãt: taciti multi etiã dicebãt: ne sit cõtrariũ canebãt taciti. k Bisquinos silet ille dies. Dicim⁹ & bisquinis silet diebus. l Tectus: aut multitudini se subtrahens: aut tegens consilium suum. m Vix tandem. Aut iunge: & uacat tandem. Aut separata: & est aggeratio a synonymis: ut Cicero abiit. Excessit euasit erupit. n Composito. ex pacto. Rumpit uocem. hoc est erumpit in uocem. & dictum est per contrarium: nam silentium rumpere est loqui: ut. Quid me alta silẽtia cogis Rumpere: uocem rumpere tacere. Sed aliqua interdum simpliciter: interdum per contrariũ debemus intelligere. o Et quę sibi quisque timebat. Ideo hoc addidit: quia dixerat. p Assensere omnes: ne uideretur cũctis fuisse suę gẽtis inuisus. q Mihi. multi posterioribus: multi prioribus iũgũt: unus tamẽ est sensus. r Parari: infinitiuus modus pro indicatiuo. Et est figura ꝓpria historiographorũ: ut Salu. Equitare: iaculari: cursu cũ ęqualibus certare: ut poetarũ ꝓpria est. Nuda genu & Troiuum clamat. Quod autem ait Cicero. Bellicum canit. non est figura: sed sermo naturalis. Est enĩ; soni nomẽ. s Salsę fruges. Sal: & far quod dicitur mola salsa: qua & frons uictimę: & foci aspgebãtur: & cultri. Far autẽ; dę horna fruge: & horno sale: ut Ora. Et horna fruge. t Vittę. quibus uictimę coronãtur.

u Lęto: non sacrificio. inuidiose locutus est. x Vincula rupi: atq; solutę sunt hostię: nam piaculū est in sacrificio aliquid esse religatū: ūde est. Vnū exuta pedē uinclis in ueste recincta. Item. Vittasque resoluit sacrati capitis: ergo uincula religiōis intelligenť. Et uinculis inaret clęlia ruptis. s fęderis: nec enim obsides unquā ligātur. Sed huic expositiōi illud occurrit: ūde iste ligat⁹ fuerit: quia eum troiani nō ligauerūt. ultro enim se obtulerat: ūde intelligēdū est a gręcis magis ligatū: quia & cōsuetudo illa: quā supra dixim⁹ erat in ipso tēpore sacrificiorū. Ante enī; ligabantur[illegible] iuue. Sed post extēsum petulās quia it hostia funem. y Limosoq; lacu: ut uerisimile fugā faciat: circūstātis unne

Eripui fateor leto[u] me: & uincula[x] rupi:
Limosoque[y] lacu per[z] noctem obscurus in ulua
Delitui dum uela darent: si[a] forte dedissent.
Nec mihi iam patriā antiquam[b] spes ulla uidēdi
Nec dulces natos: exoptatūq; parentem:
Quos illi fors[c] ad poenas ob nostra reposcent.
Effugia[d]: & culpā hanc miserorum morte piabunt[e]
Quod te per superos & conscia numina ueri:
Per[f] siqua est quę restat adhuc mortalib⁹ usquā
Intemerata fides: oro: miserere laborum
Tantorum: miserere animi non[g] digna ferentis.
His lachrymis uitā damus: & miserescim⁹ ultro[h].
Ipse uero primus manicas atq; arcta[i] leuari
Vincla iubet priamus: dictisq; ita fatur amicis.
Quisqs[k] es amissos hinc[l] iam obliuiscere graios.
Noster eris: mihiq; hęc edissere[m] uera roganti.
Quo molē[n] hāc immanis eq statuēr: quis[o] auctor:
Quidue[p] petūt: q̄ relligio aut quę machīa belli:
Dixerat ille dolis instructus & arte pelasga
Sustulit exutas uinclis ad[q] sydera palmas.
Vos ęterni[r] ignes: & non uiolabile uestrum
Testor[s] numen ait: uos arę ensesque[t] nefandi:
Quos fugi: uittęque[u] deū quas hostia gessi[x]:
Fas[y] mihi graiorum sacrata[z] resoluere iura.

Notandū sane Virg. sub alio psonis cām exequi nobiliū: ut hoc loco Marii. Itē; paulo post Pōpeii: ut: Iacet ingens in littore truncus: z Per noctē obscurus. bona elocutō est: rem tēporis ad psonam trāsferre. ut matutinus uenit. a Si forte dedissent. mediū se pręberet: nā nec negat: nec cōfirmat eos nauigasse: ne aut eis demat securitatē; aut quod supra dixit falsū sit non posse nauigare grecos: nisi homine imolato: ut illorū sit q̄cquid elegerint: & artis est in argumētorū angustia incertis uti sermōibus. b Antiquā. caram. & bene cōmemorat liberos: & parētē: ut ostēdat se non deseruisse uf uilem: sed mortis fugisse terrorē. c Fors ad pęnas. forte & pęnas. Alii iungunt fors & ut sit forsan. Bene elicit misericordiā: ostēditque nō se habere cām redeūdi post mortē suorū. d Effugia: & fuga & effugiū dicimus. sicut lana & lanitiū: ut. Si tibi lanitiū curę: hinc est ęquitas & ęquū. e Piabūt. expiabūt: & τωο μεσων est: nā plerūq; impiare significat. f Per siqua est. diasyrtice uidetur ut diximus. Ordo est: q̄ te oro per supos. g Nō digna. scilic; indigno luctu affectis. Miserescimus ultro: aut per se plenū est: aut cohęret sequētib⁹: quia nō pōt primis. Dicim⁹ enim aut illā rem misereor: aut illius rei misereor: non illis. h Vltro aūt non est sponte: nā iam rogauerat: sed insup. Et uenit ab eo quod est ultra: quia plusquā rogauerat pręstiterūt. i Arcta uincula: aut exephegesis manicarū est: aut utrūq; habuit. k Quisqs es: scilic; hostis sis. & sūt: ut habem⁹ in Liuio impatoris uerba trāsfugā recipiētis in fidē. Quisqs es noster eris. Itē; Vigilas ne deū gens. uerba sunt q̄bus pōtifex maxim⁹ utitur in puluinaribus: quia uariā sententia suo inserit carmini. l Hinc iam. aut ex hoc tēpore: aut ex hac oratiōe: aut ex eo q̄ te dicis Vlyxis factiōe laborasse. m Edissere uera. Hic distinguēdū. Vera enim audire desiderat: n Quo molē. quā ob causam. & ad hoc rńdet Sinon: ne recipiať portis. Et est color: qui in cōiecturali statu sępe requiritur. o Quis auctor: ad hoc rńdet: Calchas attollere iussit. p Quidue petūt: quid desiderāt: utique ut placet Minerua. q Ad sidera. in altū ad locū siderū. Vel quia sp̄ sunt sidera: sed solis splēdore uincitur. r Aeterni ignes: aut arari quas fugit ut execratio sit ppter posteriora. Vos arę. aut certe solē: & lunā significat. Execratio aūt est aduersorū deprecatio. Iusiurādū uero optare prospa. s Testor. modo iuro. alibi testificor: ut. Testor in occasu uestro. Vestrū numē: quia secūdū philosophos dicūť sidera elemēta esse: & haberę pprias potestates. t Ensesque nefandi. Inuidiose ad pluralē transit numerū: ut Teren. Non ppeti meretricū cōtumelias. u Vittęque deum: aut quę habētur in honore deorū: aut quas habēt ipsa simulacra: ut inferi⁹. Virgineas ausi diuę cōtingere uittas. x Gessi: pene gessi: non enim uere gesserat: sed quatum ad grecos pertinet dixit. y Fas mihi. subaudis sit. & bene a diis petit ueniam ne uideatur pditor. nam & hęc quę dicturus est tacuit anteq̄ audiret Noster eris. Si enim uolūtate pderet sequebatur quod ait Cicero. Nemo unquā sapiens pditori credendū putauit. z Sacrata resoluere iura. scilic; ut non incidat in sacramēti pęnam: Quia militię tria sont genera. plerūque enim euocati dicūtur. & nō sunt milites sed pro milite. Vn̄ Salu. Neu quis miles: ne ue pro milite. Item ipse ab his omēs euocatos & centuriōes plerūque tumultuari. hoc est qui ad unum militant bellum. Plerūque sacramēto rogati: quia post electionē in rem publicā iurāt & hi sunt qui hn̄t plenā militiā. Nā q̄nque & uiginti ānis tenēntur. Hęc tria genera tāgit Virg. Sacramēti hoc loco tumultuarii: ut. Simul omne tumultu cōiurat trepido latiū. Euocatiōis. Mittitur & magni uenulus diomedis ad urbē.

a Fas odisse uiros. ut supra dictũ est: omnia diasyrtice loquitur: nam & ad grecos põt referri: & troianos. b Si qua tegũt. ꝑpter ea que latẽt in equo. c Nec legib⁹ illis: si grecorũ, ꝑpter id. Noster eris: si troianorũ: q̃a grecus. d Serues noua fidẽ. q̃a quod rex ꝓmittit uidet̃ respu. polliceri. e Omnis spes danaũ. more suo a ueris icipit: Nam & fauet Minerua grecis: & cõstabat raptũ esse palladiũ. f Tydides sedenim. sedenim hysteron ꝓteron est sedenim: ex quo impius Tydides: Nam hysterologia uni⁹ est sermõis: ut. Transtra per & remos. Impiũ uero ꝑpter uulnerata nũina. g Scelerũq; inuẽtor Vlyxes: ꝑpter Palamedẽ occisũ ipsius factione. h Fatale. τῶν μερ ων. Nam & quod custodit: & quod interemit ꝓ loco intelligit. i Auellere. Ostẽdit inuitũ numẽ esse sublatũ. k Palladium. Helen⁹ apud Arisbã captus a grecis: & idicauit coact⁹ fata troiana: in q̃b⁹ etiã de palladio dixit. Vñ dicit a Pyrrho regna meruisse. q̃q̃ prestiterit Pyrrho ut faceret eũ redire p terrã. dicẽs omẽs grecos qđ & cõtigit naufragio esse perituros. Tunc Diomedes & Vlyxes ut alii dicunt cuniculis: alii cloacis ascẽderũt arcẽ: & occisis custodib⁹ sustulere simulacrũ. Ideo aũt hoc negociũ his potissimũ dat̃ q̃a cultores fuerũt Mineruę. Hoc quũ postea Diomedes hẽret: qđ & Virg. ꝓ pte tãgit: & Varro plenissime dicit: credẽs sibi nõ eẽ aptũ: pp sua picula trãseũti ęneę offerre conat⁹ est. sed quũ se ille uelato capite sacrificãs cõuertisset: nautes q̃dã simulacrũ accepit: ũde Mineruę sacra nõ iulia gẽs habuit sed nautiorũ: hinc ẽ in quto. Vnũ tritonia pallas. Quẽ docuit. Quãq̃ alii dicãt simulacrũ hoc a troianis fuisse abscõditũ intra extructũ parietẽ postq̃ agnouerũt troiã cẽ pituram: qđ postea bello Mithridatico dicit̃. Fimbria quidã romanus inuẽtũ indicasse: q romã cõstat aduectũ. Et quũ rõsũ; fuisset illic impium fore: ubi & palladiũ: adhibito Mamurio fabro multa similia facta sũt. Verũtñ agnoscit̃ haste oculorũq; mobilitate. Vñ est. Vix positũ castris simulacrũ arsere coruscę Luminibus flãmę arrectis: uel hastãq; tremẽtẽ. Sed ab uno tãtũ sacerdote agnoscit̃: ut Luca. Troianã soli cui fas uidisse mineruã. Dicũt sane alii unũ simulacrũ cęlo lapsũ; apud Athenas tãtũ fuisse. Alii duo uolũt hoc de quo diximus. Et illud atheniẽse. l Sacrã effi. q̃si cęlo lapsũ; m Ex illo. facto: uel tpe. n Fluere. του ρεω ωω est. Ideo aũt retro cõtra Salu. Rebus supra notũ fluẽtib⁹. Auersa deę mẽs. pp illud. Mãibus cruẽtis. o Troiana. aut quasi terribilis ἀπὸ τοῦ τρεῖν qđ est timere. Aut secũdũ Luca. q ait. Et se dilecta troiani dixit ab unda. Sane tritonia antonomasiũ est: q̃a ꝓpriũ est Minerua: nam epitheta sũt: q̃ põt uariis uel reb⁹: uel psonis appõi. & hęc caute obseruãda sũt: sicut & ꝓpria noia: q̃ plerũq; ex appellatiuis sũt: ut est uictor: uel felix. p Vix. modo mox. q Salsus sudor. Bñ addit salsus: ut significaret laborẽ futurũ: ne forte aliter in simulacro humor intelligeret̃. r Emicuit. q̃si q̃ cõsistebat inuita. s Tentãda equora. si fugere uelis possint post irã Mineruę. Argis: aduerbiũ in loco est. Et respexit morẽ romanũ: nam si egressi male pugnassent reuertebãtur ad captãda rursus auguria. t Reducãt. recõciliẽt. u Arma deosque parãt comites. ingẽti arte de futuro sollicitos facit: ut pręsenti firmet securitatẽ. x Improuisi aderũt. sicut & factũ est. y Digerit omia. interpretatur numinis commotionem. z Antiqua sub religione. sub fauore pristino. a Nam si uestra manus. quia occurrebat exurẽdũ esse equũ: si introferri: uel prodesse non poterat. b Ascẽdisset. ut scãdit fatalis machina muros.

Fas[a] odisse uiros: atq; omnia ferre sub auras
Si qua[b] tegunt: teneor patrię: nec legibus[c] illis.
Tu modo promissis maneas: seruataq; serues[d]
Troia fidem: si uera feram: si magna rependam.
Omnis[e] spes danaum & cœpti fiducia belli
Palladis auxiliis semper stetit: impius ex quo
Tydides[f]: sedenim scelerũque[g] inuẽtor ulyxes
Fatale[h] aggressi sacrato auellere[i] templo
Palladium[k] cęsis sũmę custodibus arcis
Corripuere sacram[l] effigiem: manibusq; cruẽtis
Virgineas ausi diuę contingere uittas:
Ex[m] illo fluere[n] ac retro sublapsa referri
Spes danaum: fractę uires: auersa deę mens.
Nec dubiis ea signa dedit tritonia[o] monstris.
Vix[p] positũ castris simulacrũ arsere coruscę
Luminibus flãmę arrectis: salsusque[q] per artus
Sudor iit: terq; ipsa solo mirabile dictu
Emicuit[r]: parmãq; ferens: hastãq; trementem:
Ex tẽplo tentanda[s] fuga canit ęquora calchas:
Nec posse argolicis excindi pergama telis:
Omnia ni repetant argis: numẽque reducant[t]
Quod pelago & curuis secum aduexere carinis.
Et nunc quod patrias uento petiere mycenas:
Arma[u] deosq; parant comites: pelagoq; remenso
Improuisi[x] aderũt: ita digerit[y] omnia calchas.
Hanc pro palladio moniti pro numine lęso
Effigiem statuere: nefas quę triste piaret:
Hanc tamen immẽsam calchas attollere molem
Roboribus textis: cęloq; educere iussit:
Neu recipi portis: aut duci in mœnia possit:
Neu populum antiqua[z] sub relligione tueri.
Nam[a] si uestra manus uiolasset dona mineruę:
Tũ magnũ exitiũ (quod dii prius omen in ipsum
Conuertant) priami impio phrygibusq; futurũ.
Sin manibus uestris uestrã ascẽdisset[b] in urbem:

c Asiam. Asiaticos: ut paulo post urbẽ sepultã pro ciuibus posuit. d Pelopeia. argiua a Pelope. e Nostros: nepotes: diasyrtice: nã iam q̃si troian⁹ loq̃tur. f Periurii: in uerbo r nõ hẽt: nã peiero dicim⁹: corrupta natura prepositionis que res errorẽ facit: ut aliqui male dicãt peiurus. g Credita res: aut fides habita: aut ei cõmissa respu. h Captique dolis. uirtuti nõ cedit. Dolis dicit troiã esse supatã: nõ q̃ troianis uictos esse turpe nõ fuerit: sed q̃ grecis turpius uicisse per dolos. Coacti: sicut Teren. Vna me herde falsa lachrymula quã oculos terendo misere ui uix expresserit. i Larisseus achilles: a uicinitate. Nã Phthius fuit. utraq; tñ Thessalie ciuitas est. k Hic. nic. Maius miseris multoq; Et sale saxa sonabãt. & casus cassãdra canebat: naq; apud ueteres a similib⁹ incipe uitiosũ nõ erat. Et notãdũ: q̃a ut supra dixi⁹ agit ne uideat̃ uel troia cessisse uirib⁹: uel eneas uolũtate fugisse. Hãc aũt rem oñdit ex accĩtib⁹ dolos grecorũ esse firmatos l Laocoon: ut Euforion dicit: post aduẽtũ grecorũ sacerdos Neptuni lapidibus occisus est: q̃a sacrificiis eorũ non prędixit aduẽtũ. Postea abscedentibus grecis quũ uellent sacrificare Neptuno Laocoon thymbrei Apollinis sacerdos sorte duct⁹ est: ut solet fieri: quũ deest sacerdos certus. Hic piaculũ cõmiserat ante simulachrũ numinis cũ uxore coeũdo. & ob hoc imissis dracõib⁹ cũ suis filiis interẽpt⁹ est. historia q̃dẽ hoc hẽt: sed poeta interpretatur ad troianorũ excusationẽ. m Sorte duct⁹. sic Salu. Sorte ductus furti negati. n Solẽnes aras. anniuersario sacrificio religiosas. Dicim⁹ aũt sacrificiũ solẽne & aras solẽnes: ut apricũ & hominẽ & locum: ut. Aprici meminere senes. Persi. contra Ora. Cura apricũ oderit capũ. o Taurũ ingẽtem nõ preter rationẽ est hoc loco ingẽtem: ut alio loco. Iam cornu petat. In uictimis ei; ista reqrũtur: ut certis numinib⁹ certę ętatis aialia mactent. p Gemini. duo: aut similes. q Horresco referens. etiã referẽs. Angues: angues: aquarũ sũt. Serpẽtes terrarũ: dracones templorũ: ut in hoc indicat loco. Trãquilla per alta angues. paulo post. Serpẽs amplexus. Itẽ. Delubra ad sũma dracones. Sed hęc significatio plerũq; cõfũditur. r Pelago. p pelag⁹ s Iubę: aut cristę: aut barbę. Sanguineę. i. sanguinei coloris. t Legit. trãsit: ut. i. Littoraq; epiri legimus. u Sinuat: curuat. flectit in suis. x Salo. dicim⁹ & salũ. Vñ est salo: & sal salis: ut. Spumas salis ęre ruebãt. Et sale tabẽtes artus. y Suffecti: pro infecti: ut cõnixa pro enixa. Et est figura suffecti oculos. z Sibila. i. sibilãtia: nam participiũ est: cum enim nomẽ est: sibilus dicim⁹: ut. Nam neque me tantũ uẽientis sibilus austri. a Vibrãtibus. mobilibus: quia nullũ animal tanta celeritate linguã mouet adeo ut triplicẽ habere uideat̃: quũ una sit. b Depascitur: ut supra diximus. Et pasco: & pascor unius sũt significatõis: ut. Atq; artus depascit arida febris. c Spiris: nodis. Vñ & bases columnarũ spirulas dicũt. Nam p̃prie spira est uolubilitas funiũ. d Squãmea: p squãmosa: ut frõdea p frondosa. e Perfusus uittas esse fusas hñt uittas: & est iuxpositus uersus: nam põt tolli saluo sensu. f Atroq; ueneno: ut pallida mors: uel tristis senect⁹. g Qualis mugit⁹. i. tollit. Facta aũt cõparatio est p̃pter sacerdotis psonam. h Incertam. dubię illisam: eq̃ę non haberet mortis effectũ. i Lapsu. Labi p̃prie serpentiũ est. k Delubra. Delubrũ dicit̃: q̃d uno tecto plura amplectit̃ numina: q̃a uno tecto diluit: ut est capitoliũ in quo est Iuppiter. Iuno: & Minerua. Alii dicũt delubrũ esse locũ ante templũ ubi aqua currit: a diluẽdo. Est aũt synecdoche: hoc est a parte totum. Sęuę. fortis: aut nobilis. Sub pedibusq; deę: scilicet maioris simulachri: q̃d a cũctis uidemur: nã q̃d colitur & breue est

Vltro asiam[c] magno pelopeia[d] ad moenia bello
Venturam: & nostros[e] ea fata manere nepotes.
Talibus insidiis periurique[f] arte sinonis
Credita[g] res: captique[h] dolis lachrymisq; coacti.
Quos neq; tydides: nec laryssæus[i] achilles:
Non anni domuere decem: non mille carinæ.
Hic[k] aliud maius miseris multoq; tremendum
Obiicitur magis: atq; improuida pectora turbat.
Laocoon[l] ductus neptuno sorte[m] sacerdos
Solẽnes[n] taurum[o] ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini[p] a tenedo trãquilla per alta
Horresco[q] referens immẽsis orbibus angues
Incũbunt pelago[r]: pariterq; ad littora tendunt:
Pectora quorũ inter fluctus arrecta iubæque[s]
Sanguineæ superãt undas: pars cætera põtum
Pone legit[t]: sinuatque[u] imensa uolumine terga.
Fit sonitus spumãte salo[x]: iãque arua tenebant.
Ardẽtesque oculos suffecti[y] sanguine & igni:
Sibila[z] lambẽbant linguis uibratibus[a] ora.
Diffugimus uisu exangues: illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primũ parua duorũ
Corpora natorum serpens amplexus uterq;
Implicat: & miseros morsu depascitur[b] artus.
Post ipsum auxilio subeũtem ac tela ferentem
Corripiut: spirisque[c] ligant ingẽtibus: & iam
Bis mediũ amplexi: bis collo squãmea[d] circum
Terga dati superant capite: & ceruicibus altis.
Ille simul manibus tendit diuellere nodos.
Perfusus[e] saniæ uittas atroque[f] ueneno:
Clamores simul horrendos ad sydera tollit.
Qualis[g] mugitus fugit cum saucius aram
Taurus: & incertam[h] excussit ceruice securim.
At gemini lapsu[i] delubra[k] ad sũma dracones

& inter sicut palladiū fuerat. l Clypeiq; sub orbe. ut maxima pars in spiram collecta sit ante pedes. Colla uero cum capitibus erectis post clypeum. id est inter scutum & simulacrum deę latebant: ut est in tēplo urbis Romę. m Nouus. magnus: ut Pollio & ipse facit noua carmina. n Insinuat: pro insinuatur. o Scelus. supplicium: ab eo q̄ pręcedit ad quod sequitur. p Expēdisse aūt tractū est a pecunia. nam apud maiores pecuniarias pęnas cōstat fuisse. q Sacrū robur: non ut supra lignū. r Sceleratā: pro ipse sceleratus: ut inutile ferrū. & est hypallage. Sedes. per hoc ostendit domū Mineruę. s Oranda. placanda. t Muros: suppositos portę sceę. Mœnia pandimus urbis: non est iteratio na; dicit patefacta porta: uel diruta interiora ciuitatis esse nudata. u Accīgūt operi. i. pręparant se ad opus. x Intēdūt. ligāt: ut. Intēditq; locū sertis. y Scādit. trāscēdit ppria magnitudie. z Fatalis. mortifera. a Sacra canūt. hymnos dicūt. b Minās: uel eminēs: ut. Minęq; murorū: uel minitans. c O patria. uersus ennianus. Sane exclamatio eo ptinet: quod tanta fuerit uis cōsecrationis: ut etiā post pphanationē ab ingressu hostes uetaret. Nam nouim⁹ sepulchro Laomedōtis: quod supra portā sceam fuerat: tuta fuisse fata troiana. d Inclyta bello. quia supauerat Mysiā totam. e Quater. sępius. f Immēores. improuidi: aut non mēores oraculorū. g Mōstrū infelix. post rem pbatā dixit. h Tunc etiam: sicut ante hac sępius. Nam Helena uēiēte prędixerat. i Dei iussu. pręcepto Apollinis: qui spe pmissi coitus cōcessa diuinitate frustratus sustulit fidē uera dicēti. k Non unq̄ nō aliquādo: nam si nōnūquā esset: duę negatiuę facerēt cōfirmatiuā: lic; Teren. gręco more dixerit Agrū i his regiōibus meliorē: neq; precii maioris nemo habet. l Festa frōdę. quę festos indicat dies: ut laurus oliua hedera. m Uelamus. ut Uictori uelatū auro: uittisq; iuuencū. n Uertitur cęlū. Atqui epitheton hoc cęli ppetuū est: sed uertitur nūc. i. in alia facie cōmutat: quod more suo sequētibus explanat. o Ruit oceano: nascit de oceano ut. Et ruit atra ad cęlū picea crassus caligine nubē. Ideo aūt ruit: quia alti⁹ est mare q̄ terra: ut diximus supra. p Umbra magna. i. terrę. & est diffinitio noctis. q Myrmidonūq; dolos. a generalib⁹ ad specialia uēire uitiosū est: nisi forte redeat ad cām ut hoc loco. Per mœnia: per domos: ut supra. [illegible] uia pādim⁹ urbis. Mœnia cui; & publica & priuata dicitur. r Phalanx. lingua macedonū legio. & est a pte totū: hoc est synecdoche. s Ibat. ueīebat ut. Nūc primū a nauib⁹ itis. t Amica. sibi grata. Sciēdū aūt septia luna captā eē troiā: cui⁹ simulacrū apud argos est cōstitutū. Hinc est qd̄ dicit. Oblati per lunā: & alibi. Per cęcā noctē. Tacite lunę aut more poetico noctē significat: aut physica rōe dixit. Nā circuli. vii. sūt. Saturni: Iouis: Martis: Solis: Ueneris: Mercurii: Lunę. Et prim⁹ hoc ē Saturni uehemēter sonat: reliq secūdū ordinē minus: sicut audium⁹ in cithara: cui⁹ ultīa chorda min⁹ sonat: ergo tacita luna est cui⁹ circulus uicin⁹ terrę imobili min⁹ sonat cōparatiōe alierū. u Flāmas cū regia puppis. more militię: ut. Dat clarū e puppi signū: Est aūt tropus: per puppim nauiū per nauiū eos qui in naui sūt significat. x Fatis iniqs. uolūtate numinū illis pptiās. in uos iniquę: ut Luca. Nō ille fauore Numinis ingēti supū ptect⁹ ab ira: ut. Uir ferus: & fato cupiētis pdere romā Sufficiēs. y Reddit: quasi dibitorut. Reddit⁹ his primū terris: Sic Ora. Nauis q̄ tibi creditū Virg. debes

Effugiūt: sæuæque petunt tritonidis arcem
Sub pedibusq; deæ: clypeique[l] sub orbe tegūtur.
Tum uero tremefacta nouus[m] per pectora cūctis
Insinuat[n] pauor: & scelus[o] expēdisse[p] merentem
Laocoonta ferūnt: sacrum[q] qui cuspide robur
Læserit: & tergo sceleratam[r] intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrū: orādaque[s] diuæ
Numina conclamant.
Diuidimus muros[t]: & mœnia pandimus urbis.
Accingūt[u] omnes operi: pedibusque rotarum
Subiiciunt lapsus: & stupea uincula collo
Intendunt[x]: scandit[y] fatalis[z] machina muros
Fœta armis: pueri circum innuptæq; puellæ
Sacra[a] canunt: funeque manu cōtingere gaudēt.
Illa subit: mediæque minans[b] illabitur urbi.
O[c] patria o diuum domus ilium: & inclyta[d] bello
Mœnia dardanidū: quater[e] ipso in limine portæ
Substitit: atq; utero sonitū quater arma dedere.
Instamus tamen immemores[f] cæciq; furore.
Et monstrū[g] infelix sacrata sistimus arce:
Tunc[h] etiam fatis aperit cassandra futuris
Ora dei[i] iussu non[k] unquā credita teucris.
Nos delubra deum miseri quibus ultimus esset
Ille dies: festa[l] uelamus[m] fronde per urbem.
Uertitur[n] interea cælum: & ruit[o] oceano nox
Inuoluens umbra[p] magna terrāq; polūque
Myrmidonūque[q] dolos: fusi per mœnia teucri
Conticuere: sopor fessos cōplectitur artus.
Et iam argiua phalanx[r] instructis nauibus ibat[s]
A tenedo tacitæ per amica[t] silentia lunæ
Littora nota petens: flāmas[u] cum regia puppis
Extulerat: fatisque[x] deum defensus iniquis
Inclusos utero danaos & pinea furtim
Laxat claustra sinon: illos patefactus ad auras
Reddit[y] equus: lætique cauo se robore pmunt

l

Fioibus atticis reddas incolumē precor. z Cauo robore. ex ephegesis equi. a Thersandrus: polynicis: & Argię filiꝰ. Sthenelus: Capanei: & Euadęs filiꝰ. Vlyxes: Laertę: & Anticlię. Neoptolemus: quasi ad bellū ductꝰ est puer Pyrrhus. Pyrrhus uero a capillorū qualitate uocitatꝰ est Achillis: & Deidamię filiꝰ: Pelei: & Thetidis nepos ex patre. Ex matre uero Lycomedis regis scyrię insulę. b Primusq; machaon: aut princeps: aut numeri sui. Nam per tempora distinxit. Vrbem. i. ciues. Cęduntur uigiles: nō actꝰ nomē est: sed officii. Vigiles aūt capitolii significat: nā paulo post Vix primi prelia tētāt portarū uigiles. c Cōscia. cōiurata. Bene aūt in insidiis cōsciētiā noiat. d Tēpus erat quo prima quies. hoc loco noctis discribit initiū. Alibi totā noctē: ut Nox erat & placidū carpebant fessa soporē Corpora p terras. Descriptiōes sane p rerū qualitate: uel tēdūtur: uel corripiūtur. Illo eī loco ꝑtentio ad inuidiā ptinet Didonis: & uigiliarū. Sunt aūt solide noctis partes secūdū Varronē hę: uespa: cōticiniū: intēpestū: gallicinū: lucifer. Diei mane: ortus: meridies: occasus. De crepusculo uero quod est dubia lux: nam creperū dubiū significat: quęrit̄. Et licȝ utriqȝ tēpori possit iūgi: usus tamen ut matutino iūgamus optinuit: licȝ Luca. dixerit. Longa repcusso nituere crepuscula phębo. Maniȝ uero ūde est mane bonū dixere ueteres. e Serpit latēter mēbris infūdit. f In sōnis: aut p somnos: aut si insōnis legeris erit synerēsis. i. cōglutinatio pro insōniis. g Ecce. hac particula utimur quotiens aliqd repētinū uolumꝰ indicare: ut. Ecce manꝰ iuuenē interea post terga reuinctū. h Visus adesse. Bene uisus: qa sōnia uidētur tātu: nō sunt naturaliter uera: quod paulo post dicit. i Effert penetralibꝰ ignē cōfirmatꝰ est. Naȝ illud fuisse ueruȝ cōtēdit. k Raptatꝰ. frequētatiuo utimur: ut supra Ter circū iliacos raptauerat hectora muros. l Bigis: secūdū arte; modo dixit: q̄ exigit ut q̄ de pluribus cōstat: plurali tātū numero dicamus: ut bigas: quadrigas: mappas. Sȝ hęc plerūqȝ corrūpit auctoritas: ut Ora. Ne sordida mappa. Item Statius. Rosifera gladiū tenuauerat aera biga. m Traiectꝰ lora: traiecta lora hīns. Hei mihi: uersus ennii. n Exuuias indu: achil. celauit mortē Patrodi ad laudis augmētū. Indutꝰ accusatiuo iūgit̄: ut hoc loco & ut magis in usu est septio: quo nūc nō utimur. Exuuias tātū plurali dicimꝰ. o Phrygios: ignes: flāmas troianas: qbus Protesilai nauis incēsa est. p Barbā: singulari nūero hominū: plurali quadrupedū dicitur. Vñ dubitat̄ de qbꝰ dixerit. Striaeq; impexis induruit horrida barbis. q Plurima muros: quia ut Home. dicit: inextinctū Hectoreȝ oēs tela iecerūt more maiorū. Vñ est. Et bis sex thoraca petitū Perfossūq; locis. pp duodecim populos tuscię. Duodecim enīȝ lucumones: qui reges sunt lingua tuscorū hēbant. Vñ est. Gens illi triplex populi sub gente quaterni. r Vltro. qa ratio exigebat: ut loqret̄ ille qui uenerat. s Cōpellare: alloq. t Spes o fidissima. Bñ p cōtrariū. Spes eī sp icerta in Hectore fidissima. u Expectate. antiptosis est p expectatꝰ. x Fędauit. cruētauit: ut. Sanguie fędātē: & bñ pmāsit in trāslatiōe: qa sp dixerat o lux: iō & serenos: iō & fędauit. Nā Salu. de nubibꝰ. Fędauere lumē. y Ille ni. s. ad interrogata: Pleraq; eī uerba ex negociis accipiūt significationē. z Vana. falsa. a Gemitꝰ. nec eīȝ paruus dolor est uiro forti fortē uirū fugā suadere. Et nota oēs suasorię ptes hoc loco cōtineri. b Fuge natę dea. ppositio est: Eripe flāmis: utile. His aūt dicticos c Stat patrię pria. datū. honestū. Nā cōtra fata uenire cōstat neminē posse. Etiā multi hic distiguūt: ut sit adhuc: ut ēt arma tenētē: sȝ meliꝰ est ēt hacuit. Et pnceps glorię sit ęneas: & Hector supbiā uitet. d Sacra suosque sibi commendat troia penatęs: necessariū. Nam sacrilegiū est non liberare commendatos penates

Thersandrus[a]. sthenelusq; duces: & dirus ulyxes:
Demissuȝ lapsi per funem athamasq; thoasq;:
Pelidesq; neoptolemus: pmusque[b] machaon
Et menelaus: & ipse doli fabricator epeus.
Inuadūt urbem somno uinoque sepultam.
Cædunt uigiles: portisque patentibus omnes
Accipiunt socios: atq; agmina cōscia[c] iungunt.
Tēpus[d] erat quo prima quies mortalibus ægris
Incipit: & dono diuum gratissima serpit[e]
In[f] somnis ecce[g] ante oculos mœstissimꝰ hector
Visus[h] adesse mihi: largosq; effundere[i] fletus
Raptatus[k] bigis[l]: ut quondam aterque cruento
Puluere: perque pedes traiectus[m] lora tumētes.
Hei mihi qualis erat: quātum mutatus ab illo
Hectore: qui redit exuuias[n] indutus achilli
Vel danaū phrygios[o] iaculatus puppibus ignes:
Squallentē barbam[p]: & cōcretos sanguine crines:
Vulneraq; illa gerēs: quæ circū plurima[q] muros
Accepit patrios: ultro[r] flens ipse uidebar
Compellare[s] uirū: & mœstas expromere uoces.
O lux dardaniæ: spes[t] o fidissima teucrum
Quæ tantæ tenuere moræ: qbus hector ab oris
Expectate[u] uenis: ut te post multa tuorū
Funera: post uarios hominūq; urbisq; labores:
Defessi aspicimus: quæ causa indigna serenos
Fœdauit[x] uultus: aut cur hæc uulnera cerno.
Ille[y] nihil: nec me quærētem uana[z] moratur.
Sed grauiter gemitus[a] imo de pectore ducens:
Heu fuge[b] natæ dea: teq; his ait eripe flāmis.
Hostis habet muros: ruit alto a culmine troia.
Sat[c] patriæ: priamoq; datū: si pergama dextra
Defendi possent: etiā hac defensa fuissent.
Sacra[d] suosq; tibi cōmendat troia penates:

e Fatorũ comites possibile: quia occurrebat. Hostis hēt muros: dat ei comites deos. f Pererrato: una pars oratiōis Hoc aũt uerbo ostēdit erroris lōginqtatē. g Vestam. dea ignis: que ut supra diximus terra est. h Diuerso interea. preconoia. Agit enim ęneā nō fuisse pditorē: sed pp lōginqtatē domus: & tardius bella cognouisse: & facilius euitasse discrimē. i Magis atq; magis. iteratiōe sermōis fecit augmētū: ac si diceret magis ac plus: sed pp metrū nō potuit. Sic etiā in diminutiōe uelutī sic dicat. Et minus atq; minus: & ut pro utrūq;. b Anchisę domus. fatis religiose locis oībus q̄dā uiuit Anchises tī uniuersa cōcedit: ut alio loco. Et pater Anchises dare fatis uela iubebat. l Arboribusq; obtecta laus domus. m Recessit. a frequentia se

Hos cape fatorum[e] comites: his mœnia quære
Magna pererrato[f] statues quæ denique ponto.
Sic ait: & manibus uittas: uestāque[g] potentem
Aeternūque aditis effert penetralibus ignem.
Diuerso interea[h] miscētur mœnia luctu.
Et[i] magis: atq; magis: (quāquā secreta parentis
Anchisæ[k] domus arboribusque[l] obtecta recessit)
Clarescūt sonitus armorūque ingruit[n] horror
Excutior[o] somno: & sūmi fastigia tecti
Ascensu supero: atq; arrectis[p] auribus asto.
In segetem ueluti cū flāma furentibus austris
Incidit: aut rapidus mōtano flumine torrens[q]
Sternit agros: sternit sata læta boūque labores.
Præcipitesque[r] trahit siluas stupet inscius[s] alto
Accipiens sonitu saxi[t] de uertice pastor:
Tum uero manifesta[u]: fides danaūque[x] patescūt
Insidiæ: iam deiphobi[y] dedit ampla ruinam
Vulcano supante domus: iam pximus[z] ardet
Vcalegon: sygæa[a] igni freta[b] lata relucent.
Exorit clamorq; uirum: clāgorque[c] tubarum:
Arma amens[d] capio: nec sat rationis in armis.
Sz glomerare manū bello: & cōcurrere in arcem
Cum sociis ardent animi: furor[e]: iraq; mētem
Præcipitāt: pulchrūq; mori succurrit in armis:
Ecce autem telis panthus elapsus achiuum
Panthus otriades arcis[f] phœbiq; sacerdos
Sacra[g] manu uictosque[h] deos: paruūq; nepotem
Ipse[i] trahit: cursuque[l] amēs ad limina[m] tendit.
Quo[n] res summa loco panthu: quā prēdim⁹ arcez
Vix ea fatus eram: gemitu cum talia reddit:
Venit summa dies. & ineluctabile tempus

cessit: & est speciosa trāslatio: quotiēs rei mobilis ad imobilē: uel cōtra trāsferē officiū u Ingruit inuadit: ut. Ingruit ęneas Italis: & prelia miscet. o Excutior somno: ut appareat terroris eē: nō satietatis. p Arrectis auribus. trāslatio ab animalibus ut apud Teren. Arrige aures pāphile. Flumine: fluxu: ut: Humectat flumine uultū. q Torrēs. fluuius qui ęstate siccat. Vñ & nomē accepit: Cui gręci per cōtrariū dedere uocabulū. Nā; Χειμαρρουν dixerūt a tempore quo crescit: Sicut ęquinoctium ισημερια. r Precipitesq; trahit siluas. hoc speciale fluuii est: supradicta uero etiā ignis. s. Inscius: nō ignarus. Nam uidet: Sed qui nō ualde sit causarū peritus. i. simplex. t Saxi de uertice. id est mōtis. Cōtra in sexto montē p saxo posuit: ut. Pręssanteq; uncis manibus capita aspa mōtis. u Manifesta fides: nō sōni: ut quidā uolūt: sed fraudis gręcorū: nam & hoc sequit. x Danaūq; patescūt: insidię. y Deiphobi: quia ipse post mortē Paridis Helenā duxit uxorē. z Proximus ardet Vcalegon. rem domus ad psonā trāstulit: & ε το αιτιον ut. Mantua ue miserę nimiū uicina cremonę. a Sygęa. Duo sūt troię pmōtoria. Rhętęū: & Sygęum. quod dictū est pp Herculis taciturnitatē: qui phibitus hospitio simulauit abscessū: & inde cōtra troiam per silētiū uēit: quod σιγη dicit. b Freta lata relucēt. incēdii magnitudinē noluit significare: nō hoc describere. Lata āt ideo dixit: q̄a se angustię pōtici oris illic dilatāt: ut Salu. dicit. c Clangor: gręcū est. Nam κλαγγη dicitur: Illud sane intelligendū est: quia morē tetigit expugnationis. Plerūque enim ad tubam euertūtur ciuitates: sicut albam Tullus Hostilius iussit euerti. d Amens. Bene amēs: qui nec sōnio credidit: nec rebus aspectis. Bello. ad bellum. e Furor itaq; mētem precipitant. Potest quidē specialiter accipi: id est mētem meā: furor & ira precipitauerūt: sed melius est generaliter. Non mirū est me arma cepisse sine ratione. Furor enim & ira mētem precipitāt hominū. f Arcis phębique sacerdos: aut subrogatum intelligimus: aut quod melius est: morem Romanum tetigit. In capitolio enim deorum omnium simulacra colebantur. g Sacra manu. hoc est propter quod supra ait. Sacra suosque tibi commendat Troia penates. h Victosque deos, qui egebant sacerdotis auxilio. Simul & ęneę excusātur abscessus. i Ipse trahit. Septima sylepsis. Trahit enim licet nepotis tantum sit: tamen & superiora concludit. l Cursu legitur & cursum. m Ad limina. Aeneę & religio laudatur. & uirtus. n Quo res summa loco panthu? Admirantis est: non interrogantis. Et panthu uocatiuus est. Res summa respublica. Quam prehendimus arcem: quum tu eam relinquas. Non enim plures erant arces. Vnde admirantis: & notanda simul orationis breuitas: quę in periculis congruit. o Dardanię: Troię. Aut a Dardano Iouis & Electrę filio. Aut

secundum Salu. a rege Dardanorum Mida: qui Phrygiam tenuit. p Ferus iuppiter. Summę necessitatis est: quam etiam sacerdos in conuitia ruit deorum. Quod seruat Virgi. Ne unquam tradat Aeneę. Ferus inuidiose dictū est, nam ęquus est omnibus: ut. Rex iuppiter omibus idem: hic & paulu post. Ipse deos in dardana suscitat arma. hoc est qui ęqualis esse consueuit. q Medius in menibus: ubi arx fuerat. r Astans: pro stans: & est prothesis. s Victor. ppositi effectorum: ut. Rapidusq; rotis insistere uictor: t Miscet. scilicet cędibus. Portis alii bipatētibus adsunt quia geminę sunt portę. u Milia. subaudi tot: & est ἀνακόλουθον. Nam dixit quot: quum non pręmiserit tot x Angusta uiarum: uicos: & est ut Stricta uiarū y Ferri acies. Bene addidit ferri: quia synonymum est acies. z Strata uuda. Vnde & distringere dicim⁹. a Cęco marte. Aut nocturno pręlio. Aut epitheton est Martis: cuius exitus semper incertus est. b Numine diuū. subaudi tali. hoc est mala initiēte desideria. c Erinnys. impatiētia animi hoc loco: quū alibi sit furia. Et sublatus ordo est: unde sublatus. d Agglomerant: agglomerant. e Migdonides. patronymicū est. Nam si gentis esset mygdonius diceret. Nullum enim gentis nomen in des exit. Hunc autem Chorebū stultum inducit Euphorion: quem & Virg. seqtur Dans ei dolus an uirtus quis in hoste requirat. Quum sit turpissima dolo quęsita uictoria. f Et gener. Gener dicitur & qui est: & qui esse uult: ut hic indicat locus: sicut & marit⁹. Vnde est. Quos ego sum totiens iam dedignata maritos. g Precepta: propter illud. Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris. h Furentis. uaticinantis. Vnde & Sibyllam insaniā uatem adeas dicit alibi. i Incipio super his: his icipio. Super: insuper: quia iam audebant: ut paulo post. Furor additus. k Iuuenes fortissima frustra. Ordo talis est. Iuuenes fortissima pectora frustra succurritis urbi incensę: qa excesserunt dii. Vnde si uobis cupido certa est me sequi audentem extrema. Moriamur: & in media arma ruamus. Obscuritatem autem facit hoc loco: & synchesis. id est hyperbati longa cōfusio: & falsa lectio: Nam multi audendi legunt multi audenti. Sed neutrum procedit: ergo audentem legēdum est. l Excessere. quia ante expugnationem euocabantur ab hostibus numina: ppter euitanda sacrilegia. m Quibus. subaudi auxiliantibus. n Vna salus uictis nullam sperare salutem. Plerūque enim desperatione robur augetur: ut Sta. Est ubi dat uires nimius timor. Item scimus captiuitatis mortem esse remediu;. Hoc ergo suadet: ut aut desperatione uincāt: aut uitetur morte captiuitas. Salus. nunc remediū. o Lupi ceu. Hoc ad ferocitatem ptinet: Nebula ad noctem: Catuli ad liberos: cōiugesque. p Exegit: exclusit: de latebris. scilic; ut Teren. Spectandę an exigēdę uobis sint q Caua umbra bonum. epitheton est. Naturale enim est ut obscurū sit omne concauū. r Quis etiā gręcorū: ut. Quis talia fādo. Lachrymis ęquare labores. Hypallage est: pro laboribus ęquare lachrymas: ut. Dare classibus austros. s Vrbs antiqua: uel nobilis. Vel quia duobus milibus octingentis annis regnasse firmatur.

Dardaniæ: fuimus troes: fuit ilium; & ingēs
Gloria teucrorū: ferus omia iuppiter argos
Transtulit incensa danai dominātur in urbe
Arduus armatos mediis in mœnibus astans
Fundit equus: uictorque sinon incēdia miscet
Insultas portis; alii bipatētibus adsunt:
Milia quot magnis nūquam uenere mycenis
Obsedere alii telis angusta uiarum
Oppositi: stat ferri acies mucrone corusco,
Stricta parata neci: uix primi prælia tentant
Portarū uigiles: & cæco marte resistunt.
Talibus otriadæ dictis & numine diuum
In flāmas: & in arma feror: quo tristis erinnys
Quo fremit⁹ uocat: & sublat⁹ ad æthera clamor.
Addūt se socios rhipheus: & maximus armis
Iphitus oblati per lunam: hypāisq3 dymasq3
Et lateri agglomerat nostro iuuenisq3 chorebus
Mygdonides: illis qui ad troiam forte diebus
Venerat insano cassandræ incensus amore:
Et gener auxiliū priamo: phrygibusq3 ferebat
Infelix qui non sponsæ præcepta furentis
Audierat
Quos ubi confertos audere in prœliā uidi
Incipio super his: iuuenes fortissima frustra
Pectora: si uobis audentem extrema cupido est
Certa sequi: quæ sit rebus fortuna uidetis.
Excessere omes aditis: arisque relictis
Dii quibus impiuʒ hoc steterat: succurritis urbi
Incēsæ: moriamur: & in media arma ruamus:
Vna salus uictis nullam sperare salutem.
Sic animis iuuenū furor additus: inde lupi ceu
Raptores atra in nebula quos improba uentris
Exegit cæcos rabies: catuliq; relicti
Faucibus expectant siccis. per tela per hostes
Vadimus: haud dubiā in mortē: mediæq; tenemus
Vrbis iter: nox atra caua circūuolat umbra.
Quis cladem illius noctis: quis funera fando
Explicet: aut possit lachrymis æquare labores:
Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos:

Plurima perque uias sternūtur[t] inertia passim
Corpora perque domos: & relligiosa[u] deorꝝ
Limina: nec soli pœnas[x] dant sanguine teucri:
Quondā etiā uictis redit[y] in præcordia uirtus
Victoresq;[z] cadunt danai: crudelis ubique
Luctus: ubiq; pauor: & plurima[a] mortis imago.
Primus se danaum magna comitante caterua:
Androgeos[b] offert nobis socia agmina credens
Inscius: atq; ultro uerbis cōpellat amicis.
Festinate uiri[c]: nam quæ tam sera moratur
Segnities: alii rapiūt incensa ferūtque[d]
Pergama: uos celsis nunc primū a nauibus itis
Dixit: & ex templo neq; enim respōsa dabātur
Fida[e] satis sensit medios[f] delapsus in hostes.
Obstupuit: retroq; pedem cū uoce repressit.
Improuisū asp͞ris[g] ueluti qui sentibus anguem
Pressit humi[h] nitens: trepidusq; repēte refugit:
Attollētem iras: & cærula colla tumentem:
Haud secus androgeos uisu tremefactus abibat[i]
Irruimus: densis & circūfundimur armis:
Ignarosque loci passim & formidine captos
Sternimus: aspirat[k] primo fortuna labori.
Atq; hic successu[l] exultās animisq; chorebus
O socii qua[m] prima inquit fortuna salutis
Mōstrat iter: quaq; ostēdit se dextra sequamur.
Mutemus clypeos[n]: danaūq; insignia[o] nobis
Aptemus. dolus an uirtus q̄s in hoste requirat
Arma dabūt ipsi. sic fatus deinde comantem[p]
Androgei galeam: clypeiq; insigne[q] decorꝝ
Induitur[r]: lateriq; argiuū accomodat ensem.
Hoc rhipheus: hoc[s] ipse dymas: omnisq; iuuētus
Læta facit: spoliis se quisq; recentibus armat.
Vadimus immixti[t] danais haud[u] numine nostro.
Multaq; per cæcam congressi prœlia noctem
Cōserimus: multos danaum dimittimus orco:
Diffugiunt alii ad naues: & littora cursu
Fida[x] petunt: pars ingentem formidine[y] turpi
Scandūt rursus equū: & nota cōdūtur[z] in aluo
Heu[a] nihil inuitis fas quēquā fidere diuis.
Ecce trahebatur passis priameia[b] uirgo
Crinibus a templo cassandra adytisq; mineruæ

t Sternūtur inertia passim: aut non repugnātia ut. Pecora inter inertia uotis Optat apri. Aut inertia dum occiditur: ut imbellē auertis romāis arcibus indū. hoc est auertēdo oīdis imbellē. u Religiosa. gradatim ascēdit. Sane relligio l geminat in uersu ꝓpter metri necessitatē. x Pęnas dant. moriūtur impune. Hoc enim ꝓprie significat. y Redit in pręcordia uirtus. Atqui ait Ora. Nec uera uirtus quū semel excidit curat reponi deterioribus: sed sentētię nō semp generales sunt. sed interdum pro negotiorū qualitate formātur: & ad tempus dictę sunt. z Victoresque cadūt danai. generaliter dixit uictores. a Plurima mortis imago. Aut diffinitio mortis est: aut uarietas mortis ostēditur. b Androgeos: & gręca & attica declinatio. Vnde est: In foribus lętū Androgeo. Facit enim ὁ ἀνδρόγεως τοῦ ἀνδρόγεω. c Viri. increpātis est. Sera segnities: quę seros facit. i. tardos: ut. Mors pallida. d Ferūtque pgama συμφατικῶς ut ilium in italiā portās. Itis: pro uenitis: ut cōtra Teren. Nisi ego ad mercatū uenio pro co e Fida satis. Bene addidit fida: ut ostēdat simbolū quo utebātur in bello. f Medios: manifestos: ut. Medioque ex hoste recepti. Et quāquā in media iam morte tenetur. g Aspris. syncresis est: ut. Cōpostus Auguē κατασυστικῶς. h Humi nitens. incēdēs per humū. & est aduerbiū. i Abibat. Bene imp̄fecto usus est: nō enim abiit: Ignarosque loci: his circūstātiis ostēdit a paucis plures posse superari. k Aspirat. fauet: ut. Aspirāt aurę in noctē. Vnde & fauor aura dicitur: ut. Gaudēs popularibus auris. l Successu exul. felicitate: quod est stultitię. m Qua pri. in. for. nō qua prima: s; qua primū. Est autē hypallage: ut. Ibāt obscuri sola sub nocte: p ipsi soli q̄ sit uō ornat⁹ cā: ut. Pars in frusta secāt: s; necessitatis. n Clypeos: & maiora scuta: qb⁹ latem⁹ ἀπὸ τοῦ κλέπτειν τὸ σῶμα. o Insignia. arma oia. Arma subdistingue: ut sit quasi interrogātis. p q Comātē: aut cristatā: qa de caudis aialiū hēbant cristas: ut. Cristaq; hirsut⁹ equina: aut comas hñtē: ut Sta. Nō ego in terga comantes abātiadas. q Insigne decorū. ornamētū decorū; nō eī; sūt duo epitheta: qd apud latios uitiosū est. Fecit hoc tñ Virgi. in paucis uersib⁹: q tñ emēdati sūt: ut. Lęta qb⁹ toro o facili supaddita uitis: quum antea facilis fuerit. r Induit: qa multa inerāt in scuto lora: qb⁹ manū inserebāt: ut. Clypeoq; sinistrā insertabā aptās. s Hoc ipse. Multi hic distinguūt & ad ęneā referūt. t Immixti: uacat in: ut solet frequēter. u Haud numine nostro. aut diis cōtrariis: aut quia in scutis grecorū neptun⁹ in troianorū fuerat Minerua depicta. x Fida pet. sibi. s; y Formi. tur. epitheton timoris: Sic Salust. Carbo turpi formidine italia atq; exercitū deseruit. z Con. in al. nō cōdūtur dū eūt: s; cū eē cepint. Vñ & ablatiuo usus est nō accusatiuo: ut in geor. Cōdit⁹ in nubē. Tale est ât hoc: quale icludū e in carcere. a Heu n i. in. fas quē. fi. di. generalis q̄ diffiniat, loco cōgrua. seq̄ e ei; & Cassandre captiuitas fidētis sacerdotio: & pręcesserat armorū mutatio: q̄ nūc dep̄rehēdit: alioq̄n uitiosa ē: q̄m discrepat a specialitate b Priameia. patronymicū q̄ dē ē: s; spēs possessiuū. Priamus

uero tantum patronymici est: sicut priamides. c Ten. ar. lu. quod est manuum oculis dedit. d Frustra. secundum epicureos: & est separatum. e Hanc spem: medium est: nam & bona & mala spes est. f Furiata. Furiosus est a quo furor nunquam recedit. furiatus uero qui furit ex causa. g Periturus: melior sensus est si ad dimicantis referatur affectum: sicut de Tarconte: de quo dixit. Et medios fert moriturus in hostes: cum tamen uicerit. h Culmine. quod ante culmis tegebatur. h Cedes: modo prelium. Miserrima autem: quia inter ciues. i Iubarum: pro cristarum: quae de caudis fiebant: ut supra dictum est. Cristaque hirsutus equina. k Tum da. ordo. l Vndi. col. inua. Erepte σ Χηιιαϛ Διαανοιασ. Non enim dicit a troianis sublatam: sed intelligendum relinquit. m Gemini atridae. i. duo: quod habet excusationem: quia fratres sunt propter similitudinem: nam numeri esse non potest. Gemini enim sunt proprie simul nati. n Exercitus omnis. bene excusat uicti pudorem: ut. Obruimur numero. o Aduersi. i. e contrario flantes. p Eois eurus equis: ab eo is equis: id est solis: nam eurus ab oriente flat. Notandum sane quod cum eous e naturaliter longum habeat: metri necessitate correptum est propter sequentem uocalem. Rarum autem est: nam nec proprium nomen est: ut diana. nec sermo compositus: ut sudibusue preustis. q Stri. sil. excursus poeticus: qui ultra tres uersus fieri non debet: ne sit uitiosissimum. r Spumeus: pro spumosus. Atque imo: ab minus est. s Illi etiam propter illud. Hic primum ex alto. t Obscu. no. per umbram noctis obscurae: ut. Molemque & montis. u Fudimus: modo fugauimus: nam sequitur Totaque agitauimus urbe: & alibi interemimus significat x Mentitaque tela. uerbo communi: hoc est quod nos graecos esse mentiebantur: ut solet sensum dedit rei inanimatae. Non enim poterant tela mentiri. y Signant. designant: aut per uocem: aut per symbolum. quo utebatur exercitus. z Vnus: precipuus. a Aequi: pro equitatis. & optima figura est a feminino genere in neutrum transire. b Dis ali. ui. in ingenti indignatione. Aeneae tamen nihil sacrilegum datur: nam sequitur Confixi a sociis. c Panthu: uocatiuus graecus est. d Iliaci ci: naturale est iurare per id quod carum quis plus habuit: & excusatur ut supra diximus: fuga. e Testor: testificor: & deest nos. f Vices: pugnas: quia per uicissitudinem pugnabatur: ut Salu. docet. Legimus et penas uices dici. Ora. Vicesque superbae. Te maneant ipsum. Sed de bello dictum usurpatum est. Nullum enim prelium periculo caret. g Meruisse ma. testor me meruisse. i. fortiter dimicasse. hi enim merentur occidi. Bene autem euasisse se fatis imputat: quum tam senex quam debilis euaserit occisis iuuenibus. h Clamore: bellico scilicet. i Ingentem pug. merito quippe in domo regia: de qua maior spes erat predae. k Morerentur: modo pugnarent: ut supra. Oriturque miserrima cede s. Acta test. applicata. l Postesque sub ipsos. si circa portam sub postibus. si circa fenestras sub postes. l At tela: contra tela: m Tecta culmina. Tecta participium est. Aut eandem rem bis dixit, n His se. propter quod pugnabant: Sicut Luca. In pugnam fregere rates. o Decora: ab eo quod est decus: ut pecus.

Ad caelum tendens[c] ardentia lumina frustra[d].
Lumina nam teneras arcebant uincula palmas
Non tulit hanc[e] speciem furiata[f] mente chorebus:
Et sese medium iniecit moriturus in agmen.
Consequimur cuncti: & densis incurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmine[g] telis
Nostrorum obruimur: oriturque miserrima caedes
Armorum facie: & graiarum errore iubarum[i]
Tum[k] danai gemitu atque ereptae uirginis ira
Vndique[l] collecti inuadunt acerrimus aiax
Et gemini[m] atridae: dolopumque exercitus[n] omnis:
Aduersi[o] rupto ceu quondam turbine uenti
Confligunt: zephyrusque nothusque et laetus eois[p]
Eurus equis: stridunt[q] siluae saeuitque tridenti
Spumeus[r] atque imo nereus ciet aequora fundo:
Illi[s] etiam si quos obscura[t] nocte per umbram
Fudimus[u] insidiis. totaque agitauimus urbe
Apparent primi clypeos mentitaque[x] tela
Agnoscunt atque ora sono discordia signant[y].
Ilicet obruimur numero: primusque chorebus
Penelei dextra diuae armipotentis ad aram
Procubuit: cadit & ripheus iustissimus unus[z]
Qui fuit in teucris & seruantissimus aequi[a]:
Dis[b] aliter uisum: pereunt hypanisque dymasque
Confixi a sociis: nec te tua plurima panthu[c]
Labentem pietas: nec apollinis infula texit.
Iliaci[d] cineres & flamma extrema meorum
Testor[e] in occasu uestro: nec tela nec ullas
Vitauisse uices[f] danaum: & si fata fuissent
Vt caderem: meruisse[g] manu: diuellimur inde
Iphitus & pelias mecum: quorum iphitus aeuo
Iam grauior: pelias & uulnere tardus ulyxi.
Protinus ad sedes priami clamore[h] uocati.
Hic uero ingentem[i] pugnam ceu cetera nusquam
Bella forent: nulli tota morerentur[k] in urbe:
Sic martem indomitum: danaosque ad tecta ruentes
Cernimus: obsessumque acta testudine limen
Haerent parietibus scalae postesque[l] sub ipsos
Nituntur gradibus: clypeosque ac[l] tela sinistris
Protecti obiciunt: prensant fastigia dextris.
Dardanidae contra turres ac tecta[m] domorum
Culmina conuellunt: his[n] se quando ultima cernunt
Extrema iam in morte parant defendere telis:
Auratasque trabes ueterum decora[o] alta parentum

Deuoluunt: alii strictis mucronibus imas
Obsedere[p] fores: has seruant agmine denso.
Instaurati[q] animi regis succurrere tectis:
Auxilioque leuare[r] uiros: uimq;[s] addere uictis[t].
Limen[u] erat: caecaeq;[x] fores & peruius usus[y]
Tectorum inter se priami: postesq; relicti
A tergo infoelix qua se dum[z] regna manebant
Saepius andromache ferre incomitata solebat
Ad[a] soceros: & auo puerū astyanacta trahebat[b].
Euado[c] ad summi fastigia culminis: unde
Tela manu miseri iactabant[d] irrita teucri.
Turrim in praecipiti[e] stantē sūmisq; sub astra
Eductā tectis: unde omnis troia uideri
Et danaum solitae[f] naues & achaica castra[g]:
Aggressi ferro: circum qua sūma[h] labantes[i]
Iuncturas tabulata dabant; conuellimus altis
Sedibus: impulimusq;: ea lapsa repente ruinam
Cum sonitu trahit: & danaū sup agmina late
Incidit ast alii subeūnt: nec saxa: nec ullum
Telorum interea cessat genus
Vestibulū[k] ante ipsū p̄moq; in limine pyrrhus[l]
Exultat telis & luce coruscus ahena:
Qualis ubi in lucem coluber mala ḡmia[m] past9
Frigida sub terra tumidū quē bruma[n] tegebat:
Nūc positis nouus exuuiis nitidusq; iuuenta
Lubrica[o] conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad sole: & linguis micat ore trisulcis.
Vna ingēs periphas[p]: & equoꝝ agitator achillis
Armiger[q] automedon: una omnis scyria[r] pubes
Succedūt[s] tecto: & flāmas ad culmina iactant.
Ipse inter p̄mos correpta dura bipenni[t]:
Limina perrūpit: postesq; a cardine uellit[u]
Aeratos: iāque excisa trabe firma cauauit

p Obsedere: nō ꝓ presidio tenebāt: ut sequētia idicāt. Has seruāt agmię dēso. q Instaurati animi: hic ōndit cos supius defecisse: qđ supra nō dixit. r Leuare: iuuare. s Vimque: uirtutē: ut Salu. Sed uoltra ois uis i aio & corpe sita e. t Victisq; uincebātur: ut Et qua uect9 abas: u Limē erat: cōtra illud obsessis forib9 queadmodū igressi sīt: & dicit ꝑ postici qđ generis ē neutri: ut Ora flacc9. Atria seruāte postico falle clietē. Nā s. generis fęminini legeris postica augurale: ut antica postica. x Cęcę: nō oib9 notę. y Vsus uerbū iuris: uia: act9 usus. Infęlix ad pręsens tēp9 retulit ifęlix. z Dū regna manebāt dū donec: & absolut9 ē sensus. Alii tñ cū legūt: sed cū manebant quō dicimus: cū cōstet manebat modū eē indicatiuū. Hoc ergo sciēdū ē: q: qñ cōiūctiu9 mod9 ē: aliqd iūgi: aut subaudiri debet: ut cū uenire uidi illū. Si at cū ueniebā dicim9 aut mod9 ꝓ mō ē: hoc ē indicatiuus ꝓ cōiūctiuo. Aut cū non erit cōiūctio sed ad uerbiū tpis: & significat tpe quo ueiebā. a Ad soceros pręponderato sexui respōdit: hoc ē masculino. b Trahebat: quia puer: ut Paruūque nepotē Ipsa trahit. c Euado: euacat: ut emortuus. Sane min9 ē hac. i. hac euado d Iactabat. i. spergebāt quasi nihil ꝓ futura e In precipiti. i. alto. Vñ q̄s pōt pręceps dari. Seq̄tur eni sub astra eductā. f Solitę naues: pricipiū sine uerbi origine. Soleo eni naturale ē qđ pręterito caret. g Castra ubi exercitus sit ibi castra dicūtur: Vñ ē Nos castra mouemus: ut Velorū pādim9 alas. h Sūma extrema: ut supremū sūmū dicim9: Proh supreme iuppiter. i Labātes facile ad resolutionē. Et ē ordo: Turri cōuellim9 ipulimusque. Telorū interea cessat genus: bñ addidit gen9. Telū eni dicitur sc̄dm gręcā ethymologiā ἀπὸ τοῦ τῆλοθεν q̄ eqd lōge iaci pōt: quāq̄ legerim9 de gladio: At nō hoc telū mea qđ ui dextera uersat: & seq̄tur. Consurgit i ense. Dictū aūt telū a longitudine. Vñ & mustellā dicimus k Vestibulū: uestibulū āt dicit' pria ianuę ps. Dictū aūt uel q; ianuā uestiat: ut uidemus camerā duab9 sustentatā colūnis: uel quoniā Vestę cōsecratū ē. Vñ nubētes puellę limē nō tangūt: ne numini dicatū locū calcātes sacrilegiū cōmittant Luca. Trāslataque uetat cōtigere limina plāta. Singula ei dom9 sacrata sūt diis: ut Culmina diis penatib9: Macceries quę ābit domū herceo Ioui. l Pyrrhus: pyrrhus dict9 a colore comę: qui latine pyrr9 dicit a colore: quo tingebat. m Gramina past9: legim9: & silua past9 arūdinea. Nā illud aliud ē: pascitur uero siluas. Sed sciēdū ē q; licet hec i usu sit rarū tñ ē apud antiquos. Past9 autē ꝓ qui pascebat: q: ut supra diixim9 i hoc latinitas defecit n Bruma: hyems. Dicta aūt bruma quasi βραχεῖα ἡμέρα. i. breuis dies. Est aūt ut hic idicat locus generis fęminini: numeri singularis. o Lubrica terga: lubricū dr̄ & qđ labi: dū tenet: ut piscis: serpēs: & loc9 i quo labimur: ut Sese opposuit falso p lubrica surgēs. p Periphas: ultima accentum non habet: ne fęmininum sit: nec tertia a fine: quia nouissima longa est: ergo n habebit accentum. q Armiger automedon. Pyrrhi. Nam Anchillis auriga fuit. r Scyria pubes: a scyro insula una de cycladibus: in qua Licomedes fuit pater Deidamię. s Succedunt tecto pro sub tectum cedunt: & est figura quia mutatus est casus. t Bipenni: hoc nomē seruauit antiquitatem: quia ueteres pennas dicebant non pinnas u Vellet: non deiecit. Nam sequitur paulopost Labat: mete credo: sed monet: ut Cynthius aurem Vellit: & admonuit.

Robora: & ingētem[x] lato dedit ore fenestram.
Apparet domus intus: & atria longa patescūt:
Apparēt priami: & ueterū penetralia regum:
Armatosq;[y] uident stantes in limine primo.
At[z] domus interior gemitu miseroq; tumultu[a]
Miscetur[b]: penitusq; cauæ[c] plangoribus ædes
Fœmineis ululāt: ferit[d] aurea sydera clamor.
Tum pauidæ[e] tectis matres ingentibus errant.
Amplexæq;[f] tenēt postes: atq; oscula figunt.
Instat ui patria[g] pyrrhus: nec claustra: nec ipsi
Custodes sufferre ualēt labat ariete crebro
Ianua: & emoti procūbunt cardine[h] postes.
Fit uia ui: rumpunt aditus: primosq; trucidant
Immissi danai: & late loca milite complent.
Non[i] sic aggeribus ruptis cum spumeus[k] amnis
Exit[l]: oppositasq; euicit gurgite moles
Fertur in arua furens cumulo[m]: cāposq; per oēs
Cum stabulis armenta trahit: uidi[n] ipse furentē
Cæde neoptolemū: geminosq;[o] in limie atridas
Vidi hecubā. centūq;[p] nurus: priamūq; per aras
Sāguine fœdātem[r] quos[q] ipse sacrauerat ignes.
Quinquaginta[s] illi thalami spes tanta nepotū
Barbarico postes[t] auro spoliisq; superbi
Procubuere. tenēt danai qua deficit ignis.
Forsitā[u] & priami fuerint quæ fata requiras.
Vrbis ubi captæ casum conuulsaq; uidit
Limina tectorū: & medium[x] in penetralib9 hostē
Arma diu senior desueta trementibus[y] æuo
Circūdat nequiquā humeris: & inutile[z] ferrum
Cingitur: & densos fertur moriturus in hostes
Aedibus in mediis nudoq;[a] sub ætheris axe
Ingens ara fuit: iuxtaq; ueterrima[b] laurus
Incūbens aræ: atque umbra complexa[c] penates.
Hic hecuba & natæ nequicquā[d] altaria[e] circum

x Ingētem fenestrā: epitheto ut solet auxit tapinosī. y Armatosque uident frātres: ut supra. Strictis mucronibus imas. Obsedere fores. z At dom9 iterior: de albano excidio trāslat9 ē loc9. a Tumultu: tumult9 dict9 quasi timor mult9. Vñ alia bella dicta sūt: italicū tumult9. Bñ aūt addidit misero: quia ē etiā terribilis. b Miscet: perturbat: ut nec quisquā gratas acies ex agmine tāto Misceri putet. c Cauę ędes: tecta camerata. Aedē aūt numero singulari de tēplo tātū dicim9: plurali & de domibus & de tēplo: Si alter legeris: usurpatū est: ut mella ordea. d Ferit clamor: scdm philosophos q dicūt uocē corp9 ēe bñ ergo ferit. Aurea sidera: multi ad laq̄aria referūt: qd stultū ē. e Pauidę: p patiētes. Pauid9 ē sep timēs pauēs ex cā: ut supra furiat9 & furiosus. f Amplexęque tenēt postes appollonii loc9 i quo inducitur Medea patrē salutasse domū relinquens. g Vi patria: scdm fidem generis sui. ut Stirpis achillee fastus. Itē de Hercule: Salue uera iouis ples. h Cardine: a cardie i Nō sic aggerib9: uult oñdere grauius uastatam troiā: quā agri fluuiorū eruptione uastetur. Et sciendū cōparationes aut pares esse aut minores. k Spumeus: p spumosus. l Exit dicim9 & exiuit. Sed ii subtrahit Virgi. ut breuē faciat sequētē uocalē. m Cumulo: augmēto. n Vidi ipse furētē ut Quęq; ipse miserrima uidi. o Geminos: more suo fratres gemini eni sūt nō duo: sed simul nati: ut supra diximus. p Centūque nurus: aut finitus ē numer9 p infinito: aut certe ideo cētū: quia barbarorū fuit nō singulas cōiuges habere: s; plures: ut illud dicit plures fęminas: ut Lucan9: cultus gestare decoros. Vix nurib9 rapuere mares: hoc ē fęminis aut cētū p aras: licet icōgruū sit: q: sequit Hęc ara tuebitur oēs. & unus p centū aras occidi nō poterat. q Quos ipse sacrauerat ignes: ut Et religiosa deorū Limina p qd latenter ostēdit nil pdesse religionē. r Fedantē: hoc ē cruētātē. s Quinquagita illi thalami: illi celebrati ab Homero: & bñ de thalamis uerū expressit numeruz: pōt eni un9 thalam9 plures habere cōiuges: & ē zeugma: quiquaginta thalami procubuere. t Et postes superbi: auro barbarico. i. aut multo aut aere barbarico: q: πλησιονη των βαρβαρων Spoliis supbi: hoc fuit moris antiqui: ut ipse i septimo Captiui pēdēt curr9: curuęque secures. u Forsitā & priami fuerint quę fata reqras: bono usus ē ordine: ut añ reipublicę post regis iteritū: inde priuati hoc ē sua fata narraret. De morte aūt priami uarie lectū ē: Alii dicūt q a pyrrho i domo qdem sua capt9 ē: s; ad tumulū achillis tract9: occisusq; iuxta sigęū pmōtoriū. nā & i rethęo Aiax sepultus ē: tūc ei9 caput cōto affixū pyrrhus circūtulit. Alii uero q iuxta hercęi iouis arā extinct9 sit dicūt. Vñ Lucan9. Hercęas mōstrator ait non respicis aras: & hanc opinionem plene Virgi. sequitur: licet etiā illa pręlibet ut suo indicauim9 loco. x Mediū hostē: hypallage ē p in mediis ędibus. Si aūt mediis legeris: nō stat uersus: nisi exclusos ut iter se cōsisse uiros: & decernere ferro. Et bñ priamū nō nisi i extremis armat piculis. y Tremētib9 æuo: nō timore. Circūdat: nō apte sibi cohęrere facit: sed potius oneri sumit z Inutile ferrū: ipse inutilis: ferrū ei de his ē: q a cōiūctis sumūt epitheta: ut uenenū a Nudo sub axe hoc ē sub diuo: qd in pluuiū dicit. Axis āt ē aut plaustrū septētrionale: aut ps septētrionis: aut spirit9 quo mūd9 mouet: sicut docet Luca. b Veterria. usurpatū ē: ergo ut supra dixim9 hoc tātū uti si necesse sit. licet: c Amplexa penates: pēates sūt oēs dii q domi colūt d Ne qcq̄: aut scd; epicureos: aut pp̄ ui bellicā. e Altaria: superorū & arę sūt: & alt

Præcipites atra ceu tempestate columbæ
Condensæ: & diui amplexæ simulacra tenebant:
Ipsum aũt sumptis priamũ iuuenilibus armis
Vt uidit: quæ mens tam dira miserrime coniunx
Impulit his cingi telis aut quo ruis inquit:
Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tẽpus eget: non si ipse meus nunc afforet hector.
Huc tandem concede: hæc ara tuebitur omnes.
Aut moriere simul: sic ore effata recepit
Ad sese: & sacra longæuum in sede locauit.
Ecce aũt elapsus pyrrhi de cæde polites
Vnus natorum priami: per tela per hostes
Porticibus longis fugit: & uacua atria lustrat
Saucius: illum ardens infesto uulnere pyrrhus
Insequitur: iã iamq; manu tenet: & premit hasta.
Vt tandẽ ante oculos euasit & ora parentũ
Cõcidit: ac multo uitã cũ sanguine fudit.
Hic priamus quãquã i media iã morte tenetur:
Non tamen abstinuit: nec uoci iræq; pepercit.
At tibi pro scelere exclamat: pro talibus ausis
Dii si qua est cœlo pietas: quæ talia curet:
Persoluãt grates dignas: & præmia reddant
Debita: qui nati coram me cernere letum
Fecisti: & patrios fœdasti funere uultus.
At non ille satum quo te mentiris achilles
Talis in hoste fuit priamo: sed iura fidemq;
Supplicis erubuit: corpusque exangue sepulcro
Reddidit hectoreũ: meq; in mea regna remisit.
Sic fatus senior: telũque imbelle sine ictu
Coniecit: rauco quod protinus ære repulsum:
Et summo clypei nequicquã umbone pependit.
Cui pyrrhus: referes ergo hæc: & nuncius ibis
Pelidæ genitori: illi mea tristia facta
Degeneremque neoptolemũ narrare memento.
Nũc morere: hoc dicẽs altaria ad ipsa tremente
Traxit: & in multo lapsantem sanguine nati:
Implicuitque comã læua: dextraque coruscũ
Extulit: ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
Hæc finis priami fatorũ: hic exitus illum
Sorte tulit: troiam incẽsam & prolapsa uidentem
Pergama tot quondã populis terrisque superbũ
Regnatorẽ asiæ: iacet ingens littore truncus.

ria Inferorũ tãtũ aræ. Ara autẽ dicitur a præcibus: quas græci ἀρὰς dicunt: unde contra in præcatio κατάρα dicitur. f Præcipites: festinæ: ppter tempestatẽ: & bene atra addidit: quæ & clara: ut Hęc tam clara repente tẽpestas. g Dira: nõ ꝓprie dira cui est deorum ira: ergo quę mens dira .i. infusa ex deorum ira. h Ruis: aut festinas: aut incedis seniliter. i Non si ipse meus: subaudi filius posset defendere. k Ore effata: abundat ore uacua magna: quę difficile complectitur. l Infesto uulnere: bonũ schema uulnus pro telo. m Euasit: peruenit. n Vitã cũ sanguie fudit: modo consequitur: qui sanguinẽ sedẽ uitę uolũt. Alibi eos: qui ipsa sanguinẽ uitã nolunt: ut purpuream uomit ille aiam. o Filicidio. p Media: manifesta: & potest referri ad priamũ: uel ad politem. q Si qua ẽ uel scdm epicureos: uel desperat quia impune ante aras conspicit cędem. r Curet: ulciscat. s Grates: put res fuerit uel in bonis uel in malis dicũtur sicut pręmia. t Me cernere: de spectaculo queritur: nõ de morte. Corã modo aduerbiũ tẽporis ẽ: quia uerbo cohęret: ut Corã quẽ quęritis adsum. u Funere: cadauere: ab eo ꝙ pręcedit: id quod sequitur. Funus ẽ eni iam ardens cadauer. quod dũ portatur exequias dicim⁹: crematũ reliquias: & bustum: conditũ iam sepultum. x In hoste: priamo: aut archaismos ẽ ꝓ in hostem: aut in hoste cũ hostem gereret: quũ ipse hostis eẽt. y Sed iura fidẽque: quia quod Homerus mutat & cęlat ꝓpter turpitudinẽ achillis: dicitur Priamus duce Mercurio ingressus Achillis tẽtoria excitatũ rogasse quẽ dormiẽtẽ posset occidere. Iura uero q a rege rogabatur. z Remisit quia comitat⁹ usq; ad troiã ẽ. a Imbelle: ut inutile ferrũ. b Nequicquã: id est nõ: sic Persius: Ne quicquã fũdo suspirẽt nũm⁹ in imo. c Referes ergo hęc: sarcasmos ẽ iocus cũ amaritudie: ut En agros: & q̃ bello troiam pętisti hesperiã. Asteismos autẽ ẽ urbanitas sine iracũdia: ut atque idẽ iungat uulpes: & mulgeat hircos. d Degenerẽ: non respondẽtẽ moribus patris. e Altaria ad ipsa: unde sperabat auxiliũ. f Dextraq; coruscũ extulit. Si ornatũ gemmis caput regis accipis: sensus talis ẽ. Sublato capite gladiũ i uagina recõdit: q lateri semp cohęret. Si uero coruscũ gladiũ nis itelligere lateri priami ifixũ accipe: κατὰ τὸ σιωπώμενον postea caput eẽ sublatũ. g Hęc fi. oĩa latia nõia: iania simplicia a uerbo ñ uenientia in nis syllaba finiãta masculia sũt. Inania ꝓpi cãis: siplicia pp bipẽnis: a uerbo ñ uenientia pp finis: ergo clunis lunę. bñ dixit. Tremulo descẽdẽs clune puellę. Hora. male dixit. Q̃ d pulchre clunes Hic talis: ut Hũc ego te curiale aspicio. h Sorte: fatali necessitate. i Troiã icẽsã: ꝓ iliũ. k Pergama: ꝓprie troianę arces sũt: nã κατ᾽ ἐξοχὴν arces oẽs pgama dicũs

... eruut oĩ poetã dicim⁹ intelligim⁹ Virgiliũ. l Regnatorẽ asię: quia ipauerat phrygię & mygdonię. m Iacet igẽs littore trũc⁹. Põpeii tangit historiã: ꝙ aũt di it littore: illud ut supra diximus respicit: ꝙ i Pacuuii tragœdia cõtinetur: ꝙ Donat⁹ dicit littus loci ẽe añ aras a litãdo dictũ: rõe caret. Nam alitando li breuis est: & stare non potest uersus.

n Sine noie:sine agnitione. o Seuus horror: quia e & bonus:ut letusque per artus. Horror iit p. Vitã exhalãtem:sc̃dm eos qui aiam uentu; uolunt:ut atque innentos uita recessit. q Direpta p diripieda: pticipiũ p participio Copia notãdũ de exercitu numero cũ dixisse singulari:quũ copias de exercitu numero plurali dicam⁹ ut Sal. Memorare possem quilibet i locis maximas hostium copias po.ro. parua manu fudcrit. Copia uero aliarum rerũ est. t Cũ mihi se:ordo ẽ:cũ mihi se uidẽdã oculis obtulit non ante tam clara. In luce:in nimbo:qui cum numinib⁹ seper est. Dextraque prehensum:ea corporis pte qua Helene ictum minabar:quę in tẽplo uestę stabat ornata.ut ei in primo diximus:aliquos hinc uersus cõstat esse sublatos:nec imerito. Nã & turpe ẽ uiro forti contra fęminã irasci:& cõtrariũ est Helenã in domo priami fuisse hilarem quę in sexto dicitur: quia i domo inuẽta ẽ Deiphobi: postquã e summe arce nocauerat argiuos. hinc aũt uersus ee sublatos. Veneris uerba declarant dicentis: Non tibi tyndaridis facies inuisa lacęnę. Rosco pulchro ppetuum epitheton Veneris. Insuper super quod continuerat indomitas magnas. Quid furis quia furor ẽ uirũ forte ruere in mulieris interitũ. u Nostri cura & hoc loco:ut solet unã se de gnęę familia facit. Nostri aũt & uestri genitiuus ẽ pluralis antiquus & ex gręco ueniens sicut singularis ẽ mis & tis. Nõ est aũt possessiuũ:sed ab eo quod ẽ nos:& hoc est unde dicimus: Nostri causa facit: hoc ẽ nostrũ. x Supet:superuiuat. Ascaniusque puer. filius ut Tuque puerque tu⁹. Hora. Puerosque lędę & ẽ gręcũ:nã παιδα dicũt interdu; tamẽ etiã ad ętatem refertur. y Hauserit ensis: aut pcusserit:ut lat⁹ haurit aptũ aut uorauerit. z Tyndaridis:atqui Iouis ẽ non Tyndari filia. Sed sic dicimus tyndaridis de Helena: ut de Hercule amphytrionides. Nã de Ioue & leda nati sũt pollux & Helena Castor de tyndaro & Leda qui & solus mortalis fuit. Vñ Virgi. in. vi. Si fratrẽ pollux alterna morte redemit quã immortalitatẽ suã cũ fratre ptitus ẽ. Helenã uero imortalem fuisse i dicat tẽp⁹: Nã cõstat fratres eius cũ argonautis fuisse:argonautarũ filii cũ thebanis dimicauerunt. Itẽ illorũ filii cõtra troiam bella gesserunt:ergo si imortalis Helena non fuisset:tot sine dubio sęculis durare nõ posset. hãc aũt legim⁹ prius a theseo raptã:& in ęgypto cõmẽdatã protheo. a Facies iuisa:pulchritudo helenę odiosa.i. Helena:& gręcũ est:ut uis herculea:hoc ẽ hercules: b Lacenę: a puincia laconica. Et notãdũ deriuationẽ minorẽ esse pricipalitate:quod rarum est. c Culpatus ue paris criminosus:

Auulsumq; humeris caput:& sine ⁿ noie corpus
At me tum primũ sęuus ° circũstetit horror.
Obstupui:subiit cari genitoris imago:
Vt regem ęquęuũ crudeli uulnere uidi
Vitam ᵖ exalantem:subiit deserta creusa:
Et direpta ᑫ domus:& parui casus iuli
Respicio:& quæ sit me circum copia lustro
Deseruere omnes defessi:& corpora saltu
Ad terram misere:aut ignibus ægra dedere
Iamq; adeo super unus eram:cum limina uestæ
Seruantem & tacitam secreta in sede latentem
Tyndarida aspicio:dant clara incendia lucem
Erranti:passimq; oculos percuncta ferenti.
Illa sibi infestos euersa ob pergama teucros
Et danaum poenas & deserti coniugis iras
Permetuens troiæ:& patriæ cõmunis erinnys:
Abdiderat sese:atq; aris inuisa sedebat
Exarcere ignes animo:subit ira cadentem
Vlcisci patriam:& sceleratas sumere poenas
Scilicet hæc spartã icolumis:patriasq; mycenas
Aspiciet. partoque ibit regina triũpho
Coniugiũque domũq; patres natosq; uidebit:
Iliadum turba & phrygiis comitata ministris.
Occiderit ferro priamus. troia arserit igni.
Dardaniũ totiens sudarit sanguine littus:
Non ită;nanq; & si nullũ memorabile nomen
Foeminea in poena est:nec habet uictoria laudẽ
Extinxisse nefas:tamen & sumpsisse merentis:
Laudabor poenas:animũq; explesse iuuabit
Vltricis famæ:& cineres satiasse meorum.
Talia iactabam:& furiata mente ferebar.
Cum ˢ mihi se nõ ante oculis tã clara uidẽdam
Obtulit:& pura per noctem in luce refulsit
Alma parens cõfessa deã:qualisque uideri
Cælicolis & quanta solet:dextraq; ᵗ prehensum
Continuit:roseoq; hæc insuper addidit ore.
Nate quis indomitas tantus furor excitat iras
Q uid furis:aut quonã nostri ᵘ tibi cura recessit:
Non prius aspicies ubi fessum ætate parentem
Liqueris anchisen:superet ˣ cõiunx ne creusa:
Ascaniusq; puer:quos omnes undique graiæ
Circum errant acies:& ni mea cura resistat:
Iam flammæ tulerint:inimic⁹ & hauserit ʸ ensis.
Non tibi tyndaridis ᶻ facies ᵃ inuisa lacænæ ᵇ
Culpatus ᶜ ue paris:uerum inclementia diuum

d Aspice: de Homero tractũ: qui inducit Mineruã præstantẽ ista Diomedi: nãque oẽm ordo est. e Oẽm tibi nubẽ eripiã: quę humida circũ caligat: & mortales hebetat uisus tuenti: dicitur aũt nebula orta de terris obesse nostris obtutib⁹. Vnde aquila quia supra nebulas ẽ plus uidet. Est etiã theologica ratio: quia ignorãtes usum uenereũ uidere dicũtur & numina. Vñ nec merito post Veneris abscessũ numina uidisse dicitur ęneas. f Obducta: superducta. g Tuenti: modo uidenti: alias defendenti. h Ne qua parentis iussa time: ne pericula prohibentis. Imperatiuo nigitur modo: sed intẽdũ prĩs tẽporis interdũ futuro: p̃ut aliquid uolum⁹ aut ad præsens aut ad futurũ fieri. Iussa time: uerea-

Hæs euertit opes: sternitq; a culmine troiam.
Aspice[d] nanq; omnẽ quæ nunc obducta[f] tuenti[g]
Mortales hebetat uisus tibi & humida circum
Caligat nubem eripiam: tu ne qua[h] parentis
Iussa time: neu præceptis parere recusa.
Hic ubi disiectas moles: auulsaq; saxis
Saxa uides: mixtoque undantẽ puluere fumũ:
Neptunus[i] muros magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit: totamque a sedibus urbem
Eruit: hic iuno sceas sæuissima[l] portas
Prima tenet: sociũque furens a nauibus agmen
Ferro accincta uocat.
Iam sũmas arces[k] tritonia[m] respice pallas
Insedit nimbo[n] effulgens & gorgone sæua
Ipse[o] pater danais animos uiresque[p] secundas.
Sufficit: ipse deos in dardana suscitat arma:
Eripe[q] nate fugam: finẽq; impone labori.
Nusquã[r] abero: & tutum patrio te limine[s] sistã.
Dixerat. & spissis noctis se condidit umbris
Apparent[t] diræ facies: inimicaque troiæ
Numina magna deum.
Tum[u] uero omne mihi uisũ considere in ignes:
Ilium: & ex imo uerti neptunia troia.
Ac ueluti summis antiquã in montibus ornum
Cum ferro[x] accisã crebrisq; bipẽnibus instant
Eruere[y] agricolæ certatim: illa usq; minatur[z]
Et tremefacta[a] comam concusso uertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta supremum
Congemuit: traxitque iugis auulsa ruinam[b].
Descendo: ac[c] ducente deo flãmã inter & hostes
Expedior: dant tela locum flammæq; recedunt.
Ast ubi iam patriæ peruentum ad limina sedis:

tur eni ne imperanti sibi fugã non obtemperet. i Neptunus muros: hoc quidẽ habet fabula q̃ Neptunus cũ apolline troię fabricatus sit muros. Sed cõstat laomedontẽ supradictis diis certã nouisse pecuniã ad sacra facieda: Quã inuadẽtib⁹ hostibus trãstulit ad murorũ fabricam. Vñ dii & fecisse muros: & offensi eẽ dicuntur. Simul notandũ q̃ eos facit opera sua euertere: ut Portas Iunonẽ: quarũ dea est. nã & portã luminis nascẽtibus prebet. k Arces Mineruã. Legimus eni pallas quas condidit arces: & Neptunũ muros. Ipsi eni fũdamenta sunt consecrata: cui⁹ & mouentur arbitrio. Vnde ενοσι χθων dicitur: hoc ẽ terrã mouẽs aquę cõcussione: sicut terremot⁹ cõtinent opiniones. Tridenti. Oĩa in ns exeũtia: aut participia sũt aut nomina. Sed participia si sint ablatiuũ & in e & in i mittũt p̃ nostro arbitrio. Iuuenalis. Nec ardenti decoxit aheno: contra. Semperque ardente camino Si uero noia fuerint in e tãtũmodo exeũt. Si aũt eadẽ sint: & noia & participia ut amans: cũ noia fuerint oimodo i e mittũt quũ pticipia licẽter uti mur: ergo quia tridẽs est nomẽ tridẽte debet dicere. Sed nouitatem affectauit nulla cogente necessitate. Sane in oibus: quę & propria esse possunt: & appellatiua: ut liberalis: fęlix. Iuuenalis gentilis a proprio in e exit: ab ablatiuo in i. l Sęuissima: quę & fugã uetabat. Sociũ: sibi deuotum. Furens: irascens. m Tritonia pallas. Notãdum duo antonomasia sine p̃prio. Et ẽ nimię iracũdię: cum dicitur: quãquã irata sit gręcis: non tamen troianis parcere: licet in historia lectũ sit: uehementi⁹ iratam Mineruam: q̃ post uictoriã ei sacrificare noluerunt: ut Horatius: quũ pallas usto uertit irã ab Ilio in ipsã Aiacis ratẽ. n Nimbo effulgens: nube diuina: alii Limbo legũt: & est par uestis extrema: quę instita dicitur: ut Horati⁹. Quarũ subsuta talos tegit instita ueste. o Ipse pater: qui omnibus un⁹ esse consueuit: ut rex iuppiter oib⁹ idẽ. Et bñ honesta ęneę causa fugiendi est. p Viresque secundas: quę fuerũt & in troianis: sed nõ prosperę. q Eripe: accelera: raptim fac. r Nusq̃ abero: bono ęconomia: nã si tenẽt Danai: qua defecit ignis: necessariũ ẽ pręsidiũ numinis: ut Horati⁹. Nec de⁹ intersit: nisi dignus uidice nodus inciderit. s Limine sistã: i liminẽ ut silua te thyrrene feras. t Apparẽt dirę facies: s̃cdm mathesim post obscesũ Veneris dira dicuntur apparuisse numina: cuius pręsentes radii interuenientes anæreticos temperant. u Tum uero: quia ante & ab Hectore audierat: & per se uiderat euerti troiam: sed non omnem. x Ferro & bipennibus: tautologia. y Eruere: pro deiicere & est acyrologia. z Minatur: aut eminet: ut minęque murorum: aut mouetur. a Tremefacta comam: solita figura. b Ruinam: altarum arborum. c Ac ducente deo: s̃cundum eos qui dicunt utriusque sexus participationem habere numina. Nam ut ait Caluus: Pollentemque deum uenerem. Item Virgili⁹ Nec dextrę erranti deus abfuit: quom aut Iuno fuerit aut alecto Est etiam in Cypro barbatę Veneris simulacrum.

Antiquasq; domos: genitor quē tollere in altos
Optabā: primū montes: primūque petebam
Abnegat excisa uitā producere troia:
Exiliūque pati: uos o quibus integer æui
Sanguis ait: solidæque suo stant robore uires:
Vos agitate fugam.
Me si cælicolæ uoluissent ducere uitam
Has mihi seruassent sedes: satis una superque
Vidimus excidia: & captæ superauimus urbi.
Sic o sic positū affati discedite corpus.
Ipse manu mortem inueniā: miserebitur hostis.
Exuuiasque petet: facilis iactura sepulcri est
Iāpridem inuisus diuis & inutilis annos
Demoror: ex quo me diuū pat atque hoīm rex
Fulminis afflauit uentis: & cōtigit igni
Talia præstabat memorās: fixusq; manebat.
Nos contra effusi lachrymis cōiūxque creusa
Ascaniusque: oīsque domus: ne uertere secum
Cuncta pater fatoque urgenti īcūbere uellet.
Abnegat, inceptoque & sedibus hæret in iisdem.
Rursus in arma feror: mortēque miserrim9 opto:
Nā quod consiliū aut quæ iā fortuna dabatur
Me ne efferre pedem genitor te posse relicto
Sperasti: tantūque nefas patrio excidit ore:
Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui.
Et sedet hoc animo: perituræq; addere troiæ
Teque tuosque iuuat: patet isti ianua læto
Iamque aderit multo priami de sanguīe pyrrhus
Natū añ ora patris: patrē qui obtrūcat ad aras
Hoc erat alma parēs: qđ me per tela per ignes
Eripis: ut mediis hostem in penetralibus: utque
Ascaniumq; patrēque meū iuxtaque creusam
Alterū in alterius mactatos sanguine cernam.
Arma uiri ferte arma: uocat lux ultima uictos:
Reddite me danais: sinite instaurata reuisam
Prœlia: nunquā omnes hodie moriemur inulti
Hic ferro accingor rursus: clypeoque sinistram

d Antiquasque domos: caras: & aliud pendet ex alio. Nihil eni interest utrū carum dicas: an charitatis causā. Sane domus ābitiose dixit. e Primū præcipuū. f Vos: o obliqua oratio ē. Nā apte qdem hoc agitur: relinquatur: latenter uero aliud: p quod in ima ēnec ostenditur pietas: qui nec miseris carus mouetur: ut patrē relinquat. g Integer cui sanguis: plenā ætatē significat: ex sanguine: qui nō ē integer nisi in iuuenibus. Nā dicūt physici minus sanguinē p ætatē. Vnde in senibus tremor ē. h Suo robore. i. pprio sine alterius auxilio quo eget Anchises. i Celicolę: ad quos nr̄a ptinet uita: ut haud credo i uisus cęlestibus auras Vitalis carpis. & Nos iuuenē exanimū: & nil iā cęlestib9 ullis Debentē. Et igne9 ē ollis uigor & cęlestis origo: Aia eni cęli ps ē: umbra inferorū: ideo ergo nō posuit generale deorū nomē: & addidit cęlestib9: ne crederentur iferni dii: qui datores uitę nō sunt. k Satis superque ad augmetū superque addidit: ē aūt tenesis sane sciēdū est eē aliqua quę augmētū non recipiūt: ne min9 significent ut satis pfectus. Nā quæritur utrū pfectior possit facere: ne icipiat pfectus minus significare. l Vna excidia: sub laomedonte unū excidiu; uiderat: sed emphaticos dixit excidia. m Sic o sic positū affati discedite corp9. Sensus talis ē: pręstate uos mihi funebre solatiū. i. affamini me: ut dici mortuis solet: Vale: uale: uale. Vnde & magna supremū uoce ciemus. Morte aūt ego manu hostis iueniā. Nā hic ordo est ego inueniā morte manu hostis. Ille miserebit & petet exuuias. n Miserebitur uero dixit affectu eius qui cupiebat interimi. ut cū hostis quasi miserat9 occideret. Sic in viii. mater Euriali. Aut tu sūme pater diuū miserere tuoque. Inuisū hoc detrude caput: sub tartara telo. o Exuuiasque pe. quasi obiectio: sz spoliatū linquet cadauer: & respōsio. p Facilis iactura sepulcri: aut scđm epicureos: qui dicunt nil superasse post mortē: aut hoc dicit facilis sepulturę iactura ē quā pōt iuria pręstare. q Annos demoror: quasi festinātes diu uiuendo detineo. r Fulminis afflauit uētis & cōtingit igni. Tria sūt fulminū genera: ē qđ afflat: q icēdit: q scīdit. De hoc aūt siluit. Fulminat9 ē aūt Anchises: q: se cū uenere concubuisse iactabat. s Nos contra: pręposiţiones uel aduerbia iā exeūtia modo pducūt ultimā litterā: excepto puta: & ita & q: apud Enniū & pacuuiū breuia sūt: hic ē q etiā numerorū noia indeclinabilia a producūt: ut Triginta magnos uoluēdis mēsib9 orbes. Alia uero q̄ declinātur breuia sunt scđm rōnem nnīm in a exeūtium: t Omnisque domus: modo familia: alias homicidium: interdum re uera domus. u Mortē opto contra fatorum uim. & matris auxilium. x Me ne: pbare pietatis filium. Nam pronomina habet uim suam nonnūqua & emphasim: ut cātando tu illum: Posse plus ē quā uelle. y Excidit: bene excusat patrem dicēdo excidit: & ipsam tēpat obiurgationē. z Patet isti: appocope ē: p istic: pnomē ci eē ñpōt: q: nō pręcedit nomē. a Natū añ ora patris: his reb9 terret eū q ñ pōt mortē tiere. b Obtrūcat: obtrūcare cōsueuit. c Arma uiri ferte arma: notāt hoc critici q: sępi9 armari aliquos dicit: cū exarmatos nusquam ostendat: qui nesciunt non omnia a poeta: ut supra diximus dici debere. Nam & dicm describit nocte non pręmissa. Supflue eni dicitur ea q̄ necesse ē fieri: q s eni domū igressus nō arma deponat. d Reddite

me danais: quib⁹ me sustulit mater. e Tendebat: offerebat: sed nõ manib⁹ eũ gestans. f Si periturus abis: argumẽti dilema .i. cõplexio: q̃ aduersarium ab utraque parte concludit. g Cui paruus iulus: interrogãtis ẽ & simul epithe to cõmẽdat ętatẽ. h Coniux quondã tua dicta relinquor: quondã aut aliquãdo significat: quasi nũc uxor non sit quę relinquitur. Aut certe quõdã sẽper significat: ut in georgicis. Vt quõdã in stipulis magnis sine uirib⁹ ignis. Et ẽ sensus quã semp coniugẽ nominasti: haberi eni queuis poterat: noiari nũ nisi nobilis. i Manus inter: mutauit accentũ prępositio postposita. Sane inter plerũque ꝑ per ponitur. Sed raro apud Virgi. ut Hic inter fluuio tyberius

Insertabã aptans: meque extra tecta ferebam.
Ecce autem cõplexa pedes i limine coniunx
Hærebat: paruũque patri tendebat[e] iulum.
Si periturus[f] abis: & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus sũptis spẽ ponis i armis:
Hanc primũ tutare domũ: cui paruus iulus
Cui[g] pater & coniunx[h] quondã tua dicta relinquor
Talia uociferans gemitu tectum omne replebat:
Cum subitum dictuque oritur mirabile[k] mostrũ
Nanque manus[i] inter mœstorũque ora parẽtũ
Ecce leuis summo de uertice uisus iuli
Fundere[l] lumen apex: tactuque inoxia molli:
Lambere flãma comas: & circũ[m] tẽpora pasci
Nos pauidi tripidare metu: crinẽque flagrãtem
Excutere: & sanctos[n] restinguere fontibus ignes.
At pater anchises oculos[o] ad sidera lætus
Extulit: & cælo palmas cum uoce tetendit:
Iuppiter omnipotens precibus si flecteris[p] ullis
Aspice[q] nos: hoc tantum & si pietate meremur:
Da deinde auxilium pater: atque[r] omnia firma.
Vix ea fatus erat senior: subitoque fragore
Intonuit[s] leuũ: & de cœlo lapsa per umbras:
Stella facem ducens multa[t] cum luce cucurrit.
Illam summa super labentem culmina tecti:
Cernimus idæa[u] claram se condere silua.
Signantemque uias: tum longo limite sulcus
Dat lucem: & late circũ loca sulpure fumant
Hic uero uictus[y] genitor se tollit in auras.

amœno. bona aũt œcõnomia ad Iulũ uenit dicens eũ fuisse inter man⁹ parẽtũ: hoc ẽ inter cõplexus. nũ eni possumus eũ illo tẽpore portatum dicere: quẽ post septẽ annos legim⁹ & uenatũ iuisse: & bella tractasse. k Mirabile monstrũ: τῶν μέσων est dictũ a monstrãdo. Et refertur ad pñs ei⁹ significatio. Prodigium aũt est quod i longũ tempus dirigit significationem. l Fundere lumen apex: apex ꝓprie dicitur i summo flãminis pileo uirga lanata: hoc ẽ cui⁹ extremitati modica lana est: quod primũ constat apud Albam. Ascaniũ statuisse: modo aũt ꝓ summitate pilei intelligimus Tangit nanque ut frequẽter dixim⁹ latenter historiam. Itẽ hoc quoque de igni ad seruiũ tullum ptinet: nã quũ Tarquini⁹ Priscus cepisset Corniculanã ciuitatẽ: ex captiua quadã i domo ei⁹ natus ẽ Seruius Tull⁹ Hostilius: qui quum obdormisset caput ei⁹ subito flãma corripuit: quã quũ uellent restringere. Tãnaquil regis uxor auguriorũ perita itelligens auguriũ ꝓhibuit. Flãma puerũ cum sõno deseruit. Vñ intellexit eũ clarũ fore usq; ad ultimũ uitę. Sane perite luce; dixit nũ ut in septimo. Tũ fumida lumie fuluo. nã & illic quidẽ splẽdor ẽ: sed cũ fumo qui semp causa lachrymarũ est. In ascanio aũt solus ostenditur splẽdor. m Circum tẽpora pasci: crescere: ut Sacrũ tibi pascere crimen. Sũt aũt infinita ꝓ indicatiuis. Fũdere: lãbere: pasci historico more. n Sãctos restinguere: nõ quos tũc sanctos sciebant: sed quos mox ꝓbarũt. o Oculos ad sidera contra opinionẽ Theocriti: qui eũ cecatũ fuisse commemorat. p Si flecteris: aut scdm stoicos locutus ẽ: qui fati asserunt necessitatẽ aut scdm epicureos: q dicũt deos nõ curare mortalia. q Aspice nos: quia intuentes diiuuãt. Vñ est: Atque oculos rutulorũ reiicit aruis & cõtra Diua sola fixos oculos auersa tenebat.
r Atque hęc omnia firma: scdm romanũ morem petit: ut uisa firmẽtur. Nõ eni auguriũ unũ uidisse sufficit: nisi confirmetur ex simili. Nã si dissimilia sint posteriora soluũtur priora. Vñ est. Quãtũ chaonias dicũt aquila ueniẽte colũbas. Nã aquila sine dubio colũbis plus potest. s Intonuit leuum: sinistrum: prosperum: quia celeste est ut supra diximus. Sinistrum autem a sinendo dictum: quantum ad auguria pertinet: quod nos agere aliquid sinat. t Multa cum luce cucurrit. nunc theologicam rationem sequitur quę asserit flammarum quos cernimus tractus nimbum esse descendentis numinis. Alibi physycam: ut uento impendente uidebis. Flammarum longos a tergo albescere tractus. Facem ducens: lumen quod utique ex facibus nascitur. u Idęa claram se condere siluam: stellę huius cursus signi ficat troianos cõglobatos ad domum œneę. Idam petere: quod dicit Multa cum luce ostendit claros: quod signantem uias scintillas quasdam: dicit relictas quę ostendunt remansuros in diuersis partibus socios: quod longo limite: ostendit errorem: quod sulcum dicit significat longum maris ęquor arandum. Et quod ait Sulphure fumant: diuini ignis odor ostenditur. Ex fumo autem mors Anchise cognoscitur: sicut eius oratio sequens indicat. x Cedo: equidem: quasi licet me sciam cẽ moriturum: & bene quod diuinauit Anchises totum ei conceditur. y Victus genitor: a pristino proposito recedẽs. z Se tollit ad auras: uerbum augurum: qui uisis auspiciis surgebant ex tẽmplo. a Affaturque deos: agit diis

gratias. b Vestroque i numine troia ē: in uobis habeo troiā: propter illud. Has mihi seruassent sedes. c Comes ire recuso: tantū ad solatiū itineris: quippe moriturus: ut in sexto æneas: Ille meū comitatus iter. Vuult eni Virgilius etiā æneę concedere patris peritiam. d Dixerat ille: hic distinguēdum. Et iam dū negat: dū attēdūtur auspicia. e Propiusque: ꝓpter illud. Arboribusque obtecta recessit: & ē ordo. Incendia ꝓpius uoluunt æstus: id est calorē. Vñ etiā æstas dicitur. f Ergo age: quia consensisti: & ignis ꝓpinquat. g Age aūt modo nō ē uerbū impantis: sed hortantis aduerbium: adeo ut plerique age facite dicamus: & singularē numerū copulemus plurali. h Ceruici: ceruix cū numero singulari dicitur: colliū significat: si pluraliter utamur: supbiā ostēdimus: ut i Verrinis Cicero Frāge ceruices. i Ambobus erit: ad filiū: & ad patrem pōt referri: sed melius ad patrē: quia de Ascanio post loquitur. k Et longe seruet uestigia: longe ualde, ut Tyberinaque longe hostia. Nam longe nō potest: quia sequitur: Pone subit cōiūx. Et bene ire singulos facit. scit enim multitudinē facile posse compręhēdi. Seruat autē: custodiat: ut Et tantas seruabat filia sedes: uel seruātē ripas. l Vrbe egressis: hic ablatiuo iunxit: ut Hora. Egressum magna me accepit aritia roma. Salustii. accusatiuo: ut Raro egressa fines suos: ergo ut. ū q; discimus. m Tumulus: modo terra tumens: alias sepulchrum. Prudenter autem circa turbatos pluribus utitur pręceptis: quia scit esse timoris comitē obliuionem. n Templumque uetustum desertę cereris bene Cereris fanum dicit esse ante urbem quę dea rusticorum est. Et librate Aeneas & Cereris templum: & uetustum eligit: ad quod nec uiris erat aditus: sicut hostes putabant. Nam Aeneas scit ante esse prophanatum: nec prędę spe gręci poterant duci: o Desertę cereris: utrum a sacerdote: qui in sexto extinctus inducitur: ut Cererique sacrum polybętem. An desertę illo tempore propter decenalem obsidionem. An desertę a filia: ut Nec repetita sequi curet proserpina matrem. p Religione patrū: timore & ē reciprocū; sic Terentius. Nam mihi nil esse religio est dicere: id ē metus. Itē Virg. contra: Multosque metu seruata per annos cōnexa eni sūt metus & religio. Vnde Sta. Prim⁹ in orbe deos fecit timor. q Cupressū aūt arborē funebrē bn̄ ante tēplū deę lugētis esse cōfirmat. r Cape sacra manu: nō ē dantis: sȝ hortātis: ut tollat quia seqtur. s Me bello ē tanto digressū & cęde recenti Attractare nefas: Scit eni gręcos ex pollutōe palladii piaculū cōmisisse. t Flumine uiuo sp fluēti id est naturali. ut Viuoq; sedilia saxo: ē aūt augurale uerbū. u Latos hūeros: aut more heroū se laudat. Aut certe sternēdo latos facit. x Succedoque oneri: figura ē: ut Succedūt muro: & flāmas ad culmina iactāt. y Implicuit: puerilē expressit timore. z Pone: aduerbiū est: atque ideo ultima syllaba habet accentū. a Opaca locorū: quia dixit arboribusque obtecta recessit. Est autē hęc elocutio: ut Strata uiarū. b Et me quē dudū: naturalia plus timet: quia uir fortis & pius nō timet bellicū timorē: sed naturalē: ꝓpter quod sequitur. c Comitique onerique timētē. Glomerati ex agmine: ꝓpter illud Vndique collecti iuadūt. d Son⁹ excitat oīs: consternat subito. e Cū creber ad aures: histerologia est. f Nate: hęc singula ꝓnūcianda sūt: quia pturbatis iugis nō datur oratio. g Propiquāt: nō dicit ę ꝓpter sequētē de comātib⁹ ęconomiā. h Cerno: nōnulli quęrūt ex cui⁹ psona cerno dictū sit: sed alii⁹ in uerba cerno

Affaturq;[a] deos: & sanctum sidus adorat:
Iā iam nulla mora ē; sequor & qua ducitis adsum
Dii patrii seruate domum; seruate nepotem.
Vestrum hoc auguriū, uestroq; ī numie[b] troia ē.
Cedo[c] equidem; nec nate tibi comes[c] ire recuso.
Dixerat[d] ille, & iam per mœnia clarior ignis
Auditur propiusq;[e] æstus incendia uoluunt:
Ergo[f] age[g] care pater ceruici[h] imponere nostræ.
Ipse subibo humeris, nec me labor iste grauabit.
Quo res cunq; cadent: unū & cōmune piclum
Vna salus ambobus[i] erit: mihi paruus iulus
Sit comes: & longe[k] seruet uestigia coniunx.
Vos famuli quæ dicā animis aduertite uestris.
Est urbe egressis[l] tumulus[m]: templūq;[n] uetustū
Desertæ[o] cereris: iuxtaq; antiqua cupræssus[q]:
Relligione patrū[p] multos seruata per annos
Hanc ex diuerso sedem ueniemus in unam.
Tu genitor cape[r] sacra manu: patriosq; penates
Me[s] bello ex tanto digressum & cæde recenti
Attrectare nefas; donec me flumine[t] uiuo
Abluero;
Hæc fatus latos[u] humeros subiectaq; colla;
Veste super fuluique insternor pelle leonis.
Succedoque[x] oneri, dextræ se paruus iulus
Implicuit[y]; sequiturq; patrē nō passibus æquis.
Pone[z] subit coniunx; ferimur per opaca[a] locorū;
Et me[b] quem dudum non ulla iniectā mouebāt
Tela; neque aduerso glomerati ex agmine grai
Nunc omnes terrent auræ; sonus[d] excitat omnis
Suspensū & pariter comitiq;[c] oneriq; timentem.
Iamque propinquabā portis; omnēq; uidebar
Euasisse uiam; subito cum[e] creber ad aures
Visus adesse pedū sonitus; genitorq; per umbrā
Prospiciēs nate exclamat; fuge nate[f], ꝓpinquāt[g];
Ardentes clypeos atq; æra micantia cerno[h].

Hic mihi nescio qd trepido male numē amicū
Confusam eripuit mentē: nāq; auia cursu
Dum sequor: & nota excedo regione uiarum:
Heu misero coniux fato ne erepta creusa
Substitit: errauit ne uia seu lassa resedit:
Incertum. nec post oculis est reddita nostris.
Nec prius amissā respexi: animūque reflexi
Quam tumulū antiquae cereris: sedēq; sacratā
Venimus: hic demū collectis omnibus una
Defuit: & comites natūq; uirumque fefellit.
Quē nō incusaui amens hominūq; deorūq;
Aut quid in euersa uidi crudelius urbe?
Ascanium anchisēq; patrem teucrosq; penates
Commendo sociis: & curua ualle recondo
Ipse urbem repeto: & cingor fulgentib^9 armis
Stat casus renouare omnes: omnēq; reuerti
Per troiam: & rursus caput obiectare periclis:
Principio muros obscuraq; limina portae
Qua gressum extulerā repeto: & uestigia retro
Obseruata sequor per noctem: & lumine lustro
Horror ubiq; aīos simul ipsa silentia terrent:
Inde domum si forte pedem si forte tulisset:
Me refero: irruerāt danai: & tectū omne tenebāt
Ilicet ignis edax summa ad fastigia uento
Voluitur: exuperat flāmae: furit aestus ad auras.
Procedo ad priami sedes: arcēq; reuiso.
Et iam porticibus uacuis iunonis asylo
Custodes lecti phoenix & dirus ulyxes
Praedam adseruabant: huc undiq; troia gaza
Incensis erepta adytis: mensaeq; deorum
Cratereſq; auro solidi: captiuaq; uestis
Congeritur: pueri & pauidae longo ordine mres
Stant circum:
Ausus quinetiam uoces iactare per umbram
Impleui clamore uias: moestusq; creusam
Nequicquam ingeminās iterūq; iterūq; uocaui.
Quaerēti & tectis urbis sine fine furēti
Infoelix simulacrū atque ipsius umbra creusae
Visa mihi ante oculos: & nota maior imago.
Obstupui: steteruntq; comae: & uox faucib^9 haesit.
Tum sic affari & curas his demere dictis.
Quid tantū insano iuuat indulgere labori

enee dant. i Male numen amicū: nō cū utilitate mea faciens uxorē q̄ in numerū matris deum ministrarū relicta ē. k Mētem: memoriā: ut paulo post. Nec pri^9 amissā respexi. l Fato ne erepta creusa: ordo ē fato erepta Creusa substitit ne errauit ne uia: nō enī dubitat fato esse sublatā cū audierit nō hec sine numine diuū euenīūt. m Nec post oculis ē reddita nostris: constat hoc. Nā umbrā eius uidit tantūmodo. n Hic demū: hic una defuit: aliter uitiū ē. o Natūque qui p etatē matrem desiderare debuerat. p Deorūque: hypermetrus uersus. q Vidi crudelius: his bene uerbis cōmendat se futur^9 maritus. r Valle recōso hic iā ostēditur nimia multitudo. s Stat casus: placet ut stat quicqd acerbū ē Mortē pati. t Obscura limina: aut p noctē obscurā: aut certe posticū dicit. u Retro obseruata sequor: re lego retro sequor mea uestigia. y Lumine lustro: oculos circūfero. y Ipsa silentia: ipsa q̄ terrere non debēt: precipue inter hostes. Sed ut dixim^9 naturalib^9 tātū cedit. z Si forte pedē si forte iteratiōe auxit dubitationē. a Irruerāt danai: quos Venus ante phibuerat. Vnde ē Et ni mea cura resistat. b Ilicet: confestim: hoc significat & ilico: sed metri rōe uariatur. c Sūma ad fastigia uēto: qui auget flāmas: ut ueluti cū flāma furentib^9 austris. d Fastigia aūt mō de sūmitate ppric dixit alibi p contrariū de imo: ut forsitā & scrobib^9 q̄ sint fastigia queras. Inde ē cēlūque pfundi: quasi cui^9 sit porro fundū: quū de imo pfūdus de sūmo fastigium dicatur. e Priami: patris ei^9 Arcē: ne uel illuc cōfugisset. f Vacuis: magnis: qppe illuc erāt omnia. g Iunonis asylo: templo unde null^9 posset extrahi: dictū asylū quasi asyrum: hoc aūt nō est in oibus tēplis: nisi quib^9 cōsecrationis lege cōcessū ē: primo aūt apud atheniēses statutū ē ab Herculis filiis: quo isequebātur ii qui erāt a patre oppressi. Sicut docet in. vii. Sta. Fama ē defessos acie post busta paterni Numinis herculeos sedem fūdasse nepotes. hoc etiam Romulus imitatus est. Vnde ē quem romulus acer asylū Rettulit: Nō statuit. h Phenix: achillis magister. i Huc p illuc. k Gaza: census persarū lingua: & ē numeri singularis tāti. Mēseque deorum: postquā excessere oēs adytis. l Captiuaque uestis: p captiuorū: & ē nota elocutio. m Longo ordine: lōga multitudie: ut i. vi. Vā oēs lōgo ordie posset quā ordinē linquar. n Ausus: quia inter hostes. o Voces iactare: q̄ cōtrarie sunt latere capientr: & igrēti officiū ad uocē trāstulit: pp̄ter noctē ibi enī uoce opus ē: ubi usus nō suppetit. uoces uero. q. Iterūq; iterūque uocaui. p Tectis: p tecta. & ē antiptosis q Infelix simulacrū: mihi nō sibi: ut Que potuit ifelix. p simulacrū ait apotheosin osdit: q: simulacra deorum sunt: umbre iferorum. Sic Vlyxes i Home. apud iferos umbrā herculis cernit: q p post mortē umbre iferos: aie celū petiit. r Maior imago: quia ūbra maior ē corpe. s Quid tāti: cōsolatio ē seq̄t̄ et diuinatio: q̄ ais liberatis a corpe cōcedit. ut nec lōgū letabere: te

m 2

quoque fata expectãt paria. t Insano: magno ut insani feriant sine littora fluct⁹. idulgere: operã dare ut indulgent uino. u Sine numine diuum: sine fati necessitate: ut eni Stati⁹ dicit: Fata sunt q̃ dii fant: uel quę indubitanter eueniũt. x Nec te comitẽ hic asportare creusã: hic uersus caret scãsiõe: uñ multi hic: multi as syllabã ðtrahũt Si tamẽ uis fide seruata hũc scandere: fit cõuersio ut Eueniũt nec te hinc comitẽ. & põt scãdi per synaliphã Alter nec ecdipsim nec hiatũ nec synaliphã recipit. y Fas quia sequitur Regnũ q̃ & regia coniũx Parta tibi. z Creusã quia latina declinatio ẽ: latin⁹ erit accẽtus: a Olympi: cur i pe nultima accẽt⁹ sit: manifesta ẽ ratio apud latinos. quãquam gręci discretionẽ ıclıut p accentũ facere montis & cęli: quod supẽmum ẽ. b Arãdum: quia legimus: Subtrahiturque solũ: non imerito dixit nũc arandũ. c Hesperiam: sequenti epitheto italiam ab hispania segregauit: que & ipsa hesperia dicitur. d Vbi lydius tybris: thuscus. Dictus lydi⁹ a fratre Tyrreni. Nam Lydi⁹ & Tyrrenus duo fratres qm̃ eos ꝓuincia una non ferret: in sortẽ miserũt: ut diuisis copiis proficiscerentur unus ad nouas sedes quęrẽdas. profectus Tyrrenus est: qui ex suo noie thuscos tyrrhenos uocauit. Lydia aũt dicta est in qua frater remanserat. Vnde nũc traxit: ut Lydium diceret. Thusci autẽ a frequentia sacrificii dicti sũt: hec est απο του θυειν. Constat nãque illica Tage aruspicinam repertã: ut Luca. meminit. Sed conditor artis finxerat ista tages. e Leui agmine: leui impetu. f Lachrymas dilectę pelle creusę: melius ad posteriora referimus: ut dicat noli flere: nec eni captiua sum. Male eni plerique dicũt: quia habes uxorem paratã. g Seruitũ: ut seruiã. modus gerũdiuus ẽ. h Dardanis: laus a maiorib⁹. i Nur⁹: laus a cognatione. k His oris: in quib⁹ colitur. l Iamque uale: recedentis significatio est. unde de mortuis dicitur: ut Salue mihi maxime pala Acter nũque uale. m Nati serua cõmunis amore: propter futurã nouercã. n Man⁹ effugit imago: q̃si imago q̃ non tenet. Naturale eni est: ut non possit teneri. Na quod in sexto ait: Da dextrã misero auxiliũ significat. o Simillima sõno: Sic Cice. simillimo deo iudicio. Nã genitiuo debuit iũgi. p Sic demũ nouissime: inuenio admirãs: quũ iuenisse admirat⁹ sũ. q Exilio: ad exiliũ. Donatus cõtra metrũ sensit: dicẽs exilio: quasi de ilio. nam i lõga ẽ. r Miserabile uulg⁹: magnũ ẽ q̄ addidit uulg⁹. s Lucifer idę: ut troianis uidet: sic alibi: ubi deserit hesperus ętam. Illinc eni oriri uel occidere putant sidera: unde uideri uel icipiũt: uel desinũt. t Ducebatque diẽ: quia lucis est pręuius. Opis: ferẽdi auxiliũ. u Cessi: decst igit. x Mõtẽ: ut oñdit i nono idam significat.

O dulcis coniunx: non hæc sine[u] numine diuum
Eueniunt: nec[x] te hinc comitẽ asportare creusã[z]
Fas[y] haud ille sinit superi regnator olympi[a].
Longa tibi exilia: & uastũ maris æquor arãdũ[b].
Ad terrã hesperiam[c] uenies: ubi lydius[d] arua
Inter opima uirum leni[e] fluit agmine tybris.
Illic res lætæ: regnuque: & regia coniunx
Parta tibi: lachrymas[f] dilectæ pelle creusæ.
Non ego myrmidonũ sedes: dolopũue supbas
Aspiciam: aut graiis seruitum[g] matribus ibo
Dardanis[h]: & diuæ ueneris nurus[i]:
Sed me magna deum genitrix his[k] detinet oris.
Iamque[l] uale: & nati serua[m] communis amorẽ.
Hæc ubi dicta: dedit lachrymãtẽ & multa uolẽtẽ
Dicere: deseruit: tenuesque recessit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum.
Ter frustra comprensa manus[n] effugit imago
Par leuibus uentis: uolucrique simillima[o] sõno.
Sic[p] demum socios cõsumpta nocte reuiso.
Atque hic ingentem comitum affluxisse nouorũ
Inuenio admirans numerum: matresq3: uirosq3
Collectam exilio[q] pubem: miserabile[r] uulgus.
Vndique conuenere animis opibusque parati
In quascũque uelim pelago deducere terras:
Iamque iugis summæ surgebat lucifer[s] idæ:
Ducebatq3[t] diem: danaique obsessa tenebant
Limina portarũ: nec spes opis ulla dabatur.
Cessi[u]: & sublato montem[x] genitore petiui.

Q uæ tertio Aeneidos libro cõtineantur.

Ost eũsa phrygũ regna fuga cepta moueri
Vtq3 sit ĩ thracẽ p̃mo deuectus: ibique
Mœnia condiderit polydori cæde piata
Regis & hospitiũ: ut phœbi responsa canebant
Cœptũ iter ĩ cretẽ: rursus noua fata repta
Naufrag⁹ ut fuerit strophadas cõpuls⁹ ad undas
Inde fugã atque iterũ enarra præcepta celeno.
Liquerit utque helenũ præceptis ordine fatis.
Supplicẽ achemẽidẽ polyphemo urgẽte recepit
Amissũq3 patrẽ drepani: atq3 hic deinde gemit.

Ostquā res asię priamique euertere gētē. Scdm interrogationē Didonis post insidias gręcorū & casus suorū pprios errores exequitur quos ptulit antequā ad africā peruenirect ordine ut supra dixim⁹ cōmu tato. Nā rectū opis initiū est: Fracti bello fatisque repulsi. Fuga aūt eius hoc est: relinquēs Iliū idā te nuit. Inde Antādrū ciuitatē iuxta quā factis nauigiis tenuit Thraciā in qua Aeneū oppidū constituit: ut multi putāt. Mox pdigiis territus: Delū tenuit. Illic accepto augurio errore patris pręteruect⁹ cycladas uenit ad cretā: ubi quū pestilentia laboraret: a diis penatib⁹ monitus ad Strophadas delatus ē insulas. Inde

P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Tertius

Ostq̄[a] res[c] asiæ: priamiq̄[d] euertere gētē[e]
Immerita uisū[f] supis: ceciditq̄ supbū[g]
Iliū: & ōis humo[h] fumat neptunia troia:
Diuersa[i] exilia: & desertas quærere terras
Augurijs[k] agimur diuūm, classemque sub[l] ipsa
Antandro: & phrygiæ[m] molimur[n] montibus idæ
Incerti quo fata ferant: ubi[o] sistere detur.
Contrahimusq̄[p] uiros: uix[q] pma[r] icœperat æstas:
Et pater[s] anchises dare fatis uela iubebat
Littora cū patriæ lachrymās: portusq̄ relinquo:
Et campos ubi troia fuit: feror exul[t] in altum
Cum[u] sociis natoq̄: penatibus: & magnis diis.
Terra[x] procul uastis[y] colitur mauortia campis:

pręteruect⁹ maritima gręcę apud Epirū susceptus ē Heleni hospitio: unde pfect⁹ calabriā tenuit: & illinc statim territus aduentu Diomedis abscessit. nauigauitque usque ad Scyllā: & Carybdim quę sūt Aetne uicinę: unde uēto pulsus: circūita maxima pte Sycilię Drepanū uenit. Ibi scdum Virgiliū perdidit patrem. inde ut est in primo ad Didonis regna puenit. a Postquā: hęc pticula cōnectēdis adiungit̄ rebus ut postquā altos tetigit fluctus. Sic eni dictis sequētia copulātur. b Res: modo imperiū: ut res agamemnonias. bene aūt c Asię: quasi tertię orbis ptis. Nā phrygia ī asia ē: Iliū in phrygia minore. d Priamiq̄: nō est iteratio. Nā potuit aliud sine alio fieri: ut uel phrygia tota euerteretur uel solū iliū. e Gentē imeritā: bene gentē: nā laomedōtis & Paridis culpa uniuersa gens pire nō debuit. f Visū supe ris: laus ilii quod nō nisi dii potuerunt subuertere. Quotiēscūque aūt ratio nō apparet: sic uisum interponitur Horatius: Sic uisum ueneri quum amorem oñderet non eē pulchritudinis. Et bñ accusatio in deos hēt quandā ueneratione. alioqui sacrilegiū ē. g Supbū iliū: nobile. Iliū aūt Virg. neutro genere tātū declinat Hora. etiā fœminio ut non semel ilios uexata. Sane mō iliū pprie de ciuitate dixit. Nā regio troia ē: quāuis interdum p ciuitate puinciā ponat: ut Et campos ubi troia fuit. h Humo fumat neptunia troia: humo. i. ab humo: & significat patrię suę solū quoque ars fcē. Sane queritur quō dixit cecidit: & fumat. Sed aut p licentiā poeticā: tēpus pro tempore posuit: ut Meminisse horret luctuque refugit. Aut certe naturā rerum expressit. nā ruina in breui fit. fum⁹ uero ī lōgo permanet tpe aut certe q meli⁹ ē fumat nō ā tēpus pñs: sed pręteritū per syncopā plani pfumauit: q apud antiquos non solū in secūda singulari sed & plurali tertiaque pluralis syncopā patitur ut fumasti p fumauisti: fumastis p fumauistis: fumarūt p fumauerūt: sed etiā ē quādo datur in tertia singulari ut fumat p fumauit. Nā q ait Probus ad discernendū tēpus circūflectendā ultimā syllabā: ut intelligamus fumat p fumauit nō pcedit: quia pone tantū uerbū in ultia hēt accētū: ut significet retro. i Diuersa exilia: multi ad illud referūt: Magnūque sparsa p orbē. Cōstat nāque diuersas ptes obtinuisse troianos. Sed melius ē specialiter hoc eneę dare: qui cōpulsus ē auguriis diuersas terras. hoc ē e regione positas querere. Desertas aūt a dardano accipe. Nā ubique ubertes eas eē legimus ut Atque ubere glebę. k Auguriis agimur diuūm: flamma & cursu stellę: & Creusę admonitione quę dixit & terrā hesperiā uēies. l Sub ipsa antādro: iuxta antādrū. Est aūt ciuitas phrygię. dicta antandros uel q de andro insula eā condiderit coloni: si ἀντὶ ἀνδρός uel quia gręci uenietes p thraciā cepere Polydorū p cui⁹ pręcio hāc a priamo accepere ciuitatē: quę ex facto nomē accepit: q̄uis huic opinioni Virg. non cōsentiat. fertur tñ q post acceptū pręciū a gręcis occisus sit lapidib⁹ Alii a polymestore occisū dicūt post euersam troiā: & in maria pręcipitatū: Cui⁹ quū mater Hecuba agnouisset cadauer & captiua duceretur flendo in canē conuersa est: qui se pręcipitare uellet i maria: qd ideo fingitur: quia nimio dolore imaniter cōuiciabatur. m Phrygię idę: ad discretionē cretēsis. n Molimur: paramus. Et bñ petit loca: in qb⁹ & lateret: & nauigia prepararet. incerti quo fata: quia qsqs nauigat: licet mēte destinet locū: quo tñ feratur incert⁹ ē. o Vbi sistere detur: a pręteritis tractū ē: quia neci thracia pmansit. nec in Creta. p Cōtrahimusque uiros: colligim⁹. Vñ est: Vnā q̄ lycios. Itē & fratres lycia missos: & apollinis agris: cōs. s. qui ad auxilium uenerāt. q Vix: mox: ut Vix e cōspectu siculę telluris in altū Vela dabāt lęti. r Prima ęstas: aut uernū tēpus dicit: aut quia est adulta & pręceps. s Pater anchises: ut diximus τὸ πρέπον seruat: ut pater iubeat. t Exul: quasi trans solū missus: aut extra solū uagus. u Cū sociis natoque penatib⁹ & magnis diis: duo humana posuit: & duo diuina: patris nō fit mētio q scdm Virg. ad italiā nō uenit. Pēatib⁹ & magnis diis: Varro qdē unū dicit eē penates & magnos deos Nā ī basi scribebāt magnis diis: pōt tñ hoc p hōre dici. Nā dii magni sūt iuppiter: minerua: mercuri⁹: q romę colebātur. penates uero apud Laurolauiniū. unde apparet nō eē unū. x Terra pcul: pcul q̄si porro ab oculis: unde pōt sa is lōge significare: & ñ ualde: ut i. v. Est pcul i pelago saxū: qd satis longe fuisse intelligi non pōt: ne uoluptas pereat

spectaculi: quãquã & hic similis posset eẽ significatio. breuis ẽ eni helesponti transit⁹. y Vastis aũt: aut uastitatis aut magnis. z Thraces arant: figurate: nã min⁹ ẽ quã. a Acri quodam: seuo & crudo. Lygurgus aũt rex thracię fuit q ut habet fabula: dũ cõtẽnẽs Liberũ patrẽ ei⁹ amputaret uites: Crura sua icidit. Re uera aũt Abstẽius fuit: quos cõstat acrioris eẽ naturę: qđ etiã de Demosthene dictũ. b Regnata: participiũ sine uerbi origine. c Hospitiũ antiquũ: aut carũ aut re uera antiquũ. Nã tãta inter ipsos familiaritas fuit: ut Illionẽ filia Priami Polymestori nuberet Thraciũ regi: cui Polydorũ filiũ Priamis belli tpe paulũ cõmẽdauerat alẽdũ. d Dũ fortũa fuit .s. bona. & simul õndit fidẽ cũ fęlicitate deficere. Sane sciẽdũ quotiens sciũque fortunã solã dicim⁹. fęlicitatẽ itelligi. Vñ & fortunatos tãtũ fęlices. & infortunatos solos infęlices uocam⁹. e Littore curuo: ppetuum epitheton littorũ est. Nã qđ in .vi. ait: Tũ se ad caietę: recto fert littore portũ: significat eũ ita nauigasse: ut nõ liqueret litt⁹. f Prima loco: q: apud Cretã alia fecit. mõ ãt ęnũ significat, ut Salu. Acnũ maroneãq; & uiã militarẽ. qq Home. dicat inde auxilia ad troiã uenisse. ergo iã fuerat. Euphorion: Calimachus etiã hoc dicit: q ęneũ dicat a socio Vlyxis illic sepulto eo tpe: quo missus ẽ ad frumẽta portãda. g Fatis iniquis: bñ q sit futurũ preoccupat. h Aeneadas: ecce nec Virgilius ęnũ dicit. Sacra dionęę matri: Veneri a matre Dione scđ; Home. Et bñ dispẽsat: ut si sequãt aduersa: dionęã Venerẽ dicat: ut hoc loco. si porspera erit nauigatio de mari eam dicat esse porrectã ut Vñ genus ducis hęc autem i quãtũ pot: sed nõ sp reseruat. i Auspicib⁹ cęptorũ opum ioui: q arcis deus ẽ: Apollini ppter auguria: Libero cã libertatis. nã dii alii si iuocent ad priuatã ptinẽt cãm. Vñ de Didone legim⁹: Iunoni añ oẽs cui uincla iugalia curę: propter nuptias quãuis gi reipu. utilitas simulare ẽ. erat tñ specialis cã Didonis: similit hic ęneas sacrificat Veneri .s. ut placeat matri. Quod aũt de libero diximus cã hęc ẽ: ut signũ sit liberę ciuitatis: Nã apud maiores aut stipẽdiarię erãt: aut fęderatę: ut liberę: sed i liberis ciuitatibus simulacrũ Marsię erat: qui i tutela Liberi patris ẽ. k Mactabã i littore taurũ: cõtra rõem ioui

Thraces[a] arãt: acri[a] quondã regnata[b] lygurgo:
Hospitiũ antiquũ troiæ: sociiq; penates
Dũm[d] fortuna fuit: feror huc: & littore[e] curuo
Mœnia prima[f] loco: fatis[g] igressus iniquis:
Aeneadasq;[h] meo nomen de nomine fingo.
Sacra dionææ matri diuisque ferebã
Auspicib⁹[i] cœptorũ operũ: superoq; nitentẽ.
Cælicolũ regi mactabã[k] in littore taurũ.
Forte fuit iuxta tumul⁹[l]: quo[m] cornea summo
Virgulta: & densis hastilib⁹ horrida myrtus.
Accessi[n]: uiridemq; ab humo cõuellere siluã[o]
Conat⁹: ramis tegerem ut frondẽtib⁹ aras:
Horrendũ & dictu uideo mirabile monstrum[p]:
Nam quæ prima solo ruptis radicibus arbor
Vellitur: huic atro liquũtur[q] sanguine guttæ:
Et terram tabo[r] maculant: mihi frigidus horror
Membra[s] quatit: gelidusq; coit formidie sanguis.
Rursus & alteri⁹ leutũ[t] conuellere uimen
Insequor: & causas penitus tentare latentes:
Alter & alterius sequitur de cortice sanguis:
Multa[u] mouẽs aĩo: nymphas uẽerabor agrestes:
Gradiumq;[x] patrẽ geticis[y] qui præsidet aruis:

de tauro sacrificat: ad en ut hinc putetur subsecutũ esse pdigiũ. ubique eni ioui iuuẽcum legimus imolatum: ut Statiũ ante aras aurata fronte iuuencũ: Iã cornupetat & pedibus qui spargat arenam. item Iuuenalis: Qui uexat nascenti robora cornu. Nã in uictimis ętas ẽ consideranda: l Tumul⁹: hoc sermone: & collẽ & sepulchrũ fuisse significat: m Quo summo: ut quo summo cornea uirgulta & myrt⁹. Bene elegit hastis apta uirgulta. Nã legim⁹. Et bona bella cornus. Itẽ & pastoralẽ prefixã. ergo si talis fuerat confixus: merito illic coaluere uirgulta. Cornus autẽ declinatur: ut ficus si arbor sit. Nam cornu animalis indeclinabile est: licet genitiuum usurpauit Lucanus .: ut corn⁹ tibi cura sinistri Lentule. sic Cicero in Arato huius gen⁹: p genu. n Accessi non ad cornum: sed ad myrtũ: quę inter uerbenas ẽ. Et bene matri sacrificaturus aras coronat ex myrto. o Siluam: bñ uariat ut nũc siluam: nunc uirgulta: nũc nimina: nũc arborem dicat. p Monstrũ: bene mõstrũ nã statim quid esset apparuit: & hoc ppietatis est: abusione tamẽ plerũque corrũpitur. q Liquuntur sanguine guttę: in uerbo li producitur: ut hoc loco. Item Canis cum montibus humor Liquitur. In nomine uero breuis ẽ ut Liquor: Tabor: corrupto sanguine. & est nomen casus septimi tantum: ut Sponte natu: qđ si uelis declinare: hęc tabes huius tabis dices. s Membra quatit: causa pendet ex causa nam timor sanguinẽ gelat: qui coact⁹ gignit frigus. t Lentem uimen: molle flexuosum Vñ uictos curuos dicim⁹ per senectutẽ: Tentare latẽtes miraculum ẽ enim ex arbore sanguinem fluere. u Multa mouens animo: non dicit quę: sed ex sequentibus intelligim⁹. cogitabam inquit ne forte sãguis esset ex nymphis. Hamadryades aũt cũ arboribus & nascitur & pereunt. unde plerũque cęsa arbore sanguis emanat: nam Ouidius ait: quũ Erisichthon arborẽ incideret: primo sanguis effluxit: post ululat⁹ secutus est. sic Stati⁹. Nec amplexę dimittunt robora nymphę. Itẽ cogitabam ne forte ex terra martis iure sanguis effunderet. Nam quod dicit se uenerãtum numina: illas constat pręcessisse cogitationes. x Gradiuumque patrẽ: ὁ ὁπλοφορῶν .i. exilientem i pręlia: qđ in bellatorib⁹ sit necesse. y Geticis: thracis. Getę ãt populi sũt mysię: q q: latã ẽ multas cõtinet gẽtes. Rite secũdarent: recte prosperos facerent.

Rite secūdarent uisus[z]: omenque[a] leuarent.
Tertia sed postquā maiore hastilia nixu
Aggredior: genibusq; aduersæ obluctor[b] harenæ:
Eloquar[c]: an sileā: gemitus[d] lachrymabilis imo
Auditur tumulo: & uox[e] reddita fertur ad aures.
Quid miserū ænea laceras[f]: iam parce sepulto[g]:
Parce pias[i] scelerare[k] manus: non me tibi troia
Externum[l] tulit: haud cruor hic de stipite manat.
Heu fuge crudeles[m] terras: fuge littus auarum.
Nam polydorus[n] ego: hic cōfixū ferrea texit
Telorū seges: & iaculis increuit[o] acutis.
Tum uero ancipiti mētem formidine pressus
Obstupui. steterūtq; comæ: & uox faucib9 hæsit.
Hūc polydorū auri quodā cum pondere magno
Infelix[p] priamus furtim mandarat[q] alendum
Threicio[r] regi: cum iam diffideret armis
Dardaniæ: cingique[s] urbem obsidione uideret.
Ille ut opes fractæ teucrū: & fortuna recessit.
Res[t] agamēnonias: uictriciaque[u] arma secutus:
Fas[x] omne abrūpit. polydorū obtrūcat[y]: & auro;
Vi[z] potitur: quid non mortalia pectora cogis
Auri[a] sacra fames: postquā pauor ossa reliquit
Delectos populi ad pceres: primūq; parentem
Monstra deū refero: & quæ sit sentētia posco.
Omibus[b] idem animus scelerata[c] excedere terra:
Liqui pollutū hospitiū & dare classibus[d] austros.
Ergo instauramus[e] polydoro funus: & ingens
Aggeritur tumulo tellus: stant[f] manibus[g] aræ

z Visus pro uisa posuit. Tunc enim masculino utimur genere: quū de his loquimur quæ uidentur: ut si dicā. Nubecula obest uisib9 meis. Si āt neutro utamur: ea quæ uidetur significamus: ut si hoc loco diceret. Rite secūdarēt uisa: q pp metrū nequaq̄ posuit. Similia sūt nūcius & nūciū: audit9 & auditū. a Omēq; leuarēt. bonū ac leue facerēt. b Obluctor. acrius intentē ostēdit. c Eloquar an sileā. parēthesis ad miraculū posita. d Gemit9 lachrimabilis. pōt ei; & esse nascētis. e Vox reddita: p data. Reddit q̄ qd ad nos p alterū trāsit. Quāquā hic et hoc posset intelligi: q ad cū uox missa p tumulū est. f Laceras. p mēbra discicis: nam lacerare est sepius uulnerare: ut. Lacerū crudeliter ora Deiphobū uidit. g Sepulto: mō iacēti significat. Sōt u o utroq; sepulti. Itē. Occupat ęneas aditū custode sepulto. nā sepultus est quasi sine pulsu. Nō ei; hūc sepultū possumus dicere: quū sepultura nō sit in hoc rite facta: sed fortuita obrut9 terra. i Pias. Bñ enī ille q lędit excusat ęnea: q pietatis grāde testimoniū est. k Scelerare. polluere: & est sermo plautin9: quo hodie nō utimur. l Externū tulit. ordo est. Troia me tibi tulit. hoc ē educauit: nō externū: nā ciuis ęnee fuerat: & cognat9. m Crudelis terras. i. crudeliū & auarorū. n Polydorus ego. siue ego distinguas: siue ego hic subaudias: sum necesse est. o Increuit: reuiuit. Traxit autē hoc de historia romana: na, Romulus captato augurio hastā de auētino mōte in palatiū iecit: q̄ fixa frōduit: & arborē fecit. uitupale ei; ē poetā aliquid fingere: q pēit9 a ueritate discedat. Deniq; obiicit̃ Virgi. de mutatiōe nauiū in nymphas: & q dicit p aureū ramū ad iferos eē descēsū. Tertiū qd iris Didoni comā secuerit. Sed hoc purgat̃ Euripidis exēplo: qui de Alceste hoc dixit: cū subiret fatū mariti. p Infelix: aut qui infelix iā eē cęparat aut cui et pinsa nocuerūt. q Madarat: aphęresis est: aut cōmēdarat: aut emādarat. r Threicio: regi auxit ex puincia crudelitatē: ex qua fuerunt Diomedes: & Ligurg9 Tere9. Threicio aut p thracio: ut supra pro thracia thręissa. nā solutio est Ionicę linguę. Cum enim sit θρᾷξ Iones dicūt θρήιξ cuius solutio facit threici: uel threissa. s Cingiq; urbem obsidiōe uideret: inter ipsa pricipia obsidionis: nam postea minime poterat. Fortuna: melior scilic;. t Res agamēnonias. id ē impiū. u Victricia. oia noia a uerbo uenētia quū in or exeūt masculina sūt: ut uictor. quū in trix: feminina sunt: ut uictrix. neutra uero nō faciūt nisi tātū uūero plurali. Vñ est uictricia. x Fas omne & cognatiōis & iuris hospiciū. y Obtrūcat: occidit itellige. nā optruncare, pprie est capita cedere. z Vi potitur hoc uerbum de his est: quę pmiscent cōiug tiōes: quū enim sit tertię cōiugatiōis infinitū modum a quarta facit: ut potiri. Vñ plęriq; decipiūtur: ut potiris dicāt. Simili; fio p firi fieri facit pmixta cōiugatiōe.: a Auri sa. fa. i. execrabilis: ut. Sacrę pādūtur portę. Tract9 est āt sermo ex more gallorū. nā massilēses quoties pestilētia laborabāt: un9 se ex paupib9 offerebat alēdus āno itegro publicis & purioribus9 cibis. hic postea ornat9 uerbēis: & uestib9 sacris circūducebat p totā ciuitatē cū execratiōib9: ut in ipsū recidcrēt mala totius ciuitatis. & sic pcicieba. Hoc aūt in Petronio lectū est. Sane sciēdū latēter ęneā hoc agerę: ut troianos Didonis ex infelicitatis similitudine cōmēdet. nā & ei9 marito frater auri cā intulit necē. b Oib9 idē. plus est q̄ si diceret similis. c Scelerata ter. p sceleratorū: ut supra. Captiua uestis. d Clas. au. hypallage est. e Instau. fu. mō sepulchrū qđ uirgulta a uelēdo diruerat: nā, pprie fun9 ē incēsu; cadauer. f Stāt. appositę sūt: multa āt ut supra diximus hic sermo significat. g Mābus: manes sunt aię illo tpe: quo de aliis recedētes corpib9 nōdū in alia trāsierūt. Sūt āt noxię: & dicūtur p antiphrasin. na; manū ut supra diximus bonū est. Vnde e & mane dictū Similit̃ etiā Eumēdas. Parcas bellū lucū. Alii manes a manādo dictos intelligūt. nā aiabus plena sūt loca inter lunarē & terrenū circulū: unde defluūt. Quidā manes deos ifęrnales tradūt

h Atraq; cupresso: nigra funesta. Nã inferis cõsecrata est: quę cęsa nũquã reuirescit. Moris aũt Romãi fuerat ramũ cupressi ante domũ funestã poni: ne quisquã põtifex p ignorãtiã pollueret̃ ingressus. Hinc Ora. Nec preter inuisas cupressu; ulla breuẽ dñm sequtur. Atra aũt quod atratos lares significet. i Crinẽ de more: aut de more gẽtis: ut etiã in ęgypto est: aut certe more plãgẽtiũ. k Tepido lacte: statim mulcto. l Cymbia. pocula in modũ cymbę facta. m Sanguinis & sacri: de uictimis sũpti. n Animãq; sepul. cõdi. Bene animã lacte & sanguine ad tumulũ dicit elicitam. Lacte nãq; corpus nutrit̃ post animę coniũctionẽ. & aia sine sanguine nũquã est: quo effuso recedit. Legimus preterea in sexto. Sepultorũ aias eẽ uagas: & nũc cõstat non legitime sepultũ fuisse. Rite ergo reddita legitima sepultura: redit aia ad quietẽ sepulchri quã stoici mediũ sequẽtes tamdiu durare dicũt: q̃diu durat & corpus. Vñ ęgyptii cõdita diutius reseruãt cadauera: scilic; ut anima multo tẽpore pduret: & corpori sit obnoxia: nẽ cito ad alia transeat. Romani cõtra faciebãt cõburẽtes cadauera: ut statim anima in generalitatẽ. i. in suã naturã rediret. Dicit ergo nunc sacrificiis q̃busdã elicitã aiam: & sepulchro conditã: obnoxiãq; factã corpori: quod ante horrebat: quasi per uim exorta. Ideo autẽ stoicos mediũ sequi dixim⁹: quia Plato ppetuã; dicit aiam: & ad diuersa corpora trãsitũ facere statim p meritis uitę prioris. Pythagoras uero nõ μετεμψυχωσιν: s; παλιγγενεσιαν esse dicit: hoc est redire: sed post tẽp⁹. o Supremũ. nõ est nomẽ sed aduerbiũ: ut. Trouũ clamat. Ciemus: hoc loco dicim⁹ more solẽni. Vale: nos te ordine quo natura pmiserit cũcti sequẽmr. p Fides pelago: quia alibi ait. Totiens decept⁹ fraude sereni. q Lenis crepitans auster. Duo epitheta posuit uitiose: ut diximus supra. Fecit aũt hoc ppe in decẽ uersibus Auster ãt quis uẽtus. r Terręq; urbesq; recedũt Physicã rem dixit: ita ei; nauigãtib⁹ uidet: quasi ab his terra discedat. s Sacra mari colitur medio. Ordo est. In mari medio ęgeo colitur tellus sacra Neptuno: & nereidũ. t Matri. id est Doridi gratissima. Fabula talis est. Post uitiatã Latonã Iuppiter quũ etiam eius sorore Asteriem uitiare uellet: illa optauit a diis ut in auẽ cõuerteret̃. Versaq; in cothurnicẽ est: & quũ uellet mare trãsfretar̃: quòd ẽ cothurnicũ: afflata a Ioue: & in lapidẽ cõuersa sub fluctibus latuit. Postea supplicãte Ioui Latona leuata supferri aquis cępit. Hęc primo Neptuno: & Doridi fuit consecrata. Postea aũt cũ Iuno grauidã serpẽtem imisso Pythone Latonã psequeret̃: terris omibus expulsa: tandẽ applicãdo se littoribus a sorore suscepta est: & illic Dianã; primo: post Apollinẽ pepit. Qui statim occiso Pythone: ultus est matris iniuriã. Sane nata Diana parturiẽti Apollinẽ: matri dicitur prebuisse obstetricis off. ciũ. Vñ quũ Diana sit uirgo: tamen a parturiẽtibus inuocat. Hęc nãque est Diana: Iuno: Proserpina: Nata igitur duo numina terrã sibi natalẽ errare nõ passa sunt: sed eam duabus insulis religauerũt. Veritas longe alia est: nam hęc insula quũ terręmotu laboraret: qui fit sub terris latẽtibus uentis: ut Luca. ait. Quęrentẽ erũpe uentũ. petito oraculo Apollinis: terręmotu caruit. Nã pręcepit ne illic mortuus sepeliret̃: & iussit quędã sacrificia fieri postea e. u Mycone Gyaroq;: uicinis insulis populi uenerũt: qui eam tenerẽt. Quod etiã Virgi. latẽter ostẽdit. Quod aũt diximus Dianã primo natã: rationis est: nã cõstat prio noctẽ fuisse: cui⁹ instrumẽtũ est diana. i. luna. pos diẽ: quẽ efficit sol: q est apollo. Vt aũt Delos prio Orthygia diceret̃: factũ est a cothurnice: q̃ gręce ορτυξ nocat̃. Delos ãt q: diu latuit: & post appuit. Na; Δηλον gręci maifestũ dicũt: uel q ueri⁹ ẽ: q: cũ ubiq; apollis rñsa obscura sit: maifesta illic dãt̃ oracula. plos ãt & citas dr̃: & isula. ũde inidũ recipit pręposit̃oe;. x Pi⁹ ar. q ult⁹ ẽ m̃r e;. Coli dedit. a uicinis. s. populis. y Ven. cõt. pp t̃rręmotũ. Apollinis urbẽ: delõ. & ẽ diffinitõ. z Rex & sa. maiorũ ei;. hęc erat cõsuetudo ut rex esset ẽt sacerdos & põtifex. Vñ hodie quoq; ipatores põtifices dici⁹. a Vit. & lau. uitę sacerdotis s̃t. laur⁹ uero ẽt ipato: is uictoris. ãchise aicũ κατὰ τὸ σιωπώμενον itelligẽdũ: nã quõ fuerit aici ñ dic palã. Hospitõ. scpti⁹ casus est. i. iure hospitalitatis: na; ad hospitiũ ñ põt itelligi. q: iã amic⁹ fuit. b Da pp. ppetuã: ut. ppriãq; dicabo. & bñ post expimẽtũ malę cõditę ciuitatis ppetuas postulat sedes. c Tymbreę. tymbre⁹ apollo dr̃: ab agro troię uicio plẽo thymbrę: in quo ei⁹ ẽ & nemus & tẽpliũ: ubi a paride achil. occis⁹ ẽ. Vñ fingit̃ mãu Apol. uulnerat⁹: ergo thymbre⁹: ut d'li⁹: nã numia a locis freq̃nt nomẽ accipiũt. Sne q: gręce θυμβρη facit i diriuatũe ει diphthõgõ scpi⁹ mutat ει τὺη ęme⁹: Διρκη dricę⁹. b Domũ: familiã: ut Domus tenet: a quo sergia nomen.

Cæruleis mœstæ uittis: atraque[h] cupresso:
Et circum iliades crinem[i] de more solutæ
Infermus tepido[k] spumãtia cymbia[l] lactæ:
Sanguinis[m] & sacri pateras: animãque[n] sepulcro
Condimus: & magna supremu;[o] uoce ciemus.
Inde ubi prima fides[p] pelago placataq; uenti
Dãt maria: & lenis[q] crepitãs uocat auster in altu;
Deducũt socii naues: & littora complent.
Prouehitur portu terræque[r] urbesq; recedũt
Sacra mari colitur[s] medio gratissima tellus
Nereidum matri[t] & neptunio ægæo:
Quam pius[x] arcitenens oras & littora circum
Errantem micone[u] celsa gyaroq; reuinxit.
Immotãque colli dedit: & contenere[y] uentos.
Huc feror: hæc fessos tuto placidissima portu
Accipit: egressi ueneramur apollinis urbem.
Rex anius rex[z] idem hominũ phœbiq; sacerdos:
Vittis[a] & sacra redimitus tempora lauro
Occurrit: ueterem anchisen agnoscit amicum:
Iungimus hospitio dextras & tecta subimus.
Templa dei saxo uenerabar structa uetusto.
Da[b] ppriã thymbreæ[c] domu;[b] da mœnia fessis.

e Mensurã urbem. Duo petit: & urbem: & ppetuitaté: Mésurã aũt ideo: uel ppter troiã: uel ppter cam: quã in Thracia cõdidit. f Serua altera. nõ quia prima seruarent: sed quia seruare noluit: ut Home. ostẽdit. g Quẽ seqmur: qa Cadmus oraculo Apollinis bouẽ secutus in hyante boetiã cõdidit. h Da pater. religiõis est: ut supra diximꝰ nomẽ nam & hominibꝰ datur: ut inde toro pater æneas: & mõtibus: ut pater Apẽninꝰ: & fluuiis: ut Thybri pater: & omnibus etiã: ut. Quid ue pater neptune paras. Item ipse pater Danais aios uiresq; secũdas Sufficit: Item odit & ipse pater Pluton. i Augurium: modo oraculũ: sed usurpatiue. k Animis illabere: quia Apollinis respõsa licz semp obscura sint: uera tñ sunt. Vñ eum intelligẽtia oraculum postulat.

Et genus: & mẽsuram[e] urbem: serua[f] altera troiæ
Pergama: reliquias danaũ: atq; immitis achilli
Quẽ seqmur[g], quo ue ire iubes: ubi ponere sedes
Da pater[h] augurium[i]: atq; animis[k] illabere nostris
Vix ea fatus eram: tremere oia uisa repẽte
Liminaque[l]: laurusque dei: totusq; moueri[m]
Mõs circũ: & mugire adytis cortina[n] reclusis.
Sũmissi petimꝰ terrã: & uox fertur ad aures.
Dardanidæ[o] duri[p] quæ uos a stirpe[q] parentum
Prima tulit tellus: eadẽ uos ubere[r] læto
Accipiet reduces: antiquam[s] exqrite matrem:
Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris.
Et[t] nati natorũ: & qui nascẽtur ab illis.
Hæc phœbus: mixtoq; ingens exorta tumultu[u]
Lætitia[x]: & cuncti quæ sint ea mœnia quærunt:
Quo phœbus uocet errantes iubeatue reuerti.
Tũ genitor ueterũ uoluens monumẽta[y] uirorũ:
Audite o pceres ait: & spes[z] discite uestras.
Creta[a] iouis magni medio[b] iacet insula ponto:

Visa repente: stoicos: & academicos secutus est: qui dicũt ea quę cõtra naturã sunt non fieri: sed fieri uideri. Vñ magica ars omis exclusa est: Sicut Pli. docet in naturali historia. l Liminaque: quę breuis est pro longa posita. quod hac rõe defenditur: aut quia omia monosyllaba ad artẽ nõ ptinẽt: & his licẽter uti possumꝰ. Aut certe qa omne μοριον. id est particula: quę sui substãtiã non habet: mẽbrũ putatur superioris oratiõis: quod si est liminaq; quasi una pars oratiõis est: & põt quę finalitatis ratiõe uel pduci uel corripi. m Moueri mõs. Cynthus: Vñ. Cynthiꝰ apollo. n Cortina. locus ũde oraculũ datur. Dicit autẽ cortina: uel qꝛ Apollinis tripos corio Pythõis tectus est: uel qꝛ certa illinc rñsa tradãt quasi certina. Vel qꝛ est ueriꝰ quia illic cor uatis tẽdit. Nã cauerna qdã in tẽplo apollinis fuit: ad quã phębas rapta uaticinabat: ut Luca. ostẽdit in qnto. Sũmissi. inclinati. Et est sciẽdũ pro qualitate numinũ orãtes interdũ ima: interdũ sũma respicere. Nã ptãtes alię cęlestes sũt: alię terrenę alię pmixtę. Vñ nũc apollinẽ deprecãtes terrã petũt. Ipse est eiz & sol: & Liber pater: qui inferos penitus: ut Ora. Te uidit in sonis cerberꝰ. Bñ ergo terram petũt: ũde ad eos rñsa puenit: & qa Apollo et inferis notꝰ est. o Dardanidę: ut diximꝰ obscura quidẽ. sed uera sũt oia: nã dicẽdo dardanidę: ostẽdit Italiam. Vnde Dardanus fuit quod si Cretam significaret Teucriadę diceret. p Duri. Vel futurum ostendit laborem: uel eorum arguit insipientiam. q Stirpe. Stirps genere fœminino genus significat: ut. Heu stirpem inuisam: masculino arborem: ut. Sed stirpem teucri nullo discrimine sacrum. Oratius contra regulam nititur: ut. Stirpesque raptas & pecus & domos. Prima tellus Italia: unde Darda. uenit. Teucer uero de Creta post uenit. r Vbere lęto. Quod Italię pprium est: ut alibi. Atque ubere glebę. s Antiquam exquirite matrem. scilicz terram. Tractum autem de historia est: Nam Bru. & filii Tarquinii oraculũ Delphici Apollinis peterent: Responsum est eius imperium fore: qui prius matrem reuersus oscularetur: quod solus Bru. agnoscens: de nauis egressus simulans casum: osculatus est terram: unde & potitus imperio est. Exquirite. Bene ostendit difficultatẽ. Hinc domus: ad illud respicit. Da ppriam tymbrię domũ. t Nati natorũ. ppter illud. Et mansurã urbem: nam oraculum semper ad petita respondet. Sane hic uersus Homeri est: quem & ipse Orpheo sustulit. Item Orpheus de oraculo Apollinis hyperborei. Mire aũt sequẽti uersu hoc ostẽdit dicẽdo. Hęc phębꝰ. u Tumultu: qa dixit exqrite. x Lętitia: ppter pmissã imperii ęternitatẽ. y Monu. uiro. historias. z Spes dis. uel. aut quasi senex loqr: aut qa ut supra diximꝰ sic se eẽ moriturũ. a Creta. Dardanꝰ Iouis filiꝰ: & Electrę pfectꝰ de Corito ciuitate tuscię primꝰ uenit ad troiã: & illic parua ędificia collocauit. Post cuiꝰ obitũ Teucer uenit ex creta: & inuenit Dardani socios habitãtes in uallibꝰ: quibus cõstituit arces & mœnia. Mõ ergo erat Anchises: nec respiciẽs aduẽtũ Dardani: oraculũ cretã significare credidit: & argumẽtat ex his q̃ solẽt ab aduenis fieri. Ida inqt illic est q̃ ad similitudinẽ in troia dicta: ut. Effigiẽ xanti troiãq; uidetis. Quã uestrę fecere manꝰ. Itẽ sacrorũ similitudo: quã apd maiores nefas erat pire: Vñ ęneas in. xii. Sacra deosq; dabo: socer arma latinꝰ hẽto. Iouis magni: qa illic dicit eẽ nutritꝰ: qd ut Salu. dic sib fingit: qa prio cretẽses cõstat inuenisse religionẽ. Sane nati Iouis fabula hęc ẽ. Saturnꝰ postq̃ a Thẽide oraculo cõperit a filio se posse a regno depelli natos ex Rhea uxore deuorabat: q̃ nati Iouis pulchritudie delectata nymphis cõmẽdauit i mõte dictęo: ubi cũ aluerũt apes: & adhibiti sũt curetes: & corybãtes: q tinitu ęris phiberẽt audiri pueri uagitũ: Vñ ipsi sũt tri ẽ is dei ministri. Quod aũt fingit saturnũ filios suos comessẽ: rõ hęc ẽ: qa dicꝰ eẽ ęternitatis & seculorũ. secula aũt ãnos ex se natos in se reuoluit. Vñ gręce κρονοσ quasi χρονοσ. i. tẽpꝰ dr. b Me. põ. põt qdẽ intelligi secũdũ salu. lõge a cõtinẽti: s; altior est hoc loco poetę intutꝰ: nã apd cosmographos legimꝰ: q̃ isula i quo sit mari: ut sardinia i africo: ut delos i ęgeo: & de aliis. De Creta dubitãt omnes in quo sit mare: Nam parte Libycum: parte Ionium respicit: ęgyptium: parte Achaicũ. Ergo in medio Ponto: ac si dici posset In medio Pontorum: quod latinitas non recipit.

Mons idæus ubi: & gentis cunabula nostræ:
Centū urbes habitāt magnas uberrima regna.
Maximus unde pater (si rite audita recordor)
Teucrus rhœteas primū est aduectus in oras:
Optauitq; locū regno: nōdum ilium: & arces:
Pergameæ steterāt: habitabāt uallibus imis:
Hinc mater cultrix cybele: corybātiaque æra
Idæūque nemus: hinc fida silētia sacris:
Et iuncti currum dominæ subiere leones.
Ergo agite: & diuū ducūt qua iussa: sequamur.
Placemus uentos & gnosia regna petamus.
Nec longo distāt cursu: modo iuppiter adsit.
Tertia lux classem cretæis sistet in oris.
Sic fatus meritos aris mactauit honores:
Taurū neptuno: taurū tibi pulcher apollo.
Nigram hiemi pecudē: zephyris felicibus albā.
Fama uolat pulsum regnis cessisse paternis
Idomenea ducem: desertaq; littora cretæ
Hoste uacare domos: sedesq; astare relictas:
Linquimus ortygiæ portus: pelagoq; uolamus:
Bacchatāq; iugis naxon: uiridēq; donysam

c Mons idęus. deriuatiuū est pro principali: & est ιδαιος ideus: ut αιτνος ętneus. Cunabula gentis. nutrimēta: nam ubi iacent infantes cunę uocātur. Et latēter dat gloriā Troianis dicēs se a diis originē ducere. Vñ est a Ioue principiū generis. Ibi enim. Et de dardano: & de teucro intelligimus. d Vrbes habitāt. non dicit qui: sed intelligim' Cretēses: aut certe habitat: ut insinuat pauor pro insinuat. Et primū quidē centū habuit Creta ciuitates. Vñ Hecatōpolis dicta est: post. xxiiii. inde duas. s. Gnoson: et hierapidnā. e Vberrima regna. hic dcipit: quia audiuit. Atq; ubere glebę. f Maximus unde pater. fallitur: nam antiq or est Dardanus. g Si ritę audita recordor. Bene dubitatione excusat errorē. Rhęteas amat Virgi. declinatiōes gręcas salua regulę reuerētia in latinas cōuertere & ει gręcā diphthongum in e longū mutans: ut αινειας ęneas μεδεια medea ροιτειον rhyteum. h Captauitq;: elegit: ut. Pars optare locum: i Habitabāt. Hi sunt qui cū Dardano uenerant k Mater cultrix cybeli: mōtis phrygię: in quo colitur: & a quo cybele dicta. Alii dicūt Cybelū sacerdotē eius primū fuisse: & ab eo Cybelē dictā non nulli cultrix Cybele legunt: ut sit quasi Cybelica. Alii Cybele απο του κυβιστασαι την κεφαλην a capitis ratiōe: quod ꝓpriū est eius sacerdotum. l Corybātiaque ęra. Corybātes dęmones sunt ministri matris deū. Dęmōes q̄si δαημονες: qui totū sciūt. m Fida silētia sacris. fidele silētiū n Et iūcti currū dominę subire leones. Dominas deas dicūt: ut alibi. Hi dominā ditis thalamo deducere adorti. Fabula talis est. Schęnos ciuitas est Inde fuit uirgo Atlanta prępotens cursu: adeo ut spōsos ꝓuocatos: ac uictos occideret. Postea Hippomenes Venerē ut sibi adesset rogauit: a qua cū accepisset de horto hesperidū: tria mala aurea: prouocauit puellā: & singula cępit iacere. Tūc Atlanta cupiditate colligēdorū malorū retenta superata est. Sed Hippomenes potius uictoria: in luco matris deum amoris impatientia cum uicta cōcubuit: unde irata dea in leones eos cōuertit: & suo currui subiugauit: & pręcepit ne secū uñquā leones coirent. Nam & Pli. in naturali historia dicit leonem cum pardali: & pardum cum leona concubere. Ideo autē mater deum curru uehi dicit: quia ipsa est terra: quę pēdet in aere: ideo sustinet̄ rotis: quia mūdus rotatur: & uolubilis est: ideo ei subiugātur leones: ut ostēdat maternā pietatē omia posse superare. Inde Corybātes eius ministri cum suis gladiis esse finguntur: ut significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quod autem turritam gestat coronam: ostendit suppositas terrę esse ciuitates: quas insignitas turribus constat. o Gnosia regna: Cretam a Gnoso ciuitate eius. p Nec longo distat cursu: a Delo scilic;. q Modo iuppiter adsit. aut aer. ac si diceret: tantūmodo sit serenū: ut Ora. Manet sub ioue frigido uenator tenerę cōiugis imemor. Aut reuera Iuppiter qui pręest insulę: quā petim⁹. r Cretęis. quia κρητης ideo cretęus: ut ętnęus. Meritos unicuiq; aptos. Ratio aūt uictimarū fit pro qualitate numinū: Nam aut hę imolitur: quę obsūt corū muneribus: ut porcus Cereri: quia obest frugibus: hircus Libero: quia uitibus nocet. Aut certe ad similitudinē: ut inferis nigras pecudes: superis albas imolent: tēpestati atras: candidas serenitati. Taurū neptuno: ꝓpter futurā nauigationem. s Pulcher apollo: ꝓpter oraculū datū. t Nigrā hiemi pecudē zephyris felicibus albā. Bono usus est ordine: ut prius auerteret mala: deide cōciliaret optāda. Frustra ei; pro futura poscūtur aduersis sequētib⁹. u Pul. reg. ces. pa. nō dicit quare. S; talis historia ē. Idome⁹ cretēsiū rex cū post euersā; troiā reuerteret̄: in tēpestate deuouit diis sacrificaturū se de re q̄ primū ei occurriss;. Cōtigit āt ut fili⁹ ei⁹ prim⁹ occurreret; quē cū ut alii dicūt imolasset: ut alii imolare uoluissent: a ciuib⁹ pulsus regno salētinū Calabrię ꝓmōtoriū tenuit: iuxta qđ cōdidit ciuitatē: ut. Et salētinos obsedit milite cāpos Lyctius idomeus. Ratio ergo historię ad inuiciēdū troianis eundi desiderū ptinet. Et re uera aliter ad hostis ꝓuincia ire nō poterāt. x Idomenea. Quinque gręcę sūt linguę: ęolica: ionica: dorica: attica: & cōmunis hinc fit in uno nomie uarietas inueniatur: ut ecce in hoc idomeneus. Cōmunis lingua facit genitiuū ιδομενεος dorica ιδομενευ attica ionica ιδομενηος. Vnde est in hoc uersu accusatiuus sicut & ilionea. Hoste. Hic multi distinguunt. y Astare. esse quod tunc significat: quādo de his loquimur: quę cadere non possunt: ut si dicas terras astare. x Bacchatamque iugis naxon: Aut uitibus consitam:

Aut celebratam bacchis. Aut ubi bacchus ex Indis egit triumphũ. Nam ut supra diximus ipsi consecrata est: quę & dia dicitur. z Viridęq; donysam: a colore marmoris lacedęmonii. a Olearon. non adiecit epitheton causa uarietatis. b Niueãque paron. unde candidũ marmor: ut. Parius ue lapis circũdatur auro. c Sparsasq; per ęquor cyclades. & hę quas dixit ante cyclades sũt. Vnde min⁹ est alias. Sparsis aũt: quia nullo ordine cõtinẽtur: ut. Stęchadesq; ἀπὸ τοῦ στοίχου dictę sunt. Recte enĩ; sunt. Cyclades uero nõ ideo dicitur quia in rotũditate sunt: sed q̃ longo ordine eas circũire necesse est: uel ꝓpter ꝓmõtoria: uel quia naturale est: ut cõcitatiora sint maria uicinitate terrarum: quas cõstat anhelitũ quẽdam ex se emittere. Vnde in q̃nto nauigatur⁹ ęneas Eryci sacrificat.

Olearon^a: niueãque^b paron: sparsasq;^c p æquor
Cycladas: & crebris legimus^d freta cocita terris.
Nauticus exoritur uario certamine clamor.
Hortãtur socii cretam^e proauosque petamus:
Prosequitur surgens^f a puppi uentus euntes:
Et^g tandem antiquis curretum allabimur oris.
Ergo auidus muros optatæ mollior urbis:
Pergameãq;^h uoco: lætam cognomine gentem^i
Hortor amare^k foccos: arcẽque^l attollere tectis.
Iãque fere^m sicco subductæ littore puppes:
Cõnubiis aruisque nouis operata^n iuuẽtus:
Iura domosq; dabam: subito cũ tabida mẽbris
Corrupto^o cæli tractũ: miserãdaque uenit
Arboribusq; satisque lues: & lætifer annus.
Linquebant^p dulces animas: aut ægra trahebãt
Corpora: tum steriles exurere^q syrius agros.
Arebant herbæ: & uictũ seges^r ægra negabat.
Rursus ad oraculũ orthygiæ phœbiq; remenso
Hortatur pater ire mari: ueniãque^s precari:
Quem fessis finem rebus ferat: unde laborũ
Tentare auxiliũ iubeat: quo uertere^t cursus.
Nox erat: & terris animalia somnus habebat:
Effigies sacræ diuũ phrygiiq; penates
Quos mecũ a troia mediisq; ex ignibus urbis
Extuleram uisi ante oculos astare iacentis:
In^u somnis multo manifesto lumine: qua se
Plena per insertas fundebat luna fenestras.
Tunc sic affari: & curas his demere dictis.
Quod tibi delato orthygiã^x dicturus apollo est.
Hic canit: & tua nos en ultro ad limina mittit

d Legimus. prętерimus: ut. Littoraq; epiri legim⁹. Tractus aũt sermo a nautis: qui funẽ legẽdo. i. colligẽdo aspa loca pretereũt. e Cretam pauosq; petamus: celeuma dicũt. & bene metro celeumatico usus est. i. anapęstico trimetro hypcatalectico. Celeuma antiqui preceptũ. Vñ Salu. Impediebãt iussa nautarũ. f Surgẽs. flans: ut. Et flãdo surgẽtes demoror austros. contra non flans ponens & residens dicitur: ut. Cum uenti posuere: omisq; repente resedit Flatus. g Et tandẽ. ad desideriũ pertinet nauigãtiũ: nã; sequitur. Ergo auidus muros. Curretũ. Curretes sunt primi cultores Cretę. h Pergameãq; uoco: zeugma a superioribus: hoc est urbem. i Gentẽque: sociorũ multitudinẽ. Lętam aũt ꝓpter pgama restituta. k Amare focos. sacrificia celebrare. l Arcẽque attollere. poetica periphrasis. i. domos ędificare. Nam arx est in ciuitate munitus locus. m Fere. re longa est. n Opata iuuẽtus: pfecit sacrificia ꝓpter cõnubia: & nouas sedes: quia apud ueteres: neq; uxor duci: neq; ager arari sine sacrificiis pactis poterat: ut alibi. Lętis opatus in herbis. Item Iuuena. Et matutinis operatur festa lucernis. o Corrupto cęli tractu. Hic est ordo pestilẽtię: ut Lucre. docet. prio aeris corruptio post aquarũ & terrarũ: mox oiũ; animaliũ. Notandũ sane Apolline offenso pestilentiã semp creari. quod & Home. oñdit: quũ cum armatũ inducit sagittis. Vñ & Apollo dicitur secũdu; aliquos ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν: hinc cõtra si citharã teneat: mitis est. Vñ Ora. Cõdito mitis placidusq; telo Supplices audi pueros Apollo. p Linquebãt dulces aĩas. Itẽ; & alibi. Et quũ frigida mors aĩa seduxit artus. Quare aĩa dicit relinqui: & nõ magis relinquere: secũdũ eos. s. qui dicũt aĩa; eẽ ꝑpetuã: & ad diuersa corpa facere trãsitũ. qđ si est, bñ dicim⁹ aĩmas linq̃re nos: quorũ nil pręter corpus est: nã aĩa ꝑpetuitas est. Vñ Palinurus in sexto. Nũc me fluctus hẽt: hoc est corp⁹: qđ solũ meũ est. q Exurere syrius agros. Syrius stella est in ore canis posit〈a〉 q̃ ãnis oĩb⁹ orit̃ circa. viii. cal. Iulii: orta plerũq; pestilẽtiã toto ãno facit: plerũq; paucis dieb⁹. infũdũ inoxia nascẽ hic ẽ. Et in totũ regnaret syri⁹ ãnũ. Itẽ supra. Et letifer ãn⁹. nũc aũt pestilẽtiã creat: si in hãc re; ẽt ceterorũ cõsẽtiat cursus astrorũ. Sane canicula in cui⁹ ore est tãtũ fęminini generis ẽ: cũ canis sit cõis generis: ũde hoc nasci t: nã in diminutiõe mutauit gen⁹. r Seges ęgra. Seges mũdũ terra significat: ut Ora. Hęc seges igratos tulit: & fere oĩb⁹ ãnis. Interdũ frumẽta: ut. Quid faciat lętas segetes. hoc loco utrũq; põt itelligi. s Veniãq; pre. aut bñficiũ: ut. Orãtes ueniã aut re uera ueniã erroris Anchisę. Laborũ tẽptare auxiliũ ꝑ pestiletiã: t Ver. cur. ꝑ sedes. Visi astare: nõ astabãt: sed uidebãtur. Vñ etiam uisa dicitur. nõ eĩ; sunt: sed uidetur. u In somnis. Multi hic distinguũt: & uolũt unã ptẽ; esse oratiõis. i. uigilãtis. Multi insõnis dicit: ut sit collisio: q̃uo poculi pro poculis. Multo lumine cum nimbo suo. Insertas: aut clatratas: aut non seratas: ut sit quasi inseratas. id est non clausas. & est dictũ q̃uo Asprosque molares pro asperos: & cõpostus pro cõpositus: uixet pro uixisset. x Orthygiam: ad orthygiam: more suo detraxit prępositionem:

ut paulo post:creta ꝓ increta. En:quasi demõstrãtis est:ut fidẽ faciat ne sõniũ putetur:ut paulo post. Haud dubitanda refer. y Dardania.denuatiuũ nomẽ a cõstitutore. Et notãdũ regionẽ ꝓ ciuitate positã. Tuaq; arma secuti.ac si diceret tuas ptes. Sub te.sub tuo iure agẽtes. z Permensi:euecti:ut cõtra. Pelagoq; remenso. Improuisi aderũt. Idem nos fu lic; qui te sum⁹ secuti: In astra nepotes:significat. C.Cęsarã:qui prim⁹ inter deos relatus est:& bene in astra:cum sidus apparuit:ut. Ecce Dionęi ꝓcessit cęsaris astrũ. Vrbi. Romę. κατ' ἐξοχὴν:ut supra dixim⁹. a Magnis.i.nepotib⁹ & bonũ ornatũ sermõis fecit similitudine magnis magna para dicẽdo. b Fuge.ꝓfectiõis. c Mutãdę sedes.argumẽtũ a necessitate. Simul arguitur error Anchisę.

Nos te dardania[y] incensa;tuaque arma secuti:
Nos tumidũ sub te permensi[z] classibus æquor:
Idem uenturos tollemus in astra nepotes:
Imperiũq; urbi dabimus;tu mœnia magnis[a]
Magna para;longũque fugę[b] ne linque laborem.
Mutandæ[c] sedes:non hæc tibi littora suasit:
Delius;aut cretæ iussit considere apollo.
Est locus[d];hesperiam[e] graii cognomine[f] dicunt;
Terra antiqua;potens armis;atq; ubere glebæ,
Oenotrii coluere uiri;nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
Hæ nobis ꝓpriæ[g] sedes;hinc dardanus[h] ortus;
Iasiusq; pater;genus a quo principe nostrum.
Surge age;& hæc lætus longæuo dicta parenti
Haud[i] dubitanda refer:coritũ[k] terrasq; require;
Ausonias:dictæa[l] negat tibi iuppiter arua:
Talibus[m] attonitus uisis ac uoce[n] deorũ.
Nec[o] sopor illud erat sed corã agnoscere uultus
Velatasque[p] comas præsentiaq; ora uidebar.
Tum gelidus toto manabat corpore sudor.
Corripio[q] e stratis corpus;tendoq; supinas[r]
Ad cælum cum uoce manus:& munera libo
Intemerata[r] focis[s] perfecto[t] lœtus honore
Anchisen facio certum:rẽq; ordine pando.
Agnouit prolẽ ambiguam[u]: geminosq;[x] parẽtes
Seque nouo[y] ueterũ deceptum errore locorũ.
Tum memorat:nate iliacis exercite[z] fatis

Ordo aũt est Delius Apo'lo. d Est locus: ut ante diximus: orbis cõparatiõe. e Hespiam. ꝺ est q̃.ut supra dictũ est. f Cognomine:ab Hespio rege: uel stella quã intuẽtur petẽtes italiã. Oenotrii.uel a rege:uel a uino. Italis enim prim⁹ uitẽ ostẽdit. Saturnus:ut in septio legim⁹: Vitisator curuã seruãs sub imagine falcẽ. Saturnusq;. g Proprie sedes. ꝑpetuę quia infirmas sedes.& in Creta:& in Thracia cõdidit hinc Dardan⁹ ortus. Dar.& Iasius fratres fuerũt Electrę filii:sed Dardan⁹ de Ioue: Iasius de Corito ꝓcreat⁹ est: a cuius nomine & mons & oppidũ nomẽ accepit: postea Iasiũ dicitur Dar occidisse:a quo principe nostrũ:a Dardano:non a Iasio:nã anteriori rñdit. Quod aũt dicit a quo principe genus nostrũ est:põt & generaliter intelligi: unde originẽ dicim⁹: ut deos penates: q̃si Troianos intelligas:& ad ritũ referri. de quo dicit Labeo in libris qui appellãtur de diis animalibus:in qb⁹ ait ẽe quędã sacra: qbus animę humanę uertãtur in deos: qui appellãtur animales: ꝙ de animalib⁹ fiãt: Hii autẽ sũt dii penates & uitales i Haud dubitãda refer. aut quia dubitauerat de cõsilio Anchisę: aut ne ꝓpter somnũ non crederet. k Coritum.designat partẽ ꝓuincię: ne alter error ꝓcreet ex magnitudine locorũ. l Dictęa. Dictęus mõs Cręto est dictus:a Dictę nympha:quę illic colitur in quo dicit altius Iuppiter: ut. Dictęo cęli regẽ pauęre sub antro. Negat tibi Iuppiter arua:ex diffinito.& bñ Iuppiter: quia ipse Cretẽsibus pręest. m Talibus atto.ui.hoc est talib⁹ deorũ uultibus: Vñ sequitur: n Et uoce deorũ. Attonitus uero est stupefact⁹:nã sopor attonit⁹ ꝓprie dicit:cui casus uicini fulminis: & sonit⁹ tonitruũ dãt stuporẽ. o Nec sopor illud erat: soluta elocutio. p Velatas comas:uittatas:ut. Victori uelatũ auro uittisq; iuuencũ.nam dii qui erãt apud Laurolauinũ nõ habebãt uelatũ caput. q Corripio e stra.corp.ne sacietate uideatur reliquisse somnũ. Et sciẽdũ:quia quotiẽs ex abrupto somnus aufugerit: significat omen infelix:ut ecce hoc loco tempestas sequitur. Item in secundo. Excutior somno. Et statim sequitur ciuitatis excidium:nec sine ratione:Nam si somnus munus deorum est:ut. Et dono diuum gratissima serpit non sine infelicitate ex abrupto deorum munus abscedit. r Tendoque supinas cum uoce manus. Honesta elocutio: cum uno sermõe rñdemus duob⁹ :ut. Interea fessos uentus cum sole reliquit. r Intemerata.rite:perfecta:ut. Si leuiter uinũ fũdendũ est:aut mola iniicienda:sic fiant:ut ratio exigit sacrificii. Aliter si fiãt temerata ac turbata sunt sacra. Vnde Helenus. Ne qua inter sanctos ignes in honore deorum Hostilis facies occurrat & omnia turbet. Item in octauo. Audax quos rumpere pallas Sacra uetat. s Focis. Ideo focis:non aris:quia penatibus sacrificat. t Perfecto honore.peracto sacrificio:qui est honor deorum. u Ambiguam: non incertam:sed duplicem:ut in sequentibus probat:dicens. x Geminosque parentes. Ergo hii geminos duos. y Nouo errore ueterũ locorũ:aut per contrarietatẽ sermonũ declinauit:aut nouo pro magno posuit:aut Pollio & ipse facit noua carmina. z Exercite.fatigate:nam exercitat⁹ pitus significat:ut expertus reni.i.pit⁹:& expers.i.ignarus

a Cassus cassan·cane. Hęc cōpositio iam uitiosa est:que maioribus placuit:ut. Anchisem agnouit amici. Et sale saxa sonabat. b Portēdere:deberi:ut in septimo. Portēdi generos: Italia regna uocare:fatis ꝑpriē:ut in octauo. Expectant solo laurēti aruisq; latinis.e. c Teucros crederet.s. ꝓp lōgitudinē spacii. Tū uates cassandra moueret. Bñ tum: q; iam ꝓbauit. Cedam⁹ phębo:cui⁹ instinctu dii penates ꝓfutura dixerūt:ut hic canit. & tua nos en ultro ad limina mittit. d Meliora sequamur.pōt bis subaudiri meliora:ut. Meliora moniti meliora sequamur. e Hāc quoq;:quēadmodū troiā & thraciā:& cū dolore dictū accipe. Hanc quoq; deserim⁹. f Caua trabe:bona nauiū ꝑyphrasis. Su

Sola mihi tales casus[a] cassandra canebat:
Nūc repeto hæc generi portēdere[b] debita nostro:
Et sæpe hesperiam:sæpe itala regna uocare:
Sed quis ad hesperiæ uenturos littora teucros[c]
Crederet:aut quē tum uates cassandra moneret?
Cedam⁹ phoebo:& moniti meliora[d] sequamur.
Sic ait:& cuncti dictis paremus ouantes.
Hanc[e] quoque deserimus sedē:paucisq; relictis
Vela damus:uastūq; caua trabe[f] currim⁹ æquor.
Postquā altū tenuere rates:nec iā amplius ullæ
Apparent terræ:cælū undiq;& undiq; pontus.
Tum mihi cæruleus supra caput astitit himber.
Nocte[g] hyemēq; ferens:& ihorruit[h] ūda tenebris.
Continuo uēti uoluūt mare:magnaq; surgunt
Aequora:dispersi iactamur gurgite[i] uasto:
Inuoluere diem nimbi:& nox humida cælū
Abstulit:ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur[k] cursu:& cæcis[l] erramus in undis.
Ipse[m] diem:noctemq; negat discernere cælo:
Nec meminisse uiæ media palinurus in unda.
Tris adeo incertos[n] cæca[o] caligine soles
Erramus pelago:totidem sine sydere noctes.
Quarto terra die primū se[p] attollere tandē
Visa:aperire[q] procul montes:ac uoluere fumū
Vela cadunt:remis insurgim⁹ haud mora nautæ
Adnixi torquent spumas:& cærula uerrunt.
Seruatū[r] ex undis strophadū[s] me littora primū
Excipiunt: strophades graio stant nomie dictæ
Insulę ionio[t] in magno:quas dira celæno
Harpyęque[u] colunt aliæ:phineia postquam
Clausa domus:mensasq; metu liquere priores.
Tristius haud illis monstrū:nec[x] sæuior ulla
Pestis:& ira deum stygiis sese extulit undis
Virginei uolucrum uultus:fedissima uentris
Proluuies[y] uncæque[z] manus:& pallida semper
Ora fame

pra caput capitalis ꝑniciosus. g Noctē hiemēq; pluuiā cū obscuritate. h Inhorruit unda. horridior est facta ꝓp tenebras. i Gurgite uasto. epitheton auxit tapinosi. Nox humida: nubes caliginosa. k Excutimur:cursu a ꝓposito itinere auertimur. l Cęcis in undis: incertis: quia sidera nō apparebāt. m Ipse:nauigādi pit⁹. Hoc ei; significat emphasis ꝓnois. n Incertos soles. Bene incertos:q a q̄tauis sit obscuritas: tñ noctis est maifesta discretio. Vñ supflua questio est eorū qui dicūt tres dies quēadmodū trāsisse scierint: si noctem a die discernere nō poterāt. o Cęca caligine: cacephaton in sermōe. p Attollere uisa: naturalit̄ dixit. Quoties ei; appropinquam⁹ littorib⁹:exurgere terra uidet̄:& fumū emittere. q Apire:ostendere:Salu.Caput apire solit⁹. r Seruatū ex ūdis. ac si dicer; de ꝑiculis in grauiora se puenisse discrimina. s Strophadū me lit. Phineus rex fuit archadię. hic suis liberis supduxit nouercā: cui⁹ instinctu eos cęcauit. Ob quā rem irati dii ei oculos sustulerūt:& adhibuerūt harpyas:q cum ei diu cibos abripēt:Iasonē cū argonautis ꝓp uelus aureū colchos petētē suscepit hospitio: cui etiā ductorē dedit. Hoc ergo bñficio illecti argonautę zethū. & Calaim filios Borec; & Orithye alatos iuuenes ad pellēdas harpyas miserūt:quas quū strictis gladiis ꝑseq̄retur:pulsę de Archadia ꝑuenerūt ad insulas:q appellabātur Plotę:& quū ulteri⁹ uellēt:cedere ab Iride admōiti: ut desisterēt a Iouis cāib⁹ suos couerterūt uolat⁹:quorū cōuersio.i.strophę nomē insulis dedit:qd apollini⁹ exeq̄t plenissime. Vt aūt canes Iouis dicant̄ i.hęc ratio est:qa ipse Euriędicū uide epulas dicitur abripe:qd est furiarū:ut. Et māib⁹ ꝓhibet cōtigere mēsas: Vñ & auari fingūtur furias pati:q abstinēt ptis: Itē ipsas furias esse paulo post idē testat̄ dicēs. Vobis furiarū ego maxima pādo. Furias aūt cāes dici & Luca.testat̄:ut Stygiasq; canes in luce supna Destituūt:& in sexto Virg. Visęq; cāes ululare p umbrā Aduētāre dea. Sāe apud iferos furię dicūtur & cāes:apud supos dirę & anes. Ipse in.xii.ośdit: In medio uero Harphyę dicūtur. Vñ duplex in his effigies inuenit: Has Virg. tres dicit:Aealo:Ocypite:& Cęleno. Apolloni⁹ duas:quē in.xii. Virg.seq̄t:ut. Sunt gemię pestes. t Ionio in ma. in magno mari Ionio. Et sciēdū ioniū sinū esse imēsū; ab ionia usq; ad siciliā:& hui⁹ ptes eē adriaticū:achaicū:epiroticū. Maria ei; uel a pūncis:uel ab isulis:uel a ciuitatib⁹ nomē accipiūt. Bñ ergo in magno quasi in quo & altera maria sūt: u Harpy.co.a.ergo & cęleno arpyar: x Nec sęu.ul.pe.& ira deū stygiis sese extulit undis:ut pene in Statio:& nō dicit has de iferis natas:s; peiores eē oib⁹ ide ꝑcreatis. y Prolu:sordis effusio. z Vn

Huc ubi delati[b] portus intrauimus: ecce
Læta[c] boū passim campis armenta uidemus
Caprigenūque[d] pecus nullo custode per[e] herbā:
Irruimus ferro: & diuos ipsūque[f] uocamus
In prædam: partēque[g] iouem: tūc littore curuo
Extruimusq; toros: dapibusq;[h] epulamur opimis
At subitæ horrifico lapsu[i] de mōtibus adsunt
Harpyæ: & magnis quatiūt clāgoribus[k] alas:
Diripiūtq; dapes: contactuq; omnia fœdant
Immūdo: tum[l] uox tetrū dira inter odorem.
Rursum[m] in secessu longo sub rupe cauata
Arboribus clausi circū: atq; horrētibus umbris
Instruimus mēsas: arisque[n] reponimus ignem.
Rursum ex[o] diuerso cœli cæcisq; latebris
Turba[p] sonans prædam[q] pedib⁹ circūuolat uncis
Polluit ore dapes: sociis tunc arma capessant
Edico: & dira bellum cum gente gerendum.
Haud secus ac iussi faciūt: tectosque[r] per herbas
Disponūt enses: & scuta latētia condunt.
Ergo ubi delapsæ sonitū per curua dedere
Littora: dat signū specula misenus[s] ab alta
Aere cauo: inuadūt socii: & noua[t] prælia tētant
Obscenas[u] pelagi[x] ferro fœdare uolucres.
Sed neq; uim[y] plumis ullam: nec uulnera tergo
Accipiunt: celeriq; fuga sub sydera lapsæ
Semesam prædam: & uestigia[z] fœda relinquūt.
Vna in præcelsa consedit rupe celæno
Infelix[a] uates: rupitque[b] hanc pectore uocem.
Bellum etiā pro cæde boum: strātisq; iuuencis
Laomedontiadæ[c] bellum ne inferre paratis.
Et patrio[f] harpyas insontes pellere regno.
Accipite[g] ergo animis atq; hæc mea figite dicta:
Quæ[h] phœbo pater oīpotēs: mihi phœb⁹ apolo
Prædixit. uobis furiarum[i] ego maxima pando.
Italiam cursu petitis: uentisque uocatis
Ibitis italiam: portusque intrare licebit.

ęq; ma. man⁹ ꝑ unguib⁹ posuit: hoc ē κεκυψονυχεω. a Fac. ueluti fac: nā abūdare dic armēta: aut te uera fac: quā eis iferebat nō iopia: s; auaritia. b Dela. q necessitatis ē: nā uolūtate aliquo nō dferimur: sed uēim⁹. c Lęta: piguia: nā i aialib⁹ i qb⁹ cognosci nō pōt sēsus: lętitia pigue corp⁹ ōndit: nō mēte: ut in hoīb⁹. d Capri. pe. satis noue & affectate dixit. e Per herbā. ordo ē nō p herbā: sed p cāpos in herbis uidem⁹ armēta. f Ipsūq; uo. ipsū .i. deorū regē: aut certe prędatorē: hoc est cui de prędа debe ē aliqd: nā romāi moris fuit: ut bella gesturi de pte prędę aliqd numib⁹ pollicerētur: adeo ut romę fuerit unū tēplū iouis prędatoris: nō q prędę pręest: sed q ei aliqd ex pręda debeat. g In ptē prędāq;: in ptē prędę. h Dapib. epu. dapes deorū sūt: epulę hoīu; bñ ergo utrūq; posuit: nā & sacrificiis: & cōuiuiis opā tribuit. Opimis: piguib⁹. i Lapsu: celeritate: ut supra. Harpyię ui gręca diphthōg⁹ ē: nā latina cē nō pōt: qa nec u q̄dē habem⁹. k Clan. al. dēst cū: ut sit alas quatiebāt cū clāgoribus: ut. Atq; ixionii uēto rota cōstitit orbis .i. cum uēto: aliter acyrologia ē: si clāgorē dixit alarū sonitū. l Tū: prętereа: & dēst erat. m Rursū: ad illđ solū ptinet. Instruim⁹ mēsas: nā añ in spelūcis nō fuerāt. Et sciēdū hāc pticulā insīdū sic poni ut iteratū aliqd significet: ut si dicas. Vēi ad te māe rursus uēio. insīdū sine iteratiōe: ut fui rursū: ueiā ēt. nō io dicis rursū qa etiā; prio uēisti: s; qa illic fuisti. n Arisq; re. ig. ecce qd dixit in ptē prędāq; iouē. Sane sciēdū iteratiōnē hāc fieri scd; ritū sacrorū: naz displicuisse pria ex ꝓdigiis idicat. Sūt āt hę aiales hostię: q̄ tātū imolātur alibi sanguinē tātū in aras fūdi significat: ut. Sāguis & sacri pateras. alibi pro corpis: ut. Extaq; salsos. Porriciā in fluct⁹. alibi integras uictias: ut. Et solida impōit taurorū uiscera flāmis o Ex di. cę. ex secreto mōtiū: subaudi loco p Tur. so. ipetū ōndit: nā de tribus loq̄ t: & alludit ad furias: de qb⁹ alibi. Vocat agmia sęua sororū. q Prę. ped. cir. unc. aut circū prędā uolat ūcis pedib⁹: aut ītra uolā āplecti t prędā. Vñ & iuolare dicius ītra uolā teuere. Vñ & pira q̄dā uolema dicūt. r Tectosq; p her. dis. disponūt & tectos faciūt: sic & scuta cōdēdo latere faciūt. s Misen⁹. bñ misenū dicit tubicinē. ipse ei; ē q dicitur fili⁹ fuisse Aeoli ut misenū colidē: q cōstat sonū oēm ex uēto creari t Noua: mira: ut Pollio & ipse facit noua carmina nā nouū bellū nō est: cuius extat exēplū. Hercules enim in mōte arcadię stiphalo uicit stiphalidas: ut Statius. Et crisonū stiphalū: aut noua iō: qa uulnerari nō poterāt. u Obscenas: obscenę sūt aues q̄ canēdo aduersa significāt: ut paulo post. Infelix uates. x Pela. ue. q dicūtur Pōti & Terrę filię: ūde isulas habitāt ptē terrę ptē maris tenētes. Alii dicūt eas neptuni filias: q fere ꝓdigiorū oīu; patrē: nec imerito: nā scdm Milesiū Thalētē oia ex hūore ꝓcreant. Vñ ē. Oceanūq; patrē rerū. Hinc fit ut quotiēscūq; desūt parētes: redeat in generalitatē: Sic & peregrinos neptuni filios dicis: quorū ignoram⁹ parētes. Alii aūt dicūt Harpyas filias Thaumātis & Electrę. y Vim plu. ul. naturale ei; ē ut eludat ictū plūarū leuitas. Vñ & addidit plūis: Nā q Donat⁹ dicit iō eas fuisse iuulnerabiles q de styge erāt natę: nō pbat. z Vestigia: pedū signa. a Infe. ua. nūcia ifelicitatis: ut Home. μαντι κακῶν. b Rūp. uo. cū indignatōe loq̄ t: ut. Quid me alta silētia cogis Rūpere: Et notādū ut supra dixim⁹ Rūpit uocē. c Laomedōtiadę: i. ꝑfidi: a rege natū op. ꝑbriū: q deos fefellit. f Patrio re. neptunio. g Acci. er. q nos bellis appetitis: ac si diceret ut futurā famē iā nūc timere possitis. h Quę phę. pa. om. tribuit auctoritatē: ne possit ad se dicta cōtēni. Simul no

thai Apollinē q̄ dicit a Ioue cognoscere. Phęb⁹ apollo purus & ipollut⁹. & est apollinis fixū antonomasīū: qđ aliī diīs nō pōt:nā sūt alia cōmūia:ut pater oīpotēs. i Furiarū ma. adeo ipsę sūt furię:ut & unū epitheton hēant: & cau sis cōferātn: nā ait de Tisiphone. Furiarū maxia iuxta Accubat: & māib⁹ ꝓhibet cōtigere mēsas: qđ etia hę faciūt: & inferētes troiāis famē: & prenūciātes. Italiā cursu petitis. ex his duę norūt fide dicēdis accōmodat. k Quā nos dira fames: ut Varro in scđo diuiarū dicit: oraculū hoc a Dodonęo ioue apud Epirū accepūt: q̄ mō dixisse fingit Harpyas: & tīcolorate tāgit historiā dicēdo. Quę phębo pater oīpotēs. l Nostreq; in. cę. ista mētitur: nā imitēs troianis fatalis ē fames. m Ambesas: ūdiq; esas: hoc est rotūdas. Maiores ei; has hēbāt in honore deorū: panicas scilic;. n Refugit: nō metu: nec ei; minatib⁹ cōgruit: sed ne possit placari. o Nec iam am. ar: subaudi usi sūt. nec enim pōt ēē ab inferiori zeugma: qđ plerūq; fit: ut p oia un⁹ sermo sufficiatur. Troiugēa interpres diuū: q̄ numia phębi. Qui tripodas clari lauros: q sidera sētis itelligis. Plerūq; aliud subaudiēt: ut hoc loco. Itē; Disce puer uirtutē ex me uerūq; laborē. Fortuna ex aliis: subaudi opta: naz fortuna nō discit: sed uotis precibusq; duplici ratione placātur numina. Aut uotis: aut precibus. Vñ est. Et Iunōis magnę primū prece numē adora. Itē Iunōi cane uota libēs. p Iubēt: uoluit: ut. Infādū regia iubes renouare dolorē. q Siue deę: q a diuināt. Obsceneq; nolucres: q a in his uētris cernebāt ꝓluuiē. Bñ aūt etiā si aues sunt dicit eas placādas: pp pessima oia. r Passis: solutis. Numina magna: Iouē: Mineruā: Mercuriū scđm Samothracas. s Meritos: cōgruos. i. expiatorios Vñ & seq̄t. Dii ꝓhibite minas. t Auertite casū. Bñ etiā si cōtingat casum credit ēē. nō ulnorē. u Seruate pio: pp facta ab eis sacrificia. x Vētusq; guber. uoca. honestius hac elocutiōe p pluralez numerū utimur: lic; possit ēt singularis ēē. y Nemorosa zacyn. insulas grecię cōmēorat. z Same q; cęphalenia ē ista: nā samos in asia ē. a Effugimus: trāsim⁹ celeriter. b Laertia regna: irrisoriē q̄ū premiserit scopulos: ut imania saxa Vestras eure domos. c Leucatę nimbo. cacu. mon. Leucas mōs ē altissim⁹ in ꝓmōtorio Epiri: iuxta Ambraciam ciuitatem: quā Augustus Nicopolin appellauit: uictis illic Antonio & Cleopatra. Ibi & templū actiaco Apollini cōstituit: & ludos actiacos. Vñ nūc Virg. in honorē Augusti: q̄ ipse facit: dat eius origini: Nā & ęneā dicit illuc ludos celebrasse: ut alibi iducit ęneā ꝓmittētē tēplū Apollini qđ fecisse cōstat Augustū: ut. Tū Phębo & Triuię solido de marmore tēplū cōstituā. d Et formidatus nau. aut pp aspitatē locorū: q a saxosa sunt. Aut ut quidā uolūt: q: moris erat aliquē ei de nautis imolari. e Hūc pe. occurrebat cur formidatū petistis: rñ itulit fessi. f Paruę urbi: ambracię. g Tel. po. potior & illa re dicim⁹: & illi⁹ rei: sed p septimū in usu est. p genitiuū figurate pōitur. Salu. Vt prius quā legatos uideret adherbalis potiret. Legim⁹ & accusatiuū casū: sed uti nō possum⁹. Teren. Patria potit cōmoda. h Lustramurq; ioui: aut lustramur. i. purgamur: ut Ioui sacrificem⁹. Aut certe lustramur Ioui. i. expiamur. Piaculū ei; cōmissū fuerat tauro in thracia imolato: ut supra diximus. Et lic; multa fuissent secuta sacrificia intelligebat adhuc iratū nō desinētib⁹ malis. Sciendū sane moris fuisse: ut piaculo cōmisso ludi celebrarētur: Naz quū iracūdia matris deū romāi laborarēt: & eam nec sacrificiis: nec ludis placare possent. Quidā senex statutis ludis circēsib⁹ saltauit: q̄ sola fuit eā placatiōis. Vñ & natū ꝓuerbiū est. Oia secūda saltat senex. i Actia littora: ut supra diximus pp Augustū dicit: q illic ludos statuit agonales. k Patrias. palęstras. palęstrę usus primū apud Athenieses repert⁹ ē. Troiāi āt preter Dardanū & Teucrū et ab Atheniēsib⁹ originē ducūt. Vñ & Mineruā colūt. Hinc ē in scđo Nec populi āntiqua sub regiōe tueri. Antiqua ab atheniēsib⁹ tradita. Iliacis ergo atheniēsib⁹: ūde Iliēses didicerūt

Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem
Quam[k] uos dira fames: nostræq;[l] iniuria cædis
Ambesas[m] subigat malis absumere mensas.
Dixit: & in siluas pennis ablata refugit[n].
At sociis subita gelidus formidine sanguis
Diriguit: cecidere animi: nec[o] iam āplius armis
Sed uotis precibusq; iubent[p] exposcere pacem:
Siue[q] deæ: seu sint diræ obscenæq; uolucres.
At pater anchises passis[r] de littore palmis
Numina magna uocat: meritosq;[s] indicit honores
Dii ꝓhibete minas: dii talē auertite[t] casum:
Et placidi seruate[u] pios: tum littore funem
Diripere. excussosq; iubet laxare rudentes.
Tendūt uela noti: fugimus spumātibus undis.
Quā cursum uētusque[x] gubernatorq; uocabat.
Iā medio appar; fluctu nemorosa[y] zacynthos:
Dulichiūq;: sameq;[z]: & neritos ardua saxis.
Effugimus[a] scopulos ithacæ laertia[b] regna:
Et terrā altricem sæui execramur ulyxis:
Mox & leucatæ[c] nimbosa cacumina montis:
Et[d] formidatus nautis apitur apollo.
Hunc[e] petimus fessi: & paruæ[f] succedimus urbi.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes.
Ergo insperata tandem tellure[g] potiti
Lustramurq;[h] ioui: uotisq; incendimus aras:
Actiaque[i] iliacis celebramus littora ludis.
Exercēt patrias[k] oleo labente palæstras
Nudati socii: iuuat euasisse tot urbes
Argolicas: mediosq; fugam[l] tenuisse per hostes.

l Fugā tenuisse: feliciter nauigasse: nam tenere est implere: ut. Ni teneāt cursus. i. impleāt. & pōt intelligi scđm alios sensū ob hoc eos lustratos. i. expiatos sacrificasse: & ludos celebrasse: quia hostiles terras ꝑ ipsa nauigatiōe trāsierāt. m Magnū sol circū. an. Antiqui tēpora de sideribus cōputabāt: & dixerūt primū lunarē annū triginta dierū. Vn̄ inuēit uita in aliquib⁹ nonigētorū annorū. s. lunariū. Postea solstitialis ānus reptus est: qui. xii. cōtinet menses. Mox maiore cura annū esse magnū uoluerūt oībus planetis in eundē recurrētibus locū. & hic fit ut supra diximus scđm Cice. Hortēsiū post ānos. xii. milia nonigētos qnquaginta quattuor solstitiales scilicz. Bene ergo nūc magnū addit: ne lunarē itelligeres. bene solis nomē ne: quia dixerat magnū: illū planetarū accipes. De quo uaria dicitur: & a Metone: & a Ptholemeo: & ab Eudoxo: & ab ipso Tul. Nā in libris de deorū natura tria milia ānorū dixit magnū tenere ānū. n Aere cauo clypeum: aeris caui: ut. Pulchra prole. o Abātis: penultia hēt accētū: & hūc Abātem intelligim⁹ occisū cū Androgeo. p Rem car. sig. rem uotū. i. uolūtatē: Et sciēdū carmen dici qcquid pedibus cōtinēt: nā & hic unū uersū carmē dixit: & in buco duos: ut. Supaddite carmen Daphnis ego in siluis hinc usq; ad sydera notus Formosi pecoris pecoris custos formosior ipse. q De danais uictorib⁹: irrisio est: ut. Victoresq; cadūt danai. r Arma: cōsecrauit subaudis. s Aerias arces. i. altas. t Phęacū: corcyrā insulā dicit sitā inter Epirū & Calabriā: ubi regnauit Alcinous. u Abscōdim⁹ nautic⁹ sermo. Sane mira usus est celeritate: ut ante abscōditā quā uisam insulā diceret. x Portuq; subim⁹ chaonio: ut. Subeūt muro. Nā si chaonios legeris: difficilis ē scāsio nō exclusos. y Buthroti urbē. i. buthrotū: ut. Fontē timaui. Hęc aūt ciuitas ē in Epiro: cui⁹ ps ē in chaonia: q̄ āte Molossia dicta est. z Incredibilis re. fa. icredibiliū rerū fama. & biñ ñ credidit: ūde postea infrogat: Pyrrhin cōnubia seruas? a Patrio marito: atqui Thebana fuit. S; aut ꝓuinciā ꝑ patria posuit: ut. Italiā quęro patriā. Itē Salust. Hispaniā sibi patriā esse. Aut certe scđm ius locut⁹ est: qa uxor uiri domiciliū sequit. Iūcta ergo Hectori facta troiana est: nā & cessisse de iure uerbū est. Cędi ei; hereditas dicit. b Cessisse marito. cōsuetudinis regię fuit: ut legitimā uxorē nō hñtes: aliquā licet captiua; tamē ꝓ legitima haberēt: adeo ut liberi ex ipsa nati succederēt. Pyrrhus hanc quasi legitimā hūit: & ex ea filiū Molossum suscepit: postea cū uellet Hermionem Menelai: & Helenę filiā Orestis iam despōsata; ducere uxorē. Orestis insidiis in tēplo Delphici Apollinis occisus est. Verū moriens pręcedit ut andromache: q̄ apud cū cōiugis locū tenuerat Heleno daret ꝑp supradictū bñficiū: quo eū a nauigatiōe ꝓhibuerat inde factū est: ut teneret regnū Priuigni: qui successerat patri: a quo Molossia dicta ē ps Epiri: quā Helen⁹ postea a fratre Chaone: quē in uenatu ꝑ ignorātiā dicit occidisse. Chaoniā uoiauit: q̄si ad solatiū fratris extīcti. c Progredior por. clas. & lit. lin. hysterou; ꝓteron in sensu: ante ei; linq̄ lit⁹: & sic a portu ꝓcedit. Notādū sane finitū ēe uersum pricipio: qđ raro apud latios ē: & apud gręcos uiciosissimū. d Solēnes: legitias āniuersarias. e Tristia dona: tale ē illud. Quē sp acerbū. Sēp honoratū sic dii uoluistis: hēbo. f In luco. Lucū ut supra diximus nūquā pōit sine religiōe: nā in ipsis hitāt manes ꝑiorū: qui lares uitales sūt. Vñ in sexto. Nulli certa domus: lucis habitamus opacis. h Falsi. simulati. i Manesq; uocabat: sacrificiis inani sepulturę cōciliabat manes hectoreos. & bñ in luco: ut diximus supra. k Ad tumulū. i. cenotaphion. l Viridi cespite: herboso. m Geminas: unam marito: alterā filio. Aut certe illud respicit: q: inferi pari gaudēt nūero. Et ecce duas tibi daphni: superi uero ipari nūero. De⁹ impare gaudet. n Mōstris: reb⁹ insp̄atis: o Diriguit ui. in me. dū me cernit obstupuit. p Calor os. re. i. extimuit: ut. Soluūtur frigore mēbra. q Vera ne te fa. ordo ē. O nate dea affers ne te mihi uera facies uer⁹ nūci⁹. Viuis ne: & scđm affectū

Interea magnū[m] sol circūuoluitur annum:
Et glacialis hyems aquilonibus asperat undas:
Aere[n] cauo clypeum magni gestamen abantis[o]
Postibus aduersis figo: & rem[p] carmine signo.
Aeneas hæc de danais[q] uictoribus arma[r].
Linquere tū portus iubeo: & cōsidere transtris.
Certatim socii feriunt mare: & æquora uerrunt.
Protinus aerias[s] phæacū[t] abscōdimus[u] arces.
Littoraq; epiri legimus: portuque[x] subimus
Chaonio: & celsā buthroti[y] ascēdimus urbem.
Hic[z] incredibilis rerū fama occupat aures.
Priamiden helenū graias regnare per urbes
Coniugio æacidæ pyrrhi ceptriq; potitum.
Et[a] patrio andromachen iterū cessisse[b] marito.
Obstupui: miroq; incēsum pectus amore.
Cōpellare uirum: & casus cognoscere tantos:
Progredior[c] portu classes: & littora linquens.
Solēnes[d] tum forte dapes & tristia[e] dona
Ante urbem in luco[f] falsi[h] simoentis ad undam
Libabat cinerī andromache: manesque[i] uocabat
Hectoreū ad tumulū[k]: uiridi[l] quē cespite inanē
Et geminas[m] cām lachrymis sacrauerat aras.
Vt me conspexit uenientē: & troia circum
Arma amens uidit magis exterrita monstris[n]
Diriguit[o] uisu in medio: calor[p] ossa reliquit.
Labitur: & longo uix tandem tēpore fatur.
Vera[q] ne te facies: uerus mihi nūtius affers
Nate dea: uiuis ne: aut si lux alma recessit:

liebrō interrogat: & bene suspicatur: nam & inferis sacrificat. & in luco: in quo habitant manes. r Hector ubi est: hoc ad eius pertinet gloriam: ut ab Hectore nunquam discessisse uideatur. Sentit autem hoc si umbre uidentur in sacris: cur non eorum magis quibus sacrificatur. s Furenti: inconsolabiliter & impatienter dolenti. t Hisco. hiscere est hiare: nec loqui posse. u Viuo equidem: ac si diceret: si uita est infeliciter uiuere. x Excipit: signate locutus est: quia deiecta dixerat. Excipiuntur enim que cadunt. y Digna: congrua & priori conueniens. z Hectoris andro. si andromache: sequentibus iunge. si andromachen superioribus. a Connubia ser. tenes: ut in sedo. Et nunc seruat honos sedem tuus ossaque nomen. b Demissa: humili. c O felix. Bene & uirginitatem laudat: & mortem: ut ostendat se inuitam Pyrrhi pertulisse connubium. d Priameia uirgo. Achilles diu circa muros troie bellum gerens: Polyxenam uisam adamauit: & conditione pacis in matrimonium postulauit: quam quum troiani fraude promisissent: Paris post Tymbrei Apollinis simulacrum latuit: & uenientem Achillem ad fedus missa uulnerauit sagitta. Tunc achilles moriens petiit ut euicta troia ad eius sepulchrum Polyxena imolaretur. quod Pyrrhus impleuit. Ante alias: non felicior: quia uirgo extincta est. e Hostilem ad tu. quia grande est mortis solatium premissus hostis interitus. f Nec uicto. he. tetigit captiua cubile: singula habent emphasim suam: nam parum erat dicere nisi & uictoris aderat fastum. g Tetigit: non ascendit: nec genialem lectum: sed cubile. h Fastus: superbiam. & est quarte declinationis: nam liber quidem hec computatione: secunde declinationis est. Vnde erorauit Luca. dicendo. Nec meus eudoxi uincetur fastibus annus. i Seruitio enixe tu. hoc est pertulimus: donec in seruitio posite emitteremur. & bene pluralis utitur nunc ro ad excusandum pudorem. k Ledeam her. Lede nepotem. l Lacedemoniosque hy. cum ingenti felle: ac si diceret infelices maritis semper: ut Paridi & Deiphobo. m Transmisit ha. Herili uoluntate: non lege coniugii. Vnde & habendam dixit. n Scelerum fu. matricidio scilicet. Agitatus: stimulatus. o Excipit. dolo interceperit. p Patrias aras. Alii Achilleas intelligunt: nam Pyrrhus ut in historia legimus: occiso patre in templo Apollinis Thymbrei reuersus ad patriam in numinis insultationem in templo eius. Delphico aras patri constituit: & illic ei cepit sacrificare. Alii patrias Apollineas uolunt: a patris Achaie ciuitate: in qua Apollo colitur. Nec debemus querere cur non Delphicas dixerit: quia epitheta in alieno negocio plerumque alia ponuntur: ut in quarto. Italiam magnam gerinum Apollo: Italiam lycie iussere capescere sortes: quum a Delo tantum eum constet accepisse responsa. q Cessit pars heleno: per Priuignum: ut diximus. r Pergamaque. pergama legendum: non ut plerique pergameam: qui per imperitiam contra metrum sentiunt. Decipiuntur autem dum utrumque deriuatiuum uolunt: quum sit pergama principale.

Hector ubi est: dixit: lachrymasque effudit: & omnem
Impleuit clamore locum. uix pauca furenti
Subiicio: & raris turbatus uocibus hisco.
Viuo equidem: & uitam extrema per omnia duco
Ne dubita: nam uera uides.
Heu quis te casus deiectam coniuge tanto
Excipit: aut quae digna satis fortuna reuisit:
Hectoris andromache pyrrhum connubia seruas
Deiecit uultum: & demissa uoce locuta est:
O felix una ante alias priameia uirgo.
Hostilem ad tumulum troiae sub moenibus altis
Iussa mori: quae sortitus non pertulit ullos:
Nec uictoris heri tetigit captiua cubile:
Nos patria incensa diuersa per aequora uectae:
Stirpis achilleae fastus iuuenemque superbum
Seruitio enixae tulimus: qui deinde secutus
Ledaeam hermionem lacedaemoniosque hymenaeos
Me famulo famulamque heleno transmisit habendam
Ast illum ereptae magno inflammatus amore
Coniugis: & scelerum furiis agitatus orestes
Excipit incautum: patriasque obtruncat ad aras
Morte neoptolemi regnorum reddita cessit
Pars heleno: qui chaonios cognomine campos
Chaoniamque omnem troiano a chaone dixit.
Pergamaque iliacamque iugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui cursum uenti: quae fata dedere:
Aut quis te ignarum nostris deus appulit oris:
Quid puer ascanius: superatne: & uescitur aura:
Quem tibi iam troia.
Ecquae tum puero est amissae cura parentis.

s Qui cursum uenti: cum admiratione dictum est: qui uenti. id est tam prosperi. t Que fata: tam nobis felicia. u Quid deus: qui prestitit nobis: ut te uidere possemus. Tale est & illud Aenee ad Didonem adulatorium Hinc me digressum uestris deus appulit horis. x Ignarum: aliud disponentem. y Superat: uiuit. Sane noue dictum: & caret exemplo: ut pauca in Virgilio. Alii dicunt superat: superstes est. Sed superstites presentem significat: ut Cicero in Murenianam. Suis utriusque superstitibus. id est presentibus. z Quem tibi iam troia: emistichium nec in sensu plenum. Sunt autem duo talia: ut hoc: & Concessere deum: quem quidam ita compleuit. Concessere deum profugis noua menia teucris. a Amisse cu. parsue parentis Creuse: accipis: occurrit: unde sciebat eam periisse. Et alii dicunt potuisse hoc uel ab Heleno diuinante cognoscere: uel Aenea requirente per troianam implebat clamore uias: sed utrumque uiribus caret: parentis ergo patriam accipiamus: ut Tullius. Si tibi patria que communis omnium parens est: & in sensus:

dolet ne pditam patriam? b Animosq; uiriles. supra dixerat puer: sed animos uiriles ait parétum cósideratióe. Vñ est in uotto de ipso. Ante annos animúq; gerés curáq; uirilé. c Et multú lachry. ordo est. Lachrymas multú fundit inter uerba singula: nã si lachrymas quid fundit. d Agnosco: aut cognoie agnosco: aut certe qa reparatã audierat troiã: ut. Hic incredibilis rerú fama occupat aures. e Scęęq; amplector limina portę. scęa porta dicta est non a pugnis ante se factis scęuis. i. malis: nã & antea sic dicta est: Nec ab itinere ingressus scęuo. i. sinistro: q ingressi non recto eunt itinere: sed sinistro. Sed a cadauere Laomedótis: hoc est scęnomate: quod in eius fuerat superlimine.

Ecquid in antiquã uirtuté animosque[b] uiriles
Et pater æneas: & auũculus excitat hector:
Talia fundebat lachrymãs: lõgosque ciebat
In cassum fletus: cũ sese a mœnibus heros
Priamides multis elenus comitãtibus affert.
Agnoscitq; suos: lætusq; ad lumina ducit.
Et multum[c] lachrymas uerba int singula fundit
Procedo: & paruã troiã: simulataq; magnis
Pergama & arentem xanti cognomine riuum
Agnosco[d]: scææque[e] amplector[f] limina portæ,
Necnon & teucri[g] socia simul urbe fruũtur.
Illos porticibus rex accipiebat[i] in amplis[h].
Aulai[k] in medio libabant pocula bacchi
Impositis auro dapibus paterasque tenebant.
Iãque dies alterq; dies processit: & auræ
Vela uocant: tumidoq; inflatur carbasus[l] austro.
His uatem aggredior dictis ac talia quæso.
Troiugena[m] iterpres[n] diuũ[o]. qui[p] numia phœbi,
Qui[q] tripodas clarii[r] lauros: qui[s] sydera sentis:
Et[t] uolũcrũ linguas: & præpetis[u] oĩa pennæ
Fare[x] age: nãq;[y] oẽm cursum mihi pspa dixit
Relligio. & cuncti[z] suaserunt numine diui
Italiam petere: & tras tentare repostas[a].
Sola nouum[b] dictuq; nefas harpya celæno
Prodigiũ canit: & tristis[c] denũciat iras:
Obscenaq;[d] famesque[e] prima pericula uito.
Quid ue sequẽs tãtos possim superare labores.
Hic helenus cæsis primuz de[f] more iuuencis

f Amplector: teneo: ut. Amplexęq; tenét postes: atq; oscula figũt. g Teucri: pro teucridę. h In amplis. quod est regię magnitudinis. i Accipiebat. pascebat. Teren. Accipit nemo melius neque plixius. k Aulai. pro aulę. Est aũt diçresis: de gręca ratione ueniens: quorũ diphthongus resoluta apud nos duas syllabas facit. l Carbasus. genus lini est: quod abusiue plerũq; pro uelo pónitur. Sane in singulari hęc carbasus dicimus. in numero plurali uero hęc carbasa. m Troiugena. ac si diceret generosę: ut alibi. Dardanidę magni genus alto a sanguie diuũ: n Interpres. uaticinator: qui deorũ mẽté mortalib? publicas. Sed q: ĩnpres nomé generale est: currit p spés. Na; ut ait Cice. Ois diuinádi ptia in duas ptes diuidit. Nã aut. furor est: ut in uaticinátib?. Aut ars: ut in aruspicib?: fulguratorib?: siue fulguritis augurib?. & oia ista ex se pédét: lic; ppriis finib? cótineát. Vñ Virg. Oia ei dat: quẽ uult pfectũ intellig: ut hoc loco Heleno. Item alibi Asilę in decimo. Cui pecudũ fibrę: celi cui sidera parét. Et ligue uolucrũ & presagi fulminis ignes. o Diuũ q nu. Pót & ĩnpres diuũ distingui. Sane per oia zeugma est: ab iferioribus sentis. p Qui nu. sen. q suspicis numé: & futura predicis. q Qui tri. tripodes mésę fuerũt in téplo Apollinis Delphici: qb? supposite phębades uaticinabátur. r Claris lau. Et hic q sétis subaudi. Clariũ opidũ est in finib? colophoniorũ: ũde Apollo Clari?. Sane quęrit utrũ clarii geminádũ sit i. Et est sciédũ aliter nó pcedere: nã cla breuis iuẽit: ut Stat. Nec clarias hac luce fores dydimęaq; q squã. Per lauros ãt oraculũ itelligim?. s Qui si. sen. q es pit? astrologię. t Et uo. lin. q es augur. u Et pręp. oia pen. aues ãt oscines sũt: aut pręp etes oscines orę futura predicũt: ab os & cano: pręp etes uolatu significant: sed prepetes aut supiora tenét: & prępetes uocãtur. aut iferiora: & dicũtur iferę. prępetes aũt ió: qa oés aues supiora petũt uolãtes. x Fare age. hortãtis est age. i. dic celeriter. & é ordo Troiugena fare age q pria picula uito. Quidue seqns tãtos possim supare labores. Cętera p parẽthesim dicta sũt. y Náq; oém cur. hypallage é: nã nó oém cursũ pspa dixit religio: sed ois religio dixit pspũ cursũ. z Cũcti diui. qęd audiuit: a diuersis ad Iouẽ recurrit: ut dixim? supra. Quę phębo pater oipotés: mihi phębus apollo predixit. Numé oraculũ significat. a Repostas. μεσοσ p repositas. i. lóge positas. b Nouũ. magnũ more suo. Prodigiũ canit: prodigiũ: móstrũ: portẽtũ modico fine discernũtur: s; cófuse plerũq; ponũtur. c Tristis iras: deorũ scilic; pp iniuriã suã. d Obscenáq; fa. aut q hoies ẽt ad obscena cópellit: ut. Male suada fames. aut certe q obscena auis prę̃dixerat. e Quę pri. pic. ui. Quidue seqns tãtos possi supare labores. Duo petit: queadmodũ aut piculi careat aut qb? cósiliis par esse laboribus possit. Tantos: quãtos Harpya prędixerat. f De more: scilic; sacrificãtũ. & aut de sacrificãtũ more requirit: utrũ tempus consulédi esset: nam & hoc uehementer queritur: ut in sexto. Tum uirgo poscere fata Tempus ait: aut certe q & melius est: de sacrificantum more ante nefas expiat ab Harpya prędictum: & sic uenit ad uaticinatiõnes. Vt autem hic expiatam famem intelligamus: sequens efficit locus: ut. Aderitque uocatus Apollo. quam constet: nisi in hoc intellexeris loco. Famis causa nusquã inuocatũ esse Apollinis numen. Dubitatióe; aũt in hoc loco.

g Exorat facit:nã orare est petere:exorare ipetrare:ergo impetrat pacẽ:aut ad inquirendũ rẽp?:aut ad mitigãdum fu- turis periculis. h Vittasque re.in rõne sacrorũ par ẽ & animę & corpis causa:nã plerũque q̃ nõ pñt circa aiam fieri fiunt circa corp?:ut soluere:uel ligare:quo possit aia:qđ p se non põt ex cognatiõe sentire:inde ẽ: Vnũ exuta pedem uinclis in ueste recincta:bñ ergo helen? cĩcta corporis soluit:ne qua pte animo religato ad numẽ accederet. i Su- spẽsum:i suspẽsus ipse numinis plen?:i suspensũ me sollicitũ & attentũ. l Deinde canit:post pacta solẽnia. m Nate dea:ordo ẽ nate dea pauca tibi expediam dictis: ꝓhibent:nã cętera parcę Scire helenũ farique uetat saturnia iuno.

Exorat[g] pacẽ diuum,uittasque[h] resoluit
Sacrati capitis:meque ad tua limina phoebe:
Ipse manu multo suspẽsum[i] numine ducit.
Atque hæc deinde[l] canit diuino ex ore sacerdos.
Nate[m] dea)nam te maioribus[n] ire per[o] altum
Auspiciis manifesta fides:sic fata deum rex
Sortitur[p]:uoluitq;[q] uices:hic uertitur ordo.)
Pauca[r] tibi e multis quo tutior hospita[s] lustres
Aequora:& ausonio possis considere portu:
Expediam dictis:prohibent nã cætera parcæ
Scire:helenũ fariq; uetat saturnia iuno.
Principio italiam quã tu iã rere propinquam:
Vicinosque ignare[t] paras inuadere portus:
Longa[u] procul longis uia[x] diuidit inuia terris.
Ante & trinaria lentandus[y] remus in unda:
Et salis ausonii lustrandum nauibus æquor:
Infernique[z] lacus:æææque insula circes:
Q uam[a] tuta possis urbem componere terra:
Signia[b] tibi dicã;tu condita mente teneto.
Cum tibi sollicito secreti[c] ad fluminis undam
Littoreis[d] ingens inuenta sub ilicibus sus
Triginta[e] capitum fœtus enixa iacebit
Alb solo recubans:albi circum ubera nati:
Is locus urbis erit:requies ea certa laborum.
Nec tu mensarũ morsus horresce futuros

iuno. Omnia inquit uates nouit: sed nõ pmitti ẽ dicere fatis ꝓhibẽtib?, & etiã ex his q̃ nouit mul ta illũ uetat dicere saturnia iuno. n Maiorib?: cęlestib? ꝓpter sideris cursũ:cuius fuit explanatõ p creusam. o Per altũ:p limitẽ fortunę superio- ris. p Sortitur:disponit:ordinat:& bñ allusit q̃si apollinis sacerdos:cui? ꝓpriẽ sunt sortes.i.respõ- sa diuina. q Voluitque uices:diffinitio fati secũ dũ Tulliũ: qui ait fatum ẽ cõnexio rerũ p ęterni- tatẽ se inuicẽ tenẽs q̃ suo ordine & lege uariantur ita tamẽ ut ipsa ueritas habeat ęternitatem. r Pauca tibi e multis:duo dicit se esse dicturũ: quẽ admodũ tute possit nauigare:& q̃bus signis ita- lię regna cognoscat. s Hospita equora: nil eni nobis hospitio uicinius cõstat : ꝓhibet nã cętera parcę scire hic distinguendũ:& ẽ sensus:cętera te scire nõ sinũt fata. Helenũ uero iuno ꝓhibet di- cere etiã ea q̃ audire poteras.& uacatque ut solet frequẽter. Male ãt sẽtiũt q distiguũt scire helenũ: quũ legerim? i Luca. Venit ętas ois i unã Cõge- riẽ:miserũq; prẽmũt tot sęcula pect?.itẽ alibi Nec tãtũ ꝓdere uati:quãtũ scire licet:& adeo repletus numinę oia nouit sacerdos ut refrenet ad cętera dicẽda:nã dicẽdo helenũ fariq; uetat saturnia iu- no:ostẽdit prẽmissũ ad eneã puenere:aliter suũ non interponeret nomẽ. prẽterea quõ uetat iuno dice re:si fata scire ꝓhibẽt. Null? enĩ uetat scire qđ ne scit:ergo cętera parcę scire te ꝓhibẽt:nõ aũt hele- nũ:ꝓhibẽt aũt scire mortẽ patris ad augendũ ino pinatũ dolorẽ:tẽpestatẽ ab Aeolo immissam:amorẽ Didonis:in quo & gaudiũ quidẽ ẽt:sed qđ ante ꝓuisum ẽ:uile creditur. Et si sciret ęneas se de afri ca exiturũ non facile Didonis consentierat amo- ribus. Nouimus aũt hęc iunonẽ facere: ut si pos set fieri regnum italię lybicas auerteret oras:ino pinatũ uero dolorem etiã Aeneas conq̃ritur:ut Nec uates helen? quũ multa horrẽda moneret. Hos mihi prędixit. t Ignar? casus ꝓ casu:dicit aũt ignarũ fati. u Longa ꝓcul nõ situ:quã pene uidit:sed necessitate fatali:& cursu na uigationis tardiore. x Via inuia ęnec.i.trinacria quę latine triquetra dicitur:quã multi trinacriam dicunt. y Len- tãdus:aut lete tibi nauigãdũ est:nã totã siciliã circũiuit:Aut lẽtand? tibi ẽ remus.i.flectẽd?:ut lentum nimẽ dicim? i.flexibile. z Infernique lacus lutrinum & auernum dicit inter quos est spelunca:per quam ad inferos descende- batur.unde eos dixit infernos Aeęque insula circes:qui nũc circeius mõs a Circe dicitur quondam:ut Varro dicit insula fuit nondũ siccatis paludibus que eam diuidebant a continenti Aeęę autẽ dicta ab aspirantiũ uoce propter celebratas illic corporũ mutationes:unde ẽ Inaccessos ubi solis filia lucos. Aeęę aũt tres sunt diphthongi nam geni tiuus est ab ęęa. a Quam tuta possis urbe cõponere terra:aut cũcta lustrabis:quã possis urbẽ tuta componere terra Tuta ꝓpter ãt thracię & cretę discrimina. b Signa tibi dicã:deest ergo. Et notãdũ quia ñ eo ordie quo pręmiserat dicit:ante eni dicit de ciuitate condẽda:secũdo de tuta nauigatione. c Secreti ad fluminis undam.i.thyberini. d Littoreis:littus dicitur q̃cquid iuxta aquã est:unde nũc ripam fluminis littus uocauit. Sus naturaliter lõga est : licet in genitiuo breuis sit:ut bos.pes.res.spes: De hac autem sue alii dicunt secundum Virgilium q̃ in italia inuenta sit. Alii q̃ secum eam more nauigantium troiani portauerint : & oraculo cognouerint ibi condendam esse ciuitatẽ ubi sus illa post fugam fuisset inuenta. Dicitur ergo in cãpaniã fugisse. Et inuẽta i laurolauinio:a qua ascanius post Albę nomẽ iposuit. e Trigita capitũ fętus enixa:ꝓdigiale ẽ hoc quo significatur trigita annis regnatur? ascani?.

Fata uiam[g] inuenient: aderitq[h] uocatus apollo.
Has[i] aūt terras italique hanc littoris oram
Proxima quæ nostris[k] perfūditur æquoris æstu
Effuge: cuncta malis habitātur mœnia graiis.
Hic[l] & naritii posuerūt mœnia locri:
Et salentinos[m] obsedit milite campos
Lyctius[n] idomeneus. hic illa ducis[o] meliboei
Parua piloctetæ[p] subnixa[q] petilia muro.
Qui ubi trāsmissæ steterint trās æquora classes:
Et positis aris iam uota in littore solues:
Pupureo[r] uelare comas adopertus amictu:
Nequa inter sanctos ignes in honore deorum
Hostilis[s] facies occurrat: & omnia turbet.
Hunc socii morem sacrorum: hūc ipse teneto:
Hac[t] casti maneant in religione nepotes.
Ast ubi digressum[u] siculæ te admouerit oræ
Ventus: & angusti[x] rarescent claustra pelori[y]
Leua[z] tibi tellus: & longo leua petātur
Aequora circuitu. dextrū fuge littus: & undas
Hæc[a] loca: ui quondam[b] & uasta cōuulsa ruina
Tantū æui lōginqua ualet mutare uetustas.
Dissiluisse[c] ferunt: cum protinus[d] utraque tellus
Vna foret[e]: uenit[f] in medio pontus: & undis

f Viam: rōem: & nō dicit quā: q: etiā ꝑfutura ē fames: ut Hęc erat illa fames: hęc nos supręma manebat. g Exitiis positura modū. h Aderitq; uocatus apollo: nūc uocatus: quia ut supra diximus: expiatoriū fecit sacrificiū. i Has autē terras: quasi ōndētis ē nec eni calabriā ab Epiro lōgo distat spacio. k Nostri equoris: epirotici: quo Calabrię littus alluitur. l Hic & naritii posuerunt męnia locri socii aiacis Oilei fuerunt. Epizephyrii: & Ozolei: sed post tēpestatē mōtis Caphareī Epizephyrii tenuerūt brutios: & hoc nūc dicit. Ozolei uero tenuerūt pentapolim ad Lybiā: ūde ē Lybicoue habitātes littore locros. Quin ēt de ozoleis legitur: q delati thiciam ulterius accesserint: & ciuitatē cōdiderint: q nūc ozalis dicitur. Naritii autē a loco dicti sūt ꝓuinciæ suę. Ozolei uero a putore plaudis uicinę. m Salētinos obsedit milite cāpos: salētinū ꝓmōtoriū italię ē: uā ut ait Salu. ois italia coacta i angustias sciditur i duo ꝓmōtoria: brutiū & salētinū. n Lyctius idomeneus a licto Cretę ciuitate: unde ꝓpter supradictā pulsus est cāe. o Ducis melibęi. p Philoctetę a melibea ciuitate: thessalię de qua fuit. Melibęi ergo ꝓ melibeensis. q Subnixa petilia muro: ciuitas. cita; muro modico: ut Criuēque madētem Subnixus ꝓ potitur. Petilia dicta uel ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι id est uolare: uā captato augurio cōdita ē: uel quod post relictū Iliū: quo ducebatur a gręcis ca; petiuit ciuitatē; petilia sane numeri singularis. ¶ Philoctetes aūt fuit pęantis filius: herculis comes quē hercules quū hoiem in ęta mōte deponeret; petiit ne alicui corporis sui reliquias indicaret: De qua re cū iurare cōpulit: eique ꝓ mūere sagittas dedit hydrę felle tinctas: postea troiano bello respōsum ē sagittis herculis opus esse ad troię expugnationē. Inuentus itaque Philoctetes: quū ab eo hercules quęreretur: & prio negare se scire ubi eēt: tādē mortuū eē cōfessus ē: inde quū acriter ad indicādū eius sepulchrū cogeretur pede locū percussit: quū nollet dicere: postea quū ipse duceretur ad bellū unius sagittę casu uulneratus ē pedē: quo percusserat tumulū; cuius isanabilis uulneris cum putorem gręci ferre non possent: diu quidem cū ꝓ oraculi necessitate sustinuerūt dictū tandem apud lēnum sublatis sagittis reliquerūt: hic postea quum horrore uulneris sui ad patriā redire noluisset: ꝑuam sibi petiliam in Calabrię ꝑtibus fecit. r Purpureo uelare comas adopertus amictu: subaudi cura: ut memēto: aut certę qd melius est: uelare impatiuus sit uō infinitiuus. s ¶ Hostilis facies occurrat & omnia turbet: sacrificii ordinē rūpat: quod ē piaculū. significat autē Diomedem, qui quū multis casibus affligeretur: palladiū quod apud ipsū erat troianis oraculo iussus ē reddere. quod quū uellet iplerę enea sacrificātem inuenit: qui ut supra diximus ne sacrificii ordinē rūperet palladium. Nautes accepit: unde nautiorū familia sacra Mineruę seruabat. Sane sciendū sacrificātes diis omnibus caput uelare consuetos ob hoc: ne se inter religionem uagis aliquid offerret obtutibus excepto titi Satur. ne numinis imitatio eē uideretur. t Hac casti: pii: ut Nulli fas casto sceleratū insistere limē. u Digressum a littore calabrie. x Angusti rarescēt claustra pelori: quia a cōtinēti. i. a colūna usque ad pharon tribus milibus distat. Rarescent aūt ideo: quia uenientibus de Ionio ad Calabriā ꝓpter curuaturā littorum clausę uidētur angustię: quę paulatim ꝓpinquātibus apiri uidētur. y ¶ Pelori: ꝓmontoriū Sicilię: scdm Salu. dictū a gubernatore Annibalis illic sepulto: qui fuerat occisus ꝑ ignorātiā regis: quū sē eius dolu crederet eē deceptum ueniens de Petilia: quāquā legamus etiā ante pelorū dictū. z Leua tibi tellus: uenientis ꝑsonam respexit. nā de Ionio nauigātes: si fretū petāt: dextrū teneāt littus necesse ē: sin alias sinistrū. Aequora circuitu: totam enim pene circūiturus est siciliam. a Hec loca ut etiā Salu. dicit italię cōiūctā siciliā cōstat fuisse sed mediū spaciū: aut per humilitatē obrutū ē: aut ꝓpter angustiā scissum. ut aūt tā curuū sit: facit natura molliores italię: in quā asperitas & altitudo sicilię eēt illidit. b Quondā: tria tenet tpa: sicut olim. c Dissiluisse ferūt: hinc apparet bn̄ dictū. Vnctos saluere ꝑ utres: nā ut dissilui: sic salui facit. Cic. i mil: ana: Quū hic rheda reiecta penula dissiluisset. & ei positio salio salis salui. itē i cōpositōe dissilio dissilis dissilui. d Cū ꝓtinus: cōtiue: & mō aduerbiū loci ē: alibi tpis: ut ꝓtinus aerias phęacū abscōdimus arces. e Forte ab ifinitiuo ē: s; mō preteritū significat tpa qđ rarū ē: sępius ei futurū significat. f Venit mo. i. medriū: ut It clamor cęlo

g Hesperiū siculo lat⁹ abscidit: & hypallage ē:nā minora a maiorib⁹ segregātur: sed cōtra dixit. A abscidit ,ppter me= tri cōpendiū ,p poeticū morē. h Interluit: interlabit̄ pont⁹.ſ. i Dextrū scylla lat⁹ leuū iplicata charybdis: de Ionio uenientibus: Scylla ei in Italia ē: Charibdis ī sicilia. Scylla porci & Cretheidos nymphę filia fuit: hāc amabat Glau cus: quē Circe diligebat: & quoniā ,pnior ī scyllā fuerat irata Circe fōtē in quo illa cōsueuerat corp⁹ abluere: infecit uenenis: in quē quū illa descēdisset pube ten⁹ i uarias mutata ē formas: horrēs itaque suā deformitatem se pręcipita uit i maria. Homę. hāc dicit imortale mōstrū fuisse. Salu. saxū eē dicit: similis formę celebratę ,pcul uisentibus: canes

Hesperium[g] siculo latus abscit; aruaq3 & urbes
Littore diductas angusto interluit[h] æstu.
Dextrū[i] scylla latus; leuū implicata charybdis[l]
Obsidet[m] atque imo barathri[n] ter gurgite uastos
Sorbet i abruptū fluctus; rursusq3 sub auras
Erigit alternos; & sydera uerberat unda.
At scyllam cæcis cohibet[o] spelunca latebris
Ora exertantem; & naues in saxa trahentem.
Prima[p] hominis facies: & pulchro pectore uirgo
Pube[q] tenus; postrema imani corpore pistrix[r]
Delphinū caudas utero cōmissa[s] luporum.
Præstat trinacrii metas lustrare pachynni
Cessantē[t]: longos & circūflectere cursus:
Quā semel informe uasto uidisse sub antro
Scyllam: & cæruleis canibus resonantia saxa:
Præterea[x] siqua est heleno prudentia uati:
Siqua fides animum: si ueris[y] implet apollo:
Vnum illud tibi nate dea præque oibus unum
Prædicā: & repetens iterūq3: iterūque monebo.
Iunonis[z] magnæ primū prece[a] numē adora:
Iunoni cane uota libens: domināque potentem
Supplicibus supera donis: sic deniq3 uictor[b]
Trinacria fines italos mittere relicta.
Huc ubi delatus cumœam[c] accesseris urbem
Diuinosque lacus: & auerna sonantia siluis
Insanam[f] uatē aspicies, quæ rupe sub[g] ima
Fata[h] canit: foliisq3 notas & nomina mandat.
Quæcūq3 ī foliis descripsit carmina uirgo:

uero & lupi ob hoc ex ea nati finguntur: quia ipsa loca plena sunt mōstris marinis: & saxorū asperi= tas illic imitat̄ latrat⁹ canū. Legim⁹ etiā Nūc ne= mora igēti uēto: nūc littora plāgūt: si ergo plāgūt dicim⁹: & latrāt nō icōgrue posuit. l Charybdis aūt fœmina fuit uoracissima. q̄ q: boues Herculis rapuit: a Ioue dicit̄ fulminata: & i maria pręcipita= ta. Vñ naturā pristinā seruat: nā sorbet uniuersa: & scđm Salu. circa tauromnitanū egerit littus. De hac Cice. i philippicis. aut charybdis q̄ si fuit aīal fuit unū. m Obsidet: ad trāseūtiū insidias. n Barathri: barathrū ē imēsę altitudinis nomē: unde seq̄t Sorbet i abruptū: qđ gręce βαραθρον dicit̄. o Cohibet spelūca. hypallage i sensu nā ip sa se tenet iter spelūcā scđm fabulā. p Pria noia tiu⁹ ē pluralis a neutro: & ē gręca figura τα πρῶτα. q Pube ten⁹: ten⁹ prępositio ablatiua qđē ē sed figurate ēt genitiuo cohęret: ut Crurū ten⁹ a mēto palearia pēdēt. Sane gaudet postpositiōe. r Pistrix: si nauē intelligas: hęc pistrix huius pi stris facit: si de belua dicas hęc pistrix hui⁹ pistri= cis facit s Cōmissa luporū: cōiūcta & cogamēta ta: ipsa.ſ.ex figurate locut⁹ ē: ut Oculos suffusa: ñ autē hęc elocutio postrema.i. τα ἔσχατα cōmissa erat utero luporū caudas delphinū.i. cōmissas ha bebat. t Cessātē: imorātē: qđ sequētia idicāt. u Longos & circūflectere cursus. x Pręterea hic oñditur cūcta scire helenū & ifensā Iunonē: sed ,phiberi dicere: ut supra dixim⁹. Heleno prudētiā i hoie eni prudētia ē: i uatib⁹ fides. y Veris iplet oraculū: ut Luca. Atque hoic; toto sibi credere iuf sit Pectore. z Iuuonis magnę.i. supnę: nā legi m⁹ i sexto Iunōi iferně dict⁹ sacer. a Prece nu mē adora: Iunoni cāe uota libēs: his ei iuno pręci pue delectat̄.i. hymnis & prece: b Victor ,ppo siti tui effector. c Cumęā accesseris urbē. Eubo= ea isula ē: de cui⁹ ciuitate Chalcide ,pfecti sūt ad nouas sedes q̄rēdas: & haud lōge a baiis: q loc⁹ a socio Vlyxis Baio illic sepulto nomen accepit i= uenerunt uacuum littus ubi uisa muliere grauida ciuitatem condiderunt: quę res fęcundam ostendebat fore rēpub. & eam cumas uocauerunt: siue ab ἐγκύων.i. pregnante: siue ἀπὸ τῶν κυμάτων.i. ab undis: κύματα enim di= cuntur. v autem latini in u sępius uertunt: ut byrrhia burrya. Cumęam autem urbem: sicut buthroti arcem: & fōtem timaui. d Diuinosque lacus: consecratos auernum & lucrinum. Auernus autem in plurali numero hęc auerna fa cit: ut tartarus tartara: unde ait auerna sonantia siluis: Sane hic lacus antea siluarum densitate sic ambiebatur: ut exhalans: inde per angustias quę sulphureę odor grauissimus superuolantes aues necaret. Vnde & auernus di= ctus quasi ἄορνος: quam rem Augustus Cęsar intelligens deiectis siluis ex pestilentibus amęna reddidit loca. f Insanam uatem: alii magnam dicunt: sed melius est deo plenam: & uaticinatricem intelligamus. g Sub imo rupe: ut Namque sub ingenti lustrat dum singula templo. & Exercet sub sole labor h Fata canit foliisque notas & nomina mandat: tribus modis futura prędicit: aut uoce scriptura: aut signis: id est quibusdā notis: ut in obelisco: Romę uidemus: Vel ut alii dicunt notis litterarum: ut per unam litteram significet aliquid.

In foliis aūt palmarū Sibyllā scribere solere Varro testatur. Carmina uirgo: quia ei⁹ rĕspōsa uersib⁹ scribebātur. uirgo uero Phemonoe dicta ē nā sibylla appellatiuū nomē ē: adeo ut Varro quot sibyllę fuerit scripserit. Sibylla aūt dicitur ois puella cui⁹ pect⁹ numē recipit nā eoli σιους dicunt deos βουλη autē est sententia: ergo σιβυλλα σιουβουλα dixerūt inde est. Magnā cui mētem aīmq; Deli⁹ inspirat uates. Sane sciendū oīa responsa sibyllę plus minusq; centū nō cōtineri sermonib⁹: unde Virg ait: Quo lati ducūt adit⁹ cētū: hostia centū. Vñ ruūt totidem uoces respōsa sibyllę: i Digerit: ordinat: disponit. k Seclusa: p inclusa: prępositio p prępositiōe. l Cardine uerso apta ianua: p periphrasim. m Turbauit ianua frondes: nō ianua: sed uent⁹ qui p iannā ingreditur. n Inconsulti inscii rerū ignari sine cōsilio & cōsult⁹ ē qui consulitur incōsult⁹. qui non accipit consiliū. o Vela uo. q̄uis sit pfusa nauigatio p Volens: q̄ uelle hēt: nā uolitura pter aspitatē noluit dicere. q Hęc sūt quę nostra liceat te uoce moueri: bñ cū pręscriptiōe ne falsidicus uel minus pit⁹ postea putaretur sacerdos. r Grauia: a finalitatis ratione pducit: sed satis aspere: naz in nullā desinit consolaantē: ut Oia uincit amor: & nos cedam⁹ amori: & At tibi thymbre caput euādrius abstulit ensis. s Elephanto p ebore posuit t Stipat: densat: unde stipatores dicuntur q in nauib⁹ aliquid cōponūt a stipa. u Dodonęos: epiroticos a ciuitate Epiri Dodona laudauit a regione ut uasa corinthia. x Lebetes: ollas ęreas gręce dixit. zeumas cui uulgare ē: nō latinū. a Hamis auroq;: hamis aureis p endyadim: hamis aūt catenis significat. b Conū insignis galeę cristasque comātes a pte totū: nā conus ē curuatura q in galea pminet: sup quā cristę sūt. c Sua dona parēti. i. anchisę: sua aūt cōgrua apta ętati. d Remigiū supplet: bñ uerbo militię usus ē: ut supplemētū diceret: nā multos in Creta pdiderat. e Velis aptare iubebat: subaudi socios a supiorib⁹ f Ferenti: flāti. g Anchisa uocatiu⁹ hic nō est latin⁹: nā breuis ē et a ut o Catilina: gręcus ē ergo de quo apud eos ualde quęritur quēadmodū exeat ab his noib⁹: q̄ in es mittūt noiatiuū: nā Tydides tydide facit: ut danaū fortissime gentis Tydide. Atrides quum sit simile atrida facit: ut Hora. Neq̄s hūasse uelit aiacē atrida uetas Cur: tale est ergo & āchisa. Sāe apd latios horū noīm cā manifesta ē: nā noiatiuū ipsū i a mittūt & recipiūt latinā declinatōē: ut atrides atrida facit: scythes scytha facit. h Dignate: digne hite: digne iudicate: nā mō ñ agētis hēt: s; paciētis imaginē unde ē i prio: Haud eq̄dē tali me dignor hōre. i Cura deū: amor: ut Veneris iustissia cura. k Bis p. ere. ru. pbauit curā deū. Et sciēdū rhetorica ēē argumēta q̄ a cōtrariis laucāt: qd ei supra āchises infęlicitati putauit: ut Satis una supq; uidim⁹ excidia. Et captę supaui⁹ urbi: hoc hic argumētū cōuertit i laudē: bis aūt ppē herculē q quōdā & gręcos: q mō expugnauere troianos. l Ecce tī: aut uacat tibi: ut i Tul. Qui mihi accubātes i cōuiuiis. Aut certe alti⁹ dictū ē tibi: ac si diceret: q italię hāc tātū uisur⁹ es ptēnō ēē cā quā fata ēnec pmittūt m Ausonię: italię a rege ausono n Arripe: inuade: illi ei ē sacrificatur⁹ Etiā αναλογον ñ ei pręmisit q̄q̄ uicia sit. o Quā pā. ap. lanrolanum: āt agrū significat: ad quē uētur⁹ ē. p Vade ait: bis hoc in Virgilio iteratiō: ut hoc loco: nam quum supra compellat dixerit: modo intulit ait. Item in quinto quum pręmiserit: Fidam sic fatur ad aurem: subiecit rursus & sese ostēdat in armis dic ait. q O fęlix nati pietate:

Digerit[i] in numerū, atque antro seclusa[k] relinqt:
Illa manēt in mota locis: neque ab ordine cedūt
Verū eadē uerso tenuis cū cardine[l] uent⁹
Impulit & teneras turbauit[m] ianua frondes:
Nūquā deinde cauo uolitātia prendere saxo
Nec reuocare situs: aut iūgere carmina curat:
Incōsulti[n] abeūt: sedēque odere sibyllæ
Hic tibi nequa moræ fuerint dispēdia tanti.
Quāuis icrepitent socii: & ui cursus i altum
Vela uocent: possisq; sin⁹ implere secūdos
Quin adeas uatem: præcibusq; oracula poscas:
Ipsa canat: uocēq; uolens[p]: atque ora resoluat.
Illa tibi italiæ populos uenturaque bella:
Et quo quēque mō fugiasque ferasque laborē
Expediet: cursusque dabit uenerata sacerdos:
Hæc[q] sunt: quæ nostra liceat te uoce moneri:
Vade age: & Ingētē factis fer ad æthera troiam:
Quæ postquā uates sic ore effatus amico ē:
Dona deinc auro: grauia[r] sectoque elephanto[s]
Imperat ad naues ferri: stipatque[t] carinis
Ingens argentū: dodoneosque[u] lebetes[x]
Loricā consertā hamis[a]: auroque trilicem.
Et conum[b] insignis galeæ: cristasque comantes:
Arma neoptolomei sunt. & sua dona parenti.
Addit equos additque duces.
Remigiū[d] supplet: socios: simul instruit armis:
Interea classem uelis[e] aptare iubebat
Anchises: fieret uento mora nequa ferenti[f]:
Quē phœbi interpres multo cōpellat honore.
Coniugio anchisa[g] ueneris dignate[h] superbo:
Cura[i] deum: bis[k] pergameis erepte ruinis:
Ecce[l] tibi ausoniæ[m] tellus hāc eripe[n] uelis.
Et tamen hanc pelago præter laborare necesse ē
Ausoniæ pars illa procul quam[o] pandit apollo.
Vade[p] ait o[q] fœlix nate pietate: quid ultra

lacriter ondit mortē futurā: nō eni ait fęlicē uitę lōginquitatē: uel aduentu ad italiā: sed tantū nati pietate: quasi q̄ po terit exequiarū mun⁹ iplere. r Prouehor: sermone. pgredior: ut sequētia ondūt. s Digressu mesta supremo: ultio postquā eorū desperabāt aspectū. t Picturatas: pricipiū sine uerbi origine. u Auri sub tegmine. i. filo qd̄ intra stamen currit: quod Persi. tramā dixit Mihi trama figure sic reliqua Ast illi tremat omēto popa uenter: nā male quidā subtegmē stamē accipiūt: quū stamē de auro esse nō possit: x Et phrygiam ascanio chalamydē: aut acu pictā: huius enī artis peritos phrygiones dicim⁹ scdm Plautū aut ob hoc addidit phrygiā: quasi per quā patrię memoria retineretur.

Prouehor: & fando surgentes demoror austros:
Nec min⁹ andromache digressu moesta supreō
Fert picturatas auri sub tegmine uestes:
Et phrygiā ascanio clamidē: nec cedit honori:
Textilibusque honerat donis: ac talia fatur:
Accipe & hæc, manuū tibi q̄ monuméta mearū
Sint puer: & lōgū andromaches testenf amorē:
Cōiugis hectoreæ cape dona extrema tuorum.
O mihi sola mei super astyanactis imago:
Sic oculos sic ille manus: sic ora ferebat.
Et nūc æquali tecum pubesceret æuo:
Hos ego digrediens lachrymis affabar obortis.
Viuite foelices: quibus ē fortuna peracta
Iam sua: nos alia ex aliis in fata uocamur.
Vobis parta quies: nullū maris æquor arādū ē:
Arua neque ausoniæ semp̄ cedentia retro
Quærenda: effigiem xanthi troiāque uidetis:
Quam uestræ fecere manus: melioribus opto
Auspiciis: & quæ fuerit minus obuia graiis:
Si quando thybrim uicinaque thybridis arua
Intraro: gentique meæ data mœnia cernam:
Cognatasque urbes olim: populosq; ppinquos
Epiro hesperia: quib⁹ idem dardan⁹ auctor:
Atque idem casus unā faciemus utranque
Troiā animis: maneat nostros ea cura nepotes:

y Nec cedit honori. i. dat tanta munera quāta merebatur Ascani⁹: hoc eni est honorari ī cedere. s. parē eē meritis accipientis. Scaur⁹ uero honore legit: & intelligit honore nō cedit Heleno: qui patri ei⁹ uel auo donauerat multa. z Textilibus sibi cōgruis: qd̄ eni magis cōueniebat donare mulierē. a Accipe & hęc aut itelligim⁹: aū aliqua fuisse data: aut certe scdm ius locutus est. Oia eni quę uel auus uel pater acceperant ad Ascaniū hereditatis noie deueniūt. b Monumenta memorię: monuméta uero a mentis admonitiōe sūt dicta. c Lōgū amorē: & de pręterito & de futuro: ut cognoscas quātū uel te amauerī: uel amatura sim. d Cōiugis hectorcę dictū est hoc habita ratione psonę: cui qua loq̄batur: ac si diceret: uxoris anūculi tui: e O mihi sola mei sup astyanactis imago: super. i. ualde: uehemēter expresse: hoc ē ualde mihi es imago astyanactis quo sermone etiā Home. i simili utit significatione. f Pubesceret ęuo. ut etiā in secūdo diximus ,p̄ecōnomia ē: ut uerisimile sit ascaniū in octauo potuisse iā bella tractare. g Viuite fęlices: uiuite bñ optātis ē mō: nō ut i bucolicis male dicētis: ut uiuite siluę. i. pite simile ē & ualete: ut Terē. Valeāt qui iter nos dissidiū uolūt. Sūt aūt hęc p cōtrariū iuēta maledicta: ut sit quasi salua ueneratio: Illd̄ queritur utrū uiuę an uiuas. i. utrū p impatiuū: an p optatiuū dicere debeam⁹: & cōstat dici meli⁹ p optatiuū: optari ei pēt nō ipari: uel aduersa: uel ,p̄spera. qd̄ aūt inuenim⁹ p impatiuū usurpatū est. h Fortuna pacta iā sua. i. dura ,p̄pria troianorū: ut Hac troiana tenus fuerit fortuna secuta. i Parta ,p̄ pata h Sp cedētia retro: ut Iā tādē italię fugiētis prēdim⁹ oras. l Quā uestrę fecere manus: quod est dulcius m Et quę fuerit minus obuia graiis: id est: quę nullum patiaf excidium. Alii legunt fuerint & uolūt esse male dictū in grę̄cos: ut Ad auspicia referas: quod nō ,p̄cedit: nec enī de hoc agebat. n Si quādo tybrī fluuiū ,p̄ quo regē ipsū posuit tybrim: qui in hūc cecidit fluuiū: & ei nomē dedit: nā ante albula dicebatur: ut ostēdit in septimo Virg. Alii uolunt non thybrim cecidisse: sed Tiberinū regem albanorum a quo thyberis dictus est. Vt aūt thybris dicatur ratio hęc ē. Quodā tēpore syracusani uictores ceperunt atheniensiū hostiū ingentē multitudinem: & eam cęsis montib⁹ fecerūt addere munuméta ciuitati. Tunc auctis muris etiā fossa intrinsecus facta est: q̄ flumine amisso repleta munitiorem redderet ciuitatē: hanc igitur fossam p hostium pęnā. & iniuriā factā thybrim uocauerūt απο την υβρεως. Postea ,p̄fecti siculi ad italiā cū tenuerūt partem ubi nūc Roma ē: unde ē Fines super usque sicanos & albulā fluuiū ad imaginem fossę syracusanę thybri uocauerunt quasi υβριν: ut effigiem xanthi troiamq; uidetis. Circa syracusas aūt esse fossam thybrim nomine Theocritus meminit. o Gentiq; meę: bene gē [illegible] suę dicit: nā sibi: scit eni ascanio regna deberi. Data męnia cernā. cognatasq; urbes olim eq̄ q; & p oia cernā subauditur: sesus āt talis ē: si potero ad italiā puenire & regna cōstituere. & uidere & urbes & populos tibi cognatos. nā ęne[as] & helen⁹ a dardano originē ducūt: ergo hoc dicit quoniā & ab uno origine dicim⁹ & e sdē casib⁹ subiacuim⁹. p Troiā utrāq;. i. & quā tu fecisti: & quā ego factur⁹ sū: iūgam⁹ & faciam⁹ unā: sed ait: hoc ē fędere & affectōe: quos [qu]ā uera eas natura iūgi n̄ sinit. Sāe quoniā occurrebat hūanę breuitas uitę: bñ subiūxit. Maneat nrōs ea cura nepotes: [d]istiguēdū āt populosq; ,p̄piquos epiro: & ex sequētib⁹ ondit quos Hesperia. i. quib⁹ populis auctor est. Dardanus hesperia hoc est εσ περοσεν nam grę̄ce dixit: & est de loco aduerbium Dardanus εσ περοσεν figura cum nonnunquam pulchra est si elocutio imperfecta sit: ut Cicero in Verrinis: Qui Verrem romulea non addidit tribu:

Prouehimur[q] pelago uicina ceraunia[r] iuxta.
Vnde iter italiam cursusq;[s] breuissimus undis.
Sol ruit interea: & montes umbrantur opaci.
Sternimur optatæ[t] gremio telluris ad undam
Sortiti[u] remos: passimq;[x] in littore[y] sicco
Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
Nec dum orbẽ medium nox horis[z] acta subibat:
Haud segnis strato surgit palinurus: & omnes
Explorat uentos: atque auribus[a] aera captat.
Sydera[b] cuncta notat tacito[c] labentia cælo.
Arcturũ[d] pluuiasq; hyadas geminosq; triones.
Armatũq;[e] auro circonspicit oriona.
Postquã cuncta uidet cælo[f] constare sereno.
Dat clarum[g] e puppi signũ: nos[h] castra mouem⁹.
Tẽtamusq;[i] uiam: & uelorũ pandimus[k] alas.
Iamq; rubescebat stellis aurora fugatis:
Cũ procul obscuros colles: hũilemq;[l] uidem⁹
Italiam: italiam prim⁹ conclamat achates:
Italiam[m] læto socii clamore salutant.
Tum pater anchises magnũ cratera corona[n]
Induit: impleuitq; mero: diuosque uocauit
Stans celsa in puppi:
Dii maris[o] & terræ tempestatũque[p] potentes
Ferte uiam uento facilem: & spirate[q] secundi.
Crebrescũt[r] optatæ auræ: portusque patescit
Iam propior: tẽplũque apparet ĩ arce mineruæ:
Vela lẽgunt socii: & proras ad littora torquent.
Portus ab eoo fluctu curuatus[t] in arcum
Obiectæ salsa spumant aspergine cautes.
Ipse[u] latet gemino dimittunt barchia muro
Turriti scopuli: refugitque[x] a littore templum.
Quattuor hic primũ[y] omen equos ĩ grãie uidi
Tondentes campum late candore[z] niuali.
Et pater anchises bellũ o terra[a] hospita portas.

q Prouehimur pelago. Buthroto derelicto. r Ceraunia: iuxta ceraunia sunt montes Epiri a crebris fulminib⁹ ꝓpter altitudinem uocati. Vñ expressius Hora. dixit acroceraunia ꝓpter altitudinẽ & fulminũ iactus. s Cursusque breuissimus: adeo: ut medio noctis spatio transfretauerit. t Optatę telluris: quę a nauigãtibus semp optatur. u Sortiti remos: ꝑ sortẽ diuisi ad officiũ remigandi: quis cẽt ꝑcta: quis pedẽ teneret. x Passim: prout quisque uoluit. y Littore sicco: ad discretionẽ illi⁹ q̃ aqua alluitur. z Horis acta per horas decurrens. a Aurib⁹ aera captat: naturale eni ẽ: ut a qua pte flatur⁹ ẽ uẽtus: ad eã auris admota frigidior fiat. b Sidera cuncta notat ideo cũcta: quia in ꝓnosticis legitur non sufficere unũ signũ: ad explorandã futurã serenitatem: notat aũt ut Tul. notat & designat oculis id est diligẽter intuetur. c Tacito cęlo: aut nocturno: per quod tacetur: aut ipse tacitus: aut certe ad hoĩes rettulit: nam licet ęternus sit axium sonus: non tamẽ auditur a nobis: d Arcturũ: stella ẽ post ursam ĩ bootę signo e Armatũque auro circũspicit oriona: sic Luca. Ensiferi nimiũ fulget latus orionis. Et sciendum nõ hęc cũ intueri: ut cernat signa: q̃ omnibus patent: sed explorare stellarũ rigorẽ: quo futura serenitas indicatur: ut in georgicis. Nã neque tũ stellis acies optusa uidetur: si aũt querebat quasi nõ orta: nequaquã ꝓcedit: quũ etiã septẽtriones dixerit: qui sẽper uidẽtur. f Cęlo constare sereno: suppetere: ut Iuuenalis. Quis feret uxorẽ cui constent omnia. g Clarũ signũ: faculã eleuauit: ut Flãmas quũ regia puppis Extulerat. h Castra mouemus: castra sũt ubi miles steterit: dicta autẽ castra quasi casta: uel ꝙ illic castraretur libido: nã nũquã intererãt mulier. i Tẽtam⁹ uiã .i. naues ꝓducimus. k Pãdimus alas: contos intendim⁹. l Humilẽque uidemus italiã: aut naturam puincię ostendit: ut Salu. Italia plana ac mollis. Aut rõ physicã exprimit: quia omne qd continetur alti⁹ est eo ꝙ cõtinet. Aut quia ꝓcul uiscẽtibus terra humilis semp uidetur: ut Luca. Et cubios cernit uanescere montes: m Italiã: tautologia usus ad expriměndũ affectum nauigãtiũ. n Corona induit: aut usque ad summum impleuit: aut re uera coronauit. o Dii maris: per quod nauigo. Terrę: ad quã iturus sum. p Tẽpestatum: uentorum aurarũ: tẽporum: serenitatis: ut unde hęc tã declara repente. Tẽpestas: nam multa significat. q Spirate: & ad uentũ ptinet: & ad fauorez: ut Aspirat primo fortuna labori. r Crebrescũt optatę aurę: magnũ anchise oñditur meritũ. s Patescit ꝓpinquãtib⁹: ut Et angusti rarescẽt claustra pelori. t Curuatur ĩ arcũ: .i. arc⁹ similitudinẽ: ut Excisũ cuboicę latus ingens rupis ĩ antrũ .i. ĩ antri similitudinẽ: sic de ponto: Salu. unde hic sũpsit colorẽ: speciẽ efficit scythici arcus. u Ipse latet: re uera ꝓcul intuẽtib⁹: unde ẽ portusq; patescit: nam sedm Donatũ late patet nõ stat uersus. x Refugitq; a littore templũ: ędificia uicina littorib⁹ lõge ĩtuẽti uidentur in mari: quę accedentibus quasi recedere & retro se agere putantur: uel quia situm est in colle: qui sensim crescit a littore: ideo dixit refugit. x Primũ aut quale nunquam uiderat ante: aut certe quia sequit̃ porcę albę omen. Alii uero tondẽtes primũ cãpum uolũt .i. prima pte cãpi. z Cãdore niuali: hoc ad uictorię omẽ pertinet simul notãdum Anchisem oẽm habere diuinã di pitiã: hinc ẽ illud. Diuiniq; ossa parẽtis. a Terra hospita: usurpatiue hospita dixit: q̃ ci in es execũt coia cẽ põt: nã fęmininũ ĩ a nõ mittũt. Luca. Hospes ĩ externis audiuit curia rectis: nec mirũ abusũ cẽ Virg. quũ & Plaut⁹ pampa

dixerit: ab eo q̄ est hic & hęc pauperius. Paupq; senatus. Itē paupq; domus: nec nota parētū Munera. b Bello armātur equi. ratiocinatio uaticinationis est. c Armēta. Armēta dicta sunt q̄si armis apta. nā equi insunt pręliis: boues armāt ex coriis. d Sed tamē. anacoluthon est: nā quanq̄ nō pręmisit. e Spes est pacis ait. latēter uincere posse troianos ostendit dicendo. Supra curru succedere sueti. f Palladis armisonę. Bene post belli omen armorū deam precāt quanq̄ hoc quoq; tēplū uisum ad omne ptineat. g Dederat q̄ maxia: ut. Pręq; oib⁹ unū prędico. h Rite: recte scđm ritū. Vn̄ sequit̄. Perfectis ordine uotis. i Iunoni argiuę. i. magnę: ut. Iunonis magnę. l Haud mora cōtinuo. unū de his uacat. m Graiugenūq; domos.

Bello[b] armātur equi: bellū hæc armēta[c] minant̄

Sed tamen[d] iidem olim curru succedere sueti

Quadrupedes: & frena iugo concordia ferre.

Spes[e] est pacis ait: tum numia sancta precamur

Palladis[f] armisonæ: quæ prima accepit ouantes:

Et capita ante aras phrygio uelamus amictu:

Præceptisq; heleni dederat[g] quæ maxima rite[h]

Iunoni[i] argiuæ iussos adolemus honores:

Haud[l] mora: continuo pfectis ordine uotis

Cornua uelatarū obuertimus antēnarum:

Graiugenūque[m] domos suspectaq; linqm⁹ arua

Hinc sinus herculei[n] si uera est fama tarenti

Cernitur: attollit[o] se diua[p] lacinia contra.

Caulonisque[q] arces: & naufragū[r] scyllaceum:

Tum pcul e fluctu trinacria cernitur ætna:

Et[s] gemitū ingētem pelagi: pulsataq; saxa

Audimus longe: fractasque[t] ad littora uoces.

Exultātq; uada. atq; æstu[u] miscētur harenæ:

Et pater anchises nimirū hæc illa charybdis.

Hos helenus scopulos: hæc saxa[x] horrēda canebat

Eripite[y] o socii: pariterq; insurgite remis

Haud minus ac iussi faciūt: primusq; rudentem

Contorsit leuas[z] proram palinurus ad undas

Leuam cuncta[a] cohors remis uentisq; petiuit.

Tollimur in cælum curuato gurgite: & iidem

Subducta ad[b] manes imos descēdimus unda

Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedere:

Ter spumā elisam[c] & rorantia[d] uidimus astra:

Interea fessos uentus[e] cum sole reliquit:

Ignarique[f] uiæ cycoplum allabimur oris:

Portus ab accessu uentorū imotus: & ingens

Ipse: sed horrificis iuxta tonat ætna ruinis.

sic ē dictū: quēadmodū troiugena. Et sciēdū sacrificiorū tantū cā bos tetigisse Calabriā: ubi dicitur accepisse palladiū a diomede: uel ab Vlyxe: nec immerito dubitat̄: ut eī; in secūdo lectū est ambo rapuerūt. n Herculei: si uera est fama tarēti: Lacones & Athenięses diu iter se bella tractarūt: & cū utraq; ps affligeret̄: lacones q̄bus iuuentus derat pręcepūt ut uirgines cū q̄buscūq; cōcuberēt: factūq; est ut post se data bella iuuētus incertis parētibus nata & patrię & sibi eēt opprobrio: nā parthe niarę dicebātur: accepto duce Phalāto octauo ab Hercule pfecti sunt: delatiq; ad breue oppidū Calabrię: qđ Tharas Neptuni filius fabricauerat: id auxerūt: & prisco noīe appellauerūt Tarentū. Hīc ergo nūc Herculei Tarētū si uera ē fama: q̄ Taras cōdiderat: & auxerat Phalētus. o Attollit se: q̄a ppiquātib⁹ aut recedere mōtes uidētur: aut surgere. p Diua lacinia cōtra. Iunonis lacinię tēplū scđū quosdā a rege cōditore dictū: scđm quosdā a latrone Laciniū q̄ illic Hercules occidit: & hoc loco expiato Iunonī tēplū cōstituit. q Caulonisque arces. Caulon mōs est Calabrię: ut Horati. Et amicus caulon fertilis baccho: in quo oppidū fuit: q̄ scđ; Higinū q̄ scripsit de situ urbiū italicarum olim nō est. r Naufragū scyllaceū: piculosū nauib⁹. Dictū; scyllaceū. uel a tractu: uel a piculi similitudine: nā inde scylla lōge est. s Et gemitū ingentē pellagi. Videt̄ delat⁹ primo ad fretū; post ad ętnā reuersus. t Fractasq; nimias: ut. Fractos sonitus imitata tubarū. u Aestu miscētur arenę: Describit loca Charibdi uicina: quā esse crędit ex piculi magnitudine. x Saxa horrenda canebat. rettulit se ad historiā: nā p scylla dicit horrēda saxa. y Eripite: de piculis: đest nos. z Leuas ūdas de Ionio uēiētib⁹: aliter non pcedit. a Cūcta cohors: q̄a sopius dixit. Nos castra mouem⁹. b Ad manes imos poetica hypbole. Scopuli clamorē: de historia ut supra diximus hoc traxit. Vnde enī; Illisę cōcauis saxis canū imitātur latrat⁹. c Elisam exclusam: ut. Elisos oculos & siccū sanguine guttur. d Rorātia astra: pro irrorata. i. quę irrorabantur: a qua significatiōe nō est apud latinos participium. Sane hypbole est. e Vētus cū sole. Ventorū pi eī mutationē necesse ē fieri: uel oriente die: uel occidēte. f Ignariq; uię cyclopū allabimur oris. ut seruatū ex undis strophadū me littora primū. Accipiūt similis enim ē sonus Cyclepū. clo hēt accētū: q̄a latina declinatio ē: in accusatiuo: q̄a grece posuit cyclopas: Cy hēt accētū sic cyclopes clo hēbit. Tonat ętna ruinis: cā hui⁹ incēdii scđm Virgi. ętnę est hęc: sūt terrę desudētes sulphur: ut pene tot⁹ tract⁹ cāpanię: ubi ē uesuuius & gaurus mōtes: q̄ indicat aquarū odor calētiū. Item nouimos ex aquę motu uentum creari: esse etiā cōcauas terras ętnam cōstat: & ab ea parte qua Eurus uel Africus flant habere spelūcas: & plenas sulphuris: & usque ad mare deductas. Hę spelūcę recipiētes in se fluctus uentū creant: qui agitatus ignem gignit ex sulphure. Vn̄ est quod uidet̄ incendiū. Hoc aūt uerum esse illa

o

cóprobat ratio: qa & aliis flãtibus uẽtis nihil ex se emittit. & pro modo flãtum euri: uel africi: interdũ fumũ: interdũ fauillas: nõnũq̃ nouit incẽdia: quod & hoc loco ostẽdit: nã affectũ indicãs supprimit causas. g Prorũpit ad ethera nubẽ: euomit. & est poetica descriptio. h Candẽte fauilla. i. scintilla. & est bona pphrasis: nam fauilla deserta igne scintilla. i Viscera mõtis. i. ptes. Sic aũt dixit uiscera: queadmodũ terrę ossa dicitur. k Eructãs. Ructo ructas tãtũ facit. Sic etiã Cice. Eructat sermõibus suis cędẽ bonorũ. Virg. Atq; oẽm cocyto eructat arenã. Hora. Vsurpauit: hic dum sublimis uersus ructat. l Liq̃factaq; saxa: putrida decocta in modũ calcis. m Fundo imo: ab imo: & reddit cãm latẽter. Inde ei; uẽtus ex aqua nat⁹ rũpit. n Fama est. Bene se fabulosãrẽ dicturus excusat: nã reuera nisi quę de gigãtib⁹ legim⁹ fabulosa acce perim⁹: ratio nõ pcedit. Nam quũ in phlegra loco thęssalię dicãtur pugnasse: queadmodũ in Sicilia est Encelad⁹. Othus in Creta: scd̃ Salu. Vñ Othii causa pi. Thypheus in cãpania: ut. Inarime iouis impiis imposita thypheo. Sed Varro dixit in diluuio aliquos cõfugisse in mõtes cũ utẽsilib⁹: q bello postea lacessiti ab his q de aliis uẽiebãt mõtib⁹ facile ex locis supiorib⁹ uicerũt. ũde fictũ est: ut dii supiores dicerentur. Inferiores uero terrigenę. Et quia de hũillimis ad sũma reptabãt: dicti sũt p pedib⁹ habuisse serpẽtes. o Semustũ: pro semiustũ. Et sciẽdũ sic poni quasi semianimis sit Enceladus. Vñ est. Motat latus. Sed simui põitur scd̃m fabulã causa quasi ex fulmine natũ sit illic incendiũ. p Caminis: fornacib⁹ gręce dixit. r Motat: frequẽter mouet. Nam si mutat legeris: das refectionẽ labori. Noctẽ illã: meli⁹ p accusatiuũ dixit. s Videmus: uel mẽte uel oculis. t Aethra sidera polus per ethrã sidereã. i. per splẽdorẽ etheris. Sane Home. Et ętherẽ & aerem cõis generis uult esse: q̃ de aere nos nõ possum⁹ dicere: de ęthere ęthra factũ est. Et scd̃m rationẽ istã põt & ęther & ęthra unũ esse: ut nunc sit pro ęthre sidereo. u Nox intẽpesta: media: hoc est nimiũ obscura: qa caret tẽpore, quod scd̃m Lucre. per se nullũ est: nisi ex actib⁹ intelligat̃. Mediũ autẽ noctis tẽpus actu caret: ergo intẽpesta inactuosa: quasi sine tẽpore: hoc est sine actu: per quem dignoscit̃ tempus. Vñ est. Tempestiue uenisti. id est ακαιρωσ: ergo intẽpesta dicit̃ quia caret tẽpore. x Aurora polo dimouerat umbras: hysteron pteron in sensu. ante ei; aurora est q̃ sit dies. y Noua forma uiri. Bene formam dixit: non hominem. z Dira illuuies: sordes tetra. a Consertũ tegmen spinis: illigatũ spinis. Hinc est in Teren. Video quẽdam sentum. b At cętera graius. habet enim unaquęque gens incessum & uocem ppriam. c Ad troiam missus. aut ex sequenti eius confessione hoc dicit: aut gręcum esse colligit ex trepidatiõe: ut Teren. Nescio quid peccati portat hęc purgatio. d Pręceps. sine respectu salutis: scilic; postquã Cyclopũ grauiora cogitat pericula. e Testor: quę obtestor. f Spira. uitale quo spiramus. & est sermo Cicero. quanq̃ ille spiritale dixerit in libris de deorum natura. g Quascũque. quo eat non cogitat eorum comparatione: quę fugit. h Hoc sat erit: uitasse Cyclopas. i E classibus. ex equitibus: modo ut est. Et ortine classes. k Petiisset. Causa metri addidit syllabam: ut nos abiisse rati: & uento petiisse mycenas. Tanta est ut non possit uel fortunę pręsentis qualitate molliri. l Spargitę. hoc est dilacerate: & noua breuitatę usus est.

Interdũq; atram prũpit[g] ad æthera nubem:
Turbine fũmãtem piceo & candente[h] fauilla:
Attollitq; globos flãmarũ: & sydera lambit.
Interdũ scopulos auulsaq; uiscera[i] montis
Erigit eructans[k]: liquefactaque[l] saxa sub auras
Cum gemitu glomerat fũdoque[m] exæstuat imo.
Fama[n] est enceladi semustũ[o] fulmine corpus
Vrgeri mole hac: ingentẽq; insuper ætnam
Impositã ruptis flãmam expirare caminis[p]:
Et fessum quotiens motat latus[r]: intremere oẽm
Murmure trinacriam: & cælum subtexere fumo
Noctem illam tecti in siluis ĩmania monstra
Perferimus: nec quæ sonitũ det causa uidemus[s].
Nam neq; erãt astrorũ ignes: nec lucidus æthra[t]
Siderea polus: obscuro sed nubila cælo:
Et lunam in nimbo nox[u] intẽpesta tenebat.
Postera iaque dies primo surgebat eoo
Humentẽq; aurora[x] polo dimouerat umbram:
Cum subito e siluis macie confecta suprema
Ignoti noua[y] forma uiri: miserãdaque cultu
Procedit: supplexq; manus ad littora tendit
Respicimus: dira[z] illuuies ĩmissaq; barba
Cõsertum[a] tegmen spinis: at[b] cætera graius:
Et quondam patriis ad[c] troiam missus in armis.
Isque ubi dardanios habitus & troia uidit
Arma pcul paulum aspectu conteritus hæsit:
Cõtinuitq; gradũ: mox sese ad littora præceps[d]:
Cum fletu præcibusq; tulit: per sidera testor[e]:
Per supos: atq; hoc cæli spirabile[f] lumen:
Tolite me teucri quascũque[g] abducite terras:
Hoc[h] sat erit. scio me danais e[i] classibus unum:
Et bello iliacos fateor petiisse[k] penates:
Pro quo si sceleris tanta est iniuria nostri:
Spargite[l] me in fluctus: uastoq; ĩmergite ponto:

m Hominũ manibus periisse iuuabit. oblique loquitur. Nam uult ostendere hominũ hanc non esse crudelitatem. n Genua amplexus. Phisici dicunt esse consecratas numinibus singulas corporis partes: ut aurem memoriç. Hinc est. Cynthius aurem uellit & admonuit. Frontem Genio. Vnde deum uenerantes tangimus frontem. dextram. Fidei. Vnde paulopost. o Atque animũ prçsenti pignore firmat genua misericordiç. Vnde hçc tangunt rogantes. Quis sit fari: per omia subaudi hortamur: hoc est cuius filius: sic etiam respõdet: nam iam se dixerat grçcum. Agitet fortuna: hortamur fateri: quç eum fortuna uexet: ut. Agitataq; numina troiç. Haud multa moratus nimiç benignitatis est non expectare plurimas preces: p Prçsenti pignore: manũ coniũctõe: qua firmãtur amicitiç: ut. Cur dextre iungere dextrã non datur. Et iungimus hospitio dextras ac tecta subimus.

Si pereo manibus hominu3[m] periisse iuuabit.
Dixerat: & genua[n] amplexus: genibusq; uolutãs
Hærebat: quis sit fari: quo sanguine cretus
Hortamur: quæ deinde agitet fortuna fateri.
Ipse pater dextrã anchises haud multa moratus
Dat iuueni: atque[o] animũ pñti[p] pignore firmat.
Ille hæc deposita tandem formidine fatur.
Sum[q] patria ex ithaca comes infelicis[r] ulyxi:
Nomine achemenides: troiã genitore adamasco
Paupere[s] mãsissetq; utinã fortuna pfectus.
Hic me dum trepidi crudelia lumina liquũt
Immemores socii uasto cyclopis in antro
Deseruere. domus saniе dapibusq; cruentis
Intus opaca ingens: ipse arduus: altaq; pulsat
Sidera: dii talem terris auertite pestem.
Nec uisu facilis: nec[t] dictu effabilis ulli
Visceribus[v] miserorũ: & sanguine[x] uescitur atro.
Vidi[y] egomet duo de numero cũ corpora nostro
Prensa manu magna medio resupinus[z] in antro
Frãgeret ad saxum: sanieq; experla[a] natarent
Limina: uidi atro cum mẽbra fluentia tabo
Manderet: & tepidi tremerent sub dẽtibus artus
Haud impune quidẽ. nec talia passus ulyxes[b]
Oblitus[c] ue sui est ithacus discrimine tanto
Nam simul expletus dapibus: uinoq3 sepultus[d]
Ceruicem inflexam posuit iacuitq; per antrum
Immẽsum[e] saniem eructans: & frusta cruento
Per somnũ cõmixta mero. nos magna precati
Numina sortitiq3 uices una undiq3 circum[f]
Fundimur: & telo[g] lumen terebramus acuto
Ingens quod torua solum[h] sub fronte latebat[i]
Argolici[k] clypei aut phœbææ[l] lampadis instar
Et tandem læti sociorũ ulciscimur umbras.
Sed[m] fugite o[n] miseri: fugite: atq3 ab littore funẽ
Rumpite.
Na3 qualis[o] quãtusq3 cauo polyphem9 in antro

q Sum patria ex ithaca. circũstãtias omnes exequit loci psonç tempori. r Infelicis. Quçrit fauorem uitupatiõe eius: quem scit odio esse troianis. s Paupere. Nam ut etiam de sinone diximus: apud maiores hçc fuerat causa militiç. & bene ueniali utitur statu per excusatioñe pauptatis. Immemores socii dum trepidi: festini: ut per timorem: non per contẽptum relictus fuisse uideatur. Et hĩc causas etiam subiũgit timoris Cyclopis descriptione. Crudelia li. ad speluncã Cyclopis Polyphemi. Nec uisu facilis cuius posset etiã aspectus inferre formidinem. t Nec dictu effabilis ulli sermõe non explicabilis: & mire exaggerauit post descriptiõe3 u Visceribus. Viscera pprie carnes sunt. x Sanguine at. hoc est saniе. y Vidi egomet duo. Homerus quattuor dicit: ergo aut dissentit ab eo ut etiam in temporib9: nam ante ad Siciliã Aeneas q̃ Vlyxes uenisse dicitur. Aut certe hoc dicit. Duo uidi: sed quot occiderit nescio. z Resupinus. magnitudo ostẽdit uirtutis. a Expersa. hçc fuit uera lectio. i. madefacta. Nam si aspsam dixeris. i. irroratam: tapinosis & hypbole iungatur. Tepidi melius tepidi: quasi adhuc uiui: q̃ trepidi. i. trementes: ne sit iteratio. b Vlyxes: a solo nomine emphasim fecit. Vñ est quod seqtur. c Oblitus ue sui est. Ithacus: Ithacẽ. d Sepultus. stratus iacuit. e Immẽsu3. etiã ad Polyphemi magnitudinẽ ptinet quasi in toto antro iacuerit. f Circũfũdimur secũdũ Home. qui dicit alios eum tenuisse alios cçcasse oculũ acuto fuste & obusto: Nam sed3 istum sensum multi terebramus accipiũt: alii tenebram9 legunt. g Telo autem acuto. potest & simpliciter accipi. h Solum sub fronte latebat. Multi Polyphemũ dicũt unum habuisse oculum: alii duo: alii tres: sed totum fabulosum est. Nam hic uir prudentissimus fuit: & ob hoc oculum in capite habuisse dicitur. i. iuxta cerebrum: qui prudentia plus uidebat. Verum Vlyxes cum prudentia superauit: & ob hoc eum fingitur obeçcasse. i Latebat dormientis scilic3. Nam male sentit Donatus dicens. Late patebat contra metrũ. Item dicit: Capillis tegebatur: aut latebat corporis comparatiõe: absolutus tamen est superior sensus. k Argolici clypei aut phebeç lampadis. in unum magnitudinis est: aliud splendoris. l Phçbçç autem deriuatio est. uel a luna: uel a sole. m Sed fugite. occurrebat si cçcus est: cur timetur: subiũgit non unũ esse: sed plures. n O miseri: aut blãdiẽtis pticulã: ut in Terẽ. O misera. Aut re uera miseri: q ad cyclopas sũt delati. o Qualis quãtusq3 unũ

Lanigeras claudit pecudes: atq; ubera pressat
Centū alii curua[p] hæc habitāt ad littora uulgo[q]
Infandi cyclopes: atq; altis montibus errant.
Tertia[r] iam lunæ se cornua lumine cōplent.
Cum uitā in siluis inter deserta ferarum
Lustra[s] domosq; traho: uastosq; ab rupe cyclopas
Prospicio: sonituq; pedum uoceq; tremisco.
Victū infelicē baccas[t] lapidosaque corna[u]
Dant rami & uulsis pascūt radicibus herbæ.
Oīa collustrās hanc primū ad littora classem
Conspexi uenientē huic me quæcūq; fuisset
Addixi[x]. satis est gentem effugisse nefandam.
Vos animā hanc potius quocūq; absumite læto
Vix ea fatus erat: summo cum monte uidemus
Ipsum inter pecudes uasta se mole mouentem
Pastorē polyphemū: & littora[u] nota petentem.
Mōstrū horrēdū informe ingēs cui lumē adēptū
Trunca manū pinus regit: & uestigia firmat.
Lanigeræ comitātur oues; ea sola uoluptas.
Solamēque[x] mali de collo phystula pendet.
Postquā[y] altos tetigit fluctus & ad æquora uēit:
Luminis effossi fluiduz[z] lauit inde cruore.
Dētibus infrēdēs gemitu[a]: graditurq; per æquor
Iam[b] mediū: necdū fluctus[c] latera ardua tinxit:
Nos pcul inde fugā trepidi[d] celerare recepto
Supplice sic[e] merito; tacitiq; incidere funem.
Verrimus & proni certātibus æquora remis.
Sensit: & ad[f] sonitum uocis uestigia[g] torsit.
Verū ubi nulla datur dextram[h] affectare potestas:
Nec[i] potis ionios fluctus æquare sequendo:
Clamorem imensum tollit quo pontus & omes
Intremuere undæ: penitusq; exterrita[k] tellus
Italiæ: curuisque[l] imugiit ætna cauernis.
At genus e siluis cyclopum & montibus altis
Excitum ruit[m] ad portus: & littora complent.
Cernimus astātes ne[n] quicq̄ lumine toruo
Aetneos[o] fratres cælo capita alta ferentes.
Conciliū horrēdum: quales cum uertice celso
Aeriæ quercus: aut coniferæ[p] cyparissi[q]

morū est: aliud corporis. p Curua hęc habitāt ad littora uulgo: ne tantū in mōtib[us] esse putaretur. q Vulgo: passim. r Tertia iam lunę: bene in desertis locis: & lunę ratione colligit tēpora. Se cōplet ideo q[uia] suū non habet lumē: sed a sole accipit. s Lustra: cubilia. Vnde etiā lupanaria lustra dicim[us]: ubi habitāt lupę. i. meretrices: dictę ab obscenitatis: & odoris similitudie. t Baccas: generale est id est fruct[us] arborū agrestiū. u Corna ipsa arbor cornus dicit: pomū uero cornū corna: ut teplu templa. x Addixi: signato uerbo exprimit desperatiōē; Vos aiam hanc potius: oblique loq[ui]t: ut supra. u Littora nota petentē: nota ante oculi amissionem Sic Sta. In nouo seq[ui]t tamē improbus hostē. Qua meminit. x Solamēq; mali: Hinc Quinti. Quia cęcitatis misere solatiū est habere rem uidētiū. y Postq̄ altos tetigit fluctus & ad ęquora uēit: hyperbaton in sensu: ut. Progressi subeūt luco fluuiūq; relinquūt. Aut hysteron pteron z Flui. ppt ομοιοτελευτον fluētē noluit dicere. Q[uo]d āt dicūt phisici de effosso oculo sanguinē nūquā fluxerit: uerū quippe est: sed supra nō effossum eius oculum: sed terebratū legim[us]. Inde aut de fluctibus: aut de spacio oculi. a Gemitu: cum gemitu. b Iam mediū: sic altū: ut mediū putares. Nā & in quarto sic dixit. Interea mediū ęneas iam classe tenebat quū adhuc męnia respiceret Carthaginis. c Fluctu: legit & fluctus d Trepidi fe[stinantes] naut. Ne trepidate meas teucri defendere naues. Itez. Accepit trepidos: ac nisum dicere iussit. e Sic merito: quia oia eius pbauerat dicta: ac si diceret: nō fallacem: ut Sinonē. f Ad sonitū uocis: remorū sonitū uocē dixit. Vox ei; est omne q[uo]d sonat. Sic alibi. Fractasq; ad littora uoces: Nam de hominib[us] nō dixit quia supra est. Tacitiq; icidere funē. g Vestigia torsit. Bene uno sermone ostēdit eum reuertentē iam audisse sonū remigii. h Dextra: af. dextrā intēdere: ut posset naue tenere. Teren. Ad dominā q affectāt uiā: i. intēdūt. Nam si dextra legeris: ut sit dextra cōtingere caret exēplo. i Nec potis. id est nec potis est. Potis aūt nomē est: & declina[tur] potis potis poti potē: potis a pote & nomē esse docet ratio comparatiōis: nam in suplatiuo potissim[us] facit: cui si detraxeris simus: inuenies nominis positionē: ut acerrimus acer: fortissimus fortis. Sic autem ut diximus declinari cōpositio ostēdit. Nam huius impotis compotis: impotē compotem facit: quod in simplici difficile inuenies: per cōpositionē; agnoscis facilius. k Exterrita tellus. poetica hyperbole. l Curuisq; cauer. Echo enim in concauis est locis. m Ruit: festināter uenit. n Ne quicquam lumine toruo: quia nocere non poterant. o Aetnęos fratres: aut similes: aut feritate germanos: Nam non sunt fratres Polyphemi: quem Neptuni filium Homerus dicit. Vnde eo cęcato Vlyxes pertulit tempestatem: qui ad eum uenit de relicta Calypso: cum qua decem annis fuerat. Vnde ut supra diximus Virgilii dictis dissentit tēporū ratio. p Coniferę. Conus dicit[ur] fructus cupressi: & ipsa κωνοειδης est. Nam a rotūditate in acumen leuatur. q Cyparissus aūt Thelephi filius fuit amatus ab Apolline. Vel ut alii dicūt a Siluano: qui quū ceruū quē in deliciis hēbat p[er] ignorātiā occidisset: sedon imiū numinū micordiā meruit: itaq; in arborē cupressū cōuersus

est: aptam & cōsecratā lachrymis & luctib⁹. r Silua alta iouis lucusue dianę: Iouis ꝑpter quercū: ꝑpter cupressum Dianę. Ipsa enim est etiā Proserpina: cui dicat cupressus: ꝑpter luctus morientiū. Alta autē ꝙ manet in celso uertice lucus. Quia ꝑpter religionē diu pmanet. s Ni teneāt cursus. Antiqui ni pro ne ponebāt. Qua particula plen⁹ est Plautus. Ni mala: ni stulta sis. Sensus ergo talis est. Timor cogebat ut quocūq; nauigarem⁹: & uētū sequeremur: nō iudiciū: sed occurrebat preceptū Heleni uitare Scyllā & Charybdim: quare placuit ne cursus teneāt: hoc est agātur: & impellātur inter utrāq; uiā modico mortis interstitio. i. Scyllę & Charybdis retro dare lintea. quod dum cogitam⁹ prospior nobis flare cepit boreas. t Missus adest fauore scilic; numinū: quem supra dijs Anchises optauerat dicēs Ferte uiā uento facilē. u Pātagię Hic fluuius facile quū plenus incideret: implebat sonitu pene totā Siciliā: ūde pantagias dictus est quasi ubiq; sonās. Hic postea quū cęteri quęrenti filiā obstrepet. tacere iussus est numinis uolūtate. x Megarosq; sinus. Megara oppidū est non lōge a syracusis. y Tapsūq; iacetem. Insula iuxta syracusas pene fluctibus par. z Talia mōstrabat: qa unde nosti occurrebat. a Relegēs: renauigās. Et errata: participiū sine uerbi origine. Non enim facit error. b Infelicis ulyxi: epitheton ad implendum uersum positū more gręco sine respectu negocii. c Cōtra plēmyriū undosum uerbū de uerbo expressit. hoc est enī; undosū; quod plemyriū. d Orthygiā hęc tantū orthygia dicit: Apollinis uero delos. e Fama est huc elidis amnē. Elis & Pisa ciuitates sunt Archadię: in qbus est fons ingēs: qui ex se duos alueos creat: alpheū: & arethusam. Vñ fit ut fingat coniugi in exitu quos origo non coniūxit: arethusam autē in Elide esse testatur Virg dicēs. Sic tibi quū fluctus subterlabere sicanos. Hęc sed, fabulas uenatrix fuit: quę quū se in alpheo post laborē ablueret: ab eo adamata est. & diu fugiēs miseratiōe deorū in fontē mutata ad Siciliā per secretos uenit meatus: quod etiam Virg. ostēdit. Et tādē positis uelox arethusa sagittis. Alpheū: qa gręce αλφειοσ facit: ut αινειασ ęneas μηδεια medea. f Iussi numina magna loci: uel ab Achęmenide: uel ab Heleno: uel Anchise: iussi ergo admoniti. g Stagnātis helori: fluuii. qui ad imitationē Nili supfūdit cāpis. h Pachynni ꝓmōtoriū austrū spectās. Vñ & pachynniū dictū ab aeris crassitudine: Nā παχυσ est pinguis & crassus. i Camerina ꝓcul: palus est iuxta oppidū cui quodā tēpore quū siccata pestiletiā creasset: cōsultus Apollo an eam penitus exhaurire deberēt: rńdit μηκινει καμερινα ακινητοσ γαρ αμεινων: quo cōtēpto exsiccauerūt paludē & sedata pestilentia per eam partē ingressus hostibus pęnas dederūt. Immanisq; gela. ciuitas a fluuio noiata. sicut & cāpi geloi. k Agragas: mons est muro cinctus: in cuius sūma parte oppidū est, Vñ & Cice. ait. Ad mare intra męnia a te oppidū expectabat. de Verre. Notādū sane hęc Virgiliū quātū ad sua tēpora spectabat dicere: non q̄tu; ad opis Aenea enim nauigāte nec fuerat camerina siccata: nec gela ad agrigētum cōditę: quod frequēter facit. Sed nūc ideo uitiosum est: quia ex ꝑsona narratur ęneę. m Magnanimū quondā generator equorū: scđ; Pyndarū quondā agrigentini equos ad agones gręcię mittebāt: qui inde uictores reuertebātur. Legim⁹ etiam illud: quū in Cappadocia greges equorū perissent: Delphici Apollinis respōso adduxerūt greges de agrigento: & reparauerūt meliores. n Palmosa selinis. ciuitas iuxta lilybęum: abūdans palmis & apio. o Drepani ciuitas est non longe a monte Erycino trans lilybeum: dicta uel ꝑpter curuaturam littoris: in quo sita est: uel ꝙ Saturnus post amputata uirilia Cęlo patri illuc falcem ꝓiecit: quę gręce drepanos dicitur: Quod uerisimile putatur ꝑpter uicinitatē Erycis cōsecrati Veneri quę dicitur nata ex Cęli cruore; & spuma maris. p Illętabilis; propter patris amissionem.

Constiterat silua^r alta iouis: lucus ue dianæ.
Præcipites metus acer agit quocūq; rudentes
Excutere: & uentis intēdere uela secundis.
Cōtra iussa monent heleni scyllā atq; charibdim
Inter utrāq; uiam læti discrimine paruo
Ni^s teneant cursus: certū est dare lintea retro.
Ecce autē boreas angusta a sede pelori
Missus^t adest: uiuo prætteruehor hostia saxo
Pantagiæ^u: megarosque^x sin⁹: thapsūque^y iacētē
Talia^z mōstrabat relegens^a errata retrorsum
Littora achæmenides comes infelicis^b ulyxi.
Sicanio prætenta sinu iacet insula contra^c
Plēmyrium undosum: nomen dixere priores
Orthygiam^d: alpheū^e fama est huc elidis amnē
Occultas egisse uias subter mare: qui nunc
Ore arethusa tuo siculis confunditur undis.
Numina magna loci iussi^f ueneramur: & inde
Exupero præpingue solū stagnātis^g helori.
Hinc altas cautes: ꝓiectaq; saxa pachynni
Radimus. & fatis nunq̄ concessa moueri
Apparet camerina^i ꝓcul: campiq; geloi:
Immanisq; gela fluuii cognomine dicta.
Arduus inde agragas^k ostentat maxima longe
Mœnia magnanimū^m quōdā generator equorū.
Teque datis linquo uentis palmosa^n selinis:
Et uada dura lego saxis lilybeia cæcis.
Hinc drepani^o me portus & illætabilis^p ora
Accipit: hinc pelagi tot tempestatibus actis
Heu genitorem omīs curæ casusq; leuamen

q Fessum desens: ut supra diximus secdm Virg. nam Cato ad Italiā eum uēisse docet. Vñ & in sexto illud amphibolon est: quo magis Italiam ecū lętere repta. r Nec uates helenus: quia dixerat: Prohibēt: nam cętera parcę Scirę helenū fariq; uetat saturnia iuno. s Nec dira celęno: quę uel irata debuit aduersa prędicere: & bona pietate mortē patris grauiorē dicit esse: q̄ famē. t Hic labor extremus: apud Drepanū. Deus appulit oris. Bene se cōmēdat Didoni: dicens se ad eam deorū uolūtate uenisse. u Fata diuū: quę dii hominibus tribuūt. x Renarrabat: re uacat: ut cōsieri possit. Sane in secūdi pricipio duo sunt uersus ex psona poetę: sicut hic tres: & similis est finis initio y Cōticuit tandem. & Cōticuere omēs. z Tandē: diuturnitate narratis expressit. Notandū sane: q̄a cōtrouersiarū more epilogos dedit sex istis priorib⁹ libris: quos enā bioticos uoluit: nam singulis res singulas dedit: ut primo omia: secūdo pathos: tertio erroes: quarto ethos. i. mores: q̄nto festiuitatē: sexto scientiam. Epilogos aūt sic uariauit: ut in primo esset miseratio Didonis: in scdo mors Creusę: i tertio Anchisę: in quarto Didonis: in q̄nto Palinuri: in sexto Marcelli cuius deflet interitū.

Amitto anchisen. hic me pater optime fessum[q]
Deseris heu tantis ne quicq̄ erepte periclis.
Nec uates[r] helenus cū multa horrēda moneret:
Hos mihi prædixit luctus: non dira[s] celæno:
Hic[t] labor extremus: longa℞ hæc meta uiar℞:
Hinc me digressum uestris deus appulit oris.
Sic pater æneas intentis omnibus unus
Fata[u] renarrabat[x] diuum: cursusq; docebat:
Conticuit[y] tandem[z]: factoque hic fine quieuit.

Descriptio. Quarti. Libri.

Ritur in quarto dido: flāmasq; fatetur.
At regina graui ueneris iam carpitur igne.
Consulitur soror anna: placet succūbere amori.
Fiunt sacra deis: onerantur numina donis:
Itur uenatum: ueneris clam fœdera iungunt.
Facti fama uolat: mōtis nunc numina diuum
Aeneas classemque fugæ sociosque parabat.
Sensit amans dido precibus conata morari
Postq̄ fata iubent: nec iam datur ulla facultas:
Conscendiq; pyram: dixitq; nouissima uerba:
Et uitam infelix multo cum sanguine fudit.

Publii Virgilii Maronis: Aeneidos Liber Quartus.

AT[a] regina graui iādudum[b] saucia[c] cura[d]
Vulnus alit uenis[e]: & cæco carpitur igni:
Multa[f] uiri uirtus animo: multusq; recursat[g]
Gentis honos: hærēnt infixi[h] pectore uultus

AT regina graui iādudū Apollonius argonautica scripsit: ubi inducit amantē Medeam. Inde totus hic liber trāslatus est de tertio Apollonii. Est aūt pene totus in affectione: lic; in fine pathos hēat: ubi abscessus ęnee gignit dolorē. Sane totus in cōsiliis & subtilitatibus est: nam pene cōmunicus stilus est: Nec mirum ubi de amore tractat. Iunctus quoq; supiorib⁹ est: quod artis esse uidet: ut frequēter diximus. Nam ex abrupto uitiosus est trāsitus: Lic; stulte quidā dicant hunc tertio non esse coniūctū. In illo enim nauigationē: picula: in hoc amores exeq̄t: non uidentes optimā coniūctionē: quū enim tertiū sic clauserit. Factoq; hic fine quieuit: subsecutus. At regina graui iādudū saucia cura. Item paulopost. Nec placidā mēbris dat cura quietē. Nam quū ęneam quieuisse dixerit: satis cōgrue subiūxit: ut summo amās careret. b Iādudū: aut nimiū: ut Teren. Iādudū te amat. Iādudū illi facile fit qđ doleat: Aut Iādudū a quo tēpore uidit ęneam. Legimus enim Obstupuit primo aspectu sidonia dido. c Saucia. Hic subiūgit. Vulnus alit: & bene alludit ad cupidinis tela: ut paulopost ad facula℞. Et cęco carpitur igni: nam sagittarū uulnus est facis incendiū. d Cura: amore: ab eo q̄ cor urat: ut ueneris iustissima cura. Item. Mea maxima cura. e Venis: quia per uenas amor currit: sicut uenenum inde dictū. Fallasq; ueneno. Item. Longūq; bibebat amorem. Cęco carpitur igni ait Virgilius: ut inuentas frāgat declamationes: ut hoc loco rem dixit siue declamatione. Vnde Ouidius. Quoque magis tegitur tātomagis ęstuat ignis. Cęco. id est igne ualidiore: Cuius hęc natura est ut compressus magis conualescat. f Multa uiri uirtus animo. Bene mediam se facit prębere Didonem inter regalem pudorē: & amoris impulsum. Simulat enim se uirtutem mirari: cuius pulchritudine mouebatur. Multa autem uirtus figurate dixit: nam ad numerū trāstulit: quod est quantitatis. g Recursat. Bene frequentatiuo usus est uerbo in frequenti amantis cogitatione. Gentis: non ęnee: ut sit uelut excusatio. S. dardani a nūinib⁹: aut ueneris. h Infixi pectore uult⁹: Verbaq; tale: & illud Illū abses absētē audit uidetq;. i Nec pla. mē. dat cu. qetē: aut pent⁹ qete caruit: ut placida epithetō q̄etis sit: aut hūit qdē q

nte: sed nõ placidã .i. turbatã sõnis: unde ipsa paulopost. Quę me suspẽsa insõnia terrẽt. k Postera phębea lustrabat lãpade terras: circũlocutio oriẽtis diei: secũdũ enim & tertiũ librũ ęneas p noctẽ in cõuiuiis Didonis narrauerat: licet ut supra diximus Virgi. ista quę p naturã necesse est fieri plerunque cõtẽnat. Lustrabat aut illustrabat: aut re uera lustrabat .i. purgabat: nã nox quodãmodo polluit mũdũ. l Humẽte: quia nox ois humida ẽ: ut Noctis lẽtus nõ deficit humor & nihil interest utrũ umbrã an noctẽ dicat. nox eni umbra terrę ẽ: ut supra inuoluẽs umbra magna terrãque poliique ẽ eni hysteron proteron in sensu Aurora enim pręcedit solẽ.

Verbaq3: nec placidã membris dat cura quietẽ
Postera phœbea lustrabat lampade terras:
Humentẽque aurora polo dimouerat umbram:
Cũ sic unanimẽ alloquit male sana sororem:
Anna soror quæ me suspensam insomnia terrẽt.
Quis nou9 hic nostris successit sedib9 hospes:
Quẽ sese ore ferrens; quã forti pectore & armis:
Credo equidẽ (nec uana fides) gen9 eẽ deorũ:
Degeneres animos timor arguit: heu qbus ille
Iactatus fatis: quæ bella exhausta canebat.
Si mihi non animo fixum immotũq3 sederet:
Ne cui me uinclo uellẽ sociare iugali:
Postquã primus amor deceptã morte fefellit:
Si nõ pertesum thalami thædæq3 fuisset:
Huic uni forsan potui succũbere culpæ.
Anna fatebor enim miseri post fata sichei
Coniugis: & sparsos fraterna cæde penates
Solus hic inflexit sensus: animumque labãtem
Impulit: agnosco ueteris uestigia flammæ:
Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat:
Vel pater oĩpotẽs adigat me fulmĩe ad umbras
Pallẽtes umbras herebi noctemq3 pfundam:
Ante pudor quã te uiolem aut tua iura resoluã:
Ille meos primus qui me sibi iunxit amores
Abstulit: ille habeat secum: seruetq3 sepulchro.
Sic effata: sinus lachrymis impleuit obortis.

m Cũ sic unanimẽ: de re pudenda locuturã parũ fuerat sororẽ dicere: nisi etiã unanimẽ: dicimus aũt inanius & inanis: sicut inermus & inermis. n Male sana: nõ plene sana. amore uiciata. Male eni plerũque nõ: plerũque minus significat: sicut ue ut uecors uesanus: quãquã male & pniciose significat: ut Lusca. Sic male deseruit. o Insomnia te. & terret & terrẽt legitur: sed si terret legerem9 insomnia erit uigilia. hoc enim maiores igitur uigilias: & ea q̃ in sõniis uidem9 interesse uoluerũt: ut insomnia generis fę. & neu singularis uigiliã significaret Insomnia uero generis neutri pluralis: ea quę p somniũ uidem9: ut Sed falsa ad cęlũ mittũt insomnia manes. Sciendũ igitur quia si terret dixerim9 antiqua erit elocutio. Insomnia eni licet Pacuui9 & Ennius frequẽter dixerit: Pli. tamẽ exclusit: & de usu remouit. sed ambiguitatẽ lectõnis hęc res facit: quod nõ ex apto uigilasse se dixit: sed habuisse quietẽ implacidã .i. sõnis iterruptã: ut itelligamus eam in somnis territam: & pter terrorẽ sõniorum uigilias quoque ppessam. p Nou9: magnus: ut Pollio: & ipse facit noua carmina. q Successit sedibus: ut Succedoque oeri: & succedũt tecto. r Quẽ sese ore fe. ut obstupuit prio aspectu sidonia Dido: Iiẽ nãque ipsa decorã cęsariẽ nato genitrix lumenque iuuẽtę. Forti pectore & armis: ut etiã alibi Ilioneo audierat dicente: quo iustior alter nec bello maior & armis: sane subaudi ẽ: & bene uirtutis cõmemoratione excusat supradictã pulchritudinis laudem. s Credo equidem genus eẽ deorum. Nec enim uana fides est: id est falsa. Nã degeneres animos arguit timor. i. improbat impugnat. u Heu per quod amoris impulsus ostẽditur. x Iactat9 fatis: casib9: ut Quis te nate dea p tanta picula casus? y Bella exhausta canebat: finita terminata: q̃ nimię uirtutis ẽ. nã inchoare bella quorũlibet ẽ: uincere uel finire paucorũ. z Fixũ in se. cogi sese optat q̃ sic negat. a Sederet: placeret: ut & sedet hoc aio. b Vinclo iugali syncopa ẽ p uinculo. Iugali aũt pter iugũ: qd iponebat matrimonia cõiugẽdis: unde etiã iuno iugalis dicit. c Prim9 amor .i. marit9. d Decepta morte fefellit: figurate dixit: morte sua decepit me: & fefellit. e Pertesũ thalami thędęque fuisset: ptesus pticipiũ est sine uerbi origine: & regit genitiuũ ut hoc loco: nã genitiu9 singularis ẽ & accusatiuũ: ut ptesus igna ura suã. f Huic uni forsã potui succũbere culpę: singulã pnũciãda sũt. ingẽti ei dicta sũt libra & moderatõe: qb9 cõfessiõi desiderii sui quãdã inicit refreuatione. g Culpę: ppt antiquũ ritũ: quo repellebãtur a sacerdotio nuptę. h Fatebor eni: bñ uno sermone & culpã expressit & necessitatem Fateri eni & coactoũ ẽ & culpabiliũ. i Miseri post fata sichei: aut muliebriter dixit miseri: aut mortui sc̃dm Cicerõ qui i tusculanis miseros mortuos uocat: aut certe ob hoc miseri: cui9 iã obliuiscẽ au fic occisi. k Sparsos fraterna cęde penates: si Didonis dispsos p fugã intelligim9, si fratris pollutos cruore. l Inflexit: quia supra ait: Fixũ imotũque sederet. Inflexit a rigido pposito deuiauit. m Labãtẽ ipulit: ipulit & labare fecit. nõ eni lababat: q añ immobilis fuerat. cauẽdũ sane ne labẽre cõtra metrũ legam9: nã la longa ẽ: ut Labere nympha polo. n Veteris. u f. bñ inhonestã rẽ sub honesta spẽcie cõfitet: dicẽs se agnoscere maritalis cõiugii ardorẽ. o Sed m. uel tel. o. pri. ima de. callide ac si d posse se coniugi ęnceę: si mors secuta non fuerit. p Pallẽtes umbras herebo i herebo alii herebi legunt q Aut tua iura resoluam: propter uinculum iugale. r Abstulit amores: cum illo consumpta sunt desideria & uoluptates. s Sinum lachrymis impleuit obortis: Sinus dicimus orbes oculorum: id est: palpebras quę a palpitatione

dictę sunt: nā semp mouentur. Impleuit aūt ideo quia lachrymę plerūque se intra oculos tenēt: & bene pręmisit excusationē iis lachrymis prioris cōmemoratione mariti. t Anna refert. suasoria est oī parte plena: nā & purgat obiecta: & ośidit utilitatē: & a timore psuadet. u O luce magis dilecta: id est dilectior: nā antiqui frequenter p cōparatiuo iungebāt particulā magis: tale & illud ē: Nate mihi uita quondā dum uita manebat Care magis. x Sola ne: sola ne męrens in omni carpens iuuētā? y Nec dulcis natos: ppter liberos quę fuit causa secūdi matrimonii: ut Iuue. Sed placet ursidio lex iulia: tollere dulcē Cogitat hęredem. alii male iūgūt natos ueneris Cupidinē & Aeneā z Veneris ne pręmia: uoluptates. Home. τα τε δωρα αφροδιτης. a Id cinerem aut manes credis curare sepultos. ppter illud: quia marito iurauerat: ut Nō seruata fides cineri pmissa sicheo. bene extenuat dicēdo nō animā: sed cinerē & manes sepultos. Dicit aūt scđm epicureos: qui aiam cū corpore dicunt pire. b Esto aduerbium cōcedētis: & ē gręcum. c Flexere mariti: non qui erāt sed qui eē cupiebāt. Alii ītelligūt ęgram mariti: ut sit genitiuus singularis. i. tristem ppter maritum. d Non ante tyro: aut in tyro ac si diceret tyri: aut certe τυροθεν. i. de tyro: ut dardan⁹ hesperia. e Despectus iarbas: rex libyę qui Didonē re uera uoluit ducere: & ut habet historia: quū hoc negaret carthagini intulit bellū: cui⁹ timore cū cogeretur a ciuib⁹ petiit ut ante placaret manes mariti: ex ędificata pyra se in ignē pręcipitauit: ob quā rē Dido. i. uirago appellata ē: nā Elissa pprie dicta ē. f Ductoresq; alii: ergo iarbas ductor. g Quos aphrica terra: deriuationes frequēter sūt maiores principalitate: interdū pares inueniūtur: raro minores: unde supra lacęna notandū diximus. h Triūphis diues. i. bellicosa. i Placito ne etiā pugnabis amori: ac si diceret cōtēpsisti eos qui displicebāt: nūq d etiā placito amori pugnabis. & ē gręcā pugno tibi: nam nos pugno tecū dicim⁹. k Hinc getulę urbes: ad terrore urbes dixit: nā mapalibus habitant. l Infreni: aut feri. aut qui equo sine freno utuntur. m Inhospita: barbara: aspera. n Deserta siti regio. inhabitabilis. Dicit aūt xerolibyen: quę est inter tripolin & pentapolin. & bene terret dicēs iuxta eē aut bellicosas gētes: aut deserta loca: unde non superatur auxilium. o Lateque furentes bracęi: hi longi sūt a carthagine: unde addidit: Late furētes: hi scđm Titianū in corographia Phęnicē nauali: quondam certamine superauere: Barce autem ciuitas est pentapoleos quę hodie ptolemais dicitur: nam Cyrenę Cyrene & barce reginę fuerūt: quę singulis dederūt ciuitatib⁹ nomina. p Germaniq; minas: ppter aurum: quod ei ut in primo diximus tulerat. q Diis equidem auspicibus hoc dicit: dii qui auspices sunt matrimonii: ęneam huc uenire fecerunt. Nuptię enim captatis fiebant auguriis: ut Contentique auspice Bruto r Iunone secunda quę pręest coniugiis. s Tenuisse perfecisse implesse. t Coniugio tali. i. uiri fortis quod ideo dicit: quia scit a Didone dictum. u Veniam: aut beneficium: aut re uera ueniam periurii. s. ut Non cineri seruata fides promissa sicheo. x Sacrisque litatis. diis litatis debuit dicere. non enim sacra: sed deos sacris litamus. i. placamus: ergo noue dixit. y Indulge: da operam: ut indulgent uino & uertunt crateras ahenos. z Aquosus orion: corruptt ratione supradicta. a Non tractabile: asperum intractabile. b' Incensum inflammauit: ut Horatius. Oleū adde camino. c Soluitque pudorem: ppter uincula castitatis. d Delubra: delubrum dictum ut supra ppter lacum: in quo manus abluūtur uel ppter tectum coniunctum: aut certe ligneū simulacrum delubrum dicimus a libro: hoc est raso ligno factū: qđ gręce ξοανὸν dicit. e Pacē q; beniuolētiā. Per aras exqrūt. i. sacrificādo explorāt: an dii uelit huic rei cōsentire. dicēdo āt p aras aruspicalē artē ośidit: unde ē: Et spirātia cōsulit exta. f Mactāt uerbū sacrorū p euphemismū dictū: ut adolere: nā mactare est pprie magis augere. g Letas bidētes: nō uacat lectas. Mos enim fuerat: ut ad sacrificia eligerentur oues: quibus nil deesset: ut in sexto: Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos.

Anna[t] refert o[u] luce magis dilecta sorori:
Sola[x] ne perpetua mœrens carpere iuuenta?
Nec[y] dulces natos: ueneris[z] nec premia noris.
Id[a] cinerem; aut manes credis curare sepultos.
Esto[b] ægrām nulli quondā flexere[c] mariti.
Non lybiæ: non[d] ante tyro despect⁹[e] iarbas:
Ductoresq;[f] alii: quos[g] aphrica terra triūphis[h]
Diues alit: placito[i] ne etiam pugnabis amori.
Non uenit in mentem quorū consideris aruis:
Hinc[k] gætulæ urbes genus insupabile bello:
Et numidæ infreni[l] cingunt: & inhospita[m] syrtis:
Hic deserta[n] siti regio: lateq;[o] furentes
Bracæi: quid bella tyro surgētia dicam
Germaniq;[p] minas.
Diis[q] equidem auspicibus reor: & iunone[r] secūda
Huc cursum iliacas uento tenuisse[s] carinas:
Q[t]uā tu urbē soror hāc cernes: q̄ surgere regna
Coniugio[t] tali teucrū comitātibus armis:
Punica se quantis attollet gloria rebus?
Tu modo posce deos ueniam[u]: sacrisq;[x] litatis
Indulge[y] hospitio: causasq; innecte morandi:
Dum pelago desæuit hyems: & aquosus[z] orion:
Q uassatæq; rates: dum non[a] tractabile cælū.
His dictis incensū[b] animū inflāmauit amore:
Spemque dedit dubiæ menti: soluitque[c] pudorē.
Principio delubra[d] adeunt: pacemq;[e] per aras
Exquirūt: mactant[f] lectas[g] de more bidentes[h]

h Bidētes autē dictę sunt quasi bienues: quia neque minores aut maiores licebat hostias dare. Sunt enī in omnibus duo eminetiores dentes inter octo: qui nō nisi circa bimatum apparent: nec in omnibus: sed in his quę apte sacrificiis inueniūtur. k Legiferę cereri: leges enī ipsa dicitur inuenisse: nā & sacra ipsius thesmophoria uocantur: sed hoc ideo fingitur quia ante inuētū frumētū a Cerere: passim hoīes sine lege uagabantur: quę feritas interrupta est inuento usu frumentorū: postquā ex agrorum diuisione nata sunt iura. l Phœboque: qui pręest auspiciis: quibus urbes reguntur. Patrique lyęo: quia ut supra diximꝰ aptę urbibus libertatis est deus: unde etiā Marsyas eius minister ē in ciuitatibus libertatis indiciū: & cōmunis hoc habet sesus sacrificabat inquit primo numinibus: quę urbi pręsunt: quasi nuptura ꝓ utilitate rei publicę. Deinde iunoni cui curę sunt nuptię: ē etiā sensus altior nā facturi aliqd ante aduersos placamꝰ: & sic ꝓpitios inuocamꝰ: ut Nigrā hyemi pecudē zephyris fęlicibꝰ alba. Ergo mō nuptura placat ante Cererē: quę ꝓpter raptū filię nuptias execratur Apollinē qui expers uxoris ē. Liberū: qui nisi raptā coniugem habere non potuit & sic iunonē conciliat.

Legiferæ cereri: phœboq;: patriq; lyæo:
Iunoni ante omnes: cui uincla iugalia curæ:
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima dido
Candētis uaccæ media inter cornua fūdit:
Aut ante ora deum pingues spaciat ad aras:
Instauratq; diem donis: pecudūq; reclusis
Pectoribꝰ inhians spirātia cōsulit extar:
Heu uatū ignaræ mētes: quid uota furētē:
Quid delubra iuuāt: ē mollis flāma medullas
Interea: & tacitū uiuit sub pectore uulnus.
Vritur infœlix dido totaq; uagatur
Vrbe furens: qualis cōiecta ceruа sagitta:
Quā ꝓcul incautā nemora iter cressia fixit
Pastor agens telis: liquitq; uolatile ferrū
Nescius: illa fuga siluas saltusq; peragrat
Dictæos: hæret laten lætalis harūdo:
Nunc media æneam secum ꝑ mœnia ducit:
Sidoniasq; ostētat opes: urbēq; paratā.
Incipit effari: mediaq; in uoce resistit.
Nunc eadem labente die cōuiuia quærit:
Iliacosq; iterum demēs audire labores
Exposcit: pendetq; iterū narrantis abore.
Post ubi digressi: lumēq; obscura uicissim

i Cui uincula iugalia curę: quia ē & curretis & matrona & regina. m Candentis: candidę: pricipiū ē ꝓ nomie. n Media inter cornua fūdit nō est sacrificiū sed hostię exploratio: utrū apta sit. o Ante ora deum: ante simulacra. o Spaciatur ad aras matronę enī sacrificaturę circa aras faculas tenentes ferebantur quasi cū quodā gestu unde Salu. Saltare elegantius q̄ necesse ē ꝓbę. p Instauratque diē donis: muneribꝰ: q̄ aut diis offerebat: aut donabat tyriis uel troianis. Instaurat aūt ideo quia iā supra sacrificauerat: ut Simul ęnea in regia ducit tecta: simul diuū templis indicit honores. q Inhians: intenta ꝑ sollicitudinem. r Spirantia: palpitantia: quasi adhuc uiua. s Heu uatū ignarę mentes: non sacerdotes uituperat quasi nescios futurorum sed uim amātis exprimit & unde uituperat sacerdotes qui admonuerūt nō crediturā: nā omnia futura a sacerdotibꝰ prędicta esse sequens indicat locus: ut multaque pręterea uatum prędicta priorū. t Est: uerbū indeclinabile est: nā frequenter deficit. Est aūt huiꝰ positio edo es est. Inuenimus: sed qđ abolitum ē edo edis edit: unde ē edere & comedere quod hodie nō dicimꝰ: nā ab eo quod est ē esse & comesse facit: quo tēpore etiam pro pręsenti utimur: ut uolo eē. Nam in defectiuis tempora ꝓ temporibus ponimus: ut edi noui memini odisse nosse meminisse: etiā ꝓ pręsenti ponūtur. u Vrbe furens: furor enī est amor: in quo nil stabile: unde & cupido puer inducitur: quasi instabilis & infans: qui nō pōt fari. ūde ē paulopost, Incipit effari media que in uoce resistit. x Qualis coniecta cerua sagitta: satis congrua cōpatio. y Cressia: cretentia: nā gręce cres facit: unde ē cres & cressia facit latine cretensis. z Agens telis: urgēs ꝑsequens. a Nescius: ignoratus: latens. nō qui ceruā nesciret & rara sunt uerba: quę cōtrariū significant: nā uector: qui sit ꝓprie qui uehit: inuenimus etiam eum uectorem dici qui uehitur ut Luca. Vectoris patiēs tumidū superabat amnem: Et ut nia hęc sola pauoris Vectorem non nosse tuum. tale est & formidolosus. quū sit timidus: & timēdu significat. cū enim exigat ratio: ut ncia uerbalia agētis habeant significationem: ꝓ passiua significatione plerūque ponitur. b Fuga cursu: ut simul arua fuga: simul ęquora uertit: nā intelligere nō possumꝰ fuga: quū dicat peragrat. Peragrare cui est circuire iquirēdo. c Dictęos: cretenses. Ceruę uulneratę dictamum querunt: ut in duodecimo legimus: Non illa feris incognita capris Gramina. d Lętalis arundo: propter futurum omen Didonis. e Sidonias. Pygmalionis: uel fichei. f Vrbē paratam: paratam ad id pertinet: quod aeneas propter ciuitatem nauigat: sed alii mouent quęstionem quomodo paratam: quum paulopost inferat. Pendent opera interrupta minęque murorum: sed paratum potest dici cui paululum etiam superest: unde est. Minęque murorum ingentes. g Incipit effari mediaque in uoce resistit: sic Horatius: cur facunda parum decoro inter uerba cedit lingua silentio. h Labente die: quia in usu non erant prandia: ut Iuuenalis: Exul ab octaua Marius bibit. i Demens: quę ea quę nouerat cupiebat audire. k Narrantis ab ore: ut cū uideretur: & hoc loco ꝑ oia amātis affectus exprimit. l Obscura luna. i. nox. nā nil tā cōtrariū est lunę q̄ obscuritas.

m Sola sine eo que amabat: nã regina sola esse non poterat. e aute Plauti qui inducit amatorem inter multos positũ dicentem q solus sit. n Mœret p diphthongũ e: tristis est: aliter significat militat: ut ære meret puo. sane mereor aliud est. o Absens absentem Tere. Presens pñte crpi abducta ab oculis. p Imagine capta: ob amantis similitudine. q Minç: eminentię murorũ: quas pynas dicit. r Peste amore: incedio: ut Et toto descendit corpore pestis. s Nec famam honestã. sane τῶν μέσων est. t Furori: iam non amori. u Agreditur: cũ calliditate loquitur. x Egregiã uero laude: Ironia ẽ: inter quã & confessiones sola interest pnunciatio. & ironia ẽ quum aliud uerba: aliud continet sensus. y Puer: filius: ioti & grece dixit. z Duorũ est: bene cessit masculino fœmininũ. a Adeo: multum: ut Teren: Adolescentem adeo nobilem. b Veritam te mœnia nostra: nam legim⁹: Quo se iunonia uertant hospicia pter illud Haud tanto cessabit cardine rerum. c Mœnia nostra: iunonis hospitiũ. d Mod⁹: finis Iuuenalis, Nullo quippe modo millesima pagina surgit. e Quo nũc certamine tanto: quid opus ẽ certamine? f Pacem ęternã: non inducias temporales. g Habes quod tota mẽte petisti: pter illud: Nostrã nũc accipe mentem. h Paribusque regamus auspiciis: ęquali potestate: & ab eo qd precedit id quod sequitur & dictũ est a comitiis in quib⁹ iisdem auspiciis creati: licet simul nõ crearentur: parẽ tamẽ habebant honorẽ pter eadẽ auspicia: unde & consules pares sũt: quum necesse ẽet ut unus prior crearetur. i Phrygio seruire marito emphaticos: ac si diceret exuli. k Dotales tyrios: regalẽ spectauit personam. l Permittere dextrę: quasi per manus coniũctione: secundũ ius locutus ẽ. m Olli: aut illi aut tunc: cętera per parenthesim dicta sunt. n Simulata mẽte: hoc est talibus aggreditur. o Libycas auerteret oras. absolutior est quidẽ hęc elocutio: sed uerior & magis figurata est illa: Libycas auerteret oras: nam plerunque trahitur schema, ut a' liquo iturĩ nõ ad locũ sed de loco significationẽ ponamus: ut si dicas de cãpania ab eo in tusciam: honestius est q̃ si dixeris eo de campania in tusciã: nec hoc tantum hoc loco fecit: sed pluribus. hinc enĩ est: Ripam ue iniussus abibis? p Ingressa uen⁹ calliditatis ẽ ut supra. q Fortuna sequatur: hoc ad casũ pertinet. r Fatis incerta feror: bene omnia tetigit: quibus res humanę reguntur; casum: fata uoluntatem deorum. s Aut fœdera iungi: si fœdera: per se plenum est: si fœdere: ad populos ptinet. t Tibi fas animum tentare precando: sic Aeolus: Tuus o regina quid optes: Explorare labor. u Perge: sequar bene aliud agens: aliud ostendit: ante est enim Iunonis officium ex matrimonio sic ulta uenereus: unde paulopost: Adero & tua si mihi certa uoluntas. x Excepit: subsecuta est. y Iste labor: scilicet explorationis a ioue. z Cõfieri: con habundat: ut Fata renarrabat. a Retexerit orbem: quem nox tegebat. b Nigrantem nigrum participium pro nomine. c Ale equites: ob hoc ale dicti: quia pedites teguntur alarum uice.

Luna premit: suadentq; cadẽtia sydera somnos.
Sola[m] domo mœret[n] uacua stratisq; relictis
Incubat: illum absẽns[o] absẽtẽ audit uidetque
Aut gremio ascanium genitoris imagine[p] capta
Detinet; infandum si fallere possit amorem.
Non cœptæ assurgunt turres; non arma iuuẽtus
Exercent; portusue; haud pugnacula bello
Tuta parãt: pendẽt opera iterrupta; minæq;[q]
Murorum ingentes æquataque machina cælo.
Q uã simul ac tali persensit peste[r] teneri
Cara iouis cõiunx nec[s] famã obstare furori[t]
Talibus aggreditur[u] uenerẽ saturnia dictis:
Egregiam[x] uero laudem: & spolia ampla refertis
Tuq; puerq;[y] tu⁹ magnũ: & memorabile numẽ
Vna dolo diuũ si fœmina uicta duorũ[z] est.
Nec me adeo[a] fallit uerità[b] te mœnia[c] nostra
Suspectas habuisse domos carthaginis altæ:
Sed quis erit modus[d] aut quo[e] nũc certamie tãto?
Q uin potius pacẽ[f] æternã: pactosq; hymenæos
Exercemus; habes[g] quod tota mẽte petisti.
Ardet amans dido: traxitq; per ossa furorẽ.
Cõmunẽ hũc ergo populũ: paribusq;[h] regamus
Auspiciis[k]; liceat phrygio[i] seruire marito:
Dotalesq; tuæ tyrios permittere[l] dextræ:
Olli[m] sensit enim simulata mẽte locutã:
Quo regnũ italiæ libycas[o] auerteret oras
Sic contra ẽ ingressa[p] uenus: quis talia demẽs:
Abnuat: aut tecum malit contendere bello?
Si modo qd memorã factũ fortuna[q] sequatur.
Sed[r] fatis incerta feror: si iuppiter unam
Esse uelit tyriis urbẽ troiaque profectis:
Misceri ue probet populos: aut[s] fœdera iũgi.
Tu cõiunx: tibi[t] fas animũ tentare precando.
Perge[u]: sequar: tũ sic excepit[x] regia iuno.
Mecũ erit iste[y] labor: nũc qua ratione: qd instat
Confieri[z] possit paucis (aduerte) docebo:
Venatum æneas unaq; miserrima dido
In nemus ire parant; ubi primos crastin⁹ ortus
Extulerit titan: radiisq; retexerit[a] orbem:
His ego nigrantem[b] cõmixta grãdine nimbum

d Trepidant: festināt ut Hic me dum trepidi crudelia limina liquunt. e Indaginē: ferarū inquisitione. f Desuper infundam: quia aer ē iuno bene hic se facturā dicit qđ habet in potestate. g Nocte opaca: nubium caligine. Omne ciebo: ꝓ totū omne eni numeri ē: totū quātitatis. h Tua si mihi certa uolūtas: hoc est si tuū etiā subsequatur officium. i Connubio: nu naturaliter longa ē: ab eo qđ est nubere: ut cōnubia nostra reppulit: sed modo metri causa corripuit. k Nū aduersata: legitur & auersata. l Iubare exorto: nato lucifero: nā proprie iubar lucifer dicit quod iubas lucis effundat. unde iam quicquid splēdet iubar dicitur: ut iubar argenti gēmarū. est autē lucifer interdū Ionis: plerūque Veneris stellis: unde ueneris dicta est: ut Quem uenus ante alios astrorū diligit ignes. Sane modo histeron ꝓteron ē in sensu. iubar enim precedit aurorā: & facit hoc iubar huiꝰ iubaris. m Retia rara plagę: multi diuidūt ut sit retia rara maiora plagas minora itelligamus: alii plagas per diffinitionem accipiūt: ut intelligamꝰ Quę sunt rara retia plagę. Sciendū tamen ꝓprie plagas funes dici illos quibꝰ retia tēduntur circa ima & summa ptē. n Lato uenabula ferro: lati ferri uenabula ob hoc dicta qđ sint tela apta uenatui. o Massyli: massyliorū gens est nō longe a mauritania: & massyli legēdum ē ꝑ unū id ē ne non stet uersus si eni lōga est: ut Hinc mihi massylę gentis mōstrata sacerdos. p Et odora canū uis. plus ē q̄ si diceret multitudo: unde Salu. Qua tempestate ex ponto uis piscium erupit: Odora autē iproprie dixit: nā odorū ē quod ex se odorē emittit: nō qđ odorē sequitur: ut Sta Et odoro uulnere pinus: sic ē Et inter odoratū lauri nemus ꝓ odorū: nā odoratū est qđ odorē aliūde accipit: ut odoratū tēplū. Tria ergo sūt odorū qđ ꝑ se olet: odoratū quod aliūde odorē accipit: odorisequū quod odorem sequitur: sicut modo de canibꝰ dicere debuit. q Cunctantem: morantem. atqui amatrix debuit festinare: sed pathos natura superauit: ut Terentius; Dum moliuntur dum comantur annꝰ est. deinde hęc moratur studio placendi. r. Ad limina ante uel apud. s. Stat sonipes: ad est pręsens est nam si stat simpliciter acceperis uituperatio ē nam legimꝰ Stare loco nescit. deniq; sequentia dictum hoc explanāt: t. Ac frena ferox spumantia mandit: Spumantia spumas uomentia: ut nau fragū mare. q̄ naufragos facit. u. Limbo limbus sicut supra diximus fascia: quę ambit extremitatem uestium secundum antiquū ritum ut Victori chalamidē auratam quāplurima circū purpura. x. Crines nodantur in aurū: ueluti retiolū quod colligit comas κρωβύλη. y. Ipse ante alios: quia amatur ideo dat ei pulchritudinem: licet ascanio magis congruat. z Hibernam lyciam: non asperam: sed aptam hyemare cupientibus: sic enī se habet natura regionis. & bene aliud agēs aliud ostēdit: nā constat appollinem sex mensibꝰ hyemalis apud pataram licię ciuitatem dare responsa: unde pataręus Appollo dicitur & sex ęstiuis apud delum. a. Inuisit apollo: Apollini ęneam uel ꝑpter sagittas quibus in uenatu utebatur cōparat: uel certe propter futurum infęlix matrimoniū: ut supra diximus: & enim nuptiis hoc ē numen infensum. b. Cretes: ab eo quod est cres. c. Dryopesque: populi iuxta parnasum: ut Dryopūque trahēs crassinus aristas. d Pictique agathyrsi: populi sunt scythię colentes apollinē hyperboreū cuiꝰ oracula logia ferūt: picti aūt nō stigmata hītes: sed pulchri. hoc ē cyanea coma placentes. e. Cynthi: mōs deli dictꝰ. f. Fluetē. unguētatū. g Fingens: componens: ut corpora fingere lingua. h. Tela sonant: ut in octauo: Pharetramque fugam sensere sonantem. i. Haud illo segnior: id est non illo deformior: nā plerunque uirtus & pulchritudo pro se inuicem ponuntur hinc est Satus hercule pulchro. Pulcher auentinus

Dum trepidant[d] alæ: saltusque indagine[e] cingūt:
Desuper[f] infundā: & tonitru cælū omne ciebo.
Diffugient comites: & nocte[g] tegētur opaca.
Speluncam dido: dux & troianus eandem
Deuenient: adero: & tua[h] si mihi certa uoluntas
Connubio[i] iungam stabili: ꝓpriamq; dicabo.
Hic hymenæus erit: non aduersata[k] petenti
Annuit: atque dolis risit cytherea repertis.
Oceanum interea surgens aurora relinquit:
It portis iubare[l] exorto delecta iuuentus:
Retia[m] rara plagæ: lato[n] uenabula ferro:
Massylique[o] ruūt equites: & odora[p] canū uis:
Reginā thalamo cūctantē[q] ad[r] limina primi
Pœnorū expectant: ostroq; insignis: & auro
Stat[s] sonipes: ac[t] frena ferox spumantia mandit:
Tandem ꝓgreditur magna stipante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo[u]:
Cui pharetra ex humero: crines[x] nodātur i aurū:
Aurea purpuream subnectit fibula uestem:
Nec non & phrygii comites: & lætus iulus
Incedunt: ipse[y] ante alios pulcherrimus omnes
Infert se socium æneas: atq; agmina iungit:
Qualis ubi hibernā[z] lyciam: xantiq; fluenta
Deserit: ac delum maternam inuisit[a] apollo:
Instauratq; choros: mixtique altaria circum
Cretesq;[b] driopesque[c] fremūt: pictiq;[d] agathyrsi.
Ipse iugis cynthi[e] graditur: mollique fluentem[f]
Fronde premit crinē finges[g]: atq; iplicat auro:
Tela[h] sonant humeris: haud[i] illo segnior ibat
Aeneas: tantum egregio decus enitet ore.
Postq̄ altos uentū in mōtes: atq; inuia lustra

Ecce ferae[k] saxi deiectae uertice caprae
Decurrere[l] iugis: alia de parte patentes
Transmittunt[m] cursu cāpos: atque agmina cerui
Puluerulēta fuga glomerāt: montesq; relinquūt.
At puer ascanius mediis in uallib⁹ acri
Gaudet equo: iāq;[n] hos cursu: iam praeterit illos:
Spumantemque dari pecora inter inertia uotis
Optata prū: aut fuluū descēdere monte[o] leonē.
Interea magno misceri murmure caelum
Incipit: insequitur cōmixta[p] grandine nimbus:
Et tyrii comites passim: & troiana iuuentus:
Dardaniusque nepos ueneris: diuersa p agros
Tecta metu petiere: ruunt de montibus[q] amnes:
Speluncam dido: dux & troianus eandem
Deueniūt[r]: prima[s] & tell⁹: & pronuba[t] iuno
Dat signū: fulsere[u] ignes: & conscius aether
Cōnubii: sūmoque ulularūt[x] uertice nymphae:
Ille dies primus laeti: primusq; malorum
Causa fuit: neque eni specie[y] fama ue mouetur:
Nec iam furtiuum dido meditatur[z] amorem:
Coniugium uocat: hoc praetexit nomine culpā[a].
Extemplo libyae: magnas it fama p urbes.
Fama[b] malum: quo nō aliud uelocius ullum:
Mobilitate[c] uiget: uiresq; acquirit eundo:
Parua metu primo: mox sese attollit[d] in auras:
Ingrediturq;[e] solo: & caput inter nubila condit:
Illam terra[f] parens ira[g] irritata deorum
Extremam[h] (ut[i] phibent) coeo enceladoq; sororem
Progenuit pedibus[k] celerem: & pernicibus alis:
Mōstrū horrēdū ingēs: cui sūt quot[l] corpe plumae:
Tot uigiles oculi[m] subter mirabile dictū.
Tot[n] linguae: totidē ora sonāt: tot surrigit aures:

Nam Herculi satis ē incongrua pulchritudo: sic Plaut⁹ in pyrgo de muliere Polynice: Quid nā fortis ē .i. pulchra. k Ferae caprae: hoc ē capreae. & bene aptat descriptionē ad species: ut ceruis cāpos: capreis saxa pmittat. l Decurrere bene praeterito usus est tēpore ad exprimendā nimiā celeritatē. m Trāsmittūt: celeriter trāscunt. n Iāque hos cursu .i. modo ut iā digitis: iā pectine pulsat eburno & bñ puerilē ostēdit animū qui p mobilitatē frequenter optat tmēda. o Monte leonē per transitū tangit historiā: nā & ascani⁹ praeter Iulū & Ilum quae habuit noia: etiā Dardanus & Leodamas dictus ē ad extinctorū fratrū solatium: ideo nūc eū dicit optare aduētu leonis paulo post: Dardanusq; nepos ueneris: cōstat etiā Aeneā Dardanū dictū ut ostēdit in .iiii. Hauriat hūc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus item Ilioneus hinc dardanus ortus: hūc repetit: nā latēter quasi illud nomen ostēdit. p Cōmixta grādine nymbus secūdū Iunonis promissa. His ego nigrantē cōmixta grādine nymbū & bene etiā grādo adiicit. quia poterat nymbos contēni. q Demōtib⁹ amnes: ne uel inuestigare possent tyrii reginā. r Deueniunt bñ supprimit rē pudenda sic Terētius. Quid tum fatue: fateor. s Prima & tell⁹: satis perite loquitur: nā secūdū etruscā disciplinā nil incōgruū nubētibus qua motus terrae uel caeli. t Et pnuba iuno: quae nubētib⁹ praeest. Iunonē aūt dedisse signa p tempestatē constat & pluuias: quae de aere fiūt. u Fulsere ignes: Varro dicit aqua & igni mariti uxores accipiebāt: unde & hodie faces praelucēt & aqua petita de puro fōte interest nuptiis. x Vlularūt: bñ mediū eligit sermonē: nā ut Lucanus. Nā laetis ululare triūphis: in luctu aūt ululari nō dubiū ē. y Specie fama ue mouet .species rerū praesentiū ē qd quasi accipitur: fama aūt rerū absentiū. hoc ergo dicit nō ea mouit nec praesens deformitas quod nō in thalamo: sed in specu concubuerat: nec futura mox fama. z Meditat exercet: sic Hora. Et horridā cultis diluuiem meditat agris: nec icongrue dictū. actus est enim in ipsa meditatione. nam exercitum est meditatio. Sciendum tamen hodie in hoc usu non esse. a Culpam: ut supra succumbere culpae. b Fama malū: diffinitio est: ut quo ex praecedēti pendeat nomine: quāquam alii qua legant: Sane quo nisi diffinitio sit: legi non potest: nec enim procedit: ut ordo sit: fama quo non aliud malum uelocius. c Mobilitate uiget: dat ei onomatopeiam: & laudat a contrario: quum enim omnia labore minuantur: haec crescit. d Attollit in auras: sumpta licētia quae minuebatur timore. e Ingrediturque solo caput inter nubila condit: hic uult ostendere nec humili causa fortunae parcere: ne supiori. f Terra parēs: generaliter parēs ē oim rerū. g Ira irritata deorū: amphibolō ē utrū sua ira ppter extinctos gigātes: an ira deorū irrita qui extinxerāt gigātes. h Extremā: aut post omnes gigantes: quippe ad deorū ultionē nata: aut certe extremā pessimā. Omnes enim qui de medicina tractant: dicunt naturale esse ut inutiliores sint qui nascuntur ultimi. i Vt perhibent: quotienscunque fabulosum aliquid dicit: solet inferre fama ē: mire ergo modo quum de ipsa fama loqueretur: ait Vt perhibent. k Pedibus celerem & pernicibus alis: conuertit rerum epitheta: nam pnix pedum est: ut Pernicibus ignea plantis: celeritas pennarū: ut Celerique fuga sub sidera lapsae. l Quot sunt corpore plumae: non ipsius: sed i omniū corporibus: nā exaggeratio ē: ac si diceret quot sunt arenae. m Oculi supter: aduerbium est ac si diceret: non sub plumis: sed sub ipsa. n Tot linguae: ifinit⁹ ē numer⁹: nā re uera quot sūt hoies in quib⁹ fama ē tot

ea habet: quę sūt hominū. o Nocte uolat: bñ naturalē redicit. nā quāto celatū est aliquid tāto magis requiritur: & sine dubio incipiens fama semp oscura ē: quę diuulgata cóquiescit: unde ait Luce sedet. p Terręque p umbrā: noctē umbrā terrę cē nusquā aptiꝰ significauit. q Custos speculatrix: Sūmi culmine tecti p domos nobiliū. r Turribus aut altis p domos regū. s Magnas urbes: magnos populos: & dicit plebeios. t Tenax: in oibus pseuerans u Gaudēs: ppter inuētā materiā. x Facta atque infecta: sicut sequētia indicāt. y Dignet: librarii sermonē: q̄si psonę superioris. z Luxu: quā lóga. i. nūc hyemē inter se luxu fouere. Hyems. i. quātū lóga ē ipsa hyems. Fecit talē & alibi figurā: ut Tybris ea fluuiū que lóga ē nocte tumēte Leniit. a. Regnorū inmemores hoc signi: nā & illi curę ē carthago & ęneę italia. b. Dea feda: crudelis. c. Hiarbam: filiꝰ iouis hammonis: Liber cū indos peteret: & p libyā exercitū duceret fatigatus siti iouis sui patris iplorauit auxiliū: & statim uiso ariete fons secutꝰ ē: unde factū est ioui hāmoni ab arenis dicto simulacrū cū capite arietino: quod ideo fingitur: quia satis eius sunt inuoluta responsa. d. Rapta: stuprata: ut & rapti ganymedis honores. e. Garamātide: & proprium eē potest & gentile. nā garamātes sunt iuxta libyā. f. Centū: finitꝰ numerus p infinito. g. Excubias diuū ęternas: diffinitio ē ęterni ignis Quid ē ignis puigil: excubię deorum. Et sciendū non uacare rōne: ut in aliq bus tēplis sit ignis peruigil. nā potestates aut terrenę sūt: aut aereę: aut ęthereę: sed q: ęther ignis ē ideo i ętherearū potestatum templis ignis ē ut reddatur eis imago sui elemēti. Est autem in tēplo iouis qui ęther est: & Mineruę: quę supra ętherem ē unde de patris capite procreata eē dicitur. h. Isque amens animi, & amator & barbarus. Sane nomen eē ośdit ponēdo genitiuū. i Amaro: aspero: ut hostis amare quid increpitas? k Media inter numina diuū ac si diceret diis testibꝰ: ut Salustius: Quā medius fidius uerā licet mecū recognoscas. l Supplex orasse supinis: hęc allocutio partim pręcationem habet unde ait supplex ptim cōquęstionē: ūde ait orasse. Orasse aūt dixisse: unde oratores dicti. m. Maurisia: mauritania: nā ꝓtentio ē. n. Nūc epulata: dū in epulis ē. nā tum deseruit pricipiū pręteritū epulata ꝓ pręsenti epulās posuit & bene nūc dixit. officia eni in deos licet ęternam habeāt gratiā: & spectēt tā pręteritū q̄ futurū: tamē in pręsenti plus ualent. semp autē Ioui ꝓpter hospitalitatē libatur quē xenion dicimꝰ: & bene cóqueritur q humanas res ne tū quidē curat quū ei tribuitur honos sacrificii. o Leneū bacchiū: nā liber Leneus dicitur q lacubus pręest: id est ἀπὸ τῶν ληνῶν. Nam cū sit grecū a mētis delinimēto nō pōt accipi. p. Nequā horremꝰ: quia nō iudicio hoc facis. q. Cęciq; ignes ñ q: nō uidentur, quorū origo non apparet: alii eni de uentis dicunt fieri: alii de nubibus: alii de aere. In nubibus: ac si diceret nō ex te fiunt: nā si errāt tuo nō regūtur imperio. Iuuenalis: Non quasi fortuitus nec uentorū rabię sed iratus cadat in terras & uindicet ignis. r. Fęmina: inuidia: a sexu. & iam incipit specialis cóquestio. ē aūt ordo fęmina errans quę in nostris finibꝰ urbē posuit. Pręcio ut ostendat eā nec meruisse p gratiā nec inuasisse uirtute si uendidit: quid cóquerit: quia defraudatus p comū: uel ex nuptiarū ꝓmissione. s Littus: ut supra diximꝰ terrā mari uicinā modo etiā inferiorem uult ostendere. t. Loci leges dedimꝰ: aut quā tributariā fecimus: aut cui ideo cócessimꝰ ciuitatē ut in nostrū deueniret matrimonium. u Nostra: pro mea est autem nobilium: sic Numanus. En qui nostra sibi bello connubia poscunt nos pro ego. Salustius: Nos in tanta doctissimorum copia: x Dominum, ut supra phrygio seruire marito.

Nocte[o] uolat cæli medio: terræque[p] p umbrā
Stridens: nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos[q]: aut summi culmine tecti
Turribus[r] aut altis: & magnas[s] territat urbes:
Tam ficti prauique tenax[t]: quā nūtia ueri:
Hæc tum multiplici populos sermone replebat
Gaudens[u]: & pariter facta[x] atq; infecta canebat:
Venisse æneam troiano sanguine cretum:
Cui se pulchra uiro dignetur[y] iungere dido:
Nunc hyemē inter se luxu[z] quā longa fouere
Regnorum[a] immemores: turpiq; cupidine captos:
Hæc passim dea[b] fœda uirum diffundit in ora:
Protinus ad regem cursus detorquet hiarbam[c]:
Inceditque animū dictis: atque aggerat iras:
Hic hāmone satus: rapta[d] garamātide[e] nympha
Templa ioui centū[f] latis immania regnis.
Centum[f] aras posuit: uigilemq; sacrauerat ignē
Excubias[g] diuum æternas: pecudūque cruore
Pingue solū: & uariis florentia limina sertis.
Isque[h] amens animi: & rumore accensus amaro[i]
Dicitur ante aras media[k] inter numina diuum
Multa iouem manibus supplex[l] orasse supinis:
Iuppiter omnipotens: cui nūc maurisia[m] pictis
Gens epulata[n] toris leneū[o] libat honorem
Aspicis hæc: an te genitor cū fulmina torques
Nequicquā[p] horremus: cæciq;[q] i nubibus ignes
Terrificant animos: & inania murmura miscēt.
Fœmina[r] quæ nostris errans in finibꝰ urbem
Exiguam præcio posuit: cui littꝰ[s] arandū:
Cuiq; loci[t] leges dedimꝰ: cōnubia nostra[u]
Reppulit: ac dominū[x] æneā in regna recepit:

est aūt de iure quasi p coemptionem. y Paris: similis paridi iniuria a persona: & bene paris quasi qui subsulit pa∣ctū: sic Iuue. & caluo seruiret Roma neroni. z Semiuiro comitatu: ut O uere phrygię: neque enim phryges. a Męonia mitra lidyana qua utebantur & phryges & lydii. Mitra hoc ē incuruo pileo: de quo pendebat & buccarum tegmē. b Crinēque madētē subnixus: hoc ē crinē unguentatū subnixū habens. c Rapto potitur stupro fruitur: nā proprie raptus ē illicit⁹ coitus: nec eni hic rapuerat. d Tēplis quippe tuis: ac si diceret non mirū; si hęc patimur te colentes sic supra ad irrisionem dictū Iuppiter oipotens: ac si diceret tu es qui oia potes. e Fouemus inane: aut quia frustra mundi credim⁹ te ēē rectorem: aut q me tuū filiū esse confido: fouemus aūt quasi rem p se infirmā. f Oculosque ad mętia torsit ut in depellat ęneam: nec uideat esse contrarium q p turbātur omnia ioue affrica; respiciente: nā utrū que ab turpi liberat fama. Voca zephyros aut q bus ęneas nauiget unde est nec zephyros audis spirare secūdos aut qui uehant Mercuriū: ut Vē tosque secabat: item Rapido pariter cū flamie por tant: Tyria carthagine: p carthagini: & p aduer bio in loco de loco posuit: sic Hora. Romę tybur amem uētosus tybure romam p tyburi. h Expe ctat: moratur erit tēpus. Non illū nobis κατατο σιωπώμενον intelligimus. i Pulcherrima epi theton ppetuum: nec ad pręsens negotiū ptinēs. k Grauiūque ideo bis. u. a. alii dicunt bis semel a diomede singulari certamine: in quo a Diomede saxo pcussus est iu. uel quo tydides pcussit pōde te coxā ęneę. Item in excidio sicut legim⁹. Descē do ac ducente deo: alii dicūt ppter diomedis & a chillis singularia certamina: sed quādo cū achille dimicauit a Neptuno liberatus est. pōt tamen qđ p uenere fit ab ea factū uideri: sic Iuno imputat uendri q p ea factū est: ut Tu potes in totidem classes cōuertere nymphas. pōt etiā alter sensus ēē nam troia ante ab Hercule: qui & ipse gręcus fuit capta ē: ut itelligim⁹ iā túc ęneam natū fuisse nec enim multum tempus interfuit: quū constet priamo túc ab Hercule imperiū traditum. l Gra uidā imperiis: unde multi impatores possent crea ri: ut Hinc populum late regem: ideo aūt grauida ablatiuo iūgitur; quia etiā iam grauis illa re dici mus: unde ē huius origo sermonis; sic Plautus in amphitryone: Vxor tua non pueris: sed peste gra uida ē. m Belloque fremētem: exceptis tempo ribus: quibus a latino regebatur: ut Longa popu los in pace regebat: nam alias bellicosa fuit italia. n Proderet: modo ptenderet: hoc ē ppagaret. p pago aūt si genus significat: p breuis est: ut si ro mana potens italia uirtute propago. si de arbore dicas: producitur: ut Flexos propagiius arcus Alias deci perent ut unius ob iram Prodimur: & ē infinitum hęc lexis polysemos. o Sup sua laude. i. ptu sua laude: & gręcum est schema sic enim Demosthenes ὑπερ τοῦ στεφάνου pro corona: στερεκεινου pro illo. p Molitur: preparat aut exercet. q Ascanio ne. propter illud quod frequenter diximus ipsi imperium debetur: ideo autē hoc asserit poeta ut laudando Iulum cęsarem laudet: qui ab eo originem ducit: ut iulius a magno demissum nomen iulo. r Romanas inuidet arces: honestior elocutio est si addamus: quam rē inuidemus: ut Liber pampineas inuidit collibus umbras: s Inimica ingente: pręoccupat quasi pręsci⁹. t Nec plem ausoniā: ut i sexto: Núc age dardaniā plem quę deinde seqtur Gloria. x Hęc sūma ē. i. mei pręcepti collectio Iuuc. ad sūmā non maurus erat neque sarmata. y Parere parabat: nō respōdet quasi numē inferi⁹: sed dictis obtēpat. z Talaria nectit: mercuri⁹ ideo dicitur habere pennas quia citi⁹ oibus planetis i ortū suū recurrit: unde & uelox & erraus iducit: ut Quos ignis cęli cyllenī⁹ erret in or∣bes. a Tú uirgā capit. i. caduceū: quod prio apollo habuit & donauit Mercurio lyra sibi tradita: ut Hora. Fraterna que humerū lyra. hui⁹ autem uirgę hęc ē ratio Mercurius & Orationis dicitur de⁹ & interpres deorū. Vnde uirga

Et nunc ille paris[y] cū semiuiro[z] comitatu
Mæonia[a] mentrū mitra: crinēq[b] madentem
Subnixus rapto[c] potitur: nos munera templis[d]
Quippe tuis ferimus: famāq fouemus[e] inanē.
Talibus orantem dictis: aramq tenentē
Audit omnipotens: oculosq[f] ad mœnia torsit
Regia: & oblitos famæ melioris amantes.
Tum sic mercuriū alloquitur: ac talia mandat.
Vade age nate: uoca[g] zephyros: & labere pēnis:
Dardaniūque ducē tyria carthagine qui nunc
Expectat[h]: fatisq datas non respicit urbes
Alloquere: & celeres defer mea dicta p auras:
Non illū nobis genitrix pulcherrima[i] talem
Promisit: grauiūq[k] ideo bis uindicat armis:
Sed fore qui grauidam[l] ipeniis: belloq[m] fremētē
Italiam regeret: gen⁹ alto a sanguine teucri
Proderet[n]: ac totum sub leges mitteret orbem.
Si nulla accendit tantarū gloria rerum:
Nec super[o] ipse sua molitur[p] laude laborē:
Ascanio[q] ne pater romanas[r] inuidet arces.
Quid struit: aut qua spe inimica[s] in gēte moraī:
Nec[t] prolem ausoniā: & lauina respicit arua:
Nauiget: hæc[x] summa ē: hic nostri nuntius esto.
Dixerat: ille patris magni parere[y] parabat
Imperio: & primū pedibus talāria[z] nectit
Aurea: quæ sublimem alis siue æquora supra
Seu terram: rapido pariter cum flamine portant.
Tum[a] uirgam capit: hac aīas ille euocat orco

bellātes diuidit.i.bellū nam bellātes & interpretū oratione sedātur: unde scdm Liuiū legati pacis caduceatores dicū tur: sicut enim p feciales bella indicebātur: ita pax p caduceatores fiebat. ἑρμῆς autem græce dicitur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας latine interpres: Animas p umbras scdm poeticū morem. Animę enī in cęlo sunt: ut uisa de hinc cęlo facies delapsa parentis: huiꝰ aūt rei ratio alterius ē scientię. b Lumina morte resignat. claudit. pturbat: & ē aliud qđ physici dicūt pupillas quas in oculis uidemus morituros ante triduum nō habere: quibus nō uisis est summa desperatio. Hoc ergo dicit resignat: hoc ē aufert signa luminibus. c Tranat: trāsuolat: ut Nare p ęstatem liquidam suspexeris agmen. d Apice & latera: bene ei quę sunt hominis dat: nā rex fuit: qui quū Perseū non susciperet hospitio: ppter oraculū quo responsum fuerat ut a filio iouis caueret a Perseo in montē conuersus ē uiso gorgonis capite: Vt aūt in primo diximus: peritus astrologię fuit: unā herculē docuit. Sane latine Telamon dicitur sicut nilus melo. e Fulcit: sustinet: nā altꝰ ē nimis. Nix niuis facit, sed uerbū ninguit nō hinc uenit: sed ab eo quod est ninguis. sic Lucre. Albas effundere ningues. ninguit aūt prima psona caret & secūda quia nō est in nostro arbitrio: sed ad deū pertinet. f Pręcipitant: p pręcipitantur: ut Nox humida cęlo pręcipitat. Senis: aut ppter ętatem: aut minanit ad niues: ut Gelidusque canis cū montibus humor Liquitur. g Paribus alis leni uolatu ut dixi: & in cęlū paribus se sustulit alis. h Cylleniꝰ: ab auia unde paulopost Cyllenia ples: aut a Cylleno arcadię mōte ubi dicit ē ē nutritꝰ. i Toto i. uno impetu excussus: sic Luca. Nec se tellure cadauer paulatim p membra leuat terraque repulsū est erectūq; semel. k Aui similis: incongruū heroo credidit carmini: si mergū diceret, ut alibi ciconiā p periphrasim posuit Candida uenit auis longis inuisa colubris: sic ē. Et testa cū ardente uideret Scintillare oleū: ne diceret lucernā nimis tenuiter. l Littus arenosū libye bene arenosum: nā in libya erat. sed non in arenosa. Mauritania enim ē aspera & siluestris. m Materno ab auo: p maiam atlantis filiam. n Magalia aphrorū casas & mapalia idem significāt: sed magalia ma pducit mapalia uero corripit: Et raris habitata mapalia tectis. o Iaspide fulua: p uiridi: ut Fuluaque caput nectentur oliua. dicit etiā Plini. i naturali historia multa ēē iaspidū genera in quibꝰ etiā fuluū commemorat. p Ensis erat: p uagina posuit & multi iaspide uolūt ad gratiā pertinere. q Lena ē genus uestis. Est aūt pprie toga duplex amictꝰ auguralis. r Inuadit habitum futurę orationis ostendit: & notandum non tantū eū nunciū: sed etiā caduceatoris. i. oratoris officio fungi: nā & psuadet & nūciat. s Vxoriꝰ: uxori seruiēs Horatiꝰ: Vxorius amnis. t Ipse: dat dictis auctoritatem: ut Quę phębo pater oipotēs. u Claro demittit olympo: Olimpus quasi ololampus dictus ē: siue mons sit macedonię. qui dicitur etiā diuersorū deorū: siue cęlū: unde addidit claro: ut plerū undosū accētus sane gręcꝰ tūc pōt ēē. si sit grę

Pallētes: alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos: adimitq;: & lumina[b] morte resignat.
Illa fretus agit uentos: & turbida tranat[c]
Nubila: iamq; uolās apicē[d] & latera ardua cernit
Atlantis duri: cælum qui uertice fulcit[e]:
Atlantis cinctum assidue cui nubibꝰ atris
Piniferū caput: & uento pulsatur & imbri:
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mēto
Præcipitant[f] senis: & glatie riget horrida barba:
Hic primū paribus[g] nitens cyllenius[h] alis
Constitit: hinc toto[i] præceps se corpe ad undas
Misit: aui[k] similis quæ circū littora: circum
Piscosos scopulos humilis uolat æquora iuxta.
Haud aliter terras inter cælūque uolabat
Littus[l] harenosum libyæ: uentosq; secabat
Materno[m] ueniens ab auo cyllenia proles.
Vt p̄imū alatis tetigit magalia[n] plantis
Aeneam fundantem arces: & tecta nouantem
Conspicit: atque illi stellatus iaspide[o] fulua
Ensis[p] erat: tyrioque ardebat murice lena[q]
Demissa ex humeris diues quæ munera dido
Fecerat: & tenui telas discreuerat auro:
Continuo inuadit[r]: tu nūc carthaginis altæ
Fundamenta locas: pulchrāque uxorius[s] urbem
Extruis heu regni rerumque oblite tuarum.
Ipse[t] deum tibi me claro[u] demittit olympo
Regnator: cælū & terras qui numine torquet[x].
Ipse hæc ferre iubet celeres mandata per auras:
Quid struis: aut qua spe libycis teris[y] ocia terris:
Si te nulla mouet tantarū gloria rerum:
Nec super ipse tua moliris laude laborem:
Ascaniū surgentem: & spes hæredis iuli
Respice: cui regnum italiæ romanaque tellus
Debentur[z]: tali cyllenius ore locutus:
Mortales[a] uisus medio[b] sermone reliquit:

ca dedianō: ut ὁ λουμπος ὁ λουμπου. x Torquet regit: sustinet: ut cūcta tuo q bella pf sub nūine torquēs. y Numie āt ē aut nutu: aut ptētc. Hęc: q̄ dicturꝰ ē: nā supradcā ex se dixerat. y Teris: p negligētiā tps cōsumis. Salu. Ibi triennio frustra trito. z Debēt: hōestiꝰ plurali nūero ūdit. Surgētē: crescētē: ut surgētē i cornua ceruū. Itē Surgētēq;

Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram:
At uero æneas aspectu obmutuit amens:
Arrectæq;[e] horrore comæ: & uox faucib⁹ hæsit.
Ardet abire fuga: dulcesq;[f] relinquere terras
Attonitus tanto monitu imperioq; deorũ.
Heu quid agat? quo nũc reginam ambire[g] furẽtẽ
Audeat affatu: & quæ prima exordia[h] sumat.
Atque animũ nũc huc celerẽ nũc diuidit illuc:
In partesq; rapit uarias: perq; omnia uersat.
Hæc alternati[i] potior sentẽtia uisa est:
Mnestea: sergestũq; uocat: fortẽq; cloanthũ:
Classem aptent taciti[k]: sociosq; ad littora cogãt:
Arma[l] parent: & quæ sit rebus causa nouandis
Dissimulent: sese interea quãdo[m] optima dido
Nesciat: & tãtos rumpi nõ speret amores
Tentaturũ aditus: & quæ mollissima fandi
Tẽpora: quis[n] rebus dexter modus: ocius omnes
Imperio læti[o] parent ac iussa facessunt[p]:
At regina dolos (quis fallere possit amãtem)
Præsensit[q] motusq; excepit prima futuros:
Omnia[r] tuta timens: eadẽ[s] impia phama furẽti
Detulit arman classem: cursuq;[t] parari.
Sæuit inops[u] animi: totaq; incensa per urbẽ
Bacchatur[x]: qualis cõmotis excita sacris
Thyas[y]: ubi audito stimulãt trieterica[z] baccho
Orgia: nocturnusq;[a] uocat clamore cithæron[b].
Tandẽ his æneã cõpellat uocibus ultro:
Dissimulare[c] etiam sperasti perfide tantũ
Posse nefas: tacitusque mea decedere terra.
Nec te noster amor: nec te data[d] dextera quondã:
Nec moritura tenet crudeli funere dido:
Quin etiã hiberno[e] moliris sydere classem
Et mediis ꝓperas aquilonibus ire per altum
Crudelis: quid si non arua aliena domosque[f]
Ignotas peteres: & troia antiqua maneret
Troia per undosum peteretur classibus æquor:
Me[g] ne fugis: p ego has lachrĩas dextranq; tuã te
Quãdo aliud mihi iã miseræ nihil ipsa reliqui
Per cõnubia nostra per iceptos[h] hymenæos:
Si bene quid de te merui fuit aut tibi quicquã

noue carthaginis arcé. a Cyllenius: antonomasia est ꝑ proprio. b Ore oróe. c Mortales uis⁹ aut oculis ęneę se sustulit aut húaná reliquit effigié: quã susperat: ut ab ęnea posset uideri qđ é melius. d Medio sermone: atqui execut⁹ é oía quę iuppiter dixerat sed sermo é cõsertio orationis & cõfabulatio duorũ uel pluriũ: Medius ergo sermo est quũ ꝑsona cũ qua quis loquitur nõ respondet ut nunc fecit ęneas. e Arrectęque horrore cõe subaudi sunt. f Dulcisque relinquere terras: minus é quáquã & ne uideatur igratus: deorũ excusatur imperio sic ipse i sexto. Sed me iussa deum. g Ambire: blanditiis circũuenire. Ambio illã rẽ dicimus: ut Neu connubiis ambire latinum. h Exordia: orationẽ. i Alternãti: uaria mẽte tractanti. & ꝑ hoc ostẽditur cogitasse eũ etiá amorẽ: sed prętulisse uolũtaté deorũ. k Taciti: sine strepitu celátes cõsilia. l Arma parẽt: contra impetũ iratę forte reginę. m Quãdo non é hoc loco tẽporis: sed significat siquidẽ & é cõiũctio ratiocinatiua. Sane quando do breuis é naturaliter: sic Serenus: Quãdo flagella legas ligas. Virgi. usurpat Si quãdo tybrim uiciaque tybridis arua. n Quis rebus dexter mod⁹ qui sit reb⁹ optim⁹ cuẽt⁹. o Læti alacres festini. p Facessũt: frequẽtatiuũ est ut in georgicis. Matris pręcepta facessit: alias discedit significat ut Terẽ. Hęc hic facessat tu molest⁹ ne fias. q Pręsensit: ac si diceret antequã ille moliret & nimiũ in hoc uis amãtis exprimit. r Oia tuta timẽs: deest et & exaggeratio. s Eadẽ fama: q̄ larbę nũciauerat. t Cursuque parari: nauigationẽ: ut Ni teneat cursũ. u Inops ai: siue aio: siue cõsilio. x Bacchat furit more bacchãtiũ. & hĩs uno sermóe pręoccupauit futurã cõparatiõem. y Thias baccha: sicut a baccho bacchę sic a Thyoneo thyades dicũt. Cõmotis at sacris iõ dixit: qꝛ sacrorũ renouatõe cõmouebãtur simulacra: unde Hora. ñego te cãdide bassereu inuitũ quatiá. z Trieterica: triẽnalia. Liberi ei sacra tertio quoq; ãño inouabãt. Sane sciẽdũ orgia apud grecos dici sacra oia sicut apud latios ceriomię dicũtur sed iã abusiue sacra Liberi orgia uocãtur uel απο της οργης. id é. a furore uel απο των ορτιων. a Nocturnusq; uo. nocte celebrat⁹: unde ipsa sacra nyctelia dicebãtur: q̄ populus ro exclusit cã turpitudinis. b Cytherõ autẽ mõs é ex quo clamor nũinis ueluti bacchas uocabat. c Dissimulare et: satis artificiosa allocutio: nã & sibi cõsulit sub facie utilitatis ęneę. Dissimulare aũt ideo ac si diceret: ita rẽ pudẽdã cogitas: ut eã fateri nolis. Supra eni dixerat. Quę sit reb⁹ cã nouãdis Dissimulẽt. d Data de. fędus amicitiarũ. e Hiberno si: nõ hieme. sed hiemali sidere: aut ꝓpť qđ ait supra. Dũ pelago desęuit hyems & aquosus orion ergo aut tpe: ut quo sidere terrã Vertere męcenas: aut re uera sidere ꝓpter Orionẽ: Crudelis. etiá in te odio mei: sic Luc. de cęsare Seuitia é uoluisse mori. f Domosq; rgno ac si diceret carthago iá tibi nota é. licet & hic aliena sint arua. Et troia. a. m. si deest & q̄si ꝑiten ogatóe3 itelligẽdũ. g Me fu. adhuc apte ñ uult iputare bñficia: sicut paulopost irata. Nihil ipsa re. ñ pudorẽ nõ regnũ. h Inceptos

hyeme: qui ipsa nouitate sũt dulces. i Dulce meũ: tetigit rẽ inhonestã: sic Terẽtiꝰ: Seu tibi morigera fui in oibꝰ rebus. k Tyrãni: nil intererat apud maiores inter regem & tyrãnũ: ut Pars mihi pacis erit dextrã tetigisse tyranni: l Fama prior: q̃ melior fuit si dubto. m Hospes: ęneas & hospes fuerat & maritꝰ sed mõ maritũ se negat & hospitem confitetur: ut nũc dido dicit: Cui me deseris hospes quoniã hoc solũ nomẽ de cõiuge restat: hoc ẽ superest: alii restat intelligũt resistit. i. cõtrariũ tibi ẽ nõ nulli dicũt hoc solũ nomen quoniã superem ut te coniugẽ dicam. Dicitur autẽ ingenti affectu hos uersus Virgi. pnũciasse cũ priuatim paucis pręsetibꝰ recitaret augusto: nã recitauit uoce optima primũ tertiũ & quartũ. n Saltem: uel hoc: est aũt tractũ a captiuis qui quũ tenerẽtur ab hostibus dicebãt sublatis oibꝰ: salutẽ concede hinc p synerisim hic natꝰ ẽ sermo: ut in cõtẽptu rerũ multarũ petituri aliquid saltẽ dicamꝰ. o Ante fugã soboles: & amatorie & amare: nã hãc fugã dicit: quã ille noie pfectionem. amor aũt ex filii desiderio cõprobatur. Si quis mihi: bis iterat mihi: & scdm ius loquitur: nã ubi nõ est iustũ matrimonium: liberi matrẽ sequũtur. p Qui te tantum ore referret: aut sic dixit quasi amatrix: ut supra de ascanio: Infandũ si fallere posset amorẽ: aut illud dicit. Optarẽ filiũ simile uultu: nõ moribus tuis. q Iouis monitis: bñ pręscribit: ne ei det impietatem sane & hęc monita dicimꝰ. ut Carmẽtis nymphę monita & deus auctor apollo & hos monitus: ut Persiꝰ. Hos pueris monitꝰ patres infundere lippos. r Immota tenebat lumina. physicũ eiuṡ est: ut qualitatẽ animi ex colorũ: aut corporis mobilitate ostendamus ergo mõ uult ostendere ęneã a proposito non eẽ deuiaturũ. s Ego te quę plurima fando: cõtrouersia ẽ plena in qua & purgat obiecta remouẽs a se crimẽ ingrati: & ueniali utitur statu: pfectionẽ suã retorquens in uolũtatem deorũ. habet etiã finẽ: nam purgat obiectã fugam noie pfectiõis. t Promeritã pręstitisse: bñ egisse & ẽ sermo de his qui p cõtrariũ magis lucent: Teren. Ita me uelim ames pmerentẽ pater. i. bene agentem & congruit ut prestet qui bene agit: cõtra alibi: Quid cõmerui aut peccaui pater. i. quid me male egi. u Meminisse pigebit elisę meminisse & illius rei dicimus ut hoc loco: & memini illam rem. ut Numeros memini si uerba tenerem. x Dum memor ipse mei de futuro dixit & congrue nam piget ad futurum spectat: pudet ad pręteritum & licet pene una sit significatio: tamen dicimus piget me illud facere: pudet me fecisse: unde interdum pręcipue a Salustio simul ponuntur. Pro re pauca loquar remoto ingrati crimine descendit ad causam. y Neque ego hanc profe-

Dulce meũ miserere domus labentis: & istam
Oro si quis adhuc praecibꝰ locus exue mentem:
Te ppter libycę gentes numadũque tyranni[k]
Odere: infensi tyrii: te propter eũdem
Extinctus pudor: & qua sola sydera adibam
Phama[l] prior. cui me moribũdã deseris hospes[m]:
Hoc solum nomen quoniã de coniuge restat:
Quid moror: an mea pygmalion dũ mœnia frẽ
Destruat: aut captã ducat getulus iarbas.
Saltem[n] si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante[o] fugã soboles: si quis mihi paruulus aula
Luderet æneas: qui[p] te tantũ ore referret:
Non equidẽ animo capta aut deserta uiderer.
Dixerat ille iouis[q] monitis imota[r] tenebat
Lumina: & obnixus curam sub corde præmebat.
Tandẽ pauca refert: ego[s] te quæ plurima fando
Enumerare uales nunquã regina negabo
Promeritam[t]: nec me meminisse[u] pigebit elisæ
Dum[x] memor ipse mei: dũ spiritꝰ hos reget artus
Pro re pauca loquar: nec[y] ego hãc abscõdere furto
Speraui: ne finge fugam: nec cõiugis unquam
Prætendi[z] thædas aut[a] hæc in fœdera ueni.
Me[b] si fata meis paterent̃ ducere uitam
Auspiciis[c]: & sponte[d] mea componere curas
Vrbem troianam primũ: dulcesque meorum
Reliquias colerem: & priami tecta alta manerẽt:
Et recidiua[e] manu posuissem pgama uictis:
Sed nunc italiam magnam grinæus[f] apollo:
Italiam lyciæ[g] iussere capessere sortes:

ctionem subaudi. nam posteriori non potest iungi ne sit confessio. z Pretendi Thędas: probat non esse matrimonium. a Aut hęc in phędera ueni aut matrimonii: & iungendum est superiori: aut certe ad posteriora pertinet: & hoc dicit: non ad hoc ueni ut hic morarer: sicut & nunc probat. b Me si fata meis paterentur ducere uitam auspiciis: & dixit in primo. Quo me cunque uocant terrę: ubi significauit nolle apud carthaginem perpetuo manere: sed uelle quęrere sedes fatis concessas: ergo ueni: consensi hoc est non ad hęc consensi fędera: ut quum uellem discedere non liceret. c Meis auspiciis argumentatura necessitate: & auspiciis: ideo quia maiores omnia auspicato gerebãt: ergo auspiciis dispositionibus. d Sponte mea: modo nomen est: nam & genus & casum habet: sic & mane quum ei casus & genus adiicitur nomen est: ut Dum mane nouum dum gramina canent: sic ẽt & forte: alias aduerbia sũt uerũ aũt dixit non sua spõte: nã supra legimꝰ: Hos cape fatorũ comites: itẽ diuersas quęrere terras: auguriis, agimur diuũ. e Recidiua: post casũ restituta. f Crineꝰ apollo: Clazomene ciuitas asię: unde Hor. Diues agebat clazomenis iuxta hãc nemꝰ ẽ grineũ ubi apollo colit. ide ergo epithetõ dedit licz i delo accepit oraculũ. g Lycię sortes: nec

hinc accepit nom̄ĩ: sed sic dixit lyciæ ac si diceret apollineæ. h Hic amor: hęc patria est: eo inquit desiderio p uolūtate deorū circa italiā teneor: quo si possem circa troiā: & ad illud spectat quod dixit. Troia per undosū peteretur classib⁹ equor. i Et nos ē fas: & nobis fas dicimus: sed hoc loco nō est iūgenda elocutio: ne sit uitium: nā legim⁹ Fas mihi graiorū sacrata resoluere iura. sed hoc dicit fas ē etiā nos extera regna requirere. k Nox operit terras: a uerisimili: ideo tēpus posuit. l Quotiens astra: hoc aūt ē p unāquāque noctē. m In sōnis: more suo p in somnis. n Turbida: terribilis: qd̄ & umbrę cōuenit: & parentis auctoritati. o Me puer ascani⁹: nō ipse sed ei⁹ amor. s. admonet quē

Hic[h] amor: hæc patria est. si te carthaginis arces
Phœnissam libycæq; aspectus detinet urbis:
Quæ tandē ausonia teucros considere terra
Inuidia ē: &[i] nos fas extera quærere regna:
Me patris anchisæ: quotiens humētibus umbris
Nox[k] operit terras: quotiēs[l] astra ignea surgūt:
Admonet in sōnis[m]: & turbida[n] terret imago
Me[o] puer ascanius: capitisq; iniuria cari:
Quē regno hesperiæ fraudo: & fatalib⁹ aruis.
Nunc etiam interpres diuū ioue missus ab ipso
Testor utrūq;[p] caput celeres mādata per auras
Detulit: ipse deum manifesto[r] in lumine uidi
Intrātem muros uocēq; his[s] auribus hausi:
Desine meq; tuis incēdere; teque quærelis:
Italiam non sponte sequor[t].
Talia dicentem iādudū[u] auersa[x] tuetur
Huc illuc uoluens oculos: totūq; pererrat
Luminibus[y] tacitis: & sic accēsa profatur.
Nec[z] tibi diua parēs: generis nec dardan⁹ auctor
Perfide[a]: sed duris genuit te cautib⁹ horrens
Caucasus[b]: hyrcanæq;[c] admorūt ubera tigres:
Nā[d] qd dissimulo: aut quæ me ad maiora reseruo
Num fletu ingemuit nostro: nū lumina flexit:
Nū lachrīas uict⁹ dedit: aut miserat⁹[e] amātē est:
Quæ[f] quib⁹ anteferā? iam iā nec[g] maxima iuno:
Nec saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.
Nusquam[h] tuta fides: eiectū[i] littore[k] egentem
Excepi: & regni demēs in parte locaui:
Amissam[l] classem: sociosq; a morte reduxi:
Heu[m] furiis incensa feror: nunc augur apollo:
Nunc[n] lyciæ sortes: nūc & ioue missus ab ipso
Interpres diuū fert horrida iussa p auras:
Scilicet his superis labor ē: ea cura quietos[o]

longe repetiit & ad ascanium retulit: & licet excusetur: tamē solęcophones ē. Interpres diuū hermes expressit uerbū de uerbo. Ab ipso. i. magno ut supra. Ipse deū tibi me claro demittit olympo. p Vtrūque caput: meū & tuū: aut Iouis: aut Mercurii: aut meū & ascanii. q Celeres mandata p auras: sic supra Celeris defer mea dicta per auras. r Manifesto in lumine: aut claro aut i nymbo cu ius maius ē lumē: ut Luc. Postquā se lumine uero. s His aurib⁹ hausi pleonasmos: ē hausi autē accepi. t Sequor: ut Italiā sequimur fugientē. u Iādudū ab initio orationis. x Auersa irata: ut Diua solo fixos oculos auersa tenebat. y Luminibus tacitis: ipsa tacita: ut tacitūq; obsedit limē amatę p ipsa tacita. sequit aūt inuectio q̄ semp statu caret. z Nec tibi diua parēs: nō ē sola in ęneā uituperatio: sed etiā i se obiurgatio: quia dixerat Credo equidem nec uana fides gen⁹ eē deorum: unde nūc dicit generis nec dardan⁹ auctor. a Perfide sic supra Dissimulare etiā sperasti pfide tātum Posse nefas: more amātum eum increpat. b Caucasus: mons scythię inhospitalis. c Hyrcanę tigres: arabicę. Nā hyrcania silua ē arabię. & notandum relictis mediis comparationibus augmenta fecisse. uā post deos: non hoīes: sed saxa intulit. d Nā quid dissimulo: tacite quęstiōi occurrit: ne quis nimiā ei⁹ iracūdiā reprehenderet dicens ęneam posse mitigari forsitan precibus. e Miseratus amantem: miseratus accusatiuum regit: ut hoc loco: misereor genitiuum: ut Miserere animi non digna ferentis. f Quę quibus anteferam amphibologia est quid prius: quid posteri⁹ dicam. g Nec maxima Iuno: aut in Iunonem maledictum est ut eam non esse maximā dicat: sicut etiam in iouem: nam conuicium est q eum saturnium dicat hoc est nocentē aut certe iūgitur: ut Nec Iuno aspicit nec Iuppiter. h Nusquā tuta fides hoc est nec apud rem nec apud hominē. Terentius. Quid credas: aut cui credas: aut declamauit per contrarium nam omnis fides tuta est: hic aūt tuta nusquam. i Eiectū naufragum legimus eni Huc paucis nostris adnauimus oris & est separādū. k Littore egētē. i. egentē littoris: ut Hospicio prohibemur arenę. Et regni demēs in parte locaui: ut ac domitum ęneam in regna recepit. Quod Hiarbas queritur. l Amissam classem: subaudi renouaui. m Heu furiis icēsa feror: quia multa erat in deos locuta: & bona pręmittitur excusatio. Nam numina non credere curare mortalia: & ab his non sperare auxilium furoris est: Subiungit enim: Si quid pia numina possunt. n Nunc lycię sortes: nunc & ioue missus ab ipso. Irrisio honesta satis: cum his uerbis fit quibus laus pręcessit: ut nobis idem Alchimedon duo pocula fecit. Necdum illis labra admonui: sed condita seruo. Scimus autem Aeneam superius hęc uerba dixisse. o Quietos sollicitat: Cicero in libris de deorum natura: triplicem de diis dicit esse opinionem: Deos non esse cuius rei aus

ctor apud Athenas exustus est:esse & nihil curare:ut stoici:secundum quos paulopost. Si quid pia numina possunt Nam modo secũdum Epicureos ait. Ea cura quietos. p I sequere italiam uẽtis. Satis artificiosa ꝓhibitio:quę fit per concessioné. Quę tamen ni non intellecta sit psuasio pmiscéda sunt aliqua quę ueteret latérerut. Ventis per undas Sic Teren: Profundat:pdat:pereat:nil ad me attinet. q Refello:redarguo. r Mediis scopulis:aut manifestis:ut. Me diisq; ex hoste recepti. Aut illa saxa dicit:q̃ sũt inter africã & sardiniã siciliãq; s Hausurũ lusturũ daturũ. Dido po test & uocatiuus esse & accusatiuus. t Sequar atris ignibus. Alii furiarũ facibus dicit: hoc est inuocatas tibi imitatam diras. Alii fociorũ ut paulopost. Ferte citi flãmas Melius tamẽ est ut scdm Vrbanũ accipiamus atris ignibus rogalibus;qui nisi tẽpestatẽ significantur ęneę. Sicut in qnto legimus. Cõtigit ergo núc quod factura est dicit.i.occidã me:& rogalib⁹ te psequar flãmis. Absens quasi mortua:rogalib⁹ aũt mali ominis:quod atris dixit legim⁹:& in Horatio. Nigrorũq; memor dũ licet ignitũ. Anima seduxerit artus: hypallage pro animã artubus duxerit. x Omibus umbra locis adero:dabis improbe pęnas. Dicũt physici biothanatorũ aias nõ recepi originẽ suam nisi uagãtes legitimũ tẽpus fati cõpleuerit:quod poete ad sepulturã trãsferũt:ut. Centum errãt annos. Hęc ergo nũc dicit Dido occisura me ante diem sum:uagãti mihi dabis pęnas:nã te psequar semp. Si autẽ fuero recepta in origine:pęnas tuas audiã:quas uidere non potero. Hic ergo est totus sensus. Si uisis rogalibus flãmis euaseris tẽpestatẽ:umbra mea tibi psequet: sin & hãc euaseris:uel recepta audiã famã suppliciorũ tuorũ z Mediũ sermoné:ꝓpter hoc quod sequit. Multa metu cunctãtem & multa parãtem Dicere. Suscepiũt famulę:eam.subaudi. a Tum uero teucri:regis pręsentia. Sicut in nono. Tũ uero incũbũt:urget pręsentia turni. b Frõdẽtesq; ferũt:nõ q erãt sed qui esse poterãt:ut. Quos ego sum totiẽs iam dedignata maritos. c Euge studio:celeris profectõis:ut. Ille uolans simul arua fuga simul ęquora uertit. d Cernas. honesta figura.si rem tertię psonę in secũdam referat. e Formicę ad studiũ respicit cõparatio hoc loco. Et notãdũ cautelã exprimi per hanc cõparationẽ. Hora. Paruula nam exẽplum est magni formica laboris. Iuuena. Formica tandem quidam expauere magistra. Sane formica dicta est ab eo q̃ ferat micas. f Farris:nomen est solum:quod r geminat in genitiuo. Monodicon ergo est sicut sol. Item cor cordis solum in dis mittit genitiuũ. Item s geminat as assis:& hęc carẽt exẽplis. g Cum populãt antique dixit. Naq; hoc uerbum apud ueteres actiuũ fuit; nunc est deponẽs. h Hiemis memores. Hora. Quę simul inuersum cõtristat aquarius annũ. Non usquã ꝓrepit. i It

Sollicitat:neq; te teneo:neq; dicta refello^q:
I^p sequere italiam uentis:pete regna per undas.
Spero equidẽ mediis^r (si qd pia numia possunt)
Supplicia ausurũ^s scopulis:& nomine dido
Sæpe uocaturũ:sequar^t atris ignibus absens:
Et cum frigida mors anima^u seduxerit artus:
Oibus^x umbra locis adero. dabis iprobe pœnas:
Audiã:& hæc manes uẽiet mihi phama sub imos.
His medium^z dictis sermonẽ abrũpit:& auras
Aegra fugit:seque ex oculis auertit:& aufert
Linquens multa metu cũctantẽ:& multa parãtẽ
Dicere:suscipiũt^y famulæ:collapsaq; mẽbra
Marmoreo referũt thalamo:stratisq; reponũt.
At pius æneas(quanq̃ lenire dolentem
Solando cupit:& dictis auertere curas
Multa gemẽs:magnoq; animũ labefact⁹ amore;)
Iussa tamẽ diuũ exeqtur:classemq; reuisit.
Tum^a uero teucri incũbunt.& littore celsas
Deducunt toto naues:natat uncta carina:
Frondẽtesq;^b ferunt remos:& robora siluis
Infabricata fugæ^c studio.
Migrantes cernas^d: totaq; ex urbe ruentes:
Ac ueluti ingentem formicæ^e farris^f aceruũ
Cum^g populãt:hyemis^h mẽores:tectoq; reponũt
It^i nigrũ campis agmen:prædãq; per herbas
Cõuectãt calle^k angusto:pars grandia^l trudunt
Obnixæ frumenta humeris:pars agmina cogũt:
Castigãtq; moras^m:opere oĩs semita feruet.
Quis tibi tunc dido cernenti talia sensus:
Quot ue dabas gemitus?cũ littora feruere^n late
Prospiceres arce^o ex sũma:totũq; uideres

nigrum campis agmen. Hemistichium Ennii de elephantis dictum: quo antea Actius est usus de Indis. k Calle angusto. Callus est semita tenuior callo pedum pecorum prędurata. Semita est semis uia: unde & semita dicta est. Via est actus dimidius: qua potest ire uehiculum: Nam actus duo capit: propter euntium & uenientium uehiculorum occursum. l Grandia trudunt: quę portare non possunt. m Moras: tardas morantes. n Feruere late. Infinitus hic est a tertia coniugatione.id est feruo feruis. Nam secundę cõiugationis uerba perdito e quod habent ante o in tertia migrant; ut ferueo feruo: fulgeo fulgo. Hinc est: Feruere leucatem auroque effulgere fluctus. Sic Horatius. Vade uale caue ne titubes mãdataque frangas. Nam caue ue longa est; nec uocalis sequitur: ut in Bucolico Virgilius. Vale uale inquit Iola. Sed dicimus a tertia coniugatione esse imperatiui; ut Cauo cauis. Hinc etiam Catullus cauere dixit. o Arce ex summa.

Regū enim fuit habitare in arcibus ꝓpter tutelā. Deniqꝫ romę Valerius Publicola: quū in ęsqliis domū haberet altissimā: iudię cā eā diruit: & in plano ędificauit. Itē Augustus post Actiacū bellū palatiū ex suo pręcepto ędificatū quū cēt dom⁹ priuata: donauit reipu. p Tātis clamorū. s. Improbe amor. exclamatio poetę cōtra amorē. Et hoc ē Hora. dicit. Hoc amet hoc spernat ꝓmissi carminis auctor. Quanq̄ de ordine artificiali & naturali ab Hora. in arte poetica dictū sit. Tale ē & illud in tertio. Auri sacra fames. i. cupiditas: ut á illic amoris ē increpatio: qui scdm phylosophos oīuꝫ generalis ē rerū. Hinc ē qd apud inferos Eriphyla inter amātes cōmemorat: quę monile cōcupierat. q Ire iterū in lachrymas. Hinc ē amoris iprobitas: quę lachrymis cogit rogare dudū supbā. Est āt speciosa elocutio ꝑgit i lachrymas. r Pre. precādo cātādo in hoc mō naturaliter breuis ē. Sic Terātianus. Vitę dubi⁹ uarios renouādo dolores. Plerūqꝫ tn̄ a Virg. ꝓducit: ut. Cātādo tu illū. Itē. Cātādo rūpitē anguis. s Sūmittere amori. ac si diceret nō ęnecę. Aut certe ęneā amorē uocauit. t Ne qd inex. fru. rogabat nō spe impetrādi: sed ne eēt qd sibi posset imputari: si nō rogasset: quāuis frustra rogaret: & frustra ex iudicio poetę dictum est. Sic Salu. Falso querit de natura sua gen⁹ hūanū: aut supra. Hoc amet: hoc spuat ꝓmissi carmis auctor. u Propari litto cir. circū littus: nā postposita prępositio & accentū mutauit: & suas ꝑdidit uires. ꝓperari āt impsonale ē. x Et lęti nautę. i. mime timētes. y Sperare dolorē: ꝓ timere. & ē acyrologia. Nā spamus bona: timemus aduersa. Hoc aūt dicit: Si scire abiturū ęneā: nō tātū diligerē: si nō dilexissēm minus dolorē. Si potui autē. si potuissem: & sic ē dictū: ut. oia pręcipitat quę aio mihi ante pegi. ac si diceret nihil mihi nouū cōtingeret. z Mihi: ꝓ me exequere. a Te colore colebat. Infinit⁹ ꝓ iudicatiuo b Mollis adi. faciles: ut. Et quę mollissima fandi tēpora. c Hostē sup. postq̄ apte deuegauit se Carthagini eē māsurū. d Aulide iura. Aulis insula est uel portus: in qua cōiurauerūt greci se nō ante reuersuros: q̄ troia capēt. & ē sensus illud spectās: Scio me danais e classibus unū: Aulide aūt: aut in aulide: aut pro aulidi. e Ad pgama: in pgama. i. cōtra pgama. f Anchisę cine. ma. ue reuel. qđ dicitur ex oraculo fecisse. Diomedes: & secū ei⁹ ossa portasse: quę postea reddidit: quū multa aduersa pferret. Hinc est. Salucte recepti ue qꝫ cineres. Sciendū: sane Varroē dicere Diomedē eruta Anchisę ossa filio rddidisse. Catonē aūt affirmare q̄ Anchises ad Italiā uenit: tāta est & inter ipsos uarietas: & historiarum confusio. g Reuelli: non reulsi: nam uelli & reuelli dicimus. Vulsus nemo & reuulsus usurpatum est tantum in participiis contra naturam. h Quo ruit. inconsulte ꝓperat siue respectu salutis: nam hoc dicit: Quod peto: & ipsi ꝓdest: amoris: scilicet impatientia. i Ferentes. bene flantes propitios. k Quod prodidit: decepit. & bene. Nam ad diruptionem coniugii imutata uoluntas sufficit. l Pulchro ut latio careat: quod illi pulchrum uidetur: & sic est etiam illud. O tantum libeat mecum tibi sordida iura. id est quę tibi sic uidentur. m Tempus inane peto: sine officio coeundi: nam sine beneficio non procedit: quum spacium petat & requiem. n Dum mea me uictam: mea fortuna. id est aduersa. ut. Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta. ex eo statu in quo est fortuna dixit: doceat autem dolere illud est: quia non habet in aduersis patientiam: nisi qui dolere consueuit. Hoc ergo petit: ut ei pręstetur tempus per quod discat aduersa perferre. o Oro ueniam: beneficium: ut. Orantes ueniam. p Miserere sororis: geminū tantum regit. q Quam mihi quum dederis cumulatam morte reliuquam. Sensus est quod beneficium quum mihi cumulatum dederis: sola morte derelinquā. Et hic intellectus est melior. Quam mihi quum dederis cumulatam: Quam lectionem. Tucca & Varus probant.

Miseri ante oculos tātis clamoribus[p] æquor?
Improbe amor qd non mortalia pectora cogis?[q]
Ire[q] iterꝫ in lachrymas: iterꝫ tentare precando[r]
Cogitur: & supplex animos sūmittere[s] amori:
Ne[t] quid inexptū frustra moritura relinquat.
Anna uides toto ꝓperari[u] littore circum-
Vndiqꝫ cōuenere: uocat iam carbasus auras:
Puppibus & læti[x] nautæ imposuere coronas.
Hunc ego si potui tantum sperare[y] dolorem:
Et pferre soror potero: miseræ hoc tamen unum
Exequere anna mihi[z]: solam nam pfidus ille
Te[a] colere: arcanos etiā tibi credere sensus.
Sola uiri molles[b] aditus: & tempora noras.
I soror: atqꝫ hostem[c] supplex affare supbum:
Non ego cū danais troianā excidere gentem
Aulide[d] iuraui: classem ue ad[e] pgama misi:
Nec patris anchisæ[f] cineres: manes ue reuelli[g]:
Cur mea dicta negat duras dimittere in aures?
Quo[h] ruit? extremū hoc miseræ det mun⁹ amāti.
Expectet facilēqꝫ fugam: uētosque ferentes[i]:
Non iam cōiugiū antiquū quod ꝓdidit[k] oro:
Nec pulchro[l] ut latio careat: regnūqꝫ relinquat.
Tempus[m] inane peto: requiem spaciūqꝫ furori
Dum[n] mea me uictam doceat fortuna dolere:
Extrema hanc oro[o] ueniam: miserere[p] sororis.
Quā[q] mihi cū dederis cumulatā morte relinquā.
Talibus orabat: talesqꝫ miserrima fletus

Fertque refertq; soror: sed nullis ille mouetur
Fletibus: haud uoces ullas tractabilis audit.
Fata obstãt: placidasq; uiri deus obstruit aures.
Ac ueluti annosam ualido cum robore quercum
Alpini boreę: nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant: it stridor: & altę
Consternunt terram concusso stipite frondes.
Ipsa hęret scopulis: & quãtum uertice ad auras
Aethereas: tantum radice in tartara tendit.
Haud secus assiduis hinc atq; hinc uocib⁹ heros
Tunditur: & magno persentit pectore curas.
Mens imota manet: lachrymę uoluuntur inanes.
Tum uero infelix fatis exterrita dido
Mortem orat: tędet cęli conuexa tueri.
Quo magis inceptum peragat: lucemq; relinquat:
Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
Horrẽdum dictu: latices nigrescere sacros:
Fusaq; in obscęnum se uertere uina cruorem.
Hoc uisum nulli: non ipsi effata sorori.
Prętera fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui miro quod honore colebat
Velleribus niueis: & festa fronde reuinctum.
Hinc exaudiri uoces: & uerba uocantis
Visa uiri nox cum terras obscura teneret:
Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sępe queri: & longas in fletum ducere uoces.
Multaq; prętera uatum prędicta priorum
Terribili monitu horrificant: agit ipse furentem
Insomnis ferus ęneas: semperq; relinqui
Sola sibi: semper longam incomitata uidetur
Ire uiam: & tyrios deserta quęrere terra.
Eumenidum ueluti demẽs uidet agmina pẽtheus:
Et solem geminum: & duplices se ostẽdere thebas:
Aut agamemnonius scęnis agitatus orestes
Armatam facibus matrẽ: & serpentibus atris
Cum fugit: ultricesq; sedent in limine dirę.
Ergo ubi concepit furias euicta dolore
Decreuitq; mori: tempus secũ ipsa modumq;
Exigit: & mœstam dictis aggressa sororem
Consiliũ uultu tegit: ac spem fronte serenat.

Nam male quidã legũt: Quã mihi cum dederit. id est ęneas: cumulata morte relinquã. Et uolũt intelligi acceptum ab eo beneficiũ: morte cumulabo: & sic relinquã: ut amãtes dicere cõsueuerũt: ut. Aeris specula de montis in undas Deferat. Extremũ hoc mun⁹ morientis habeto. Nam si eã odio hẽt ęneas restat ut eius morte lętetur: sed nõ procedit. Nemo ei; dicit ueniã cumulatã: sed cumulatã. r. Fertq; refertq;. nõ ab ęnea: qui nil dicit: sed a Didone fert & refert. i. iterũ portat. s. Voces ullas tractabilis audit. Cur mitis nõ audit: quasi mirũ est: sed Fata obstãt: placidasq; uiri deus obstruit aures. t. De⁹ Iuppiter. sicut de & supra Dido ait saturnius. u. Alpini borę: flãtes de alpib⁹: quę gallorũ lingua alti mõtes uocantur. Nũc hinc nũc illinc: sicut ęneas: ab Anna & Didone. x. It stridor: ad dolorẽ ęneę ptinet: de quo ait. Magno psentit pectore curas. Alte. iugiter diu. y. Cõsternũt. implent: ut. Strata iacent passim sua quęq; sub arbore poma. z. Frondes. sicut lachrymę ęneę. a. Hęret scopulis: ut ille in cõsilio pseuerat. b. Tãtũ radice in tartara: sc̃dm physicos: qui dicũt parẽ esse altitudinẽ radicũ & arborum. c. Lachrymę inanes: qa imota mẽs manet. d. Tũ uero. i. post desperatõe;. e. Exterrita: prę pietata turbata. f. Mortẽ orat: p desiderat: ut. Mortẽ q; miserrim⁹ opto. Vt certe ideo orat: qa cõsecrata fuit: nec mori poterat: nisi soluta consecratiõe. g. Cęli cõuexa: incuruia cęli. h. Thuricremis: cremãtib⁹ tura. i. Hoc uisũ. hoc qd̃ uiderat nulli dixit. qd est nulli⁹: ne sorori cui qde fuerat de amore confessa. k. Cõiugis antiq. aut prioris: aut cari. l. Miro qd̃ ho. col. mire exhibẽdo ea q̃ circa uiuos solẽt fieri. Moris ei; fuerat ut nubẽtes puellę simul uenissent ad limẽ mariti: postes anteq̃ ingrederent ornarẽt laneis uittis. Vnde ait. Velleríb⁹ niueis: & oleo ũgerẽt: & inde uxores dictę sũt; q̃si unxores. m. Festa frõde. diuina tanq̃ numẽ coleret. Sãe hoc loco latẽter: quã supra dixim⁹: tãgit historiã. nã si amabat ęneã utiq; nõ coleret extinctũ maritũ. n. Visa uiri. Nõ ei; erat uisa: ut supra. Nox cu terras. uerisimilitudo. o. Sola bubo. sola cõtra genus posuit. Luca. Et lętę iniãtur aues bubone sinistro. Itẽ Oui. Infãdus bubo. & hoc ẽ in usu. Sed Virg. Mutauit referẽs ad auẽ. Plerũq; eni; gen⁹ relicta specialitate a generalitate sumim⁹: ut si dicas bõa turdus referẽdo ad auẽ. Itẽ si dicamus pria est a. i. littera: qui a sit neutri generis. p. Ferali car. Bñ hoc addidit. Nõ ei; omni mõ malũ est bubõis omẽ: sed quũ canit tãtũmodo. Cãt⁹ ei; ei⁹ fletũ imitat̃: aut gemitũ: tacẽs o\~ndit felicitatẽ. Oẽs ei; aues oscines bonę: prępetes malę sũt: uel cõtra oscines malę: prępetes bonę sũt. q. Priorũ. & priorũ legit̃: sed illud spectat. Heu uatũ ignarę mẽtes qd uota furẽtẽ. r. Hor. horrorẽ incutiũt. s. Insõ. i. uigilis. Et declinat̃ insõnia insõnię. t. Sẽpq; re. p oẽs noctes nauigare uidebat̃ ęneas: q̃si eã sp desereret. u. Inco. qd̃ ferale. i. mortiferõ oẽ est: & pręcipue regi. x. Agmina pentheus: aut impetus. Aut sc̃dm Vrbanũ agmina serpentiũ. Pentheus aut sc̃dm Tragędiam Pacuuii furuit etiam ipse. y. Scęnis egitatus. famosus: celebrat⁹ tragędiis: & agitat⁹ qa furuit. Et multę de eo scriptę sunt tragędię: quasi freq̃nter actus. z. Armatã matrẽ: cãm ipsam furoris ostẽdit. a. Sedent in limine dirę a

a Pacuuio Orestes inducit Pyladis admóitu ꝓpter uitādas furias ingressus Apollinis téplú: & quú inde uellet exi re iuadebat a furiis. Hinc ergo est. Sedet in limine dirę. b Viā:ratione. c Gratare sorori.i.gratulare:suscipe gau diú pro sorore. Sic ei; dicim⁹. Grator tibi honore. d Eum:ęneā:quē in noui uoluit dicere. e Oceani fine iuxta.fi né Oceani nullus noui:sed intrú:qd ipsú pót finis uideri aliúde supto principio. f Aethiopú. Aethiopę duę sút. Vna circa ortú solis. Altera circa occasú in mauritania:quā núc dicit:& núc & dicta est ęthiopia a colore populorú: quos solis uicinitas torret. g Atlas.nullú nomé gręcú i ns termiat. h Torquet:sustinet. i Stellis aptú.satis pec te loq̄t: ná aptú cóiúctú dicit απο του απετεσ τα nó insignitú stellis. Axis ei; nó hét stellas qui est medi⁹ iter septétrióes úde eos nó occidere axis uicinitas facit:nó q̄ i axe sút. k Hinc mihi mas sylę gentis móstrata sacerdos: móstrata prędicta:q̄ est oriúdo massyla: a qua nó lógo sunt horti hespi dú. l Sacerdos,núc uēit de locis:q̄ sút circa Atlan tem:ná aliter nó ꝓcedit. Massyla ei; mediterranea est ciuitas berbicę lybię. Vñ haud lóge horti hespi dú sunt. Atlas uero maxim⁹ in mauritania est. m Hespidú tépli custos:[Hespides Atlātis filię nym phę scd̃m fabulā hortú habuerút:in quo érat mala aurea Veneri cósecrata: q̄ Hercules missus ab Eu ristheo rege Argiuorú occiso puigili dracone sub stulit. Re uera aút nobiles fuerút puellę:quarú gre ges abegit Hercules occiso eorú custode. Vñ ma la fingit sustulisse:hoc est oues. Mala aút.i. μηλα & poma & oues significat. Vnde μηλονομοσ ouiú pastor dicit. n Sopor pa. incógrue uidet po situ:ut. Sopori fera spés puigili det draconi. Sed di cim⁹ uariā uim prebere uictú diuersis aialib⁹: nā; salices hoib⁹ amarę sút dulces capellis:ut Et salices carpens amaras.s.hoib⁹ Itē cicutę scd̃m Lucre. ho mib⁹ sút uenenosę: quū pingues reddat capellas. Ergo & papauer hic; homib⁹ det sonú:draconi adi mit forsan:& ē excusatio. Pót tñ melior ee sensus si seruabat in arbore ramos plenú sit Sequētia ue ro sic accipiam⁹. hec se ꝓmittit carminib⁹ curas sol uere. Spargēs húida mella soporiferúq; papauer.i. miscēs:ut Cicc. Et spgere uenena didicerút. nec in cógrue ad amaritudiné amoris mel adhibet: & ad obliuióe; papauer. n Sistere aquā fluuiis:& uer tere sidera retro. ē tomagis poterit ęnea ab icepto retorqre. o Mugire ui. uidebit q̄s:ut. Migrantes cernas. p Testor ca.de. q̄a quú multa sacri Roma ni susciperét:magica sp dānarút. q Accigier prępa rari.accingiet at ut ad infinitú addat:& ratio effi cit metri: nā quú in eo ultia lóga sit:addita er sylla ba breuis fit:ut audiri audirier r Tu secreta:sine arbitris. & est bona elocutio te; loci uel téporis ad personam trásferre: ut nocturnus uenit:secret⁹ fe cit. s Pyram.sub specie sacrificii pręparat mortis exequias. t Et arma,gladiú dicit abusiue:nam & paulopost. En semq; relictú Proprie enim arma sunt:quę armos tegút. u Impius:qui gladiú reliquit furenti. Hoc aút tractú est de Homero:qui dicit gladiú Aiaci datum ab Hectore:& Hectori ab Aiace balteú:quę eis exitio fuerút. Nam alter tractus est balteo:alter se donato telo interemit: x Exuuias:uestes ęnee:quę hosté dixerat supra:ut I soror:atq; ho stem supplex affare supbum. Item. Dulces exuuię. y Quo perii:ꝓpter extinctum pudorem. Pręterere:abscondere preuertere. z Tantos furores: quantos cogitabat Dido. Grauiora timet quam molte Sichei: aut quam detrahi mus: Et stat elocutio. Aut subaudimus: Grauiora timet posse contingere quam morte Sichei. At regina Pyra. Notatus est hic uersus. Vitiosa est enim elocutio: quę habet exitus similes: sit licet casuum dissimilitudo. c Intenditque locum sertis:ligna:ut. Stupea uincula collo. Intendunt: & est hypallage. Intendit serta per locum. d Funerea cupressu Nam & supradicta ligna ad funus pertinent: ut. Procumbunt piceę sonat icta securib⁹ ilex.

Inuenit germana uiam[b]: gratare[c] sorori:
Quæ mihi reddat eum[d] uel eo me soluat amātē;
Oceani[e] finem iuxta solēq; cadentem
Vltimus æthiopū[f] locus est: ubi maxim⁹ atlas[g]
Axem humero torquet[h] stellis[i] ardētibus aptum.
Hinc[k] mihi massylæ gentis mōnstrata sacerdos[l]
Hesperidū[m] tēpli custos: epulasq; draconi
Quæ dabat: & sacros seruabat in arbore ramos:
Spargēs humida mella: soporiferūque[n] papauer:
Hæc se carminibus ꝓmittit soluere mentes
Quas uelit: ast aliis duras immittere curas:
Sistere[n] aquam fluuiis: & uertere sidera retro:
Nocturnosq; ciet manes: mugire[o] uidebis
Sub pedibus terrā: & descendere mōtibus ornos
Testor[p] cara deos & te germana tuūque
Dulce caput: magicas inuitā accingier[q] artes.
Tu[r] secretā pyram[s] tecto interiore sub auras
Erige: & arma[t] uiri thalamo quæ fixa reliquit
Impius[v]: exuuiasque[x] omnes: lectūq; iugalem
Quo[y] perii: sup imponas: abolere nefandi
Cūcta uiri monumēta iubet: mōstratq; sacerdos.
Hæc effata silet: pallor simul occupat ora.
Non tamē anna nouis prætexere[z] funera sacris
Germanā credit: nec tantos[a] mente furores
Concipit: aut grauiora timet quā morte sichei:
Ergo iussa parat.
At[b] regina pyra penetrali in sede sub auras
Erecta ingenti thædis atq; ilice secta
Intenditq;[c] locum sertis: & fronde coronat
Funerea[d]: super exuuias: ensemq; relictum

e Effigieq; to. lo. exprimit amatis affect⁹: q etiā in morte amici imagini uolebat esse coniūcta: ut paulopost Natūq; patrēq; cū genere extinxē: & meme sup ipsa dedissem. f Haud ignara fu. memor suę dispositiōis. g Tercētū to. ore de. nō tercētū deos: sed tonat tercētū numia Hecates. Vñ hecate dicta ē hecaton. i. cētū hīs potestates. Tonat aut pro re dixit. In aliquib⁹ ei; sacris imitabātur tonitrua. h Herebū inferorū ꝓfūditatē. i Tria uir. ora dia. iteratio ē Lunę Dianę Proserpinę. k Simulatos fon. auer. in sacris: ut supra dixim⁹: quę exhiberi nō poterāt simulabātur: & erāt pro ueris. Benę aūt de auerno: per quē descēsus ad inferos dicit. l Falcibus & mes. ad lu. quę ahe. herbę ei; pro

Effigiēque[e] toro locat haud[f] ignara futuri.
Stant aræ circum & crines effusa sacerdos
Tercētum[g] tonat ore deos: herebūque[h] chaosque:
Ter geminā q; hecatē: tria[i] uirginis ora dianæ:
Sparserat & latices simulatos[k] fontis auerni:
Falcibus[l] & messæ ad lunā quærūtur ahenis
Pubentes[m] herbæ nigri[n] cum lacte ueneni:
Quæritur & nascētis equi de fronte reuulsus
Et matri[o] præreptus amor:
Ipsa[p] mola manibusq; piis altaria iuxta
Vnum[q] exuta pedē uinclis in[r] ueste recincta
Testatur moritura deos: & conscia[s] fati
Sidera: tum si quod[t] nō æquo fœdere amantes
Curæ numen habet iustūq; memorq; precatur.
Nox[u] erat: & placidū carpebant fessa saporem
Corpora per terras: siluæque[x]: & sæua quierant
Aequora[y]: cum medio uoluūtur sidera lapsu:
Cum[z] tacet omis ager: pecudes pictæq; uolucres:
Quæq; lacus late liquidos quæq; aspera dūis
Rura tenent: somno positæ sub nocte silenti:
Lenibant curas: & corda oblita labore.
At non infelix animi phœnissa: nec unquam
Soluitur in somnos: oculis[a] ue aut pectore noctē
Accipit: ingeminant curæ: rursusq; resurgens[b]
Sæuit amor: magnoq; irarū fluctuat æstu:
Sic adeo insistit: secūq; ita corde uolutat:
En quid ago? rursus[c] ne procos irrisa priores
Experiar? numadūque[d] petam cōnubia supplex?
Quos ego sum totiens iam dedignata maritos[e]?
Iliacas igitur classes: atq; ultima[f] teucrum
Iussa sequar? quia ne[g] auxilio iuuat ante leuatos?
Et bene apud memores ueteris stat[h] gratia facti.
Quis me aūt fac uelle sinet: ratibusq; superbis
Inuisam accipiet? nescis heu perdita: nec dum
Laomedonteæ sentis periuria gentis.

lunę ratiōe tollūtur: nec oēs eodē modo. Vñ & perite ahenis falcib⁹ dixit: quia alię uellūtur: alię incidūtur: & ad lunā: nō ad noctē: sed ad lunę obseruationē. m Pubētes. quia alię siccę: alię uiridiores legūtur. Et sciēdū inter hoīes & herbas esse reciprocas trāslatiōes. Sic ei; pubētē herbā dicimus: quēadmodū florē ętatis. n Nigri cū lacte ueneni. nigri: aut noxii: quia nigri sunt hoīes post uenenū. Aut certe illud est: quia sunt herbę nigri lactis. i. succi. Dicūtautē per periphrasim agrestre papauer significari. o Et matri pre. amor scdm Pli. qui dicit in naturali historia pullos equinos habere in frōte quādā carnē: quā eis statī natis admit mater: quā; si qs forte prępripuerit pullū odit: & lac ei denegat. Tu. Cui totā tremuli frōte cęsonia pulli Infudit. & merito suspicati sunt amorē creari ex carne: sine qua mater nō alit ex se creatū. p Ipsa mola. farre & sale. Ordo aūt est ipsa Dido mola. Et piis maib⁹. i. puris deos testat. q Vnū exu. pe qa id agit ut ista soluat: & implicet ęneas. r In ueste. quia ut supra dixim⁹: in sacris nil solet esse preligatū: pręcipue eius q amore uult solui. s Cōscia fati sidera. i. planetas: qbus fatorū ratio cōtinet. t Si qd nō ęquo fę. amā. Ordo est. tum numē precat si qd curę hēt amātes nō ęquo fędere. Si qd aūt bene dubitat utrū sup res male positas hēat potestates. Sēsus aūt hic est. aut αντερωτα inuocabat cōtrariū Cupidini: qui amores resoluit. aut certe cui curę ē iniquus amor. s. ut iplicet nō amātē. Iustūq; memorq;. ut expugnet q est cā discordię. u Nox erat. protēditur ista descriptio ad exaggregationē uigiliarum Didonis. x Silueque. secundū eos qui dicunt: Omnia quę crescunt animalia esse. y Aequora. Elementa etiam animalia esse uoluerunt. Vnde est in septimo. Aequora mulcebant cantu. z Cum tacet omnis ager. ea quę in agris sunt. a Oculisue aut pectore noctē. quia potest aliud esse sine alio: ut. Siquis dormiens mente turbetur. b Resurgens sęuit amor Grauior est enim qui resurgit: sententia quasi generalis. Adeo. scilicet furit ut in hoc ꝓposito permaneret uitandę sine dubio lucis. c En quid ago. en ecce. & quasi demōstrantis particula: per quā intelligim⁹ eā multa cogitasse & sic ꝓrupisse Ecce qd actura sū. Est āt comicū pricipiū: nec incōgrue amatrici datū. Sic Terē. Quid igit faciā. nā hęc cōiūctio multa eā cogitasse significat. c Rursus. duo significat: freqnter iterū raro uicissi; i rursus

duo. i. denuo: ut hoc loco. d Numa. pe. iuidia a pſōis: petā mulier & regia numadas. i. uagos. e Maritos. futuros. f. Est aūt elocutio: dedignor illā rē: & illa re. f Vlti. iuss aut itelligim⁹ ęneā ei obtulisse nauigādi facultatē: aut teucrū iussa nō q ipsi iusserāt; s; ea q a ioue iussa sūt ut nauiget: hęc sūma ē. g Quia ne. re uera & ē una ps orōis. h Stat: pmāet

i Nautas non troianos: Nam iniuriose dixit: Assuetos laboribus. k Ouantes: lętātes: abusiue. Nam ꝓprie ouatio est minor triūpho. Qui enim ouationē meretur: & uno equo utitur: & a plebeiis: uel equitib⁹ Romāis deducitur ad capitoliū & de ouibus sacrificat: ūde & ouatio. Qui aūt triūphat albis ęquis utitur quattuor: & senatu pręeūte in capitolio de tauris sacrificat. l Vix urbe reuelli. aut mox. idē paulo ante: ut. Vix e cōspectu siculę telluris in altū. Vela dabāt lęti: aut re uera uix: ut dixim⁹ supra: nā nulla ratōe dimitterēt patriā: nisi eos ad odiū crudele Pygmalōis coegisset. Aut timor: ut. Cōueniūt qb⁹ aut odiū crudele tyrāni Aut metus acer erat. m Quin morere. ꝗnimo: & bn̄ oīs eius intētio tendit ad mortē. Nā si procos rogare turpe est. solā seq impossibile: & inhonestū tyrios trahere difficile: sola mors supest. n Tu lachrymis euicta meis. Bn̄ totū ei imputat: sed cū excusatiōe: q̄ ęneę nuptias suasit: sed uicta lachrymis: ut Sinū lachrymis impleuit obortis. Anna refert. o Tu pri. fu. Vrbanus hoc diuidit: licet alii iūgūt: & uult hūc eē sensū. Tu psuasisti ut nuberē uicta lachrymis meis: tu ēt nūc me his oneras malis: nam me olim occidissem nisi te deserere formidarē. p Obiicis hos. ob naturaliter breuis ē: sicut & re: & ad: sed plerūq; ꝓducitur hac rōe: obiicio: adiicio: reiicio. i. hīt uocalē sequētē: q̄ p declinatōe; pōt in consonātis formā trāsire: ut obiecit: reiecit: ergo ēt anteq̄ trāseat interdū fungit officio cōsonātis: & pręcedētē longā facit. q More fe. Pli. in naturali historia dicit: Lyncas post amissos coniuges aliis nō cōiūgi. Multi fere aduerbiū uolūt: ut sit sensus. More scilic; quo iam ad uiduitatē fere cōsueuerat: r Sine cri. Crimē aūt bn̄ ut supra. Potui succūbere culpę. s Sicheo: ꝓ sichęo: t Certus eūdi. indubitabiliter ꝓfecturus. u Carpe. som. hoc ē qd & paulopost culpat. Mer. sed excusat his rebus: nā & certus eundi fuerat & rite cūcta pręparauerat: aut certe ꝓuidentia ut possit uidere Mercuriū. x Forma dei. bn̄ nō deus: sed forma. Raro enim ueniūt numina sic ut possint uideri. Vn̄ & seq t: Vultu redeūtis eodē. nā licet redeūtis dicat. i. ei⁹ q possit agnosci: nō tn̄ faciē dicit: sed uultū: q pōt sępe mutari. y Eodē. o semp lōgu; est: qa eodē ablatiuus est semp eadē aūt & ꝓducit & corripit: nā & noīatiuus est ut eadē mulier facit & ablatiu⁹: ut eadā muliere faciete. z Visa mo. Bn̄ uisa. nō enim re uera est. a Oia mer. si. aliud ē idē eē: aliud simile eē: ergo nūc cert⁹ ē ęneas. Vocēq; qa oratōis ē de⁹. Hora. Mercuri facūde Colorēq; & crines flauos: iō & pusi⁹: & flauus Mercuri⁹ inducit: qa satis uicin⁹ est. Soli: pręter cęteras stellas. b Et mēbra de. iu. qa deus palestrę est. Hora. Catus & decorę more palestrę. c Iuuētę āt ętatis: a iuuēta. sane figura est similis mēbra: uocē colorē. d Zephyros: uetos. De aphrica ei; zephyrus nauigare n̄ poterat: e Nefas in pe. u er. ne nō timeret amatricē. bn̄ addit certa mori Itē Variū & mutabile sp Fęmia. f Pręceps. festinus. g Col. fa. pp Ferte citi flāmas. h Vmbris: sicut supra forma dei. Corripit omē futurę tēpestatis. i Pręcipites ut supra Mercuri⁹. Nō fugis hic pręceps. Ecce iterū stimulat: phātasia est ad sociorū terrorē. Sic in sexto Deus ecce deus k Sācte deo. aut distingue sancte: aut scd; Enniū dixit. Respōdit Iuno saturnia sancta deorū. l Quisqs es: atq supra dixit. Oia mercurio similis. Sed sciendū est scdm Tuli. in libro de deorū natura tres eē mercurios: supū: terrenū: & inferū. Ergo qsqs aut qcūq; de trib⁹: aut certe ad Iouē spectat. i. qsqs es q pręcipis:

Quid tum? sola fuga nautas[i] comitabor ouātes[k]?
An tyriis om̄iq; manu stipata meorum
Inferar? & quos sidonia uix[l] urbe reuelli:
Rursus agam pelago: & uentis dare uela iubebo:
Quin[m] morere ut merita es: ferroq; auerte dolorē
Tu[n] lachrymis euicta meis: tu[o] prima furentem
His germana malis oneras: atq; obiicis[p] hosti:
Non licuit thalami expertem sine[r] crimine uitam
Degere more[q] ferae: tales nec tangere curas:
Non seruata fides cineri promissa sicheo[s]:
Tantos illa suo rūpebat pectore questus.
Aeneas celsa in puppi iam certus[t] eundi
Carpebat[u] somnos: rebus iam rite paratis:
Huic se forma[x] dei uultu redeūtis eodem[y]
Obtulit in somnis: rursusq; ita uisa[z] monere est
Omnia[a] mercurio similis: uocemq; coloremq;
Et crines flauos: & mēbra[b] decora iuuentae[c]:
Nate dea potes hoc sub casu ducere somnos:
Nec quae circūstent te deinde pericula cernis
Demens: nec zephyros[d] audis spirare secūdos:
Illa dolos: dirūq; nefas[e] in pectore uersat
Certa mori: uarioq; irarum fluctuat aestu:
Nō fugis hinc praeceps[f]: dū praecipitare potestas
Iam mare turbari trabibus: saeuasq; uidebis
Collucere[g] faces: iam feruere littora flāmis:
Si te his attigerit terris aurora morantem.
Eia age: rūpe moras: uariū & mutabile semper
Foemina: sic fatus nocti se immiscuit atrae.
Tum uero aeneas subitis exteritus umbris[h]
Corripit e somno corpus: sociosq; fatigat:
Praecipites[i] uigilate uiri: & cōsidite transtris:
Soluite uela citi: deus aethere missus ab alto
Festinare fugam: tortosq; incidere funes
Ecce iterum stimulat: sequimur te sancte[k] deorum
Quisquis[l] es: imperioq; iterum[m] paremus ouantes:

atm nono. Quisq in arma uocas. cũ Irim uidisset. i. q̃cũq; Irim misisti: plane illud occurrit qđ ait. Deus ethere missus ab alto: ubi & Iouis cõplectit: & supuũ Mercuriũ. Sed põt & hoc loco quasi phãtasiã facere ꝑpter socios: & q̃sq̃s es ideo dicere: quia licet uiderit: non tñ re uera nouit esse Mercuriũ. Vñ ait supra. Et formã & uultũ uisa mouere. m Iterũ paremus: quia iam parauerat p̄parationẽ nauigiorũ. n Et sidera cęlo dextra feras. hoc est uẽtos: qui ex ortu syderũ aut prospi aut aduersi fiũt. Sicut in Geor. Pręterea tam sũt arcturi sydera nobis. Nec enim sydera dicit re uera: qũ arctur⁹ una sit stella: ergo dextra dixit sydera uẽtos: uel tẽpora. o Prima aurora. designatio tẽporis est: nõ diei descriptio. Vñ infert: ut. Primo albescere lucẽ uidit & sic in duodecimo. Quũ primũ crastina cęlo Puniceis inuecta rotis aurora rubebit. Et bene hanc primũ inducit uidisse crepusculũ: q̃ quasi amatrix tota uigilauerat nocte. Sic in Bucolico de amatore. Nascere pręq; diẽ ueniẽs age lucifer almũ. Nouo lumine: scđm Epicureos: qui stulte solem de atomis dicũt cõstare. & cũ die nasci & cum die perire. p Tithon cubile. Tithon⁹ frater Laomedõtis fuit Hũc aurora amatũ in cęlũ leuauit: quẽ lõgiuqtas uitę in cicadã cõuertit. Hora. Longa Tithonũ minuat senect⁹. q Albescere lucẽ. hypallage est. luce enim albescũt oĩa: nõ lux albescit. r Aequatis uelis: feliciter plenis. sine motu aliquo. s Proh iuppiter. aut irascẽtis exclamatio est: ut in Teren. Proh supreme iuppit. aut certe testat̃ Iouẽ: quẽ in ęnee inuocauit aduẽtu: ut. Iuppiter hospitibus nã te dare iura loquũtur. t Ibit & illuserit. ibi & illuder tẽpus ꝑ tẽpore: & sic dixit: ut. Certãq; illudere capto. u Non arma expediẽt: furentis hęc uerba sunt: ut ipsa paulopost. Quę mẽte; insania mutat, nam hęc a sana nõ ꝑcedũt: ut. Impet abscẽtib⁹ ferte tela: quũ sola sit. x Naualib⁹: de naualib⁹: ubi stãt naues. y Aut ubi sum: nunq̃d in cetu sum⁹. z Quũ sceptra dabas: ut. Ac dñm ęneã in sceptra recepit. a Fidesq;: subaudi en etiã in sequẽtibus Aut certe hic est: que; dicũt portare deos. Sane en noĩatiuo meli⁹ iungit: ut. En Priamus. b Ipsum ascaniũ. aut qui est causa nauigatiõis: ut. Quẽ regno hesperię fraudo. aut ad patris dolorẽ: ut. Qui nati corã me cernere letũ fecisti. c Epulandũ ponere. quod fecit Progne occiso Ite filio ꝑpter sororis stuprũ. d In castra: classes: ut. Nos castra mouemus. e Foros: tabulata nauiũ: ab eo q̃ incessus ferant. & est generis masculini nũeri tãtũ pluralis ut hi fori fororũ. Cũ genere extinxẽ. ꝑ extinxissẽ morte ęneę & ascanii: & ẽ syncope. f Sup ip. de satis amatorie. g Sol. iã utit imprecatiõib⁹ hoc ẽ deuotõib⁹ Vñ & deuotor & deuotrix: q iprecat̃ dicit: nõ aũt terrarũ flãmis: sed opa terrarũ. Bene ãt inuocat solem: ut supra per numen Liberi sacrificauit. h Tuque harũ interpres curarũ: aut quas patior: aut generaliter curarũ cõiugaliũ interpres hoc est media & conciliatrix Cice. Quique interpretes corrũpendi iudicii solent esse. i Conscia iuno: siluit rem turpem. Sic supra. Et ꝑnuba iuno.

Adsis o placidusq; iuues & [n] sydera cælo
Dextra feras: dixit: uaginaq; eripit ensem
Fulmineũ strictoq; ferit retinacula ferro:
Idem oẽs simul ardor habet: rapiũtq; ruũtq;
Littora deseruere: latet sub classibus æquor.
Annixi torquẽt spumas: & cærula uerrunt.
Et iam prima [o] nouo spargebat lumine terras
Tithoni [p] croceum linquens aurora cubile:
Regina e speculis ut primũ albescere [q] lucem
Vidit & æquatis [r] classem ꝑcedere uelis:
Littoraq; & uacuos sensit sine remige portus:
Terq; quaterq; manu pectus ꝑcussa decorũ
Flauẽtesq; abscissa comas: proh [s] iuppiter: ibit [t]
Hic ait: & nostris illuserit aduena regnis:
Non [u] arma expediẽt: totaq; ex urbe sequẽtur:
Diripiẽtq; rates: alii naualibus [x] ite:
Ferte citi flãmas: date tela: impellite remos.
Quid loquor: aut [y] ubi sũ: q̃ mẽtẽ insania mutat.
Infelix dido: nũc te fata impia tangunt.
Tũ decuit cũ [z] sceptra dabas: en dextra fidesq; [a]
Quẽ secum patrios aiunt portare penates:
Quẽ subiisse humeris confectũ ætate parentem
Non potui abreptũ diuellere corpus: & undis
Spargere: non socios: nõ ipsum [b] absumere ferro
Ascaniũ: patriisq; epulãdum [c] apponere mensis:
Verũ anceps pugnæ fuerat fortuna: fuisset:
Quẽ metui moritura: faces in [d] castra tulissem:
Implessemq; foros [e] flãmis: natũq; patrẽq;
Cũ genere extinxẽ: memet super [f] ipsa dedissem.
Sol [g] qui terrarũ flãmis opera oĩa lustras:
Tuq; [h] harũ interpres curarũ & conscia [i] iuno:
Nocturnisq; hecate triuiis ululata [k] per urbes:
Et diræ ultrices: & dii morientis elisæ
Accipite hæc: meritumq; malis auertite numen:

Nocturnis: non triuiis: sed per nocturnũ tempus. k Vlulata per urbes. Proserpinã raptam a Dite patre Ceres cum incensis faculis per orbem terrarũ requireret per triuia eam uel quadriuia uocabat clamorib⁹: unde ꝑmansit in eius sacris: ut in certis diebus per compita a matrõis exerceatur ululatus: sicut in Isidis sacris: ubi est imitatio inuẽti Osyridis: quem dilaniatum a Thiphone eius fratre uxor Isis per totum orbem requisisse narratur. Iuuenalis. Plangẽtis populi currit derisor anubis. Hecaten autẽ inuocat causa ultionis: Vnde & furias uocat. Sed usurpatiue modo diras

Et nostras audite preces: si tangere portus
Infandū caput: ac terris adnare necesse est:
Et si fata iouis poscūt: hic terminus hæret:
At bello audacis populi uexatus: & armis
Finibus extorris: cōplexu auulsus iuli
Auxiliū imploret: uideatq; indigna suoꝝ
Funera: nec cū se sub leges pacis iniquæ
Tradiderit regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante die: mediaq; inhūatus harena.
Hæc præcor: hāc uocē extremā cū sāguie fundo.
Tum uos o tyrii stirpē: & genus oīne futuꝝ
Exercete odiis: cineriq; hæc mittite nostro
Munera: nullus amor populis: nec fœdera sūto
Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor:
Qui face dardanios: ferroq; sequare colonos.
Nunc: olim quocūq; dabunt se tēpore uires:
Littora littoribus cōtraria: fluctibus undas
Imprecor: arma armis pugnent: ipsiq; nepotes:
Hæc ait: & partes animū uersabat in omnes
Inuisam querēs q̄primū abrūpere lucem.
Tum breuiter barcē nutricē affata sichei:
Nāq; suam patria antiqua cinis ater habebat:
Annam chara mihi nutrix huc siste sororem:
Dic corpus pperet fluuiali spargere lympha:
Et pecudes secū: & mōstrata piacula ducat:
Sic ueniat: tuq; ipsa pia tege: tempora uitta:
Sacra ioui stygio: quæ rite incepta paraui

dixit. Nam diræ in cœlo: furiæ in terris: eumenides ad inferos: Vnde & tres esse dicūtur. Sed hæc noīa cōfundūt poetæ. Vltrix uero: hoc est Tisiphone: Nam græce τισισ ultio dicit. l Dis morientis elisæ: aut manes dicit. Vñ est. Vos o mihi manes esse boni: quū iam superis auersa uolūtas. Aut certe aneretticos dicit. i. Martē & Saturnū: qui interdicūt uitæ rationē. si radiis suis ortū geniturę pulsauerint. Hora. Te iouis impio tutela saturno refulgēs eripuit: uolucrisq; fati tardauit alas & bene tardauit: quia necessitas fati impediri potest: nō penit⁹ eludi. Sic Virg. Nec fata uetabāt. Stare deceq; alios priamū supesse per annos. Meritūq; malis auertite numē. quod mali merentur. l Audite preces: imprecatiões dicit: na nō sunt preces: ut paulopost Imprecor arma armis pugnent. m Adnare: ut in primo. Huc pauci uestris adnauim⁹ oris. id est per tempestatē uenimus. & bono colore futura prædicit n Fata iouis. participiū est: nō nomē. Terminus hæret: si hoc est imutabile. Audacis populi rutuloꝝ: sicut semp inducūtur audaces. o Finibus extorris: extra suas terras remotus. & significat quādo euādri & tarcūtis petiuit auxiliū. p Indigna suorū funera. Pallātis dicit & cęterorū. q Pacis iniquę: ut supra diximus: pp̄ter pditam linguā habitū nomē: quę solet uictor imponere: sicut postulat Iutto. r Sed cadat ante diem. Cato dicit: iuxta laurolauiniū: quū ęneę socii prędas ageret bellū cōmissum: in quo Latinus occisus est: fugit Turn⁹ Mezentii auxilio cōparato. uictus quidem est ab ęnea: qui tñ in ipso prelio non cōparuit. Ascanius postea Mezētium interemit. Alii dicūt q̄ uictor ęneas: quū sacrificaret sup numiciū fluuiū: lapsus est & ci⁹ nec cadauer inuētū est Vñ dicit. s Mediaq; inhūatus harena. postea dictus est inter diuos receptus: quē Iouē indigetē dixere. Ante diē: ante fati necessitatē. Et bene q̄d passura est optat ęneę: ut. Sed misera ante diem. t Cum sanguine fundo quasi imprecatiões ipsas suo cōsecraret cruore. u Tum uos o tyrii. nō sunt mādata: sed imprecatiões ut dissentiēt omibus rebus: sicut & factum est. Nam si mādata sunt: quo modo genus futuri. x Exercete odiis. i. fatigate. y Nec fędera sunto quia rupta sūt: tertio sūto aūt sint & sit pp̄ter metri: adita o tertię psonę numeri pluralis modi indicatiui: ut amāto. docēto legūto: audiūto: nutriūto. Vrban⁹ dicit uerbo eam iuris usam: pp̄ter odia hęreditaria. z Exoriare: exoriatur & ostēdit Annibalē. a Ex ossibus: scdm Anaxagorā: qui homęomerian dicit. i. oium mēbrorū similitudiné esse in rebus creādis: ergo sicut ex ossibus: sic ex sanguie & medullis: nam omia pro parte sui trāseūt in pcreationē. Lucre. Nunc ad Anaxagorę ueniamus homęomeriā. b Fluctibus undas imprecor. pp̄ter illud quod in fęderibus sancitum est: ut Corsica media esset inter Romanos & carthaginenses Pugnent ipsique nepotes. potest & ad ciuile bellum referri. c Tum breuiter. festinatione mortis simul necētit causam morarum: & ipsi & sorori. d Huc siste. huc adhuc: ut. Et gregem sistit ad aram hinc & sistatur dicimus id est adducatur Nam stare aliud est. Nec aliter possumus dicere: q̄ sta hic: & siste huc. Fallit enim plerūque uerbi similitudo: quia dicimus sto: & sisto: quum diuersa significent pro eodem. Spargere lympha: sacrificantes diis inferis aspergebantur: ut. Spargens rore leui & ramo felicis oliuę: superis abluebantur: ut Donec me flumine uiuo Abluero: Modo autem inferis sacrificabat: ut Sacra ioui stygio. e Piacula purgationes: aliās sunt sacrilegia. f Sic ueniat: ne premitteret. aut pręcederet. g Tege corona: ut & ipsam tardaret. Ioui stygio: hoc est Plutoni. Et sciendum stoycos dicere unum esse deum: cui nomina uariantur pro actibus & officiis: Vnde etiam duplicis sexus numina esse dicuntur: ut quum in actu sunt mares sint. Feminę quum patiendi habent naturam. Vnde est. Coniugis in gremium lęte descendit: ab actibus autem uocantur: ut Iuppiter iuuans pater. Mercurius: quod pręest mercibus. Liber a libertate. Sic ergo modo Iouem stygiū dicit inferis sacrificaturā: ut Iunoni infernę dict⁹ sacer hinc est Iouis oratio. Cęlicolę mea mēbra dei quos nostra potestas.

Officiis diuisa facit. h Quę rite incepta paraui. Ordo est. Incepta quę paraui anim⁹ est rite pficere. i Curis amoribus. k Dardaniiq; rogũ capitis: in quo eius imago fuerat. l Studio anili: aut pro ętatis possibilitate: aut pro industria: qua utitur anicula. m At trepida: festina: nam moritura nil timebat. n Cęptis effera: furiata. Scęnis cogitatiõibus. o Pallida morte fu. aut pallidior q̃ solent esse hoies post morté: aut pallida homie mortis futurę. p Furibũda: furenti similis. q Non hos quęsitũ munus in usus: quĩ ęneas non ad hũc usum reliquerat: ut supra diximus sedm Home. nerti ẽ munus in pntiẽ. Tale est in Buco. Hos illi, quod nõ bene uertat: mittimus hędos. r Et mente

Perficere est animus: finẽq; imponere curis[i]:
Dardaniiq;[k] rogũ capitis pmittere flãmæ:
Sic ait: illa gradũ studio[l] celerabat anili:
At[m] trepida & cœptis[n] imanibus effera dido
Sanguineã uoluẽs aciem: maculisq; trementes
Interfusa genas: & pallida[o] morte futura
Interiora domus irrũpit limina: & altos
Conscendit furibũda[p] rogos: ensemq; recludit
Dardaniũ: non[q] hos quæsitũ munus in usus:
Hic postq̃ iliacas uestes: notũq; cubile
Conspexit paulũ lachrymis &[r] mente morata
Incubuitq; toro: dixitq; nouissima uerba:
Dulces exuuiæ dum fata deusq; sinebant:
Accipite hanc animã: meq; his exoluite curis.
Vixi[s]: &[t] quẽ dederat cursum fortuna[u] pegi:
Et nunc magna mei sub[x] terras ibit imago.
Vrbem[y] præclarã statui: mea[z] mœnia uidi:
Vlta[a] uirũ pœnas inimico a fratre recepi.
Felix: heu nimiũ felix: si littora tantum
Nusquã dardaniæ tetigissent nostra carinæ:
Dixit: & os[b] impressa toro moriemur inultæ.
Sed moriamur ait sic[c] sic iuuat ire sub umbras
Hauriat[d] hunc oculis ignẽ crudelis ab alto
Dardanius: & nostræ secũ ferat omĩa mortis.
Dixerat: atq; illam media inter[e] talia ferro
Collapsam aspiciũt comites: ensemq; cruore
Spumantẽ: sparsasque[f] manus: it clamor ad alta:
Atria: cõcussã bacchatur phama per urbem:
Lamentis gemituq; & fœmineo[g] ululatu
Tecta fremũt: resonat magis plãgorib⁹ æther:

consilio. Deusq; sinebãt. Aut Iuppiter qui ęneam abscedere cõpulit: aut amor: aut necessitas fati. s Vixi. excusat uitę abruptionem. Quia dicit Plato magna pęna affici animas eorũ: q uitã ante tẽpus reliquũt. t Et quẽ dederat cursũ fortũa pegi: nõ naturã nec fatũ. Tribus ei hũana uita cõtinet natura cui ultra centũ & uiginti solstitiales annos cõcessum non est fato: cui nonaginta anni: hoc est tres saturni cursus exitiũ creant: nisi forte aliarũ stellarũ benignitas etiam tertiũ eius supet cursum. u Fortuna. i. casu: qui ad oia ptinet: quę extrinsecus sũt: ut ad ruinã: incẽdia: naufragia: uenena. Bene ergo dixit fortuna. Sic Cice. in philippicis. Multa mihi imminere uidebãtur: pręter naturã: pręterq; fatum. i. gladii Antonii ex casu. x Sub terras ibit imago. Bene imaginẽ dixit. Valde enim quęritur apud philosophos quid illud sit quod iferos petat. Nam tribus cõstamus: aia quę supna est & originem suã petit corpe: quod in terram deficit: umbra quã Lucre. sic diffinit. Supra spoliatus lumine aer. Ergo umbra si ex corpore creatur: sine dubio perit cũ eo: nec est q̃cq̃ reliquũ ex hoĩe quod inferos petat: sed deprehẽderũt eẽ quoddã simulachrũ: quod ad nostri corporis effigiẽ fictũ inferos petat. & est species corporea: quę non põt tangi: sicut uentus. Hinc in sexto. Corpora uiua nefas stygia uectare carina. Hanc aũt rem Homer. reqrit simulacro Herculis apud inferos uiso. Et sciendũ simulacra esse hęc etiã eorũ qui per apotheosin dii facti sũt Vñ ant uisi esse apud inferos: aut illuc descendisse dicũtur. Hora. De Libero. Te uidit insons cerber⁹ aureo curru decorũ. Sciendũ tamẽ abuti poetas: & cõfuse simulacrũ: uel umbrã dicere. y Vrbem pręclarã. nõ est contrariũ illi loco. Pendẽt opa interrupta. Nam licet paululũ aliqd supesset: q̃tum ad ipsã ptinet fecerat: ut. Vrbẽq; ue paratã. Item paulopost Vrbẽque tuã. Et reuera ciuitati quid superest factis muris tẽplo portu & theatro. z Mea męnia uidi: a me facta: & ptinet ad effectũ: ut. Quã nestrę fecere manus. a Vlta uirũ: puniẽdo eius interfectionẽ. Nam ideo addidit. Pęnas inimico a fratre recepi: & re uera nulla auaro maior ẽ pęna q̃ amittere pecuniã: pp quã cõmiserat scel⁹. bñ aũt recepi q̃si debitas: ergo hoc dicit istud & illud felix nimirũ fuisse si tãtũ ęneas carthaginẽ nõ uẽisset. Alii hęc q̃si p integratõẽ accipi uolũt: ut nil dicat eẽ pfectũ. Nũqd urbẽ statui: nũqd ultra sũ uirũ: nũqd a fratre pęnas recepi: felix tñ fuisse si uel hoc tãtũ cõtingeret ut carthaginẽ nõ uẽiret ęneas. & hãc uarietatẽ gignit hic sermo tãtũ: nã utrũq; admittit: tñ melior ẽ sensus superior: quẽ nõnulli sic exponũt: pp pẽdẽt opa interrupta: ut sit ordo. Vrbẽ pręclarã: & mea męnia uidi statui: hoc ẽ cũ statuerẽt. b Os impres. to. applicito ore ad lectulũ: aut q̃si amatrix: ut. Stratisq; relictis Incubat: aut q̃si pitura isensibili rei dat sensũ: & sic ad lectulũ loq̃: ut ad astã. Turn⁹ te turni nũc dextra gerit & Mezẽti⁹ ad equũ. Rhębe diu res si qua diu mortalib⁹ ulla ẽ. Vixim⁹. c Sic sic q̃si interrogatio ẽ & rñsio: & placet sic inultã mori placet. & hoc loco intelligim⁹ eã se pcussisse. Vñ alii dicũt eẽ uerba furẽtis. d Hauriat hũc. o. i. aut uideat oia tẽpestatis futurę: aut certe satisfaciat suę crudelitati. e Inter ta. p talia: ut. Nũc inter fluuio thybęrin⁹ amęno. f Sparsasq; ma: aut pfusas sãguie

aut morte resolutas. g Femineo ulu. ꝓprio femiarú. Hora. Et illa nõ uirilis ejulatio. h Aut anti. ty. uel nobilé dicit uel illud oñdit: qa carthago ante byrsa post tyros dicta ẽ: post carthago: a cartha oppido: ũde fuit Dido iter tyrom & byrsen. i Audit exa. territa: nã ut supra diximꝰ exanimis mortuus significat. k Ora so. fe. cruẽtãs sanguie. l No. cla. aut Didoné uocat: ut supra diximꝰ. Pęnorũ lingua uiraginẽ. Nã Elisa dicta est: sed uirago ẽ appellata: quũ se in igné pręcipitauit: aut noie clamat; nominat eã sicut Home. dixit ἐκ τ' ὀνόμαζεν: aut certe uero noie: ut solet dolẽtes: ut. Hũc ego te euryale aspicio. & mater cyrene mater hinc tibi ait: & te crudelé noie dicit. Et multi quęrũt quõ ꝓcedit hoc: quũ eiꝰ nomẽ nusquã sequat: sed tractũ est a iure: ubi dicit nil interesse: utrũ qs unũ filiũ habẽs dicat fili heres esto: an titi heres ergo dicẽdo hoc illud germana fuit: quasi nomé dixit. Sane sciẽdũ bene cũ ꝑturbatę integrũ nõ dedisse sermonem. m Hoc rogus iste mihi. alludit ad historiã. n Quid pri. desert. quęr. Cõquestio cur relicta sit: nec ad par exitũ cõuocata. o Comité ne sor. spre. deest illud ne qd spreuisti comité sororẽ: & sẽ mipleneloq ẽ: quod afflictis cõueit. p Struxi manibus: subaudi rogos. q Patrios deos: Saturnũ & Iunoné. r Posita: exanimata Statius positus: quę beata pater morte. s Date: aut aquã. Aut date. i. ꝑmittite. lauare aũt cadauera satis ꝓximis cõcedebatur. Vñ querit mater Euryali. Nec uulnera laui ueste tegẽs. t Ore legã. Sic Cice. in uarrinis Vt extremũ filiorũ spiritũ ore excipere liceret. u Gradus euaserat altos: ascẽderat rogi. s. qui rogi ꝓ qualitate fortunarũ fiebant. Vñ in sexto Cęloque educere certãt. x Cruores: usurpatũ cõtra artem nã nec sanguies dicimꝰ numero plurali: nec cruores siccabat aũt exprimebat. y Sub pectore. Nũc ꝑ trãsitũ dicit uulneris locũ. z Ter reuo. tor. aut sępiꝰ: aut ꝓ mãteusis ẽ pp bella carthaginis: nam tria cũ romãis fuere bella punica. Ingemuitq; reperta atqui supra ait. Inuisam quęrẽs ꝗ primũ abrũpe lucé. Sꝫ ostẽdit moriẽtes sua iprobare desideria: ut in sexto. Quã uellẽt ęthere in alto. Nũc & paupẽ & duros pferre labores. a Tum iuno omni. aut ꝓnuba: aut iferna. b Difficilesq; obi. qa superat uita ei quę casu: nõ aũt fato: aut natura moriebat: ut nã quia nec fato merita: nec morte pibat. i. naturali. c Irim d. olym. ut supra diximus: traxit hoc de alceste Euripidis: q iducit Mercuriũ ei comã secanté: qa fato pibat mani. Sane sciendũ hoc ideo nũc fieri: qa certis cõsecratioibꝰ solebãt hoies facere ut múiti cẽnt aduersus fortunę ipetus: nec poterãt mori nisi axauctorata illa cõsecratoe. Vñ circa Didoné ista seruãt. d Sed misc. an. dié. nõ est contrariũ qd dicit in decio: Stat sua cuiq; dies. nam ut supra dixiꝰ scdm sectas loq ẽ: & hoc scdm alios: illud scdm alios dictũ est: quanq̃ grãmaticę rñsiõi possit sufficere. Oña uicit amor: & nos cedamus amori: e Flauũ cri. matronis nunq̃ flaua coma dabat; sed nigra. Vñ Iuue. Et nigro flauũ crinẽ abscondẽte galero. Huic ergo dat quasi turpi. f Caput dãna. nec duꝫ etiã morti destinauerat. g Iris rosida: quia cum nubibꝰ est: quę non carẽt rore. h Aduerso sole. Bene rem naturalẽ expressit. Iris enim nisi e regione solis non sit: cui uarios colores illa dat res: quia aqua tenuis aer lucidus & nubes caligãtes irradiatę uarios creãt colores. i Corpore soluo: quia ait supra. Nexosque resoluerat artus. k Omnis & una. uno impetu effusa est uita: hoc est anima. l Dilapsus calor: secũdum eos qui dicũt animã caloré esse: qua recędente corpus frigescit. Corpusq;

Non aliter q̃ si immissis ruat hostibus oñis
Carthago: aut[b] antiqua tyrus: flãmęq; furentes
Culmina perq; hoiũ uoluãtur: perq; deorũ.
Audit[i] exanimis: trepidoq; exterita cursu
Vnguibus ora[k] soror fœdãs: & pectora pugnis
Per medios ruit; ac morienté nomine[l] clamat.
Hoc illud germana fuit: me fraude petebas.
Hoc[m] rogus iste mihi: hoc ignes: arę q; parabãt.
Quid[n] primũ deserta querar: comitẽ[o] ne sororẽ
Spreuisti moriẽs: eadem me ad fata uocasses:
Idem ambas ferro dolor: atq; eadẽ hora tulisset.
His etiã struxi[p] manibus: patriosq;[q] uocaui
Voce deos: sic te ut posita[r] crudelis adessem.
Extinxi te: meq; soror: populũq; patresq;
Sidonios. urbẽq; tuã: date[s] uulnera lymphis
Abluã: & extremus si quis sup halitus extat
Ore[t] legam: sic fata gradus[u] euaserat altos:
Semianimẽq; sinu germanã amplexa fouebat
Cum gemitu: atq; atros siccabat ueste cruores[x].
Illa graues oculos conata attollere rursus
Deficit: infixũ stridet sub[y] pectore uulnus:
Ter sese attollẽs cubitoq; innixa leuauit:
Ter[z] reuoluta toro est: oculisq; errãtibus alto
Quęsiuit cęlo lucẽ: ingemuitq; reperta.
Tum[a] iuno oĩpotens longũ miserata dolorem:
Difficilesq;[b] obitus: irim[c] demisit olympo:
Quę luctãtem animã: nexosq; resolueret artus.
Nam quia nec fato: merita nec morte peribat:
Sed[d] misera ante diẽ: subitoq; accensa furore
Nondũ illi flauũ[e] ꝓserpina uertice crinem
Abstulerat: stygioq; caput[f] dãnauerat orco.
Ergo iris[g] croceis per cęlum rosida pennis
Mille trahens uarios aduerso[h] sole colores
Deuolat: & supra caput astitit: hunc ego diti
Sacrum iussa fero: teq; isto corpore[i] soluo

lauit frigētis & ungūt. m In uentos uita recessit aia: ut in sexto. Queq; sibi tenuis nascente accersere uitas. & dicido in uentos: aut eos sequtur: qui animā aerē dicūt: hoc est in materiā suā redit. Aut certe eos qui dicūt animā perire cum corpore: ut intelligam⁹ euanuit in uētos recessit: ut in nono. Sed aure omia discerpūt. i. euanescit.

a Nterea mediū æneas iam. Dum fletur aut sepelitur Dido. & hoc sermo librū ut solet superiorib⁹ iūgit. Cuius pars maior ex Home. sūpta est. Nam oīa que hic cōmeorat exhibētur circa tumulū Patrocli: nisi q̄ illic curule exercetē: hic nauale certamē. Sane intelligendū nō potuisse fieri: ut una nec plena die eneas ad Siciliā

Sic ait: & dextra crinē secat: omis^k & una
Dilapsus^l calor: atq; in uentos^m uita recessit.

Descriptio Quinti Libri.

Quintus hēt ludos: & classem corripit ignis
Nauigat æneas siculas defertur ad oras.
Ludos ad tumulū faciūt: certamina ponunt
Prodigio fas: & cunctis ardens allapsa sagitta:
Iris nutricem habitu mentita senili
Incendit naues: subitus quas uindicat imber:
In somnis pater anchises quæ bella gerenda
Quoq; duce ad manes possit descendere narrat.
Transcribit matres urbi: populūq; uolentem
Et placidū æneas palinurum quærit in undis.

P. Virg. Maronis Aeneidos Liber Quintus.

Nterea^a mediū^b æneas iam classe tenebat:
Certus^c iter: fluctusq; atros^d aq̄lone secabat
Mœnia respiciens: quæ iam infelicis elisæ
Collucent^e flāmis: quæ^f tantū accenderit ignem
Causa^g latet: duri magno sed amore dolores
Polluto^h notūq; furens quid fœmina possit
Triste per auguriū teucro₂ pectora ducunt:
Vt pelagus tenuere rates^i: nec iam amplius ulla
Occurrit tellus maria undiq; & undiq; cælum
Olli^k cæruleus supra caput astitit imber
Noctē hyemēq; ferēs: & inhorruit unda tenebris
Ipse^l gubernator puppi^m palinurus ab alta
Heu quianam^n tanti cinxerūt æthera nimbi:

peruēiret. Vñ accipiēdu; est sicut supra legimus q̄ circa primū ortū lucis nauigauit: ut regina e specu lis ut primū albescere lucē uidit & equatis classē; pcedere uelis. Ergo tota die dū se Dido interimit: dū fletur paululū pucctus est leniter spirātib⁹ uētis: & flāmas rogi circa uespā uidit: quo tēpore & per naturā ignē uidere potuit: & per pristinū morem quo per diē cadauera nō incēdebātur. Deinde tota nauigās nocte & alteri⁹ diei parte ad Siciliā peruenit. b Mediū Aut mediū est quicq̄d a principio recedit: & needū finē sortitur. Aut mediū sic altū ut mediū putares: ut. Graditurq; p equor Iam mediū. Nam uere mediū sequenti indicat loco: ut. Pelagus tenuere rates; nec iam ampli⁹ ulla Occurrit tellus. c Certus. Aut idubitabiliter pgēs. Aut certus eneas. i. solers: strenuus; ut. Equidē per littora certos dimittā. d Atros aquilone: quos nuper flans aquilo atros effecerat; ut. Et mediis pperans aquilonibus ire per altū. Nam nouimus tēpestatis hanc esse naturā: ut reliquias uenti teneat etiā in alterius flatu. Atros aūt scdm Pli. qui dicit in naturali historia nō esse maris certū colorē: sed p uētorū qualitate mutari: & aut flauū esse: aut luculentum: aut atrum. e Collucent: lucent undique. In honorem enim regum cum facibus pcedebatur a populis. Vnde ait de Palante. Lucet uia longo ordine flāmarū: & late discriminat agros. Postea ei; funebres lectulos pferre ceperunt. Vnde est in sexto. Vel que thyberine uidebis funera: quum de Marcello edili diceret filio sororis Augusti. In cuius honorem hoc factum est. f Que tantum. In quantitate est admiratio. Sane sciendum Varronem dicere Aeneam ab Anna amatum: Et licet ut diximus plurimū tempus intersit; lectum tamen est. g Causa latet. duri magno sed amore dolores. Ignorabant causam cōiecturis tamen ppius accedebant. Nam duri dolores magno amore. h Polluto id est leso. Et notus feminatū furor ducebat Troianos per triste augurium: scilicet ut crederent se interemisse Didonem. Multi dicunt diducunt dilacerant: ut ad supradictas duas causas tertia accedat. Parcellebat inquit animos Troianorum: quo nascebantur duri dolores amore polluto: quod notus erat femine furor: quod ignem rogi uidebant, id est omne nauigantibus triste: ut per triste ualde triste sit. Sed si sic intellexerimus: tertio dicto congruit tantum: non etiam superioribus. Nec enim Troiani nauigantes poterant aut de amore: aut de furore Didonis esse solliciti. i Rates pro nauibus: abusiue posuit. k Olli. Aut tunc: aut illi. Supra caput. ineuitabilis: mortifer. Nec enim simpliciter dictū est: quū omnis imber supra caput sit. Inhorruit unda tenebris: & noctis & nubium: l Ipse gubernator qui debuisse solatio. m Puppi ab alta: subaudi hec ait. n Quianam: cur & est interrogantis aduerbium: quo

usus est bis hic & in decimo. Cęlicolę magni quianam sententia nobis. Versa retroꝰ Colligere arma iubet uela contrahere: non penitus deponere. nam dicit. Obliquatq; sinus in uentum. d Iuppiter auctor. Aut nostrę nauigatōis. Aut secūdū; usum locutus est. Nec si huius rei auctorē se Iuppiter faciat. Et multi quęrunt quō Iuppiter auctor qui Apollini dicat. Tot maria intraui duce te. Sed legimus. Quę phębo pater oipotens: & specialiter nauigatiōis ex africa auctor est Iuppiter. p Hoc cęlo: aer. Lucre. In hoc cęlo: qui dicitur aer. q Mutati transuersa fremūt: hinc atque hinc. Est aūt aduerbiū factū de nomine: ut. Cūctatur & amnis. Rauca sonās. Item. Et pede terram crebra ferit. Nam nomē & aduerbiū plerūq; trāseūt in se: ut. Toruū que repente clamat. id est torue. Item aduerbiū in nomen: ut. Dum mane nouū accepta declinatiōe factū est nomē. Sic Persius. Iam cras hesternū cōsūpsimꝰ. Ecce aliud cras. Sed nomē quū aduerbiū cęperit esse: fit indeclinabile. Aduerbiū quū nomē esse cęperit declinatur. Vnāit Plautus. A mani ad uesperū. a mane aūt ꝑpter tetraptoton non dixit. Cum enim in alienū ius transeunt hę partes non suis: sed earum ad quas trāseunt utūtur potestatibus: dūtaxat in declinatiōe. Nam tēporū rationem suā reseruāt: ut hoc loco transuersa: quū aduerbiū sit: a tñ breuis est: q̄a uenit ex noie: licet duę consonātes sequātur: quū sciamus in a terminata aduerbia lōga esse: ut paulopost. Et frustra cerno te tendere cōtra. r Et uespe ab atro. i. quo tēdimꝰ. Nec ciꝫ sine ratiōe post generalitatē sua addidit spēm. s In nubem cogitur aer. Nubes enim aeris densitas facitur. Desierant quę rara modo: & quę densa relaxat. t Tendere: ꝑ contēdere Aphęresis est. Sequamur fortunā scilicet. u Nec littora longe. suadet a facili. x Fida. ꝑpter Acestis affinitatē. Fraterna. ꝑpter Erycem Veneris & Butę filiū: secūdū alios Neptuni & Veneris. y Sicanos. corripuit: si alibi ꝑducit ut. Sicanio pretenta sinu. Rite memor seruata si remotior astra cęlo ante seruata: scilicet ante tēpestatē. Colligit aūt uicinitatē ex ratiōe cursus: q̄a a ꝑtis his oris colligit: quas idicāt sydera iādudū. non tantū heroicū est: qd̄ dat ęneę guberandi sciētiā: sed etiā ad pręconomiā ꝑtinet. Dicturus ciꝫ est. Et ipse ratē nocturnꝰ rexit in undis. z Flecte uiā: ex re mira nata declamatio. In terra ciꝫ a uia deflectimꝰ: nos in mari ipsam flectimus uiā. a Fessas: nauis ꝑ nos fessos Dardaniū acestē: ut supra diximꝰ. Hippotes filiā suā Egestā: ne ad cetos religaret: nauiculę supposuit: & misit quo fors tulisset. Cū qua delata ad Siciliā Crimnisus fluuiꝰ cōcubuit: cōuersus in canē: ūde Acestes est natus. b Seruet: tenet. ut Et tantas seruabat filia sedes. Secūdi: c Zephyri: iam secūdi post conuersionē. d Et tādē. uacat ꝑticula tādē: ut. Et quo sub cęlo tandē orbis in oris iactemur doceas. Nam cur tādē: quū dicat. Fertur cita gurgite classis. e Miratꝰ: is q mirabatur. Aut certe miratꝰ occurrit.

Quid ue pater neptūne paras? sic deinde locutꝰ
Colligere arma iubet: ualidisq; incūbere remis:
Obliquatq; sinus in uentū: ac talia fatur.
Magnanime ænea non si mihi iuppiter[e] auctor
Spondeat: hocꝰ sperē italiā contingere cælo
Mutati[q] transuersa fremūt: &[r] uespere ab atro
Consurgūt uenti: atq; in[s] nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contra: nec tendere[t] tantum
Sufficimus: superat quoniaꝫ fortuna sequamur:
Quoq; uocat uertamus iter: nec[u] littora longe
Fida[x] reor fraterna erycis: portusq; sicanos[y]:
Si modo rite memor seruata remetior astra:
Tum pius æneas equidem sic poscere uentos
Iādudum: & frustra cerno te tendere contra.
Flecte[z] uiam uelis: an sit mihi gratior ulla
Quo ue magis fessas[a] optem dimittere naues:
Quā quæ dardaniū tellus mihi seruet acestem:
Et patris anchisæ gremio cōplectitur ossa.
Hæc ubi dicta: petunt portus: & uela secundi
Intendunt zephyri[c]: fertur cita gurgite classis:
Et[d] tandem læti notæ aduertuntur harenæ.
At ꝓcul excelso miratus[e] uertice montis
Aduentum: sociasq; rates occurrit acestes
Horridus[f] in iaculis: & pelle libystidis ursæ.
Troia crimniso conceptum flumine mater
Quē genuit: ueterū non immemor ille parētum
Gratatur reduces: &[g] gaza lætus agresti
Excipit: ac fessos opibus solatur amicis.
Postera cum primo stellas[h] oriente fugarat
Clara dies: socios in cœtum littore ab omni
Aduocat æneas: tumuliq; ex aggere fatur.
Dardanidæ[i] magni genus alto a sanguine diuuꝫ:

f Hor. terribilis. Libystidis ursę: aut re uera ursę: aut ferę africanę. g Gaza agr. opibꝰ rusticāis: nā gaza ois fructꝰ est. h Stel. fu. poeticę dixit: nā si stellę astādo dictę sūt nō fugātur: ꝑ eiꝫ fixę sūt pręt planetas. i Darda. ma. frequēter ut diximꝰ ad opꝰ suū Vir. aliqua ex hystoria deriuat: naꝫ sic oia iducit q̄si diuini honores soluātur Anchisę quos cōstat Iulio cęsari fecisse Augustū. Et bñ dicit Genꝰ altū a sāguie diuū: nā ꝑ tacitā œconomia ofēdit debere Anchisēꝫ generis sui honorē mereri. Vñ est. Diis genite & gēiturę deos a sāguie diuū: diuū & deorū plerūqꝫ indifferēter pōit poeta quāq̄ sit discretio ut deos ꝑpetuos dicamꝰ: diuos ex hoibꝰ factos. q̄si q diē obierit: ūde diuos & imꝑatores nocamꝰ. Iuuc. Respice riuales diuorū. Sed Var. & Atte. cōtra sentiūt dicētes diuos ꝑpetuos: deos q ꝑ sui cōsecratōeꝫ timent: ut sūt dii māęs: qd̄ tāgit i. xii. dicēs. Turni sic ē affata sororē. Diua deā stagnis q̄ fluminibusqꝫ sonoris. Pręsidet

h Annus orbis: quia mēses in se currūt ei annū faciūt: unde annulus quasi & annus: sic & alibi: Atque in se sua per uestigia uoluit annus. l Diuini aut laus ē: ut diuini opus alcimedōtis: aut re uera diuini. i. uaticinātis nā ait Nūc repeto Anchisen fatorū arhana reliquit: m Mestas aras mediū se prebet. Nā & hominē fuisse noluit & uult cū ex consecratione numē effectū. nā mestas aras ad hōies ptiet. i. diis manibus cōsecratas: qđ paulopost dicit altaria: liquit unde ei diuinitatis post apotheosin: unde ē & adytis: quę tēplorū sūt: & successit tumulo qđ ē hominis. n Nisi fallor: nō quasi nesciens dixit: sed ppter anni cōfusionē: quę erat apud maiores: nā aī cęsare: cuius rōem hodie de anno sequimur: intercalabātur dies: ut etiā in Verrinis legimus. f. Lunę nō cōgruēte rōne. Annū aūt primo Eudoxus post Hipparcus: deinde ptolemęus: ac ultimū cęsar dephēdit. o Acerbū: ppter pditū patrē. p Honoratū: quia deus effectus ē. Sic dii uoluistis: sicut in tertio: Sic uisū superis. semp ei de diis salua ueneratione cōqueritur. r Getulis agerē si syrtibus si in getulis syrtibus agerē. i. essem: & bn̄ aut desertos aut hostiles cōmemorat locos. s Argolicoue mari: ionico & adriatico. t Deprēsus: occupatus: & pprie nauigātiū est: ut Deprēsis olim statio tutissima nautis. u Vrbem mycenę: grece dixit unde singularē numerū posuit. Mycenę aūt sicut & thebe Iuue. Atque uetus thebe cētū iacet obrupta portis Vt sit Mycene micenes: ut agaue agaues. Pōt & exinde latinā fecisse declinationē ut sit hęc mycena huius mycenę ei ē periphrasis urbe mycenę. i. mycenis: ut urbe putaui. x Annua uota & pompas: hęc quasi numini. y Suis donis: cōgruis: sunt eni tatū superorū munera sīc īferorū: ut i bucolicis: Phębo sua sp apud me munera sunt lauri: & suaue rubēs hiacyntus. z Nūc ultro argumētū a minore ad maius ultro autē aut ultra. i. insup numina prestiterūt aut ultro. i. sponte sua nō uolētibus uobis. Vult eni ob hoc tempestatē ortā nō ut ab italia depellerentur: sed quo sacra renouarētur anchisę. a Celebremus honorē nō dicit exeqas. Nā & uētos quasi a numine uult petere. b Posita: cōstituta: ut Et posuere i monti bus urbē Pallātis pani de noie pallāteū. Dicit aūt petamus etiam hoc: ut uelit nos in urbe cōstituta singulis qbusque annis sibi sacra psoluere. c In naues p naues. Multa ei significat ut supra diximus. d Si nona diē mortalibus almū: nō de die quo certus ē dubitat: sed de serenitate: unde paulopost Serena iam luce. Et sciēdū quia apud maiores ubi quis ubique fuisset extinctus ad domū suā referebatur: & illic septē reseruabatur diebus octauo die icēdebatur nono sepeliebatur unde & Hora. Nouēdiales dissipare pulueres. Nā etiā ludi q i mortuorū honorē celebrātur nouēdiales dicūtur. Sciēdū quia etiā domi suę sepeliebātur: unde ē orta cōsuetudo ut dii penates i domibus colant. e Pria re uera pria. nā cętera nō eo quo dicit editurus ē ordie. f Et qui uiribus audax: hoc ad oia ptinet. Aut iaculo icēdit melior. i. iactu uelociū sagittarū: ut uacet ue. sic ista iunxit in nono. Insignis iaculo & longe fallēte sagitta: hoc ē in iactu longe fallētis sagittę: nā nō exibuit iaculatores. g Crudo cęstu: aut crudeli aut duro. Cęstus aūt p diphthongū pugilū arma significat: habet etiā pluralē numerū: & ē quartę formę. Nā cęstus cesti tātū numeri singularis sine diphthōgo balteū Veneris significat. h Premia palmę. i. uirtutis a precedēti ad id qđ sequit. i Ore fauete. apto sermōe usus ē & sacrificio & ludis nā i sacris taciturnitas i ludis necessarius fauor ē. Fauet aūt ore quis ēt p taciturnitatē: Hora: Fauete liguis carmia nō prius audita musarū sacerdos. k Cigite tpa ramis ex romano more: nā festis ludis ois ętas coronata spectabat qđ ōndit p ęneā Acestē p quos omnem demonstrat ętatem. l Materna myrto: uel quasi filius: uel quasi Veneri sacrificaturus marito. m Hoc elymus facit: princeps troianorum: qui dicitur tres in Sicilia condidisse ciuitates. n Aeui maturus: honestius quam si ęuo maturus diceret.

Annus[h] exactis cōpletur mēsibus orbis:
Ex quo reliquias diuiniq;[l] ossa parentis
Condidim9 terræ moestasq;[m] sacrauimus aras:
Iamq; dies (nisi[n] fallor) adest quē semp acerbū[o]
Semp honoratū[p] (sic[q] dii uoluistis) habebo.
Hunc ego gætulis[r] agerem si syrtib9 exul:
Argolico[s] ue mari: deprēsus[t] & urbe[u] mycenæ:
Annua[x] uota tamē: sollēnisq; ordine pōpas
Exequerer: struereMq; suis[y] altaria donis.
Nūc[z] ultro ad cineres ipsius: & ossa parentis
Haud equidē sine mente reor: sine numine diuū)
Adsumus: & portus delati intram9 amicos.
Ergo agite: & cūcti lætū celebremus[a] honorē.
Poscamus uētos: atque hæc mea sacra quot ānis
Vrbe uelit posita[b] templis sibi ferre dicatis.
Bina boum uobis troia generatus acestes
De numero capita in[c] naues: adhibete penates:
Et patrios epulis: & quos colit hospes acestes.
Preterea si[d] nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit: radiisque retexerit orbē:
Prima[e] citæ teucris ponam certamina classis:
Quiq; pedum cursu ualet: &[f] qui uirib9 audax:
Aut iaculo incēdit melior leuib9 ue sagittis:
Seu crudo[g] fidit pugnā committere cæstu.
Cūcti adsint: meritæq; expectēt præmia[h] palmæ.
Ore[i] fauete omnes: & cingite[k] tempora ramis.
Sic fatus: uelat materna[l] tempora myrto:
Hoc[m] helymus facit: hoc æui[n] maturus acestes:
Hoc puer ascanius: sequitur quos cætera pubes.

o Rite: scdm ritũ sacrificii quod exigebat ut libaret de mero baccho .i. puro. p Carchesia: genus poculorũ. q Humi: terrę. ¶ Lacte nouo: ut statim mucto: aut post fetum: qd colustrũ dicit neutro genere. s Sãguine sacro: uictiarũ: ut diximus. Et notãdũ quia ptim quasi mortuo pari numero sacrificat: ptim ipari quasi deo: ut Cędit quinas de more bidētes: nã legim⁹ Numero de⁹ impare gaudet. ¶ Purpureosque iacit flores: a d sãguinis imitationẽ in quo ẽ sedes aię: sic in sexto: Purpureos spargã flores. itẽ Purpureasque sup uestes uelamina nota. s. ut supra diximus: ut sedis suę cognoscat imitationẽ. u Salue salue: & uale scdm Varro. i logistoricis synonima sunt. Vñ his & i salutatione utimur & i execrationib⁹. ut Terẽ. Valeãt q inter nos dissidiũ uolũt. Vñ etiã hęc mortuis dicimus: nõ q eis optem⁹ salutẽ: i quib⁹ nulla eẽ põt: sed ut significem⁹ sic nos digredi: ut ostẽdam⁹ eos nunq̃ in nostrã cõmunionẽ eẽ uenturos. x Iterũ: hic distinguẽdũ. nã quo tpe eũ sepeliit: dixit sine dubio salue: & uale. y ¶ Recepti nequiq̃ cineres cineres ꝓ ipso pte posuit: ac si diceret. salue pater de troia liberate sine cã: ꝓpter qd sequtur: Nõ licuit fines italos fataliaque arua. Recepti iterũ: alii ad historiã referũt supradictã distinctiõe mutata: ut dicãt recepti iterũ cineres semel ex troia semel a diomede: q dicit ossa eius eruta cũ palladio reddidisse. z Ne qcq̃ aut scdm epicureos q dicũt oia perire cũ corpore. a ¶ Animęque umbręque paternę uocatiu⁹ pluralis ẽ. Nã plato & Aristoteles & oẽs penti dicũt in hoie quattuor esse animas. Vnã uitalẽ ut i uermibus: q tãtũ mouẽtur. Aliã sensualẽ: ut i mutis aialib⁹: in quib⁹ ẽ sensus & timoris & gaudii. Tertiã intellectualẽ: ut in hoibus: q cogitare & iudicare possunt. Est etiã quarta infra oẽs: q physice dicitur: ut ẽ in herbis & arboribus q̃ etiã motu carẽtes uitã tamẽ habẽt nã & nascuntur: & crescũt & peunt. his reb⁹ colligitur hoiem harũ oim aiarũ eẽ pricipẽ. Vnde Salu. Alterũ nobis cũ diis: alterũ cũ beluis cõmune ẽ. De umbris aũt facilis ẽ ꝓbatio: nã si quattuor sũt aię sequitur ut tot sint umbrę: ut si quis iter duas stet lucernas geminã umbrã creat: hoc aũt de animis etiã Luc. asserit: sed nõ tãtũ ueritati studet: quãtũ sectę epicureę. Alii ista fugiẽtes dicũt umbrę genitiuũ eẽ singularẽ: ut sit cineres animę & umbrę paternę: qd non ualde ꝓbãdũ ẽ. nec enim umbra & aia cineres habẽt. b Quicũque: ẽ tedio lõgę nauigationis hoc dicit. c Lubric⁹ anguis: labilis: alias locũ dicit ut Per lubrica surgẽs. ¶ Septẽ ingens gyros loci geniũ pmagoitudinẽ uult ꝓbare. Nullus ẽi loc⁹ sine genio ẽ: q p anguẽ plerũque ostẽdit Persi⁹ Pinge duos angues pueri sacer ẽ locus extra meiite. Sane hũc locũ de homero sũpsit: q inducit gręcos apud aulidẽ omẽ futuri decẽnalis belli ex serpẽte collegisse: qui etiã matrẽ cõsumpsit nouẽ puellis comessis. Ita ergo nũc etiã ęneę omen sui erroris ostẽditur septẽ gyris. Nã septim⁹ ann⁹ ẽ ei finis erroris. & ẽ optimũ figmẽtum. Ann⁹ enĩ scdm ęgyptios idicabat ante inuẽtas litteras picto dracone caudã suã mordente: quia in se recurrit. ¶ Gyros: nomẽ legim⁹ uerbũ exinde nõ inuenim⁹. f Placide repens quiete. g Cęrulęę cui terga notę cęrulęę notę & fulgor auro uariatus incendebat .i. illustrabat. h Agmine longo: tandẽ post illos gyros tadẽ lõgũ repere cępit. Agmine .i. ipetu Serpẽs pricipiũ ẽ nõ nomẽ: ac si diceret repẽs. i Libauitque dapes leuit gustauit epulas suppositas q̃ scilicerniũ dicũt: qsi silicerniũ supra silicẽ positę. k Depasta altaria: nõ a se: nã supra ait: Libauitq; dapes. sed hoc dicit tã diu mãsit donec cũcta aris supposita flãma cõsumeret. l Geniũ ne loci q ut supra dixim⁹ null⁹ loc⁹ ẽ sine gẽio. m ¶ Famulũ ne parẽtis. Fuit ei hęc maiorũ cõsuetudo sicut hudieq; apd idos ẽ: ut quotiẽs reges moriebãt: cũ his dilecti eq uel serui & una de uxorib⁹ carior icẽderẽt. Inť q̃s d hoc ipso erat magna cõtẽtio. Possum⁹ ergo famulũ seruũ sepultũ cũ ãchise accipe. aut p apotheosin deũ ostẽdit effectũ unde ei dat famulũ q̃si ministrũ. Sigula ei nũina hñt ĩ iferiores ptãtes ministras: ut Ven⁹ Adoni. diana uirbiũ aut certe scd: pythagorã dicit q prim⁹ ɔpręhẽdit d medula hois q̃ ẽ i spina ãgoẽ creari: qd ẽt Oui. i. xv. metamor. dicit: loqnẽte Pythagora. n Nigrãtes: nigra iga hñtes. o Manesq; a. re. aut uẽiẽtes d acherõte: aut acherõte dimissos: q iã i acherõte ũ

Ille e cõcilio multis cũ milibus ibat
Ad tumulũ: magna medi⁹ comitante caterua.
Hic duo rite[o] mero libãs carchesia[p] baccho
Fũdit humi[q]: duo lacte[r] nouo: duo sanguie[s] sacro.
Purpureosq;[t] iacit flores: ac talia fatur.
Salue[u] sancte parens iterũ[x] salue te recepti[y]
Nequiq̃[z] cineres: animæque[a] umbræq; paternæ.
Nõ licuit fines italos fataliaque arua:
Nec tecũ ausoniũ: quicũque[b] ẽ quærere thybrim:
Dixerat hæc: adytis cũ lubricus[c] anguis ab imis
Septẽ[d] ingens gyros[e] septena uolumina traxit
Amplexus placide[f] tumulũ: lapsusque per aras
Cæruleæ[g] cui terga notæ maculosus & auro
Squamam icendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit uarios aduerso sole colores.
Obstupuit uisu æneas: ille agmine[h] longo
Tandem inter pateras: & leuia pocula serpens
Libauitque[i] dapes: rursusque innoxius imo
Successit tumulo & depasta[k] altaria liquit.
Hoc magis inceptos genitori istaurat honores
Incertus geniũ[l] ne loci: famulũ[m] ne parentis
Esse putet: cædit quinas de more bidentes:
Totque sues: totidem nigrãtes[n] terga iuuẽcos.
Vinaque fundebat pateris: animãque uocabat
Anchisæ magni: manesque[o] acheronte remissos.
Nec non & socii: quæ cuique ẽ copia læti
Dona ferunt: onerantq; aras: mactantq; iuuẽcos.

cilent poſt apotheoſin factā. ¶ Phaetontis: ſolis ἀπὸ τοῦ φαέθοντος. q Circo: ſpatioſo ludorū loco. r Sacri tripodes: ſic pulchri: ut ſacros putares. nec eni ſacrilegꝰ erat ut ſacra donaret & ſic dictū eſt: ut Didonēoſque lebetes .i. quales ſūt in dodona. s Et palmę. p. u. zeugma utriuſque lateris. Nā uictoribus precū & ad ſupradicta & ad dicenda pertinet. ¶ Argenti aurique talenta: talētū ſcdm uarias gētes uarium ē podꝰ: ſed apud romanos talētū eſt ſeptuaginta librę ſicut Plau. oñdit i muſtellaria: qui ait duo talēta eſſe centū. xl. libras: legimus etiā talētū paululū quiddā Nā Home. in laudis funeribꝰ patrocli ultima pręmia dicit eē duo talēta. Quod nos cogit aliquid minimū intelligere. Nā ſi prius uictor boue accepit: cōſequēs non ē: ut dicamus ultimū tam magnū accepiſſe pręmium: uude apparet talętum etiā minimū quiddam ſignificare. u Et tuba romano more: ſicut hodie que uidemꝰ: oibus ludis funeribꝰ: ut ſunt diuorū Nā ſi ſacri ſunt. i. uotiui illuſtrātur faculis: aū etiā hymnis incipiebāt. x Prima certamina: punico bello primo naumachiā ad exercitū romani inſtituere cęperūt: poſtquā pbarūt gentes etiā nauali certamine plurimū poſſe ad qua rem in hoc certamine plurimū alludit poeta. y Pares: diuerſis cōparabiles rebus: ut ſequentia indicant: Melior remis: ſed pondere pinus. Tarda tenet. z Grauibus remis: fortibus: ut Ferit enſe grauē tymbręus oſyrim. Nā graues inferūt ta ditatē: a Remige erit noiatiuus remex Serenꝰ Semiremex Hercules. b Piſtrin: uel a tutella depicta: uel ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα .i. a ſecādis fluctibꝰ. ¶ Mox italus: ſubaudi futurus. Ipſe eni familiam Męniorū conſtituit & bene laudat familiam nobilium a Sergeſto Sergia familia fuit a cluante cluentia. a gia gigania cuiꝰ nō facit mentionē. Nobiles aūt fuiſſe familias a troianis Iuuenalis oſtendit: Iubet a pręcone uocari ipſos troiugenas. A quo nomine .ſ. mneſthei & mneſtheus ſic eſt: ut tydęus nam diphtongus gręca ē. d Ingenti mole motu: ut Magna ſe mole mouentē. e Vrbis opꝰ: ita magna ut urbē putares. f Triplici uerſu: omnes eni triremes fuerūt. Verſu aūt ordine: ut ille etiā feras in uerſum diſtulit. ulmos aut uerſu tractu a uerēdo: ut Aequora uerrebat caudis ęſtumque ſecabant. Sane unus ē ſenſus: Pubes ipellūt figura ē: ut ps i fruſtra ſecāt. Sane ſciēdū iter barbariſmū & lexin hoc ē latinā elocutionē & pfectā metaplaſmū eē q uno ſermone fit rōne uitioſus. Itē inter ſolęciſmū & ſchema .i. pfectā ſermonū cōnexionē figura ē: q̄ fit cōtextu ſermonū rōne uitioſa. Ergo mataplaſmꝰ & figura media ſūt & diſcernūtur pitia & iperitia. Fiūt āt ad ornatū. g Domꝰ ſergia fāilia: ut Da pprā tymbręę domū. h Cētauro magna: fęminini ē generis ſi de naui dicas ut Ter. i eunuchū ſuā quū comędiā diceret Iuuenalis

Ordine ahena locant alii fuſique per herbam
Subiiciunt uerubus prunas: & uiſcera torrent.
Expectata dies aderat: nonamq; ſerena
Auroram phaetontisq equi iam luce uehebāt:
Phamaq; fin itimos & clari nomen aceſtæ
Exciterat: læto complerant littora cœtu
Viſuri æneadas: pars & certare parati.
Munera principio ante oculos circoq̄q locantur:
In medio ſacrir tripodes: uiridesq; coronæ
Et palmæs præcium uictoribus: armaq; & oſtro
Perfuſæ ueſtes: argentiq;t auriq; talenta:
Et tubau cōmiſſos medio canit aggere ludos.
Primax pares ineunt grauibusz certamina remis
Quattuor ex omni delectæ claſſe carinæ.
Velocem mneſtheus agit acri remigea piſtrinb
Moxc italus mneſtheus: genꝰ a quo noie mēmi.
Ingentēq; gyas ingentid mole chimæra
Vrbise opus: triplicif pubes: quā dardana uerſu
Impellunt: terno cōſurgūt ordine remi.
Sergeſtuſq; domusg tenet a quo ſergia nomen:
Cētauroh inuehitur magna: ſcyllaq; cloanthus
Cæruleai genus: unde tibi romane cluentik
Eſt procul in pelago ſaxum ſpumantia contra
Littora quod tumidis ſubmerſū tunditur olim
Fluctibus: hiberni condunt ubi ſydera cori:
Tranquillol ſilet immotaq; attollitur unda
Campusm: & apricisn ſtatio gratiſſima mergiso.
Hic uiridem æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis pater: unde reuerti
Scirent: & longos ubi circūflecterep curſus.
Tum loca ſorte legūnt: ipſiſq; i puppibus auro

cōtra ſeſit dicēs: Scriptꝰ & itegro needū finitꝰ oreſtes: ſed ſciēdū genꝰ pleriq; cōfūdi aut metri aut hiatꝰ cā: ſic Hora. nec cupido ſordidꝰ auferi. Quū ſignificāres cupiditatē fęminino genere dicamꝰ. Ipſe etiā Vir. ait Timidi damę ceruiq; fugaces: quū ipſe ſcdm fidē dixerit: Cū canibꝰ timidę ueniēt ad pocula damę. i Cęrulea aut nigra aut alta carmina. Omne ei altū nigrū ē: ut Scrupea tuta lacu nigro nemorūq; tenebris. k Cluēti ad ipſū apoſtrapha ē pcul: aut nimis lōge ut etiā ſupradiximꝰ: aut ſicut i buco. de nimia uicinitate ait: Serta pcul tātū capiti delapſa iacebāt iterdū & ſatis lōge ſignificat. l Trāqllo meliꝰ ſeptimꝰ caſꝰ ē q datiuꝰ. m Cāpꝰ: ſaxi latitudo. n Apricis: ſole gaudētibꝰ ſane apricꝰ & locꝰ dr̄ ſole calēs: q ē opaco & abdito cōtrariū & apricos dicimꝰ locis apricis gaudētes. Vir. duceret apricis i collibꝰ una colorē. Perſiꝰ: Vt noſtra floralia poſſint Aprici meminiſſe ſeneſ. apricū aūt quaſi ἄνευ ψύχους ſine frigore. o Mergis. Eſacꝰ priami filꝰ fuit: hic ſe precipitauit a muro: nec pūt: & quū hoc ſępiꝰ fecerat deorū miſeratōe i āuē cōuerſus ē: q ad imitatōe; id facit. p Circūflectere: bñ uno ſermōe & pfectōe; cōplexꝰ ē & reuerſionē

q Ductores: domini nauiū non gubernatores. r Populea uestitur fronde iuuentus: Hebe ē iuuētus uxor Herculis. Nūc ergo aut ꝓpter hoc iuuentus utitur populeis coronis: aut ad imitatiōē uirtutis. Populus eni Herculi cōsecrata est ut Populus alcidę gratissima. s Nudatosque: bene nudatos: qui tecti eē cōsueuerūt. Nā nudū est nunquā tectū: ut facies. t Transtris & trāstra dicuntur & iuga: ut in. vi. Inde alias alias quę p iuga lōga sedebāt. u Intenti: eodem sermone i diuersis usus ē rebus. aliter eni brachia: aliter tēdim⁹ mentem. x Exultātiaque. h. c. p. pu. hypallage. omni pre pulsās pauor corda haurit. i. ferit: ut Lat⁹ haurit apertū. & exultare fecit. y Laudūque: ne eēt turpe ꝙ ait pauor. Sane hę sunt bellorū ꝓlusiōes unde etiā ad tubā geritur. sed sciēdū maioris ętatis funera ad tubā solere ꝓferri. Persi⁹: Hinc tuba cādelę minoris uero ad tibias: ut Sta. de Archemoro. Tibia cui teneros solitū deducere manes. z Finibus oēs: ſcdm naturā ante generali usus descriptiōe. uetur⁹ ad specialitatē. a Precipites: festinātes: ut Precipites uigilate uiri: b Biiugo: & hoc celeritatis ē. Plures eni se ipediūt. c Carcere uero usurpauit. Nā carcer ē numero tātū singulari custodia noxiorū: Carceres uero tantū plurali hostia quib⁹ equi arcētur: unde carceres quasi arceres ſcdm Varro. d Iugis: iugalib⁹. Vndātia aut longe effusa. e Cōsonat: bene cōsonat ꝓpter echo ait. Echo uero nostrę uocis ē ęmula: unde & resultat ait. f Elabitur: pręcurrit celeriter: ut Labere nympha polo. g Turbā inter fremitūque in ipso principio h Discrimine: iterstitio & sane uariat nūc naues nūc ductores cōmeōrās Priorē: inter se hoc ē tertiū. i Metāque tenebat nauticū uerbū. Priceps mō ordinis. k Quo tantū mihi: uacat mihi: ut solet frequenter. l Littus ama: litt⁹ est omne quod aqua alluitur. Vnde & saxū littus uocauit. m Strigat: radat: ac si diceret hoc uolo ꝙ times. n Palmula: extrema pars remi in modū palmę ꝓtenta. o Iterū hoc uerbum & a poeta pōt dici ut Iterū reuocabat: & a gya: ut quo abis iterū: nō iterū pete. Internauēque quę uacat. p Exarsit iuueni: causa pendet ex causa. Hora. Nō ego ferrē calidus iuuēta cōsule planco. q Nec lachrymis caruere genę: nimis irascētum ē Cice. de Verre. Cū irasceretur lachrymas interdū uix tenere r Oblitus decorisque sui: ihonestū ē enim irasci duci presertim. s Sociumque salutis possumus & sociū salutis suę oblitus intelligere & socium salutis pro sociorum precipitato: scilicet gubernatore. t Ipse gubernaclo: ut ostēderet nihil esse quod ipse non posset efficere. u Hortatur uiros: ut ipse dicit celeuma: nam hortatores dicuntur: aut quia consternati fuerant perdito gubernatore. x Clauū: fuste gubernaculi

Ductores[q] longe effulgent: ostroq; decori.
Cætera populea[r] uestitur fronde iuuentus:
Nudatosq;[s] humeros oleo pfusa nitescit.
Considūt trāstris[t]: intentaq; brachia remis
Intēti[u] expectant signum: exultātiaq;[x] haurit
Corda pauor pulsans laudūq;[y] arrecta cupido.
Inde ubi clara dedit sonitū tuba: finibus[z] omnes
Haud mora ꝓsiluere suis: ferit æthera clamor
Nauticus adductis spumāt freta uersa lacertis:
Infidūt pariter sulcos: totūq; dehiscit
Cōuulsum remis rostrisq; stridētibus æquor.
Non tā præcipites[a] biiugo[b] certamine cāpum
Corripuere: ruuntq; effusi carcere[c] currus.
Non sic imissis aurigæ undātia lora
Concussere iugis[d]: ꝓnique in uerbera pēdent:
Tū plausu fremituq; uirū studiisq; fauentum
Consonat[e] omne nem⁹: uocēq; inclusa uolutāt
Littora: pulsati colles clamore resultant.
Effugit ante alios primusq; elabitur[f] undis
Turbā[g] inter fremitūq; gyas: quē deide cloanth⁹
Consequitur melior remis: sed pondere pinus
Tarda tenet: post hos æquo discrimine[h] pistris
Centaurusq; locū tendūt superare priorem.
Et nunc pistris abit: nūc uictā præterit ingens
Centaurus nunc una ambæ iūctisq; ferūtur
Frontibus: & lōge sulcāt uada salsa carinæ.
Iāque ꝓpinquabāt scopulo: metāq;[i] tenebāt
Cum princeps medioq; gyas ī gurgite uictor
Rectorem nauis compellat uoce menetē.
Quo[k] tantū mihi dexter abis: huc dirige cursū:
Litt⁹[l] ama: & leuas strigat[m] sine palmula[n] cautes
Altū alii teneant: dixit: sed cæca menetes
Saxa timens: prorā pelagi detorquet ad undas:
Quo diuersus abis: iterū[o] pete saxa menete
Cū clamore gyas reuocabat & ecce cloanthū
Respicit instantem tergo: & propiora tenentem.
Ille inter nauemq; gyæ: scopulosque sonātes
Radit iter leuum interior: subitoque priorē
Præterit: & metis tenet æquora tuta relictis.
Tum uero exarsit[p] iuueni dolor ossibus ingens:
Nec[q] lachrymis caruere genæ: segnēq; menetē
Oblitus[r] decorisque sui: sociūque[s] salutis.
In mare præcipitē puppi deturbat ab alta.
Ipse[t] gubernaclo rector subit: ipse magister:
Hortaturque[u] uiros: clauūque[x] ad littore torquet

At grauis ut fundo uix tandem redditus imo est
Iam[y] senior madidaque fluẽs[z] in ueste menetes
Sũma petit scopuli: siccaque in rupe resedit:
Illum & labente teucri &[a] risere natantem:
Et salsos ridẽt reuomentẽ[b] pectore fluctus.
Hic læta extremis spes ẽ accensa duobus
Sergesto mnestheoque gyã supare morantẽ:
Sergestus capit ante locũ: scopulosque ꝓpĩquat.
Nec tota tamẽ ille prior præeũte carina
Parte prior: ptem rostro præmit æmula[c] pistris.
At media socios incedens naue p ipsos
Hortatur mnestheus: nũc nũc insurgite[d] remis
Hectorei[e] socii: troiæ quos sorte suprema
Delegi comites: nũc illas ꝓmite uires
Nunc animos: quib⁹ in gætulis[f] syrtibus usi:
Ionioque[g] mari: maleæque[h] sequacibus undis:
Non iã prima[i] peto mnesthe⁹ neque uicere certo
Q uãquã (o sed superẽt qb⁹ hoc neptune dedisti)
Extremos pudeat redisse hoc uincite ciues
Et ꝓhibete nefas[k]: olli certamine summo
Procũbunt: uastis tremit ictibus ærea[l] puppis
Subtrahiturque[m] solũ: tũ creber anhelit⁹ art⁹:
Aridaque ora quatit: sudor fluit undique riuis[n]
Attulit ipse uiris optatũ casus honorem:
Nãque furens[o] animi dũ prorã ad saxa suburget
Interior[p] spacioque subit sergestus iniquo[q]
Infœlix saxis iprocurrẽtibus[r] hæsit.
Concussæ cautes: & acuto i murice[s] remi
Obnixi crepuere. illisaque prora pependit
Consurgũt nautæ & magno clamore morãtur[t]
Ferratasque trudes & acuta cuspide contos
Expediũt: fractosque legũt[u] in gurgite remos
At lætus mnestheus successuque acrior ipso
Agmine remorũ celeri: uẽtisque uocatis
Prona[x] petit maria: & pelago decurrit aperto.
Q ualis spelũca subito cõmota columba[y].
Cui domus: & dulces latebroso i pumice nidi:
Fertur i arua uolans: plausũque exterrita[z] pẽnis
Dat tecto igentem: mox aere lapsa quieto
Radit[a] iter liqdum: celeres neque cũ mouet alas
Sic mnesthe⁹: sic ipsa fuga secat ultima pistris
Aequora: sic illã fert ipetus ipse uolantem.
Et ꝓmum i scopulo luctantem deserit alto:
Sergestũ breuibusque uadis: frustraque[b] uocãtẽ
Auxilia: & fractis discentem currere remis:

y Iã senior medidaque cõtra illud quia occurrebat gubernatorẽ natadi peritũ fuisse debere. addidit seniorẽ. z Fluẽs in ueste: cui uestes fluebãt honeste locutus ẽ: sic Iuue. Et multo stillaret penula nymbo. a Et risere natantẽ: unde i ludis uoluptas quęritur. b Reuomẽtem: sępi⁹ uomentẽ. c Aemula pistris: eiusde rei studiosa. ut Cicc. ꝓ Mar. marcello: Illo ęmulo atque imitatore studiorũ meorũ: alias inimicũ significat. d Insurgite: cõtra Luca. atque in transtra cadunt. e Hectorei aut fortissimi aut re uera quodã. Hęc. socii. f Getulis: africanis a pte totum. Nã gętulia mediterranea ẽ. Syrtes uero iuxta libyã sunt sic de syrtibus Ho. ubi maura sẽper ęstuat unda: fuisse autẽ troianos in syrtibus ille indicat locus: in breuia & syrtes urget miserabili uisu. g Ionio: qñ iuxta carybdim nauigarũt. h Maleęque: malea ꝓmõtorium est laconię ꝓuintię: ubi unde sũt sequaces. i. ꝓsecutrices: ut Caprę que sequaces illudunt. i Prima quasi q̃ soleo. Mnesthe⁹: ille semp uictor. Hoc uincite: loco uictorię sit ultimos nõ redire. k Nephas: mõ opprobriũ. l Aerę a: fortis: ut Et iũctos temo trahat ęreus orbis. nã ęrea nõ est puppis: sed prora. m Subtrahiturque solũ: unicuique rei q̃ subiacet solũ ẽ ei cui subiacet: unde ẽ nauis solũ mare: & aer auiũ. & ẽ uerbũ cuius placida significatio p naturã nõ inuenitur. n Riuis: more riuorum: ac si riuatim diceret. o Furẽs animi: figurate dixit: ut Prę stãs animi iuuenis. p Interior: sinistrior: Cicero: In quẽ oiã intercanere dicebant. Salu. Igitur introrsus prima asię bithinia ẽ. q Iniquo: augusto: ut Siluis insedit iniquis. r Procurrẽtib⁹: ꝓminentib⁹: & uelut obuiã uenientibus. s Murice saxi acumẽ eminens p trãquilitatẽ. t Morãtur retro agũtur. u Legũt alii prętereunt: sed meli⁹ legũt. id ẽ colligũt. Nã sequitur & fractis discẽtẽ currere remis. x Prona uicina littorib⁹: unde altũ est lõge positũ. y Colũba: ubique de his domesticis colũbas: Vira. dicit Persi⁹ uero ait: Teneroque colũbo Es similis. Nã agrestes palũbes uocãtur. z Exterita: pẽnarum cõcussione terrorẽ significãs: ut Timuitque exterita pẽnis Ales nõ enim pẽnis timet: sed timorẽ indicat. a Radit: secat purũ aerẽ. b Frustra: q̃ s eni ei relicta uictoria subueniret. Ipso supest i fine: ut spacia & si plura supersint: transcat elapsus prior. Proprium de. quasi iam pertam uictoriam & honorem ni teneant indignantur.

c Successus fęlicitas possunt: quia posse uidētur: spabant uictoriā spectātiū opinione: ut Cūctiq; sequētē instigant studiis. d Palmas: ut diximꝰ supra antiquū hoc eē. Caprius tamē dicit p naturā uitiosā hāc eē elocutionē: sine utrāq; palmam siue utrasque palmas dixerimꝰ eē in aliquo usurpatio ē. e Impiū est pe. in pelago: ut Dii quibꝰ imperiū est aiarū. i. in aiabus. f Lętus ui. a pręcedēti quod seqtur. Ante ar. de quibꝰ paulopost: Pars spoliant aras. g Voti re. debitor: unde & uota soluētes dicimꝰ absolutos. i Porriciā exta porriciūtur: hoc ē porrigūtur nisi forte dicamus & fluctibus maris offerri. qđ si ē, piiciā. i. porro iaciā legēdū est. l Phorcique: latine hic phortus huiꝰ phorci dicimꝰ: nā apud nos greca huius nois nō est declinatio. ē aūt deus marinꝰ. h Panopęaq; uir una de nereidibus quā iō sepatim dixit: ut illas nō uirgines itelligamꝰ. l Portunꝰ deꝰ marinus q portubꝰ pręest. & bñ impulit eū ipse rā uicinū portui: nota aūt ē fabula. Athamas post furorē a iunone imissū: quū occiso dearco Milicertam alterū filiū cū Ino uxore sua psequeretur quū se illi i mare pręcipitassent: uolūtate numinū i deos uersi sūt. Melicerta i Portunū q grece Palęmō dicitur Ino in matrē Matutā quę grece dicitur leucothoa. m Portu se cōdi. al. i. usque ad inferiora puenit Ex more ludo s. p pręconē. Victorē primū subaudi. nā illi duo uictores sūt Serges. unde paulopost: Quē modo naufr mnestheus certamine uictor Cōsequitur. n Dat ferre: gręcum est duo uerba cōiungere: ut paulopost ponat habere uiro: sed hoc datur poetis. Magnū tal. ut diximꝰ breue quiddam: sed magnū alterius minoris cōparatione. o Circū in pte extrema: ut diximꝰ. p Męandro duplici: duplici furioso: & hoc dicit erat in chlamyde flexuosa: & in se remeabilis purpura f modū Męandri fluminis Carię, puintię. r Melibęa: p meliboensis. ē aūt Thessalię ciuitas Melibęa. s Aegius: trois regis phrygię filiꝰ. t Fatigat: laus picturę quę quasi gerat: & non gerere uideatur. u Prępes: mō uolans. x Sublime: in altū. y Palmas nequicq̄ ad sidera tollūt: aut admirātes aut increpātes deos. z Virtute: quia ille fauore uicerat numinū: unde & pręmia dātur cōgrua illi chlamis deorū continēs fabulā: illi loricā. i. uirtutis insigne. a Hamis auroq; hamis aureis. b Simoenta: uenit a noiatiuo gręco nō in ισ sed in εισ exeūte. c Sub ilio alto: o breuis fit sequēte uocali. d Decꝰ tutamen: quia triplex & aurea. e Phegeus sagarisque: noiatim dicēdo addidit laudē. f Cursu pallātes troias agebat: ad ęnee qui cū uicit ptinet laudem. g Cymbiaque. pocula i modū cymbę. h Aspera signis: id est sculpta ανεγλυφα.

Inde gyan: ipsāq; ingenti mole chimærā
Consequitur: cedit quoniā spoliata magistro est
Sosus iamq; ipso superest in fine cloanthus
Quem petit: & sūmis annixus uiribꝰ urget.
Tum uero ingeminat clamor cūctiq; sequētem
Instigant studiis: resonat clamoribus æther.
Hi pprium decus: & partū indignātur honorē
Ni teneant: uitāq; uolunt p laude pacisci.
Hos successus[c] alit; possunt quia posse[e] uidentur
Et fors æquatis cepissent præmia rostris
Ni palmas[d] ponto tendēs utrasq; cloanthus
Fudissetq; praeces: diuosque in uota uocasset:
Dii quibus imperium[e] pelagi: quorū æqra curro
Vobis lætus[f] ego hoc cādentē in littore taurum
Constituā ante aras uoti[g] reus; extaque salsos
Porriciam[h] in fluctus: & uina liquētia fundam
Dixit: eumque imis sub fluctibꝰ audiit oīs
Nereidum phorcique[i] chorus panopæaq;[k] uirgo
Et pater ipse manu magna ptūnus[l] euntem
Impulit: illa noto citius uolucrique sagitta
Ad terrā fugit: & portu[m] se condidit alto
Tum satus anchisa cunctis ex more uocatis
Victorē magna præconis uoce cloanthū
Declarat; uiridique aluelat tempora lauro:
Muneraque in naues ternos aptare iuuēcos:
Vinaque & argenti magnū dat[n] ferre talentū.
Ipsis præcipuos ductoribus addit honores
Victori clamydem auratā quā plurima circū[o]
Purpura meandro[p] dupli ci meliboea[r] cucurrit
Intextusque puer frondosa regius[s] ida
Veloces iaculo ceruos; cursuque fatigat[t]
Acer anhelanti similis: quē præpes[u] ab ida
Sublimē[x] pedibus rapuit iouis armiger uncis.
Longæui palmas[y] nequicquā ad sydera tendunt
Custodes: sæuitque canum latratus in auras.
At qui deinde locum tenuit uirtute[z] secūdum
Leuibus huic hamis[a] consertā auroque trilicem
Loricā: quā demoleo detraxerat ipse
Victor apud rapidū simoenta[b] sub[c] ilio alto
Donat habere uiro decus[d]: & tutamē in armis:
Vix illam famuli phegeus[e] sagarisq; ferebant
Multiplicem connixi humeris; indutꝰ at olim
Demoleus cursu[f] palantes troas agebat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas:
Cymbiaq;[g] argento pfecta atq; aspera signis

Iamq; adeo donati omnes i opibusq; supbi
Puniceis ibant euincti tempora tænis
Cum sæuo e scopulo multa uix arte k reuulsus
Amissis remis: atq; l ordine debilis uno
Irrisam sine honore ratem sergestus agebat:
Q ualis sæpe uiæ m deprensus i aggere serpens:
Aerea n quē obliquū rota trāsiit aut grauis o ictu
Seminecē liquit saxo lacerūq; uiator
Nequicquā longos fugiens dat corpore tortus p
Parte ferox: ardensq; oculis: & sibila colla
Arduus attollēs: pars uulnere clauda q retentat:
Nexantem nodis seq; in sua mēbra r plicātē:
Tali remigio nauis se tarda mouebat:
Vela s facit tamē & plenis subit t ostia uelis
Sergestum æneas pmisso u munere donat
Seruatam ob nauem lætus sociosq; reductos:
Olli serua datur operum x haud ignara mineruæ
Cressa y genus pholoe z: geminiq; sub ubere nati.
Hoc pius æneas misso certamine tendit
Gramineū a in cāpū: quē collibus b undiq; curuis
Cingebāt siluæ: mediaque c in ualle theatri
Circus erat: quo se multis cū milib9 heros
Consessu d medium tulit extructoq; resedit
Hic qui forte uelint rapido cōtendere cursu
Inuitat præciis animos: & præmia ponit.
Vndiq; cōueniūt teucri mixtique e sicani:
Nisus & euryalus primi
Euryalus forma insignis uiridiq; f iuuenta
Nisus g amore pio pueri: quos deinde secutus
Regius egregia priami de stirpe diores:
Hunc salius simul & patrō: quoꝝ alter acarnan h
Alter ab arcadia tegeæ i de sanguine gentis:
Tum duo trinacrii iuuenes helymus panopesq;
Assueti siluis comites senioris acestæ:
Multi præterea quos k fama obscura recondit.
Aeneas quib9 in mediis sic deinde locutus.
Accipite hæc animis, letasq; aduertite mentes:
Nemo ex hoc numero mihi nō donatus abibit.
Gnosia l bina dabo leuato m lucida ferro
Spicula: cælatāq; argento ferre bipennem.
Omnib9 hic erit un9 honos: tres præmia primi n

i Omnes qui uicerāt in puniceis: tenuis uittis roseis: & significat lemniscatis coronas quę sūt de frondibus & discolorib9 fasciis & sicut Varro dicit magni honoris sunt. Tenis aūt nō uittis: alias extremitates uittarū dicis: ut Fit lōge tęnia uittę. k Arte. i. uirtute. l Atq; ordine debilis uno Sergestus. s & bñ ex mutatōe sēsuū cōquisiuit ornatū: nā irrideri & sine honore eē hoīs ē remis carere nauis. m Vię in aggere: agger est medię uię eminētia coaggeratis lapidib9 strata: unde uię aggere dixit. n Aerea: fortis: ut Aerea puppis. o Grauis: fortis ut grauib9 certamia remis. p Tortus: hos tort9. i. sine cā tentati cessus. q Clauda: ab hoīe trāstulit. Cicero māchā ac debilē fore pręturā suā. r Mēbra: etiā hoc ab hoīe trāstulit. s Vela facit τὸ ἀκόλουθον: Nā uō pręmisit: q̄ q̄ remigare nō posset. t Subit hostia: portus ut supra dixim9 ideo quia exit9 fluminū frequēter portus efficiūt. u Promisso aut magno: aut ante pmisso: ut ītelligam9 ī oib9 ludis illud eē seruatum. Nemo ex hoc numero mihi nō donat9 abibit: qđ etiā in pyctali agit certamine. Victori uelatū auro uittisque iuuēcū. Ensem atque insignē galeā solatia uicto: aut certe pmisisse eū ītelligam9 qñ uidit nauē periclitātē. x Operū haud ignara mineruę perita lanificii. y Cressa gen9 figura gręca: ut qui gen9 unde domo. z Pholoe nomē pprīū: erat aūt lactans. Nā infātes lactētes dicim9. a Gramineū graminosū: Cicero de hastis. Brīētine gramineas hastas. b Collibus undique curuis: mutauit: nō ei silua colles hēt: sed ē in collib9 silua. Debuit ergo dicere: quē colles cingebāt siluis. c Mediaq; ī ualle theatri: media i ualle erat circus theatri. i spaciū spectaculi. & theatri gręce dixit ἀπὸ τῆς θεωρίας nō cui ē speciale. d Cōcessu mediū tulit: ordo ē quo se ęneas medium tulit cū multis milib9: & extructo cōsensu resedit alios cori: subaudi. e Mixtique sicani: q̄ psait: Et certare pati. f Viridiq; iuuēta: etates oēs Varro sic diuidit īfātiā: pueriā: adolescētiā: iuuētā senectā. Hę tñ sicut ēt de tpib9 supra dixim9 singulę trifariā diuidū ē ut sit pria uiridis: adulta & pręceps hic ē: Et uiridi iuuēta. Et cruda deo uiridisq; senect9. Itē Sal. Sed mithridates extrema pueritia regnū igressus matre sua ueneno iterfecta. g Amore pio pueri: aut gētiu9 ē & dicit' eū ob hoc uenisse ne amicū relinq̄ret. aut distinguēdū p se & erit uoiatiu9 pluralis: ut pueri ñ referas ad ętatē: s; ad agonale studiū ī quo sūt uirorū & puerorū sepata certamina. nā ἄνδρες καὶ παῖδες dicūtur licet cōfusio sit ętatū. h Acarnan: epirota. acarnania cui est ps epiri. i Tegeę: si diriuatiuū fuerit de non scotur si tegeę tegerimus non stat uersus de nisi addita syllaba. deriuatiuū āt ille idicat loc9: Tū lateri atq; hūeris tegeū subligat ense & tegeęū oppidū ē arcadię. k Quos fama obscura recōdit p cōtrariū illos superiores oēs eē nobiles indicauit. l Gnosia. cretensia: gnosos ciuitas cretę. & bene sicut etiā in uariis genitalia dat & spęcialia. m Leuato nitido: ut Ad leuē clypeū sublatis cornib9 io. n Primi aliorū cōpatiōe

nā unus ē prim⁹. o Flaua uiridi: ut supra iaspi de fulua. p Phaleris equorū ornamentis, sermo græcus ē. q Habeto: habeat tertia psona ē a futuro ipatiui quę in hoc mō numeri singularis similis ē secūdę. r Amazoniā: quasi amazoniā: ut sacri tripodes. s Balthei: balthe⁹ dicit nō tā tū quo cingit: sed etiā a quo arma dependēt. t Cōtent⁹ abito: quasi de puo munere. u Corripiunt spacia raptim eunt ut corripit ęneas extēplo auidusque refringit. x Limēque relinquūt: aut regulā aut signū de creta factū. y Simul ultima signant intuētur ultima spacia auiditate uicendi ut notat & designat oculis. Aut signāt ultima .i. cumulorū sūmitatę signāt uestigiis: ut alibi. z Vix sūma uestigia signat arena z Prim⁹ abit: sicut de nauib⁹ post generalitatē trāsit ad specialitatē: & bn̄ quia trib⁹ statuta sūt pręmia: quique cō memorat duob⁹ casuris. Alis uelocitate: quia tā uentos q fulmina fingūt alata poetę: ut Alitis austri. a Proxim⁹ huic scdm hūc locū pximū dicimus etiā longe positum nullo interueniete. b Quo deinde sub ipso .i. post ipsū. c Calcē calce terit. calcē dicimus: unde terrā calcam⁹ ergo nō ppriē dixit calcē calce teri. Plāta eni calcē potuit terere: unde a pte totū accipiendū .i. calcē pede terebat. p Incūbens humero: aut Helymi humero: aut currētis ē gestus. e Elapsus prior: nō dabitur .i. celeriter currit: ut prior fiat: & satis licēter est dictū. f Ambiguūque relinquat: min⁹ firmum ad celeritatē. g Sub ipsā finē bis subaudi finē sub ipsam finē fessi aduētabāt ad finē. h Labitur infęlix: quia parata uictoria caruit. i Cęsis ut forte iuuēcis: bn̄ rē notā p trāsitū tetigit, Agonalis ei moris fuerat post sacrificia ad certamē uenire. k Fusus humū: ordo ē supfusus. l Titubata: ptīcipiū sine uerbi origine. m In ipso concidit ablatiuū posuit: quia nō est mutatio. n Oblit⁹ amorū: amare nec supradictis cōgruit, ait eni amore pio pueri nūc amorū q⁹ pluraliter nō nisi turpitudinē significat. o Spissa arena tenui: quāto eni qd minuti⁹ tāto ē dēsius. p Prima tenet: τα πρωτα. q Fremituque secūdo: bn̄ secūdo addit: qa ē & iratorū. r Hic tpis: aduerbiū. Per caueā aūt plebē significat. Nā cauea cōsessus ē populi. s Ora pria patru: hoc ē qd Iuuc. ait: Orb⁹ ad podiū spectātib⁹. t Lacrięq; decorę: aut ipse etiā flet⁹ habebat aliqd uętustatis utputa ort⁹ a gaudio: ut Terē. O lachrimo prę gaudio qd & cōgruit puero ppter uictoriā īopinatā: aut certe ad miserationē cōmouēdā cōtra eū q se asserebat eē uictorē. u Veniēs: crescēs: ut Hic segetes: illic ueniūt fęlici⁹ uuę. x Certa manēt pueri: ut supra dixim⁹: ideo q: πεπ... dicit. y Me liceat: liceat me miserari: nā nō me licet: sed mihi licet dicim⁹. z Casū alludit: a cadēdo. a Tergū mutauit more suo: nā terg⁹ debuit dicere. b Onerosū: plus ē q̄ si oneratum diceret: sicut sceleratum & sceleros um.

Accipient; flauaq;[o] caput nectētur oliua;
Primus equū phaleris[p] insignē uictor habeto[q];
Alter amazoniā[r] pharetrā plenāq; sagittis
Threiciis: lato quā circūplectitur auro
Baltheus:[s] & tereti subnectit fibula gemma.
Tertius argolica hac galea cōtentus[t] abito.
Hæc ubi dicta locū capiunt; signoq; repente
Corripiunt[u] spacia audito; limenq;[x] relinquūt,
Effusi nimbo similes; simul[y] ultima signāt.
Primus[z] abit longeq; ante omnia corpa nisus
Emicat; & uentis; & fulminis ocior alis.
Proximus[a] huic longo sed pximus interuallo
Insequitur salius; spacio post deinde relicto
Tertius euryalus.
Euryalūq; helymus sequit; quo[b] deinde sub ipso
Ecce uolat; calcēq;[c] terit iam calce diores
Incūbens[d] humero; spacia & si plura supersint
Transeat elapsus[e] prior; ambiguūq;[f] relinquat.
Iamq; fere spacio extremo fessiq; sub[g] ipsum
Finem aduentabant; leui cū sanguine nisus
Labitur[h] infœlix; cæsis[i] ut forte iuuencis.
Fusus[k] humū; uiridesq; sup madefecerat herbas.
Hic iuuenis iam uictor ouās uestigia presso
Haud tenuit titubata[l] solo: sed pnus in[m] ipso
Concidit imūndoq; fimo: sacroq; cruore.
Non tamē euryali non ille oblitus[n] amorū:
Nā sese opposuit salio p lubrica surgens.
Ille autē spissa[o] iacuit reuolutus harena.
Emicat euryalus & munere uictor amici
Prima[p] tenet, plausuq; uolat fremituq;[q] secūdo.
Post helymus subit; & nunc tercia palma diores.
Hic[r] totū caueæ confessū ingentis; & ora[s]
Prima patrum magnis salius clamorib⁹ implet
Ereptūq; dolo reddi sibi poscit honorē
Tutatur fauor euryalum; lachrymæq; decoræ[t]
Gratior & pulchro ueniens[u] in corpore uirtus
Adiuuat; & magna pclamat uoce diores.
Qui subiit palmæ; frustraq; ad præmia uenit
Vltima si primi salio reddantur honores.
Tum pius æneas uestra inquit munera uobis
Certa[x] manēt pueri; & palmā mouet ordie nemo
Me[y] liceat casum[z] miserari insontis amici:
Sic fatus tergū[a] gætuli immane leonis
Dat salio uillis onerosū[b] atq; unguibus aureis:
Hic nisus si tanta inquit sunt præmia uictis

Et te lapsorum miseret quæ munera niso
Digna dabis: primã merui qui laude[c] coronã
Ni me quæ saliũ fortuna[d] inimica tulisset
Et simul his dictis faciẽ ostẽtabat: & udo
Turpia mẽbra fimo risit pater optimus[e] olli:
Et clypeũ efferri iussit didymaonis[f] artes:
Neptuni sacro danais de poste refixum[g]
Hoc iuuenẽ egregiũ præstanti munere donat
Post ubi confecti cursus & dona peregit
Nunc si cui uirtus animusq; i pectore præsens[h]
Adsit: & euinctis attollat brachia palmis.
Sic ait: & geminũ pugnæ ꝓponit honorem
Victori uelatum[i] auro uittisq; iuuẽcũ:
Ensem atq; insignẽ galeã solatia uicto:
Nec mora cõtinuo uastis cũ uiribus effert
Ora dares: magnoq; uirũ[k] se murmure tollit.
Solus[l] qui paridẽ solit⁹ cõtendere cõtra.
Idẽq; ad tumulũ quo maxim⁹ occubat hector
Victorẽ butẽ immani corpore: qui se
Bebricia ueniẽs amyci[m] de gẽte ferebat
Perculit. & fulua moribũdũ[n] extẽdit harena
Talis[o] prima dares caput altũ in prælia tollit.
Ostẽditq;[p] humeros latos: alternaq; iactat
Brachia ꝓtendẽs: & uerberat ictib⁹ auras.
Quærit huic alius: nec qsquam ex agmine tãto
Audet adire uirũ: manibusq; iducere cæstus.
Ergo alacris[q] cũctosq; putãs excedere pugna
Aeneæ stetit ante pedes: nec plura moratus
Tum læua taurũ cornu tenet atq; ita fatur.
Nate dea si[r] nemo audet se credere pugnæ
Quæ finis standi: quo me decet usq; teneri
Ducere dona iube: cũcti simul ore fremebãt:
Dardanidæ: reddiq;[s] uiro ꝓmissa iubebãt.
Hic[t] grauis entellũ dictis castigat[u] acestes
Proxim⁹ ut uiridãte toro[x] consederat herbæ.
Entelle herou quõdã fortissime frustra[y]
Tãta ne tã patiens nullo certamine tolli
Dona sines: ubi nũc nobis[z] deus ille magister
Nequicq̃ memorat⁹ eryx: ubi phama p orẽ
Trinacriã. & spolia illa tuis pendentia tectis:
Ille[a] sub hæc: nõ laudis amor nec gloria cessit
Pulsa metu: sed[b] eni gelidus tardãte senecta
Sanguis hebet frigentq; effœtæ[c] i corpore uires.

c Qui laude: uirtute a sequẽte quod pręcedit: uã ex uirtute pręcedenti sequitur laus. d Fortuna: bñ dolũ suũ excusat. e Optimus oli: aut ei arrisit aut illi iussit afferri. Sane cõgrue arma dat iuueni f Didyamonis artes: laus ab artifice: ut Diui ni opus alcimedõtis. g Neptuni sacro danais de poste: a danais & intelligim⁹ hoc ad ęneã trãsisse p helenũ: ne uideat ex sacrilegio qsitũ. h Pręsens: fortis: ac si diceret: si adsit quis plen⁹ animi. i Velatũ: coronatũ auro aũt quia solẽt lãnas qdã habere: ut & statuã ã aras aurata frõte iuuencũ. k Virũ se murmure tollit: cũ suffragio pluriũ morũ. l Solus qui paridẽ solit⁹ cõtẽdere cõtra. Multi hoc a poeta uolũt dici: meli⁹ ĩ uerba sunt populi: unde & uirũ se murmure tollit. Paridẽ uero uenit ab eo qđ ẽ paridis uel paridos. Quod autẽ legimus: Parin creat urbe paterna uenit. απο τον παριοσ τωπαρι τον παριν & uolunt si ꝓpriũ sit i dos exire gẽtiuũ si appellatiũ i os Sane hic paris scđm troica Nerõis fortissi⁹ fuit adeo ut i troia agonali certamie superet oẽs, ipsũ etiã Hectorẽ qui cũ irat⁹ i eũ stringeret gladiũ dixit se eẽ germanũ q allatis crepũdiis ꝓbauit: q habitu rustici adhuc latebat. hos autem ludos trãsferri Vir. ad Hectoris tumulũ: qui sũt facti cũ debuisset Hector occidi cũ ludi funeres celebrarẽtur cadaueri Hectoris ab achille occisi m Amyci de g. Amycus fili⁹ neptuni fuit & nymphę Melies q a polluce uict⁹ e pyctali certamine Brebricia ipsa ẽ bithynia. Sal igiẽ itrorsus asię pria bithynia ẽ multis antea noib⁹ appellata. Ipsa eni est & maior phrygia. n Moribũdũ: moriẽti similẽ. o Talis quale multitudo loqbatur. p Ostẽdit: meli⁹ dixisset ostẽtat. q Alacris: cũ acer ubique dicat: alacerrĩ nõ dicit licet inde nascatur. Vitat eni cõfusionẽ. unde utrũque nõ uult dicere. Nã alacer usquã: acris nũquã dixit. Inde ẽ q papini supprimit genus. quia dubitatur. r Si nemo audet: οροσ βιαιοσ: argumẽtat se oẽs uicisse. ex coqđ ad certamẽ null⁹ accedit. s Reddi: quasi debita ꝓmissa quia ait Victori uelatũ auro uittisque iuuẽcum. t Hic grauis. hic tunc grauis aũt ętate uel obiurgatione. u Castigat: obiurgat. x Toro: herbę uerbũ de uerbo expressũ. Nã torus a tortis dictus ẽ herbis. y Frustra: ordo ẽ tanta ne dona frustra tolli sines tã patiẽs. Sane sciẽdũ hũc scđm Iginiũ: qui de familiis troianis scripsit unũ troianũ fuisse de quo Virgilius mutat historiã. z Nobis deus ille magister: nobis nõ uacat: ut ibi qui mihi accubãtes i cõuiuiis: sed ꝓ noster ẽ positũ: uitãdi omeotelenton causa ne dicat Noster de⁹ ille magister. a Ille sub hęc: aut statim aut post hęc. b Sed ei gelid⁹ tardãte senecta Sanguis hẽt. aliud pẽdet ex alio quare hẽt quia gelid⁹ ẽ: quare gelidus: q senis. c Effęctę: exhaustę & ẽ trãslatio a mulierib⁹: quas ptus debiles reddit: quasi post fętum.

d Improbꝰ iste: improbꝰ. i. nimis auidꝰ. i. qui sine certamine postulat premiū. e Illa iuuēta magna aut quę quōdā fuerat. f Nec dona moror: nō ex pectō. hic eni sesus tā cū supioribꝰ quā cū sequētibus cōgruit: & eni supra ait: se nō premii causa dimicare sed glorię: & paulopost bouē uictor interemit. g Immani pondere: imanis pōderis more suo: ut Hamis auroque trilicē. h Quibꝰ: quorū instructu. i Ferre manū: cōtendere: Nā utraque manꝰ armatur. k Intendere brachia tergo ligare: ut Intenditque locū sertis. l Animi tātorū: hoc ē uirorū fortiū: inde addidit: Ante oēs stupet ipse dares. Stultū ē aūt sentire tātorum boum quū septē dixerit. m Lōge: ualde: ut Thyberina que tōge hostia & Salu. Longe alia mihi mens ē patres cōscripti. n Versat: cōsiderat ut Salu. Exercitū uertere. o Tū senior: scđm Varronē iunior & senior cōpatiui p imminutōem hinc ē iā senior; sed cruda deo uiridisq; senectꝰ. Additurū ei hoc ē ad exprimēdū quid sit senior. Itē Oui. Inter iuuenēque senēque. Et re uera nō cōuenit hunc satis senē accipi qui & uincere potest & uno ictu taurū occidere ergo senior non satis senex: sicut iunior nō satis iuuenis: intra iuuenē: sic pauperior intra pauperē. hoc autē dicit Varro in libris ad Ciceronē. o Cęstus & arma: endyadin. arma. i. cęstus. p Tristēque hoc ipso i littore pugnā: aut in quo magister occisus ē: aut i tristi littore. i. infecūdo. Varro eni dicit sub eryce mōte eē infecūdū cāpū ferę in tribꝰ iugeribꝰ: i quo eryx & hercules dimicauerūt. q Hęc germanꝰ: germanꝰ secūdū Varro. in libris de gradibꝰ de eadē genitrice natꝰ est nō ut multi dicūt de codē germine: quos illi tātū fratres uocāt scđm quē bn̄ nūc Erycen Veneris & Butę filiū ęneę dicit fuisse germanū. r Sanguine cernis adhuc factoque: nō herculis quippe uictoris sed erycis q̄ infecerat se tegēdo. s Aemula necdū: aduersa uirtuti. t Geminis: duobꝰ. u Auctor acestes: huius certaminis scilicet. x Acquemus pugnas i. arma a sequēti qđ pcedit. y Tibi p te: ut Tibi deserit hesperꝰ ętā. z Exue p̄rice: solue. a Duplicē amictū. i. abollā: quę duplex ē: sicut chalāys. Hora. Cōtra quē duplici panno patientia uelat. b Cōstitit: hic distinguēdum ppter uitiū: ut sit arrectꝰ in digitos. ē aūt locꝰ hic totꝰ trāslatꝰ de apollonio. c Pugnāque lacessūt puocāt potiꝰ q̄ gerūt. d Mēbris & mole. endyadis. i. mole mēbrorū: ut Molēque & mōtis. e Genua labāt: pceleusmaticꝰ ē quē ut supra diximus sic semp ponit ut cogi possit i dactylū: ut Arietat i portas. f Neq̄q̄: nō p futura uictorię. g Vulnera iactāt: ictus. Tela ictꝰ. h Exit: uitat declinat: unde de Tarcōte Vim uiribꝰ exit & bis tātū hoc usus ē. i Qui molibꝰ urbem: amphibolon ē: aut celsam: molibus aut quę molibus oppugnabatur. k Sedet circum castella: temesis est: id est: circumsidet.

Si mihi quæ quodā fuerat: quāq; iprobus[d] iste
Exultat fidens; si nunc foret illa[e] iuuenta
Haud equidē precio iductus pulchroq; iuuēco
Venissem: nec[f] dona moror: sic deinde locutus
In mediū geminos imani[g] pondere cæstus
Proiecit: quibus[h] acer eryx in prælia suetus
Ferre[i] manū; duroq; intēdere[k] brachia tergo.
Obstupuere animi[l] tātorū; ingētia septē
Terga boum plūbo insuto ferroq; rigebant.
Ante omnes stupet ipse dares lōgeq;[m] recusat:
Magnanimusq; anchisiades: & pōdus: & ipsa
Huc illuc uinculorū immēsa uolumina uersat[n]
Tum senior[o] tales referebat pectore uoces:
Quid: si quis cæstus[o] ipsius & herculis arma
Vidisset tristemq;[p] hoc ipso i littore pugnā.
Hæc[q] germanus eryx quōdā tuus arma gerebat.
Sanguine[r] cernis adhuc sparsoq; ifecta cerebro.
His magnū alciden cōtra stetit: his ego suetus
Dum melior uires sanguis dabat: æmula[s] necdū
Temporibꝰ geminis[t] canebat sparsa senectus.
Sed si nostra dares hæc troius arma recusat.
Idq; pio sedet æneæ: pbat auctor[u] acestes
Aequemus[x] pugnas: erycis tibi[y] terga remitto.
Solue metus: & tu troianos exue[z] cæstus.
Hæc fatus duplicem[a] ex humeris reiecit amictū.
Et magnos mēbrorū artꝰ magna ossa lacertosq;
Exuit atque ingēs media cōsistit harena.
Tum satus anchisa cæstus paꝛ extulit æquos:
Et paribus palmas amborū inexuit armis.
Constitit[b] i digitos extēplo arrectꝰ uterq;
Brachiaq; ad superas ītentꝰ extulit auras.
Abduxere retro lōge capita ardua ab ictu:
Immiscentq; manus manibꝰ pugnāq;[c] lacessunt
Ille pedū melior motu: fretusq; iuuenta.
Hic[d] mēbris & molle ualēs: sed tarda tremēti
Genua[e] labāt: uastos quatit æger anhelitꝰ artus
Multa uiri nequicquā[f] iter se uulnera[g] iactāt:
Multa cauo lateri īgemināt: & pectore uastos
Dant sonitꝰ: erratq; aures & tēpora circū
Crebra manꝰ: duro crepitāt sub uulnere malæ
Stat grauis entellus nisuq; īmotꝰ eodem:
Corpore tela modo atq; oculis uigilātibꝰ exit[h]
Ille uelut celsam oppugnat q[i] mollibꝰ urbem
Aut mōtana sedet[k] circū castella sub armis
Nūc hos nūc illos aditus: oēmq; pererrat

Arte locū: & uariis assultib⁹ irritus urget:
Ostēdit[l] dextrā īsurgēs entell⁹: & alte
Extulit: ille ictū uenientem a uertice uelox[m]
Prauidit: celeriq; elapsus corpore cessit:
Entellus uires in uentū effudit: & ultro[n]
Ipse grauis[o] grauiterq; ad terrā pondere uasto
Cōcidit: ut quōdā caua concidit aut erymantho[p]
Aut ida[q] in magna radicib⁹ eruta pinus.
Consurgūt[r] studiis teucri: & trinacria pubes.
It clamor cælo: primusq; accurrit acestes:
Aequæuūq; ab humo miserās attollit amicū:
At non tardat⁹ casu neq; territ⁹ heros
Acrior ad pugnā redit & uim suscitat ira
Tum pudor incēdit uires: & conscia uirtus
Præcipitemq;[s] daren ardēs agit æquore toto
Nūc dextra ingeminās ictus nūc[t] ille sinistra
Nec mora nec requies quā multa grādine nimbi
Culminib⁹ crepitant: sic densis ictib⁹ heros
Creber[u] utraq; manu pulsat: uersatq; dareta.
Tum pater æneas ꝓcedere longius iras.
Et sæuire animis entellū haud pulsus acerbis:
Sed finem īposuit pugnæ: fessumq; dareta
Eripuit mulcens dictis: ac talia fatur.
Infœlix[y] quæ tanta animū dementia cepit.
Non uires alias: cōuersaq; numina sentis.
Cede deo: dixitq;[z] & prælia uoce diremit:
Ast[a] illū fidi æquales genua ægra trahētem
Iactantemq; utroq;[b] caput crassūq; cruorē
Ore reiectātē mixtosq; in sanguine dentes
Ducunt ad naues galeamq; ensemq; uocati[c]
Accipiūt: palmā entello taurūq; relinquūt:
Hic uictor supans animis tauroq; supbus
Nate dea: uosq; hæc inquit cognoscite[d] teucri
Et mihi quæ fuerint iuuenili in corpore uires:
Et qua seruetis reuocatū a morte dareta.
Dixit & aduersi cōtra stetit ora iuuenci:
Qui donū astabat pugnæ: durosq; reducta
Librauit dextra media inter cornua cæstus
Arduus: effractoq;[e] illisit[f] in ossa cerebro
Sternitur exanimisq; tremēs: ꝓcūbit humi[g] bos:
Ipse super tales effudit pectore uoces.
Hanc tibi eryx meliorem[h] aīam ꝓ morte daretis
Persoluo: hic uictor cæstus[i] artēq; repono.
Protinus æneas celeri certare sagitta
Inuitat qui forte uelint: & præmia ponit

l Ostendi dextrā: aut fiducia uirtutis ē ostēdere quo minatur aut certe ꝓuectus ętatis ostēditur: quę eni ex iprouiso ferire nō sinit. m Velox uelociter: nomē ꝓ aduerbio. n Vltro cōtrario ille eni cadere debuerat. o Grauis grauiter: a similitudine figura caua pin⁹: bñ respexit ad ętatē. p Erymantho: erymathus mōs ē arcadię. q Ida in magna: mō nō cretę: sed phrygię ꝓpter pinus. r Cōsurgūt studiis: in studiis. s Pręcipitemque darem: celerē: ut Pręcipites uigilate uiri. t Nūc ille sinistra: uacat ille: additū ꝓpter metrū. De ipso ei dicitur: u Creber utraque manu pulsat uersatq; dareta. Qnā multa grandine nimbi: hypallage. Nā debuit dicere, qua multo nimbo grādo pręcipitatur. x Versatque dareta: Dares daris: unde darem: & Dares daretis: unde dareta: sicut chremes chremis & chremetis chremē & chremetem. y Infęlix consolatio ē: unde nō dicit ibellis: ut fortunę uideat esse quod uictus est. z Dixitque: uacatque causa metri: & maluit perissologiā facere: quā uti cōi syllaba: quę frequēs uitiosa ē. Vn̄ Terētian⁹: Nec tāta in metris uenia concedit uti. gręci eni his utitur frequēter. a Ast illū fidi ęquales. Homerus φιλοι εταιροι. b Vtroque: in utrāque pte: & aduerbiū est. c Vocati accipiūt: bñ eorū ostēdit pudorē. Erāt preterea circū amicū occupati. d Cognoscite teucri: habet rōnem psonarū: q uirtute ei⁹ nouerāt siculi. e Effractoq; illisit ossa cerebro. hypallage fregit ossa: & illisit i cerebrū. g Humi bos: pessim⁹ uersus i monosyllabā desinēs. h Meliorē: aptiorē: Nā animalem hostiam dat. i Cęstus artemque repono: & arma se dicit reponere: & arti renunciare.

Ingentiq[k] manu malum[l] de naue feresti
Erigit: & uolucre traiecto[m] in fune colūbam
Quo[n] tēdar ferrū malo suspēdit ab alto.
Cōuenere uiri: deiectāq; aerea sortem
Accepit galea; & primus clamore[o] secūdo
Hyrtacidae ante oēs exit locus hippocoontis:
Quem[p] mō nauali mnestheus certamine uictor
Cōsequitur uiridi mnestheus euinctus oliua.
Tertius eurytion tuus o clarissime[q] frater
Pādare q quōdam iussus[r] cōfūdere foedus
In medios telum torsisti primus achiuos:
Extremus galeaq; ima subsedit[s] acestes
Ausus & ipse manu iuuenum tētare laborem.
Tunc ualidis flexos[t] incuruant uiribus arcus:
Pro[u] se quisq; uiri; & depromūt tela pharetris.
Primaq; per caelū neruo stridente sagitta
Hyrtacidae iuuenis uolucres diuerberat[x] auras.
Et uenit; aduersiq; infigitur arbore[y] mali.
Intremuit malus; timuitq; exterrita[z] pennis
Ales: & ingenti sonuerūt omnia[a] plausu.
Post acer mnestheus adducto[b] constitit arcu
Alta petens pariterq; oculos telūq; tetendit:
Ast ipsam miserādus[c] auē contingere ferro
Nō ualuit: nodos & uincula linea rupit:
Quis innexa[d] pedē malo pendebat ab alto:
Illa notos atq; atra uolās in nubila fugit
Tum rapidus iādudū arcu[e] contēta parato
Tela tenēs fratē eurytion in uota uocauit
Iam uacuo laetam caelo speculatus: & alis
Plaudētem nigra[g] figit sub nube colūbā.
Decidit exanimis; uitamq;[h] reliquit in astris:
Aeriis: fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat acestes:
Qui tamē aethereas telū cōtorsit in auras.
Ostentans artem[k] pariterq; arcūq; sonantē.
Hinc oculis subito obiicit magnoq; futurū
Augurio[m] monstrū: docuit post exitus ingens:

k Ingentique manu: ingēti multitudine. l Malum: malus arbor ē nauis generis masculini: Hora. Nec malus celeri saucius aphrico: & dictus ē malus uel quia hēt instar mali in summitate: uel quia q̄si quibusdam cingit malis ligneis: quorū uolubilitate facilius uela eleuātur. m Traiecto: extento: unde trāsenna dicit̄ extētus funis. Salustius: trāsenna dimissū uictoriae simulacrū cū machinato strepitu tonitruū coronā capiti imponebat. n Quo: ut quā: nā ponit aduerbia pro omnibus: ut genus unde latinū. o Clamore secūdo: ut supra dixit: Magnoque uirū se murmure tollit. p Quē mō: nuper nā ut supra diximus uictor fuit duorum. Vrbanus uero dicit mō pro pemodū. Pene: nam secundus fuit. Alii uictor uoti compos uolūt: ut Rapidisque rotis insistere uictor. optauerat eni ne rediret extremus: ut Hoc uincite ciues. q Clarissime frater pādare: notissime q fuit Lycaonis filius Pādarus aūt scdm Homerū certamē Mineruae persuasione singulare menelai ac paridis: quū in eo eēt ut Paris uinceret: iactu teli diremit quo Menelaū uulnerauit. r Iussus a Minerua. s Subsedit acestes: remāsit. nec enim pferebat sors q̄ remanserat sola: aut certe delituit. unde subsessores dicūtur: qui occisuri aliquē delitescūt: de quo uerbo plenius dicturi sumus illo uersu: Deuicta asia subsedit adulter. t Flexos i curuāt: mutatiōe usus ē uerborū. Nam curuos inflectūt debuit dicere. u Pro se quisquis uiri: p qualitate roboris sui. y Diuerberat auras: scindit. y Arbore mali: sic dixit: ut Lustrat auentini montē. z Exterrita pennis: timorē suū pennis significās. Singula ei aīalia habent signa: quibus indicāt suū timorē: ut de & ipse de luppo: Caudā remulcēs: subiecit Pauitātē utero. Idem de Caco: Turbatūque oculis. Hominū eni timorē primi indicāt oculi. a Omnia plausu alii pēnarū dicūt: sed melius ē fauore spectantiū. Illud ē enim incredibile. b Adducto: arcu telum terēdit hypallage ē. Nā adducitur telum & arcus intēditur. c Miserādus: qui perfecta re difficiliore caruit uictoria. d Iuuexa pedem: innexū pedē habēs. Tū deinde: & ē aduerbiū ordinis: Nā tūc temporis ē. e Arcu cōtenta parato: cōtento arcu tela tenēs parata. f In uota uocauit quia Pandarus quasi heros apud licios colitur. g Nigra nube: id est alta. h Vitāque reliquit i astris: unde assūpserat uitā: ut Hinc hoīm & pecudūque genus uitaeque uolātū. Sane sciedū hūc locū ab Homero eē sūptū: unde in auis ē uituperatio aeneae: quod suspēderit auē maternam: nā & res ē trāslata simpliciter: & quācūque auē suspēdisset: in hāc inciderit uituperationē. nulla eni auis caret consecratione alicuius dei. quia singulae aues numinibus sunt cōsecratae: quāquā Vrbanus dicat matrē citius potuisse placari. k Artēque pariterque arcūque sonantem culpari hoc Virgi. uirgilio mastix. Artē eni in uacuo aere ostendere non poterant: quāquā dicāt periti posse ex ipso sagittariorum gestu artis peritiam indicari. l Obiicitur superius: de his periculis secundum iubam artigraphum tractauimus. Sed dicunt alii ista monosyllaborum ratione uel produci uel corripi: Sane sciendum naturam esse ut breues sint: euphoniae uel iubae ratione: ut in compositione producantur: si tamen i sequetur quae licet non sit consonans; potest tamen in declinatione pro consonante haberi. m Augurio: monstrum Augu-

Seraq;[n] terrifici cecinerunt omnia uates
Namq; uolans liquidis[o] in nubibus arsit arũdo:
Signauitq; uiã flãmis: tenuesq; recessit
Cõsumpta in uentos: cælo ceu[p] sæpe refixa
Transcurrunt: crinẽq; uolantia sydera ducũt.
Attonitis[q] hæsere animis superosq; precati
Trinacrii teucriq; uiri: nec maxius omen
Abnuit æneas: sed lætũ amplexus acestem
Muneribus cumulat magnis: ac talia fatur.
Sume[p] pater: nã te uoluit rex magnus olympi
Talibus auspiciis exortẽ ducere honorẽ
Ipsius anchisæ longæui hoc munus habebis
Cratera impressum[r] signis: quẽ chracius olim
Anchisæ genitori magno munere cysseus
Ferre sui dederat monumentũ: & pignus amoris
Sic fatus cingit uiridanti tempora lauro:
Et primũ ante omnes uictorẽ appellat acestẽ:
Nec bonus eurytiõ prælato inuidit honori
Quãuis solus auẽ cælo deiecit ab alto
Proximus ingreditur donis: qui uicula rupit
Extremus[s] uolucri qui fixit harundine malum
At pater æneas nondũ[t] certamine misso
Custodem[u] ad se comitẽq; impubis[x] iuli
Epitidẽ uocat: & fidã sic fatur[y] ad aurẽ
Vade age: & ascanio si iã puerile paratum
Agmẽ habet secũ: cursusq; instruxit equorũ
Ducat auo turmas: & sese ostendat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere circo
Infusum populũ: &[z] cãpos iubet esse patentes.
Incedũt[a] pueri: pariterq; ante ora parẽtum
Frenatis lucent in equis: quos[b] omnis euntes
Trinacriæ mirata fremit troiæq; iuuentus
Omnibus in morem tonsa[c] coma pressa corona
Cornea bina ferũt prefixa hastilia ferro:
Pars læues humero pharetras &[d] pectore summo
Flexilis obtorti per collũ it circulus auri
Tres[e] equitũ numero turmæ terniq;[f] uagantur
Ductores: pueri bisseni quẽq; secuti.

rium dictum quasi auigerium: quod aues gerunt: & bñ de sagitta dixit auguriũ: q̃ hẽt pẽnas: quanq; oia ad unũ cõgesserit: locũ: mõstrũ: auguriũ: auspiciũ: oraculũ. n Sera. grauia. Salu. Serũ bellũ in angustiis futurũ. i. graue. Et qd iprobãt uates ęneas ãplectit decept⁹ augurii similitudie: qd apud troiã pbauerat pater: ut. Stella facẽ ducẽs. o Liqdis in nu. nubes p aere posuit. Nubes eĩ liquidę esse nõ pñt. p Ceu sępe re. poetice dixit: scdm publicã opinionẽ. Nã scd; Lucre. Vẽtus altiora petẽs ęthereum ignẽ secũ torquet: qui imitaẽ stellas cadẽtes. o Attonitis animis: stupefactis per tonitrua: quę celestibus ignibus semp coherẽt: nec Omẽ abnuit ęneas: amplexus est: & pbauit. Nam scd; auguriũ disciplinã dixit ad se non ptinere: nam nostri arbitrii est: uisa oia: uel impbare: uel recipe. p Sume pater. pcipe: nam uerbũ est iuris cõsultorũ: quo utũtur quotiẽs legatũ nõ ab herede daẽ: sed ex accipientis arbitrio. q Exortẽ. sine sorte ακληρον anchisę munus: qd Cysseus rex Thracię scdm Virg. pater Hecubę: ut Cysseis regia parit creat Anchisę aliqñ donauerat. r Impressum signis: impressa signa habẽtem. i. emblemata. Primũ ante oẽs unũ uacat. Proxim⁹ põit Euritionẽ. Donis: ad dona. s Extremus. ostẽdit hos sua munera pcepisse. Acestẽ uero süpsisse pręcipua. t Nõdum certamie misso. De pactis nũc loquiẽ Virgi. rebus. Vñ debuit dicere uocauit: & fatus est. Ergo aut tempus est pro tempore: aut sic refertur: ut uideatur non de pręterito loqui: sed actum pręsentis tẽporis ponere & referre. u Custodẽ ad sese. Secũdum Tulliũ qui dicit ad militiã euntibus dari solitos esse custodes quibus primo anno regãtur. Vnde ait de Palante Sub te tollerare magistro: Militiã & graue martis opus. x Impubis iuli. ab eo quod est hic pubis. Nam quod ait Salustius. Puberes omnes interfici iubet: uenit ab eo quod est puber. Et sunt ista cõis generis: si referantur ad singulos. Multitudo autẽ si dicatur: generis tantum fęminini est: hęc pubes. y Fatur ad aurem. sequitur & dicit. Vnde sicut & in tertio diximus. Vnum uacet necesse est: z Campos iubet esse patẽtes: discessu populi scilicet: iubet fieri campos patẽtes. a Incedunt pueri. aut poetica licentia confundit ętates: ut modo pueros: modo iuuenes dicat. Nam ait. Vna acies iuuenũ. Aut certe scdm quosdam sequenti distinctiõe mutata magistros pueros dicit. Sequẽtes uero maturioris ętatis. b Quos omnis euntis. quos euntes omnis turba fremit. id est cum fauore psequit. c Tonsa corona. id est composita. Pressa corona id est galea & sermone Homeri usus. Nam galeam στεφανην dixit. Nam pprie comę non tonsi capilli. Et re uera corona non potest esse quam sequatur. Galeam ante pedes proiecit inanem. Alii dicunt potuisse eos habere galeas coronatas. Bebius tamen Macer dicit a Cęsare Augusto pueris qui luserant troiam donatas esse galeas: & bina histoìa. Ad quod Virgilius Constat alludere. d Et pectore sũmo. Sic legẽdum est: ne sit solęcism⁹. Et rei inanimali dedit motum dicendo. It sũmum autem pectus ait pectoris & colli confiniũ. e Tres equitũ numero turmę. Rem Romanę militię suo inserit carmini. Nã cõstat primo tres fuisse ptes populi Romãi. Vna tñ sub ira Tito Tacio duce Sabinorũ: iã amico post fędera: Altera rãnẽtiũ a Romulo. Tertia lucerũ: quorũ scd; Liui. & nomẽ & cã in occulto fuit.

Agmine partito fulgent: paribusq[g] magistris:
Vna acies iuuenũ ducit: quã paruus ouantem
Nomen aui referens priamus: tua clara polite[h]
Progenies auctura italos: quem[i] thracius albis
Portat equus bicolor maculis: uestigia[k] primi
Alba pedis: frontẽq; ostentans arduus albam
[l]Alter atys genus[l] unde atii dixere latini
Paruus atys pueroq; puer dilectus iulo:
Extremus formaq; ante omnes pulcher iulus
Sidonio est inuectus equo: quem candida dido
Esse sui dederat monumetũ: & pignus amoris:
Cætera[m] trinacriæ pubes senioris acestæ
Fertur equis.
Excipiũt plausu pauidos[n]: gaudẽtq; tuentes
Dardanidæ: ueterũq; agnoscũt ora parẽtum:
Postq̃ om̃em læti cõsessum: oculosq; suoꝝ
Lustrauere in equis: signum clamore paratis
Epitides longe dedit insonuitq; flagello[o]:
Olli discurrere pares atq; agmine terni
Diductis soluere choris[p] rursusq; uocati[q]
Cõuertere uias: infestaq; tela tulere:
Inde alios ineunt cursus: aliosq; recursus
Aduersis spatiis: alternosq; orbibus orbes
Impediũt: pugnæq; cient simulacra sub armis
Et nũc terga fugæ nudãt: nũc spicula uertũt
Infensi: facta pariter nunc pace ferũtur.
Vt quondã creta fertur labyrinthus[r] in alta
Parietibus textũ cæcis iter: ancipiteq;[s]
Mille uiis habuisse dolum: quã signa sequẽdi
Frãgeret[t] indeprẽsus: & irremeabilis error.
Haud aliter teucrum nati uestigia cursu
Impediũt[u] texũtq; fugas: & prelia ludo
Delphinuꝫ similes: qui per maria[x] humida nãdo
Carpathium[y] libycũq; secãt ludũtq; per undas
Hũc morem cursus: atq; hæc certamina p̃mus[z]
Ascanius longam mũris cum cingeret albam
Rettulit[a]: & priscos docuit celebrare latinos:
Quo puer ipse modo secum: quo troia pubes
Albani docuere suos: hinc maxima porro[b]
Accepit roma: & patriũ seruauit honorem:
Troiaq;[c] nunc pueri troianũ dicitur agmen
Hac[d] celebrata tenus sancto certamina patri.

Varro tamẽ dicit Romulũ dimicãteꝫ cõtra Titum tatiũ a lucumõibus: hoc est thuscis auxilia postulasse: ũde quidã uenit cũ exercitu: cui recepto iam Tatio ps urbis est data. Vñ in urbe thusc⁹ dict⁹ ẽ uic⁹ Hora. Ac thusci turba ipsa uici. Ergo a Lucomone luceres dicti sũt: ergo in tres ptes diuisus erat populus: adeo ut qui etiã uni pręerat parti tribunus dicerẽt. Vñ etiã sũptus dati populo tributa nõiantur. f Terni ductores, more suo hoc est tres. Ductores pueri. Hic quidã distinguũt: ut diximus supra. g Paribusq; magistris. Et hic alludit: naꝫ hodieq; eqtum magister dicitur. h Polite ꝓgenies illũ dicit quẽ supra a Pyrrho introducit occisũ. De quo Cato in originibus dicit: q̄ ad Italiã uenerit & segregatus ab ęnea cõdiderit oppidũ Politoriũ a suo nomine. i Quẽ thracius albis. quũ tres dixerit duces duorũ equorũ cõmemorat. Sed aut pręterniisit: qui ut cõsequerẽtur necesse erat: nec enim un⁹ pedes esse poterat: aut illo reddidit loco: ut. Cętera pubes senioris aceste. Ferẽ equis. quanq̃ multi distinctiõe mutata tres equos commeorãt: ut sit plane primus equus bicolor maculis: & de alio dicatur. k Vestigia primi alba pedis. i. primorũ pedum uestigia. & frontẽ albam ostẽdat alter. l Genus ũde atii dixere latini. ꝓpter Actiã dixit matrẽ Augusti. de qua dicit Antonius. Actia Latini mater. Vult enim eius etiã maternũ genus esse antiquissimũ Extrem⁹. q̃tũ ad numerũ spectat. m Cętera trinacriis. Cętera pubes equis Acestę fert. n Pauidos. glorię cupiditate sollicitos: ut. Corda pauor pulsans. o Flagello. uirga quę sonat in morem flagelli. p Choris. aciebus. q Vocati. ictu uirgę. Et nũc terga nudat tria quę in bellis geruntur cõmemorat fugã. pugnã: pacẽ. r Labyrinthus locus apud Cretã factus a Dędalo ꝑplexis parietibus: ubi Minotaurus inclusus est. Parietib⁹ textũ cęcis iter. hypallage est: cęcum iter intextis parietibus. s Ancipitẽ. dolũ ꝑplexũ errorẽ eũdi ac redeundi. t Frãgeret. deciperet. falleret. Est autẽ uersus Catulli sic ingẽtis. Errabũda regẽs tenui uestigia filo. Ne labyrintheis e flexibus egredientẽ. Tecti frustraretur inobseruabilis error. u Impediũt. implicãt: itexũt: qđ est a uestib⁹ tractũ. Delphinũ autẽ uenit ab eo q̄ est delphin delphinis: a delphine. Aut delphinũ ꝓ delphinorũ posuit. x Maria humida. Home. υγρα κελευθα. y Carpathiũ. mare inter ęgyptũ & Rhodũ: ab insula carpatho illic posita. Nec mirãdũ duas eũ posuisse cõpatões: quũ & in sedo hoc fecerit: ut. In segetẽ ueluti cũ flãma furẽtib⁹ austris. Incidit aut rapid⁹ mõtano flumine torrẽs Et in Geor. tres ponat cõpatões Frigidus ut quondã siluis imurmurat auster. Vt mare sollicitũ stridet refluẽtib⁹ ũdis. Aestuat ut clausis rapid⁹ fornacib⁹ ignis. z Priscos. generis ordinẽ docuit ut in prio diximus. a Rettulit. inouauit: qđ iã fecerat priscos latios: q tenuerãt loca ubi alba ẽ cõdita. b Porro post lõgũ interuallũ & ẽ aduerbiũ tpis. c Troiaq; nũc pueri ut ait Sue. Trãqll⁹ lud⁹ ipse. quẽ uulgo pyrricã appellat troia uocat: cui⁹ expressit originẽ i libro d pueroꝝ lusib⁹. d Hac cc. tc. temesis ẽ hacten⁹. & hic sermo q̃tũ ad artẽ spectat duas cõtinꝫ ptes orõis: ut hac ꝓnomẽ sit ten⁹ pręposit.

sicut pube tenus: & cruri tenus. Sed iam usus obtinuit ut pro una parte habeatur: ergo aduerbium est. Omnis enim pars orationis quũ desierit esse quod est: in aduerbiũ migrat: & est tẽporis: nam hucusq; significat. e Hic primũ. sequitur enim Palinuri mors: uel Miseni: ideo mutata fortuna est. f Irim de cęlo misit saturnia iuno. ex magna parte seruatur: ut Mercurius ad cõcordiã: Iris ad discordiã mittatur. Vñ & Iris dicta est: quasi ερισ. Falsum est autẽ quod dicitur ministra esse tãtũ dearũ: quũ Et a Ioue plerũq; mittatur: ut. Aeriã cęlo quũ iuppiter irim: Demittit germanę haud mollia iussa ferẽtẽ. Et bene irim mittit: quę fit de nubibus: quarũ dea est Iuno. g Vẽtosq; aspirat eunti. ut de

Hic[e] primũ fortuna fidem mutata nouauit:
Dum uariis tumulo referũt solẽnia ludis:
Irim[f] de cælo misit saturnia iuno
Iliacam ad classem: uentosq;[g] aspirat eunti
Multa mouẽs: nec dum antiquũ saturata dolorẽ
Illa uiam celerãs per[h] mille coloribus arcum
Nulli[i] uisa cito decurrit tramite uirgo
Conspicit[k] ingentẽ concursum: & littora lustrat
Desertosq;[l] uidet portus: classemq; relictam.
At ꝓcul in sola secretæ troades acta[m]
Amissum anchisen flebant: cũctæq; ꝓfundum
Pontũ aspectabant[n] flentes heu tot uada fessis
Et tantũ supesse maris: uox omĩbus una
Vrbem orant: tedet pelagi ꝑferre laborem.
Ergo inter medias se se haud ignara nocendi
Coniicit: & faciemq;[o] deæ uestemq; reponit
Fit beroe ismarii[p] coniunx longeua dorycli:
Cui genus: & quondam nomen natiq; fuissent.
Ac[q] si dardanidũ mediã se matribus infert
O[r] miseræ quas non manus inquit achaica bello
Traxerit ad letum patriæ sub moenibus: o gens
Infelix cui te exitio[r] fortuna reseruat
Septima[s] post troiæ excidiũ iam uertitur æstas
Cum freta cũ terras om̃es tot inhospita saxa
Sideraq;[t] emensæ ferimur dũ per[u] mare magnũ
Italiam[x] seqmur fugientẽ: & uoluimur[y] undis.
Hic[z] erycis fines fraterni atq; hospes acestes:
Quis ꝓhibet muros iacere: & dare ciuibus urbẽ:
O patria & rapti nequicq̃ ex hoste penates.
Nulla ne iam troiæ dicẽtur moenia: nusquam
Hectoreos amnes xantum & simoenta uidebo:
Quin agite & mecũ infaustas exurite puppes:
Nam[a] mihi cassandræ per somnũ uatis ymago
Ardentes dare uisa faces: hic quærite troiam:
Hic domus est inquit uobis: nunc[b] tẽpus agi res

Mercurio. Voca zephyros. h Per mille colorib⁹ arcum. Aut subaudi factũ: aut antiptosis est mille colorũ: hoc est multorũ colorũ. i Nulli uisa. Ad ipsum retulit numẽ: nam arcus semp uidetur: que; non irim: sed uiam iridis dixit. Alii celeritatis esse uolunt: nulli uisa. Sane notadũ etiam de iride arcum genere masculino dicere Virgi. Catul. & alii genere fęminino ponũt: referentes ad originẽ: sicut hęc arcus: & hęc catus: & hęc gallus legimus. k Conspicit ingentẽ: quia supra ait. Vndiq; conuenĩũt teucri. l Desertosq; uidet portus: a uiris scilicet. In sola deserta. Ter uenit meditatus e solo loco. m Acta. mutata η in a superiori accẽtum damus: ut ελενη helena κιρκη circa. Ergo quoniam & ακτη grecũ est: quũ acta facit penultima habere debet accentũ: sed ꝓpter differentiã cõmittatur ne nõ secreta: & amęna littorũ: s. ꝑticipialiter acta significet. n Aspe. fle. heu multi distiguũt flẽtes heu: ut sit miserabilis flẽtes: & a ꝑsona dicaẽ poetę. Alii a mulierib⁹ heu dictũ accipiũt o Faci. de. ue duo diuersa uno sermõe cõcludit. p Isma. do. Tracię. Ismar⁹ eiꝫ ẽ mõs thracię: & bñ suadẽtis cõmẽdatur auctoritas. q Ac si c dar. se ma. in. sit aut mutato habitu: aut ista dictura. r O mise. magna utitẽ arte ꝑsuadẽdi: ut nõ ex abrupto: qđ ꝑsuadere uult dicat: sed circũstãtiis illuc descẽdat. r Exitio. non regno. s Septi. post tro. exci. iam uer. ęstas. Atqui & Dido dixit. Nã te iã septia portat. Oibus errãtẽ terris & fluctib⁹ ęstas. De qua re qdã hoc dicũt: q̃ ęneas apud carthaginẽ paucis dieb⁹ fuerit. Nã ait Quũ subito assurgẽs fluctu nibosus orion: q orit ut Salu. dicit. Iuxta solis ęstiui pulsũ. Itẽ ait. Dũ pelago desęuit hyems & aquosus orion: ut hyemẽ pro tempestate posuerit: secundum q Carthagini paucis fuit diebus: Sed illud occurrit. Nunc hyemem inter se luxu quam longe fouere. Et hoc quidam sic purgant ut dicant potuisse fieri ut intra anni metas & ad Africam ueniret: & inde nauigauerit. Sed istis occurrit quod in primo ait. Septima ęstas. Vnde apparꝫ hanc octauã fuisse. quod & ab Anchise morte indicat impletus annus. Ergo constat questionem hanc unam esse de insolubilibus: quas non dubium est emendaturum fuisse Virgilium. Quum terras omnis quia peragrauat multa. t Sideraque emensę ferimur. Aut tempestates: aut prouincias: quę sideribus subiacent: ut in Bucolicis: Aethiopum uersemus oues sub sidere cancri. u Per mare magnum. procellorum. Lucretius. Suaue mari magno. x Italiam seqmur. fugientem: ut. Iam tandem italie fugientis prendimus oras. Et re uera nullus sequitur nisi quod fugit. y Voluimur nõ nauigam⁹. z Hic erycis fines. argumẽtũ a facili. Ne q̃q̃ q nõ ꝑdcrãt: quũ eẽt fatorũ comites. Infaustas: mali ois. a Nã mi. cas. nõ cui credere nõ debęãt: sed cui cũ sua ꝑnitie nõ crediderãt. b Iam tẽp⁹ agi res. i. troiã fieri.

c Mora ꝓdigiis. Ecce ꝓdigiū de bono: & argumẽtatur ad incendium nauium. Aras ardere neptuni Quas ideo quattuor dicit, quia singuli duces singulas posuerāt. Nam contrariū est. Numero deus impare gaudet. Alii dicūt a cloantho positas: quas ꝓmiserat se daturum. d Deus ipse, cuius sunt naues. Infensum ignem, ipsa infensa. e Tot. Aut multorū: aut supradictorū: ut. Quinquaginta illi thalami. f Non beroe uobis. Nō est dissuasio: ut quidam putant: sed magis hortatur ꝑsuadendo numinis anctoritate. g Rhęteia, a rhęteo promōtorio. h Diuini signa decoris, omia colligit quibus numia cognoscūtur: ut. Nāque tibi uultus Mortalis. Nec uox hominē sonat, o dea certe. i Spiritus, odor: ut. Comę diuinū uertice odorē Spirauere. k Vel gressus euntis: ut. Et uera incessu patuit dea. l Primo ancipites. Anteq̄ numen agnoscerent. m Oculisque malignis, ipsę maligne. n Miserū inter, aut magnū: ut Teren. Eam misere amat. Aut miserū quo fiebant miseriores: qm̄ eis regna negarētur. o Abiete pictas, uel in abiete pictas. & subaudi. In uel abiete. hoc est quę erant de abiete. p Eumelus, latinus accētus est: trāslato nomine in latinum. Castra: ut. Nos castra mouemus. q Magistri, custodes. Teren. Me filiis relinquunt quasi magistrū. r Quis furor iste nouus, quasi ad furentes loquitur. Vt iste tunc quidem agnitus qui dixisset. s En ego uester ascanius galeam ꝓiecit inanem. Nouus autem est magnus: aut inopinatus. Quo tēditis. id est quid habetis intētōis. Vestras spes uritis, nauibus enim ad regna tendebant. Inanem, concauam sine capite. t Ludo, per ludum. u Excussaq; pectore iuno est, furoris causa non furor: iccirco quia furor desierat. x Vdo sub robore, uicino aquis. y Stuppa, secūdum antiquam orthographiam. Nam stuppa dicta est a stipando. z Tardum: densum: crassum. Nam ignem solet fumus pręire: unde tardum addidit. a Corpore, nauiū: ut. Disiice corpora ponto. Descēdit pestis, incendiū more suo: & declamauit per cōtrariū. Nā ignis supiora sp petit.

Nec tantis mora[c] prodigiis: en quattuor aræ
Neptuno: deus[d] ipse faces: animūq; ministrat.
Hæc memorās ꝑma infensū ui corripit ignem:
Sublataq; ꝓcul dextra cōnixa coruscat
Et iacit arrectæ mentes stupefactaq; corda
Iliadum: hic una e multis quæ maxima natu
Pirgo tot[e] priami natoꝝ regia nutrix.
Non[f] beroe uobis non hæc rhœteia[g] matres
Est dorycli coniunx; diuini[h] signa decoris
Ardētesq; notate oculos: qui spiritus[i] illi:
Quis uultus: uocis ue sonus: uel[k] gressus eūti?
Ipsa egomet dudū beroen digressa reliqui
Aegram indignātem tali quod sola careret
Munere: nec meritos anchisæ inferret honores.
Hæc effata:
At matres primo[l] ancipites oculisq;[m] malignis
Ambiguæ spectare rates miseꝝ[n] inter amorem
Præsentis terræ: fatisq; uocātia regna:
Cum dea se paribus per cælum sustulit alis:
Ingentēq; fuga secuit sub nubibus arcum
Tum uero attonitæ mōstris: actæq; furore
Cōclamāt: rapiūtq; focis penetralibus ignem
Pars spoliāt aras: frondem ac uirgulta facesq;
Coniiciūt: furit immissis uulcanus habenis.
Transtra per & remos & pictas abiete[o] puppes.
Nuncius anchisæ ad tumulū cuneosq; theatri
Incēsas ꝑfert naues eumelus[p] & ipsi
Respiciunt atram in nimbo uolitare fauillam.
Primus & ascanius cursus ut lætus equestres
Ducebat: sic acer equo turbata petiuit
Castra nec exanimes possunt retinere magistri[q].
Quis[r] furor iste nouus quo nūc quo tēditis inq̄t
Heu miseræ ciues: nō hostem inimicaq; castra
Argiuū: uestras spes uritis: en[s] ego uester
Ascanius: galeam ante pedes ꝓiecit inanem:
Qua[t] ludo indutus belli simulacra ciebat.
Accelerat simul æneas: simul agmina teucrum.
Ast illæ diuersa metu per littora passim
Diffugiūt: siluasq; & sicubi cōcaua furtim
Saxa petūt: piget incepti lucisq; suosq;
Mutatæ agnoscūt: excussaq;[u] pectore iuno est:
Sed non iccirco flāmæ atq; incēdia uires
Indomitas posuere: udo[x] sub robore uiuūt
Stuppa[y] uomēs tardum[z] fumum: lētusq; carinas
Est uapor: & toto descēdit corpore[a] pestis.

Nec uires heroũ infusaq; flumina[b] prosunt
Tum pius æneas: humeris[c] abscindere uestem
Auxilioq; uocare deos: & tendere palmas:
Iuppiter[d] oĩpotens si nondũ exosus[e] ad unum[f]
Troianos: si[g] quid pietas antiqua labores
Respicit humanos: da flãmam euadere classi
Nunc pater & tenues teucrũ res[h] eripe leto:
Vel tu quod[i] superest in festo fulmine morti
Si mereor dimitte: tuaq; hic obrue dextra.
Vix hæc ediderat: cum effusis imbribus atra
Tempestas sine more[k] furit tonitruq;[l] tremiscũt
Ardua[m] terrarũ & cãpi: ruit æthere[n] toto
Turbidus imber aqua densisq; nigerrimꝰ austris
Implenturq; super puppes: semusta madescunt[o]
Robora: restinctus donec uapor omnis: & oẽs
Quattuor amissis seruatæ a peste carinæ.
At pater æneas casu concussus acerbo
Nunc huc ingentes nunc illuc pectore curas
Mutabat uersans siculis ne resideret aruis
Oblitus fatorũ[p]: italas ne capesseret oras.
Tum[q] senior nautes: unũ[r] tritonia[s] pallas
Quem docuit: multaq; insignẽ reddidit[t] arte
Hæc responsa[u] dabat: uel[x] quæ portenderit ira
Magna deũ: uel quæ fatorũ posceret ordo.
Isq; his æneã solatus[y] uocibus infit.
Nate dea quo fata trahũt retrahuntq; sequamur
Quicquid[z] erit superãda oĩs fortuna ferẽdo[a] est
Est tibi dardanius diuinæ[b] stirpis acestes
Hunc cape consiliis sociũ: & coniũge ualente[c]
Huic trade amissis superãt[d] qui nauibus: & quos
Pertesum[e] magni incepti: rerũq; tuarũ est:
Longeuosq; senes ac fessas æquore matres
Et quicquid tecũ inualidũ metuẽsq; pericli est
Delige: & his habeant terris sine mœnia fessi.
Vrbem appellabunt ꝑmisso nomine acestã.
Talibus incensus dictis senioris amici:
Tum[g] uero in curas animũ deducitur omnes
Et[h] nox atra polũ bigis[i] subuecta tenebat:

b Flumina ꝓsũt.nis aquę. c Humeris abscinde re ueste. Notãt qdã ꝙ ęneas dãnũ quatuor nauiũ impatiẽter doleat. Sed magis illud considerãdũ est quod ait supra Ascanius. Vestras spes uritis: ut dãnũ nõ doleat: sed spem nauigatõis ereptã. d Iuppiter oĩpotẽs. figuratis agit coloribꝰ: nec enim re uera hoc agit ut petat: sed ut restringat incẽdiũ. Bñ aũt si ubiq; interpõit. Hic eñ est optimꝰ ductꝰ qui agẽtis uoluntatẽ latẽter ostẽdit. e Exosus. Antiqui dicebãt odi: & osus sum. Hinc est exosus quo utimur: licet iam osus sum nõ dicamꝰ. f Ad unũ. nullo excepto. g Si quid pietas antiqua. aut si tibi cara pietas pręstat aliqd hũanis laboribus aut si quid meremur ꝓpter pietatis cultum. ut. Parce pio generi: hoc ipsum remunera. Aut certe quod ẽ melius: si uel respicit res hũanas pietas: quę de terris olim recessit. h Res eripe lęto. acyrologia est. id est improprietas sermõis. Nõ enim letũ dicit: nisi de uiuẽtibꝰ aialibus. i Quod supest. i. quod congrue seqtur. k Sine more. sine exẽplo. l Tonitruq; tremis. ablatiuus hic incertus est utrũ a neutro indeclinabili uẽiat hoc tonitru: ut. Hoc cornu. Nam inde est. Fractęq; tonitrua nubis ut cornua an a masculino secũdũ quartã declinationẽ. Hinc enim est. Tonitrus agis & mea fulmina torques. m Ardua terrarũ. ꝑiphrasis mõtiũ. n Aethere tot ꝯpro aere posuit. o Madescũt robora. aut humectãtur: aut resoluũtur in cinerẽ: quod naturale est post incẽdiũ. p Fatorũ: oraculorũ. q Tum senior nautes. bene daturũ cõsilium: & ab ętate: & a prudẽtia: & a religiõe cõmẽdat. Quod autẽ dixit. Pallas quẽ docuit ꝓpter illud quod supra diximus fingit: qa ipse Romã palladiũ detulit. Vñ Nautiorum familia Mineruę sacra retinebat. Quod etiã Varro dicit in libris. quos de familiis Troiãis scripsit. r Vnũ: pręcipuũ. s Tritonia pal. pro uno ꝓprio duo anthonomasia posuit. t Reddidit arte. uirtute ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. u Responsa dabat. laus cõsilii. x Vel quę ꝓten. ira ma. deũ. id est Ino. & alibi. Cęlestũ uis magna iubet. y Solatus uocibus infit. solatur & infit: nam solãs debuit dicere: sicut sequẽs eius indicat cõsolatio. z Quicquid erit. ut alibi. Fuerit quodcũq; fatebor. a Ferẽdo est. dum fertur modus gerundii est a passiuo. Est tibi: iam hoc consiliũ est. b Diuinę stirpis: ꝓpter Dardanũ a Crimiso fluuio. c Volẽtem. uoliturum: nam uelle: habebit: non iam uult. d Superant: supsunt: supfluũt. Dicit autem non tantũ debiles: sed etiam nolentes iuuenes. Vnde sequit. Longęuosque senes. nec enim addiderit q; nisi supra iuuenes dixisset. Item expressius. Et quicquid tecum inualidum est metuensque pericli. e Pertesum magni incepti. ut Si non pertesum thalami tędeque fuisset. f Permisso nomine acestam. ab Aceste scilicet. Dicta autem Acesta: deinde Segesta. g Tum uero. Nam & ante cogitauerat: ut. Pectore curas Mutabat uersans animum: deducitur. Gręca figura est: ut. Mentem lęsus. h Et nox atra polum. quasi maior causa cogitationis: ut. Et sub noctem cura recursat. i Bigis. ꝓprie mõ. Bigis enĩ melius plurali utimur q̃ singulari: ideo. Rorifera gelidũ tenuauerat aera biga, abusiue dixit Sta.

Visa dehic caelo facies delapsa parentis
Anchisae subito tales effundere uoces.
Nate mihi uita quondam: dum uita manebat
Care[k] magis nate iliacis exercite fatis
Imperio[l] iouis huc uenio: qui classibus ignem
Depulit & caelo tandē miseratus ab alto est
Consiliis pare: quae nūc pulcherrima nautes[m]
Dat senior: lectos iuuenes fortissima corda
Defer in italiam: gens dura atq[n] aspera cultu
Debellanda[o] tibi latio ē ditis: tamen ante
Infernas accede domos, & auerna[p] p alta
Congressus pete nate meos: nō[q] me impia nāq
Tartara hēnt: tristesue ūbrae: sed amoena[r] pioru
Concilia elysiūq colo: huc casta sibylla
Nigrarū multo pecudum te sanguine ducet
Tū[t] genus oē tuū: & quae dentur moenia disces:
Iāq uale: torquet[u] medios nox humida cursus
Et me saeuus[x] equis oriens afflauit anhelis:
Dixerat: & tenues fugit ceu fumus in auras
Aeneas[y] quo deinde ruis: quo proripis inquit
Quē[z] fugis: aut quis te nostris cōplexibus arcet
Haec memorans cinerē: & sopitos suscitat ignes
Pergameūq larem: & canae penetralia uestae
Farre[a] pio: & plena supplex ueneratur acerra
Extēplo: socios primūq[b] accersit acestem
Et iouis imperiū: & chari praecepta parentis
Edocet: & quae nunc animo sententia constet.
Haud[c] mora cōsiliis: nec[d] iussa recusat acestes:
Transcribunt[e] urbi[f] matres: populūq ualentē:
Deponunt[g] animos: nil magnae laudis egentes.
Ipsi transtra nouant flāmisq ābesa reponunt
Robora[h] nauigiis: aptant remosq rudentesq
Exigui[i] numero: sed bello uiuida uirtus.

i Cęlo facies delapsa parētis. Aut sc̄dm quod supra diximus: quia ante cęlū tenēt: simulacra uero apud inferos sunt. Aut ad errorē ptinet sōnii. Nā & uisa ait. Aut certe a Ioue missa potestatē aliquā: quę se in Anchisę couerteret uultum. Nam & ipse dicit. Impio Iouis huc uenio. Et infert. Elysiūq colo. k Care magis. p carior. Bn̄ aūt addidit. Dū uita mācbat. Nulla cnī est uita post mortē. l Impio Iouis. ab auctoritate: ut. Ipse deū tibi me claro demittit olympo Regnator. m Nautes dat se. ut solet isdē usus est sermōibus. Nā ait. Tūc senior nautes. n Atq aspera cul. quod in uoto altius exeqtur. Natos ad flumina primū Deferimus. o Debellāda tibi. bene uictoriā: nō bella sola prędicit: in quibus esse poterat terror. p Auerna alta: ut gargarus gargara: & tartarus tartara. q Nō me ipia. nāq pter facilitatē. r Amęna. loca sūt solius uoluptatis plena: q̄si amunia: ūde nullus fruct⁹ exoluit: unde nil prę̄stātes imunes uocam⁹. s Piorū cōcilia elysiūq collo. Elysiū est ubi piorū aīę habitāt post corpis aīęq discretiōe. Vn̄ & interitus dicit res inter aīam & corpus uēiens: ergo elysium. ἀποτησιλυσεως. Quod sc̄dm poetas in medio inferorū est suis felicitatib⁹ plenū: ut. Solēque suū sua sydera norūt. Sc̄dm philosophos elysiū est īsulę fortunatę: quas ait Salu. īclytas esse Home. carminib⁹: quarū descriptionē Pius cōmētator dicit eē sublatā sc̄dm theologos circa lunarē circulū: ubi aer purior ē. Vn̄ ait ipse Virgi. Aeris in cāpis. Itē Lucan. Non illuc auro positi: nec thure sepulti Peruēnūt. t Tū ge. oē tu: & q̄ den. mę. dis. Hę sūt causę pp quas eneas descendit ad inferos: generis agnitio: & ciuitatis nomē: qđ ei nullus unq̄ prędixerat: sed solus īdicat pater. Latet ei ut supra diximus uerū urbis nomē. Vn̄ ei pater quasi p mysterio & affectiōe ait. Illa īclyta Roma. u Torquet medios nox humida cursus. Et me sęuus equis oriens afflauit anhelis. Dies est plenus qui habet horas uigintiquattuor: nam & nox pars diei est. Dicimus autē diem a parte meliore. Vn̄ & usus est ut sine cōmemoratiōe noctis numerū dicamus dierū Hic autem dies sc̄dm ęgyptios inchoat ab occasu solis. Sc̄dm Persas ab ortu solis. Sc̄dm ętruscos & Atheniēses a sexta hora diei. Secundū Romanos a media nocte. Et hos nūc secutus ait. Medios cursus nox humida torquet. Et me sęuus equis oriēs afflauit anhelis. Hęc autē pleniu exequitur & Cicero in auguralib⁹: & Aulus Gelius in libris noctium Atticarum. Hoc etiam illa res iuris iudicat Quod quū tribunū plebis abnoctare ab urbe non liceret: licebat tamē exire post noctem mediam: & ante mediam reuerti. x Sęuus oriens. Sol cuius lux est umbris inimica. Vnde Lucanus. Et medio ferit axe diem. Est autem phisicum: Nam pereunt umbrę solis aduentu. y Aeneas quo deinde ruis: Ordo est. Aeneas: deinde quo ruis. z Quem: quasi ignorans rationem qua fugeret. a Farre pio. Vel quia exinde sacrificabāt uel quia mos fuit apud maiores: ut diuinū ignē farre seruarent: quia si durasset in alterum diem eum aptum agendis rebus significant. Cauę. aut antiquę: aut propter ignis fauillas. b Primū. principē. c Haud mora: hoc est quod ait. Et cōiuge uolentē. d Nec iussa. uolūtatē: ut supra. Infandū regina iubes renouare dolorē. Aut certe quę Iuppiter iusserat. e Trāscribūt urbi ma. Romāi more uerbū ē. Trāscripti ei in colonias deducebant. f Vrbi: ad urbē. g Deponūt. q̄si de nauib⁹. Aios nil magnę laudis ē. Aut eneas depōit eos q nulla glorię cupiditate tāgūtur. Aut hi q erāt trāscripti. i. matres: & uolētiū multitudo depouūt aīos. i. sūm ttūt ing̃tię. h Robora ua. meli⁹ sic distiguit. i Exigui nu. s. but uirtus trāsit ad rem a uītro.

Interea æneas urbem[h] designat aratro:
Sortiturq; domos: hoc ilium: & hæc loca troiæ
Esse iubet: gaudet regno[l] troianus acestes
Indicitq; [m] forum: & [n] patribus dat iura uocatis.
Tunc uicina astris erycino in uertice sedes
Fūdatur ueneri idaliæ[o]: tumuloq; sacerdos
Ac lucus late sacer additur anchisæ.
Iamq; dies epulata nouem gens omis: & aris
Factus honos: placidi strauerūt æquora uenti.
Creber & aspirās: rursus uocat auster in altum:
Exoritur ꝓcurua ingens per littora fletus.
Cōplexiq; inter se noctēq; diēq; morātur.
Ipsæ iam matres: ipsi quibus aspera quondam
Visa[p] maris facies: & non tolerabile numen
Ire uolunt: omnēq; fugæ[q] ꝑferre laborem.
Quos bonus æneas dictis solatur amicis:
Et cōsanguineo lachrymās cōmendat acestæ
Tres eryci[r] uitulos: & tempestatibus agnam
Cedere deinde iubet: soluiq;[s] ex ordine funes.
Ipse caput tonsæ[t] foliis euinctus oliuæ
Stās ꝓcul prora paterā tenet: extaq; salsos
Porricit in fluctus: ac uina liquentia fundit.
Prosequitur surgens a puppi uentus euntes.
Certatim socii feriunt mare: & æquora uerrunt.
At uenus interea neptunū exercita curis
Alloquitur: talesq; effundit pectore questus.
Iunonis grauis ira: nec exaturabile pectus
Cogunt me neptune preces[u] descēdere in omēs:
Q am[x] nec longa dies: pietas[y] nec mitigat ulla:
Nec iouis imperio: fatis ue infracta[z] quiescit:
Non media[a] de gente phrygū exedisse[b] nefandis
Vrbem odiis satis est: pœnā traxisse per omnē
Relliquias troiæ cineres: atq; ossa peremptæ
Insequitur causas[c] tanti sciat illa furoris.
Ipse mihi nuper libycis tu testis in undis
Quam[d] mollem subito excierit: maria oīa cælo
Miscuit æoliis ne quicq̄[e] freta procellis
In[f] regnis hoc ausa tuis.
Proh scelus ecce etiā troianis matribus actis[g]
Exussit fœde puppes: & classe subegit
Amissa socios ignotæ[h] linquere terræ

h Vrbē designat aratro. Quē Cato in originibus dicit morē fuisse. Cōditores enim ciuitatū: taurum dextram uaccā intrinsecus iniūgebāt. & incincti ritu sabino: id est togę parte caput uelati, parte succinti tenebāt stiuā incuruā: ut glebę omēs intrinsecus cauderēt. Et ita sulco ducto loca murorū designabāt: & aratrū suspēdentes circa loca portarū. Vñ territoriū dictū est quasi terribouriū: tritum bobus & aratro. l Regno troianus acestes. Suo nomine enim fuerat ciuitas appellata. m Indicitq; forum: id est tempus & locum designat agendorū negociorū: qui conuētus uocatur. Indicit autem uerbū iuris est: & per hoc potentē uult significare ciuitatem. n Et patribus dat. Iura enim dat condēdi iuris potestatē his quos appellauerat patres: aut certe uocatis patribus iura distribuit. Hi autē ut Salustius dicit: uel ętate: uel curę similitudine patres appellati sunt. Senatores autē ut alii a senecta ętate: alii a sinendo dictos accipiunt. Ipsi enim agendi facultatē dabant per senatuscōsultū. o Idalię. Cyprię sacerdos. Alii ad tumulū: alii uerso ordine ad templum referunt: ut lucus tantū tumulo detur Anchisę: ut. Inducite fontibus umbras. Pastores nemora enim aptabant sepulchris. p Visa maris facies. ut mene salis placidi uultum. Vult aūt istos aspectū quoq; maris horrere. q Fugę. ꝓfectiōis r Eryci & tēpestatibus bene iunxit. Procellę enim aut de flumib⁹: aut de mōtibus: q̄si nepe ... dicūtur. s Soluiq; ex ordine funes. Ordo est. Iubet cedere ex ordine. id est rite pagi sacrificiū & sic solui funem: Sic in se primo. Phrygiāque & ordine matrē Inuocat. id est rite. t Tonsę oliuę. cōptę minutis foliis. Procul in ꝓra. id est in parte extrema. Effudit pectore. hoc est cum dolore ut. Funditq; preces rex pectore ab imo. u Preces descēdere in omēs. Si quid inuidię est in hūllimis precibus imputādum est Iunoni. Nam omēs dicendo etiam humiles significat. Vnde ait etiam descēdere: x Quā nec lōga dies. i. tēpus. De quo licet melius fęminino genere dicam⁹: tñ etiā masculino dicim⁹. Nā de certo die masc. tātū utēdū est. y Pietas nec ut. aut troianorū: qui pii sūt: aut certe pp illud Iunoni argiuę iussos adolem⁹ honores. q̄si q̄ nec sacrificiis placaret. z Infracta. ualde fracta: ut. Turn⁹ ut infractos aduerso marte latinos. a Media de gen. i. toti⁹ gētis potētē. b Exedisse. muliebriter dictū: nā inde est qd̄ seq̄t. Cineres atq; ossa pēptę. Sane edo h₃ & rectā & atiquā declinatōē₃ ut edo edis edit. & anormalā: ut edo es est. quarum scḋa & ẗtia psōe lōge sūt pp dīā, sū₃ es est. edit aūt in pręterito ꝓducit e: ut legit. c Cau. tan. sci. il. fu. bñ supprēit. Cōtra ipsā enī₃ sūt q̄ Iuno exeq̄t in. x. ut. Me duce dardani⁹ spētā expugnauit adulter. d Quā molē. ut: Tātas audetis tollere moles. e Ne quicq̄. aut sine causa. i. nulla exstāte ratione. Aut ne quicq̄. quantū ad er⁹ ptinet mētē. Vnā enim nauē ex oib⁹ uertit: f In reg. hoc cā tu. ut. Nō illi impiū pelagi sęuūq; tridētē. g Actis. furore cōpulsis: ut. Reginā a lecto stimulis agit ūdiq; bacchi. h Ignotę. ignobili: ut. Nā sępe fauos ignotus adedit stellio. Et dixit ignotā italię cōpatōe. Nam

Q uod supest: oro liceat dare tuta per undas
Vela[i] tibi: liceat laurẽtem attingere tybrim
Si[k] concessa peto; si dant ea mœnia parcæ.
Tũc saturnius hæc domitor maris addidit alti;
Fas[l] om͞e est cytherea meis[m] te fidere regnis.
Vnde genus ducis: merui[n] quoq;: sæpe furores
Cõpressi: & rabiem[p] tãtam cæliq; marisq;:
Nec minor in terris[q]; xanthũ simeontaq; testor
Aenea mihi cura tui: cum troia achilles
Exanimata sequeris impingeret agmina muris
Milia multa daret leto: gemerẽtq; repleti
Amnes: nec repire uiam: atq; euoluere posset
In[r] mare se xanthus: pelidæ tunc ego forti
Congressũ æneam: nec[s] diis, nec uiribus æquis
Nube caua eripui cuperem[t] cum uetere ab imo
Structa meis manibus piuræ mœnia troiæ
Nunc quoq; mens eadẽ mihi p stat pelle timores
Tutus quos optas portus[u] accedet auerni.
Vnus erit tantũ amissum[x] quẽ gurgite quæres
Vnum[y] pro multis dabitur caput.
His ubi læta[a] deæ pmulsit pectora dictis
Iungit equos curru genitor: spumãtiaq;[b] addit
Frena feris[c]; manibusq; om͞es effundit habenas
Cæruleo per sũma leuis uolat æquor curru.
Subsidũt undæ: tumidũq; sub axe tonanti
Sternit æquor aquis: fugiũt uasto æthere nimbi
Tunc uariæ[d] comitũ facies immania[e] cete:
Et[f] senior glauci chorus inousq;[g] palæmon
Tritonesq; citi: phorciq;[h] exercitus omnis
Leua[i] tenẽt thetis: & milite panopæaq; uirgo;
Nisæe[k] spioq;: thaliaque cymodoceq;.
Hic patris æneæ suspẽsam blanda uicissim[l]
Gaudia ptentant[m] mentem: iubet ocius omnes
Attolli[n] malos: intendi brachia uelis
Vna omnes fecere[o] pedẽ; pariterq; sinistros[p]
Nunc dextros soluere sinus: una ardua torquẽt
Cornua[q] detorquẽrq;: ferũt sua[r] flamina classem:

ignota nõ erat ad quã bis troiani uenerãt. i Vela tibi. i. p regnũ tuũ. k Si con. pe. si q de. Nã si modo cõfirmatis ẽ: agit aũt a possibili. l Fas omne. est fas te ẽ hoc possibile est. m Meis regnis fide re. nã fido datiuũ tãtũ regit. n Vñ ge. du. ut diximus supra: q a feliciter est nauigaturus æneas. uenerẽ dicit e mari pcreatã. Et ut fert fabula: Cælus pater fuit Saturni: cui cũ iratus filius falce uirilia ãputasset lapsa i mare sũt: d quorũ cruore & maris spũa nata dr. Venus. Vñ & ἀφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ. Sed hoc hẽt rõ. Oẽs uires usu uenereo debilitãt: qui sine corpis danno nõ gerit. Vñ fingit irata Venus p dãnũ de mari aũt iõ: q a dicũt phisici sudorẽ salsũ esse quẽ sp elicit coitus. Vñ & myrtus ei cõsecrata est: q̃ littoribus gaudet: ut. Littora myrtetis lętissima. Ideo aũt diximus: Cælus pater: ut deũ significaremus. Nullus eĩ deus generis neutri est: nã cęlũ generis neutri elemẽtũ significat. o Merui quo. ẽt pręstiti: ut. Nec te regina negabo Promeritã. Alii dicũt militaui: ut. Aere merẽt paruo. p Rabiem tan. cęli. mar. ut in primo legimus. q In ter. etia in terris: nã augmẽtũ est. r In ma. se xan. omia hęc Home. sũt. s Nec diis nec uiri. ęqs. hoc est aduersis. Liptotes figura. aut nõ ęqnis. i. nõ ęquali fauore. Plures eĩ gręcis faucbãt. de matribus aũt intelligere nõ possumus: q a Thetide melior Venus ẽ: & ei pìti derogare nollet. t Cupem eũ uer. ab imo. q d ppriũ eius ẽ: ut. Magnoq; emota tridẽti. Fũdamẽta quatit hinc. ut supra diximus ἐνοσιχθων dictus ẽ: & fecit augmẽtum: quũ se pręstitisse dixit iratũ. u Portus acce. Hic distinguẽdũ ne sit cõtrariũ Veneris petitiõi: q̃ ait. Liceat laurẽtẽ attigere tybrim. x Amis. quẽ gur que. Misenũ dicit. de quo legimus. Inter saxa uirũ spũosa imerserat ũda. y Vnũ pro mul. da. ca. Palinurũ significat: nã falsũ erit si unũ uoluerimus accipe. duos eĩ cõstat pisse. Misenũ & Palinurũ. a Lęta pmul. aut pmulsit & lętã fecit: ut. Animũq; labẽtẽ impulit aut certe ppetuũ ẽ epitheton ueneris. b Spumãtia. frena spumas uomẽtia. c Feris. equis: ut. Inq; feri curuã cõpagibus aluũ cõtorsit. d Vari. e co. fa. Aut beluas dicit marinas scdm naturas. Aut poeticę deos marinos. e Immania cete. gręca declinatio τὸ κῆτος κήτη ut βέλος βέλη: nã latine sic declinari non põt: Nullũ eĩ apud nos aĩal generis neutri ẽ: nisi forte hic cetus huius ceti dicamus: q d nusq̃ lectũ ẽ: nã dicũt canes marini. f Et sen. glau. cho. Glaucus piscator fuit. qui quũ captos pisces sup herbã abiecisset: & eos recepisse uidisset: quã amiserãt uitã: intellecta herbarũ potẽtia: esu earũ in deũ mutatus ẽ: cuius hic chorũ iõ senẽ dixit: q a & ipse senex fuerat. Aut certe seniorẽ dicit pp spũarũ colorẽ: sicut pene oẽs dii fingũt marini. g Inousq; palę. Melicerta Inois filius. Et notãdũ patronymicõ a matre in auctori idoneo. h Phorciq; ex. oĩs. dii q sub phorco agũt: Hic ãt phorcus dicit Thoosę niphę & Neptuni filius. Vt ãt Var. dicit rex fuit corsicę: & sardinię: q cũ atlãte rege nauali certamie cũ magna exercitus pte fuisset uictus & obrutus: finxerũt socii eius cũ in deũ marinũ esse cõuersũ. i Leua te. the. satis prudẽter sexũ debiliorẽ sinistrę applicat pti. k Nisęe. media diphthõgus ẽ. l Vicissi. q a reliq̃rat q dẽ socios: sꝫ feliciter petebat italiã. m Pertẽtãt. solicitãt. n Attolli ma. i. uela p malorũ uolubilitatẽ leuari: nã cũ nauigarẽt iã nõ dubiũ q olim erexerãt arbores. o Fecere pe. podiã. i. fune quo tẽdit uelũ. p Sinistros nũc de. p aure mutabilitate. q Cor. antẽnarũ extremitatẽ. r Sua

Princeps[s] ante oẽs dẽsum palinurus agebat
Agmẽ ad hũc alii cursum contendere iussi.
Iamq; fere mediam[t] cæli nox humida metam
Contingerat: placida laxabãt mẽbra quiete
Sub[u] remis fusi per dura sedilia nautæ.
Cum leuis[x] ætthereis delapsus sõnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum: & dispulit[y] umbras.
Te[z] palinure petens: tibi tristia somnia[a] portans
Insonti: puppiq; deus consedit in alta
Phorbanti similis: funditq; hat ore loquelas
Iaside[b] palinure ferũt ipsa æquora classem:
Aequatę[c] spirant auræ: datur hora quieti:
Pone[d] caput: fessosq; oculos furare labori[e]:
Ipse ego paulisp[f] pro te tua munera inibo:
Cui uix[g] attollens palinutus lumina fatur.
Me ne salis placidi uultum[h] fluctusq; quietos
Ignorare iubes[i]: me[k] ne huic confidere monstro:
Aeneam[l] credã quid enim fallacibus austris:
Et cæli totiens deceptus fraude[m] sereni.
Talia dicta dabat: clauũq; affixus: & hærens
Nusq̃ amittebat: oculosq; sub astra tenebat.
Ecce deus ramũ lethæo rore madentem
Vique[n] soporatũ stygia super utraq;[o] quassat
Tempora cũctatiq;[p] natantia[q] lumina soluit:
Vix primos inopiã quies laxauerat artus
Et super incõbens: cum[r] puppis parte reuulsa
Cũque gubernaclo liquidas ꝓiecit in undas
Præcipitẽ ac socios ne quicq̃ sæpe uocantem
Ipse uolans tenues se sustulit ales in auras.
Currit[s] iter tutum non secius æquore classis
Promissisq; patris neptuni interrita fertur
Iamq; adeo scopulos sirenum[t] aduecta subibat
Difficiles quondã multorũq; ossibus albos.
Tunc[u] rauca assiduo longe sale saxa sonabãt:
Cum[x] pater amisso fluitãtem errare magistro
Sensit: & ipse ratem nocturnis[y] rexit in undis
Multa[z] gemens: casuq;[a] animũ concussus amici.
O nimiũ cælo & pelago[b] confise sereno
Nudus[c] & ignota[d] palinure iacebis harena:

sta. ꝓspa a puppi ueiẽtia. s Princeps an oẽs. unũ uocat. t Mediã cę. nc. pirc locut⁹ ẽ: na; mediũ cęlũ meta ẽ ανεφβιβεζοντοσ. i. ascẽdẽtis circuliq; medi⁹ ẽ inter ortũ & occasũ: q meridian⁹ circulus appellaẗ. A medio ei; cęlo & fini ẽ ort⁹: & occasus incipit siderũ. Alter est horizõtis: q segregat aspectũ hui⁹ celi ab alio inuisibili nobis. u Sub re fu. du. se. nau. i. regerãt paululũ sic remos tenẽtes. x Leuis uel aduẽtu: uel discessu: nã lenis in utroq; ẽ y Dispulit umb. nã sp deos ambit nimbus. z Te pali. pe. factiose aggrediẽs: appetẽs. Et sciẽdum in mai⁹ celebrari Palinuri mortẽ more poetico que; dormiẽte; cecidisse in ũdas satis cõstat. a Sõnia, soporẽ. Bñ autẽ ista discernit Vir. ut sõnũ ipsũ deũ dicat. sõniũ qđ dormim⁹. insõniũ qđ in sõnis uidem⁹ ut. Falsa apđ cęlũ mittũt insõnia manes. b Iaside. fili Iasi. Ipsa ęquor. class. i. ęstu & aura nostra utimur. c Acquatę spi. au. ꝓspe: ut. Aequatis classem ꝓcedere uelis. d Pone cap. Bñ ꝑticulatim ad id uẽit: qđ a pte dictũ refutare ẽ. e Labori: ex inuẽdis siderib⁹. f Paulisp: paululũ dũ ꝗescis. g Vix at. lu. aut siderib⁹ remouẽs. aut certe numinis ꝑñtia pręgrauat⁹: qđ est meli⁹. nã & seq̃ns ei⁹ oratio turbata est: qđ & semiplenę indicãt elocutões. h Vultũ: mutabilitatẽ ꝓ qualitate uẽtorũ. i Iubes. u is: ut. Infandũ regina iubes renouare dolorẽ k Me ne huic cõfi. mõ. subaudi uis. l Aeneã cre. qd ei: p cõtrariũ cur ęneã cõmittã cęlo & astris fallacib⁹: q sũ totiẽs serenitatis fraude decept⁹. Quid ei; qd ni. cur nõ. m Fraude se. serenitatis: ut. Et serenatissim⁹ ęq. n Viq; so. sty. morte plenũ. o Vtraq; tpa p utrũq; tẽp⁹. p Cũctãti: q̃si teluctãti. q Natãtia: errãtia sõni uicinate. r Cũ pup. pte. ꝓcęconomia: ut triduo natari potuerit. s Currit iter. ut Cice. ꝓ Murena. Ite uiã: redite uiã. Tutũ pręsidio neptuni. t Sirenũ. Sirenes scđm fabulã: Tres in pte uirgines fuerũt: in parte uolucres. Acheoli fluminis & Caliopes musę filię: harũ una uoce: altera tibiis: alia lyra canebat: & pro iuxta pelorũ. post in capteis insula hitauerũt: q illectos suo cãtu in naufragia deducebãt. Scđ; ueritatẽ meretrices fuerũt: q̃ trãseũtes: quoniã ducebãt ad ęgestatẽ his fictę sũt iferre naufragia: has Vlyxes contẽnẽdo deduxit ad mortẽ. Sirenũ ãt genitiu⁹ ẽ uẽtẽs ab hac sirene. u Tũ rau. & sic diceret añ hac delectabili uoce resonabãt. Tũc fluctib⁹ solis. & bñ imitat⁹ ẽ maris stridorẽ. Sale saxa sonabãt. x Cũ pa. amis. flui. er. ma. naturale ei; ẽ ut fluctuet nauis sine gubernatore. y Nocturnis rex. iu un. dat ei hoc: & in. x. ut. Ipse sedẽs clauũq; regit uelisq; ministrat. z Multa ge. nomẽ ꝓ aduerbio: ꝓ multũ. a Casuq; amici. ꝓpter ruinã allusit ad nomẽ. b Pelago confise. hoc est quod supra Palinurus excutat. c Nudus. insepultus mortuus: ut. Freta destituent nudos in littore pisces. d Ignota. peregrina: non ante uisa. Nam in sexto dicturus est Paulatim adnabam terrę: iamq; arma tenebã. Sciendũ sane Tuccam & Varrum hũc finem quinti esse uoluisse. Nam a Virgi duo uersus seq̃ntes huic iuncti fuerũt: Vnde in nõnullis antiquis codicibus sexti initiũ est. Obruerũt pelago proras: tum dente tenaci.

Ic fatur lachrymans: classi. Totus quidē Virg. scientia plenus est: in qua hic liber possidet principatū: cuius ex Homero pars maior sumpta est. Et dicūtur aliqua simpliciter multa de historia: multa per altam sciētiam philosophorū ęgyptiorū: adeo ut pleriq; de his singulis huius libri integras scripserūt pragmatias. Sane sciendū licet primos duos uersus Probus & alii in quīti reliquerint fine: prudēter ad initiū sexti esse trāslatos. Nam & coniūctio poematis melior est. Et Home. etiā sic inchoauit ωσ φατο δακρυχεων. b Classiq; immittit habenas, nauibus: aut sup̄ naui: quę classis dicitur: uel quę fiat de fustibus. Calas enim dicebāt maiores nostri fustes: quos portabāt serui sequētes dn̄s ad prępliū. Vn̄ etiā calones dicebātur. Nā cōsuetudo erat militis romāi: ut ipse sibi arma portaret: & uallū quod dicebant calā. Sic Lucili⁹ Scinde puer calā: ut caleas. i. o puer frange fustes: & fac focum. Inde etiā classem dictā dicūt. Alii classem hinc dictā uolunt. Apud maiores nostros stipēdium terrestri prębio miles pedes dabat. Equites uero dabāt in nauali certamine: nā adhuc paup fuerat populus: exinde iam q̄ ab equitibus dabat stipēdiū tractū est: ut diceretē classis. Proprie eīs classis equitū dicim⁹. Classiq; aut sup̄ naui: quę classis. Vt in prio diximus dicta est απο των καλων. i. a lignis. Vn̄ Hora. Me uel extremos numi datū in agros classe releget. Aut ouī; quę eius cursum sequūtur. Palinuri cuī; implet officium: de quo supra ait. Ad hūc alii cursū contēdere iussi. c Immittit habenas. aut funes p metaphorā dixit: aut Home. secut⁹ est: q ait, στρεπτοισι βοεσι. i. loris tortis His eīs utebātur antiqui. d Et tandem Ad enee desideriū rettulit: olim ad italiā uenire cupiētis. Cęterū mota nō cōgruit de capreis cumarū: utq; ad ciuitatē tam lōgā fuisse nauigationē: pręsentim accēdēte fauore Neptuni. d Euboicis oris a colonia cumas appellauit. Nā euboea insula ē: in qua chalcis ciuitas est: de qua uenerūt q cōdiderūt ciuitatē in cāpania: quā cumas uocauit. Vel απο των κυματων: Vel a grauidę mulieris augurio: quę gręce εγκυοσ dicitē. e Allabitē. uenit celeriter: ut. Labere nympha polo. f Pelago. in pelag⁹ ut. It clamor cęlo. Bn̄ autē obuertūt: ut nō ęneę: sed sociis uilia detur officia. Gubernādi ars soli cōcedit ęneę. g Dēte tē. Vn̄ in prio. Vnco nō alligat anchora morsu. h Ancora: ut diximus in grēco aspirationē non hēt. Vn̄ αγκυρα dicitē. Vn̄ apod maiores sine aspiratiōe pferebatē cōtra thus & orchus ueteres dicebāt & lurcho. i. uorax: qb⁹ sequēs ętas detraxit aspirationē. i Iuuenum manus. post conditam in sicilia ciuitatem senum aut nulla aut rara fit mentio. k Ardens festinans. ut. Instant ardentes tyrii. l Littus in hesperiū. Hic ostēdit hesperiā minorē esse oēm italiam dictā ut supra diximus. Vel a rege: uel a stella. Semina flāmę σπερμα πυροσ Home. dicit. m Abstrusa in uenis silicis: Sic in Georgicis. Vt silicis uenis abstrusum excuderet ignem. n Ferarū tecta. exephegis siluę. o Flumina monstrat: quęcūque fluenta. Et sciendū ęneę monstrari ad expiandū se. Nam tunc est status fuerat morte Palinuri: non q eum uiderit: sed q funus agnouerat. id est doluerat. In eo enim est polluti o: quod ait. Casuque animum concussus amici. Nam ipsa impiant quę cognoscimus. Vnde in Liuio habemus Hor. Puluillum: quū capitoliū dedicare uellet audisse ab inimico mortuum filium. & ne pollutus dedicare non posset: respondisse cadauer sit. Hanc autem purgationem ęneę polluto dat ubique Virgilius: ut paulopost. Corpusque recenti Spargit aqua. p At pius ęneas quippe ad templa festinans. Arces quibus altus apollo: quum ubique arx Ioui detur apud cumas in arce Apollinis templum est. Altus autem uel magnus: ut. Iacet altus orodes: & de ipso Apolline. Sic pater ille deum faciat: sic altus apollo. Vel ad simulacri magnitudinem rettulit: quod esse constat altissimū. Quibus pręsidet: quibus pręest: quas defendit. q Horrendę: uenerandę: ut. Horrendum siluis & regione parentum. r Procul: haud longe. Procul enim est & quod pre oculis est: & quod porro ab oculis. Vnde & duplicem habet significationem: & iuxta: & longe. s Antrum immane petit. exephegesis est domus sibyllę. t Mentem

Descriptio Sexti Libri.

Væruntur sexto manes: & tartara ditis:
Cumas deinde uenit: fert hinc rn̄sa sibillæ:
Misenū sepelit mons seruat nomen humati.
Ramū etiā ante deū placato numine portat:
At uates longæua una descēdit auernum.
Agnoscit palinurū: & ibi solatur elissam
Deiphobūq; uidet lacerū crudeliter ora:
Vmbrarū pœnas discit narrante sibylla:
Conuenit anchisen: penitusq; in ualle uirenti
Agnoscitq; suam prolem monstrante parente.
Hæc ubi pcepit graditur: sociosq; reuisit.

.P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Sextus.

Sic[a] fat lachrymās: classiq;[b] imittit[c] habēas,
Et tādem[d] euboicis[d] cumarū allabitur[e] oris:
Obuertunt pelago[f] proras: tum dente[g] tenaci
Anchora[h] fundabat naues: & littora curuæ
Prætexūt puppes: iuuenū[i] man⁹ emicat ardēs[k]
Littus[l] in hesperium: quærit pars semina flāmæ
Abstrusa[m] in uenis silicis: pars densa ferarum[n]
Tecta rapit siluas: inuētaq; flumina[o] monstrat.
At[p] pius æneas arces quibus altus apollo
Præsidet: horrēdæq;[q] pcul[r] secreta sibyllæ
Antrū[s] imane petit: magnā cui mētem[t] animūq;

animūq; perissologia est. Nā scdm Lucre. unū est mens & animus. u Delius inspirat uates. Apollo fatidicus. Et sic ait Delius. Vt nūc lycię sortes. i. Apollinę. Bene aūt qd sit sibylla expressit. Magnā cui mēte animūq; Delius inspirat uates. Nam ut supra diximꝰ sibylla dicta est quasi σιοσβουλη. i. dei sentētia. Aeolici enī σιους deos dicūt. x Triuię lucos: cōgrue Apollini & Dianę iūcta sūt tēpla: ut paulo post. Phębi triuięq; sacerdos. Et bñ fit lucorū dianę cōmēoratio: qa petiturus est inferos. y Aurea tecta: Apollinis. z Dedalus: ut fama est. Fugiēs minoia regna: indicato a Sole adulterio Martis & Veneris. Vulcanꝰ minutissimis catenis lectulū cinxit: qbꝰ Venꝰ & Mars ignorātes implicati sunt: & cū ingēti turpitudie resoluti sub testimōio cūctorū deorū. Quod factū Venꝰ uehemēter dolēs stirpē oēm psequi solis infandis amoribꝰ cępit. Igit Pasiphę Solis filia Minois regis Cretę uxor tauri amore flagrauit: & arte Dędali inclusa intra uaccā ligneā septā corio iuuēcę pulcherrimę cū tauro cōcubuit: unde natꝰ est minotaurus: qui intra labyrinthū inclusus: hūanis carnibus uescebat. Sed Minos de Pasiphe habuit liberos plures: Androgeū Ariadnē: Phędrā. Sꝫ Androgeus quū eēt athlęta fortissimꝰ. & superaret in agonibꝰ cūctos apud athenas: ab atheniēsibus & uicinis megarēsibꝰ cōiuratis occisus est. Quod minos dolēs collectis nauibꝰ bella cōmouit: & uictis atheniēsibꝰ: pœnā hāc statuit: ut singulis quibusq annis septē de filiis: & septē de filiabus suis edēdos minotauro mitterent. Sed tertio āno Aegei filius Theseꝰ missus ē potens tam uirtute q̄ forma. Qui quū ab Ariadna regis filia amatus fuisset: Dędali cōsilio filio iter rexit: & necato Minotauro cū rapta Ariadna uictor aufugit. Quę quū oīa factiōe Dędali Minos depręhēdisset: effecta cū eo Icaro filio seruādū in labyrinthū trusit. Sꝫ Dędalus corruptis custodibꝰ sub faciēdi muneris specie: quo simulabat posse regē placari: cerā accepit: & pēnas: Vñ tam sibi q̄ filio alis impositis euolauit. Icarꝰ altiora petēs pēnis solis calore resolutis: mari in qd cecidit nomē imposuit. Dędalus uero primo sardiniā ut dicit Salu. post delatꝰ est cumas: & tēplo Apollini cōdito in foribꝰ hęc uniuersa depinxit. Dicēdo aūt Virgi. ut fama est ōndit regrēdam esse ueritatē. Nā taurus notariꝰ Minois fuit. Vel ut alii dicūt. magister militū Minois fuit: quē Pasiphe amauit: cū quo in domo Dędali cōcubuit. Et qa geminos pepit: unū de Minoe: alterū de tauro: enixam esse Minotaurū dicit: qd & ipse paulopost ostēdit dicēs. Mixtūq; genꝰ. Sed inclusū Dędalū regina corruptis custodibus relaxauit. Qui amisso in mari filio nauī delatꝰ est cumas: qd ipsū tāgit dicēs. Remigio alarū. Alę ei; & uolucrum sūt & nauiū: ut. Velorū pādimꝰ alas. a Minoia regna: cretā. b Prępetibꝰ pēnis: felicibꝰ. Prępetes ei; sūt aues bōi augurii: qd huic dat: qa puēit. c Ausus se credere cęlo: quasi alienis sedibꝰ. Hora. Expertus uacuū dędalus aere pēnis Non homini datis. d Insuetū homibꝰ: scilicet. Enauit. e Ad arctos. Bñ utrūq; miscet. Nare ei; & de nauibꝰ dicimus: ut natat. Vncta carina. Item. Et terris adnare necesse est: & de uolatu: ut. Nare p ęstatē liqdā suspexeris agmen. Ad arctos aūt si ad fabulā cōtra septētrionē: si ad ueritatē septētriōis obseruatiōe. f Chalcidicaq;: quā ciuitatē chalcideses cōdiderūt: ut supra ab insula: nūc a ciuitate epithetoñ dedit. g Redditꝰ his primū terris: quasi de alieno elemēto. Hora. Finibꝰ atticis reddas incolumē precor. h Remigiū alarū: artē uolādi. Iterū miscet dicēdo remigiū. i Posuit. ędificauit. k Letū androgeo: scdm atticā linguā: genitiuꝰ singularis grecꝰ. l Cecropidę iussi: athenięses a rege Cecrope: ut. Romulidę. i. romāni a Romulo. m Pēdere: aūt soluere: qd ut supra diximꝰ tractū est a pecuniaria dānatiōe. n Miserū: dolētis interiectio: ac si diceret nefas. o Corpora natorū. Bene corpora quę adēpta uita consumebātur. p Stat. aut horret: ut stāt lumina flāma. Aut re uera stāt post ductas sortes. Aut certe ad picturā respexit nā uolui in pictura nō poterat. Et licet nō sint uię stare de pictura: tñ bñ dictū est: sed si stat horret: accepimꝰ ductis sortibꝰ itelligimꝰ de qua ducebātur: ut. Et qua uectꝰ abas: nā a passiuo: ut sępe diximꝰ: inuēiri nō pōt pticipiū pñs. q Elata mari: pite sitū expressit: ut ei; Salu. dicit. Creta altior ē qua ptespectat oriētē. r Rñdet: aspicit: nā cōtra athēas est posita. s Furto: adulterio. ut. Vulcāi matrisq; dolos & dulcia furta. Pōt & ad uaccā referri. t Mixtūq; ge. scdm ueritatē. u Prolesq; bi. scdm fabulā. x Vene. mo. ne. aut mēoria turpissimi coitꝰ. aut ultio ueneris pditę: significatur āt Minotaurꝰ. y Inex. er. insolubilis: indeprehēsibilis. Hora. Si pugnat extricata dēsis cerua plagis: si extricata est soluta: inextricata insoluta sine dubio. z Reginę: regis filię Ariadnęs. a Ope in tāto: in foribꝰ a fabro factis.

Dęliusꝰ inspirat uates: aperitq; futura:
Iam subeant triuiæ[x] lucos atque aurea[y] tecta.
Dædalus[z] (ut fama est) fugiens minoia[a] regna
Præpetibus[b] pennis ausus[c] se credere cælo
Insuetu[d] per iter gelidas enauit ad[e] arctos:
Chalcidicaq;[f] leuis tandem super astitit arce.
Redditus[g] his primū: terris tibi phœbe sacrauit
Remigium[h] alarū: posuitq;[i] imania templa.
In foribus letum[k] androgeo: tum pēdere[m] pœnas
Cecropidæ[l] iussi: miserum[n] septena quot annis
Corpora[o] natorū: stat[p] ductis sortibus urna.
Contra elata[q] mari respondet[r] gnosia tellus.
Hic crudelis amor tauri: suppostaq; furto[s]
Pasiphae: mixtuq;[t] genus plesq;[u] biformis
Minotaurus inest ueneris[x] monumēta nefandæ.
Hic labor ille domus: & inextricabilis[y] error.
Magnū reginæ[z] sed enim miseratus amorem
Dædalus ipse dolos tecti ambagesq; resoluit
Cæca regens filo uestigia: tu quoq; magnam
Partē opere[a] in tanto sineret dolor icare haberes.

b Bis patriæ cecidere manus: quia patriæ. c Quin ꝓtinus oem. ostēdit plura fuisse q̄ dixerint. Perlegerēt. s. picturā Nec incōgrue legi picturā dixit: cū grece γραψαι & pingere dicat & scribere. Hoc ē qd ait Hora. in arte poetica. Et noua fictaq; nup hēbūt uerba fidē. Si greco fōte cadāt pce detorta. d Præmissus echa. κατα το σιωπωμενον intelligim⁹. e Deiphobe glau. subaudi filia. Et ē ꝓpriū nomē Sibyllæ. Multæ eiꝫ fuerūt: ut sopra dixim⁹ i tertio: quas ois Varro cōmēorāt: & reqrit a qua sint fata romana cōscripta. Et multi sequtes Virg. ab hac Cumana dicūt: q̄ licet lōgeua dicat: nō tñ ualde cōgruit eam usq; ad Tarqnii tēpora durasse: cui libros sibyllinos cōstat ēē oblatos. Dicit tamē

Bis conatus erat casus effingere in auro:
Bis patriæ cecidere manus: qn ꝓtinus oēm
Perlegerent oculis: ni jam præmissus achates
Afforet atq; una phœbi triuiæq; sacerdos
Deiphobe glauci: fatur quæ talia regi:
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit
Nunc grege de intacto septē mactare iuuēcos
Præstiterit: totidem lectas de more bidentes.
Talibus effata æneam: nec sacra morātur
Iussa uiri: teucros uocat alta in templa sacerdos
Excisum euboicæ latus ingens rupis in antrum
Quo lati dicunt aditus centū: ostia centum:
Vnde ruunt totidem uoces responsa sibyllæ
Ventum erat ad limen: cum uirgo poscere fata
Tempus ait: deus ecce deus cui talia fanti
Ante fores subito non uultus non color unus:
Non cōptæ mansere comæ: sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument: maiorq; uideri,
Nec mortale sonās afflata est numine quādo
Iam ꝓpiore dei: cessas in uota precesq;
Tros ait ænea cessas: neq; enim ante dehiscent
Attonitæ magna ora domus: & talia fata
Conticuit: gelidus teucris per dura cucurrit
Ossa tremor: funditq; preces rex pectore abimo:
Phœbe graues: troiæ semper miserate labores:

Varro Erythreā credā scripsisse: quia post incēsum Apollinis teplū in quo fuerāt apud Erythreā insulā ipsa inuēta sūt carmina. f Nō hoc ista sibi tempus. pos. & supra dixim⁹ Apollinē sex mēsib⁹ apud lycios: sex apud Delon dedisse respōsa. Itē lectū est deos aliquotiēs cal. aliquotiēs tantū idibus uaticinari. Nōnūquā dici uel prima: uel postrēa pte. Vñ est in iure fissus dies. i. nō tot⁹ religiosus: quē nūc ostēdit dicēs: nō oportere eneā religiosam diei ptē pdere. i. oraculo cōgruā. Sane sciēdū poscit lectōeꝫ esse meliorē. Tēpus eiꝫ spectacula poscit: non a speculis poscit. g Nūc grege de intacto. gregē pro armēto posuit. Nam de iuuēcis dicturus est: quę per poeticā licētiā sępe cōfundit. Illo loco ꝓprie posuit. Quinque greges illi balantū: qua redibāt Armēta. h Intacto: aūt indomito: ut. Intacta totidē ceruice iuuēcas. i Lectas de more bidē. de more antiquo scilicꝫ: quē pręteremisit: quasi tūc oibus notū. i. ne hēant caudā aculeatā: nec linguā nigram: nec aurē fissam: qd doc. aliud esse intactū: aliud lectū. k Bidētes aūt ut dixim⁹ oues sunt: circa bimatū hntes duos dētes eminētiores: quę erāt aptę sacrificiis. Euboicę rupis latus: hoc ē mōtis Cumāiquē. l Euboici: habitauerūt. Est autē acyrologia. Colonię enim epithetou rei dedit imobili. Antrū. in antri similitudinē: ut. Portus ab ęoo fluctu curuatus in arcū. m Lati dicit aditus centū: nō sine causa aditus dixit & ostia. Nam Vetruuius qui de architectonica scripsit ait. Cuꝫ ab aliqno arcemur ingressu: id ostium dici ab ostādo: cum ingreditur aditum ab adeūdo. n Ostia centū. finitus numerus pro infinito: lic. possit & rationabiliter dictū esse. Respōsa enim sibyllę in hoc loco plus minus centum sermonū sunt. Inueniūtur tamen Apollinis elogia & uigintiqnque & triū sermonū. Vñ melius est finitū pro infinito accipi. o Totidem uoces, ac si diceret tot sermones. p Deus ecce deus: uicinitate templi iam afflata est numine. Nam furentis uerba sunt deum uelle ostendere: qui ipsi tantū uidetur. Sane cauti esse debemus quando plena sit numine: & quādo deū deponat. Non eniꝫ post uaticinationē dictura est. q Non color unus. Item Luca. Stat nunq̄ facies. Cōptę comę: ante hac scilicet: nam ꝓpter sacra resolutę sunt: ut. Vittasq; resoluit Sacrati capitis. r Maiorq; uideri. uidebat sicut solebat in uaticinatōibus apparere numinis pręsentia: quod hūanis illudebat aspectibus. Vñ ait. Maiorq; uideri. Non enim reuera est. s Nec mortale sonās. Alta enim uox numinū est: ut in primo Nec uox hoiem sonat. Iteꝫ uocisue sonus. t Afflata est nōdum deo plena: sed afflata uicinitate numis. u Quādo siqdē: nā cōiūctio est: nō aduerbiū x Cessas in uota: tardus es ad uota faciēda: nā si dixerit: cessas in uotis: hoc significat tardus es dū uota facis. Aliud enim cessas in illa rem: & aliud cessas in illa re. tardus es ad faciēdā rem: & tardus es in faciēda re. Figurate aūt dixit cessas circa uota ꝓmittēda numib⁹. y Tros. pricipale ꝓ deriuatiuo. i. pro troius. z Neq; eiꝫ ante de. Tractū est de matris deū tēplo: qd nō maib⁹: sed precib⁹ apiebat. a Attonitę, stupēdę: nō stupēns: ergo attonitę facietis attonitos ut. Mors pallida. Tristis senect⁹. b Ora do. ga supra ait. Vnde ruūt totidē uoces. c Per du. cu. Ossa tre. religiōis est & diuinę reuerētię. Alibi. Ipse manū multo suspēsuꝫ numie ducit. d Pectora ab imo: a mentis intimo: nec imerito. Nā illa re diuinitas flectit quę ē nobis cū diuitate cōis. i. sensu. e Phebe gra. scdm Home. qui euꝫ dicit semp ꝓpugnatorē fuisse Troię. Et benę miserate: quia Troia defendi non potuit, Ideo nō dixit, qui defēdisti: sed miseratus es.

Dardania[f] qui paris direxti tela[g] manusq;
Corpus in æacidæ; magnas[h] obeuntia terras
Tot maria intraui duce te; penitusq;[i] repostas
Massylũ[k] gentes: prætẽtaq;[l] syrtibus arua:
Iam tandẽ italiæ fugiẽtis prendimus[m] oras:
Hac[n] troiana tenus fuerit fortuna secuta.
Vos quoq; pergameæ iã[o] fas est parcere genti
Diiq; deæq; oẽs: quibus[p] obstitit iliũ & ingens
Gloria dardaniæ: tuq; o sanctissima uates
Præscia[q] uenturi da (nõ indebita posco)
Regna meis fatis) latio considere teucros:
Errantesq;[s] deos: agitataq; nũmina troiæ.
Tum[t] phœbo & triuiæ solido de marmore tẽpla
Instituã: festosq;[u] dies de nomine phœbi.
Te[x] q̃3 magna manet regnis penetralia nostris
Hic ego nãq; tuas[y] sortes: arcanaq; fata
Dicta meæ genti ponã: lectosq;[z] sacrabo
Alma uiros: foliis[a] tãtũ ne nomina manda.
Ne turbata uolent rapidis ludibria uentis:
Ipsa[b] canas oro: finẽ dedit ore loquendi.

f Dardana qui paridis: Achilles a matre tinctus in stygẽ paludẽ toto corpore inuulnerabilis fuit: excepta pte qua tentus ẽ manu matris: qui cũ amatã polyxenã ut i tẽplo acciperet ira statuisset insidiis Paridis post simulacrũ latẽtis occisus ẽ, unde fingitur q tenẽte arcũ Apolline: paris direxit tela & bene direxit quasi ad solũ uulnerabilẽ locũ. Dardana aũt ĩõ: ut nõ adultero: sed gẽti pręstitisse uideatur. g Tela manusque: uel quia aliud sine alio esse non põt: uel hoc dicit: & artẽ p tela: ut nosset quid feriret: & uirtutẽ p manus dedisti: ut eius facta compleret. h Magnas obeuntia terras: cingẽtia terras tot maria. Oceanus cui oẽs ambit terras: & licet iste p ea maria nauigauerit: que terris cingũtur: tñ non dixit iproprie: cũ de Oceano ista nascãtur: & tot dicẽdo maria ptẽ cũ maris nauigasse significat nõ totũ mare. Mare ei elemẽtũ est totu3 maria uero ptes maris sicut terrę ptes sũt: terra uero totũ elemẽtũ. i Penitusq3 repostas lõge semotas auias. k Massylũ gẽtes: massyli sũt mauri: unde speciẽ p genere posuit. Nã ęneas ad africã nõ uenit: cuius ptẽ constat eẽ Massyliã: Pręteñtaque syrtib⁹ arua circũfusa. Incerta eñi illic maria & terrę. Vñ ait Luca. Aequora fracta uadis abruptaq3 terra pfundo. m Prędimus quippe fugiẽtẽ italiam n Hac troiana ten⁹. i. hactenus: hucusque. i. hic sit finis. Nã ten⁹ pprie ẽ extrẽa ps arc⁹ ut Plau. ostẽdit. Vñ tractũ ẽ: ut hactenus hucusq3 significet. Troiana fortuna: a pręiudicio. i. mala & dicit i iquũ esse ut troianã fortunã patiãtur in italia. o Fas ẽ parcere gẽti: quia se uictã fatetur. p Quibus obstitit iliũ. Ganymedes cui obfuit hebę: paris mineruę: & iunoni: qđ aũt dixerit dii deęque & dearum tãtũ reperimus exẽpla: non est mirũ cũ supra dixerim⁹ ἀρσενόθηλας omnes deos. Possumus ergo p unã rẽ utrunque intelligere licet dicatur etiã neptuno obfuisse Troiã in denegatiõe mercedum. Nouimus preterea cẽ morem poeticũ: ut duabus prępositis rebus uni respõdeant: ut Nauita tum stellis numeros & nomina fecit Pliadas hiadas: clarãque licaonis arcton. Nã supresso numero dixit nomina. q Pręscia uenturi: absolutũ ẽ: rerũ uenturarũ. r Da: dic: ut Qui sit da tityre nobis: unde ẽ cõtra. Accipe nũc danaũ insidias. Nõ enim prestare aliquid poterat: sed indicare futura. r Nõ indebita posco: deest si. Est autem ὑπερβατόν. i. longissimũ hyperbaton. Phebę & uos dii deęque: & tu o uates da. i. dic Latio Teucros cõsidere. i. utrum possumus cõsidere. Verecõde aũt dictum ẽ si nõ indebita posco: cũ certũ cẽt: quia debebãtur eis regna. s Errãtesque deos: ut Diis sedem exiguam patris. Agitaque numina Troię: aut mecũ uexata: aut certe ξόανα dicit. i. simulacra breuia quę portabãtur in lecticis: & ab ipsis mota infũdebãt uaticinationẽ: qđ fuit apđ ęgyptios & carthaginẽses t Tũ phębo & triuię: ut solet miscet hystoriã: nã hoc tẽplũ in palatio ab Augusto factũ est: sed quia Augustus cohęret Iulo qui ab ęnea originẽ ducit: uult augustũ patrũ uota soluisse. u Festosque dies de nõie phębi: ludos apollinares: qui i scđm quosdã bello punico secũdo i stituti sunt secundum alios tempore sillano ex responso Martiorum fratrum: quibus Sibylla prophetauerat: quorũ extabant ut sibyllina responsa. x Te quoque magna manent nostris penetralia regnis: id est colens: ut numen. Manent autem: expectant in futurum. Penetralia: secreta templorum. y Tuas sortes sybillina responsa: quę ut supra diximus incertum est cuius sibylle fuerint quanq oã cumanę Virgilius dicat: Varro. Eritheę Sed constat Seruio Tullio regnante Tarquino quandam mulierem nomine Hamaltheam obtulisse ei nomen libros: in quibus erant fata: & remedia romana: & pro his poposcisse tercentum philippeos: qui aurei tunc preciosi erant: quę contempta alio die tribus incensis reuersa est & tantum poposcit. Item tertio aliis tribus incensis cum tribus reuersa est & accepit quantum postulauerat. Hac ipsa re rege commoto quod precium non mutabat: qui libri in templo apollinis seruabantur nec ipsi tantum: sed & Martiorum: & Begoes nimphę: quę artem scripserat fulguritarum apud Tuscos: Vnde addidit Tuas sortes arcanaque fata: & hoc inde trahit poeta Aeneam tamen inducit quasi de pręsenti dicentem oraculo. z Lectosque sacrabo uiros: quia nisi patricii non fiebant. Sciendum sane primo duos librorum fuisse custodes: inde decem: inde quindecim usque ad tempora syllana. post creuit numerus: nam sexaginta fuerunt: sed remansit quindecim uirorum uocabulum. a Foliis tantum ne carmina manda: ut Varro dicit in foliis palmę interdum notis: interdum scribebant sermonibus: ut in tertio libro supradiximus. b Ipsa pro tu: & pronomen posuit eius personę de qua loquitur pro illius cum qua loquitur: est autem gręcum.

Nā dicunt ΑΥΤΗΕΙΠΕ. i. tu dic: Finē dedit ore loquēdi hoc ē desiniit ei: ut ore loqueretur: nec in foliis scriberet. Nō dum patiens: aut quę nōdū posset implere oraculorū sermones: aut dū uacat: & ē ipatiens. c Phębi bacchat. Id ē ei ē Appollo qui liber pater: qui Sol. Vñ ait Luca. Cui numine mixto Delphica thebanę referūt trieterica bacchę. Vñ in corū sacris erat phębadū baccharūque couēt⁹. d Excussisse deū: excuti ꝓprie de equis dicim⁹ quod iō traxit: quia phębus. i. sol equis utitur: & nūc sibyllā quasi equū: apollinē quasi equitē induci in ea ꝑmanēs trāslatione excussisse ait: ut Excussus aconthe⁹: Itē e Fera corda domās: quod ꝓprie equorum est & frena & stimulos pati: ut Ea frena furēti. Cōcutit: & stimulos sub pectore uertit: qđ aūt dicit magnū deū nō re uera ait: sed rettulit ad effectū colētis: ut Sūme deū sancti custos soractis apollo. Vnicuique eni deus ipse quē colit magn⁹ uidetur. Excussisse deum: pro excutere: tēpus ꝓ tēpore. Est aūt attica figura: qua nos uti non conuenit hac licenter utuntur poetę. f Fingitque prę mēdo: cōponit: ut Et corpa fingere lingua. Cōpōit etiā ad moderatiōnē certā dicēdi: ut eni supra diximꝰ oia quidē uidēt: sed nō omnia indicāt sacerdotes: ut supra Luc. Nec tātū ꝓdere nati Quātum scire licet. g Ostia iamque dom⁹ patuere pręcibus. s. & quę ante ostia erāt patefacta aditus cē cęperūt. h Ferūt rīsa: quia supra ait ora dom⁹. i Pelagi defūcte periclis: non liberate pelago: sed maris periclis: nā adhuc nauigaturus ē: sed sine ullo discrimine. Defūcte aūt liberate. nā dicimus fūctos officio qui officia debita cōpleuerūt unde & honorib⁹ functi. & hinc defūctos mortuos dicimus qui cōpleuerūt uitę officia: unde ē nil iā cęlestibus ullis debētem. k Sed terrę legitur & terra uiuum tamen est. l In regna lauini: alii latini legūt: cuius tunc erat: sed quia diuina loquitur futura pręoccupat: postea enim Lauiniū dicetur: licet possit ad Lauinum Latini fratrem referri: qui ille ante regnauit. m Horrida bella: quę contra hospitem cogitatumque suscepta sunt: ut Latinus dicturus est: Arma impia sumpsi: Promissam eripui n Spumantem sanguine cerno: quasi non predicit sed uidet quę facturus est tur: ut recalent tyberina fluenta sanguine adhuc. Non simois tibi nec xanthus. Tyberinus & numicus in quem cecidit. o Nec dorica castra: gręca & re uera. Nam turnus grecus fuit: ut Et turno si prima domus repetatur origo: Inachus acrisiusque patres medięque mycenę. p Parthus achilles: turnum significat: & sic hoc dictū ē: ut in bucolicis: Alter erit tunc tiphys & altera quę uehat argo Heroas. & hoc est quod dicit Obscuris uera inuoluens: Nam licet uera sint latent: Vnde apollo ΛΟΞΙΑΣ dicitur: id est: obliquus. q Natus & ipse dea: de Venilia sorore Amatę: ut cui diuina Venialia mater. Nec debet mirum esse Amatam fuisse mortalem: cum & turnus luturnę frater mortalis fuerit: nam hęc fuerant diuina beneficia. r Addita iuno inimica. est autem uerbum Lucilii & antiquorum: ut Plautus additus ioui argus. s In rebus egenis: per transitum ostendit famem futuram. t Coniunx iterum hospita: nam & paris ab helena fuerat susceptus hospitio. Hospita autem more suo dixit: & bene ne aliquid imputetur ęneę quasi hoc fatorum esse prędixit. u Tu ne cede: ne cedas: sed esto audentior q̄ tua te fortuna permittit. & bene aduersā fortunā edocet uirtute: aut uitari: aut minui: aut patienter sustineri. x Via: ratio: oportunitas. y Graia pādetur ab urbe: ꝓpter euādrū qui eū in Thusciā missurus ad tarcōtē ē. z Ex adyto: locū uaticinatōis ondit. z Cumęa sibylla: cumea biß addidit ꝓpter discretiōem. a Antroq; remugit: q: i antro ut pulsati coles clamore resultāt. a Obscuris uera iuoluēs: uera & obscura cōfūdēs. ē ut hypallage ueris obscura inserens. b Cessit furor. non penit⁹ recessit: sed paulatim cępit imminui. Nam & paulopost est de Miseni morte dictura: q: non procedit si nunc numen recessit. c Non ulla laborum O uirgo: o licet sit naturaliter breuis i sermōib⁹ latinis: apud Virg. tn̄ ꝓ longa habeī: ut hoc loco: O uirgo. Itē alibi: Quis te magne cato

At phebi^c nondū patiens immanis in antro
Bacchatur uates; magnū si pectore possit
Excussisse^d deū; tanto magis ille fatigat
Os rabidū fera^e corda domās; fingitq;^f premēdo
Ostia^g iamq; dom⁹ patuere ingentia cētum
Sponte sua; uatisq; ferūt^h responsa per auras.
O tandē magnis pelagi^i defūcte periclis
Sed^k terra grauiora manēt; in^l regna lauini
Dardanidæ uenient (mitte hāc de pectore curā)
Sed nō & uenisse uolent; bella horrida^m bella;
Et thybrim multo spumātem sanguine cerno.
Non simois tibi: nec xanthus: nec^o dorica castra
Defuerint: alius latio iam partus^p achilles:
Natus^q & ipse deā; nec teucris addita^r iuno
Vsquā aberit; cū tu supplex in^s reb⁹ egenis:
Quas gētes italū; aut quas nō oraueris urbes.
Causa mali tanti cōiunx^t iterū hospita teucris
Externiq; iterum thalami.
Tu^u ne cede malis; sed cōtra audentior ito:
Quā tua te fortuna sinet; uia^x prima salutis
(Quod minime reris) graia^y pandetur ab urbe
Talibus ex adyto^z dictis cumea sibylla
Horrendas canit ambages: antroq; remugit
Obscuris^a uera inuoluens: ea frena furenti
Concutit: & stimulos sub pectore uertit apollo
Vt primū cessit^b furor; & rabida ora quierūt:
Incipit æneas hæros non^c ulla laborum

nomina: exceptis ego: ut Ast ego quę diuū: & duo: ut si duo pręterea: scio: ut Nūc scio quid sit amor: & nescio ut nescio quis teneros ocul⁹ mihi fascinat agnos. Apud alios o nisi i gręcis noib⁹ nō ꝑducitur ꝙ & nūc sequi debem⁹ dicūt tamē quidā o tūc ꝑduci in noīatiuo qn̄ & in genitiuo fuerit ꝑducta: qđ falsū ē. Nā & Virg. ꝑduxit uirgo: cū uirginis faciat: & Luca. Cato corripuit: ut nos Cato da ueniā: cū catonis faciat. Itē iuno cū ꝑducat Virgi. Sta. tn̄ corripit. Sane sciendū allocutionē hāc eē suasoriā cū ptib⁹ suis. uā honestū ē ꝙ dicit se patrē requirere: utile ab eo patrię originē discat: necessariū quia iusserat pater: ut Ditis tamē ante ifernas accede domos: possibile quia ait. Qn̄ hic iferni ianua ditis dicit. I tē potes nāque oia: si oia & hoc.

O uirgo noua[d] mi facies inopinata ue surgit
Omnia[e] precepi: atq; animo mecū ante pegi
Vnū oro quādo[f] hic inferni ianua regis
Dicitur. & tenebrosa[g] palus acheronte[h] refuso:
Ire[i] ad cōspectū cari genitoris: & ora
Contingat: doceas iter: & sacra[l] ostia pādas.
Illū[m] ergo ꝑ flāmas: & mille sequētia[n] tela
Eripui his humeris: medioq; ex[o] hoste recepi.
Ille[p] meum comitat⁹ iter maria omnia mecū:
Atq; omnes pelagiq; minas cæliq;[q] ferebat
Inualidus uires[r] ultra sorteq; senectæ:
Quin ut te supplex peterē: & tua limina adirem
Idem orans[s] mādata dabat: natiq; patrisq;
Alma precor miserere: potes nāq; oia: nec te
Nequicquā lucis hecate præfecit auernis.
Si[t] potuit manes arcessere coniugis orpheus:

d Noua mi facies: spēs. Et sciendū ꝓnomē mihi nūquā in sinęresi uenire: ne incipiat eē blādiētis aduerbiū: & licet quidā hui⁹ loci mitātur exēplo: nō ꝓcedit uel quia unū ē exēplū: uel q: pōt eē etiā blādiētis aduerbiū: nil uero ꝑ metri necessitate cogitur: Nā si ps sequēs orōis a uocali ichoet nihil dicimus: ut Heu nihil inuitis fas quēq; fidere diuis. Si aūt a cōsonāte ichoet nil ponim⁹: ut Iuue. Nil tale expectes: emit sibi multa uidemus. I nopina ue surgit: nomē ē: nō pticipiū. Nā inopinata diceret: quod nō ꝓcedit. Opinatus uero uenit ab eo qđ ē opinor: sed quia inopinor nō dicim⁹: nō uocī opinatus facit: sicut & nocēs pticipiū ē quia iuuenim⁹ noceo: innocēs nomē: quia innoceo non dicimus. nullum ē eni pticipiū quod a uerbo non trahatur: licet a sui uerbi forma nō ueniat: ut placitat: licet placeor nō dicamus: tamē placeo inuenimus: sicut & pransus & cenatus: & titubatus. Item regnata: triūphata. Vn̄ galeatus & tunicat⁹ noīa cōprobātur: nullū eni uerbū horū origius repitur. e Oia pcepi atq; aio mecū ante pegi: añ cognoui ab heleno: uel a patre qui ait Geus dura atque aspera cultu Debellāda tibi latio ē. Dicit aūt se futura ptim audisse ptim mēte pcepisse: sed occurrit: si nouit oia quid cō alit nnmē. Nosse se oia quātū ad labores ptinet: dicit & cōcedit totā petitionē: ut ad illud ueniat quo possit ptem uix ere. Nā ꝙ dicit unū oro nō solū id dicit: sed precipuū ut unā posthabita coluisse samo. f Qn̄: siquidē & ē cōiunctio Et tenebrosa palus acherōte refuso: paludē ꝑ lacu posuit. nā eternū significat: quē uult nasci de acherōtis ęstuariis. Pal⁹ aūt bn̄ iste ꝑduxit lus: quia palud⁹ facit: qđ supra pleni⁹ dixim⁹. Hora. corripuit: ut Sterilisque diu palus aptaque remis. g Tenebrosa aūt nigra: ꝑ qđ altā significat ut Nigra figit sub nube colūbā. i. alta. h Acheronte refuso: acheron fluui⁹ dicit inferorū quasi sine gaudio: sed cōstat locū eē aut lōge a baiis undique mōtib⁹ septū: adeo ut nec orientē: nec occidētē solē possit aspicere: sed tantū mediū diē. Quod aūt dicit ignib⁹ plenus hęc ratio ē ꝙ oia uicina illic loca calidis & sulphuratis aquis scatēt: sine gaudio aute ille dicit loc⁹ qđ necromātia ut dicūt nō nisi ibi poterat fieri: quę sine hois occisiōe nō fiebat: uā & eneas illic occiso Miseno sacra ista cōpleuit & ulixes occiso Elpenore: qq̄ fingatur in extrema pte oceani Vlixes fuisse: qd & ipse Home. falsū eē ostēdit ex qualitate locorū quę commemorat. & tēpore nauigationis dicit eni cū circa unā noctē nauigasse: & ad locū ueuisse ubi sacra pfecit: quod de oceano nō ꝓcedit: de cāpania manifestum ē: Pręterea a baio socio eius illic mortuo Baias cōstat esse uoiatas. Dicit etiā uidisse Herculē: nō quia illic sunt Bauli: e loc⁹ herculis dictus quasi boaulia: qđ illic habuit aialia: quę Gerionī detracta ex Hispania adduxerat. i Ire cōtingat: ut min⁹ ē: ut Ire: contigat: iter doceas. l Sacra ostia pādas: aut uenerabilia: aut execrāda: sicut de tartaro dictur⁹ ē: Sacrę pādūtur portę. m Illū ego ꝑ flamas. meritū approbat patris ut iustum uideatur eē desideriū. n Sequētia tela: ut ardētis clypeos atque ęra. o Ex hoste recepi: liberaui ut Frugesque receptas. Ex hoste aūt plus ē q̄ si ex hostib⁹ diceret: ut supra dixim⁹. Ex hoste eni generaliter dicit: ex hostib⁹ ptē oñdit: sicut dicēdo terrā significam⁹ elemētū: terras uero singulas ptes: ut italię africę. p Meū comitat⁹ iter: nō ipe salutis: sed mei cā: ut cedo eqdē nec nate tibi comes ire recuso: unde addidit tibi. i. tui causa: nō mei. q Cęliq; ferebat: ut añ mortē preuēt⁹ sit q̄ ferre desierit. & mire ipfecto usus ē tpe: ac si diceret: adhuc si uiueret ferret. r Vires ultra sorteq; senectę: q: senectę sors ē qes & ociū: sicut pueritię lud⁹: amor adolescētię: ābit⁹ iuuēilis ętatis. Ergo alid ferebat pr̄ q̄ sors exigebat senectę. s Orās mādata dabat: sic dictū ē: ut Et supplex tua nūina posco. maior ei ad impetrādū uis ē cū rogare: cui possis iubere. Mādatū dabat: ut Huc casta sibylla Nigrarō multo pecudū te sāguie ducet Lucis hecatę prefecit auernis: Hecatę triū ptātū numē ē. Ipsa ē eī diana luna ꝓserpina. sed sola ꝓserpinā dicere ī po tuit ꝑp lucos q. dianę sūt. Itē dianā q: auernis ait: bn̄ elegit nomē i quo utrūq; cōstabat. Vn̄ Luca. de ꝓserpina ait: Nostręq; hecates ps ultia. t Si potuit manes: utit exēplis. q̄ iferiora sūt ad cōpatōem: ut ipse uideat iusti⁹ uelle descēdere. nā orphe⁹ cōat⁹ ē reuocar̄ uxorē hic uult tātū pręsē uidēre. orphe⁹ āt uoluit q̄busdā carmib⁹ reducere aiā cōiugis: ꝙ q̄ī cōplere ñ potuit a poetis fingit receptā iā cōiugē pdidisse: dura lege Plu. ꝙ ēt Vir. oñdit. d. Arcesser: ꝙ euocātis ē ꝓpriū

Threicia fretus cithara: fidibusq; canoris:
Si fratrem polux alterna morte redemit.
Itq; reditq; uiā totiens; quid thesea; magnū
Quid memorē alcidēn: & mi gen⁹ a ioue sūmo:
Talibus orabat dictis: arasq; tenebat:
Tum sic orsa loqui uates: sate sanguine diuum
Tros anchisiade: facilis descensus auerni:
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis:
Sed reuocare gradū superasq; euadere ad auras
Hoc opus: hic labor ē: pauci quos æquus amauit
Iuppiter: aut ardens euexit ad æthera uirtus
Dis geniti potuere: tenēt media oīa siluæ:
Cocytusq; sinu labēs circūuenit atro.
Quod si tant⁹ amor menti: si tanta cupido est
Bis stygios innare lac⁹: bis nigra uidere

u Fidibusque canoris bene sonantibus chordis. Fidib⁹ aūt ē a nōiatiuo hęc fidis: ut sit pyrrichius: nā fides iābus. x Si fratrē pollux altena morte redemit ut supra diximus: Helena & Pollux de Ioue nati imortales fuerunt: nā Castor Tyndari filr⁹ fuit: cui⁹ morte suo interitu fraterna pietas redemit. Quod iō fingitur: quia horū stellę: ita se hñt: ut occidente una oriatur altera: & iterū exēplū p compatione: quod quia piū est se ad frequētiam contulit dicendo: y Itque reditque uiā totiēs: ꝑpter stellas inter se orientes & occidētes Castoris & Pollucis: z Quid thesea: durū exēplū: unde n ec imoratus ē in eo. Dicit aūt inferos debere patere pietati qui patuerūt infanda cupiēti. Nā hic ad capiēdū ꝓserpinā iērat cū pirithoo: & illic retentus luit pęnas: ut Sedet ęternūque sedebit infęlix thesens. a Magnū quid memorē alcidēn: meli⁹ sic distinguitur: licet ꝗdā legāt. Quid thesea magnū ut epitheton ei dent qui p se nō ē magnus: nā hercule sine epitheto etiā magnū intelligim⁹: S; melius ē magnū dare Herculi quā sacrilego. b Et mi gen⁹ o ioue sūmo: occurrit tacitę quęstioni tāquā sibylla dixerit. Is eni qui descēderūt a diis ducebāt originē. c Arasque tenebāt: rogabāt ei deos ararū ansas tenētes. d Sate sanguine diuum: Vñ ęneas desiit: inde hęc sūpsit exordiū. e Facilis descēsus auerni: legitur & auerno. i. ad auernū: sed si auerni inferorū significat: & lacū p inferis ponit. f Noctes atque dies patet atri ianua ditis: omni tempore homines in fata concidunt: & hoc poeticę. nam Lucretius ex maiore parte & alii integre docent inferorū regna nec esse quidē posse. nam locum ipsorum quem possumus dicere: cum sub terris dicantur esse antipodes: in media uero terra eos esse nec soliditas patitur: nec cētrum terrę: quę terra si in medio mundi est. tanta eius esse profunditas nō potest: ut in medio sui habeat inferos in quibus est tartarus: de quibus legitur: Bis patet in preceps tantum tenditque sub umbras. Quātus ad ęthereum cęli suspectus olymphum. Ergo hanc terram in qua uiuimus inferos esse uoluerunt: quia est omnium circulorum infima: planetarum scilicet Saturni: Iouis: Martis: Solis: Veneris: Mercurii: Lunę: & duorum magnorum. Hic est ꝙ habemus: Et nouies styx interfuxa coercet. Nam nouem circulis cingitur terra. Ergo omnia quę de inferis finguntur suis locis hic esse comprobabimus. Quod autem dicit Patet atri ianua ditis: Sed reuocare gradum superasque euadere ad auras Hoc opus hic labor ē: aut poetice dictum est: aut secundum philosophorum altam scientiam: qui deprehēderunt bene uiuentium animas ad superiores circulos. i. ad originem suam redire: quod dat Lucanus pompeio: ut uidit quanta sub nocte iaceret. Nostra dies. male uiuētium uero diutius in his permorari corporibus permutatione diuersa: & apud inferos semper. g Pauci quos ęqu⁹ amauit iuppiter: Tria genera hoim dixit ad superos posse remeare: quod diligit iuppiter. i. hos quos i ortu benignus siderū aspectus irradiat. Iuuena. Distat eni quę sidera te. Excipiant modo primos incipiēte edere uagitus: quos prudēria subleuat. nā hoc ē: Quos ardens euexit ad ęthera uirt⁹. Itē religiosos quos a diis genitos dixit: cōseques eni ē ut deorū soboles religionibus uacet. h Diis aūt geniti: quia corporib⁹ se infūdebāt ptātes supu ę: unde heroes ꝓcreabantur. i Tenent media oia siluę: causa reddit cur nō facilis sit aīarū regressus quia oia polluta & inquinata sūt. Nā p siluas tenebras & lustra significat: quib⁹ feritas & libido dñatur. k Cocytusque sinu labēs circūuenit atro: fluui⁹ iferorū dict⁹ απο του κοκυει. i. lugere. Ná home. sic posuit. Est aūt loc⁹ uicin⁹ acherōti de quo diximus supra qui iō luctuosi eē finguntur: q; ut dixim⁹ supra hęc sacra morte hois fiebāt. l Bis stygios inare lac⁹: mó & post mortē. Q d aūt dicit Oui. ęneā inter deos relatū. nō mirū ē nā ut supra dixim⁹ necesse ē etiā relatorū iter deos apud iferos eē simulacra: ut Herculis Liberi patris castoris & pollucis Multi hoc nō uidētes ad sibyllā referūt: ut dicat Vis me bis cernere mō: Et cū me lucis hecate prefecit auernis: qd & paulopost ē dictura: qd si ē nō bis hęc: sed tertio inferos cernet. Nā qñque etiā ipsa morietur. Itē hi supradictā rōem nō uidētes dicūt de se sibyllā dicere. nā de ęnea si dicant non eum prędidet deum futurum: quod si est caruit numine & quemadmodum de Miseno uaticinantur: unde referre nos debemus ad id ut dicamus etiam post apotheosin apud inferos remanere simulacra. m Stygios lacus: Styx palus quędam apud inferos dicitur: de qua legimus: Dii cuius iurare timent & fallere numen: quod secundum fabulas ideo est: quia dicitur uictoria Stygis filia bello gigantum Ioui fauisse. pro cuius rei remuneratione Iuppiter tribuit: ut dii iurantes per eius matrem non audeant fallere. Ratio autem hęc est: Styx merorem significat: unde απο τον στιγεροσ: id est a tristicia Styx dicta est. Dii autem lęti sunt semper: unde & immortales: ergo quia merorem non sentiunt: iurant per rem suę naturę contrariam: id est: tristiciam quę est ęternitati contraria: unde iusiurandum est per execrationem.

m Tartara: locus inferorū ꝓfūd⁹: de quo Lucan⁹ ad inferos dicit: Cui⁹ nos estis superi. n Insano: magno. o Accipe quę pagenda prius: si uis inquit reuerti: audi obseruationis pręcepta & sub imagine fabularū docet rectissimā a(n)i(m)ę per qua aīab⁹: ad superos dat regressū. p Latet arbore opaca Aureus: licet de hoc ramo qui de sacris Proserpinę scripsisse dicitur quiddā eē mysticū affirmēt publica tñ opinio hoc habet. Orestes post occisū regē Thoantē in regione Taurica cū sorore Iphigenia: ut supra diximus⁹ fugit: & Dianę simulacrū inde sublatū haud lōge ab Aritia collocauit. In hui⁹ templo post mutatū ritū sacrificiorū fuit arbor quędā de qua infringi ramū non licebat. Dabatur aūt

Tartara[m]: & insano[n] iuuat idulgere labori
Accipe[o] quæ pagēda prius: latet[p] arbore opaca
Aureis & foliis & lento[q] uimine ramus:
Iunoni[r] infernæ dict⁹ sacer: hūc tegit omnis
Lucus & obscuris[s] claudūt cōuallibus umbræ.
Sed[t] nō ante datur telluris[u] operta subire
Auricomos quā qis decerpserit arbore fœtus:
Hoc sibi pulchra[x] suum ferri ꝓserpina munus
Instituit: primo auulso nō[y] deficit alter
Aureus: & simili frōdescit[z] uirga metallo.
Ergo alte[a] uestiga oculis: & rite[b] repertum
Carpe manu: nāq; ipse uoles facilisq; sequet[c]
Si te fata uocat: aliter nō uiribus ullis
Vincere: nec duro poteris[d] cōuellere ferro.
Præterea iacet exanimū tibi[e] corpus amici
Heu nescis: totaq; incestat[f] funere classem
Dum cōsulta petis: nostroq; in limine pendes[g]
Sedibus[h] huc refer ante suis: & cōde sepulchro:
Duc nigras pecudes: ea prima[i] piacula sunto.
Sic[k] demū lucos[l] stygios: & regna[m] inuia uiuis

fugitiuis potestas: ut si quis ex inde ramū potuisset auferre monomachia cū fugitiuo tēpli sacerdote dimicaret: nā fugitiu⁹ illic erat sacerdos ad pristinę imaginē fugę. Dimicandi aūt dabatur facultas quasi ad pristini sacrificii reparationē: nūc ergo istū inde sūpsit colore. Rāus ei necesse erat: ut & uni⁹ cā eēt interitus. Vñ & statim subiūgit mortē Miseni & ad sacra ꝓserpinę accedere nisi sublato rāo nō poterat. Inferos āt subire hoc dicit sacra celebrare ꝓserpinę. De reditu aūt aię hoc dicit. Nouim⁹ Pytagorā Samiū uitā humanā diuisisse in modū y litterę. s qđ prima ętas incerta sit quippe q adhuc se nec uitiis nec uirtutib⁹ dedit. biuiū aūt y literę a iuuētute incipe quo tpe hoies aut uitia. i. ptē sinistrā aut uirtute. i. dextrā ptē sequūtur: unde ait Persi⁹. Traducit trepidas ratiōa in cōpita mētes. Ergo p ramū uirtutes dicit eē sectādas qui ē y litere imitatio: Quē ideo in siluis dicit latere: quia re uera i huius uitę cōfusione ex maiori pte uitiorū uirtutis integritas latet. Alii dicūt iō ramo aureo inferos peti ꝙ diuitiis facile mortales itereūt. Tiberiā⁹ Aurū quo pręcio reserātur limina ditis. q Lēto uimine: flexibili: ut Lēta gbus torno facili sup addita uitis altas granis. r Iunoni iferne: ꝓserpinę: ut Sacra ioui stygio. Dictus dicatus. s Et obscuris claudūt: cōuallib⁹ umbrę. Re uera eni nem⁹ Arciuū densū est. t Sed nō ante datur: siue iustis: siue iniustis. & sic itelligētes remouem⁹ questionē. Hinc eni dicit: Lōgo post tpe uisū Ex eo eni ꝙ dicit descendisse aliquos ramū quoque depositū eē significat. u Telluris opta: scđm eos qui dicūt inferos i medio eē terrarū: quos Iuuenalis dicit putari eē sub terris: ut Esse aliquos manes & subterranea regna. x Pulchra quę rapi meruit a Plutone. Suū sibi carū. y Nō deficit alter: ne diceret ab iis q primo descēderūt eē sublatū. z Frōdescit: in naturā redit & honeste locut⁹ ē dicēs hīs frōdes sui metalli. a Alte uestigia oculis: eqre omni itentiōe. b Rite reptū Carpe: rite carpe: non rite reptū. c Si te fata uocāt: hūc eni quē fata uocāt facile sequitur. d Poteris: poterit quis. Tertię eni ꝑsonę significatiōnē ad secūdā trāstulit: & generaliter loquitur. Nā ut de ęnea dicat nō ꝓcedit. Si eni dubitat caret deo: nec pōt de Miseno uaticinari Duro ferro: & gen⁹ eē pōt & species pręterea: ac si diceret. Est & alia oportunitas descēdendi ad inferos ꝓserpinę sacra peragēdi. Duo eni horū genera sacrorū fuisse dicitur. Vnū necyomantię: quod Lucan⁹ exequtur & aliud sciomātię: quod i Homero quē Virg. sequitur lectū est. Sed secūdū Luca. necyomātię ad eleuādū cadauer sāguis ē necessarius: nt pectora tūc primū feruentis sanguine supplet. In sciomātia uero quia umbrę tantū est euocatio sufficit solus interit⁹. Vñ miseu⁹ in fluctib⁹ occisus eē inducit. e Tibi: iō addidit tibi: ne amici posset etiā ad Sibyllā referri. f Incestat: polluit & icestū ē q̄cūq; pollutio. g Pēdes: sollicitus es: ui ipse manu multo suspēsū numine ducit: & ꝓprie pendere ē desiderare aliquid audire: ut Pendetque iterū narrantis ab ore. h Sedib⁹ huc refert ante suis: apud maiores ut supra dixim⁹ omnes hoies in suis domib⁹ sepeliebantur: unde ortū ē ut lares colerētur i domibus: Vnde etiā umbras lēruas uocam⁹. Nam dum penates alii sūt unde ē ꝙ etiam dido cenotaphium fecit marito. Ergo aūt scđm istū locutus ē more quāuis troiani adhuc domos nō haberent: Aut dicit refer huc naturalibus sedib⁹ terrę: nā in aqua perierat uerūtamē illud ē ut intelligam⁹ eam dicere sepeli eum: nā sepulchrum sedes uocatur: Home. Nulla certior tamē rapacis orci sede destin ara diuitem manet herū. Itē Virgi. Et nunc seruat honos sedē tu⁹ ossaque nomē. Persuadet aūt sepulturā: ut possit recentis cadaueris uii anima: ut ait Lucanus. Nō in tartareo latitantem poscimus antro: Assuetāque diu tenebris mō luce fugata Descēdēte aiā; prio palētis hiatu. Heret adhuc orci. i Prima piacula sūto: ad expiatōe; pollutōis: q fuerat nata morte miseni. k Sic demū: ad postremū hoc ē nouissime. Hęc pticula tā apđ Vir. q̄ apđ idoneos auctores hoc significat: lȝ i aliis diuſa significet. l Lucos sty. & .t. m. ui. Aspicies:

Aspicies dixit pressoq; obmutuit ore.
Aeneas mœsto[n] defixus[o] lumina uultu
Ingreditur[p] linquens antrū: cæcosq; uolutat
Euentus animo secū; cui fidus achates
It comes; & paribus[q] curis uestigia figit.
Multa[r] inter sese uario sermone serebat:
Quē sociū exanimē uates; qđ corp⁹ humādum
Diceret; atq; illi misenū in littore sicco
Vt uenere uident indigna[s] morte peremptū:
Misenū æoliden: quo nō præstantior alter
Aere ciere uiros; marteq;[t] accendere cantu:
Hectoris hic magni fuerat comes hectora circum
Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.
Postq̄ illū uita[u] uictor spoliauit achilles
Dardanio æneæ sese fortissimus heros
Addiderat sociū non[x] inferiora secutus:
Sed tū forte caua[y] dū psonat æquora concha
Demēs[z]; & cantu uocat in certamina diuos
Aemulus[a] exceptum[b] triton[c] (si credere dignū est)
Inter saxa uirū spumosa immiserat unda.
Ergo oēs magno circū clamore fremebāt
Præcipue[d] pius æneas; tum iussa sibyllæ
Haud mora festinant flentes; araq;[e] sepulchri
Congerere arboribus cæloq;[f] educere certāt:
Itur[g] in antiquā siluam stabula alta ferarū:

Seneca scripsit de situ & sacris ęgyptiorū hic dicit circa ciuitatē Syenē extremā ptē ęgypti eē locū: quē philas hocē amicas uocāt ideo q̄ illic ē placata ab egyptiis Isis: quib⁹ irascebat q̄ mēbra mariti Osiridis non inueniebat: quē frat Typhon occiderat: quę īuenta postea cū sepelire uellet elegit uicinę paludis tutissimū locū quē ad trāsitū constat eē difficile. Limosa enī ē palus & papyris referta. Vltra hāc eē breuis insula inaccessa hominib⁹: unde ἄβατος appellata ē: Luc. Hinc abatos: quā nostra uocat ueneranda uetustas. Hęc palus styx uocatur quod tristitiam trāseūtibus gignit. Sane ad illā insulā ab his qui sacris imbuti sūt certis trāsitur dieb⁹. Lectū est etiā q̄ uicini populi cadauera suorū ad alterā regionē trasferūt: sed si quis forte i fluuio pereat: nec eius inueniat cadauer: post centū eiannos psoluūtur officia. hinc ē tractū Centū errāt annos uolitātque hęc littora circū. m Regna inuia uiuis: quę cōtra naturā sūt: non afferūt pręiudiciū generalitati: unde ait Inuia. licet Hercules & alii trāsierint & sit trāsiturus ęneas sic dictū est & illud: Euaditque celer ripā irremeabilis undę. n Męsto uultu: ꝓpter mortē amici: & rami inquisitionē. o Defixus lumina: defixa lumina habēs: p quod tristitia mētis ōnditur. p Ingreditur: p graditur: uacat prępositio: ut Ingrediturque solo: & caput inter nubila condit. q Et paribus curis uestigia figit: aut simili sollicitudine detentus icedit: aut figit uestigia. i. estat ex improuiso: qđ cogitātes facere cōsueuerūt. r Multa inter se se uario sermone serebāt: Hinc ꝓprie dict⁹ est sermo qui inter duos serit & inter utrūq; agitur. s Indigna morte: miserabili: nō cōgrua ci⁹ meritis: uel ꝓpter animę extinctionem elementi cōtrarietatē. t Martēque accēdere cātu: hemistichiū hoc dicitur addidisse dū Augusto hūc sextū librū recitaret: Nā ante hemistichiū fecerat dicendo aere ciere uiros postea in pītia Augusti ex abundātia intellectus addidit subito. Martēque accendere cātu. u Vita spoliauit ad bellū rettulit: in quo uictis tollūtur Exuuię. x Nō inferiora secut⁹: ubique ęneā Hectori cōparat: ut Ambo animis: ambo insignes pręstātib⁹ armis. y Caua dū personat ęquora: aut psonare facit: aut hysterologia ē. dū per caua ęquora sonat. z Demēs: improuidus qui nō cōsiderauit etiā deos in ęmulatione posse descēdere. a Aemulus: in eiusdē rei studiosus: alias inimic⁹ inuenitur. b Exceptum oppressū insidiis: quo sermone ōndit eū tantę fuisse uirtutis: ut ne a numine quidē nisi insidiis opprimeretur. c Triton: penultima accentum habet: nam Tritonis facit. si enim ultima habet: Tritontis facit: quod non procedit: ut Demophoon demophoontis: Ergo aut quia talis periceret: aut quia sic fuerat interemptus. d Pręcipue pius ęneas: ubique ęneam supra cęteros inducit mortē cuiuslibet dolere: ut Nūc amici casū gemit. Itē casuque animū cōcussus amici Hinc ei dat circa sepulturā etiā sordida officia: q̄ in aliis denegat locis. Qui enī de pietatis generib⁹ scripserūt primū locū in sepultura eē uoluerūt. Vñ cū pōtificibus nefas eēt cadauer: magis tñ fuerat si uisū insepultū relinqrēt. Gen⁹ aūt sepulturę fuerat iniectio pulueris: unde ē Aut tu mihi terrā Iniice Hor. Nō ē mora lōga licebit iniecto ter puluere curras. e Arāque sepulchri: pyrā dicit. q̄ in modū arę lignis cōstrui solebat. Nā seqtur Cōgerere arborib⁹ cęlo: & arā q̄ asi sepulchrū fieri cōsueuit itelligere nō possum⁹: ut Stāt manib⁹ arę: cū nōdū facta sit funeratio: q̄ pręcedit sepulchrū. Prob⁹ tñ & Donat⁹ de hoc loco regrēdū adhuc eē dixerūt. f Cęloq; educere certāt: ut hoc faciat mēte ptractāt. nā adhuc ituri ad siluas sūt. g Itur: eo e breuis ē: ituri lōga iuenitur. Ergo quia hoc uerbū breue ē in origie: & i decliatōe fit lōgū: iō ei⁹ certa natura nec in tēporib⁹ nec in pticipiis iuenitur. Na cū itur longa sit: itur⁹ breuis iuenit: ut Superiq; i lumē ituras. Multi tñ tēdāt dicētes itur ꝓpter eo: q̄ pria uerbi origo ē p diphthongū scribi debere: qđ nō ꝓcedit: quia diphthong⁹ sep lōga ē. I aūt & ꝓduci pōt & corripi hinc ē qđ fortuito & ꝓducit. i. & corripit. Iuue. Nō quasi fortuit⁹ nec uentorū rabie: sed irat⁹ cadat in terras & uindicet ignis. Cōtra Hora. Nec fortuitū spernere cespitē leges sinebāt. hic enī nisi i lōga sit nō stat uersus. Et hoc ꝓtulim⁹ exēplū uni⁹ sermōis: ne q̄s dicat itur⁹ & itur sō uariā hre naturā ꝓpter tēporū

uarietatē: unde melius ē ut diximus originis considerare rationē sane fortuitus ab eūdo ē & a fortuna compositū. h Piceę: pcūbunt. picea sc̄dm Pliniū in naturali historia: quita species cedri est. Nā cędria dicta ē q̄si κεδ οἰκέννσ Δρσοσ υγρόν. i. arboris humor ardētis. i Nec non ęneas: bona ęconomia uenitur ad ramum. k Accingitur armis: instruitur officiis. l Forte pręcatur: uacat forte: & ē uersus de his qui tibicines uocātur: quib⁹ additur aliq̄d ad solā metri sustētationem: ut nūc dextra: nūc ille sinistra. Nec enim possum⁹ itelligere eū fortuito rogasse. Si aduerbium rogātis & optātis ē per se plenū sicut & o: licet u eoterici hęc iūgant & pro una ponāt. Persi. O si ebuliat patruus pręclarum fun⁹ & o si. m Quādo siquidē: & u i mīū uere cū ingēti dixit affectu: quasi mors prędicta falsa eē debuerit.

Procūbūt piceæ:ᵇ sonat icta securib⁹ ilex:
Fraxineæq; trabes: cuneis & fissile robur
Sinditur: ac uoluūt ingentes mōtibus ornos:
Necⁱ non æneas opera inter talia prim⁹
Hortatur socios paribusq; accingiturᵏ armis:
Atq; hæc ipse suo tristi cū corde uolutāt,
Aspectās siluā imensā: & sic forteˡ præcatur:
Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostēdat nemore ī tanto: quādoᵐ oīa uere
Heu nimiū de te uates misene locuta ē.
Vix ea fatus erat: gemine cūⁿ forte colūbæ
Ipsaᵒ sub ora uiri: cæloq; uenere uolātes:
Et uiridi sedere solo: tum maxim⁹ heros
Maternasᵖ agnoscit aues: lætusq; præcatur:
Este duces o siquaᑫ uia ē: cursūq;ʳ per auras
Dirigite in lucos: ubi pinguē diues opacat
Ram⁹ humum: tuq; o dubiis neˢ defice rebus
Alma parēs: sicᵗ effat⁹ uestigiaᵘ pressit:
Obseruās quæ signa ferāt quoˣ tēdere pergāt
Pascētes: ille tātū pdireʸ uolando
Q uātū acie possent oculi seruare sequētū.
Inde ubi uenere ad fauces graueᶻ olētis auerni:
Tollūt se celeres: liquiduq;ᵃ p aera lapsæ
Sedibus optatis gemina supᵇ arbore sidūt
Discolor unde auriᶜ p ramos aura refulsit
Q uale solet siluis brumaliᵈ frigore uiscū
Fronde uirere noua: quod nō sua seminat arbos
Et croceo foetu teretesᵉ circūdare troncos:
Talis erat species auri frondētis opaca
Ilice sic leni crepitabat bracteaᶠ uento
Corripit æneas extēploᵍ: auidusq; refringit
Cūctātemʰ: & uatis portat sub tecta sibyllæ.

n Cū forte colūbę: auguria aūt oblatiua sūt: q̄ non poscūtur: aut ipetratiua quę optata ueniūt. Hoc ergo quia oblatiuū est: iō dixit forte. Bñ autem a colūbis ęu eę datur augurium & Veneris filio: & regi. Nā ad reges ptinet colūbarū auguriū: quia nūquā solę sunt sicut nec reges quidē. o Ipsa sub ora: ne si lōgi⁹ uolarent nō ad eum ptinere uiderētur. Nā moris erat: ut captātes auguria certa sibi spacia designarēt quib⁹ uolebāt uidenda ad se pertinere. p Maternas ueneri cōsęcratas ppter fętum frequētē & coitū. q Si qua uia. est si ē ratio ex hoc loco eē incipit ipetratiuū quod oblatiuū fuerat. r Cursūque per auras: cursū uocauit impetū & eūdi officiū. Nam & u auiū cursū dicim⁹. s Ne defice reb⁹: ne desere ī rebus incertis. & bene ī siluis iuocat matrē: quam iā scit sibi uisā esse habitu uenatricis: ut in primo legim⁹. t Sic effatus ppriē effata sunt augurum pręces unde ager post pomeria uocabatur effatus ubi captabantur auguria. u Vestigia pressit: q̄a ad captāda auguria post pręces imobiles uel sedere uel stare cōsueuerāt. Quo tēdere pgāt. Pascētes hinc optimū significatur auguriū: q̄ pascebāt. nā romani moris fuit: ut in comitiis agēdis & in bellis gerēdis pullaria captarent auguria: unde ē in Liu. q̄ cū quidam cupidus belli gerēdi a tribuno plebis phiberet ne iret. pullos iussit afferri: q cū missas nō ederēt fruges: irridēs consul augurium ait uel bibāt: & eos necauit ī Tybrim de nauibus uictor ex africa reuertēs ī mari cū oib⁹ quos ducebat extict⁹ ē & multi pascētes distinguūt: & absolut⁹ ē sensus. Alii dicūt Pascētes uolādo: & referūt ad naturā colūbarū: quā exiliētes pascere consueuerūt. alii uolādo ambulādo dicūt. Vola enī dicitur media ps pedis uel man⁹. y Prodire: pdibāt īfinit⁹ p idicatiuo. z Graue olētis auerni: male olētis: alibi bñ olētis: ut & grauiter spirantis copia thymbrę floreat. a liquidūque p aera: nō ē aeris ppetuū epitheton: sed purū a tāuerni cōpatione. Dicit aūt eas alte uolasse: ad uitādū auerni odorē. b Sup arbore sidūt: sc̄dm antiquā licētiā

sup iūgit ablatiuo. c Auri aura: splēdor auri. Hor. tua ne retardet aura maritos. i. splēdor Hic & aurū dicit a splēdore q ē in eo metallo: hinc & aurarii dicti: quorū fauor splēdidos reddit. d Brumali frigore uiscū: bene brumali addidit. tūc enī maturū: & auri imitatur colorē: uā noua fronde uiret: qd ut ait Pli. in naturali historia de fimo tur delarū i certis arboribus nascitur unde Pla. Ipsa sibi auis mortē creat. e Teretes tr. teres ē aliqd rotūdū cū pceritate: ut In cūbēs tereti da. sic cę. ol. Hora. f Bractea & nul. tere. sur g Extēplo: bñ uerbo usus ē augurū ut diximus supra. h Cūctātem: aliud pēdet ex alio quia auidus ut ostēdat tātā fuisse auellēdi cupiditatem ut nulla ei posset satisfacere celeritas. Nā tardatē dicere nō possum⁹ cū q fataliter seqbatur. Alii cūctātē ad auri naturā referūt. i. mollē q paulatī frāgitur. i. lētescit. Alii cūctātē grauē dicūt ut Glębas cūctātes: crassaq; terga expecta. i Nęc min⁹. nihilomin⁹ ille

deflebatur. Interea dū itur ad siluas. k Ingrato: tristi: ut gratū aliqd lętū dicimꝰ. alii ingrato dicūt gratiā nō sentiēti. l Pinguē: aut de grȩco trāstulit λιπαρὰν: aut hypallage ē: hoc ē de pinguibꝰ tȩdis. m Frōdibꝰ atris: aptis ad funera. Cupressus adhibetur ad funera uel φ cȩsa nō repullulat: uel φ p eā funestata ondit̄ domꝰ sicut lętā frōdes indicāt festę. Varro tn̄ dicit pyras iō cupresso circūdari ꝓpter grauē ustrinę odorē: ne eo offēdatur populi circūstātis corona: q̄ tā diu stabat r̄ndēs fletibꝰ prefice .i. plāctuū pricipi: quādiu cōsūpto cadauere: & collectis cineribꝰ dicebat nouissimū uerbū ilicet: quę licet significat. Vñ ē: Dixitq; nouissima uerba. n Pars calidos latices: Pli. in na. hi. dicit hāc esse causā: ut mortui & calida aqua abluātur: & p interualla cōclamētur. φ solet plerūq; uitalis spiritꝰ exclusus putari: & hoīes fallere. Denīq; refert quendā suppositū pyrę adhibitis ignibꝰ erectū ē: nec potuisse liberari: unde & seruabātur cadauera septem diebꝰ: & calida abluebātur aqua: & post ultimā cōclamatio nē cōburebātur: unde traxit Terē. Desine iā cōclamatū ē. o Ahena un. flā. hoc est p flāmas: alibi Nec se iā capit unda. uolat uapor ater ad auras. p Lauāt frigētis & un. uersus Enni: qui ait Tarqui. corpꝰ bona fęmina lauit & unxit. q Defleta: ꝑticipiū ab eo φ ē fleor: si tn̄ iueniat: alias siue uerbi origine cē dicemꝰ. Purpureas ad imitatione sāguinis i quo ē aīa: ut supra diximus Purpureā uomit ille aīam. r Velamina no. uel ipsi cara uel aię. Ex noticia eni gignitur charitas ut hic iter flumia nota. s Pheretro grȩce dixit: nā capulꝰ dr̄ a capiēdo: unde ait Plau. Capularis senex .i. capulo uicinꝰ. Subiere pheretro: ut subeūt muro. More par: ꝓpinquioribꝰ ei uiris sexus hoc dabat officiū. u Facē: de fūe: ut Var. dicit: unde & funꝰ dictū ē. p nocte aūt urebatur: unde pmāsit: ut & mortuos faces aīcedāt. x Fuso crateres oliuo diis supis tātū libabāt. iferis uero sacrificantes etiā uasa i ignē mittebāt: unde ait crateres: φ et Sta. i archēori sepultura cōmemorat. oliuū aūt ab oliua dixit. nā oleū ab olea dr̄. y Flāma q. q̄si pyrę igētis q: ut i. iiii. diximꝰ ꝓ q̄litate psonę pyrę fiebāt sepulcra ēt uel maiora uel miora fiebāt. z Ossaq; le. aut collectā aut lecta iō q: ut supra diximꝰ nobiles nūq̄ soli cōburebāt: s; cū dilectis eqs: uel cāibꝰ uel fāulo. Ter so. aut sepiꝰ: aut re uera ter licet ei a fūere cōtraxerit pollutōē: tn̄ ois purgatio ad supos ptiet: unde & ait: ipsē uiuerū: aut q: hoc rō exigit lustratōis. a Circūtulit: purgauit: antiquū uerbū Plau. ꝑ laruato te circūferā .i. purgabo nā lustratō a circūlatōe dicta ē uel tędę uel uictię i qbusdā: uel sulphure. Iu. Cupēt lustrari si q̄ daret Sulphura cū tędis: aut si foret hūida laurꝰ. b Spargēs q: res agit̄ iferne. In. ii. uero ęneas deos portaturꝰ ait: Donec me flūine uiuo abluero. Hic eī erat mox: ut diximꝰ supra. c Felicis oli. arboris festę: sed moris fuerat: ut de lauro fieret: qđ ꝓpt augustū mutauit: ut dicit Dona. Nā nata erat laurꝰ eo die quo natꝰ ē augustꝰ i palatio: unde triūphātes coronari cōsueuerāt ꝓpt quā rō noluit laurū dicere ad officiū lugubre ptiere. d Nouissima uerba .i. ilicet. nā uale dicebat post tumuli pacta solenia. e Suaq; arma uiro: ipsi cara sculpsit i saxo. Nā supra ca iā legimꝰ cōcremata. f Remūq; tubāq;. q: & bellator & remex fuerat. licet possumꝰ ēt solā tubā accipe. Remꝰ ei dr̄ lorū qđ cōtiet tubā. g Mōte sub aereo: i aereo. nā supra est positus. Aeriū āt: alii altū dicūt: alii nomē āntiquū mōtis ūde ē: Qui nūc misenꝰ ab illo dr̄. h Pręcepta sibyllę ut duc nigras pecudes. ea prīa piacula sunto. i Spelūca alta fuit: q̄ ad iferos descēdebat: n̄ ubi fuerat sibylla uaticinata. k Scrupea: lapillosa. nā scrupꝰ ē ꝓprie lāpillꝰ breuis: q̄ pressꝰ sollicitudinē creat: unde ēt scrupulꝰ dictꝰ ē. Vñ Terē. Iniecit scrupulū. l Lacu ni. aut alto: aut uere nigro iferorū uicinitate. Tuta āt: q: hic lacu hic cigitur siluis. Dicit āt locū quē nūc doliola uocāt apđ Cumas. m Volātęs: uolucres ꝑticipiū ꝓ noīe posuit: ut plurimꝰ alburnū uolitās: cui nomen

Nec minus interea misenū in littore teucri
Flebāt: & cineri ingrato supręma ferebāt.
Principio pinguē tędis & robore secto
Ingentē struxere pyrā: cui frondibus atris
Intexunt latera; & ferales ante cupressos
Constituūt: decorātq; super fulgētibus armis:
Pars calidos latices: & ahena undātia flāmis
Expediūt: corpusq; lauant frigentis & ungūt.
Fit gemitus: tū mēbra toro defleta reponūt.
Purpureasq; super uestes uelamina nota
Coniiciūt: pars ingēti subiere pheretro
Triste ministeriū: & subiectā more parētum
Auersi tenuere facē: congesta cremātur
Turea dona: dapes: fuso crateres oliuo.
Postquā collapsi cineres & flāma quieuit
Reliquias uino & bibulā lauere fauillam.
Ossaq; lecta cado texit chorineus aheno.
Idem ter socios pura circūtulit unda
Spargens rore leui & ramo fęlicis oliuę
Lustrauitq; uiros: dixitq; nouissima uerba.
At pius ęneas ingenti mole sepulchrum
Imposuit: suaq; arma uiro: remūq; tubamq;
Monte sub aerio qui nūc misenus ab illo
Dicitur: ęternūq; tenet per sęcula nomen.
His actis propere exequitur pręcepta sibyllę:
Speluca alta fuit: uastoq; immanis hiatu
Scrupea: tuta lacu nigro nemorūq; tenebris
Quā super haud ullę poterant īpune uolātes
Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad conuexa ferebat:

asylo ē. Sane sciēdū ē Lucre. & aliquos alios phisicos dicere aerē corporeū eē: unde aues sustinet. sed hūc cedere ui pōris sulphurei. unde aues i illis locis deserte aere: quo portari solēt. cōcidūt nō odore: sed pōdere. qđ pōt eē uerisimile: quia alti⁹ i eodē loco possūt uolare: ut Tollūt se celeres: liquidūque p aera lapsę. n Ad cōuexa: cęli curuitatē. o Inuergit uina sacerdos: in. ī in. ait: Media iter cornua fūdit & fūdere ē supina manu libare: q̄ fit in sacris supis Vergere aūt ē cōuersa i sinistrā ptē manu ita fūdere ut patera cōuertatur qđ i inferis fit: hęc aūt ptinēt ad uictimarū explorationē: ut si nō stupuerint: apte ꝓbētur. p Voce uocās hecatē: nō uerbo sed qbusdā mysticis sonis. Nā uarie numina inuocabātur: q̄ apte Luca. expressit: ut latrat⁹ habet ille canū gemitusque luporū: Qđ stridūt ululatque ferę: q̄ sibilat anguis. Exprimit: & plāct⁹ frāctęque tonitrua nubis. Tot rerū uox una fuit.

Vnde locū graii dixerūt nomine auernū.
Quattuor hic primū nigrantes terga iuuēcos
Cōstituit: frōtiq; inuergit° uina sacerdos:
Et sūmas carpens media inter cornua setas
Ignibus imponit sacris libamina prima
Voce^p uocās hecatē cęloq; ^q erebóq; potentē:
Supponūt^r alii cultros: tepidūq; cruorem
Suscipiūt^s pateris. ipse atri uelleris agnā:
Aeneas matri eumenidū^t: magnęq; ^u sorori
Ense^x ferit: sterilēq; ^y tibi ꝓserpina uaccā:
Tum stygio regi nocturnas^z inchoat aras:
Et^a solida īponit taurorū uiscera flāmis
Pingue superque oleū fūdens^b ardētibus extis.
Ecce aūt primi^c sub lumina solis & ortus
Sub pedibus mugire solū: & iuga cepta moueri
Siluarū: uisęq; ^d canes ululare p umbram
Aduētante^e dea: ꝓcul o ꝓcul este ꝓphani
Cōclamat uates: totoq; ^g absistite luco:
Tuq; ^h inuade uiam: uaginaq; eripe ferrum:
Nūc animis opus ęnea: nūc pectore firmo:
Tātum effata furens^i antro se imisit aperto:
Ille ducem aud timidis uadētem passib⁹ ęquat:
Dii^k quib⁹ īperiū ē aīarū umbręq; ^l silētes:
Et^m chaos & phlegethon: loca^n nocte silētia late

q Cęloq; be. potē. hoc ē q̄ ait Hecatē: ut plenū numē ostēderet. r Supponūt cul. i. uictimas cędunt ē aūt sacrorū i qb⁹ mali hoīs uerba uitātur: hinc ē q̄ & mactare dicitur qđ magis augere significat Sta. Macte aīo iuuenis. Dicim⁹ aut hic culter cultri: nā cultell⁹ diminutiuū ē hoc cultellū penit⁹ latinū nō est. s Suscipiūt antiquū ē: mō suscipiūt dicim⁹ ut supra: Suscipitque ignē foliis. t Matri eumenidū: i. nocti: ut Hūc mihi da ꝓpriū uirgo sata nocte laborē: & Eumenides dicuntur p antiphrasim cū sint imites. u Magneque sorori. iterrę. nā ut supra dixim⁹ nihil aliud ē nox nisi umbra terrarū: x Ense ferit: ut cū cōtra umbras haberet cōsecratū hinc ē q̄ ei dicit sibylla: tuque inuade uiā uagina que eripe ferrū. Itē Strictāq; aciem uenietibus offert. y Sterilēque tibi ꝓserpina uaccā: deę cōgruā nūquā enitēti. z Nocturnas aras: q̄ tota nocte arderēt. Inchoat aūt: pficit: & ē uerbū sacrorū. a Solida iponit taurorū uiscera flāmis. nō exta dicit: sed carnes: nā uiscera sūt quicquid iter ossa & cutē ē: unde etiā uisceratio dr̄ cōuiuiū de carnib⁹ factū: ut dixim⁹ supra. Ergo solida uiscera holocaustū significat: qđ detractis extis arę sup iponebatur: q̄ nōnūq̄ ablata elixa etiā ipsa reddebātur: unde infert. b Fūdēs ardētibus extis quāq̄ alii ꝓ pte totū uelint: ut p exta totum animal itelligat. c Primi sub lu. so & ortus: atq̄ hęc sacra p noctē fiebāt: sed locut⁹ ē scđm romanū ritū quo dies credit a medio noctis incipere. Illo aūt loco quo dicit: Nox ruit ęnea: nō uenit sed finitur significat. quāq̄ alii dicūt sacra hęc a medio die icipere: & produci usque ad mediā noctē: q̄ si ē nox ruit pōt uenit significare. d Visęque canes ululare: ita numinis ostēdebatur aduētus. Canes autem furias dicit. Lucan⁹ Stygiasque canes i luca superna Destituam: sicut enim dixim⁹ supra ululare & canū & furiarū est. e Aduētāte dea: ipsa scilicet Proserpina. f Prophani: qui nō ēēnt initiati. g Toto que absistite luco: hoc ē nō tātū a luco sed ab omni luci uicinitate discedite: & ad ęneę comites inclamāt. h Inuade uiam: ingredere. i Furēs: deo plena: aut certe similis furenti. k Dii qb⁹ īpertū ē aīarū: plen⁹ loc⁹ alta sapiētia de qua uarie dixerūt philosophi. Nā dicūt p alios aīas ad iferos duci: ut Hac aīmas ille euocat orco. Pallētes: alias sub tartara tristia mittit. Item per alios trāsferri: ut Nauita sed tristis. p alios purgari: ut Aliȩ pāduntur inanes suspensę aduentos. p alios uero ad summa reuocari: ut Lethęum ad fluuiū deus euocat agmine magno. Sciens enim de deorum imperio uarias esse opiniones: prudētissime tenuit generalitatē ex maiore autē pte Syronē epicureū magistrū suū sequitur. Hui⁹ aūt sectę hoīes nouim⁹ sufficiē rerū tractare nūquā altiora disquirere. l Vmbręque silentes: secreta iferorū sēper silentia. Nā hoīm umbrę loquūtur. hinc ē Quē sacra silentia norūt. Inuocat aūt sūmum bonum quod in silentio constare manifestum est. m Et chaos: elemētorum confusio. Inuocat aūt rerum primordia: quę in elemētorū fuerant confusione. Per phlegethonta fluuium iferorum ignem significat. Nā φλοξ gręce latine ignis est: unde secundum Heraclitum cuncta procreantur. & re uera sine calore nil nascitur: adeo ut de septentrione dicat: Sterili non quicquam frigore gigni. n Loca nocte silētia late: aut hoc ē q̄ supra ait: Vmbręque silentes: Aut uult ostendere esse partem mundi: in qua perpetuę sunt tenebrę. Cum enim probatum sit quod legimus: Et minima contentos nocte britannos: Sphęrę exigit ratio: ut econtrario sit regio noctib⁹ uacans. o Sit mihi fas audita loqui:

de alta dictur⁹ prudentia miscet poeticā licētiā. Sit numinē nostro cōcedat a uestro numine. p Alta terra: & caligine mersas: bn̄ iūxit: cæteris enī caligo ꝓcreatur. i. umbra obscurior. q Obscuri sub sola nocte: aut hypallage ē sub obscura nocte soli ibat aut sub sola nocte. i. ubi nihil aliud ē præter noctē. r Dom⁹ uacuas nostri mūdi cōpatione: Simulacra enī illic quę sūt inania eē nō dubiū ē. Inania regna: Inaniū p quod oñdit uacuū. s Inceptā: alii incertā legūt: illuc tn̄ recurrit. Nā incertū incipiētē i. minorē significat t Luce maligna: obscura. nā ꝓprie malignū est angustū: ut Aditusque maligni. i. minores & obscuri. Sane sciēdū lunę lucet minoris cōmemoratione oñdere eū noluisse fuisse illic aliquid lucis: nā aliter oīa quę dicturus ē uidere nō poterat. u Ubi qr̄enā non ē loci sed tēporis. x Nox abstulit atra colorē: hoc & uidemus & tractatur ab epicureis rebus tollere nocētē colorū uarietatē unde & apud inferos oīa nigra eē dicitur cōtra hos academici una repugnāt. Nā squamę piscium ꝑ noctē lucet y Vestibulum: ut Varro dicit ethymologię nō habet ꝓprietatem sed fit ꝑ captu igenii: Nā uestibulū, ut supra diximus dictū ab eo q̄ ianuā uestiat. Alii dicūt a uesta dictū p imitationē. Nā uestę limē consecratū est Alii dicūt ab eo q̄ null⁹ illic stet. In limine eni solus ē trāsit⁹: sed quō uesanus dicitur nō sanus: sic uestibulū nō stabulū. z Faucib⁹ orci deū: posuit ꝓ loco: ut Iouē dicim⁹: & ętherē significam⁹. Hora. manet sub ioue frigido uenator: Orcū aūt Plu. dicit. nec eni p Charōta possum⁹ intelligere inferos deos: quia minor ptās ꝓ impio nūquā ponitur sed illa q̄ tenet imperiū. Ergo alter ē Charon. nā Or. i. Plu. ut i Verrinis idicat Cice. dicēs: ut alter orcus uenisse ętnā: & nō Proserpinā: sed ipsā Cererē rapuisse uideatur alibi ait q̄ Ditē patre emersisse ab inferis putat. Dicimus aūt & hic Dis: & hic Ditis. a Luctus & ultrices posuere cubilia curę ea dicit eē in aditu inferorū: q̄ uicina sūt morti aut quę post mortē creātur. dicit & quę in morte sunt: ut pallorē. b Ultrices curę: conscientię: q̄ puniūt semper nocētes. c Tristis: seuera q̄ gignit seueritatē. Cice. Iudex tristis & integer. d Tū consanguine⁹ lęti sopor scd̄m Homerum e Egestas turpis: quę turpes facit: & quasi harū rerū imagines facit quas dicit eē apud iferos: io q̄ in quem ista concurrunt: sit mortalis necesse ē. unde deos imortales dicunt qui ista non sentiunt: quib⁹ mors creatur.

Sit[o] mihi fas audita loqui: sit numine uestro:
Pādere res altā[p] terra & caligine mersas
Ibant obscuri[q] sola sub nocte p umbras.
Perq; domos[r] ditis uacuas: & inania regna
Q uale per[s] incertam lunā sub luce[t] maligna
Est iter in siluis, ubi[u] cælū condidit umbra
Iuppiter: & reb⁹ nox[x] abstulit atra colorem.
Vestibulū[y] ante ipsū primisq; in faucibus[z] orci
Luctus[a] & ultrices[b] posuere cubilia curæ:
Pallentesq; habitāt morbi: tristisq;[c] senectus:
Et metus: & male suada fames: ac turpis egestas[e]
Terribiles uisu formæ: lætūq; laborq;:
Tum[d] cōsanguine⁹ læti sopor: & mala[f] mētis
Gaudia: mortiferūq; aduerso in limine bellū
Ferreiq; eumenidū thalami & discordia[g] demens
Vipereū crinē uittis innexa cruentis.
In[h] medio ramos annosaq; brachia pandit
Vlmus[i] opaca ingens: quā sedē sōnia uulgo[k]
Vana tenere ferunt foliisq;[l] sub oībus hærēt:
Multaq; præterea uariarū monstra ferarum
Centauri[m] in forib⁹ stabulāt: scyllæq;[n] biformes
Et[o] centū geminus briareus: ac bælua[p] lernæ
Horrēdū stridens: flāmisq;[q] armata chimæra:

f Mala mētis gaudia generaliter omniū scelerū dicit: ac si diceret malę mentis gaudia. g Eumenidū thalami sunt nūquā nupserūt. Vñ thalamos accipimus: in quib⁹ natę sunt. Alii thalamos dicūt qui facti sunt auctoribus furiis: sed nō procedit: quia ait Terribiles uisu formę & ut nō uideatur eē contrarium: quia paulopost furias alibi dicit esse: nā possūt hic natę eē & alibi manere: & alibi officiū exercere pęnarū. h In medio aut uestibulo: aut absolutū ē & intelligim⁹ hāc esse eburneā portā p quam exitur⁹ est: quę res hęc omnia indicat eē simulata: si & ingressus & exitus falsus ē. i Vlmus opaca ingens: distinguenda sunt ista propter duo epitheta. k Vulgo tenere passi cateruati. l Foliisque sub omnibus: Qui de sōniis scripserunt dicunt quo tempore folia de arboribus cadunt: uana esse somnia: q̄ per transitum tetigit. Vana autem ideo quia inferis nam uana superi non mittunt. Home. και γαρ τοις ἐκ Διος ἐστιν. m Centauri in foribus stabulant: bene in foribus: quia ea quę contra naturam possunt creari statim pereunt. Stabulant autem: habitant & usurpatiue dixit: ut populat luctat: nam stabulor dicimus: & bene allusit: quia ex parte equi sunt Centauri autem ixionis & nubis filii sunt. Ixion enim amatam iunonem de stupro interpellauit. illa confessa ioui est ex eius uoluntate nubē in suam formam conuersam ei obtulit: unde feruntur nati esse cētauri. n Scyllęque biformes: bene plurali usus est numero, nam scylla filia nisi secundum alios in auem conuersa ē: scd̄m alios in piscem Ergo etiam ipsa biformis fuit: sicut hęc in Sicilię freto: Dictum ē autem per poetę scientiam o Cētū geminus briareus: cēties duplex scd̄m fabulas ipse ē Aegeon. p Ac belua lernę: hydrā dicit: q̄ fuit in Lerna Argiuorū palude. sed latine excetra dicitur: q̄ uno cęso tria capita excrescebāt. sed cōstat hydrā locū fuisse euomētē aquas uastātes uicinas ciuitates: i quo uno meatu clauso multi erūpebāt: q̄ Her. uides loca exussit. & sic aquę clausit meat⁹. Nā hydra ab aqua dicta est, ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Potuisse aūt hoc fieri ille idicat loc⁹: Exquoq; tur uetū

atque exudat inutilis humor. q Flāmiſque armata chimera:ore leo poſtremis ptibꝰ draco media capra ſcḋm fabu- las fuit. Reuera aūt ē mons Lycię:cuiꝰ hodieque ardet cacumen:iuxta qḋ ſūt Leones:media aūt paſcua ſūt:ima uero montis ſerpētibꝰ plena hūc bellerophon habitabile fecit:unde chimerā dicitur occidiſſe. r Gorgones tres fuerūt in extrema africa circa atlātē montē:quę oēs unū oculū habebāt:quo inuicē utebatur:Sthenio: Euryale: Meduſa ſere- ſti: dicit puellas fuiſſe unius pulchritudinis:quas cū uidiſſent adoleſcētes ſtupore torpebant:unde fingitur ꝙ ſi quis eas uidiſſet:uertebatur in lapidē. s Harpyęque:aut iā occiſas intellige:aut ſcḋm Platonem & alios ſimula-

Gorgonesʳ:harpyæqꝫˢ:& forma tricorpisᵗ umbræ
Corripit hic ſubita trepidus formidine ferrū
Aeneas ſtrictāqꝫ aciem uenientibus offert:
Et ni docta comes tenuis ſine corpore uitas
Admoneat uolitare caua ſub imagine formæ:
Irruat:& fruſtra ferro diuerberet umbras.
Hinc uia tartareiᵘ quæ fert acherōtis ad undas:
Turbidus hic cæno uaſtaqꝫ uoragine gurges
Aeſtuat:atqꝫ oēm cocytoˣ eructat harenam
Portitor hasʸ horrendus aquas:& flumina ſeruat
Terribiliᶻ ſquallore charonᵃ cui plurima mētoᵇ
Canities inculta iacet:ſtant lumina flāma
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus
Ipſe ratem conto ſubigit:uelisqꝫᶜ miniſtrat
Et ferrugineaᵈ ſubuectat corporaᵉ cymba
Iamᶠ ſenior:ſed crudaᵍ deo uiridiſqꝫ ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat:
Matres:atqꝫ uiri:defunctaqꝫ corpora uita
Magnanimū heroum:pueri:innuptæqꝫ puellæ:
Impoſitiqꝫ rogis iuuenes ante ora parentum:
Quā multæ in ſiluis autūniʰ frigore primo
Lapſa cadūt folia:aut ad terrā gurgite ab alto
Quā multæ glomerāturⁱ aues:ubi frigidꝰ annꝰ
Trans pontū fugat:& terris immittitᵏ apricis.
Stabant orantes primi trāſmittere curſum:
Tēdebātqꝫ manus ripæ ulterioris amore:
Nauita ſed triſtisˡ nūc hos nunc accipit illos
Aſt alios longe ſummotos arcet harena.
Aeneas miratus enim motuſqꝫ tumultu
Dic ait o uirgo quid uult cōcurſus ad amnem.
Quid ue petūt animæ:uel quoᵐ diſcrimīe ripas
Hæ linquūt:illæ remis uadaⁿ liuida uerrūt.
Olli ſic breuiter fata eſt longęuaᵒ ſacerdos

cra licet uiuarū illic fuiſſe. nā dicit omniū rerum ideas quaſdā.i. imagines· ad quarū ſimilitudinē ꝑcreantur uniuerſa:hinc ē ꝙ in Sta. Thyodamas Plutoni dicit: Oībꝰ finitor ēē uideris· mihi uero & ſator: Harū aūt ſimulacra bñ apud inferos ſunt q̄ ēē dicūtur & furię. t Tricorporis umbrę: Erili & Geryonis. Offert nō ad feriēdū ſed ad repellen das umbras:unde & offert dixit ſacerdos aūt ferire ꝓhibet. u Tartarei q̄ fert acherōtis ad undas:ſe- quitur illud pytagoricū dicēs: eos tenuiſſe uiam poſt errorem ſiluarū:q̄ uel ad uitia uel ad uirtutes ducit. u Tartarei acherōtis:acherōta uult quaſi de imo naſci Tartaro: huiꝰ ęſtuaria ſtygē creare: de ſtyge aūt naſci cocyton & hęc eſt etimologia: nā phyſilogia hoc habet: Qui caret gaudio. ſine dubio triſtis ē triſticia aūt ſine dubio uicina luctui ē:q ꝑcatur ex morte. Vnde hęc ē apud inferos dicit. x Cocyto eructat arenā:in cocytū.ſ. ꝑ ſty- gē. y Has horrēdus aquas: ꝑpter tria flumina. Portitor ꝓprie qui portat:abuſiue etiam qui por- tatur portitor dicitur: ſicut uector. z Terribili ſquallore:terribilis ſpualloris. a Charon ꝑ antiſ- phraſim quaſi acharon. b Mento canicies incul ta iacet. ueteres enim non ſolum comas ornabant ſed etiam barbā: ut nōnullas uidimꝰ ſtatuas. c Stant:horrēt:& ē polyſemꝰ ſermo:ut diximꝰ ſupra ſicut & ſubigit ꝑ impellit:ſurſū agit regit:& ē po lyſemus ſermo. Nā & acuit ſignificat:ut Subigūt que in cote ſecures. c Veliſque miniſtrat: aut ꝓ uela·& ē ſeptimꝰ:aut uelis obſequitur & ē datiuꝰ d. Ferruginea:nigra triſti:Nā lugubrē ēē hunc colorem oñdit dicēs: Cū caput obſcura nitidū fer- rugine texit. e Corpora cymba:oē quod pōt ui- deri corpus dicitur: nā paulopoſt diſcretionē fecit dicēs:Corpora uiua nefas ſtygia uectare carina. f Iā ſenior.aut cōpatiuū ꝓ poſitiuo poſuit·aut ut diximus ſenior ē uirens ſenex: ut iunior inter iu uenēs eſt: quā rē a Varrone tractā cōfirmat ēt Pli. g Cruda deo uiridiſque ſenectꝰ: το θεῖον:quia in deo. h Autūni frigore primo: extremitatem uult oñdere·qḋ ait Iuuc. Iā letifero cedēte pruinis autūno. Nā eius prima pars feruet ut Totoqꝫ au- tūni incāduit ęſtu. Sane ſciēdū ſcḋm Pli. folia au tūni tpe ideo cadere:quia oīs tūc in arboribꝰ hu- mor ęſtatis calore iuenitur exhauſtꝰ: Ergo cadūt: nō quia tūc ſiccari incipiāt:ſed quia tūc eis iā deeſt humor. i Glomerātur aues·bñ rebus uolitātibꝰ cōpauit aīas qa & ipſę uolāt. k Immittit apricis.i.ſine frigore:ut diximꝰ ſupra:unde nōnulli & africā dictā uolūt. Primi trāſmitte re figura gręca ē:ut primi trāſirēt. l Triſtis·aſper:& miſerabilis: Aeneas ordo ē ęneas ait dic o uirgo: cętera patē theſim dicta ſūt. m Quo diſcrimine:qua differētia:Ripas hę linquūt repulſę.ſ.nō trāſcūtes. n Vada liuida.nigra & liuidū inuidū nō niſi apud neotericos iuenimꝰ. Luca. Liuor edas tibi cūcta negat. o Lōgęua ſacerdos: ſibyllam apollo pio amore dilęxit & ęi obtulit poſcēdi ꝙ uellęt arbitriū. Illa hauſit arenā manibꝰ: & lōgam uitā popoſcit·cui

apollo respōdit: id posse fieri si Erythreā insulā in qua habitabat relinq̄ret: nūq̄ & eā uideret. Profecta igiť Cumas te nuit: & illic defecta corpis uirib⁹ uitā in sola uoce retinuit. q̄ cū ciues eius agnouissent siue inuidia. siue miseratiōe cōmoti: ei epistolā miserūt creta antiquo more signatā: quę uisa terra. Nā erat de eis⁹ insula i morte resoluta ē. Vnde nōnulli dicūt: hāc eē quę romana fata scripsit qđ incēso apollinis tēplo inde romam allati sunt libri: unde hęc fuerat. Certissima ples ex eo q̄ subire inferos potuit. iō aūt certissima quia multi ad gloriā generis simulāt se numinū filios: ut Romulus ex Marte Alexāder ex ioue Hammōne. Hoc ergo excludit sic alibi dę Hercule. Salue uera iouis p les. p Et fallere numē. ut supra dixim⁹: siue propter Victorię fauorē Stygis filię. Nā statuit iuppiter ut si quis fefellisset eius numē: uno anno & nouē diebus ab ambrosia & nectare phiberetur Ratio aūtē quā diximus. Ideo p Stygem dii iurāt quia tristitia cōtraria ē ęternitati. q Inops inhumataque: duo dicit. i. nec legittimā sepulturam habet: neque imaginatiā. Inopē ei dicit: sine pulueris iactu. Nā ops terra ē. Inops: sine terra: sine humatione. Vult aūt ondere tātū ualere manem quātum plenā sepulturā. Nam & Deiphobi umbra trāsuecta ē cui ęneas cenotaphiū fecit: ut nūc egomet tumulū rhetęo i littore inanē Constitui. Bn̄ aūt sepultos. i. fletos. Nā sine fletu sepultura n̄ est. Vnde legimus Inhumata infletaque turba facit supradicta flumina trāsire: quib⁹ luct⁹ nomen iposuit. r Cētū errāt annos iō dicit: quia illi sūt legittimi uitę humanę: quib⁹ cōpletis post anima trāsire ripas. i. ad locū purgatiōis uenire: ut redeat rursus i corpora. Sane sciēdū quia cū terrā dicim⁹ hęc ops facit: si nymphā dicim⁹: hęc opis: si diuitias hęc opes numero tātū plurali. s Rauca fluenta: aut rheumata. i. ęstuaria dicit: aut bn̄ pluraliter quia de trib⁹ loquitur. t Sedib⁹ ossa quierunt. i. prius q̄ corpus in naturā suā redeat. i. in terrā. u Stagna exoptata reuisūt: lethęi. s. flumis. x Vestigia pressit. s. cogitatione tardat⁹. y Putās: reputās: cū aio ptractās. z Sorteque aio miserat⁹ iniquā: Iniqua eni sors ē puniri ppter alteri⁹ negligētiam. nec eni quis culpa sua caret sepulchro. Bn̄ aūt animo: quasi i pręsago: ut alibi Pręsaga mali mens. Ipse cui ęneas insepult⁹ iacebit ut media que inhumanat⁹ arena. Mortis honore: sepultura: ut Quisquis honor tumuli. a Ductorē classis: aptū exēplū classem dici etiā unam nauē: Nā legimus: Vnā quę lycios fidūque uehebat orontē. Auster: hic distinguēdum. b Sesē agebat: sese agere ē sine negocio incedere. c Qui libyco nuper cursu: bene libyco. nauigatio eīm non a diuerticulo. sed ab intētione accipit nomē. d Effusus in ūdis: archaismos ē quāquā Donat⁹ esse ordinem uelit: dū seruat sidera in undis mediis. e Multa męstum cognouit in umbra: prudentiores dicunt animas recedentes a corporibus sordidiores eē donec purgentur: quę purgatę incipiūt eē clariores: unde paulopost: Donec longa dies perfecto tēporis orbe Concretam exemit labem puruque reliquit Aethereū sensum: atque aurai simplicis ignem. i. nō urentis ut ē Solis. Inde ē q̄ alię animę lunarem circulum. alię solstitialem retinere dicuntur pro modo purgationis. Bene ergo Palinurum obscura umbra circūdatum dicit & uix agnitum qui nec ad loca quidem peruenerat purgationis: sicut etiā alibi de Didone dictur⁹ ē. Agnouitque per umbram Obscurā. f Quis te pa. de. q s de⁹ debuit dicere: s; gręce dixit τισ θεων. g Eripuit nobis: nobis: gubernator ei cōi pit piculo. h Sub ę. mer. temesisē medio ęquore submersit. i Dic a oratīs aduerbiū ē ut en & age facite. Venturū ausonios κατά τοσ ισωμενόν itelligi⁹. k Cortina dicta ē: aut qđ cor teneat: aut q̄ tripos sept⁹ erat corio serpētis: ut supra diximus: aut certe scđm gręcā ętymologiā οτι την κορην τει νει. i. q̄ extēdat puellā: ut maiorque uideri. l Nec me: hic distiguendum ne sit contrarium. Nam ei somnus deiecit: Quamquam alii frustra dicant: quod credebat Phorbantem cum extinctis diminandi sit concessa licentia: ut iam nunc sciat somnum fuisse. m Namque gubernaclum multa ui forte reuul. ut sit uerisimile:

Anchisa generate deū certissima ples
Cocyti stagna alta uides: stygiamq; paludem.
Dii cuius iurare timent & [p] fallere numē.
Hæc omnis quā cernis inops [q] inhūataq; turba ē
Portitor ille charon: hi quos uehit unda sepulti.
Nec ripas datur horrēdas: nec rauca [s] fluenta
Trāsportare prius q̄ sedibus [t] ossa quierunt:
Centū [r] errant annos: uolitātq; hæc littora circū.
Tum demū admissi stagna [u] exoptata reuisūt.
Constitit anchisa satus: & uestigia [x] pressit
Multa putās [y]: sorteq; [z] animo miserat⁹ iniquam:
Cernit ibi mæstos: & mortis honore carētes:
Leucaspim. & lyciæ ductorē [a] classis orontem.
Quos simul a troia uentosa p æquora uectos
Obruit auster aqua inuoluēs nauēq; uirosq;
Ecce gubernator sese [b] palinurus agebat
Qui [c] lybico nuper cursu dum sydera seruat
Exciderat puppi mediis effusis [d] in undis.
Hunc ubi uix multa [e] mœstū cognouit i umbra.
Sic prior alloquitur quis [f] te palinure deorū
Eripuit [g] nobis: medioq; sub [h] æquore mersit.
Dic [i] age: nāq; mihi fallax haud ante repertus.
Hoc uno responso animū delusit apollo:
Qui fore te ponto incolumē finesq; canebat
Vēturum ausonios: en hæc pmissa fides ē.
Ille aūt: neq; te phœbi cortina [k] fefellit
Dux anchisiadæ: nec [l] me deus æquore mersit:
Nanq; [m] gubernaclum multa ui forte reuulsū:

quod uenerit ad italiã. n Precipitãs:dũ precipitaret. o Maria aspa iuro:ant execratio est ut, Iliaci cineres. aut certe iurat qsi nauita p maria. p Spoliata armis:perdito gubernaculo. q Excussa magistro:noue dixit:de qua fuerat magister excussus. r Sur.un.nõ qa tẽpestas fuerit fauẽte Neptuno:sed pelag⁹ tumẽs fuisse significat. Nec de çnecpsia desparuit.sed ppter pditũ gubernaculũ. s Hybernas:aspas & rettulit ad effectũ nauigatis. t Ad nabam. Et hic distingui põt:& ad nabã terrę. u Gẽs crudelis.lucanorũ.Et dicit cũ a Veliẽsib⁹ interẽptum:ur. x Portusq; require uelinos.Sane sciendũ Veliã tpe quo eneas ad italiã uẽit nõdũ fuisse:ex quo anticipatio ẽ:que ut supra diximus si ex psona poetę fiãt tollerabilis. si aũt per aliũ uitiosa est:ut nũc de Palinuro ait. Quanq̃ alii ad diuinitatis sciẽtiã referãt:quasi ab umbra dictũ. Velcia aũt dicta est a paludib⁹ qbus cingit: quas gręci ελη dicũt. Fuit ergo Helia:sed accepit digamõ: ut.Enetus uenetus. y Mõtis:saxi:ut alibi.E cõtrario saxi de uertice pastor.Itẽ fertur. In abruptũ magno mons improb⁹ ictu:p saxo.Nã ista reciproca sũt. z Me flu.qa scd; philosophos corp⁹ solũ nostrorũ:qd nobiscũ orit nobiscũ morit. Aia ci generalitatis ẽ:& adeo nõ ẽ nostra: ut ẽt in alia corpora plerũq; trãseat:ergo me:corp⁹ meũ: qd ẽ hois ppriũ est aũt Home. αυτουσ Δε λωρια τευχεκυνεσσιν. a Celi iucũdũ lu. Bene iucũdũ addidit Est ei; & apud inferos:sed nõ iucũdũ. b His inuicte malis:qui inferos subire potuisti. His aũt.ac si diceret quę cernis. c Terrã ini. Bene aũt maius petit:ut uel hoc impetraret: Terrę ãt iniectio scd; põtificalẽ ritũ poterat fieri & circa cadauer:& circa absentiũ corpa qbusdã solẽnib⁹ sacris. d Nãq; potes: qa ubiq; eum rerũ diuinarũ inducit peritũ. e Siqua uia est:si est ulla ratio. f Diua crea:rerũ oiũ; generaliter. g Innare: nauigare more suo. h Da dextrã:pręsta auxiliũ. Vmbra eni; nunq̃ tenet. Ter frustra cõprẽsa man⁹ effugit imago: i Sedib⁹ ut sal, ut saltẽ in morte requiescã sedib⁹ placidis & bene qa nautę sp nauigãtur. k Tam di.cu.cupiditas ex deorũ ira uẽiẽs. Aut certe magna:ut sua cuiq; deus fit dira cupido. l Seuerũ:tristẽ. & hęc reciproca sũt:ut cõtra iudex tristis:& i reger.i.seuerus. m Eumenidũ.circa quẽ habitãt eumenides. Ripãue iniussus abibis; ut abeo in Thuscos: sicut supra diximus. Quanq̃ alii adibis legãt. n Desine fata deũ fle.spe.pre. Fata q̃ semel decreuerũt:& locut⁹ est scdm Epicureos qui dicũt. Nec bene pro meritis capit:nec tãgit ira. o Duri ca.impossibilis ad mutationẽ. p Longe la.per urb.de historia hoc traxit. Luca.eni; pestilẽtia laborãtib⁹ respõdit oraculũ manes Palinuri esse placados:ob quã rem non longe ab Helia & lucũ ei dederãt: & cenotaphion. q Prodigiis cęlestib⁹.cõpẽdiose & pestilẽtiam ortam: & petitũ oraculũ significat. r Piabunt:placabunt:expiabũt. s Aeternum:in ęternum.& est aduerbium. t Palinuri:plus est q̃ si tuum diceret. u Paríper: paulatim lętari cępit. Spem enim nõdum pręsens acceperat beneficium. Vnde bene dictum est: quasi ab eo magna moderatione dolor recessit. Alii parĩper ualde parum uolunt. x Gaudet cognomine terra: nominis sui similitudine Facit autem hic & hęc cognominis. Nam in Plautus lectum est quum unam de bacchidibus diceret: Illa mea cognominis fuit;quod autem a cõmuni genere in e misit ablatiuum: metri necessitas fecit: Nauita. epenthesis; ut. Mauros: pro maurs. Inde ut stygia prospexit ab unda: ut. Siculo prospexit abusque pachynno.

Cui datus hærebam custos cursusq; regebam
Præcipitans[n] traxi mecum maria[o] aspera iuro
Non ullum pro me tantum cepisse timorem,
Quam tua ne spoliata[p] armis excussa[q] magistro
Deficeret tantis nauis surgentibus[r] undis:
Tris notus hibernas[s] imensa per æquora noctes
Vexit me uiolentus aqua: uix lumine quarto
Prospexi italiam: sũma sublimis ab unda:
Paulatim adnabam[t] terræ; iam tuta tenebam:
Ni[u] gens crudelis madida cum ueste grauatum
Prensanteq; uncis manibus capita aspa montis[y]
Ferro inuasisset: prædãq; ignara putasset.
Nunc me[z] fluctus habet; uersantq; in littore uenti
Quod te per cæli[a] iucundũ lumẽ & auras:
Per genitore oro: per spes surgentis iuli
Eripe me his[b] inuicte malis aut tu mihi terram[c]
Inice nãque[d] potes portusq;[x] require uelinos
Aut tu si qua[e] uia est: si quã tibi diua[f] creatrix
Ostendit neq; enim credo sine numine diuum
Flumina tanta paras stygiãq; innare[g] paludem
Da[h] dextram misero & tecum me tolle per undas
Sedibus[i] ut saltem placidis in morte quiescam
Talia fatus erat cœpit cum talia uates:
Vnde hæc o palinure tibi tam[k] dira cupido:
Tu stygias inhumatus aquas amnẽque seuerũ[l]
Eumenidũm[m] aspicies: ripãue iniussus abibis.
Desine[n] fata deum flecti sperare precando.
Sed cape dicta memor duri[o] solatia casus:
Nam tua finitimi longe[p] lateq; per urbes
Prodigiis[q] acti cælestibus ossa piabunt[r]
Et statuent tumulũ; & tumulo solẽnia mittent:
Aeternũque[s] locus palinuri[t] nomen habebit.
His dictis curæ emotæ: pulsusq; parũper[u]
Corde dolor tristi; gaudet[x] cognomine terra.

Et hinc ostēditur q̄ diximus iuncta esse hęc tria acherontā stygem cocytū. De his aūt nascūtur alia. Vñ est. Nouies styx interfusa coercet. Per tacitū nemus: aut solū: aut ipsi taciti. Aggreditur dictis. hoc sermōe ostēdit iratū. y Quisquis es armatus. bene a prescriptōe: ac si diceret: nihil priū mollitur armat⁹. z Quid uenias: cur nā aduerbiū est. a Iam istinc. a loco in quo es. b Corpora uiua: quia ut supra diximꝰ sūt corpa, etiā mortuorū: quę tantū uidētur. i. umbrę. c Me sum lętatus euntē. Lectū est in Orpheo q̄ qñ Her. ad inferos descēdit: Charon territꝰ eum statim suscepit ob quā rem anno integro in cōpedibꝰ fuit: ideo ergo nō lętatꝰ. s. ꝓpter suppliciū suū. Sane alcidē uolūt quidā dictum ἀπὸ τῆς ἀλκῆς. i. a uirtute. quod nō ꝓcedit: q a prima ętate hoc nomē hūit: ab Alceo patre Amphitrionis. & scimus cognomina ab accidētibꝰ dari. d Quanq̄: ac si diceret: hoc in te non dū ꝓbaui. s. per simulationē: nā nouerat. e In uincla petiuit. Her. a prudētioribꝰ mētē magis q̄ corpe fortis inducit: adeo ut duodecim eius labores referri possint ad aliqd: nā cū plura fecerit duodecim ei tantū assignātur: ꝓp agnita duodecim signa. Quod aūt dicitur traxisse ab inferis Cerberū hęc ratio est: q a omēs cupiditates: & cuncta uicia terrena contempsit & domuit. Nam Cerberus est terra: quę est cōsūptrix corporum. Vnde & cerberus dictus quasi κρεοβόρος. i. carnē uorās. Vnde & lectū est ossa sup recubās. Nam non ossa citius terra cōsumit. f Ipsius a solio regis: atq; cerberus statim post flumina estⁿt. Cerberus hęc ingēs latratu regna trifauci Personat. Nam illic quasi est aditus inferorum. Soliū aūt Plutonis interitus est: ergo aut ad naturam canū referendū est: qui territi ad dños cōfugiunt. Aut soliū pro impio accipiendū est: ut alibi arces pro impio posuit: ut. Imbellē auertis romanis arcibus indū: Cuꝫ indi usq; ad primos uenerint fines. i. usque ad arces. g Hi dominā ditis. aut de gręco est: qui uxorem δέσποιναν dicūt: aut Ditis thalamo: ut dominam Charon ad se rettulerit. h Amphrisia uates: Apollinea. & est longe petitum epitheton. Nam Amphrisus fluuius thessalię est: circa quem Apollo spoliatus diuinitate a Ioue irato Admeti regis pauit armenta: ideo quia occiderat Cyclopas fabricatores fulminū: q bus Aesculapius extinctꝰ est Apollinis filiꝰ: q a Hippolytū ab iferis herbarū potētia reuocauerat. i Nec uim tela ferūt: ac si diceret tantū repellūt. Licet: fas ē: & est cōcedētis aduerbiū: sicut esto. k Aeternū. aduerbiū est: ut supra. & subaudit bis ęternū. Latrās ęternū freat. Patrui: q a Iouis ē filia ex Cerere. Seruet custodiat: ut. Tātas seruabat filia fides l Troęne. i. a diis origīnē ducēs. Pietate insignis & armis: ꝓpter pauci quos ęquus amauit Iuppiter aut ardens euexit ad ęthera uirtus. Herebi. Herebus proprie est pars inferorum: in qua hi qui bene uixeruut morantur. Nam ad Elysium: non nisi purgati perueniunt. Vnde est. Et pauci lęta arua tenemus. Hinc fit ut quęratur an animę de Elysio in corpora possint redire. Et deprehensum est non redire: quia per purgationem carent cupiditate. m Si te nulla mouet: necessitate uult persuadere: quia scit manes nulla reflecti: ut scirent si ignoscere manes. Pietatis imago. Pietas per periphrasim dicta est: ut uis herculea. Aperit: nudat: ut. Aperite procul montes ac uoluere fumum. Nec plura his. Nec est aliquid ulterius dictum post ramum uisum. n Fatalis uirgę ut sequetur. Si te fata uocant. o Longo post. Aut aduerbiū est: aut prępositio antique posita. p Iuga gręce dixit ζυγὰ enim dicunt: quę transtra nominamus. q Laxatque foros: tabulata uacuat: ut supra. Et campos iubet esse patentis. Multitudine enim remota quasi laxantur spatia. r Alueo: fluminis scilicet. Et per syneręsim aluo facit.

Ergo iter inceptū ꝑagunt fluuioq; ꝓpinquant
Nauita quos iam Inde ut stygia ꝓspexit ab ūda
Per tacitū nemus ire: pedēq; aduertere ripæ:
Sic prior aggreditur dictis: atq; increpat ultro
Quisqsʸ es armatus qui nostra ad flumina tēdis
Fare agē qdᶻ uēias: iam istincᵃ & cōpme gressus:
Vmbrarū hic locus est: somni noctisq; soporæ:
Corporaᵇ uiua nefas stygia uectare carina.
Nec uero alciden meᶜ sum lætatus euntem
Accepisse lacu: nec thesea pirithouq;
Diis quanq̄ᵈ geniti: atq; inuicti uiribus essent:
Tartareū ille manu custodē inᵉ uincla petiuit:
Ipsiusᶠ a solio regis traxitq; trementem:
Hiᵍ dominā ditis thalamo deducere adorti:
Quē contra breuiter fata est amphrisiaʰ uates:
Nullæ hic insidiæ tales: absiste moueri:
Necⁱ uim tela ferunt: licet ingens ianitor antro
Aeternumᵏ latrans exangues terreat umbras:
Casta licet patrui seruet proserpina limen
Troiusˡ æneas pietate insignis & armis.
Ad genitorem imas herebi descendit ad ūbras
Siᵐ te nulla mouet tantæ pietatis imago
At ramū (hunc aperit ramū qui ueste latebat)
Agnoscas: tumida ex ira tum corda residunt
Nec plura his: ille admirans uenerabile donum
Fatalisⁿ uirgæ longoᵒ post tempore uisum:
Cæruleam aduertit puppim: ripæq; ꝓpinquat:
Inde alias aīas quæ per iugaᵖ longa sedebant
Deturbat, laxatq;ᵠ foros simul accipit alueoʳ

s Ingetem eneam. Bene húc solum dicit:ut per transitũ ostẽdat purgationis animi hoies etiã corpora habere leuio ra.quod de Sib,lla uult accipi. t Sutilis:intexta.per quod fragile ondit. u Tandẽ.aut ppter põdus ęnee quod ẽ me lius.aut ppter paludis magnitudinẽ & ppter ęni desitatẽ. x Informi limo:magno sine forma. y Vlua.herba pa lustris. z Personat:aut psonare facit.aut per regna sonat.Et quia de aia dictur⁹ est:bene facit ante cerberi cõmẽora tionẽ cõsũptoris corporũ.Luca. Qui uiscera sęuo Spgis nostra cani. Tũc eni; animę locũ suũ recipiũt quũ fuerit cor pus assumptũ. a Horrere uidẽs iam colla colubris. Fingit enim propillis habere serpẽtes.Et est hypallage. Iu collo

Ingentem[s] æneam: gemuit sub pondere cymba
Sutilis[t] & multã accepit rimosa paludem
Tandem[u] trãsfluuiũ incolumes uatẽq; uirũq;
Informi[x] limo glaucaq; exponit in ulua[y]
Creberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat[z] aduerso recubãs immanis in antro:
Cui uates horrere[a] uidens iam colla colubris:
Melle soporatam & medicatis frugibus offam[b]
Obicit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam: atq; immania terga resoluit
Fusus humi: totoq;[c] ingens extẽditur antro:
Occupat[d] æneas aditum custode sepulto[e]
Euaditq;[f] celer ripam irremeabilis[g] undæ.
Continuo[h] auditæ uoces: uagitus[i] & ingens
Infantũq; animæ flentes in[k] limine primo:
Quos dulcis uitæ exortes[l]: & ab ubere raptos
Abstulit atra dies: & funere mersit acerbo[m].
Hos iuxta falso damnati crimine mortis:
Nec uero hæc sine[n] sorte datæ sine iudice sedes:
Quæsitor[o] minos urnam mouet, ille silentum
Conciliũq; uocat: uitasq; & crimina discit
Proxima deinde tenent mœsti[p]: loca qui sibi letũ
Insontes peperere manu luceq;[q] perosi
Proiecere[r] animas: quã uellent æthere in alto
Nunc & pauperiem: &[s] duros pferre labores:
Fata[t] obstant: tristiq;[u] palus innabilis unda
Alligat: & nouies[x] styx interfusa coercet.
Nec pcul hinc partem[a] fusi monstrãtur in oẽm
Lugentes[b] campi sic illos nomine dicunt.
Hi quos durus[c] amor crudeli tabe[d] peredit
Secreti[e] celant calles: & myrtea[f] circum

ci⁹ horrebãt colubrę. b Offam. Hinc ẽ & diminu tiuo ofella:sed Enõ gẽinat. Iu diminutõe ci; plerũ q; multa mutãtur. Quod aũt ait melle:allusit ad cor pora:quę cũ melle obruũtur. Medicatis:cõfectis. c Totoq; in ex.ant. Per hoc magnitudo ci⁹ ostẽdit: Sicut ait in tertio de Polyphẽo. Iacuitq; per antrũ Immẽsum. d Occupat ęne.adi.:raptim ingreditur e Sepulto dormiẽte sinę pulsu.id est sine motu. f Euadit:modo trãsit. g Irremeabilis unde.aut ppe tuũ ẽ epitheton:ut supra diximus aut ipsi etiã ęneę irremeabilis:nã per alterã egressus ẽ pterut. Porta q; emittit eburna. h Cõtinuo auditę uoces. No uem circulis inferi cincti ẽe dicũtur:quos nũc exe quit. Nã primũ dicit aias infantiũ tenere. Secũdũ corũ qui sibi p simplicitatẽ adesse nequerũt. Terti um corũ qui euitãtes erũnas se necarũt. Quartũ corũ qui amauerũt. Quintũ uirorũ fortiũ ẽe dicit Sextũ nocẽtes tenẽt qui puniũtur a iudicib⁹. In sa ptimo aię purgãtur. In octauo sũt aię ita purgatę ut redeãt. In nono ut nõ iam redeãt s.in cãpo ely sio. i Vagitus & in. Fle.infan.aię. Flẽtes poeti ce dixit. Sanc plorat⁹ tantũ lachrymarũ est. Plãct⁹ tantũ uocũ. Fletus ad utrũq; ptin;:quę pleniq; cõ fundũt poetę. k In li pri q: de prima hi subrepti sunt uita. Exortes:exptes:sine pte ακληροσσ di xũt gręci. m Acerbo:imaturo:trãslatio a pomis ẽ n Sine forte:sine iudicio. Traxit ãt hoc ex more romano. Nõ ei; audiebãtur causę nisi p sortẽ ordi natę. Nã tpe quo causę agebãt cõueniebãt oẽs. Vñ & consiliũ ait: & ex sorte dicti ordinẽ accipiebãt quo post diẽ trigesimũ suas cãs exeqrẽtur. Vñ est. Vrnã mouet. Iuue. Grãta fallacis prętoris uicerit urnã. o Quęsitor. qsitores sũt qui exercẽdis quę stiõib⁹ pręsũt. Et notãdũ q̄ Minoẽ q̄si crudelẽ in troducit. qđ ei epitheton & Pla. & Home. dãt. nã Acacus & Rhadamãt⁹ fratres miores sũt. p Mę sti lo.iõ męsti:ĝa ut supra diximus scđm Pla graui ter puniũtur corũ aię q sibi iferũt mortẽ. q Luceq; pe.figurate dixit:nã posus illũ rei dicim⁹. r Proi ec.aias:quasi rem uilẽ. s Et dũ. pfer.la. Home.n. Achillis ũbrã introducit loquẽtẽ & dicẽtẽ libẽti⁹ se apud supos cũcta aduersa tollerare q̄ apud infe ros imparc. Quod aũt ait Aethere in alto poetice dictum est. Aether enim superior est: sed nostrum habitaculum ęthcrem uocauit inferorum comparatione. t Fata obstant:iura naturę. u Tristiq;.tristi unda:palus inamabilis:ne si tristis dicam⁹ duo sint epitheta. x Nouies styx interfusa: qui altius de mundi ratione quęsierunt dicunt intra mundi hos nouem circulos inclusas esse uirtutes: in quibus & iracundię sunt & cupiditates de quibus tristia nascitur.id est styx. Vnde dicit nouem esse circulos stygis: quę inferos cingit.id est ut supra diximus terram. Nam dicunt alias esse purgatiores extra hos mun dic.rculos potestates. a Partem fusi monstrãtur in omnem.plures uult ostendere eos in quibus libido domina tur. b Lugẽtes cãpi.quasi lucis egẽtes:qđ etiã amorib⁹ cõgruit. c Durus amor:imitis:iexorabilis. d Tabe pedit corpore defluẽte paulatim. e Secreti celant calles:amantibus congrui. f Myrtea silua:quę est Veneri consecrata.

g Curę: non ipsa in morte: hoc est etiã illic amãt: & habẽt pactorũ imaginẽ criminũ: sicut etiã de piis dicturus est: ut. Quę gratia curum Armorũq; fuit uiuis quę cura nitẽtes pascere equos eadẽ sequitur. Tellure repostes. Sane sciẽdum ut supra diximus loqui cum de amore generali: Sicut etia Plato in symposio tractat. Nil enim interest quid quis amet: dũmodo amore teneatur. Notandũ etiã esse: nã rarũ est: qa cũ masculino genere supra usus fuerit: ut hic. Quos durus amor: nunc tantũ feminarũ ponit exẽpla: nõ q desint uiri: sed elegit sexũ impatientẽ ad amãdũ. Tamẽ paulo post etiã Sichei facturus est cõmemoratione. h His phedrã. Hęc fuit filia Minois: & Pasipheas uxor Thesei: quę Priuigni Hyppolitũ amore capta: & de stupro interpellauit: & despecta apud maritũ cum falsi crimis detulit. Qui iratus inuocauit Aegeũ patrẽ ut Hyppolito currũ agitãti immitteret phocam. Quo facto: & Hyppolito interẽpto: phedra amoris impatientia laqueo uitã finiuit. i Procrinque. Hęc uxor Cephali fuit. Qui quũ uenandi studio teneret: labore fessus: lucũ quẽdam adire cõsueuerat: & illic ad se recreandã aurã uocare. Quod quũ sępe faceret amore in se mouit Auroręr: quę ei canẽ uelocissimã Lelapam nomine donauit: & duo astilia ineuitabilia: eũq; in amplexus rogauit. Ille aũt iusiurãdũ se habere cum cõiuge mutuę castitatis. Quo audito Aurora respõdit. Ut pbes igit cõiugis castitatẽ muta te in mercatorẽ. Quo facto ille iuit ad Procrin: & oblatis muneribus: impetratoq; coitu cõfessus est se esse maritũ. Quod illa dolẽs quũ audisset a rustico amare eũ Aurorã: quã inuocare cõsueuerat: ad siluas pfecta est: & in frutetis latuit: ad dep̃rehẽdẽdum maritũ. Qui dũ more solito Aurorã uocaret: Procris egredi cupiens fruteta cõmouit: spãs Cephalus ferã: hastã ineuitabilẽ iecit: & ignarus interemit uxorẽ. k Męstãq; eriphylen. Hęc Amphiarai auguris argiui uxor fuit quę latentẽ bello Thebano maritũ Polynici pdidit: monili accepto qđ ante uxori dederat: qui ductus ad pręliũ hiatu terrę periit: cui⁹ fili⁹ Alcmeno postea matrẽ necauit: & est ut Orestes furore correptus. Vitupat sane Vir. q męstã dixerit: quã stygeren legit i. nocẽtẽ. Nã męsta ẽ στυγερη. l Euadneq; uxor Capanei fuit: q̃ se in ardẽte mariti rogum precipitauit. Et pasiphaen. hęc aũt ut supra dixim⁹ tauri amore flagrauit. m Laodomia: uxor Protesclai fuit: q̃ cũ maritũ in bello troiano piisse cognouisset: optauit ut eius umbrã uideret. Quare cõcessa nõ deserẽs eam in eius amplexib⁹ periit. n Nũc fęmia cęneus. Cęneus uirgo fuit: quę a Neptuno pro stupri precio meruit sexus mutatiõe; Fuit enim inuulnerabilis: qui pugnãdo pro Lapythis a cetauris crebris ictib⁹ fustiũ paulatim fixus in terra ẽ: post mortẽ iñ in sexũ redit. Hoc aũt dictũ ostẽdit platonicũ: illud aias per μετεμψυχωσιν sexũ pleruq; mutare. o Errabãt: uagabãt. Et bene allusit: qa & amauerat & se itẽ remerat: ut quasi incertũ eẽt quẽ circulũ posset tenere. p Obscura: recẽti morte: ut supra dixim⁹. q Infelix dido. uẽiali utitur statu: & excusat se per necessitatẽ: ne mortis causa fuisse uideat. Ver⁹ mihi nũtius. κατα το σιωπωμενον intelligẽdũ q sit nũtiat⁹ didonis interit⁹. Alii ad ignẽ referũt uisum. Alii ad Mercuriũ: q aũt. Certa mori. Sed in neutro etiã ei genus mortis significatũ est. Et hic dicit: Ferroq; extrema secutã. Sane qui nũtiat genere tãtũ dicit masculino. Quod aũt nũtiat hic; neutro dicat: inueit tñ etiã masculino. r Func. heu. cã fu. ac si diceret qui furã cã uoluptatis. t Si qua fi. tel. sub ima ẽ: ubi pmissa exitũ nõ hñt. Respexit aũt ad Orpheũ: q receptã pdidit cõiugẽ. t Quę nũc has ire p um. Argumẽtat ex eo q ẽ inferos subire cõpulsus inuitũ se reliqsse carthaginẽ. u Senta situ. squallida. & ẽ trãslatio a terra inculta. Situs aũt pprie est lanugo qdã ex hũore pcreata. Fit aũt in locis carẽtib⁹ sole. x Nec credere qui. Argumẽtationẽ tẽdit: ac si diceret: Si credidissem forte etiã deorũ iussa contẽnerẽ. y Siste gradũ discedere eam datur intelligi. z Extremũ fato qđ te alloquor hoc ẽ. Aut qa deus futur⁹ ẽ. Aut q meli⁹ est: quia post mortẽ tenebit alterũ circulũ uiris fortib⁹. s. nõ amãtib⁹ datũ. a Torua: p toruę. i. terribiliter. Lenibat: p leniebat: & antiq; dixit: ut. Squãmis auroq; polibat: p poliebat. Maiores eni i oib⁹ cõiugatiõib⁹ ipatiuo bã addebãt: & faciebã tipsectum indicatiui: quod adhuc in tribus obseruatur: In quarta etiam e additur: ut nutri nutriebat.

Silua tegit: curæ[g] nõ ipsa in morte relinquũt
His[h] phædrã: procrinq;[i] locis mœstãq;[k] eriphylẽ
Crudelis nati monstrantem uulnera cernit:
Euadneq;[l] : & pasiphaen: his laodomia[m]
It cões: & iuuenis quondã nũc[n] fœmia cæneus:
Rursus & in ueterẽ fato reuoluta figuram.
Inter quas fœnissa recens a uulnere dido
Errabat[o] silua in magna: quam troius heros
Vt primũ iuxta stetit: agnouitq; per umbram
Obscuram[p] qualem primo quis surgere mense
Aut uidet aut uidisse putat per nubila lunam:
Demisit lachrymas: dulciq; affatus amore est:
Infelix[q] dido uerus mihi nuntius ergo
Venerat extinctam: ferroq; extrema secutam
Funeris[r] heu tibi causa fui: per sidera iuro
Per[s] superos: & si quã fides tellure sub ima est
Inuitus regina tuo de littore cessi
Sed me iussa deũ quæ[t] nunc has ire per umbras
Per loca senta[u] situ cogunt noctemq; pfundam
Imperiis egere suis: nec[x] credere quiui
Hunc tantũ tibi me discessu ferre dolorem
Siste[y] gradum: teq; aspectu ne subtrahe nostro:
Quẽ fugis: extremum[z] fato qđ te alloquor hoc est
Talibus æneas ardentem & torua[a] tuentem

b Lachrymasque ciebat:sibi. Aut certe illud dicit. Sermo quidē ei⁹ lachrymas ciebat:sed illa imobilis mansit. Nam certe pprie est alteri fletū mouere. Tractū aūt est hoc de Home. qui inducit Aiacis umbrā Vlyxis colloquia fugiētē: qui ei fuerat causa mortis c Incepto sermone:a principio orationis. d Dura silex. saxi est species. generalitas ei cū non pōt sequēte specialitate. unam cautē marpesiā pariū lapidē dicit. Marpesos enim mōs est parię insulę. e Tandem quasi diu deliberauerit. f Vmbriferū:frōdosum. g Pristinus:prior quod difficile inuēit. Nam de hoc sermōe queritur & Probus & alii. h Respōdet curis:aot pari cū diligit affectiōe:quod in ęnea nō fuit:ut expressio rei supradictę sit: Aequatq; sicheus amorē: Aut certe respōdet curis:par est mortis similitudine. Ferro enim uterq; consūptus est. i Prosequtur lachrymas longe oculis eam sequebat humētibus. k Datū mollit iter pagit. Detū aūt dixit:aut ratiōe fati:aut oblatū fortuito:quod τὸ Χον dicūt. l Arua tenebāt ultia. Atq; multa adhuc supsūt:sed dixit q̄tū ad y ptiu et litterā. In his enim que dixit mixta sunt uirtutib⁹ uitia. In his aūt quę dicturus est nocentū pęnas a piorū segregat meritis. Nam iferi ut diximus supra hūanā continēt uitā: hoc est animā in corpore cōstitutā. Hęc aūt quę dixit mixta esse manifestū est Licet enim in uiris fortibus laudetur: uirtus est tamē uitupabile alienū impiū cędibus occupare. Item amare priuignū crimē est:uit⁹ maritū. Alii distinctione mutata dicūt tenebāt arua:quę ultima uiri fortes frequētant. i. quę possident ultima. m Hic illic. Occurrit Tydeus Althęę & Onei filius:quem in bello Thebano Menalippus extinxit. n Partenopęus: Menalippę & Martis:siue Melaniōis filius rex Archadię:qui Thebana bella puer admodum petiit. o Adrasti pallentis imago. Rex Sycionis primo post Argiuorū socer Tydei & Polinicis. Quod autem ait pallentis:aut epitheton est umbrę:aut illud respexit:q̄a in bello Thebano consumptis sex ducib⁹ solus aufugit. Fugę aūt comes semp est pallor. p Hic multū fleti. i. nobiles: quorum mortē magna sequtur lamētatio. Ad:pro apud. q Caduci. mortui:a cadēdo: Vnde & cadauera dicūtur. r Longo ordine. ingenti multitudine: ut pueri & paucę longo ordine matres; non ad ordinem stantes. Sane in minus est. In longo ordine: ingenti multitudine. s Tris antenoridas. Multi supradictos accipiūt: quod falsum esse Home. docet:qui eos cōmemorat: t Cereri sacrū:sacratū nomē pro participio. u Idęūq; quē aurigā legim⁹ Priami. Etiam:adhuc:ut. Quę cura nitētes pascere equos:e.s. Vsque diu:& est aduerbiū. x Trepidare. pro trepidabāt. y Ceu quōdam petiere rates. ostendit uitia nec morte finiri. z Frustratur decipit. a Hiantes:clamare cupiētes. Nec uos moueat quod aliis umbris uerba dat his silētium. Timorem enim exprimit qui niuis quoque adimit uocem: ut. Obstupuit:steteruntque comę & uox faucibus hęsit. b Deiphobum uidet qui Helenam duxerat mortuo Paride. Ad cuius domū

Lenibat dictis animū:lachrymasq;[b] ciebat
Illa solo fixos oculos auersa tenebat.
Nec magis incepto[c] uultum sermone mouetur
Quam si dura[d] silex aut stet marpesia cautes.
Tandem[e] corripuit se se:atq; inimica refugit
In nemus umbriferū[f]: coniunx ubi pristinus[g] illi
Respondet[h] curis: æquatq; sicheus amorem.
Nec minus æneas casu pculsus iniquo
Prosequtur[i] lachrymas longe & miseratus eūtem
Inde[k] datum molitur iter: iamq; arua[l] tenebant
Vltima: quæ bello clari secreta frequentant.
Hic[m] illi occurrit tydeus: hic inclytus armis
Parthenopæus[n]: & adrasti[o] pallentis imago:
Hic[p] multū fleti ad superos: belloq; caduci[q]
Dardanidæ: quos ille oēs longo[r] ordine cernēs
Ingemuit glaucūq;: medontaq;: thersilochūq;
Tris[s] antenoridas: cererīq;[t] sacrū polybetem
Idæūq;[u] etiā currus: etiam arma tenentem
Circūstant animæ dextra leuaq; frequentes.
Nec uidisse semel satis est; iuuat usq; morari:
Et conferre gradum: & ueniendi discere causas.
At danaum proceres agamēnoniæq; phalanges
Vt uidere uirum fulgētiaq; arma per umbras
Ingenti trepidare[x] metu: pars uertere terga
Ceu[y] quondam petiere rates: pars tollere uocem
Exiguam: inceptus clamor frustatur[z] hiantes[a]
Atq; hic priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum[b] uidit lacerum[c] crudeliter ora
Ora manusq; ambas: populataq;[d] tēpora raptis
Auribus: & truncas[e] inhonesto uulnere nares.
Vix adeo agnouit pauitātem[f]: & dira tegētem[g]
Supplicia & notis[h] cōpellat uocibus ultro
Deiphobe armipotēs genus alto a sanguīe teucri
Quis tam crudelis optauit[i] sumere pœnas:

primum ire necesse erat: ubi fuerat causa bellorum: ut iam Deiphobi dedit ampla ruinam. Vulcano superante domus. c Lacerū: p laceratū. i. habētem ora lacerata. d Populata:uastata. i. deformia sublatis auribus. e Trūcas: trūcatas. Inhonesto:turpi. Teren. Illū ne obsecro inhonestū senem mulierē. f Pauitātē:ne agnosceretur timentem: g Tegentem:tegere uolentem. Nam truncatis manibus quid tegebat: Tegere autem est celare:ut contra nudare ē iudicare:ut. Traiectaq; pectora ferro Nudauit. h Notis uocib⁹:amicabilib⁹. i Optauit sumere:elegit ut sumeret

Cui tantū de te licuit: mihi fama suprema
Nocte tulit fessum uasta te cæde pelasgum
Procubuisse sup confusæ stragis aceruū:
Tunc egomet tumulū rhœteo[l] in littore inanem
Constitui: & magna manes ter uoce uocaui.
Nomen & arma[m] locū seruant: te[n] amice nequiui
Conspicere: & patria decedens ponere terra.
Atq: hic priamides nihil o tibi amice relictū est:
Oīa[o] deiphobo soluisti: &[p] funeris umbris.
Sed me fata[q] mea: & scelus exiciale lacænæ
His mersere malis: illa hæc monuměta[r] reliquit.
Nāque ut supremā falsa inter gaudia noctem
Egerimus[s] nosti: & nimiū meminisse[t] necesse est:
Cum fatalis[u] equus saltu super ardua uenit
Pergama: & armatū pedite grauis[x] attulit aluo
Illa chorꝫ simulans euantis[y] orgia circum[z]
Ducebat phrygias: flāmam media ipsa tenebat
Ingētem: & sūma danaos ex arce uocabat.
Tum me confectum curis sōnoq: grauatum
Infelix habuit thalamus pressitq: iacentem
Dulcis: & alta quies placidæq: simillima morti.
Egregia interea coniunx arma oīa tectis
Emouet: & fidum capiti subduxerat ensem.
Intra tecta uocat[a] menelaon: & limina pandit
Scilicet id[b] magnum sperans fore munus amāti
Et[c] famam extingui ueterꝫ sic posse malorꝫ.
Quid moror: irrūpunt thalamo: cōes aditur una
Hortator scelerꝫ æolides[d]: dii talia grais
Instaurate, pio si pœnas ore reposco.
Sed te qui uiuum casus age fare uicissim[e]
Attulerint pelagi[f]: ne uenis erroribus actus:
An monitu diuū: an quæ te fortuna fatigat,
Vt tristes sine[g] sole domos loca turbida adires:
Hac[h] uice sermonū roseis aurora quadrigis
Iam mediū æthereo cursu traiecerat axem.
Et fors omne datum traherent per talia tempus

k De te. pro in te. l Rhœteo in littore: ubi erat asylū Aiacis: sicut in sygeo Achillis. Et bene illic quasi ubi tutus esse potuerā. Sane rhœteiū dicit & facit rhœteū: sicut etiā cytheresa: & cytherea. m Et arma: depicta scilicet. Seruāt: tenēt. n Te. tuū corpus: ut. Nunc me fluctus hēt. o Oīa solui sti: qa cōstituto tumulo manes uocauit. p Et fune ris ūbris: sepulturę meę ūbris: nā funus illic eē nō potuit: ubi nec cadauer qdē fuerat. q Fata mea & scelus lacęnę: helenę: scdm mathematicos: q dicunt etiā inimicitias ex fato descēdere. Vñ ista cōiūxit fatū & scelus Helenę: p quę illic mors cōtigit. r Monuměta. mediū est ab eo q̄ mentē moneat. Vñ est hic de malis: ecōtra in tertio. Manuū tibi q̄ mo numěta mearū: s Egerimus. ri metri necessitate corripuit. t Meminisse necesse est. Cice. est. Cui pla cet obliuiscit: cui dolet meminit: ergo qa dolet ne cesse ē meminisse. u Fatalis: mortiferꝫ: ut. Fatiferꝫ ensem. Sup ardua uēit pgama: aut q in arce est po sit[9]: aut qa deiectis muris supra tract[9] est. x Gra uis: grauidus. Grauis tētabūt pabula fętas. Supra aūt dixerat: Fęta armis. y Euātis: euātes phryga as: aliter nō stat uersus. Euātes aūt bacchātes: a Libero: qui Euan dicit. Chorū aūt ait multitudinem in sacris collectā. z Circū ducebat: diuisit in duos uersus unā ptē: sed ideo cōiūga ē cōpositū. Lyrici uero etiā incōposita ptē: orationis in duos diuidūt uersus. Cōfectū: curis atq: uacauerant gaudiis: Sed illud ostēdit qd ait Sta. Stant ueteres ante ora met[9]. Nā curę ferebatur p suo impetu ex pristino bellorū tumultu. Alii hac ipsam curā uolūt: q ha bebat cōiugē pditiosam maritis. Vñ seq̄t. Egregia interea cōiūx. p ironiā. a Vocat mene. & li. pan. pādit & uocat: ut. Subeūt luco fluuiūq: relinquūt. b Id magnū spās fore mun[9] amāti. putauit se ui tia pręterita ptitib[9] posse celare: qd etiā seqñs indi cat uersus. c Et famā ueterū extigui sic posse ma lorū. d Aeolides. Vlyxes: qa ubiq, talis inducit. Na Anticlię fili[9] ē q̄ añ Laerte nuptias clam cū Si sypho eoli filio cōcubuit: ūde Vlyxes nat[9] ē: Hoc ei etiā in Ouī Aiax obiicit. Quid sanguie cretus Sisyphio: Alii Ilidē legūt: de quo nō legimus. e Vicissim: qa ipse narrabat. f Pelagi ne ue. erro. actus. nō ad iferos: sed ad locū in que iferorū descē sus ē. i. ad auernū: si itra terrā sūt iferi. Alii alit[9] in telligūt: q sub terra eē inferos uolūt scdꝫ chorogra phos: & geometras: qui dicūt terrā σφαιροειδῆ esse: quę aqua ex aere sustentatur. Quod si est ad antipodes potest nauigatione pueniri: quia q̄tum ad nos spectat: inferi sunt sicut nos illis. Hinc est q sub terra inferos dicimus esse: quanq̄ illud sit: quia nouem cingitur circulis. Tiberianus etiam inducit epistolā uento allatā ab antipodibus: quę habet. Superi inferis salutē. Qua occasione tractat reciprocū hoc quod diximus supra. Nam prudē tiores etiam animas per μετεμψύχωσιν dicunt ad alterius terrę partis corpora transitū facere. id est non in eodē climate uersari. Vñ ait Luca. Regit idem spiritus artus. Orbe alio longe canities si cognita uitę. Sciendū tamen ho mericū esse: nam & illic Elpenor similiter Vlyxem interrogat. g Sine sole domus. non est contrariū. Solēq: suum sua sydera norūt. Illud enim de campis elysiis dicitur. h Hac uice sermonū. hęc sacra ut diximus supra: pręter unius diei spacium non tenebant. Vnde ueretur sibylla ne inanibus fabulis datum. id est statutū & legitimū tempus ex eat. Quod autem dicit aurora: mediū axem traiecerat. Illud ostendit q scdm Tuscos dies ortus est a sexta diei hora.

Ortus enim diei habet aurorã. Donatus tamẽ dicit aurorã cũ quadrigis positã solẽ significare. i Breuiterq; quod cognitmorã obiurgãti. k Nox ruit: si per diẽ sacra celebrãtur nox ruit.i.imminet si per noctẽ finit. l Flẽdo: pprie nam & lachrymę & gemitus fuerãt. m Findit in amb. cõpẽdiosus quã si duas diceret poteram⁹ eĩ; etiã tertiã spera re. Sic Salu. Inter secũdũ atq; ultimũ bellũ carthaginẽse. Nõ ait tertiũ. n Inter elysiũ, dest ad elysiũ de quo diximꝰ supra. o Malorũ. impiorũ ut. Multa malus simulans uana spe lusit amantẽ. p Impia tartara. ubi puniũtur impii. q Ne sęui. ne irascere. Teren. Ne sęui tãto ope. Et antique dictũ ẽ: etiam ne sęuias dicimꝰ: nec impatiuũ iũgimꝰ ad uerbio impãtis. r Explebo numerũ ut supra diximus explebo est minuã. Na ait Ennius. Nauibus explebãt sese terrasq; replebãt. Quẽ Caper secutꝰ quũ de prępositiõe ex tractaret: hoc exẽplũ posuit. Sensus ergo est: Minuã uestrũ numerũ: & reddar tenebris. Nã circa ęneã & sibylla aliqd lucis fuisse intelligimꝰ: quippe circa uiuos. Vñ paulopost. Respicit ęneas subito. Alii explebo male putãt cõplebo eẽ umbrarũ: scilic; qbꝰ excesserat numerũ. Alii explebo numerũ dicũt esse finitũ tẽpꝰ statutũ purgatiõis: & in corpus recurrã: ut hoc sit Reddarq; tenebris. Nã legimꝰ. Clausę tenebris & carcere cęco ut sit sensus. Irasceris mihi quasi homo: nõ ne & ego homo futurꝰ sum. Alii dicunt cur irasceris in his locis sum quãdiu uitę per uim ereptę expleam tẽpus post tenebris.i.meis sedibus reddar. Sed hęc oia cõgrua loco nõ esse manifestũ est. Nõ eĩ; intelligere possumꝰ sibylla aliud uolẽte scilicet ut abscederet ad alia Deiphobũ respõdisse. s Idecꝰ.i nostrũ: aut i o decus nostrũ utere meliorib⁹ fatis: inferiorũ scilic; cõpatiõe. Quia ait supra: An q̃ te fortuna fatigat. Vt tristes sine sole domos. Aut certe i decꝰ & fatis utere nostrũ melioribꝰ i. quã aut ego aut tu habuerimꝰ. Mœnia lata uidet. tartarũ dicit: quẽ uult eẽ carcerẽ inferorũ. Quod aũt ait lata: innocentũ exprimit multitudinẽ. t Tripli circundata muro: ualde munitũ indicat locũ. u Torquet: trahit uoluit. x Porta aduersa ingens. Distinctiõe excludẽdũ est unũ de duobus epithetis. y Solidoq; adamãte. Lapis est durissimꝰ: & tãtę soliditatis ut nec ferro possit infringi. z Vis ut nulla uirũ. uirũ nõ ad sexũ retulit: sed ad uirtutẽ: hoc ẽ uirorũ fortiũ. ut Cice. Viri res illa q̃rebat quũ de uiro forti diceret. Per hoc ostẽdit nullũ de tartaro ad supos posse remeare: ne numinũ quidẽ fauore. a Stat eminet. Auras autẽ inferis cõgruas intelligamus Sta. de Mercurio ait. Pigrę autẽ eius impediebãt uolatũ. De illo etiam loco multi quęrũt. Quis tãtus plãgor ad auras. Pollio dicit ęneę & sibyllę: quas secũ traxerãt ipsi quũ cõstet eẽ illic auras. b Hinc exaudiri: exaudiebãtur. c Tractęq; cat. & genitiuꝰ singularis põt eẽ: & noiatiuus pluralis. d Strepituq; exter. hau. Hausit & exterritꝰ est hypallage: ergo ẽ. e Scelerũ facies. species: ut supra:

Sed cões admonuit: breuiterq;ⁱ affata sibylla est.
Noxᵏ ruit ænea: nos flendoˡ ducimus horas.
Hic locus est: partes ubi se uiaᵐ findit in ambas
Dextera quæ ditis magni sub mœnia tendit:
Hac iterⁿ elysium nobis: at leua maloꝝ°
Exercet pœnas: & ad impiaᵖ tartara mittit.
Deiphobus contra neᵍ sæui magna sacerdos:
Discedam: exploboʳ numeꝝ. reddarq; tenebris
Idecusˢ i nostrũ melioribus utere fatis.
Tantum effatus: & in uerbo uestigia torsit
Respicit æneas subito: & sub rupe sinistra
Mœnia lata uidet tripliciᵗ circũdata muro:
Quæ rapidus flãmis ambit torrẽtibus amnis
Tartareus phlegethon torquetq;ᵘ sonãtia saxa
Portaˣ aduersa ingẽs: solidũq;ʸ adamãta colũnæ
Visᶻ ut nulla uiꝝ: non ipsi excindere ferro
Cælicolæ ualeant: stat ᵃ ferrea turris ad auras.
Tisiphoneq; sedens palla succincta cruenta
Vestibulum insonis seruat noctesq; diesq;.
Hincᵇ exaudiri gemitus: & sæua sonare
Verbera: tum stridor ferri: tractæq;ᶜ cathenæ.
Constitit æneas: strepitũq;ᵈ exterritus hausit
Quæ sceleꝝᵉ facies o uirgo effare quibus ue
Vrgentur pœnis: quis tantus plangor ad auras.
Tum uates sic orsa loqui dux inclyte teucrum
Nulliᶠ fas casto sceleratũ insistereᵍ limen
Sedʰ me cum lucis hecate præfecit auernis
Ipsa deum pœnasⁱ docuit: perq; oĩa duxit
Gnosiusᵏ hæc rhadamãthus hʒ durissima regna.
Castigatq; auditq; dolos: subigitq;ˡ fateri
Quæ quis apud superos furtoᵐ lætatus inani
Distulitⁿ in seram cõmissa piacula° mortem.

Visa maris facies. f Nulli fas casto pio. & hęc responsio ostendit Aeneam quidem uoluisse ingredi: sed quasi piũ phibitũ. g Insistere li. Insisto illã rẽ dicimꝰ: nõ illi reiq̃d q dicũt decipiũtur: pp insto illi rei. h Sed me: qa occurrebat: Vñ ipsa cognouistis. i Pęnas deũ do. aut quas dii nocẽtibꝰ statuerũt aut titanũ: quos legimꝰ deos ẽẽ si ex terra pgẽitos. aut re uera dicit pęnas deorũ. Ferũ nãq; ab Orphe. q dii peierãtes p stygẽ paludẽ noue milibꝰ ãnorũ puniũtur in tartaro. Vñ ait Sta. Et styx periuria diuũ Arguit. k Rhada. hic & Minos & Aeacus filii Iouis & Europe fuerũt q postea facti sũt apũ inferos iudices. l Subi. fa. cõpellit ad cõfessionẽ. m Furto lę. ma. latebra nõ ualde pfutura: quippe q̃ fuerat publicãda post mortẽ. n Distu. in se. in grauẽ: ut. Serũ bęllũ in augustiis futurũ. o Piacula com.

Continuo sontes ultrix accincta[p] flagello
Tisiphone quatit insultans: toruosq; sinistra
Intentans angues uocat agmina[q] saeua sororum.
Tum[r] demũ horrisono stridentes cardine sacrae[s]
Panduntur portae: cernis[t] custodia qualis
Vestibulo[u] sedeat: facies quae limina seruet
Quinquaginta atris[x] imanis hiatibus hydra
Saeuior intus habet sedem: tum tartarus[y] ipse
Bis[z] patet in praeceps tãtum: tẽditq; sub umbras
Q[u]ãtus ad aethereũ caeli suspectus olympum.
Hic[a] genus antiquũ terrae titania pubes
Fulmine deiecti fundo uoluũtur in imo.
Hic & aloidas[b] geminos[c] immania uidi
Corpora qui manibus magnũ rescindere caelum
Aggressi: superisq; iouem detrudere regnis.
Vidit & crudelis[d] dantem salmonea[e] poenas
Dum flãmas iouis & sonitus imitatur olympi.
Quattuor hic inuectus equis: & lãpada quassans
Per graium populos mediaeq;[f] per elidis urbem
Ibat ouans: diuũq; sibi poscebat honores
Demẽs qui nimbos: & non imitabile fulmen
Aere: & cornipedũ cursu simularet aequorum.
At pater omipotens densa[g] inter nubila telum
Contorsit (non ille faces: nec fumea[h] taedis
Lumina) praecipitẽq; immani turbine adegit.
Necnon[i] & tityon terrae omipotẽtis alũnum
Cernere erat: per[k] tota nouem cui iugera corpus

ppter quę expiatio adhibetur. p Accinta flagello. aut hoc dixit qđ uidem⁹: quia qui lõgo flagello utitur: ut is post ictũ in se reuoluat necesse est. Aut accinta est instructa ad uerbera scilicet. i. nocẽtes: flagello quatit ipsa pręparata. q Agmina sę soro. aut impet⁹: aut de harpys dixit. Aut serpẽtũ agmia: quos p comis hẽt. r Tũ demũ horri. Mittunt sūqt post uerbera ad ęternũ suppliciũ. Et e secut⁹ ordinẽ iuris antiquũ. Nam post habitã quęstionem ad tullianũ ad ultimũ suppliciũ mittebãtur. Alii hoc a poeta dictũ uolũt: ut illa loquẽte intelligam⁹ portã esse patefactã. Alii cõtinuãt narratione. s Sacrę: execrabiles. t Cernis custodia qua. Custodia est q̃ custodit: nõ quę custodi͡t. Vsurpatũ est ãt sicut hospita: sicut neptis. nã hic & hęc custos facit. hęc enim q̃ finiũtur in o: ut fullo. in os: ut nepos. in es: ut hospes: feminina ex se nõ faciũt. quę aũt inuenimus usurpata sũt. Vñ & dissimilia inueniũtur. nam custos custodia facit & nepos neptis. u Vestibulo se. significat Megerã. Hoc aũt dicit cernis hanc quã sęua sit. Sũt & intus alię. x Atris ima. hiati. quę sęuior q̃ hydra fuit. Multi ipsam hydrã fuisse dicũt: qđ nõ ꝓcedit: nam eam in aditu legim⁹ inferorũ: ut. Ac bęlua lernę. Quã alii tria uolũt habuisse capita: alii nouẽ: ut simoniades dicit q̃nquagita. y Tartarus. uel q̃a oĩa illic turbata sũt ἀπὸ τῆς ταραχῆς. Aut qđ est meli⁹ ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν. i. a tremore frigoris. Sole eñ caret. z Bis pater in prę. ideo in pręceps addidit: q̃a post qđ etiam sursũ patere. Videt̃ aũt hoc a prudẽtiorib⁹ ideo dictũ: q̃a scđm ratione sphęrę: Sol quũ in unã concesserit partẽ: duę quasi tartarũ faciũt. Vna a qua decessit: & altera ad quã nunq̃ accedit. quod melius sphęrę indicat ratio. Hoc autẽ dicit. Tartarus ipse bis tantũ in pręceps patet: & tẽdit sub umbras q̃t⁹ est suspect⁹. i. altitudo ad olympũ ęthereũ. a Hic genus anti. ter. i. primũ. Titanas enim cõtra Saturnũ genuit: gigãtes postea cõtra Iouẽ: ut ferũt fabulę. Titanas ab ira ta cõtra deos. Terra in eius ultionem creatos: ũde & titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως. i. ab ultõe. De his aũt sol abstinuisse narratur ab iniuria numinũ: unde & cęlũ meruit. b Aloidas geminos. Aloeus Iphimediã uxorẽ habuit: quę cõpressa a Neptuno duos pepit. Othum: & Ephialtẽ: qui digitis nouẽ per singulos menses crescebãt: Freti itaque altitudine cęlũ uoluere subuerterer sed cõfixi sunt Dianę & Apollinis tęlis. Aloidas aũt sic dixit. ut de Herculę Amphitryoniades dixim⁹. c Geminos: sui similes. d Crudelis pęnas: sęuas nimias. Nam nõ dicit iudgiuas ferẽtem: qui sacrileg⁹ fuit. Salmonea. Salmone Aeoli filius fuit: non regis uentorũ: sed cuiusdam apud Elidem ubi regnauit: qui fabricato põte ęreo super eum agitabat currus ad imitanda tonitrua: & in quem fuisset iaculatus facem: eum iubebat occidi: hic postea uerum expertus est fulmen. f Medięque per elidis urbem. Hinc est indignatio: ꝙ in ea ciuitate Iouem imitabatur: in qua specialiter Iuppiter colitur. g Densa inter nubila. Ostendit fulminis causam & originem. h Fumea lumina. id est terrena. Nam ęthereus ignis caret fumo: solo enim splendore uiget. i Necnon & tityon. Titus secũdum aliquos filius Terreę fuit. Secũdum alios a Terra nutritus. Vnde elegit sermonem quo utrũque significaret. Nam alũnum dixit. Hic amauit Latonam: ꝓpter quod Apollinis telis confixus est. Dãnatus est autem hac lege apud inferos: ut eius iecur uultur exedat. Quãquam Homerus uicissim dicat duos uultures sibi in eius pęnam succedere. Sane in usu est uultur. Licet Cicero uulturis dixerit. Et Plautus in curculione. Iacit uulturios quattuor: quod quidem potest esse etiam deriuatiuũ. Ennius. Vulturis in siluis miserũ mandobat homonem. Declinatur autẽ hic Tityos: huius tity: ut delos deli. k Per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur. Quantũ ad publicam faciem: magnitudinem ostẽdit corporis. Sed illud significat: quia de amatore loquitur: libidinẽ. Late patere: ut aũt supra. Nec ꝓcul hic partẽ fusi monstrãtur in omnẽ lugentes campi. Sine de his omnibus rebus mire reddit rationem Lucretius. Et confirmat in nostra esse uita omia quę finguntur dę inferis. Dicit enim Tityon amorem esse: hoc est libidinem: Quę secundum

physicos & medicos in iecore esse: ut risus in splene: iracūdia in felle. Vnde etiā exesum a uulture dicitur in penam renasci. & enim libidini non satisfit re semel pacta: sed recrudescit semp. Vnde ait Hora. Incōtinētis aut Tity iecur. Ipse etiam Lucretius dicit. Per eos super quos casurus imminet lapis: suspitiosos significari: qui inaniter semp uerentur. Et de diis: & cęlo: & locis superioribus male opinātur. Nam religiosi sunt: qui per reuerentiā timent. Per eos aūt qui saxū uoluūt ambitū: uult & repulsam significari: quia semel repulsi petitores ambire non desinūt. Per rotam autem ostēdit negotiatores: quia semp tēpestatibus turbinibusq; uoluūtur. ¶ Fęcūdaque pęnis fęcūda in penam. m

Porrigitur: nostroq; immanis uultur obunco
Immortale iecur tondens: fœcūdaq; [l] pœnis
Viscera rimaturq; [m] epulis: habitatq; sub alto
Pectore. nec fibris [n] requies datur ulla renatis.
Quid [o] memorē lapithas: ixiona pirithoūq; [p]
Quos super atra silex iam iam lapsura cadenti
Imminet adsimilis [q] lucent [r] gēialibus [s] altis
Aurea [t] fulcra toris: epulæq; ante ora paratæ
Regifico [u] luxu: furiar; [x] maxima iuxta
Accubat: & manibus [y] phibet contingere mēsas:
Exurgitq; facem [z] attollens: atq; intonat ore.
Hic quibus inuisi fratres: dum uita manebat:
Pulsatusue [a] parens & fraus [b] innexa clienti
Aut qui diuitiis soli incubuere repertis
Nec [c] partem posuere suis quæ maxima turba est
Quiq; ob [d] adulteriū cesi: quiq; [e] arma secuti

Rimatur. pascitur. ut. Rimatur prata caystri. n Fibris Fibrę sunt eminētię iecoris. o Quid memorem lapithas. Hi populi Thesalię: qbus impabat Ision amicissimus: ut supra diximus: Ioui Phlegyę filiusq; qui post nubis coitū fictę in formā Iunonis quū se de eius stupro iactaret: ab irato Ioue ad inferos rursus est: & illic religatus ad rotā circūfusa; serpētibus. p ¶ Pirithoūq. Hic unus de lapithis fuit: qui descēdit cū Theseo ad rapiendā Proserpinam. q Adsimilis. ad uacat & a maioribus ad ornatū adhibebat. Hora. Qua populus adsit a certis limitibus uicina refugit iurgia. r ¶ Lucēt genialibus altis. Aliud est. Tantalus rex Corinthiorū amicus numinibus fuit: qui quū freqnter eos susciperet & quondā tēpore defuissent epulę: filiū suū Pelopem occidit: & diis epulādū apposuit. Tunc abstinētibus cūctis Ceres humerū eius exedit: & quū eum dii per Mercuriū reuocare ad supera uellent eburneus est ei humerus restitutus: sicut supra. Humeroq; pelops insignis eburno. Ideo autē sola Ceres dicit̄ comedisse: quia ipsa est terra: quę corpus soluit. Per Mercuriū aūt ob hoc fingitur esse reuocatus: q ipse est deus prudētię: per quam philosophi deprehēderūt πᾶλιν γενεσίαν: uel μετεμψύχωσιν. Tantalus aūt hac lege apud inferos dicitur esse dānatus: ut in Eridano. Inferorū stans nec undis presentibus: nec uicinis eius pomariis pfruat̄. Per hec aūt auaritia significaturut etiā Hora. Tantalus a labris sitiēs fugiētia captat Flumina qd rides: mutato noie de te Fabula narrat. s Genalibus. uelut genialib⁹. Nam geniales pprie sūt q sternūtur puellis nubētib⁹ dicti a generādis liberis. t Aurea fulcra: qbus fulcimur. i. sustinemur. u Regifico luxu: rego ambitu. x Furiarū maxima: ūde & famē premūt: ut hanc esse furiar; maximā doceat. y Et manibus: corū scilicet: nō suis. z Facem attollēs: iniciēs ignē auaritię: ut abstineāt. Quib⁹ inuisi fratres. Hec quidē cōstat esse dicta generaliter. Possunt tn̄ & ad speciē trahi: ut Aegystū: & Danaū: Atreū similiter: & Thyestem: Ethcoclem: & Pollinicem significare uideat̄. Bene aūt dicēdo inuisi per id quod leue est: etiā maiora amplexus est. a Pulsatusue parēs. Itē quod leuius est dixit: parricidii cōparatōe. Possumus aūt Oedipū accipe Laii extinctorē. b ¶ Aut fraus innexa clienti. Ex lege. xii. tabularū uenit: in quibus scriptū est. Patronus si clienti fraudē fecerit sacer esto. Si enim clientes quasi coleres sunt. Patroni quasi patres: tantūdē ē clientē: q̄tū filiū fallere. Et hoc posse fieri ex Horatii dictis intelligim⁹. Qui quū loqueretur de auaris potētibus: ait de uicino cliēte. Pellitur paternos in sinu ferēs deos. Vrbano tn̄ hoc displicet: & dicit ratū eē hoc magisq; cōtrariū: quū magis patronos decipiāt freqnter cliētes. Vult aūt intelligi preuaricatores: qui patroni sunt clientū: quos nūc susceptos uocamus. c Nec partem posuere suis. Bene addidit suis. i. cognatis affinibus. Hęc enim fuerat apud maiores donādi ratio non pfusa passim. Nam hoc est uelle inaniter pdere. Vnde Cicero ait in libris legum. Stipem phibeo. nam auget superstitionē: exhaurit domos. Dignis igitur largiendū ē. Vnde Hora. Cur eget indignus quisquā te diuite. i. indignus pauptate. d Ob adulteriū cesi. i. occisi. Aegysthum significat Thyestę filium: si re uera cęsi. Salustiū: quē Milo deprehēsum sub serui habitu uerberauit in adulterio suę uxoris filię Syllę. e ¶ Quique arma secuti impia: nec ueriti dominorū fallere dextras. Hoc loco uidetur blandiri augusto: quia contra Cęsarē patrē eius multi quib⁹ ignouit arma susceperant. Est nāque eius dictum dare quidē se ueniā pompeianis: sed ab ipsis quādoq; esse periturū: ut arma impia ciuilia dixerit bella. Vel ea que mouerūt pompeiani contra accepte uenię fidem. Sed non pcedit: nam si arma impia dixit bellum ciuile tangit: & Augustum & Cęsarem: qui & ipsi bella ciuilia tractarūt. Item si culpat eos: qui contra fidem datę uenię dimicauerūt: tangit Augustū. Nam transierūt ad eum ab Antonio duo milia equitum per quos est uictoriā consecutus. Hora. Adhuc fremētes uerterunt bis mille equos Galli canentes Cęsarē. Fecit preterea iniuriā Augusto uel Cęsari: si eos dominos dixit. Quod apud maiores inuidiosum fuerat. Nam patres patrię dicebātur. Iuuena. Roma patrē patrię Ciceronē libera dixit. Melius ergo est: ut bellum a Sex. Pompeio Pompei filio in Siculo freto gestū accipiamus. Nam occiso patre Siciliā tenuit. Et collectis inde seruitiis uastauit sex annis ultro

ętroque Siciliā. Postea uictus ab Augusto & Agrippa. Hora. Minatus urbi uincula quę detraxerat seruis amicus pfidis Et hoc sensu tam arma impia q̄ dominorū cōgruit cōmemoratio. f Pęnam expectat quod grauius est. Nam in expectatōe & pręsens metus est: & dolor futurus. In ipsa aūt pena solus est dolor. g Forma uiros regula. Singulis enim sceleribus statuta sunt supplicia. Nam morē Romanū sequitur. h Saxum ingens uoluūt alii. Sisyphū dicit qui deorū consilia hoībus publicauit i Radiisq; rotarū. Ixionē dicit ut alibi ostēdit. Atq; ixioni uęnto tota cōtinet orbis. Licet supra dixerit. Quos sup atra silex. Nam de his fabulis uarię sunt in ipsis opiniōes auctorib⁹. k Aeternūque sedebit Infelix theseus. Contra opinionē. Nam fert ab Hercule esse liberat⁹: quo tēpore cuȝ ita abstraxit: ut illic corporis eius relīqrēt partē. Frequēter enim uariāt fabulas poetę Hyppolitū ab inferis liberatū: Virgi. dicit Hora. cōtra. Neque enim Diana pudicū liberat Hyppolitum. l Phlegyasq; miserrim⁹ oēs Admonet. Si nominatiuus est singularis hoc dicit. Phlegyas omēs admonet apud inferos pęnas ferētes. Si aūt accusatiuus pluralis est: Theseū oēs Phlegyas admonētem debemus accipe. Hi nāque scd̄ȝ Euphorionē populi insulani fuerunt satis in deos impii & sacrilegi. Vn̄ iratus Neptun⁹ pcussit tridēte eā partē insulę quā Phlegyę tenebāt. Phlegyas aūt pater Ixionis habuit Coronidem filiā, qua Apollo uitiauit. Vnde suscepit Aesculapium, Quod pater dolēs incendit Apollinis tēplū, & eius sagittis est ad inferos trusus. Sta. Phlegyam subter caua saxa iacētēȝ Aeterno premit accubitu. m Discite iustitiā: uel nunc in pęnis locati. n Vēdidit hic auro patria. Et hęc licet generaliter dicātur habēt tame specialitatem Nam Lasthenes Olynthū Philyppo uēdidit. Curio Cęsari xxvii. milibus aureis Romā: de quo Lucas Gallorū capt⁹ spoliis: & Cęsaris auro: & illud Emere oēs hic uēdidit urbē. o Fixit leges precio atque refixit Possum⁹ Antoniū scd̄ȝ Cice. in philippicis accipe. Fixit autē ideo quia incisę in ęris tabulis leges affigebātur parietibus. p Hic thalamū inuasit natę. Thyestes Pelopę filię: unde & Aegysthus natus est. Item Cinaras filię Mirre de qua natus est Adonis. Nam quod Donatus dicit Nefas est credi dictū esse de Tullio. q Vetitosq; hymenęos legibus scilicet. Nam dicendo. Vetitos ostendit fuisse non uetitos. Vel ut est apud Persas hodie. Vn̄ Donatus male ait Natura & legib⁹ uetitos. r Ausi oēs imane nefas: ausoq; potiti: illic sunt & qui fecerūt & qui conati sunt. Dicit autē scd̄m ritum Romanorū: in quo non tantū exitus punitur: sed etiā uolutas. s Non mihi si linguę centū sint: oraq; cētū Ferrea uox. Lucretii uersus: sublatus de Homero. Sed ille Aerea uox dixit. t Scelerū formas: ut. Quę formas uiros fortuna uel mersit. u Perfice munus. hoc est ramū redde. Nam supra ait. Hoc sibi pulchra suum ferri proserpina munus Instituit. x Cyclopū educta caminis, hoc est magna. Ita enim cuiuslibet rei magnitudinē significāt: adeo ut Sta. argiuorū muros ab ipsis dicat esse pfectos. y Fornice arcu: Cice. Vidit ad ipsum fornicē fabinū. z Corripiūt spatiū. raptim spatiū pagūt. a Occupat ęneas aditū. ingreditur: ut supra dixit. b Recēti. semp fluēti. Dixit aūt hoc pp̄ter paludē stygem. c Spargit aqua i purgat se. Nam inquinatus fuerat aspect⁹ imolaturi corpus abluūt: ut supra. Donec me flumine uiuo Abluero. d Amena uireta: uirētia & est satis usurpatū Amęna aūt quę solum amorē pręstant. Vel ut supra dixim⁹: quasi amunia: hoc est sine fructu: ut Varro & Carminius docent. Alludit autē ad insulas fortunatas. Nam & sequēti hoc indicat uersu. e Largior hic cāpos ęther & lumine uestit Purpureo: non nostro largior: sed quam est in cętera inferorū parte. Aut re uera largior si lunarū intelligam⁹ circulū. Naȝ ut supra dixim⁹. Campi elysii: aut apud inferos sūt: aut in insulis fortunatis: aut in lunari circulo. Luca. Illic postq̄ se lumine uero induxit, Solēque suum: sibi congruum:

Impia: nec ueriti dominorū fallere dextras:
Inclusi poenas[f] expectant: ne quaere doceri
Quā poenā: aut q̄ forma[g] uiros, fortūa ue mersit
Saxum[h] ingens uoluūt alii: radiisq;[i] rotarū
Districti pendent: sedet: aeternūque[k] sedebit
Infelix theseus: phlegiasq;[l] miserrimus omnes
Admonet: & magna testatur uoce per umbras,
Discite[m] iustitiam moniti: & non temnere diuos.
Vendidit[n] hic auro patriā dominūq; potentem
Imposuit fixitq;[o] leges precio atq; refixit
Hic[p] thalamū inuasit natae: uetitosq;[q] hymenaeos
Ausi[r] omnes immane nefas: ausoq; potiti.
Non[s] mihi si linguae centum sint: oraq; centum,
Ferrea uox: omnes scelerū[t] cōprendere formas:
Omia poenarū pcurrere nomina possem.
Haec ubi dicta dedit phoebi longaeua sacerdos:
Sed iam age carpe uiā: & susceptū pfice[u] munus
Acceleremus ait cyclopum[x] educta caminis
Moenia conspitio atq; aduerso fornice[y] portas,
Haec ubi nos praecepta iubent deponere dona.
Dixerat: & pariter gressi per opaca uiarū
Corripiūt[z] spaciū mediū: foribusq; ppinquant
Occupat[a] aeneas aditum corpusq; recenti[b]
Spargit[c] aqua: ramūq; aduerso in limine figit.
His demū exactis perfecto munere diuae
Deuenere locos laetos. & amoena[d] uireta
Fortunatorū nemorū sedesq; beatas
Largior[e] hic campos aether: & lumine uestit
Purpureo: solēque suum sua sydera norunt.

grece dixit: ut. Fessusq; sopor suus occupat artus. f Palestris luctatiōibus grece dixit. g Contēdunt ludo: inter se ludētes odio. h Choreas. re corripuit ꝑpter metrū. Alibi ait sed; naturā: ut Iuuat indulgere choreis. Ergo aut sistolem fecit: aut antithesin: e pro ei ponēs: nam grecū est nomē. Necnō threicius longa cū ueste sacerdos. Orpheus Caliopes muse; & Oeagri fluminis filius fuit: qui primus orgia instituit. Primus etiā deprehēdit harmoniā. i. circulorū mūdanorū sonū: quos nouē etiam nouim⁹: e quibus sūmus: quē αναστρον. i. sine astris dicūt sono caret. Item ultimus qui terrenus est: reliqui septe sunt: quorū sonū deprehēdit Orpheus: unde septē fingitur uti chordis. Lōgam

Pars in gramineis exercent mēbra palæstris[f].
Contēdunt[g] ludo: & fulua luctantur harena.
Pars pedibus plaudūt choreas[h]: & carmina dicūt
Necnon threicius longa cum ueste sacerdos
Obloquitur[i] numeris[k] septem[l] discrimina uocū.
Iamq;[m] eadē digitis iam pectine pulsat eburno.
Hic[n] genus antiquū teucri pulcherrima proles
Magnanimi heroes: nati[o] melioribus annis
Ilusq;[p] assaracusq;: &[q] troiæ dardanus auctor.
Arma ꝓcul: currusq; uirum mirātur inanes.
Stant terræ defixe[r] hastæ passimq; soluti
Per cāpos pascūtur equi: quæ[s] gratia currum
Armorūq; fuit uiuis: quæ cura nitentis[t]
Pascere equos: eadem seqtur tellure repostos.
Conspicit ecce alios dextra leuaq; per herbam
Vescētes: lætūq; choro pæana canentes
Inter odoratum[u] lauri nemus: unde supne
Plurimus eridani per siluam uoluitur amnis.
Hic[x] manus ob patriam pugnādo uulnera passi
Quiq; sacerdotes[y] casti dum uita manebat:

aūt uestē: aut cytharedi habitū dicit: aut longa barbam. Nam e cōtrario imberbes inuestes uocamus. Sacerdos aūt qa theologus fuit: & orgia prim⁹ instituit. Ipse etiā homines de feris & duris mites cōposuit. Vn̄ dicitur: arbores & saxa mouisse: ut deus. i Obloqtur numeris. dicēdo obloqtur: chordarum expressit laudē quas dicit uerbis locutas. Obloqui enim nō est nisi cōtra loquentē loqui. k Numeris rhytmis sonis: ut. Numeros memini si uerba tenerē. l Septē discrimina: quia oēs chordę dissimiliter sonāt. m Iam: nunc. Hoc autē pecten declinatur: ut hoc carmen. n Hic genus antiquū: qđ non omnes uiros fortes in elysio uisos esse cōmemorat. Hęc est ratio: quia isti diuinos meruerant honores: Quod Thydeo: uel his quos supra memorauit non cōtigit: ideo antiquū addidit: quasi & illis elysii cōtingerēt campi: si eis annorū non derogaret uetustas. o Nati melioribꝰ ānnis. Plerūq; enim uirtus decolorat̄ tēporis infelicitate. Cice ut illa laus tēporū nō hominū fuisse uideat. p Ilusque assaracusque. troiani reges fuerūt q Troię dardanꝰ auctor. Hunc in septimo inter deos dicit relatū: ut. Et numenū duorū altaribus addit. Sed ut supra diximus Homerū sequit: qui inducit simulacrū Herculis apud inferos uisum. r Defixe hastę. subaudi inanes. Et quidem equos inanes. s Quę gratia currū. detraxit unū u. licentia qua latinitas grecos: secuta genitiuo plurali syllabā: aut addidit aut detrahit: ut hoc loco detraxit. Sicut arma uirum: cōtra addidit, Alituū pecudūq; genus pro alitū: Sicut greci μουσσεων ελικων ιαδων. t Nitētes pingues: ab eo quod sequit̄ id quod precedit intelligis. Per ea autē quę dicturus est intelligēdū hoc quę gratia fuit uiuis eadē seqtur tellure repostos. Pęana ꝓprie Apollinis laudes. quod nunc intelligimus ꝓpter lauri nemus abusiue omniū deorū: sic orgia ꝓprie Liberi. u Odoratū: pro odorū: ut supra diximus. Vn̄ supne. Plurimus eridani per siluam uoluitur amnis Eridanū Aratus in cęlo esse dixit: aut longe a cęlo. Hic & in terris est: qui in Italia padus uocatur: quem alii etiam ad inferos uolunt tendere. Alii nasci apud inferos & exire in terras. Ideo autem ista finguntur: quia de Apēnini parte oritur quę spectat inferū mare: & tendit usq ad superū. Ergo hic sensus est. Canebat in locis unde supne. i. ad superos plurimus eridani amnis per siluam uoluitur. Namq; & uerisimile est: Quoniam legimus de Arisco. Omnia sub magna labentia flumina terra Spectabat diuersa locis: & cognit, Nam ois humor ex terre nascit uenis. Alii eridanū pro quocūque accipiūt. Et dicūt κατ᾽ ἐξοχην dictum. Nam legimus Fluuiorum rex Eridanus. Et amant poetę pro appellatione magnę rei ꝓprietatem ponere: ut alibi. Proculaque inuātis acheloia miscuit uuis. Melius tamen est si distinguamus, Vnde supne plurimus: unde ad superos plurimus. i. magnis amnis uoluitur per siluam eridani. i. populos. Fabula nāque hęc est. Eridanus Solis filius fuit. Hic a patre impetratū currum agitare non potuit. & quū per errorem mundus arderet: fulminatus in Italię fluuium cecidit: & tunc a luce ardoris sui Phaeton appellatus est & pristinum nomen fluuio dedit. Vnde mixta hęc duo nomina inter solis fluuium & filium inuenimus: postea eius sorores flēdo uersę sunt in populos: ut in decimo. Populeas inter frondes umbrāque sororū. Et hoc Virg. Nam alii in alias arbores dicūt: x Hic manus ob patriā pugnando uulnera passi. Manus. i. multitudo eorū qui ob patriā passi sunt uulnera. Et est figurate dictū. Sane animaduertendū illud quod ait Hora. in arte poetica. Et simul & iucunda & idonea dicere uitę. Nullam enim maiores nostri artem esse uoluerunt, quę non aliquid rei pub'ice cōmodaret. Vnde Virg. hoc per transitum facit. Nam dicendo pœnas patrie uenditores: contra premia defensoribus solui. Nihil utique aliud nisi fugienda uitia & sectandas docet esse uirtutes. y Sacerdotes casti dum uita manebat. Quasi quis castus dosset esse post mortem. Sed aliud dicit id est qui fuerunt casti dum in cōmunione uitę uersarētur. Nam hi qui maxima sacra accipiebant reuūciabāt oibus

Tempora dinumerās: nec[e] me mea cura fefellit,
Quas[f] ego te terras: & quāta p æquora uectū
Accipio: quātis iactatū nate periclis.
Quā metui ne quid libyæ[g] tibi regna nocerēt,
Ille aūt tua me genitor tua tristis[h] imago
Sæpius[i] occurrēs hæc lumina tendere adegit.
Stant[k] fale tyrrheno classes: da iūgere dextras
Da genitor: teq; amplexu ne subtrahe nostro.
Sic memorans largo[l] fletu simul ora rigabat
Ter conatus ibi collo dare brachia circū
Ter frustra cōprensa man⁹ effugit imago
Par leuibus uentis: uolucriq; simillima somno.
Interea[m] uidet æneas in ualle reducta
Seclusum nemus: & uirgulta sonantia siluis.
Lethæūq; domos placidas qui prænatat[n] amnē.
Hunc circū innumere gētes[o]: populiq; uolabāt
Ac ueluti in pratis ubi apes æstate serena
Floribus[p] insidūt uariis: & cādida circum
Lilia[q] fūduntur: strepit ōis murmure campus
Horrescit uisu subito: causasq; requirit
Inscius æneas quæ sint ea flumina[r] porro:
Qui ue uiri tanto cōplerint agmine[s] ripas:
Tum pater anchises: animæ[t] quibus altera fato
Corpora debētur: lethæi[u] ad fluminis undam
Securos[x] latices: & longa obliuia potant

e Nec me mea cura fefellit: nec decepit me dulcissim⁹ filius: nā uocatiuus ē mea cura. i. tu & dictū est sicut Venem iussissima cura. f Quas ego te terras & quāta per æquora uectū: pietatis magnitudo ōnditur: cū pater ei⁹ ingemit casibus. g Libyæ tibi regna nocerēt: aut quia de iunone aut Venus: Haud tāto cessabit cardine rerū: aut qd ē melī illud dicit timui ne dū apud regna carthaginis uoluptatib⁹ uacabas: imperiū fatale dereliqres: unde p transitū insinuat quod intelligat ęneā in africā apud Didonē diuertisse: cū utrūque cōstet diuersis ętatibus fuisse. h Tristis imago: seuera terribilis ut supra. Et turbida terret imago i Sępius occurrens: κατατο σι ιοιπωμενωυ sępius ei di ctū intelligimus aut certe egit me tua imago ad hec tendere limina quā sępe uidere consueui. k Stat sale tyrrheno classes: affectionis ē filii etiam ea indicare: de quib⁹ nō interrogat. l Largo fletu: nato ex gaudio. Ter. sępius finitus p infinito m Interea uidet ęneas. Hirmos ē hoc loco. i. un⁹ sermo ptentus p multos uersus: in quo tractat de Platonis dogmate. quod i phedrone positum est: περι ψυχησ: de quo in georgicis strictim hic latius loquit. de qua re etiā Var. in libro diuinarū plenissimę tractauit. Hoc aūt continet ęneas dū per inferos pgeret respexit fluuiū quēdam loci remotioris: ad quē inumera multitudo tēdebat animarum: interrogauit patrem quis eēt fluui⁹: & qua ratione ad eū pgerēt animę pater ait. Lęthe⁹ ē. Pergūt aūt ut potēt & obliuionē patiātur: ut incipiant i corpora uelle remeare. Stupefact⁹ ęneas interrogat: dic pater aię quę p pręteritam uitā tot supplicia ptulerint: possunt habere uotū reuertendi in corpora? nō ē uerisimile liberatas de corporis carcere ad eius nexū reuerti. Suscepta narratione hoc Anchises exequitur primo debere fieri ut redeāt. deinde posse: deide uelle. quę quoniā obscura sunt aliis diuisionib⁹ innotescūt quid ē debere: cūcta aīalia adeo originē ducūt: que quia nasci cernimus: reuertūtur sine dubio: unde cūcta p creātur: deinde posse sic probat: quia imortales sūt aię: & sūt quę possūt reuerti: tertiū ē ut uelint: qd dicit fieri p Letēū fluuiū & hoc ē quod dicturus est: sed incidentes quęstiones faciut obscuritatē. Virgulta sonātia siluę: quę ē iuxta pręripia fluminis: Domos placidas: campos elysios. n Prenatat preterfluit & cōtrarię dictū est. nā nō natāt aquę sed in ipsis nos natam⁹. Enniū igitur secutus est: qui ait Fluctusq; natātes. Sane de hoc fluuio qrītur a prudentioribus utrū de illis nouē sit: qui ambiūt inferos an pręter nouē: & datur itelligi: q ab illis separatus est. Nanque eū uolūt esse senectutis imaginē. Nā animę nostrę uigēt & alacres sunt pleneq; memoria a pueritia usq; ad uirtutem senectam postea in nimia senectute ois memoria labitur: qua lapsa mors interuenit. & aię in aliud corpus recurrūt Vnde fingūt poetę animas Lethęo hausto in corpus redire. Ergo & Lethęus ē obliuio mortis semper uicina. o Gentes populique: innumerarū gentium & populorū animę. p Floribus insidūt: insido illi ut insideat quat⁹ miserę dens. Insisto aūt illā rē. ut nulli fas casto sceleratū insistere limē. q Lilia fūdūtur: circa flores speciē p genere posuit. r Flumia porro: lōge remota: & ē gręcū aduerbiū. Bene aūt ęneā lōge a Lethęo facit: quia adhuc iuuenis ē. s Agmine cursu: ipetu p quod ōndit cito iri ad senecta qua tota celeritate usus labi ē uitę. t Animę qbus altera fato Corpora debētur. Sciēdū nō oēs aīas ad corpa reuerti Aliquę eni ppter uitę merita nō redeūt: aliquę redeūt ppter malā uitā: aliquę ppter fati necessitatē. u Lethęi ad fluminis undā si aīa ęterna ē & summi spūs pars q̄ rōe i corpe nō totū uidet nec ē tātę prudētię tātęq; uiuacitatis ut oia possit agnoscere: q: cū cępit i corp⁹ descēdere potat stultitiā & obliuionē: unde n pōt iplere ui numinis sui post naturę suę obliuionē: Obliuiscit āt scdm poetas pręteritorū: scdm phos futurū: unde mediū tenuit dicēdo obliuia. Docēt āt philosophi aīa de ima descēdēs q p singulos circulos pdat: Vñ et disputātes d rōe mathematici figūt q singulorū numinū ptātib⁹ corp⁹ & aīa nrā cōnexa sūt: ea rōe q: cū descēdūt aię trahūt secū torporē saturni: martis iracūdiā: libidinē ueneris: Mercurii lucri cupiditatē: Iouis regni desideriū quę res faciūt pturbatōe; aiab⁹ ne possint uti uigore suo & uirib⁹ ppriis. x Securos latices: q securos faciūt

rebus:nec ulla in his nisi numinũ cura remanebat. Herbis etiã quibusdã emasculabãtur. Vnde etiã coire nõ poterãt Dicit ergo eos sacerdotes: qui casti fuerũt etiam ante sacra suscepta. ¶ Pii uates. uaticinãtes. a Phœbo digna locuti. ueridici qui talia loquebatur: qualia decebãt Apollinẽ. Multi enim mẽtiebatur. Sicut in Luca. Phẽ. eas ad quã Appius Claudius. Et nobis dabis improbe pœnas. Et supis quos fingis ait. b Inuẽtas aut qui uitã excoluere per artes: qui erudierũt. i. ornauerũt uitã per inueta artificia. Significãt aũt philosophos. c Quiq; sui memores alios fecere merendo. Et qui aliquos sui memores fecere pręstãdo: ut. Nunq̃ regina negabo. Promeritã. i. pręstitisse. Teren.

Quiq; pii[a] uates: & phœbo[a] digna locuti:
Inuentas[b] aut qui uitam excoluere per artes:
Quiq;[c] sui memores alios fecere merendo:
Omnibus[d] his niuea cingũtur tẽpora uitta.
Quos circũfusos sic est affata sibylla:
Musæum[e] ante oẽs: mediũ nam plurima turba
Hunc habet atq; humeris[f] extãtem suspicit altis
Dicite felices animæ: tuq;[g] optime uates
Quæ regio anchisen: q̃s hẽt locus: illius[i] ergo
Venimus: & magnos[k] herebi tranauim⁹ amnes.
Atq; huic respõsum paucis ita reddidit heros.
Nulli[l] certa domus: lucis[m] habitamus opacis
Riparũq; toros: & prata recentia[n] riuis
Incolimus: sed si uos fert ita corde uoluptas
Hoc supate iugum[o]: & facili iam tramite sistam:
Dixit: & ante tulit gressum: camposq; nitentes
Desup ostẽtat: dehinc[p] sũma cacumina linquũt.
At pater anchises penitus[q] conualle uirenti
Inclusas[r] animas superũq; ad lumen ituras
Lustrabat[s] studio recolens: omneq; suoꝝ
Forte recensebat numeꝝ: carosq;[t] nepotes:
Fataq;[u] fortunasq; uirum: moresq; manusq;
Isq; ubi tendentem aduersum per gramina uidit
Aeneam: alacris[x] palmas utrasq; tetendit.
Effusæq; genis[y] lachrymæ: & uox excidit[z] ore:
Venisti[a] tandem tuaq; expectata[b] parenti
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri
Nate tua: & notas[c] audire & reddere uoces
Sic equidẽ ducebã animo: rebarq;[d] futuꝝ

Ego Carme neutiquã liberi eẽ hominis officium, puto: quũ nihil ꝓmereatur postula e id gratię appons sibi. d Omnibus his niuea cingũtur tempora uitta. Per quod eos ostẽdit meruisse diuinos honores: ut dixim⁹ supra. e ¶ Musæum ante omnes. Theologus fuit iste post Orpheũ. Et sunt uarię de hoc opiniões. Nam cum alii Lini filiũ. Alii Orphei uolunt: cuius cum constat fuisse discipulũ Nam ad ipsum primũ carmen scripsit: quod Cratera appellauit. f Humeris extantem suspicit altis. Quasi philosophũ: ac si diceret Platone. Nam Plato ab humerorũ dictus est latitudine. Athleta eni, fuit: qui post omniũ uictoriã se philosophię dedit. g Tuque optime uates: quia theologus fuit. Et est sciendũ hoc loco Sibyllam iam a numine derelictã: Vnde & interrogat: quod alias non faceret. h Quę regio anchisen: quis habet locus? Bene & generalitatẽ reqrit: & speciẽ: ut possit facilius inueniri. Nam locus in regione est. i Illius ergo. ꝓpter illum. Ergo autẽ coniũctio fuit sed per accentus mutationẽ in aduerbiu transit: & est sola particula quę habet in finem circũflexum. Multi male putant nomẽ esse indeclinabile: & dicũt positũ esse pro causa. Causa aũt nomẽ. k Magnos amnes: aut magna fluenta: aut qa nouẽ sunt quę odiosũ fuerat si singula cõmeoraret. l Nulli certa dom⁹. i. habitatio: quę animę tãdiu certã hñt quãdiu corpibus sũt; post quorũ absolutiõe; uagantur pro uitę merito in circulis. m Lucis habitamus opacis. uaria dicit quę pro uitę uarietate contingũt. In his autem locis heroum animę coluntur. n Recentia: uirentia riuorũ scilicet causa. o Iugum. ita enim diuidũt montes in radices: latera: iuga uertices pro qualitate locorũ. p Dehinc sũma cacumina linquũt: nõ liquit. Hoc enim dicit Aeneas & Sibylla pducti ad sũmu; in plana descẽdunt. q Penitus cum ualle uirenti: ualde uirenti: ut. Penitusq; sonantis. r Inclusas animas. non re uera inclusas: sed separatas a multitudine: quo facilius agnosceretur. s Lustrabat studio recolens. circũibat studiose tractans. Inclusas autem: aut segregatas: aut secundũ ritum antiquũ. Multitudinem enim: si numerare nõ poterãt eam in certũ locũ per partes includebãt: & ita quãta esset uidebãt. Quod & Xerces de suo fecit exercitu. t Carosq; nepotes. posteros sic per nurus fęminas dicit. u Fataq; fortunasq; uirũ: moresq; manusq;. Felicitas enim aut fatalis est: aut fortuna: aut ex uirtute descẽdit. x Alacris: ipse alacris. Et sciendũ scdm antiquos & alacris; & alacer tam de masculino q̃ de fęminino genere dixisse: nũc masculino utrũq; dam⁹: de fęminino alacer nunq̃ dicim⁹. Licet Ennius dixerit. Aestatẽ autũnus post acer hyems it. Nam inde est alacer. y Genis palpebris. Enni⁹ de dormiẽte. Imprimitq; genę gena. z Excidit ore: qualis feni; qd̃ circa Anchisen reseruat ut. Tãtuq; nefas patrio excidit ore. a Venisti tandẽ. Hoc ad effectũ ptinet desideratis. Alias orit questio q̄ dicit. Sic eqdem ducebam animo. b Expectata: ꝓbata: nunc etiam: ut. Et rebus spectata iuuẽtus. Hoc autem dicit. Tua pietas mihi semp ꝓbata. Nũc etiã inter durũ uicit. s. inferorũ. c Et no. au. & red. uo. familiariter loq. d Rebarq; fu. arbitrabar rationabar esse uẽturũ. Et per hoc intelligim⁹ fataliter Aeneã ad inferos descẽdisse. Non ei; nisi fatalia deprehẽdũtur.

et palida mors: Iāpridē ex quo ait: Tū gen⁹ omne tuū & quę debetur męnia disces. y O pater: nota breuitas. nam dicēdo pater qui loquatur ondit. Ad cęlū hanc ire putādū e: miscet philosophię figmēta poetica: & ondit tā φ ē uulgare q̄ φ cōtinet ueritas & ratio naturalis: nā scdm poetā hoc dicit: credēdū est aias corporis cōtagione pollutas ad cęlū reuerti. z Sublimes aias: nō omnes: sed sublimiū ad tarda reuerti Corpora: aię compatione qua ueloci⁹ nihil ē. Vno eni momēto cūcta discurrit. a Quę lucis miseris tā dira cupido: ut id desiderēt: ppter qđ ferūt se pęnas desisse. suitā. b Suspēsum: sollicitū: incertū ut multo suspēsum numine ducit. c Suspicit anchises atque ordine singula pādit: hysteron pteron. Post hūc ei uersum sequi debuit. Dicā equidē: nec te suspensū nate tenebo.

Has equidem memorare tibi: atq; ostēdere corā
Iam pridē hanc ꝓlem cupio enumerare meorū:
Q uo magis italia mecū lætere repta.
O pater: an ne aliquas ad cælū hic ire putādū ē
Sublimes animas: iterūq; ad tarda reuerti
Corpora: quæ lucis miseris tam dira cupido.
Dicā equidē: nec te suspēsum nate tenebo.
Suspicit anchises: atq; ordine singula pandit.
Principio cælum ac terras cāposq; liquentes
Lucentēq; globū lunæ titaniaq; astra
Spiritus intus alit: totaq; infusa per artus
Mens agitat mole: & magno se corpore miscet.

d Principio cęlū & terras cāposque liquētes. Interrogatus anchises quare animę uelint reuerti ad corpora quasi aliud dicit tamē illuc recurrit: quod gręce το παν dicitur. i. omne qđ ē. Quatuor sūt elemēta: terra: aqua: aer: ęther: & deus: preter hec nihil ē aliud & hoc mūdū nō possum⁹ dicere: nā mūd⁹ nō est totū. Ergo de⁹ ē quidā diuinus spirit⁹ q per quatuor infusus elemēta gignit uniuersa. Igitur si de elemētis & deo nascunt omnia unā originē habēt: & pte natura omniū si uideamus quid in obis a deo ē: & quidā quatuor elemētis quātū datur intelligi ab elemētis habem⁹ corpus: a deo animū: qđ ideo ꝓbatur: quia ē in corpore terra: humor anhelitus calor: quę oia uidētur sicut etiā elemēta; anim⁹ inuisibilis ē sicut & deus. unde originē ducit deinde elemēta mutātur quorū perire mutari ē sicut etiā corpus: qđ inde originē ducit. Cōtra deū nō perire manifestū ē. Ergo nec animus perit: q inde originē ducit. nā pars semp gen⁹ sequtur. Huc igitur tetendit prima intētione suā ut aias imortales doceret: sed occurrit illud. Si eni imortales sūt & unū habēt principiū: qua ratione nō oia aialia sentiūt similiter: & dicit nō esse in animis dissimilitudinē: sed in corporib⁹: quę ꝓut ferūt uel uiuacia uel torpentia ita & aios faciūt: φ pōt etiā in uno eodēque corpore cōprobari. In sano eni corpore alia uiuacitas ē mentis in ęgro pigrior in satis inualido & ratione carens: ut in phreneticis cernim⁹ adeo ut cū ad corpus uenerit: nō natura sua utitur: sed ex ei⁹ qualitate mutat̄. Inde Afros uersipelles Grecos leues: Gallos pigrioris ut demus ingenii: φ natura climatum facit: sicut Ptolomeus dprehendit qui dicit trāslatū ad aliud clima hoiem natura ex pte mutare. De toto eī nō pōt: q in principio accepit sortē corporis sui. Ergo aia ꝓ qualitate ē corporis & qua rōne res melior ē in pte deterioris atqui diuin⁹ anim⁹ debuit corpus in ptāte habere: non corpus naturam animi corrumpere: sed hoc ideo fit: quia plus est quod continet q̄ quod continetur: ut si leonem includas in caueam impeditus uim suam non perdit: sed exercere non potest ita animus nō tā fit in uita corporis: sed eius coniunctione impeditus non exercet uim suam & occurrit illud Omne quod corrumpitur ęternum non est: si animus insanit irascitur desiderat timet caret eternitate cui sunt ista contraria. Nam passio ęternitatem resoluit φ ideo falsum est dicimus: quia animus per se nihil patitur: sed laborat ex corporis coniunctione. Et aliud est per naturam suam corrumpi aliud per contractum rei alterius. Videmus enim tale aliquid: ut in lucerna: quę per se clara est & locum in quo est sine dubio illuminat sed si qua re tacta fuerit: & inclusa non perdit splendorem proprium: qui in ea est. Remoto namque impedimento apparet nec tamen quia impeditus est ei⁹ uigor: ideo etiam corruptus. Ita ergo & animus q̄diu est in corpore patitur ei⁹ cōtagionem. Postquam uero deposuerit corpus: recipit suū uigorem. & natura utitur propria. Si ergo propriam recipit naturam: cur ę pęnas apud iferos patitur. Ideo quia simul diu fuit: nō pōt deposita ipsa re statim ad suum nitorem reuerti ut si speciem candidam mittas in lutum polluas: & eam statim auferas nō iccirco sordibus caret: sed ablutione requirit: ut in pristinum nitorem possit redire. Sic aia ex eo φ datur corpori iquinata est: ut etiā si corpus deponat: necesse habet purgari. Si ergo purgātur & recipiūt naturā suam: cur uolunt reuerti: quia portant inquit obliuia: etiam est illud ambiguū Nā aut pręteritarū obliuiscātur pęnarum: aut certe ut ignarę futuri habeant desideriū redeūdi i corpora: qđ sine passiōe nō fit: & anim⁹ in quo ē passio meretur reuerti. e Cęlū ꝓ aere & ęthere posuit: ut duo significet elemēta: ut lā cęlū terrasq; meo sine numine. f Cāposque liquētes. i. maria. g Lucētēque globum lunę: nō usus ē ꝓprio: ut ostēdat eam suū lumē nō habere. Nam lucēs est quod aliūde illuminatur. Lucibile quod p se lucet: ut patulū & patēs. patulū ē quod p se patet. patēs qđ apitur & clauditur. Globū ait ideo q dicit lune σφαιροειδής esse h Titaniaque astra. aut stellas dicit: aut solē quem supra uiuū fuisse de Titanib⁹ diximus. i Spiritus diuin⁹. s. & ē unū siue mētē dicat: siue animū siue spiritū. k Intus alit: uegetat & in ęternitate custodit: quia mixt⁹ ē. & nulla ps elemēti ē sine deo. l Per artus: p elementa: quę umbra sunt mundi corporalia. Corpora nanque sunt quę possunt uideri. m Mens agitat molem: magnitudinem mundi mens agitat: ut si ut Cicero dicit in tuscu. ęternum est quicquid in ęterno motu est sine dubio etiam animus ęternus est: semper enim in motu est: adeo ut ne nobis quidem quiescentibus conquiescat

n Magno se corpore miscet: aut antiptosis ē ꝓ corpori: ut Heret pede pes densusque uiro uir quod pot⁹ credēdũ est. Aut certe sc̃dm eos locut⁹ ē qui dicũt deũ corporale ee & cũ ita diffiniunt πυρ νοερον .i. ignē sensuale quod si uerũ ē corpus ē: nec p antiptosim dixit: sed p diffinitione magno corpore .i. nõ cõmuni. o Inde hominũ pecuduque genus: de quattuor elemẽtis & deo. p Et celestis origo. quod supra dixim⁹ in tantũ inquit in oĩbus uiget ps diuinitatis: inquãtũ sinit corpori qualitas. p Terrenique hebetat artus: inquãtũ nõ hebetat artus. r Moribundaque membra morienti similia hoc ē semper morientia. Nũqua enim in eode statu sunt: sed aut minuũtur aut crescũt. Ergo anim⁹ ide ē: sed uis uiribus suis nõ põt ꝓpter corporis cõiũctionem. s Hic metuũt cupiutque dolet gaudẽtque: ex corporis cõiunctione &c. nimi hebetudine. Var. & oẽs philosophi dicũt quattuor ee passiones: duas a bonis: duas a malis opinatis rebus. nã dolere & timere duę opiniones malę sũt: una p̄ntis: alia futuri. Itẽ gaudere & cupere sũt opiniones bonę: una p̄ntis: alia futuri. Hęc ergo nascuntur ex ipsa cõiũctione. Nã neque animi sũt: neq; corporis ꝓpria. Pereunt eni facta segregatione. Neque auras despiciũt: nã quia cohęrẽt corpori: obliuiscũt naturę suę quã auras uocauit. t Clausę tenebris & carcere cęco diffinitiões sũt corporis. u Quin & supremo: quia ut diximus occurrit debere eas statim post corpus depositũ in suũ uigorẽ reuerti: & dicit nõ posse. Quę eni diu cõiuncta sũt: inuicẽ se tenẽt: & trahũt reliquias sordiũ aut quantũ. Nõ ĩtĩ omne male cedit: sed nõ oẽ. Nam remanet: qđ ut purgeẽ necesse ẽ. Inde ẽ & qđ dicit Eadẽ sequitur tellure repostos. Bñ aũt miseris: q̃a etiã post corp⁹ habẽt corporis sordes: unde ẽ: Nec fũdit⁹ oẽs Corporeę excedũt pestes. x Diu cõcreta: cõiũcta & conglutinata. y Inolescere: crescere: ut Vdoque docẽt inolescere libro. Ergo exercẽtur pęnis: quia deposito corpore sordes supsũt. Pęnas aũt nõ pferũt animę: sed illi⁹ cõiũctionis reliquię quę fuit inter animam & corpus. Nam licet illa duo p se pęnas pferre non possint: homo tamen perfert: qui de his duobus ẽ factus. z Superplicia expẽdunt id agũt supplicia nõ ut animas puniant: sed ut eas peccatis exuant pristinis. a Alię pandũtur inanes: suspensę ad uentos. loquitur quidem poetice de purgatione animarum tangit tamẽ quod & philosophi dicunt. Nam triplex est omnis purgatio: aut in terra purgãtur quę nimis oppressę sordib⁹ fuerũt debitę .s. corporibus blandimentis .i. transeunt in corpora terrena. & hęc igni dicũtur purgari. Ignis enim ex terra oritur quo exuriũtur omnia: nam cęlestis nihil perurit. aut in aqua .i. transeunt in corpora marina: si paulo melius uixerũt: Aut certe in aera transeũdo .s. in aeria corpora si satis bene uixerint. quod & in Statio legim⁹: ubi de augurijs tractat: Seu quia mutatę nostraque ab origine uersis Corporib⁹ subiere uotos. unde etiã in sacris oĩbus tres sunt istę purgationes. Nã aut theda purgãtur & sulphure: aut aqua abluuntur: aut aere uentilantur quod erat in sacris Liberi. Hoc est enim quod dicit in secundo Georgi. Tibique oscilla ex alta suspendunt mollia pinu. Nam gen⁹ erat purgationis. Id autem quod apud Iuuena. tangitur. Quotiens hinc talis ad illos Vmbra uenit: cuperent lustrari si qua darentur Sulphura cum thedis & si foret humida laurus. Et in ipsis purgationibus bonum meritorum secut⁹ est ordinem: ut ante aeriam: inde aquę post ignis diceret purgationem. b Quisque suos patimur manes: Supplicia uaria relinquit intelligi quę sunt apud manes ut si quis dicat iudicium patimur & significet ea quę in iudicio continentur. Est & aliud uerius: nã cũ nascimur duos Genios sortimur: Vnus ẽ qui hortatur ad bona: alter qui deprauat ad mala: nec cõgrue dicũtur Genij: quia cũ unusquisque genit⁹ fuerit: ei stati obseruatores deputatur: quib⁹ assistentib⁹ post mortẽ aut asserimur in meliore uitã: aut condẽnamur in deteriorẽ: p quos aut uacatione meremur: aut redire in corpora: Ergo manes genios dicit: quos cũ uita sortimur. Exinde: una ps orationis ẽ: & in tertia a fine accẽtum habet: licet penultima lõga sit: q̃ iõ factu est: ut oñderetur una pars ee orationis: ne prępositio iũgeretur aduerbio qđ uitiosum ee non dubium ẽ. d Pauci lęta arua tenemus: non oẽs: Qui enim minus purgantur: statim redeunt ad corpora. e Donec longa dies pfecto teporis orbe: quia etiã post purgationẽ opus e tempore: ut perseueret in purgatione: & sic redeat. Et queri t utrũ animę p apotheosin: de quibus ait: Et pauci lęta arua tenem⁹: possint mereri ppetuam purgationem quod non potest fieri. Merentur enim teporis multi: non perpetuitatis: & quę male uixerunt statim redeunt: quę melius tardius: quę optime diutissimo tempore sunt cum numinibus. Paucę tamen sunt quę & ipsę exigente ratione licet tarde coguntur reuerti. f Perfecto temporis orbe: finito legittimo tempore.

Inde° hominũ pecudũq; gen⁹: uitęq; uolantum
Et quę marmoreo fert mõstra sub ęquore põtus
Igneus est ollis uigor: & p celestis origo
Seminibus quantũ non noxia corpora tardãt:
Terreniq;° hebetãt art⁹ moribũdaq; r mẽbra
Hinc s metuũt: cupiũtq; dolẽt: gaudẽtq; nec auras
Respiciũt clausę t tenebris: & carcere cęco
Q uin u & supremo cũ lumine uita reliquit:
Non tamẽ omnẽ malũ miseris: nec fundit⁹ oẽs
Corporeę excẽdũt pestes penitusq; necesse est
Multa diu x concreta modis inolescere y miris.
Ergo exercentur pœnis: ueterũq; malorum
Supplicia z expendũt: alię a pandũtur inanes
Suspensę ad uentos: alijs sub gurgite uasto
Infectum eluitur scelus: aut exuritur igni
Q uisq; b suos patimur manes. exinde c pamplũ
Mittimur elysium & pauci d lęta arua tenemus
Donec e longa dies perfecto f temporis orbe

Concretam exemit labem: purũq; reliquit
Aethereum sensum: atq; auran simplicis ignẽ.
Has omnes ubi mille rotã uoluere p annos
Lethæũ ad fluuiũ deus euocat agmine magno
Scilicet immemores supera ut cõuexa reuisant
Rursus & incipiant in corpora uelle reuerti.
Dixerat anchises: natũq; unaq; sibyllã
Conuentus trahit in medios: turbãq; sõnãtem:
Et tumulũ capit: unde omnes lõgo ordie possit
Aduersos legere: & uenietũ discere uultus
Næc aga dardaniam plẽm quæ deinde sequat
Gloria qui maneant italia de gẽte nepotes
Illustres aĩas nostrũq; in nomẽ ituras
Expediam dictis & te tua fata docebo.
Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta.
Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
Aetherias italo cõmixtus sanguine surget
Siluius albanum nomen tua posthuma ples.
Quẽ tibi longæuo serum lauinia coniux
Educet siluis regem: regũq; parentem:
Vnde gen⁹ longa nostrũ dñabitur alba.
Proximus ille procas troianæ gloria gẽtis
Et capys & numitor: & qui te nomine reddet
Siluius æneas: pariter pietate uel armis
Egregius: si unquã regnãdã acceperit albam

g Cõcretã: affixã & inhęrẽtẽ. h Aethereũ sensũ siderũ πυρ νοερον Ignẽ sensualẽ. i. deũ per qd̃ quid sit aĩa ostendit. i Aurã simplicis ignẽ: nõ urẽtis. Simplicis aũt nostri cõpatiõne: qui constat de ligno & aere. Ille eni semp p se plenus ẽ & ętern⁹ quia simplex. Omnia eni συνθετα. i. cõposita exitũ sortiũtur. Vnde & atomos perpetuas dicit: quia simplices sũt: nec recipiunt sectionẽ. k Has oẽs: ac si diceret etiã has oẽs. nã supra nõ oẽs dixit: sed aię quibs altera fato corpa debentur. Rotã uoluere p annos: peregerũt: exegerũt statutũ tempus p annorum uolubilitatem. Est aũt sermo Enni. l Deus euocat: nõ dicit quis sicut supra: Dii quibus imperiũ est aĩarũ. Sed alii Mercuriũ uolũt propter hoc. Hac aĩas ille euocat orco Pallẽtis etiam ẽ ratio. nã νους dicitur. i. sensus: quo philosophiam quę hęc indicat intelligim⁹: quia ipsa etiã inuenit litteras. m Agmine magno: impetu: & dictũ est impatiue. Non eni blãditiis inductę redeunt: sed necessitate quadã coguntur: ut potãtes uelint reuerti. n Immemores uel pręteritorũ uel futurorũ. ¶ Dixerat anchises ante dicta de reuersione aĩarũ ꝓbatio huc tẽdit: ut celebret romanos & pręcipue Augustũ. Nanque qui bene considerãt inuenient omnẽ romanã historiã; ab ęneę aduẽtu usque ad sua tẽpora sumatim celebrasse Virgiliũ: quod io latet: quia cõfusus ẽ ordo: nam euersio Ilii & ęneę errores: aduẽtus belliũque manifesta sunt albanos reges: romanos & consules: Brutos: Catonẽ cęsarẽ & Augustũ & multa ad histo. roma. pertinẽtia hic idicat locus. Cętera quę hic itermissa sũt in αὐτῇ ἱστορίᾳ commemorat. unde etiã in antiquis inuenimus opus hoc appellatũ ẽe non ęneidem sed gesta po. ro. Quod ideo mutatum est: quia nomen non a pte sed a toto debet dari. p Turbaque sonãtẽ: aut quę tunc ꝓpter festinationem sonabat aut turbę perpetuu est epiteton. q Longo ordine: nõ quo nati sunt: sed quo apud inferos stabãt: nõ eni eo quo regnauerũt dicturus ẽ ordine. r Aduersos legere: relegere: cõsiderare. s Dardaniã plẽ: albanos reges q. xiii. fuerũt de ęneę & lauinię genere. Vñ ait italia de gẽte Illustres hoc nomen notitię fuit nõ meriti: unde etiã in meretricib⁹ inuenit. Nã nobiles & illustres uocãtur. t In nomẽ ituras: In gentem ut ipse nomen echioniũ matrisque gen⁹ peridee u ¶ Ille uides pura iuuẽis qui nititur hasta: ęneas ut dicit Cato simulac uenit ad italiã: Lauiniã accepit uxore: ꝓpter qd̃ Turnus iratus tã in latinum quam in ęneam bella commouit a Mezentio impetratis auxiliis: qd̃ etiã ipse oñdit dicẽs: Se satis ambobus teucrisq; uenire latinisque: sed ut supra dixim⁹ primo periit Latin⁹ Secũdo pariter Turn⁹ & ęneas Postea Mezẽtium interemit Ascanius & Laurolauiniũ reliquit: cuius Lauinia timẽs insidias. grauida cõfugit in siluas: & latuit i casa pastorali Tyrri ad quod a ludẽs ait Tyrrusque pat… rcui regia parent Armenta: & illic enixa ẽ filiũ: sed cũ Ascani⁹ flagraret inuidia uocauit nouercã & ei concessit Laurolauiniũ: Sibi uero albã constituit qui quoniã sine liberis periit: Siluio qui & ipse Ascani⁹ dict⁹ ẽ suũ reliquit imperiũ. Vñ apud Liuium errorẽ qui Ascani⁹ albam cõdidit. Postea albani oẽs reges dicti sũt Siluii ab hui⁹ noie. sicut hodieque romani iperatores Augusti uocãtur: Aegyptii Ptolemęique Persę: Arsacidę: Latini Murrani: ut Murranũ hic atauos & auorũ antiqua sonantẽ: Nomina p regesque actũ gen⁹ omne latinis: y Pura iuuenis qui nitit̃ hasta. i. sine ferro. Nã hoc fuit premiũ apud maiores: qui tũc primũ uicisset in prelio: sicut fert̃ in libris de gẽte populi romani. y Silui⁹ albanũ nomẽ: quia oẽs silui ab eo dicti sũt. z Tua posthuma ples: postum⁹ ẽ post humanonẽ parẽtis creat⁹. p hoc aũt ęneã cito oñdit ẽe periturum: & statim infert consolationẽ dicẽs. a Quẽ tibi lõgęuo. i. deo: acuũ ei ꝓprię ęternitatis ẽ: q nõ nisi i deos uenit: Enni⁹: Romul⁹ i cęlo cũ diis gẽitalib⁹ ęuũ Degit. Male aũt uidicauit usus: p quẽ dixit: Lõgęuosq; senes. b Vñ ea quo: ut Gen⁹ unde latiuũ nã poster ei⁹ fuerũt q postea apd albã regnauerut ciuitatẽ. c Proxim⁹ ille ꝓcas: stãdi nõ ascẽdẽdi ordie. nã. xii. fuit & Capus. vi. ẽ rex albanorũ. Ite numitor. xiii. fuit d Si unq̃ re. ac. albã ęneas Silui⁹: & hic oñdit oẽs albanos reges siluios dictos. accepit ãt a tutore q ei⁹ iuasit ipiũ. Qd̃ ei uix ãno. lii. restitutũ: & rẽ historię plenã p trãsitum tetigit.

ẽ Ciuili ipa quercu: ciuica debuit dicere: sed mutauit ut cõtra Hora. motũ ex metello cõsule ciuicũ p ciuile. Quercinam aũt coronã accipiebãt qui i bello ciuẽ seruassent. Ideo quia añ cã uitę in hac arbore hoĩbꝰ fuit: qui glãdibꝰ uescebantur. Alię enĩ murales erãt: alię agonales. i. lenĩscatę f Hi tibi nomẽtũ & gabios: hę ciuitates sũt priscorũ Latinorũ ab albanis regibꝰ cõstitutę: qq̃ Collatiã Tarquinius cõstruxisse dicatur: qui ut erat supbus eã ex collata pecunia cõstituit: unde & collatia dicta ẽ. Põt tñ etiã fieri ut ab Albanis fũdata sit aucta a Tarquinio: sicut supra de Tareto diximus: q Taras fęcit: auxit Phalãtus romã etiam Romulus fecisse dicitur. quã ante Euãder cõdidit ut tũc pater Euãdrus romanę conditor arcis. g Vrbẽque fidenã Fidenę dicitur sicut Thebę sed dixit ut Iuue. Atque uetus thebe cẽtũ iacet obruta portis. h Castrũque inui: una ẽ italię ciuitas Castrũ nouũ dr̃ De hac aũt ait Castrũ inui. i. Panos qui illic colitur Inuus autẽ latinus appellat. grece πᾶν Item ἐπιάλτης grece: latine incubus. idẽ Faunꝰ itẽ Fatuus Fatuellus. Dicit aũt ab incũdo passĩ cum oĩbus alalibꝰ. Vñ & incubꝰ dicit. Castrũ aũt ciuitas ẽ. nã castra numero plurali dicimꝰ: licet legerimus i Plauto. castrũ penarũ qđ etiã diminutio oñdit: Nã castellũ dicimus. i Nũc sũt sine nomine terrę: atqui in Catalogo hic e dictu eis aliquas ciuitates: sed ex psona sua pręoccupat. k Quin & auo comitẽ sese ma. ad Ro. Amu. & Numitor fratres fuerũt: sed Numitorẽ regno Amulius pepulit etiã Iliã eius filiam sacerdotem. Vestę fecit. de hac & Mar. nati Remus & Romulus: qui cũ adolęuissent occiso Amulio auum Numitorem in regnũ reuocarũt. & cũ eo uno anno regnauerunt. Postea pter angustias iperii Romã captatis augurũs cõdiderũt. Ergo auo se comitẽ: aut auito se iũget imperio: aut secũdm Enniũ refertur inter deos cũ ęnea. dicit nãque iliã fuisse filiã ęneę: quod si ẽ ęneas auus ẽ Romuli. Vñ etiam addidit assaraci quẽ sãguinis nã hoc epitheton nũ sine cã est introductũ: qđ ẽ pprũ ęneę: nã Assaracꝰ pater ẽ Capyos: Capys anchisę anchises ęneę. l Videndeu naturaliter lõga ẽ: breuẽ tñ eã posuit secutus

Qui iuuenes quãtas ostentãt aspice uires.
Atqui umbrata gerunt ciuili[e] tẽpora quercu:
Hi[f] tibi nometum: & gabios urbẽq;[g] fidenã
Hi collatinas imponẽt montibus arces
Pomerios: castrũq;[h] inui: bolãq; corãq;
Hæc tũ noĩa erũt: nũc[i] sũt sine noĩe terræ.
Quin[k] & auo comitem sese mauortiꝰ addet
Romulus: assaraci quẽ sanguinis ilia mater
Educet: uiden[l] ut geminæ[m] stent uertice cristæ:
Et[n] pater ipse suo superũ iã signet honore.
En huius nate auspiciis illa inclyta[p] roma
Imperium[q] terris animos[r] æquabit olympo:
Septẽq;[s] una sibi muro circũdabit arces.
Fœlix prole[t] uirũ: qualis[u] berecynthia mater
Inuehitur curru phrygias turrita[x] per urbes
Læta deũ partu: cẽtum cõplexa nepotes
Omnis cælicolas: omnis supera alta tenẽtes:
Huc[y] geminas nũc flecte acies: hãc aspice gentẽ:
Romanosq; tuos: hic[z] cæsar & omnis iuli
Progenies magnũ cæli[a] uentura sub[b] axem
Hic[c] uir hic ẽ tibi quẽ pmitti sæpius audis

Enniũ: & adeo ẽ eius imutata natura: ut ea ubique breuis inueniat. m Geminę stãt uertice cristę: oĩno in oĩbꝰ hoc egit Romulꝰ: ut cũ fratre regnare uideret: ne se reum patricidii iudicaret: unde oĩa duplicia habuit quasi cũ patre cõmunia. & enĩ ad captãda auguria palatinũ Romulꝰ tenuit: auentinũ Remus qui prior sex uultures uidit: post romulus. xii. Et cum ille tẽpore: ille numero de condẽda urbe certarẽt: orta cõtentiõe de urbis noĩe inter exercitũ a romuli militibꝰ Remus occisus ẽ. Fabulosũ aũt ẽ q a fratre pter muros dicit interemptus. n Et pater ipse suo superũ iam signet honore: Merito uirtutis mars romulũ deũ cẽ significat. Superũ enim accusatiuꝰ ẽ singularis ab eo qđ ẽ supernus superi. o Illa: quã tibi sępe fata pmiserũt: p Inclyta gręcũ est: nam κλυτὸν gloriosum dicunt. q Imperiũ terris: in quãtũ tenditur terra r Animos ęquabit olympo. i. magnanimitate ęquabitur cęlo De hoc bũt loco & Probus & Trogus querunt. s Septẽque una sibi muro: bene dicit urbẽ romanã septã inclusisse montes: & medium tenuit. Nã grandis ẽ inde dubitatio. & alii dicunt breues septem colliculos a romulo inclusos: qui tamen aliis nominibus appellabantur. alii uolunt hos ipsos qui nũc sunt a romulo inclusos. i. Pallatinum: Quirinalem: Auẽtinũ cęlium Viminalẽ: Aesquilinũ: & Ianicularem: Alii uero uolũt hos quidẽ fuisse: aliis tñ noĩbꝰ appellatos: quę mutata sũt postea: ut de oĩbꝰ rebꝰ legimꝰ fieri sicut etiã de multis locis & fluminibus legimus: ut sępius. Et nomen posuit saturnia tellus. t Prole uirũ: p uirorum fortium. u Qualis berecynthia mater phrygia. Nã Berecynthos castellũ ẽ phrygię iuxta sangarium fluuium: ubi mater deũ colit: per hanc autẽ compationem nihil aliud oñdit nisi romanos duces inter deos eẽ referẽdos. x Turrita: quia ipsa ẽ terra quę urbes sustinet: lõ designat ei corona cũ turribꝰ in capite. y Huc geminas nũc flecte acies: totũ uisũ tuũ huc dirige: & huc spãliter intuere. z Hic cęsar & ois Iuli progenies: ut Iulꝰ a magno demissũ nomẽ iulo. a Cęli uẽtura sub axẽ: nã cũ Augu. patri cęsari ludos fũebres exhiberet: stella crinita p die apparuit: q psuasiõe Augu. Cęsar populꝰ eẽ credidit hic ẽ. Ecce dionęi pcessit cęsaris astrũ. b Sub axẽ ergo i. ad diuios honores c Hic uir hic ẽ tibi. C. lrã p duplici ĩ nisi i monosyllabis habeẽ ut hoc erat alma parẽs p eorũ. s priuilegiũ: unde falsũ ẽ q Terẽtianꝰ dicit eã p metri rõe: uel duplicẽ haberi uel simplicẽ. Nã si hoc ẽẽt etiã i dissyllabis p duabꝰ hiri debuerat q nusq̃ iueuimꝰ. Litterę enim naturã seruari etiã in polisyllabis conuenit.

Augustus cæsar diuinum[d] gen9: aurea cōdet
Sæcula[e] qui rursus latio regnata per arua
Saturno quōdā; sup & garamātas[f] & indos
Proferet imperiū: iacet[g] extra sydera tellus
Extra anni solisq; uias ubi cælifer atlas
Axem humero torquet[h] stellis ardentibus aptū[i]
Huius in aduētu iam[k] nūc & caspia regna
Responsis horret diuū & mæotica[l] tellus
Et septē[n] gemini turbāt[m] trepida hostia nili
Nec uerō alcides tantū telluris obiuit
Fixerit[o] æripedē ceruā licet: aut erymanthi[p]
Placarit nemora; & lernā tremefecerit arcu
Nec qui pāpineis uictor iuga flectit habenis
Liber aget celso nysę[r] de uertice tigres
Et dubitamus[s] adhuc uirtutē extendere factis
Aut metus ausonia ꝓhibet consistere terra;
Q uis[t] ꝓcul ille autē ramis insignis oliuæ
Sacra ferens: nosco crines incanaq; menta
Regis romani primā qui legibus urbem
Fundabit: curribus paruis & paupere terra
Missus in imperiū magnū: cui deinde subibit
Ocia[u] qui rūpet patriæ residesq;[x] mouebit
Tullus in arma uiros & iā desueta triūphis
Agmina: quē iuxta sequit iactātior ancus
Nunc quoq; iā nimiū gaudēs popularib9 auris[y]
Vis &[a] tarquinos reges: animāq; superbā
Vltoris[b] bruti: fasces uidere receptos

d Diuū gen9 cęsaris: qui fact9 ē deus. Dicit aūt nō solū iure adoptionis: sed etiā cōsanguinitatis: uā actię fuit filia quę erat soror cęsaris. Hic aūt Augu. Cę. hoc nomē accepit a patre adoptiuo. uā ante Octaui9 dictus ē a patre Octauio: post Aug. cęsar. e Sęcula: qui rursus latio sub saturno dicit aurea sęcula fuisse in orbe terrarū sub Augu. tantū ī italia. f Garamātas: populi inter Libyā & africā iuxta κεκαυμένην .i. zonā torridā: Indos: populi orientis extremi. g Iacet extra sidera tellus: nulla ē tell9 quę nō subiaceat sideribus: unde perite addidit: Extra anni solisque uias: ut ostēderet duodeci signa in quib9 ē circulus solis. Significat aūt Maurorū ęthiopiā: ubi ē atlas: dę qua ait Luc. Aethiopūque solū quod nō pręmeretur ab ulla signiferi regione poli nisi poplite lapso ultima curuati procederet ungula tauri. h Torquet: sustinet. i Aptū uicinū: ut dixim9 supra. k Iā nunc & caspia regna: fines assyriorum in quib9 sūt πύλαι caspię. Qđ aūt dicit uerū est. Na & Suetoni9 ait in uita cesaris respōsa esse data per totū orbē nasci iā uictū imperatorē. l Męotica tell9: scythica tell9 cuius palus ē męotis. m Turbāt: turbātur. n Septē geminis aūt: septēflui. o Fixerit ęripedem ceruā: ꝓ ęripedē. Vicit aūt cerinitim ceruā dictā a loco. Fixerit aūt: strauerit: delassauerit. p Erimanthi: mōs archadię ubi aper ferocissimus fuit. q Lernā tremefecit arcu: ꝓ hydra paludē ipsa posuit. & intelligam9 eā ante sagittis fuisse confixā post excęctā & adustā. r Nysę de uertice: mons ē indię de quo loquitur cęterū & ē Nysę ciuitas in mōte parnaso: in qua liber colitur: unde Nysę9 dictus ē. s Et dubitamus: ꝓ dubitas miscuit personā suam: ē autē sensus Cū sit tibi pręparata tanta posteritas dubitas uirtutē factis extēdere .i. gloriam: Aut metus: aut est aliq̄s timor: qui te a regnis italię reuocat. t Quis procul ille autem: uic redit ad romanos reges: qui septē fuerūt Romulus Numa Pōpilius Tullus Hostilius Ancus Marci9 Tarquinus Priscus Seruius Tullus Tarquini9 superbus. Mira aūt utitur phantasia: ut quasi ostendat se nō agnoscere cum quis de gente romana nō fuerat. Romulo eni mortuo cum anno senatus regnasset ꝑ decurias tędiosum uisum ē: & q̄sit9 ē rex Sed cū in urbe null9 idone9 eēt inuētus: orta ē bona Pōpilii fama: q̄ eēt apud Cures ciuitatē Sabinorū. Rogat9 itaque ꝑ legatos accepit imperium. qui ferocia populi a bellis ad sacra cōtulit. Vñ etiā numa dictus ē ἀπὸ τῶν νόμων. Hic etiā cun9 fuit a pria ętate ad qđ alludēs ait: Incanaque menta. Ite ꝓpter sacerdotiū. Ramis isignis oliuę. u Ocia qui rūpet patrię. De hoc Liui9. Hic nō solū ꝓximo regi dissimilis: sed ferocior etiā q̄ Romul9 fuit. x Resides ociosos nimiū sedētes. Desueta: a consuetudine triūphādi dissuescētia. Iactātior ancus: amās populi fauorē: hic hostiā fecit. Ancus aūt dict9 ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος .i. a cubito: quē incuruum habuisse dicit. y Auris: fauorib9: unde etiā aurarii dicūtur fautores. a Vis & Tarquinos reges aiamque supbā: un9 eni de tarq̄niis fuit supbus. b Vltoris bruti: Vis uidere ēt ultores Bruti fasces receptos. historia āt hoc hēt: Tarquin9 ob multa quidē supbus est dictus pręcipue tñ ob hac cām. Mādauit aliquando Sexto filio: qui minim9 ex tribus erat: ut patris in se sęuitiā intolerabilē cōquerēs Gabios trāsfugeret quo cū uenisset & supbiam patris ab alienis in suos uersā diceret: nihil usquā sibi tutū: nisi apud hostē Tarq̄nii patris credidisse multisque in gabiorū fraudē simulatis: dux ad ultimū belli cōtra prem legitur. Itaq; pręliis q̄busdā fęliciter gestis: cū tātā charitatē ab oib9 adept9 foret: ut nō pater Tarq̄ni9 potētior romę q̄ fili9 Gabiis eēt Satis iā uiriū ad cōat9 sibi collectū existimās: ex suis unū satellitē sciscitatū ad patrē romā mittit qđ iā se facere uellet Qđ cū Tarq̄nio satelles renūciasset: rex ipse q: dubię fidei nūci9 uidebatur nihil uoce respōdit: sed deābulās cū uirga in hortis uelut deliberabūd9 capita decussit papauerū: ut ea re ꝑ satellitē renūciata fili9 quid fieri uellet agnosceret: Et pre mores ciuitates quoquo mō iterimeret: q̄ ab eo factū ē: Hui9 filius uiciauit nobilissimā matronā Lucretiā: q̄ illa dolēs se iterēmit: tūc ei9 auūcul9 Brut9 rapto ex ei9 corpe gladio ꝓcessit ad populū. & de hac re

dictionatus est. Tunc omibus placuit ne reciperet rex qui tūc ardeā expugnabat. Quo facto Tarquinius se cum illis ad Porsenā regē Thusciç cōtulit: & bellū gessit grauissimū cōtra populu Romanū. Tuc duo creati sunt cōsules: Brut⁹ & Tricipitinus: pater Lucreciç: esse & Tarqui. dicebat: ob qđ solū est urbe pulsus: & in eius locū subrogat⁹ est Valerius Publicola. Quo mortuo item alter est fact⁹: & alter similiter. Quod cernēs tediosū esse Virgi. solū Brutū posuit: qui annū solus impleuit. Sed Bruti filii erāt amici filiis Tarquinii. Cum qbus quū inissent cōsiliū ut per nocte eos intromitterēt: pditi sūt a seruo Vinditio: & a patre interēpti sūt. Ideo ergo ul. oris: scilicet & libertatis publicç & Lucreciç

Consulis imperiū hic primū sæuasq;[c] secures
Accipiet: natosque pater noua bella mouentes
Ad pænam pulchra[d] pro libertate uocauit
Infelix: ut[e] cūq; ferent ea fata minores
Vincet amor patriæ laudūq; immēsa cupido
Quin[f] decios: drusosq;[g] pcul: sæuūq;[h] securi
Aspice torquatū: & referentem[i] signa camillum:
Illæ autē paribus quas fulgere cernis in armis
Concordes animæ nūc: &[k] dum nocte premūtur:
Heu q̃tum inter se bellum si lumina uitæ
Attigerint: quātas acies stragēq; ciebunt.
Aggeribus[l] socer alpinis atq; arce[m] monœci
Descēdens; gener aduersis instructus eois
Ne pueri ne tanta animis assuescite[n] bella:
Heu patriæ ualidas in uiscera uertite uires
Tuq;[o] prior tu parce; genus qui ducis olympo.
Proice tela manu sanguis meus.
Ille[p] triūphata capitolia ad alta corintho
Victor aget currum cæsis insignis achiuis.
Eruet ille argos; agamēnoniasq; mycenas:
Ipsūq; eaciden genus armipotentis achilli
Vltus[q] auos troiæ: templa & temerata mineruæ.
Quis te magne[r] cato tacitū: aut te cosse[s] relinquat
Quis[t] gracchi gen⁹ aut gēinos duo fulmīa belli

pudoris. c Sçuasq; secu. quç sçuierūt etiā contra liberos. d Pulchraq; liber. Ingēti arte loqt consideratiōe psonarū. Factū ei; laudat: dicēs. Pulchra. pro libertate psonarū uitupat. e Vt cūq; ferēt ea fata mino. & si lauderis a posteris nō extorqre debet uim naturç amor patriç. f Quin deci. gnimo Decios respice: hi duo fuerūt: qui mures dicti sūt: pater & filius: horū alter se bello gallico: alter samnitico uouit pro re publica: quū terra & mari uniuersū bello uellet exercitū pdere. g Drusosq; pro. Et hi duo fuerūt: horū prior uicit Hasdrubalē: alter est fili⁹ Iuliç sororis Augusti. h Sçuūq; secu. Aspice torqua. Hic gallū quēdā singulari certamine supauit & eius sibi torque imposuit: ūde & nomē accepit. Hic ad urbē pgēs pręcepit filio ut tatū castra tueretur. Ille nacta occasiōe uictoria cōsecutus est. Reuersus postea pater laudauit fortuna populi Romāi. Sed filiū ut dicit Liuius fustuario necauit. Seuū ergo iure occidēdi nō ferri genere: iaz secuti nō aīaduertit in filiū. i Referēte signa ca. Brēno duce Galli apud Alliā fluuiū deletis legiōibus euerterūt urbē romanā absq; capitolio: p quo immēsaz pecuniā accepūt. Tuc Camillus absens dictator est fact⁹: quū diu eēt apud Ardeā in exilio ppter Veietanā prędā nō ęquo iure diuisa. & Gallos iam abeūtes secut⁹ est: quibus interēptis auruz omne recepit: & signa qđ quū illic appēdisset ciuitati nomē dedit: nā Pisaurū dicit: qđ illic aurū pesatū est. Post hoc tñ factū redut in exiliū: ūde rogat⁹ reuersus est. Fulgure: ab eo qđ ē fulgo fulgis: accentū in prima. k Et du no. prc. Bene allusit. nā dum paupes fuerūt cōcordes mašerūt. & cōcordiā in humilitate tenuerūt cum nobilitate uero in bella uenerūt. l Aggerib⁹ so. al a munimētis alpiū. Hęc ei; Italię murorū exhibēt uicē Socer uero qa Pompe. habuit Iuliā filiā Cęsaris: q̃ in partu piit: Vnde etiā isti facile in bella uenerūt. Vñ Luca. Morte tua discussa fides bellūq; mouere pmissū est ducib⁹. m Arce mo. de Liguria: ubi ē portus monęci Herculis. Dict⁹ aūt μονοικοσ. Vel qđ pulsis oib⁹ illic solus habitauit. Vel qđ in ei⁹ tēplo nūquā aliqs deorū simul colitur: sicut in Iouis Minerua: & Iuno in Veneris cupido. Aduersis instruct⁹ eois. Oriētis ei; auxiliis usus ē. n Assuescite bel. Mire dictū est. Ab ipsis ei; q̃si cōsuetudinē fecit po. Ro. bellorū ciuiliū. Octies ei; gesta sūt terra Cęsare cōtra Pōpe. in Thessalia. Itē cōtra ei⁹ filiū magnū in Hispania. Itē cōtra Iubā & Catonē in Africa. Mortuo Cęsare ab Augusto cōtra Cassiū & Brutū in Philippis ciuitate Thessaliç. Cōtra Luciū Antoniū Perusii. Cōtra Marcū Antoniū & Cleopatrā in Epiro. Et Sextū Pōpeiu; in Sicilia. o Tuq; pri. tu par. Cęsari dicit: quē Clemētē circa Pōpeianos legim⁹: cui uult hoc tūc eē mādatū. p Ille triumpha. magnū significat. Ipsūq; ęacide. necesse ē ut ille subaudiam⁹. Pyrrhū ei; quē ęacidē dicit Curius & Fabrici⁹ uicerūt ferētē Tarētinis auxiliū. Hic postea fugit in gręcia: & illic occisus ē nā quū Argos obsideret ictu tegulç periit. Argos uero & Mycenas alii uicerūt. q Vlt⁹ auos. Aut distinguēdu est: ut sit Troię Mineruç p Troianç: pricipale p deriuatiuo. Aut certe auos Troię: nō quos Troia hūit auos: sed q de Troia fuerūt. i. auos Troianorū. r Magne Cato. Cēsoriū dicit: q scripsit historias multas: & etia multa bella cōfecit. Nā Vticēsem pr̃e Augusto cōtra quez pater ei⁹ dimicauit: & Anticatones scripsit laudare nō poterat. Supra āt Mineruç tēpla temerata p stuprū Cassandrç dicit. s Cosse rc. Cossus tribunus militaris fuit. Hic Lartē Tolūniū a loco dictū occidit: & opima spolia reuocauit. Erāt āt noīatiu⁹ hic larthus⁹ lartis. t Quis gra. ge. Gracchos seditiosos cōstat fuisse: nobiles tñ genere. Nāq; p Corneliā nepotes Sciptōis Africāi fuerūt. Vñ Iuue. ad ca. Tolle tuū precor ānibalē uictūq; syphace. Ergo Scipiōes dicit

per gracchi gen⁹. Duo aũt fuerũt maior africanus. Aemilian⁹ minor:qui obſidione carthaginis ab italia reuocauit annibalē. u Scipiadas:hi gemini fratres fuerũt:qui cũ fortiſſime dimicaret in hiſpania apud Carthaginē nouam: quę ſpartaria dicitur:interēpti ſũt:quorũ alter pater:alter patru⁹ Scipionis africani maioris fuerũt. x Cladē Libyę: Scipionis africanos duos maiorē & minorem:quorũ alter uicit carthaginē:alter deleuit. y Fabriciũ:paupertate glorioſũ hic ē qui reſpõdit legatis Samnitũ aurũ ſibi offerentibus romanos nõ aurũ habere uelle: ſed habētib⁹ aurum imperare. z Serrane ſerentē: Attilius quidā ſenator fuit:qui cũ agrũ ſuũ coleret:euocatus ꝓpter uirtutem meruit dictaturā. Serran⁹ aũt a ſerendo dictus ē. a Quo feſſũ rapitis Fabii: cur me o Fabii feſſũ ad ueſtrā narrationē: aut certe feſſũ triſtem:ut Terē. feſſus ualle reſedit.ſ. ꝓpter eorũ mortē. Nā trecēti ſex fuerũt de familia una:qui cõiurati cũ ſeruis & clientib⁹ ſuis cõtra ueientes dimicarũt:& īſidiis apud Cremerā fluuiũ interēpti ſũt. Vnus tātũ interfuit.ſ. Fabius maxim⁹:qui ꝓpter tenerā adhuc pueritiā in ciuitate remāſerat:a quo p tēporis ſucceſſionē longioris Fabi⁹ ille maxim⁹ certatus ē q poſtea cũ anibalis īpetũ ferre nõ poſſet:mora eũ eluſit:& ad cāpaniā traxit: ubi delitiis uirtus ei⁹ obtorpuit. hic ē de quo Ennius: Vnus homo nobis cũctādo reſtituit rē:nõ ponebat eni rumores ante ſalutē. ergo poſt magiſque uiri nũc gloria claret. Sciēs eni Virg. quaſi ꝓ exēplo hũc uerſũ poſuit. b Excudēt:alii cudēdo efficiēt:& ē rhetoricus locus. c Spirātia ęra:aīata Hora. Et molles imitabitur ęre capillos. d Viuuos uultus hoc eſt ꝙ dixit ſpirātia. Per ęra corinthios indicat. per marmor parios p actionē cauſarũ athenieſes: p aſtronomiā ęgyptios & chaldeos. e Pacis morem leges pacis. f Spoliis marcell⁹ opimis: Hic gallos & penos ęqueſtri certamine ſupauit. Viridomarũ etiā gallorũ ducē manu ꝓpria interemit & opima retulit ſpolia:q̄ dux detraxerat duci: ſicut coſſus Larti Tolũnio g Supeminet oēs uirtutis.ſ. genere. Rem romanā: ſtatũ reipublicę. h Turbāte tumultu:nõ tumultu: quia res in italia gerit. i Siſtet:cõfirmabit:corroborabit. k Tertiaque arma patri:captaque hęc tertia opia ſpolia ſuſpendet patri.i.ioui Capta Quirino: qualia & Quirinus ceperat.i. Romulus de Acrone rege ceninen ſiũ:& ea ioui ſuſpēderat poſſum⁹ & ꝙ ē meli⁹ ſecũdũ legem numę hũc locũ accipere qui pręcepit pria opia ſpolia ioui Pheretrio debere ſuſpēdi:ꝙ ia Romul⁹ fecerat:ſecũda Marti:ꝙ coſſus fecit. tertia Quirino quod fecit Marcell⁹. Quirin⁹ aũt ē Mars qui pręeſt paci & intra ciuitatē colitur. nā belli Mars extra ciuitatē tēplũ habuit. Ergo aut ſuſpendet patri.i. ioui aut ſuſpēdet patri Quirino. Varię de hoc loco tractāt commētatores Numę legis imemores:cuius facit metionem Liui⁹. l Egregiũ forma iuuenē & fulgētibus armis. Tria ſunt ſcdm Carmintũ pulchritudo: ętas & uirtus. Significat aũt Marcellũ filium Octauię ſororis Auguſti: quē Auguſt⁹ ſibi adoptauit. Hic.xvi. anno incidit i ualitudinē:& periit.xviii. in Baiano cum ędilitatem gereret. huius mortem ciuitas uehementer doluit nam affabilis fuit:& Auguſti filius. ad funeris huius honorem Auguſtus ſexcentos lectos intra ciuitatem ire iuſſit. Hoc autem apud maiores glorioſum fuerat: etiam dabatur pro qualitate fortunę. nam Sylla ſex milia habuit. Igitur cũ ingēti gloria & pompa elatus: & in cāpo Martio ē ſepult⁹. Ergo mō in Auguſti adulationē quaſi epitaphion ei dicit Enā cõſtat hũc librũ tanta ꝓnũtiatione Auguſto & Octauię eſſe recitatum: ut fletu nimio imperarēt ſilentiũ:niſi Virgilius finem eſſe dixiſſet. qui pro hoc ęre graui donatus eſt. ſcilicet maſſis: nam ſicut & Liuius: argentum graue dicit:id eſt maſſas. m Sed frons lęta parum:omen eſt mortis cito futurę: contra alibi. Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem. n Virũq; quaſi contra cum Marcellum cui ſimilis eſt. o Quis ſtrepitus: propter ędilitatem. p Inſtar ſimilitudo:& eſt nomen quod non recipit prępoſitionem. Ad iuſtar enim non dicimus quod probus declinat. q Oſtendent terris hunc tantum fata: parum illuceſcet: & mox peribit.

Scipiadas[u] cladem[x] libyæ: paruoque potentem
Fabricium[y]: uel te fulco ſerrane[z] ſerentem
Quo[a] feſſum rapitis fabii: tu maximus ille es
Vnus qui nobis cũctādo reſtituis rem
Excudent[b] alii ſpirātia[c] mollius æra.
Credo equidē uiuo[d] ducēt de marmore uultus
Orabunt cauſas melius: cælique meatus
Deſcribent radio: & ſurgentia ſydera dicēt
Tu regere imperio populos romane memento
Hæ tibi erũt artes: paciſq;[e] imponere morē;
Parcere ſubiectis: & debellare ſupbos.
Sic pater anchiſes: atq; hæc mirantib⁹ addit.
Aſpice ut inſignis ſpoliis[f] marcellus opimis
Ingreditur: uictorq; uiros ſupeminet[g] omnis.
Hic rem romanam magno turbante[h] tumultu
Siſtet[i] eques: ſternet pœnos: gallũq; rebellem.
Tertiaq;[k] arma patri ſuſpendet capta quirino.
Atq; hic æneas: una nanq; ire uidebat
Egregium[l] iuuenē forma & fulgētib⁹ armis
Sed frons[m] læta parum: & deiecto lumina uultu.
Quis pater ille uirum[n] qui ſic comitatur euntē.
Filius an ne aliquis magna de ſtirpe nepotũ.
Quis[o] ſtrepitus circa comitũ quātũ inſtar[p] in ipſo ē
Sed nox atra caput triſti circũuolat umbra.
Tum pater anchiſes lachrymis ingreſſus obortis
O nate ingētem luctũ ne quære tuorum.
Oſtendēt[q] terris hũc tātũ fata; neq; ultra

Esse sinent: nimiũ uobis romana ꝓpago
Visa[r] potẽs superi: ꝓpria[s] hæc si dona fuissent.
Quantos ille uitũ magnã mauortis[t] ad urbem
Camp⁹ aget genitus: uel quæ tiberine uidebis
Funera[u] cum tumulũ præterlabere recentẽ:
Nec puer iliaca quisquã de gẽte latinos
In[x] tãtum spe tollet auos: nec romula[y] quõdam
Vllo se tantũ tellus iactabit alumno.
Heu pietas heu prisca fides inuictaq; bello
Dextera nõ illi quisquã se impune tulisset
Obuius armato: seu cũ pedes iret in hostem
Seu spumãtis equi fœderet[z] calcanb⁹ armos.
Heu miserande puer: si qua fata[a] aspera rumpas
Tu[b] marcellus eris: manib⁹ date lilia plenis
Purpureos[c] spargã flores: aiamque nepotis[d]
His saltẽ accumulẽ donis & fũgar inani[e]
Munere: sic tota passim regione uagãtur
Aeris[f] in campis latis: atq; omnia lustrãt
Quæ postq̃ anchises natum per singula duxit
Incẽditq;[g] animũ famæ uenıẽtis amore:
Exĩde[h] bella uiro memorat quæ deĩde gerẽda.
Laurentesq; docet populos urbẽq; latini:
Et quo quẽq; modo fugiatq; feratq; laborem
Sũt[i] geminæ sõni portæ quarũ altera fertur
Cornea: qua ueris facilis datur exitus umbris.
Altera cãdẽti perfecta nitẽs elephãto.
Sed falsa[k] ad cælũ mittũt isomnia manes.
His ubi tũ natum ãchises: unaque sibyllã
Prosequit&r dictis: portaq; emittit eburna.
Ille uiam secat[l] ad naues sociosq; reuisit
Tum se ad caietæ[m] recto fert littore portum:
Anchora de prora iacitur: stãt littore puppes.

Descriptio Septimi Libri

Eptim⁹ æneã reddit fatalib⁹ aruis:
Hic q3 caietã sepelit: tum de ide ꝓfect⁹
Laurẽtũq; uenit, uerbis cognonit iuli
Fatalem terrã: mẽses en uescimur iquit
Cẽtum oratores ueniã pacemq; petẽtes
Ad regem mittũt læti cũ sorte latinum
Qui cũ pace etiam natæ cõnubia pactus:
Hoc forte alecto iunonis dissipat ira:
Concurrunt dictis: quãuis pia fata repugnent
Belli causa fuit uiolatus uulnere ceruus
Tũ gẽtes sociæ arma parãt fremit arma iuuentus

r Visa potens supi: cũ indignatione dictũ inuidistis glorię romanę & uestris muneribus. Nam fęlicitas uestra sut munera. s Propria ꝑpetua ut ꝓpriãque dicabo. t Mauortis cãp⁹: in quo esse sepultus. u Funera: ꝓpter sexcẽtos lectulos. x Intãtũ spe tollet auos: eriget generis antiquitatẽ & rhetorice spẽ laudat in puero quia facta nõ inuenit. Est aũt Cice. in dialogo causa difficilis laudare puerũ. nõ eni res laudãda: sed spes ẽ. y Nec romula: quõdã ꝓ romulea: ut quos africa terra triũphis Diues alit: quõdã aũt põt & pręteriti ee & futuri. z Foderet calcaribus armos: species pro genere. Equi armos ꝓ equo posuit. Nõ eni possũt armi calcaribus fodi. a Fata aspera rũpas: posse aliqua ratione fata dirũpi p trãsitũ docet. b Tu marcell⁹ eris talis qualis ẽ marcell⁹. c Purpureos flores: ut sępe dixim⁹ ꝓpter sanguinis similitudinẽ quia aut aia ẽ: aut sedes aię. d Nepotis: posteri nõ eni re uera nepos fuit. e Inani Munere: secũdũ epicureos nõ ꝓfuturo. Sic ista nocẽtes. f Aeris: aeris in cãpis: collisionẽ fecit. Locut⁹ ẽ aũt sc̃dm eos qui putãt elysiũ lunarẽ eẽ circulum. g Incẽditque aĩmũ: nã supra ait: & dubitamus adhuc uirtutẽ extẽdere factis? h Exinde: deide cõfert aũt in cõpẽdiũ narrationis ꝓlixitatẽ. Sic Terẽti: ꝓpter longũ actũ ait: Intus despondebitur: intus trãsigeť si qd est q̃ restat. Sũt geminę somni portę: ꝓ sõniorũ. Est aũt in hoc loco Home. secut⁹ In hoc tñ differt: q̃d ille p utrãque portã sõnia exire dicit: hic umbras ueras p quas somnia indicat uera & poetice aptus ẽ sensus. Vult aũt itelligi falsa esse oĩa quę dixit: Physiologia uero hoc habet Per portã corneã oculi significãt: qui & cornei sũt coloris & duriores cęteris mẽbris: nam frigus nõ sentiũt: sicut etiã Cice. dicit in libris d̃ deorũ natura. Per eburneã uero portã os significat: a dẽtibus. Et scimus quia quę loquimur falsa esse pñt. Ea uero quę uidem⁹ sine dubio uera sũt. Ideo ęneas p eburneã emittitur portã. Est & alter sẽsus Somnũ cum cornu nouimus pingi. & qui scripserũt de sõnis dicũt ea quę sc̃dm fortunã & personę possibilitatẽ uidentur habere effęctum: & hęc uicina sũt cornu: unde cornea uera fingitur porta. ea uero quę supra fortunã sũt: & habẽt nimiũ ornatũ: unãq; iactãtiã dicũt falsa eẽ: unde eburnea quasi ornatior porta fingitur. k Falsa insõnia: .i. sõnia. l Secat: tenet unde sectas dicim⁹ ab eo q̃ ꝓpositũ tenẽt. m Ad caietę portũ: a psona poete ꝓlepsis: nã caieta nõdũ dicebatur.

a V quoque littorib⁹ nostris: ut in pricipio diximus in duas partes hoc opus diuisū est: Nā primi sex libri ad imagine odissee sūt dicti, quos psonarū & allocutionū uarietate constat eē grauiores. Hi aūt sex ad imagine iliadis dicti sunt qui in negociis ualidiores sūt, nā & ipse hoc dicit Maius opus moueo & re uera tragicum op⁹ est: ubi tantum bella tractantur. Tu quoque: sicut Misenus & Palinurus. b Nostris: italicis: ut nō eadem arboribus pendet uindemia nostris: non ut Donat⁹ ait nauiga c Aeneia nutrix: hāc alii ęneę: alii Creusę: alii Ascanii nutrice uolūt. Lectū tñ ē in philologiis in hoc loco cēsā classem eē troiam: unde caieta dicta ē ἀπὸ τοῦ καίειν. d Seruat: tenet: possidet: ut seruatem ripas alta nō uidit in herba. e Hesperea magna: magna ad hispanię discretionē. f Si qua cīt ea gloria scdm epicureos bene autē intersit funeri postqnā ab inferis redit: sicut interfuit antequā descēderet: ut mediū ostēderet. g Quierūt: auctor Hebrus quierāt legit. h Tendit iter uelis quā put uela extensa fuerint: ita etiam cursus extēditur in quo nauis est iter: nam ait supra: flecte uiā uelis. i Aspirāt aurę. & noctē quia ut dixim⁹ tēporum mutatione uetus uel minuitur uel augetur. k In noctē aūt circa noctē: Et quo tiens tēpus exprimitur: accusatiuū regit ista prępositio. l Luna negat: liptotes, nā dicit large pręstatur Munera necspe no. m Tremulo sub lumine. ita eni mobilitas aquę facit uideri. n Circe radūtur littore terrę: ut dixim⁹ supra mōs iste ante hac insula fuit. Paludib⁹ enim a continenti segregabat: quas exclusit limus de albanis mōtibus fluens: & dicebatur cęus ab horrore transeūtium quo hoies mutabātur inferas: in hoc sūmo oppidū fuit quod & circęū dictū est a circe & cirrei matrūq; Lini⁹ dicit o Diues: nō addidit cui⁹ rei cū solcat. ut diues equū diues pictai uestis & auri diues opū uariarū. Inaccessos: i. accessibiles: inaccededos: nā ulyxes illic uēit: Ergo inaccessos ī ad quos null⁹ accessit s₃ ad quos null⁹ deat accedere ut Aut illaudati nescit busiridis aras: hoc ē illaudabilis. Nā ad Isocratē laudatus ē. p Resonat cantu resonare facit. q Supbis nobilib⁹: propter antiquā oppidi magnitudinē. r Odoratā: p odoriferā: & hoc ideo quia usus olei apud maiores non fuit precipue in italia. s Arguto pectine: stridulo sonati: ut forte sub arguta consederat ilice daphnis. t Percutēs telas: aut manu pcurrēs tactu pectinis: ut uidemus: aut quia apud maiores stantes texebātur ut hodie litteones uidemus: est autem Home. qui ait ἱστὸν ἐποιχομένην. u Gemit⁹: irqz gēit⁹ irascētiū leonū eodiadis. x Sera sub noce: q. eo tpe quo naturali libertate uti cōsueuerūt. Sub sera nocte: ppter serā noctē. x Rudētū: ru naturaliter lōga ē: Per. Fundor ut arcadię pecuaria rudere discās: Systolē ergo fecit: Rudit⁹ aūt pprie ē clamor asinorū ut grunit⁹ porcorū. Ranarū aūt coax: quę oia a sono uocis cōstat eē cōposita. z Pręsepib⁹: caueis ubi alūtur. nō eni re uera pręsepia habēt. a Dea sęua aut per se: aut herbis pōtētibus seua: Circe aūt ideo solis fingitur filia: quia clarissima fuit meretrix & nihil Sole clarius: hec aūt libidine sua & blāditiis hoies in ferinam uitā ab humana deducēbat: ut libidini & uoluptatib⁹ opā darēt: unde fabulę dat⁹ ē loc⁹ Orati⁹ Sub domina meretrice fuisset turpis & excors. b In uult⁹ ac terga ferarū: corrūpebāt ci ī illis sēsus animus nāq; manebat idē. c Pii paterēt troes: ergo ipii q ptulerūt. s. occidēdo Solis armēta. d Neptun⁹ uētis iplcuit uela secūdis: phisice locut⁹ ē motu ei aquę uēt⁹ creat: ut uidem⁹ i bōbis. e Pręter uada feruida: piculosa nauigātib⁹ & ē temesis. f In roseis fulgebat lutea bigis. g Lutea ē crocei coloris: ut Croceo mutauit uellera luto: unde multi i. roseis. i. ñ rubicōdis nę sit cōtrariū. tñ scdm Home. dictū ē q iterdū ῥοδοδάκτυλον aurorā. Interdū κροκ

.P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Septim⁹.

TV[a] q₃ littorib⁹ nr̄is[b] æneia[c] nutrix
Aeternā moriēs phamā caieta dedisti
Et nūc seruat[d] honos sedē tu⁹: ossaq; nomē
Hespia[e] i magna si qua[f] ē ea gloria signat
At pius exequiis æneas rite solutis
Aggere cōposito tumuli: postquā alta quierunt[g]
Aequora tendet[h] iter uelis: portūque relinquit
Aspirāt[i] auræ i noctem[k]: nec cādida cursum
Luna[l] negat: splēdet tremulo[m] sub lumine pōt⁹:
Proxima circææ[n] raduntur littora terræ:
Diues[o] inaccessos ubi solis filia lucos
Assiduo resonat[p] cantu: tectisq; superbis[q]
Vrit odoratam[r] nocturna in lumia cædrum
Arguto[s] tenues pcurrēs[t] pectine telas.
Hinc exaudiri gemitus[u]: iræq; leonum
Vincla recusātum: & sera[x] sub nocte rudētum[y]:
Setigeriq; sues: atq; in præsepibus[z] ursi
Sæuire: ac formæ magnorū ululare luporū:
Quos hoim ex facie dea[a] sæua potētib⁹ herbis
Induerat circe i uultus ac[b] terga ferarū.
Quæ ne monstra pii[c] paterētur talia troes
Delati i portus: neu littora dira subirent
Neptunus[d] uentis impleuit uela secūdis.
Atq; fugā dedit: & præter[e] uada feruida uexit
Iāq; rubescebat radiis mare: & æthere ab alto
Aurora in roseis[f] fulgebat lutea[g] bigis:
Cū uenti posuere: omnisq;[h] repente resedit
Flatus: & in lento luctant marmore tonsæ[i]

εὐθύπλοον dicit. Quũ uenti post cũ ortu dici quiescere, posuere enĩ est qescere sicut cõtra flãtes ferẽtes dicim⁹ ut si eet uento mora neq̃ ua ferẽts. i. flãti. h Oisque repẽte resedit flat⁹: ois. i. & qui ripę ẽ & qui pęlagi q̃ altan⁹ uocatur i Tonsę: rei dicti a decutiẽdis fluctib⁹ sicut tonsores a tondẽdis & decutiẽdis capillis. k Lucũ prosp. In quo erat fluminis numen. Nã ut diximus nũquã lucũ sine religione ponit. l Hũc interp huc Tere. dũ rus co cepi egomet me cũ inter uias: ẽ aũt crebra frontonis elocutio. m Ameno umbroso: siluis circũdato. n Multa fla. ha. epitheton ꝑpetuũ. Et sciẽdũ exitũ hyberni fluuii naturalẽ nõ ẽe nisi circa hostiã: ubi prima ęneas castra cõstituit. nã aliter nõ procedit qđ ait Murorũ i pte sinistra opposuere aciẽ: nã dextra cingitur amni nam postea in lauro lauinio castra fecit ingentia quorũ uestigia adhuc uidẽtur. o Assuetę ri. uolu. bono cõpendio usus ẽ. p Aethera mulcebãt cantu: lenibat. corporalia ei sũt elemẽta ut diximus supra nõ eni mulcetur nisi qđ corporale ẽ supra ait: Totãq; infusa ꝑ artus. q Nũc age: hic ẽ sequẽtis opis initiũ ante dicta ei pendẽt ex supiorib⁹. Sane erato ꝑ Calliope posuit. r Quę tpa rerũ: quia ut supra dixim⁹ scđm Lucre. Tpa nisi ex reb⁹ colligãtur ꝑ se nulla sunt. s Latio antiquo: quia duo sũt uet⁹ & nouũ sicut & in iure lęctũ est. t Exordia pu. ceruĩ interitũ. u Actos aut collectos aut re uera cõpulsos: qđ ẽ uerisimile ꝑpter illud: lõga placidas i pace regebat x Totãque sub arma: coactã collectã: ut Tityre coge pecus. Totã aut hyperbolice dixit. y Hunc fauno & nimpha genitu laurẽte marica. z Accepim⁹: accipim⁹ q̃dã de⁹ ẽ Fatuellus, hui⁹ uxor ẽ Fatua. Idẽ sũt. Faunus & Fauna dicti aũt sunt a uaticinãdo. i. fando unde & fatuos dicim⁹ icõsiderate loquẽtis. Ergo faune & fatue nomẽ q̃si asperũ fugit poeta: & Maricã dixit uxorẽ fuisse Fauniq; ę dea littoris miturnẽsiũ iuxta lirim fluuium. Orati⁹: Innãtẽ maricę littorib⁹ tenuisse lirim qđ si uolucrim⁹ accipe uxorẽ Fauni Maricã nõ ꝑcedit. Dii ei topici. i. locales ad alias regiones nũq̃ trãseũt: sed põt dictũ ẽe ꝑ poetã licẽtiã laurẽte maricã cũ sit miturnesis. Dicũt alii p maricã uenerẽ itelligi debere cui⁹ fuit sacellũ iuxta maricã: i quo erat scriptũ. ΥΗΟΥ ΤΗΣ ἀφροδιτης sane Hesiod⁹ latinũ Circes & Vlyxis filiũ dicit: qđ & Vir. tãgit dicẽdo Solis aui specẽ. Sȝ q̃ tẽporũ rõ nõ ꝑcedit illud accipiedũ ẽ Igini q̃ ait latios plures fuisse: ut itelligam⁹ poetã abuti ut solet noim similitudie: Accipim⁹: ꝑpt̃ uarias opiniões hoc adiecit ut Salu. Vrbẽ romã sicuti ego accepi cõdidere atq; habuere i initio troiani. a Vltim⁹ auctor prim⁹ ut supremũ sũmũ dicim⁹. Proh supreme iupit. b Priaq; oẽs erepta iuuẽta ꝑ trãsitũ tãgit historiã Amata ei duos filios uolũtate patris. Aeneę spõdẽtes sororẽ fact: hõc iteremit: unde & erepta dixit quasi p ui. Fato aũt dicit uolũtate. Nã dii id faciũt qđ fieri uolũt. si ut hoies: de qb⁹ lectũ ẽ aliud clausũ in pectore: aliud i ligua ꝓmptũ hre. c Ia matura uiro: ia plenis nubilis ãnis: nõ ẽ iteratio: sed scđm ius locut⁹ ẽ in quo & ex ãnorũ rõe: & ex hitu corporis ętas ꝑbat. Primũ ergo ad hitũ: scđm ad ãnos ꝑtiet. d Latio latiũ ps ẽ ausonię Vñ dixit pri⁹ qđ min⁹ ẽ sic itulit. Totaq; ausõia. e Petit añ a. ut añ alios petitt aut certe pulcherrim⁹ añ alios f Miro. a. noua itẽperatia g S. uariis ꝑpter apes & icẽdiũ & ꝑpt̃ oraculũ Fauni. Portẽta: signa q̃ sũt media nã & bona & mala sũt portẽta. h Laur⁹ erat latin⁹ post mortẽ lauinii fratris cũ lauiniũ ãplificaret: ab iuẽta lauro laurolauiniũ appellauit. i In penetralib⁹: pene

Atquæ hic æneas ingẽtẽ ex æquore lucum
Prospicit: hunc inter fluuio tiberin⁹ amœno
Vorticibus rapidis & multa flauus harena
In mare prumpit: uariæ circũq; supraq;
Assueræ ripis uolucres: & fluminis alueo
Aethera mulcebãt cantu: lucoq; uolabãt.
Flectere iter sociis: terræq; aduertere portas
Imperat & lætus fluuio succedit opaco.
Nunc age qui reges erato: quæ tpa rerum:
Quis latio antiquo fuerit status: aduena classẽ
Cũ primũ ausoniis exercit⁹ appulit oris
Expediam: & primæ reuocabo exordia pugnæ.
Tu uatem tu diua mone: dicã horrida bella:
Dicam acies actosq; animis i funera reges.
Tirrhenãq; manũ: totãq; sub arma coactam
Hesperiã: maior rerum mihi nascit ordo:
Maius opus moueo: rex arua latin⁹ & urbes
Iam senior longa placidas in pace regebat.
Hunc fauno & nipha genitũ laurente marica
Accipimus: fauno picus pater: isq; parentem
Te saturne refert: tu sanguinis ultim⁹ auctor.
Filius huic fato diuũ. plesque uirilis
Nulla fuit primaq; oẽs erepta iuuẽta est.
Sola domũ & tantas seruabat filia sedes
Iam matura uiro: iã plenis nubilis annis.
Multi illã magno e latio totaq; petebãt
Ausonia: petit ante alios pulcherrim⁹ omnes
Turnus auis atauisq; potẽs: quẽ regia cõiunx
Adiũgi generũ miro ꝓperabat amore:
Sed uariis portẽta deum terrorib⁹ obstant.
Laurus erat tecti medio in penetralibus altis
Sacra comã multosq; metu seruata ꝑ annos:
Quã pater inuentã primas cũ conderet arces
Ipse ferebatur phœbo sacrasse latinus:
Laurẽtisq; ab ea nomẽ posuisse colonis.

Huius apes sũmum densæ mirabile dictu
Stridore ingenti liquidũ trãs[m] æthera uectæ
Obsedere[n] apicẽ: & pedib[9] per[o] mutua nexis
Examẽ subitum ramo frondẽte pepẽdit.
Continuo uates[p] externũ cernimus inquit
Aduentare uirũ: & partes[q] petere agmẽ easdem
Partibus ex iisdem: & sũma dominarier arce.
Præterea castis[q] adolet dũ altaria thædis:
Et iuxta genitorẽ astat lauinia uirgo
Visa: nefas[r]: lõgis cõprendere[s] crinibus ignem:
Atq; omnẽ ornatũ flamma crepitãte cremari
Regalesq; accẽsa comas: accẽsa coronam
Insignem gemmis tum fumida[t] lumine fuluo
Inuolui: ac totis uulcanũ spargere tectis.
Id uero horrẽdũ ac uisu mirabile ferri
Nanq; fore illustrẽ: phama fatisq; canebãt
Ipsã sed populo magnũ portẽdere bellũ
At rex solicitus monstris oracula fauni[u]
Fatidici genitoris adit: lucosq;[x] sub[y] alta
Consulit albunea: nemorũ quæ maxima sacro[z]
Fonte sonat: sæuãq; exalat opaca mephitin[z]
Nunc[a] italæ gentes omnisq; oenotria[b] tellus
In dubiis responsa ferũt: huc dona sacerdos
Contulit & cæsarũ ouium sub[d] nocte silenti
Pellibus incubuit[c] stratis: somnosq; petiuit:
Multa modis simulacra uidet uolitantia miris
Et uarias[e] audit uoces: fruiturq;[f] deorum
Colloquio: atque imis acherõta[g] affatus auernis
Hic & tum pater[h] ipse petens respõsa latinus
Centum[i] lanigeras mactabat rite bidentes
Atq; harum effultus tergo[k] stratisq; iacebat
Vellenbus: subita ex alto uox reddita luco est.
Ne pete connubiis natam sociare latinis
O mea ꝓgenies: thalamis[l] neu crede paratis
Externi ueniunt[m] generi qui sanguine nostrũ
Nomẽ in astra ferãt, quorũq; a stirpe[n] nepotes
Oĩa sub[o] pedibus qua sol utrũq; recurrẽs
Aspicit oceanũ: uertiq; regiq; uidebunt
Hæc respõsa patris fauni monitusq;[p] silenti
Nocte datos non ipse suo premit ore latinus
Sed[q] circũlatæ uolitãs iã phama p urbes

tralc ẽ oĩs iterior ps dom[9] licet sit i tecta: unde lauri fuisse i penetralib[9] nõ ẽ mirũ. k Metu religione q̃ nata ẽ per timorẽ. l Primas cũ cõdere arces: primas circa laurũ. s. Nã iã ciuitas fuerat. m Trãs æthera, æthere ꝑ aere posuit. n Obsedere apicẽ: uerbũ oppugnatõis ẽ futuræ. o Per mutua iuicẽ & ẽ absolutũ. Melissus q de apib[9] scripsit ait duobus pedib[9] se tenẽt: & duab[9] alis se sustinent. p Vates diuinus: ꝑ quã aũt artẽ nõ dixit nec nomẽ eius: sed datur itelligi cõiecturis eũ q̃busdã dixisse futura. q Partes petere agmẽ easdẽ intelligim[9] ab isero mari apes uenisse: unde troiani ꝑtes aũt easdẽ sũmitates rerũ petere dicit sicut apes apicem lauri. qđ aũt in lauro sedere oñdit aduenarũ futura uictoria. q Castis piis & itelligim[9] Latinũ sacrificasse iuxta adstante lauinia. r Nefas: absoluta parẽthesis ẽ & ẽ hypallage. s Cõprendere crinib[9] ignẽ: quũ ignis crinẽ cõprehẽdat. t Fumida: i quo fum[9] ẽ causa lachrymarũ. Vulcanũ spargere, icẽdiũ belli significat. His ẽi duob[9] hoc ab augurio distat Ascanii fumo & aspersione flãmarũ. u Fauni Faun[9]: απο της φωνης dictus ẽ q̃ uoce nõ signis futura oñdit. x Lucosque. i. ĩ lucis. y Sub albunea. i. ĩ albunea. Alta: q̃ ẽ tiburtinis altissimis mõtib[9] & albunea dicta est ab aquæ qualitate: q̃ in illo fõte ẽ: unde etiã nõnulli ipsã Leucotheã uolũt. Sciẽdũ sane unum ẽẽ nomẽ fõtis & siluæ. Fõte sacro: null[9] ẽi ẽ fõs ñ sacer. z Mephitin: mephitis ꝓprie ẽ terræ putror: q de aq̃s nascit̃ sulphuratis: & ẽ i nemorib[9] grauior ex dẽsitate siluarũ. Alii mephiti deũ uolũt leucotheæ cõnexũ sicut ẽ ueneris adõis dianæ uirbi[9]: alii mephiti iunonẽ uolũt: quã aerẽ ẽẽ cõstat. Nouim[9] ẽi putorẽ nõ nisi ex corruptõe aeris nasci, sicut et bonũ odorẽ de aere icorrupto: ut sit Mephitis dea odoris grauissimi. i. graue olẽtis. a Hic italæ gentes cõmẽdatio oraculi. b Oenotria tell[9]: ꝓprie sabinorũ tract[9]. c Incubuit. icubare ꝓprie dicũt hi q dormiũt ad accipiẽda respõsa unde ẽ. Illic icubat ioui. i. dormit i capitolio: ut ũisa possit accipe. d Sub nocte silenti: p noctẽ silẽte i p noctis silẽtiũ quũ oẽs tacet. e Varias audit uoces. f. ꝓpt̃ multa simulacra. f Fruitur: pascit̃: qđ de reb[9] tãtũ bonis dicim[9]. Acherõta affat auernis: ꝑtẽtes q̃ sũt i acherõte ad quẽ p auernũ uenit: hoc aũt iõ quia Faun[9] dr̃ ifern[9] de[9] & cõgrue: nã nihil ẽ terra iferi[9] i qua hitat Faun[9]. hic ẽ q̃ cũ Hora. iducit nocẽte dicẽs Lu[i]s icedas abeasque puis equus aliunis. h Pr̃ ipse: aut honoris ẽ aut re uera ꝓpt̃ lauiniã. Cẽtũ: aut ꝑ qualitate fortunæ: unde & rite dixit: aut certe finit[9] sit ꝑ ifiuito. k Tergo: ꝑ tergorib[9]. l Thalamis neu crede paratis: ꝓpt̃ turnũ m Veniẽt: meli[9] ueniũt: ut iã eos uenire significet. Generi plurali ꝓ sigulari us[9] ẽ. n Ab stirpe stirpẽ quũ de genere dicim[9] tãtũ Foe. quũ de arbore Ma. g. & Foe. iuenit̃: ut sed stirpẽ teucri nullo discrimie sacrus & Foe. ut Ho. Cũ stirpes raptas & pecudes & domos. o Sub pedibus: sub ipso suo aeptãte. x. p Monitusq;: alibi mõita dixit: ut carmẽtis niphæ mõita & de[9] auctor apollo ũ ipse su o pręmitore latin[9]: quo a se repelleret generos. q

Ausonias tulerat cum laomedontia pubes:
Gramineo ripæ religauit ab aggere classem
Aeneas primiq; duces & pulcher iulus
Corpora sub ramis deponunt arboris altæ
Instituuntq; dapes: & adorea[r] liba per herbas
Subiiciunt[s] epulis: sic iuppiter ipse[t] monebat
Et[u] cereale solum pomis agrestibus augent
Consumptis hic forte[x] aliis: ut uertere morsus
Exiguam in cererem penuria adegit edendi
Et uiolare manu malisq; audacibus orbem
Fatalis[y] crusti patulis nec parcere quadris[z]
Heus etiam mensas consumimus inquit iulus
Nec plura alludens[a] ea uox audita laborum[b]
Prima tulit finem: primamq;[c] loquentis ab ore
Eripuit pater: ac stupefactus numine pressit.
Continuo salue fatis[d] mihi debita tellus:
Vosq; ait o[e] fidi troiæ saluete penates:
Hic[f] domus & patria: genitor mihi talia namque
Nunc repeto anchises fatorum arcana reliquit
Cum te nate fames ignota ad littora uectum
Accisis[g] coget dapibus consumere mensas:
Tum sperare domos defessus ubiq; memento
Prima locare manu moliriq; aggere tecta.
Hæc[h] erat illa fames hæc nos suprema manebat:
Exitiis positura modum.
Quare agite & primo læti cum lumine solis
Quæ loca que habeant[i] hoies: ubi[k] mœnia gentis
Vestigemus: & a portu diuersa petamus.
Nunc[l] pateras libate ioui: precibusq; uocate
Anchisen[m] genitorem: & uina reponite[n] mensis
Sic deinde effatus frondenti tempora[o] ramo
Implicat: & geniumque[p] loci: primamq; deorum
Tellurem: nimphasq;[q] & adhuc ignota precatur
Flumina: tum noctem[r]: noctisq; orientia signa
Idæumq; iouem phrygiamq; ex ordine matrem
Inuocat: & duplices[s] cæloq; hereboq; parentes
Hic pater omnipotens ter cælo[t] clarus ab alto
Intonuit radiisq;[u] ardentem[x] lucis & auro:
Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem
Deditur hic subito troiana per agmina rumor

S; cir. uo. themesis e circumuolitans. r Adorea liba. ador proprie genus farris. Liba aut sunt placentæ de farre & melle & oleo sacris aptæ. s Subiiciunt: supponunt i epularum locum. t Ipse: q p harpyam uaticiatus e: ut q phœbo pater oipotens. u Et cereale solum. Solum dicitur omne quod aliquid sustinet. Vnde de mari supra ait. Subtrahiturque solum sicut nunc panitias mensas. id est epularum sustentaculum solum uocauit. x Forte aliis: abundat forte. y Fatalis crusti: ad negocium respexit Aeneæ: cui hic erat finis laborum. Crustum autem & crusta neutro dicimus de his quæ comedi possunt. Hora. Vt pueris olim dant crustula blandi doctores: Iuuenalis. Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo. Fœminino autem genere fragmenta dicimus: quæ non sunt esui: ut Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ. z Qua. aut men. Et e antonomasia. Na supra orbem dixit. Aut quadris fragmenti accipiamus: ut Iuue. Vt bona summa putes aliena uiuere quadra. a Alludens. aut uacat ad & ludere significat: aut certe alludens ad risum fidem uerba compones. b Labo. fi. f. maritimorum. Nam in terra multa passurus erat ut ait Sibylla Sed terræ grauiora manent. c Pri. lo. ab ore eri. pa. hoc e adhuc loquente Ascanio intellexit famem quam fata prædixerant. Numine pressit. oraculi fide ab Heleno & Anchisa prædicti. Pressit autem uoce, Ascanii: quo post, ipse numina deprecari. d Fa. mi de. tel. bona periphrasis est: ne fatalis diceret: qd e medium & i precibus nihil e debet ambiguum. e O fidi. æneæ s. & non Troiæ: quam nequiuere seruare. f Hic domus. Aut familia: ut. Da proprium tymbreæ domum Aut ordo est Hic patria hic domus. Ante eni, patria est q sit domus. g Accisis: undiq consumptis. Et hoc est apud nos ac: quod apud græcos am. h Hæc erat illa fames. ac si diceret hoc fuerat timendum periculum: quod pericula terminat. i Habeant: habitent. Hoc enim frequentatiuum ab eo quod est habeo. k Vbi mœnia gentis. lauro laurinum significat. l Nunc pateras libate ioui. ab eo q continet id quod continetur. m Anchisem genitorem. Bene Iouem & Anchisem qui causa oraculi fuerunt. n Reponite mensis. Aut timore uerborum Ascanii interrupta renouate. Aut reponite: frequenter ponite. i. crebro libate. o Tpa ra. Implicat. diebus ei; fest s ita epulabantur. p Geniumq; loci Apollinem uult intelligi. In tutela ei, eius tota fuerat regio: ut. Laurentisq ab ea nome posuisse colonis aliter iniquum e si cum ois inuocet. Apollinem prætermittat præsertim qui Helenus dixerit. Adoritq; uocatus apollo. Primamq; deorum: qa ipsa e mater deorum. q Nymphasq; & ad. igno. pre. flu. bonum ordine sequitur sic a i bi. Nymphæ laurentes nymphæ genus amnibus unde est. r Nocte no. ori. si. q nocte sequuntur: ut nymphas flumina. Inuocat ei; sibi consulta phrygiamq; ex ordine matrem. aut contigue: qa idæum dixerat Iouem. aut certe ex ordine i. more solemni. s Et du. duos. cælo ait uenere: herebo anchise. t Cælo cla. ab al. in serenitate: qd e augurium: nam i nubibus fluis ca e. u Radi. & au. radiis aureis. x Arde nu. alii i fulmine ardente nubem dicunt: ut Luc. Atq; ardentes aere solo. quos hoc loco secutus e. alii dicunt fulmine e aeris scissione; ardente rima: quos alibi sequitur dicens. Ignea rima micans percurrit lumine (nimbos.

Aduenisse diem: quo debita mœnia condant
Certatim[y] instaurāt epulas: atq; omine magno
Crateras læti statuunt & uina[z] coronant
Postea cum prima lustrabat lampade terras
Orta dies urbem & fines & littora gentis
Diuersi explorant: hæc[a] fontis stagna numici:
Hunc tibrim fluuium hic fortes habitare latinos
Tum satus anchisa delectos ordine[a] ab omni
Centum oratores augusta[b] ad mœnia regis
Ire iubet: ramis uelatos palladis omnes:
Donaq; ferre uiro paceq; exposcere teucris
Haud mora festinant iussi: rapidisq; feruntur
Passibus ipse humili designat mœnia fossa[c]
Moliturq;[d] locū: primasq; in littore sedes
Castrorū[e] in morem pinnis[f] atq; aggere cingit:
Iamq;[g] iter emensi turres ac tecta latinorū
Ardua cernebant iuuenes muroq;[h] subibant
Exercentur equis: domitātq;[k] in puluere currus:
Ante urbem pueri[i] & primæuo flore iuuentus
Aut acris[l] tendunt arcus: aut lenta[m] lacertis
Spicula contorquent: cursuq; ictuq;[n] lacessunt:
Cum prænectus equo longæui regis ad aures
Nuncius ingentes[o] ignota in ueste reportat[p]:
Aduenisse uiros, ille intra[q] tecta uocari
Imperat: & solio[r] medius consedit auito
Tectum[s] augustū ingens centū sublime colūnis
Vrbe fuit sūma laurentis regia pici
Horrendum[t] siluis: & religione parentum:
Hinc[u] sceptra accipere: & primos attollere fasces
Regibus omen erat: hoc illis curia templum,
Hæc sacris sedes epulis: hic ariete[x] cæso
Perpetuis[y] soliti patres considere mensis:

y Certatim instaurāt epulas: hoc. Et uina repōite mēsis. z Vina coronāt: pro pateris: ut alibi. Magnū crathera corona induit: aūt magno noie cœlesti dic: alibi. Nam te maiorib⁹ irę per altū auspiciis māifesta fides. a Hęc fontis stagna numici. Ista iam ab incolis discūt: Quod aūt ait fotis stagna. uerū est. Nā numic⁹ ingēs ante fluui⁹ fuit: in quo reptū est cadauer ęneę: & cōsecratū. Post paulatim decrescēs in fonte redact⁹: qui & ipse siccat⁹ est sacris interceptis. Vestę ei, nō nisi de hoc fluuio licebat. a Ordine ab omni. ex omni qualitate dignitatis. Quod apud Romanos in legatiōe mittēda hodieq; seruat. b Augusta ad mœnia: augurio cōsecrata. Hanc paulopost Tectū augustū ingens. & nisi in augusto loco senat⁹ cōsiliū habere nō poterat. Vn̄ tēplū. Vestę nō fuit augurio cōsecratū: ne illuc cōueniret senat⁹: ubi erāt uirgines. Nā hęc fuerat regia Numę Pōpilii. Ad atriū āt Vestę cōueniebatur: qđ a tēplo remotū fuerat. c Fossa: sulco. & sūt ista reciproca. Nā & sulcū pōit pro fossa: ut Ausim uel tenui uitē cōmittere sulco. d Moliturque locum. parat alias fabricat: ut Et phrygię molimur mōtibus idę. Primasq; in littore sedes, q̄a impiū lauiniū traslaturus est. Et sciēdū ciuitatē quā primo fecit troiā dictā scđm Catonē & Liuiū: qđ ipse docet: nec te troia capit. e Castrorū in morē. hoc est breuē. f Pinis atq; ag. mu. in quo pinę sūt. & est synecdoche. Aggere. fossa. g Iamq; iter emēsi tur. ac te. la. hypmetr⁹ uersus. h Muroq; subi. alibi p accusatiuū ut Aeneę subiit mucrone. & hoc scđm naturā est: ut si sub mucronē dicim⁹. Nā p datiuū figuratū est. i Pueri & primęuo flore iuuēt⁹ bene romanę militię exprimit morē. Nā post pubertatē armis exercebatur: & .xvi. ānno militabāt: quo etiā solo sub custodib⁹ agebāt: nec est cōtrariū longi populos in pace regebat. Nā, licet in pace eēnt exercitū tamē uigebat armorū. k Domitātq; in puluere currus. equos sub curribus. l Acres arc⁹ fortes. Et est κατα χρησιν. Nam acrimonia mentis est. m Lenta: mollia. n Ictu: iaculatione. o Ingētes: ex stupore nūcii laus ostendit troianorū. Et bene nouitatis ostendit opitiones. Ingentes enim esse quos primū uidim⁹ opinamur. p Reportat: aut reuocat: aut apportat. q Intra tecta uocari. Dissentit hoc loco a Romana cōsuetudine. Nam legati siquādo incogniti uenire nunciarentur: primo quid uellent ab exploratoribus requirebatur. Postea ad eos egrediebantur magistratus minores: & tunc demū senatus extra urbem postulata noscebat: & ita si uisum fuisset admittebantur. Sed hoc prudenter fecit. Latinum namque memorem uult esse responsi: & auidum satis ad uidendos extremos, per quos ei promittebatur felicitas. r Solio medius consedit: ut supra diximus. Solium est ueluti armarium de uno ligno ad regum tutelam factum secundum alios a soliditate dictum: secundum Asprum per antistichon: quasi sedium a sedendo dictum. Nam & sella: quasi seda dicta est. s Tectum augustum ingens domum: quam supra diximus in palatio ab Augusto factam per transitum laudat: quam cōmemorat: & quasi in lauro lauinio uult fuisse. t Horrendum. uenerandum: non quod horrori sit. u Hic sceptra accipe. hoc in palatio. Curia templum. Quia ut diximus supra curia non nisi in augurato erat loco. x Ariete cęso. Hoc sacrificium in ianua palatii festis diebus fiebat. y Perpetuis mensis: longis ad ordinem exequatis sedentium. Maiores enim nostri sedentes epulabantur. Quem morem habuerunt a Laconibus & Cretensibus: ut Varro docet in libris de gente popul. Romani. In quibus dicit. Quid a quaque traxeris gente.

z Ex ordine: ꝑ successerāt. Sane intelligēdū est: ita ut nati fuerāt sic eorū imagines fuisse cōpositas. a Et cedro quod lignū nō facile cōsumitur uetustate hoc genus ligni tineę nescit corruptiōe: quod ex antiq̄tate nō sentit: ut cedria pūcta ligna custodita cōseruat. Vñ & Persius. Et cedro digna locut⁹. b Vitisator: nō inuētor uitis: sed qui genus uitis Italis demōstrauit populis. c Sub imagine falcē. Aut statuę exprimit gestū: ut dicat. Ita tenebat falcem ut eam sub uultu haberet. Aut sub imagine sub theca dicit: q̄ quę falci similis ē. d Saturnusq; senex. Antiq̄ reges noīa sibi plerūq; uēdicabāt deorū. Ergo Saturn⁹ rex fuit Italię. Nā & supra ait. Veterū effigies ex ordine auorū. Et infert.

Quin etiam ueterꝫ effigies ex[z] ordine auorꝫ
Antiqua ex[a] cedro italusq; paterq; sabinus
Vitisator[b] curuam seruans sub[c] imagine falcem.
Saturnusq;[d] senex: ianiq; biformis imago
Vestibulo astabant: aliiq; ab origine[e] reges
Martia qui ob patriā pugnādo[f] uulnera passi
Multaq; præterea sacris in postibus arma
Captiui[g] pendent currus: curuæq; secures
Et[h] cristæ capitū: & portaꝝ ingentia claustra:
Spiculaq;: clipeiq; ereptaq;[i] rostra carinis
Ipse quirinali[k] lituo: paruaq; sedebat
Succintus[l] trabea: leuaq; ancile[m] gerebat.
Picus equū domitor: quē capta cupidine cōiunx
Aurea[n] pcussum uirga uersūq; uenenis
Fecit auem circe: sparsitq; coloribus alas.
Tali intus templo diuum patriaq; latinus
Sede sedens: teucros ad se se in tecta uocauit.
Atq; hæc ingressis placido[o] prior edidit ore:
Dicite dardanide: neq; enim nescimus: & urbem
Et genus: auditiq; aduertitis æquore cursus
Quid petitis: quæ causa rates: aut cuius egentes
Littus ad ausoniū tot per uada cærula uexit
Siue[p] errore uiæ: seu tēpestatibus acti:
Qualia[q] multa mari nautæ patiūtur in alto:
Fluminis intrastis ripas: portuq;[r] sedetis:
Ne[s] fugite hospitiū: ne ue ignorate latinos
Saturni[t] gentem: haud uinclo nec legibus æquā
Sponte[u] sua ueterisq;[x] dei se more tenentem.
Atq; equidem memini fama[y] est obscurior annis
Auruncos[z] ita ferre senes: his ortus ut agris

Aliiq; ab origine reges. Hinc ē q̄ apud cretā esse dicit Iouis sepulchrū. Gabalus etiam imperator Roman⁹ Solē se dici uoluit. Nā Heliogabalus dict⁹ est. e Aborigiue: ꝑ aboriginū reges. Sed ē metro ꝓhibitus. f Pugnādo uulnera passi: quasi reges passi. Sacris in postib⁹: ubi spolia cōsecrabātur. g Captiui: ꝑ captiuorū. Nota figura ē. h Cristę galeę: a pte totū posuit. i Ereptaq; rostra carinis. Bene de omni genere pręliorū spolia illic demōstrat fuisse. k Quirinali lituo. Lituus incuruus augurū baculus: quo utebātur ad designāda cęli spacia. Nā manu nō licebat. Quirinale aūt ex ꝑsona sua dixit: quale postea Quirin⁹ habuit. Nā tūc adhuc non fuerat Romulus. Vel lituū. i. regiū baculū. in quo potestas erat dirimēdarū litiū. l Succint⁹ trabea. toga ē augurū de croco & purpura. m Ancile. scutū breue regnāte. Numa cęlo huiusmodi scutū lapsū est. Et data respōsa sūt illic fore sūma impii ubi eēt q̄ ne aliq̄ñ hostis agnosceret: per Mamurium fabrū multa similia fecerūt: cui & diem cōsecrauerūt: quo pellē uirgis feriūt ad artis similitudinē. Dicim⁹ aūt hoc ancile: & hęc ancila. Anciliorū uero usurpauit Ho. Anciliorū & noīs & togę oblit⁹. n Aurea coniūx. nā aliter nō stat uersus. Et aurea per ironiā dixit. Coniūx uero: nō quę erat: s, quę esse cupiebat: ut Quos ego sū toties iam dedignata maritos. Picū amauit Pomona dea pomorū. & ci⁹ uoletis est sortita coniugiū. Postea Circe cum quū amaret: & spnere ī irata in auem Picū maritū cōuertit. Nam altera est pica. Hoc aūt iō fingit: q̄a augur fuit: & domi habuit picū per quē futura noscebat: quod & pōtificales indicāt libri. Bene āt ei supra lituū dedit qđ est augurū ꝓpriū. Nā ancile & trabea coīa sūt cum diali uel martiali sacerdote. o Placido pri. edi ore. Bęne placido. Legatorū eiꝫ fuerat: ut ipsi ante loq̄rent: sicut in secūdo. Vltro simes ipse uidebar. Dicite Dardanidę: aut ex uestę eos troianos eē cognoscit: q̄ erat ꝓpria gentiū singularū. aut κατατοσι ωπωμενον intelligim⁹ famā: q̄ eos uēire nūciauerat. Eadē etiā troianos eē dixisse. Vñ infert. Auditiq; aduertitis ęqu. C. Dardanide autem. ac si diceret cognati. p Siue errore uię: seu tempestatibus acti duo querit si uolūtate uenistis: quid petitis: Si necessitate: tēpestas uos error an aduexit. Vada cęrula: Cerulom est uiride cum nigro id est mare. q Qualia multa. Ad duo respexit: errorem & necessitatem. r Portuque sedētis. Ante enim pro portu erat illic exitus fluminis. s Ne fugite: ne fugiatis. Ne ue ignorate: ignoretis. t Saturni gentem: laus generis. u Sponte sua ueterisque dei se more tenentem. Xenocratis est. Qui quum primus scholam aperuisset: quod antea in porticibus de phylosophia tractaretur. Et interrogatus esset quid prestare posset discipulis suis. Respondit ut id homines uoluntate faciant: quod alii iure cogitur. x Vete. antiq. ac si diceret aurei seculi imagie uiuim⁹. y Fa. ē obscu. an. ac si diceret nisi esset iā uos sciretis. z Auruncos ita ferre senes apud ueteres historię hoc generis fuit: ut maiores natu antea acta posteris indicarent. quod hic indicat locus. Lucanus apertius quum esset de Anteo narraturus. Cognita per multos docuit rudis incola partes. Aurunci uero Italię populi antiquissimi fuerunt. Ferre aūt quasi cū ostētatione iactare

Dardanus[a] idæas[b] phrigiæ penetrauit ad urbes:
Thraiciãq; samũ: quæ nunc samothracia fertur
Hinc illum conti[c] tirrhena a sede ꝓfectum
Aurea nunc solio stellantis regia cæli
Accipit. & numerũ diuorũ altaribus auget.[d]
Dixerat: & dicta ilioneus sic uoce[e] secutus
Rex[f] genus egregiũ fauni: nec fluctibus actos
Atra subegit hiems uestris succedere[g] terris:
Nec sidus regione uiæ littus ue fefellit.
Consilio hanc omẽs animisq; uolẽtibus urbem[h]
Afferimur: pulsi regnis: quæ maxima quondam
Extremo[i] ueniens sol aspiciebat olimpo.
Ab ioue principiũ generis: ioue dardana[k] pubes
Gaudet auo: rex ipse iouis de gente suprema
Troius æneas tua nos ad littora misit.
Quanta[l] per idæos sæuis effusa micenis
Tempestas[m] ierit campos: quibus actus uterq;
Europæ atq; asiæ fatis[n] concurrerit orbis.
Audiit & si quem tellus[o] extrema refuso
Summouet oceano: &[p] si quem extenta plagarũ
Quattuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
Diluuio[q] ex illo tot uasta per æquora uecti
Dis[r] sedem exiguam patriis: littusq;[s] rogamus
Innocuũ. & cũctis[t] undãq; aurãq; patentem
Non erimus regno indecores[u]. nec uestra: feretur
Phama leuis. tanti ue abolescet[x] grana facti.
Nec troiam ausonios gremio excepisse pigebit.
Fata[y] per æneæ iuro dextrãq; potentem:
Siue[z] fide: seu quis bello est expertus & armis:
Multi nos populi multæ: ne temne quod ultro
Præferimus. manibus uittas[a] ac uerba precantũ
Et petiere sibi & uoluere adiungere gentes.
Sed nos fata deum uestras exquirere terras
Imperiis egere suis: hinc dardanus ortus:
Huc[b] repetit: iussisq; ingẽtibus[c] urget apollo
Tirrhenũ ad thibrim: & fõtis uada sacra numici.
Dat tibi præterea fortunæ[d] parua prioris
Munera: reliquias troia ex ardente receptas.
Hoc[e] pater anchises auro libabat ad aras:
Hoc[f] priami gestamen erat: cum iura uocatis
More daret populis: sceptrũq; sacerque[g] tiaras
Iliadũq; labor uestes.

a Dardanus. Iupiter cũ electra Atlãtis filia Coriti regis Italię uxor cõcubuit: Sed ex Iouis semine natꝰ ẽ Dardanꝰ: ex coriti Iasius. Dardanꝰ ꝓfectus ad phrigiã iliũ cõdidit. Iasius uero thraciã tenuit: ubi ẽ samos: quã & samothraciã noiauit. Nã Iunonis alia ẽ samos insula quãq̃ ciuitas thracię: q̃ est in cęphalenia same dicat. Vñ qnũ postea risũ ꝫ cẽt Antiquã exq̃rite matrẽ: & ęneas Italiã peteret ꝓfectꝰ ad thraciã samothracas deos sustulit: & ptulit secũ pp originẽ matris. b Ideas phrigęa erant & cretę addidit phrygię. c Coriti. opidũ & mõs dictꝰ a rege patre Dardanũ. d Auget: addit adiectiõe scilicet nois sui. e Voce se. pleriq; eiꝫ cõsentimꝰ & taciti. f Rex. cõsiliatio ab honore: inde a genere g Succedere terris: ut Succedoq; honori. Nec sidus: aspectꝰ siderũ. Nã tẽpestatẽ supra dixit h Vrbẽ affe. ad urbẽ referrimur. i Extre. ue. prio nã alias rediẽs diceret nõ uẽiẽs. k Dar. pu. gau. auo: rex ipse Io. generis origine. Nã auus non est troianorũ Iupiter: sed ęneę p Venerẽ. l Quãta p idę. ad illud respexit. Auditque aduectis ęquore cursũ. Nã nõ mirũ te audisse: quę uniuersus orbis agnouit. m Tẽpestas: uis bellorũ. Actꝰ collisus. n Fatis: p trãsitu. & excusat troianos: & gręcorũ laudẽ minuit. o Tellus ex. ut ẽ Britanię & oiũ insularũ oceani. Refusa aũt refluẽte: ut idicat Lucã: Quaq; iacet littus dubiũ qđ terra fretu. Quę uedicat alterꝰ uicibꝰ cũ fũdit ĩ ingẽs Oceanꝰ. Vel Quũ refugis se fluctibꝰ aufert. Et ẽ Home. p Et si quẽ ext. pla. quat. Audierũt etiã illi q̃ sepãtur zona ca quę ẽ in medio quatuor. i. feruẽs. Significat at ãtipodas. Iniq: intẽpati: uel ardẽtis. q Dilu. ex il. ex illa uastitate. Alii hic distiguũt: & mutãt sensũ: ut si quos dirimit plaga solis ardẽtis: ex quo mũdꝰ est cõstitutꝰ: hoc est ex quo chaos ẽẽ desiit. r Dis se. ex i. pa. pia & uerecũda petitio. s Littusq; ro. ino. nõ q̃ nulli noceat: sꝫ cui iudicato nulli possit nocere: aliter serpẽtes inocuos dicimꝰ. t Cũctis und. au. pa. Ista eñ cõia sũt. u Indecores. decꝰ decoris facit decor decoris. Sed hic indecor dicimꝰ: hic idecꝰ nõ possumꝰ dicere. Vñ indecores quũ co breuis sit: aut systole ẽ: aut certe dicimꝰ noiatiuũ nõ inueniri: ut in multis noibꝰ fit. naꝫ indecꝰ lectũ nõ est: qđ & meliꝰ ẽ. Nã systole sinẽ exẽplis fieri nõ debet. uerecũde ãt hoc dicit sua cõiũctiõe ẽt oriũ Italos. x Abolescet. abolebit. Et usus est inchoatiua forma: quum opus non esset. Troiam. id est troianos. y Fata per Aeneę iuro quę iam nouit Latinꝰ oraculo. s. Fauni: p qđ audit externi uẽiet generi. z Siue fi. seu q̃s bel. ẽ ex. & ar. in his dextra cõprobatur fide & uirtute. a Vittas: q̃ religabãt ẽ ad ramũ b Huc repe. Dardanꝰ. i. ęneas. Et bñ repetit: nã pe rit quasi ad sua. c Ingẽti. delus: q̃ magna constat fuisse. d Fortun par pri. Bñ mediũ tenuit: nã ne laudare uideret ẽ aut pua ne deformare. nã durũ est aliquid de infelicibus accipere aut fortunę prioris. e Hoc pater Anchises auro libabat ad aras. paterã significat. f Hoc priami gestamen erat. diadema dicit. Nam sceptrũ dictũrꝰ erat. g Sacerq; tiaras, pileũ phrygiũ dicit. Et sciẽdũ hic tiaras per usurpationẽ dictum. Nam hęc tiaras dicimus. Melius ergo Iuuenalis. Et phrigia uestitur bucca tiara.

Talibus ilionei dictis defixa latinus
Obtutu[b] tenet ora: soloq; immobilis hæret
Intentos uoluens oculos: nec purpura regem[i]
Picta mouet: nec sceptra mouent priameia tm
Quantū in cōnubio natæ thalamoq; moratur.
Et ueteris fauni uoluit sub pectore sortem
Hunc illum fatis externa ab sede profectum
Portendi[k] generum: paribusq;[l] in regna uocari
Auspiciis: hinc progeniem uirtute futuram
Egregiā: & tectū quæ uiribus occupet orbē
Tandē lætus ait: dii nostra incepta secūndent:
Auguriūq;[m] suū: dabitur troiane quod optas:
Munera nec sperno: non uobis rege latino
Diuitis uber[n] agri: troiæ ue opulentia deerit.
Ipse modo æneas: nostri si tanta cupido est:
Si iungi hospitio properat sociusue uocari
Adueniat uultus ne ue exhorrescat amicos
Pars mihi pacis[o] erit dextram tetigisse tiranni[p]
Vos contra regi mea nunc mandata referte.
Est[q] mihi nata uiro; gentis quā iungere nostræ
Non patrio ex adito sortes[r]: non plurima[s] cælo
Monstra sinūt; generos externis affore ab oris
Hoc[t] lati restare canūt; qui sanguine nostrū
Nomen in astra ferant: hunc illū poscere fata
Et reor: & si quid ueri mens[u] augurat opto
Hæc effatus: equos numero[x] pater eligi ōmni
Stanbāt tercentū nitidi in[y] præsepibus altis.
Omnibus extemplo teucris iubet ordine duci
Instratos ostro alipedes: pictisq; tapetis[z]
Aurea pectoribus demissa[a] monilia pendent
Tecti auro fuluū mandunt sub dentibus aurum
Absenti æneæ currum; geminosq; iugales
Semine ab æthereo spirantes naribus ignem.
Illorum de gente: patri quos dædala circe
Supposita de matre nothos[b] furata creauit
Talibus æneade donis[c] dictisque latini
Sublimes in equis redeūt: pacemq; reportant
Ecce autem inachus se se referebat ab argis

h Obtutu tenet ora. Ordo est. Latinꝰ defixa tenet ora: & obtutu .i. intuitu sol hęret imobilis. Intētes uoluens oculos. cogitantis est gestus. Sic de boco Salu. Vultu & oculis pariter atq; aio uariꝰ. i Regem picta mouet. quippe regē & hoc ē labor iliadum. k Portēdi. porro tēdi .i. Pręcdici significari. l Paribꝰ auspiciis. pari potestate. & tractū est ex comitiis: ut diximꝰ supra. Dii nostra incepta secūdet antiquo more locuturꝰ de publicis rebus .i. de pace & nuptiis filię: & de regis nuptiis facit ante deorū cōmeoratione: sicut etiā in oibꝰ Catonis traditiōibꝰ legimꝰ. Hinc est in diuinatiōe. Si qd ex aliqua ueteri oratione est Iouē ego maximū optimū ipse etiā Virgi Pręfatꝰ diuos solio rex infit ab alto. m Auguriū: ppter quę dicta sūt supra. Quod optas .i. pax. Nec spno: quia dixerat fortunę parua prioris. & est iptotes .i. libenter accipio. n Vber agri .i. ubertas. alibi Pecoriq; e uitibꝰ almis. Aptius uber erit. & ē maior petitiōe pmissio: nā littus illi petierat. o Pacis erit: fędetis ab eo qd seq̄t id qd pręcedit. p Tirāni. gręce dixit regis: nam apud illos tirāni & regis nulla discretio ē: licet apud nos incubator impii tirānꝰ dicat. Declinat aūt hic & hęc tirānos. q Est mihi nata. male multi arguūt Virgi. q latinū ultro induxit filia pollicente: nec oraculū cōsiderātes: quia italo dari nō poterat: nec Aeneę meritū quē dicebat rogari. Teren. Hac forma ipulsus Chremes ultro ad me uēit unicā natā suā. Hesio etiam περι των γυναικων inducit multas heroidas optasse nuptias uirorū fortiū. r Sortes. abusiue p oraculis posuit. s Plurima cęlo no .si. aut p augmētū dixit: aut & alia uisa intelligamꝰ: nā duo nō sūt pluria. t Hoc la. re. can hoc italię manere significat: nā sic dicimus Hoc mihi restat .i. manet me illa res. u Mēs au. Auguro dicimꝰ sed; Pli. quū pręsagio mētis futura colligimꝰ Auguror uero tū quū futura ueris captamꝰ auguriis. x Numero omni .i. tercētū. & pte dixit: n. ī legiōe nō nisi trecēti equites erāt: quę habebat sex milia uirorū. Per quod ostēdit una habuisse legionē Latinū. Vñ & alibi. Tercētum scutati omēs uolscente magistro. y In pręsepibus altis: multa non ppter se: sed ppter aliud dicimr. Nam & per pręsepia alta equorū magnitudo mōstrat Home. τανυπέπλοιο .i. per longas uestes. Ordine pro meritis singulorū. z Tapetis. Secūdo declinat hoc nomē tapetū tapeti: ut hoc templū tēpli. Vnde est: Pictisque tapetis hoc loco. Item hoc tapete ut hoc sedile sedilis. Vñ est. Qui forte tapetibus altis extructus. Declinat aūt a gręco στασπνσ τουταπητοσ. Vñ est. Pulchrosq; tapetas. a Demissa mo. pen. suspēdeda pnūciatio: & ābitꝰ maior est. nā mōilia nō nisi hoiū; dicimꝰ: q̄ nūc ad laudē p phaleris posuit. Patri quos dedala Circe. Et hoc fingit eā fecisse. Tractū aūt ē de Home. q tales equos hūisse iducit Anchisen. Et bñ est cōpositū ad illud qd supra ait. Troię ue opulēta deerit. Gēte aūt de equis abusiue dixit. qd est hominū pprū. b Nothos. materno ignobiles genere. Est aūt nomē hoc gręcū. Nam latine quēadmodum dicas non est. c Donis dictisque: latini equis & pacis nuptiarūque pmissione. d Inachus sese referebat ab argis: Bene inachus. Non enim est una argos. Fuit enim & in Italia quam Diomedes condiditque primo argi: post argiripa: post arpi dicta est. Fuit & i Thessalia. Luca. Vbi nobilę quōdā nūc sup argos erat.

Sæua iouis coniunx: aurasq; [e] inuecta tenebat
Et lætum ænea͂; classemq; ex æthere longe
Dardania͂ siculo prospexit ab usq; [f] pachinno
Moliri iam tecta uidet: iam fidere terræ
Deseruisse rates: stetit acri fixa dolore.
Tum quassans caput hæc effudit pectore dicta
Heu stirpem inuisam; & fatis [g] contraria nostris
Fata frigu͂. num sigæis occumbere campis
Num capti [h] potuere capi: num ince͂sa cremauit
Troia uiros: medias acies: mediosq; p ignes
Inuenere uiam: at [i] credo mea numina tandem
Fessa iacent: odiis aut exaturata quieui.
Quin etia͂ patria excussos [k] infesta per undas
Ausa sequi: & profugis toto me opponere [l] po͂to
Absumptæ in teucros uires cæliq; marisq;
Quid syrtes: aut syla mihi: quid uasta charibdis
Profuit optato conduntur [m] thybridis alueo
Securi pelagi [n] atq; mei; mars [o] perdere gente
Immanem lapithum ualuit; concessit in iras
Ipse deu͂ antiqua͂ [p] genitor calidona diai. æ
Quod [q] scelus aut lapitis tm͂: aut calidone mere͂te
At ego magna iouis; co͂iunx nil liquere inausu͂
Quæ [r] potui infelix: quæ memet in omnia uerti,
Vincor ab ænea: quod si mea numina non sunt
Magna satis dubite͂ haud eqde͂ iplorare [s] q̄d usq̄ e͂
Flectere si nequeo superos; acheronta mouebo
Non dabitur regnis esto prohibere latinis
Atque immota manet fatis lauinia coniunx
Attrahere atq; [t] moras ta͂tis licet addere rebus
At licet amboru͂ populos excindere regu͂
Hac socer atq; gener coeant mercede suoru͂
Sanguine [u] troiano; & rutulo dotabere uirgo
Et bellona manet & pronuba. nec [x] face tanu͂
Cisseis prægnans ignes enixa iugales [y];
Quin idem ueneri partus suus. & paris alter
Funesteq; [z] iterum recidiua i͂ pergama thædæ
Hæc ubi dicta dedit; terras horrenda petiuit

Fuit & haud lo͂ge ab Athenis: qd a siti dipsion di ctu͂ est: apud quos erat magna societas inter eos: q uno puteo utebātur. Vn͂ & fratrias dixerunt απο του φρεατος: quas tribus uocam⁹. Et notādu͂ q ubicu͂q; bon⁹ seq̄t euēt⁹ a troianis Iuno remouet & co͂grue q̄si nume͂ inimicu͂: qd͂ præsens posset no cere. e Aurasq; inue. ten per eleme͂tu͂ suu͂ ibat. f Abusq;: & adusq; usurpatiue dicimus. Præpositio ei; nec aduerbio iu͂gitur: nec præpositiōi. Vsque au͂t: aut præpositio e͂ aut aduerbiu͂. Iam fidere terræ: ut. Et fidere nocti. Stetit qd͂ solet e͂e cogitātiu͂. g Fa tis uolu͂tatibus. h Capti po. ca. cu͂ felle dictu͂ est. Na͂ si hoc remoueas erit oxymoron. Dicit au͂t oi͂a quæ co͂tigeru͂t no͂ uideri co͂tigisse: q͂a no͂ offuueru͂t. Capti au͂t capi sic dixit: ut & Cice. Vt in uberrima siciliæ pre sicilia͂ quæremus. i At cre. mea nu. nec fatigata destit: nec satiata requieui. x Patria ex cus. Satis signate locut⁹ e͂. l Oppo. pon. plus est q̄ si diceret tepestates. Me au͂t per prosologia͂ imbres. tonitrua te͂pestates. Aut sylla mihi. Bene mihi: ac si diceret iam: q̄ p sua͂ natura͂ solet nocere me roga͂ te minime offuueru͂t. m Co͂du͂tur thy. al. Co͂di ꝓprie dicutur q sibi statuu͂t ciuitate. Condu͂tur ergo sede stabile locat. Et su͂t ꝓprie uerba q̄ nulla ratōe muta͂ tur ut sacerdotes creari: uirgines capi dicim⁹. n Pelagi ꝓpter illud. sed terræ grauiora manent. o Mars pdere gente͂. Bene belli & uastatiōis quærit exepla in rebus huiusmodi. sicut in primo naufra gii. Pirithous lapitharu͂ rex quu͂ uxore͂ duceret: ui cinos populos ce͂tauros etia͂ sibi cognatos & deos oes excepto Marte ad co͂uiuiu͂ uocauit: inde iratu; nume͂ immisit furore͂: quo ce͂tauri & lapithæ in bel la uenerut. p Antiqua͂ geni. cali. dia. Oene⁹ caly donis rex de primitiis oi͂b⁹ nu͂īb⁹ sacrificauit ex cepta Diana: q̄ irata apru͂ immisit: q cu͂cta uastabat donec a Meleagro occideret͂. Co͂cessit au͂t io dixit ut o͂nderet miora nu͂ia: nisi ipetrauerint no͂ posse nocere. Stati. de Venere. Infandu͂ iræ co͂cessit ho nore͂. q Quod scelus aut lapithis tantu͂ aut caly done mere͂te. Hæc est uera lectio: sic & casus præce dit: ut uterq; ablatiu⁹ sit. Nam si callydona legas: uitiu͂ erit: nec sensus ꝓcedit. Scelus aute͂ pro pœna posuit: ab eo q ꝓcedit id qd͂ sequit͂: ut. Scelus expe͂ disse mere͂te͂. r Quæ potui infelix. i. nocens: ut con tra felix. i. ꝓpitia. ut etia͂ dixim⁹ supra. s Implora te quod usqua͂ est: ac si diceret etia͂ humilia. Quod aut Iuno ubiq; alicuiu uti introducit auxilio: phy sicu͂ est. Natura ei; aeris per se nihil facit: nisi alie na coniu͂ctiōe: uētoru͂ scilicet qui creant nubes & pluuias. t Atque moras tantis licet addere rebus. Ostendit deos retardare fata: non penitus tollere: ut. Dece͂que ali os priamum supesse per annos. Quæ autem dicit etiam a Creusa dicta sunt: ut. Regnu͂que & regia coniunx pār ta tibi. u Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo ambitiosam execrationem. x Nec face tantu͂modo Cisseis regina Hecuba filia secundum Euripidem Cissei quem Ennius Virgili & Pacuuius sequu͂tur. Nam Homerus Dimantis dicit hæc se facem parere in somnis uidit & Parin creauit: qui causa fuit incendii: ergo nunc hoc dicit talis erit. Veneris partus. Nam sicut per Parin Troia consumpta est: sic per Aeneam reliquiæ Tro ianoru͂ Co͂paratio au͂t iniuriosa. Na͂ Veneri Hecuba͂: Pari͂de͂ Aeneæ: Helena͂ Lauiniæ co͂parat. y Iugales: co͂iuga les matrimoio co͂ceptos. Idem similis. z Funesteq; iteru͂ recidiua in pergama thædæ. sic thædæ recidiuæ ut pergama.

Luctificam[a] alecto dirarum a sede sororum:
Infernisq; ciet tenebris cui tristia bella:
Iræque insidiæq; & crimina noxia cordi
Odit & ipse pater pluton: odere sorores
Tartareæ monstrũ: tot se se uertit in ora,
Tam sæue facies tot pullulat atra colubris
Quam iuno his acuit uerbis: ac talia fatur.
Nunc mihi da proprium[b] uirgo sata nocte laborem
Hanc operã ne noster honos: infracta[c] ue cedat[d]
Phama loco neu cõnubiis ambire[e] latinum
Aeneadæ possint italosq; obsidere fines.
Tu[f] potes unanimes armare in prælia fratres:
Atq; odiis uersare[g] domos: tu uerbera tectis
Funereasq; inferre faces: tibi[h] nomina mille,
Mille nocendi artes: fœcũdum[i] concute pectus
Disiice cõpositam[k] pacem: sere crimina[l] belli:
Arma uelit: poscatq; simul: rapiatq; iuuentus
Exin[m] gorgoneis[n] alecto infecta uenenis
Principio latium & laurentis tecta tyranni
Celsa petit: tacitũq;[o] obsedit[p] limen amatæ:
Quã sup aduentu teucrũ, turniq; himenæis
Fœmineæ ardentẽ curæq;[q] iræq; coquebãt.
Huic[r] dea cæruleis unum de crinibus anguem
Conicit: inq; sinum præcordia ad intima subdit
Quo furibũda domũ monstra ꝑmisceat omnẽ.
Ille inter uestes: & leuia[s] pectora lapsus
Voluitur attactu[t] nullo: fallitq;[u] furentem
Vipeream inspirans animã: fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit longe tænia[x] uittæ:
Innectitq; comas: & mẽbris lubricus errat:
Ac dum prima lues udo[y] sublapsa ueneno
Pertentat sensus: atq; ossibus implicat ignem:
Nec dum animus toto ꝑcepit pectore flãmam
Mollius & solito[z] matrũ de more locuta est
Multa sup nata lachrimãs phrigiisq; himenæis
Exulibus[a] ne datur ducenda lauinia teucris
O genitor: ne te miseret natæq; tuiq;
Nec matris miseret: quã ꝑmo aqlone relinquet
Perfidus alta petens abducta uirgine prædo[b].
At[c] nõ sic phrigius penetrat lacedæmona pastor
Ledæaq; helenam troianas uexit ad urbes:
Quid tua sancta fides: quid cura antiqua tuorum
Et cõsanguineo totiens data dextera turno:
Si[d] gener extrema patitur de gente latinis
Idq; sedet: fauniq; premunt[e] te iussa parentis

a Luctificã alecto. grecus accusatiuus. huius declinatiõis tres casus usurpam⁹. genitiuũ uidelicet ut alectus noiatiuũ & accusatiuũ. ut alecto. Odit etiã ipse pater Pluton. ueneratiõis est pater. Nam furiæ acherõtis & noctis filiæ sũt. His acuit uerbis Incitauit & instigauit insaniã eius. b Propriũ: aut tibi aptũ: aut certe ꝑpetuũ indefessum usq; ad finẽ ꝑducendũ. Et sciẽdũ furiæ nihil pro premio dari quia prestat hoc ipsum furiæ: ut bella cõmoueat. & ut dicat defendisse Iunonẽ. c Infracta: aut ualde fracta: aut quæ fuit ante hac semp infracta: ut in xii. Turnus ut infractos aduerso marte latinos. d Cedat phama loco. uincat. Cice. loco ille motus est quũ est ex urbe depulsus. e Ambire latinũ. amplecti circum retinere. Nec ob ambitũ hoc dixit: nam ambio ad illum dicim⁹: non ambio illũ. f Tu potes unanimes. a maiore ad min⁹. g Versare: uertere. & usus est frequẽtatiuo ad uim augẽdam. h Tibi noia mille. faces: ut. Et sine noie corpus. Mille aũt scdm Euripidẽ: in cuius tragedia dicitur furias non esse unius potestatis: sed plurimarum. Ita factũ scdm necessitatẽ. Ita asper. i Fœcũdum cõcute pectus. plenũ malitiæ efficaciæ. k Cõpositã pace. quã supra. Latinus dederat. l Crimina belli. causas: ut. Crimen amor uestrũ. m Exin. ordinis aduerbiũ. n Gorgoneis. sçuis pessimis a gorgone. o Tacitũ: pro tacite. p Obsedit. Bene obsedit quasi q̄ insidiabaẽ. q Curæq; iræq; co. ꝑ uerso ordine ꝑdit. Nã ira in troianos ẽ: & cura de nuptiis: & prio aduẽtũ teucrorũ dixerat. r Huic dea. figura hypbaton nãq; talis est ordo. Huic dea unũ anguẽ in sin⁹ cõicit: & usq; ad intima subdit præcordia: q̄ sũt loca cordi uicina: qb⁹ sẽsus ꝑcipiẽ. anguẽ aũt iniecit ꝑtẽ sui. i. furoris. s Leuia: pulchra. t Attactu nul. sine morsu. u Fallitq; fu. inicit furorẽ sine accipiẽtis sensu. furẽtẽ aũt ut furore teneatᵉ: nã nõdũ furebat. x Tænia ui. tænia ẽ uittarũ extremitas. y Vdo. s. ueneno udo: qđ est de udo corpe: nãq; serpentũ uda sũt corpa: adeo ut quã cũt uiã hũore designẽt. z Solito ma. de mo. iracũdiæ. nã hoc est de matrũ more mixta aspitate loqbatur. nã paulopost uero furore quatietur. a Exuli. ne da. pp dissuasionẽ signate loqtur: exules uocãs eos qui ꝑptia regna repetebãt. Ducẽda. abducẽda. b Predo. qsi piratã ducit hoiẽ diu in mari moratẽ. c At nõ sic phry.. legitur & an nõ. Sed hoc absolutũ est. Si ãt legeris at: copulatiua pticula est: ad ornatũ solũ ptinẽs. Ho. At o deorũ qcqd in cęlo regit terras & hũanũ gen⁹. Et cõsanguineo. fili⁹ eiꝫ Veniliæ amatę sororis. d Si ge. ex. pet. de gen. la. de q̄litate trãsit ad finẽ: nã uult Turnũ extraneũ eẽ definire p calidã argumẽtatõem: q a prio latini nõ subiacet: quũ oraculũ de latinis [illegible] ob⁹ cauerit: postea ẽt huic occurrit Turnũ gręcũ eẽ ab Acrisio cõmẽorãt: p qđ duas res latẽter aget. Nã dicẽdo originẽ considerãdã docet & Turnũ gręcũ esse ab Acrisio. Aenęam latinũ: a Dardano. e Premunt

iuſſa parentis.urgent in hoc cõpellũt. f Inachus
acriſiuſq; patreſ. Danae Acriſii regis Argiuorum
filia:poſtq̃ eſt a Ioue uiciata: pater eam intra arcã
incluſam præcipitauit in mare. Quę delata ad Ita-
liam inuẽta eſt a piſcatore cũ Perſeo. Quẽ illic enixa
fuerat. & oblata regi:qui eam ſibi fecit uxorem
cum qua etiam Ardeam condidit:a quibus Turnũ
uult originẽ ducere. g Sine more furit.ſine exẽ-
plo. Et hoc etiam contra decus eſt regiu. h Lim-
phata.pcuſſa furore nympharũ.Sicut ceritos a Ce-
rere dicim⁹. i Turbo. Catullus hoc tubẽ dicit:ut
hoc carmẽ:hic turbo:unde turbinis facit. Nam tur-
bonis ſic erit a ꝓprio nomine:ſi. k Impubeſque
manus. Aut multitudo puerorũ.aut a parte totum
poſuit:ut pro manu ipſum puerũ intelligas. l Si
mulato numine bachi. talem patiebatur furorẽ: ut
ſperaret ſe liberi ſacra celebrare. Non enim ipſa ſi-
mulabat quod eſt fatiorũ. Nam & paulopoſt dictu
rus eſt. Alecto ſtimulis agit undique bachi. Quo:
ut. m Heu hoc bacche.uox bachãtis eſt. n Ti-
bi ſumere thirſos pro ſumebat. & ſunt infiniti pro
indicatiuis. o Pampineaſq; haſtes.pampinis te
ctas. p Incinctę pellibus.nebridũ ſcilicet. q Pi-
num ſuſtinet.facem pineam.ut fiebat in liberalib⁹
r Natę turniq; canit himenęos. Hic apte expreſ-
ſit demẽtiam. Nam quũ conſecrauit filiam Libero
himenęũ canit eius ac Turni. Himenęũ aũt nunc
carmẽ nuptiale dixit. s Toruũ pro torue. t Io.
uox clamãtis.& eſt tragicus ſermo. u Piis ani
mis.i.maternis. x Crinales uittas:quę ſolarũ ma
tronarũ erant. Nam meretricibus non dabãtur. y
Acuiſſe furores:ut ſupra Quam Iuno his acuit di
ctis. z Conſiliũq; oẽm domũ uertiſſe latini.qd
habuerat ut filiam dando Aeneę bella remoueret
quę ſignificauerat fumus augurii. a Acriſione
is danae:patronymicũ id eſt. Nam filiam Acriſii ſi
gnificat:non acriſioneis colonis. Sola enim uene
rat cum colonis. b Pręcipiti delata notho: ut di-
ximus ſupra intra arcam. c Magnũ tenet ardea
nomẽ. Bene alluſit. Nam ardea quaſi ardua dicta
eſt.i.magna & nobilis. Et quãquã Iginus in Itali
cis urbibus ab augurio auis ardeę ardeam dictam
uelit. Illud nãque Ouidii in methamorphoſeon
fabuloſum eſt incenſam ab Hãnibale Ardeam: &
in hanc auem eſſe cõuerſam. Sciendum tamẽ Ar-
deam per antiphraſim dictã. Quod breuitate pen
narum altius non uolat. Lucanus. Quodque auſa
uolare ardea ſublimis pennę confiſa natanti.

Omnẽ eqdem ſceptris terrã quæ libera noſtris
Diſſidet externã reor: & ſic dicere diuos
Et turno ſi prima domus repetatur origo
Inachus[f] acriſiuſq; patres mediæq; micenæ.
His ubi ne quicq̃ dictis experta latinum
Contraſtare uidet; penituſq; in uiſcera lapſum
Serpentis furiale malum: totãq; perrat.
Tum uero infelix ingẽtibus excita monſtris
Immẽſam ſine[g] more furit limphata[h] per urbem
Ceu quondã torto uolitãs ſub uerbere turbo[i]
Quem pueri magno in giro uacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur ſpaciis: ſtupet inſcia turba:
Impubeſq;[k] manus mirata uolubile buxum:
Dant animos plagæ, non curſu ſegnior illo
Per medias urbes agitur: populoſq; feroces:
Quin etiam in ſiluas ſimulato[l] numine bachi
Maius adorta nefas: maiorẽq; orſa furorem
Euolat: en natam frondoſis montibus addit
Quo thalamũ eripiat teucris: thœdaſq; moref
Heu[m] hoc bacche fremẽs ſolum te uirgine dignũ
Vociferans: etenim mollis tibi[n] ſumere thirſos
Te luſtrare choros: ſacrũ tibi paſcere crinem
Phama uolat: furiiſq; accenſas pectore matres
Idem oẽs ſimul ardor agit noua quærere tecta:
Deſeruere domos: uentis dãt colla comaſq;
Aſt aliæ tremulis ululatibus æthera complent
Pampineaſq;[o] gerunt incinctæ[p] pellibus haſtas.
Ipſa inter medias flagrantem feruida pinum[q]
Suſtinet; ac natæ[r] turniq; canit himenæos
Sanguineam torquẽs aciem; toruũq;[s] repente
Clamat; io[t] matres audite ubicũq; latinæ:
Si qua piis[u] animis manet infelicis amatæ
Gratia; ſi iuris materni cura remordet:
Soluite crinales[x] uittas; capite orgia mecum
Talem inter ſiluas inter deſerta ferarum
Reginam alecto ſtimulis agit undiq; bacchi.
Poſtq̃ uiſa ſatis primos acuiſſe[y] furores
Conſiliũq;[z] omnẽq; domũ uertiſſe latini
Protinus hĩc fuſcis triſtis dea tollitur alis
Audacis rutuli ad muros: quam dicitur urbem
Acriſioneis[a] danae fundaſſe colonis
Præcipiti[b] delata notho: locus ardea quondam
Dictus auis: & nunc magnũ[c] manet ardea nomẽ
Sed fortuna fuit; tectis hic turnus in altis

Iam mediam nigra carpebat nocte quietem
Alecto toruam faciem & furialia membra[d]
Exuit: in uultus se se transformat aniles:
Et frontem obscenam rugis arat: induit albos[e]
Cum uitta crines: tum ramum[f] innectit oliuæ:
Fit calibe iunonis[g] anus templiq; sacerdos:
Et iuueni ante oculos his se cum uocibus offert.
Turne tot incassum fusos[h] patiere labores.
Et tua dardaniis transcribi[i] sceptra colonis:
Rex tibi coniugiū & quæsitas sanguine dotes
Abnegat: externusq; in regnū quæritur[k] hæres
I nunc ingratis offer te irrise periclis:
T'irrhenas[l] i sterne acies: tege pace latinos:
Hæc[m] adeo tibi me placida cum nocte iaceres
Ipsa palam fari omīpotens saturnia iussit.
Quare age & arman pubem portisq; moueri
Læt9[n] i arma para: & phrigios q flumīe[o] pulchro
Consedere duces: pictasq; exure carinas.
Cælestum[p] uis magna iubet: rex ipse latinus
Ni dare coniugiū: & dicto parere fatetur
Sentiat[q]: & tandem turnum experiatur in armis.
Hic[r] iuuenis uatem irridens sic orsa uicissim
Ore refert: classes inuectas thibridis undam
Non ut rere meas: effugit nuncius aures
Nec tantos mihi finge metus: nec regia iuno
Immemor est nostri.
Sed[s] te uicta situ: ueriq;[t] effœta senectus
O mater curis ne quicq̄ exercet: & arma
Regnum inter falsa[u] uatem formidine ludit.
Cura tibi diuum effigies & templa tueri:
Bella uiri paceq; gerant: quis bella gerenda
Talibus a lecto dictis exarsit[x] in iras.
At iuueni oranti[y] subitus tremor[z] occupat artus
Diriguere oculi. tot erinnis sibilat hidris:
Tētaq;[a] se facies aperit: tum flāmea torquens
Lumina: cūctantem & quærentem dicere plura
Reppulit: & geminos[b] erexit crinibus angues
Verberaq;[c] insonuit: rapidoq;[d] hæc addidit ore
En ego uicte situ: quam ueri effœta senectus
Arma inter regum falsa formidine ludit
Respice[e] ad hæc[f] adsum dirarū ab sede sororū

d Mēbra exuit. Bene exuit: nam dii quū uolūt ui deri induūt se corporibus ꝑpter mortaliū oculos: nā incorporei sunt. e Albos cū uitta crines. i. etiam albas uittas. f Ramū inne. ol. aut coronā accipit aut ramū alligat uittis. Quod apte in. viii. ostēdit. Et uitta cōptos uoluit prętēdere ramos. Supra etiā Pręferrim9 māib9 uittas. g Iunonis an9 tem. sa. Iunonis tēpli anus sacerdos. h Fusos pe. la. ꝓb9 de tēporū cōnexione libellū cōposuit. In quo docet q̄ cui debeat accōmodari. Ex quo intelligim9 hāc quā facit arduā esse cōnexionē. Nam patiere futu ri tpis est fusos uero participiū est pręteritū. Dicit aūt patieris: ut tot tui labores fundātur. Incassum uel in irritum cadant in cessum autem tractum est a cassibus id est retibus. i Trāscribi sceptra. tradi: Sermo aūt hic tract9 est de pecūia: nam scribi ē da ri. Hora. Scribe decē nerio. nō est satis: adde secutę rescribi uero reddi. Hor. Dictātis q̄d tu nūquā re scribere possis. Teren: Argētū illud denuo rescribi iube phor. k Quęrit hęres de iure traxit: ut nō generū: sed hęredē diceret. Nā per conceptionē fa cto matrimōio sibi inuicē succedebāt. l Tyrrhe nas i sternę: ut i sequere italiā uētis. Sane notū est bello multū potuisse tyrrhenos: & fuisse precipue infestos latinis: ut. Hi bellū assidue dicūt cū gēte latina. m Hęc adeo tibi me. addidit auctoritatē: quia sit anni credi difficile. Adeo aūt ualde scilicet iussit: ut Teren. Adolescentē adeo nobilē. n Lęt9 alacer: festiu9. Nam lętari non pōt qui ꝑdebat uxo rem: sicut supra in prio. Vela dabāt lęti. o Flumi ne pulchro: ut supra. Hunc inter fluuio tyberin9 amęno. p Cęlestū uis magna iubet. aut per diffi nitionē ipsa Iuno est uis deorū. aut per augmētū: suasit primo ꝑ se secūdo ꝑ Iunonē: postrēo per uim oiū deorū. Turnū expiat. cōtra se quē pro se ꝓba re non potuit. q Sentiat tandē. sentiat cōtra quē pro se laborātem non ꝓbauit. r Hic iuuenis ua tem irridi. calluit quia iuuenis. Ho. Non ego hūc fer rem calidus iuuēta cōsule plāco. s Victa situ. se nect9 tēporis lōgingtate: ex qua nascitur situs t Veriq; effęta cassa ueritatis. O mater irrisiōis est non honoris. u Falsa formidine. quia uatē: nā eam defēdebat a bellis: si nō ętas saltē religio sacer doti. x Exarsit in iras. cōmunius sermo habet ar illa re: sed figuratius ardeo in illam rem dicimus. Et est specialis Cornelii elocutio. y Orāti loquē ti. Vnde etiā oratores dicim9. z Tremor occupat artus. uicinitate scilicet furię. Nam tremor furoris est. a Tantaque se facies aperit. semoto anili uul tu: quem finxerat: & quo se induerat. sicut supra in prio de Venere. Et uera incessu patuit dea. b Ge minos erexit crinibus angues: similes. Nam omēs dixit erexisse: nō duos. c Verberaq; insonuit. ꝓ uerberib9 insonuit. i. ꝑ uerbera. d Rabido. habitū futurę oratōis ostendit. e Respice. Multi hic distinguūt: & superioribus iūgūt: ut sit sensus. Respice eam quam dicis falsa deludi formidine. f Ad hęc adsum. id est ad re gum arma: & ad bella. Quomodo ergo dicis q̄ superfluo his inferar rebus ad quas ueni? Alii respice ad hęc legūt: ut sit quasi demōstrātis: Respice bella & lętū gero.

g Facem iuueni cōiecit. satis cōsiderate face iuueni inicit: quę cito exardescit. & desinit. Supra uero amatę serpētem inicit: ut in mulieribꝰ semp uiget uenenū. h Atro lumine: atri luminis tędas: ut. Pulchra faciet te prole parentē. Atro aūt lomie furiali inferno: alias aūt ratōe caret. i Sub pectore ubi fellis locus est: ē est iracūdię. k Fremit: cū clamore deposcit. Bene aūt amēs: quia in tempore quieuerat. l Scelerata insania belli. Nihil enim tam insanū q̄ desiderare id per quod possis perire. m Virgea: de uiminibus: uel uirgis facta: ūde est flāma ualidior. Costis āt lateribꝰ. Et bene antiquū respexit morē: nam ollas nō suspēdebāt: sed positis circū circa ignē adhibebāt. Costis. i. lateribus. n Furit intus aquę. i. fumidus aquę amnis. Nec imerito nā pōt esse & alterꝰ rei amnis: ut. Fluuios uidet ille cruoris. hanc aūt dieresin. Tuca & Varius fecerūt: nam Virg. sic reliq̄rat. Furit intꝰ aquę amnis & exhibuerat: ut aquę amnis: qd satis asperū fuit. o Nec se iam capit unda. melius q̄ si diceret. Nec iam uas undā capit. Ergo: qa sic incēsus est. p Polluta pace. uel sua: uel troianorū. q Indicit. signate uerbū bellicū posuit. In uota uocauit: qa nūcupatis uotis bella sumebāt. r Hūc de. egre. for. mo. Dauni & Turni scilicet decꝰ. Nā hoc dicit alios pulchritudo Turni: alios nobilitas: alios uirtus mouebat ad bellū: nā hoc est. Animis audacibꝰ implet affectiōe sui: inicit oibus magnanimitatē. s Arte no. dolo. Speculata locū quo littore. ꝓnomen pro noie pōitur: nō ꝓnoibꝰ: ūde modo noue inter duo noia unū ꝓnomē posuit. Nam recte quo loco diceret. & hoc semel tātū fecit. t Insi. cursu. cursu agitabat: nā insidiis circūueimus: nō agitamꝰ. u Canibus rabiē. studiū mutauit in rabiē. x Noto odore: ceruino. Solēt eni; ita institui. Hora. Venaticus ex quo ceruinā catulus pellē latrauit in aula. y Malorū cā fuit. hoc est & patrię reuocabo exordia pugnę. z Animos agre. plus est q̄ si agrestū; diceret aios. a Cornibꝰ ingēs: & ad pręstātē forma ptinet: & ad magnitudinē cornuū. b Tirrhidę pueri: Tirrhi filii. Et ut diximꝰ supra alludit ad nomē. Nā tirrhꝰ dictꝰ ē pastor apud quā Lauinia pepit. c Cui regia pa. arm. magistrū hūc pecoris uult fuisse: & saluatrū nā hoc ē. e Et late cu. cre. cāpi. magister aūt pecoris est: ad quē oia ptinēt aialia. Cice. Nomiat hoiem quē magistrū pecoris esse dicebat. f Silua. bonū puellę rusticę nomē formauit. g Pectebatq; fe. quadrupede: ut. In latꝰ inq; feri: h Manū pa. patiēs illiꝰ rei dicimꝰ. Vñ appar; unū u cā metri eē detractū. i Mēsę he. noue dixit na; herū nō nisi dñm dicimꝰ. Nisi forte iō dixit: qa dat ei hūanū sēsū: ut implorāti similis. k Errabat sil. pascebat: ut. Millę meę siculis errāt in mōtibus agnę. l Ipse. i. sua spōte. m Secūdo de. secūdo. i. cū aqua Vñ & aduerso dicimꝰ cōtra aquā. Nā ideo defluerent dixit & secūdo: qa eiꝰ cursus post natātē uidet. n Deus ab. Alecto deū dicit: sicut de Ve-

Bella manu lætūque gero
Sic effata facem[g] iuueni coniecit: & atro[h]
Lumine fumantis fixit sub[i] pectore tædas
Olli sonum ingēs rupit pauor: ossaq; & artus
Perfudit toto ꝓruptus corpore sudor.
Arma amens fremit[k]: arma toro tectisq; requirit
Sæuit amor ferri: & scelerata[l] insania belli.
Ira super: magno ueluti cum flamma sonore
Virgea[m] suggentur costis undātis aheni:
Exultātq; æstu latices: furit[n] intus aquæ uis
Fumidus: atq; alte spumis exuberat amnis:
Nec[o] iam se capit unda: uolat uapor ater ad auras
Ergo iter ad regem polluta[p] pace latinum
Indicit[q] primis iuuenū: & iubet arma parari:
Tutari italiam: detrudere finibus hostem.
Se satis ambobus teucrisq; uenire latinisq;.
Hæc ubi dicta dedit: diuosq; in uota uocauit:
Certatim sese rutuli exhortantur in arma:
Hunc[r] decus egregium formæ mouet atq; iuuētę
Hunc atavi reges: hunc claris dextera factis:
Dum turnus rutulos animis audacibus implet
A lecto in teucros stigiis se concitat alis
Arte[s] noua speculata locum: quo litrore pulcher
Insidiis[t] cursuq; feras agitabat iulus.
Hic subitam canibus[u] rabiem cocytia uirgo
Obiicit: & noto[x] nares contingit odore.
Vt ceruū ardentes agerent. quæ prima malorū[y]
Causa fuit: belloq; animos[z] accendet agrestes.
Ceruus erat forma præstanti cornibus[a] ingens
Tirrhidæ pueri[b] quem matris ab ubere raptum
Nutribant tirrheusq; pater: cui regia[c] parent
Armenta: & late[e] custodia credita campi
Assuetum imperiis soror omis silvia[f] cura
Mollibus intexens ornabat cornua sertis:
Pectebatq;[g] ferum: puroq; in fonte lauabat
Ille manum[h] patiens: mēsæque[i] assueti herili
Errabat[k] siluis: rursusq; ad limina nota
Ipse[l] domū sera quāuis se nocte ferebat.
Hunc ꝓcul errantem rabidæ uenantis iuli
Cōmouere canes: fluuio cum forte secundo[m]
Defluueret: ripaq; æstus uiridante leuaret.
Ipse etiam eximiæ laudis succensus amore
Ascanius curuo direxit spicula cornu.
Nec dextræ erranti deus[n] absfuit: actaq; multo

Perq; uterũ sonitu perq; ilia uenit arundo
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit:
Successitq; gemẽs stabulis: questuq; cruẽtus
Atq; imploranti similis tectum omne repleuit.
Siluia prima soror palmis pcussa lacertos
Auxiliũ uocat: & duros conclamat agrestes:
Olli pestis enim tacitis latet aspera siluis
Improuisi adsunt hic torre armatus obusto:
Stipitis: hic grauidi nodis quodcuiq; reptum
Rimanti telum ira facit: uocat agmina tirrhus
Quadrifidam quercũ cuneis ut forte coactis
Scindebat rapta spirans immane securi
At sæua e speculis tempus dea nacta nocendi
Ardua tecta petit stabuli. & de culmine summo
Pastorale canit signum: cornuq; recuruo
Tartaream intendit uocem: qua ptinus omne
Contremuit nemus: & siluæ intonuere pfũdæ.
Audit & triuiæ longe lacus: audit amnis
Sulphurea nar albus aqua: fontesq; uelini:
Et trepidæ matres pressere ad pectora natos
Tum uero ad uocem celeres: qua buccina signũ
Dira dedit: raptis concurrũt undiq; telis
Indomiti agricolæ: necnon & troia pubes
Ascanio auxilium castris effundit aptis.
Direxere acies: non iam certamine agresti
Stipitibus duris agitur sudibus ue præustis
Sed ferro ancipiti decernunt: atraq; late
Horrescit tristis seges ensibus: æraq; fulgent
Sole lacessita: & lucem sub nubila iactant.
Fluctus uti primo cœpit cum albescere uento
Paulatim sese tollit mare: & altius undas
Erigit: inde imo consurgit ad æthera fundo
Hic iuuenis primã ante aciem stridente sagitta
Natorũ tyrrhi fuerat qui maximus almon
Sternitur: hæsit eiꝫ sub gutture uulnus: & udæ
Vocis iter: tenueq; inclusit sanguine uitam:
Corpora multa uirũ circa: seniorq; galesus.
Dum paci mediũ se offert: iustissimus unus

re. Descendo ac ducente deo. Nam ut diximus numina utriusq; sexus uidentur ideo q2 incorpea sũt: & quod uolũt assumũt corp9. Vt aũt deũ dicamus pro dea. hoc nõ apte põit sed in subauditõe. Errãti licet eni; certũ eẽt sériturũ: tñ bene errãtẽ dixit: q2 nõ usquequaq; semp certus est ictus. Hora. Nec semp feriet quodcũq; minabitur arcus. o Perq; ilia: hoc ile & hęc ilia facit. Hinc & Iuuena. Vis frater ab ipsis ilibus. Nam qd Marulus mimo graphus dixit. Tu Hęctorẽ imitaris ab ilio nũquã recedis quũ de guloso diceret allusit ad ciuitatis nomen. Nã ab ili debuit dicere. Bene ãt ea loca uulnerata dicit: quę statim mortẽ afferre nõ pñt ut domũ rediret: ut eẽt causa bellorũ. Nam si statim periret: aut ipse ceruus: aut uulneris auctor lateret. p Silula prima soror. Bene puellę dat doloris impatientiã. q Duros cõclamat agrestes aut q2 a semp duri sunt: aut duros qui ceruũ interitũ nõ dolebat r Pestis furia. s Torre: hic torris facit: ut hic fustis. t Grauidi. grauis ppter nodos scilicet. Quadrifidã: quę in partes posset fidi quattuor. u Cuneis coactis. & satis signate coactis dixit. Expressit aũt antiquũ morẽ: ut dixim9 supra. Naꝫ primũ cuneis scindebãt fissile lignũ. x De culmine sũmo. Bene culmie: quia de tectis agrestũ loquitur. y Tartareã. aut terribilẽ: aut forte scdm usum dixit. z Nemus. loc9 haud longe ab aritia: in quo loc9 est: qui speculũ dianę dicit. Et notãdũ q2 uocem ei9 paulatim facit pcedere: quod locorũ indicat cõmẽoratio. a Triuię lacus hic est qui dianę speculũ dicitur. b Sulphurea nar albus aqua in uia flaminia est ciuitas Narnia: in mõtib9 posita: quib9 subest nar fluuius qui Tyberimo cõiugit c Fontesq; uelini: ultra interamnẽ sunt Nam ut diximus uox furię paulatim pcessit. d Pressere ad pectora natos Sta. Pressit palemona mater. Itẽ cõtra natos ausę deponere matres. e Ad uocem buccinę scilic: ut. Sẽsit & ad sonitũ uocis uestigia torsit. Nam quicũq; son9 dici uox pprie potest. f Auxiliũ castris effundit aptis. id est ipsa in auxilium effunditur. g Direxere acies: ordinauerũt in latitudinẽ. h Pręustis: prę breuis fit ppter sequentẽ uocalẽ: quod una parte oratiõis factũ intollerabile est: hic autem tollerabile: quia cõposit9 est sermo. i Ferro ancipiti: utrinq; noxio. Dicit aũt aut gladios: aut bipẽnes. k Seges: terra modo: ut quid faciat lętas segetes: per atram uero fertilem significat: ut ostẽditur in G or. l Sole lacessita. Naturalę eiꝫ est ut metallorũ splendor plus fulgeat: alia luce repcussus. m Paulatim ses. tollit ma. sic bella dicit surrexisse paulatim: sicut uẽtis flãtib9 mare turgescit. n Hic iu hic cõfũdit nomina iuuenũ & puerũ & iuuenẽ indiscrete nõnunq; Virg. põit ut hoc loco. Nã Almonẽ quẽ mõ iuuenẽ dicit: paulo post ait puerũ: ut. Almonẽ puerũ. Mouet aũt miseratiõnẽ ab ętate: quũ dicit poer. a uirtute: quũ dicit primã ante aciẽ: a uulneris cũ crudelitate Almo. bene rustici nomẽ usurpauit a fluuio. o Hęsit eiꝫ sub gut. uul. i. sagitta: ut. Ardẽs infesto uulnere pyrrh9 insequitur p Vdę uocis iter. id est iter udum uocis. Non enim uox uda est: sed per udam arteriarũ labitur uiam. Vñ in febricitãtib9 deficit. q Corpa mul. ui. cir. cõstrata sũt: & rhetorice uiles trudit in mediũ: nobiles uero prio & ultio loco cõmẽorat. r Dũ pa. me. se of. Nã qd senex bellis intercat. Olim di ar. scdm antiquũ morẽ. Hora. Diuęs antiquo

cesu. s Quina redibãt armẽta.pro q̃nque sicut bina. t Terrã uertebat aratris. Quo dixit a Catone memorata. Qui interrogatus quis esset paterfamilias: respõdit eum qui bene pascit & bene arat. u Aequo dũ marte gerũtur. apta contẽtiõe bello mãifesto: nam sic dicim⁹. Aequũ aũt ęqualẽ non possum⁹ dicere: quũ soli interẽpti sunt Itali. x Promissi dea facta potẽs. honesta locutio. Potẽs pmissi: pmisisse aũt eã cõsensiõe intelligim⁹: nam nõ pmisit. y Imbuit i. initiauit: & bene sanguine. Nam põt bellũ & a discordia: uel a discẽsiõe inchoari. a Et cęli cõuexa per auras. plerique asper Donatus dicũt hoc loco per bis accipiẽdum alloq̃tur Iunonẽ per cęli cõuexa: & per auras. Potest tñ esse exphegesis per auras. i. cęli cõuexa. Nec enĩ aliud sunt aurę. Dicit etiã quidã cõmẽtarius cõuectã legendam ut sit ipsa cõuecta: quod difficile in exẽplaribus inuenitur. b Victrix. uoti cõpos. c Affatur iam cum supbia. Bene aũt ei in principio denegauit oratione: quasi ad scelera festinãti: quã modo tribuit post bella iam incępta. d Bello discordia tristi. Iuno enim belli poposcerat semina: hęc etiã ipsa bella pfecit. e Dic in amicitiã coeãt. ac si diceret: ita bella cõmoui: ut ne tuo q̃dem impio possint in pacẽ redire. Et hoc est quod dicit. Affatur uoce supba. Alii dicũt. Ego inter hos bella cõmisi: tu uicinos populos fęderib⁹ iũge: & partib⁹ Turni: & Aeneę fauere cõpelle: quod tamẽ si uis ego faciam: ut hinc sit dictũ. Ego siqua sup fortuna laborũ est ipsa regã. f Certa uolũtas. si tua in hoc conserit auctoritas. g Insani mar. amo. Hor. epitheto ἀπὸ τῶν περὶ ….. h Spargã arma. meminit sui. Nam supra dixit. Sere crimina belli. i Terorũ & fraudis: abũde est terorũ more hominum: fraudis uero ex ceruo uulneratiõe. k Stant belli causę: mãifestę sunt. placẽt: ut stat cõferre manum. l Egregiũ ueneris gen⁹. ironice dictũ est. m Ipse latinus. ac si diceret: quẽ Aeneę causa cogor odisse. Vñ & Amatę nulla fit mẽtio quę ẽ troianis inimica. Vrbanus tñ hũc locũ accipit per interrogationẽ terorũ & fraudis abunde est: ut quasi per gratulationẽ non credat: Sicut Teren. illud. Quia plus cupio: minus credo. n Sup ęthereas. quia dixerat cęli cõuexa per auras. o Attollit al. honesta uolãtis piphrasis. p Italię medio. hunc locũ umbilicũ italię corographi dicũt. Est aũt in latere campanię & apulię: ubi hirpini sũt. & habet aquas sulphureas: ideo grauiores. quia ambit siluis: ideo aũt ibi aditus dicitur inferorũ: q' grauis odor iuxta accedẽtes necat: adeo ut uictimę circa hũc locũ nõ imolarẽtur: sed odore pirẽt ad quã applicatę: & hoc erat genus litatõis. Sciẽdũ tñ Var. enũerare quot loca in Italia sint eiusmodi. Vñ & Donat⁹ dicit canusię: q dicit loc⁹ a poeta circa fluuiũ: q calor uocat. qđ ĩõ nõ pcedit: q aït Italię medio. q Sub mon. al. hoc nisi ad totã Italiã referas nõ pcedit: ut sit ẽ in uallib⁹ italię mõtuosę: nã hoc in loco mõtes penit⁹ nõ sũt. r Nobilis: not⁹: qđ sequẽtia idicãt. s Ansã. ual. loci ansãcti. i. omni pte sãcti: quẽ dicit & siluis cinctũ: & fragosũ fluuio torrẽte. t Hic spe. ho. hoc nomẽ apđ maiores triũ generũ fuit. Enni. fęminino posuit: Hor. masculio Quę nemora aut quos agor in spec⁹. Vir. Neutro qđ hodie i nũero singulari trib⁹ tãtũ utimur casib⁹. Pluralẽ tãtũ a generę masculio hẽm⁹ in oib⁹ casib⁹. Hic ẽ ipsi in defessis specub⁹: q̃q̃ ãtiq codices hẽant: hic spec⁹ horrẽd⁹. Spira. dr addit⁹ a spirãdo. ãtiq codice spiracula hñt: q dicta sũt … ἀπὸ … hoc ẽ a finib⁹ iferorũ. u Vora. acherõtis exęstuatio. x Condita criu. alii condit legũt. & sę subauditur. y Cęlũq3 le. i. releuabat: exõgabat: cui prũa sua erat oneri.

Qui fuit: ausoniisq; olim ditissimus aruis
Quinq; greges illi balantum: quina[s] redibant
Armenta: & terram[t] centum uertebat aratris:
Atq; ea per campos aequo[u] dum marte gerũtur
Promissi[x] dea facta potens: ubi sanguine bellum
Imbuit[y]: & primae cõmisit funera pugnae.
Deserit hesperiam: & caeli[a] conuexa per auras
Iunonem uictrix[b] affatur[c] uoce superba.
En pfecta tibi bello[d] discordia tristi.
Dic[e] in amicitiã coeant: & foedera iungant:
Quãdo q̃dem ausonio respsi sanguine teucros:
Hoc etiã his addam: tua si mihi certa[f] uoluntas.
Finitimas in bella feram rumoribus urbes:
Accendãq; animos insani[g] martis amore.
Vndiq; ut auxilio ueniãt: spargã[h] arma p agros:
Tum contra iuno terro(rum)[i] & fraudis abunde est
Stant[k] belli causae: pugnatur cõminus armis:
Quae sors pma dedit: sãguis nou⁹ imbuit arma:
Talia coniugia & tales celebrent hymenaeos
Egregium[l] ueneris genus: & rex ipse[m] latinus
Te super[n] aethereas errare licentius auras
Haud pater ille uelit summi regnator olympi:
Cede locis: ego siqua sup fortuna labo(rum) est
Ipsa regam: tales dederat saturnia uoces.
Illa autem attollit[o] stridẽtes anguibus alas
Cocytiq; petit sedem: supera ardua linquens
Est locus italiae[p] in medio sub[q] montibus altis:
Nobilis[r]. & phama multis memoratus in oris
Ansancti[s] ualles: densis hunc frondibus atrum
Vrget utrũq; latus nemoris: medioq; fragosus
Dat sonitum saxis & toto uertice torrens.
Hic[t] specus horrendum: & saeui spiracula ditis
Monstrãtur ruptoq; ingens acheronte uorago[u]
Pestiferas aperit fauces: quis condita[x] erinnys
Inuisum numen terras caelũque[y] leuabat.

z Extremã saturnia bello manũ: quod supest: pficit & ẽ trãslatio a pictura: quã manus cõplet & ornt extrema. a Fedati: cruẽtati. b Imploraque deos: ad auxiliũ & ultionẽ. c Obtestaturque latinum: ppter cędem factã testem adhibet & dicũt auctores rupti fęderis eẽ troianos: quũ ipsi pacis iura temerarint. d Et igni: in ipso feruore seditionis. e Teucros in regna uocari dicit: teucros aũt in iuriose dictum accipe quasi exules ac pfidos. f Attonitę bacchoq: quasi baccho furia cui agebãtur & sic ẽ dictũ: ut at medias inter cędes exultat amazon. g Nemora auia: p nemora. h Thiasis: choreis. neque eni leue nomẽ amatę Iuuc. Quę non faciet principis uxor. i Marteque fatigãt: pręliũ rum clamore deposcũt. Cõtra omniã fata supra eius de launia. k Fata deũ: ppter oraculum Fauni. l Peruerso: irato. m Veluti pe. ru. sic Cice. Seditionẽ populi fluctibus cõparauit in illis dũtaxat fluctibus cõcionũ: unde Virgi eũ qui restitit seditioni: rupẽ uocauit. n Molle tenet: hic distingueudũ: ut scopuli nominatiuus pluralis sit: o Cęcũ cõsili. fremitu populi bonum nomẽ posuit. p Frãgimur: pmãsit in rupis translatione. q Sacrilego sãguine: quia bellũ sumebat contra uolũtatẽ deorũ. r Votisque deos ueneraberc seris: quia religio rigida dicit: semel mala cõmissa nulla ratione reuocari. Hora. dira detestatio nulla expiatur uictima. s Parta quies. s. uicine mortis beneficio. t In limine port⁹: securitas omnis i promptu ẽ. u Funere felici spolior: exequiis tãtũ regalibus careo. x Mos erat Vat uult morẽ eẽ cõmunẽ consensũ omniũ simul habitãtium: qui in ueteratus cõsuetudinem facit. y Hesperio in latio: hoc ẽ in antiquo: nam ut in primo diximꝰ duo latia fuerũt uõ nõ frustra hesperio addidit: qđ aũt dicit hãc cõsuetudinẽ antiquã fuisse falsũ ẽ. Nã a numa Pũpilio primo instituta ẽ: sed carmini suo ut solet miscet historiã. Notãdũ sane incõnexũ eẽ hũc locũ: si quis totiꝰ libri considerct textum. Nã supra ait lõga placidas i pace regebat. Itẽ dicturꝰ ẽ ardet in excita ausonia atque immobilis ante & nũc dicit. Mos erat hespio i latio supra etiã Captiu pẽdẽt curꝰ. Itẽ Tirrhẽas isternc acies: quę nc sint cõtraria accipiamꝰ italia primo caluisse bellis: medio tẽpe quieuisse: & ad antiquũ studiũ nunc reuerti: sicut romani bello flagrauere sub romulo quieuere sub Numa sub Tullo hostilio prima studia repetiuerũt: hanc ẽ qꝫ & ipse Virgi. ait longa placidas in pace regebat nõ ppetua Itẽ Desuetaque bello agmina i arma uocat subito: ferrũque retractãt Nã retractare ẽ repetere qđ oiseras: tale aliqd dicit ꝺ genere syllano Sal. nã uolẽs oñdere ãtiquos maiores eiꝰ cõsulares fuisse uicio uero ignauissimos: Syllã uero florẽtissimũ: ait igit Sylla patricię gẽtis fuit: fãilia iã exti ẽta maiorũ ignauia: z Quę ptinꝰ: iugit deinde nã nũc tpis aduerbiũ: alibi loci: ut quũ ptinꝰ utraque tellꝰ una foret. a Maxia rerũ roma. i. pii potẽ ta. b Mouet i pręlia martẽ: nã moris fuerat indi ẽto bello i Martis sacrario ãcilla cõmouere: unde ẽ i. viii. Vterq; ipulit arma. c Lachrymabile bellũ: getarũ fera gẽs ẽt apđ maiores fuit. Nã ipsi sũt mi

Nec minus interea extremam[z] saturnia bello
Imposuit regina manum: ruit omnis i urbem
Pastorum ex acie numerus: cæsosque reportant
Almonem puerum: foedatique[a] ora galesi:
Implorantque[b] deos: obtestãturque[c] latinum
Turnus adest: medioque i crimĩe cædis et ignis[d]
Terrorem ĩgeminat: teucros[e] i regna uocari:
Stirpem admisceri phrygiam: se limine pelli
Tum quorũ attõite[f] bacchonẽ[g] ora auia matres
Insultant thiasis[h] neque eni leue nomen amate
Vndique collecti coeunt: martemq;[i] fatigant
Ilicet infandum cuncti contra omnia bellum
Contra fata[k] deum peruerso[l] numĩe poscunt
Certatim regis circonstant tecta latini
Ille uelut[m] pelagi rupes immota resistit
Vt pelagi rupes magno ueniente fragore
Quę se se multis circunla trantibus undis:
Mole[n] tenet: scopuli nequicquã et spũeacircũ
Saxa fremunt: laterique illisa refunditur alga
Verũ ubi nulla datur cæcũ[o] exuperare potestas
Consilium et sæuæ nutu iunonis euntres
Multa deos aurasque pater testatus inanes
Frangĩur[p] heu fatis iquit: ferimurque procella:
Ipsi has sacrilego[q] penderis sanguine poenas
O miseri te turne nefas: et triste manebit
Supplitium: uotisque[r] deos uenerabere seris:
Nã mihi parta[s] quies oĩsque in[t] limine portus:
Funere[u] felici spolior: nec plura locutus
Sepsit se tectis: rerumque reliquit habenas
Mos[x] erat hesperio[y] ilatio quẽ[z] protinus urbes
Albanæ coluere sacrum. nunc maxĩa[a] rerum
Roma colit: cum prima mouent[b] i prælia martẽ
Siue getis inferre manu lachrymabile[c] bellum
Hyrchanisq;[d] arabis[e] ue parãt: seu tẽdere ad idos
Aurorãque[f] sequi: parthosq;[g] reposcere signa

si: quos Sali. a lucullo dicit eẽ supatos. d Hyrcanis uergẽs dicta a silua hyrcania: ubi sunt tigres. e Arabis ue parant: hic datiuus uenit ab eo quod est hic arabus: nã ab eo qđ est hic arabs ab hoc arabe arabibus facit sicut hiberus: unde in Lu. occurrat hiber alter: & hiber Hor. Discet hiber rhodamique potor. Item lectu; ẽ ęthiops & ęthiopꝰ: sed nõ tãtũ ęthiops dicimꝰ. f Aurorãque se q: in gẽti ambitu ipsũ ortũ diei dicit p populis. g Parthosq; repo. signa:

hoc in honorē Augusti posuit:quo regnāte a pthis repetita:sūt signa quę Crass⁹ pdiderat q cū auiditate sua cōtra auspicia bellū suscepisset captus cū filio ē:& necatus infuso in os auro h Sūt geīnę belli portę:sacrariū hoc Numa Popili⁹ fecerat circa imū argiletū iuxta theatrū Marcelli:qđ fuit in duob⁹ breuissimis teplis:duobus autē ꝓpter ianū bifrontem:postea captis faliscis ciuitate tuscię,inentū est simulacrū. Iani cū frontibus quattuor: unde qđ Numa instituerat trāslatū ē ad foriū trāsitoriū:& quattuor portarū unū teplu est institutū. Ianū sane apđ aliquos quadrifrōtē eē non mirū est:uā alii cū dici dominū uolūt:in quo ort⁹ & occasus. Hora. Matutine pater seu iane libetius audis:alii anni totius quē in quattuor tpa cōstat eē diuisū:anni aūt eē deū illa res ꝓbat: ꝙ ab eo pria pars anni noiatur. i Religione sacrę tremendę execrabiles. Nā & paulopost dicturus ē: Tristesq; recludere portas. k Ferri robora:bñ addidit ferri: nā omne quod forte ē:robur uocamus. l Quirinali trabea: Sueto. in libro de genere uestiū dicit tria eē genera trabearū:unū diis cōsecratū: qđ est tantū de purpura:aliud regū:qđ ē purpureū. Et habet tñ albū aliqd: tertium augurale de purpura & croco mixtū quirinali ergo regali. m Cinctuq; gabino: Gabin⁹ cictus ē toga sic i tergū reiecta: ut una ei⁹ lacinia a tergo reuocata hoiem cingat Hoc aūt uestimēti genere utebat cōsul bella indicturus:iō quia cū gabii cāpanię ciuitas sacris operaretur bellū subito uenit. Tunc ciues accincti togis suis ab agris ad bella ꝓfecti sunt:& adepti uictoriā:unde hic ortus ē mos. n Insignis reserat stridetia limina cōsul:is qui prior creat⁹ ē,insignē accipe primo loco creatū . licet alter similē habeat ptātem. o Ipse uocat pugnas:tria sūt ut supra diximus,militię genera sacramentum in quo unusquisque miles iurat se non recedere:nisi pręcepto consulis post completa stipendia: id est militie tēpora.coniuratio quę fit in tumultu: id est: italico bello & gallico quando uicium urbis periculum singulos iurare non patitur:ut inter gabios fuit. euocatio quod genus nunc tangit: nam ad subitum bellum euocabantur : unde & consul solebat dicere qui uult rempublicam saluam me sequatur p Conspirant iam & tubę simul fiabantur. q Fęda ministeria cruenta more suo. r Morantes differentes scilicet bella. s Rupit saturnia postes:acyrologiam fecit mutando Ennii uersum nam ille ait Belli ferratos postes portasque refregit. t Immobilis ante:non semper sed ante hac potest tamē & immobilis a furia.nam ante gessit bella:sed iure indicta per fęciales & patrem patratum. u Tergēt ab eo quod ē tergeo tergesfuit: & tergunt:a tergo tergis: quod ab usu penitus recessit. x Aruina: secūdū suetoniū de uitiis corporalibus aruina ē durum pingue: quod est inter curem & uiscus. y Adeo magnę:ualde magnę. z Atina potens: ciuitas hęc est iuxta pontinas paludes.dicta a morbus qui grece ατη dicitur quos paludis uicinitas creat. a Tiburque superbum:aut nobile:aut per transitum tetigit illud quod aliquando cum a senatu auxilia poscerent tiburtes sub commemoratione beneficiorū : hoc tantū a senatu responsum acceperunt superbi estis. b Crustumeri mutauit. Nam crustumerium dicitur. c Turrigerę antemnę:bene muratę. Antemnę autem dictę sunt ꝙ amnis preter fluit:quasi ante amnem positę. d Salignas umbonum crates:ut dicit Salu. de lucanis qui de uimine facta scuta coriis tegebāt. e Thoracas ahenos: quia apud maiores foricę pectora tantū tegebant. Sta. Triplici seruātur pectora ferro pectora.Nā tergo nullus metus. f Lento ducūt argēto:flexili argēto ducūt.i. extēdūt.ē aūt & spōdiac⁹ & reciprocus uersus: g Classica iā que sonant bñ posuit amphiboliam. Nam classicum dicimus & tubam ipsa ... & sonū classicum aūt est flexibilis tuba. h Tessera signum

Sunt[b] geminæ belli portæ sic noīe dicūt
Religione[i] sacræ:& sæui formidine martis.
Cētū ærei claudūt uectes:æternaq; ferri[k]
Robora:nec custos absidit limine ianus:
Has ubi certa sedet patribus sententia pugnæ:
Ipse quirinali[l] trabea:cīctuq;[m] gabino
Insignis[n] reserat stridētia limina consul:
Ipse[o] uocat pugnas:seqtur tū cætera pubes:
Aereaq; assensu conspirāt[p] cornua rauco,
Hoc & tum æneidis indicere bella latinus
More iubebatur,tristisq; recludere portas,
Abstinuit tactu pater:auersusq; refugit
Fœda ministeria:& cæcis se cōdidit umbris,
Tum regina deū cælo delapsa[q] morātes[r]
Impulit ipsa manu portas:& cardine uerso
Belli ferratos rupit[s] saturnia postes:
Ardet inexcita ausonia atq; imobilis[t] ante,
Pars pedes ire parat cāpis:ps arduus altis
Puluerulētus equis furit:oēs arma requirūt:
Pars leuis clypeos:& spicula lucida tergent[u]
Aruina[x] pingui subigūtq; i cote secures,
Signaq; ferre iuuat:sonitusq; audire tubarū,
Quinq; adeo[y] magnæ positis icudib⁹ urbes
Tela nouāt:atina[z] potēs,tiburq;[a] supbum:
Ardea crustumenq;[b] & turrigere[c] antemnæ:
Tegmia tuta cauāt capitū:flectūtq; salignas[d]
Vmbonum crates:alii thoracas[e] ahenos:
Aut leuis ocreas lento[f] ducūt argēto,
Vomeris huc:& falcis honos:huc omnis aratri
Cessit amor:recoquūt patrios fornacib⁹ enses,
Classica[g] iamq; sonant:it bello tessera[h] signū:

symbolū bellicū qd ad pugnā exeūtib⁹ datur. s. ppter cōfusionē euitādā: ut fuit in bello Marii lardc⁹: in Syllę apollo delphic⁹: in Cęsaris Ven⁹ genitrix. k Trepid⁹: festin⁹ more suo. l Loricā induitur: dicim⁹ & induo illa re & illam rē. q Helicona deę: pernasus mōs thessalię diuidit in citheronē Liberi & heliconē apollinis: cui⁹ sunt musę. ē aūt Homerus ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν οἵ τινες ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἦσαν. m Quibus arserit armis: aut splēduerit: aut amore flagrauerit. n Prim⁹ init bellū: nō mirū si & cōtēptor diuū & sacrilegus Mezenti⁹ cōtra piū primus arma corripuit & sciēda ē poetę affectatio. nā ambsesiā nefas ē dicere hic aliquos cōmemorat: quos in bello nō inuenis: & in sequētib⁹ aliquos inuenimus: quos hic oīno nō posuit. o Tyrrhenis asper ab oris: oriūdo. tusc⁹ nō qui tūc de tuscia uenit quē añ pulsū a ciuibus cōstat. p Agmina que arma: aut eorū q eū secuti fuerāt: sicut eius filii: nec eni credibile ē solū fugisse: nā & Sta. dicit uel quos mouet exul: & hę sit tristib⁹ acta fides: aut certe eorū quos turn⁹ ei añ dederat: aut adrastus polynici in Sta. q ait ut parua mouens inglorius arma iret. q Agilina: ex urbe: cerete oppido r Nequicquā: quia in prelio periit: nec paternum recepit iperiū. s Patriis qui lętior eēt iperiis: dignus qui haberet imperatorē potius quā exulē patrē. t Pulchro forti: ut diximus supra. u Pulcher auētinus: Auētin⁹ mons urbis romę ē quē cōstat ab auibus eē noiatū: quę de tyberi ascēdētes illic sedebāt: ut in. viii. legim⁹: Dirarū nidis domus opportuna uolucrū: quidā etiā rex aboriginū auētinus noie illic & occisus & sepult⁹ ē: sicut etiā albanorū rex auētinus: cui successit proca: Varro aūt dicit igētē po. ro. sabinos a romulo susceptos istum accepisse montē: quē ab auēte fluuio puincię suę appellauerit auentinū. Cōstat ergo uarias opiniones postea secutas: nā a pricipio auētin⁹ dictus ē ab auibus uel a rege aboriginū: unde hunc herculis filiū constat nomē accepisse: nō prestitisse. x Insignē paternū: absolute dixit. y Cētū angues scdm simonidē: ut diximus supra. z Collis auētini silua: in silua collis auētini & dicēdo auentini ōndit iā antea ita eē noiatū. a Rhea sacerdos: alludit ad nomen matris romuli quę dicta ē ilia: rhea: siluia:. b Furtiuū: illicite cōceptū quippe a sacerdote: sic ait alibi. Et dulcia furta Mixta Megasa μιγεῖσα gręce dixit. c Mulier compēdiose mortalis dixit. consequens nanque fuerat ut diceret mixta deo mortalis. d Laurentia arua: laurentum ciuitas plurimū potuit. Nam omnia uicina loca eius imperio subiacuerunt unde nunc ait arua laurētia: quum iuxta tyberim eius armenta: Hercules pauerit: sed scdm antiquum situm ante albam & romam tyberis laurentiū fuit territoriū. e Geryone: Geriones rex fuit hispanię: qui ideo trimembris fingitur: quia tribus insulis prefuit: quę adiacent hispanię balearice minori: maiori: & ebusę fingitur etiam bicipitem canem habuisse: quia & terrestri & nauali certamine plurimum potuit: hunc Hercules uicit: qui ideo fingitur ad eum olla ęrea trāsuectus quod habuit nauem fortem & ęre munitam. Sane sciendum declinari hic Geryones geryonę: ūde est ter gemini nece geryone: ut Anchises anchisę: unde usurpauit Salustius gerionis dicens. Veniens autem Hercules de Hispania per campaniam in quadam campanię ciuitate Pompam triumphi sui exhibuit: Vnde Pompeii dicitur ciuitas postea iuxta Baias caulam bobus fecit: & eam sepsit: qui locus Boaulia dictus: Hodieque Boaule dicitur. f Tirynthius attigit arua: a Tiryntha ciuitate Argis uicina ubi nutritus est g Tyrrhenosque boues in flumine lauit iberas: admiratio locorum longinquitate. h Pila manu: sęuosque gerunt in bella: pilum proprie est hasta romana ut gesta gallorum: sarisse macedonum. i Dolones: dolo est aut flagellum intra cuius uirgam latet pugio: aut secundum Varronem

Hic galeā tectis trepidus[k] rapit: ille tremētes
Ad iuga cogit equos: clypeūque: auroque trilicē
Loricā idduitur: fidoque accingitur ense.
Pandite nūc helicona[l] deæ: cātusque mouete:
Qui bello exciti reges: quæ quemque secutæ
Cōplerint cāpos acies: quib⁹ itala tantū
Floruerit terra alma uiris: quib⁹[m] arsent armis:
Et meministis eni diuæ & memorare potestis.
Ad nos uix tenuis famæ perlabitur aura.
Prim⁹[n] init bellū tyrrhenis[o] asper ab oris
Cōtemptor diuū mezētius agminaque[p] armat
Filius huic iuxta lausus: quo pulchrior alter
Non fuit excepto laurētis corpore turni.
Lausus equū domitor debellatorque ferarū
Ducit agilina[q] nequicquā[r] ex urbe secutos
Mille uiros dignus patriis[s] qui lætior eēt.
Imperiis & cui pater haud mezētius esset
Post hos insignē palma per gramina currum
Victoresque ostētat equos satus hercule pulchro[t]
Pulcher[u] auentinus, clipeoque insigne[x] paternum
Cētū[y] angues cīctāque gerit serpētib⁹ hydrām.
(Collis[z] auentini silua) quē rhea[a] sacerdos
Furtiuū[b] partu sub luminis edidit auras:
Mixtaque deo mulier[c]: postquā laurētia[d] uictor
Geryone[e] extincto tirinthi⁹[f] attigit arua:
Tyrrenoque[g] boues in flumine lauit iberas
Pila[h] manu: sæuosque gerūt in bella dolones[i]:

inges coct⁹ cũ ferro breuissimo. Dolones aũt a fallẽdo dicti sũt: ꝙ decipiãt ferro: quũ speciẽ præferãt ligni: & multi uolũt p teretres mucrones dolones dici: p ueru sabellũ pila significari. k Ipse pedes: ad gen⁹ respicit: nã & herculea sẽp pedes icessit: cũ equos habuerit nobilissimos. l Torquẽs: sustinẽs: ut Axẽ hũero torquet. m Horrid⁹: tremendus: nõ re uera horribilis. n Tyburtia mœnia linquũt: de grecia tres fratres uenerũt ad italiã: Catillus: Coras: Tiburn⁹. hi simul oẽs facere unã ciuitatẽ: & eã de fratris maioris noĩe Tybur appellauerũt licet & alias fecerint singuli: nũc ergo dicit duos ad bella uenisse dimisso i ciuitate ad custodiã Tyburte uel Tyburno o Catillus: unde mons catilli: que catelli dicũt p corruptionẽ. p Coras:

Et tereti pugnãt mucrone: ueruq̃ sabello:
Ipse[k] pedes tegmẽ torquẽs[l] immane leonis
Terribili impxum seta cũ dentib⁹ albis
Indutus capiti: sic regia tecta subibat
Horridus[m] herculeoq̃ humeros innexus amictu.
Tum gemini fratres tyburtia[n] mœnia linquũt
Fratris tyburti dictam cognomine gentem.
Catillusq̃[o] acerq̃ coras[p] argiua iuuẽtus:
Et primã ante aciẽ densa inter tela feruntur:
Ceu duo nubigenæ cũ uertice montis ab alto
Discẽdunt[q] centauri homolen otriq̃ niualem
Linquẽtes cursu rapido: dat eũtib⁹ ingens[s]
Silua locũ: & magno cedũt uirgulta fragore
Nec[t] prenestinæ fundator defuit urbis:
Vulcano genitũ pecora inter agrestina regem
Inuentũq̃ focis omnis quẽ credidit ætas
Cæculus: hunc legio late comitaſ agrestis.
Quiq̃[u] altũ preneste uiri: quinq̃[x] arua gabinæ
Iunonis: gelidũq̃[y] anienem: & roscida riuis
Hernica[z] saxa colũt: quos diues[a] anagnia pascit
Quos[b] ama sene pater: non illis oĩbus arma[c]:
Nec clypei: curr⁹ ue sonant: ps maxima glandes
Liuentis plũbi spargit: pars spicula gestat
Bina manu fuluosq̃[d] lupi de pelle galeros
Tegmẽ habẽt capiti: uestigia[e] nuda sinistri
Instituere pedis: crudus tegit altera pero[f].

a cui⁹ noĩe ẽ ciuitas i italia. q Descẽdũt cẽtauri ex hac cõpatione equites eos fuisse intelligimus qđ tamẽ dicturus ẽ postea. Nec nõ celeresque latini: & cũ fratre coras & uirginis ala camillę. r Homolen othrynque niualẽ: mõtes thessalię. s Ingẽs silua locũ & magno uirgulta quũ utique cedit siluas cedũt uirgulta a minore ad mai⁹ uenire debuerit. t Nec prenestinę fũdator defuit urbis. De ciuitatib⁹ totius: orbis: multi quidẽ ex pte scripserũt: ad plenũ tñ Ptolomę⁹ gręce: latine Plinius: de italicis etiã urbib⁹ Higinius plenissime scripsit & Cato i originib⁹ cõditarũ urbiũ dissensio inuenitur: adeo ut ne urbis quidẽ romę origo diligẽter possit agnosci. nã Salu. dicit urbẽ romã sicuti ego accepi: condidere atque habuere initio troiani. & cũ his aborigines alii ab Euãdro scđm quos Virgi. Tũc rex Euãdrus romanę cõditor arcis: alii a romulo: ut En hui⁹ nate auspiciis illa inclyta roma. si igit̃ tãtę ciuitatis certa ratio nõ apparet: nõ mirũ si in aliarũ opinione dubitatur unde nec hystoricos nec cõmẽtatores uarię dicentes iperitię condãnare debem⁹: nã antiquitas creauit errorẽ & plerique fũdãt plerique augent & ad se transferũt noĩa. Quã sẽ etiã ĩ parũ errorẽ afferre manifestũ ẽ: ut ecce laurẽtu a pico factũ ẽ: ut Laurẽtis regia pici. Item a Lauino latini fratre ẽ lauinũ dictũ. Itẽ a Latino Laurẽtũ. Itẽ a lauinia lauinium: Nec prenestinę fundator defuit urbis: prenestę loc⁹ ẽ haud lõge ab urbe dict⁹ ἀπὸ τῶν πρινῶν. i. ab arborib⁹ ilicib⁹: q̃ illic abũdãt ibi erãt põtifices & dii indigetes: sicut ẽt romę erãt ẽt & illic duo frẽs q diui appellabanẽ horũ soror dũ ad focũ sederet resiliẽs scitilla ei⁹ uterũ pcussit: unde dr̃ cõcepisse postea enixa puerũ iuxta tẽplũ iouis abiecitque uirgines aquatũ eũtes iuxta ignẽ inuẽtũ sustulerũt qui a fonte haud lõge erat: unde Vulcani dict⁹ ẽ filius Cęcul⁹ aũt iõ: quia minorib⁹ oculis fuit: quarẽ efficit frequẽter fum⁹: hic postea collecta multitudine postq̃ diu latrocinatus ẽ prenestinã ciuitatẽ i mõtibus condidit: & quũ ad ludos uicinos populos inuitasset: cępit eos hortari ut secũ habitarẽt & p gloria iactare se filiũ Vulcani quod quũ illi nõ crederẽt: iuocato Vulcano ut filiũ suũ cõprobaret: ois illi⁹ multitudinis cętus flãma ẽ circũdat⁹ quo facto cõmoti oẽs simul habitauerũt: & Vulcani filiũ eẽ crediderũt hic ẽ ois quẽ credidit ętas quasi post dubitationẽ & quia sine dubio ętas uaria i spectaculis fuit: dicim⁹ aũt & hoc prẽneste: ut u Quique altũ prẽneste uiri: & hęc prẽnestis: unde ẽ Quũ primã aciẽ prẽneste sub ipsa straui. x Quiq̃ arua gabinę iunonis: gabii diu i agris morati tãdẽ gabios cõdiderũt: unde perite arua dixit nõ męnia: sane illic iuno religiosissime colit: Est aũt loc⁹ haud longe ab urbe. y Gelidũq̃ aniene: anio fluui⁹ haud lõge ab urbe ẽ: sed hic euphoniã secut⁹ ẽ: nã Enni⁹ anionẽ dixit iuxta regulã. z Hernica sa. co. sabinorũ lingua herne saxa uocãtur. Quidã dux maior gabios de suis locis eliciut & hitare secũ fecit i mõtib⁹ saxosis: Vñ dicti sũt hernici. a Diues anagnia: aut fertilis: aut illusit ad historiã: nã antoni⁹ augusti sorore cõtẽpta: postq̃ & Cleopatrã duxit uxorẽ: monetã ei⁹ ianagnia citate iussit feriri. b Quos a. p. aut pascis aut fit ãtiptosis: quos pascit: Amasen⁹ ẽ ãt fluui⁹ uicin⁹ citati priuernatũ: q̃ ẽ i cãpania. c Arma: scuta dicit sequta maiora dicti ab eo ꝙ cellẽt corp⁹ ἀπὸ τοῦ κελεύειν. d Fuluosq̃ lu. de p. g. galler⁹ gen⁹ ẽ pilei: qđ frõto curro ge. dicit. e Vestigia nu. i. atq̃ ipse ẽ i pugnãtib⁹ iunis: s; brñ nud⁹ ẽ: q: tegit̃ scuto dextrũ ãt tectũ eẽ cõueniebat qsi ab armis rẽotũ. f Pero. rusticũ ẽ calciamẽtũ & traxit a gręcię more Vñ isti trãsierat. Vñ hoc armorũ fuerat gen⁹.

g At messap⁹ equũ domitor neptunia ꝓles hic messapus p mare ad italiã uenit unde neptuni dict⁹ ẽ fili⁹ quẽ inul nerabilẽ iõ dicit quia nusq̃ perit i bello: ignẽ aũt ei nocere nõ posse ꝓpter neptunũ dicit quia ẽ aquarũ deus ab hoc Ennius dicit se originẽ ducere unde nũc & cãtãtes iducit ei⁹ socios: & eos cõpat cygnis domitor aũt equorũ: quasi aialiũ a patre inuentorũ. h Hi fescenninas aci. Fescenninũ oppidũ ẽ capaniẽ ubi nuptialia iuenta sũt carmĩa. ibi aũt populi ducũt originẽ ab atheniẽsib⁹. i Aequosque faliscos: faliscos halesus cõdidit imutato h in f Falisci dicti sũt sic febris dicit: q̃ ãtea hebsis dicebatũ. Formicẽq hormiẽ fuerũt ετυ ι ιισ ορμισ nã posteritas i multis noib⁹ f p h

At[g] messapus equũ domitor neptunia ꝓles:
Quẽ neq fas igni cuiq̃ nec sternere ferro
Iam pridem resides populos desuetaq bello
Agmina in arma uocat subito: ferrũq retractat
Hi fescenninas[h] acies: equosq[i] faliscos:
Hi[k] soractis habẽt arces flauiniaq[l] arua.
Et[m] cimini cũ monte lacũ: lucosq[n] capenos:
Ibant æquati[o] numero regẽq canebãt.
Ceu quondã niuei liquida[p] inter nubila cygni
Cum se se e pastu referũt &[q] longa canoros
Dant p colla modos: sonat[r] amnis: & asia longe
Pulsa palus.
Nec quisquã æratas acies ex agmine tanto
Misceri putet: aereã sed gurgite ab alto
Vrgeri uolucrũ raucarũ ad littora nubem:
Ecce[s] sabinorũ prisco[t] de sanguine magnũ[u]
Agmẽ agens clausus magniq ipse agminis istar
Claudia nũc a quo diffũditur & tribus & gens
Per latinũ postq̃[x] in pte data roma sabinis
Vna ingens amiterna[y] cohors prisciq[z] quirites
Ereti[a] manus ois: oliuiferæq[b] mutiosæ
Qui[c] nomentũ urbẽ: qui rosea[d] rura uelini
Qui tetricæ[e] horrentis rupes: mõtẽq[f] seuerũ:
Casperiãq[g] colũt: forulosq: & flumẽ[h] hymellæ

posuit. Iusto at dixit quia popul⁹ ro. missis decemuiris ab ipsis iura fecialia collegit & nõnulla supplemẽta xii. tabularũ accepit quas habuerat: nam ab atheniẽsib⁹. x. habuerũt tabulas. k Hi soractis habet arces: soracte q ẽ mõs apud hirpinos haud lõge a Flaminia. l Flauinia arua loc⁹ e in italia flaminiũ uoie. m Et cimini cũ mõte lacũ & lac⁹ & mõs hoc noie appellat sane hoc hẽt fabula aliquãdo hercules ad hoc populos uenit: qui cum a singulis ꝓuocaret ad ostẽdẽda uirtutẽ defixisse dr̃ uectẽ ferreũ quo exercebatur q qui terrẽ eset affixus & a nullo potuisset auferri iã rogatus sustulit: unde imẽsas uis aquẽ secuta est: quẽ cimini cũ lacũ fecit. n Lucosque capenos: unde & porta capena: que iuxta camenas ẽ nomẽ accepit. o Aequati numero: digesti i ordine cẽgruenti sicut dicebat. p Liquida iter nubila pura sed nil tã cõtrariũ nubib⁹. nã liq̃dẽ nõ sũt: ergo nubes ꝓ aere posuit. ut liq̃dis nubib⁹ aisit arũdo: ut diximus supra. q Et longa canoros dat p colla modos secundũ Plini. qui ait in naturali historia cygnos iõ suauius canere quia colla lõga & iflexa hẽt: & necesse ẽ eluctãtẽ uocẽ p lõgũ & flexuosũ uarias reddere modulatiões. r Sonat amnis: caystrũ i mysie regione dicit q coheret asiẽ paludi. quã cũ significam⁹ a longa ẽ quũ sit breuis: si ꝓuincia significare uolueri m⁹: qd̃ significat in georgicis ut atq asia circũ dulcib⁹ i prais rimatur prata caystri: uolucrũ raucarũ: raucũ τες υαεσ α υ sicut graue olẽtis. nã legim⁹ Grauiter spirãtis copia thibrẽ. sciẽdũ tñ Virg sed; morẽ ꝓuinciẽ suẽ locutũ in q bñ canẽtes cygni raucinores uocãtur. s Ecce sabinorũ. usurpat hoc. nã Clausus dux sabinorũ post eiectos reges cũ quinque milibus clientũ & amicorũ uenit romã & susceptus hitadã urbis pte accepit: ex quo & claudia & tribus ẽ & familia noiata. t Prisco de sãguie: de antiq̃s sabinis. u Magnũ agme: ꝓpi quinq milia clientũ. x Postquã in partẽ data roma sabinis. hoc de alia traxit historia. nã post sabinarũ raptũ & ictũ inter Romulũ & Titũ tacitũ recepti i urbẽ sabini sũt: sed hac lege ut i oibus eẽnt ciues romani excepta suffragii rõe. Nam magistrat⁹ nõ creabãt. y Amiterna cohors de amiterno oppido. z Prisciq quirites. i. sabini, prisci aũt ideo: q post fedus Titi & Romuli placuit ut quasi unus de duob fieret populus: unde & romani q̃rites dicti sũt qd̃ nomẽ sabinorũ a ciuitate curribus fuerat: & sabini a romulo dicti sũt. a Ereti man⁹ ois oppidũ e dictũ a iunone. i. ηρασ q̃ illic colitur. b Oliuiferẽque mutiscẽ hẽc trebia postea dicta ẽ quã modo trebulã dicũt: apud hac Hannibal deleuit populũ romanũ. Lucanus quod i punica nati tẽpora cannarũ fuimus: Trebiẽque iuuẽt⁹. c Qui nomẽtũ urbẽ: hoc ex sua psona dicit poeta. Nã adhuc ciuitas nometana nõ fuerat ut in vi. ait. Hi tibi nomẽtũ & gabios Itẽ hẽc tum noia erũt. d Rosea rura uelini. Velim⁹ lacus e iuxta agrũ qui rosulan⁹ uocatur Varro tñ dicit lacũ hũc a quodam cõsule in narẽ fluuiũ deriuatũ: nã utrũque dicitur eẽ diffusũ post qd̃ tãta secuta ẽ eo loco fertilitas ut etiã pticẽ lõgitudinẽ altitudo superet herbarũ: qui etiã quãtũ p die dẽprũ eẽt tãtũ per noctẽ crescebat qd̃ Virg. ad suã ꝓuinciã trãstulit dicens: Et quantum longis carpent armenta diebus: Exigua tantum gelidus ros nocte reponet. e Tetricẽ horrentis rupes: Tetricus mons in Sabinis asperrimus: unde tristis homines tetricos dicimus. f Montemque seuerum: nomen proprium montis sicut agri roscus. g Casperiamque colunt: Casperia & Foruli ciuitates fuerunt. h Flumẽn hymellẽ: Hymẽla fluuius est: & sic dixit hymellẽ flumẽn ut Butroti urbem.

i Qui tyberim fabarimque bibũt: bñ bibũt. nãque tyberis fluui⁹ in tuſcia oritur: ſed trãſit etiã p ſabinos: unde bibũt nõ poſſidẽt dixit. Et ſciẽdũ turno dari auxiliũ attractu piceni ſamni cãpanię & p parte apulię. Oĩs uero tuſcia ſuperior & uenetia ęneę pręſtat auxiliũ. Fabarim aũt quẽ dicit etiã ipſe p ſabinos trãſit & farfar⁹ dr̃ Plaut⁹: diſſipabo te tanq̃ folia farfari. Ouidi⁹: Et amęnę farfar⁹ umbrę. k Frigida miſit nurſia: piceni ciuitas. frigida ãt aut re uera: aut certe uenenoſa nocẽs. Gracchi nãque ubique i cõtionib⁹ ſuis nurſinos ſceleratos appellauere. Et ſciẽdũ amare Virg. hyſtoriarũ rẽ p trãſitũ tãgere. l Ortine claſſes: ortini equites q claſſes dicũtur: unde & eorũ tubas claſſica dicimus Et pares populi claſſes uocam⁹: quę quiq; fuerũt.

Qui[i] thybrim fabariq; bibũt q̃s frigida[k] miſit
Murſia; & ortinæ[l] claſſes: populiq;[l] latini;
Quoſq; ſecãs infauſtũ[m] iterluit ollia nomẽ;
Quã multi libyco uoluũtur marmore[n] fluct⁹
Sæuus ubi orion hybernis cõditur undis.
Vel[o] cũ ſole nouo denſæ torrẽtur ariſtæ;
Aut[p] hermi cãpo; aut lyciæ flauẽtib⁹ aruis.
Scuta ſonãt; pulſuq; pedũ; cõterrita tell⁹
Hinc[q] agamemnonius troiani nois hoſtis
Curru iũgit alleſus equos; turnoq; feroces
Mille rapit[r] populos uertũt fœlicia baccho
Maſſica qui raſtris; & quos de collibus altis
Aurũci[s] miſere patres; ſidicinaq;[t] iuxta
Aequora; quiq; cales[u] liquũt; ãniſq;[x] uadoſi
Accola uulturni; pariterq; ſaticulus[y] aſper;
Oſcorũq;[z] manus; teretes ſũt aclides[a] illis
Tela; ſed hæc lento mos ẽ aptare flagello.
Leuas[b] cetra tegit; falcati[c] cõmin⁹ enſes;
Nec tu carminib⁹ noſtris indictus abibis
Oebale[d]; quẽ generaſſe telon ſebetride nympha
Fertur; theleboum[e] capreas cũ regna teneret
Iam ſenior; patriis ſed non & filius aruis
Contẽtus late iã tum ditione premebat
Sarreſtes[f] populos; & quæ rigat æquora ſarnus;
Quiq; ruffas[g] batulũq; tenẽt; atq; arua[h] celẽne
Et[i] q̃s maliferæ deſpectãt mœnia bellæ
Teutonico ritu ſoliti torquere cateias[k]
Tegmina; q̃s capitũ raptus[l] de ſubere cortex
Aerataq; micãt peltæ; micat æreus enſis.
Et te montoſæ[m] miſere in prælia murſæ
Vfens inſignẽ[n] phama; & fœlicib⁹ armis;

l Populique latini q intererãt albanis mõtis uiſcerationi. m Infauſtũ interluit allia nomẽ: Allia fluuius aut longe ab urbe ẽ iuxta quẽ galli Brenno duce quĩdecimo Calẽ. auguſtas: die deleto exercitu poſt triduũ deleuerũt etiã urbẽ excepto capitolio: ſane alia dicitur: cui additur unũ l ppter metrũ ut reliquias. hic. bñ poſuit: ut quas alie clades. n Marmore: mari. o Vel cũ ſole nouo pria ęſtatis pre: etiã ſol nou⁹ ẽ. viii. Calẽ. ianuarias die ſed tũc nõ ſũt ariſtę: quas ab ariditate dictas ẽẽ cõſtat. p Aut hermi cãpo: herm⁹ lidię flumi⁹ ẽ qui ſupfuſus cãpis gignit fertilitatem: unde harenas aureas fingiẽ trahere Lycię flauẽtibus aruis: prouincia ẽ fertilis frugũ. q Hinc Agamemnonius ironia nomẽ hoſtis: Agamemnonis plerique comitem plerique nothũ filiũ uolũt: qui cũ ueniſſet ad italiã audito aduẽtu ęnee in bellũ: ruit nõ amore turni ſed odio hoſtilitatis antiquę: unde ait troiani nois hoſtis. r Rapit populos: raptim abducit & iã cãpanię loca cõmemorat. nã maſſic⁹ mõs ẽ uitibus plen⁹ maſſica aũt dixit: ut menalia. s Aurũci miſere patres: iſti gręce auſones noiantẽ t Sidicinaque iuxta ab oppido ſidicino. u Cales liquũt: ciuitas ẽ cãpanię. Nã in flãminia eſt q̃ eadẽ dicitẽ: & in gallia hoc noie quã Sal. captã a pęna cõmemorat. x Anniſq; uadoſi accola uulturni: fluuius qui iuxta cumas cadit in mare. y Saticulus aſper populus cãpanię aſper morib⁹ z Oſcorũque man⁹ capnẽſes: dicit qui antea ophici appellati ſũt quod illic plurima abũdauere ſerpentes. a Aclides illis tela: aclides ſũt tela quędã antiqua: adeo ut nec uſq̃ cõmemorẽtur in bello. legitẽ tamẽ q ſint clauę cubito ſemis factę eminẽtibus hic ide acũmib⁹: q̃ ita i hoſtẽ iacũtur religatę loro uel liſo: ut pactis uulnerib⁹ poſſit ad domios redire. Putatẽ tñ eẽ teli gen⁹ qd p flagellũ imẽſũ iacipõt. b Leuas cetra tegit. ſcutũ loreũ quo utuntur afri & hiſpani. c Falcati cõ. eu affectauit uarietatẽ. nã cõſequẽs fuerat ut diceret dextras armarũt gladii falcati: falcat⁹ autem enſis ẽ harpe: qua uſus ẽ Per. Lu. ait Harpe alteri⁹ mõſtri iã cęde tubẽtẽ. d Oebale: oebal⁹ fili⁹ ẽ Telonis & nymphę Sebetridis: hęc aũt ẽ iuxta Neapolĩ: ſed Telo diu regnauit apud capreas iſulã cõtra neapolĩ ſitã: fili⁹ uero ei⁹ patriis nõ cõtẽt⁹ iperiis trãſiit ad cãpaniã & multis populis ſubiugans ſuũ dilatauit iperiũ. e Theleboũ capreas cũ regna teneret quũ teneret capreas regna theloboũ. nã theloboę capreaũ ſũt populi quos thelo ſuo regebat ĩpio. f Sarraſtis populos: cãpanię ſũt a ſarno fluuio. g Ruffas: batulũque tenẽt: caſtella cãpanię. h Arua celẽnę: Iunonis loc⁹ ẽ cãpanię celẽna ſacer iunoni. i Et quos maliferę deſpectant menia bellę: multi nolã uolũt itelligi: & dicũt iratũ Vir. nomẽ ei⁹ mutaſſe ppẽ ſibi negatũ hoſpitiũ & id apte noluiſſe dicere ſ; oñdere p pariphraſi: nã illic pũica mala naſcũtẽ ut uũc bella p nolana poſuerit. Alii nolũt accipi mẽia abellę, ut ſit ſinalipha: & legatẽ menia bellę. k Cateias: tela gallica unde ẽt teutonicũ ritũ dixit. l Rapt⁹ de ſuco: bñ rapt⁹ q recẽs ſuberis cortex i q̃uis formã tota flectitẽ facilitate. m Mõtoſę. nu. ciuitas i mõtib⁹ poſita. n Inſignẽ fabe, fama q: cũ occidet gyas: ut Vfẽtẽq; gyas cadit ipſe. o Fęlicib⁹ armis: dum affuit fortuna. p Horrida pręcipue

mũ gens: ęquicolã gentẽ dicit & morũ & uitę qualitate pręduram. sane aliud pendet ex alio: iõ erãt horridi quia uenabatur. Ite uenabãtur quia habebat duras glebas. i. infertiles. nã molles feraces sunt: ut i georgi. docet: Et cui putre sosimaque hoc imitãtur arãdo. q Quin & marubia uenit de gẽ. sa. Medea quãdo relictis colchis Iasonẽ secuta est dicitur ad italiã puenisse: & populos quosdã circa fucinũ ingentẽ lacũ habitãtes: qui marubii appellabatur quasi circa mare habitãtes ꝓpter paludis magnitudinẽ docuit remedia cõtra serpentes quãquã alii marubios a rege dictos uelint. hi ergo populi Medeã angitiam noiauerũt: ab eo ꝙ eius carminib⁹ serpentes angerentur ab his nũc Vmbronẽ uenisse dicit nõ regẽ: sed ducem. sunt aũt isti marsorum populi. r Frõde sup galeã & felici cõptus oliua: cõptus frõdibus festę oliuę. s Vipereo generi: terrenis serpentibus. t Grauiter spirantibus hydris: aquę serpentibus grauiter spirãtibus solo nocẽtibus flatu Luc. Ante uenena nocẽt. u Spargere: cõficere: ut spargere uenena didicerunt. x Arte leuabat: lauiores ẽe faciebat: ut nostrũq; leues quecũque laborẽ y Medicari cuspidis ictum: medicor illã rẽ: & illi rei sicut modulor: & moderor: & comitor. z Liquidi fleuere lacus: ẽt alii. a Ibat & Hippolyti ꝓles pulcherrima bello. These⁹ mortua priore uxore Hippolyti Phędrã Minois & pasiphaes filiã supduxit nouercã Hypolito: q cũ illa de stupro interpellãtẽ cõtẽpsisset: falso delatus ad patrẽ; ẽ. qd ei uim uoluisset inferre ille Aegeũ patrẽ rogauit: ut se ulcisceret: ꝗ agitãti currũ Hypolito phocã imisit quã equi territi eũ traxerunt: Diana eius castitate cõmota reuocauit eũ ab inferis p Aesculapiũ filiũ Apollinis & coronidis: qui natus erat execto matris uẽtre: iõ ꝙ quum apollo audiuisset a coruo ci⁹ custode eã adulteriũ cõmittere iratus Coronidẽ maturo iam partu cõfixit sagittis coruũ uero nigrũ fecit ex albo: & execto uẽtre coronidis ꝓduxit Aesculapiũ: qui fact⁹ ẽst medicinę peritus hũc postea iuppiter ꝓpter reuocatũ Hyppolitũ interemit: unde Apollo iratus ei cyclopas fabricatores fulminũ confixit sagittis: ob quã rẽ ab ioue missus ẽ Admeti regis nouem annis armẽta pascere diuinitate depos ta: sed Diana Hyppolitũ reuocatũ ab inferis in aritia nymphe cõmẽdauit Egerię: & eũ urbiũ quasi bis uirũ iussit uocari cuius nũc filiũ cognomie dicit i bellũ uenire: adeo oia ista fabulosa sunt nã cum castus ubique inductus sit: & qui semp solus habitauerit: habuisse tñ fingitur filiũ. Re uera aũt ut etiã supra diximus Virbi⁹ ẽ numẽ cõiũctũ Dianę: ut matri deũ Attis: Mineruę Erichthonius Veneri Adonis. b Quẽ mater aritia misit: ciuitas iuxta albã: mater aũt ꝓpter Augustũ dicit qui fuerat ex aritia matre atia ꝓgenitus: ac si diceret quę tanti auctorẽ generis. c Egerię lucis: nymphę Aricino nemore: quã amicã suã Numa ẽẽ fingebat ad affirmãdã legũ suarũ auctoritatẽ. d Piguis ubi

Horrida^p praecipue cui gens assuetaq; multo
Venatu nemorũ duris aequicola glebis:
Armati terram exercent: semp q; recentes
Conuectare iuuat praedas: & uiuere rapto.
Q uin^q & marubia uenit de gente sacerdos
Fronde^r super galeam & foelici cõptus oliua
Archippi regis missu fortissimus umbro.
Vipereo^s generiq; grauiter^t spirãtibus hydris
Spargere^u qui sũnos cantuq; manuq; solebat:
Mulcebatq; iras & morsus arte^x leuabat.
Sed non dardaniae medicari^y cuspidis ictum
Eualuit: neq; eum iuuere in uulnera cantus
Somniferi: & marsis quaesitae i mõtib⁹ herbae:
Te nemus angitiae: uitrea te fucinus unda:
Te liquidi^z fleuere lacus.
Ibat^a & hippolyti ꝓles pulcerrima bello
Virbius: insignẽ quem mater^b aritia misit
Eductum egeriae^c lucis hymetia circum
Littora^d pinguis ubi & placabilis ara dianae.
Nãq; ferũt fama hipolitũ postq̃ arte nouercae
Occiderit patriasq; explerit sanguine poenas
Turbatis distractus equis: ad sidera rursus
Aetherea: & superas caeli uenisse sub auras
Paeoniis^f reuocatũ herbis: &^g amore dianae.
Tũ pater oĩpotẽs aliquẽ ĩdignat⁹ ab umbris
Mortalem ĩfernis ad lumina surgere uitae:
Ipse repertorem medicinae talis & artis
Fulmine phoebigenã^h stygias detrusit ĩ undas:
At triuia hippolytũ secretis alma recõdit
Sedibus: & nymphae egeriae nemoriq; relegat^i
Solus^k ubi in siluis italis ignobilis^l aeuum
Exigeret: uersoq;^m ubi nomine uirdius eẽt:

& placabilis: pinguis frequẽti sacrificio: placabis aũtẽ ac si diceret nõ qualis ãte fuit uel illic uel apud tauros hũano gaudẽs cruore quã historiã plene in secũdo dixim⁹ quũ Iphigenię incidit cõmẽoratio e At te nouercę occiderit: bene uim sceleris expressit sola nouercę cõmẽoratione. f Pęoniis reuocatũ herbis aut medicinalib⁹ a Pęone medico deorũ. qui Pęan secundũ doricos dicitur: secũdũ rationẽ Pęon: aut re uera herbã pęoniã dicit: cuius creta ferax ẽ. g Et amore Dianę: amore. i. cura medicinę talis & artis: quę ẽt fata dissolueret. h Pęnigeã matre Pęna gẽitũ: alii phœbigenã legũt: ut ꝓb⁹ i Relegat: cõmẽdat ab is segregarũ k Sol⁹ in solis locis: nã sol⁹ quo mõ ꝗ dicit filiũ suscepisset l Ignobilis: nõ uilis: s; ignot⁹ q̃q̃ possit ẽt da allid referri: qd dicit ꝗbusdã artib⁹ hominũ uita ultra fata ꝓtẽdi

posse: ita tñ ut solā habeāt uitę imaginationē: uidetur ei oīa facere nec faciūt m Versoq; ibi no. de re facti: ut efinī grati uertere uocātes. Vnde etiā triuię luco exponit τοσπιον: nā callimachus scripsit αιτια in quib⁹ etiā hoc cō memorat n Haud secius segni⁹ patere: dicit aūt eū tātę fuisse audatię: ut nec paternę mortis terreretur exēplo. o Vertitur. i. agit. Et to. uer. su. ē Sta. Et toto despectat corpe bellū. p Aetnęos efflātē faucibus ignes: nimios quātos habet ętna. q Tā magis illa fremēs & tristib⁹ effera flāmis. Qua magis effuso crudescūt sanguine pugnę: legitur i arte: q tā magis maxime: min⁹ minime: positiuo tātū iūgūtur: quod tñ tūc obseruatur: si ponatur ad augumētū istę particulę: tūc eni uiciosā faciūt ęlocutionē: cęterū si ad exequationē positę sūt: pōt uel cōpatiuo: uel suplatiuo uel p ipsis gradibus ipse inter se iungi hinc ergo ē. Tā magis illa fremēs: & tristibus effe ra flāmis. r Quā magis effuso crudescūt sangui ne pugnę: nō eni ad pręlationē positę sūt. se ad ex equationē: maiores eni nostri nō in dicto uitia: sed in significatione ēe uoluerūt: hic ē in Sal. Ita quā quisque pessime facit tā maxie tutus ē: nā & hinc exequatio ē nō cōpatio. s Io. au. in. hęc in achi filia arginorū fluminis fuit hāc amauit Iup. & dū cū ea ēēt supuenit Iuno: ille times ne depre henderet Io. mutauit i uaccā: & eā poscēti dedit Iu. ne pellicē cōsuceret: cui Iuno Argū oculatū oī bus mebris. Aristoris filiū custodē deposuit. que cū iup. p mercuriū interemisset: Iuno eū id pauo nē mutauit. Ioni uero imisit ęstrū: quo diu exagi tata puēit ad Egyptū: & ionis uolūtate i Isim mu tata ē. t Insignibat signo suo clarū eē faciebat. u Argumētū ingēs: aut fabula ut Ci argumenta erāt i ualuis: aut re uera argumētū. i. pbationem: quo se gręcū cōprobare cupiebat. hoc ei etiā amas ta supius dixit. Inachus acrisiusq; patres: medię que micenę. x Custos ne reuerti posset i formā priorē. y Pater inachus: pater nōtātū ei⁹: sed au ctor originis Turni. z Totis agmina cāpis: q oculis poterāt subiacere. a Desetur: dēso demes dicimus: aliter non. b Argiuaque pu. & hoc ad gēris ut diximus supra ptinet pbationē: q eū seq batur argiui. c Veteresque sicani: bñ ueteres: nā ubi nūc roma ē ibi fuerūt sicani: quos postea de pulerūt aborigines. d Sacranę acies: dicūt quē dā corybātē uenisse ad italiā: & tenuisse loca: quę nūc urbi uicina sūt: & ex eo populos ducētes ori ginē sacranos appellatos. Na sacrati sūt matri deū corybātes. Alii sacranas acies ardeartiū nolunt: q aliqñ quū pestilētia laborarēt uer sacrū uouerūt: unde sacrani dicti sunt. e Picti scuta labici: Glauc⁹ Minois filius uenit ad italiā: & quū sibi iperiū posceret: nec acciperet: iō q nihil pręstabat: sicut eius pater pręstiterat. Zonā ei⁹ trans mittēdo: quō aū hac discincti eēnt ośdit. & scutū militare a quo & ipse labic⁹ dict⁹ ē: & ex eo populi σποτηο λα βησ quā latine ansā uocam⁹. Picti aūt scuta. i. i bello frequēter pbati. Nā apđ maiores uirorū fortiū picta erāt scu ta: cōtra & iertiū & tyronū pura erāt. Vñ ē: Parmāq; iglori⁹ alba. i. nō picta. f Qui sal. tyber. tu. nō origine: ut supra dixim⁹. g Sacrūq; numici lit. ar. aut iā tūc sacrū: aut plepsis ē a cadauere Aeneę. Nā sacrat⁹ ē numic⁹ postq̄ inuētū ē illic cadauer Aeneę. h Litt⁹ arāt: litt⁹ fluminis: ut Viridiq; i littore cōspiciē sus quū ripę pprie fluminū sūt littora maris: ut Oui. Pro ripis littora pulsāt. k Circęūq; iugū: circa hūc tractū cāpanię colebat puer iuppi: q anxur⁹ dice bat q̄si ἀνευξυροσ. i. sine nouacula q: barbā nunq̄ rasisset & Iuno uirgo: q̄ ferōia dicebat. Est aūt fōs i capania iu xta Terracina q̄ aliqñ anxur ē dicta. l Et uiridi gaudēt ferōia luco: ñ uacat q addidit uiridi: nā quū aliqñ hui⁹ fon tis luc⁹ fortuitu arsisset icēdio & uellēt inde icolę trāsferre simulacra subito reuiruit. Et uiridi gaudēt feronia luco: ñ uacat qđ addidit uiridi: nā quū aliqñ hui⁹ fōtis luc⁹ fortuitu arsisset icēdio: & uellēt inde icolę trāsferre simulacra su bito reuiruit. l Que saturę iacet atra pal⁹: scđm hāc lectionē re uera saturā paludē itelligim⁹: s; alii asturę legūt: q si ē paludē p flumie posuit. Nā haud lōge a Terracina oppidū ē astura: & eius cogoomiie fluui⁹. m Quęrit ite ualles: satis signatis uerbis expressit flumē angustū: cōtra de tiberino ait i mare prūpit. n Hos sup aduęnit uolsca

Vnde etiam templo triuiæ lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi: quod littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere maris
Filius ardētes haud[n] secius æquore cāpi
Exercebat equos: curruq; in bella ruebat
Ipse int primos præstāti corpe turnus
Vertitur[o] arma tenēs: & toto uertice supra est.
Cui triplici crinita iuba galea alta chimerā:
Sustinet ætnæos[p] efflantē faucibus ignes.
Tā magis[q] illa fremēs & tristib⁹ effera flāmis
Q uā[r] magis effuso crudescūt sanguine pugnæ:
At leuē clypeum sublatis cornibus io[s]
Auro insignibat[t] iam setis obsita iam bos
Argumentū[u] ingens: & custos[x] uirginis argus
Cælataq; amnem fūdens pater[y] inachus urna
Insequitur nimbus peditū: clipeataq; totis[z]
Agmina densent[a] campis argiuaq;[b] pubes:
Aurūcæq; manus: rutuli ueteresq;[c] sicani:
Et sacranæ[d] acies: & picti[e] scuta labici.
Q ui[f] saltus tyberine tuos: sacrūq;[g] numici:
Littus[h] arant. rutulosq; exercent uomere colles:
Circæūq;[k] iugū: quis iuppiter: anxuris aruis
Præsidet: & uiridi[l] gaudēs feronia luco.
Q ua saturæ iacet atra palus: gelidusq; p imas
Q uærit[m] inter ualles: atq; in mare condit ufens
Hos[n] super aduenit uolsca[o] de gente camilla

de gnte camilla:prudenter post cõpletã cõmemorationẽ uirorũ trãsit ad fœminas: ita eñi de troianis legit: q̃ ultimũ amazonũ postularũt auxiliũ:quę res ab Ho.prętermissa ẽ sane iã pręsagiũ infelicitatis futurę:qđ inter ipsa pricipia armãtur & fœminę. o Volsca de gente:de priuerno uolscorũ oppido:ut Priuerno antiqua metab⁹ cũ excederet urbe. p Florẽtis ęre cateruas:Enni⁹ & Luc.florẽs dicit omne qđ nitidũ ẽ:hoc ẽ secut⁹ Virg.aliter acyrologia ẽ. Luc. florebat nauib⁹ pont⁹. q Calatisue mineruę:minerua & armorũ dea ẽ:& lanificii:sed camilla animũ ad arma solũ cõtulerat. r Cursuque pedũ:bipedũ adiecit:ne p equũ eius gloria minuere ẽ:quod ei obicitur.Quid tñ egregiũ si fœmina forti fidis equo? s Aristas:primas spicę partes dictas ab eo:q̃ primo arescãt. t Tingeret mergeret:ut tinguat equos. u Iuuẽt⁹ turbaque miratur matrũ:añ ornatũ ei⁹post arma dicturus ẽ unde hysteron ꝓtheron ẽ:uoluerit in respondẽdo ut ornatũ matres:uiri uero arma mirantur: sed melior sensus ẽ ut sicut dictũ ẽ accipiam⁹, ea eñi sexus uterque miratur: q̃ sũt posita contra opinionẽ:ut miretur fœminę arma in muliere uiri ornatũ in bellatrice. x Inhiãs:stupore quodã patefacto ore. y Lyciã pharetrã:quasi lyciã:ut legim⁹ cretenses sagittas. z Pastoralẽ pręfixa cuspide myrtũ:non hastã myrteã: sed ipsam myrtum Sta. Lerneã iacit ille trabẽ.

Agmen agens equitũ:&ᵖ florẽtis ære cateruas
Bellatrix:nõ illa colo:calathisᵍ ue mineruæ
Fœmineas assueta manus:sed prælia uirgo
Dura pati:cursuqʳ pedũ præuertere uentos.
Illa uel intactæ segetis p summa uolaret
Gramina:nec teneras cursu læsisset aristasˢ.
Vel mare p mediũ fluctu suspẽsa tumẽti
Ferret iter:celeres neq; tingeretᵗ æquore plãtas.
Illam oĩs tectis agrisq; effusa iuuentusᵘ
Turbaq; miratur matrũ:& ꝓspectat eũtem
Attonitis inhiansˣ animis:ut regius ostro
Vellet honos leues humeros:ut fibula crinẽ
Auro internectat lyciãʸ ꝺt gerat ipsa pharetrã:
Et pastoralemᶻ prœfixa cuspide myrtum.

Descriptio Octaui Libri.

Ræparat octauo bellũ quos mittat ĩ hostis
Dat belli signũ laurenti turn⁹ ab arce.
Mittitur & magni uenulus diomedis ab urbẽ
Qui petat auxiliũ:& doceat quæ causa petẽdi
Aeneas diuum monitis adit arcada regem
Euandrũ arcadiæ ꝓfugũ noua regna petẽtem
Accipit auxiliũ huic natũ & socia agmina iũgit
Euãder:pallas fatis comes ibat iniquis
Iãq; habilis bello:& maternis læt⁹ in armis
Fataq; fotunasq; ducũ causasq; suorum
Sortitus clypeo diuina intent⁹ in arte est.

P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Octauus.

VTᵃ belli signũ laurẽti turn⁹ ab arce
Extulit:& rauco strepuerũtᵇ cornua cãtu
Vtq;ᶜ acres cõcussit eq̃s:utq;ᵈ ĩpulit arma
Extẽploᵉ turbati animi.simul omne tumoltuᶠ
Coniurat trepido latiũ:sæuitq; iuuẽntusᵍ

a T belli signũ laurẽti turnus ab arce: Apd maiores nostros tria erãt militię genera ĩ bellis gerẽdis. Nã aut legitia erat militia aut cõiuratio:aut euocatio. Legitima erat militia eorũ: q̃ singuli iurabant ꝓ re pub.se ẽe facturos.nec discedebat nisi cõpletis stupẽdiis.i.militię tẽpib⁹:& sacramẽtũ uocabat:aut certe si ẽet tumult⁹.i. bellũ italicũ:uel gallicũ:in quib⁹ ẽ periculi uicinitate erat timor multus:quia singulos interrogare non uacabat:q̃ fuerat ductur⁹ exercitũ ibat ad capitoliũ:& exinde ꝓferẽs duo uexilla: unũ roseũ qđ pedites euocabat:& unũ cęruleũ:qđ erat equitũ. Nã cęrule⁹ color ẽ maris a cui⁹ deo equũ cõstat inuentũ: dicebat qui rẽpu.uult saluã ẽe me sequat.& q̃ cõuenissent simul iurabãt:& dicebatur ista malina cõiuratio.fiebat etiã euocatio. Nã ad diuersa loca diuersi ꝓpter cogẽdos mittebãtur exercit⁹: Mõ ergo duo sũt genera militię cõiuratõ & euocatio: quippe i tumultu.sane icõgruũ nõ ẽst qđ signũ belli .i. uexilli eleuationẽ Turno dat: cũ de rege Latio dixerit supra Rerũque reliqt habenas. Belli aũt signũ dixit generaliter nã multa sũt:sed uexillũ significat qđ ẽ tractũ a ueli diminutiõe:ut uelũ uexillũ. b Strepuerũt cor.q̃ simul sonabãt: ut Aereaq; assensu cõspirãt cornua rauco. c Vtque acres concussit equos·hoc ad equites ptinet. d Vtque ipulit arma:hoc ad pedites.Est aũt sacrorũ:nã his qui belli susceperãt curã sacrariũ Martis ingressus pro ancilia cõmouebat post astam simulacri ipsius dicẽs Mars uigila. e Extẽplo aut subito:aut re uera ex ipso tẽplo.i.post diuina arma cõmota. f Tumultu trepido:festio more suo.Cõiurat nota de rę bona cõiuratõe;3 dici posse;nã cõiuratio τωv xxxxxv. g Iuuẽtus

effera: efferata p furiā. b Messapus & ufens: bona electio psonarū ad delectū habēdū: un⁹ eques bon⁹ .i. Messap⁹ mittitur: alter pedes egregi⁹. i Cōtēptorque deū Mezētius: quis eni iusti⁹: q̄ sacrileg⁹ cōtra pios & pręparet belli & gereret. k Vastat cultorib⁹ agros: abducēdo cultores uastos & desertos efficiūt. l Mittitur & magni uenul⁹ Diomedis ad urbē: Diomedes postq̄ reperit ira Veneris a se uulneratę uxorē apud argos turpiter uiuere uoluit reuerti: sed tenuit ptes apulię & edomita ois gargani mōtis multitudine: in eode tractu ciuitates plurimas condidit. Nā bñuentū: & equut uticū ipse cōdidit & arpos: q̄ agirippa dicitur ad quā nūc uenulus mittitur nō arpinū quā constat eē cāpanię. unde Ci. arpinas: Sane sciēdū apuliā uno dictā uocabulo: sed hui⁹ ptē quā Diomedes tenuit messapiā: & peucetiā a duobus fratrib⁹ dictā: qui illic imparūt. Itē dauniā a Dauno rege apulię. Venul⁹: hūc fuisse cōstat argiuū: nā tiburs est ut ille indicat loc⁹ Prędā tiburtū ex agmine raptā portat ouās: cōsiderate hic ergo ad Diomedē mittitur ut eū quasi ciuis possit mouere. m Cōsistere: nā eē cōditos .i. fundasse ciuitatē. n Regē se dicere posci: agit subtiliter. Nā si nō uenit errore: sed fato omnē sibi utique ē uēdicatur⁹ italiā: sine dubio & diomedis iperiū. o Viro se adiūgere gētes dardanio: bñ non Aeneę dixit: sed uiro dardanio. ut nō sit mirū si seq̄bantur hominē sibi cognatione sociatū, ut hinc dardan⁹ ort⁹ huc repetit. q Quid struat his ceptis: quum hęc iā cępetit & pricipaliter dixit adeo quod ē incipio cęptus: facit hic ē ceptus. q Quē si fortuna sequatur euētū pugnę cupiat si eū fortuna cōmittetur: quē suę fiuē uelit eē uictorię ipsū melius nosse: q iā antiquus ē hostis: uult aūt itelligi Aeneam etiam cōtra Diomedē bella gesturū: nō tantū pter presens impium: sed causa hostilitatis antiquę. r Talia p latium: gerebātur sub audis & ē formo'a eclipsis. s Cūcta uidēs: aio ptractās: nā ū uidebat. t Curarū fluctuat estu: his uerbis futuram pręoccupat cōparationem q̄ ē apollonii de uerbo ad uerbū. u Sole repcussū: aut uacat re aut bñ repercussū: quia prio aquā ferit inde postea rēdit ad tecta. x Radiātis imagīe lunę. negāt oēs phisici lumē lunę aliud ex se reddere & uitupat hoc dicto Virg qđ n̄ tollerabile ē quia ū lunā: sed imaginē dixit lunę quā a sole lumē accipe manifestū ē. y Laquearia: multi lacunaria legūt: unde ē in Horatio Nec mea renidet i domo lacunar. z Alituū p alitū: sed metri causa ut supra dixim⁹ addidit syllabā. a Sub ętheris axe .i. sub aere. b Seramque dedit p mēbra quietē: tardā q̄ppe ī bellicis curis. c Tibe: bñ tiberin⁹ q supra dixerat de⁹. nā i sacris triberin⁹ icenolesia κογολοτιαι. cōi sermōe tiberis: i poemate tibris uocat. d Seni: atqui ubiq; flauū cū eē dixit: sed senior aūt pter spumas dict⁹ ē: aut ad reuerētiā ptinet: sic Luc. de urbe roma adhuc florēte: Turrigero canos effundēs uertice crines. e Curas his demere dictis: hi nū futurę oratōis oñdit. f O sate gēte deum alibi certissima ples & uigilas ne deū gens: g Vrbē q reuehis nobis: ut iliū i italiā portans urbē ergo p ciuib⁹ posuit. Reuehis aūt ppť Dardanū: a quo troiani descēdūt. h Expectate solo laurēti: dat affectū etiā locis ut ipse te tityre pin⁹: Ipsi te fōtes: ipsa hęc arbusta uocabāt. i Hic tibi certa dom⁹: qđ superius ab apolline poposcerat hoc nūc indicat tiberis: ut da ppriam thibręe domum: da męnia fessis. k Tumor ois & ire Cōcessęre deū: aliqua

Effera: ductorēs primi messapus & eufens:
Contēptorq; deū mezētius undiq; cogūt
Auxilia & latos uastāt cultoribus agros:
Mittitur & magni uenul⁹ diomedis ad urbē:
Qui petat auxiliū: & latio cōsistere teucros
Aduectū æneam classi: uictosq; penates
Inferre: & fatis regem se dicere posci
Edoceat: multasq; uiro se adiūgere gentes
Dardanio: & late latio increbrescere nomē
Quid struat his cœptis: quē si fortuna sequat
Euentū pugnæ cupiat manifestius ipsi
Quā turno regi aut regi apparere latino.
Talia per latinū: quæ laomedontius heros
Cūcta uidens: magno curarū fluctuat æstu:
Atq; aīmū celerē nūc huc nūc diuidit illuc:
In partesq; rapit uarias: perq; omnia uersat:
Sicut aquæ tremulū labris ubi lumē ahenis
Sole repercussū: aut radiantis imagine lunæ
Omnia peruolitat late loca: iamq; sub auras
Erigitur: sūmiq; ferit laquearia tecti.
Nox erat: & terras aīalia fessa per omnes
Alituū: pecudūq; genus sopor altus habebat:
Cum pater in ripa gelidiq; sub ætheris axe
Aeneas tristi turbatus pectore bello
Procubuit. seramq; dedit p mēbra quietē.
Huic deus ipse loci fluuio tiberinus amœno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus eū tenuis glauco uelabat amictu
Carbasus: & crines umbrosa tegebat harundo:
Tum sic affari: & curas his demere dictis:
O sate gēte deū troianā ex hostibus urbem
Qui reuehis nobis: æternaq; pergama seruas
Expectate solo laurenti: aruisq; latinis.
Hic tibi certa domus: certi ne absiste penates:
Neu belli terrere minis: tumor omnis & iræ

emisticha in Vrgi.tā sūt iminuta sensu q̄ uerbis:ut ecce hoc loco:nāque nō possum⁹ itelligere cessisse oēm tumorē & irā deorū:quū & adhuc inimica sit Iuno. & ad troianorū pnicié addātur aliq̄ alia numina ut furia ut iuturna un de q̄dā mire cōclusit hūc uersū:dicēs cōcessere deū ꝓfugis noua mēnia teucris. Q̄d si ita accepcrim⁹ ut dicat teucros cōstituere ciuitatē:nec ea numina quę sūt irata uetāt:nihil erit cōtrariū.nā & ipsa Iuno hoc dicit nō dabitur. regnis esto ꝓhibere latinis atque imota manet fatis lauinia cōiunx. hic aūt sensus etiā si detrahas subauditionē pōt accipi a supiorib⁹:ut sit tumor ois & irę cōcessere deū:ut hic sit tibi certa dom⁹:certi penates. l Littoreis:licet possum⁹ de

Concessere deū.
Iāq; tibi ne uana putes hæc fingere sōnum:
Littoreis[l] ingens inuēta sibi illicibus sus
Triginta capitū fœtus enixa[m] iacebit:
Alba solo[n] recubās:albi circū ubera nati:
Hic locus urbis erit:requies ea certa laborū
Ex[o] quo terdenis urbē redeūtibus annis
Ascanius clari condet cognominis albam:
Haud incerta cano: nūc qua rōe quod[p] instat
Expedias uictor paucis:aduerte docebo
Arcades[q] his oris genus[r] a palāte ꝓfectum
Qui regē euādrū comites q signa secuti
Delegere locū:& posuere in[s] mōtib⁹ urbem
Palantis[t] ꝓaui de nomine palanteum.
Hi bellū[u] assidue ducūt cū gēte latina.
Hos castris adhibe socios:& fœdera iunge.
Ipse ego te ripis:& recto[x] flumine ducā:
Aduersū remis superes subuectus ut amnē.
Surge age nāte dea primisq; cadentibus astris
Iunoni[y] fer rite preces:irasq; minasque
Supplicib⁹ supera uotis mihi[z] uictor honorē
Persolues:ego sum pleno quē flumine cernis
Stringentē[a] ripas & pinguia culta secātē
Cæruleus[b] thibris:cælo[c] gratissim⁹ amnis.
Hic[d] mihi magna dom⁹:celsis[e] caput urbib⁹ exit
Dixit deinde lacu fluui⁹ se condidit alto
Ima petens:nox[f] æneam somnusq; reliquit
Surgit:& ætherei spectās orientia solis
Lumina:rite cauis undam[g] de flumine palmis
Sustulit:ac tales effudit ad æthera uoces
Nymphæ[h] laurētes nymphæ gen⁹ āmib⁹ unde ē

fluuio etiā situs dicere. ponit tñ discretōnē ut sub
ilicib⁹ paulopost Viridique i littore cōspicitur sus
hāc āt porcā ut dixim⁹ scōū habuere troiani: quā
amissa in cāpania inuenere cū fętu circa laurentē
agrū:quā ideo ęneas imolauit Iunoni: quia ipsa
dicitur terra: ut Cōiugis in gremiū letę descēdit.
Scim⁹ aūt hoc animal inimicū eē frugib⁹ ut car-
prū uatib⁹ q libero imolat. m Enixa iacebit:pri-
cipio utens tangit historiā. n Solo recubās:solo
uidetur abūdare. o Ex quo:qua rōne. p Quod
instat:cura eni ęneę presentis fuerat necessitatis.
q Arcades his oris genus a pallāte ꝓfectū:Euā-
der arcas fuit nepos Palātis regis arcadię. hic āt
cū patrē suū occidisset suadēte matre Nicostrata q̄
etiā Carmētis dicta ē:quia carminib⁹ uaticinaba
tur:dimissa ꝓuincia sua uenit ad italiā; & pulsis
ab originib⁹ tenuit loca in quib⁹ nunc roma ē &
modicū oppidū fundauit i mōte palatino. Hic au
tē palatin⁹ mōs scđm Virg. a Palāte auo Euādri ē
dictus scđm Varronē & alios a filia Euādri pala-
tina ab hercule uiciata: & postea illic sepulta: uel
certe a palante eius filio illic sepulto:alii a balatu
ouiū Balāteū uolūt dictū : ex inde p antistichon
palāte dictū:sed si a balatu hoc nomē uenerit: pa
breuis ē:sicut eā Mar.ponit plerūque si aūt a palā
te pa lōga fit:ut eā ponit ubique Virg. scđm suam
opinionē. r Gen⁹ a palāte ꝓfectū: ꝓfectum ad
has oras gen⁹ a palāte nō a palāte ꝓfectū. s In
monti ut dixim⁹ supra in minorib⁹ illis colliculis
t Palātis ꝓaui:cōfundit noia:ut plerūque solet.
nā auus fuit sicut & illud dixit. Luco tū forte pate-
tis pilūni turn⁹:& alibi pilūnusque illi quart⁹ pa
ter. u Bellū assidue:ducūt cū gente latina ducūt
aut gerūt:aut i longū trahūt:& hn p̄stādorū au-
xiliorū exprimit causā ne magis turno q̄si gręco
fauere credātur: Fędera iūge:legitur & fędere. x
Recto flumie ducā: recto fluminis itinere: & sic
dixit ut tūc se ad caietę recto fert littore portum:
hoc ē a littore fluuii nō recedētē significat. Est &
alia expositio:ut recto flūme edomito frenato &
i trāqllitatē redacto itelligam⁹. q̄d ēt fecit ur Ma-
ris ut i more stagni placidęq; paludis: ut sit recto
pręteriti tpis pticipiū. y Iunoni fer rite pręces: i

nt etiā helen⁹ monuit. z Mihi uictor honorē psolues:bñ adimit ei bellicā curā ꝓmittēdo uoti fore cōpotem. a Stringentē ripas:radētē imminuētē.uā ē tiberini fluuii ꝓpriū:adeo ut ab antiqs rumor dict⁹ sit q̄si ripas rumas & ex edēs:etiā i sacris serra dicebať:unde ait nūc & pigua culta secātē in aliq̄ enā urbis ptē terētū dr̄ eo φ ripas terat. b Cęrule⁹ tibris:alt⁹:ꝓfund⁹. c Cęlo gratissim⁹:ꝓ his q i cęlo sūt. d Hic mihi magna domus.s.circa exitū suū.alii romā dicūt tyberini eē domiciliū. e Cęlsis caput urbib⁹ exit:de tuscia quā illis cōstat multū floruisse tpib⁹:nā & lu cumōes reges hēbat & maximā italię supauerat ptē. f Nox ęneā sōnusq; reliqt:ut fessos uēt⁹ cū sole reliqt. g Vn dā de flūine palmis sustulit:q: dr̄ et nox solo sōno polluere Vñ ē:Et noctē flumie purgat. h Niphę:hic distiguēdū ē ut generalitatem seq̄tur specialitas;ut i georgicis.mater cyrene mater. Nam uiciosum ē post speciem genus inferre

Tuque o thybri tuꝰ o genitor cum flumie sācto
Accipite æneam: et tandem arcere[k] periclis
Quo[l] te cūque lacus miserātē icōmoda nostra
Fonte tenet quocunque[m] solo pulcherrius exis:
Semper[n] honore meo semper celebrabere dōis
Corniger hesperidū[o] fluuius regnator aquarū
Adsis o tandem: et propius tua[p] numina firmes.
Sic memorat geminasq; legit de classe biremes
Remigioq; aptat: socios simul istruit armis
Ecce āt subitū atque oculis mirabile monstrum[q]
Candida per siluam cum fœtu concolor alba
Procubuit: uiridique[r] in littore conspicitur sus
Quā pius æneas tibi[s] enim tibi maxima iuno
Mactat[t]: sacra ferēs: & cum grege sistit ad arā.
Tybris ea fluuiū quā[x] longa ē nocte tumētem
Leniit & tacita refluens[y] ita substitit unda
Mitis ut in morē stagni: placidæq; palludis
Sterneret æquor[z] aquis, remo & luctamē abesset
Ergo iter inceptū celerant rumore[a] secūdo
Labitur[b] uncta uadis abies: mirantur[c] et undę.
Miratur nemus insuetum fulgentia longe
Scuta uirum fluuio pictasque innare carinas:
Olli remigio noctemque[d] diemque fatigant:
Et longos superant[e] flexus: uariisque[f] teguntur
Arboribꝰ: uiridesq; secant[g] placido æquore siluas
Sol[h] medium cæli conscenderat igneus orbem:
Cū muros arcemq; procul: et rara domorum

i Tu o genitor cū flumine: sic enī in precibꝰ adesto tyberine cū tuis undis. Tybrim uero: alii a rege aboriginum uolūt dictū q iuxta dimicās itereptꝰ ē. Alii ab eo rege quē Glaucos Minois filiꝰ in italia interemit. alii iter quos & Liuius ab albano rege q in eū cecidit. k arcere periclis: hypallage ē ꝑ a me ꝓhibere pericula. l Quo te cūque tenet lacus: lacꝰ ē quodā adhuc latētis aquę receptaculū: & dictꝰ q̄si lacuna q̄dā ex q̄ erūpēs aq̄ efficit fontē q cū fluere cępit: alueū facit: unde ista tria dixit alueū fontē lacū: hoc enī ē. m Quocūque solo pulcherrimꝰ exis quāq̄ multi hoc uersu eius suꝑsuasionē uelint significari: ideo aūt hoc dixit Aeneas quia audierat. Hic mihi magna domus celsis caput urbibꝰ exit. n Semper honore meo: satis ęneas pie pollicet: quū tyberis uerecūde poposcerit aut nāque mihi honorē uictor ꝑsolues. Corniger: flumina ideo cū cornibꝰ pingūtur: siue q mugitū boū imitāt murmur undarū. siue q ꝑ plerūq; i cornuū similitudinē curuatas cernimꝰ ripas. o Hesperidū regnator aquarum: bñ addidit hesperidū. i. italicarū. Nā eridanꝰ rex ē fluminū hesperię ut fluuiorū rex eridanꝰ. Fluuiꝰ uocatiuꝰ antiquis est q apud maiores i omni forma similis erat noīatiuo: sed mō aliter ē in scḋa tantū forma nāque si ꝓpriū fuerit nomē & i ante us habuerit us ꝑdita facit uocatiuū ut Terētiꝰ ti. nullo excepto. Si autē appellatiuū i e mittit uocatiuū ut pius pie: fluuiꝰ fluuie: excepto filiꝰ nā fili facit plerūque tñ poetę euphonię cā antiquitatē sequūtur. Et ꝓpriꝰ & propius legitur & ꝓpius: si ꝓpriꝰ familiariꝰ significat: ut Et ꝓpriꝰ res aspice nostras. si aūt ꝓpiꝰ citiꝰ Cice. in uerrinis. Nec quicq̄ ē ꝓpius factū quā ut illud exēplū de hydriano syracusas iferret & hoc ē meliꝰ: nā & stati est porca cōspecta & aeneas nō dubitat de fide oraculi sed exposcit celeritatē. p Tua nūina: tua oracula & promissa. q Mōstrū q: subito & cū trigita ꝓcellis ē uisa. r Viridique in littore: fluuiali. s. Conspicitur sus Horatiꝰ & amica luto sus. Sciēdū tñ hoc ē uiciosū i monosyllabū finiri uersū nisi forte ipso monosyllabo minora explicētur aialia: ut ꝑturiēt mōtes: nascetur ridiculꝰ mus gratiosiores enī sūt isti uersus scḋm Luciliū. s Tibi enī: uacat enī: & tātū ad ornatū ptinet. Integrū ē ergo tibi: ut ex iteratōne crescat augumētū Terētiꝰ O Missis Missis. t Maxima iuno: q̄sitū est q sit Iuno maxia. nā ut diximꝰ uarię sūt eiꝰ ꝑtātes: ut curetis lucina matrona regina: & dicūt theologi ipsā eē matrē deū: q terra dicit: unde etiā ei porca sacrificat. ergo ꝑite elegit epitheton ut maxima diceret. u Mactat: mactatō post imolatonē: unde bono usus est cōpendio. sane hysteron ꝓteron est in hoc uersu. primū enī cū grege sistit ad ārā: & sic mactat. i. auget: ꝑficit. x Quā lōga ē nocte: in quātū lōga ē: ut núc hyemē inter se luxu quā longa fauere. y Refluēs uelut in alueū suū recurrēs: ut ęneas cōtra unda ꝑgēs descēdētis celeritate ꝓpemodū uteretur. z Aequor aquis: ipsiꝰ ęq̄litatē. a Rumore secūdo: hoc ē bona fama: cū neminē lęderet: aut certe dicit eos ante uenisse: quā fama nunciaret eē uēturos: aut rumonē ꝓ rumore posuit. nā ut supra diximꝰ rumō est dictꝰ: unde & ficus ruminalis ad quā eiecti sūt Remꝰ & Ro. q̄ fuit ubi ē nūc lupercal in circo: hac enī labebatur tyberis antequā uertūno factis sacrificiis auerteret: q̄uis ficū ruminalē: alii a Romulo uelint dictā q̄si Romularē: alii a lacte infātibꝰ dato: nā ꝑs gutturis ruma dicitur: ergo si fuerit rumore secūdo fauēte fluuio intelligimus. b Labitur uncta uadis abies: descēdentis celeritate ꝓpe conscendit Sta. de disco similisque cadenti Crescit in aduersū. c Mirantur & undę: laus troianorum ꝑ phātasiā quādā ex undarū uel rumoris admiratione uenīsē. d Noctēque diēque fatigēt: ut siluasque fatigāt: ꝑ ipsi fatigātur. e Superant flexus: hic ostēdit nō eē alueū fluminis rectū. f Variisque tegūtur arboribꝰ: hoc ē Húc iter fluuio tyberinꝰ a mēno. g Secāt placido ęquore siluas ostēdit adeo perspicuā fuisse natura fluminis: ut i eo appareret imagines nemorū q̄s troianę naues secabāt: Terētianꝰ sic ē natura fluminis: ut obuias imagines receptet i lucē suā. h Sol mediū cęli cōsce. ignęꝰ: alterꝰ ꝑ diei. i Cū muros arcēq; ꝓcul: palatinū uidit: nec sitū ꝑnte cōsiderare debēꝰ

Tunc eis nullis obstātibus ędificiis per lupcal tyberin:ut diximꝰ fluēte facile mōs poterat uideri palatinus. k For. diem solē.i. ευσυμβολον.i.bono omine uictori deo troianis uenietibꝰ sacra celebrātur. Bona etia usus est ęco nomia. l Amphitryoniadę ma.di.fe. Satis peritenā cuius deo sacrificaret: necesse erat post ipsū etiā reliquos inuo cari. m Ante urbem:sedm antiquā sitū.tūc enim ciuitas breuis fuerat. n Palas huic filiꝰ.procu hoc.. o Iuuenū pri.pau.sena.totā ōndit ętatē:nā per senatū seniores significātur. Paup aūt aut ad uūerū rettulit.Centū enī sub Romulo fuerūt. Aut re uera paup:quod Romani impu ōndi ē per simonia pro laude tūc habita. p Tepidusq; cruor frustra qda cruorē pecudū: sanguinē hominū uolunt Nam Iuuena.ait. Sāguis & a magno ceruix feriēda ministro. Virgi. Atq; atro. siccabat ueste cruores. q Celsas uide.ra. qa dixit. Geminasq; legit de classe biremes. Inter opacū allabi nemꝰ:p nemꝰ ut. Hunc inter fluuio tyberinus ameno. Et est honesta elocutio: ut si dicas. Inter cęnā locutꝰ sū.i. p cęnā. r Tacitis re.p ipsi taciti: hoc est sine celeumate. s Audax quos rūpe.pal.sa.ne interruptōe sacrificii piaculū cōmitteret. Vn etiā in .iii. Helenꝰ nequa inter sanctos ignes in honore deorū hostilis facies occurrat. Deniq; quū ludi Circēses Apollini celebrarētur & Hanibal nūciatꝰ eēt circa portā collinā ingruere: oēs raptis armis cōcurrerūt. Reuersi postea cū piaculū formidarēt inuenerūt saltātē in circo senē quēdā. Qui quū īterrogatus dixisset se nō interrupisse saltatione:ductū ē hoc pūerbiū. Salua res ē saltāte sene. Audacē aūt dixit ubiq; Virg quotiēs uult ōndere uirtutē sine fortūa. Vn etiā Turnū audacē uocat. t Iuuenes quę cau.sube. succinta & plena interrogatio:cui p singula respōdet Aeneas. u Qui genꝰ.quo genere. x Vnde domo.de qua ciuitate: y An arma. tropū fecit causa metri nam cōsequēs erat ut diceret an bellū. z Paciferęq; ma.ra.prę.oli.ne morā faceret in responsione. a Tela uides inimica.bona conciliatio: nam audierat. Hi bellum assidue dicunt cum gente latina. b Quos illi bello pfugos:sicut & uos. Et mouet conciliationem etiam ex similitudine fortunę. c Ferte hęc.hoc ad ramum pertinet. d Dicite: ad uerba. e Tanto percussus nomine dardanii scilicet cōmemoratiōe. f Quicūque es.hoc ad nomen Aeneę pertinet: nam esse Troianos audierat. g Dextraq; amplexus inhęsit. ostēdit uirum & uirtutis & hospitalitatis amatorē. h Subeunt luco fluuiūq; relinquunt:hypallage in sensu. i Optime graiugenum: qtum ad Aeneam pertinet gręci neque boni neque meliores. Sunt ergo optime graiugenum:superlatiuus est pro positiuo. Nam optimus malorū non possumus dicere. Superlatiuus enim

Tecta uident: quæ nunc romana potentia cælo
Aequauit; tum res inopes euander habebat
Ocius aduertūt proras: urbiq; ppinquant.
Forte[k] die solēnem illo rex arcas honorem
Amphitryoniadæ[l] magno diuisq; ferebat
Ante[m] urbem in luco: pallas[n] huic filius una
Vna omnes iuuenum[o] primi pauperq; senatus
Tura dabant: tepidusq;[p] cruor fumabat ad aras.
Vt celsas[q] uidere rates; atq; inter opacum
Allabi nemus: & tacitis[r] incūbere remis:
Terrentur uisu subito: cunctiq; relictis
Consurgūt mensis: audax[s] quos rumpere pallas
Sacra uetat; raptoq; uolat telo obuius ipse:
Et procul e tumulo iuuenes[t] quæ causa subegit
Ignotas tentare uias: quo tenditis inquit?
Qui[u] genꝰ: ūde[x] dōo: pacē ne huc fertis an arma[y]
Tum pater æneas puppi sic fatur ab alta:
Paciferæq;[z] manu ramū prætendit oliuæ.
Troiugenas: ac tela[a] uides inimica latinis
Quos[b] illi bello pfugos egere superbo.
Euandrum petimus: ferte[c] hæc: & dicite[d] lectos
Dardaniæ uenisse uiros socia arma rogantes.
Obstupuit tanto[e] perculsus nomine palas
Egredere o quicūq;[f] es ait. corāq; parentem
Alloquere: ac nostris succede penaribus hospes
Excepitq; manu: dextrāq;[g] amplexus inhæsit
Progressi subeunt[h] luco: fluuiūq; relinquūt
Tum regem æneas dictis affatur amicis
Optime[i] graiugenum: cui[k] me fortuna precari
Et uitta[l] comptos uoluit[m] prætendere ramos

suo tantum iungitur generi. Sic ergo dixit ut Homerus Δικαιοτατος κεν ταυρων.idest iustissimus centaurorum pro iustus: quum centauri fuerint crudeles & impii. k Cui me fortuna precari. Antiquū est:nam modo quem precari dicimus. Terentius. Credo qui mihi sic oret. Item facite ut uobis decet. Salustius. Iocum editorem quam uictoribus decebat. & est grecom ευσυμβολοσ. l Vita comptos ramos: ut in pacis petitiōe ramis oliuę cum uittis offeratur:partim fabulę partim naturę efficit ratio. Nam quū de nomine Athenarum Neptunus & Minerua contenderent:& iussisset Iuppiter ut illius nomine diceretur ciuitas. qui munus melius obtulisset equū Neptunus: oliuam Minerua protulit:& statim uicit. Vnde quū ramus eius alicui offertur:indicat eum esse meliorē. Hinc est illud pūerbiū. Herbam do.i.cedo uictoriā. Quod Var.in ętiis ponit:quū in agonibꝰ herbā in modū palmę dat aliqs ei cū quo cōtēdere nō conat:& fatet eē meliorē uittas. Aut hēt ramꝰ oliuę io ut inertia & imbecillitatē ōndat offerētis: Scimꝰ enim oues egerę alieno sp auxilio. m Voluit. hic eū laudat qp tātus eum uir rogarē cōpellit.

n Danaū quod ductor & ar. nec quod multitudinē habere extimui: nec q̄ oēs arcas: ut. Illuc hoc tēdat. i. Agamēnoni & Menelao cōiūct⁹. Et hoc ad Euādri laudē ptinet: q per q̄litate moꝝ meruit nō timeri. o Fores ꝓ fuisses. Sed notādū fores de preterito. p Mea me uirt⁹. hęc atrogatio ad honorē Euādri ptinet. q Sācta ora. di. tyberini scilicet r Dedita pha. diuulga. ut Dedit ē hic subito troiana p agmina rumor. s Fatis egē. uo. qd uoluntas fuerat egit necessitas fati. t Dardan⁹ iliacę pri. pa. ur. & auc. Reddit quod ait supra. Cognatiq; patres: Sane sciedū Athlātes tres fuisse. Vnū Maurū: q est maxim⁹. Alterū Italicū: patrē Electre: ūde nat⁹ est Dardanus. Tertiū Arcadicū: matrē Maię: unde nat⁹ est Mercuri⁹ Sed nūc ex noiuꝫ similitudine fecit errorē: & dicit Electrā & Maiā filias fuisse Athlātis maximi. Nec pręter ratiōe; ait. Et maximi: & Athlas idē generat. Nā & ipse habuit et horum nominum filias. i. Electram & Maiā. u Vt grati phibēt: ut uestrę cōtinēt l[itt]erę. x Cādida maia. Splēdidior enim est Maia inter Pliadas: quę est una de Athlātidibus. i. de Pliadibus. y Cyllene. mons Arcadię: ubi Maia Mercurium est enixa. Fudit aūt nō iniuriose dictū est: ut in Pisonem: quę te belluā nō hoieꝫ ex utero fudit: sed celeritate parietis oñdit qđ infantibus dicit. Omnē felicitatis afferre. Spectat etiā ad ratione physicā Nā celerē ubiq; Mercuri⁹: ut dixim⁹ supra ideo dicit cū in ortu fuisse ueloce. z Tētameta tui pepigi. cum nullo aūt pactus sum: ut te aut per artē aliquā: aut per legatos ꝓbareꝫ: sed intrepidū me tibi cōmisi. Tētamēta pepigi: expimēta pact⁹ sum. Nā geminū est hoc preteritū ab eo q̄ ē paciscor. facit enim & pepigi pactus sum sicut placeo & placui & placitus sum. Pango enim ūde multi uolūt uenire pepigi: nusq̄ lectū est. a Gens eadē quę te. sic agit ut & ipse prestare uideat. Nam etiā supra ait Socia arma rogātes. b Daunia. rutula a Dauno Crudeli bello. supra bello ꝓfugos egere superbo. c Nihil abfore sibi: abfuturum nihil arbitrātur. d Accipe daq; fidē. Hoc est qđ ait in x. Hūanis quę si fiducia reb⁹. e Rebus spe. iu. decēnali prelio. Et bene ꝓmissionē cōfirmat rebus & testimoniis quę est inualida rebus. f Totū lustra. lum. cor. paterna in eo lineamēta cognoscēs. g Pauca refert. nō pauca sꝫ paucis. i. breuiter. hoc uult dicere multa cum dixisse sed paucis. h Agnoscoq; li postq̄ ꝓbauit ex habitu corpis uera esse q̄ dicebat Aeneas p Anchisen cū laudat adulatōe deposita. Sane inter agnosco & cognosco superfluo qdā uolūt facere discretionē ut cognoscam⁹ nouos: agnoscam⁹ antiquos: sed hęc a poetis metri necessitate uariatur: nā agnosco pp synaliphen dixit. i Hesionē uisen. re. so. ut dixim⁹ supra. Her. euersa troia Hesionē Laomedōtis filiā Telemoni suo comitu dedit: ex qua nat⁹ ē Teucer. Priam⁹ postea cū salamina tēderꝫ ad uisēdū regnū sororis: p Arcadiā iter fecit: & tūc ab Euādro suscept⁹ ē Anchises. k Visētē re. uidere cupiētē. l Protin⁹. uno codēq; tpe hoc ē dū pgit uidit arcadiā: nā ñ possum⁹ simul intelligere: cū salamia isula sit Arcadię icōtinēti. m Mira. du. te. hos laudat: quo melior fit ille: quē prefert. n Iu. ar. Inest eiꝫ iuuēilib⁹ studiū acqrēdarū amicitiarū. Hor. Aiusq; uirilis q̄rit opes & amicitias. o Phenei. opidi arcadię. Hom. οἱ φενεον τ' ἐνέμοντο nec nos d; mouere q̄ cū Euāder de palāteo sit diē phenei sꝫ męnia: cū sciāus poetas uicias oēs ꝓ una hr̄ ē citatęs: sic de didone fac quā nūq̄ tyriā aliquotiēs sidoniā uocat.

Non eqdē extimui danaū ᵗ quod ductor & arcas
Quodq; a stirpe fores gemitus cōiūctus a tridis
Sed mea ᵖ me uirtus: & sancta ᑫ oracula diuum
Cognatiq; patres: tua terris dedita ʳ phama
Coniūxere tibi: & fatis ˢ eggere uolentem
Dardanus ᵗ iliace primus pater urbis & auctor
Electra (ut ᵘ graii phibent) athlātide cretus
Aduehitur teucros: electram maximus athlas
Edidit æthereos humero qui sustinet orbes.
Vobis mercurius pater est quem candida ˣ maia
Cyllene ʸ gelido conceptum in uertice fudit.
At maiam: auditis si quicq̄ credimus athlas
Idem athlas generat cæli qui sidera tollit
Sic genus amboꝝ scindit se sanguine ab uno.
His fretus: non legatos: neq; prima per artem
Tentamenta ᶻ tui pepigi: me me ipse meūq;
Obieci caput: & supplex ad limina ueni:
Gens ᵃ eadem quæ te crudeli daunia ᵇ bello
Insequitur nos si pellant nihil ᶜ abfore credunt
Quin oēm hesperiā penitus sua sub iuga mittāt
Et mare quod supra teneant quodq; alluit infra
Accipe ᵈ daq; fidem: sunt nobis fortia bello
Pectora: sunt animi: & rebus ᵉ spectata iuuentus
Dixerat æneas: ille os oculosq; loquentis
Iādudum & totum ᶠ lustrabat lumine corpus.
Tum sic pauca ᵍ refert: ut te fortissime teucrum
Accipio: agnoscoq; ʰ libens ut uerba parentis
Et uocem anchisæ magni uultūq; recordor:
Nam memini hæsione ⁱ uisentem ᵏ regna sororis
Laomedonciaden priamū: salamina petentem
Protinus ˡ arcadiæ gelidos inuisere fines
Tum mihi prima genas uestibat flore iuuenta:
Mirabarq; ᵐ duces teucros mirabar: & ipsum
Laomedontiaden: sed cunctis altior ibat
Anchises: mihi mens iuuenili ⁿ ardebat amore
Compellare uirum: & dextræ coniūgere dextraꝫ
Accessi: & cupidus phenei ᵒ sub mænia duxi:

Ille mihi insignē pharetram: lyciasq; sagittas
Discedens chlami dēq; auro dedit intertextam.
Frenaq; bina: meus quæ nūc habet aurea pallas
Ergo & quā petitis: iūcta est mihi fœdere dextra
Et lux cum primū terris se crastina reddet:
Auxilio lætos dimittam: opibusq; iuuabo.
Interea sacra hæc quando huc uenistis amici
Annua: quæ differre nefas celebrate fauentes
Nobiscū, & iam nunc sociorū assuescite mensis
Hæc ubi dicta dapes iubet & sublata reponi
Pocula gramineoq; uiros locat ipse sedili
Præcipuūq; toro & uillosi pelle leonis
Accipit æneam: solioq; inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim: araeq; sacerdos:
Viscera tosta ferunt taurorū; onerātq; canistris
Dona laboratæ cereris: bachūq; ministrant.
Vescitur æneas simul & troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis: & lustralibus extis
Postquā exēpta fames: & amor cōpressus edēdi
Rex euandrus ait non hæc solēnia nobis
Has ex more dapes: hanc tanti numinis aram
Vana supstitio ueterū ue ignara deorū
Imposuit sæuis hospes troiane periclis
Seruati facimus: meritosq; nouamus honores
Iam primū saxis suspēsam hanc aspice rupem
Disiectæ pcul ut moles: desertaq; montis
Stat domus & scopuli ingētem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit: uasto sūmota recessu
Semihominis caci facies quam dira tenebat

p Ille mihi insignē pharetrā. ius hospitii habet inter se remunerationē: sed uerecūde tacet Euāder de muneribus suis q Auro dedit intextā. Legitur & intertexto. r Frenaq; bina meus: poetice. nam duo debuit dicere. Bina eis sc̄dm Cice. non dicitur nisi de his quę sunt nūeri tantū pluralis. Nam Cice. culpat filiū per epistolā dicens eū male dixisse. Direxi litteras duas: quū litterę quotiēs epistolā significat numeri tātū pluralis sit. Cōtra epistolas binas nō dicim⁹ sed duas. s Iūcta est mihi fędere dextra. antiqs amicitiis per Anchisen hospitiū. t Quādo huc uenistis amici. si amici iam uenistis. Extraneos enim ad sacra nō licebat adhibere. hos aūt adhibet ad sacra: quasi antiquis iūctos amicitiis. Vñ infert. Et iam nūc sociorū assuescite mēsis. u Annua quę differre nefas. āniuersaria sacrificia ideo nō differūtur: quia nec iterati possūt: nam kalēdaria siqua fuerint ratiōe dilata possunt repeti: nec piaculū eorū intermissiōe cōmittit. x Dapes. epulę deorū ꝓprie ut Iouis cęnā. y Sedili. Bene sedili: nam in tēplo Herculis lectisterniū esse nō licebat. z Accipit: ut suspicit absēdēdum aut pascit: ut illos porticib⁹ rex accipiebat in āplis torū aūt herbarū sup soliū fuisse intelligamus: ne sit sedili cōtrariū. Cōgrue aūt dicit de leonis pelle esse coopertū: q̄si in Herculis sacris. a Tunc le. iu. non uacat lect. In sacris enim Herculis nec serui intererāt: nec liberti: adeo ut Appi⁹: qui sacra hęc trāstulit in libertos: & caruerint oculis inter ānū; oēm familiā pdiderit potitiorū. b Certatim. i. studiose. c Arę q; maxię scilic; Nondū enī; templū Herc. fuerat: sed ara tātūmodo: quā māximā dicit ex magnitudine fabricę. d Laboratę cereris. quę eget laboris: ut mox & frumentis labor addit⁹ mala culmos. Esset rubigo. glandes enim sine ullo labore nascūtur. e Perpetui tergo bouis. Aut secūdum Homerū intelligendū: qui dicit carnes dorsi apponi solitas honorabilioribus, ut sit sensus. Tales appositi ante eos magni bouis: carnes eas quę apud maiores in honore fuerūt. Aut re uera ppetui. Nam de hoc boue immolato Herculi carnes carius uendebātur causa religionis: & inde alter redimebatur: qui ex illius precio cōparatus quasi perpetuus esse uidebatur. Tergo autē potest a parte totum intelligi. f Lustralibus: aut pinguibus Mors enim fuerat completo lustro pingues uictimas offerre censores. Aut certe de q̄nquēnali boue. id est perfectę ętatis. Nam Home. dixit βουν πεντοετηρον. g Postquam exempta fames & amor compressus edendi. Postquam necessitati satisfactum est & uoluptati. h Non hęc. uaria at in uno ꝓnomine. Nam hęc solenia nobis: has ex more dapes: hanc tanti numinis aram. i Superstitio: est timor superfluus & delirus. Aut ab aniculis dicta superstitio: quę multis superstites per etatem delirant, & stultę sunt. Aut sc̄dm Lucretiū. Supstitio est supstātium rerum. id est celestium & diuinarum: quę super nos stant inanis & superfluus timor. k Veterūque ignara deorū. Duo dicit non ideo Herculem colimus: aut quia deos ignoramus antiquos. Cautum enim fuerat & apud Athenienses: & apud Romanos ne quis nouas introduceret religiones. Nam ideo & Socrates dānatus est: & Calder & Iudei sunt urbe depulsi. l Noua mus honores. detraxit re: nam renouamus debuit dicere. Quā particulā alibi addit: ut. Fata renarrabat diuū. m Suspēsam hanc aspice rupē. Cacus sc̄dm fabulā Vulcani filius fuit ore ignē ac fumū uomēs: qui uicina omia populabat. Veritas tamē sc̄dm philologos: & historicos hoc hēt: hūc fuisse Euādri nequissimū seruū: ac furē. Nouum⁹ aūt malū; ā grecis κακον dici: quē ita Arcades illo appellabāt tpe: postea trāslato accētu Cacos dict⁹: ut ελενη Helena ignem aūt dict⁹ est uomere quod agros igne populabatur. Hūc soror sua eiusdē nois ꝓdidit. Vñ etiā sacellū meruit: in quo ei per uirgines Vestę sacrificabat. Suspensa rupē: quasi iam iāque lapsuram. n Semihominis: feritate corrupti.

Solis inaccessam[o] radiis: semperq; recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa sup̄bis
Ora uirũ tristi pendebant pallida tabo.
Huic[p] monstro uulcanus erat pater: illius atros
Ore uomens ignis: magna se mole ferebat.
Attulit & nobis aliquãdo optantibus ætas
Auxiliũ: aduentũq; dei: nam maximus[q] ultor
Ter[r] gemini nece geryonis: spoliisq;[s] sup̄bus
Alcides aderat: taurosq; hac uictor agebat
Ingẽtes: uallẽq; boues: amneq; tenebant
At[t] furis caci mens effera: nequid inausum
Aut intentatum sceleris ue doli ue fuisset:
Quattuor a stabulis præstanti corpore tauros
Auertit[u] totidem forma sup̄ante iuuencas
Atq;[x] hos nequa forent pedibus uestigia rectis
Cauda in speluncam tractos: uersisq;[y] uiarum
Indiciis[z]: raptos saxo occultabat opaco.
Quærentem nulla ad speluncam signa ferebant
Interea cum iam stabulis saturata moueret
Amphitryonidas armenta habitũq; pararet
Discessu mugire boues: atq; omne quærelis[a]
Impleri nemus: & colles[b] clamore relinqui:
Reddidit[c] una boum uocem: uastoq; sub antro
Mugiit & caci spem: custodita fefellit
Hic uero alcidæ furiis exarserat atro[d]
Felle dolor: rapit[e] arma manu: nodisq; grauatũ
Robur: & aerii cursu petit ardua montis
Tum primũ nostri cacum uidere timentem
Turbatũq;[f] oculis: fugit ilicet ocior euro.
Speluncãq; petit: pedibus timor addidit alas
Vt sese inclusit ruptisq; immane catenis
Deiecit saxum ferro quod & arte[g] paterna
Pendebat: fultosq; emuniit[h] obice[i] postes
Ecce furens animis aderat tirynthius[k]: omneq;
Accessum lustrans: huc ora ferebat & illuc
Dentibus infrendens. ter totum seruidus ira
Lustrat auentini[l] montem: ter saxea tentat
Limina nequicquã: ter fessus ualle resedit
Stabat[m] acuta silex præcisis undiq; saxis
Speluncæ dorso insurgens altissima uisu
Diraꝝ[n] nidis domus oportuna uolucrum

o Inaccessam. participiũ sine uerbi origine. Accedo enim non dicimus: sed tale est ut placita nupta triũphata. p Huic monstro. Bene uitauit casum in quo erat turpis significatio. Et nobis sicut multis quibus Herculei ꝓfuit mõstra purgado. Aetas beneficiũ tẽporis ut. Voluendo dies en attulit ultro. q Maximus ultor: non tantu, noster: sed & omniũ. r Ter gemini nece geryonę. Hanc fabulam diximus illo loco. Postq̄ laurẽtia uictor. Geryone extincto tirrhintius attigit arua. s Spoliis. Quod sup̄bus atq; boues abduxerat. Sed spoliũ est quicq̄d de hostibus tollitur: ut. Addit equos & tela quibus spoliauerat hostẽ. Item postq̄ illum uita uictor spoliauit Achilles. t At furis caci mens. pro ingẽti scelere furis nomẽ posuit. Capitale enim crimẽ apud maiores fuerat ante pęnam quadrupli. u Auertit. erat ꝓprium abegit: sed respexit ad prędã: quę auerti dicitur: ut. Raptas ad littora uertere prędas. x Atq; hos. quotiẽs masculinũ & fęmininũ iungutur. & disciplina est ut et si posterius est fęmininũ masculino respõdeamus y Versisq; uiarũ indiciis. i. cõtra naturã incessibus errorẽ. z Indiciis. ipsa inquit decipiebat indicia. quę indicare cõsueuerũt: nam indiciũ ab indicando nomẽ accepit. a Querelis impleri nemus. nõ ut multi dicũt quia cõsortes p̄diderat: sed quia uellebãtur a pascuis. Insita est enim bob⁹ auiditas edẽdi. Vñ est in bucolicis. Ite domũ saturi: si quis pudor ite iuuenci. b Et colles clamore relinqui cũ clamore: ut. Atq; ixionis uento rota cõsistit orbis. i. cũ uento: & hoc est melius. Nam multi dicũt relinquũtur. Colles etiã a clamore: hoc est tãtũ recesserãt a collib⁹ boues ut nec echo resultarẽt scilicet ad colles iam clamore nõ p̄ueniente quod nõ ꝓcedit: quia hoc sensu illud excludit. c Reddidit una boũ uocẽ. si enim tam lõge fuerat ut nulla ratõe recedẽtiũ boũ mugit⁹ colles d̄relictos ferret: quẽadmodũ inclusi bouis clamor est audit⁹ ab Hercule. Mugiit: more suo pro mugiuit: ut. Audit & triuię longe lacus. d Atro felle dolor: quo ita irascimur secũdum physicos: ut splene ridem⁹. Persius. Sed sum petulãti splene cachino. e Rapit arma manu sagittas & nõ uacatq;: nam si armorũ epexegesis est nodis grauatũ robur uacatq;. Grauatũ aut pro graue põit: nã graue est per naturã põderosũ: grauatũ q̄d oneratur extrinsec⁹. f Turbatũq; oculis ea p̄te turbatũ: q̄ ꝓditrix ẽ mẽtis. Alii oculi legũt: & accipiũt a superioribus uidere turbatũ oculi. g Arte pa. p̄ueuerat in fabula. h Emuniit: sicut mugiit. i Obice po. hãc obicẽ dicim⁹: ut. Ecce maris magna claudit nos obice põt⁹. Dubitãt enim multi utrũ masculinũ sit: an fęmininũ. k Tirynthi⁹: a tiryntha: in qua nutrit⁹ ẽ ciuitate: ut supra dixim⁹. l Auẽtini mõ. ut fõte timaui. Butroti urbe. i. auẽtini mõtẽ: ut. Ter fessus ualle resedit: egẽs cõsilii. Salu. Fessus in pãphilã se recepat. uã corpe fatigatũ dicim⁹ aio uero fessũ: q̄uis hoc sępe cõfũdat auctoritas. m Sta. acu. si pene oẽs hũc silicẽ dixerũt. Nã & Var. & Lucre. ita dicũt. Tamẽ est Virg. auctoritas: ut p̄suadeat nobis ẽt hãc silice dici. n Dirarũ no. mõ d̄irarũ: nõ mali hois dicit: ut sũt bubões sed quę humanis cadaueribus uescebãtur. Dixit enim. Foribusq; affixa sup̄bis. Ora uirũ tristi pẽdebãt pallida tabo

o Concussit soluit impulit. satis signatis usus est uerbis. p Refluitque exte. an. rem naturę uertit in fabulā: quū ruinam rupis in se currere nō possit: & recurrere in se faciat necesse sit impetū fluminis. q Ingēs regia. regia ſ erat Cacus putabat. Sic & illud dictū. Illa se iactet in aula Aeolus. r Penitus patuere. admissum lumine est usque ad secreta speluncę: cauernas autē speluncę p tapinosi dixit. s Si qua ui ter. hiat⁹ nō nisi ex terręmotu fit: q quoniā aut motu aquę de inferioribus nascitur: aut crebris tonitribus aut de cōcauis terris erūpētibus uētis. Ideo ait. Si qua ui. Quod autē dicit infernas: referet sedes. Notādū est etiā de impossibilib⁹ posse fieri cōparationē. t Diis inuisa: supis scilicet. Trepidetque immisso lumine manes. Luca. Et subito ferire die. u Insueta ruden. clamātē. & abusiue dictū est: sicut supra de leonib⁹. Et sera sub nocte rudentes. Nā rudere ꝓprie asinorū est. Persius. Findor ut arcadię pecuaria rudere credas. x Telis premit. omne qđ iaci pōt telū uocatᵘ. dictum απο του τηλεβειν. Vñ Omniaque arma aduocat addidit. y Molarib⁹ asperrimis saxis nō unde mole fiūt. Et scđm Home dixit μυλ. Per ignē. per eā rem unde ille sꝑabat auxiliū. z Incēdia uana: q̄tum ad Herculē ptinet. a Angit inhę. eli. ocu. & sic. san. gut. Angit guttur bene dicim⁹: nā angit oculos nō ꝓcedit: ergo angit ad unā rem ptinet: ut. Disce puer uirtute ex me uerūque laborē. Fortunā ex aliis: nā fortunā nō discit. Vñ multi elidēs legūt: & integer sensus est. Nā elisos σολοικοφανὲς facit. i. figurā: q̄ masculinū & neutrū uel accusatiuū cū noīatiuo iungit: ut sit. Ita angit guttur: & elisos oculos facit. Siccū sanguie. per hoc iam exanime cadauer ostendit. b Abiurateque rapinę. Abiurare ē rem creditam negare piurio. Plaut⁹ in curcul. Qui abiurāt siqđ creditū est. Sed hoc isti loco nō cōgruit. Vnde modo abiuratas rapinas: cōtra ius detētas intelligam⁹. c Informe cadauer. magnū & cadauer est corp⁹ nōdū sepultū: qđ careat honore sepulturę. d Nequeūt ex cor. tuen. nō poterāt boies uidēdo cadauer sua corda satiare. e Lętique minores: nouę & satis licēter dixit minores: quū ab ipso Euandro Hercule cōstet esse susceptū. & minores non dicamus: nisi quotiens graduū deficit nomen: ut puta filius: nepos: ꝓnepos: abnepos: atnepos: trinepos. Vbi isti gradus defecerint: merito iam dicimus minores. Sic etiam maiores dicimus pater patris aui ꝓaui: abaui: atauique uocabulū. f Primusque potitius auctor Et domus herculei custos pinaria sacri. Apud maiores raro aduenę suscipiebantur: nisi haberent ius hospitii. Incertū enim erat quo animo uenirent. Vnde etiam Hercules primo ab Euandro non est susceptus. Postea uero quū se & Iouis filium esse dixisset: & morte Caci uirtutem suam ꝓbasset est susceptus: & pro numine est habitus. Denique ei ara maxima est constituta: quod ei Herculi delphicus Apollo in Italia fore prędixerat. Quū ergo de suo armento ad sua sacrificia boues dedisset. inuēti sunt duo senes: Pinari⁹: & Potiti⁹: qb⁹ q̄liter se coli uellet ostēdit. s. ut mane & uespe ei sacrificaret. pfecto itaque matutino sacrificio: quū circa solis occasū eēnt sacra repetēda: Potiti⁹ prior aduēit: Pinari⁹ postea extis iā reddit⁹. Vñ irat⁹ Herc. statuit ut pinariorū fāilia tātū ministra eēt epulātib⁹ potitiis & cōplētib⁹ sacra. Vñ et pinarii dicti sūt ἀπὸ τῆς πείνης i. a fame. nā senē illū pinariū cōstet alio noie eē nūcupatū. Hic ē q paulopost potitii tātū facit cōmeoratiōē: ut. Priusque Potitius ibat. Quod autem dicit Domus Herculei custos pinaria sacri: non est contrarium. Nam custos est ministra: ut in decimo. At triuię custos iamdudum in montibus opis alta sedet. id est ministra.

Hanc ut prona iugo leuū incūbebat ad amnem
Dexter in aduersum nitens cōcussit[o] & imis
Auulsam soluit radicibus: inde repente
Impulit: impulsu quo maximus intonat aether:
Dissultāt ripae defluitque[p] exterritus amnis
At specus & caci detecta apparuit ingens[q]
Regia: & umbrosae penitus[r] patuere cauernae:
Non secus ac siqua[s] penitus ui terra dehiscens
Infernas reseret sedes. & regna recludat
Pallida diis[t] inuisa: superque immane barathrum
Cernatur: trepidēt immisso lumine manes.
Ergo insperata deprensum in luce repente
Inclusumque cauo saxo: atque insueta[u] rudentem
Desup alcides telis[x] premit, omniaque arma
Aduocat: & ramis uastisque molaribus[y] instat:
Ille autem (neque enim fuga iam sup ulla pericli est)
Faucibus ingētem fumū (mirabile dictu)
Euomit inuoluitque domū caligine caeca:
Prospectū eripiens oculis: glomeratque sub antro
Fumiferam noctem cōmixtis igne tenebris.
Non tulit alcides animis. seque ipse per ignem
Praecipiti iecit saltu: qua plurimus undam
Fumus agit nebulaque ingens specus aestuat atra.
Hic cacum in tenebris, incendia[z] uana uomentem
Corripit in nodum cōplexus & angit[a] inhaerens
Elisos oculos: & siccum sanguine guttur.
Panditur extēplo foribus domus atra reuulsis
Abstractaeque boues: abiurataeque[b] rapinae
Caelo ostendūtur: pedibusque informe[c] cadauer
Protrahitur nequeunt[d] expleri corda tuendo
Terribiles oculos: uultum: uillosaque setis
Pectora semiferi: atque extinctos faucibus ignes
Ex illo celebratus honos: laetique[e] minores
Seruauere diem: primusque[f] potius auctor:
Et domus herculei custos pinaria sacri

Hanc aram[f] luco statuit: quæ maxima semper
Dicetur nobis: & erit quæ maxima[h]: semper
Quare agite o iuuenes tantarū in munere laudū
Cingite fronde cōas: & pocula porgite[i] dextris
Cōmunemq;[k] uocate deū: & date uina uolentes
Dixerat herculea, bicolor cū populus umbra
Velauitq; comas: foliisq; innexa pependit
Et[m] sacer impleuit dextrā scyphus ocius omēs
In mensam læti libant: diuosq; precantur
Diuexo[n] interea propior fit uesper olympho
Iamq; sacerdotes: primusq; potitius ibant
Pellibus[o] in morē cincti: flāmasq; gerebant
Instaurant epulas: & mensæ[p] grata secūdæ
Dona ferūt cumulantq;[q] oneratis lācibus aras
Tum salii ad cantus: incensa altaria circū
Populeis adsunt euincti tempora ramis
Hic iuuenū chorus: ille senū: qui carmine laudes
Herculeas & fata ferunt: ut prima[r] nouercæ
Mōstra manu: geminosq; premēs eliserit[s] āgues
Vt bello egregias idem disiecerit urbes
Troiaq; œchaliamq;[t]: ut duros mile[u] labores
Rege sub eurystheo fatis iunonis iniquæ
Pertulerit: tu nubigenas inuicte bimembres
Hileūq;[x] pholumq; manu tu cressia[y] mactas
Prodigia: & uastum nemeæ[z] sub rupe leonem
Te[a] stigii tremuere lacus te ianitor orci
Ossa[b] super recubans antro semesa[c] cruento
Nec te[d] ulle faciēs: non terruit ipse[e] tiphœus
Ardu9 arma tenens: non[f] te rationis egentem

g Luco. Tēplū ei; nōdū habuerat Hercu. sed arā tātūmodo: ut diximus supra. h Maxīa. ing. enī; est ara Hercu. sicut uidem9 hodieq;. i Porgite dex. prebete inuicē pocula. & ē Hom. k Cōmuneq; uo. de. aut q̄a Argiu9 e Hercu. ut supra dixit Aeneas. Tā grecos q̄ Troianos de uno saguis fōte descēdere. Aut cōem deū dixit: utriusq; naturę mediū, id est inter mortalitatē & diuinitatē sūt nūmina: aliqua tātū cęlestia: aliq̄ tātū terrestria: aliq̄ media: quos deos apuleius medioxios uocat. Alii cōem deū id dictū uolūt q̄a scdm pōtificale ritū; idē est Hercu. q̄ & Mars: na stella unā habere dicitur. Et nouim9 Marte cōem dici Cice. Marteq;, deū cōem. Arg. Ipse & diis cōib9. Itē paulopost dat salios Herculi quos Martis eē dubiū nō est. l Herculea. popul9 Herculi cōsecrata. Qui cū ad inferos descēdēs fatigaret labore: dicit de hac arbore corona facta caput uelasse: ūde foliorū ps tpib9 cohęrēs & capiti albuit sudore. ps uero exterior pp inferorū colorē nigra pmāsit: & honesre pepēdit. Populus. i. corona de populo. m Et sa. imple. dex. sci. Legit in libris antiqs Hercu. ad Italiā ingēs ligneū poculū attulisse; quo utebātur in sacris. quod necaric cōsumeret pice oblitū cōseruabat: cuius magnitudinē significat dicēdo. Impleuit dextrā sciphus n De uexo olym. inclinato in noctē cęlo. o Pellib9 in mo. cin. aut in more Hercu aut certe sacerdotū. p Et men. gra. se. quia ut dixim9 una pomorū: altera carnis apd Romāos. q Cumulātq; one. lan aras, id est redduntur exta. Salii qui tripuditanes aras circūibant salieotes. Laudes Herculeas & facta. senes tantum uoce laudes Herculis. exequebant iuuenes: & gestu corpis eius facta mōstrabāt. r Prima non. Bene pria: nā & oia alia Iunonis in fidiis pertulit. Fabula aūt hoc hēt. Hercu. natus e cū Iphiclo Amphitriōis filio. Sed quū Iuno duos serpētes imisisset Herculi: Iphiclus de cui9 terrore lapsus suo uagitu excitauit parētes. Qui quū surrexissent uiderūt Herculē angētē; maib9 angues immissos: & nouercalib9 odiis. s Elisent. prefocauerit troięq;: ut supra dixim9. Troiā hercu. euertit pp̄ter negatos sibi a Laomedōte equos diuino semine pcreatos: & hesione nuptias: quā a ceto liberauerat. Sane critici frustra culpāt Virg. q̄ prioribus troię itroduxit excidiū: nō respicietes q̄ hoc fecit ratio hinnorū: qbus aliqd substrahere sacrilegiū est. t Oecaliāq;. Euritus rex Occhalię Iolem filiā denegauit Her. ante pmissam. Ideo q̄ cū fuerat fili9 dehortat9 dicēs ab Herc. & Megerā uxorem: & ex ea filios interēptos: qd factū fuerat Iunonis instinctu: unde irat9 Herc. pp nuptias sibi denegatas euersa ciuitate interemit Eurytū & Iolem sustulit. u Mille la. re. sub eury. cui9 asprima impia susnderat Her. uolūtate Iunonis. Nā hoc ē qd dicit: Fatis Iunōis. i. uolūtate. Nubigenas de Ixiōe & nube pcreatos cētauros: ut dixim9 supra. x Hileūq; pholumq; Hileū theseus iteremit. Pholus uero Her suscepit hospitio eo tpe quo ed expugnādos cētauros pfect9 ē. Luca. Hesperides & alcide magni Phole. Vñ appet p poeticā licētiā noia eē p noib9 posita. y Cressia ma. pdi. Bñ ad leonē quē; interemit: nā cretēsem taurū nō interemit sed icolumē ad Eurysthcū pduxit. uno tñ uerbo utrūq; sępe cōcludiēut. Disce puer uirtutē ex me uerūq; laborē: fortunā ex aliis. z Nemeę sub ru. nemea silua ē uicina thebis: in qua Her. interemit leonē. nemeę āt anapest9 ē: nā & ne & me breues sut. a Stygii tre. la. iferni quo tpe descēdit ad rapiēdū cerberū. b Ossa sup re. aut ad terrorē dictū est: aut certe illud qd etiā supra dixim9 cerberū eē terrā: q̄ corpa sepulta cōsumit: nā inde cerber9 dict9 est. q̄si κρεοβορος. Alii pueriliter uolūt a cerbero amphiarai ossa cōsumi: q hiatu terrę secūdū Sta. uiu9 descēdit ad iferos. c Seme. cru. semēsū nō dicim9: nec ensū: nā esu; facit & comesū. d Nec te ul. fa. i. species more suo. e Ipse ti. & hoc poetice: nā si iteremit cētauros quēadmodū etiā gigātū interfuit prelio: q ante innumeros ānos fuisse dicunt. f Nō te ratōis egen. liptotes figura: nā min9 dixit & plus intelligim9. hoc enim dicit.

Prudentiſſimũ non te circũuenit. & eſt talis figura: qualis Munera nec ſperno. g Lernæus anguis. i. hydra. h Vera iouis proles. Nullus enim humano ſanguine procreatus tāta pficeret. i Dexter adi. i. ppitius. k Pede ſe. i. pſpero homine. l Sup oia caci. i. hoc factũ laudāt ultra oia: & ſic eſt dictũ ut eſt. Et te ſup oia dona. Vnũ oro: & bene qtum ad ipſos ptinet rem maiorē ſeruare poſt oia. m Obſitus æuo: ętate inuolutus: ut Teren. Annis pānisq; obſitus. n Facilesq; oculos fert oia circũ. phiſici dicũt. Ex uino mobiliores oculos fieri. Pla. Faciles oculos hab3. i. mobiles uino o Capiturq; loc delectat. p Romanę con. ar. cōditor palātei: ubi nũc palatiũ eſt. Quod nō re uera arx: ſed tenet rerũ omniũ principatũ. q Hęc nemo. indi. fau. inde geniti. Et ſciēdũ ſcd3 Heſiodi theogoniā primos deos genitos: inde hemitheos: poſt heroas: inde hoies innocētes: ultimo ſceleratos: quē hic ordinē nũc ſeruat. r Trũcis & duro ro. na. hoc figmētũ ortũ ex antiqua hoiu3 habitatiōe: qui ante factas domos: aut in cauis arborib⁹ aut ſpelūcis manebat qui quũ exinde egrederētur ut ſuā educerēt ſobolem dicti ſũt inde pcreati. s Neq3 cultus erat. i. nullā ſui curā hēbāt. t Cōponere opes. i. reſeruare ordinare. u Parcere parto. de die inquit uiuebāt: nec inuēta ſeruabāt. x Rami atq3 aſp uictus alebat. cognato quodāmodo uictu alebāt: aut uenatu mōtiũ: aut arborũ ramis. y Prim⁹ ab ęthereo uenit ſaturnus olympo. hoc dicit ſcd3 poeticũ morē: nam Saturnus rex fuit Cretę: quē Iuppiter filius bello pepulit: hic fugiēs ab Iano ſuſcept⁹ eſt qui regnabat in Italia: quē quũ docuiſſet uſum uinearũ. & falcis in ptē3 ē admiſſus impii & ſibi oppidũ fecit: poſtea ſuũ repetiuit impiũ. z Is gen⁹ indocile. Primo indoctũ: nā indocile eſt: qđ penitus nō pōt diſcere. Indoctũ: qđ nōdũ didicit. Hos aũt dicit eſſe cōpoſitos. Vñ apparet qa indocile dicit p indoctũ. Hoc eſt āt quod dicit Cicero in primo rethoricorũ. Feros adhuc hoies magni cuiuſdā uiri oratiōe cōpoſitos: a Legeſq3 dedit atq dixit: haud uinclis nec legib⁹ ęquā. Sed intelligim⁹ Saturnũ dediſſe leges: qbus adeo obtpauerũt quũ iam antea p naturā ſine legib⁹ uiuerēt. b Latiũq3 uocari maluit. Bene maluit: na3 & Saturnia dicta. Eſt & nomē poſuit ſaturnia tellus. Et Virgi. latiũ uult dici: quod illic Saturnus latuit. Varro aũt latiũ dici putat. Quod latet italia inter pręcipitia alpiu3 & apēnini. c Sic placida populos in pace regebat. ut merito aurea ſęcula crederētur. d Decolor ętas: uitioſa. In omni enim uitioſo corpore ineſt peſſimus color: & alludit ad natura3 metalli: quam cernimus diſcolorē: nec imerito. Supra eni3 dixerat ſęcula: nō nũc dixit: Decolor ętas. e Tum manus auſonia: omēs terrę habitatores: aut indigenę: aut aduenę: aut cōuenę: indigenę ſunt inde geniti: ut de faunis dixit aduenę de uno loco uenientes: ut Saturn⁹: cōuenę de diuerſis: ut auſones: & ſicani. Sicani aũt ſcdm nōnullos populi ſũt Hi

Lernæus[g] turba capitum circumſtitit āguis
Salue uera[h] iouis Proles decus addite diuis
Et nos et tua dexter[i] adi pede[k] ſacra ſecundo
Talia carminibus celebrant ſuper[l] omnia caci
Speluncā adiici unt ſpirantēque ignibus ipſũ
Conſōat oē nemus ſtrepitu: colleſque reſultant
Exin ſe cuncti diuinis rebus ad urbem
Perfectis referunt: ibat rex obſitus[m] æuo
Et comitem æneam iuxta natumque tenebat
Ingrediens: uarioque uiam ſermone leuabat.
Miratur facileſque[n] oculos fert omnia circum
Aeneas: capiturque[o] locis: et ſingula lætus
Exquiritque: auditque uirũ mon umēta priorũ
Tum rex euandrus romanæ[p] conditor arcis
Hæc[q] nemora īdignæ fauni nimphæque tēebāt
Genſque uirum truncis[r]. et duro robore nata:
Quis neq3 mos neq3[s] cult⁹ erat nec iũgere tauros
Aut cōpōere[t] opes norant aut parere[u] parto
Sed rami:[x] atque aſper uictu uenatus alebat.
Primus[y] ab æthereo uēit ſaturnus olimpo
Arma iouis fugiens: et regnis exul ademptis:
Is[z] genus indocile ac diſperſum montibus altis
Compoſuit: legeſquæ[a] dedit: latiumque[b] uocari
Maluit: his quoniam latuiſſet tutus in oris
Aureaque: ut perhibent: illo ſub rege fuere
Sæcula ſic[c] placida populos in pace regebat
Deterior donec paulatim: ac decolor[d] ætas:
Et belli rabies et amor ſucceſſit habendi.
Tum[e] manus auſonia: et gentes uenere ſicānæ
Sepius: et nomen poſuit ſaturnia tellus:
Tum reges aſperque immani[f] corpore tybris:
A quo poſt itali fluuium cognomine tibrim

ſpanię: a ſicori fluuio dictũ. Luca. Heſpios inter ſicoris uō ultimis ānis. Hi duce ſiculo uenerũt ad italiā: & cā tenuerũt excluſis ab originib⁹. mox illi pulſi ab illis quos ante pepulerāt: inſulā uicinā Italię occupauerũt: & eam ſicaniā ingētis noie. Siciliā uero a ducis noie dixerũt: quanq̃ Tucydides de Sicilia Italũ dixit ueniſſe: & ab eo italiā cē appellatā. f Immani corpore tybris. Hic Tuſcorũ rex fuit: qui iuxta hunc fluuiũ purgans cecidit: & ei nomē impoſuit. Alii uolunt iſtum ipſum regem latrocinatũ eſſe circa huius fluminis ripas: & tranſeũtibus crebras iniurias intuliſſe. Vnde tybris quaſi ὕβριϛ dictus eſt: ἀπὸ τῆϛ ὕβρεωϛ. id eſt ab iniuria: nam amabant maiores: ubi aſpiratio erat. ſ. ponere. Alii ut ſupra diximus uolũt eos qui de Sicilia uenerũt tybrim dixiſſe: ad ſimilitudinē foſſę ſyracuſanę:

&

quā fecerūt per iniuriā Afri & Athenienses iuxta ciuitatis murū. Nam quod Liui. dicit ab Albano rege Tyberim dictū non ꝓcedit: ideo quia etiā ante albā tybris dict⁹ inuenit. g Albula nomē. Antiquū hoc nomē a colore habuit. g Me pulsum patria. Aut ut diximus supra ꝓpter paricidiū: aut certe oraculorū necessitate cōpulsum. h Pelagiq; extrema per extrema pelagi actū. Aut ut dicit Donatus per pelagus extrema: pelagi sequētes. Aut pelagi aduerbiū est. i Fortuna oīpotēs: & ineluctabile fatū, scdm stoicos locut⁹ est qui nasci & mori fatis dant. Media oīa fortunę: nā uitę hūanę incerta sunt oīa. Vnde & miscuit: ut quasi plenū ostēderet dogma. nā nihil tā cōtrariū est fato q̄ casus. sed scdm stoicos dixit. k Egere. cogere: ut quasi ostēdat se inuitū. l Carmentis nymphę monita matris eius. Nymphę aūt maritę dixit. Na; gręce spōsa νυμφη dicit. Hęc aūt nō uere nympha fuit: sed uaticinatrix. m Auctor: scilicet oraculorum. n Monstrat: & arā, matri fecit extinctę. Est aūt iuxta portā: quę primo a Carmēte carmētalis dicta est: post scelerata a Fabiis. ccc. vi. uiris: qui p ipsam in bellū ꝓfecti nō sunt reuersi. o Vatis fatidicę. Bene addidit fatidicę: nam uatem & poetā possum⁹ intelligere: Luca. Nec si te pectore uates accipiā. Vñ solum plenū non erat: ergo tale est ut est illud in Salustio. In tugurio mulieris ancillę. non quia mulieris statim & ancillę. Si aūt ancilla statim & mulier est. p Quę prima. quia postea etiā Sibyllo dixit: Nobile palanteū furū scilicet sicut & Aeneadas. q Asylū rettulit. Postq̄ Hercules migrauit e terris: nepotes ei⁹ timētes insidias eorū: quos auus afflixerat. Athenis sibi primi asylum: hoc est templū misericordię collocarūt: unde nullus posset abduci. Quod etiā Sta. dicit. Hercules fama est fundasse nepotes: ideo ergo ait: ꝙ Romulus acer asylū rettulit: hoc est fecit ad imitatōe; Athenēsium asyli. Quod ideo Romulus fecit ut haberet aduenas plures: cum qbus cōderet Romā. Iuuena. Et tamē ut lōge repetas lōgeq; reuoluas. Nomē ab infami gentē deducis asylo. r Gelida mōstrat sub rupe lupcal. Sub mōte palatino est quędam spelūca in qua de capro luebat. i. sacrificabat. Vñ & lupcal dictū nōnulli putāt. Alii dicūt uero ꝙ illic lupa Remū & Romulū nutrierit. Alii qđ est uerisimilius lucū hūc esse sacratū Pani deo Arcadię: cui etiā mons lyceus in Arcadia est cōsecratus. Et dictus est quod λυκουσ. i. lupos nō sinat iones seuire. Ergo ideo & Euāder deo gentis suę sacrauit locū: & noīauit lupcal: qđ prēsidio ipsi⁹ numis lupi a pecudib⁹ arcerētur. s Parrhasio di. pan. de mo. ly. Ordo ē mōstrat lupcal panos lycęi dictū de more parrhasio. i. ondit lupcal pano lycęi dicatū ex more arcadio: nam parrhasia arcadia ē. t Dictū: dicatū cōsecratū. Panos lycei: hui⁹ panos genitiu⁹ ē gręc⁹. Et panos lycei sic dictū est: ut Iouis olympi. Apollinis delphorū. u Sacri mon. ne. ar. sacri execrabilis. Sane argiletū multi uolūt: q̄si argilletū: a pingui terra. Alia fabula: nā Euāder argū quēdā suscepit hospitio: q cū de ei⁹ cogitaret interitu ut ipse regnat; Euādro hęc nō sentiēte socii itellexerūt & argū necarūt: cui Euāder & sepulchrū fecit & locū sacrauit: nō ꝙ ille merebat: sed hospitalitatis cā. Bñ aūt Euāder in hac cōmemorat: & docet cāsā: ne apud hospitē in suspitionē ueniat: ergo argiletū ab argo illic sacrato & sepulto. x Testat. loc. iurat nō sua culpa iura hospitii eē uiolata: y Aurea nūc. nūc ad utrūq; ptinet: & ad aurea & ad tarpeiā sedē: nā tarpeia sedes dicta a Tarpeia uirgine: quū ei; Romul⁹ cōtra sabinos bella tractar;: & Tarpeio cuidā dedisset arcē tuēdā filia ei⁹. Tarpeia aquatū ꝓfecta in hostes incidit; quā quū cohortarent ad ꝓditōe;: illa pro premio poposcit ornatū manuū sinistrarū. i. armillas. Facta itaq; arcis ꝓditōe hostes ingeniosa morte ꝓmissa soluerunt. Nā scuta. i. sinistrarū manuū ornatū sup illā iacētes eā luce priuauerūt q̄ illic sepulta tarpeię sedi nomen imposuit z Dira: magna: ut An sua cuiq; de⁹ sit dira cupido. a Religio. i. met⁹: ab eo ꝙ mentē religet dicta religio. b Hoc ne. Bñ ubiq; nem⁹ dixit: nā tūc ędificia nō erāt. c Ipsū cre. se uid. io. in hoc. s. nemore. Sane ad illud alludit ꝙ primi dicitur Ioui tēpla fecisse. nec ei; lōge sūt a mōte olympico. ūde eos dixit Iouē. Et ꝙ ipsi sūt προσεληνοι. i. añ lunā; creati: ut Sta. Arcades astris: lunaq; priores. Lic; Sal. prio cretēses inuēisse religionē. Vñ apđ eos nat⁹ fingit Iuppiter d Aegida con. hic distinguēdū est: nā ęgida. i. pelle amaltheę caprę: a qua nutrit⁹ ē: in sinistra Iuppiter tenet. e Dextra nym. cie. & de dextra fulmia cōmoueret: nā mō nibos ꝓ fulmib⁹ posuit: q̄ dę dextra iacit. ęgidis āt cōcussio cōmo

Diximus amisit uerum uetus albula[g] nomen.
Me[g] pulsum patria pelagique[h] extrema sequētē
Fortuna[i] omnipotēs: et ineluctabile fatum
His posuere locis: matrisque egere[k] tremenda
Carmētis[l] nimphæ mōita: & deus auctor[m] apollo
Vix ea dicta: de hic progressus mōstrat[n] & arā:
Et carmentalem romano nomine portam
Quā memorāt nimphæ priscū carmētis honorē
Vatis[o] fatidicæ, cecinit quæ[p] prima futuros
Aeneadas magnos: & nobile palantem
Hinc lucū ingentem: quem rōulus acer assillū[q]
Rettulit: & gelida[r] monstrat sub rupe lupercal
Parrhasio[s] dictum[t] panos de more licæi:
Nec non et sacri[u] monstrat nemus argileti
Testaturque[x] locū & letū docet hospitis argi:
Hinc ad tarpeiā sedem: et capitolia ducit
Aurea[y] nunc olim siluestribus horrida dumis.
Iam tum religio[a] pauidos terebat agrestes
Dira[z] loci; iā tum siluā saxumque tremebant
Hoc[b] nemus: hunc inquit frōdoso uertice collem
Quis deus icertū est, habitat deus, arcades ipsū[c]
Credunt se uidisse iouē: cum sæpe nigrantem
Aegida[d] concuteret: dextra[e] nimbosque cieret.
Hæc duo preterea disiectus[f] oppida muris

monet pluuias. f Disiectis oppida muris. unũ Iani: aliud Saturni iam tunc uetusta. g Monumẽta uirorũ. hoc ser mone oñdit etiã Saturnũ uirũ fuisse. h Passimq; armẽta uidebãt: quę post morte Caci nullo timore passim uagabã tur. i Romanoq; foro. Romãorũ forũ est: ubi nũc rostra sũt. Lautis mugire carinis. Carinę sũt ędificia facta in cari narũ modũ: quę erãt intra tẽplũ telluris lautas dixit. Aut ꝓpter elegãtiã ędificiorũ. Aut ꝓpter Augustũ: qui nat⁹ est cũ suis ueterib⁹: & nutrit⁹ ẽ in lautis carinis. k Victor alci. sub. ευσιμβολος. i. bonũ. Aeneę omẽ oñdit. l Aude hos. con. opes Bene aude: q̃si rem arduã & difficile. m Dignũ fin. deo cõpoue te in similitudinẽ numis. n An

Reliquias ueterumque uides mõumenta [g] uiroꝝ:
Hanc ianus pater: hanc saturnus cõdidit urbem
Ianiculumque huic: illi fuerat saturnia nomen
Talibus inter se dictis ad tecta subibant
Pauperi euandri passimque [h] armẽta uidebãt
Romanoque [i] foro: & lautis mugire carinis.
Vt uentum ad sedes hæc inquit limina uictor [k]
Alcides subiit: hæc illum regia cepit
Aude [l] hospes cõtẽnere opes et te quoq; dignũ [m]
Finge deo: rebusque ueni non asper egenis.
Dixit et angusti [n] supter fastigia tecti
Ingentem æneam duxit stratisque locauit
Effultum foliis: et pelle [o] libystidis ursæ.
Nox ruit: et fuscis tellurem amplectitur alis
At uẽus haud aĩo necquicquã exterita [p] mater:
Laurentũq; minis: & duro mota tumultu
Vulcanũ alloqtur thalamoq; hæc cõiugis aureo
Incipit & dictis [q] diuinũ aspirat amorem.
Dum bello argolici uastabant pergama reges
Debita [r]: casurasq; inimicis ignibus arces:
Non ullum auxiliũ miseris [s]. non arma rogaui
Artis opusue tuæ: nec te carissime coniunx
Incassum ue tuos uolui exercere labores
Quãuis & priami [t] deberẽ plurima natis:
Et durũ æneæ [u] fleuissem sæpe laborem.
Nunc iouis imperiis rutuloꝝ constitit oris.
Ergo eadẽ [x] supplex uenio: & sanctũ mihi numẽ
Arma [y] rogo: genitrix [a] nato te filia neri [b]
Te potuit lachrymis tithonia [c] flectere coniunx
Aspice qui coeant populi: quæ mœnia clausis [d]
Ferrũ acuant portis in me: excidiũq; meoꝝ.
Dixerat: & niueis hinc atq; hinc diua lacertis
Cunctãtem [e] amplexu molli fouet: ille repente
Accepit [f] solitam flãmam: notusq; medullas
Intrauit calor: & labefacta [g] per ossa cucurrit.

gusti sub. fasti. te. duxit ex cõtrarietate quęsitos or natus: ait. Angusti tecti subter fastigia. ingẽtem Aeneã duxit. o Pelle libystidis ursę. spẽs pro ge nere: nã cuiuslibet ferę possum⁹ accipe. p Exteri ta mater. ideo territa: q a mater. q Dictis di. inspi. amo. petitura ꝓ filio de adulterio ꝓcreato oratiõẽ suã ingẽti arte cõposuit. Quod ẽt Vulca. ipse testa tur dicẽs. Quid cãs petis ex alto. Nõ ei; apta ẽ ei⁹ petitio: sed lõge ꝓẽmio puersam amore mariti cir cũuẽit mẽtẽ. ergo qõe; hãc quę nascit̃ ex petitiõe Veneris ipudica soluimus his modis. prio q Vul canũ amore circũuẽit: deinde q ẽ nata occasione eius ipis quo marti arma faciebat: quẽ fuisse scie bat adulterũ. Per qd dat̃ intelligi Vulcanũ omnẽ suspitionẽ & iram quã habuit circa Venerẽ depo suisse: adeo ut arma ẽt ipse fabricaret. adultero pręterea. Vulcanũ uxoriũ fuisse testat̃ & ipse Virgi. dicens. Tum pater ęterno fatur deuict⁹ amore. Et Sta. ubi Martẽ Ven⁹ alloq̃t̃: ut. At nõ eadẽ uulca nia nobis Obseq̃a & lęsi. seruat tõ ira mariti. Na; qd dicit Dona. potuisse fieri: ut cũ Anchisa concu beret Ven⁹ anteq̃ Vulcano nuberet: nõ ꝓcedit. cõ stat ei; a pricipio Venerẽ uxorẽ fuisse Vulcani. r Debita. fataliter ad exitũ destinata. s Miseris. at; qui honestũ est miseris s̃ueire: s; hoc dicit cur te fatigarẽ ꝓ hoib⁹ fati necessitate pituris. t Pria mi de. plu. na. Scim⁹ q paridi tãtu; debuit: sed hoc idẽ hẽt ad aliarũ cõmẽorationẽ ꝑsonarũ: ne ex tur pi cã paridi debuisse uideret̃. u Aeneę fle. sę. la. Bũ post ꝑgama: post troianos: post priami liberos cũ excusatiõe cõmẽoratio fit ęneę. dicit ei; se eius infelicitate cõmotã. Iouis impio. ne uideret̃ impu dẽs: si aliena regna deposceret Et hoc latẽter dices re uidet̃ faue huic: cui ẽt Iuppiter fauet. x Eadẽ. quę nũc. s. filui. y Arma rogo. Hic distinguẽdũ: ut cui petat nõ dicat: sed reliquat itelligi. a Geni trix na te fi. ne. thetis: q̃ Achilli arma ipetrauit & bõis utit̃ cõpatiõib⁹. dicẽdo filiã nerei: quũ ipsa Io uis sit filia. Itẽ uxor. c Tithonia: quũ ipsa uxor sit Vulcani. b Nerei aũt ꝓ nerei. Omia autẽ quę in eus exeũt hodie apud maiores in es exibãt: ut nereus neres tydeus tydes. & genitiuũ in is mit tebãt ut tydis neris. Sed q a plerũq; s in latinitate detrahit̃ remãebat. s. hinc ẽ filia neri imitis Achil li. Itẽ in Sal. Ad bellũ persi macedonicũ: s casp. c Tithonia cõ. aurora petiuit ꝓ mẽnone. d Clau sis fer. ac. por: Dixit ei; supr⁹: Quiq; adeo magnę positis incudib⁹ urbes. In me artificiose arma petit: & iam sibi ꝓfutura. Nã a gręcis fuerat uulnerata. Vñ est Eqdẽ cre do mea uulnera restãt. e Cũctãtẽ. s. de ꝓmissiõe: quã rẽ p ãplexũ suũ imisso amore ꝓsoluit. f Accepit so. fl. m. Al ludit ad rem naturalẽ. Nãque ideo Vulcanus fingitur maritus Veneris: q uenereum officium non nisi calore consi stit. Vñ ẽst frigidus in uenerẽ seniore g Labęfacta p ossa. si ossa labęfecit: q̃tomagis aiu;: atq; oli fere ut solet. nã nõ

& z

est aduerbiũ tpis. h Ignea rima micãs i fulmẽ cuius naturã expressit. Nãq; nubes aëro coactę plerũq; rũpuntur, & ex se fulmẽ emittũt. i Formę conscia cõiux. intellexit se dolis & pulchritudine pręuertisse mẽte marti. k Deuinctus. hoc sermõe oñdit eũ cũcta posse cõcedere. l Ex alto. argumẽtatiõe lõge repetita. m Nec fata uetabat stare. antiqui supra ait debita. Sed sciẽdũ scd̃m Aruspicĩ in libros etiã sacra anitia: q̃ Tages cõposuisse dicit: fata dece annis quadã ratõe differri. Quod nũc dicit Vulca. potuisse fieri: ergo nõ est cõtrariũ. Nã fata d' fferuntur tãtũ: nunq̃ penitus immutãtur. Quod etiã Iuno dicit. Atq; imota manet fatis lauinia cõiux. Attrahere atq; mora tãtis licet addere reb9.

Non secus atq; olim tonitru cũ rupta corusco
Ignea[h] rima micans pcurrit lumine nimbos.
Sensit læta dolis & formæ[i] conscia coniunx.
Tum pater æterno fatur deuinctus[k] amore.
Quid causas petis ex[l] alto: fiducia cessit
Quo tibi diua mei: similis si cura fuisset:
Tum quoq; fas nobis teucros armare fuisset:
Nec pater oĩpotens troiam: nec[m] fata uetabant
Stare decẽq; alios: priamũ supesse per annos
Et nunc si bellare[n] paras: atq; hæc tibi mens est
Quicquid in arte mea possum[o] pmittere curæ:
Quod fieri ferro liquido[p] ue potestur electro
Quãtũq; ignes animæq;[q] ualent absiste precãdo[r]
Viribus indubitate tuis: ea uerba locutus
Optatos dedit amplexus: placidũq; petiuit
Coniugis[s] infusus gremio per mẽbra soporem.
Inde ubi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo[t] expulerat sõnum: cum fœmina pmũ
Cui tollerare colo[u] uitam tenuiq;[x] minerua
Impositũ cinerem & sopitos suscitat ignes
Noctem[y] addens operi: famulasq; ad lumina lõgo
Exercet penso: castum ut seruare cubile
Coniugis: & possit paruos educere natos:
Haud secus ignipotens[z] nec tẽpore segnior illo
Mollibus e stratis opera ad[a] fabrilia surgit.
Insula sicarium[b] iuxta latus æoliãque
Erigitur liparen fumantibus ardua saxis:
Quã super: & specus & cyclopum exesa caminis
Antra[c] ætnæa tonãt ualidiq; incudibus ictus
Auditi[d] referunt gemitũ: stridũtq; cauernis
Stricturæ[e] chalybũ: & fornacibus ignis anhelat
Vulcani domus: & uulcania nomine tellus.

n Si bellare paras. quia dixerat. In me excidiũq; meorũ. o Possum pmittere curę. uel possũ q̃cqd curę ẽ. i. officii & sollicitudinis. p Liq̃do electro puro. Et scd̃m Pli. in naturali historia sunt tria electri genera. Vnũ ex arborib9: quod succinũ dicit. Aliud quod naturaliter inuẽitur. Tertiũ quod fit de trib9 partib9 auri. Et una argẽti: quas ptes etiã si naturã resoluas inuẽies. Vn errãt q dicit meli9 esse naturale. Electri ãt natura pbat ueneno: quo recepto & stridorẽ emittit: & uarios in dissimilitudine reddit colores. q Animę. uenti. ἀπό τῶν ἀνέμων. Quia scd̃m aliquos anima uẽtus est: ut. Atq; in uẽtos uita recessit. r Precãdo uirib9 indubitare tuis. i. dubitare: nã; in uacat & hoc dicit Precũ nimietas postulatiõis significat dubitatõe; s Coniugis infu. gre. hoc est ante cõcubuit: & sic quieuit. Prob9 uero &; carminius pp̃ter cacephaton infusum legũt: ut sit sensus. Dormit cum coniuge dormiente. id est petiit soporẽ infusum etiã in cõiugis gremio. t Curriculo. tempore modo: alias loco: alias officio. u Colo: hunc sequimur nã huius coli dicim9: non ut Sta. huĩ9 colus: in sexto theb. Extrema iam filia colludat9 ordo senectę. & in quarto. Nigręq; sororũ intrauere colus. x Tenuique minerua. non filo tenui: sed paruo precio lanificii. Et alii hic distinguũt & subaudiũt: mos est aut placet: ut sit sensus. Cui tolerare colo uitam tenuique mineruã mos est uel placet: & sic inferũt impositũ cinerẽ & sopitos: ut cõtra Hor. Incedis per ignis suppositos cineri doloso. Alii sic legunt Tenuiquę minerua iposita. i. cui hęc necessitas fataliter data. y Noctem addens opi. per trãsitũ oñdit esse noctẽ partẽ diei Exercet penso fatigat. Teren. in andria. Primo hęc parce ac duriter uitã agebat lana & tela uictum quęritans. Hinc ergo traxit Virgi. ut diceret castum: ut. Seruare cubile. z Ignipotẽs Vulcanus ut dixim9 ignis est. & dicitur Vulcanus: quasi uolicanus: quod per aerem uolet Ignis enim e nubib9 nascitur. Vnde & Homer9 dicit eũ de aere pręcipitatũ in terras: Quod omne fulmen de aere cadit: quod q̃a crebro in lemnum insulam iacitur: ideo in eam dicitur cecidisse Vulcanus. Claudus aũt dicitur: quia per naturam nũquam rectus est ignis. a Ad fabrilia: dura: ex contrariis epithetis fecit ornatum: dicens. Mollibus e stratis opera ad fabrilia surgit. b Sicaniũ iuxta latus ęoliãque erigitur liparem. physiologia est cur Vulcanus in his locis officinam habere fingatur inter liparem: & ętnam. s. pp̃ter ignem & uẽtos: quę apta sunt fabris. ęoliam aũt ideo liparem: quia una est de illis septem insulis: quibus Aeolus imperauit. c Antra ętnea tonãt. magnitudinem ictuum ostendit: quibus & uicini montes resultabant. Aut certe ętnęa quasi Aetnea dixit. d Auditi referunt gemitũ: per echo. & breuiter significat. e Stricturę calybũ. strictura est terra ferri in massam coacta. Calibes pprie sũt populi apud quos nascit ferrũ: ut. Ipse at calybes nudi ferrũ uirosaq; põtus Castoria. ũdę mõ calybũ posuit stricturã

pro ferri massis. f Hoc tunc.i.huc.tum hoc pro huc posuit:secūdū antiquū morē:nam antea hoc aduerbiū loci fuit: nūc aboleuit. Nā crebro in antiq̄s lectiōib⁹ inueñ: sicut in epistolis ꝓbat Verrius Flacus exēplis auctoritate & rōe dicēs in aduerbio pro huc plęrūq; maiores ponere cōsuetos:& sic ꝓ huc hoc ueteres dicere solebāt: sicut ꝓ illuc illo dicim⁹. Vñ etiā hoc o lōgū apparet etiā:sicut illo dicim⁹:qđ ꝓ illuc pōit. g Brōtesq;:qđ facturi sint ex noib⁹ docet:nā brōtes a tonitru dict⁹ est ἀπο της βροντης steropesq;:a fulgetra.i.ἀπο της στεροπης. Pyracmon uero qui nunq̄ a calēti incude discedit ἀπο του πυρος και ακμονος:nam pyr ignis est ἄκμων incus. h Nudus mēbra

Hoc tunc ignipotens cælo descēdit ab alto.
Ferrum exercebāt uasto cyclopes in antro
Brontesq; steropes & nudus mēbra pyracmō
His informatū manibus iam parte polita
Fulmen erat toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras pars impfecta manebat
Tris imbris torti radios:tris nubis aquosæ
Addiderant:rutuli tris ignis:& alitis austri:
Fulgores nunc terrificos:sonitūq; metūq;
Miscebant operi:flāmisq;sequacibus iras.
Parte alia marti currūq; rotasq; uolucres
Instabant:quibus ille uiros.qbus excitat urbes
Aegidaq; horrificam turbatæ palladis arma
Certatim squāmis serpentū auroq; polibant
Cōnexosq; angues:ipsāq; in pectore diuæ
Gorgona desecto uertentē lumina collo.
Tollite cuncta inquit:cœptosq; auferte labores
Aetnei cyclopes:& huc aduertite mentem.
Arma acri facienda uiro:nunc uiribus usus:
Nunc manibus rapidis:oīni nunc arte magistra
Præcipitate moras:nec plura effatus:at illi
Ocius incubuere oīnes:pariterq; laborem
Sortiti:fluit æs riuis:auriq; metallum.
Vlnificusq; chalybs uasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant unū oīnia cōtra
Tela latinoꝝ:septenosq; orbibus orbes
Impediūt:alii uentosis follibus auras
Accipiunt:reddūtq;:alij stridētia tingunt

per hūc etiā cęteros nudos fuisse significat. i Informatū.i.q̄dam formā designatū & cōpositū. dicit aūt in fulmine ptē nō pfectā:ptē; iam politam fuisse. k Toto geni.q plu.cę.toto cęlo.i.ab omni parte cęli. Nā dicunt physici de.xvi.ptib⁹ cęli iaci fulmina. l Quę aūt.q̄lia:ut. Hūc euryale aspicio. id est talē.ergo hoc dicit faciebat fulmē in eorū similitudinē:q̄ Iuppiter iacit toto cęlo:hoc est diuersis ptib⁹ cęli.s.xvi. m Tris imb.tor radi.cōstricti & coacti in grādinē. Sta. Siccos quos asper hiatu pręsolidat boreas. Et sciendū in hoc eū uelle ostendere toto anno iaci fulmē: nā p has pīphrasis tpa oñdit āni toti⁹ q̄ & q̄ttuor esse: & ternos menses habere māifestū est. Vñ dicit. Tris imbris torti radios.hoc est grādinis q̄ abūdat p hiemē. n Tris nubis aquo.hoc ē ueris:quo tpe nimię sūt pluuię: ut. Et uer imbriferū uer. o Rutili ignis: hoc est ęstatis. p Et alitis austri:hoc ē autūni:quo uētorū crebra sūt flamina. Et prudēter his oib⁹ naturā exprimit fulmīs:qđ necesse est ut p nubes & uentos nascat. r Fulgores nunc ter. quos fulgetras dicūt. s Sonitūq; metūq;.p sonitū tonitrua ostēdit:p metū fulgetras Et hunc ordinē sic posuit ut hoibus uidetur. Nam re uera prior collisio nubiū: unde ignis emittit. Nos aūt ideo prius fulgetras uidem⁹ q̄ tonitrua audiam⁹: qa uelocior oculorū: q̄ auriū sensus est. t Sequacib⁹:psecutricib⁹. u Aegidaq; horriferā.ęgis ꝓprie est munimetū pectoris ęreū:habēs in medio Gorgōis caput: quod munimetū si in pectore numis fuerit ęgis uocat. si in pectore hois: sicut in āntiq̄s impatorū statuis uidem⁹:lorica dicit: x Turbatę & pro turbātis: nā timuit omeoteleuton: & fecit suppinā sgnificationē. Alii ad fabulā referūt: qa dicit in gigātū arma pdidisse turbata:ut q̄si ipsa nūc repat: cui⁹ dicti null⁹ auctor idone⁹ repit y Squamis ser.au. pol.ęgida horriferā aureis squāmis serpētū certatim pollibāt. Alii uolūt re uera de corio serpētū dicere cū arma eē leuigata. z Cōnexosq; an Gorgonis.s.capiti. Desecto uertentē lumina collo:aut sua lūina circūferētē:& mortis indignatiōe quęrētē:quorū se inte ritu posset ulcisci. Aut certe intuētū lūina in saxa uertētē. Hoc aūt caput ideo mineruā fingit habere in pectore: q̄ illic ē ois prudētia q̄ cōfūdit alios:& impitos ac saxeos cōprobat. a Tollite cun.in. nil e est qđ plęriq; dicūt pp arma martis iratū eē Vulcanū:pręsertim quū & armēt mineruā fabricēt fulmia cyclopes:& Vulcan⁹ dixerit: Cūcta tollite ergo tollite:aut differte. Est aūt celeri⁹ terminate. b Cęptosq; au.la.q a dixerat. His informatū māib⁹ iā pte polita fulmē. c Aetne. cyclo.ut ętneos fratres: d Nūc ui.usus.nūc ē uestrarū uiriū exercitiū.i.tēp⁹ exercēdę uirtutis circa arma uiri fortis. e Arte ma.ābitiosi⁹ q usi magistri diceret rē psonę in artē trāstulit:ut si dicas. Op⁹ ē pitia medicinę: nō medici. f Pręcipitate mo.pręcipitāter.i.festināter abiicite. g Nec plu.effa.sicut festinārē decebat. h Ocius incu.q̄ ille pręcepat. i Pariter.pari mō. k Sortiti.diuiserūt inter se laboris officiū:ut. Sortiti remos. l Vulnificusq; cha.populū apud quē nascit ꝓ ferro posuit:& liq̄scit dixit improprie:nā ferrū nō soluit:sed mollescit: m Informāt designāt. Ingētē aūt:& magnitudine:& soliditate:nā & clypeū dixit q magnitudīe corp⁹ furatur. Vñ & clype⁹ dict⁹ ē ἀπο του κλεπτειν & dictur⁹ ē. Septenosq; orb.or.Impe.i.ueluti.vii.scuta facta i unitate cōnectūt. n Accipiūt.

reddútq; iugédú. uno ei; codéq; tpe ptim reddút ptim uétos accipiút o Stridetia tingút. tingédo stridere faciút. p In nu. in ordinétut. Tú uero in numerú faunosq; ferasq. uideres ludere. q Forcipe. forfices sut qb⁹ incidim⁹. forcipes sút qb⁹ aliqd foruú tenem⁹: q̃si foruicapes. Ná foruú é calidú. Vñ & formosos dicim⁹ qb⁹ calor sãguis puborē pulchritudinis creat. r Hęc dú ppat. ppãter facit: & é honesta locutõ Aeolii: ut dixim⁹: Vulcania una é de septé colis. Leni⁹ q in lemnú insulá ut dixim⁹ cecidit a Iunone pp deformitaté deiect⁹: quá aeré cõstat eé rex quo fulmia pcreãtur. Ideo át Vulca. de femore Iunonis fingit pcreat⁹: q̃ fulmia de imo aere nascant. Qd etiá Luca. dicit. Fulmib⁹ terrę ppior succeditur aer. Pacé súma tenét. s Volucrú sub cul. pót ét generaliter accipi uolucrú: q̃uis & specialiter ut hirúdinú. t Tyrrhena uincula. rusca calciaméta. & dicit crepidas: q̃s prio habuere senatores: post eqtes Romãi: núc milites. u Tegęçú ensẽ arcadicú gladiú. x Demissa ab le pan. ter. retor. a sinistro humero pelle demissam habuit quá retorqués & in dextrá reuocás pté se amiciebar. x Gemini custo. Hoc & in Home. lectú est & in historia Romanæ q̃ ait. Syphax iter duas canes stás Scipioné appellauit. z Sermonú me. scilicet pmissi auxilii ut. Auxilio tutos dimittam opibusq; iuuabo. Heros hoc noĩé nó tátú põtis é uirtutis: sed & pręteritę. Vñ est q̃ Euãdrú heroem dicit: quú sit uirtutis emeritę plęniq; heros & generis é. a Matutin⁹ age. ré tpis ad psoná trástulit. b Licito tandé ser. tandé qa amború desiderio nox morã fecerat. c Nunquá res equi. tro. ui. Satis mature eqdé dixit. i. ego quidé troiá te uiuo uictá non arbitror q̃tum est in opinióe mea d Pro no. tan. p tui nois gloria. e Et mu cir. arm & breuitaté sui õndit imperii: & hostilé necessitaté: ob quá se penit⁹ exarmare nó poterát f Tusco claudi. am. tusco ió dixit: qa ipse fuit Romani finis imperii. Iuuena. Et q̃ impii fines tyberiú uirgo natauit. g Sed tibi ego artificiose agit ut ét q mõstrãtur auxilia ipsi⁹ uideátur eé. Ingétes át populos. nó sine cã dixit. Na; tuscia. xii lucomótes habuit. id est reges qb⁹ un⁹ pręerat. Vñ est. Cõsilii triplex populi sub gente q̃terni. h Quas fors inopina. hoc beneficiú casus pręstat qui efficit ut. Eo tépore quęras auxiliú: quo tirrheni ducé reqrút. i Fatis huc te poscentibus affers. perge illuc poscétib⁹ fatis: nam talis est sensus Sed si legeris affert similiter iungit fortuná fato: ut supra ubi ait. Fortuna oipotés & ineluctabile fatú. Si aút legeris affers: talis erit sensus. Fati necessitate factú est: ut ueni res fortunę beneficiú: ut illi ducé reqrát. Legimus ergo & affert & affers. k Saxo colitur fúdata uetusto antiquo operut. Templa dei saxo uenerabar structa uetusto. l Vrbis agillinę sedes: quę núc cere dicitur. m Lydia quondá gens. quondá insedit: non bello quódam pręclara: nam & tunc florebat. Sane etiam supra diximus męoniá puinciá esse. Cuius dum breuitas duos fratres Lydum: & Tyrrhenú ferre non posset: ex sorte tyrrhenus ingenti multitudine pfect⁹ pté Italię tenuit: & tyrrhená noiauit. hi diu piraticá exercuerút: ut etiá Cice. in horté docet: quú captiuos nouis pęnis affligerét occisorũ eos religátes cadaueribus. qd Vir. dat Mezétio sciés lectú eé de tyrrhinorú géte. Sane illo tpe tyrrheni dicti sút: post tusci ἀπὸ τοῦ θύειν. Lydii át a Lydo rege fratre: q in puicia remãserat. n Quid me. in. cę. figura oratoria: q̃ paralepsis uocat. Cice. Na; illa nimis antiq pretereo. o Effera cru. dii capiti ipsi⁹: ut quod dii prius omé in ipsum cóuertãt.

Aerea lacu: gemit impositis incudibus antrum.
Illi inter sese multa ui brachia tollunt
In[p] numerũ: uersantq; tenaci forcipe[q] massam.
Hæc[r] pater æolius pperat dum lemnius oris:
Euandrũ ex humili tecto lux suscitat alma
Et matutini uolucrũ[s] sub culmine cantus:
Consurgit senior. tunicaq; inducitur artus.
Et tirrhena[t] pedum circundant uincula plantis
Tum lateri atq; hũeris tegeęũ[u] subligat ensem
Demissa[x] ab leua pantheræ terga retorquens.
Necnon & gemini[y] custodes limine ab alto
Præcedunt: gressũq; canes comitãtur herilem.
Hospitis æneæ sedem & secreta petebat
Sermonũ[z] memor & pmissi muneris heros.
Nec minus æneas se matutinus[a] agebat
Filius huic pallas: olli comes ibat achates
Congressi iungunt dextras mediisq; residunt
Aedibus: & licito[b] tandem sermone fruũtur.
Rex prior hæc.
Maxime teucrorũ ductor: quo sospite nunquã[c]
Res equidem troiæ uictas aut regna fatebor
Nobis ad belli[d] auxiliũ pro nomine tanto
Exiguæ uires: hinc tusco[f] claudimur amni:
Hinc rutulus premit & [e] murũ circũsonat armis
Sed[g] tibi ego ingẽtes populos opulẽtaq; regis
Iungere castra paro: quã[h] fors inopina salutem
Ostentat: fatis[i] huc te poscẽtibus affers.
Haud pcul hinc saxo[k] colitur fundata uetusto
Vrbis[l] agilinæ sedes: ubi lidia[m] quondam
Gens bello præclara iugis insedit hetruscis
Hanc multos florentẽ annos rex deinde supbo
Imperio: & sæuis tenuit mezentius armis.
Quid[n] memorẽ infãdas cædes: quid fata tyranni
Effera[o]: dii capiti ipsius: generiq; reseruent:
Mortua qn etiam iungebat corpora uiuis:

Componēs manibusq; man⁹:atq; orib⁹ ora
Tormēti p genus:& saniē q taboq; fluentes
Cōplexu in misero longa sic morte necabat
At fessi tandē ciues infāda furētem
Armati circūsistūt ipsūq; domūq;
Obtrūcant socios ignē ad fastigia iactāt
Ille inter cædes rutulorū elapsus in agros
Cōfugere r:& turni defēdier hospitis armis:
Ergo oīs furiis surrexit hetruria iustis.
Regē ad suppliciū præsenti s marte reposcūt.
His ego te ænea ductorē milibus addam t.
Toto nanq; fremūt cōdēsæ littore pupes.
Signaq; ferre iubent retinet longæuus u aruspex
Fata canens.o meoniæ delecta iuuentus
Flos ueterū uirtusq; uirū:q̄s iustus in hostem
Fert dolor:& merita accēdit mezētius ira:
Nulli fas italo tantā subiūgere gentem.
Externos optāte x duces:tū hetrusca resedit
Hoc y acies campo monitis exterrita diuū
Ipse oratores ad me regniq; z coronā
Cū sceptro misit mandatq; a insignia tarcon
Succedā castris:tyrrhenaq; regna capessam:
Sed b mihi tarda gelu sæclisq; c effœta senect⁹
Inuidet d imperiū:seræq; ad fortia uires.
Gnatum exhortarer:ni mixtus matre sabella
Hinc partē patriæ traheret:tu cuius & annis
Et generi fatum indulget:quē e numina poscunt
Ingredere o teucrū atq; italum fortissime ductor
Hūc tibi præterea spes f:& solatia nostri
Palāta adiūgā:sub te tolerare g magistro
Militiam & graue martis opus tua cernere facta
Assuescat:primis & te miretur h ab annis.
Arcades huic equites bis centū robora pubis
Lecta dabo.totidemq; suo i tibi noīe pallas:
Vix ea fatus erat:defixiq; ora tenebāt
Aeneas anchisiades & fidus achates:
Multaq; dura suo tristi k cū corde putabant:
Ni signū cælo l cytherea dedisset aperto.
Nāq; improuiso m uibratus ab æthere fulgor n
Cū sonitu uenit:& ruere o oīa uisa repente
Tyrrhenusq; p tubæ mugire p æthera clāgor
Suspiciūt:iterū atq; iterū fragor itonat ingens:
Arma inter r nubem cæli in regione serena

p Tormenti genus:exclamatio ē inuēti supplici. q Sanie taboque: sanies mortui ē tabo uiuentis .s.sanguinis. r Cōfugere:cōfugiebat & ut diximus historicus ē stil⁹. Defēdier:defēdēdi.i.defēdebatur & uertit historiā.nā ut diximⁿ turn⁹ magis cōfugit ad mezētiū. s Pręsēti marte:sic: aliq̄ dilatione. t Addā:aut dabo aut re uera addā habētibus Tarcōtem. u Lōgęuus aruspex:argumēto ętatis uult doctū uideri. x Optate duces:uostis.s. y Hoc acies cāpo:quasi iam in bellū parati. z Regnique coronam: insigne non re uera coronam quam thusci nunquam reges habuerūt ergo species est pro genere. a Mandatque insignia:aut mittit insignia: id est ornamēta regalia aut re uera:mādat isignia.i.magna:ut Castris succedam & capessā regna tyrrhena. b Sed mihi tarda gelu:occurrit tacitis quęstionibus dicens se nō isse propter ętatem senilem filium uero propter mixtum genus per originem matris unde dicit ęneam debere ire cui ętas & origo regna concedunt. c Sęclisque effeta senectus.no.sęcla dicta etiam in uno homine secundum eos qui dicunt sęculū triginta annos habere.nam alii uolunt.Cx.alii mille annis putant sęculum contineri. d Inuidet impe:bona elocutio ut Liber pampineas inuidit collibus umbras. e Quem numina poscunt:ut Externos optate duces Italum fortissime ductor ευσ υιςβολωσ iam ductorem italię uocatęneam. f Spes & solatia: spes quia multa de eius uirtute sibi promittebat.pr.Solatium quia amissa coniuge unici filii utebatur solatio. g Tolerare: quasi rem asperam & difficilem. h Mire:tur:imitetur Luca.Miratoremque catonis optima enim ingenia necesse ē ut ea quę mirātur imitentur. i Suo nomine:bene in omnibus filii gratiā facit.nam dicit dat tibi palas milites ducentos suo nomine:ipse uero a me ducentos accipies. k Tristi cum corde:ppter breuitatem auxiliorū. l Cęlo aperto:sereno:ut Aperta serena pspicere. m Improuiso:nullū eni iudicium pręcesserat nubiū. n Fulgor:i fulgetra:Cū sonitu tonitru.s.ut diximus supra ordine,tenuit q nobis apparet:ut fulgetras dicat priores:quū sint aū tonitrua. o Ruere oīa sic eni sonat ut uideatur ruina:alibi.Cęlique ruina bū aūt tpaui dicēs uisa. p q̄ Tyrrhenusque tubę mugire p ęthera clangor.tyrrhenū clāgore dixit tubę:iō.quia apud tuscos tubā cōstat ēe inuētā ergo tyrrhen⁹ clagor son⁹ tyrrhenarū tubarū & bū cōgruis oib⁹ arma nūciātur p sonos tubarū. q Fragor itonat:fragor ppriē armorū ē son⁹.qd aūt dicit intonat illuc spectat fulminat ęneas armis quē uult fragore tonitrua splēdore fulgetrā imitari nō aūt mirū est a dea libidinis Venere illatis armis inesse fulgorēnā & Homer⁹ dicit a Thetide oblata arma hrē motū quēdā & spiritū: quę di cū aqua ēe manifestū ē. Thetidem aūt nouim⁹ nympham. r Inter nubem:per nubem more suo & dicit in serena parte cęli fuisse nubem: per quam arma portata sunt.

s Per fudum. fudum e quasi fubudū ferenū post pluuias: ut Ver nacte fudum. t Agnouit fonitū: hoc est quid fonitus significaret. Diuę ꝓmissa parētis κατα τοσ ιωπωμευο intelligim⁹ ueneré ei ꝓm fuisse. u Hospes: & qui suscipitur hospes uocatur: ut hoc loco Euāder. Itē supra hospitis ęneę sedē: sicut & uector q uehit: & q uehitur: & alūnus q alit & q alitur. Ne uero ne qrę ꝓfecto: ambę pticulę ad ornatū ptinet tātū. x Portēta mō bona oia q̄ uictoriam portedūt de hostib⁹. y Ego poscor olympo: aut de olympo poscor. i. hęc signa mei cā fiūt: aut certe i olympū poscor. z Diua creatrix: rerū oim generalit. a Heu: adeo de uictoria fret⁹ ē ut et hostiū misereatur. & hinc nascitur ille sensus Nō hęc o pala dederas ꝓmissa parenti

Per[s] fudū rutulare uidēt: & pulsa tōare.
Obstupuere animis alii: sed troius heros
Agnouit[t] sonitū: & diuæ ꝓmissa parētis:
Tū memorat: ne uero hospes[u] ne quęrę ꝓfecto
Q uē casū portēta[x] ferāt: ego[y] poscor olympo.
Hoc signū cēcinit missurā diua[z] creatrix
Si bellū ingrueret: uulcaniaq; arma per auras
Laturam auxilio
Heu[a] quātæ miseris cædes laurētib⁹ instant:
Q uas penas mihi turne dabis: q̄ multa sub ūdas
Scuta uirū galeasq; & fortia corpora uolues
Tybri pater: poscāt acies: & fœdera rūpant.
Hæc ubi dicta dedit: solio se tollit ab alto
Et primū herculeis[c] sopitas ignibus aras
Suscitat hesterūq;[d] lare: paruosq; penates
Lætus adit: mactant lectas de more bidentes
Euander pariter: pariter troiana iuuent⁹
Post[e] hinc ad nauis: gradit socios q; reuisit:
Q uorū de numero: qui[f] se se i bella sequātur
Præstantes uirtute legit: pars cætera ꝓna
Fertur aqua: segnisq;[g] secūdo defluit amni
Nuncia uentura ascanio: rerūq;[h] patrisq;[i]
Dantur equi teucris tyrrhena petentib⁹ arua.
Ducūt exortem[k] æneæ: quē fulua leonis
Pellis[l] obit totū præfulgens unguibus[m] aureis
Phama uolat paruam subito[n] uulgata p urbem
Ocius[o] ire equites tyrrheni ad littora regis
Vota[p] metu duplicant matres: ꝓpiusq;[q] periclo
It timor & maior martis iam apparet[r] imago
Tum pater euādrus dextram[s] cōplexus euntis
Hæret[t] inexpletū lachrimās: ac talia fatur
O[u] mihi præteritos referat si iuppiter annos
Q ualis[x] erā: cū primā aciē præneste sub ipsa

Itē ęneas Hi nostri reditus expectatiq; triūphi. Hęc mea magna fides. b Fedcra rūpāt q̄ se facturū latin⁹ ꝓmiserat: nō eni erat facta. c Herculeis sopitas ignibus aras. hypallage ē. i. suscitauit aras herculeas in qbus erāt ignes sopiti. d Hesterūque lare: cui pridie sacrificauerat: & ē iteratio. Na ualde qdē externū legūt. i. extraneū. e Post hinc ad nauis graditur unū uacat aut post: aut hinc aut post hinc digrediēs iubeo frōdētia capris talc ē: & illud Prim⁹ ibi añ oēs. f Qui se se bella sequātur: i expeditionē & bellicā pręparatōe; nā ut supra diximus bellū ē tēp⁹ oē quo uel pręparat aliqd pugnę necessarium: uel quo pugna geritur. Pręliū aūt dicitur cōflict⁹ ipse bellorū: Vñ mō bñ dixit. Qui se se i bella sequātur nō i pręliū. nā ad auxilia petēda uadit: nō ad pugnā quāquā etiā si diceret: q se i pręliū sequātur nō ualde ab re eē uidebatur. hi ei eqtes quū a Tarcōte accepisset ęneas auxilia cū aliis hetruscis eqtib⁹ p terram missi obuios stati habuere bellātes & q̄si iā hinc recta pgere uidētur i pręliū: Vñ etiā a Cymodocea nauigāti ęneę dicitur iā loca iussa tenet forti permixt⁹ hetrusco arcas eques. g Segnis sine remigio & respexit ad ascēdētes de qb⁹ ait remigio noctē que diēque fatigāt: licet fuerit lenissim⁹ fluui⁹. h Rerū q̄s gesserat. i Pa. ubi eēt. k Exortē ę. i. extra sortē alcorū p id qđ ē factū idicatur qđ nō ē factū: p exortē aūt optimū & pręcipuū significat l Pellis odit totū: pellis ōnditur magnitudo i hoc q dicit totū obit. m Vnguib⁹ aureis: aut q unguēs ipsi: quū aruerit auri imitātur colorē: aut qa solebāt deaurari Sta. Auro māsueuerat ungues. n Subito uulgata: Cur subito: ipse dicit q̄si p paruā urbē. o Oci⁹: positiu⁹ antiquus est: id est celeriter: nec enim potest esse comparatiuus ubi nulla est comparatio. p Vota: metu duplicant matres bene duplicant metu: Nam inest semper matribus uotum. q Propiusque periclo It timor: ꝓpius periclo pro proprior. Nā matres quod timēt hoc putant liberis posse contingere. r Iam apparet. adhuc illis pergentibus iam prelium cogitatur a matribus. s Dextram euntis: scilicet. quia dixerat pater. t Hęret inexpletum. multi hic distinguunt ut sit inexpletus hęsit & talia locutus est lachrymans: alii legunt inexpletus lachrymis honestius tamen est inexpletum lachrymans: ut sit nomen pro aduerbio: id est: inexplebiliter. u O mihi pręteritos referat si iuppiter annos Qualis eram: & o & si optantis sunt quę nunc iunguntur. Nam singula ante ponebantur: Vt si nunc se nobis ille aureus arbore ramis. ergo unum uacat quantum ad antiquitatem & notandum notum de pręterito fieri. x Qualis eram cum primam aciem pręneste sub ipsa; aut utinam sim talis; qualis tunc etiam quando ista perfeci; aut certe laudantis

autē Qualis erā quū primā aciē prenestę sub ipsa strauiq; scutorūq; icēdi uictor aceruos: hoc traxit de historia Tarquinii, q̄ ei prisc⁹ uictis sabinis i honorē Vulcani eorū arma succēdit: quē postea secuti sūt cęteri. y Cui tris aias: p triasi nōndit illā Platonis & Aristotelis cōtētione q dubitabāt utrū q̄tuor an tres aię sint i hoie φυσικηαισ ΘΗΤΙΚΗ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΗ hoc aūt loco p tres aias magnū & pfectū indicat uirū. nā quātū ad fabulā ptinet: tres aias pro ptertria habuit corpa attēdedū ē sane hoc sibi Euādrū uīdicare qđ fuit i Hercule. nā ut ille Geryonē extinxit ita hic Herilū occidit. idē ē q paulopost dicit Neq; finitimo Mezēti⁹ unq̄ huic capiti isultās. mos ei Herculis fuit ut et nō rogat⁹ laborātib⁹ subuēiret: uicei sicut ēt Varro dicit oēs q fortiter fecerāt Her uocabant: licet eos prio. lxiiii. enūciauerit: Hince qđ legim⁹ Her. tirynthiū argiuū: thebanū libyn.

Strauiq; scutorūq; incēdi uictor aceruos
Et regē hac herilū dextra sub tartara misi.
Nascēti cui[z] tris aīas feronia[z] mater
Horrēdū dictu dederat: terna[a] arma mouēda
Ter leto sternēdus erat: cui nūc tn̄ oēs
Abstulit hæc aīas dextra: & totidē exuit armis
Nō ego nūc dulci amplexu diuellerer usquā
Gnāte tuo: neq; finitimo[b] mezētius unquā
Huic capiti insultās tot ferro sæua dedisset
Funera: tā multis uiduasset[c] ciuib⁹ urbē.
At[d] uos o superi & diuū tu maxime rector
Iuppiter: arcadii quæso miserescite regis.
Et patrias[e] audite præces si numina uestra
Incolumē palanta mihi: si fata reseruant
Si uisurus eū uiuo. & uēturus in unū
Vitā oro: patiar quēuis durare[f] laborē.
Sin aliquē infādū[g] casū fortuna minaris
Nūc nūc o liceat crudelē[h] abrūpere uitā
Dum curæ ambiguæ dū spes incerta futuri
Dum te care puer mea sola[i] & sera uoluptas
Cōplexu teneo: grauior ne nūcius aures
Vulneret hæc genitor digressu dicta supremo
Fūdebat: famuli collapsum in tecta ferebant.
Iamq;[k] adeo exierat portis equitat⁹ apertis:
Aeneas inter primos & fid⁹ achates.
Inde alii troiæ pceres: ipse[l] agmine palas
In medio chlamyde & pictis cōspectus[m] i armis
Qualis ubi oceani pfusus lucifer unda:
Quem uenus ante[n] alios astrorū diligit ignes
Extulit os sacrū cælo: tenebrasq;[o] resoluit.
Stāt pauidæ i muris matres: oculisq; sequūtur
Puluereā nubē: & fulgētes ære cateruas.
Olli per dumos qua pxima meta uiarū
Armati tendūt: it clamor: & agmine[p] facto
Quadrupedāte putrē sōitu quatit ungula cāpū
Est igens gelidū lucus ppe[q] cœretis amnem

z Feronia mr: nympha capanię: quā ēt supra dixim⁹ hęc ēt libertorū dea ē i cui⁹ teplo raso capite pileū accipiebat cui⁹ rei ēt Plau. i amphitryone facit mētōne. Qđ utinā ille faxit iuppiter: ut ego hodie raso capite caluus capiā pilea. a Terna arma moueda: figura poetica: nā trina d̄buit dicere. Arma ei tātū sut numeri pluralis: cui nō iūgūtur noia numeralia: ut supra dixim⁹. Nō ei dicimus tria arma moueda aūt uel cōtra ipsū uel ab ipso. b Finitimo: aut ifinitimo: aut finitio capiti. c Viduasset ciuib⁹ urbē. s. uiris fortib⁹ pēptis & pprie uiduasset dixit: q̄ urbs ē generis fœminini. Hor. abusiue & satis icōgrue in genere masculino posuit dicēs: Vidu⁹ pharetra risit. Apollo. d At uos o superi: iā hic q̄si pr̄ loqtur: Diuisa ei hęc ē allocutio & ultia ps ei⁹ hebet parētis affectū: qđ & ipse ōndit dicens: e Et patrias audite pręces. pria uero uiri fortis e: Qualis erā quū prima aciā prenestę sub ipsa strau. f Durare laborē ipsi⁹. s. senectutis Ter. Senectus ipsa morb⁹ ē. durare aūt ē sustinere Hora. ac sine funib⁹ uix durare carinę pōt ipertosi⁹ equor g Infādū casū: parētis ē qđ formidat nolle memorare. h Crudele uitā: q̄ filio est supstes. i Sola & sera: q̄ & un⁹ erat & sero suscept⁹. k Iamque adeo exierat. adeo ad ornatum pertinet tantum. l Ipse agmine palas In medio. hic enim fuit mos ut tyrones ponerentur in medio & ambirent uiri fortes exercitum: aut certe honoris est mediū locum in exercitu tenere: ut ipse alibi Medio dux agmine turnus m Conspectus: conspicuus conspicabilis. nam pro nomine participium posuit. n Ante alios astrorum diligit ignes: Venus in cęlo habet unam propriam stellam: quę oriens luciferum: occidens uesperum facit: inde Sta. Et alterno deprenditur unus: in ortu habet etiam duas alias: unam in signo tauri: & unam in septentrione: unde etiam taurus domus dicitur esse Veneris ideo dixit: Quem uenus ante alios astrorum diligit ignes. Sacrum uenerabile. o Tenebras autem resoluit propter iubar quod sola possidens aliquod efficiat lumen. p Agmine facto: agmen proprie est exercitus ambulans. quicquid fuerit aliud abusiue dicitur. q Prope cœretis amnem agylina ciuitas est thuscię a conditore appellata: cui ex inscitia romana aliud est inditum nomen. Nam cum romani euntes per thusciam interrogarent agylios quę diceretur ciuitas & illi utpote grecu quid audirent ignorantes & optimum ducentes si prius eos salutarent dixerunt Χαιρε quam salutationem

Religione patrũ late^r sacer; undiq; colles
Inclusere caui; & nigra^s nemus abiete cingũt
Siluano phama est; ueteres^t sacrasse pelasgos:
Aruorum^u pecoris'q; deo; lucũq;^x diemq;:
Qui primi fines aliquãdo habuere latinos
Haud ꝓcul hic tarco^y & tyrrheni tuta^z tenebãt
Castra locis cælo'sq;^a omnis de colle uideri
Iam poterat legio; & latis tendebat^b in aruis
Huc pater æneas; & bello^c lecta iuuẽtus
Succedũt; fessiq; &^d equos & corpora curãt;
At uenus æthereos^e inf dea cãdida nimbos;
Dona ferẽs aderat; natũq; i ualle reducta^f
Vt ꝓcul egelido^g secretũ^h flumine uidit;
Talibus affata ẽ dictis; seq; obtulit^i ultro.
En ꝑfecta mei ꝓmissa^k cõiugis arte
Munera: ne mox aut laurẽtes^l nate supbos,
Aut acrẽ^m dubites in prælia poscere^n turnũ.
Dixit: & amplexus nati cytherea petiuit
Arma sub aduersa posuit radiãtia quercu.
Ille deæ^o donis; & tãto lætus^p honore
Expleri nequit; atq; oculos ꝑ singula uoluit
Mirat; interq;^q manus & brachia uersat^r
Terribilẽ cristis galeã; flãmasq; uomentẽ
Fatiferũq; ensem; loricã ex ære rigẽtẽ^s:
Sanguineã ingẽtẽ; qualis cũ cærula nubes
Solis^t inardescit radiis lõgeq; refulget.
Tum leuis^u ocreas electro auroq; recocto^x:
Hastãq;: & clypei non^y enarrabile textum
Illic res italias romanorũq; triũphos

romani ciuitatis nomẽ eẽ arbitrati sũt & detracta aspiratiõe eã cęre noiauerũt: ut dicit Igini^9 i urbib^9 italicis. Ammnis mistio dr: ut Qui cęrete domo q sũt minoris i aruis. r Late sacer: hoc ẽ nõ solũ colebatur a ciuib^9 sed et ab a colis. s Nigra: umbrosa more suo. t Veteres sacrasse pelasgos: de his uaria ẽ opinionũ alii eos ab atheniẽsib^9 alii a laconib^9 alii a thessalis dicũt originẽ ducere: qd ẽ ꝓpensiua. Nã multas in italia pelasgorũ cõstat eẽ ciuitates. hi primi italiã tenuisse ꝓhibẽtur. u Aruorũ pecorisque deo: publica cerimoniarũ opinio hoc habet pecorũ & agrorum deũ eẽ siluanũ prudẽtiores tñ dicũt eẽ υλικον θεον hoc ẽ deũ της υλης hyle aũt est fex oim elemẽtorũ. Igitur sordidior & aer. Itẽ aq̃ & ĩra sordidiora unde cũcta ꝓcreãtur quã υλην latini materiã appellauerũt. Nec icõgrue quũ materię siluarũ sint. ergo qd gręci a toto hoc latini a patre dixerũt. x Luciq; diequeia romanis traxit: apud quos nihil fuit tam solẽne q̃ dies cõsecrationis; hic illud Nostrosque hui^9 meminisse minores. y Tarco & tyrrheni: tarco latin^9 noiatiuus ẽ de gręco ueniẽs ab eo q ẽ tarcon pdito n: & co mutata in o: ut απολλων Appollo: & πλατων Plato: aliter uersus nõ stat. z Tuta tenebat castra locis: hoc ẽ natura & industria munitissima. sed nouim^9 castra ꝑ naturã munita eẽ nõ posse: nisi i collib^9 fuerit; q si i mõtib^9 sũt quõ ꝓcedit latis tẽdebat i aruis: ne sit ergo cõtrariũ itelligam^9 q hodieque et uidemus & legimus hãc collĩũ fuisse naturã: ut planicies eẽt i sũmo i q̃ erãt castra Tarcõris q̃q̃ multi uelit. a Cęlosque ois de colle uideri. Iã poterat legio ad ęneam referre: ut itelligam^9 i collib^9 uenientes fuisse troianos: castra uero hetrusca fuisse in cãpis: qd si uelim^9 accipe quẽadmodũ ꝓcedit tuta tenebant castra locis. i. ꝑ naturã locorũ. b Tẽdebat i aruis ut hic sęuis tenebat achiles. c Bello lecta: quia ait supra: Qui se se in bella sequantur Pręstantes uirtute legit aut lecta ꝓprie: quia dilect^9 militũ ẽ d Equos & corpa curãt; ingẽti arte: qd seq̃batur omisit reddidit^9 i decimo: nãque si uellet dicere uenisse ęneã uidisse Tarcõtẽ: petisse auxilia: satis lõgũ fuerat. & ꝓbat illud qd ait supra. toto nãq; fremũt cõdensę littore puppes: quũ hetruscorũ festinationi dictis breuitas congruat. uerũ hoc qd i isto loco pręteruisit reddidit i decimo dicẽs Nãque ut ab Euadro castris ingressus hetruscis regẽ adit & regi memorat nomẽque genusque. e Aethereos nimbos: ꝑ aerẽ numinũ. ꝓpurgationem q circa deos ẽ. f Reducta: secreta. g Egelido secretũ flumine uidit egelido: ẽ nimiũ gelido: & una pars orationis: ut Edurãque pirũ. i. ualde durũ: & sic dixit. h Secretũ flumine egelido hoc ẽ pręs diosiu minis: ut dicim^9 secret^9 ẽ mõte uel silui. latẽter aũt oñdit ęneã ñ nisi i flumie ablutũ numẽ uidere potuisse. i Obtulit se ultro. i. deã cõfessa ẽ: ut ĩ scđo dixit: Quũ mihi se ñ añ oculis tã clara uidẽdã obtulit & ẽ ordo obtulit se & locuta ẽ. k Promissa: κατα τ δοσιοι ποιμεοx ut supra Hoc signũ cecinit missurã diua creatrix. l Laurẽtis supbos: ut quos illi bello ꝓfugos egere supbo. m Acrẽ: tumũ forte & ꝓprie apud nos acer ẽ: q λει νοσ apđ gręcos. nã forte & uehemẽte & asperũ & amarũ põt significare. n Poscere: ꝓuocare. Ci pria & scda actõe i Verrẽ. Poscũt maiorib^9 poculi. i. ꝓuocãt. o Deę do. i. ꝓpi arma. p Tãto lętus ho. munere diuę q mãifesto uiderat matrẽ & plenã nũinis sui. q Interq; man^9 & brachia uersat. distiguẽdũ ẽ ut itelligas ęneã manib^9 minora brachiis maiora arma cõsiderasse: ut puta loricã uel scutũ. hęc ei arma maiora sũt. minora uero gladiũ galeã ocreas. r Versat: cõsiderat: ut huc illuc uiclorũ imẽsa uolũina uersat. s Rigẽtẽ: sãguineã igẽtẽ. distiguẽdũ ꝓpt epitheta. t Solis iarde. radiis: Iri physica rõe describit: q fit quũ aquosã nubẽ solis ardor irradiat: nec incõgrua hęc cõparatio cũ lorica diuersis metallis fieri plerũq; cõsueuerit. u Leues oc. nitida tibialia. x Recocto: sępe purgato. y Nõ e. te. hũ ũ enarrabile: cũ i clipeo oẽs to. historiã uelit eẽ descriptã. d. illic gen^9 oẽ futurę stirpis ab ascanio

z Pugnataque i ordine bella: carpti tamé pauca cómemorat: sicut in primo ait. Videt iliacas ex ordine pugnas: nec tñ uniuersa descrpsit. Haud uatū iguar⁹: futurorū inscı⁹. a Venturique iscı⁹ çui: nō çui sed q in çuo erāt futura. Stirpis ab ascanio usq; ad augustū cçsaré. b Mauortis i antro pót accipi: & fecerat lupā mauortis. & Mauortis i antro dicédo aút & oñdit multa alia fuisse depicta. c Procubuisse .i. pria pte se inclinasse: qd grçci προκλινουσαν uoci disciti: dinatóe corpis ubera prçberet ifátib⁹. ná si pcubuisse iacuisse accipias: cōtrariú é qd dicit. d Ludere pédetes pueros. Sciédū tñ é eú gestú uoluisse pprie exprimere qué in ipsi⁹ lupç cernim⁹ statuis. Geminos huicre uera gemios mó: alias similes sane hic tot⁹ loc⁹ cnriáus é. Ludere: moueri. Teré. cógrū istū maximū i aq sinito ludere. e Matré: qsi matré: cui⁹ affectū pueris exhibebat. f Tereti ceruice: rotūda cū lógitudine: ut icūbés tereti damō sic cçpit oliuç. g Mulcere alternos nō qd in pictura erat dicit: sed ita hic intelligim⁹ factū fuisse: ut Teré. circū iliacos raptauerat hectora muros. h Corpora fingere lingua .i. tergere Cic. in festiana. Spógiis sāguis effingebatur .i. tergebat. i Nec pcul hic romá: cōgrue iuxta pprios códitores. k Raptas sine more sabinas: raptas spectaculo sine ullo exéplo. l Consessu caueç: cauea é ubi populus spectat. Plau. in amphytrióe: ut cógitores singuli i subsellia cant p totā cauea spectatorib⁹. m Magnis circésib⁹ actis: magnis quātū ad pauptaté pristina ptinet ná legim⁹ pter equoru inopiā diuersis eos tunc usos aialib⁹. raptç aút sūt sabinç cōsualib⁹: hoc est mése martio. Consus aút é de⁹ consiliorū: qui iō téplū sub tecto i circo habet ut oñdatur tectū debere eé consiliū hic é q & fidei páno uelata manu sacrificabat quia fides tecta eé debet & uelata. Ideo aút dicato cōsi simulacro rapuerūt sabinas ut tegeretur initiū de rapto cōsi hū. iste Cōsus & eques Neptun⁹ dr. unde etiá in ei⁹ honore circéses celebrabātur. Errāt ergo q dicūt magnis circensib⁹: aut megalisiacis aut romanis: quos cōstat fieri añ calé. Ianuarias. Actis aút cū agerétur: qa nō erat pñs a passiuo pticipiū: ut & quecct⁹ ab his. Circésib⁹: circéses dicti uel a circuitu: uel qd ubi núc metç sūt olim gladii ponebātur quos circuibāt. Dicti aút circéses ab ensibus circa quos circuibāt. Sane notádū positos circéses sine adiectione ludorū quū ita dicimus: ludos theatrales: ludos gladiatorios: ludos circéses. n Romulidis: hic datiu⁹ pluralis uenit ab eo q é in romulida. o Curibusque seueris. mare dixit seueris: quū eni filias pdiderit Cenineses añnates: crustumini & sabini: cçteris quiescétib⁹ sabini soli bella susceperūt: qui iteruenietib⁹ postea triginta fçminis iá enixis de illis: q raptç erāt: pax facta é: ex qrū noib⁹ curiç appellatç sūt i cōem ét mulierū honoré calédç eis dicatç sūt martiç. Hora. Martius celebs qd agam calendis Iuue. Munera fçmineis tractat secreta calédis: nec eni alter cógruit martias calédas eé fçmiarū: nisi qa ut diximus fçmiç bella sedarunt. Sane sciédū oés uirgines raptas excepta Hersilia: quā sublatā a marito sibi romul⁹ fecit uxoré. p Posito certamine finito: ut añ dié clauso cóponet uesper olympo. q Iouis añ arā: añ téplū iouis statoris: qd fecerat Romul⁹: postquā orās clatis armis meruit ne su⁹ exercit⁹ fugeret. r Iūgebāt fçdera por. fçdera ut dixim⁹ supra dicta sūt a porca fçde & crudelr occisa: cui⁹ mors optabat ei q a pace resiluisset: falso āt ait porca nā ad hoc gen⁹ sacrificii porc⁹ adhibebat. ergo aut usurpauit gen⁹ p genere: ut Timidi ueniet ad pocula dāmç: quū has dāmas dicam⁹ ité supra lupā quū auis sit hic & hçc lup⁹ aut certe illud oñdit qi oib⁹ sacris fçminini generis plus ualet uictiç. Denique si p marc litare nō posset: succidāea dabat fçmia: si aút p fçiam nō litasset succidaea abhiberi nō poterat. s Citç metū i diuersa qdrigç. Donatus hoc loco cōtra martū sentit dicés: citç diuisç: ut é i iure erecto nō cito .i. primonio uel hereditate uon diuisa nā citus cū diuisus significat ci lóga é: ergo citç ueloces itelligam⁹: qué aút dicit Virg. metū. Meti⁹ Suffeti⁹ dict⁹ est qd nomé mutilauit cā metri. nou m⁹ aút noim uel mutatioñé uel mutilatóné cócessā poetis: sic p polluce castoré: p citheride lycoridé posuit: ut sed q legat ipsa lycoris. hic aút meti⁹ suffetius cū apd albanos sūmā rerū teneret: a romanis i auxiliū cōtra fidenates uocat⁹ iure societatis uénit qdé: sz i ipso prçlio ad hostes defecit: qd cernés Tull⁹ hostili⁹ ait uoce maxia militib⁹ suis ita ut etiá hostis audiret: ne trepidetis meo cōsilio factū é: ut factiose Meti⁹ suffeci⁹ ad hostes trāsiret: quo cōsilio & suis iā pene amissas reddidit uires: & effecit ne hostes crederét metio: qué post uictoriā captū Tull⁹ hostili⁹ religauit ad bias qdrigas: ita q ab unis qdrigis traheré t man⁹: pedes ab alteris: qbus agitatis uelociter cū crudeli morte discerpsit. Vides itaq; poeta romano nōi icógruā eé uidictā: culpā i crimis torquet auctoré: dicet ex sua pfoua adipsū metiū. t At tu di. al. mācres: nō et médatis isert: ut tacitç qstioni & iudiç crudelitatis occurrat.

Haud uatū ignarus: uenturiq;[a] inscius æui
Fecerat igni potés: illic genus omne futuræ
Stirpis ab ascanio: pugnataq;[z] in ordine bella:
Fecerat: & uiridi fœtā mauortis[b] in antro
Procubuisse[c] lupā geminosq; huic ubera circum
Ludere[d] pédētes pueros & lābere matrem[e]:
Impauidos illam tereti[f] ceruice reflexam
Mulcere[g] alternos: & corpa[h] fingere lingua
Nec[i] pcul hic romā & raptas[k] sine more sabinas
Cōsessu[l] caueæ magnis[m] circésib⁹ actis
Addiderat: subitoq; nouū cōsurgere bellū
Romulidis[n]: tatioq; seni curibusq;[o] seueris:
Post iidem inter se posito[p] certamine reges
Armati iouis[q] ante arām: paterasque tenentes
Stabant: et cæsa[r] iungebant fœdera porca.
Haud pcul ide citæ[s] metū idiuersa quadrigæ
Distulerant: at tu[t] dictis albane maneres.
Raptabatq; uiri mēdacis uiscera tullus
Per siluas & sparsi rorabant sanguine uepres:

¶ Nec nõ Tarquiniũ eiectũ porsenna iubebat. Tarquinius superbus habuit pditos filios: inter quos Aruntẽ: q dũ in castris eẽt patre suo ardeã obsidente: & ortus eẽt inter eũ & collatinũ maritũ Lucretię de uxoribus sermo: eousque p cessit contẽtio: ut ad pbãdos earũ mores arreptis equis statim domos suas simul pficiscerẽtur. Ingressi itaque ciuita tẽ collatiã: ubi fuit lucretię domus: iuenerũt eã lanificio operã dantẽ & tristẽ ppter mariti absentiã: inde ad aruntis domũ pfecti: quũ uxore eius iuenissent cãtilenis & saltationibus indulgẽtẽ: reuersi ad castra sũt: qd Aruns dolens. quũ de expugnãda lucretię castitare cogitaret mariti eius noĩe epistolã finxit & dedit lucretię: in q̃ hoc cõtinebatur ut Aruns susciperetur hospitio: quo facto per no ctẽ stricto gladio eius igressus ẽ cubiculũ: cũ ethi opẽ: hac arte egit ut secũ coiret dicens: nisi mecu cõcubueris: ethiopẽ tecũ interimo tanq̃ in adulte rio deprehẽderim. Timẽs itaque lucretia: ne casti tatis famã morte deperderet: quippe quã sine pur gatione futurã eẽ cernebat: in uita turpib⁹ impe riis paruit: & altera die cõuocatis ppinquis mari to Collatino patre Tricipitino Bruto auunculo: q tribun⁹ equitũ celerũ fuerat rẽ indicans petit ne uiolatus pudor: neue inultus eẽt ei⁹ interitus: & erecto gladio se interemit: quem Brut⁹ de ei⁹ cor pore exercitũ tenẽs pcessit ad populum: & multa conquestus de tarquinii superbia & filiorũ ei⁹ tur pitudine egit ne in urbẽ reciperẽtur auctoritate qua plurimũ poterat. nã ut diximus Brutus tribun⁹ equitũ fuerat: sed quũ non susciperet Tarquini⁹ cõtulit se ad Porsenã regẽ thuscię: qui p Tarqui nio eũ ingentib⁹ copiis capto ianiculo: & illic ca stris positis Romã uehemẽter obsedit: & quũ per sublicium pontẽ hoc est ligneũ trãsire conaretur: so

Nec non tarquiniũ eiectũ porsenna iubebat
Accipere: ingẽtique urbem obsidiõe premebat.
Aeneadæ in ferrum pro libertate ruebant:
Illum indignati similem similemque minãti
Aspiceres: pote auderet quod uellere cocles:
Et fluuiũ uinclis innaret chlælia ruptis.
In summo custos tarpeiæ manlius arcis
Stabat pro tẽplo: et capitolia celsa tenebat:
Romuleoque recens horrebat regia culmo:
Atque hic auratis uolitans argenteus anser
Porticibus gallos in limine adesse canebat.
Galli per dumos aderant: arcẽque tenebant
Defensi tenebris: et dono noctis opacæ.
Aurea cæsaries illis atque aurea uestis:

lus Cocles hostilẽ impetũ sustinuit: donec a tergo pons solueretur a sociis: quo soluto se cũ armis pręcipitauit i tybe rim: & licet lęsus in coxa: tñ ei⁹ fluẽta supauit: unde ẽ illud ab eo dictũ: quũ ei in comitiis coxę uitium obiiceretur p singulos gradus admoneor triũphi mei. in tantã aũt obsidionis necessitatẽ populus uenerat: ut etiã obsides daret: ex qbus Chlęlia inuẽta occasione trãsnatauit fluuiũ: & Romã reuersa ẽ: reddita ẽ rursus pacis lege eã Porsena repe ten te: q admiratus uirtutẽ puellę dedit ei optionẽ: ut quũ quibus uellet rediret: illa elegit cęteras uirgines: unde Porsena hoc quoque mirat⁹ concessit & rogauit p litteras po. ro. ut ei aliqd uirile decerneret: cui data ẽ statua equstris: quã i sa cra uia hodieque conspicim⁹. x Eiectũ: atq facile poterat suscipi & occidi: sed iõ non ẽ suscept⁹: quia occidi non po terat religione ipediẽte. Rex eni etiã sacrorũ fuerat: unde postea alii facti sũt consules: alii reges sacrorũ. Porsennæ unũ n addidit metri causa unde & penultimę datus accẽtus ẽ: nã Porsena dictus ẽ. Mar. Hãc spectare manũ Porsen na nõ potuit. y Aeneadę: satis longe petitũ epithetũ. z Illũ Coclitẽ & mõ Cocles i hoc hoĩe de quo dicit pprũ ẽ nomen: in aliis appellatiuũ. nã luscos coclites dixerũt antiqui: unde & cyclopas coclitas legimus dictos: q unum oculũ habuisse phibẽtur. a Uiclis innaret chlęlia ruptis atq obsides nõ ligãtur: sed uicla p custodiis accipiam⁹: aut certe ruptis uiclis põtis. i. iã põte resoluto. b Sũmo custos tarpeię mãli⁹ arcis: i sũma clypei pte & bona rõe uti i p ctura apta unicuiq; rei loca distribuẽs. iõ ei i sũma clypei pte dicit factũ eẽ capitoliũ: q: hoc arcẽ urbis eẽ manifestũ ẽ Historia talis ẽ: Brẽno duce senones galli uenerũt ad urbẽ: & circa alliã fluuiũ occurrẽtẽ sibi deleuerũt exercitũ oẽm p o. ro. Alia quoq; die quũ uellẽt igredi ciuitatẽ prio cũctati sũt timẽtes isidias: q: & patẽtes portas & nullũ i muris uidebãt: postea paulati ingressi: & cũcta uastarũt octo itegris mẽsib⁹: adeo ut ea q̃ icẽdere nõ poterãt militari manu diruerẽt solo remanẽte capitolio: ad qd cũ utẽsilib⁹ reliq cõfugerãt ciues: q tñ a gallis obsidebãtur ẽt id penetrare cupi entib⁹ quos alii p dumeta & saxa aspera: alii p cuniculos dicũt conatos eẽ ascedere. Tũc manli⁹ custos capitolii gal los detrusit ex arce lãgore anseris excitat⁹: quẽ priuat⁹ qdã iunoni dederat dono. Nãq; scdm Pli. nullũ aĩal ita odorẽ hois sẽtit p tẽplo p desẽsione tẽpli. nã añ tẽplũ nõ pcedit: quũ obsessus itra tẽplũ eẽt sic i iunone: ipsi int⁹ dextra ac le ua p turrib⁹ astãt. Terẽ. nã nisi hęc ita eẽnt: p illo haud stares phędria. d Tenebat: defẽdebat. & ẽ militare uerbum nt ẽt Sal dicit Uĩ cõtra uictos loco motos dicim⁹ Cic. Loco ille mot⁹ ẽ. e Horrebat regia culmo: curiã calarã dicit quã romul⁹ texerat culmis: ad quã calabat. i. uocabat senat⁹. Vocabat & popul⁹ a rege sacrificolo: ut quoniã adhuc fasti nõ eẽnt ludorũ & sacrificiorũ prẽnoscerẽt dies. f Atq; hic: i capitolio. & satis prudẽter argẽteũ an serẽ dixit. nã q̃si epitheton ẽ coloris: & significauit rẽ ucrã. Nã in capitolio i honorẽ illi⁹ anseris: q gallorũ nũciaret aduẽtũ po sit⁹ fuerat anser argẽteus. g Auratis portici. hoc ad tẽp⁹ rettulit florẽtis romanę reipu. Nã illo loco ubi dixit horre bat regia culmo. iõ addidit romuleo: ut icipiẽtis & paupis adhuc iperii tpa designaret. h Canebat: q̃si prędiuiabat nã canere & dicere & diuiare significat. i Arcẽq; te. deest pene. nã ppe tenuerũt. k Defẽsi te. & do. no. opa. multi iteratõe; uolũt. alii dicũt tenebris ppĩ cũiculos. l Dono noctis: sõno mãlii. nã somn⁹ noctis ẽ donum. m Aurea

uestis:hoc ē barba:unde contra inuestes dicim⁹ iberbes:unde ē Quū mihi prima genas uestibat flore iuuētus. n Virgatis lucēt sagulis:quę habebāt in uirgarū modū deductas uias. Et bñ allusit ad gallicā linguā: p quā uirgę purpura dicitur. Virgatis ergo:ac si diceret purpuratis. o Cesa:hastas uiriles.nā etiā uiros fortes galli gesos uocat. p Scutis longis:p hęc corporū oñditur magnitudo:ut supra. Stabāt ter centū nitidi i pręsepibus altis.p qd equorū magnitudinē expressit. q Hic.i.i eodē scuto.& congrue sacerdotes statim post tēpla cōmemorat. Salios:q sūt in tutela iouis Martis Quirini:dicti salii:ideo φ circa aras saliāt & tripudiēt ¶Nudosq; lupcos:quū in honorē Panos lupercaliorū solēnitas celebraretur:pecora romanorū subito a latronib⁹ rapta sūt:illi ꝓiectis uestib⁹ ꝑsecuti sūt latrones: quibus oppressis & receptis aīalib⁹ ꝓpter rē a nudis ꝑspere gestā: ꝑmāsit cōsuetudo:ut nudi lupcalia celebrarent. ¶Lanigerosque apices flamines i capite habebāt pileum:i quo erat breuis uirga desuper hñs lanę aliquid: quod quū p ęstus ferre nō possēt:filo tantū capita religare cęperūt. Nā nodis penit⁹ eos capitib⁹ incedere nefas fuerat: unde a filo: quo utebātur flamines dicti sunt q̄si filamines:uerū festis diebus filo deposito pilea necesse erat accipe: q̄ scd̄m alios ad oñdēdā sacerdotis emīnētiā sūt repta: sicut colūnę mortuis nobilib⁹ supponūtur: ad oñdēdū eorū culmē. Alii dicūt:nō ꝓpter emīnētiā dignitatis hoc factū:sed quia quū sacrificarēt apud laurolauiniū:& eis exta frequēter aues de uicinis uenientes lucis arrupērēt:emīnētia uirgarū eas terrere uoluerūt:Exinde etiā cōsuetudo ꝑmāsit:ut apd laurolauiniū ingētes haberētur uirgę nō breues: ut in urbe. ¶Lapsa ancilia cęlo:regnāte Numa pōpilio scutū breue & rotūdū cęlo lapsū ē. Et quū aruspices rūdissent illic fore urbis iperiū ubi illud fuisset:diligētia. Numę: ne qñ ab hostibus posset auferri adhibito Mamurio fabro multa similia facta sūt & i tēplo Martis collocata. Qd āt dicit ancilia plurali numero utitur ꝓ singulari. Nā unum

Virgatis lucent sagulis:tum lactea colla
Auro innectūtur:duo qsq; alpina coruscāt
Gesa manu scutis ꝓtecti corpora longis.
Hic exultātes salios:nudosq; lupercos:
Lanigerosq; apices:& lapsa ancilia cælo
Extuderat:caste ducebāt sacra p urbem
Pilētis matres in mollib⁹:hinc ꝓcul addit
Tartareas etiā sedes alta hostia ditis:
Et scelerum pœnas:& te catilina minaci
Pendentē scopulo:furiarūque ora trementē
Secretosque pios:his dantem iura catonem
Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea.sed fluctu spumabant cærula cāo
Et circum argento clari delphines in orbem
Aequora uertebant caudis:æstūque secabant
In medio classes æratas actia bella
Cernere erat:totūque instructo marte uideres
Feruere leucā tēn:auroque effulgere fluctus:
Hinc augustus agens italos in prælia cæsar

lapsū ē. Ancilia aūt dicūtur:aut quasi undique circūcisū:aut q̄si ἀμφιχειλόν.i.undique labrū hñs. u Extuderat:studiose fecerat. x Ducebāt:deducebāt. Hęc eni fuerat cōsuetudo. y Pilentis matres i mollib⁹ Pilēta sunt uehicula:sicut nūc basternas uidem⁹. Erāt aūt tūc ueneti coloris:nō ut nūc russati:qb⁹ nisi castę utebātur. z Mollib⁹ aūt pēsilibus:ut cōtra plumas pēsiles dicim⁹ & molles significam⁹. a Hinc ꝓcul:bñ longe a tēplis inferos facit. b Scelerū pęnas:ꝓ sceleratorum.& bñ ait scelerum penas. In crimina enim psonę incidunt non ipsarum sunt proprie crimina: unde & sceleribus sunt statuta supplicia:quę in se incidentes homines obnoxios faciūt. ¶Et catilina minaci pendentem scopulo:hoc quasi i Ciceronis gratiam dictum uidetur. d¶His dantem iura catonem: ut supra dixim⁹ censorinū significat nō uticensem:qui contra cęsarem bella suscepit & supergressus est hoc loco. Homeri dispositionē. Si q̄dem ille minoem & rhadamantū Ac cū de impiis iudicare dicit:hic romanum ducem innocētibus dare iura commemorat. e Hęc inter bene inter inferos & superos mare factum dicit φ ut supradixim⁹ nos ab antipodibus diuidit qui inferi sunt nostri cōparatione. f Imago aurea:nō est cōtrarium φ & cęruleam & auream & argenteam maris dixit esse imaginem quā scim⁹ ꝓ uentorum q̄litate mutari & colores reddere:quod expressum in scuto fuisse significat. g Cęrula.i.maria. Fluctu canorois eni spuma alba ē:quę fluctib⁹ nascitur. In orbē:in circuitū. h Aestuque secabāt:naturalē eni rē oñdit:nā semp mare turbatur:quū apparuerūt delphini. i Cernere erat:gręca figura ē. k Leucatē in ꝓmōtorio epiri ē mōs leucate. ¶Hinc augustus agēs italos quū de statu reipu. eēt lōga cōtētio inter augustū & antoniū & lepidū: placuit ut totū orientē teneret Antonius august⁹ galias & hispanos in italia Lepidus Africā Sardineam Siciliam Ad causam maioris fidei Antonius sororem Augusti duxit uxorem. ꝓfecti itaque sūt in prouincias suas:sed Antonius in ęgyptos captus est amore Cleopatrę nō usquequaque adeo ut ea dimissa cōtra parthos ꝓficisceretur:quib⁹ uictis dum Cleopatrę cupitate festinat exercitū oēm frigore i armenia pdidit ipse rū animaliū cadauerib⁹ pastus cū paucis ad ęgyptū ē reuersus:ubi ei cępit suadere Cleopatra:ut se sortiretur uxorē derelicta sorore Augusti:quo facto August⁹ uehementer accēsus contra eū cępit bella moliri. Antoni⁹ re cōparata collectis oriētis uiribus prior cum uxore Cleopatra uenit ad bellū.cōflictū est nauali certamine circa actiū epiri ꝓmōtoriū,ubi uicti sunt Antonius & Cleopatra & in fugam coacti postea occiso Antonio illa sibi serpētem adhibuit:sed quia belli ciuilis triūphus turpis uidetur:laborat poeta ut ꝓbet iustū bellū fuisse dicēs Augustū eē cū patrib⁹ populoq;

penatibꝰ & magnis diis; cõtra cũ Antonio auxilia pegrina at mõstruosa ęgypti numina. Et re uera in exercitu Antonii oẽs barbari fuerũt qđ & Virg. dicit ęgyptũ uiresque oriẽtis: atque ultima secum Bactra uehit: Victia hoc bello agit triũphũ: nec eni ciuile ꝓbatũ est: quod tantũmodo romano duce gestu est: qui & ipsi barbarę seruiebat uxori adeo ut prętoria ei castra cõcederet quorũ qui potiebatur imperio ipse uocabat exercitum. Vnde est illo loco de Cleopatra patrio uocat agmina sistro. nã Antonius cousulare sibi detinuit imperiũ, in quo sola ẽ potestas iubẽdi. ille eni ducit exercitũ q habet in potestate castra prętoria. m Penatibꝰ & mag. diis: alii uolũt unum esse: alii sepant ut magnos deos accipias iouẽ mineruã Mercuriũ quos ęneas de samothracia sustulit. n Tpa flãmis. Lęta uo. naturaliter eni Augustꝰ igneos oculos habuisse dicitur: adeo ut qdã romanꝰ interrogatꝰ ab eo cur uerteret faciẽ respõderit quia fulmen oculorum tuorũ ferre nõ possum: sicut ait Sueto. o Aperit uerti. sidus in uertice hoc ẽ super galeã Na ex quo tempore p diem stella uisa ẽ dũ sacrificaretur Veneri genitrici & ludi funebres Cęsari exhiberentur cuiꝰ sidus putatum ẽ Augusto persuadẽte i honorẽ patris Augusti stellam in galea cępit habere depictam. p Parte alia: nõ est cõtra sed in alia pte. Vetis & diis agrippa secũdis: secũdis dixit Augusti cõpatione. na hoc dicit Augustus nimio uelotũ & nũmũ utebatur fauore agrippa scđis, hoc ẽ ille habuit prim fauorẽ iste secũdũ q Nauali rostrata corona: Sextꝰ Põpeius Põpei filius i Sicilia piratica exercuit contra quẽ primo cũ Agrippa dimicauit Augustus; postea Agrippe cura data ẽ q cum deleuit: ob qđ ei Augustꝰ rostratã dedit coronã quia uicerit nauali certamine r Hinc a parte contraria. s Victor ab aurorę populis: quia uicerat pthos ut diximꝰ. t Littore rubro: erythręo mari qđ est int ęgyptũ & indiam u Vltima secũ bactra uehit: ultima non quãtum ad fines spectat orbis terrarũ: sed ultima imperio Antoniano. Cõstat ei bactrianos post se habere gẽtes innumeras. x Nefas: exclamatio ẽ non in eo tantũ q ęgyptiã romanus duxerat, sed etiã qđ mulier castra seqbatur qđ ingenti turpitudie apđ maiores fuit. Vñ bellaturus Pompeius in lesbo reliquit uxorem. y Ruere: tuebat, i. cũ impetu ueniebãt. z Cõcurrere mõtibꝰ altos: alii altis legũt unũ tñ ẽ. a Turritis pupibꝰ istãt: hoc ẽ de historia traxit Nã agrippa primꝰ hoc genꝰ turriũ inuenit: ut de tabulatis subito erigerẽtur simulac uetũ cẽt in pręliũ turres hostibus improuisę. b Arua noua neptunia cęde: noua cęde magna nimia: uã non dicit re uera noua: Quum alia fuerint bella ciuilia cędes alię in ipsis. c Patrio uocat agmia sistro Cleopatra sibi tãtũ assũpserat: ut se Isim uellet uideri. Isis aũt ẽ genius ęgypti: qui p sistri motũ qđ gerit in dextera nili accessus significat p fistulã quã sinistra retinet ostendit fluentiam omnium lacunarum. Isis autem lingua ęgyptiorum est terra quam Isim uolunt esse. d A tergo respicit angues: hoc ẽ nondum uidebat mortem futuram. e Deum monstra: ideo monstra dixit: quia sub augusto necdum romani ęgyptia sacra susceperant. f Latrator a nubis quia capite canino pingitur hunc uolunt esse mercurium. Ideo quia nihil est cane sagacius. g Cõtra neptunũ: Home. sequitur: qui deos dicit contra se diuersis partibꝰ habere certamẽ: h Cęlatus ferro: aut in armis locatis: aut de ferro sculptꝰ. s. de metallo sibi congrue. i Dirę: dirę ꝓprie sũt ultrices deę: & bñ has iteresse dicit prelio ad puniẽdũ Antoniũ q matrimoniale lęserat fędus. k Discordia palla: ideo discordia quia uniꝰ ciuitatis erãt & bñ dirã discordia sequitur quã Bellona cõmittatur: nã p discordiã uenitur ad bellum Hora. Ita truces inimicitias ac funebre bellũ. l Actius hoc cernens: quem postea actium noiauit Augustꝰ. m Vertebãt terga sabęi: oẽs isti populi orientis sũt. n Iam iãque. s. auiditate fugiẽdi. Iam

Cũ patribꝰ: populoq; penatibus[m] & magnis diis
Stãs celsa in puppi: geminas cui tpa[n] flãmas
Læta uomũt patriũq; aperit[o] uertice sidus
Parte[p] alia uentis & diis agrippa secũdis
Arduus agmẽ agẽs: cui belli insigne supbũ
Tẽpora nauali[q] fulgẽt rostrata corona.
Hinc[r] ope barbarica: uariisq; antoniꝰ armis
Victor[s] ab auroræ populis: & littore[t] rubro
Aegyptũ uiresq; orientis: & ultima[u] secum
Bactra uehit: sequiturq; (nefas)[x] ægyptia coniunx.
Vna omnes ruere[y] ac totũ spumare reductis
Conuulsum remis rostris stridentibꝰ æquor:
Alta petunt: pelago credas innare reuulsas
Cycladas: aut mõtes cõcurrere[z] mõtibꝰ altos
Tãta mole uiri turritis[a] puppibus instant
Stupea flamma manu: teliq; uolatile ferrũ.
Spargitur: arua[b] noua neptunia cæde rubescunt.
Regina in mediis patrio[c] uocat agmina sistro.
Nec dum etiã geminos a[d] tergo respicit angues
Omnigenũq; deum[e] mõstra & latrator[f] anubis
Cõtra[g] neptunũ & uenerẽ cõtraq; mineruam
Tela tenent. sæuit medio in certamine mauors
Cælatus[h] ferro: tristesq; ex æthere diræ[i]
Et scissa gaudens uadit discordia[k] palla:
Quã cõsanguineo sequitur bellona flagello.
Actius[l] hæc cernens arcũ intendebat apollo
Desuper omnis eo terrore ægyptꝰ & indi:
Omnis arabs: oẽs uertebant[m] terga sabæi.
Ipsa uidebat uentis regina uocatis
Vela dare: & laxos iam[n] iãq; immittere funes.

Illum inter cædes pallentem morte[o] futura
Fecerat ignipotens undis & Iapige[q] ferri
Contra autẽ magno[r] merentem corpore nilum
Pandentẽq; sinus: & tota ueste uocantem[r]
Cæruleũ in gremiũ: latebrosaq; flumie uictos
At cæsar triplici[s] inuectus romana triũpho
Mœnia dis italis uotũ immortale sacrabat.
Maxima tercentũ totã delubra per urbem
Lætitia: ludisq;[t] uiæ plausuq; fremebant
Omnibus in templis matrũ chorus oib[9] aris
Ante aras terram cæsi strauere iuuenci.
Ipse sedens niueo cãdentis[u] limine phœbi
Dona[x] recognoscit populorũ: aptatq; superbis
Postibus incedunt uictæ longo ordine gentes:
Quã uariæ linguis habitu tã uestis & armis
Hic[y] nomadũ gen[9] & discinctos[z] mulciber[a] aphros
Hinc lelegas[b]: carasq; sagittiferosq; gelonos[c]
Finxerat: euphrates[d] ibat iam mollior undis
Extremiq; hoĩm morini[e]: rhenusq;[g] bicornis[h]
Indomitiq; dacæ & pontẽ indignat[9] araxes[i]
Talia per clypeũ uulcani dona parentis[k]
Miratur: rerũq;[l] ignarus imagine gaudet
Attollens humero famãq;[m] & fata nepotum[n]

Descriptio Noni Libri.

DOn[9] h3 pugnas nec adest dux ipse tumultu
Atq; ea diuersa penit[9] dũ pte gerũtur
Iunonis monitu turn[9] festinat in hostem
Teucrorum naues rutilis iaculãtib[9] ignẽ
Nympharum in speciem diuino numine uersæ
Euryali & nisi cœptis fuit exitus impar.
Pugnatur castra æneadæ uallumq; tuentur:
Audacem rutulum dat leto pulcher iulus:
Fit uia ui turnus bitiã & pandarõ altum
Deiicit: & totis uictor dat funera castris
Iãq; fatigatus recipit se in castra suorum

cędes: iter suorũ cadauera. o Morte futura: omine mortis futurę. q Iapige ferri: uẽto qui de apulia flans optime ad orientẽ ducit. Hora. Obstrictis aliis preter iapiga. q Magno corpore: septefluo r Vocantẽ cęruleũ in gremiũ: hoc de historia est: nam legitur cleopatra; pręsagio mortis futurę oblitam esse recessus ęgypti petere: in quibus poterat facile bella pręparare: de qua re se moriens dicitur increpasse Latebrosaque flumia: quia nili origo nescitur licet Plini[9] dicat haud longe ab ethiopia maurũ potest maiorẽ atlantem lacum esse ex quo erumpit: quod uidet esse uerisimi e ex beluarũ similitudine. s Triplici triũpho: tres eni Augustus habuit triumphos. nam primo die triumphauit exercitus qui Antonium uicerat. secundo qui dalmatas uicerat. tertio ipse cũ alexandro est ingressus triumpho. t Ludisque uię plausuque fremebant: hoc est pro compitalitia ludi celebrati sunt. u Candentis limine phebi: in templo de solido marmore effecto quod allatũ fuerat de portu lunę qui est in liguria. x Dona recognoscit populorum: aurum coronarium dicit quod hodie que uictis gentibus datur. Imponebant autem hoc imperatores propter concessam uitã. Ideo ergo dicit dona: nam si hoc non esset spolia diceret. y Hic nomadum genus: atqui Antonius orientis habuit populos: sed intelligas has gentes africe operas suas locasse: & simul cum Antonio ab Augusto esse superatas. z Distinctos: uel habitum eorum ostendit: qui usque in talos fluebat: quod Pla. in penulo ridet dicens: quę est illa auis cum afrum uidisset uestem demissam trahentem: aut distinctos dixit inhabiles militię. Omnes eĩ qui militãt cincti sunt: aut certe inefficaces: ut cõtra pręcinctos strennuos dicimus. Hora. Altius ac nos pręcinctis unũ. Vnde & gręce ευζωνοσ appellatur: nõ q bonam zonam habet: sed qui est strenuus. a Mulciber: Vul. ab eo q totũ ignis permulcet. b Lelegas: thessalos lucanus de thessalia Mox lęlegũ dextra pręssum descendit aratrũ Carasque: carę insulani populi fuerũt piraticã exercentes famosi uicti a Minoe: ut thucydides & Salu. dicunt. c Gelonos: populos scythię. d Euphrates iã mollior undis: ibat sentiens se quasi esse superatũ. Hora. Minorẽ uoluere uerticẽ. e Morini: populi gallię in finibus: qui Britanniam spectãt. g Rhenus: fluui[9] gallię. h Bicornis autẽ: quia per duos fluit alueos p unum quã romanũ imperium est: p alterum quasi ter fluit barbaros. h Indomitique dacę: populi scithię. i Araxes condescendere. k Parentis: nunc honoris. l Rerũ. f. futurarũ quę nondũ fuerãt. m Famaque gloriã. n Nepotũ: posterum.

a Tque ea diuersa penitus dū: In hoc libro mutatio ē rerū omniū: Nā & psonę & loca alia sunt & aliud negociū incipitur ab Aenea eni trāsit ad Turnū a thuscia ad ardea a petitione auxiliorum ad bellū quē trāsitū quidā culpāt nescientes Vir. prudēter iuxisse supioribus negotiis sequētia p illā pticulā. Atque ea diuersa penit⁹: dū pte gerūtur. s. dū offeruntur arma: dū dantur auxilia. Sane format⁹ ē iste liber ad illud Home. ubi dicit p noctē egressos eē Diomedē & Vlixē: cū capto Dolone castra penetrarūt. nā ptem maximā & ęconomię & negociorū exinde hēt. Diuersa penitus: ualde diuersa. i. longius remota. unde paulopost dicit. Nec satis extremas corithi penetrauit ad urbes. Lydorūque manū. b Irim: iris quasi ἔρις dicta ē: nūquā eni ad cōciliatiōem mittitur sicut Mercurius: sed ad disturbationē & ē ministra nō tantū dearū. sed deorum. & Virgilius hoc probat dicens Aeream cęlo. nam Iuppiter Irim demisit germanę haud mollia iussa ferentē. c Audacem turnū. fortē sine fęlicitate: sicut de palāte diximus Parentis pilūni: pilūnus & pitūn⁹ fratres fuerūt dii horū Pitūn⁹ stercorādorū inuenit usū agrorū unde & sterqlini⁹ dict⁹ ē. Pilūnus uero pinsendi frumēti unde & a pistorib⁹ colit & ab ipso pilum dictū ē. d Sacrata ualle: iō sacrata: quia ut diximus nunq̄ est luc⁹ sine religione. e Sedebat: ut Asper dicit: erat: quę clausula antiqua ē & de usu remota scdm Plautū. sedere ē consiliū capere: qui inducit seruū dicētē: Sine iuxta arā sedea & dabo meliora cōsilia: sed secūdū augures sedere ē augurū captare: namque post designatas cęli ptes a cędentib⁹ captātur auguria. quod & ipse supra ostendit latenter inducēs Picū solū sedētē: ut paruaque sedebat succinctus trabea qđ ē augurū: quum alios stātes induxerit ergo sedebat aut erat: aut cōsilia capiebat: aut augurabatur. f Thaumatias ore locuta ē scdm poeticā. i. thaumātis filia cęterū ex admiratione hoc nomē accepit q̄ admiratio de eius colorib⁹ nascit. g Diuū pmittere nemo: nemo p nullus posuit & ē acyrologia: nā diuū nemo nō possum⁹ dicere: cū pprie nemo sit nec homo: h Auderet: docet p trāsitū multa interdū tpis rōe puenire: q numina pręstare nō pñt: qđ etiam paulo post i matris deū petitione iuppiter probat dicēs: Cui tanta deo pmissa ptās. i Voluēda: p uolubilis l Nec satis: quia occurrebat ab Euādro cū facile posse remeare: l Corithi: mōtis thuscię: qui ut dixi nomē accepit a coritho rege: cū cui⁹ uxore concubuit Iuppiter unde nat⁹ ē Dardanus. m Armat agrestes: ne ei formidinē iniciat agrestes eē cōmemorat. n Turbata arripe castra: aut arripe & turba aut turbata inuade ppter absētiā ęneę. o Secuit sub nubib⁹ arcū hoc ē duxit: ut ille iniā secat ad naues & re uera arc⁹ ipse uariis colorib⁹ sect⁹ ē: bñ aūt sub nubib⁹: quia sine nubis bñficio arcus nō uidet. p Agnouit iuuenis: Iri tātū agnouit nō & a quo missa eēt: utrū a ioue aut iunone: hic ē q dicit. q Quis te mi. nu. ac. r Repēte: Itē aliud augurū: nā cū iris sine nubib⁹ nō posset uideri: post ei⁹ abscessū tāta est secuta fidelitas, clare aūt bñ addidit q: tēpestas τωνιασσων. s Discidere cęlū: chasma dicit factū. i. subitā aeris diruptionē: & quēdā recessū p qđ uult uideri chasma iri se recepisse. t Mediū: aūt bñ dixit. nā ē & sūmū: Vñ ē sic uertice cęli cōstitit. Nubes aūt i medio sūt ubi sūt oīa signa q̄ dicit. i. iris: chasma: serenitas: nā si i sūmo fieret: null⁹ uidere potuisset: huāni ei oculi altiorē nimiū splēdorē ferre ñ pñt. sane casma ē ita ei Ph uocat diruptio & q̄dā cęli recessus. u Palātesq; p. stellas: bñ palātes q̄si i alicuiu tps errore uenietes. x Oīa tāta. s. cęlestia. y Quisqs i arma uocas: uel iris uel iuppit. z Onerauitq; ęthera uotis: iterū atq; iterū ē uota pollicit⁹, loc⁹ aūt iste dictus ē scdm auguru morē: apud quos fuerat ɔsuetudo: ut si post acceptū augurū ad aquā uenisset: inclinati haurirēt exīde manib⁹ & fusis precib⁹ uota pmitterēt: ut uisū pseueraret augurū: q aq̄ intercessu dirūp ē Vñ ēt i. xii. uisū augurū q aq̄ intercessu dirūpi ēt pcedit. Nā fortē exitū ifirmū: q: cygn⁹ dimissus ab aqla i fluuiū cecidit: ut prędāq; ex unguib⁹ ales piecit fluuio hic uidet ēt Turn⁹ minime potuisse liberari. a Iāq; oīs cāpis exercit⁹ ibat aptis: itelligam⁹ hūc exercitū primū i cāpos

.P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber Nonus.

Atq;[a] ea diuersa penit⁹ dū pte gerūtur
Irim[b] de cælo misit saturnia iuno
Audacē[c] ad turnū: luco tūc forte perētis
Pilūni turnus sacrata[d] ualle sedebat[e]:
Ad quē sic roseo thaumātias[f] ore locuta est.
Turne quod optanti diuum[g] pmittere: nemo
Auderet[h] uoluenda[i] dies en attulit ultro.
Aeneas urbe: & sociis & classe relicta
Sceptra palatini: sedēq; petiuit euādri.
Nec[k] satis extremas corithi[l] penetrauit ad urbes
Lydorūq; manū collectosq; armat[m] aggrestes.
Quid dubitas: nūc tēp⁹ eqs nūc poscere currus
Rūpe moras omnes: turbataq;[n] arripe castra
Dixit: & in cælū paribus se sustulit alis
Ingentemq; fuga secuit[o] sub nubib⁹ arcum
Agnouit[p] iuuenis duplicesq; ad sidera palmas
Sustulit: ac tali fugientem ē uoce secutus:
Iri decus cæli quis[q] te mihi nubib⁹ actam
Detulit in terras: unde hæc tā clara repente[r]
Tempestas uideo medium[t] discindere[s] cælum
Palātesq;[u] polo stellas: sequar omnia[x] tanta
Quisquis[y] in arma uocat: tū sic effatus ad undā
Processit humoq; hausit de gurgite lymphas
Multa deos orans onerauitq;[z] æthera uotis
Iamq;[a] omnis cāpis exercitus ibat apertis

Diues b equũ: diues pictai uestis & auri
Messapus primas acies: postrema coercẽt c
Tirrhidæ iuuenes: medio dux agmine turnus
Vertitur arma tenẽs: & toto uertice supra est.
Seu septem surgẽs sedatis amnibus altus d
Per tacitũ ganges e aut pingui f flumine nilus
Cum refluit cãpis: & iã se condidit alueo.
Hic subitam nigro glomerari puluere nubem
Prospiciũt teucri: ac tenebras insurgere campis
Primus ab aduersa conclamat mole caicus
Q uis g globus o ciues caligine uoluitur atra
Ferte citi ferrũ: date tela: scandite muros.
Hostis h adest eia ingenti clamore p oẽs
Condũt se teucri portas & mœnia complent.
Nãq3 i ita discedẽs præceperat optim9 k armis
Aeneas: si qua interea fortuna fuisset
Neu struere auderẽt aciẽ: neu credere cãpo.
Castra modo & tutos seruarẽt aggere muros.
Ergo & si conferre manũ pudor l iraq3 mõstrat
Obiiciũt portas tñ: & præcepta facessunt:
Armatiq3 cauis expectant turribus hostem.
Turnus ut ante uolãs tardũ m præcesserat agmẽ
Viginti lectis equitũ comitat9: & urbi n
Improuisus adest: maculis o quẽ thracius albis
Portat equus: cristaq3 p tegit galea aurea rubra
Ecquis erit mecũ o iuuenes q prim9 in hostem
En ait: & iaculũ attorquẽs emittit in auras
Principium q pugnæ: & cãpo sese arduus infert
Clamorem r excipiũt socii: fremituq3 sequũtur
Horrisono: teucrũ mirãtur inertia s corda
Non æquo dare se campo: nõ obuia ferre
Arma uiros: s3 castra fouere huc turbid9 atq3 huc
Lustrat æquo muros: aditũq3 t p auia quærit
Ac ueluti pleno lup9 insidiat9 ouili
Cũ fremit ad caulas u uentos ppessus & imbres
Nocte x super media: tuti sub matrib9 agni
Balatum exercẽt: ille asper & improbus ira

cõfuse misse: Post digestũ in ordines: ut sit sequentium fluminũ cõgrua cõparatio: quę flumia dicit post cãporũ inũdatione in alueos suos reuerti. nã hoc uult dicere: ut de cãpis flumina i alueos redeunt: sic digesta ẽ i acies militũ multitudo: q̃ fuerat añ diffusa. b Diues equũ: p genitiuũ frequẽti9 utitur ac figura quã p ablatiuũ. c Coercet. cogẽt colligit. d Altus p tacitũ ganges: fluui9 ẽ idic q scdm Senecã in situ indię noue alueis fluit. secũdũ Melonẽ. vii. q tñ & ipse cõmemorat nõnullos dicere: qd tãtũ trib9 alueis fluat Vir. tñ nilo cũ iũgens septẽ aruos habere significat hãc uarietatẽ. Donatus fugiẽs lõgũ hypbatũ facit dicẽs ceu surgẽs. vii. amnibus nilus. e Aut ganges altus p tacitũ satie bñ addidit p tacitũ alt9 hoc ẽ p pfundã altitudinẽ. Nam licet crescat: itra ripas tñ ẽ: nec supfũditur ut nilus cãpis unde asper distinxit altus p tacitũ f Pingui flu. nil9: nil9 dict9 q̃si νέαν ἰλὺν hoc ẽ nouũ limũ trahẽs qd uolẽs exprimere dixit pingui flumie. i. fluore: q res fecundã efficit terrã: qd & ipse in georgicis oñdit dicẽs, Liquũtur mõtib9 ãnes: feliceq3 trahũt limũ. Itẽ & uiridem ęgyptũ nigra fecũdat harena. g Quis glob9. i. q̃tus admirãtis ẽ nõ interrogantis nec ei interrogat q nũciat. h Hostis adest: hic distinguendũ ut ea sit militũ pperãtiũ clamor & ẽ ennianũ qui ait Eia macheras: ergo eia ingenti clamore dicentes ad portas ruebãt alii hostis adest eia legũt. i Nãq3 ita discedẽs pręcepat: excusatio troianorũ3 ne portas clausisse timore uiderent. k Optimus armis: perit9 armorũ: dux egręgius q & futura puideret: si qua iteria fortuna fuisset. s bellic9 casus l Pudor iraq3 mõstrat: licet eos hortaretur ira & pudor. m Tardũ agmẽ: peditũ dicit: q equitũ cõparatiõe tardi sũt. n Vrbi troię quã fecerat ęneas castrorũ in morẽ. o Maculis quẽ tracius albis noue albas maculas dixit quũ ppter macularum hec sit natura ut obscuritate sua albũ al'qd ifuscẽt p Cristaque tegit galea aurea rubra: duo ablatiui sũt & duo noiatiui quos metrica rõne discernimus. nã & rubra crista lõgę sũt ultimę quia ablatiui sũt: sane huiusmodi uersus pessimi sũt. q Pricipiũ pugnę: hoc de romana solẽnitate tractũ est quũ eni uellẽt bellũ indicere paterpatrat9 hoc est priceps fęcialiũ pficiscebat ad hostiũ fines & pręfat9 quedã solẽnia clara uoce dicebat se bellũ indicere ppter certas causas aut q: socios lęserant aut q: nec arrepta aialia nec obnoxios reddidissẽt: & hęc clarigatio dicebat a claritate uocis. Postq̃ clarigationem hasta in eoru3 fines missa indicabatur iã pugnę principium. r Clamorem excipiunt socii legitur & clamore si clamore sensus erit talis hasrę iactum socii clamore comitantur si clamorem itelligimus Turni eos clamore excepisse & cũ fremitu eum sequuntur. s Inertia corda, nõ re uera: sed sicut hostibus uidebat. t Aditũque p auia quęrit etiã p auia: sane exprimitur Turni uiolẽtia. nã uiã p auia nullus reqrit. u Ad caulas: munimenta & septa ouiũ: est eni gręcũ nomẽ c detracto: nã greci aulas uocãt animaliũ receptacula. x Nocte super media: ultra mediã noctem. i. maiorem eius partem & ẽ bona facta elocutio p syllepsim: ut si dicas legi nocte sup mediã. i. ultra mediã noctẽ. Nulla tñ syllepsis ẽ q̃ ñ & casus mutet: & egeat subauditõe: ut hãc ego nũc ignara hui9 qdcũq3 pidi

y Sęuit in absentes: phantasiā sęuitię expressit: quia & lupi circa caulas fremūt ut i ipsis aīalibus solēt. z Ex lōgo rabies: absoluta elocutio: ut si dicas ille famę fatigatur ex lōgo. a Et qua uia clausos: qua aduerbiū loci ē: nō pnomē: nā nō stat uersus si uia septim⁹ sit nō coiatiu⁹ ergo qua uia. i. p quā pte uic uallo troiaos excutiat legit̄ tñ & q̄ uia & ē sensus absolutior. Facib⁹ accīgit̄ atris: armat̄ instruitur. b Piceū fert fumida lumē. sordidior ei ex thędis & igni fumus ē. c Quis deus o musę quia res deorū ē. & ardua iō per se eā nō pōt dicere. hic aūt gloria turni [illegible] cui⁹ uis nisi a numinib⁹ repelli nō potuit. d Prisca fides facto: sed fama perēnis. Ois antiqtas difficilis pua & icorrupta manat in posteros hoc ei dicit factū hoc licet priscum: sit tñ phama ei⁹ nō ē obliterata uetustate. e Quo primū hoc ē initio. Non enī secdo factę sunt naues apud idā: ab ęnea. f Formabat. i. formare cogitabat: nō enī in ida: sed apud antādrū factę sunt. g Alta pelagi: absolutū est: ut lata camporū. h Ipsa deū fertur genitrix: figmentū hoc licet poeticū sit: tñ quia exēplo caret notat a criticis: unde longo proemio excusatur. nā iō & prisca rōne religionis: & iouis būficio dicit eē pfectū: ut naues mutarētur i nymphas: quo uel aliqua ex pte possit eē uerisimile. i Berecintia: mater deū a mōte phrygię berecito: cui⁹ ultima sylla ba caret aspiratiōe: quā addim⁹ quotiēs mōtē delicīthū dicim⁹. Est aūt tenuis ista discretio: quib⁹ noibus subtrahi debeat aspiratio. nam ecce ripęi mōtes arcadię nō scribūtur cū aspiratiōe: quā addimus quotiens riphęos montes scythię significam⁹. k Da nate: ac si diceret ei: quę iubere debuerat. l Domito te poscit olympo: uiderut dicere pręsta ei: cuius bńficio seruatus ad olympi regna uenisti Satur eni quū oēs consumeret filios iouē solū eē nō potuit celatū patris auxilio: domito ergo olympo in tuas. s. leges p beneficiū meom mūdo redacto. m Pinea silua mihi: cōg ue. nā pin⁹ in tutela matris est deū. n Arce fuit sūma: hoc ē apud Gargara: quę dicta sūt: q̄si κέρας κεράτου id est: caput capitis: altitudinis altitudo. caro est ΗΚΕΞΦΑΛΗ Gargara aūt sūt montis idę cacumina: ppter qđ dixit i arce sūma. o Nigrāti picea: umbrosa: & picea genus ē arboris: unde pix desudat. harū aūt scdm Pli. quinque sunt species: sicut etiā supra dixim⁹. p Has ego nou trabes: nā de acere naues nō fiūt: unde melius arbores intelligim⁹ referentes ad piceas uel ad pinos. Sane notandū trabes eū dixisse de arboribus: quū nō dicatur nisi iā cesę & iam cōposite. q q Classis egeret: iusta ęnee petitio & concedētis benignitas numis exclusit piaculū. nā his remotis sacrilegiū cōmitteretur. r Timor anxius: aut ppetuū ē timoris epitheton: aut certe uerū timorē uoluit significare ut separet ab eo: qui ex cupiditate nascitur prosperorum: ut exultantiaque haurit corda pauor pulsās. s Prosit nostris in montib⁹ ortas. bona breuitas. nam detraxit & his & esse: nam plenū est prosit & his ortas eē in montib⁹ nostris: quod fecit elocutionis causa. t Torquet. qui sustinet: regit. u Quo fata trahis: ostēdit fata aliquatenus trahi: non tamē usquequaque hoc eni dicit. Quo. i. ad quā rem. x Petis: istis p istos. Nō sic dicimus peto tibi p te. y Fas habeant: ius. nec eni possent ęterna eē quę ab hoibus facta sunt. Hora. Debemur morti nos nostraque. Nā sicut animi facta sunt immortalia: ita corporis pereunt. Salu. Ceterum studia nostra sicut aīa immortalia sūt. z Certusq; icerta pericula: hoc dicit casib⁹ licentiam hęc petitio uult adimere:

Sæuit in absētes: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies: & siccæ sanguine fauces.
Haud aliter rutulo muros: & castra tuenti
Ignescūt iræ: & duris dolor ossibus ardet
Qua tentet ratione aditus: & qua uia clausos
Excutiat teucros uallo: atq; effūdat in æquor
Classem: quæ lateri castrorū adiuncta latebat
Aggeribus septā circū: & fluuialib⁹ undis
Inuadit: sociosq; incēdia poscit ouantes
Atq; manum pinu flagranti feruidus implet.
Tum uero incubuīt: urget præsentia turni:
Atq; omnis facibus pubes accingitur atris
Diripuere focos: piceum fert fumida lumen
Thæda: & cōmixtam uulcan⁹ ad astra fauillā.
Quis de⁹ o musæ tam sæua incēdia teucris
Auertit: tantos ratib⁹ quis depulit ignes:
Dicite prisca fides facto: sed phama perennis.
Tempore quo primū phrygia formabat in ida
Aeneas classem. & pelagi petere alta parabat:
Ipsa deum fert genitrix berecyntia magnū
Vocibus his affata iouem: da nate petenti.
Quod tua cara parēs domito te poscit olympo,
Pinea silua mihi multos dilecta per annos
Lucus in arce fuit sūma quo sacra ferebāt
Nigranti picea trabibusq; obscurus acernis.
Has ego dardanio iuueni cū classis egeret:
Læta dedi: nūc solicitā timor anxius urget:
Solue metus: atq; hoc præcib⁹ sine posse parētē
Neu cursu quassatæ ullo: neu turbine uenti
Vincātur: psit nostris in mōtib⁹ ortas:
Filius huic cōtra torquet qui sidera mundi
O genitrix quo fata uocas: aut quid petis istis
Mortali ne manu factæ immortale carinæ
Fas habent: certusq; incerta pericula lustret

Aeneas: cui[a] tanta deo permissa potestas?
Imo ubi defunctae[b] finem portusq;[c] tenebunt
Ausonios olim quaecunq;[d] euaserit[e] undis:
Dardaniumq; ducem laurentia uexerit arua
Mortalem[f] eripiam formam: magniq; iubebo
Aequoris esse deas qualis[g] nereia chloto
Et galatea secant spumãtem pectore pontum.
Dixerat. idq; ratum stygii per flumina fratris
Per[h] pice torrentes atraq; uoragine ripas
Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.
Ergo aderat ꝓmissa[i] dies: & tempora parcae
Debita cõplerant: cum turni[k] iniuria matrem
Admonuit ratibus sacris depellere thaedas.
Hic primũ noua[l] lux oculis effulsit: & ingens
Visus ab aurora caelum trãscurrere nimbus
Idaeiq; chori: tum uox horrenda per auras
Excidit: & troum rutulorũq; agmina complet.
Ne[m] trepidate meas teucri defendere naues
Neue armate manus: maria ante exurere turno
Quam sacras dabitur pinus: uos ite solutae
Ite[n] deae pelagi genitrix iubet: & sua quaeq;
Continuo puppes abrũpunt uincula ripis.
Delphinũq; modo demersis aequora rostris
Ima petunt: hinc uirgineae mirabile monstrum
Reddunt se totidem facies: pontoq; ferũtur:
Quot prius aeratae steterant ad littora prorae.
Obstupuere[o] animis rutuli: conterritus ipse
Turbatis mesapus equis: cũctatur: &[p] amnis
Rauca sonãs: reuocatq;[q] pedem tyberinus ab alto.
At non audaci turno fiducia cessit.
Vltro animos[r] tollit dictis: atq; increpat ultro
Troianos haec monstra[s] petũt: his iuppiter[t] ipse
Auxiliũ solitum eripuit: non[u] tela neq; ignes
Expectant rutulos: ergo maria[x] inuia teucris:
Nec spes ulla fugae: rerũ[y] pars altera adẽpta est.
Terra autem in nostris manibus: tot milia gẽtis
Arma ferunt italae: nil[z] me fatalia terrent
Siqua[a] phryges prae se iactant responsa deoꝝ
Sat fatis ueneriq; datum est tetigere quod arua
Fertilis ausoniae troes: sunt[b] & mea contra

Nam Aeneas forte qua homo est nauigatiõis debet timere periculũ quod perit si eius nauib⁹ aeternitas detur. a Cui tanta deo ꝓmissa po. cui ac si diceret. Nec regi quidem deorũ. b Defunctę. liberatę ut. O tandẽ magnis pelagi defunctę periclis. c Portusq; tenebũt. nautico usus est uerbo: quũ de nauib⁹ diceret. d Quęcũq; Hic ostedit aliquas esse perituras. e Euaserit und s de undis exierit: quũ uenerit ad eũ locũ de quo nauigaturus iam non sit. Alii legunt. Euaserit undarũ periculũ. f Mortalẽ eripia formã. Bñ dixit mortalẽ. Nec enim potest fieri ut eadẽ res & mortalis sit: & imortalis ante est: ut desinat esse mortalis. g Qualis nereia chloto. non tales dixit eãt: Sic supra. Qualis mugitus fugit cũ saucius aram. Taurus. h Per pice torrẽtes. ardẽtes. Et est figmẽtum poeticũ. i Aderat ꝓmissa dies. ꝓmissũ tẽpus aduenerat. k Turni iniuria. scilicet quã inferebat: & modo iniuria est αδικημα. idest iniustitia. Hinc & apd̃ comicos iniurius est qui audet aliquid cõtra ordinem iuris. Et bene iniuria: quoniã & cõtra necessitatẽ fati: & cõtra rationẽ federis bella cõmouerat l Noua lux. i. nimb⁹ deorũ: quod te paulo post dicit. m Ne trepidate pro ne festinetis. Et per hoc significat ideo ad nauiũ defensionẽ egressos non esse troianos: quia numen uetuit. n Ite deę pelagi. Alii hucusq; uolunt matrẽ deum locutã. Alii iungunt genitrix iubet. o Obstupuere rutuli. timuerũt rutuli: timuit Mesapus Numinis filius: timuit Tyberis. Per hos autẽ gradus maior Turni designatur audacia. Tale est & in quarto. At non infelix animi phęnissa. p Et amnis rauca sonãs antiquitas habuerit hic & hęc amnis. Meli⁹ tamen est accipe rauca sonãs: ꝓ rauce q̃ rauca amnis. q Reuocatq; pedem tyberin⁹ ab alto. nũc ipsũ deũ terrani dixit: supra undas fuisse pterritas: & in se repressas. r Animos tollit dictis. magnanimitatẽ suã cõprobat dictis. Tale est illud a cõtrario. Turbatũq; oculis. s Hęc mõstra petit. appetũt ut reginã petit. t Iuppiter ipse scilicet qui omib⁹ pręstare cõsueuit. Vñ & Iuppiter dict⁹ est q̃si iuuans pater ergo auxiliũ solitũ nõ circa troianos accipim⁹: sed qd̃ ipse pręstare cõsueuit. u Nõ tela neq; ignes expe. ru. nõ expectãt troiani: ut rutulorũ tolis: aut ignib⁹ pereãt: q̃a iam nauiũ amissiõe pierũt. x Maria inuia teucris. color est nã rem quã troiani pro se putabãt in cõtrariũ uertit: dicens nauigatiõis auxiliũ & fugę pdidisse troiãos: quos cõstat ꝑ felicitate habuisse nauigatiõis uitare discrimia y Rerũ ps altera. hũanę enim naturę duo elemẽta cõcessa sũt: mare uidelicet & terra. z Nil me fatalia ter. tacitis qõib⁹ occurrit dicẽs. Si fataliter se ad Italiã uẽisse dicũt: iam ueuerũt: cõpleta sũt fata. Et callide tacuit: qđ erat fatale. Troiani enim dicebãt Italię sibi regna deberi. Et est oratorũ quęstiões ita ꝓponere: ut facile solutiõis sortiãtur euentũ. a Siqua phryges pręse iactant. quasi & ista confingant. b Sunt & mea contra fata mihi. Hoc falsum est quod dicit Turnus Sed in arte rhetorica tunc conceditur uti nobis mendacio: quum redarguere nullus potest: ut hoc loco.

Quis enim nere pôt scire: Turno data eênt necne responsa quia scit falsum esse qđ dixit. Argumẽtis pbare dicta cõtedit. dicẽs esse sceleratã gẽtem ob raptã sibi coniugẽ. In quo facto utitur grecorũ exẽplo. Qui rapta Helena gẽtẽ deleuere troianã. c Cõiuge prerepta. inuidiose spõsam cõiugẽ uocat. d Nec solos tãgit atridas iste do. cur non in similitudine crimis sit penę similitudo. Si culpa repetitur supplicia quoq; geminent. e Penit⁹ mõ nõ genus omne posum. Fęmineũ mõ omne gen⁹ fęmineũ nõ eos penit⁹ posos decebat. Locut⁹ est aũt figurate. f Fossarũq; mo. quasi nõ tutela: sed mortis dilatio. g An nõ uiderũt. legit & at nõ. Si an nõ absoluta est: si at nõ ẽ suceptiua pticula ad omatum ptinẽs. Hora. At o deorũ quicqd in cęlo regit tale est. At non sic phrigius penetrat lacedęmona pastor. h Vallũ. uallũ dicit ipsa munitio: nã ualli fustes sũt: qb⁹ uallũ muniutur ipse de sustetaculis uitiũ. Prim⁹ uallos sub tecta referto. i Non armis mihi uulcani. Bñ arma generaliter dixit: naȝ ipse habuit a Vulcano: sed solũ gladiũ & ensem. Quẽ dauno ignipotes de⁹ ipse pareti fecerat: & stygia cadẽteȝ tinxerat unda. Per hoc aũt q̃si latẽter dicit se Achille meliorẽ: q se troianos etiã sine diuinis armis supare posse cõfidit. k Addãt se ptin⁹ oẽs ne timere uideat: auxiliorũ multitudinẽ dicit esse incremẽtã uictorię. l Luce palã: pter tenebras: & furta inertia. m Quos distulit hector. Bene solius Hectoris facta est cõmẽoratio: ut ostendat ipse perisse: qui potuit eẽ terrori: pter quod uult Aeneã nihil fortiter fecisse in bello troiano. n Melior: quoniã pars diei. i. maior & prima. o Bene gestis corpa reb⁹. in eo tantũ q hostes nõ ausi sunt egredi. p Pugnã spate parati. s. cõtra troianos: nõ a troianis: ne uideat cõtra supradicta oia nũc sociis inferre timorẽ. q Vigilũ excubiis excubię sunt diurnę: uigilię nocturnę. r Centeni quęq; cẽturionũ. s. ex more Romanę militię. Naȝ ex numero militũ qui eos sequũtur: gradus dignitatis apparet s Vertũt crateras ahe potant. Et est hemistichiũ cumanũ. t Trepidi formidine. festini pter formidinẽ: naȝ nõ est iteratio. u Pontes. qui fiũt in muris angustiorib⁹. x Propugnacula. pinnas. y Rectores iuuenũ. Legitur & iuueni. Si iuueni. Ascanio. Si iuuenũ: magistros militũ accipe. z Sortita piclũ. sorte diuisa ad defensionẽ pericli. a Quod cuiq; tuendum est. exercet unusq̃sq; uices ad id quod accipit tuendũ. b Ida uenatrix. A plęrisq; Ida mater Nisi accipiatur: qa dixit uenatrix. Nam si mõtẽ uolueris accipe: abusiue Idam uenatricẽ dictã intellige: pro uenatiõibus abũdãtem. Nam uenatrix pprie est quę uenatur: nõ quę uenatiõib⁹ abũdat. c Iaculo celerem. Bene inducit Nisum optimũ esse iaculatorem: & hanc pręmittit armorũ peritiam: qua post plurimũ poterit in Euryali defensione. d Troiana neq; induit arma. hoc est qui nondum bellicosa arma induerat. id est acceperat.

Fata mihi ferro sceleratam excindere gentem
Coniuge[c] prærepta: nec[d] solos tangit atridas
Iste dolor: solisq; licet capere arma mycenis
Sed periisse semel satis est peccare fuisset
Ante satis penitus[e] modo non genus oĩne posos
Fœmineũ: quibus hæc medii fiducia ualli
Fossarũq;[f] moræ læti discrimine paruo
Dant animos an[g] non uiderũt mœnia troiæ
Neptuni fabricata manu considere in ignes
Sed uos o lecti ferro quis scindere uallum[h]
Apparat: & mecũ inuadit trepidantia castra
Non[i] armis mihi uulcani non mille carinis
Est opus in teucros addant[k] se ptinus oĩes
Hetrusci socios: tenebras & inertia furta
Palladii cæsis sũmæ custodibus arcis
Ne timeant: nec equi cæca cõdemur in aluo.
Luce[l] palam certum est igni circũdare muros
Haud sibi cũ danais rem saxo & pube pelasga
Esse putẽt decimũ quos[m] distulit hector in ãnũ
Nunc adeo melior[n] quoniã pars acta diei
Quod supest lecti bene[o] gestis corpora rebus
Procurate uiri: & pugnam[p] sperate parati.
Interea uigilum[q] excubiis obsidere portas
Cura datur mesapo: & mœnia cingere flãmis:
Bis septem rutuli: muros qui milite seruent
Delecti ast illos centeni[r] quẽq; sequũtur
Purpurei cristis iuuenes auroq; corusci
Discurrunt: uariãtq; uices: fusiq; per herbam
Indulgent uino & uertunt[s] crateras ahenos.
Collucent ignes noctem custodia ducit
Insomnem ludo.
Hæc super e uallo pspectant troes: & armis
Alta tenent: nec non trepidi[t] formidine portas
Explorant: põtesq;[u]: & ppugnacula[x] iungunt.
Tela gerunt instant mnestheus acerq; serestus.
Quos pater æneas siquãdo aduersa uocarent
Rectores[y] iuuenũ: & reȝ dedit esse magistros.
Oĩis per muros legio sortita[z] periclum
Excubat: exercetq; uices: quod[a] cuiq; tuendũ est.
Nisus erat portæ custos acerrimus armis
Hyrtacides: comitem æneæ quem miserat ida[b]
Venatrix iaculo[c] celerem leuibusq; sagittis
Et iuxta oĩes euryalus: quo pulchrior alter
Non fuit æneadum: troiana[d] neq; induit arma
Ora puer prima signans intonsa iuuenta.

His amor unus erat: pariterq; in bella ruebant.
Tum quoq; cōmuni portam statione tenebant
Nisus ait: diiᵉ ne hunc ardorem mētibusᶠ addūt
Euryale, an sua cuiq; deus fit diraᵍ cupido.
Aut pugnā aut aliqd iādudū inuadere magnū
Mensʰ agitat mihi: nec placida cōtēta quieteⁱ est
Cernisᵏ quæ rutulos habeat fiducia rerū.
Lumina rara micant: somnoˡ uinoq; sepulti
Procubuere: silent late loca: percipe porroᵐ
Quidⁿ dubitem: & quæ nūc aio sentētia surgat:
Aeneam acciri oēs populusq;ᵒ patresq;
Exposcūt: mittiq; uiros qui certa reportentᵖ
Siᑫ tibi quæ posco ꝓmittūt nam mihi facti
Phama sat est tumulo uideor reperire sub illo
Posse uiam ad muros & mœniaʳ palantea.
Obstupuit magno laudum ꝑculsus amore
Euryalus: simul his ardentem affatur amicum
Mene igitur socium sūmisˢ adiungere rebus
Nise fugis. solum te in tanta pericula mittam.
Non ita me genitorᵗ bellis assuetus opheltes
Argolicumᵘ terrorem inter troiæq; labores
Sublatumˣ erudiit: nec tecum talia gessi
Magnanimū æneam. & fata extrema secutus
Estʸ hic est animus lucis contēptor: & istumᶻ
Qui uita bene credat emi quo tendis honorem.
Nisus ad hæc. equidem de te nilᵃ tale uerebar
Nec fas. non ita me referat tibi magnus ouātem
Iuppiter: aut quicūq; oculis hæc aspicit æquis
Sed si quis (quæ multa uides) discrimine tali
Si quis in aduersum rapiat casusue deusue
Te superesse uelim: tua uita dignior ætas
Sit qui me raptum pugna precioq; redēptum
Mādetᵇ humo solita: aut si qua id fortūa uetabit
Absētiᶜ ferat inferias decoretq; sepulchro.
Neu matri miseræ tanti sim causa doloris:
Quæᵈ te sola puer multis eᵉ matribus ausa
Prosequitur magni nec mœnia curat acestæ.
Ille autem: causas ne quicq̄ nectis inanes:
Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
Acceleremus ait: uigilesᶠ simul excitat: illi
Succedunt: seruātq;ᵍ uices statione relicta.

Et hoc dicit: pulcher qdē erat: sed nōdū belladi pitᵉ.
e Dii ne hūc ardorē mētibus addūt Euryale. An sua cuiq; deus: sit dira cupido. Apud Plotinū philosophū & alios quęrit utrū mētis nostrę acies p se ad cupiditates & cōsilia moueat: an impulsu alicuiᵘ numinis: & prio dixerūt mētes hūanas moueri sua spōte. deprehēderūt tn̄ ad oīa honesta impelli nos genio & numine quodā familiari: qđ nobis nascētibᵘ datᵉ praua uero nostra mēte nos cupe & desiderare. Nec enī pōt fieri ut praua numinu uoluntate cupiamᵘ: qbᵘ nihil malū constat placere. Vñ nūc hic ortᵘ est sensus. Hoc enī dicit: Nisus o Euryale dii ne nostris mētibᵘ cupiditates iniciūt & desideria: an deᵘ fit ipsa mētis cupiditas. f Mētibᵘ addūt. Bene addūt: nā animus sui natura prudēs est: sed ei addit ut aliqd impatienter desideret. g Dira. magna. Aliqd magnū scilic; p hostis trāsitū. h Mēs agitat migi: molit. i Quiete modo ocio nō sōno: nā in uigiliis fuerat collocatus. k Cernis quę rutulos habeat fi. re. ipsiᵘ desiderii uult esse rationabiles causas. l Sōno uinoq; se: alterū pendet ex altero: & sepulti: q̄si sine pulsu & nil sciētes. m Porro. hortātis est. n Quid dubitem. i. cogitē. Oīs eī cogitatᵘ in dubitatiōe est añ sentētiā. o Populusq; patresq; trāffert in troianos Romanā cōsuetudinē ut solet plerūq;. Prius enim iubebat populus: post cōfirmabat senatᵘ. p Reportet: nāre uacat. q Si tibi quę posco pro posceere est sed; Va Quoties aliqd pro merito nostro deposcimᵘ. Petere uero est qui aliquid hūiliter & precibᵘ postulamᵘ. Et bñ Euryalū qđ nolit ducere latēter ōñdit. r Męnia palātea. ubi nūc ciedit cō Aeneā. s Sūmis adiūgere reb. sūmū & extremū dicimᵘ & laudabile. Bene ergo in re dubia sermone usus est dubio. Nam hoc dicit: nō debes me nec a tua gloria: nec a piculis segregare. t Genitor bellis assuetus. ipse puer est: necdū ꝓbatus. Vñ se & ab illis tēporibᵘ & a patris uirtute cōmēdat. u Argolicū terrorē: quem gręci inferebāt. x Sublatū. susceptū. y Est hic animᵘ. hic potest esse & aduerbiū demōstratiuū: ut sit est hic. i. in meo pectore. Potest & sic accipi: ut dicas. Hic est animus lucis contēptor. hoc est. iste animᵘ: ergo hic & ꝓduci pōt & corripi. z Istum qui uita bene credat emi quo tēdis ho. quo tēdis. i. ad quē niteris. Libenter emat uita. i. uitę precio. a Nil tale uerebar: quale tu suspicaris. Hęc hūana negocia: uel quę legit b Mādet humo. Multi hęc distinguūt. Alii iungūt Madet humo solita: ut cōmedet in terra. Solita. ut fortūa quę piis inuidere cōsueuit. Stat. hic trahes colorem ait Inuida fata piis: & fors ingētibus ausis Rata comes. c Absenti ferat inferias. hoc est cenotaphion faciat & impleat honore sepulchri. d E matribᵘ: nobilibus. Nam matres non nisi nobiles dicimus. Vnde & matronę dictę sunt Scimus aūt non omēs mulieres in Sicilia remansisse. Nam legīt in xi. Et męstū iliades crinem de more solutę. e Ille aūt: hoc loco esse interruptā oratiōe; nisi intelligimᵘ. f Vigiles simul excitat: qui uigiliarū officium simul habebant. g Seruatq; uices. Hic distinguendū est: alias sensus non procedit.

Ipse comes niso graditur: regẽq; requirunt.
Cætera per terras omnes animalia somno
Laxabant curas: & corda oblita laborũ.
Ductores teucrũ primi: & delecta iuuentus
Consilium summis regni de rebus habebant:
Quid facerent: quis ue æneæ iam nũcius esset
Stant longis adnixi hastis & scuta tenentes:
Castrorũ & campi in medio: tunc nisus & una
Euryalus confestim alacres admittier orant.
Rem magnam: preciũq; moræ fore. primus iulus
Accepit trepidos: ac nisum dicere iussit.
Tunc sic hyrtacides audite o mentibus æquis
Aeneadæ ne ue hæc nostris spectẽtur ab annis
Quæ ferimus: rutuli somno uinoq; sepulti
Procubuere: locum insidiis conspeximus ipsi:
Qui patet in biuio portæ: quæ ꝓxima ponto
Interrupti ignes: aterq; ad sidera fumus
Erigitur: si fortuna ꝑmittitis uti
Quæsitum æneam & mœnia palantea.
Mox hic cum spoliis ingenti cæde peracta
Affore cernetis: nec nos uia fallit euntes.
Vidimus obscuris primam sub uallibus urbem
Venatu assiduo: & totum cognouimus amnem.
Hic annis grauis: atq; animi maturus alethes:
Dii patrii quorũ semp sub numine troia est
Non tamen omnino teucros delere paratis.
Cum tales animos iuuenũ: & tam certa tulistis
Pectora: sic memorãs hũeros dextrasq; tenebat
Amborũ: & uultũ lachrymis atq; ora rigabat
Quæ nobis quæ digna uiri pro laudibus istis
Præmia posse rear solui: pulcherrima primũ
Dii moresq; dabunt uestri tum cætera reddet
Actutum pius æneas: atq; integer æui
Ascanius meriti tanti non immemor unquã
Immo ego uos cui sola salus genitore reducto
Excipit ascanius: per magnos nise penates.
Assaraciq; larem: & canæ penetralia uestæ
Obtestor quæcũq; mihi fortuna fidesq; est
In uestris pono gremiis reuocate parentem:

h Regẽq; reqrũt.regis filiũ:ut. Magnũ reginæ. Sed ei, miserat amore. i Cętera p ter.oẽs.exaggerat more suo uigilãtiũ laborẽ. k Cõsiliũ sum. re.de re.ha. Lucilli uersus uno sermõe mutato:naq; ille ait. Cõsiliũ summis hominũ de reb hebãt. Iam nũcius eẽt.iam aut cito:aut quũ nullũ inuẽiret. l Adnixi has. oñdit iam eos diuturna statiõe fatigatos. Quod aũt stãt & Romãi moris est: & bellicę necessitatis. Hũc aũt standi habitũ & Salu cõmemorat:ut Fessi arma sua qsq, stãtes incũbere. m Castrorũ & cãpi me.in medio cãpi spacio.q cãpus castrorũ medi fuit. n Rem ma.preci.mo.fo.dicebat se afferre in pęnã. Teren. Ergo preciũ ob stultitiã fero:ut sit sensus:si tardius mittãtur ad ęneam luemus hostiũ pęnas. Alii sic intelligunt. Scimus quidẽ aduẽtũ nostrũ morã uestris afferre cõsiliis. Verũ huius morę erit pretiũ. i.remuneratio nãque hoc offerebãt:quod illi cogitabãt: ut diximus supra Quisq; ęneę iam nũcius eẽt. o Accepit tre.festinos more suo. p Ne ue hęc nostris spectẽtur ab annis. Bene excusat:qa scit de ętate puerorũ posse dubitari:dicens non ex suggerẽtiũ ꝑsona:sed sua ui cõsilia ponderãda. q Portę quę ꝓxima põto. apparet ut supra diximus castra troiana in hostiẽsi fuisse:siqdẽ; nullus alter locus in lauro lauinãti hinc fluuio cohęret hic pelago. Et nũc dicit portę quę ꝓxima ponto. Itẽ;paulopost dicturus est Opposuere aciem nam dextra cingit amnis. r Interrupti ignes.supra aliter. Lumina rara micãt. s Fumus erigit.signũ est sopitorũ ignĩu:quotiẽs maior fumus erigit. t Fortuna.occasiõe. u Quęsitũ.ut quęramus. x Cum spoliis. Hic est quod supra Euryalo dixit. Me referat tibi magnus ouantẽ Iuppiter respiciẽs ad id qđ possũ fortiter facere. y Nec nos uia fallit. Bene ubiq, cũ amico cũcta cõmunicat. z Obscuris primã sub uallibus urbẽ.nã in obscuris uallibus positi uidimus primam urbem hoc est primam partem urbis, Nam palanteũ in monte est:non in uallibus. a Annis grauis:atque animi maturus alethes. Salustius de philippo qui ętate & consilio cęteros anteibat. b Non tamẽ omnino teucros delere paratis. ac si diceret: licet irascimini ad tempus: hinc apparet non uelle uos penitus delere troianos: ꝙ tales animos iuuenibus datis. c Humeros dextrasq tenebat. hoc ad effectum retulit: nec enim simul fieri potest. Intelligimus autem ꝙ singulos & mẽbratim amplectebatur. d Vultum lachrymis atque ora rigabat. poetice iunxit: & modo unum significat. Est autẽ iteratio: interdum recipiunt discretionem. e Pro laudibus. i. uirtutibus: ab eo ꝙ precedit id quod sequitur.
f Dii moresque dabunt. Ciceronis est tractum de philosophia. Qui dicit sufficere ad gloriam benefacti conscientiam. g Actutum. confestim: sine dilatione. & est aduerbium temporis. h Integer æui. adolescens cui adhuc ętas integra supest. Vnde Ennius deos ęui integros dicit quibus multum ęui supest. k Meriti tanti: prestiti ut. Merui quoque. Item. Quique sui memores alios fecere merẽdo. l Excipit ascanius. id est subseqtur. & a poeta dictũ est. m Canę uestę: uenerabilis antiqssimę. n Obtestor: adiuro. & est ordo. Immo ego cui sola salus genitore reducto: uos obtestor per deos reuocare parentẽ. Fortuna fidesq; est qcqd casu quicqd cõsilio egero uobis cõmittã.

Reddite conspectũ: nihil [o] illo triste recepto:
Bina dabo argento pfecta atq; aspera signis
Pocula: deuicta [p] genitor quæ cœpit arisba:
Et tripodas geminos: auri duo [q] magna talenta.
Cratera antiquũ quem dat sidonia dido.
Si uero capere italiam sceptrisq; potiri
Contigerit uictori & prædæ dicere [r] sortem:
Vidisti quo turnus equo: quibus ibat in armis
Aureus ipsum illum clypeũ cristasq; rubentes
Excipiam [s] sorti: iam nunc tua præmia nise.
Præterea bis sex genitor lectissima matrum
Corpora: captiuosq; dabit suaq; omnibus arma
Insuper [t] his campi [u] quod rex habet ipse latinus.
Te uero mea quem spaciis ppioribus ætas
Insequitur uenerande puer: iam pectore [x] toto
Accipio: & comitem casus cõplector in omnes:
Nulla meis sine te quæretur gloria rebus:
Seu pacem seu bella geram tibi maxima rerũ [y]
Verborũq; fides. contra quẽ talia fatur
Euryalus: me [z] nulla dies tam fortibus ausis
Dissimilem arguerit: tantum [a] fortuna secunda:
Aut aduersa cadat: sed te super [b] omia dona
Vnum oro: genetrix priami [c] de gente uetusta
Est mihi: quam miseram [d] tenuit non illa tellus
Mecum [e] excedentem: non mœnia regis acestæ:
Hanc ego nunc ignarã huius quodcũq; [f] pidi est
Inq; [g] salutatam linquo nox & tua testis
Dextera quod [h] nequeã lachrymas pferre parẽtis
At tu oro solare inopem & succurre relictæ
Hanc sine me spem ferre tui: audentior ibo
In [i] casus omnes: percussa mente dederunt
Dardanidæ lachrymas: ante oẽs pulcher [k] iulus
Atq; animũ patriæ strinxit [l] pietatis imago.
Tunc sic effatur.
Spondeo digna tuis ingẽtibus omia cœptis
Nãque erit ista mihi genitrix nomẽq; creusæ
Solum defuerit: nec [m] partum gratia talem
Parua manet casus [n] factum quicũq; sequetur
Per caput hoc iuro: per quod [o] pater ante solebat

Nam per fidẽ consilia significat: per fortunã opes & impiũ: & cuiuslibet rei possibilitatẽ. o Nihil illo triste recepto: subaudis erit. p Deuicta genitor quę cępit arisba. Atq; scdm Home. Arisba troianis misit auxilia: & ab Achille subuersa est. Sed accipimus aut ante bellũ grecorũ Arisbã a troianis captã: & in amicitię fędus admissã. Aut certe pocula hęc data ab Heleno: cui in Achillis bona per pyrrhi accesserat hęreditatẽ: ut sit quę cępit pro accepit. Deuicta arisba: scilicet ab Achille. q Duo ma. ta. Bñ addidit magna: nã uariũ apud diuersas gẽtes est talenti pódus. Vñ talẽtũ; pôt & breue aliquid & magnũ significare. Nam ut supra diximus scdm Plautũ talẽtũ lxx. librarũ est. Qui quũ dixisset debere. dx. libras. Paulopost intulit duo talenta per iocũ dicẽs. Debẽtur talenta tot quot ego & tu sum᷒. Item Home. Talentũ breue qdã ondit oppo qđ accepit uictus quũ uictori leuia sint data munera. r Dicere sortẽ: statuere. Alii ppric dicere legũt q; est fortiũ: ut. Stat ductis sortibus urna. s Excipiã sorti pręter sortẽ dabo. t Insup his. sup hęc. u Campi qđ hẽt rex ipse latin᷒. Mos fuerat ut uiris fortib᷒ siue regib᷒ p honore darẽt aliqua publica agri pticula: ut habuit Tarqui᷒ supbus in campo martio qđ spatiũ ab Home. tenenos dicitur. Hoc ergo qđ Latin᷒ p honore de repu. habuit: ab Ascanio intelligam᷒ esse pmissũ. x Pectore toto. omni affectu. y Rerũ uerb. fides & repu. tibi cõmittã: & tecũ omne cõcabo cõsiliũ. z Me nulla dies tam for. au. dissi. argue. ab hoc officio: & ab hac audacia accessu tpis inferior nõ pbabor: qualiscũq; fortuna cõmittetur. a Tantũ: tantũmodo hoc possũ de me pmittere ut semp audeã: semp uelim fortiter facere. Na, hoc ẽ qđ dicit fortib᷒ ausis dissimilẽ arguerit. Tãtũ ergo meũ est hoc pmittere; siue pspa: siue aduersa fortuna comitet᷑. Nam aut disiũctiua pticula est: non negatis aduerbiu; b Sup omia dona: ultra oia. c Priami de gente uetusta. de familia. Et bene eam etia ex cognatiõe cõmẽdat: nã Ascaui᷒ nepos est Priami p creusam. d Miserã: quę sic impatiẽter diligebat filium. e Mecũ exce. ut ille mecũ comitat᷒ iter. Vult ei; intelligi sin causa matrẽ securã. f Quodcũq; pidi est silc pstistuũ subaudis piculũ. g Inq; sa. lin. insalutatã & est temesis: ut. Iuutilis inq; ligat᷒ cedebat h Quod ne. la. pfer. pa. excusat ne uideat᷑ crudelis Vñ seqt᷑ matris ei᷒ tragic᷒: & miserabilis ille conquest᷒ potuisti linqre solã crudelis: & talia. Inopẽ mõ auxilii egẽtẽ. i In casus oẽs. ut supra fortuna secũda uel aduersa. k Pulcher iul᷒. incõgruũ epitheton pulchritudinis posuit: quũ res eẽt in loco religiõis. l Strinxit pie ima. pstrinxit: momordit: admouit. Sensus ãtẽ. Aut postq̃ uidit istũ sic amare matrẽ: paternę pietatis cępit uirtutẽ agnoscere. Aut certe cępit ẽt ipse sic in pietate moueri: ut ei᷒ cõsueuit pater. Aut certe exemplo Euryali audi᷒ cępit amare patrẽ aũ dilectũ. m Nec par gra. ta. par ma. deb; ab oib᷒ coli q̃ tale creauit. n Casus fo. quicũque sequetur. Satis congrue. Premia enim non debentur euentui sed uoluntati. o Per quod pater ante solebat. Alii uolũt ideo ante: quia absens est Aeneas: nam iurare possum᷒ & p absẽtis filii caput. Alii ad cãm religiões trahũt que pręcepitur. Filii imitẽtur in omibus rebus suos parẽtes: ut nunc quasi imitatio sit iusiurãdi: ut dicat Ascanius. Iuro per caput meũ: sicut pręsens pater per caput suũ iurare consueuerat: quotiẽs fidem suã cõfirmare cupiebat.

Alii uolūt ideo dictū ante: quia pōtificibus per li beros iurare non licebat: sed per deos tantūmodo: ut sit anteq̄ pontifex esset Aeneas. p Reducī rebusq̄ secūdis. Mira arte moratur in ꝓsperis: & ea iterat. tacet aduersa: & magis intellectui: & sbau ditioni relinq̄t. Quū enim non dicat: si non redie ris ait matriq̄ tuę generiq̄ manebūt. Hoc autem scdm morē Romanorū dicit: apud quos ita premia decernebant: ut illi liberisq̄ eius darētur: liberisq̄ accipe nō potuissent parētes. q Lycaon gnosi⁹. cretensis. & est laus ab artifice. Hunc autē gladiū Euryalo datum intelligamus: Nam Nisus accepit pellem & galeam. Pellem horrētisq̄ leonis exuuias. τό αυτο dixit: hoc est bis idem: ut bellū etiā pro cęde boum stratisq̄ iuuēcis laomedōtiadę. r Galeam. Alię enim sunt explorantiū. Sicut etiam Home. ostendit. Et alię bellantiū. s Primorū ge nitiu⁹ hic uenit ab eo quod est hi primeros: sicut hi proceres; quorū nominū noīatiuus singularis non inuēitur. licet dicamus primoris. t Votis. aut cum uotis: aut pro reditu nota facientes. u Et nubibus irrita donant. ut ipsa partē uolucres dispersit in auras. x Castra inimica. nō tantū hostilia: sed etiā pniciosa: nam cum dolore dictū inimica: unde scilicet redituri non erāt: quod ea sequētib⁹ cōprobat. Dicendo enim: multis tamē ante futuri exitio. ostendit pniciosa esse castra: quę ipsis fuerāt mortē allatura: y Vina simul. uasa scilicet uinaria in quibus uina ponūtur. z Ore locutus. non est pisologia. Nam scdm Home. exploratores quę nolunt plerūq̄ nutu significāt. a Audēdum dextra. quia audem⁹ & cursu & aīo. b Hac iter est per hostiū cędem: & audaciā nostrā. c Hęc ego uasto dabo. de quibus dixit. Corpora fusa uident. e Sed non augurio potuit depellere pestē. ostēdit per trāsitum fati necessitatē nulla peritia posse depelli. Est aūt homeric⁹ uersus. d Temere: passim fortuitu neglīgēter. e Premit: opprimit. f Sub ipsis equis: circa ipsos. g Pendentia colla quasi ebriorū. h Singultantē: cum singultu animā efflantem. i Plurima luserat: pro plurimū. k Deo uino uel somno. l Per ouilia turbans: pturbans ouilia. Nam temesis est. m Mutūq̄ metu: scilicet pecus. Nam male quidā accipiūt mutū fremitū de leone. quod si dixeris: uacat metu. n Incēsus & ipse pfurit exēplo Nisi. o Sine nomine plebē. bene expressit & bellatoris peritiā: & tyronis cōsideratā auiditatē. Nam Nisus reges interimit. Euryalus sęuit in plębem: ut Salu. Et insolētia auidi⁹ malefaciendi. Sine noīe aūt dixit sine gloria: quorū per humilitatē non sunt hominibus nota nomīa. p Rhetūq̄ uigilātem. Hoc loco non tantū Rheti timor: sed Nisi audacia cōprobatur.

Quæ tibi polliceor reduci[p] rebusq̄ secūdis.
Hæc eadem matriq̄ tuæ generiq̄ manebunt.
Sic ait illachrymās: humero simul exuit ensem
Auratum: mira quem fecerat arte lycaon[q]
Gnosius: atq̄ habilem uagina aptarat eburna
Dat niso mnestheus pellem horrentisq̄ leonis
Exuuias galeam[r] fidus pmutat alēthes
Protinus armati incedunt: quos oīs euntes
Primorū[s] manus ad portas iuuenūq̄ senūq̄
Prosequitur uotis[t]: nec non & pulcher iulus
Ante annos animūq̄ gerens curāq̄ uirilem
Multa patri mādata dabat portāda: sed auræ
Oīa discerpūt: &[u] nubibus irrita donant.
Egressi supant fossas: noctisq̄ per umbram
Castra[x] inimica petunt: multis tamē ante futuri
Exitio: passim somno uinoq̄ per herbam
Corpora fusa uident: arrectos littore cursus
Inter lora rotasq̄ uiros simul arma iacere
Vina[y] simul: prior hyrtacides sic ore[z] locutus
Euryale audendum[a] dextra: nunc ipsa uocat res.
Hac[b] iter est. tu nequa manus se attollere nobis
A tergo possit custodi: & consule longe.
Hæc[c] ego uasta dabo: & lato te limite ducam.
Sic memorat: uocēq̄ premit: simul ense supbum
Rhamnetem aggredit: qui forte tapetibus altis
Extructus toto ꝓflabat pectore somnū
Rex idem: & regi turno gratissimus augur
Sed[e] non augurio potuit depellere pestem
Tres iuxta famulos temere[d] inter tela iacentes
Armigerūq̄ premit[e] rhemi aurigāq̄ sub[f] ipsis
Nactus equis: ferroq̄ secat pendentia[g] colla
Tum caput ipsi aufert domino: truncūq̄ relinq̄t
Sāguine singultantem[h] atro: tepefacta cruore
Terra toriq̄ madent: nec nō lamyrūq̄ lamūq̄
Et iuuenem serranū: illa qui plurima[i] nocte
Luserat insignis facie: multoq̄ iacebat
Membra deo[k] uictus: felix si ꝓtinus illum
Aequasset nocti ludum in lucēq̄ tulisset.
Impastus ceu plena leo per[l] ouilia turbans.
Suadet enim uesana fames mādit: q̄ trahitq̄
Molle pecus mutūq̄[m] metu fremit ore cruento
Nec minor euryali cædes: incensus[n] & ipse
Perfurit. ac multam in medio sine[o] nomine plebē
Fadūq̄ hebesūq̄ subit rhetūq̄[p] abarīq̄
Ignaros rhetum uigilantem & cūcta uidentem

q Et multa morte recepit purpureã. Multi hic distinguũt:ut sit sensus talis. Eduxit gladiũ cũ multo cruore purpureũ. Alii multa morte recepit:ut sit gladiũ cũ multo cruore. & sic inferũt. Purpureã uomit ille animã: sed uicos qui dicunt animã esse sanguinẽ. Recepit. eduxit. ut. Hastãq3 receptat Ossibus herẽtẽ: r Vina refert. pprie quę paulo ante potauerat. s Hic furto feruidus instat. s. Euryalus: qui sequebat latenter. ut. Sit furto nocturno prelio. Nam fures ideo dicti sunt q furuo. i. nigro tẽpore furta cõmittũt. Aut re uera furto feruidus: qa Mesapi galeã sustulit. Rhamnetis phaleras. t Religatos. nõ solutos: sed diligẽter ligatos. Vñ addidit rite. i. ex militari cõsuetudine optime ligatos. u

Sed magnum metuens se post cratera tegebat.
Pectore in aduerso totum qui cõminus ensem
Condidit assurgenti & multa^q morte recepit.
Purpureã uomit ille animã & cũ sanguine mixta
Vina^r refert moriens: hic^s furto feruidus instat
Iãque ad mesapi socios tendebat: ubi ignem
Deficere extremũ: & religatos^t rite uidebat
Carpere grãmen equos breuiter cum talia nisus
Sensit enim nimia cæde: atq; cupidine ferri
Absistamus ait. nam lux^u inimica ppinquat
Pœnarũ^x exhaustũ satis est: uia^y facta per hostes.
Multa uirũ solido argento pfecta relinquũt
Armaq; craterasq;: simul pulchrosq; tapetas
Euryalus^z phaleras rhamnetis: & aurea bullis
Cingula^a tyburti^b remulo ditissimus olim
Quæ mittit dona: hospitio cum iũgeret absens
Cedicus: ille suo^c moriens dat habere nepoti.
Post^d mortem rutuli bello pugnaq; potiti.
Hæc rapit atq; humeris ne^e qcq fortibus aptat
Tum galeam^f mesapi habilem cristisq;^g decora3
Induit excedunt^h castris & tuta capessunt.
Interea præmissi equites ex^i urbe latina
Cætera dum legio^k campis instructa moratur
Ibant: & turno regi responsa ferebant
Tercẽtum^l scutati^m omes uolscente^n magistro
Iãque ppinquabant castris: muroq;^o subibant
Cum pcul hos læuo^p flectentes limite cernunt:
Et galea euryalũ sublustri^q noctis in umbra
Prodidit imemorẽ: radiisq;^r aduersa refulsit:
Haud^s temere ẽ uisũ cõclamat ab agmie uolscẽs.

Lux inimica: pditrix. x Pœnarũ exhau. satis est. Bene exhaustũ: ut oñdatur eos auidos cędis fuisse: & cruoris hostilis. y Via facta per hostes. ut Hęc ego uasta dabo & lato te limite ducã. z Euryalus phaleras rhãnetis & aurea bullis. a Cingula tyburti: phalerę ornaměta equorũ sunt. Et est sermo grec^9. Cingulũ aũt hominũ generis ẽ neutri: nã animaliũ genere fęminino dicim^9: has cingulas. b Tyburti remulo ditissim^9 olim q mittit dona. Cõsuetudo erat apud maiores ut inter se homines hospitii iura mutuis munerib^9 complerẽt: uel in pñti: uel p internũcios. Sẽsus ergo nũc talis est. Cedic^9 qdam Remulo: quũ eũ sibi absens hospitio uellet adiungere: misit Phaleras & cingula bullis aureis: hoc est clauis insignita. Remul^9 moriẽs nepoti suo cognomini hęc reliqt: qui postea uict^9 a rutulis est & occisus. Post cui^9 mortẽ apd Rhamnetẽ rutulũ ab Euryalo repta sũt hęc munera. Quod aũt dixit Tyburti Remulo: aut tyburtino intelligam^9: hoc est de Tybure: ut sit datiu^9 ab appellatiuo uentẽs hic tyburs: aut tyburte: hoc ẽ filio Tyburtis: ab eo q est hic tyburtus hui^9 tyburti: ut sit Tyburti Remulo: sicut Deiphobe Glauci. c Suo moriẽs dat habere nepoti. Remulo quem supra auo cognomine diximus. Nam quotiens aperte non ponitur nomen filii uel nepotis: cognomen eum esse intelligimus auo uel patri: quorũ nomẽ aperte positũ inuenimus. & ecõtra: si filii uel nepotis nomen positũ fuerit: pretermissũ autem parentũ: cognomines eos intelligamus necesse est. d Post mortem. scilic3 nepotis Remuli: sed3 supra dictũ sensum. Nam Donatus dicit. Post mortem Nisi & Euryali bello potiti sunt rutuli. quod non pcedit si diligẽter aduertas. Sane sciẽdu3 hunc locum esse unum de. xii. Virg siue per naturã obscuris: siue insolubilib^9: siue emẽdandis: siue sic relictis: ut a nobis per historię antiquę ignorãtia3 liquide non intelligãtur. e Ne quicq̃ fruitur^9. & est ne quicq̃ aptaturu on ne quicq̃ fortibus. f Galeam mesapi. non occisi Mesapi abstulit galeã. nam dimicaturus est paulopost: sed inuenit iacẽtem & sustulit. g Cristisque decoram. Bene permittit dicens decoram: nam eius splendore prodente Euryalus capitur. h Excedunt castris: rutulorum scilicet. Nam supra dicit. Castra inimica petunt. i Vrbe latina. Non est cõtrariu3 illi loco: ubi ait. Sepsit se tectis rerũque reliquit habenas. Quod modo a Latina urbe auxilio uenire cõmemorat. Intelligimus enim Latinum in principio discordię & tumult^9 paululũ se abstinuisse: postea tamẽ nec suorũ copias nec ppria denegasse consilia: nam eum & cętui: & fęderibus interfuisse dicturus est. k Legio campis instructa moratur pprie. Nam legiones peditũ sunt. turmę uero equitũ. l Tercẽtum. quia Romani equites primo tercẽtum fuerunt. De singulis enim curiis deni dabãtur: quas triginta fuisse dixim^9. m Scutati omẽs: nõ clypeati. Nam clypei peditũ sunt scuta uero equitũ. n Volscente magistro: pprie: nam magister equitũ dicitur. o Muroq3: troianorũ p Læuo limite. respiciẽs sitũ regiõis locut^9 est. q Sublustri no. in um. sublustris nox ẽ hñs aliqd lucis. Hora. Nocte sublustri nihil pręter astra uidit & undas. r Radiis: lunarib^9. s Haud temere. particula hęc nõ sine cã significat:

State uiri: quæ causa uiæ est. que estis in armis:
Quo ue tenetis iter. nihil[t] illi tendere contra.
Red celerare fugam in siluas: & fidere nocti.
Obiiciunt equites se se ad[u] diuortia nota
Hinc atq; hinc: omnemq; abitum[x] custode coronant
Silua fuit late dumis: atq; ilice nigra
Horrida: quam densi cõplerant undiq; sentes,
Rara per occultos ducebat[y] semita calles.
Euryalum[z] tenebræ ramorum: onerosaq; præda
Impediunt fallitq; timor regione uiarum.
Nisus[a] abit: iãq; imprudens[b] euaserat hostes
Atq; locos: qui post albæ[c] de nomine dicti
Albani; tum rex stabula alta latinus habebat.
Vt stetit: & frustra absentem respexit amicum;
Euryale infelix[d] qua te regione reliqui.
Qua ue sequar, rursus pplexũ iter[e] omne reuolués
Fallacis siluæ; simul & uestigia retro
Obseruata legit: dumisq; silẽtibus errat
Audit equos; audit strepitus: &[f] signa sequẽtum.
Nec[g] longũ in medio tẽpus, cũ clamor ad aures
Peruenit: ac uidet euryalũ: quem[i] iam manus omis
Fraude loci & noctis subito turbante tumultu
Oppressum[h] rapit: & conãtem plurima frustra
Quid faciat. qua ui iuuenẽ qbus audeat armis
Eripere, an se se medios moriturus in hostes
Inferat. & pulchram[k] propet per uulnera mortem.
Ocius adducto torquens hastile lacerto
Suspiciens altam lunam: sic uoce præcatur
Tu dea tu[l] præsens nostro succurre labori
Astrorum decus; & nemorum latonia custos
Siqua[m] tuis unquã pro me pater hyrtacus aris
Dona tulit; siqua ipse meis uenatibus auxi
Suspendi[n] ue tholo: aut sacra ad fastigia fixi.
Hũc sine me turbare[o] globũ; & rege[p] tela p auras
Dixerat, & toto cõnixus corpore ferrum[q]
Coniicit hasta uolans noctis diuerberat umbras
Et uenit aduersi[r] in tergum sulmonis: ibique
Frangitur: ac fixo transit præcordia ligno.
Voluitur ille uomens calidũ de pectore flumen
Frigidus. & longis singultibus ilia pulsat.
Diuersi circũspiciũt; hoc[s] acrior idem
Ecce aliud summa telum[t] librabat ab aure:

alias fortuito: alias male: alias improuide: quę pro loco intelligũtur. t Nihil illi tẽdere cõtra. hoc in nihil ei rñderũt. Nam tẽdo cõtra sermonẽ tuum: est rñdeo tibi. Tendo cõtra iter tuũ: est occurro tibi. Ergo nihil contra tẽdebat. i. nihil rñdebat ecõtra. u Ad diuortia. ad diuerticula uię militaris. Terẽt. Vbi ad ipsum ueni diuerticulũ. Diuerticula aũt sũt semitę trãsuersę: quę sunt a latere uię militaris. x Abitũq; coronãt. Melior est lectio abitum: q̃ aditũ. Cingũt enim siluã: ne habeãt unde abire possint. y Ducebat semita calles. Legitur & lucebat. quod si est rara: pro raro accipiẽdum est: ut sit. Raro lucebat: herbis scilicet in aliqb9 locis interueniẽtibus. Si ducebat. intelligim9 inter calles pecorũ rarã fuisse semitã: hoc est hominũ uiam. z Euryalũ impediunt. impedio te per accusatiuũ dicim9. & casus mutari non põt nisi deseras uerbũ: ut si dicas. Impedimẽto mihi est. Sciẽdum sane multas cõferri in Euryali excusatiões. a Nisus abit. Bene meminit uelocitatis quã ei in quito dedit: ut. Prim9 abit longeq; ante omia corpora Nisus emicat. b Imprudens. scilicet remanẽtis Euryali. c Albę de noie uel porcę: uel ciuitatis: uel regis Albani: cui successit Porcas. d Infelix qua te regiõe reliqui. Se infelicẽ dicit q dolet: nõ illũ, ppter quẽ dolet. e Iter omne reuoluẽs: scilicet siluę. Viban9. Huc usq; uerba Nisi uult esse. Alii poetę dãt rursus pplexũ iter omne. f Signa se. militarẽ sonũ dicit: qui uarius est. Nam interdũ canit ut insequãtur eos q fugiũt Interdũ receptui Nec lõgũ in medio tẽpus: iter auditũ sonũ & uisũ Euryalũ. h Oppressum ra. quẽ iam ois man9 rapit. Nam male q̃da uidet rapit accipiũt: qđ si admiseris uacat. i Quẽ iam ma. ois k Pulchrã, pperet p uulnera mor. Gloriosũ ei est pro amico pire: & pulchram ex psona poetę dictum est. l Tu pũs no. suc. la. Dicit quę pũs es: sed pũs succurre labori. i. ilico statim. m Siqua. qua uacat & hic & in sequẽti. n Suspẽdi ue tholo. Tholus, pprie est ueluti scutũ breue: quod in medio tecto est: in quo trabes cocũt: ad quod dona cõsueuerãt suspẽdi. Bene aũt uenatorẽ numẽ inducit inuocare siluarũ. o Turbare globũ. sana petitio. nam qa impossibile uincere fuerat: petit ut saltẽ pturbet telorũ beneficio. p Rege tela p auras. p uoctẽ: in qua sine auxilio numis rect9 iact9 esse nõ põt. q Ferrũ con. hasta de ferro ad hastã transit. Coniicit pro conicit. Nam conicit antiquũ est. r Aduersi in tergũ sulmõis ibiq; frãgitur. tergũ, p tergus dixit. Salu. Tergis uinciebãt, p tergorib9: ut itelligam9 hastã in scutũ uenisse: & illic esse collisam ut frangitur sic collidatur. Fixoq; scuti ligno etiã pręcordia penetrasse: aliter nõ, pcedit. Nam si hastã re uera factã accipiam9 ratiõe caret: qđ dicit: Fixo transit pręcordia ligno. Alii re uera integrũ uolũt esse percussum: quod falsum est. Nam quo modo ante fissum est lignum: & sic precordia penetrata. Sciendum tamen locum hunc esse de iis: quos diximus supra. s Hoc acrior idem quod latuerat: & quod ei primus prospere processerat iactus. t Telum librabat ab aure.

Dum trepidāt: it hasta tago per[u] tempus utrūq;
Stridens: traiectoq; hæsit tepefacta[x] cerebro.
Sæuit atrox uolscens: nec teli cōspicit usquam
Auctorem: nec quo ardens se immittere possit
Tu tamen interea[y] calido mihi sanguine pœnas
Persolues[z] amboꝝ inquit: simul ense recluso
Ibat in euryalum: tum uero exterritus amens
Conclamat nisus: nec se celare tenebris
Amplius: haūd tantum potuit pferre dolorem
Me[a] me adsum qui feci: in me conuertite ferrum
O rutuli: mea fraus omis: nihil iste nec ausus
Nec potuit: celum hoc & conscia sidera testor.
Tantum[b] infelicem nimiū dilexit amicum.
Talia dicta dabat sed uiribus ensis adactus
Transadigit costas & candida pectora rupit.
Voluitur[c] euryalus læto pulchrosq; per artus
It cruor inq; humeros ceruix collapsa recumbit
Purpureus[d] ueluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens: lassoue[e] papauera collo
Demisere caput pluuia cum forte grauantur.
At nisus ruit in medios: solūq; per omnes
Volscentem[f] petit in solo uolscente moratur:
Quē circū glomerati hostes hic comin⁹ atq; hic
Proturbant[g]: instat non[i] segnius ac rotat ensem
Fulmineum donec rutuli clamantis in[k] ore
Cōdidit aduerso: & moriēs animā abstulit hosti
Tum super exanimē se se pjecit amicum
Confossus placidaq;[l] ibi demū morte quieuit
Fortunati ambo si quid[m] mea carmina possunt
Nulla dies unquā memori uos eximet æuo.
Cum domus æneæ capitoli[n] immobile saxum
Accolet: imperiūq; pater romanus habebit.
Victores præda[o] rutuli spoliisq; potiti
Volscentem exanimem flentes in castra ferebāt:
Nec minor in castris luctus rhamnete reperto
Exangui: & pmis una tot cæde peremptis
Serranoq;[p] numaq; ingens concursus ad ipsa
Corpora seminecesq; uiros: tepidaq;[q] recētum
Cæde locum: & plenos spumati sanguine riuos.
Agnoscunt spolia inter se: galeāq; nitentem
Mesapi. & multo phaleras sudore receptas.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras

gestus iaculātis exprimitur. Aut enim ab aure: aut a latere tela iaciūtur. u Per tēpus utrūq; cōgnoc dicit telū per tēpus utrūq; trāsisse. Aut enim diu er si circūspiciūt: hoc est huc & illuc circū ora ferunt per quā opportunitatē potuit telum tēpus utrūq; trāsisse. Asper tamē dicit per tēpus utrūq;: hoc est i iter tēpus utrūq; ut cōtra. Hunc inter fluuio tyberinus amœno. i. per hunc. Quod si i intelligim⁹ eum in fronte esse uulneratū. x Tepefacta cerebro. Alibi. Ex fixo ferrū in pulmōe tepescit. y Interea. donec ille inuēitur. z Persolues amboꝝ. Aut occisorū aut tuas & Nisi: nā duos eos fuisse nouit. Supra enī aīt: State uiri. a Ne me. subaudi interficite. & est intercēpta elocutio dolore turbati. Nec potuit. ualidior argumētatio ex impossibilitate: ut. Quid troes potuere: Item. Non ea uis animo: nec tanta supbia uictis. b Tantū infelicem nimiū dilexit amicū. cōtra illud. Cur ergo uenit: Dicit tantū amicū dilexit: ut quū nihil posset tamen ueniret. c Voluitur euryalus leto. Aut se ptimus est: aut datiuus. Sed si datiuus est: figuratū est. id est in letum: ut. It clamor cœlo. d Purpureus ueluti. cū flos succisus aratro lāguescit. habetur ratio cōparatiōis. Videtur enim Euryalo hyacintū cōparet: qui pulcherrimus fuit: & post mortē in florem cōuersus est. e Lassoue papauera collo demisere caput. Home. est & cōparatio & figura. Nam & ille sic ait Vt multorum unum diceret caput. f Volscētem petit: appetit. Petitiōes enim pprie dicimus impetus gladiorū. Vñ Cicero. Quod ergo tuas petitiōes ita cōiectas ut uitari nullo mō possent parua quadā declinatōe cōcutiūt: & ut aiunt corpe excessit. g Proturbāt. cōfodiūt. Vñ paulo post cōfossus. i Nō secius: nō segnius q̄ uulneratus. k In ore con. ad. archaismos est: ut supra. Pectore in aduerso totū ei; cōminus ensem Cōdidit l Placidaq; ibi de. mor. quie. aut pprīū epitheton est mortis: aut ex affectu parētis dictū est: qui cū amico moriebatur. m Si qd mea carmia possunt. uerecūde. Dom⁹. familia. n Capitoli imo. sa. Ac. In urbe Romana tēplū Iouis nō fuit. Quod quū iam deuotū a Prisco Tarqnio uellet supbus Tarqni⁹ ędificare: cępit auguriis captare: ꝯ mōs huic tēplo cēt aptissim⁹: & quū in oib⁹ tarpeius cēt inuētus: in quo erāt multa diuersorū numinū sacella: actū est ut exinde ad alia tēpla numia euocarētur sacrificiis: quo posset libere & sine piaculo tēplū Iouis ędificare. Cūq; oēs dii libēter migrassēt: termin⁹ sol⁹ hoc ē limitū de⁹ abscedere noluit: sꝫ illic remāsit. Tūc de hoc ipso sacrificatū est: & dēprehēsum ꝙ Termin⁹ cū Ioue remanēs ęternū urbi imperiū cū religiōe significaret. Vñ in capitolio pria ps tecti patet: q̄ lapidē ipsū terminū spectat. Nam Termio non nisi sub diuo sacrificabať. Hic ergo nūc dixit: Capitoli imobile saxū accolet: qa Terminus nō est reuulsus de loco. o Pręda ru. spo. po. nō solū suis armis exuerūt: sed & pręda quę rutulis erat detracta. p Serranoq; nu. dēcia autapodosis: q̄ fit quotiēs cōmeorātur ea q̄ nō fūt ante pręd icta. q Tepidaq; re. cę. lo. hypalage

tepidū locū recēti cęde. Vn̄ multi legūt. Tepidūq3 recēti cęde locum. Sic alibi. Tepidusq3 cruor fumabat ad aras. Spumātes san ri. Spumas tunc hēt sanguis cū effunditur: nā postea cōgeſcit. Vn̄ bene dixit: Spumātes riuos: qa pręmiſit: Semineceſq3 uiros. Iam reb⁹ luce retectis: ſupra. Et rebus nox abſtulit atra colorē. r Cogit q̄ſq3 ſuos: comites ſcilicet: nā plena eſt. Aeratasq3 acies. s Acuūt rumorib⁹ iras: qa duo auſi ſūt per eorū castra trāſire. Euryali & Niſi. Volunt nōnulli clamorē eſſe militū. Sed meli⁹ hoc a poeta dictū accipim⁹: nam rutuli eorū nō nouerūt noīa: ut ſit. Quin etiā capita Euryali & Niſi pręfigūt in arrectis haſtis: & cū magno clamore comitātur. t Cingit am. Amne debuit dicere. nūq̄ aūt nisi in i bene exeūt: niſi q̄ cōis ſunt generis: ut docilis: agilis. Sed hō auſus eſt ita ponere ablatiuū qa ut ſupra dixim⁹ apud maiores hic & hęc amnis dicebat. u Tenēt foſ. tuētur defendūt. x Nota nimis miſeris. hoc plus cōmouebātur: quoniā etiā abſciſi uult⁹: necdū agnitionis amiſerāt notas. y Excuſſi ma. ra. Bene excuſſi: quaſi neſciēti: q̄ſi diceret ꝓiecti. z Fęmineo ul. impatiēti: ut. Fęmineo prędę & ſpoliorū ardebat amore. a Prima pe. Ideoq3 prima: qa ſolēt in extrema neceſſitate etiā mulieres muros aſcēdere: ut ipſe de muris matres. b Nō illa uirū: nō illa pici; unū pudoris eſt: aliud ſalutis. c Hūc. i. talē: & in cōqueſtio matris Euryali plena artis rhetoricę. nā pene oēs pres hēt de miſericordia cōmouēda a Cicerone in rhetoricis poſitas. Hūc te aſpicio: a qualitate cędis. d Sera meę. Euāder mea ſola: & ſera uoluptas f Potuiſti linq̄re. ſolā ab intercepto ſolatio. Crudelis q potuiſti linq̄re ſolā quū pi⁹ eſſes. Affari extremū Anchiſes Sic o ſic poſitū affati diſcedite corp⁹. Teren. Qui igitur dū licet mecū loquimini antipho: g Nec te aut fu. ma. i funera. Naȝ apud maiores funereas dicebāt eas ad q̄s fun⁹ ptinet: ut ſororē matrē. Nam pręfice ut ſupra dixim⁹ ſūt placť⁹ principis: nō doloris: Funeras āt dicebāt quaſi funereas ad q̄s ptinet fun⁹. h Fun⁹ lac. dilaniatū cadauer: nā fun⁹ ꝓ cadauere poſuit. i Sj qua eſt pie. ſiqua pietas in occidēdo ē: in me ꝓbet. k Me pri. abſu. fer. unuſq̄ſq3 ei3 in ꝓprię ſalutis deſpatiōe credit uniuerſi ēt poſſe cōſumi. Vn̄ eſt qd dixit me primā. l Inuiſū hoc de. ca. ſub tar. te. Inuiſū quidē eſt hoc & odioſū caput: uerū miſericordię gen⁹ ē: ſi me ēt irat⁹ interimas. m Q̄ñ aliter ne cru. abrū. ui hīc traxit illū colorē. Iuue. Quod facin⁹ dignū tā lōgo admiſerit euo. n Torpent infractę. antea infractę: nunc tamē torpēt: ut. Turnus ut īfractos aduerſo marte latios. o Lachrymātis iuli. puero dat lachrymas: cui pōt ſine pudore. uiris fortib⁹ tātūmodo dolorē. p Sub tecta reponūt. Homerice. Quod aūt dixit corripiūt: non iniurię ē: ſed celeritatis. i. raptī tollūt. q At tuba ter. ſo. emiſtichiū Ennii: naȝ ſeq̄ntia iſte mutauit. Ille eniȝ ad exprimēdū tubę ſonitū ait. Taratātara dixit: & multa huiuſmōi. Virg. quū aſpa inuenerit

Tithoni croceum linquens aurora cubile:
Iam ſole infuſo: iam rebus luce retectis
Turnus in arma uiros armis circūdatus ipſe
Suſcitat: æratasq; acies in prælia cogit^r
Quiſq; ſuos: uariisq; acuunt^s rumoribus iras
Quin ipſa arrectis (uiſu miſerabile) in haſtis
Præfigunt ꝓ capita: & multo clamore ſequūtur
Euryali: & niſi
Aeneadæ duri muroꝝ in parte ſiniſtra
Oppoſuere aciem: nam dextra cingitur^t amni:
Ingenteſq; tenent^u foſſas: & turribus altis
Stant mœſti: ſimul ora uirum præfixa uidebant
Nota^x nimis miſeris: atroq; fluentia tabo.
Interea pauidam uolitans pennata per urbem
Nuncia phama ruit: matriſq; allabitur aures
Euryali. at ſubitus miſeræ calor oſſa reliquit.
Excuſſi^y manibus radii: reuolutaq; penſa:
Euolat infelix: & fœmineo^z ululatu.
Sciſſa comam muros amens atq; agmina curſu
Prima^a petit: non^b illa uirum: non illa pericli:
Telorūq; memor: cæluȝ de hinc queſtib⁹ implet
Hunc^c ego te euryale aſpitio. tu ne illa ſenectæ
Sera^d meæ requies: potuiſti^f linquere ſolam
Crudelis. nec te ſub tanta pericula miſſum
Affari extremū miſeræ data copia matri.
Heu terra ignota canibus data præda latinis
Alitibuſq; iaces: nec te tua^g funera mater
Produxi: preſſiue oculos aut uulnera laui
Veſte tegens tibi quam noctes feſtina dieſq;
Vrgebam: & tela curas ſolabar aniles.
Quo ſequar: aut quæ nūc artus auulſaq; mēbra
Et^h funus laceꝝ tellus habet: hoc mihi de te
Nate refers: quæ ſum terraq; mariq; ſecuta:
Figite me ſiqua^i eſt pietas: in me oīa tela
Coniicite o rutuli: me^k primā abſumite ferro.
Aut tu magne pater diuū: miſerere: tuoq;
Inuiſum^l hoc detrude caput ſub tartara telo:
Quādo^m aliter nequeo crudelē abrūpe uitam
Hoc fletu concuſſi animi mæſtuſq; per oēs
In gemitus: torpent^n infractæ ad prælia uires:
Illam incendentem luctus: idæus & actor
Ilionei monitu & multū lachrymātis^o iuli
Corripiūt: inter manus ſub^p tecta reponunt.
At^q tuba terribilem ſonitum ꝓcul ære canoro

Increpuit[r]: sequitur clamor: cælūq; remugit.
Accelerant acta pariter testudine uolsci[s]:
Et[t] fossas implere parant: ac uellere uallum
Quærūt pars aditū: & scalis ascendere muros:
Qua rara est acies: interlucetq; corona
Non tam spissa uiris: telorū effundere[u] contra
Oīne genus teucri: ac duris detrudere contis
Assueti[x] longo muros defendere bello.
Saxa quoq; infesto[y] uoluebant pondere: siqua
Possent tectā aciem prūpere tum tamen oīnes
Ferre libet subter densa testudine casus
Nec[z] iam sufficiūt: nam qua globus iminet ingēs
Immanem teucri molem uoluūtq; ruūtq;:
Quæ strauit rutulos late: armorūq;[a] resoluit
Tegmina: nec curant cæco cōtēdere marte
Amplius audaces rutuli sed pellere uallo
Missilibus certant
Parte alia horrendus uisu quassabat hetruscam[b]
Pinum: & fumiferos infert mezentius ignes.
At mesapus equum domitor neptunia proles
Rescindit uallum: & scalas in mœnia poscit.
Vos[c] o calliope precor aspirate[d] canenti
Quas ibi tum ferro strages quæ funera turnus
Ediderit: quem quisq; uirum dimiserit orco:
Et mecum ingētes oras[e] euoluite belli
Et meministis enim diuæ & memorare potestis.
Turris[f] erat uasto suspectu & pontibus altis
Opportuna[g] loco: summis quā uiribus oīnes
Expugnare itali sūmaq; euertere opum[i] ui
Certabant: troes contra defendere saxis:
Perq; cauas[h] densi[k] tela intorquere fenestras.
Princeps ardentem coniecit lampada turnus:
Et[l] flāmam affixit lateri: quæ[m] plurima uento
Corripuit tabulas. & postibus hæsit adesis.
Turbati trepidare intus: frustraq; malorū[n]
Velle fugam: dum se glomerāt: retroq; residūt
In partem quæ peste[o] caret: tum pondere turris
Procubuit subito: & cælū tonat oīne fragore
Semineces ad terram immani mole secuta
Confixiq; suis telis. & pectora duro
Transfixi ligno ueniūt: uix unus[p] helenor
Et lycus elapsi: quorū primæuus helenor
Meonio[q] regi quem serua licinia furtim[r]
Sustulerat uetitisq; ad troiam miserat armis

mutat. Bene tū electis uerbis hic imitatur sonitū tubarū. r Increpuit: & sonuit & segnitia increpauit. s Volsci. nō mirū qa dicit uolscos: quū & Camilla de uolscis sit: ut. Et uolsca de gēte camilla Naq; ps altq; thusciæ dat Turno auxilia: quū thuscos diximus specialiter Aeneæ fauere. Itē ecōtra ps Venetiæ auxiliū præstat Aeneæ: quā Turni fuisse supius diximus. Testudine: Testudo ē scutorū cōnexio: curuata in testudinis modū. Naq; in armorū generibus milites sumūt ab aīalibus noīa ut aries Salu. In modū hirci militaris. t Fossas imple. pa Vertit ordinē: nā ante ē ut. Impleatur fossa: tollatur uallū: & sic testudine accedatur ad murū. Quā quā possumus intelligere ēt ad fossas eos uēisse facta testudine. u Effundere cōtra. pprie tela enī non iaciūtur in subiectos: sed fundūtur. Et dicēdo omne genus telorū ōndit telū uocari: omne qd iacitur. x Assueti lon. Docet in oībus usum plurimū posse. y Infesto uol. pon. īfesti pōderis. z Nec iam suffi. diu iam nō sustinēt. a Armorūq; reso. teg. Hic ostēdit armorū cōnexionē esse testudinē. Luca. de testudine. At postq̄ uirtus incerta uirorū Perpetuā rupit defenso milite cratē. Singula cōtinoi cesserūt ictibus arma. b Hetrusca pinū. ipse hetruscus. c Vos o calliope pre. syllepsis p nūeros erat eīz rectū uos o musæ: aut tu Calliope. d Aspirate. fauote ut. Aspirat primo fortuna labori. e Oras euol bel. narrate nō tātū initia: sed et extrēa bellorū nā oræ sunt extremitates. f Turris erat. turres huiusmōi cē ad munitione ciuitarū: & in secūdo legimus Sed hæ plerūq; mobiles sūt: plerūq; fixe. fixe ut in secūdo. Turres ac tecta domorū mobiles: ut in. xii. meminit. Subdideratq; rotas & pōtes strauerat altos. g Opportuna loc. circa portas: h Cauas. patulas. i Opū ui. pōt & hypallage esse: ut sit ope uirū. k Densi: p tela densa. l Flāmā affixit la. affectare. Debuit enī dicere affixit: aut facē: aut malleolū: nō flamā. m Quæ plurima uēto: gliscēs: aut & magna facta p uētū: Hæsit adesis: nō iam adesis: sed quos exedit adhærēdo n Malorū uelle fugā. honestissima est locutio. o Peste. incēdio: ut Et toto descēdit corpe pestis. p Vnus. subaudis & alter. Nam nō pcedit unus Helenor & lycus elapsi: elapsi nō morte: sed turris ruina. q Meonio regi aut pprīū patris nomen est: aut cognominē cum filio intelligamus. Quia ut supra diximus: quū filii: uel patris nomē præmittitur: & aliud tacetur: cognomines eos esse intelligimus r Furtī sustulerat. ex stupro educauerat. Hinc est & dulcia furta. s Vetitisq; ad troiā armis. Secundum Donatū uetitis fato. Sed melius lege militari: intelligimus qua serui a militia phibebatur. Vñ in deiotariana purgat hoc Cicero: quū fuisset obiectum inter equites: quos Deiotarus miserat Cæsari unū seruū fuisse. Vir. aūt. Nouimus aliqua de historia trahere. Seruos sane nūquā militasse constat: nisi seruitute deposita: excepto Hānibalis tpe.

quū post Cannēſe prēliū in tanta neceſſitate fuit urbs Roma: ut ne liberādorū quidē ſeruorū daretur facultas. t Enſe nudo. i. ſtricto. u Parmaq; inglorius alba. quaſi tyro: ut diximus ſupra. Longe melior lycus: ergo & Helenor bonus. x Inter. i. perut. Hunc inter fluuio tyberinus ameno. y Prendere ſaxa manu. quia tunc alti non erat muri: ſed ad impetū tantū repellēdum. Vt etiā Salu. oſēdit: ubi Sertoriū hūeris ſublatū per muros aſcēdiſſe cōmemorat. z Curſu teloq; ſecutus. nimiā eis oſtēdit celeritatē: qui potuit telu miſſum cōſequi. Nam hoc dicit cum premiſſo telu ad hoſtē uenit. Stati?. Et miſſū curſu cōprēdere telū. a Reuellit. In uerbo uello facit in participio uulſus. b Qualis ubi aut leporem: pro qualiter. Pedibus iouis armiger uncis. Quia dicitur aquila in bello giganteo Ioui arma miniſtraſſe: quod tamen fingitur. Nam ut ſupra diximus reges fuērunt Iuppiter & Saturnus. Sed dum Iuppiter cum patre Saturno haberet de agris contentionem: ortum bellum eſt. Ad quod egregiens Iuppiter aquilę uidit augurium: cuius quum uiciſſet auſpicio: fictum eſt quod ei pugnanti tela miniſtraſſet. Vnde etiam a felici augurio natum eſt: ut aquilę militum ſigna cōmitentur. c Quęſitum: qui requiritur. Nam pręſens a paſſiuo non habuit. & eſt hyſteron protero: nam poſt raptum requiritur. d Martius lupus cruentus: aut Marti dedicatus. e Aggere. Agger eſt cuiuſlibet rei coaceruatio. Vnde foſſę aut ualles poſſunt repleri: f Ingenti fragmine montis. ſupradicti ſaxi exaggeratio eſt. Lucentium. ſolum hoc nomen eſt quod dictum a Virgilio in nullo alio reperitur auctore. Sane lingua oſca Lucetius eſt Iuppiter dictus: a luce: qua pręſtare hominibus dicitur. Ipſe eſt enim noſtra lingua dieſpiter. id eſt diei pater. Horatius. Namque dieſpiter plęrūque purpureum. g Cęnea turnus: Turnus itin: ut ait Lucilius. Bonum ſchema eſt quotiens ſenſus uariatur iteratione uerboru: h Pro turribus: aut pro defenſione turrium: aut ſic magni ut turres putares. i Haſta themillę: Themillas themillę: ut Aeneas Aeneę. Leuis autem haſta pro leniter ueniens. Vnde & ſtrinxerat dixit. id eſt paululum uulnerauerat: ut. Tandem etiam magno ſtrinxit de corpore turni: k Demens. qui ſcutū quo ſe tuebatur abiecit. l Alis pennis. m Leuo infixa eſt lateri manus: oſtendit uulneris locum: quem antea ſuppreſſerat. Sic in quarto. Infixum ſtridet ſub pectore uulnus. n Spiramenta animę. diffinitio pulmonum. o Pictus acu chlamidem: & ferugine clarus ibera. Ferrugo coloris genus eſt: qui uiciu? eſt purpurę ſub nigrę: & ibera. Et ibera autem non hiſpana: ſed pontica. Nam iberia pars ponti eſt: ut oſtedit Horatius dicens. Herbaſque quas colchos atque ibera mittit uenenorum ferax. p Genitor quem miſerat arcens. Ordo eſt. Stabat Arcētis filius Arcens in armis egregius. Nam non cōgruit ut huius filii prętermiſſo nomine his fiat patris commemoratio. q Symethia circum flumina. Symethus fluuius eſt Sicilię: haud longe ab urbe Catinenſi: circa quem ſunt palici dei: Quorum talis eſt fabula. Aetnam nimpham Iuppiter: quum uitiaſſet: & feciſſet grauidam timens Iunonem ſecundum alios ipſam puellam terrę commendauit: & illic enixa eſt. Secundum alios partus eius poſtea quum de terra erupiſſent duo pueri palici dicti ſunt

Enſe[t] leuis nudo parmaq;[u] inglorius alba.
Iſq; ubi ſe turni media inter milia uidit
Hinc acies atq; hinc acies aſtare latinas:
Vt fera quæ denſa uenantum ſepta corona
Contra tela furit: ſeſeq; haud neſcia morti
Inicit & ſaltu ſupra uenabula fertur
Haud aliter iuuenis medios moriturus in hoſtes
Irruit: & quā tela uidet denſiſſima tendit.
At pedibus longe melior lycus inter & hoſtes
Inter[x] & arma fuga muros tenet: altaq; certat
Prendere[y] tecta manu: ſociuq; attingere dextras
Quem turnus pariter curſu[z] teloq; ſecutus
Increpat his uictor. noſtras ne euadere demens
Speraſti te poſſe manus: ſimul arripit ipſum
Pendentem & magna muri cum parte reuellit[a]
Qualis[b] ubi aut leporē: aut cādenti corpe cygnū
Suſtulit alta petēs pedibus iouis armiger uncis
Quæſitum[c] aut matri multis balatibus agnum
Martius[d] a ſtabulis rapuit lupus: undiq; clamor
Tollitur: inuadūt. & foſſas aggere[e] complent.
Ardentes thædas alii ad faſtigia iactant.
Ilione? ſaxo: atq; ingenti[f] fragmine montis
Lucetiū portæ ſubeūtem: igneſq; ferentem
Emathiona liger. chorineum ſternit aſilas.
Hic iaculo bonus: hic longe fallente ſagitta.
Ortygiū cæneus: uictorem cænea[g] turnus
Turnus itin: cloniūq;: doxipū: pmulūq;.
Et ſagarim. & ſūmis ſtantē pro[h] turribus idan
Priuernū cāpis hūc pmo leuis haſta[i] themillæ
Strinxerat ille manum pjecto tegmine demens[k]
Ad uulnus tulit. ergo alis[l] allapſā ſagitta
Et leuo[m] infixa eſt lateri manus abditaq; intus
Spiramenta[n] animæ letali uulnere rupit.
Stabat in egregiis arcentis filius armis
Pictus[o] acu chlamidem: & ferugine clarus ibera
Inſignis facie: genitor[p] quem miſerat arcens

quasi iterum uenientes. nam ωαλιν est rursus ἥκειν uenire. Hi primo Humanis hostiis placabatur postea quibusdam sacris mitigati sunt: & corũ immutata sacrificia. Ideo ergo placabilis ara: quia mitigata sũt corũ numina. q Liquefacto tẽpora plũbo Diffidit: plũbũ eni iactũ nimio rotatu ex ętheris calore dissoluitur. Sta. Et arsuras cęli p mania glandes. r Porrectũ extendit arena: intelligimus eũ cecidisse tras murũ. Dicẽdo aũt multa oñdit corporis proceritatẽ. Minorẽ germanã: quia maior nympha fuerat Iouis uolũtate mutata. s Digna atque indigna relatu: digna. i. turpia & obscena. r Nouo regno: aut noui regis generis affinitate: aut quia etiam ipsi per regis filiã portio debebatur imperii. Ingentẽ sese clamore ferebat. nõ erat ingẽs: sed eẽ se clamitabat ingentẽ.

Eductũ martis luco symethia circum
Flumina: pinguis ubi & placabilis ara palici.
Stridentẽ fundã positis mezentius armis
Ipse ter adducta circũ caput egit habena:
Et media aduersi liquefacto tẽpora plũbo
Diffidit: ac multa porrectũ extendit harena
Tum primum bello celerẽ intẽdisse sagittã
Dicitur ante feras solitus terrere fugaces
Ascani⁹: fortẽq; manu fudisse numanũ:
Cui remulus cognomẽ erat. turniq; minorẽ
Germanã nuper thalamo sociatus habebat.
Is primam ante aciẽ digna atq; indigna relatu
Vociferãs tumidusq; nouo præcordia regno
Ibat: & ingentẽ sese clamore ferebat.
Non pudet obsidione iterũ uallo q; teneri
Bis capti phryges & morti prætẽdere muros.
En qui nostra sibi bello cõnubia poscũt.
Quis deus italiam: quæ uos demẽtia adegit
Non hic atridæ: nec fandi fictor ulyxes
Durũ a stirpe gen⁹ natos ad flumina primũ
Deferimus: sæuoq; gelu duram⁹ & undis.
Venatu uigilant pueri: siluasq; fatigãt.
Flectere ludus equos: & spicula tendere cornu.
At patiens operũ paruoque assueta iuuentus
Aut rastris terrã domat aut quatit oppida bello
Omne æuum ferro teritur uersaque iuuẽcum
Terga fatigamus hasta nec tarda senectus
Debilitat uires animi mutatq; uigorem
Caniciem galea præmim⁹: semperque recentes
Conuectare iuuat prædas: & uiuere rapto.
Vobis picta croco & fulgenti murice uestis.
Desidiæ cordi iuuat indulgere choreis
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ
O uere phrygiæ neq; enim phryges ite per alta

u Iterũ: denuo iã tertio obsidentur: & iterũ nõ nisi de duobus dicim⁹. y Bis capti phryges: semel ab hercule: postea a gręcis. y Morti pretendere muros emphasis ẽ morti eni p bello posuit sic supra lęti discrimine paruo. p Nostra cõnubia: aut q̃si Turni cognatus loqtur aut inuidiose retorquet & uult causã omniũ eẽ cõmunẽ. a Non hic atridę: exaggeratio uituperationis nã non tantũ se troianis sz etiã eorũ uictoribus pręfert. b Fãdi fictor ulyxes: aut fallax: aut logodędalus. i. qui dolũ celat sermonis ornatu. c Durũ a stirpe genus. Italię disciplinę uita laudatur: qua & Cato in originibus & Varro in gente populi romani cõmemorat. d Gelu duram⁹ & undis: undis gelidis & ẽ eudyadis: ut Hamis auroque trilicẽ: nã nemo qd plus ẽ prius dicit. si eni duo eẽt antea q̃ diceret: sic gelu. e Venatu: p uenatui: ut curru pro currui. f Siluasque fatigant: ipsi fatigãtur in siluis & pferis siluas posuit in quib⁹ sunt ferę. g Flectere ludus equos: aliorũ labor nostrę pueritię ludus ẽ. h At patiens operũ paruoque assueta iuuẽtus hoc & ĩ georgicis laudat. nã magnę uirtutis ẽ & in nimio labore paruis eẽ cõtentũ. i Terrã domat: bñ bellico usus ẽ uerbo & ne a militari lege discederet: non dixit terras colimus: sed domamus ac si diceret quũ hostes desũt: terras ferro domamus. k Iuuencũ terga fatigam⁹ hasta: agricultura sine officio belli nõ gerimus. Est aũt κακοσυνθετον. & ομοιοτελευτον. l Senectus Debilitat uires animi. bñ animi: quia nõ est ausus corporis dicere nec ei potest fieri: ut q̃uis robustus senex uires habeat prioris ętatis: & suę comparetur adolescẽtię. Nũc ergo licet dicat fortes ẽt senes eẽ bona tamẽ usus ẽ cõparatione: ut diceret nihil animorũ uigori derogare tpis uetustatẽ. m Vobis picta croco uituperatio troianorũ in qua utitur argumẽtis: q̃ in rhetoricis cõmemorat Cic. a gente ab habitu a gestu ab aĩo. n Fulgẽti murice: purpura hãc aũt uitio & dedecori apud maiores fuisse cõstat Iuue. peregrina ignotaque nobis ad scel⁹ atq; nephas quęcuque e purpura ducit. o Desidię cordi uobis sunt Choreis seruauit hoc loco naturam syllabę quã in sexto metri causa corripuit: ut pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt. p Et tunicę manicas: tunicę uestrę habent manicas: quod etiam Varro uituperat dicens manicatis & talarib⁹ tunicis. Nã colobiis utebantur antiqui. q Et habent redimicula mitrę: illud dicturus fuerat habetis in pileis redimicula: quod conuertit in uituperationem maiorem dicens religatas habetis mitras. Nam pilea uirorum sunt mitrę fęminarũ: q̃s calaticas dicit. Mitra aũt pprie lydorũ fuit: ut meonia mentũ mitra: quẽ habitũ imitati sũt Troiani. r O uerę phrygię ipsos uituperat phrygias: sed nũc ad maiorẽ iniuriã phrygias nõ phrygas dicit. s Alta dindyma: mõtes matris deũ.

t Biforē dat tibi cātū: bisſonū imparē & ſeruauit eis tibiarū ſuarū naturā. Tibię aūt ſerranę dicūtur quę sūt pares & qua'es habet cauernas. Aut phrygię quę ipares & inęquales hūt cauernas. Ergo biforē dissonū: dissimile: nō ei sūt pari modulatione cōpositę: Vt enim ait Varro tibia phrygia dextra unū habet foramē: sinistra duo quorū unū acutū sonū hēt: alterū grauem. u Buxuſque uocat berecyntia: a monte berecyntio. Dicitur aūt hęc buxus & hoc buxum: ut Torno raſile buxum: unde ſupfluo quidā arborē generis fę. uolūt cū hoc loco etiā de ligno fęminini habeam' exemplū. x Et cedite ferro: aut ferrū relinquite. & ē iteratio: aut cedite ferro. i. quū uiri nō ſitis: abſcidite partē uirori.

Dindima: ubi aſſuetis biforē[t] dat tibia cantum
Timpana uos buxuſq;[u] uocat berecyntia mrīs
Ideæ: ſinite arma uiris: &[x] cedite ferro
Talia iactantem[y] dictis: ac[z] dira canētem
Non tulit aſcani9: neruoq; ſubuerſus equino
Contendit telum: diuerſaq; brachia ducens
Conſiſtit ante[a] iouē ſupplex p uota præcatus:
Iuppiter[b] oīpotēs audacib9 annue cœptis
Ipſe tibi ad tua templa feram[c] ſolennia dona.
Et[d] ſtatuam ante aras aurata[e] frōte iuuencū
Candentē[f] pariterq; caput[f] cū matre ferentē
Iam cornu petat: & pedib9 q ſpargat barenā
Audit & cæli genitor de[g] parte ſærena
Intonuit[h] leuū: ſonat[i] una letifer arcus:
Effugit[k] horridū ſtridēs elapſa ſagitta
Perq;[l] caput remuli uenit. & caua tpa ferro
Traicit in uerbis uirtutē[m] illude ſupbis
Bis capti phryges hæc rutulis rīſa remittunt.
Hoc[n] tātū aſcani9: teucri clamore ſequūtur
Lætitiaq; fremūt: aioſq;[o] ad ſidera tollunt
Aetherea cū forte plaga crinitus apollo
Deſup auſonias acies: urbēq; uidebat
Nube[p] ſedēs: atq; his uictorē affatur iulū
Macte[q] noua uirtute puer ſic itur ad aſtra
Diis[r] genite & geniture deos: iure[s] omnia bella
Gente ſub aſſaraci fato[t] uentura reſident
Nec[u] te troia capit: ſimul hæc affat9 ab alto
Aethere ſe mittit: ſpirātes[x] dimouet auras:
Aſcaniūq; petit[y]: forma tum uertitur oris
Antiquū in buten. hic dardanio anchiſæ
Armiger ante fuit: fiduſq;[z] ad limina cuſtos.

y Lactantem: de ſuorū gloria. z Dira canentē: ad iniuriā troianorū. a Añ iouē ſupplex p uota precatus: atqui appollinē debuit inuocare iacula turus ſagittas: ſed dicim' ideo iouē inuocatū: q: omne initiū ioui debet: ut ab ioue principiū muſę unde nūc. Aſcanius non quid faciat cogitat: ſ; quid primū: inde inuocat Iouem. b Iuppiter oīpotens. hoc epitheton interdū ad numinis gloriā ponitur interdū ad cauſā dicētis: itaque hoc loco dicēdo oīpotēs oñdit eū etiā iis: qui p ſe minus ualent pręſtare poſſe uirtutē. c Ferā ſolēnia: feram de iuuenco nō dicim': ſed adducā intelligim' ergo eū alia dona ferre pmiſiſſe. Singulis eni nūinibus certa ſunt dona. quę offeruntur. unde ē: Strueretque ſuis altaria donis. i. cōgruis. d Et ſtatuam an. ar. aptā ſe daturū oñdit uictimā: alibi. Et duct' cornu ſtabit ſacer hirc' ad arā: quoties eni uictia reluctabatur: oñdebat ſe improbari Lu. diſcuſſa fugit ab ara Taur' iuuencū aūt ſcdm romanas cerimonias dixit ioui eni de tauro: nō imollebatur: ut in tertio diximº: niſi cū triūphi noie ſiue uel tauro fiebat: quod tamē ideo admiſſū eſt: quia nō tantū ioui ſed aliis diis qui bello pręſunt ſacrificabatur e Aurata fronte: ita eni uictima ornari cōſueuerat. f Candentē cādidū. Iuue. Duci capitolia magnū Cretatūque bouē. f Caput cū matre ferētē equalē: matri: nondū patris. Iuue. Quē iam pudet ubera matris ducere: qui uexat naſcēti robora cornu. g De pte ſerena: ut nō cauſę naturalis ſit: ſed augurii. h Intonuit leuū: pſperū: & enim ē ſupra dixim' quę ſiniſtra nobis uidētur intuētibus cęlū illinc dextra ſūt: non q: ſiniſtra bona ſint. ſed quod dextra cęli nobis ſiniſtra ſūt. i Sonat una letifer arc'. ſimulatque auguriū. k Et fugit: melius effugit legitur. l Perque caput remuli uēit figmēta hęc uulnerū nō ſine re ponūt poetę: nā mō hunc ideo in capite dicit eē pcuſſū: quia cū ſupra uaniloquū & ſupbum introduxerat: quod uitio capitis euēit Hora. attollēs uacuū plus nimio gloria uerticē ſi Hora. terſitē a tergo uulneratum dicit μετάφρενα πλῆξεν uſque ad pręcordia: q: cū ſtultū induxerat Itē de Achille dixit πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς. m Virtutem illude: illudo tibi dicimus & inſulto tibi: nam illudo te figuratum eſt: ut hoc loco. Item inſulto te Saluſtius. multos a pueritia bonos inſultauerat. n Hoc tantum aſcanius: & dixit & fecit. o Aioſque ad ſidera tol. aut ſuos: aut aſcanii p fauorē. p Nube ſe. ſicut ſolēt numia. Iuno nec m me aeria ſolā uīc ſede uideres digna indigna pati. q Macte: magis aucte affectatę glorię & ē ſermo tract' a ſacris quotiens eni aut tus aut uinū ſup uictimā fundeba'': dicebāt mact' ē taur' uino uel turę: hoc ē cumulata ē hoſtia & magis aucta Noua Vir. aut magna: ut Pollio & ipē facit noua carmia. aut te uera noua q̄tū ad bellū. r Diis gēite: ppi ueneris. geniturę deos: ppi Iuliū Cę. & Au. s Iure: merito. Gēte ſub aſ. ſub gēte romana: Aſſarac' ei pr̄ ē Capyos au' anchiſę Fato. u. magna hęc ēi bella ſe grauia q̄ fatali rōe pueniūt: ut Troiana & thebana. u Nec. t. tr. c. maioris menti es q̄ ciuitas i q̄ nūc es Lu. de Cę. Pl' pr̄ ia potuiſſe ſua. x Spirātes: uitales qb' ſpirā' & uiuim' y Petit: notādū petit ſine ſi

gus dictū. z Fidusq3 ad li.cu.ęditu⁹ fuit q̄ ut supra dixi⁹ igēti honore apd̄ maiores fuit illic ei & epulabāt:& dos colebāt.cel⁹ āt ois illic seruabat qd̄ & Pla.docet i asinaria:i q̄ iducit Saureā seruū atriēse in tota familia plurimū posse. a Sęua scutorib⁹ armat strepitu terribilia. b Ardetē desiderio dimicādi: Vt aios ad sidera tollūt: meli⁹ ascanii itelligim⁹ sic Sta.de meoceto:Et laudib⁹ iplet honestis. c Aeneide patronymicū hoc ū uenit ab eo qd̄ ē hic ęneas nā hic ęneades & o ęneade faceret s3 ab eo qd̄ e ęnę⁹:ut These⁹ thesidę d Primā hāc ti.mag ap:dicēdo hāc pollicet & aliā dederc aūt ei se dixit ideo quia sagittarii de⁹ ē:& licet eū iuppiter iuuerit Appollo tñ sibi suū officiū uidicat qd̄ dicit se concessisse quia nō ꝓhibuit.Ea eni quę ab aliis numinibus poscim⁹ tūc implent:si non aduersent numina quorū ꝓpria sunt quę poscim⁹ unde & i quarto iuno aitradero & tua si mihi certa uolūtas hoc ē quod i me ē iungā eos restat ut & tuū impleri uelis officiū. e Parib⁹ nō iuidet armis: pari glorię:nā ut Apollo puer occiso Pitone ult⁹ ē matris iniuriā:sic Ascani⁹ occiso Numano troianorū castra iniurieque defēdit:parib⁹ ergo armis id est similibus:non peritia:sed genere uictorię.. f Cętera deinceps & ē aduerbiū. g Orsus modo locutus:alias cępit: qd̄ magis ē ꝓpriū ut sic uenus & ueneris cōtra sic fili⁹ orsus. h Medio sermone:iō medio quia nō rñdit Ascani⁹. i Fuga abscessu. Pharetrāque fu.sen.so.quia dixit supra & sęua sonorib⁹ arma. k Dictis ꝓpter auditam orationem. l Numine:propter agnitū deū m Intēdūt ac.ar.pro ipsi acres. ut enim & in prio diximus arcum unusquisque habet pro uiribus suis. n Amentaque tor.pro tela amentis torquent Nam amentum ē lorum quo media religat & iacitur hasta. o Flictu:p afflictu.i.ictu.nam detraxit more suo prepositionem. p Pluuialibus hęd.sup tauri cornua est signū cui auriga nomen ē hunc tauro una clara stella contigit.Tenet āt auriga stellas duas in manu quę hędi uocantur: quorum & ortus & occasus tempestates grauissimas facit. oriuntur autem cum scorpio mēse octobri. Iuppiter aer Hora.manet sub Ioue frigido uenator. q Montibus ęquos: ideo uel eius arboribus exęquādos. r Ducis imperio cō.aut quę eis commissa fuerat imperio abeuntis ęnee:aut quod melius est quę ęneę imperio fuerat commissa pandaro & Bitię ne contrarium sit quod dixit Rectores iuuenum & rerum dedit esse magistros. Ducis imperio commissa scimus q̄ mnestheo & aliis ducibus impetrauerat ęneas ad petenda ꝓficiscēs auxilia: ne pertas aporient:ut castra modo & tutos seruarent aggere muros. Item legimus mnestheo & Serestum ductores fuisse & rerum magistros non pandarum & Bitiam: unde apparet q̄ hunc locū male intelleait Donatus dicens commissam portam.i. creditam Pandaro & Bitię: qui duces nō erāt.Cornut⁹ uero melius sensit dicens portam :quę ducis imperio commissa fuerat hoc ē

Tū comitē ascanio pater addiderat; ibat apollo
Oia longæuo similis:uocēq3 colorēq3
Et crines albo:& sæua^a sonorib⁹ arma:
Atq3 his ardētē^b dictis affatur iulum
Sit satis æneidæ^c,telis ipune numanū
Oppetiisse tuis:primā^d hāc tibi magnus apollo
Cōcedit laudē & paribus^e nō inuidet armis.
Cætera^f parce puer bello sic orsus^g apollo
Mortalis medio^h aspect⁹ sermone reliquit:
Et ꝓcul in tenuem ex oculis euanuit aurā.
Agnouere deū ꝓceres diuinaq3 tela
Dardanidæ:pharetrāq3 fuga^i sensere sonantē
Ergo auidū pugnæ dictis^k ac numine^l phœbi
Ascaniū ꝓhibēt:ipsi in certamina rursus
Succedūt:aīasq3 in apta pericula mittūt.
It clamor totis p ꝓpugnacula muris:
Intendūt^m acres arc⁹:amētaq3^n torquēt.
Sternit omne solū telis:tū scuta:cauæq3
Dant sonitū galeæ flictu^o:pugna aspera surgit:
Quātus ab occasu ueniēs pluuialib⁹^p hædis
Verberat imber humū:quā multa grādine nymbi
In uada præcipitāt:cū iuppit horrid⁹ austris
Torquet aqsā hiemē & cælo caua nubila rūpit.
Pādarus & bitias idæo alcanore creti:
Quos iouis eduxit luco siluestris hiera
Abietibus iuuenes patriis:& mōtibus^q æqs
Portā quæ ducis^r imperio cōmissa recludūt
Freti armis:ultroq3 inuitāt mœnib⁹ hostē.
Ipsi int⁹ dextra ac leua pro^s turribus astāt
Armati^t ferro & cristis capita alta corusci.
Quales aeriæ liquētia^u flumina circū
Siue padi ripis athesim:seu ꝓpter amœnū

clausa:eam apparuerit.cōmissura eni dicitur tabularū cōiunctio:sicut Cice.in fūdaniana meminit:ergo melius ē ut cōmissa clausam dicam⁹ quā creditā Pandaro & Bitię. s Pro turrib⁹:aut uice turriū:aut ꝓ defēsione. t Armati ferro:aut bū instructi armis:aut ut Asper dicit:ferrea corda habētes:id est dura & cruenta comitantes: ut Ennius sit scutus:qui ait Succincti corda machęris. u Liquētia flumia:iuxta padū & athesim uenetię flumia etiā est fluui⁹ liquēti:quē nūc cōmemorat:ergo liquētia ꝓpriū ęst nomē:nō epichetō:ne icipiam⁹ a generalitate ad speciē reuerti.

Consurgũt geminæ quercꝰ: intonsaq;^x cælo
Attollũt capita: & sublimi uertice nutant.
Irrũpũt additus rutuli: ut uidere patentes
Continuo quercẽs & pulcher^y equicolus armis
Et præceps^z animi tinarus: & mauortius hæmon
Agminibus^a totis: aut uersi terga dedere:
Aut ipso porte posuere in limine uitam.
Tum magis increscũt aĩs^b discordibus iræ:
Hæc iam collecti troes glomerantur eodem.
Et conferre manũ & ꝓcurrere longius audẽt.
Ductori turno diuersa in parte furenti
Turbãtiq; uiros perfert nuncius hostem,
Feruere cæde nouã: & portas præbere patẽtes.
Deserit inceptũ: atq; imani concitꝰ ira
Dardaniã ruit ad portã: fratresq; superbos:
Et primũ antiphatẽ is eni se^d se primꝰ agebat,
Thebana de matre nothum sarpedonis^e alti
Coniecto sternit iaculo uolat itala^f cornus
Aera ꝑ tenuẽ: stomachoq;^g ifixa sub altũ
Pectus abit: reddit specus atri uulneris undam
Spumãtẽ: & fixo ferrũ in pulmone tepescit
Tũ meropẽ: atq; erimãta^h mãu tũ sternit alphidnũ
Tũ biciã ardẽtẽ^i oculis: animisq; fremẽtẽ
Nõ iaculo neq; eni iaculo uitã^k ille dedisset
Sed magnũ stridens contorta phalarica^l uenit
Fulminis ãcta mõ: quã nec duo taurea^m terga:
Nec duplici squama lorica fidelis & auro
Sustinuit: collapsa ruũt immania mẽbra.
Dat tellus gemitũ & clypeũ sup itonat ingens
Qualis in euboico^n baiarũ littore quondã
Saxea pila cadit: magnis quã mollibus ante
Constructã iacuit ponto sic illa ruinam
Prona^o trahit: penitusq; uadis illisa recũbit
Miscẽt se maria: & nigræ attollũtur herenæ.
Tum sonitu ꝓchyta^p alta tremit: durũq; cubile
Inarime iouis imperiis imposta typhœo.
Hic animũ mars armipotens uiresq; latinis
Addidit: & stimulos^q acres sub pectore uertit
Immisitq; fugam teucris atrũq; timorem.

quod uitiosum ẽ ut si dicas circa flumina nascuntur arbores & sic inferat circa tyberim: uel anienẽ sufficit dixisse circa flumina generaliter: unde apparet quia liquetia legendũ ẽ non liquentia. x Intõsaque cęlo attollũt capita: hoc ad supradictas cristas refertur. Geminę quercꝰ nõ quia duę tantũ nascũtur: sed istorũ similitudinẽ aspexit. i. qũ similes eleuãtur quercus. y Pulcher equic. ar. pulcher uestibus sicut pulcher armis: hoc ẽ per arma quod erat armorũ retulit ad personã. z Pręceps animi: figurate genitiuo iunxit: nam dicimꝰ preceps furore. a Agminibꝰ to. deest & significat eos primo fugatos esse mox occisos aut certe aliquos fugatos aliquos iteremptos. b Animis discor. s. troianorũ qa a rutulis discordabãt. c Fratresque. s. quos supra dixi portã tenere. d Se pri. age. se agebat: hoc ẽ incedebat. ut Sese paliurꝰ agebat tractꝰ ẽ aũt sermo a rõe physica. nã agitur corpus animi iudicio ut Terẽ. Quo te agis. e Sarpedonis alti. i. nobilis. f Itala cor. telũ de itala corno factũ. g Stomacho sermo grecꝰ est. Specꝰ uulneris poetica exaggeratio. h Erimãta manu. i. gladio cõius ferit. nã illi de quibꝰ superiꝰ dixit nõ manu occisi sũt: sed misso iaculo ergo ad differẽtiam teli iacti accipe manu. i. gladio. i Ardẽtẽ ocu. animisque frem: & gestu corporis & mẽte cõmotũ. k Vitã dedi: ꝓ reddidisset. l Phalaricã ue. de hoc tello legitur quia ẽ ingens torno factũ habens ferrũ cubitale & rotũditatẽ de plũbo i modũ spere i ipsa sũmitate dicitur etiã ignẽ habere affixũ hoc aũt telo pugnatur de turribus q̃s phalas dici manifestũ ẽ. Iuue. Cõsulit añ phalas delphinorũque colũnas: ergo a phalis dicta ẽ phalarica sicut a muro muralis sane phalaricã. Lucanus dixit neruis mitti tortilibus & quadã machina: ut Vibrata phalarica neruis obruat. Virg. uero ait Turnũ mãu iaculari potuisse unde appet aut a Lu. ad laudẽ Turni q talẽ hastã manu iaculatꝰ ẽ. Fulminis ac. m. amat tela cũ impetu uenietia fluminibꝰ cõpare. m Taurea ter. usurpauit pro taurina alibi taurinis follibꝰ unde sicut & Pli. dicit diriuatiões firmas ñ hñt regulas sed exeũt ꝓ ut auctoribꝰ placet bñ aũt p trãsitum eius arma descripsit. Duplici squa. & au. i. d. iplicibꝰ sqamis aureis squamę aut loricarũ catenę i modũ squãę ꝯpositę sũt Sãe squamea & splẽdorẽ significat si a piscibꝰ uẽiat & fordes si a squallore s; i Vir. ubiq; splẽdorẽ significat & clisu. i. i. aut ipse igẽs sup clipeũ itonat aut igẽs clipeũ sup eũ tonat nã lectũ etiã est hoc clypeum ut ꝓbat Cap: q̃d magis debemus accipere nã Homerũ imitatꝰ ẽ q aut αραβησε δε τευχε επ αυτω. n Euboico baiarũ littore: bñ baiarũ addidit: ne euboeã insulã intelligeremꝰ unde calcidẽses uenerũt: qui condiderũt cumas quę sunt baiis uicinę. o Prona trahit: ita eni exedificatur. p Prochyta alta tremit: atq hęc insula plana ẽ sed epitheton de pręterito traxit nã ut dicit Pli. i naturali historia inarimes mõs fuit qui terremotu diffusus alterã insulã fecit quę ꝓchyta ab effusione dicta ẽ: siquidẽ est eni εκχυτον ꝓchyta uero alta quõdã. s. Durũque. mortiferũ ad pęnã statũ q Stimulos acres seruẽdi. s. nã sunt & timoris & libidinis stimuli notãda quoque ęconõia q̃ id egit: ut uerisimile sit. Turnũ uictorẽ euasisse de castris.

Vndiq[r] cõueniũt: quoniã data copia pugnæ
Bellatorq; animo deus incidit.
Pandarus ut fuso germanũ corpore cernit:
Et quo sit fortuna loco: qui casus agat res
Portã ui multa cõuerso cardine torquet
Obnixus latis humeris: multosq; suorũ
Mœnibus exclusos duro[s] in certamine linquit.
Ast[t] alios secũ includit: recipitq; ruentes
Demens: qui rutulũ ĩ medio nõ agmine regẽ
Viderit irrũpentẽ: ultroq;[u] incluserit urbi:
Immanẽ ueluti pecora int̃ inertia tigrim.
Continuo noua lux oculis effulsit: & arma
Horrendũ sonuere. tremũt in uertice cristæ
Sanguineæ: clypeoq; micãtia fulmina mittit.
Agnoscũt faciẽ inuisã atq; immania mẽbra.
Turbati subito æneadæ: tũ pandar⁹ ingẽs
Emicat: & mortis fraternæ feruidus ira
Effatur nõ hæc dotalis[x] regia amatæ:
Nec muris cohibet patriis media ardea turnũ.
Castra inimica uides: nulla hĩc exire potestas
Olli[y] subridens sedato pectore turnus.
Incipe si qua aĩo uirtus: & cõsere dextram.
Hic etiã inuentũ priamo[z] narrabis achillẽ.
Dixerat: ille rudem[a] nodis & cortice[b] crudo
Intorquet summis adnixus uirib⁹ hastam.
Excepere auræ uulnus[c] saturnia iuno
Detorsit ueniens: porteq; infigitur hasta
At non hoc[d] telũ mea quod ui dextera uersat
Effugies: neq; eni is[e] teli nec uulneris auctor.
Sic ait. & sublatũ alte[f] consurgit in ensem:
Et mediam ferro gemina int̃ tpa frontem
Diuidit impubesq; immani uulnere malas
Fit sonus: ingenti concussa ẽ pondere tellus:
Collapsos arcus atq; arma cruenta cerebro
Sternit humi moriẽs: atq; illi in ptib⁹ æquis
Hic caput: atq; illuc humero ex utroq; pepẽdit.
Diffugiũt uersi trepida formidine troes.
Et si continuo uictorẽ ea cura subisset
Rũpere claustra manu: sociosq; ĩmittere portis
Vltim⁹ ille dies bello[g]: gentiq; fuisset.
Sed furor ardentẽ cædisq;[h] insana cupido
Egit in aduersos.
Principio[i] phalarim: & succiso[k] poplite gygen
Excipit: hinc[l] raptas fugiẽtib⁹ ingerit hastas
In tergũ: iuno uires animũq; ministrat.

r Vndique cõueniũt: illi sine dubio quib⁹ Mars iniecit audaciã: nacta oportunitate irrũperũt castra troiana. s Duro in certamine: siue spe euadendi. t Ast alios secũ includit Sta. Par operi iactura lucro nãque hoste recepto: Exclusere suos. u Vltro insuper: demẽs hoc ex affectione sua dixit poeta. alibi sed tũ forte caua dũ personat æquora concha Demẽs. & cãtu uocat in certamina diuos. x Dotalis regia: amatæ tibi data p dotem: & hñ amatæ quæ sola illũ generũ eẽ cupiebat. Notãdum sane quia id agitur: ut oñdat se nõ per imprudẽtiã Turnũ inclusisse: sed illũ p temeritatẽ sibi minime pfutura castra penetrasse. y Olli subridẽs magnã confidẽtiã uirtutis ostendit. z Priamo narrabis achillẽ: ppter illud Sybillæ Alius latio iã part⁹ achilles. & dictũ est: ut illud Degeneremque neoptolemum narrare memento. a Rudem nobis: nõ leuem nec pulchrã sed fortem. b Cortice crudo: uiridi. Nã hastæ plerũque torrẽtur. c Vulnus saturnia iuno Detorsit ueniens: plerique sed nõ idonei cõmentatores dicũt hoc loco occisũ turnũ: sed causa æconomiæ gloriã a poeta æneæ ee seruatã quod falsum ẽ. Nã si ueritate historiæ requiras prio prælio interẽptus Latinus ẽ: inde ubi Turnus æneam uidit superiorem Mezentii implorauit auxiliũ secũdo prælio Turn⁹ occisus ẽ: & nihilominus æneas postea nõ cõparuit tertio prælio mezẽtiũ occidit ascani⁹: hoc Li. dicit: & Cato ĩ originibus. d Telũ: hoc loco telũ gladiũ dixit a longitudine: unde & mustela dicitur quasi mus longus Telũ posuisse pro gladio illud significat quod infert paulopost Consurgit in ensem. e Is: teli talis par similis. f Alte consurgit in ensem: gen⁹ feriẽdi gallicanũ. Salu. Regressi ad faciliores ictus loco cedebãt. g Bello gẽtique fuisset: duo dicit & bellũ finiri potuit oibus interẽptis: & gens perit⁹ fuisset extĩcta occiso Ascanio: a quo romani ducũt originẽ. Ideo bello gentique dixit quia plerũque bellũ finitur gente supstite: ut in bello troiano contigit. h Cædisque insana cupido: excusat Turnũ cur nõ a porta fugatis troianis penitus delecta sint castra: i Principio: intra castra: post troianorũ fugã. k Succiso poplite gygẽ Excipit ordo ẽ excipit & succidit poplitẽ. nã ante fuit ut eũ circũuenirẽt insidiis poples aũt po correpta est sicut ĩ Sereno legĩ sed pducitur positiõe. l Hic nec loci ẽ nec tpis: sed ordinis. i. deide. Raptas aũt de hostilib⁹ cadaueribus Nã qd dicit Donat⁹ de armigero nõ pcedit nec eni lectũ ẽ Iuno uires animũque ministrat ne sit icongruũ unũ tot occidisse: iunonis dat auxiliũ Hora. in arte poetica: Nec de⁹ itersit nisi dign⁹ uidice nodus Inciderat.

m Alcādrūque haliūque nęmonaque pritaniq; Homeri uersus tantū cōiūctione mutata. Vñ apparet non ad historia:sed ad ornatū poematis hęc noia ptinere. n Tēdentē contra:in se facientē impetū. o Cū galea longe iacuit caput:ad exprimendā celeritate pręterito usus ē tpe potuisse aut caput cū galea longe iaci pręmissa loci altitudo significat ergo eū cōmuni⁹ percussum intelligim⁹ sed tantā uim ictus fuisse:ut longe caput excuteret. p Felici⁹:periti⁹ nā in ungedis telis nō ē fęlicitas:sed peritia:Sane nec ungo nec ugētū u recipit: excepto uno nomine ut unguemeun de est: Et pingues unguine cęras. q Ferrumque armare ueneno: ꝑ ꝓ̄ se dictū armabat ferrū quo nos armare consueuim⁹. r Amicū cretęa:musis poetā lyricū & tale ē schema p repetitionem:ut sequitur pulcherrimus astur. Astur equo fidēs. s Numerosque intēdere neruis:rythmos facere intētione neruorū.nā numeri sunt rhythmi: ut numeros memini si uerba tenerē: hoc ergo dicit scdm chordas uerba cōponebat. t Audita cęde su.servat τοπρεπον.i. decorū:ne pręsentib⁹ ducib⁹ tot strages fecisse uideatur. u Quo dein.fu.aut uacat deinde:ut tādē gentium locorū:aut itelligim⁹ mente eū tractasse quod de cāpis milites solet ad castra confugere & sic dixisse:quo deinde.s.de castris quo fugietis ulteri⁹ & hoc ē melius unde & seqtur. Quos alios muros & sic dictū est post cogitationē quo deinde sicut Terē. Quid igitur faciā. x Vnus hō ac si diceret mortalis & bona attenuatio quū supradixerit Rutulū in medio non agmine regē: Infęlicis pa. troię in qua nūc sunt. y Veterūque de.penatęs significat quos seper coluere troiani. z Miseretque pu.sic Pallas tūc pręce nūc dictis uirtutē accēdit amaris. a Ceu sę.tur leo.sensus hic ē haud aliter Turn⁹ retrocedēs petebat fluuiū:ac solet leo pressus multitudie nec terga prebere ꝓpter irā uel pudorem.nec posse licet cupiat i uenates impetū facere. b Nec cōtra ui.aut Saturnia iuno:atqui fauente numie debuit etiā cōtra multitudinē posse:[illegible] hoc lu. uetuit c Haud mollia iussa ferentē:meli⁹ q̄ Home. hūc locū executus ē saluo eni sensu uitauit & fabulosa & nilia:nā ille ipsas minimas exeqtur.Ergo qa numinis ē desert⁹ auxilio. d Telis obruit Luc. eūdē sensū per declinationē Telorū nymbo peritura & pondere ferri.

Addit halym comitē:& cōfixū phegea parma
Ignaros deinde in muris martemq; cientes
Alcādrūq;[m] halitūq; nœmonaq; pritaniq;
Lyncea tendentem[n] contra socioſq; uocātem
Vibranti gladio connixus ab aggere dexter
Occupat:huic uno deiectū cōminus ictum
Cum[o] galea longe iacuit caput:inde ferarū
Vastatorem amycum:quo nō fœlicior[p] alter
Vngere tela manu:ferrūq;[q] armare ueneno
Et clytium æoliden:& amicum[r] cretea musis
Cretea musarum comitē:cui carmina semp
Et citharæ cordi numeroſq;[s] intendere neruis
Sēper equos atq; arma uirū pugnaſq; canebat
Tandē ductores audita[t] cæde suorū
Cōueniūt teucri mnestheus:acerq; serestus
Palanteſq; uident socios hosteq; receptū
Et mnestheus quo[u] deinde fugā q̄ tenditis inquit
Quo alios muros.quæ iā ultra mœnia habetis.
Vnus[x] homo & uestris o ciues undiq; septus
Aggeribus tantas strages ipune per urbem
Ediderit:iuuenū primos tot miserit orco.
Non infœlicis patriæ:ueterūq;[y] deorum
Et magni æneæ segnes miseretq;[z] pudetq;
Talibus accensi firmantur:& agmine denso
Consistūt:turnus paulatim excedere pugna:
Et fluuiū petere ac partem quæ cingitur amni
Acrius hoc teucri clamore incūbere magno
Et glomerare manū:ceu[a] sæuū turba leonē
Cum telis præmit infensis:at territus ille
Asper acerba tuens retro reddit:& neq; terga
Ira dare aut uirtus patitur:nec tendere contra.
Ille quidem hoc cupiens potis ē:p tela uiroſq;
Haud aliter retro dubi⁹ uestigia turnus
Improperata refert,& mens exestuat ira.
Quin etiam bis tū medios inuaserat hostes
Bis cōuersa fuga per muros agmina uertit
Sed manus e castris ꝓpere coit omnis in unū:
Nec[b] contra uires audet saturnia iuno
Sufficere:aeriam cælo nam iuppiter irim
Demisit germanæ haud[c] mollia iussa ferentē.
Ni turnus cædat teucrorū mœnibus altis
Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum
Nec dextra ualet:iniectis sic undiq; telis[d]
Obruitur:strepit assiduo caua tempora circum
Tinnitu galea:& saxis solida æra fatiscūt:

e Vmbo: id est scutum: nam & a parte totum significat uerbo enim media clypei pars eminens est. f Et piceum nec respirare potestas. g Flumen agit: urdo est sudor piceum flumen agit. hoc est sordidum quia respiratione pugna e bat. h Tum demum: postquam se alter euadere posse non uidit. i Omnibus armis: cum omnibus armis cum minus est. k Ille suo cum gur. fla. hysterologia est: quum ille cum excepit non enim precedit cum suo gurgite quasi posset fieri ut eum sine suis fluentis exciperet. Sane querunt multi quam tybris enee fauebat cur liberauerit Turnum: sed soluitur ista ratione. nam ab hoc Turnum esse liberatum: ut maior enee gloria reseruetur.

Discussæque iubæ capiti: nec sufficit umbo[e]
Ictibus ingeminant hastis: & troes & ipse
Fulmineus mnesthus: tum toto corpore sudor
Liquitur: & piceum[f] nec respirare potestas
Flumen[g] agit: fessos quatit æger anhelitus artus
Tum[h] demum præceps saltu sese omnibus[i] armis
In fluuium dedit: ille[k] suo cum gurgite flauo
Accepit uenientem: ac mollibus extulit undis
Et lætum sociis abluta cæde remisit.

Descriptio Decimi Libri.

Ccidit æneæ decimo mezentius ira:
Concilium diuis hominum de rebus habetur.
Interea rutuli portis circum omnibus instant:
Aduenit æneas multis cum milibus heros.
Mars uocat: & totis in pugnam uiribus itur
Interimit palanta potens in prælia turnus:
Cæduntur duces: cadit & sine numine turnus
Subtrahitur pugna iunonis numine turnus:
Aeneas præstat mezenti cæde piata:
Et lausum inuicta perimit per uulnera dextra.
Mox ultro nati mezentius occidit ipse.

P.V. Maronis Aeneidos Liber Decimus.

Panditur[a] interea domus omnipotentis olympi:
Conciliumque uocat diuum pater atque hominum rex:
Sideream[b] in sedem: terras[c] unde arduus omnes
Castraque[d] dardanidum aspectat populosque latinos
Considunt tectis bipatentibus[e] incipit ipse
Cælicolæ[f] magni quianam[g] sententia uobis
Uersa[h] retro. tantumque animis certatis[i] iniquis.
Abnueram[k] bello italiam concurrere teucris
Quæ[l] contra uetitum discordia. quis metus aut hos
Aut hos arma sequi ferrumque[m] lacessere suasit.
Adueniet iustum pugnæ ne accersite tempus:

Panditur interea domus omnipotentis olympi: secundum poeticum morem hoc dicit. factus est dies: quia poete dicunt matutino tempore aperiri celum: noctu uero claudi: unde est illud Ante diem clauso componet uesper olympo. nam & paulopost descripturus est noctem: ut iamque dies celo concesserat: ut intelligamus aliud diem esse consumptum & nunc cum more solito noctis pretermisisse descriptionem. quamquam pandit celum etiam simpliciter possumus accipere pro quolibet tempore .s. ad numina conuocanda quod & melius est quam ait interea. i. dum hec geruntur interdiu. nam interea particula preterita negocia coniungit futuris. b Sideream in se. i. astriferum circulum. non enim omnes circuli astriferi sunt: sed solus superior. c Terras un. ar. omnes: ut in primo Et iam finis erat cum Iup. ethere summo despiciens mare ueliuolum terrasque iacentes. d Castraque dardanidum aspectat populosque latinos: post generalitatem intulit speciem: consequens etiam est ut omnes terras uidens cernat etiam castra troiana. e Bipatentibus: physice dixit. nam celum patet ab ortu & occasu est autem sermo ennianus tractus ab hostiis: que ex utraque parte aperiuntur: unde modo bipatentibus apertis intelligimus. f Celicole magni: oratio nis istius hoc agit intentio: ut ab odiis troianorum iuno reuocetur. g Quianam: ennianus sermo est. h Versa retro mutata: ut que te genitor sententia uertit. i Certatis: aut contra nos: aut contra meam sententiam. k Abnueram bel. it. co. teu. prohibueram italiam contra troianos bella suscipere. atqui in primo ait bellum ingens geret italia: quod ita soluitur: aut quia cum uno deo uel dea aliter loquitur. unde in primo hic tibi fabor enim quando hec cura remordet. aliter uero cum omnibus diis utilitatis causa propter remouendam eorum contentionem. aut certe quia ait in primo ternaque transierit rutulis hyberna subactis. illic enim dixit eneam in italiam contra rutulos tantum esse pugnaturum nunc autem omnis est italia in bella commota iunonis instinctu: quod & Alecto promisit ut Finitimas in bella feram rumoribus urbes: & iuno pollicita est se magis esse facturam: ut ego si qua super fortuna laborum est ipsa regam. l Que contra uetitum discordia: prohibitionem meam. & sic dixit uetitum: ut equum: ut est & seruantissimus equi. Sane sub commotione omnium deorum maxime solam tangit iunonem: cum odio insequebantur enim hoc bello troianos: quod tiam sequentes iouis allocutiones manifestius indicat. m Ferrumque lacessere: per ferro se lacessere. Nec accersite tempus: nolite

bellorũ tpa preoccupare: & bñ satisfacit uxori cũ ꝓhibitione. significat aũt bellũ punicũ secũdum qñ annibal ingressus italiã apud cãnas uicũ apuliç omnẽ po. ro. deleuit exercitũ. n Olim: quõque. o Alpes immittet aptas: emphasis ẽ. nõ enim dixit ꝑ alpes immittet exercitũ: sed ipsas alpes: quas patefecit nõ sibi tãtũ sed oibus gentib⁹ quç sc̃dm Catonẽ & Liuiũ muri uice tuebãtur italiã quas ãnibal post bella hispaniç quç. x. & vii. annis cõfecit aceto rupit. hinc & mõte rupit aceto. denique loca ipsa quç rupit apẽni alpes uocãtur. p Res rapuisse licebit: clarigationẽ exercere hoc ẽ per fçciales bellũ indicere. nã Ancus Martius quũ uideret po. ro. ardentẽ amore bellorũ: & plerũque ifferẽtibus la gẽtibus nulla iusta exrãte rõe & exinde pericula grauia crearĩ misit ad gentẽ çqcularĩã & accepit iura fçcialia ꝑ quç bellũ indicebaẽ hoc modo: sicut etiã de albanis retulit Liui. nã si quãdo homines uel aĩalia ab aliq̃ gente rapta ẽent po. ro. fçcialib⁹. i. sacerdotib⁹. q faciẽdis fçderib⁹ prçsũt ꝓficiscebaẽ etiam pr̃ patrat⁹ & ante fines stãs clara uoce dicebat belli causam & nolẽtib⁹ res raptas restituere: uel auctores iniuriç tradere iaciebat hastã q̃ res erat pugnç pricipiũ ẽt & sic laudat more belli res raptas restituere sic licebat more belli res capere clarigatio aũt dicta ẽ aut a clara uoce: qua utebaẽ pr̃ patrat⁹: aut κληρου hoc ẽ forte. nã per bellicam fortem inuadebat agros hostiũ. unde & κληρονομοι dicũt grçce q iure sortiũtur bona defũcti. q Placitũ mihi. s. iuppiter hçc paucis habet personarũ cõsiderationez ut supiorib⁹ psonis det breuiloquiũ cõtra inferiori ptati ꝓlixa oratione: ut ait de Venere At nõ uenus aurea contra Pauca refert itẽ Dide regina quasi paucis locuta ẽ: ut Tũ breuiter dido. r O pater o ho. & Titianus & Clauus qui thematũ materias ois de. Vir. elicuerũt & deformauerũt ad dicẽdi usum in exẽplo cõtrouersiatũ has duas posuerũt allocutiones dicẽtes Venerẽ agere cõtrouersiam statu absolutiuo quũ dicit iunoni tu causa fuisti periculorũ his quibus italia fata cõcesserãt. Iunonẽ aũt uti statu relatiuo: per quẽ ostendit troianos nõ sua causa laborare: sed Veneris.

Cũ fera karthago romanis arcib⁹ olim[n]
Exitũ magnũ atq; alpes[o] immittet apertas.
Tum certare odiis: tũ res[p] rapuisse licebit.
Nunc sinite: & placitum[q] lçti cõponite fœdus
Iuppiter hæc paucis: at nõ uen⁹ aurea contra
Pauca refert.
O pater[r] o hoim[s] diuũq; æterna ptãs
(Nãque aliud quid sit qd iã iplorare[t] quæam⁹)
Cernis[u] ut insultet[x] rutuli: turnusq; feratur
Per medios insignis equis: tumidusq; scd̃o[z]
Marte ruat[a]: nũ clausa[b] tegũt iã mœnia teucros
Quin[c] intra portas: atq; ipsis[d] prælia miscẽt:
Aggeribus[e] mœrorũ[f]: & inundãt[g] sãguine fossæ.
Aeneas ignar⁹ abest nunq̃ ne leuari[h]
Obsidione sines: muris iterũ imminet hostis
Nascẽtis troiæ: nec nõ exercitus alter:
Atq; iterũ in teucros ætolis[i] surgit ab arpis
Tytides: equidẽ credo mea[k] uulnera restant.
Et tua[l] ꝓgenies mortalia demoror[l] arma
Si[m] sine pace tua: atq; inuito[n] numine troes

O pater: o pater generaliter accipe. nõ tãtũ Veneris. nã supra i primo ait iuno ad Aeolũ Diuũ pater atque hominũ rex & bñ in principiis fauore sibi arte cõciliat: s Hominũ diuũque çterna potestas: húc locũ probus quçrit: sed dicit unã rẽ scd̃m physicos: altera scd̃m mathematicos: nã diuum ptas ẽ: quia ipse ẽ çtherç elementorũ possidet pricipatũ hoim uero ideo quia bona iouis irradiatio honores hoib⁹ tribuit çternam autẽ ptatẽ adiecit ꝓpter aliorũ numinũ discretionẽ: nã & Apollinẽ legim⁹ deposuisse diuinã ptãtem & Herculẽ uel liberũ patrẽ nõ semp deos fuisse. nãque aliud quid sit ac si diceret cũ penç oẽs dii in fauorem iunonis cõsenserint: nãque eni coniũctio oñdit eam hãc habuisse cogitationẽ. t Implorare: iplorare est auxiliũ cũ miseratione deposcere q̃ rõe bñ dicim⁹ iploro te ut misero feras auxiliu: cõtra imploro te ad diẽ festũ non ꝓcedit. u Cernis ad augendã inuidiã ait cernis ac si diceret nõ ẽ opus narratione quũ troianorũ ipse miserias cõspicias. x Insultẽt rutu. ꝓpter illud interea rutuli portis circũ oib⁹ instãt. Insultare aũt ẽ inimicos irridere ꝑ cauillationẽ: Exultare uero gloriari & lçtũ ẽe. Per medios. s. insignis equis: ꝓpter illud Viginti lectis equitũ comitat⁹. nã castra non eques irruperat. z Scd̃o mar. ad illud respicit: Hic mars armipotẽs animũ uiresque latinis Addidit. a Ruat: irruat. b Clausa mœnia: magna inuidia sũmus eni ultimũ ẽe prçsidiũ in casta cõfugere: & hosti⁹ ipetũ pleruq; differre sicut factũ ẽ in bello troiano mõ ergo dicit adeptã ẽe etiã hinc ara misericordiç: si quidẽ intra muros hostis insultat. c Quin: quin etiã. d Ipsis: i ipsis. e Aggeribus aũt munitionib⁹: sed abusiue & in muris ideo quia supra dixit. Ignaros deinde in muris manẽq; sistentes. Aggerib⁹: agger ꝓprie dicit terra illa q̃ uallo facto ꝓpius poni: sed abusiue & muros & munimenta oia aggere dicun⁹ sicut mõ aggerib⁹ murorũ ꝓ munimentis. f Mçrorũ ꝓ murorũ antique nã ueteres pleraq; eorũ q̃ nos per u dicim⁹ ꝑ oe diphthongũ ꝓnũciabãt hic ẽ mçrorũ ꝓ murorũ & cõtra poenio ꝓ gunio: qd uerbũ a pçna uenit hic ẽ & pũica regna uides: quũ pçnos ubiq; legerim⁹ hoc aũt facit ortographia: q: cã uocalẽ quã nos u habem⁹ illi diphthongõ habet ou: & iõ putauerũt posse ꝓ hac lrã: licet nõ eadẽ diphthongõ poni. g Inũdãt iplet & iundare faciũt. h Leuari obsidione s. liberari & obliquç ꝑ iouẽ inuidiã cõmouet iunoni. i Aetolis surgit ab ar. atq nõ ẽ uẽtur⁹ un de accipiam⁹ uenerẽ nõ q̃si deã loq: sed q̃si unã de troianis: ut i prio uni⁹ ob irã ꝓdi, itẽ eodẽ loco cçli qb⁹ annuis arcẽ: ne futura ignorare uideaẽ çtolis aũt arpis sic dixit cumas euboicas nã de çtolia Diomedes uenit: q arpos i apulia collocauit. k Mea uul. res. ut possim iterũ uulnerari. l Demoror: expecto: sustineo. m Si. s. pa. tu sinç tua benino

lentia:ut orātes pacē ueniāq; peterēt. Itē exorat pacē diuū. ergo pace bēiuolētia suffragio dicēdo aūt si ad italiā sine deorū uoluntate uenerūt dent pęnas. ōndit statū eē absolutū. n Inuito numine troes: syllepsis per gen⁹ est. o Luant pe. luant. i. absoluāt: dicim⁹ aūt & luo pęnā meli⁹ & luo peccatū solutur pena: q eni crimine tenet obnoxi⁹: eum pena a pristina liberat obligatione cōtra luo pęnā: si dixeris. nō pcedit q̄re pena soluat: tā auctoritas licenter ista pōsuit more quo solet ponit uel a sequēti qd pręcedit: uel a pręcedēti qd seqtur. p Neq; il. iu. an cōcessiu⁹ ē mod⁹ scđm phū. nāq; in artib⁹ nō inuenii: fit aūt quoties tedio cōtentionis q̄si uidet cōcede qd tū nolim⁹ fieri. nā id agit uen⁹ hoc loco: ut iup. magis pręstet auxiliū. q Rńsa secuti: hoc est si nō solū phibiti nō sūt sed eis cōcessum ē. r Superi: ut Apollo Manes & creusa: & Anchises. s Quisquā: ue recide quia apud maritū cōtra uxorem agit. t Exustas erycino in lit. clas. argumētū ē utrū habeat uolūtatē nocēdi quę nocuit erycino in lit. aut scđm opinionē suā dixit nā alii apud caietā dicūt exusta nauigia: unde & caieta dicta ē. u Actā nub. ir. impulsā. f. ut psuaderet matris incēdiū nauiū. ut scđm artem rhetoricā rē unā in duas dimiserit. nā p irim naues exustę sūt: sed meli⁹ ē: ut nō sit iteratio: & ad turnum missam intelligere: nec nos cōmoueat ordo cōuersus. solēt eī grauiora in pricipiis & in fine scđm artē rhetoricā poni. x Nubib⁹: p nubes. y Sors rerū. i. regnū. Nam p sortē inter se fratres mūdi regna diuiserūt: q iuno pręter inferos in troianorū pniciē mouerat. z Supis imissa: ac si diceret nō iā troianis: sed diis. respexit aūt ad illud & cęli cōnexa p auras. a Bacchata p ur. pfurit & bene bacchata p urbes: quia p simulationē sacrorū Liberi patris matres egerat i furorē. b Sup impio: de imperio ut multa sup priamo rogitās. ē etia uerecūda petitio & obliqua p quā magna ioui iuidia cōmonet. c Supauim⁹ ista absolute dixit. d Cōiūx du. hic distinguēdu: ne duo incipiāt eē epitheta dura fūantia excidia qd cōtra artē fit nulla iterposita cōiūctione. nulla aūt regio inuidiose dixit ut supra i primo Cūctus ob italiā terrarū clauditur orbis: quū a sola arceātur ita talia. e Per euersę genitor fūantia troię quū dicim⁹ rogo te p deos: hoc uidemur dicere memineris religionis curę esse petitionē meā sicut in prio expressit. At sperate deos memores fadi atque nefādi. Quū aūt dicim⁹ rogo te p miserias meas uidemur dicere memineris ab eo te rogari q miserias ptulit, ut q rogat ad misericordiā miseriarū cōmemoratione flectat. sicut ē nūc i ueneris petitione. nā io sic rogat ut cōmemoratione infęlicitatis troianę ipetret misericordiā alias stultū est: quū adiuuat supp. p excidia

Italiam petiere: luant° peccata: neque° illos
Iuens auxilio: sin tot responsa⁹ secuti
Que supi' mānesque dabāt: cur nūc tua quisquā
Vertere iussa pōt: aut cur noua cōdere fata:
Quid repetā exustas' erycino in littore classes
Quid tempestatū regem uentosque furētes
Aeolia excitos: aut actam' nubibus' irim:
Nunc etiam manes hec intentata manebat
Sors' rerum mouet: & superis' immissa repente
Alecto: medias italum bacchata° per urbes.
Nil super' imperio moueor speramus' ista
Dum fortūa fuit: uincant quos uincere mauis
Si nulla ē regio teucris quā det tua coniunx°
Dura per' euersæ genitor fumantia troiæ
Excidia obtestor: liceat dimittere ab armis
Incolumem' ascanium: liceat superesse nepotem
Aeneas sane ignotis iactetur in undis.
Et quācūque uiam dederit fortuna sequatur.
Hunc tegere: et diræ ualeā subducere pugnæ.
Est amathus°: ē celsa mihi paphos: atq; cythera'
Idaliæq;' domus: positis inglorius' armis
Exigat hic æuum magna ditione iubeto.
Carthago premat ausoniam. nihil urbibus inde'
Obstabit tyriis: quid" pestem euadere belli
Iuuit: et argolicos medios fugisse" per ignes:
Totque maris uastæque exausta pericula terræ
Dū latiū teucri recidiuaque° pergama quærunt
Non satius cineres' patriæ insedisse supremos
Atque' solū: quo troia fuit. xanthū': et simoēta

troianorū. f Incolumē Ascaniū: ideo nem⁹ p ęnea nō petit hoc locon ó quia p eo nō mouet: sed aut quia scit eū celerius eē moriturū: aut quia soli Ascanio debet imperiū ut cui regnū ita romana que tellus debetur. g Amathos & paphos· cypri insulę ciuitates sūt ueneri cōsecratę. h Cythera: insula ueneri cōsecrata. dicim⁹ aūt hęc cythera i plurali: sicut hęc solyma & hęc artaxata & megara. i Idaliū: ciuitas cypri. k Inglori⁹: sine teiūp his: imemor glorię. l Inde: ab ascanio tyrii nihil timebūt & uerū ē. nā Scipio uastatur⁹ ē africā. m Quid pestē euadere belli Iuuit: i fine iā agit miserabiliter sicut egit i pricipiis: nā hoc pręcipit ars rhetorica. ut epilogi & principia pari rōne tractent. pestē āt icēdiū significat. ut & toto descēdit corpe pestis quū d nauib⁹ loqret icēsis. n Fugisse p ignes: exprimit q fit belli pestē euadere. o Recidiua pgama renascētia; Tract⁹ āt sermo ē de arborib⁹ q aliis sectis repullulat. Ergo illud solū recidiuū dicim⁹ qd postea renascit. unde mō recidiua dixit. q renouāt ab his q sūt supstites troianis piculis. p Cineres patrię isedisse: ppter illud Dulcisque meorū reliquias colere. q Atq; solū quo troia fuit: ut i tertio Et cāpos ubi troia fuit. r Xāthū & simoēta Redde oro miseris ambiguū ē utrū dicat redde nobis re uera troiā antiquā t

an redde nobis terras in Italia ad similitudiné troię. Nouimus eñ hanc cõsuetudiné fuisse ut aduenę patrię suę imaginé sibi redderet:ut effigié Xanti troiáq; uideris. Bene ergo Venus medio usa est genere loquedi:ut utrũq; significaret:& átiquę troię reditũ:& imperiũ Italię:qđ troianis ad similitudiné troię fore Iuppiter ꝓmiserat. & magis hoc est:qđ latéter desiderat atq; petit. r Iterũq; reuol.ca. Si ad troiá uis referre:sic dic. Da nobis troiá per naufragia & pericula.i.patiamur denuo:q quę ptulim⁹ dũtaxat nobis troia reddat. Vt si uero ad Italiá uis referre:sic itelligere. Redde nobis Italiá:& libéter,repetim⁹ ea quę in troia ptulim⁹. s Alta siletia.imo ubiq; siles inducit. Vñ ei oratio nisi ex mia necessitate nõ datur. Hinc é. Acta furore graui. Sta. Iunoné tacitá furibũda silentia torquét. Et notandũ q sigillatim dicta Veneris ac oratóe soluitur. Siletia cogis rũpe. Siletiũ rũpe est oĩo tacere. Vñ apparet usurpatiue dictũ esse cõposito. Rũpit uocé.i.loquitur. Ná uocé rũpe silere:est siletiũ rũpere loqui. t Obductũ dolo.celatũ:& diuturna iam cicatrice cooptũ. Naz obduci dicũtur uulnera quę cicatrice claudũtur. u Aeneá hominũ quisq̃ celat quę facta sũt:quę nõ sũt facta cõmeorat. naz nõ Aeneas:sed Turnus instinctu Iunonis bella cõmouit. Vtitur aũt replicatõe rerũ obiectarũ:post enim sequitur resolutio. x Esto.modo aduerbiũ est cõcedétis:nam grecũ est ΕΣΤΟ. illo aũt loco uerbũ est Esto nũc sol testis. y Cassandrę impul.fu. Bene furiis plurali nũero:quod de uaticinatib⁹ nõ dicitur: ut uideátur merito esse decepti:qui Cassandrę insanietíi crediderũt. Qđ falso dicit a Iunone sic ex uerbis ꝓbam⁹ Anchisę:q ait in tertio. Quę tum uates Cassandra moneret. z Vita cõmittere uétis.i.incertis & manib⁹ reb⁹. a Nũ pue.sum. bel.exaggeratio est ab ętate. b Tyrrhenáq; fidé. inire societaté cũ inimicis gétibus. aut certe disrũpere fędera quę Turn⁹ cũ Tyrrhenis inierat. Sciõ duz sane Turnũ auxiliorũ causa ad Mezetiũ cõfugisse: c Gétesq; quie.nam licz uellet in bella ꝓrũperetiñ erát quiete ꝓpter illud oraculũ: Externos optate duces. d Quis de⁹ in frau. in piculũ. Ita enĩ in iure lectũ est Fraudi erat illa res.i.piculo. e Quę dura potẽtia no. ad illud respicit. Si nulla est regio teucris qua det tua cõiux Dura. f Nubibus iris.ꝓpter illud: Aut actá nubib⁹ irim. Indignũ est Italos troiá circũdare flámis. rhetoricũ est: Ná quotiés aliq̃ nõ possum⁹ soluere: paria opinionis:qđ nũc Iuno facit:na negare nõ põt nec soluere q a obsidétur troiani. Vñ dicit. Hoc indignũ est troianos obsidere aliena: eos matrimonia pręripe dignũ est. Sic in Buco. Dic qb⁹ in terris inscripti noĩa regũ. g Pilũnus auus cõparat gen⁹ Turni cũ Aenea: dicens etiá auũ ei⁹ eé deũ. Ité ad Veneris obtrectationem dicit: Cui uincula materná Venilia nympha est. Pilũnũ aũt ideo Turni auũ dicit:ut a uicino nobilis gener eé uideaẽ:sicut é ęneas:ná paulopost dictura. Pilunusq; illi.iui.pater. h Atra:face sęuo bello:& é belli diffinitiõ.nõ eiz facib⁹ pugnauerát. i Auertere pręd.iudiciose cęterũ nihil rapuerát. k Legere furari. Vñ & sacrilegi dicitur q sacra legũt:hoc é furát. Alibi. Vel q sblegi tacit⁹ tibi carmia nup. l Gremiis abdu.pa.ná ante usũ tabularũ matrimonii cautiões sibi inuicé emittebát:in quib⁹ spõdebát se cõsentire in iura matrimonii:& fideiussores dabát. Vñ admissũ est ut dicam⁹ uirũ a spõdédo spõsũz. Cęterũ ꝓprie spõderi puellę est. ergo sposus nõ q a ꝓmittit:sz q a spõdet:& spõsores dat. Sane exaggeratio é nimia in eo q ait: Gremiis abducere.tanq̃ ia uxor eét. m Pręfigere pup.ar.pp illđ. Scuta uirũ fluuio pictasq; innare carinas.s.qñ ad petéda nauigauit auxilia. Pacez aũt ora.pp cétũ oratores augusta ad męnia regis ire iubet. Proque ui.ne.ad opprobriũ uiro dixit:nõ ꝓ filio ré inané oppositá.dicit át qñ eũ Ven⁹ a Diomede liberauit:uel Neptun⁹ ab Achille: qđ Veneri imputat:qa i ei⁹ gratia factũ est. o Vétos ina.uacuos. Et é nebulę diffinitio. p Et po.in to.clas.cõuer.nym.licz hoc mater deũ fecerit.tñ hoc Veneri iputat:qa in ei⁹ gratiá factũ est:ut in illo loco qs illi Philoméa dapes cum Progne fecerit: sz pp Philomena.aut certe qa Veneré dicũt eé matré deũ. q Aeneas igna.⁹ abest:ea q̃ soluere nõ possum⁹ irridem⁹:ut hoc loco. Sic in Buco.pręmisit. Diuini op⁹ alcimedõtis.postea ꝑ irrisioné ait. Et nobis idé alcimedõ duo pocula fęcit. r Grauidá bel.ur.

Redde oro miseris iterũq;[r] reuoluere casus
Da pater iliacos teucris:tum regia Iuno
Acta furore graui quid me alta[s] silentia cogis
Rumpere. & obductum[t] uerbis uulgare dolorem:
Aeneam[u] hominũ quisquã diuũq; subegit
Bella sequi:aut hostem regi se inferre latino:
Italiam petiit fatis auctoribus esto[x]:
Cassãdræ[y] impulsus furiis:num linquere castra
Hortati sumus:aut uitam[z] cõmittere uentis.
Num[a] puero sũ:nam belli: num credere muros.
Tyrrhenã[b] ue fidem: aut gentes[c] agitare quietas
Quis[d] deus in fraudẽ quæ[e] dura potentia nostra
Egit, ubi hic muro:demissa ue nubibus[f] iris.
Indignum est italos troiam circũdare flãmis
Nascentem:& patria turnum cõsistere terra.
Cui[g] pilunus auus:cui diua uenilia mater
Quid face troianos atra[h] uim ferre latinis:
Arua aliena iugo premere: atq; auertere[i] prædas
Quid soceros legere[k]:gremiis[l] abducere pactas
Pacem orare manu; præfigere[m] puppibus arma
Tu potes æneam manibus subducere graium.
Proq;[n] uiro nebulã;& uentos[o] obtẽdere inanes
Et[p] potes in totidez classem cõuertere nymphas.
Nos aliquid rutulos contra iuuisse nefandũ est
Aeneas[q] ignarus abest ignarus & absit:
Est paphos:idaliũq; tibi sunt alta cythera.
Quid grauidam[r] bellis urbẽ:& corda aspa tẽtas.

alibi Populosq; feroces Cōtundet urbem: aút ,puiciā dicit quā italiā quero patriam. s Nos ne tibi fluxas: statusre latus. p quem oñdit Venerē magis troianis causā fuisse periculorū. fluxas molles: q possent etiā sine iuimicis peri re: Fluxas fluxá rē. pu. t Fędera sol. fut. legiť in historiis q troiani cū gręcis fędus habuerunt: unde & paris susce ptus ē hospitio & sic cōmisit adulteriū ergo soluere fędera furto amicitias adulterio dissipare. nā furtū ē adulterium unde ē & dulcia furta. Et euersi illi hęc uera causa. nā fędera: q inter gręcos & troianos fuerūt ita soluta sunt Her. ex pugnato ilio filiā Laumedontis Hesionē Priami sorore Telamoni dedisset: pfecti sunt legati cū Priamo & eā mi

Nos[s] ne tibi fluxas phrygiæ res uertere fundo
Conamur: nos an miseros qui[t] troias achiuis
Oobiecit: q; causa fuit cōsurgere in arma
Europāq;: asiāq;: & foedera[t] soluere furto:
Me duce dardani9[u] spartā expugnauit adulter,
Aut ego tela[x] dedi, fouiq; cupidine bella.
Tum decuit[y] metuisse tuis: nūc sera[z] quærelis
Haud iustis assurgis: & irrita iorgia iactas[a].
Talib9 orabat[b] iuno: cūctiq; fremebāt
Cælicolæ assensu[c] uario: ceu[d] flamina prima
Cū deprēsa fremūt siluis: & cæca uolutāt
Murmura: uēturos nautis pdentia uentos.
Tū pater oipotēs rerū cui sūma potestas
Infit eo dicente deū dom9 alta silescit:
Et tremefacta[f] solo tellus: silet ardu9 æther:
Tū zephyri posuere premit placida æquora pōt9
Accipite[g] ergo aīs: atq; hæc mea figite dicta:
Quādo[h] qoidē aosonios cōiugi foedere teucris
Haud licitū ē: nec uestra capit discordia finē
Quæ[i] cuiq; ē fortuna hodie q qsq; secat[k] spē
Tros rutulus ue fuat[l]; nullo discrimine habebo:
Seu[m] fatis italū castra obsidione tenētur:
Siue errore malo troiæ monitisq;[o] sinistris
Nec rutulos soluo[n]: sua cuiq; exorsa[p] laborem[q]
Fortunāq; ferent rex iuppiter oibus idem
Fata[r] uiā inueniēt stygii p flumina fratris
Per pice torrentes atraq; uoragine ripas:

time repetere potuerūt illis dicētib9 se eā habere iure bellorū unde cōmot9 Priam9 misit peridē cū exercitu ut aliquid tale abduceret aut uxorē regis aut filiam qui i expugnata sparta Hel. rapuit. hinc Virgili9 utrūq; tangit & historiā istā quā modo diximus: & ,ppter iudiciū Paridis quāuis fabulosa sit illa res & a poetis cōposita. t Qui troas achi uis: atqui de uenere loquit: sed quia dei arsenothe lis sunt ut dixim9 supra: iō sic dixit. Nā in subaudi tione ponūtur ea q nō possum9 dicere. u Darda ni9 ,ppter iniuriā ęneę hoc posuit: quia dardan9 dicit. Nā perite dubiū nomē elegit q cōtumeliā cō municaret ęneę. spartā expugnauit. hoc de histo ria ē: ut diximus nā sollicitata Helena quū Parin seq noluisset egressus ille ciuitatē obsedit q euersa Helenā rapuit: unde & recipi meruit a marito. x Tela dedi: aut amori aut bello. y Decuit metuis se: optima ē elocutio. nā utrūq; ē pręteriti tpis si eni dixeris decet metuisse incōgruū ē quia decet pręsentis ē: metuisse pręteriti. z Sera: p sero. a Lactas: uētilas. b Orabat loquebat: unde & ora tores dicim9: nā rogabat si dixeris nō ,pcedit: quia magis cōuiciabat. c Assensu uario: quia ps Ve neris faueba tps iunoni. d Ceu flamina pria cū dprehēsa fremūt siluis & cęca uolutāt Murmu ra nō tēpestatis facit cōparationē sed signa tempe statis future quadā eni arcana rōne fit: ut sit mur mur in siluis añ uentorū aduētū: Vñ ait cęca mur mura quorū rō non apparet: ut cęciq; in nubibus ignes terrificāt aios: & sic in georgicis continuo uētis surgētib9 aut freta ponti incipiūt agitata tu mescere & ardu9 aētis Montib9 audiri fragor. f Tremefacta solo tell9 loquēte ione stupor elemē torū oñdit p nature mutationē. Nā quicqd i eter no motu ē: qeuit & cōtra terremota ē semp imobi lis: unde Hora. Et bruta tellus. g Accipite er. ai. tot9 hic loc9 de primo Lucilii trāslat9 ē ubi iducit turdii hre cōciliū: & agere primo de iteritu lupi cuiusdam iudicis rei postea snias dicere: sed hoc q: idignum erat he roico carmi e: mutauit & iduxit prio ioue loquete de iterruptis federib9 cui9 oratonē iterrupit Ven9 post: secuta iuno nis uerba sūt qb9 redarguit Venerē: unde nūc iuppiter ad illud qd omiserat redit dicēs Ergo quonia pacē ē ñ sinitis ea q sū dictur9 accipite. h Qōqdē: bñ snię dicēdę ordine seruat. nā sicut i Sal. & i philippicis legim9 anq dicat snia pmittit rō qd hodie i usu ē: Haud licitū ē & licuit dicim9 & licitū ē: sicut & placuit placitū ē Ter. Vbi sunt cognitę placitę sūt. Quę cuiq; ē fortuna hodie spālit iuppit ,p troianis agit: sed hac arte ut uideat totū ,p iunone loq & re ue ra uerba ,p iunone sūt sed alti9 ituens deprehēdit troianorū fauorē. Nā dicēdo nulli faueбо & co statu fore eos i quo sūt hodie significat se fauere troianis quorū ducis aduētu stati uictoria cōseqē: & uult nihil ualere ea q aut Ven9 cō questa fuerat de absētia ęneę: aut uno de turni parētib9 dixerat i ei9. s. cōmēdatiōe;. k Secat: seqē tenet hēs: ut ille urā secat ad naues unde & sectas dicim9 hi9 aiorū & istituta philosophię circa disciplinā. l Fuat. i. fuerat futuri tpis ē uerbū defectiuū. m Seu fatis italū castra obsidione tenēt siue malo facto italoū castra obsidenē troiana siue troia ni malo errore & sinistris monitis ad italiā uenerūt: neminē absoluo unde ,ppt amphibologiā sic distingue italū & iter castra obsidiōe tenenē. s. troianorū. ipsi eī obsidet nō itali. n Soluo: absoluo: nā aphęresim ptulit. o Monitisq; sinistris: ,ppt Cassādrę ipuls9 furiis. p Exorsa rerū initia act9 hodierni diei. q Laborē Fortu: piculū & felicitatē. r

Fata niã inueniét: sit in hoc eẽ fatale:ut ęneas iperet ĩ italia Stygii p flumina fratris: hypallage ẽ per stygia fratris flumina & hŏ etiã iureiurãdo dicta cõfirmat. s Et totũ nutu tremefecit olympũ. t Portis circũ oibus instat: istãt portis oibus circũ .i.circũ circa fusi.nã mõ circũ aduerbiũ loci ẽ. u Vallis intra uallos.i.fustes fossarũ qui ualli nocãtur.nã munitio ipsa uallũ dicit̃ neutraliter & hoc dicit tenebãtur troiani intra uallos quos ipsi posuerit ne eorũ castra facile irrũperẽt rutuli. Vallũ eni nõ mõ obsidẽtiũ:sed obsessorũ debem⁹ accipere. x Nec spes ulla fugę fuga miserrimũ & ultimũ pręsidiũ ẽ:tñ hoc etiã carebãt. y Imbrasides:i brasii fili⁹. z Ictamoniusq;: Ictamõis fili⁹ & hŏ ex uarietate syllabarũ q̃siuit ornatũ. nã patrõmica aut ĩ des aut in ius excũt:qb⁹ & uti possum⁹. q̃ eni in on terminãtur ad nos trãsire nõ pñt. a Senior cũ castore tybris possum⁹ & solũ tybrim accipere senẽ:possum⁹ & castorẽ: si legam⁹ & senior cũ Castore.nã ãphilologia ẽ. b Pria acies:hoc ẽ magni uiri & e diffinitio eorũ qui ĩ pria acie fuerũt.unde laudis magis ẽ qđ dixit pria acies.ordinis eni eẽ nõ põt quia res ĩ muro agit̃. c Germani sarpedonis: aut inter se germani filii Sarpedonis:aut sarpedonis fratres. d Ab alta:nobil3 e Lyrnesi⁹.i phryx. Lyrnesos eni ciuitas ẽ phrygię unde fuit briseis. f Menestheo:nõ mnestheo:de quo paulo post dicturus ẽ legẽdũ ẽ:ne uersus nõ stet. Sed menestheo ita tñ ut meminerim⁹ ultima3 syllabã eẽ synerisim ,ppter rectã scãsionẽ. g Hi iaculis:rutuli si Saxis troiani. h Veneris iustissima cura:quia illi debebat̃ imperiũ. i Caput detectus:sine galea q̃si nõ pugnaturus:nã audierat Cętera parce puer bello:erat aũt inter duces quasi dux. k Honestũ:pulchrũ Teren.ita me dii bene amẽt honestus ẽ. l Micat s.Ascani⁹ fulget q̃liter gẽma Aut collo aut capiti:figurate: nã colli uel capitis erat cõe. m Orithia terebyntho orithos ciuitas ẽ epiri:iuxta quam nascitur terebynthus nigrũ lignũ habẽs soliditatẽ ĩ buxi speciem. Rettulit aũt cõpatione ad cãdidũ uultũ q erat crinib⁹ cinctus. n Magnanimę s.gẽtes. Ismarę gẽtes: nõ nomẽ ẽ ,ppriũ.nã ismari⁹ facit appellatiuũ a mõte ismaro thracię. o Vulnera dirigere:aut uulnus ,p sagitta posuit:ut ĩ scđo isequtur ifesto uulnere pyrrhus. Aut accerrime expressit ieuitabiles sagittas:dicẽs eũ uulnera nõ tela dirigere. p Meonia lydia q̃ añ meonia dicebat̃. q Pactolosq; irrigat auro.pactol⁹ & herm⁹ lydię flumina sũt aurũ sicut tag⁹ trahẽtia. r Et capys hinc nomẽ cãpanę ducit̃ urbi:iste qdẽ dicit a Capye dictã cãpaniam:qđ & Lu.sensit:men ta dardanei tenuit capana coloni.sed Liui⁹ uult a locis cãpestrib⁹ dictã in qb⁹ sita ẽ. S3 ↄstat eã a thuscis cõditã uiso falcõis augurio q tusca ligua capis dicit̃: Vñ ẽ noiata cãpania Thuscos aũt oẽm pene italiã subiugasse manifestũ ẽ. s Cõtulerãt:nocte iteruenĩẽte ,pegerant: & ẽ explanatio rerũ quas ęneas gessit postq̃ est ,pfect⁹ ab euãdro ad petenda auxilia:dum inter suos & Turnum bella gerebantur. Rem enim ante omissam breuiter exequitur. t Quid petat.s.auxilium. Quid ue ipse ferat:uicissitudinem auxilii ut supra Accipe daque fidem. Mezentius arma: Quę sibi consiliet: in iicit latentur timorem: ne forte possit collectis auxiliis in regna peruenire a quibus fuerat antę depulsus.

Annuit:et[s] totum nutu tremefecit olimpum.
Hic finis fandi:solio tũ iuppiter aureo
Surgit cælicolæ mediũ quẽ ad limĩa ducũt.
Interea rutuli portis[t] circum omnibus instant
Sternere cæde uiros:et mœnia cingere flãmis
Ast legio æneadum uallis[u] obsessa tenetur
Nec[x] spes ulla fugæ:miseri stant turribus altis
Nequicquam:et rara muros cinxere corona
Iasius imbrasides[y] ictaõiusque[z] tymœtes
Assaracique duo:et senior[a] cum castore thibris
Prima[b] acies:hos germani[c] sarpedonis ambo
Et clarus et hemon lycia comitantur[d] ab alta
Fert ingens toto connixus corpore saxum
Haud partem exiguã mõtis lyrnesius[e] agmon
Et clycio genitore minor nec fratre menestheo[f]
Hi[g] iaculis:illi certant defendere saxis.
Mollirique ignem:neruoque aptare sagittas.
Ipse inter medios ueneris[h] iustissima cure
Dardanius caput[i] ecce puer detectus honestum[k]
Qualis gẽma micat fuluum quæ diuidit aurũ
Aut collo decus aut capiti:uel quale p artẽ
Inclusum buxo:aut orithia[m] terebyntho
Lucet ebur:fuso ceruix cui lactea crines
Accipit & molli subnectit circulus auro.
Te quoq; magnanimæ[n] uiderũt ismare gentes
Vulnera[o] dirigere:& calamos armare ueneno
Meenia[p] generose domo:ubi pinguia culta
Exercẽtq; uiri pactolusq;[q] irrigat auro:
Affuit & mnestheus:quẽ pulsi pristina turni
Aggere murorũ sublimẽ gloria tollit
Et[r] capis:hinc nomẽ cãpanæ ducitur urbi.
Illi inter sese duri certamina belli
Contulerãt[s]:media æneas freta nocte secabat
Nãq; ut ab euãdro castris igressus hetruscis
Regẽ adit & regi memorat nomẽq;genusq;
Q uid[t] ne petat:qd ne ipse ferat:mezẽti⁹ arma

a Violētaq; pectora turni.superbam. Quos illi belo ꝓfugos egere superbo. x Hūanis quę sit fiducia reb.lateter hoc dicit:nolite hoc putare fixā esse & stabile felicitatē. Magna eīs ē rerū uarietas:inuicē accipietis auxilia. y Admōet turni.prec.partim rogat:ptim admōet:hoc solatiu est uitę hūanę tutissimū: si uel mutua detur auxilia:uel si in ꝓspis positi ēt subiecta cōsideret:ut e superioris uersus expressio:nā edocēt q̄ peteret. Et qd̄ quū sollicitabat:admōet uero:uel ci Mēzetii:uel qa instabilis e & uaga fortuna. z Tarcon.hoc nomē gręce ubiq; posuit:excepto uno loco:ut. Haud procul hinc tarco & tyrrheni:qd̄ metri cā fecit. a Libera fa:exēpta fatali necessitate:qua pugnare nō poterat:ꝓpter illud.Externos optate duces. b Prima te.more uiri fortis in principiis. Alibi. Princeps añ oēs dēsum palmus agebat Agmē. c Rostro phry.subi.leo. pro iugo uult rostrū nauis fuisse:leones āt singulos in singulis nauis pribus fuisse depictos.Sane notaē a criticis, Virg. hoc loco quēadmodū sic cito dixit potuisse naues Aeneę fieri:quod excusat pictura:quā solā mutatā debem⁹ accipe. d Gratissima:pp illic facta nauigia. e Euēt⁹ bel.uar.licet haberet fortissimū milite:cogitabat tñ incerta bellorū. f Noctis iter:aut per q̄ sydera nox ecurrit: aut q̄ intuētes nautę iter pagūt noctib⁹. Iam.mōt laque hos cursu iam pręterit illos. g Pandite nūc heli.deę. Parnassus mōs thessalię iuxta boetiam:q in duo findiē iuga:Citherone Liberi:& Heliconē Apollinis:& Musarū. h Massicus errata prin.se.ęquo.ti. Licȝ Catalog⁹ in quo enumerantur hi q uenerūt de thuscia: inueiatñ aliq̄ uarietatē:q hos nauib⁹ uēisse cōmeorat: quū in septio Turni pręsidia pes terrā uēisse cōmeorauit. Sane sciēduȝ amare Virg. Italis ducib⁹ dare noia:uel fluuiorū: uel mōtiū. Vt ergo supra Almōnē & Auētinū cōmeorauit:sic nuc Masicū dicit:nā massic⁹ mōs est. Vñ & uinū massicū dicit. Plęriq; tñ massicū uolūt nomē esse ꝓpriū:sed appellatiuu dicetes Osinium esse massicū regē. Naȝ paulopost dictur⁹ est. Qua rex clusinis aduect⁹ osius oris. & nūc dicit. Qui menia clusi. Multi aliū masicū aliū osiniū esse uolūt: i Tigri ęrata.cui⁹ rostrū erat in similitudine tigridis. Nāque solēt naues uocabula accipe a pictura tutelarū. Hinc ē. Hūc uehit īmanis triton. Itē. Et aurato fulgebat Apolline puppis. Tigri āt scd̄m regula dixit. Nam gręca noia q genitiuū singularē in is mittūt:in eo tatū & in datiuo crescūt In accusatiuo & ablatiuo paria sūt uoīatiuo:ut tigris tigridis tigridi: o tigris tigri. Isis isidas isi dīsis isi. Si aliter inuenerimus abusiue dictū est:ut

Quę sibi conciliet;uiolētaque[w] pectora turni
Edocet;humanis[x] quę sit fiducia rebus
Admōet[y];immiscetq; preces haud fit mora;tarcō[z]
Iungit opes;fœdusque ferit;tū libera[a] fatis
Classem conscendit iussis gens lydia diuum
Externo commissa duci ęnea puppis
Prima[b] tenet rostro[c] phrygios subiūcta leones;
Imminet ida super ꝓfugis gratissima[d] teucris
Hic magnus sedet ęneas;secūq; uolutat
Euentus[e] belli uarios palasq; sinistro
Affixus lateri iam quęrit sydera opacę
Noctis[f] iter;iam quę passus terraq; mariq;
Pandite[g] nunc helicona deę:cātusq; mouete
Quę manus interea thuscis comitetur ab oris
Aeneam;armetq; rates;pelagoq; uehatur.
Massicus[h] errata princeps secat ęquora tigri[i]
Sub quo mille manus iuuenū;qui mœnia[k] clusi
Quiq; urbem liquere cosas[l]: quis tela sagittę
Choritiq;[m] leues humeris; & letifer arcus.
Vna toruus[n] abas;huic totum insignibus armis
Agmen;& aurato fulgebat[o] apolline pupis,
Sexcētos dederat illi populonia[p] mater
Expertos[q] belli iuuenes;ast ilua[r] trecentos
Insula inexhaustis[s] calybum generosa metallis;
Tertius ille hominū diuūq; interpres[t] asilas;
Cui pecudum fibrę[u];cęli cui sydera[x] parent;
Et linguę uolucrū;& pręsagi fulminis ignes;

in Lucano. Ocior & cęli flāmis & tigride feta. k Męnia clusi:pro clusini:nam clusiū dicit.& est dictū per synęresim sicut: Nec cura peculi pro peculii. Clusiū aūt opidū est iuxta masicū. l Cosas:ciuitatis thuscię:quę in numero dicit singulari scd̄m Salu. Vñ apparet esse usurpatione. m Chorytiq;.chorythi ꝓprie sūt arcuū thecę. Dicūtur tamē etiā sagittariꝗs & pharetras noiam⁹. n Toruus.terribilis. o Fulgebat.s.puppis Apolline. Armis exercitu. p Populonia.ciuitas thuscię.matrē aūt eorū qui uenerat dixit alibi. Insignē quē mater arma misit. q Exptos.pitos. Nā exptes sūt ignari. r Ilua:insula adiacēs thuscię. s Inexhaustis.q̄tū exhausta fuerit tāto generosior:ergo inexhaustis nō est una ps orationis. Nāq; Pli secūdus dicit. Quū in aliis regiōib⁹ effossis metallis terre sūt uacuę: apud iluā hoc ē mirū q sublata renascūtur:& rursuȝ de eisdē locis effodiūtur. Var. & aliud dicit nalci qdē illic ferrū.sed in stricturas. t Interpres ho.di. Interpres mediū est: nā & deorū interpretator & hominū qb⁹ diuinas indicat mētes interpres uocat. Notādū qd̄ ait Nigidi⁹ Figulus has artes inter se ita eē coniūctas:ut alterū sine altero esse nō possit. Vñ his quos perfectos uult probare Virgilius omnium diuinandi artium pręstat scientiam: ut hoc loco. Ita supra Heleno de quo ait. Troiugena interpres diuum & singula. Nigidius autem solus est post narrationem: Licet Var. pręcellat in theologia:hic in cōmunibus litteris: non uterque utrūque scripserunt. u Fibrę. iecoris extremitas:parent autēm peritissime agnoscūtur: quod ad omnia referendū est ad fibr.s. x Sydera.uoces auiū & fulmina:

Nam si uidētur tantū accipias: cui uis possunt uidere: nec tamē intelligi. Item uoces auiū non uidētur: sed cognoscitur auditę: nec parēt obtēpāt ꝓcedit. Nam quū modo sydera: uel fibrę: uel aues: uel fulgura pūt obtepare. y Rapit: ra ptim ducit. Densos acie: in acie cōstrictos & conuictos. z Alphęę ab origine pisę. Alpheus fluui⁹ est apud Pisam & Aelidā ciuitates Archadię: ubi est teplū Iouis olympici: ex qb⁹ locis uenerūt qui Pisas in Italia cōdiderūt. dictas a ciuitate pristina. Vñ addidit: Vrbs hetrusca solo. quū pręmisisset: Alphęę ab pisę. a Fidēs equo. eques optim⁹. b Versicoloribus armis: depictis. per qd̄ bellicosus ōōdit. c Tercētū aduciūt. accedūt & cōsentiut ei⁹ uolūtati. Vñ ait: Mens oibus una sequēdi. i. cōiurati sunt. d Qui cerete domo. ac si dicerꝫ qui sūt domo Carthaginę Cera aūt ut supra diximus etiā agylina dicit. Nec uideaẗ cōtrariū: qd̄ ait. Ducit agylina nequicq̄ ex urbe secutos. q̄si ex Turno & Aeneę pręstat auxiliū: nam illi Lausum fugientē secuti sūt. Hi uero cōmuni odio in Mezētiū arma cōmouerūt. e Minionis. fluui⁹ minio. f Pyrgi ueteres. hoc castellū nobilissimū fuit: eo tēpore quo thusci piraticaꝫ exercuerūt: nam illic Metropolis fuit. g Intēpestęq; grauiscę. grauisca oppidū. Alii intēpestuꝫ dicūt: quod uētis & tēpestatib⁹ caret: quod nulla pōt ratōe cōtingere. Intepestas ergo grauiscas accipiam⁹ pestilētes scḋm Pli. in naturali historia: & Ca. in originib⁹: ut Intēpestas intelligam⁹ s nc tēperie. i. traq̄llitate. Nam ut ait Cato: Ideo grauiscę dictę sūt q graue aerē sustinēt. h Cupauo. hic cupauo o cupauo. Et declinatur cupauo: sicut Cicero & Cato. i Nāqꝫ ferunt cygnū luctu phaetontis amati. Phęton Clymenes & Solis fili⁹ fuit: q quū doleret obiectuꝫ sibi ab Epapho rege Aegypti q nō de Sole: sed de adultero ꝓcreat⁹: duce matre uenit ad Solem: & poposcit: ut si uere ei⁹ eet fili⁹ petēda pręstaret. Quod quū Sol iurasset per stygem paludē se esse facturū: petit ille ut eius currus agitaret. Sol iusiurādum negare nō potuit. Acceptis itaqꝫ currib⁹ Phęton quū orbitā Solis excessisset: & cepisset mūdus ardere: a Ioue fulmiatus in Eridanū cecidit: q & Padus uocaẗ. Hui⁹ interitū flētes sorores Phetusa & Lampethusa. deorū miseratiōe in arbores mutatę sūt: ut hic dicit in populos: & in Bucolicis in alnos. Fuit qdaꝫ etiā ligur Cygnus nomine Phaetōtis amator: qui quū eum fleret extinctū: in auē sui nominis cōuersus est: cui⁹ nūc filiuꝫ Cupauonē dicit habere cygni pēnas in galea ad formę paternę isignę mōstradū. Crimē amor uestrū Phętōtē amatū a Cygno: ant pictaut turpiter accipiam⁹ necesse ē. Si turpiter: talis ē sensus. Crimē uestrū est o Cygne & phęton q̄ sic amaltis & hoc uobis tātū pōt obici. Alii nestri ꝑ tuū accipiūt: & ad solū Cygnū referūt: ut. Vos o calliope precor si pie amauit: scḋm Aspū crime erit catus ait hi. Et crimine ab uno. Disce oēs: ut sit sensus. O Phęton Diades sorores & Cygne cū uestrū. i. uestrę mutatiōis amorē h Vmbrāqꝫ so. ambiciose dictū ꝑ iter arbores de sororib⁹ factas. Et ē unū de his quę het Virg. Immutabilia & sua ꝓprietate ē sinuatqꝫ alterna uolumia crurū. Ite. Quū primū sulcos ęquāt fata. l Musa. carmie. Cythara: catilena. m Canētē se. q canētē senectā mollib⁹ trāsegit in plumis. n Sidera uo. se. cū cātu cęlū petete: uel qd̄ est re uera relat⁹ in sydera: sicut uidim⁹ in spera. o Acq̄les co. clas. ca. p naues ęq̄liter hūs distributas cateruas. p Ochn⁹. Iste Ochnus quē in Bucolicis Bianorē dicit: ut. Iāqꝫ sepulcrū incipit apparere Bianoris. Hic Mātuā dicit cōdidisse: quā a matris nomie appellauit. Nam fuit fili⁹ Tyberis & Mantus Tiresię Thebani Vatis filiā: quę post patris interitū ad Italiā uenit. Manthus: genitiu⁹ est grec⁹: nam si latine declinaueris: māthonis facit: sicut in Plauto legim⁹ ionis. q Diues auis. maioribus prępotēs. Sed non genus omibus unū: Quia origo Mantuanorū & a thuscis uenit: qui in Mantua regnabant: & a Venetis: nam in Venetia posita est: quę & Gallia Cisalpina dicitur. r Gens illi triplex populi sub gente quaterni. Quia Mantua tres habuit tribus: quę in quaternas curias diuidebātur: & singulis singuli lucumones imperabant: quos tōta in tuscia duodecim fuisse manifestū est: ex quibus omibus unus pręerat. Hi autem totius Thuscię diuisas habebāt q̄si pręfecturas: sed oiuꝫ populorū principatū Mantua possidebat. Vñ ēst ipsa caput populis.

Mille rapit^y densos acie: atq; horrentibus hastis
Hos parere iubent alpheę^z ab origine pisę.
Vrbs hetrusca solo. sequitur pulcherrimus astur
Astur equo fidens^a; & uersicoloribus^b armis.
Tercētum^c aduciūt; mens omibus una sequēdi:
Qui^d cęrete domo: qui sunt minionis^e in aruis:
Et pyrgi^f ueteres; intēpestęq;^g grauiscę.
Non ego te lygurum ductor fortissime bello
Transierim cygne; & paucis comitate cupauo^h
Cuius bolorinę surgunt de uertice pennę
Crimen amor uestrū formęq; insigne paternę.
Namq;^i ferunt luctu cygnum phaetontis amati
Populeas inter frondes; umbrāq;^k sororꝫ
Dum canit: & mœstum musa^l solatur amorem
Canentem^m molli pluma duxisse senectam
Linquentem terras & sydera^n uoce sequentem
Filius ęquales^o comitatus classe cateruas
Ingentem remis centaurū ꝓmouet: ille
Instat aquę; saxūq; undis immane minatur;
Arduus: & longa sulcat maria alta carina.
Ille etiam patriis agmen ciet ochnus^p ab oris
Fatidicę manthus; & tusci filius amnis:
Qui muros; matrisq; dedit tibi mantua nomen:
Mantua diues^q auis: sed nō genus omibus unūꝫ
Gens^r illi triplex: populi sub gente quaterni:

Hi autẽ totius Thusciæ diuisas habebãt quasi præfecturas. Sed omniũ populorũ principatũ Mantua possidebat. Vñ est ipsa caput populis. s Tusco de sanguine uires. Robur totũ a lucumonib[us] habuit. t In se mezentius armat. odio sui in arma cõpellit. u Patre benaco uelatus arũdine glauca Mintius infesta ducebat in æquora pinu. Benacus lacus est Venetiæ: de quo fluuius nascitur Mintius. Iure ergo dux Venetus fluuiũ prouinciæ suæ depinxit in naui: que3 benaci filiũ quia ex ipso habet originem dicit. x Grauis: fortis: ut. Ferit ense graue thymbreues osyrim. y Centenaq3 arbore fluctũ. non ait remis: sed arboribus ad exprimẽdam nauis magnitudinẽ: quæ plures habuit remorũ ordines. Vñ ait Luca. Et summis lõge ferit æquora remis. z Marmore. mari. a Cærula. cærulea freta nõ cærulea cõcha: nam uersus nõ stat. b Hispida. horrida setosa. c Frons hoīs3 præ. modo primam hoīs partẽ intelligere debem[us]: nã hoc dicit a capite usq3 ad ima latera homīs mõstrabat effigies. d Ter denis. Triginta accipiam[us] naues fuisse. Non ut quidã uolut singulos duces tricenas habuisse. Nam enumeratorũ militũ nõ cõuenit numer[us]: præsertim quũ sequatur subsidio troiæ. i. paruo auxilio. nam apud maiores bella: nõ ambitu: sed uirtute cõstabat. e Phœbe. Luna sicut sol phœbus. Item Titan sol: & Titanis luna. Describit ãt noctẽ mediã & dicit finitũ diem secũdum Romanũ ritum. Nec lunæ fit sine causa cõmemoratio: nam aliter nymphæ uideri non poterant. f Clauũque regit. Iam ei & in qnto gubernandi dedit peritiam. g Medio in spacio: iter nauigãdũ. h Cybelle al mater deu3. Cybelle dicta ẽ uel ἀπὸ τοῦ κυβιστᾶν τὴν κεφαλήν: quod semper galli per furore3 motu capitis comã rotantes ululatu futura prænũciabãt. Luca. Crinẽq3 rotãtes Sanguinei populis ulularunt tristia galli. Vel a phrygiæ mõtibus: ubi colitur: quos Cybelos uocant. Cybelle autẽ bachius est. id est pes: ex prima breui cõstans: & duabus longis. Nam Cybelle anapestus: ut. Hic mater cultrix cybelle. i Quot prius. subtraxit tot. k Doctissima cymodocea. poetice: sicut mutatio ipsa etiam confingitur. Nam stultissimu3 est quod ait: Quidam ideo doctissima: quia ilionei nauis fuit. l Dorso enim peritia natandi ostẽditur. m Subremigat: subnatat. n Vigilas ne deũ gens. uerba sacrorũ: nam uirgines uestæ certa die ibant ad regem sacroru3 & dicebant: Vigilas ne rex uigila. quod Virg. iure dat Aeneæ quasi & regi: & que3 ubique & pontificẽ & sacrorũ peritũ inducit. Deum gens. propter diis genitẽ & geniture deos. o Pinus: hoc loco secũdum quartam declinationẽ dixit: in Bucolicis iuxta secũda3: ut Menalus argutũq3 nemus pinosque sequẽtes semper habet. p Nos sumus. loquitur per diffinitiones. q Perfidus: qui post fœdus bella cõmouit. Hinc latin[us] ipsi has sacrilego pendetis sanguine pœnas. r Inuitæ. ac si diceret: malueramus tibi potius seruire q̃ in nympharũ numina cõmutari. s Teq3 per æquor quærimus. Hæc nobis uagandi est causa: ut te iuuare possimus. t Refecit. aut re uacat. aut quia ante in ipsis forma fuerat nauium. x Dedit esse deas. græca figura; ut. Donat habere uiro.

Ipsa caput populis tusco[s] de sanguine uires:
Hinc quoque quĩgentos[t] ĩ se mezentius armat
Post patre[u] benaco uelatus arundine glauca
Mincius infesta ducebat in æquora pinu
It grauis[x] aulestes centenaque[y] abarbore fluctũ
Verberat assurgẽs spumãt uada marmor[z] uerso
Hunc uehit imanis triton: et cærula[a] cõcha
Exterens freta: cui laterũ tenus hispida[b] nanti
Frõs[c] hominũ præfert: in pistrin desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat ũda
Tot lecti proceres ter[d] denis nauibus ibant
Subsidio troiæ: & cãpos salis ære secabant
Iãque dies cælo discesserat: almaque curru
Noctiuago phœbe[e] mediũ pulsabat olympũ:
Aeneas: neque enĩ mẽbris dat cura quietẽ
Ipse sedens clauũque[f] regit: uelisque ministrat
Atque illi medio[g] ĩ spacio chorus ecce suarum
Occurrit comitũ: nymphæ quas alma cybelle[h]
Numen habere maris: nymphasq3 e nauibus eẽ
Iusserat inabant pariter: fluctusque secabãt:
Quot[i] prius æratæ steterãt ad littora proræ:
Agnoscunt longe regem: lustrãtque choreis:
Quarum quæ fandi doctissima[k] cymodocea
Pone sequens dextra puppi tenet: ipsaq3 dorso
Eminet: ac leua tacitis subremigat[m] undis.
Tum sic ignarũ alloquitur uigilas[n] ne deũ gẽs
Aenea. uigila: et uelis immitte rudentes.
Nos[p] sumus ideæ sacro de uertice pinus[o]
Nũc pelagi nymphœ classis tua: pfidus[q] ut nos
Precipites ferro rutulus: flãmaq3 premebat:
Rũpimus ĩuitæ[r] tua uincla: teque[s] per æquor
Quærimus: hãc genitrix faciẽ miserata refecit[t]
Et[x] dedit esse deas æuũque agitare sub undis.
At puer ascanius muro fossisque tenetur
Talia ĩter media atque horrẽtes marte latinos
Iam loca iussa tenet forti permixtus hetrusco
Arcas eques: medias illis opponore turmas:

Ne[y] castris iungant certa est sententia turno.
Surge age: & aurora socios ueniente uocari
Prim⁹ in arma iube: & clypeũ cape: quẽ dedit ipsẽ
Inuictũ ignipotẽs: atq; horãs ambit auro:
Crastina[z] lux mea si non irrita dicta putaris
Ingentes rutulæ spectabit cædis aceruos.
Dixerat. & dextra discedens impulit altam
Haud[a] ignara modi puppim fugit illa per undas
Ocior & iaculo: & uentos æquante sagitta:
Inde[b] aliæ celerant cursus: stupet inscius[c] ipse
Tros anchisiades: animos tamen omine[d] tollit.
Tum breuiter supera aspectãs cõnexa: precatur
Alma[e] parens idea deum: cui dindyma[f] cordi:
Turrigeræq;[g] urbes: biiugiq; ad[h] frena leones.
Tu mihi nunc pugnæ p̃nceps: tu rite ꝓpinques
Augurĩũ: phrygibusq;[i] adsis pede diua secundo
Tantum[k] effatus: & interea reuoluta[l] ruebat[m]
Matura iam luce dies: noctẽq; fugarat.
Principio socis[n] edicit signa[o] sequãtur:
Atq; animos aptent armis. pugnæq; parent se
Iamq; in conspectu teucros habet: & sua castra
Stans celsa in puppi: clipeũ tum deinde sinistra
Extulit ardentem: clamorem ad sydera tollunt
Dardanidæ e muris: spes addita suscitat iras
Tela manu iaciunt: quales[p] sub nubibus atris
Strymmõiæ[q] dãt signa grues: atq; ethera tranãt
Cum sonitu: fugiũtq;[r] notos clamore secũdo.
At rutulo regi ducibusq; ea mira uideri
Ausoniis donec uersas ad littora puppes
Respiciũt. totũq; allabi[s] classibus æquor.
Ardet[t] apex capiti: cristisq; ac uertice flamma
Funditur: & uastos umbo uomit aureus ignes.
Non secus ac liquida siquãdo nocte cometæ[u]
Sanguinei lugubre rubent: aut syrius[x] ardor
Ille sitim morbosq; ferens mortalibus ægris

Iam loca iussa tenet. ut & supra dixim⁹ hoc κατὰ τὸ σιωπώμενον accipiẽdũ est. Nã intelligim⁹ eũ ęq̃tes misisse per terrã. y Ne castris iũgãt. Aut se subaudis. aut iũgãt ꝓ iũgãtur: z Crastina lux mea si nõ ir. di. pu. Ingen. rutu. spe. cę. acer. spectauit est uera lectio. Et ordo est. Si mea dicta nõ putaris irrita: crastina lux ingẽtes aceruos cędis spectabit. Nã male q̃dã spectabis legũt. & ad lucẽ referũt: q̄d nõ ꝓcedit. Nullus ei; sic loq̄: O Aenea si quę dico mihi ne credis o lux crastina ingẽtis cędis aceruos spectabis. a Haud ignara mo. moderatõis quippe q̄ fuerat nauis. b Inde alię cele. inde alię nimphę nauiũ cursus celeriores effiiciũt: sicut fecerat Cimodocea. c Inscius re. q̄s audierat: nã ex apto credere nõ poterat. d Omine. augurio promissę uictorię. e Alma pa. idea deũ. Alma ꝓprie est tellus: ab eo q̄ nos alat. Abusiue ẽt aliis numinib⁹ epitheton dat. Terrã aũt cõstat cẽ matrẽ deu; Vñ & simulacrũ ei⁹ cũ claui pingit: nã; terra apit uerno: hyemali claudit̃ tẽpore. f Dindyma. mõs phrygię. g Turrigerę; ur. ciuitatis turritę. Vñ & cũ corona turrita mater pingit̃ deũ. h Ad fre. leũ. Ideo hoc fingit: q̄ ois feritas materne subiacet affectiõi & subiugata est. Propinques: familiare efficias. Et ꝓpri⁹ res aspice nostras. i Phrygibusq; adsis. ac si diceret cultorib⁹ tuis. k Tãtũ effa. Breuiter ut supra ait ꝓpter luce; iam maturã. i. plena;. Nã nõ crepusculũ: sed lux matura describit̃. l Reuoluta. apta. Sicut cõtra inuolutũ dicim⁹ esse illud quod clausũ est. m Ruebat aũt. oriebat̃: ut. Ruit oceano nox. Et ẽ in sensu hysteronproteron. Prius ei; nox fugat̃: sic dies orit̃. n Sociis edicit. secũdũ edicta nymphę. o Signa se. uel tesserę uel tubarũ: uel signa militaria. p Quales sub nubi. atris. i. altis. q Strymmonię uero grues a fluuio thracię strymmonę: iuxta quẽ habitat. Hec aũt cõparatio nõ ad telorũ p̃mi ictũ: sed ad troianoru; clamorẽ. r Fugiũtq; no. aut quos suis uẽtos frigi Nam etia; grues significãt tẽpestatẽ futurã: ut in Geor. legimus. Aut illũ surgẽtẽ uallibus is. Aerię fugere grues. Aut re uera notos. horũ eni; calorẽ fugiũt: quũ reuertũtur in thraciã. s Allabi clas. ęquor. oĩ classib⁹ labi: t Ardet apex ca. Ex sequẽtib⁹ intelligim⁹ Aeneę armorũ fieri descriptionẽ Na; dictur⁹ est. At nõ audaci turno fiducia cessit. q̄uis talia arma respiceret. Si tũ prima respicias cõnexionẽ quasi de turno uider̃ dicere: q̄d nõ ꝓcedit Apex: cõni altitudo. Hoc loco est aũt Home. & locus & cõparatio. Hoc aũt iste uiolet⁹ posuit q̄ ille stellę tãtũ facit cõparationẽ. Hic etiã stellę pestifere: respiciẽs q̄s clades rutulis cẽt i̅latur⁹ Aeneas u Cometę sanguinei lugubre: pro lugubriter. Cometę aũt latine crinitę stellę appellant̃. Et stoici dicũt has stellas esse ultra. xxxii. quarũ uoia & effectus Abienus: q iam bis scripsit. Virg. fabulas memorat. Pli. secũdus ẽt dicit cometas stellas cẽ naturales: q̄ apparẽt certis tẽporib⁹. Itẽ hoc quoq; commemorat cometas fieri de planetis q̄nque. Vñ interdũ bona: iterdũ pessima significãt. Nã si de Venere: aut Ioue fiãt: optima ꝓnũciãt. Si de Marte, aut Saturno: deteriora. Nã Mercurialis semp talis est q̄lis ille cui cohęret. Vñ & minister deorũ fingitur Hinc est q̄ modo ait: Cometę sanguinei lugubre rubẽt innox xii. x Syrius ar. Syrius stella est in ore canis: quę ut in tertio diximus q̄tum in ipsa est pestifera est. Sed pro qualitate adiacentiũ aut iungitur: aut minoribus utitur uiribus. Hinc ẽst cũ certo tempore semp oriatur: nõ semp est noxia.

Nascitur & leuo[y] contristat lumine cælum:
Haud tamen audaci turno fiducia cessit
Littora præripere & uenientes pellere terra
Vltro animos tollit dictis: atq; increpat ultro
Quod[z] uotis optastis adest: pfringere[a] dextra
In[b] manibus mars ipse uiris: nunc cõiugis esto[c]
Quisq; suæ tectiq; memor: nũc magna referto[d]
Facta patrũ: laudesq;: ultro occurramus ad undã
Dum trepidi: egressisq; labant uestigia prima
Audentes fortuna iuuat.
Hæc ait: & secum uersat[e] quos ducere contra
Vel quibus obsessos possit concredere[f] muros
Interea æneas socios de puppibus altis
Pontibus[g] exponit: multi seruare recursus
Languẽtis[h] pelagi: & breuibus se credere saltu
Per remos alii: speculatus littora tarchon
Qua uada non[i] spat: nec fracta ĩmurmurat unda
Sed mare inoffensum crescẽti allabitur æstu.
Aduertit subito ꝓras: sociosq; precatur
Nunc o lecta manus ualidis incũbire remis
Tollite[k] ferte rates: inimicam findite[l] rostris
Hanc terram sulcũq; sibi premat ipsa carina.
Frangere nec tali puppim statione[m] recuso
Arrepta tellure semel: quæ talia postquã
Effatus tarchon socii consurgere tonsis:
Spumãtesq; rates aruis inferre latinis:
Donec rostra tenent siccum: & sedere carinæ
Oĩs innocuæ[n] sed non puppis tua tarchon
Nãque inflicta uadis dorso[o] dum pẽdet iniquo[p]
Anceps sustentata diu: fluctusq;[q] fatigat:
Soluitur: atq; uiros mediis exponit[r] in undis:
Fragmina remoꝝ quos & fluitantia transtra
Impediũt: retrahitq; pedes simul unda relabens
Nec turnum segnis tenet mora: sed rapit acer
Totam aciem in teucros: & cõtra in littore sistit:
Signa canunt: primus turmas inuasit agrestes
Aeneas: omen[s] pugnæ strauitq; latinos
Occiso therone[t]: uirũ qui maximus ultro
Aeneam petit: huic perq; ærea scuta:
Per tunicam[u] squallẽtẽ auro latus haurit[x] aptũ
Inde lycham ferit exectum iam matre peremptũ
Et[y] tibi phœbe sacrum: casus euadere ferri
Cui[z] licuit paruo: nec longe cyssea durum:
Immanẽq; gyam sternentes agmina claua
Deiecit læto: nil illos herculis arma:

y Leuo: noxio. Quod autẽ ait Cõtristat lumine quũ de stella loqueretur: quã armis splendentibus cõparauit. Bene hoc Sta. ad ipsa arma trãstulit: dicens. Armaq; in auro tristia. z Quod uotis optastis adest. Magna pars suadẽtis est: ut quod cupit fieri: in prɇiudiciũ trahat. Sic hoc loco: quia uult Turnus ut optet pugnã eius socii: hanc eos dixit sẽp optasse. a Perstringere dextra. fortiter facere. Et bene uerbo usus est militari. b In manibus non iam in uotis: sed in manibus res est. c Esto. pro sit tertia psona est. d Referto facta pat. Alii hic distiguũt: ut sit. Referat modo unusq̃sq; facta patrũ & laudes. Et secutus Salu. hoc dicit: qui ait. hispanorũ fuisse: ut in bella cũtibus iuuẽibus parentũ facta mẽorarẽtur a matribus. Alii distiguũt Nũc magna referto facta. ut duas res dixerit. Nũc unusq̃sque & suorũ factorũ meminerit: & laudis parẽtũ. e Versat quos ducere cõtra. Cogitat qdẽ: sed non facit: ne diuiso exercitu utrobiq; uincatur quod seq̃ntia indicãt. Naꝫ paulopost dicturus est. Et rapit acer tota aciẽ in teucros. f Cõcedere. con uacat. g Põtibus. scalis nauiũ. h Lãguẽtis trãquilli. Breuibus ua. per ratiões. i. scaphis. i Non spe. Legitur & sperat: qđ meli9 est. Nam dum uada esse non sperat: incidit in ea. k Tollite ferte rates Ad celeritatẽ dictũ est. l Findite rostris. militari felle dictũ est: ut etiã terra ipsa quodã modo sentiat hostis aduẽtũ. m Statiõe. Statio est portus tẽpalis. Nã portus ẽ ubi hyemat. Sꝫ mõ statio sic cũ littus significat. Hoc eniꝫ dicit. Potiar terra: & naueꝫ frãgere nõ recuso. n Innocuę. Innocuus est cui nõ nocet. Innoxius: qui nõ nouit nocere. Sed hoc poetę plęrũq; cõfundũt. o Dorso. in dorsum est durior harena: quę rerecãtib9 fluctib9 & cũtibus dẽsatur: & in modũ saxi durescit. qđ a nautis pluuinus uocatur. p Iniquo: sibi nocẽti. q Fluctusq; fatigat. subaudis eam: nam fluct9 noiatiu9 est singularis. r Exponit in un: nõ in undas: qa in ipso loco res agitat: nec est mutatio. s Omen pugnę. Salu. Pugnã illam pro omni bello futurã. Ideo ergo omen: qa sicut nũc. sic ubiq; uincet ęneas. Inuasit agrestes. qa dixit. Et latos uastrãt cultoribus agros. t Therone. Hoc nomẽ in Pandaro lectũ est tãtũ. u Tunicã squallẽte. i. splẽdẽtẽ loricã x Haurit. ferit mõ significat. y Et tibi phębe sacrũ. oẽs qui secto matris uẽtre ꝓcreãtur. Ideo sunt Appollini cõsecrati: qa deus est medicinę: per quã lucẽ sortiũtur. Vñ Aesculapius eius fingit filius: ita enim ꝓcreatũ supra diximus. Cęsarũ etiã familia ideo sacra retinebat Appollinis: qa qui primus deorũ familia fuit: execto matris uẽtre ꝓcreat9 est Vñ etiã Cęsar dictus est: licꝫ uaria de ętimologia huius nominis dicãtur: ut dixim9 supra. z Cui licuit paruo. Legitur & Quod licuit.

a Vſque.tādiu donec. b Ecce pharon. Legit̃ & pharo·ut. It clamor cęlo.ut ſit datiu⁹ ab eo qđ eſt pharus. Si aũt phalon legeris figuratũ eſt nã de noiatiuo trãſit ad datiuũ·dices clamari. c Infelix noua gaudia cydon. De Creteſibus accipim⁹ ꝙ in amores puerorũ intẽpãtes fuerũt:qđ poſtea in lacones & totã gręciã tranſlatũ eſt: adeo ut Cice.dicat in libris de repu.opprobrio fuiſſe adoleſcẽtib⁹ ſi amatores nõ haberet. ꝑpter qđ poeta Cydonẽ inducit amatorẽ. Mo nimus aũt Cydones Creteſes dici. Sane Cydon qñ nomẽ eſt ꝓpriũ naturaliter ꝓducit.ſi appellatiuũ.corripitur.ut.Parthus ſiue cydon teluꝫ imedicabile torſit. Tamẽ Sta.etiã in ꝓprio corripuit:ut. Hęc regiꝫ ꝓmiſſa cydon hęc lampe dabamus. qđ fecit abutẽs licẽtia qua utimur in noibus ꝓpriis. Flauẽtẽ mala.flauẽtes malas hĩtẽm primę ętatis. d Noua gau.q̃a tũc primũ amare ceperat. Status deſt pene. Miſerãde: ꝓ miſerãdus:nam pro noiatiuo uocatiuũ poſuit:ut. Cõtra ſocer arma latinus habeto.licꝫ illic poſſit accipi:ſocer arma latinus habeat. nam habeto & ſecũdę & tertię pſonę eſt. Tamen alibi noiatiuũ pro uocatiuo poſuit:ut. Corniger heſperidũ fluuius regnator aquarũ. e Stipata cohors.unanimiter uẽiẽs. f Septenaqꝫ tela more ſuo pro ſeptẽ:ut bina ꝓ duobus. g Deflexit parti ſtringẽtia corpus alma uen⁹. Male ait Donat⁹ hoc loco ꝯtradictorũ eſſe oblitũ Virgiliuꝫ ꝙ poſt Iouis ꝓhibitionẽ bellis faciat numinã intereſſe: nõ reſpicies Iouẽ magis deos hortatũ eſſe in fędera q̃ a bellis ꝓhibuiſſe. Nam & paulopoſt tam Iuno q̃ Iuturna bellis intereũt. h Achatem Omia nota quę in tes exeũt uocatiuũ in a mittũt: Achates achata Tymęta. i Suggere tela mihi. Ordo eſt. Suggere tela mihi quę in campis iliacis in gręcorũ ſtetere corporib⁹. Nullũ eĩꝫ mea dextra in rutulos ſine cauſa iaculabit̃ telũ eorũ: quę iam ſunt cęde hoſtiũ cõprobata. k Trãſuerberat.ſcindit. l Traiecto miſſa la. quę fuerat miſſa retroacta lacerto. m Protin⁹.iugiter cõtinue. n Tenore.curredi modũ. o Moribũda.moriẽti ſimilis Quod ita etiã eſſe Salu.oñdit:qui ait. Quaſi uitabũdus per tramites & ſaltuoſa loca exercitum ductare nam iugurta nõ uitabat legatũ: ſed cum uitare ſimulabat. Nam quia nomen eſt:ideo ſignificat ſimilitudinẽ·non paſſionẽ. Quod ſi participialiter diceret̃:a paſſiuo ueniret. Omia enim a paſſiuo participia in dus exeũt Moribũda:ſimilis morienti. Non enim participaliter aliquid ſignificat ſed nominis habet ſignificationeꝫ. Nominis autẽ ſignificatio ſimilitudinem habet: non paſſionem Quãdo dico:mortuus eſt uere moriturus eſt moribũdus uero nõ uere:ſed ſimilis morienti. Vñ & Salu.dixit. Quaſi uitabũdus. p Fratris de corpore rapto Si diceret: Fratrũ de corpore: ſpecioſi⁹ eẽt Quod ideo omiſit: quia haſta Alcanoris tantum uulneraueat manũ in me. omis uero hęſerat corpore. q Femur. Femur dicimus;quia lectum eſt & declinatur huius femoris. Illius uero ablatiuũ non inueitur noiatiu⁹: Lętus eripit a fęmine·licet Cap.in libris enudeati ſermõis dicat femẽ: ſed nõ põit exẽplũ·ergo aut hoc femur:aut hoc femẽ:nã fem⁹ nõ dicim⁹ penit⁹. r Hic curib⁹. hoc eſt tũc:Et eſt ordo. Tũc fidẽs primęuo corpe aduẽit clauſis curib⁹:q erat de curib⁹:ut ueteres romulia. Aut fidẽs curibus:ut. Ecce ſabinorũ priſco de ſanguine magnum. Agmen agens lauſus. s Rigida. tenens eam non uibrans & iaciens. t Borcę de gente ſuprema. Aut originem ducens a zetho & calarqui Borcę filii & nymphę Orithyę fuerunt:ut de gente de genere accipiamus. Aut certe in hyperborçis montibus natus. Vnde eſt origo uenti borcę. u Iſmara, thratię

Nil ualidæ iuuere manus:genitorq́ꝫ melãpus
Alcidæ comes:uſqꝫ[a] graues dum terra labores
Præbuit:ecce[b] pharon uoces dum iactat inertes
Intorquens iaculum clamanti ſiſtit in ore:
Tu quoqꝫ flauentem prima lanugine malas
Dum ſequeris clytiũ infelix[c] noua gaudia cydon
Dardania ſtratus dextra ſecurus amoꝝ:
Qui iuuenum tibi ſemp erant miſerãde iaceres
Ni fratrũ ſtipata[e] cohors foret obuia phorci
Progenies: ſeptem numero ſeptenaqꝫ[f] tela
Coniiciunt partim galea:clypeoqꝫ reſultant.
Irrita deflexit[g] parum ſtringentia corpus
Alma uenus: & fidum æneas affatur achaten[h].
Suggere[i] tela mihi:non ullum dextera fruſtra
Torſerit in rutulos:ſteterãt quæ in corpore graiũ
Iliacis campis:tum magnã corripit haſtam:
Et iacit illa uolans clypei trãſuerberat[k] æra
Meonis: & thoraca ſimul cum pectore rumpit.
Huic frater ſubit alcanor:fratrẽqꝫ ruentem
Suſtentat dextra:traiecto[l] miſſa lacerto.
Protinus[m] haſta fugit: ſeruatqꝫ cruenta tenoreꝫ[n]
Dexteraqꝫ ex humero neruis moribũda[o] pepẽdit
Tum numitor iaculo fratris[p] de corpore rapto
Aeneam petiit:ſed non & figere contra
Eſt licitum:magniqꝫ femur[q] pſtrinxit achatæ.
Hic[r] curibus fidens:primæuo corpore lauſus
Aduenit: & rigida[s] dryopen ferit eminus haſta.
Sub mentũ grauiter preſſa:pariterqꝫ loquẽtis
Vocem:animãqꝫ rapit traiecto gutture:at ille
Fronte premit terrã:& craſſum uomit ore cruorẽ.
Tres quoqꝫ threicios boreæ[t] de gente ſuprema:
Et tris quos idas pater:& patria iſmara[u] mittit
Per uarios ſternit caſus:occurrit aleſus.
Auruncæqꝫ manus: ſubit & neptunia proles

Insignis mesapus equis: expellere[x] tendunt
Nunc hi nunc illi: certatur limine[y] in ipso
Ausoniæ: magno discordes æthere uenti
Prælia seu tollunt animis & uiribus æquis
Non ipsi inter se non nubila non mare cedit.
Anceps pugna diu: stant obnixi[z]: oĩa contra
Haud aliter troianæ acies: aciesq; latinæ
Concurrũt: hæret[a] pede pes densusq; uiro uir.
At parte ex alia qua saxa rotantia late
Intulerat torrens: arbustaq; diruta ripis.
Arcadas[b] insuetos acies inferre pedestres
Vt uidit palas latio dare terga sequaci[c]
Aspera quis natura loci dimittere[d] quando
Suasit equos unum quod rebus restat egenis
Nunc prece nunc dictis uirtutẽ accendit amaris.
Quo[e] fugitis socii: per uos & fortia facta
Per ducis euandri nomen: deuictaq;[f] bella:
Spẽq; meã patriæ quæ nunc subit æmula laudis
Fidite[g] ne pedibus. ferro rũpenda per hostes
Est uia: qua globus ille uirũ densissimus urget
Hac[h] uos & palanta ducem patria alta reposcit.
Nũina[i] nulla premũt: mortali urgemur ab hoste
Mortales totidem: nobis animæq; manusq;.
Ecce[k] maris magno[l] claudit nos obice pontus.
Deest iam terra fugæ pelago: troiam ne petetis:
Hæc ait: & medius densos[m] prũpit in hostes.
Obuius huic primũ fatis[n] adductus iniquis
Fit lagus: hunc magno[o] uellit dum põdere saxũ:
Intorto figit tælo discrimina costis
Per mediũ qua spina dedit: hastãq; receptant
Ossibus hærentẽ: quẽ nõ super[p] occupat hispon
Ille quidem hoc sperans: nam palas ante ruẽtem
Dum furit incautum crudeli morte sodalis
Excipit: atq; ensem tumido[q] in pulmone recõdit
Hinc sthenelũ petit. & rhoeti[r] de gente uetusta
Anchemolũ[s] thalamos ausuz incestare nouercæ.
Vos etiam gemini rutulis cecidistis in aruis
Dautia laride: thymberq; simillima proles
Indiscreta suis[t]. gratusq; parentibus error.
At nunc dura dedit uobis discrimina[u] palas:
Naz tibi thymbre[x] caput euãdrius abstulit ensis
Te decisa suum laride dextera quærit:
Semianimesq;[y] micant digiti: ferrũq; retractant

x Expellere tendũt loco se inuicẽ mouere cõtẽdũt y Limine .i. littore Magno æthere .i. aere in magno. Naz uẽti in æthere nõ sũt; sed in aere: sicut supra. Atq; æthera tranãt cũ sonitu per aerẽ. z Obnixa oia cõtra mare mari: nubes nubib⁹: uẽti uẽtis Legit & obnixi: ut referat ad uẽtos. a Hæret pede pes: p pedi: nam antiptosis est. & est Ho. uersiculus. b Arcadas. accusatiu⁹ est pluralis. Cui⁹ ultima syllaba iõ breuis ẽ: qa noiatiu⁹ pluralis in es terminat: ut hi arcades delphines delphinas. c Lase. pro latinis. Alibi. Inuadũt urbẽ sõno uinoq; sepultã. d Dimittere qñ. siqdẽ. & ẽ Romãæ militiæ nã in locis ipeditis equos comitib⁹ dabãt & pedestri certamie cõfligebãt. e Quo fu. hoc amare dĩctũ est: nã preces sequũtur. f Deuictaq; bel. finita exhausta: uñ hostis uincitnõ bellũ. g Fidite ne pe. datiu⁹ ẽ pedib⁹: nã fido tibi dicim⁹. h Hac uos & palã. du. pa. al re. hoc uult patria: ut p cædes hostiũ reuertatur: i Numia nul pre. argumẽtat a facili dicẽs nõ cõtra deos: sz cõtra mortales bella tractam⁹. k Ecce ma qđ est efficax in fine posuit nã dicit eos quo fugiãt nõ habere: cũ terra teneat ab hostib⁹. mare aũt pedib⁹ trãsire nõ possint. castra uero ingredi turpissimũ sit: aut certe et hoc ipossibile si ab hostib⁹ obsidetur: ut qdã uolũt intelligẽtes Et rapit acer totã aciez in teucros. s. quã deducebat certis relictis. l Magna clau. nos obi. modo usus hz ut dicam⁹ hic obex. Vñ qdã magno obice legũt Antiq ẽt hæc obex dicebãt: scdm q̃ ẽ magna obice Hic ẽ q̃ nõnulli uitãt generis dubietatẽ: & legũt magni s. maris. Cap tñ in libris dubii generis probat dici: hic & hæc obex. quod ut diximus hodie de usu recessit. m Dẽsos prũ. in hos. ut eos hortaretẽ exẽplo. n Fatis in. exitũ præoccupauit futurũ. o Magno poñ. magni põderis ut. Aere cauo clypeũ pro cani receptat. Ideo frequẽtatiuo usus ẽ: qa hærẽtẽ hastã ossib⁹ auellere facile nõ poterat: ergo receptat ẽ freqnti cõcussiõe diuellit. p Sup oc. quẽ nõ desup occupat. Ideo aũt desup: qa Pallas ad euellẽdã hasta fuerat inclinat⁹. Nã Pallas añ ruẽtẽ dũ furit. Ordo ẽ. Naz eũdẽ Pallas excepit .i. dolo iteremit. Ille eiz incaut⁹ fuerat furẽs: pp crudele mortez sodalis. Vñ & incaut⁹ fuerat. q Tumido in pul. & naturalĩ tumido. & qa furebat in pulmõe aũt recõdit. Archaismos ẽ: p in pulmõe. r Rheti de gẽ. ue. s Anchemolũ. Hæc fabula nusq̃ inuẽit in auctorib⁹. Abien⁹ aũt q totũ Virg. & Liuiũ iambicis scripsit hãc cõmẽorat dicẽs græcã esse. Rhet⁹ ergo marubiorũ rex fuit in italia: qui Anchemolo filio Caspiã supduxit nouercã: hãc priuign⁹ stuprauit quo cognito cũ eũ pater psequeret & ad pœnã uocarũt fugiẽs ille se ad Turnũ cõtulit. t Suis .i. suis Luca Et amissũ fratrẽ lugẽtib⁹ offert. u Discrimina. differẽtias. x Thymbre: p thymber. Metri cã metaplasmũ fecit. Euãdrius abstulit ensis. possessiuũ est mõ nõ patronymicon. y Semian imesque mi. dig fer. re. Ennii est: ut. Oscitat in cãpis caput a

ceruice reuulsum. Semiani.m.oc.lucéque reqrūt/
que ue sū ita trāstulit ad suū carmē Var. Tracon⁹.
z Tuētes.modo uidētes. Alibi defēdētes. a Do
lor & pudor. Sic de Mezētio. Aestuat ingēs Vno
in corde pudor mixtoq; insania luctu. b Fugien
tem rhę.prę.prēter fugientē. c Fuit illo. Subau
dis ad mortē ili hoc spacium fuit tantū. & hęc sola
mora quo minus ilus periret. d Teutra.ab eo q
est hic teutras: huius teutre: Quō Aeneas: huius
Aenee. e Tyren.ab eo q est hic Tyres. f Opta
to.i.ex uoto. Per ęstatē enim uenti frequēter optā
tur: & quasi cōtingere uident ex uoto. g Extēdi
tur una. sicut duces diuersis locis cōmissa pręlia cō
tinuauerāt. h Acies uul. Ideo abusus est: qa com
paratio ad bellū ptinet. Naȝ de igne dicere aciem
satis incōgruūȝ est: ergo acies uulcania uis ignis
quę late p capos effūdit. i Victor.cui uota pœs
serūt. Voti con.i.επιτυχων. k Ouantes.abusio
est non pprietas. l Coit ois in unū.unanimiter
oēs fortiter faciūt. m Sed bellis acer.sed modo
particula inceptiua est. Sicut in Salu.sępius sic ait
interdū: naȝ nō est coniūctio ratiocinātis. n In
sua collig. tarma.post scutuȝ se claudit. Alibi. Et se
collegit in arma. o Elatum in iugulū.iugulo suo
uulnus minātem. p Fata canes.quasi diuinus.
Alii canēs legūt: sedm q non statim & diuin⁹ ap
paret: nam & ab aliis audita cauere potuerat. q
Canētia lumina.aut hypallage est.pro ipse canēs
Aut physica rem dixit. Dicūtur enim pupillę mor
tis tepore albescere. r Iniecere manū parcę.traxe
rūt debitū sibi. & sermōe usus est iuris. nam man⁹
iniectio dicit. quotiens nulla iudicis auctoritate
expectata rem nobis debitā uidicam⁹. s Da nūc
tybri pater.uicinū inchoat numē: cuius ripis bella
tractātur. Sic supra. Tu dea tu pręsens nostro suc
curre labori. t Tua quercus.in tuis ripis creata.
u Audit.modo exaudit: & ad effectuȝ deduxit:
paulopost tātū audit: ut. Audit Alcides iuueneȝ
Dum te.dum spoliat: naȝ tēpus pręsens est: nō prę
teritū: ab eo q est tego. Sic Pla. Ego hūc hominem
dextrā pallio. x At nō cęde uiri tāta perterrita lau
sus.subaudis esse. y Nodūqȝ morāqȝ. Bene ad
didit morā: ne nodū aliū accipemus. Nam nodus
pprie est dēsa peditū multitudo: sicut turma ęquis
tum: ut lectū est in disciplina militari. Nodū ergo
pro difficultate accipe: quę uix possit exsolui. z
Grais impdita teucri. quos gręci pdere nequerūt
Teucros aūt accipimus: quos secū duxit Aeneas.
Nā ait. Quorū de numero qui sese in bella sequā
tur. Pręstantes uirtute legit: alias non pcedit: naȝ
paulopost erupturi sunt qui obsident in castris.
a Extremi addesent acies: Luca. Quaȝ tu pede pri
ma relato. Constringit gyros: acies. Densent autē
secūde cōiugatiōis est. b Nec turba moueri tela
manusqȝ sinit. Luca. Gladiosqȝ suos cōpressa time
bat. c Maiore sub hoste. sub hostilitate: nam sub
diuersis hostibus pereunt.

Arcadas accensos monitu: & praeclara tuentes[z]
Facta uiri mixtus dolor[a]: & pudor arāt in hostes.
Tum palas biiugis fugientem[b] rhœthea praeter
Traiicit: hoc spatiū tantūq; morae fuit[c] illo.
Ilo nāque pcul ualidam direxerat hastam:
Quā medi⁹ rhœtheus intercipit: optime teutra[d]
Te fugiens: fratrēq; tyren[e] curruq; uolutus
Caedit semianimis rutulo; calcibus arua:
Ac uelud optato[f] uentis aestate cohortis
Dispersa immittit siluis incendia pastor:
Correptis subito mediis extenditur[g] una
Horrida per latos acies[h] uulcania campos.
Ille sedens uictor[i] flāmas despectat ouantes[k]
Non aliter socium uirtus coit[l] oīs in unum
Teque iuuat pala; sed[m] bellis acer alesus
Tendit in aduersos: seque in[n] sua colligit arma
Hic mactat ladōa: phretaq;: demodocūq;
Strymonio dextram fulgenti diripit ense
Elatum[o] in iugulum: saxo ferit ora thoantis:
Ossaq; dispgit: cerebro permixta cruento.
Fata[p] canens siluis genitor celarat alesum.
Vt senior laeto canentia[q] lumina soluit:
Iniecere[r] manum parcē: telisq; sacrarunt
Euandri: quem sic palas petit ante precatus.
Da[s] nunc tybri pater ferro quod missile libro
Fortunam atq; uiam duri per pectus alesi.
Haec arma exuuiasq; uiri tua[t] quercus habebit.
Audit[u] illa deus dum texit iamona alesus
Arcadio infelix telo dat pectus inermum.
At[x] non caede uiri tanta perterrita lausus
Pars ingens belli sinit agmina: p̃mus abantem
Oppositū interimit pugnae nodūq;[y] morāq;
Sternitur arcadiae proles; sternūtur hetrusci.
Et uos o grais[z] impdita corpora teucri.
Agmina concurrūt: ducibusq; & uiribus aequis
Extremi[a] addensent acies; nec[b] turba moueri
Tela manusq; sinit; hinc palus instat & urget:
Hic contra lausus: nec multū discrepat aetas.
Egregii forma sed quis fortuna negarat
In patriam reditus ipsos concurrere passus
Haud tñ inter se passus regnator olympi
Mox illos sua fata manent maiore[c] sub hoste.
Interea soror alma monet succurrere lauso
Turnū qui uolucri curru medium secat agmen:
Vt uidit socios; tempus desistere pugnae:

d Aequore iusso. pro ipsi iussi. & est usurpatũ participiũ: nam iubeor nõ dicimus: ũde non põt uẽire iussus. Sic ergo hic participiũ usurpauit: ut Ho. uerbũ dicẽs. Hęc ego ꝓcurare & idoneus impator: & nõ inuitus. Ergo satis licẽter dictũ est adeo: ut hoc loco pro hic correptũ a longũ posuerit. e Tum. deinde. f Tyrãni: regis supbi. Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis. g Aut lęto. dilẽma argumẽtuꝫ: qđ est ab utraqꝫ pte firmissimũ: & cõcludit aduersarios. h Spoliis opimis: quę dux duci detrahit: ut diximꝰ supra. Opima sunt spolia. i Frigidus arcadibꝰ coit in pręcordia sanguis. pręsagio mortis futurę. k Specula quũ uidit ab alta. hoc ad currus altitudinẽ spectat. Leo. ad Tur. Violen-

Solus ego in palanta feror: soli mihi palas
Debetur: cuperem ipse parẽs spectator adesset.
Hæc ait & socii cesserunt æquore[d] iusso.
Ad rutulum abscessu iuuenis tum[e] iussa superba
Miratus stupet in turno corpusqꝫ per ingens
Lumina uoluit: obitqꝫ truci ꝓcul oĩa uisu.
Talibus & dictis it contra dicta tyranni[f]
Aut spoliis[h] ego iam raptis laudabor opimis:
Aut[g] læto insignis. sorti pater æquus utriqꝫ est.
Tolle minas fatus mediũ ꝓcedit in æquor
Frigidus[i] arcadibus coit in præcordia sanguis.
Desiluit turnus biiugis: pedes apparat ire
Cominus: utqꝫ leo specula[k] cum uidit ab alta
Stare ꝓcul campis meditantem prælia taurum
Aduolat: haud alia est turni uenientis imago.
Nunc tibi contiguum[l] missæ fore credidit hastæ:
Ire[m] prior palas siqua fors[n] adiuuet ausum
Viribus imparibus: magnũqꝫ ita ad æthera fatur
Per patris hospitiũ & mensas quas aduena adisti
Te[o] precor alcide cœptis ingẽtibus adsis.
Cernat[p] semineci sibi me rapere arma cruenta:
Victorẽqꝫ[q] ferant morientia lumina turni.
Audiit alcides iuuenem: magnũqꝫ sub imo
Corde premit gemitũ lachrymasqꝫ effũdit[r] inanes
Tum genitor natum dictis affatur amicis
Stat[s] sua cuiqꝫ dies: breue & irrepabile tempus
Oĩbus est uitæ: sed[t] phamã extendere factis
Hoc uirtutis opus[u]: troiæ sub mœnibus altis
Tot gnati[x] cecidere deum: qn occidit una
Sarpedon[y] mea ꝓgenies: etiam[z] sua turnum
Fata uocant: metasqꝫ[a] dati peruenit[b] ad æui:
Sic ait: atqꝫ oculos rutuloꝝ[c] reiicit aruis:
At palas magnis emittit uiribus hastam:
Vaginaqꝫ caua fulgentem[d] diripit ensem.
Illa uolans humeri surgunt qua tegmina sũma

tiaꝫ ac feritatẽ. Et est ordo. Vtqꝫ leo aduolat: talis ẽ in Tur imago uenientis. l Contiguũ. postq̃ uidit euꝫ uenisse intra iactũ tęli. s. ut posset feriri. m Ire prior palas. subaudis uoluit. n Fors. fortuna: pp illud. Audẽtes fortuna iuuat. o Te precor alcide supra contra inferiorẽ hostẽ fluminis implorauit auxiliũ: nũc contra maiorẽ uiribꝰ deuꝫ uocat uirtute pręstãtem. p Cernat semi. ad illud quod ait Tur. Cu. ip. pa. sp. ade. Hic dicit ipse suũ cernat interitũ. q Victorẽqꝫ fe. mo. lu. tur. Donatꝰ dicit meminerint. Sed meliꝰ est sustineãt. q̃si pondus & penã. nõ enim põt meminisse oculi. r Lachrymasqꝫ effundit ina. oñdit euẽtũ futurũ. s Stat sua cuiqꝫ di. sectis philosophorũ poetę pro q̃litate negociorũ semp utũtur nec se unq̃ ad unã alligant: nisi quorũ hoc ꝓpositũ est. ut fecit Lucre. q Epicureos tãtũ secutꝰ est. Scimꝰ aũt inter se sectas eẽ cõtrarias. Vñ fit ut in uno poeta aliq̃ inueniamꝰ cõtraria: nõ ex ipsius uitio: sed uarietate sectarũ: Illud nãqꝫ qđ ait in q̃rto: Sed misera añ diẽ epicureorũ est: q casibꝰ cũcta cõcedũt. Nũc qđ dicit: Stat sua cuiqꝫ dies. Stoicorũ est: q dicũt fatorũ statuta seruari. Sane prudẽter fecit ut fluxã & uagam opinioneꝫ epicureorũ daret hominĩ: uã illud ex ꝑsona poetę dictũ: hãc aũt ualidã daret Ioui. Naꝫ stoici & nimię uirtutis sũt. & cultores deorũ. Sta. Et fixa ẽ dies tepꝰ uitę: nã femĩnino usus ẽ genere. Cũ enĩ masculino utimur re uera diẽ significamꝰ breue tẽpꝰ uitę: qa q̃nqꝫ finit. Ipse paulopost. Rhebe diu res siq̃ diu mortalibꝰ ulla est uiximꝰ. Iteꝫ Cice. Quid ẽ eĩ hoc ipsũ diu in quo ẽ aliqđ extremũ oibꝰ: ẽ magna cõsolatio: q oñdit nõ eẽ dolẽda coia: t Sed famã ex. fa. cõtra illđ qđ occurrebat uitãda eẽ ardua si breuis ẽ uita. Dicit ergo amãdas eẽ uirtutes: ut uitę breuitas fama & glorię meritis possit augeri. u Opus. officiũ. x Gnati de. ut Achilles thetidis Memnõ aurorę Aschalaphꝰ martis. y Sarpedon. scđm Virg. declinatiõeꝫ: ut Sarpedonis alti ultia hẽbit accẽtũ in noĩatiuo: scđm Home. q & sarpedõtis & sarpedonos facit: & ultima & penultima. z Etiã sua tur. Multi etiã legũt ut sit ecce & ptinet ad cõsolatõeꝫ nam si sic ait periturus est ille qui uincit. a Metas: fines: ut in primo. His ego nec metas reꝝ: nec tempora pono. b Peruenit. Bene ad exprimẽdũ Cerereꝫ mortis aduentũ: pręterito usus est tẽpore. c Rutulorũ reiicit aruis. respiciendo fecit partem feliciorem: ut. Aspice nos hoc tantũ quippe. quod enim uidet admodũ iuuat. Reiicit re naturaliter breuis est: & pro lõga posuit: Sic alibi reiice ne maculis infuscet uellera pullis. q dlicet possit excusari: quia quũ facit reiici inter duas uocales i posita ꝓducit supeꝛiꝰ: ut dicamꝰ eam longam esse spe: quia per declinationem longa futura est. Tamẽ quia in hac re argumentũ magis est quaꝫ ratio: dicamꝰ ectasim factam: quę poetis plęrumque conceditur. d Fulgente diripit ensem. ne iacto telo inermis esset.

e Viam molita. hoc est cũ difficultate q̃sinit. Per qd soliditas clypei: & min⁹ firm⁹ iactus hastę ostẽ dit. f Num mage sit. legitur & magis: un⁹ tñ est sensus. Sed si mage legam⁹: ꝓpter metrũ dictũ est pro magis. Sic etiã pote pro potis. Persi⁹. Qui po te uis dici nugaris cum tibi calue. Quod adeo in usum uẽit: ut et in prosa inuẽiat. Cice. in frumẽta ria. Mage condẽnatum hominem in iudicium ad ducere non posse. g Penetrabile: pro penetrale dicit. Nã qd penetrat penetrale dicit. qd aũt pene traẽ. penetrabile. h Cuspis ingẽs. ita accipiẽdum est: ne incõgruũ sit. Si de puero dixeris ingens pe ctus: sane cuspidẽ abusiue pro hastę mucrone po suit. i Et pect⁹ pfo. Hic distinguẽdũ: ut ingẽs si cut dixim⁹ ad sup̃iora possit referri. k Animusq; sequũtur pro aĩa. nã anim⁹ consilii est: aĩa uitę. l Referte euãdro. Potest & hic distigui: põt & su pra referre: ut sit. Euãdro remitto q̃les meruit filiũ. m Solamẽ humãdi ẽ qa solatiũ uiuẽtiũ est hũare defũctos. n Stabũt: cõstabũt. o Paruo. nõ paruo pĩculo. p Balthei. põt & synęresis ee balthei. po test & hypmetr⁹ uersus: nã seq̃ns a uocali ichoat. Balthe⁹ aũt in nũero singulari masculini tantũ est generis. Iuue. Quoties rumoribus ulciscũtur bal thea. q Impressũq; nc. insculptũ danaidũ nefas Donat⁹ tñ dicit. Impressũ coactũ: qđ a patre cõpul se sunt facere. Quarũ talis est fabula. Danaus & Aegysthus Beli filii fuerũt. Ex his Dana⁹ q̃nqua ginta filias hũit: & Aegysth⁹ totidẽ filios: Dana⁹ coact⁹ a fratre ut filias iuuẽib⁹ ei⁹ traderet matri monio: in ipsos nuptiarũ dies gladios uirginibus dedit: qb⁹ illę ex pręcepto patris spõsos suos inter fecerũt: excepta Hypmestra: q̃ Linceũ seruauit. do n⁹ eurition laus ab artifice: ut mira quę fecerat ar te Lycaon. Itẽ diuini op⁹ Alcimedõtis. r Nescia mẽs ho. qa ꝑp hũc pitur⁹ ẽ baltheũ: queꝫ nũc se su stulisse leta⁹. s Sublata. elata. Magno cũ optaue rit precio. s. Alibi. Et magno mercẽtur atridę. Et est sensus talis. Tẽp⁹ erit quo Turn⁹ optabit quouis precio redimere: ne ipse Palãtẽ occidisse uideaẽ. t Multo ge. cũ multo gemitu. u O dolor. hos duos uersus plerįq; a poeta dictos uolũt. Alii a sociis q portãt cadauer. dolor aũt pp. Hęc te pria dies bello dedit hęc eadẽ aufert. x Dec⁹. pp. Cũ tñ ingẽtes rutulorũ linqs aceruos. z Certior au. i. nũci⁹ ue rus. Tenui dis. i. e. modico mortis interstitio. pp qđ magna Palẽtis uirt⁹ oñdiẽ. Quo interẽpto ois est in fugã cõuersus exercit⁹. a Versis. fugatis. Latũ limitẽ ardẽs agit p agmẽ. i. facit sic meli⁹ q̃ si dicas latũꝫ p agmẽ. Ergo sic itelligam⁹: aut p ordinẽ: aut p hypallagẽ. tiaꝫ ut supra sic ait: Hęc ego uasta da bo & lato te limite duca. Palas euan. in ip. oia sũt ocu erat rectũ palas. b Euãder men. q̃s adue. pri. c Tũc adi. de. da. in ipsis oia sũt oculis. Sed perite scissa ẽ narratio: p quã anim⁹ Aeneę pturbat⁹ ex primiẽ. d Inferias quos imo. um. Inferię sunt sa cra mortuorũ: q̃ inferis soluũtur. Sane mos erat in sepulchris uirorũ fortiũ captiuos ngcari: qđ posĩq̃

Incidit: atq; uiam[e] clypei molitã per õras
Taudem etiam magno strinxit de corpore turni
Hic turnus ferro præfixum robur acuto
In palanta diu librans iacit: atq; ita fatur
Aspice num[f] mage sit nostrũ penetrabile[g] telum
Dixerat: at clypeum tot ferri terga tot æris
Cum pellis totiens obeat circũdata tauri
Vibranti cuspis[h] mediũ transuerberat ictu:
Loricæq; moras &[i] pectus pforat ingens.
Ille rapit calidum frustra de corpore telum:
Vna eadẽq; uia sanguisq; animusq;[k] sequũtur.
Corruit in uulnus: sonitum super arma dedere
Et terram hostilem moriens petit ore cruento:
Quem turnus super assistens.
Arcades hæc inquit memores mea dicta referte[l]
Euandro: qualem meruit palanta remitto
Quisq̃s honos tumuli: q̃cq̃d solamẽ[m] humãdi ẽ
Largior. haud illi stabunt[n] æneia paruo[o]
Hospitia: & leuo pressit pede talia fatus
Exanimem rapiẽs immania põdera balthei[p]
Impressũq;[q] nefas una sub nocte iugali.
Cæsa manus iuuenũ fœde: thalamiq; cruenti
Quæ bonus eurytion multo cælauerat auro:
Quo nunc turnus ouat spolio: gaudetq; potitus
Nescia[r] mens hominũ fati sortisq; futuræ:
Et seruare modum rebus sublata[s] secundis
Turno tempus erit: magno cũ optauerit emptuꝫ
Intactum palanta & cum spolia ista diẽq;
Oderit: at socii multo[t] gemitu: lachrymisq;
Impositũ scuto referunt palanta frequentes
O[u] dolor: atq; decus[x] magnum rediture parenti
Hæc te prima dies bello dedit: hæc eadem aufert
Cum tamen ingentes rutuloꝝ linquis[y] aceruos:
Nec iam phama mali tanti: sed certior[z] auctor
Aduolat æneæ tenui discrimine læti
Esse suos tempus uersis[a] succurrere teucris
Proxima quæq; metit gladio latũq; per agmen
Ardens limitem agit ferro: te turne supbum
Cæde noua quærens. palas euander[b] in ipsis
Oĩa sunt oculis: mensæ quas aduena primus
Tunc[c] adiit: dextræq; datæ: sulmone creatos
Quattuor hic iuuenes totidẽ quos educat ufens
Viuentes rapit inferias[d] quos immolet umbris:
Captiuoq;[e] regi pfundat sanguine flãmas

crudele uisū est: placuit gladiatores añ sepulcra dimicare: q a bustis bustuarii appellati sūt. e Captiuo sañ. p captiuo ritu. Captius pedat curr⁹. Ite: Captiua q3 uestis Cōgeri. Et est ut diximus speciosus ornat⁹. f Mag. datiu⁹: ut supra. Illo nāq3 ꝓcul. g Subigit. subsedit. h Per pa. ma. & spes. p cas psonas rogat ꝓpter q̃s precat. i Penit⁹ de. ta. Multi eī diuitias suas obruebāt. Vñ Hora. Quid iuuat imēsū te argēti pōdus & auri Furtiui defossa timidū depōnere terra. Sane meli⁹ infossa diceret q̃ defossa: ad qd est metri necessitate cōpullus: nā fugit dubiā syllabā. k Nō hic ui. teu. uer. Luca. Nec pōdera rerū nec momēta sum⁹. l Gnatis par. tuis. Qui in Virg. scripsit declinatōes de hoc loco ait. Improb⁹ es qui aut regi dones: aut filios exheredes. Parce aūt est sc̄dm antiquos serua: ut apud Lucil. & Enniū inuēit. Natis parce tuis. Atq supradixit Natoq3 patriq3. Quo modo ait natis: nō est cōtrariū: uā liberos ēt dicim⁹ unū filiū adeo: ut Teren. Filias liberos dixerit: ut in ecyra Qui illū dignū decreuerūt: suos cui liberos cōmitterent: ubi pater de filio ad uxorē loqt: ergo usurpauit respiciēs ad liberos: ut gnatos de uno diceret. m Cōmertia. uicissitudines & ignoscēdi facultatē. n Nec pro hęmo. hoc nomē lic3 possit eē & patronymicū: qa iu des exitu: ut dicam⁹. Hęmonis fili⁹. tū meli⁹ ē ut id ꝓpriū esse dicam⁹: qa nusq̃ aliud nomē eius: aut pręmissū ē: aut secutū: ergo simile ē patronymico: ut sit hęmonides: sicut thucydides. o Infula. fascia in modū diadematis: a qua uittę ex utraq3 pte depēdebāt: q̃ plęrūq3 latę: & plęrūq3 tortilis de albo & croco. p Insignib⁹ ar. Asper sic legit: & utitur Salu. exēplo: q ait. Equo atq3 armis insignibus. Prob⁹ uero Insignib⁹ albis dicit legēdum: ut. Vestes albas accipiam⁹: q̃ sūt sacerdotib⁹ cōgruę: sicut Sta. de Amphiarao dicit. Albaq3 purpureas interplicat infula cristas. q Cāpo. p cāpū. r Immolat. q̃si uictimā: ut ille cōsueuerat: nā hoc uerbo ad sacerdotis nomē allusit. s Ingētiq3 umb. teg. aut magnitudine corporis sui obūbrat ei⁹ cadauer. Aut ingēti umbra. i. morte tegit: ut. In ęternā claudūtur lumina nocte. Aut ingēti umbra tegit: secundū usum accipiēdū est. i. isultatōe cū opprimit & obūbrat. t Serest⁹ serestos duos intelligam⁹: unū in castris & unū cū Aenea: na troiani uōdū erupere ut intelligam⁹ eū quē supra dixit: ergo duo sunt. Nec miru cū & ipse dixerit: ꝙ exēplo esse possit. Assaraciq3 duo. u Lecta ref. ꝓpriē dixit: nā spolia q̄ aptātur tropheis legi dicūtur. i. colligi. trophęū declinatio latina est. Vñ & penultia hebit accētū in nūero plurali: ga trophea dicim⁹ sicut gręci. nec aliqd tñ mutilam⁹: erit in antepenultia accēt⁹: sicut apud gręcos. x Instaurāt acies. κατὰ τὸ σιωπώμενον: a te fusas accipiam⁹: ex eo ꝙ dixit instaurāt. y Vulcani stir. cre. notādū stirpē de ptē dictā: cū sp de lōga generis significatiōe dicat. z Dardanides. patronymicū a maiorib⁹. a Dixerat ille ali. ꝓuerbialiter dictū est: ac si diceret nō miru3 sic occisū eē eū q sibi plurimū arrogabat. a Cęloq3 an. i. for. fe. forte exęquerat cęlo: ut de Aenea. Dūaces qbus cęlo te laudib⁹ ęquē: c Siluicolę fauno dryope quē nym. crea. Faunus hoc loco q̃daz rusticus itelligēdus ē: nō deus sicut supra. Anxyrus: quē legimus Iouē. Nōnulli ēt nymphā nō deā uolūt: s3 gręce spōsā dicta: nec incredibile sit ex duobus numibus ꝓcreatū eē mortale: quanq̃ hęc omnia sc̄dm Aristo aliqui morant. d Ille redu. i. lōga: ut. Interea uidet ęneas in ualle reducta. & itelligimus porrecta hasta targti arma eē impedita. Alii reducta

Inde mago[f] ꝓcul infensam contēderat hastam
Ille astu subit[g] at tremebunda supuolat hasta
Et genua amplectens effatur talia supplex
Per[h] patrios manes: & spes surgentis iuli
Te precor hanc animā serues natoq3 patriq3
Est domus alta: iacent penitus[i] defossa talenta
Cælati argenti: sunt auri pondera facti
Infectiq3 mihi: non[k] hic uictoria teucrum
Vertitur: haud anima una dabit discrimina tātā
Dixerat æneas cui contra talia reddit.
Aegenti: atq3 auri memoras quæ multa talenta
Gnatis[l] parce tuis belli cōmertia[m] turnus
Sustulit ista prior iam tum palante pempto
Hoc patris anchisæ manes hoc sentit iulus
Sic fatus galeam leua tenet atq3 reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem.
Nec[n] ꝓcul hæmonides: phœbi triuiæq3 sacerdos
Infula[o] cui sacra redimebat tēpora uitta
Totus collucens ueste atq3 insignibus[p] armis
Quē cōgressus agit campo[q]: lapsūq3 supstans
Immolat[r]: ingētiq3[s] umbra tegit: arma serestus[t]
Lecta[u] refert humeris: tibi rex gradiue trophæū
Instaurant[x] acies uulcani[y] stirpe creatus
Cæculus: & ueniens marsorū a mōtibus umbro:
Dardanides[z] contra furit: anxuris ense sinistram
Et totum clypei ferro deiecerat orbem
Dixerat[a] ille aliquid magnū uimq3 affore uerbo
Crediderat: cæloq3[b] animū fortasse ferebat
Canitiēq3 sibi: & longos ꝓmiserat annos
Tarquitus exultans contra fulgentibus armis
Siluicolæ[c] fauno dryope quē nympha crearat:
Obuius ardenti sese obtulit: ille[d] reducta
Loricam clypeiq3 ingens onus impedit hasta
Tunc caput orantis nequicq̄: & multa parantis
Dicere deturbat terræ: truncūq3 tepentem

Prouoluens super hæc inimico pectore fatur
Istic[e] nunc metuende iace: non optima mater
Cōdet humi: patrio[f] ue onerabit mēbra sepulcro
Alitibus linquere feris aut gurgite mersum
Vnda feret piscesq; impasti[g] uulnera lambent.
Protinus anteum & liram prima agmina turni
Persequtur: fortēq; numā fuluū q; camertem
Magnanimo uolscente satum ditissimus agri
Qui fuit ausonidū[h]: & taciti[i]: regnauit amyclis
Aegæon qualis centum cui brachia dicunt
Centenasq; manus: qnquaginta oribus ignez[k]
Pectoribusq; arsisse: iouis cū fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis: tot strigeret enses
Sic toto æneas desæuit in æquore uictor.
Vt semel intepuit[l] mucro: qn ecce niphei
Quadriiuges[m] in equos: aduersaq; pectora tēdit
Atq;[n] illi longe gradientem & dira frementem
Vt uidere: metu uersi retroque ruentes
Effunduntq; ducem: rapiūtq; ad littora currus
Interea biiugis[o] infert se lucagus albis
In medios; fraterq; liger sed frater habenis
Flectit equos: strictuz rotat acer lucagus ensem.
Haud tulit æneas tanto feruore furentes.
Irruit: aduersaq; ingens apparuit hasta.
Cui liger.
Non[p] diomedis equos non currū cernis achillis
Aut phrygiæ campos; nunc belli finis & æui
His dabitur terris: uesano talia late
Dicta uolant ligeri: sed non & troius heros
Dicta[q] parat contra: iaculū iam torquet in hostē
Lucagus ut pronus[r] pendens in uerbera telo
Admonuit biiugos: proiecto[s] dum pede leuo
Aptat se pugnæ: subit oras hasta per imas
Fulgentis clypei: tum leuum pforat iguen:
Excussus curru moribūdus uoluitur aruis
Quem pius æneas dictis affatur amaris.
Lucage[t] nulla tuos currus fuga segnis equoz
Prodidit: aut uanæ uertere ex hostibus umbræ:
Ipse rotis[u] saliens iuga deseris: hæc ita fatus
Arripuit biiugos: frater tendebat inermes

retroducta dicūt: qd nō pcedit. e Istic nūc metuende. i. sarcasmos. est hostilis irrisio. f Patrio se. etiā hic apparet Faunū hominē fuisse. g Impasti. ita audi ut sp credātur impasti: Sicut de harpyis dixit in. iii. Et pallida sp ora fame: qsi fame. h Ausonidū: p ausonidarū: sicut deū p deorū: nā ausonidu; a genere femino uenit: ut hęc ausonis: hę ausonides. ausonidarū uero uenit ab eo qd ē hic ausonida hui⁹ ausonidę. i Tacitis re. amy. inter Caietā & Terracinā oppidū cōstitutū est a leonib⁹: q comites Castoris & Pollucis fuerūt: & ab Amyclis puincię laconicę ciuitate est ei nomē inditu; Lacones itaq; isti cū scdm pytagoreā sectā a cęde oiu; aialiu; abstinerēt. Vñ Iuue. A cūctis aialib⁹ abstinuit q tanq̄ hoiem ex uicinis paludib⁹ natas serpētes occidere nephas putarēt: ab iisde; iterēpti sunt. Vñ amyclas tacitas dicit. i. pytagoreas nā pytagorica uirt⁹ ē qnquēnale silētiū. Est & alia expositio: cū freq̄nter falso nūciarētur hostes: & inani terrore ciuitas quassaret: lata lege cautu; est ne qs unq̄ hostis nūciaret aduentū: postea quū uere hostis ueniret nullo nūciāte eam: improuiso capta est. Vñ tacitę amyclę dictę sūt qd piere silētio. Hinc ē qd ait Lucil. Mihi necesse ē loqui nā scio amyclas tacendo perisse. k Aegeon q. ipse e & briareus. h Ignē pecto. ar. Asp dicit ignē hūc aię intelligēdū calorē uenientē ex ferocitate: ut sit cū ui; suę crudelitatis efflaret. Alii ignē hūc fulmis uolūt: ut sit dictū queadmodū in prio. Illū expirātē trāsfixo pectore flāmas. Sane notādū ignē arsisse: cum igni alia res ardeat: sic ut nō unā manū putares: nāque ad hoc ptinet cōparatō: ut intelligam⁹ eū multitudinis uice dimicasse. l Intepuit mu. nimia. s. cęde m Quadriiugis. pter homęoteleuton noluit dicere q̄driiugos. cōtulitq; se ad aliā declinationē: na; & q̄driiugos: & q̄driiuges dicimus: sicut inermes & inermos: exaies & exaios. n Atq; illi. s. equi: nā ad supiora retulit: qd sciēdū est eē uitiosū. Interposuit ei; aduersaq; pectora. Lōge gradiēte;: lōgis gradib⁹ incedētē: & est militaris incessus. o Biiugis. erit noiatiu⁹ hic biiug⁹: nam biiugib⁹ faceret: si eēt tertię formę ab eo qd ē hic biiugis: huius biiugis. p Nō diomedis equos nec curr⁹ cernis achillis. duos obiicit a qbus est uict⁹ Aeneas. nec tamē usquequaq;: nā eorū impet⁹ euitauit. q Dicta parat. pōt legi Et dicta parat: cōtra. r Pronus pen. Pron⁹ nomē est: na; & cōpacat ut pnior. Si aūt participiū eēt fieret uitiosa locutio sine interpositiōe locutiōis. s Proiecto. extēto: ut. Proiectaque saxa pachyni. Lucage nu. tu. cur. fu segnis. pro. aut uanę uertere ex hostib⁹ umbrę. hęc allocutio cōtraria est supiori. hoc ei; cōtinet: obiecisti mihi qd sim & a Diomede & ab Achille conuersus in fugam. Te uero o t Lucage nec equorum tarditas prodidit: quod mihi contigit: quum a Diomede occisus est Pandarus: qui in eodem curru dimicabat nec aliqua umbra equi tui territ. Quod factum sępius in Homero legitur: sicut paulopost. Turnum cogit imago bella deserere. Potest tamen & ad illud referri: quo tempore cum ab Achille nube Neptunus eripuit: ut quinto cōmemorat. Ipse ro. sa. sarcasmos est: nam per irrisionē dictum est. Ille enim uulneratus ceciderat. u Rotis. i. curru a pte totū

Infelix palmas curru delapsus eodem:
Per te per qui te talem genuere parentes
Vir troiane sine [x] hanc aiam & miserere precantis
Pluribus oranti æneas haud talia dudum
Dicta dabas: morere & fratrē ne desere frater.
Tum [y] latebras animæ pectus mucrone recludit.
Talia per campos edebat [z] funera uictor
Dardanius. torrentis aquæ uel turbinis atri
More furens tandem erūpunt & castra relinquūt
Ascanius puer & nequicq̄ obsessa iuuentus
Iunonem interea compellat iuppiter ultro
O germana mihi: atq; eadem gratissima cōiunx
Vt rebare [a] uenus nec [b] te sententia fallit
Troianas sustentat opes non uiuida [c] bello
Dextra uiris animusq; ferox patiensq; pericli:
Cui [d] iuno submissa: quid o pulcherrime coniunx
Sollicitas ægram: & tua tristia [e] dicta timentem
Si mihi quæ quondam fuerat quāq; esse decebat
Vis in amore foret non hæc mihi nanq; negares
Omnipotens: qui [f] & pugne subducere turnum:
Et dauno possem incolumem seruare parenti
Nunc [g] pereat: teucrisq; pio det sanguine pœnas.
Ille [h] tamen nostra [i] deducit origine nomen.
Pilumnusq; illi quartus [k] pater: & tua larga
Sæpe manu multisq; onorauit limina donis.
Cui rex ætherei breuiter sic fatur olympi.
Si [l] mora præsentis læti tempusq; caduco [m]
Oratur iuueni. meq; hec ita ponere [n] sentis
Tolle fuga: turnū atq; instantibus eripe fatis.
Hactenus [o] indulsisse uacat: sin altior istis
Sub precibus uenia [p] ulla latet totumq; moueri
Mutari ue putas bellum spes pascis inanes.
Cui iuno illachrymans: q; [q] si quæ uoce grauaris
Mente dares: atq; hæc turno rata [r] uita maneret
Nunc manet insontē grauis exitus: aut [s] ego ueri
Vana feror: quin ut potius formidine falsa
Ludar: & in melius tua qui potes orsa reflectas.
Hæc ubi dicta dedit: cælo se protinus alto
Misit agens hyemem nimbo [t] succinta per auras
Iliacamq; aciem: & laurentia castra petiuit.
Tum dea nube [u] caua tenuē sine uiribus umbram
In faciem æneæ: uisu mirabile monstrum:
Dardaniis ornat telis: clypeumq; iubasq; [x]

x Sine: permitte uitā. s. relinque patere: & ουγΧ ώρησοη. y Latebras animę pect: definitio pectoris ē. z Edebat: q̄si ad spectādū. unde & muneris editores dicunt. a Vt re. ut arbitrabaris: uerū est q̄ troiani ueneris uirtute uiuūtur: & dictū ē p ironiā. nā superfluo qdā hanc omnē simpliciter dictā uolūt: ut re uera dicat iuppiter p se nihil posse troianos: qd falsū ē adeo ut iunōis oratio ad ironiā nō ad simplicia uerba rñdeat. b Nec te sent. fal. hoc p parēthesim dictū ē. c Viuida: fortis: ut Sed bello uiuida uirt⁹. d Cui iuno sub. humilis & quia itellexit obliq̄ troianorū accusatiōe impugnari suū pudorē: & ipse rñdit oblique. e Tristia seuera. Terē. Et tristis seueritas inest atq; i uerbis fides. Itē cōtra Vir. Furias amnēq; seuerū. i. tristē. f Qui u. i. ut nō. nā cōfirmatiua particula non ē: g Nūc pereat: teucrisq; pio det sanguine pęnas: sermo obliquus nō aptus ductus. na non agit ut pereat: sed magis fauet eius saluti. Q̄d aūt dicitur pio sanguine ęneę: eum latenter exequat qui ubique inducitur cultor deorū. h Ille tamē: quāquā moriturus tamen a b diis originem ducit. i Nostra dę. k Quartus pater: abauus: nec ē contrarium illud Cui Pilūnus auus: potuit eni fieri ut & auus & abauus eius a pilunno pilunni nominarētur. l Si mora prę. le. ex iouis cōcessione q̄li arte egerit Iuno cognoscit scilicet ut turnus possit euadere. m Caduco: morituro. n Ponere: facere sic Lucillius Hom. secutus qui ait αλνεεθηκεν. i. fecit. o Hactenus indulsisse uacat: ingēti arte locutus ē. nā dicēdo uacat ostēdit supra hoc breue spaciū ulterius bonarū stellarū iradiatione Turni fata differre non posse: unde non ait indulsisse libet sed uacat acsi diceret iā undique i mortē truditur Tur. hoc tantū uacat spaciū: hinc ē qd & supra ait: metasque dati puenit ad çui. p Venia ul. beneficium quod speras te mereri. q Q̄d uo. gra. negas fato: uox enim iouis fatum. Statius Et uocem fata sequuntur. hoc autem dicit utinam quę negas uoce id est fato: mente pręstares. nam si iouis uox fatuum est: potest aliud fando fati ordinem commutare. Grauaris autem: negas grauiter fers: & hac locutione non nisi per accusatiuū utimur ut si dicas aggrauor aduentum tuum: id est grauiter fero grauor pręsentiam. nam & ipse dixit que grauaris aliter non dicimus in hac significatione. similiter etiam accusatiuo casu utimur: cum uolumus absolutam facere locutionem: & per gerundii modum aliquid dicere. ut petendum mihi est equum codicem bitrum. hinc Virg. Et pacem troiano ab rege petendum. nam si dixeris petendus est codex: iam non per gerundii modum sed participaliter loqueris. r Rata: firma perpetua. s Veri uana feror. sum ueritatis ignara. t Nimbo succincta: nubibus: quia pręmisit agēs hyemē: qd̄ nisi esset splendorē acciperem⁹ qui e circa corpus deorū. u Nube caua: erit noiatiu ⁹ hęc nubes: nam nubs non dicimus: quod ait Liuius andronicus: qui prius ędidit fabulam latinā apud nos. x Iubasq;:

gran

Diuini[y] assimulat capitis: dat[z] inania uerba:
Dat sine mente sonū: gressusq; effingit eūtis:
Morte obita[a] quales phama ē uolitare figuras:
Aut quæ sopitos deludūt somnia sensus.
At primas læta ante acies exultat[b] imago:
Irritatq;[c] uirū telis: & uoce lacessit
Instat cui turn⁹: stridētēq; emin⁹ hastā
Conicit: illa dato uertit uestigia tergo.
Tum uero æneā auersū ut cedere turnus
Credidit: atq; aīo spē turbidus[d] hausit inanem.
Quo fugis ænea: thalamos ne desere pactos:
Hac dabitur dextra tellus[e] quæsita per undas.
Talia uociferans[f] sequitur: strictumq; coruscat
Mucronem: nec[g] ferre uidet sua gaudia uentos.
Forte[h] ratis celsi coniuncta crepidine[i] saxi
Expositis stabat scalis: & ponte parato
Qua rex clusinis aduectus osinius[k] oris
Huc se se æneæ trepida fugientis imago
Conicit in latebras: nec turnus segnior instat
Exuperatq; moras: & pontes transiit[l] altos.
Vix proram attigerat: rupit[m] saturnia funem:
Auulsamq; rapit reuoluta per æquora nauem.
Illum[n] autem ænea absentem in prælia poscit
Obuia[o] multa uirum demittit corpora morti.
Tum leuis haud ultra latebras iam quærit imago
Sed sublime uolans: nubi se immiscuit atræ
Quū turnū medio[p] interea fert æquore turbo[q]
Respicit ignarus[r] rerum: ingratusq; salutis
Et duplices cum uoce manus ad sydera tendit.
Omnipotens[s] genitor tanton[t] me crimine dignū
Duxisti & tales uoluisti expendere pœnas.
Quo feror, unde abii, ꝙ me fuga quē[u] ue reducet
Laurentis[x] ne iterū muros aut castra uidebo.
Quid man⁹ illa uirū qui me meaq; arma secuti
Quos ne nefas omnes nefanda in morte reliqui
Et nunc palantes[y] uideo genitumq;[z] cadentum
Accipio quid agā, aut quæ iā satis ima[a] dehiscat.

ꝓpter eq̄nā caudā: quę eē solebat in galeis: ut Cristaque hirsut⁹ equina. y Diuini assimulat capitis: hoc ex ꝑsona poetę dictū ē in mētis futura: nā post morte in numerū referūtur deorū. z Dat inuer. nec a mēbris nec a mēte ueniētia. a Obita: supta. & suscepta: & cōpleta. b Exultat: exultare & gaudere: & ꝑ se plenū est. nā insultare ē irridere inimicos: & dicim⁹ insulto tibi: licet Sal. dixerit multos ab adolescētia bonos isultauerat: ꝗuis possit illic esse alia significatio: multos hoc isultauerat: hoc ē impetū fecerat. c Irritatq; ui. te. iō hac arte agit Iuno & in agmine decipit Turnū: cui si ex apto fugam suaderet: more uiri fortis ille fugę prępone ret mortē: quā presertim ipse in sequenti b⁹ dicat: usque adeo ne mori miserū est. d Turbidus: elatus arrogantia tumēs. Tellus qu. per un. sic alibi En agros & quā bello troiane petisti hesperiā metire iacēs. f Vociferans se. sequēs clamabat: nō aūt dixit & sic ē secut⁹. g Nec fer. ui. sua gau. uen. ꝓuerbiū ē uēti ferūt gaudia. i. letā icassum: sic supra Sed aurę oīa discerpūt. Itē partē mēte dedit partim uolucres dispsit in auras. h Forte ratis descriptio ꝑ ecbasim facta: nō eni a supioribus pendet sed antedictis adiūgit: ut insula sicanū iuxta latus. has aūt descriptiōes eē aptas & raras cōuenit: sicut & horati⁹ docet in arte poetica dicēs purpure⁹ late q splēdeat un⁹ & alter assumitē pann⁹: sūt eni ornatui. i Crepidine: crepido ē abrupti saxi altitudo. Sane hoc loco antiptosis facta ē ꝓpter metrū cōiūcta ergo crepidine ꝑ crepidini sicut heret pede pes ꝑ pedi. k Osini⁹: ipse ē quē supra Massicū dixit: ergo ut dixim⁹ si Osini⁹ ꝓpriū ē: Massic⁹ appellatiuum: licet possit fieri ut duo noia unius sint: ut ē Nuna Pōpili⁹ Alexāder ma. Clusinis or. thuscię ciuitate. l Trāsiit: hoc sermone festinantis celeritas indicat. m Rupit sa. fu. ne deprēhēso dolo ad bellū rediret. n Illū aūt ęn: ab i pri. pos. sic meli⁹ ꝗ sicut nōnulli uolūt. Vrban⁹ nanque sic legit: ille aūt ęneā absente in pręlia poscit: ut quasi ad turnū possit referri. o Obuia mul. ui. de. cor. mo. qd Vrban⁹ dici arbitraē de nautis in naui in uētis: qd nō ꝓcedit. nā absēs dicit qui recedit: qd nūc Tur. cōgruit uō ęneę qui interest pręliis. p Medio: ad mediū. q Turbo: uis uēti. r Ignar⁹ re. artis: ꝑ quā euaserat. s Oipotēs ge. duo antonomasia ꝑ uno ꝓprio: ut Tritonia pallas. t Tanton: ꝑ tātone. & cōstat mutilatas ptes orōis accētū in eodē loco hr̄e: in quo etiā itegrę habuerūt. nā uo p ie e. i. minores pticulę: ut que ne. ue. ce. quotiēs iūgūtur aliis ptib⁹: an se accētū faciūt: ꝗlisliber sit syllaba quę pręcedit: siue breuis siue lōga: ut musęque huiusne: illisce: tātone: adduce: deduce: & hęc mutilata similiter ꝓferūtur. s. sub eodē accētu. u Quē uere. qualē ut húc ego te euryale aspicio: & quasi nescī⁹ sui ē i tāta rerū pmutatōe. x Laurētis ne it. m. ꝗsi deliberatioē. Quid ma. l. ui. syllepsis p gen⁹. nā a manu. i. a multitudie ad uiros trāsitū facit. y Palates ui. itelligim⁹ eū nō lōge a friis fuisse. nā qd ait supra: Medio fert ęquore turbo: ut dixim⁹ ad mediū accipiedū ē. Aut q medīū dr̄ oē qd ē int finé & initiū: ut i .v. Interea mediū ęneas iā classe tenebat. z Gemitūque ca. ac. hic appet de ęnea dictū. Obuia multa uirū demittit corpa morti. a Ima te. dolet sibi eē infęlicuū nota sublata: si qdē i mari cōstitutus optare hiatū non pōt terrę. Imam aūt terra dixit quę continet maria.

Terra mihi uos o potius miserescite[b] uenti:
In rupes in saxa uolens uos turn⁹ adoro[c]
Ferte ratem; sæuisq; uadis immittite syrtis[d]:
Quo neq; me rutuli neq; conscia fama sequatur
Hæc memorās aio nūc huc nūc fluctuat illuc
An sese mucrone[e] ob tantū dedec⁹ amens
Induat: & crudū[f] per costas exigat ensem:
Fluctib⁹ an iaciat mediis & littora nando
Curua petat; teucrūq; iterū se reddat in arma:
Ter conat⁹ utrāq; uiā ter maxima iuno.
Cōtinuit; iuuenēq; animi[g] miserata repressit:
Labitur alta secans æstu fluctuq; secūdo.
Et patris antiquā dauni defert ad[h] urbem.
At[i] iouis interea monitis[k] mezēti⁹ ardens
Succedit pugnæ; teucrosq; inuadit ouātes:
Concurrūt[l] tyrrhenæ acies: atq; oibus uni
Vni odiisq; uiro telisq; frequētib⁹ instāt.
Ille uelut rupes uastum quæ prodit[m] in æquor
Obuia uentorū furiis: expostaq; ponto[n]
Vim cūctā; atq; minas pfert cæliq;[o] marisq;
Ipsa imota manēs: plem dolicaonis hebrū
Sternit humi; cū quo latagū: palmūq; fugacē[p]
Sed latagū[q] saxo: atq; ingēti fragmine mōtis
Occupat os; faciēq; aduersa poplite[r] palmū
Succiso uolui senem sinit armaq; lauso
Donat[s] habere humeris: & uertice figere cristas:
Necnon euātem phrygiū; paridisq; mināta
Aequalē comitēq; una quē nocte theano
In lucē genitori amyco dedit: & face prægnans
Cisseis[t] regina parin creat. urbe[u] paterna
Occupat. ignarū[x] laurens habet ora mināta
Ac uelut ille canū morsu de montib⁹ altis
Actus[y] aper: multos uesul⁹ quē pinifer annos
Defendit[z]: multosq;[a] pal⁹ laurētia silua
Pastus[b] harūdinea; postq̄ in[c] retia uentū est:
Substitit: itremuitq; ferox & inhorruit armos
Nec cuiq̄ irasci ꝓpios ue accedere uirtus
Sed iaculis; tutisq;[d] ꝓcul clamorib⁹ instant.

b Miserescite ue. ꝓ petentis qualitate nōnūquaz etiā mors uidet eē miseratio: ut hoc loco. Ite supra Fugite me si qua est pietas. c Adoro: aduacat: & ē metri causa additū: d Syrtis: ubi arenosa sūt loca. aut te uera ad syrtes. i. ad mūdi extrema: quo me nec fama comitet. e Mucrone in. aut κατα χρηστικως dixit induat ꝓ feriat: aut hypallage est ꝓ mucrone suo induat corpore si eni induere ē uestire: nō mucrone corp⁹ induit: sed induitur mucro corpe. i. tegit & uestit. f Crudū: crudelē: cruētū. g Animi: ꝓ aio miserata. na figurate locut⁹ ē sicut O pręstās animi iuuenis: ꝓ aio. & illi⁹ rei ꝓ illa re. h Ad urbē: ardeā & id sic lōge ne ex ꝓpinquo statim rediret & ut cū affect⁹ retineret parētis. i At iouis: imo nouim⁹ sacrilegū eē mezētiū lo. etiā hortatū eē alios deos ut a bello desisterēt. & dixisse rex iup. oib⁹ idē: quo mō ergo procedit. At iouis interea monitis. dicim⁹ prio lo. iustitię fauere nō ptib⁹: qđ si ē iure mozetiū in Turni locū fecit uenire: ut iustū pręliū inueniaē: nec una pars penit⁹ a ducib⁹ sit destituta. qđ aūt dicit sacrilegū Iup. admonere nō prebuit nō admonet ut uincat: sed ut possit perire. Illud etiā frustra quit queadmodū numini sacrileg⁹ obtēperare potuit: cū mezē. nō apte Iup. moneat s; ei iniciat tale desideriū unde ē. Dii ne hūc ardore; mētib⁹ addunt Furyale: an sua cuique de⁹ fit dira cupido. k Monitis: ab eo φ hęc monita hic uenit datiu⁹: nā & hos monit⁹ dicim⁹ ut Persi⁹. Hos pueris monit⁹ patres infūdere lippos. s; a quarta declinatiōe nec singulari datiuo utimur nec plurali. nā unum nomen ē de his: q̄ licet duplicē habeāt declinatione; tū aliqb⁹ eorū casib⁹ ꝓpter asperitatē non utimur: ut lauri laurib⁹ cū & hui⁹ laur⁹ & ab hac lauro dicam⁹. l Cōcurrūt ty. a. q̄ sperare odio Mezē. i. bellū rubeāt: m Prodit in ę extendit: sic Iuue. Quę pelago occurrūt medio lōgeque relinquūt italiā. n Ponto cōtra pelag⁹: nā datiu⁹ ē. o Cęliq;. m. sicut & Mezē. odiorū & tęlorū toti⁹ exercit⁹. p Fugacē: uelocē mō. q Latagū oc. o. ꝓ latagi os occupat: & ē gręca figura i Hor. freques: ut si dicas εκρουσεν αχιλλεα τον ποδα. i. Achillem ꝓcussit pedē: ꝓ pcussit Achil pedē. r Poplite pe. ea pte qua plurimū poterat. s Donat a. gręca figura ut argēti magnū dat ferre talentū. t Cisseis Hecuba filia Cis. secundum euripidem in Hecuba: secundum alios Dimantis. Quod autem ait face pręgnans: hęc ratio est: quia antequam pareret: faculam se peperisse uidit in somnis. u Vrbe paterna Occupat. subaudis Paris. quod ut non diceret: metri est necessitate compulsus. x Ignarū lau. ha o. mi. scilicet casus sui. Vera tamē est lectio ignarū. i. ignoratum qui nesciretur: & ē supia significatio. sicut q̄rto Liquitq; uolatile ferrū nescius. ꝓ qua nesciebat. y Act⁹. coact⁹ in retia. z Defendit: texit: ut hic mihi dū teneras defēdo a frigore myrtos. Vesul⁹: mons ligurię ē iuxta alpes. Liguria aūt coheret tuscię de qua fuerat mezētius unde satis ē cōgrua compatio. a Multosq;: ꝓ multos oc. nō eni uicina ē pal⁹ laurētia mōti uesulo: ut possit un⁹ atq; idē apte intelligi. b Pastus: pro pastum. nam supra ait quera ergo: antiptosis est. c Laurentia: pro laurēs. nā recta deriuatio hęc ē. c In horruit ar. ꝓ armis ihorruit; aut certę inarmos horruit; & erexit setas. d Tutis da. ꝓpt piculū.

e Instę ir℘ ppter illud Mortua quin etiā iūgebat corpa uiuis:cōponēs manibusque man⁹,atque ori bus ora. f Cūctatur:disponit se sup oēs ptes. g Tergo:scuto:ut & uenit aduersi in tergū fulmōis h Coriti de.Corit⁹ ē ciuitas thuscię:& mons & rex pater Dardai. unde nūc ad qđ nis pōt referri i Graius homo.oriūdo quidē grec⁹:sed q nūc de thuscia uenisset ad bellū. k Miscētē:deturbātē. l Purpureū pen.hō galeatū:ut purpurei cristis iu uenes.i.pulchri. m Vesana fa.alibi & male sua da fames. n Fugacē:uelocem:surgētē:crescentē: cornib⁹ eminētem. o Comasque ar.naturale ē: ut irati leones erigāt iubas. p Lauit:ab eo qđ ē lauo is.nā hoc uerbū & primę cōiugatiōis ē. Vir. aquę nūc ait & lauit. Itē Hor.ait anmecrines. Itē neque mala uino lauere. q Infracta: aut ualde fracta:aut re uera infracta. r Orodem:istū Orodē u:rū forte intelligim⁹ in fugā cōuersū necessi tate.nā ipse mezenti⁹ paulopost dictur⁹ ē adhortādos socios: ps belli haud tēnenda uiri iacet alt⁹ orodes. s Furto:insidiis. t Haud temnēda uiri:Asper uiris legit. u Altus:magn⁹:ut sic Pater ille deū facit sic altus apollo. x Pęana secuti: pęana ꝓprię apollinis laus ē:sed abusiue etiam alio rū dicitur Vñ Pindarus op⁹ suum: qđ & hoim & eorū cōtinet laudes pęanas uocat. y Nec longū lętabere:duo dixit:nec diu lętaberis:nec me idefes so.Homeri aūt more morientī dedit sciētiā futuro rū. Lōgum:ꝓ lōge nomē ꝓ aduerbio posuit. z Subrides ꝑ iracūdiā ridēs loqt.Vñ & illud dictū ꝑ irrisionē accipit:Ast đ me diuū pater atq; hoim rex. a Viderit.i.uiderit utrū mezētio possit no cere ille quē uos deorū & hoim credis eē rectorē. b Eduxit corpe telū:quo facili⁹ posset perire Luc. Nō eget i gestis ſ; uulsis corpe telis. c Dura ges: blāde ꝯtraria:sicut dictū ē & sōn⁹ ferre⁹. d Cedi cus alcathoū: in hoc loco est confusio in aliquib⁹ nominibus.nam quis sit troianus: quis sit rutul⁹ ignoratur. e Rapo:rapon dicitur sicut tarcon: ſ; metri causa detraxit eni ut possit fieri synalipha: sicut supra ait.At procul hinc Tarco. f Infrenis: casu equi asperrimi:qui frenorum sperneret regi men.Infrenos autem etiam homines dicimus: ut hinc nūidę infreni cingunt.dicimus autem & in frenus & infrenis sicut ierm⁹ & inermis. g Pro cesserat agis contra Mesapum dimicaturus:quod nequit efficere.nam a Valerio antequam ad Mesapum perueniret occisus est. h Haud expers:ñ ignarus uirtutis parentum. i Iaculo & longe fallente sagitta: ictu longe fallentis sagittę.nam per endyadim dixit:ut Ham is auroque trilicem. Itemque molemque & montes. k Cedebant:le gitur & cedebant: id est terga uertebant. scdm q rubeant insequebantur significat.Si autem cedebāt.i.occidebāt rubeāt hoc est cadebant significat l Irā mis.ia.generalr̄ dicit oēm irā bellicā. Vbi ei tā iais iracūdia ē q̄ i bello:ubi & peam⁹ irascimur.

Haud aliter iustæ[e] quib⁹ ē mezētius iræ
Nō ulli est animo⁹ stricto cōcurrere ferro
Missilib⁹ longe:& uasto clamore lacessunt.
Ille autē impauidus partes cunctat[f] in omnes
Dentib⁹ infrēdis:& tergo[g] decutit hastas.
Venerat antiq̄s coriti[h] de finib⁹ acron
Graius[i] hō infectos lique⁹ ꝓfug⁹ hymenæos.
Hunc ubi miscētem[k] longe media agmina uidit
Purpureū[l] pennis:& pactæ cōiugis ostro.
Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans
Suadet eni uesana[m] fames si forte fugacem[n]
Conspexit capreā aut surgētē in cornua ceruū
Gaudet hians īmane.comasq;[o] erexit & hæret
Viscenbus super accūbēs lauit[p] improba teter
Ora cruor.
Sic ruit in densos alacer mezentius hostes:
Sternitur īfœlix acron:& calcib⁹ atram
Tūdit humū:expirās īfractaq;[q] tela cruētat.
Atque idē fugiētem haud ē dignat⁹ orodem[r]
Sternere:nec iacta cæcū dare cuspide uulnus
Obuius:aduersoq; occurrit:seq; uiro uir
Cōtulit haud furto[s] melior:sed fortib⁹ armis
Tum super abiectū posito pede nixus:& hasta
Pars belli haud[t] tēnēda uiris iacet alt⁹[u] orodes
Conclamāt socii lætum pæana[x] secuti.
Ille aūt expirans nō me quicūq; es inulto
Victor nec[y] lōgū lætabere.te quoq; fata
Prospectāt paria atq; eadē mox arua tenebis.
Ad quē subridēs[z] mixta mezētius ira
Nūc merore:ast de me diuū pat[r] atq; hoim rex
Viderit[a] hoc dicēs eduxit[b] corpore telum
Olli dura[c] quies oculos:& ferre⁹ urget
Sōnus:in æternā claudūtur lumina noctē
Cedicus[d] alcathoū obtrūcat:sacrator hydaspē
Partheniūq; rapo[e]:& prædurū uirib⁹ orsen
Mesapus cloniūq; lycaoniūq; ericatem
Illū in frenis[f] equi lapsu tellure iacentē
Hunc pecitē pedes:& lyci⁹ ꝓcesserat[g] agis
Q uē amen haud[h] expers ualerus uirtutis auitæ
Deiicit:atroniū sali⁹:saliūq; nealces
Insignis iaculo[i]:& longe fallente sagitta:
Iā grauis æquabat luct⁹:& mutua mauors
Funera:cædebāt[k] pariter:pariterq; ruebāt
Victores uictiq;:neq; his fuga nota neq; illis
Dii iouis in tectis iram[l] miserantur inanem

Amborũ: & tantos mortalibus eẽ labores.
Hinc uenus: hinc cõtra spectat saturnia iuno.
Pallida[m] tisiphone media iter milia sæuit.
At uero ingentẽ quatiens mezẽtius hastã
Turbidus ingreditur cãpo quã magn⁹ orion[n]
Cũ pedes incedit medii p maxima[o] nerei
Stagna uiã scindens humero supeminet undas
Aut summis referẽs annosã montib⁹ ornũ
Ingrediturq; solo & caput inter nubila condit
Talis se uastis infert mezenti⁹ armis.
Hinc contra æneas speculatus ĩ agmine longo
Obui⁹ ire parat: manet ĩperterritus[p] ille
Hostem magnanimũ operiens: & mole sua stat
Atq; oculis spaciũ[q] emensus quãtũ satis hastæ
Dextra mihi deus: & telũ qđ missile libro
Nũc adsint: uoueo[r] prædonis[s] corpe raptis
Indutum spoliis ipsũ te lause trophæum[t]
Aeneæ dixit: stridẽtẽq; emin⁹ hastã
Iecit. at ille uolas clypeo ẽ excussa: pculq;
Egregiũ anthorẽ[u] lat⁹ inter & ilia figit
Herculis anthorẽ comitẽ: q missus ab argis
Hæserat euandro atq; itala cõsederat urbe.
Sternitur infœlix alieno[x] uulnere: cælũq;[y]
Aspicit: & dulces[z] moriẽs reminiscit argos.
Tum pius æneas hastã iacit: illa p orbem
Aere cauum triplici: p linea[a] terga: tribusq;
Trãsiit intextũ tauris opus: imaq;[b] sedit
Inguine: sed uires haud ptulit ocius ensem
Aeneas uiso tyrrheni sanguine lætus
Eripit a fæmine[c] & trepidãti feruidus instat.
Ingemuit cari grauiter genitoris amore
Vt uidit lausus lachrymæq;[d] p ora uolutæ
Hic mortis duræ casum: tuaq; optima[e] facta
Siqua[f] fidẽ tãto ẽ operi latura uetustas
Non equidem nec te iuuenis memorãde silebo
Ille pedem referẽs: & ĩutilis itq;[g] ligatus
Cedebat: clypeoq; inimicũ[h] hastile trahebat.
Proripuit iuuenis: seseq; immiscuit armis.
Iamq;[i] assurgẽtis dextræ plagãq; ferentis
Aeneæ subiit mucronem: ipsũq; morando[k]

m Pallida tisiphone: nõ ipsa dea sed effectus furie: hoc est isania. n Orion cũ pe. in. p me. m. ne. sta. orion: ut etiã in primo dixim⁹: Oenopionis regis fili⁹ fuit: & cõcessus a ioue mercu. neptunoq; susceptis hospitio: hic uenator imensi corpis fuit: qui qñ tpe suscept⁹ a rege Oenopione: cum uellet ei⁹ filiã uitiare: ille irat⁹ ei oculos sustulit. Cõtra que Orion cũ cõsuleret queadmodũ oculos posset recipere: rñsũ ẽ ei posse lumina restitui: si per pelagus cõtra orientem pergeret: ut loca lũinũ radiis solis sp offerret: qđ id ille efficere ita potuit. nã cũ audisset strepitũ cyclopũ ioui fulmina fabricantũ sono ad eos ductus unum de his humeris supposuit: & eo duce oraculi pręcepta compleuit. nõ autem incongrue fingitur ire potuisse per medium pelagus: quasi filius pro parte neptuni: hęc autem comparatio pertinet ad solã corporis procesitate. o Maxima nerei stagna: p epitheton eleuauit tapinosin more suo. p Imperterritus: prima est cõpositio non secunda. Nam hoc ẽ preteritus quod territus: & tunc ẽ uera compositio: quum sermõis natura corrumpitur. q Spacium em. qu. sa. has. speciosa elocutio. r Voueo: consecro & dedico. s Predonis: predones sunt qui populandam alienam inuadũt puinciam: alibi perfidus alta petẽs abducta uirgine prędo. t Tropheũ: dictum est απο τουτρεπεσθαι. i. ab hostium conuersatione: unde qui hostem fugisset merebatur tropheũ qui autem occidisset triumphum απο τον θριαμβευ. i. ab exultatione. Sciendum sane lauso ppriam ideo nihil profuisse pietatem: q in eum pater mente sacrilega munera trasferebat deorum: & ei occisorum spolia deuouebat. u Anthorez: erit nominatiuus hic anthores: quomodo diores: nam si anthor fuerit nominatiuus metri ratio nõ procedit. Omnia enim nomina greca in or terminantia in obliquis casib⁹ corripiunt o. ut Hector ris: Nestor ris: Castor ris. & sic Anthor ris. x Alieno uulnere: cęlũ: quod in ęneam fuerat destinatum. y Cęlũque aspicit: ut alto quęsiuit cęlo lucem. Item hausit cęlum mentem recepit. Naturaliter enim morientes cupiunt satiari extremo lucis aspectu. z Dulcis mo. re. ar. inter physica signa mortuorum & hoc legitur patrię aspectum desiderare perituros. a Linea te. lino enim tegebantur scuta: ut posset inherere pictura. b Ima hasta: hypallage est pro in imo inguine. c A fęmine: ut etiam supra diximus scdm Capcum erit nominatiuus hoc femen: licet nusquam lectum sit: ut etiam ipse commemorat. d Lachrymeque per ora uolutę: non uiri fortis sed filii est considerata persona. e Optima facta: alii optime legunt. Hic: in hoc loco: uel bello. nam aduerbiũ est. f Si qua fi. tã. est op. la. ue. ñ de suis carminib⁹ dicit: nec eni sibi arrogaret: sed tãto operi. i. pietati & uirtuti tuę. nã hic ẽ sensus Ego qđ ẽ facta tua o Lause & mortẽ ex pietate uenientẽ ñ silebo. Si tñ credet uetustas ex scelerato hoie piũ filiũ pcreati fuisse. g Inq; li. p ligat⁹: & ẽ temesis cũ histerologia. h Inimicũ h. cuiusdã q̃si picturę põpa describit & imago. i Iãq; as. p. iãq; subiit mucronẽ ęneę dextrę assurgẽtis. i. plagã fęrẽtis. k Morãdo su. morã inscitido ei⁹ ipetũ lusit.

Sustinuit: socii magno clamore sequūtur.
Dum[l] genitor nati parma ꝓtect⁹ abiret
Telaq; coniiciūt ꝓturbāt emin⁹ hostē
Missilib⁹. furit æneas: tectusq; tenet se.
Ac uelit efusa si qñ grādine nimbi
Præcipitāt[m]: oīs cāpis diffugit arator:
Omnis & agricola & tuta latet arce uiator:
Aut amnis ripis: aut alti fornice saxi
Dum[n] pluit in terris ut possit sole reducto
Exercere[o] diē: sic obrut⁹ undiq; telis
Aeneas nubē[p] belli dū detinet: oēs
Sustinet: & lausū icrepitat: lausoq; minat̄.
Quo moriture ruis: maioraq; uiri b⁹ audes.
Fallit[q] te incautū pietas tua nec min⁹ ille
Exultat demens: sæuæ iāq; altius iræ
Dardanio surgūt ductori: extremaq; lauso
Parcæ fila[r] legūt: ualidū nāq; exigit[s] ensem
Per mediū æneas iuuenē: totūq; recōdit
Trāsiit & parmam[t] murco leuia arma minacis[u]
Et tunicam molli mater quā neuerat auro:
Impleuitq; sinum sanguis: tū[x] uita per auras
Cōcessit mœsta ad manes corpusq; reliquit.
At uero ut uultū uidit morietis: & ora
Ora modis anchisiades pallētia miris
Ingemuit miserās: grauiter dextrāq; tetēdit
Et mētē patriæ subiit: pietatis imago.
Quid tibi nūc miserāde puer p[y] laudib⁹ istis
Quid pius æneas tanta dabit indole dignū.
Arma quibus[a] lætat⁹ habe tua: teq; parētū
Manib⁹ & cineri siqua[b] est ea cura remitto.
Hoc tñ infœlix miserā solabere mortem
Aeneæ[c] magni dextra cadis: increpat ultro
Cūctātes socios: & terra subleuat ipsum
Sanguine turpātes cōptos[d] de more capillos:
Interea[e] genitor tyberini ad fluminis undam
Vulnera[f] siccabat lymphis: corpusq; leuabat[g]
Arboris accliuis trunco ꝓcul[h] ærea ramis
Depēdet galea: & prato grauia[i] arma quiescūt.
Stant lecti circū iuuenes: ipse æger anhelās
Colla[k] fouet: fusus[l] ꝓpexam i pectore barbam

l Dum hec par. de historia ē. nā Scipio africanus cū eēt annorū uix decē & septē: patrē suū defedit in bello nec recessit. xxvii. cōfossus uulneribus. m Præcipitat: præcipitātur. n Dū plu. hic distinguēdū: nā si iunxeris dū pluit i terris: erit archaismos. debuit eni dicere in terras. Tū sciēdū ē hemistichuū hoc Luc. eē: qđ ita ut iuenit Virgili⁹ transtulit. o Exercere diē: hypallage ē ꝓ ipsi ꝑ diē exercere. p Nubē belli dū detinet: bellatū impetum sustinet donec deferueat: & bene trāslationem fecit a uicina comparatione. q Fallit & incautum pietas tua: quod credas me idcirco pium tibi ueniam posse concedere: quia & ipse pietatis intuitu dimicas pro patris salute. Tua autem pietas prudeter eēt additū quasi non a parente descēdēs. r Fila legunt: proprium fuerat: rumpunt tamen legūt aut colligūt eēt aut transeunt: ut littoraque epiri legimus. s Exigit en. per me. en poetica descriptio est. nam re uera fieri non potuit ut & gladi⁹ transiret per corpus iuuenis: & in eius corpore absconderetur. nam exigit est ex eo agit trās corpus t Parmam. i. leuia arma non clypeum. u Minacis aūt non Lausi: non enim ipse minatus fuerat: ergo ordo est: Mucro minacis æneæ scilicet. x Tū uita per auras Concessit mœsta ad manes: id est anima: & abusiue dictum est. nam ad inferos simulacrum pergit non anima. y Pro laudibus istis: quia & contra fortiorem: & pro patris salute dimicare conatus: ideo enim pluraliter laudibus dixit z Quid pius æneas tanta dabit indole dignum: ꝓpter euitandam arrogātiam tertia persona usus est. Indoles autem ꝓprie est imago quędam uirtutis futurę. a Quibus lętatus habe: moris enim fuerat ut cum his rebus homines sepelirentur q̄s dilexerant uiui. Si qua est ea cura remitto: aut more illo dixit quo solet sepultura ad ipsa cadauera ꝑtinere. licet umbris sicut i sexto legim⁹ ꝓsit ut si q̄ ē ea gloria signet. Itē de palate Va nomē sti cōmitāt̄ hōre. Aut certe si q̄ ē cura mezētio. i. patri sacrilego q superiores iferosq; cōtenit. c Aeneę magni dextera cadis: sicut alibi: Nomē tū haud leue patrū Nanib⁹ hoc referes telo cecidisse camillę. d Cōptos de more capillos: antiquo. s. more quo uiri sicut mulieres ꝯponebāt capillos: qđ uerū eē & statuę antiquorū docēt & psonę: q̄s i tragędiis uidem⁹ similes i utroq; sexu: quātū ad ornatū ptiet corpis. e Interea: dū hęc gerūt: & oino sic e apđ poetas iterea sicut apđ Sal. codē tpe. f Vulnera siccabat liphis: noue & phisice locut⁹ ē: nā cū aq̄ oia ifūdāt. Aut siccari uuln⁹: flux⁹ eni sāguinis aq̄rū frigore continetur. g Leuabat: iuclinatione recreas. h Procul modo iuxta significat. & in Bucolicis ęgloga sexta: Serta procul tantum capiti delapsa iacebant. i Grauia arma quiescunt: bene grauia ut & galeam arma: sed leuia intelligamus. & talis est figura. sicut illa Salust. Leonem atque alias feras: ergo & leo fera. Quiescunt autem quasi in terra posita: quoniam galęa quę pendebat poterat & moueri. k Colla fouet: sustinens se arboris trunco. l Fusus perpexam in pectora barbam: barbam in pectus fusam habens. Archaismos autem est quod ait in pęctore: pro in pęctus: ut alibi Męduis ęffusus in undis: pro in medias undas.

c Pręfatus diuos. more antiquo. Nam maiores nullam orationē: nisi inuocatis numinibus inchoabāt: Sicut sunt oēs orationes Catonis & Cracchi. Nam generale caput in omibus legimus. Vnde Cicero per irrisionē ait Si quid ex uetere aliqua oratione: Iouem ego optimū maximū. d Ante equidem sūma de re statuisse latini Latēter arguit Turnum q̄ sibi non obtēpauit: ut fedus fieret. In. vii. ubi dixit Te turne nephas te triste manebit suppliciū: nā modo hoc tempus reuoluit: uellem antē statuisse: sic dixit: ut uellem fecisse. Et est cōpendiosa locutio: quū querimur non esse factum quod fieri debuit. e Bellum importunū. concepit grauem iracundiā: & sic in hęc uerba ꝓrupit. Importunū autē quod caret portu, id est quiete: ubi nullus portus est. Sicut cōtra. oportunū: cui cōmoditas & occasio obuenit ut portus. Nam hoc quodāmodo dicit in naufragiū fertur ista contētio: quia supra audiuerat periculū esse superare Troianos. f Cum gente deorū. qui a diis originem ducunt. g Inuictisque. Atq; supra legimus: Bis capti phryges Sed uictos ideo dicit: quia sequit̄. h Nec uicti possunt absistere. possunt autem absistere mire ait ac si diceret: etiam si uellent eos discedere a bellis: natura non patitur. i Accitis. euocatis: adiunctis. k Spes sibi quisq;. subaudis scil. q̄ unusq́sq; in se ipso tantū spem habeat. l Sed hec quaꝫ angusta uidetis. cętera absolute dixit. id est exercitum. Auxilia: uites imperii. Quę sic uidetis: afflicta. quod restat: nisi ut pacē petamus. m Ante oculos interq; manus sunt omia uestras. ac si diceret: nō egēt narratiōe. n Inter man⁹. ἐν ταῖσ χερσί. o Nec quēquaꝫ incuso. Excusatio hęc ostendit obliquā esse in Turnum orationē Latini Fuit exhausta: & cōsumpta est. p Toto certatū est corpore regni. imperii omib⁹ uiribus. q Dubię menti meę. scilicet cogitāti. r Est antiquus ager tusco mihi ꝓximus amni. Hoc loco Donat⁹ errauit: dicens agrum quē Latinus donare dispōit esse in campania iuxta Vfentē fluuiū: cui⁹ terras uicinas tusci aliquādo tenuerūt: ut inde dictuꝫ sit Thusco mihi ꝓximus amni. Agit etiaꝫ hoc argumento: q̄ illic est locus: qui hodieq; pinetū uocat̄ Sed cōstat omia loca illa esse campestria. Nec ꝓcedit illud quod dicit. Celsi plaga pinea montis. Vñ sequenda est potius Liuii Sisennę: & Catonis auctoritas: nam pene omēs antiquę historię scriptores in hęc consentiūt. Cato enīꝫ in originibus dicit Troianos a Latino accepisse agrū: qui est inter laurentū & castra Troiana. etiam modū agri commemorat: & dicit eum habuisse iugera. iidcc. s Thusco mihi ꝓximus amni. tyberino. t Lōgus in occasum. ea parte qua in occidēte tendit̄ longior. u Fines sup usq; sicanos. usq: ad fines quos Siculi aliquādo tenuerūt. id est usq; ad ea loca in quibus nunc Roma est. Hęc enim Siculi habitauerūt prius. Vñ est Et gentes uenere sicanę. x Aurunci rutilique: subaudi a superioribus. Nam & supra ait. Est antiquus ager mihi. Ergo suum pollicetur agrum. Aut quem tanq̄ stipendiariū habebant rutuli & aurunci. Aut ad quem colendū quasi regi operas dabant Vnde supfluū est quod ait Donatus non potuisse fieri: ut pręsente Turno ager rutulorū a Latino donaretur Aeneę y Duros exercent colles extenuat agri meritū quo uile uideatur esse quod donat: ne caudiētibus causam pręstet inuidię. Hinc etiam est Atq; horū asprima pascunt: ut supra. Aurūci rutuliq; serunt. id est nec operis suis excolitur. z Cedat amicitię. in precium cōcedatur amicitię. a Aequas dicam⁹ leges. ut pari inter nos societate uersemur. id est ut sit neuter inferior. b Sociosq; in regna uocemus non stipēdiarios: ut in q̄rto. Cuiq; loci leges dedim⁹. c Possuntq; solo decedere nostro. scit eos fataliter ad Italiam uēisse: nam audit a Fauno: Externi uenīūt generi. & ab Ilioneo. Sed nos fata deum uestras exquirere terras. Imperiis egere suis. Tamen ꝓpter Turnum simulat ignorantiā: ut se etiam circa eum ęquum pręstare uideatur. Multum autem est quod ait possunt. d Iacet omnis ad undam materies. iterum extenuat. e Naualia demus. Naualia dicimus loca ubi naues sunt: Sed modo de gręco transtulit

Præfatus[c] diuos solio rex infit ab alto
Ante[d] equidem summa de re statuisse latini
Et uellem & melius fuerat non tempore tali
Cogere conciliū: cum muros obsidet hostis
Bellum[e] importunū ciues cum[f] gente deoꝝ
Inuictisq;[g] uiris gerimus: quos nulla fatigant
Prælia: nec[h] uicti possunt absistere ferro
Spem si quaꝫ accitis[i] ætolum habuistis in armis
Pōite: spes[k] sibi q́sq;: sed[l] hæc quā āgusta uidetis
Cætera qua reꝝ iaceant perculsa ruina
Ante[m] oculos: interq;[n] manus sunt ostia uestras.
Nec[o] quēquā incuso potuitq; plurima uirtus
Esse fuit: toto[p] certatum est corpore regni
Nunc adeo quæ sit dubiæ[q] sententia menti
Expediam: & paucis animos adhibete docebo.
Est[r] antiquus ager tusco[s] mihi ꝓximus anni
Longus[t] in occasum fines[u] supar usq; sicanos
Aurūci[x]: rutuliq; serunt: & uomere duros[y]
Exercent colles atq; hoꝝ asprima pascunt
Hæc omīs regio: & celsi plaga pinea montis
Cedat[z] amicitiæ teucroꝝ: & fœderis æquas
Dicamus[a] leges: sociosq;[b] in regna uocemus
Considant si tantus amor & mœnia condant:
Sin alios fines: aliāq; capescere gentem
Est animus: possuntq;[c] solo decedere nostro
Bis denas italo texamus robore naues.
Seu plures cōplere ualent. iacet[d] omīs ad undam
Materies: ipsi numerūq;. modūq; carinis

Præcipiant: nos: æra manus: uenalia[e] demus:
Præterea qui dicta ferant: & fœdera firment
Centum oratores prima[f] de gente latinos
Ire placet: pacisq; manu prætendere ramos
Munera portantes: auri q;: eborisq; talenta
Et[g] sellam regni trabeāq; insignia nostri
Consulite in[h] mediū: & rebus succurrite fessis
Tum drances idem infensus quē gloria turni
Obliqua[i] inuidia stimulisq; agitabat amans
Largus[k] opuз. & lingua melior: sed frigida bello
Dextera consiliis habitus non[l] futulis auctor
Seditione[m] potens: genus huic materna supbum
Nobilitas dabat: incertum[n] de patre ferebat
Surgit: & his onerat[o] dictis: atq; aggerat iras
Rem[p] nulli obscuram nec nostræ uocis egentem
Consulis o[q] bone rex: cuncti se scire fatentur:
Quid fortuna ferat populi: sed dicere mussant[r]
Det libertatem fandi: flatusq; remittat[s]
Cuius[t] ob auspicium infaustū moresq;[u] sinistros
Dicam eqdem: licet arma mihi mortēq; minetur
Lumina[x] tot cecidisse ducum: totāq; uidemus
Consedisse[y] urbem luctu: dum troia tenrat
Castra fugæ[z] fidens: &[a] celum territat armis
Vnum etiam donis istis: quæ plurima mitti[b]
Dardanidis duciq; iubes unum optime regum P
Adiicias nec te ullius uiolētia uincat:
Quin natā egregio[c] genero: dignisq; hymenæis
Des pater: & pacem hanc æterno[d] fœdere iūgas.
Quod si tantus habet mentes & pectora terror[e]
Ipsum obtestemur: ueniāq;[f] oremus ab ipso
Cedat ius ꝓprium regi: patriæq; remittat

& naualia posuit pro trabibus: de quibus naues fiunt. Nam Homerus νηον dicit nauale lignū. f Prima de gente: & ex numero: & ex nobilitate legatorū intelligitur negocii magnitudo. g Et sellam regni trabeaq; insignia nostri. Bene nostri. Romanorū enim impatorū insigne fuit: sella currulis & trabea. Nam diadema ut aliarū gentium reges non habebant. Et sciendum sellam currulem a curru dictam: q; hi ea tantū utebantur qui triūphali curru uecti fuissent sicut etiam palmata dicitur toga: quam merebātur hi qui de hostibus palmā reportassent. h In mediuз in cōmune: ut. In mediū quęrebant ipsaqз tellus. i Obliqua inuidia. hoc est quę non ex aperto impugnabat Turnuз: sed eam reipu. simulata defensione lacerabat. k Largus opum. abūdans opibus diues: nō qui multa donaret. l Non futulus auctor. non manis. Naз futulis quoddā est uas lato ore fundo angusto: quo utebātur in sacris Vestę: quia aqua ad sacra hasta in terra non ponitur: quod si fiat piaculum est. Vñ & excogitatū uas est quod stare non posset: sed positum statim effunderet. Inde & homo cōmissa non retinens futulis dicitur. Contra non futulis bonus in consiliis nō manis. m Seditione potens. prępotens in mouendā: non in cōprimenda seditione. n Incertū de patre ferebat: non ignobile: sed penitus ignoratū. o Onerat dictis. Hoc sermone ostēdit cum esse exhortatiōe grauatū Latini. p Rem nulli obscurā callide & oratorie agit in omibus: & adulatorie respōdet dictis Latini. Supra enim ille dixerat. Ante oculos interqз manus sunt omia uestras. Sane quasi pręditum oratorē exprimit: quia supra de eo dixit. Et lingua melior. q O bone rex. Bene addidit bone: & auxit epitheton dignitate. Rex enim medium est: nam & bonus esse & pessim⁹ pōt. r Mussant. modo ueretur significat alias dubitāt. Vnde Mussat rex ipse Latinus. Quos generos uocet. Interdū susurrāt: ut đ apib⁹ dicit: Et ꝓprie mussare ob murmurare: & muto eē uicinū. s Fla. re. aut ponat supbiā. aut nr̄os stat⁹ remittat. i. nobis respirare ꝯcedat t Cu. ob au. inuidiose Turni auspiciis putat: q; tantus periit exercitus ac si diceret. si malis tuis omibus non egrederetur: possent forsitan supare uirtute. Sane sciēduз huc exprimere qcqd uerecūde celauit latinus. u Mores sinistros. contrarios: quia in principio latio obtēpare noluit. x Lumina duc. id est ꝓceres: ut. O lux dardanię. y Concedisse urbē. in luctū esse demersam. z Fugę fidēs. illud respicit qđ bella deseruit Iunone faciēte. Fugę aūt figurate dixit: ꝓ fuga fidēs. a Et cęlum territat armis. dictū quidē Virgi grauitati non cōgruit: sed perite hęc Dranci data sūt uerba: qui tumida uti oratōe inducitur. Vñ & paulopost Turnus dicit. Quę tuto tibi magna uolāt. Itē ꝓinde tona eloquio. Iteз uētosa in lingua. Deinde diximus Drancē liberare se ad orationē Latini. Vñ nūc dicit. Cęlū territat armis. q̄a audierat bellū importunū ciues cū gente deorū. b Mitti. dardanidis duciз iubes: mitti aurū ebur & sellā: & cętera dicit de nauib⁹ uel agro. c Egregio gene. dig hy. ergo Turn⁹ uidetur indign⁹. d Aeterno fędere iūgas natę. s. coniūctiōe: nā munera contēni poterāt. In ęternū pacis fędera firmabūtur generis coniūctiōe. hoc aūt dicto lateter enī Latini pudorē exonerat: q Turno etiā suā ꝓmiserat filiā: dicēs eā, reipu. prępōderare debere: & pp pacē ciuiū Turno Aeneā eē pręferēdū. e Terror. terror ꝓprie ē q aliis īfert: ut si dicas: ille habet terrorē. i. timidus est. Vñ & terribilis dicit. Met⁹ āt ē quē hñt timētes: sз nūc usurpatiue terrorē ꝓ metu posuit. Nāqз hoc dicit q si tā Turnū timem⁹. f Ve

Quid[g] miseros totiens in apta pericula ciues
Proiicis?o latio[h] caput[i]:horꝫ & causa maloꝫ
Nulla[k] salus bello:pacem[l] te poscimus omnes
Turne:simul pacis solum[m] inuiolabile pignus.
Primus ego inuisum[n] quē tu tibi fingis & esse
Nil moror en supplex uenio:miserere tuorum
Pone animos:& pulsus abi sat funera fusi[o]
Vidimus ingentes & desolauimus[p] agros
Aut si fama mouet:si tantum pectore robur
Concipis:at si adeo dotalis[q] regia cordi est
Aude:atq; aduersum fidens fer pectus in hostē.
Scilicet ut turno contingat regia coniunx
Nos anime uiles inhumata[r] infletaq; turba
Sternamur campis etiam tu siqua tibi uis[s] est
Si patrii quid martis habes.illum aspice contra
Qui uocat.
Talibus exarsit dictis uiolentia turni:
Dat gemitum:rumpitq; has imo[t] pectore uoces.
Larga[u] quidem semper drances tibi copia fandi
Tum cū bella manus poscūt:patribusq;[x] uocatis
Primus adest:sed nō replenda est cum a uerbis
Quæ tuto tibi magna[y] uolāt dū destinet[z] hostē
Agger murorum:nec inūdant sanguine fossæ.
Proinde tona eloquio solitum tibi meq;[a] timoris
Argue tu drance:quando[b] tot stragis aceruos
Teucroꝫ tua dextra dedit passimq; tropbæis
Insignis[c] agros:possit quid uiuida uirtus
Experiare licet:nec longe scilicet hostes
Quærendi nobis:circūstant undiq; muros.
Imus in aduersos.quid cessas:an tibi mauors
Ventosa in lingua:pedibusq; fugacibus[d] istis
Semper erit.
Pulsus[e] ego:aut quisquā merito fœdissime pulsū
Arguet:iliaco timidū qui crescere thybrim
Sanguine:& euandri totam cum[f] stirpe uidebit
Procubuisse domū:atq; exustos arcadas armis
Haud ita me experti bitias[g] & pandarus ingens
Et quos mille[h] die uictor sub tartara misi
Inclusus muris:hostiliq; aggere[i] septus.
Nulla[k] salus bello:capiti cane talia demens
Dardanio rebusq; tuis proinde[l] omnia magno

nisiq; oremus ab ipso cedat. Asper hic distinguit. g Quid miseros totiēs in apta pericula ciues proiicis.quasi uiles & abiiciēdos & ingēti pōdere uniuersa uerba sūt posita. h Latio. nō uni ciuitati. i Caput.pricipiū rei caput est. k Nulla salus bello plus est q̄ si spes diceret. l Pacē te poscim⁹ oēs. te poscim⁹ qui solus es causa bellorū: naꝫ Aeneas iam pacē ꝑmisit. m Solū inui. labile pign⁹.i.Lauiniam.Hoc est qđ ait supra. Paceꝫ hac ęterno fędere iūgas. n Inuisum quē tu tibi fingis & esse Bene quē tu fingis:ne ei tanq̄ inimico nīme credatur.Hoc dicit nō sum qđē:sed si uelis esse nō recuso.naꝫ hoc est:& esse nihil moror. o Fusi.fugati. p Desolauim⁹ agros.uel dū occidūtur uel duꝫ cogūtur ad militiā. Naꝫ legim⁹.Et latos uastāt cultorib⁹ agros. q Dotalis regia cordi est.hoc est regnū Latini.Sic alibi. Nō hęc dotalis regia amatę. scilicꝫ ut Turno cōtingat regia cōiūx.Hęc cū quadā irrisiōe dicūtur. r Inhūata infletaqꝫ tur. Atq sepulti sūt oēs qui in bello pierātut legim⁹ supra. Sed hoc factū est Aeneę beneficio:q sepulturę eorū reddidit socios:ergo q̄tum ad Turnū ptinet insepulti sont:nam campos sua potestate retinebat. Aeneas etiā tu:etiā:iam etiā hortātis est aduerbium hoc loco. Alias adhuc significat:& est tpis:ut etiā currus:etiā arma apud maiores etiā cōsentiētis fuerat: qđ tñ in his recētib⁹ auctorib⁹ idoneis nō inuēitur. s Vis.uirt⁹. t Imo pectore uoces:more suo habitū futurę oratiōis oñdit. u Larga quidē drances sēp tibi copia fandi. tum quū bella man⁹ poscūt. Sūt multa sua ui optima:q quoniā p se nō pōt uituparī:ab accidētib⁹ uitupātur: ut hoc loco:quoniā eloquētia per se optima est. cā culpat ex tēpore dicēs. Tūc incūbis eloquētię quū man⁹ bella deposcūt. x Patribusqꝫ uoc.pri.adest.bella penit⁹ ignorēs:atqꝫ formidās prim⁹ es inter senes ad dāda cōsilia. y Magna uo.Home. ἔπεα πτερόεντα προσηύδα. z Destinet.arcet:depellit ꝓprie extra tenet:nā dissipātis est. Vñ & diduco: & distraho dicim⁹. a Meqꝫ timoris argue:ut Cātādo tu illū. Arguo āt genitiuū recipit:ut. Arguo te cędis insidiarū:& est de gręco.Nam ita dicitur: κατηγορῶ σε φόνου. b Quādo.siqdē & per irrisionē in illū cōfert laudes. Insignis cāpos.nobilitas:clarificas:nā uerbū est insignis: & dicit exauctorari eius debere seutētiā quod de bello iudicat uirtutis ignarus. d Istis. δεικτικῶς. e Pulsus ego.quia ille dixerat.Pone animos & pulsus abi:& agit cōiectura. Naꝫ hoc uult intelligi non posse dici merito pulsū eum qui sequēdo bella deseruit.Apte aūt hoc dicit.Potest merito credi q̄ pulsus sit is:cuius tot extant trophęa. f Cum stirpe. Occiso enim Palante: interiit eius cuncta posteritas. g Bitias.subaudi ingēs a consequēti bus. h Mille.finitus numer⁹ pro infinito. i Aggere.septus:ut. Vestris o ciues undiqꝫ septus aggeribus. k Nulla salus bello.capiti cane talia demens dardanio. Quotiens argumentū non possumus soluere:aut cōtraria obiectōe aut risu:aut maledicto:ut in hoc loco aduersario rñdem⁹. Cane:pro diuina. l Proinde.itaqꝫ.Et est ordo. Nulla salus

Ne[m] cessa turbare metu: atq; extollere[n] uires
Gentis bis uictæ: & contra premere arma latini
Nũc & miridonũ[o] pceres phrygia arma tremiscũt
Nunc & tytides: & larissæus achilles:
Amnis & adriacas retro[p] fugit nufidus undas.
Vel[q] cum se pauidum contra mea iurgia fingit
Artificis[r] scelus: & formidine crimen acerbat
Nunquã animã talem dextra hac absiste moueri
Amittes: habitet[s] tecum: & sit pectore in isto
Nunc ad te: & tua magne pater cõsulta reuertor.[t]
Si[u] nullã nostris ultra spem ponis in[x] armis:
Si[y] tam deserti sumus: & semel agmine uerso
Fũditus occidim⁹: neq;[z] habet fortuna regressũ
Oremus pacem: & dextras tendamus inermes.
Quanq̃[a] o si solitæ quicq̃ uirtutis adesset:
Ille mihi ante[b] alios: fortunatusq;[c] labor:
Egregiusq; animi: qui ne quid tale[d] uideret
Procubuit moriẽs & humũ semel[e] ore momordit
Sin & opes nobis: & adhuc intacta iuuentus:
Auxilioq; urbes[f] italiæ populiq; supsunt[g]:
Sin[h] & troianis cum[i] multo gloria uenit
Sanguine: sunt[k] illis sua funera: parq;[l] per omnes
Tempestas: cur indecores[m] in[n] limine primo
Deficimus. cur ante tubam tremor occupat artus
Multa[o] dies uariusq; labor mutabilis æui
Rettulit in melius: multos alterna reuisens

bello: pinde oĩa magno. m Ne cessa turbare m[...] cetera per parẽthesim dicta sunt. n Extollere uires gentis bis uictæ: cõtra premere arma latini. Hęc est uirt⁹ eloquẽtię. Arma aũt Latini inuidiose dicit: ut. Draucem Latino reddat inussũ. nã debuit mea dicere. o Mirmydonũ proceres. grecorũ principes. Dicũt aũt Patroclũ & Achillẽ: nã lic; ipsi aliũde fuerint: tamẽ Mirmydonib⁹ imparũt. hoc aũt ponit inter impossibilia: & utitur grӕco puerbio. Sic Horati. Et ante padus matina lauerit cacumina. & sic est modo dictũ: ut in q̃rto. Nunc lycię sortes: nũc & ioue missus ab ipso. p Retro fugit aufidus undas. Apulię fluui⁹ cadẽs in adriaticũ pelag⁹. q Vel cũ se pauidũ cõtra mea iur. fin. cõtra illud quod ait. Det libertatẽ fandi flatusq; remittat. nã hoc dicit: timorẽ suũ naturalẽ inuidiose in eã cã retorquet: ut meę pręsentię: nõ illius naturę qđ timet esse uideat. Hoc est enim qđ planı⁹ iterat dicens. Et formidine crimẽ acerbat. r Artificis scelus. nam sceleratorũ est simulare formidinem. s Habitet tecũ: & sit pectore in isto. pessima & uilis aĩa habitet tecũ in mẽbris cõgrois. nam talẽ uălem & pessimã accipim⁹: quã nephas est perire ea dextera: q̃ tantũ uiros fortes cõsueuit occidere. t Cõsulta reuer. cõsultor est q cõsulit. cõsult⁹ q cõsulit: cõsultũ uero res ipsa de qua cõsulit. u Si nul. no. spem po. in ar. insinuatiõe utitur. i. callido & subtili aditu ad psuadẽdũ. Vult enim dicere meli⁹ eẽ interire: q̃ pacẽ rogare. quod qa apte nõ audet: latẽter & paulatim ad hoc serpit. Nãq; inter principiũ & insinuationẽ hoc interest: q principiũ est apta rei narratio. Insinuatio ut diximus est callida & subtilis oratio. x In armis. aut meis: aut latinorũ generaliter oiũ. y Si tam deserti sum⁹. ppter Diomedem: q solus negauit auxilia. z Nec hẽt fortuna re. Oia quę sibi pñt obici põit: sed cũ solutiõib⁹ suis. nam & fortuna est imutabilis: & q semel pellitur iterũ põt reuerti: & auxiliis nõ sũt penit⁹ destituti: & in ipsorũ exercitu est adhuc plurimũ spei. Est aũt syllogism⁹. a Quãquã o si solitę qcq̃ uirtutis adesset. nõ se inertię arguit: sed querit de uirtute omissa p negligẽtiã. O aũt dolẽtis est exclamatio: & intelligim⁹ imoratã esse illic eius orationẽ: nã exarsit dolore: qa apte nõ potuit dicere moriendũ potı⁹ esse: q̃ hostes rogãdos. Quod tñ dixit cõferẽs se ad alias psonas: & laudans eos qbus cõtigit perire: ne ista cõspiceret. b Ante alios melior oib⁹ pręferẽdus. c Fortunatusq; la. sicut lętor bonorũ & est gręcũ. d Tale uideret. te laudare: uel hostes rogare: uel qđ latẽter isinuat tradi alteri sibi ante despõsatã. e Semel ore mo. cito cõfestim. i. qui tota mortis celeritate cõsumptus est. Vulnerati aũt solẽt uel terrã: uel arma mordere: ne dolorẽ eorũ indicet gemitus. Luca. de Pompeio. Timuit ne quas effundere uoces uellet: & ęternã fletu corrũpe famã. f Vrbs italię. quia Diomedes pegrin⁹ fuerat. Nam hoc dicit. Habem⁹ robur italũ: nõ gręcũ militẽ inertẽ & dissolutũ. g Supsunt. supabũdãt: ad sepulturã quã bella deposcũt. h Sin & troianis. mire agit post cõfirmatas pres suas troianorũ uires imo iẽs. Quid enim pderat dixisse sp supeẽt Latinis auxilia: si etiã troianorũ integrę uires esse pbarẽtur. i Cũ multo gloria uẽit san. ac si diceret: nõ est iudicãda uictoria: quę p imẽsa detrimẽta contigit. Et hoc est. Vnde laudat Salu. Duces qui uictoriam incruenta exercitu reportarunt. k Sunt illis sua funera. id est Troianis. Legitur & illi. Et aut Aeneę intelligimus: aut aduerbium loci est pro illic: ut in secundo. Patet isti ianua leto: pro istic. l Parq; per omnes tempestas. Alibi. Quanta per ideos sęuis emissa mycenis Tempestas ierit campos. m Indecores. Decor decoris facit sicut auctor auctoris. decus decoris sicut pecus pecoris. Similiter facit in compositione indecor indecoris: ergo in neutro co breuis est. in masculino producitur. Vnde apparet sitolem fecisse Virgi. nam indecores nominatiuus pluralis a masculino: ab eo quod est indecor. nam non potest hic indecus facere. Neutrũ enim in us terminatum masculinũ ex se non facit. Aut certe dicamus indecores declinatiõẽ esse: cuius noiatiuus singularis non inuenitur. n In limine primo quasi in ipso initio & aditu infęlicitatis: & ad illud respexit qđ supra dixerat. Semel agmine uerso fundit⁹ occidim⁹. o Multa dies. illi rei uehemẽter incũbit qua dixerat

Nec habet fortuna regressum. dicés fortunã tam labores q̃ fęlicitatẽ pro tẽporũ qualitate mutare. Dies tẽpus. p Lusit. decepit ut. Quid natũ toties crudelis tu quoq3 falsis: Ludis imaginib9. Et in solido rursus fortuna locauit. Subaudi & multos & est sensus. In solidũ reuocauit oppressos: & pauloante derelictos: lusit uero: & decepit felices. q Nõ erit auxilio nobis ętolus & arpi. Redit ad reliqua quę occurrebat: sed negãtur auxilia. Aetolũ aũt dicẽdo: eius uires ex grecię cõmẽoratiõe debilitat. r At mesap9 erit fęlixq3 tolũ. Bene duo iũxit q̃ quęrũtur in bello: fortitudinẽ: & felicitatẽ. Nã de Mesapo iã legim9. Quẽ neq3 fas igni cuiq̃ nec sternere ferro. Vtrũq3 ãt cõtra Diomedẽ dicit: quẽ dicẽdo grecũ mertẽ: significat infęlicitatẽ uero ei9: supra dicta legatorũ uerba testãtur.

Lusit[p]: et in solido rursus fortuna locauit.
Non[q] erit auxilio nobis ætolus et arpi.
At[r] mesapus erit, felixque tolumnius: et quos
Tot populi misere duces: nec[s] parua sequetur
Gloria delectos latio: & laurentibus agris.
Est[t] et uolscorum egregia de gente camilla
Agmen agens equitũ: et florẽtes ære catervas
Quod[u] si me solum teucri in certamina poscũt:
Idque placet tantũq3[x] bonis cõmunibus obsto
Non[y] adeo has exosa manus uictoria fugit:
Vt tanta[z] quicquã pro spe tẽtare recusem
Ibo[a] animis contra uel[b] magnum præstet achillẽ
Factaque uulcani[c] manibus paria induat arma
Ille licet uobis[d] animam hanc soceroque latino
Turnus ego haud ulli ueterũ uirtute secundus
Deuoueo: solum æneas uocat et uocet oro
Nec[e] drances siue[f] est hæc ira deoꝝ
Morte luat: siue est uirtus & gloria tollat
Illi hæc inter se dubiis de rebus agebant
Certantes: castra[g] æneas aciẽq3 mouebat:
Nuncius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit: magnisq3 urbem terroribus implet
Instructos acie tyberino a flumine teucros
Tyrrhenãq3 manũ totis descendere campis.
Extemplo turbati animi: concussaq3 uulgi
Pectora: & arrectæ stimulis haud mollibus iræ.
Arma manu trepidi poscũt: fremit[h] arma iuuẽt9.
Flent mœsti mussãtq3[i] patres: hic undiq3 clamor
Dissensu[k] uario magnus se tollit in auras.
Haud secus atq3 alto in luco cũ forte cateruæ
Consedere auium: piscosoue[l] amne padusæ
Dant sonitum rauci per stagna[m] loquacia cygni
Immo alit o ciues arrepto[n] tempore turnus
Cogite conciliũ: & pacem laudate sedentes[o].
Illi armis in regna ruunt: nec plura locutus.
Corripuit sese: & tectis citus extulit altis.

s Nec par. se. glo. Liptotes figura. Min9 eĩ dixit q̃ uoluit: nã hoc significat: Latina pubes celerẽ uictoriã adipiscet: quã uix gręci post decenniũ sint adepti. t Est & uol. egre. de gen. ca. ut in. vii. Segregatã eã a uirorũ multitudie effecit. Et quoniã a sexu nõ põt laudat ex gẽte. u Quod si me so. teu. in certa. pos. qa audiuit illũ aspice cõtra quocat: & uiti ductu: naq3 oblĩq̃ pmittit se singulari certamĩe dimicare uelle cum nolit. Similiter & in. xii. ait dicẽs irrisone. Sedeãt spectẽtq3 latini. x Tãtũq3 bo. cõmu. ob. & in tãtũ obsũ cõmodis publicis: ut nisi solus dimicauero cõcidat uniuersa respu. y Nõ adeo. nõ multũ. Nã uerecũde dicit assuetã eẽ maib9 suis uictoriã. z Tãta p spe. ut solus dicat seruasse tẽpu. a Ibo animis cõtra. ac si diceret: desiũt uires corporis. b Vel ma. pre. achil & pręsto illũ. i. melior illo sũ & pręsto illi dicim9 Cice. i cęsarianis. Tãto ille superiores gloria uicerat: q̃to oĩb9 tu pręstitisti. c Vulcani ma. pa. indu. ar. Bñ addidit paria: nã etiã Aeneas hũit arma Vulcania. l cq3 possum9 dicere q̃ hoc Tur. nõ ignoraret: nõ tñ hoc ualde idoneũ cõprobat. d Vobis ani. hãc so la. Bñ s bi & fauorẽ cõciliat populi: & a soceri nois pręiudicio Latini ipli cat uolũtatẽ. Vlli ueterũ uirtute secũd9. dicim9 & secũd9 illi & secũd9 ab illo. e Nec drãces potius siue hec est ira deorũ Morte luat: siue hec uirtus & gloria tollat. Sẽsus obscure qdẽ dict9: sed facilis: & qui de usu nunq̃ recedat: nã ita irati de inimico dicere cõsueuimus. Abeat nec bonis meis: nec malis interfit rebus: nolo sit aut glorię meę pticeps aut in me inuidiã ex infelicitatis cõmunioe cõmoueat: sicut nũc de Drance dicit. f Siue hec ira deorũ morte luat. i. si piturus sum: nolo inuidiã sustinere: si Drãces patit: forte moriat. Si uero me uirtus & gloria comitabit: nolo ignauus felicitatis alienę sit pticeps: si dũ meis pugnat auspiciis: forte superet. g Castra ęneas aciẽq3 mouebat. i. ducebat exercitũ: ut. Nos castra mouem9. Luca. Brũdisiũ decimis iubę hanc attingere castris. id est decima deductiõe. h Fremit arma iuuẽt9. hoc est fremebãt ad arma. Arma militaris uox est. i Mussãt. modo quęrũtur. k Dissẽsu ua. alii eĩ Turni dicta: alii Drãcis pbãt. l Piscosoue amne padusę. Padusa pars est padi. Nã padus licet un9 sit fluui9: habet tñ fluẽta pluria: e qb9 qui ẽ padusa qbusdã locis facit paludẽ: q̃ plena est cygnorũ. m Stagna lo. in qb9 habitãt cygni loqces. Rauci aũt τοον μεσον est. nã mõ canoros significat: alias uocis pessimę. Iuue. Rauci thesei de codri. Sicut neutrũ etiã de bono & de malo dicitur odor bon9 & malus uocaẽ. n Arrepto tpę. inuẽta opportũitatẽ. o Sedẽtes. pigri: ut Immunisq3 sedes aliena ad

pabula fucus. p Armari edice. figurate dic ut armentur. Edice autem est imperatiuus: nam ab omnium coniugationum infinito detracta re syllaba ultima fit imperatiuus: ut amare ama: docere doce: legere lege: audire audi. Cum autem fac uel dic dicimus: apocopen uerba patiuntur. q Maniplis ars quidem exigebat ut ma haberet accentum: ni longa quidem est: sed ex muta & liquida. quod quoties fit tertia a fine fortem accentum: ut latebrę tenebrę. tamen in hoc sermone ut secunda a fine accentum habeat uersus obtinuit. Maniplis signiferis: qui secundum antiquum morem in legione erant. xxx. legio autem habebat. vi. cohortes. lx. centurias. licet in his rebus accessu temporis ducum uarietas semper mutauerit militię disciplinam. r Equites mesa. in ar. Et cum fatre coras latis diffundite capis. Equitem in armis. i. armaturam.

Tu uoluse armari[p] uulscorum edice maniplis[q]
Duc ait: et rutulos equites[r] mesapus i armis
Et cum[s] fratre coras latis diffundite campis
Pars aditus urbis firment turresque capessant
Cætera qua[t] iusso mecum manus inferat arma
Ilicet[u] in muros tota discurritur urbe.
Consilium ipse pater: & magna[x] icepta latinus
Deserit: ac tristi turbatus pectore differt
Multaque[y] se incusat qui non acceperit ultro
Dardanium æneã: generũque[z] asciuerit urbi
Præfodiunt[a] alii portas: aut saxa sudesque
Subiiciunt: bello[b] dat signum rauca cruentum
Buccina: tum muros uaria cinxere corona
Matronæ: puerique: uocat[c] labor ultimus omnes
Nec[d] nõ ad tẽplum: sũmasque ad palladis arces
Subuehitur[e] magna matrum regina caterua
Dona[f] ferens: iuxtaque comes lauinia uirgo
Causa mali tanti oculos[g] deiecta decoros.
Succedunt matres: et templum thure uaporãt:
Et mœstas alto fundunt de limine uoces
Armipotens[h] belli præses tritonia uirgo
Frange[i] manu telum phrygii prædonis: et[k] ipsũ
Pronum sterne solo: portisque effũde sub altis
Cingitur ipse: furens[l] certatim ĩprælia turnus
Iamque[m] adeo rutulum thoraca[n] idutus ahænis
Horrebat squammis: surasque iclusera tauro.
Tempora nudus ad huc laterique accixerat ensẽ.
Fulgebatque alta[o] decurrens aureus arce
Exultatque animis: et spe[p] iam præcipit hostẽ
Qualis[q] ubi abruptis fugit præsepia uinclis

n m figura est. Mesapus autem ut diceret uitauit homęoteleuton: nam uitiosum erat uoluse edice mesape ergo mesapus aut antiquus est uocatiuus: ut. Hesperidum fluuius regnator aquarum. Item. Socer arma latinus habeto. Aut certe nominatiuus est pro uocatiuo. quamquam etiam possit esse nominatiuus: ut sit Mesapus & Coras equitem diffundite pro diffundat. melior tamen est sensus superior. s Cum fratre. s. cum Catillo. nam legimus: Catillusque acerque coras. t Qua iusso. pro qua iussere. & est antiquum. u Ilicet. confestim: ilico. quod ne diceret: metri necessitas fecit: nam ilico dicimus. x Magna incę. quia de pace cogitabat quę impleri non potuit. y Multaque se incu. pro multum & est gręca figura. z Generumque ur. propter urbem Luca. de Cat. Vrbi pater est urbique maritus. Gener autem ideo dicitur: quia ad augendum genus adhibetur. a Per fodiunt alii por. i. ante portas fossas faciunt: quę rem nimiam indicat desperationem. b Bello dat signum rauca cruentum buccina. Bene bello dat: nam buccina insonans solicitudinem ac bella denunciat: sicut in. vii. Qua buccina signum dira dedit. Pręlium autem tubę indicantur. At tuba terribilem sonitum procul ęre canoro Increpuit. c Vocat labor ultimus omnes. omnes ad laborem ultima necessitas conuocat. d Nec non ad templum. Secundum Homerum. Qui indicat in summa desperatione matres ad templa concurrere: ut uictoria quę non potest uiribus possit deorum fauore conquiri. e Subuehitur. proprie. Matronę enim pilentis uehebantur ad templa pergentes: ut. Pilentis matres in mollibus. f Dona ferens: peplum scilicet sicut dixit in primo: unde o omisit hoc loco. g Oculos deiecta decoros. sicut. Oculos suffusa nitentes De li. ad preces festinantium. mulierum ostendit desiderium. h Armipotens pręses belli. antonomasia sunt proprie. Hęc autem omnis oratio uerbum ad uerbum de Homero translata est. Pręses autem belli. id est qui pręest omnibus bellis: cuius nutu semper bella tractantur. i Frange manu telum. Aut tua manu: aut in eius manu tela confringe. Homerus ἆξον δὴ ἔγχος Διομήδεος. k Et ipsum pronum sterne so. Hom. ἠδὲ καὶ αὐτὸν πρηνέα δὸς πεσέειν. Bene autem sub ipsis portis: quasi ad quas festinabat Aeneas. Vnde est illud. Pręfodiunt alii portas. l Cingitur ipse fu. cer. in prę. tur. Acconomia omnis hęc est. Nam Turnus ideo cum mora armatur: & intecto capite circa arcem incedens admonet singulos: ut a Lauinia possit uideri: & ut sit maior cum dimicandi dux ipse pse placere contendit. l Furens. amore Lauinię: quam uidebat. quod etiam sequens indicat comparatio. Nam dicturus est. Aut ille in pastus armentaque tendit equarum. Cingitur in pręlia: ut pręliari possit: ut si dicas: Lego in aduocatum. i. ut aduocatus esse possim. m Iamque adeo. aut uacat adeo: aut certe sic significat: ut sit sensus. Adeo sic pręparatur in pręlia: ut etiam uniuersa arma pręter galeam portaret. n Thoraca indu. omnia quę in ax exeunt gręca masculina: in obliquis casibus a producitur ut thorax thoracis: pirax piracis. Mas feminina corripiunt: ut climax climacis: sed ad latinum non transeunt. Phalanx uero & aliter exit: peregrinum est etiam apud grecos. o Alta decur. aureus arce. Illic enim & amata fuerat & Lauinia. p Spe iam prę. hos. mente pręoccupat hostis aduentum. q Qualis ubi abru. fugit pręse. uinclis. Etiam hęc comparatio Homeri est: uerbum ad uerbum translata.

Tādem liber equus: cāpoq; potitus[r] apertio
Aut ille impast9 armētaq; tendit equarū:
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectisq;[s] fremit ceruicib9 alte
Luxurians luduntq; iubæ p colla p armos
Obuia cui uolscorū acies comitāte camilla
Occurrit, portisq; ab equo regina sub ipsis
Desiluit: quā tota cohors imitata relictis
Ad[t] terram defluxit equis: tum talia fatur
Turne sui[u] merito si qua ē fiducia forti
Audeo: & æneadum ꝓmitto occurrere[x] turmæ:
Solaq; tyrrhenos equites ire obuia cōtra:
Me sine prima manu tētare pericula belli.
Tu pedes ad muros subsiste: & mœnia serua
Turnus ad hæc oculos horrēda ī uirgine fixus
O[y] decus italiæ uirgo quas dicere grates:
Quas ue referre parem. sed[z] nūc ē oia quādo[a]
Iste anim9 supra mecū partire laborē
Aeneas ut fama fidem missiq; reportat
Exploratores equitū leuia improbus arma
Præmisit: quaterēt[b] cāpos ipsa ardua montis
Per deserta iugo superās aduentat ad urbem
Furta paro belli conuexo in tramite siluæ
Vt biuias[c] armato obsidam milite fauces.
Tu tyrrhenū equitem collatis[d] excipe signis.
Tecum acer mesapus erit: turmæq; latinæ.
Tyburtiq;[e] manus: ducis &[f] tu concipe curam.
Sic ait: & parib9 mesapū in prælia dictis
Hortat: sociosq; duces: & pgit in hostē.
Est curuo amfractu ualles[g] accūmoda frandi
Armorūq; dolis quē densis frondibus atrū
Vrget utrinq; latus: tenuis quo semita ducit:
Angustæq; ferūt fauces aditusq;[h] maligni
Hāc sup in speculis sūmoq; in uertice montis
Planicies ignota[i] iacet: tutiq;[k] receptus
Seu[l] dextra leuaq; uelis occurrere pugnæ:
Siue instare iugis: & grādia uoluere saxa
Huc iuuenis nota fertur regione uiarum:
Arripuitq;[m] locū: & siluis insedit[n] iniquis:
Velocem[o] interea supis in sedibus opim[p]
Vnā ex uirginibus sociis: sacraq; caterua

r Potitus: ab eo qd̄ ē potior ris nā subnix9 rapto petit: uenit ab eo qd̄ ē potior poteris. nā ut etiā supra dxim9 uerbū hoc mō tertie nū quarte iueniē ē cōiugationis. s Arrectisque fre. ce. alte arrectis ceruicib9 fremit ñ alte luxuriās. t Ad terrā de. dicēdo defluxit artē & quādā moderationē descēdēdi significauit q̄ ē etiā in ascēdēdo apd̄ huī9 rei peritos. u Sui merito si qua ē fiducia forti: si unusqsque fortis hēt aliquā cōfidētiā ex cōsciētia fortitudinis suę: & ego audere ñ dubito. Fortis aūt bñ dixit: nā fortis cōis ē generis: hęc aūt hoc uult dicere nō sexū cōsiderādū ēē: sed robur. x Occurrere turmę eqtatui: nā ptē ꝓ toto posuit. Quas dicere grates: scd̄m rhetoricā disciplinā dicit se uerba inuenire nō posse qbus ei9 exprimat laudes: cū dixerit. y O dec9 Italię: sic alibi: Quib9 cęlo te laudib9 equē: cū pręmiserit O fama ingēs ingētior armis uir troianę. z Sed nūc ordo ē: sed nunc mecū partire laborē: nā p parēthesim dictū ē. a Qm̄ Iste anim9 ē sup oia. i. si quidē es magna: ptire aūt ideo quia illa dixerat: Solaq; tyrrhenos eqtes ire obuiā cōtra. b Quaterēt cāpos: ad cāporū pturbationē. Furta pa. bel. insidias. Sal. Gēs ad furta belli pidonea. c Biuias fau. fauces dicunt itinera iter duos mōtes angusta & parua: dicta ad fauciū aialū similitudinē. d Collatis excipe si. cōiūctis ducibus quos memoratur9 ē. e Tyburtique man9: Catill9: & coras duces. f Et tu concicu. sicut ego. nā non dicit sicut Mesap9 aut alii: ne ei facere iniuriā uideat. Concipe aūt simul cū eis con eni cōiunctiua pticula ē: unde & cōuocari de plurib9 dicimus. g Valles: metri necessitate compellimur ut uallis dicam9 Sta. Vallis i amplexu nemorū sedet: nā plenū ē ualles, ut nūc Virg. posuit qd̄ ita ēē diminutiuo indicat. nā uallecula ut uulpes uulpecula facit. ergo in es uel in is qñ usurpatiue qñ naturaliter excūt noīa: sola diminutio indicat. Ea aūt q̄ in es excūt lōga sunt oia si i genitiuo nō crescāt: ut labes uulpes ualles: nā si crescant breuia sunt: ut miles tis. Quo se. du. legit & qua. h Aditusque maligni: proprie obscuri: ut sub luce maligna. i Ignota: scilicet ęneę: nam de turno dicturus est. Huc iuuenis nota fertur regione uiarum. k Tutique receptus: male quidam recessus legunt. nam receptus dicitur quo se tutus recepit exercitus. unde & signa receptui canere dicuntur. l Seu dextra leuaque uelis occurrere pugnę: siue per ualles. siue per montis radices: incertum est enim qua sit uenturus Aeneas. m Arripuitque locum: raptim tenuit. n Insedit: proprie. nam insidere est dolose aliquem expectare: unde & insidię nominatę sunt. o Velocem īterea: licet interea particula negocia semper pręteritis futura consurgat: tamen abruptus est & uituperabilis transitus. Habet autem tales transitus: & in superioribus libris: & in sequenti pręcipue ubi Iup. appellat Iunonem. p Opim: opim quādo dicimus nimpham significamus: si autem dicimus opem auxiliū intelligemus. Ter. Iuno lucina fer opem serua me obsecro.

Compellabat: & has tristes[q] latonia uoces
Ore[r] dabat gradit̃ bellũ[s] ad crudele camilla
O uirgo: & nostris[s] neqcquã cingitur armis
Cara mihi ante alias: nec[t] enĩ nouus iste dianæ
Uenit amor: subitaq; aĩm dulcedine mouit
Pulsus[u] ob inuidiã regno uiresq; superbas
Priuerno antiqua[x] metabꝰ: cũ excederet urbe
Infantẽ fugiens media inter prælia belli
Substulit exilio comitẽ matrisq; uocauit
Noie casmillæ mutata parte camillã.
Ipse sinu præse portãs iuga[y] longa petebat
Soloꝝ[z] nemorũ: tela undiq; sæua præmebãt
Et circũfuso uolitabãt milite uolsci.
Ecce fugæ[a] medio sũmis amasenꝰ abũdans
Spumabit rupis: tãtus se nubibus imber
Ruperat: ille innare parãs infantis amore
Tardat̃: caroq;[b] oneri timet: omnia secũ
Uersanti subito uix hæc[c] sententia sedit.
Telũ immane manu ualida qđ forte ferebat
Bellator solidũ nodis: & robore[d] cocto
Huic nati libro[f] & siluestri subere clausam
Implicat: atq; habilẽ mediæ circũligat hastæ:
Quã dextra ingenti librãs ita ad æthera fatur
Alma tibi hãc nemorũ cultrix latonia uirgo
Ipse[g] pater famulã uoueo. tua prima p auras
Tela tenens supplex hostẽ fugit: accipe testor
Diua tuam quæ nũc dubiis cõmittitur auris
Dixit: & adducto cõtortũ hastile lacerto
Immittit: sonuerẽ undæ: rapidũ super amnẽ.
Infœlix fugit in iaculo stridente camilla.
At metabus magna ꝓpius iã urgẽte caterua
Dat sese fluuio: atq; hastã cũ uirgine uictor
Gramineo domũ triuiæ de cespite uellit.
Non[h] illũ tectis: non[i] ullæ mœnibꝰ urbes
Accipere nec ipse manus[k] feritata dedisset
Pastorum[l]: & solis exegit montibꝰ æuum:
Hic natam in dumis: interq; hortentia lustra
Armentalis[m] equæ mãmis: & lacte[n] ferino

opes uero numero plurali auxilia & census accipimꝰ. nã ops terra ẽ uxor saturni: quã græci Rheam uocant. q Tristes uo. habitũ future orationis oñdit. r Ore da: pleonasmos. s Bellũ ad cru. ca uno uerbo exitũ rei docuit. s Nostris ne. ar. nostris quibꝰ utraque gaudemꝰ: ut ẽt ipsa hẽat causã doloris & maioris iracũdiæ. t Neque ei nouus iste di. ue. a. firmiores ei sũt antiqores amicicię Ter. p amicicia q̃ cępta a paruulis cũ ętate creuit simul Iuue. ille excludat amicꝰ iã senior cuiꝰ barbã tua ianua uidit. u Pulsus ob in. s. crudelitatis: nã sequitur Neque ipse manꝰ feritate dedisset. x Antiqua: nobili urbe: nã hoc priuernũ dicit̃. y Iuga longe. lõge posita remotiora. Sal. & Metello ꝓcul agẽte lõga spes auxiliorũ. i. lõge posita. z Solorũ ne. i. desertorũ. Ter. uenit meditatꝰ alicũde ex solo loco. Itẽ ipse nõne hũc abici opteri solas terras. a Fugę me. dũ fugit inter fugã: nã figuratũ ẽ. b Caroque one. ti. Anacreon φορτον ερωτος. i. onꝰ amoris. c Vix hęc snia seditiõ uix q̃ naturale ẽ ut quotiẽs simul multa cogitamꝰ: uix aliqd cõprobemꝰ: unde uera distinctio ẽ oia secũ uersanti subito. d Et robore cocto: aut antiq̃ hastã fuisse significat nã multi tpis aliqd coctũ uocamꝰ Hor. plerũq; recoctꝰ Scriba ex quinq; uiro cornũ deludet hiatẽ: ita Persi. ut tamale uetꝰ pregrãdi subere coctũ aut re uera cocto robore: hastę eni plerũq; igni durari cõsueuerũt. e Hui telo. s. natã implicuit. f Libro: liber dr̃ iterior corticis ps q̃ ligno coheret. alibi: alta liber aret i ulmo. unde liber dicitur in quo scribit̃: q̃ aũ usũ chartę uel mẽbranę: de libris arborũ uolumia cõpaginabant̃. g Ipse pr̃ famulã uoueo: bñ ipse pater: quia auctorãdi ptãtẽ nisi patres nõ hñt. Voueo aũt cõsecro i tuũ ministeriũ: unde & camilla dicta ẽ: licet supra dixerit & a matre eẽ noiatã. sed illud poeticę dictũ ẽ. nã camilla quasi ministra dicta est: ministros eni & ministras ipuberes camillos & camillas i sacris uocabãt. unde & mercuriꝰ hetrusca lingua Camillꝰ dicit̃. q̃si minister deorũ Sonuere. unde hic distinguẽdũ est: Infelix Camilla: nõ eo tpe quo euasit: sed nũc infelix. plerũq; eni epitheta pñtis tpis sũt licet & pactis negotiis: ut in secũdo Infelix quę se dũ regna manebãt Sepꝰ andromache ferre icomitata solebat. h Nõ illũ tectis ullę nõ męnibꝰ urbes accepere: nõ mirũ a nulla hũc ciuitate susceptũ. nã licet priuernas eẽt tñ quia in thuscorũ iure penę ois Italia fuerat generaliter i metabũ omniũ odia ferebãt. Nã pulsus fuerat a gẽte uolscorũ q̃ etiã ipsa hetruscorũ ptãte regebat: qđ Cato plenissĩ me secutus est. hinc est multę illa frustra tyrrhena p oppida matres: qđ nõ ꝓcedit nisi iter eos eẽnt iura cõnubii i Nõ męnibꝰ ui. ac. nõ tęctis nõ męnibꝰ: hoc est nec in ciuitate: nec i priuatã admissus ẽ domũ. & sic ista etiã in prio separauit: ut Vrbe domo socias. Sciendum autem męnia abusiue dici oia publica ędificia: ut diuidimus muros & męnia pandimus urbis. nam proprie męnia sunt tantum muri: dicta quasi munia a munitione ciuitatis. k Manus dedisset: confessꝰ esset. & hoc dicit si qui etiam eum suscipere uoluisset: ille tamen eorum consortia morum feri ate fugisset. l Pastorum & solis exegit montibus æuum. & pastorum æuum exegit in montibus solis: id est pastorali usus est uita. m Armentalis equę mammis: indomitę: Unde sequitur. n Lactę ferino.

o Vestigia plantis institerat: signa pedũ primis plãtis expresserat: nã hęc sunt uestigia imagines pedũ: ut Semesã prędã & uestigia fœda relinquũt. p Palmas onerauit acu: onus eni est quicqd teneris iponit manib⁹. q Pro longę tegmine pallę: palla ꝓprie ẽ muliebris uestis deducta usque ad uestigia. unde ait longe. sic supra Pallã signis auroque rigentẽ. r Strimoniãque gruem: thraciã a fluuio strimone. Sane sciẽdũ posse dici hic & hęc grus. s Holorem ita latine dicim⁹. nã cygni gręce dicũtur. t Multę illam frustra: antęq̃ rem disceret pręiudicauit. sic Sal. Falso q̃ritur de natura sua gen⁹ humanũ: nã anteq̃ diceret querit: dixit falso. Matres: inter matres & matresfamilias hoc interest: q mater ẽ pręter illã significationẽ quę est ad aliquid quę tãtũ cõuenit i matrimonio: matresfamilias uero dicit qui in matrimonio cõuenit p cœmptionẽ: nã per quãdã iuris solẽnitatẽ in familia migrat mariti. u Aeternũ: ęterne. nam nomẽ est ꝓ aduerbio. x Conata: dũ conaretur. y Fatis urgetur ac. oñdit etiã desideria ex fati necessitate descẽdere. z Cõmittit omine pugnę: ꝓ cõmittetur. a Hęc ca. generaliter dixit arcũ pharetrã: ut sequẽtia idicãt. nã dicet Et ultricẽ pharetra deprome sagittã. b Vltricẽ: noĩa in ix terminata ablatiuũ singularẽ in e mittunt: genitiuũ uero pluralem in um: exceptis his q̃ sunt oĩs generis: ut fęlix. nã ab fęlici horũ fęliciũ facit. Luc. Fęlici nõ fausta loco tẽtoria ponẽs: quod receptũ est: ideo quia genitiuus pluralis a noĩatiuo plurali minor ẽe nõ debet: sed aut par aut minor una syllaba: & quia a neutro facit fęlicia fęliciũ dicere nõ debem⁹ ne ꝓpter alia genera huic pręiudicem⁹: nãque ab eo qd̃ ẽ fęlices ut fęlicũ dicamus ratio patiẽ una crescat eni syllaba ab eo qd̃ est fęlicia ut fęlicũ dicamus: nõ ꝓcedit ut minor sit genitiu⁹ noĩatiuo plurali. similiter & ultricũ & uictricũ dicim⁹: licet ĩ his neutrũ gen⁹ in numero singulari nõ inueniatur. c Violarit uul. cor. qa dixit sacrũ. d Tros ita. uc. m. si simpliciter accipim⁹ ita intelligam⁹ siue eẽ troianus iteremerit: siue aliquis de ęneę auxiliis. nãque alii uolũt Arũtẽ de Turni ẽe ptibus & indignatũ fęmineũ sexũ plus in bello potuisse q̃ uiros: quã rẽ hic dicũt pstrixisse Virg. & re uera sic undiq3 loqtur, ut incertũ sit Arũs de cui⁹ ptib⁹ fuerit. unde ẽ illud Da p hoc nostris aboleri dedecus armis. e Pariter: similiter uno mõ & ẽ antiquuz f Miserãde cor. hęc i ęconõia pręiudicia noiant quotiẽs negotii futuri exit⁹ tollit Vult ei nos de Camillę cadauere nil ulteri⁹ expectare: sicut i primo fecit. Tu facie illi⁹ noctẽ nõ ãpli⁹ unã Falle dolo: qd̃ pręmissũ sustulit cõmẽorationẽ qñ uel cupido discesserit uel ascani⁹ sit reuers⁹. g Arma Inspo. aut idetracta: aut ipsi⁹ ispoliatę. h Nigro cir. tur. cor. q: ad męrorẽ luctũq3 descẽdit: cõtraq3 i octauo ubi ad lętitiã descẽdit uen⁹ claro eã nibo circõdatã dicitur At uen⁹ ęthereos iter dea cãdida nĩbos.

Nutribat: teneris immulgẽs ubere labris:
Vtque pedũ primis infans uestigia[o] plantis
Institerat: iaculo palmas[p] onerauit acuto
Spiculaq3 ex humero paruæ suspendit: & arcũ
Pro crinali auro: pro[q] longæ tegmine pallæ
Tigridis exuuiæ per dorsum a uertice pendent
Tela manu iam tum tenera puerilia torsit
Et fundã tereti circũ caput egit habena:
Strymoniãq3[r] gruem aut albũ deiecit holorem[s]:
Multæ[t] illã frustra tyrrhena ꝑ opida matres
Optauere nurũ: sola contenta diana
Aeternum[u] telorũ & uirginitatis amorem
Intemerata colit: uellẽ haud correpta fuisset
Militia tali conatu[x] lacessere teucros.
Cara mihi comitũq3 foret nũc una mearũ
Verũ age q̃nquidẽ fatis[y] urget acerbis
Labere nympha dolo finesq3 inuisæ latinos
Tristis ubi infausto cõmittitur[z] omine pugnæ
Hæc[a] cape: & ultricẽ[b] pharetra deprõe sagittam
Hãc quicũq3 sacrũ uiolarit[c] uulnere corpus
Tros[d] italus ue mihi pariter[e] det sanguie pœnas[g]
Post ego nube caua miserandæ[f] corpus: & arma
Inspoliata feram tumulo: patriæq3 reponam
Dixit: at illa leuis cæli demissa ꝑ auras
Insonuit nigro[h] circũdata turbine corpus:
At manus interea muris troiana propinquat:
Hetruscíq3 duces equitũq3 exercitus omnis
Compositi[k] numero i turmas: fremit æquore toto
Insultans sonipes: & pressis pugnat habenis
Huc obuersus: & huc: tũ late ferrẽs hastis
Horret[l] ager: cãpiq3[m] armis sublimib⁹ ardent
Necnon mesapus cõtra celeresq3[n] latini

i Hetruscíq3 du. hetruria dicta ẽq: ei⁹ fines tendebãt usq3 ad primã ripã Tyberis & q̃si ετεροσ οροσ: Nã ετεροσ ẽ alter: & οροσ finis. Roma ei antea unã tantũ tyberis ripã tenebat. Iuue. Et q̃ ipsi fines tyberinũ uirgo natauit. k Cõpositi nu. i. rõnabilit. unde & sępenúero dicim⁹. i: frequẽter & rõnabiliter. Hic ẽnĩ uero i numerũ. i. i rõem i rhithmũ. Vñ & metra numeros dicimus: ut Nũeros memini si uerba tenerẽ. Sane mõ ẽ generalis descriptio eq̃stris certamis: paulopost descẽdit ad specialẽ: sicut fecit i q̃nto & de cursorib⁹: & de naualı certamĩe. l Horret ag. i. terribilis ẽ. Fsi aũt usus Ennian⁹ uitupat⁹ a Luci. dicẽte ꝑ irrisionẽ debuisse eũ dicere Horret & alget. unde Hora. de Luci. nõ ridet usus eni grauitatẽ minoris. m Cãpique ar. ardent: resplẽdẽt. n Celeresq3 latini: alludit ad militiã romanã. nãq3 ad eqtes habuit romul⁹: ut allo diximus loco

Tercētū scutari oēs uolscente magistro: quos celeres appellauit: uel a celeritate: uel a duce Celere: q dicit Rhemū occidisse: in cui⁹ gratię uicem a Romulo fieri tribun⁹ equitū meruit. Et tribun⁹ celerū appellatus ē. o Ala ca. equitat: Alę aūt dicuntur equites: qđ alaru uice pedestre exercitū tegūt p Intra ia. te. unde posset hasta missa in hoste uenire. hinc traxit Sta. ut diceret quę ęquat iaculo spaciūtur arundine metas: est & enim ista ois hęc ambitiosa descriptio. q Pręcipitat: p pręcipitat r Reiiciūt par. & equ. ad me. torquēt reiiciunt retro agunt. Sane nūc fugiūt nō timore s3 lege pręliandi. Salu. More equestris pręlii sumptis tergis ac redditis. s Molli. i. domita: domitorū. s. t Supiacit undā: sup scopulos undā iacit. nā more suo dedit uerbo detractā nōi prępositionē. u Sinu: curuatione & flexu undarū. Extremā aūt ad illud ptinet qđ ait supra. x Penitusque datis referuntur habenis. y Aestu reuoluta resorbēs saxa fugit: ęstus pprie ē maris incerta cōmotio. z Vado labēte: hypallage p labēs ipse p uadū. a Et sāguine in alto ευφορτικοσ ōndit magnitudo. b Hastam intorsit equo: figurate. nā intorqueo in equū dicim⁹: ut in lat⁹ inque feri curua cōpagibus aluū Contorsit. c Ferrūque sub aure reliqt: ex uulneris genere cum fugiētē intelligim⁹ ee pcussum. d Voluitur ille excussus humi uoluit: nam excussus p se plenū est. e Deiicit herminiū nomē hoc de historia Romana ē. nā cū Coclite contra thuscos Lartius & Herminius steterūt tpe quo pons sublici⁹ rūpebat. unde & eū plurimū laudat ac si diceret talis qualis fuit ille. f Tāt⁹ in a. pa. tantū patebat in uulnera. i. in hostilia tela tot⁹ patebat. g Per armos: abusiue. nā pprie armi quadrupedum sunt. h Exultat amazon. suspendēdum exultat ut amazon itelligas qsi amazon. nā Camilla uolsca fuerat: sicut in primo Dederatque comā diffūdere uētis Venatrix. i. quasi uenatrix.

Et cum fratre corax & uirginis ala[o] camillæ
Aduersi cāpo apparent hastasq; reductis
Protēdunt longe dextris: & spicula uibrant:
Aduētusq; uirū: fremitusq; ardescit equorum
Iāq;[p] intra iactū teli pgressus uterq;
Substiterat subito erupūt clamore: furētesq;
Exhortātur equos: fūdunt simul undiq; tela
Crebra: niuis ritu: cælūq; obtextur umbra
Cōtinuo aduersi: tyrrhen⁹: & acer aconteus
Connixi incurrūt hastis primiq; ruinam
Dant sonitu ingēti: præfractaq; quadrupedātum
Pectora pectorib⁹ rūpūt: excussus aconteus
Fulminis morem: aut tormēti pōderis acti
Præcipitant longe: & uitā dispergit in auras.
Extēplo turbatæ acies: uersiq; latini
Reiiciūt[r] parmas: & equos ad menia uertunt
Troes agūt: pricepsq; turmas inuasit asillas.
Iamq; ppinquabāt portis uersiq; latini
Clamorē tollunt: & mollia[s] colla reflectūt.
Hi fugiūt: penitusq;[x] datis referūtur habenis:
Qualis ubi alterno pcurrens gurgite pont⁹
Nūc ruit ad terrā: scopulosq; supiacit[t] undā
Spume⁹: axtremāq; sinu[v] pfundit harenā
Nūc rapidus retro: atq; æstu[y] reuoluta resorbēs
Saxa fugit: littusq;[z] uado labēte relinquit.
Bis tusci rutulos egere ad mœnia uersos
Bis reiecti armis respectāt terga tegentes
Tertia sed post quā cōgressi in prælia totas
Implicuere inter se acies: legitq; uirū uir.
Tū uero & gemitus morientū: &[a] sanguiē in alto
Armaq; corpaque & pmixti cæde uirorū
Semiaiēs uoluūtur equi: pugna aspa surgit
Orsilochus remuli qñ ipsum horrebat adire
Hastam ītorsit equo: ferrūq;[c] sub aure reliquit
Quo sonipes ictu furit arduus altaq; iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura
Voluitur[d] ille excussus humi catilus iolam
Ingētēque aīs i gentem corpe: & armis
Deiicit[e] herminiū: nudo cui uertice fulua
Cæsaries nudiq; humeri: nec uulnera terrent
Tātus[f] i arma patet. latos huic hasta p[g] armos
Acta tremit: duplicatq; uirū trāsfixa dolore
Funditur ater ubiq; cruor: dant funera ferro
Certātes: pulchrāq; petūt p uulnera mortem
At medias inter cædes æxultat[h] amazon

i Indefessa infatigabilis: & oia arma amazonũ tradit: quas Titan⁹ unimãmas uocat. nã hoc ẽ amazon quasi ἀγε υυασοῦ. Spicula fugiẽtia: ꝑ ipsa fugiẽs. k At circũlectę comites: subaudi dimicãt qđ & sequẽs amazonũ indicat cõpatiuo: q̃ inducũtur circa reginã bella tractãtes. l Larinaque uir. noĩa hęc nobilissimarũ sunt italię fęminarũ l Italides: pulchra deriuatio nõ uera. nã u erũ ẽ italię. Italis aũt uude ĩtalides magis patronimycũ est q̃ deriuatiuum sicut belias: unde & belides. m Quas ipsa de. decus & ad delectas: & ad ipsam põt referri. dec⁹ aũt si ad Ca. nobilitas pulchritudo. Si ad delectas ornamẽtũ. i. q̃s sibi elegit ornamẽtũ. i. ad ornamẽtũ. n Dia ca. generosa ευγενησ nã gręcũ est: cui⁹ nois ętymologiã plerique nolũt uenire ἀποτου Διοσ quod si sic ẽ dicem⁹ diffe tire deriuatione a pricipalitate. Nã dia di ꝓducit: cũ Διοσ corripiat: sicut ecõtra quũ lux ꝓducat lu cerna lu corripit. o Pacisq; bo. bel. mi. cõgruũ; paci epitheton dedit: ut cã bonã diceret: cũ bellum ecõtra sit pessimũ: nã sine dubio & belli sęui diceret si ratio usus admitteret. p Quales threicię: tanais fluui⁹ est q separat asiã ab Europa: circa quem antea amazones habitauerunt unde se postea ad thermodoonta fluuiũ thracię trãstulerũt qđ etiã; Sal. testat dicẽs Deinde cãpi thraisei quos habuere amazones a tanai fluuio incertũ quã ob rem digresse. Thermodoontis: plenũ ẽ thermodoon: sꝫ ꝑ synerę sim thermodon fecit. unde don circũflexum habet accentum: grę ca ei noĩa necesse est ut circũflectãt quotiens fit synerȩsis exigente metri necessitate: ergo si sit thermodoon do accentũ habet acutũ. quod si thermodon fecerit & in finalẽ trãsfertur & mutat accẽt⁹: nã fit circũflexus. q Pulsant: enin ius ad musas; Quę pedibus pulsatis olimpũ. r Bellãtur: ꝑ bellãt. nã solent uerba pro uerbis poni. Vũ passiuã nũc declinatione sub actiua posuit significatione. sic ĩ geor. Et placidã paci nutritor oliuã: futurũ tẽpus a passiuo posuit pro pręsenti ab actiuo. nã nutritor ꝑ nutri posuit Vũ etiã ecõtra. Nox humida cęlo pręcipitat: ꝑ pręcipitatur: actiuũ ꝑ passiuo. s Hippolyten: hęc amazonũ fuit regina: cui uictę He. balthcũ sustulit Martia aũt bellicosa: aut Martis filia. t Quẽ telo primũ: quẽ postremũ Homericũ ẽ interrogatione ad ipsũ referre q describit: cũ musę interrogari cõsueuerint: ut uos o calliope pręcor aspirate canẽti. u Aspera uirgo: epitheton ad officiũ belli respiciẽs. alias incõgrue uirginẽ asperã diciu⁹. x Euneũque: quia latina ẽ declinatio: iõ nc accepit accẽtũ. nã Sta. quia gręce declinauit grecũ accẽtũ posuit dicẽs: Nũc eune⁹ ait thoas. y Longa abiete: hasta abietali. nã arborem ꝑ hasta posuit. z Suffosso casuro: nã suffossi equi dicũtur quos uulgo cęspitatores uocãt. Alii suffosso legũt. i. pręcipiti & iam cadenti. a Dum subit: scilicet dum se ad sustentationem ruentis inclinat & uult utrunque tanta celeritate esse percussum: ut unum ictũ putares. inde est enim pręcipites pariterque ruunt. b His addit amastrum: adiungit. c Armis ignotis: nouis inconsuetis. d Hyapige: appulo equo. e Pellis erepta iuuenco: id est lorica. nam proprie lorica est tegmen de loro factũ quo maiores in bello uti consueuerant. f Aggresnisque manus armat sparus: bene aggrestis. nam sparus est rusticum telum in modum pedi recuruum, Salustius. Sparos & lanceas alii pręacutas sudes portare.

Vnũ exerta latus: pugnæ pharetrata camilla:
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
Nunc ualidam dextra rapit indefessa[i] bipennem
Aureus ex humero sonat arcus: & arma dianæ.
Illa etiam si quando in tergum pulsa recessit
Spicula conuerso fugientia dirigit arcu.
At[k] circumlectæ comites larinaq;[l] uirgo
Tullaq;: & æra tam quatiens tarpeia securim
Italides[l]: quas[m] ipsa decus sibi dia[n] camilla
Delegit pacisq;[o] bonæ: belliq; ministras:
Quales[p] threiciæ cum flumina thermodoontis
Pulsant[q]: & pictis bellantur[r] amazones armis
Seu circum hippolyten[s] seu cum se martia curru
penthesilea refert; magnoq; ululante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis
Quem[t] telo primũ: quẽ postremũ aspera[u] uirgo
Deiicis: aut quot humi moriẽtia corpora fundis.
Euneum[x] clycio primũ patre: cuius apertum
Aduersi longa[y] transuerberat abiete pectus.
Sanguinis ille uomens riuos cadit atq; cruentã
Mandit humũ moriẽsq; suo se in uulnere uersat
Tum lirin pegasumq; super: quoꝝ alter habenas
Suffosso[z] reuolutus equo dum colligit alter
Dum[a] subit: ac dextram labenti tendit inermem
Præcipites pariterq; ruũt his[b] addit amastrum
Hippotaden sequiturq; incumbẽs eminus hasta
Tereaq;: harpalicũq;: & demophoonta chromiq;
Quotq; emissa manu contorsit spicula uirgo
Tot phrygii cecidere uiri: procul ornitus armis[c]
Ignotis: & equo uenator hyapige[d] fertur.
Cui pellis[e] latos humeros erepta iuuenco
Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus
Et malæ texere lupi: cum dentibus albis:
Agrestisq;[f] manus armat sparus: ipse cateruis

g Vertitur in mediis.i.agit:nã grece ἀναστρέφεται dixit. h Toto uertice supra ẽ:Sta.de capaneo: & totũ trã scẽdit corpe bellũ. i Hũc illa cõceptũ:fraude circũuẽtũ:ut aemul⁹ exceptũ tritõis. k Traiicit:uis iact⁹ oñdit; l Siluis:p in siluis;& ẽ archaismos casus ꝑ casu. m Mulierib⁹ armis:usus obtinuit ut inuptas uirgines nuptas mulieres uocemus nam apud maiores indiscrete uirgo dicebatur & mulier:utrũque enim sexum tãtum significabat:ut ecce hoc loco dicit armis mulieribus;cũ Camilla innuptã fuisse manifestum sit. Item in bucolicis legimus:Ah uirgo cũ Pasiphane constet ex minoe añ amorem tauri filios suscepisse. Terẽ.etiam mulierem post partum uirginẽ uocat i ecyra. Nã uitiũ ẽ oblatũ uirgini olim ab nescio quo improbo: n Nomen tñ haud leue patrũ manibus hęc referes telo ceci.ca.irrisio est amaritudinis piena:nã si noluerim⁹ simpliciter accipere:ut ita sit dictum quẽadmodum supra:Aeneę magni dextra cadis:incipit cõtrarium eẽ superiorib⁹:unde melius ẽ ut pseuerem⁹ in sensu:& ita sit dictũ magnã re uera gloriam laturus est ad manes parẽtũ:que feminea tela supabũt. o Sedentis:equitis.Sane eũ ex uicino intelligim⁹ eẽ pcussum. p Interior:sinisterior:breuiore.s.circulo. q Cõgeminat:hic distinguendũ ẽ.nã nemo dicit securim uulnus congeminat:sed securis. r Incidit huic. figurate ꝑ in hanc.Terenti⁹:Ego in eũ incidi infęlix locũ:ut neque mihi amittendi neque retinẽdi sit copia. s Appennicolę:bellator filius auni: quia liguria maiore parte sui appenino est cõstituta.Ligures autẽ omnes fallaces sunt:sicut ait Cato in scdo originũ libro. Filius auni: Aunus scilicet nã ut supra dixim⁹ cũ dictis parentis filiorũ noia supprimatur:eos patris cognomines intelligim⁹:Tiburti remulo ditissim⁹ olim. t Versare dolos ingressus:tractare.ut Seu uersare dolos:seu certę occumbere morti. u Astu:malitia.nã proprie astutos maliciosos uocam⁹. unde in Teren. post de domino dixit seruus astute:ille iratus ait: Carnifex quę loquitur.Cicero:ita fit ut ista ratio existimetur astuta:meum tamen hoc consiliu; necessarium. x Dimitte fugam:equi celeritatẽ cui fides relinque. y Ventosa ferat cui gloria fraudem:hęc ẽ uera & antiqua lectio:ut sit sensus pedes congredere:iam cognosces cui inanis iactantia afferat pęnam. Nam fraudem pęnam ueteres uocabant:ut etiam in antiquo cognoscitur iure. Salusti⁹ in catilinario:Die statuit anteq̃ sine fraude liceret ab armis discedere. Si autem laudem legerimus erit sensus:agnosces cui inanis gloria afferat laudem.uentosa autem gloria est quã gręci κενοδοξίαν uocant. z Paribusque assistit i armis pedes sicut & illũ cõgressũ putabat. a Pura parma:tũc enim primũ in bella descenderat. b Fugax:fugiens.nam nomen ẽ pro participio. nõ eni fugace possum⁹ accipere:quẽ supra legim⁹ bellatorem. c Vane lig⁹:aut fallax:aut inaniter iactãs.nã uanos stultos posteriores dicere ceperũt. unde tractum ẽ etiã in neotericis.Iuuenalis:Sic libitũ ẽ uano q nos distinxit othoni.qđ aũt hoc loco uane significet.cõsequentia demonstrant. d Frustraq; ais elate supbis. e Lubric⁹:fallax:mobilis. f Pernicib⁹ ign.plã.mõ uelocib⁹:alias pseuerãtib⁹.nã pnix interdũ uelox:interdũ pseuerãs significat:ut ipse i geor.Et iter dura iacet pnix i strato saxa cubili. g

Vertit[g] in mediis:& toto[h] uertice supra est.
Hunc[i] illa exceptũ nec eni labor agmine uerso
Traiicit[k]:& sup hæc inimico pectore fat.
Siluis[l] te tyrrhene feras agitare putasti.
Aduenit qui uestra dies mulierib⁹[m] armis
Verba redarguere:nomẽ[n] tñ haud leue patrũ
Manibus hoc referes telo cecidisse camillæ
Protin⁹ orsilochũ:& butẽ duo maxĩa teucrũ
Corpora:sed buten aduersũ cuspide fixit
Loncã: galeãq; inter:qua colla sedentis[o]
Lucẽt:& leuo depẽdet parma lacerto
Orsilochũ fugiẽs:magnũq; agitata ꝑ orbem
Eludit gyro interior[p] sequitq; sequẽtem
Tum ualidã ꝑque arma uiro ꝑque ossa securim
Altior insurgẽs orãti:& multa præcãti
Cõgeminat[q] uulnus calido rigat ora cerebro.
Incidit[r] huic:subitoq; aspectu territ⁹ hæsit
Appenninicolæ[s] bellator filius auni
Haud ligurũ extremus:dũ fallere fata sinebãt.
Is ubi se nullo iã cursu euadere pugna
Posse:neq; instantẽ reginã auertere cernit
Consilio uersare[t] dolos ingressus.& astu[u]
Incipit hæc:quid tã egregiũ si fœmina forti
Fidis equo.dimitte[x] fugã:& cõminus æquo
Mecũ crede solo:pugnæq; accinge pedestri
Iam nosces uentosa[y] ferat cui gloria laudem:
Dixit:at illa furens:acriq; incẽsa dolore
Tradit equũ comiti:paribusq;[z] assistit in armis
Ense pedes nudo:puraq;[a] interrita pma
At iuuenis uicisse dolo ratus auolat:ipse
Haud mora cõuersisq; fugax[b] aufert habenis:
Quadrupedẽq; citũ ferrata falce fatigat.
Vane[c] ligur:frustraq;[d] animis elate supbis
Nequicquã patrias tentasti lubricus[e] artis:
Nec fraus te incolumẽ fallaci pferet auno:
Hæc fatur uirgo:& pnicibus[f] ignea plantis.
Transit[g] equũ cursu:frenisq; auersa[h] prehensis

Multa[m] sup lauso to gitat multosq; remittit
Qui reuocēt: mœstiq; ferāt mādata parentis:
At lausum socii exanimē sup arma ferebāt[n]
Flentes ingentem: atq; ingēti uulnere uictū.
Agnouit longe gemitū præsagia mala mens
Caniciem multo deformat puluere: & ambas
Ad[o] cælū tēdit palmas: & corpore inhæret[p].
Tanta ne me tenuit uiuēdi nate uolūtas:
Vt pro me hostili paterer succedere dextræ
Quē genui: tua ne hæc genitor p[q] uulnera seruor
Morte tua uiuēs. heu nūc[r] misero mihi demū
Exiliū infœlix: nūc alte uuln9 adactum.
Idem[s] ego nate tuū maculaui crimine nomē
Pulsus[t] ob inuidiā solio: sceptrisq; paternis
Debuerā patriæ pœnas odiisq; meorū
Omnes[u] per mortes aiam sontē ipse dedissem:
Nunc uiuo. nec adhuc hoīes lucēq; relinquo
Sed linquā: simul hoc dicēs attollit in ægrū
Se femur: & quāq̄ uis[x] alto uulnere tardat
Haud deiectus equū duci iubet: hoc decus illi
Hoc solamē erat: bellis hoc uictor abibat.
Oibus alloquitur[y] mœrentē & talib9 infit
Rhæbe[z] diu res si qua diu mortalib9 ulla est
Viximus: aut hodie uictor spolia[a] illa cruenta
Et caput æneæ referes: lausiq; dolorū
Vltor eris mecum: aut[b] aperit si nulla uiā uis
Occūbēs pariter neq;[c] eni fortissime credo
Iussa aliena pati: & dominos dignabere teucros
Dixit: & exceptus[d] tergo assueta locauit
Mēbra: manusq; ambas iaculis[e] ornauit acutis
Aere caput fulgens: cristaq; hirsut9 equina
Sic cursū i medios rapid9 dedit æstuat ingēs
Vno in corde pudor mixtoq; insania luctu:
Et furiis agitatus amor & cōscia uirtus:
Atq; hic æneam magna ter[f] uoce uocauit:
Aeneas agnouit eū: lætusq; præcatur
Sic pater ille deū faciat sic altus apollo
Incipias cōferre manum
Tantum effatus: & infesta subit obui9 hasta:
Ille aūt quid me erepto sæuissime nato
Terres: hæc uia sola fuit: qua[g] perdere posses
Nec mortē horrem9: nec[h] diuū parcim9 ulli.
Desine[i] iam uenio moriturus: & hæc tibi porto
Dona prius: dixit: telūq; itorsit in hostem.
Inde aliud super: atq; aliud figitq; uolatq;

m Multa: pro multum: sicut Et pede terram crebra ferit: p crebro. n Sup arma ferebant: supra scutū, ut supra impositū scuto referunt palāta frequētes o Ad cęlu tendit palmas: increpans deos quasi sacrilegus. Et sciendū uno codēque tēpore nō cum potuisse & hęrere corpori: & manus ad cęluz leuare, licet ista poeta coniunxerit. p Corpore inhęret: aut inhęret lauso suo corpe: aut certe histerologia est, ut sit: hęret in corpore. melius tñ est ut sit antithesis p corpori ut hęret pede pes: p pedi. q Per uulnera seruor: aut re uera p uulnera: quia p totū eius corp9 mucro trāsierat. aut inuidiose ait uulnera p uulnus. sic Terētius: Nō perpeti meretricū cōtumelias: cū de Taide loqueretur. r Nūc demū exiliū infęlix: nunc alte uulnus ad actum est Solatio enim uiuentis filii utrūque fuerat añ tollerabile. s Idē ego: qui nūc causa tuę mortis fui qui feci ut exulis & sacrilegi fili9 eē diceretis t Pulsus: ob inuidiā excusat: ne merito expulsus esse uideatur. u Oēs p mortes: p omnia mortis genera. i. p diuersa supplicia. x Vis alto uulnere tardet: alti uulneris uiolētia. y Alloquitur mœrentem: tristem. Hęc eni aialia scdm Home. quū sint tristia indicant dominorū mortē futurā. z Rhębe diu res si qua diu mortalibus ulla est. Hoc loco notāt Virg. critici: q hōi sacrilego dedit prudetem sententiā: quā rē ratio naturalis excusat. Ea eni q̄ per naturā mouent animos: in quā uis psonā cadunt: illa uero fiunt tantum prudentium: quę non nisi cōsilio & rōe deprehēduntur. Vñ & Terē seruis dat plerūque sententias prudentissimas qdem. Sed quę sup naturam offerūt cūctis: ut ne qd nimis. a Spolia illa cru. arma ęneę Lausi cruore pfusa. unde Intulit & caput ęneę: p quod etiā spolia ęneę intelligimus. Na Lauso nihil detraxerat ęneas: dixit eni arma quib9 lętatus habe tua. b Aut aperit si nulla uiā uis: aut nullā ostēdit fortitudo rationē. c Neque eni for. cre. q̄ dignaueris habere dominos teucros scilicet. ignauos. Nam hoc intelligimus ex eo quod dixit Ex quo fortissime: plerumque est ex alterius personę uituperatione uel laude cognoscimus quod de alia dicatur, ut hoc loco troianos uituperatos ex equi laude cognoscim9. Itē alibi contra: Et nūc ille Paris: scilicet adulter. nā illo loco ex psona Paridis uituparur ęneas. d Except9 te. equo se prębēte suscept9 qd fieri plerūque cōspicim9. e Iaculis on audiatas sequentis exprimitur magna. f Ter. i sępius. Infesta hasta in uuln9 parata uel ptenta. g Qua per po. deest me: nā hoc dicit nisi extīcto filio nulla se rōne posse superari. h Nec d. per u. quia ęneas inuocauerat deos: ut sic Pater ille deū faciat. i Desine. s. mortē minari. quoniā libēter moriturus adueni.

h Vmbo: scutū. u. ā a parte totū intelligim⁹. l Leuos equitauit i orbes: scdm̄ artē militię. nā eques dīxtrās facillime separatur a pedite. In leuā aūt ideo pedem circūibat: ut Aen. dexterā ptē circuiuenīret: q utique unda erat. m Pugna iniqua: pedes cōtra equitē. n Multa mo. utrū in ipsū: an in equū te la intorqueret: quo uulnerato mezē. carebat effugio. Inter tēpora: id est in frōtē Bellatoris equi p quē bellū geritur. aliter hominē dicim⁹ bellatorē: qui bellū gerit. o Implicat: impedit. p Cernu⁹: cernuus equus dicit̄: qui cadit in faciē q̄si in cā pem quā cernim⁹. ūde & pueri quos in ludis uidimus: ca pte q̄ cernūt frōte s: cernui uocātur: ut etiā Var. in ludis theatralib⁹ docet. q Clamore incēdūt cęlū: implent. & abusiue dicit. Troesque gaudio: latinique dolore. r Hausit cęlū: hoc ē aerem Lucre. in hoc cęlo qui dicit̄ aer. & hoc dicit postq̄ respirauit & mētē recepit: pōt pturbatōnē exequi uenīēte ruina. s Hostis amare: asper. & ē Hor. de tęlo dictū quod hic ad hoiem trāstulit. ille eni ait πικρονοιστον. t Nullū in cęde nefas mo ti uiro forti u cfas nō est: nec ego sic ut uincerē ue ni: hoc ē cū uolūtate pcūbo. u Nec te. me. hę. pe. mi. fe. la. hoc ē non cū hoc pacto a te Lausus recessit ut uitā requireret. fędera aūt pepigit: p trāslationē dixit id ē nō sic pugnauit ut ullū mihi uitę reliquerit desideriū. x Venia: beneficiū: ut Orātes ueniā. Hūc oro def. fu. inimicorū irā: & post fata sequire cupiētē. y Defenderāt ē phibe: ut Dū teneras dfēdo a frygore myrtos. & bū petit ab ęnea quod scit eū ultro cōcedere: ut pbauit in filio. Petit aūt non de ei⁹ pietate dubitās. sed times irā suorū. z Haud insci⁹: liptotes figura: nō eni dicit non ignatus sed expectās oib⁹ uotis ut Munera nec sperno. libenter accipio. In hac aūt figura pl⁹ cogitat̄ q̄ dicat̄. a Vndātique aiam: ordo ē in arma undāti cruore aiam diffūdit: cu⁹ sedē plerique sanguinem uolunt eē. & sic ē dictū: ut Vna eadē que uia sanguis aimusque sequūtur.

Ingēti gyro: sed sustinet aureus umbo^k
Ter circum astantem leuos^l eqtauit in orbes
Tela manu iaciens: ter secum troius hæros
Immanem ærato circūfert tegmine siluam:
Inde ubi tot traxisse moras tot spicula tedet
Vellere: & urgetur pugna^m congressus iniqua:
Multa^n mouēs animo: iā tandē erūpit & inter
Bellatoris equi caua tpa coniicit hastā.
Tollit se arectū quadrupes: & calcib⁹ auras
Verberat: effusūq; equitē sup ipse secut⁹
Implicat^o: eiectoq; incūbit cernu⁹^p armo.
Clamore^q incedūt cælū troesq; latiniq;
Aduolat æneas: uaginaq; eripit ensem.
Et super hæc ubi nūc mezētius acer: & illa
Efferas uis animi. contra tyrrhen⁹ ut auras
Suspiciens heusit^r cælū: mentēq; recepit.
Hostis^s amare qd icrepitas: mortēq; minaris.
Nullū^t in cæde nefas: nec sic ad prælia ueni:
Nec^u tecū me⁹ hæc pepigit mihi fœdera lausus
Vnū hoc p siqua ē uictis uenia^x hostib⁹ oro
Corp⁹ humo patiare tegi: scio acerba meorū
Circūstare odia: hūc oro defēde^y furorem:
Et me consortē nati concede sepulcro.
Hæc loqtur: iuguloq; haud^z insci⁹ accipit ensem
Vndantiq;^a animā diffūdit in arma cruore.

Descriptio Vndecimi Libri.

Ndecimo uicta ē nō æqoo marte camilla:
Cōstituit marti spolio^r ex hoste trophæū
Exanimūq; patri natū palanta remittit
Iura sepulturæ tribuit tempusq; latinis
Euander patrios affect⁹ edit in urbem.
Corpa cæsa uirū passim digesta cremātur:
Legati referūt diomedem arma negasse:
Drances & turnus leges æquante latino
Concurrūt dictis: æneas iminet orbi.
Pugnat̄: uincūt troes: cadit icta camilla:
Deinde duces castris donec cessere minant̄.

Ceanũ interea surgẽs aurora reliquit: more suo pretermisit noctis descriptionẽ: quã transisse indicat presens ortus diei: & hoc ẽ: unde Hora. ait: Nec uerbũ uerbo curabis reddere fidus interpres: q̃ eni naturalia sunt oibus patet. b Aeneas. q. & so. da. tẽ. hũ. preci. cu. Consuetudo romana fuit ut polluti funere minime sacrificarẽt: si tñ contingeret ut uno eodẽque tpe & funestaret quis & cogeret dare operã sacrificiis: laborabat ut añ sacra cõpleret q̃ fun⁹ agnosceret. unde etia Hora. Puluillus in capitolii dedicatione cũ ab inimicis ei filius extinct⁹ nũciaret: ait cadauer sit nec uoluit funus agnoscere donec tẽpla dedicaret. secdm quẽ ritũ etiã ęneas inducitur añ operã dare sacrificiis: & sic ad sociorũ & palãtis sepulturã reuerti. c Pręcipitãt curę: urget: lõgã eni dilationẽ sepulturą nõ patiẽ. d Turbataque funere mens est: funere Palãtis: κατ' ἐξοχὴν: Nã hęc cõsuetudo ẽ apud poetas ut a plebe segregarent duces: sic paulopost ait: Interea socios ĩhumanataque corpa terrę mãdemus. & intulit Męstãque Euandri prim⁹ ad urbẽ Mittatẽ Palas: sicut dictũ est Reliquias danaũ atque imitis achillis. Itẽ forsitan & priami fuerunt q̃ fata regras. e Primo uictor soluebat eoo: añq̃ luctũ subiret & funestaret. Primo aũt eoo: subaudim⁹ tẽpore. nã grece ηως dicit quã nos aurorã nocam⁹. Home ῥοδοδάκτυλος ἠώς: q̃d nomen latini traxerũt p deriuationẽ: ut diceret Et lętus eois. Eurus equis. Itẽ Eoasque acies. Sane etiã supra dixim⁹: in hoc sermone pria syllaba naturaliter lõga ẽ: sed cũ opus fuerit corripitur: aut licentia uois, ppriãt quia eã uocalis seqtur. f Constituit tumulo: in colle: quia trophęa nõ figebanẽ nisi in eminẽtiorib⁹ locis. Sal. de Põpeio deuictis hispanis: trophęa in pireneis iugis constituit. ex quo more trophea in urbib⁹ figebãtur in arcubus exedificatis. Ideo nũc tropheũ ponit ęneas: q: nõdũ planã est uictoria consecut⁹: sed occiso mezentio fugauit exercitũ. Plenę eni uictorię ut supra dixim⁹ triũphus debeẽ. Et psoluit uota: uel ppter tanti ducis iteritũ: uel quia fas erat etiã de primitiis sacrificare. g Tibi ma. tro. bellipotẽs: hoc p parẽthesim dictũ est. h Aptat: apte locat & congrue. i Telaque trũ. ui. prę fracta eni in trophęis poni cõsueuerũt. Iuue. Et fracta de casside buccula pẽdes: Et curtũ temõe iugũ uictęq; trirẽis Aplu

P. Vir. Maronis Aeneidos Liber Vndecimus:

Ceanũ[a] ĩterea surgẽs aurora reliquit
Aeneas[b] q̃q̃ & sociis dare tpus humãdis
Præcipitãt[c] curæ: turbataq;[d] fũere mẽs ẽ:
Vota deũ primo[e] uictor soluebat eoo:
Ingentẽ quercũ decisis undiq; ramis
Cõstituit[f] tumulo: fulgẽtiaq; induit arma
Mezentii ducis exuuias tibi[g] magne trophæũ:
Bellipotẽs aptat[h] rorãtes sanguine cristas.
Telaq;[i] tronca uiri &[k] bis sex thoraca petitũ
Perfossũq; locis: clypeũq;[l] ex ære sinistræ
Subligat: atq; ensem[m] collo suspẽdit eburnũ.
Tum socios nãq; ois eum stipata tegebat
Turba ducum sic incipiens hortatur ouantes.
Maxima[n] res effecta uiri timor ois abesto[o]
Quod[p] supest hæc sunt spolia &[q] de rege supbo
Primitiæ. manibusq; meis mezẽtius hic est.
Nunc iter ad regem nobis murosq;[r] latinos.
Arma parate animis: & spe præsumite bellũ
Nequa mora ignaros ubi primũ uellere[u] signa
Annuerint superi: pubẽq; educere castris
Impediat: segnesq; metus sentẽtia tardet.
Interea[x] socios inhumataq; corpa terræ

stre. k: Et b. sex. t. pe. Per. lo. xii. uulnerib⁹ appetitũ: q: ut supra dixit toti⁹ thuscię popul⁹ i. xii. pres fuit diuis ut Ges illi triplex populi sb gẽte q̃terni: q̃ sigulis lucumõib⁹ pebãt: moris ãt fuit ut itcrẽptos duces ois uulneraret exercit⁹: sic et d hoc Home. cõmemorat. unde ẽ q eriũ plurima muros accedit patrios. l Clypeũq; ex ere: figurati⁹ q̃ si ereũ diceret. m Ense col. su ębur. uaginã ęburneã. Sane ębur ęboris facit nõ ęburis: sicut murmur murmuris. Vñ q: in pricipalitatis declinatõe uarietas fuerit: & deriuatio uaria ẽ. nã ęburn⁹ facit ab eo q̃ ẽ ębur: ęburne⁹ ab eo q̃ ẽ ębur ęboris. n Maxi res effecta uiri occiso tãto duce: simul ẽt trophęi oñdit cã. o Abesto: absit nã tertia psona ẽ. p Q̃d supest: derelique: & ẽ absoluta elocutio. q Et de rege supbo primitię: aut hoc dicit primitię isrę q̃s fecim⁹ õ de plebe sũt: s; de rege supbissimo: aut certe supbõ regẽ Turnu accipiam⁹. nã de ipso legim⁹. At retulo absceßu iuuenis tũ missa supba M maxi sit sesus: hęc spolia & hãc primã belli pte supbo Turno sustulim⁹. uñ epithetõ, pprũ Turni ẽ q̃d et Vir. p igeti scelare dat. apud ei maiores supbia iugẽs facin⁹ fuit: adeo ut Tarqni⁹ p multis scelerib⁹ supbi nomẽ accepit. r Mezẽti⁹ hic ẽ talis: ut Hũc ego te curiale aspicio s Murosq; la. iã cãpestri supauim⁹ pręlio: restat nt ẽt obsidiõe uĩcam⁹. credit ei q̃ sibi iã apte null⁹ occurrat: nec iam ñ. nã paulop⁹ dictur⁹ ẽ Turn⁹ Furta paro belli. & i. xii. Latin⁹ urbe tuẽt Spes italas. t Ar. pa. a. aut hypallage ẽ p armis pate aios: aut certe mutãda ẽ distĩctio ut sit ais & spe prępsumite pręocupate. ut supra Tur. & pugnã spate pari. Bũ ãt ait presũite q̃si rẽ ta sui iuris ut ei debere uideãt certa uictoria. u Vellere signa An. su. ne i mora sitis cũ captatis auguriis ad bellũ extre cęperim⁹. Vellere aũt ppriedixitq: romana signa figebãt i castris: & cũ ad bellũ eũdũ fuisset: captatis auguriis auellebãt e tra. nã alibi ea figi nõ bebatis inf auguria et hoc hẽbatisi auellẽrẽ facile seq̃rẽt: adeo ut cũ filio i arabis parthico bello sit Crassus occisus, q

iturꝰ ad pręliũ auellera signa uix potuit. x Interea socios: dõnec obsidionis tps aduẽiat. y Qui solꝰ honos acherõte sub imo ẽ: ꝓpĩ cẽtũ errãt annos: uolitãtque hęc litora circũ. Et bñ Acherõte sub imo: q: hęc res ad umbras tãtũ ptinet. nã apud prudẽtes hoĩes nullꝰ momẽti sunt ista. z Egregias ani. ingenti arte laudat potiꝰ q̃ misereaẽ extinctos: ut põtnũ aĩos ĩ bella succẽdat. a Quẽ nõ uirtutis egẽtẽ: Ennii uersus ẽ. b Funere me. acc. ĩmaturo trãslatio a pomis. c Qui parrhasio euãdro Arcadi: ã cora ciuitate arcadię: quã Donatꝰ uult parrham dictã: qd̃ ꝓcedit si parrha nomẽ ẽ gręcũ. si aũt latinũ ẽ: stulte sensit. nã grẽcũ nomẽ latinã ętymologiã nõ recipit. d Ibat: ꝓ ierat. Alũno: alũnꝰ ẽ q grece τροφιμοσ dicit: qd̃ nomẽ q: latinũ ñ ẽ ut ab eo q ẽ nutritor: iueniamꝰ cũ q nutritꝰ ẽ trãsit ad nomẽ aliud q: & alũnũ dixit. e Iliades crinẽ d̃ more solutę. s. has ęneę ancillas itelligimꝰ nã oẽs matres hoc ẽ mulieres nobiles ĩ Sicilia remãsisse dixit: excepta Euryali matre: de q legimꝰ. q te sola puer tãtis ẽ matribꝰ ausa Proseqĩ. f Vt uero ęneas foribꝰ sese itulit altis: naturale ẽi ẽ ut iter missa lamẽta repetãẽ cũ aliqs notꝰ aduenerit: sic in Sta. Ingressis ducibꝰ denuo deflẽt Archeorũ. g Niuei ful. pa. late patet hoc epithetõ: referri ẽi põt & ad cãdorẽ pristinę pulchritudinis: & ad pallorẽ ex morte uenietẽ: & ad frigꝰ qd̃ ꝓprie mortuorũ ẽ ut Corpusq; lauãt frigẽtis & ungũt. h Leui in pec. Pulchro puerili nõdũ setoso. Tęne inqt: iteratõ ẽ nã supra ait Lachrymis ita faẽ abortis. sicut ĩ quito posuit: Et fidã sic faẽ ad aurẽ: & paulopost itulit dicat. Sane sciẽdũ & allocutõnẽ talẽ ẽ: q̃lis illa ubi deflẽt Euriałꝰ. nã locis oibꝰ mouet miseratiõnẽ ab ętate: a tpe: a uulnere: a spe parentis. i Cũ lęta uẽiret iuidit fortũa mihi: ac si diceret: q̃tũ noceret aduersa cũ lęta talẽ itulit casũ. Videẽ autẽ dolere qd̃ q̃ri ñ põt de fortunę crudelitate: q̃ i uno eodẽq; tpe & tãta cõtulit bñficia: & tale itulit dãnũ. Te ne inuid. fortuna mihi: ut liber pãpineas inuidit collibꝰ umbras. l Discedẽs dedera: κετα τοσ ιωπτωμενον hoc intelligimꝰ. nã abscedẽs nusq̃ ẽ euãdrũ allocutꝰ ęneas. m Cum dura pri. gẽ. subaudimꝰ fore. Fors & forte ẽt uota suscipit. Põt & unũ ẽẽ fors & id ẽ forsitã. n Cumulatq; altaria donis: & sacrificat & suscipit uota. naturalis aũt q̃riẽ de errore mẽtis hũanę. o Nil iã cęlestibꝰ ullis debẽtẽ. uiui eni superorũ sũt mortui ad ĩferos ptinẽt. unde i. xii. Vos o mihi magnes este boni: quoniã supis auersa uolũtas. Supis aũt debemꝰ oia donec uiuimꝰ; io q: ut dicũt physici: cum nasci cęperimꝰ sortimur a sole spiritũ: a luna corpꝰ a marte sanguinẽ: a mercurio ingeniũ: a ioue desideriũ: a uenere cupiditates: a saturno humorẽ: q̃ oia singulis reddere uidemur extincti. p Vano męsti comitamur honore inani: ut supra diximus quãtũ ad uiuos ptinet. q Hi nostri reditus: tales sunt: ut manibꝰ meis mezẽtiꝰ hic est. r Hęc mea magna fides κτ τόσι ωπτωμενον: quã de Palãtis reditu ꝓmiserat patri. s Pudẽdis uulneribꝰ: a tergo illatis: & ẽ cõsolatio. t Nec sospite: ꝓ sospiti: antiptosis ẽ: hoc dicit Si fugissꝫ uulneratꝰ a tergo: ipse ei optares iteritũ. u Hęc ubi defleuit. i. postq̃ hęc cũ lachrymis dixit. Flere eni est cum uoce lachrymare. Vnde habemus in sexto: Continuo auditę uoces uagitus & ingens: Infãtumque animę flentęs in limine primo.

Mandemꝰ quiʸ solꝰ honos acherõte sub imo est:
Ite ait egregias ᶻ aĩas quæ sanguine nobis
Hanc patriã peperere suo: decorate supremis
Muneribꝰ: mœstãq; euãdri primꝰ ad urbẽ
Mittatur palas: quẽ ᵃ nõ uirtutis egentem
Abstulit atra dies: & funere ᵇ mersit acerbo:
Sic ait illachrymãs: recipitq; ad limina gressũ
Corpꝰ ubi exanimi positũ palãtis acetes
Seruabat senior qui ᶜ: parrasio euandro
Armiger ante fuit sed nõ fœlicibꝰ æque
Tũ comes auspiciis caro datꝰ ibat ᵈ alũno.
Circũ oĩs famulũq; manꝰ: troianaq; turba:
Et mœstũ iliades ᵉ crimẽ de more solutæ.
Vt ᶠ uero æneas foribꝰ sese intulit altis:
Ingentem gemitũ tonsis ad sydera tollũt
Pectoribꝰ: mœstoq; imugit regia luctu.
Ipse caput niuei ᵍ fultũ palantis: & ora
Vt uidit leuiq; ʰ patens in pectore uulnꝰ
Cuspidis ausoniæ lachrymis ita faẽ obortis:
Tene inquit miserande puer cũ ⁱ læta ueniret
Inuidit fortuna mihi: ne regna uideres
Nostra: nec ad sedes uictor ueherere paternas
Non hæc euãdro de te ꝓmissa parenti
Discedẽs ˡ dederã: cũ me cõplexus euntem
Mitteret in magnũ ĩperiũ: metuensq; moneret:
Acres esse uiros cum ᵐ dura prælia gente
Et nũc ille quidẽ spe multũ captus inani
Fore & uota facit cumulatq; ⁿ altaria donis.
Hos iuuenẽ exanimũ: & nil ᵒ iã cælestibꝰ ullis
Debentem uano ᵖ mœsti comitamur honore.
Infœlix nati funus crudele uidebis
Hi ᵠ nostri reditus: expectatiq; triũphi
Hæc ʳ mea magna fides: at nõ euãdre pudẽdis ˢ
Vulneribꝰ pulsũ aspities: nec sospite ᵗ dirũ
Optabis nato funꝰ pater hei mihi quãtũ
Præsidiũ ausonia: & quãtũ tu pdis iule:
Hæc ᵘ ubi defleuit: tolli miserabile corpus

x Toto lectos ex agmine: Troianos Tuscos: Arcadas. Exigua quãuis eni magna sint orbitati patris pdesse nõ possunt Pheretrũ grece. φέρετρον dicitur. Vnde p dieresim pheret pheretrũ facit. naq; latine capulus dicitur Vnde ait Plau. Capularis senex. i. uicinus capulo: qui dictus capulus ab eo q corpus capiat. z Vimine querno: sunt aliquę deriuationes: tamen eis sic utimur cũ adiũctione alterius nominis: ut quernũ nimen itẽ colunt uerũ ut P inguiaq; in uerubus torrebim9 exta columnis. Ficulnũ. lignũ ut. Hor. olim trũcus erã ficulnus inutile lignũ. Itẽ aprugnũ callum: p aprinũ a Obtentu frondis inũbrant ueluti camerã quandã capulo ramorũ extensione fecerunt b Agresti sublimẽ stramine ponunt: hoc est sup frondes po nunt. nam hic reddit quod omiserat supra dicens Extructos toros: nec addẽs unde. c Demessũ: pticipiũ est ueniẽs ab eo qđ est metor Sane ab eo qđ est meto preteritũ pfectum messui facit. d Sua forma recessit: ppria pulchritudo. e Auroq; rigen tes: unũ q; uacat: & est additum hiatus cã. f Lęta laborũ. figura ẽ lętus: illius rei. nã modo dicimus let9 labore. g Discreuerat: depixerat: simul amãtis affectus oñditur Harũ unã de duobus & horũ alterũ & horũ unũ possimus dicere: nã artigraphi hoc tantũ uetãt ne de duobus aliũ dicam9 quod de multis pprie dicitur. Sane figurate dixit ueste indui. ut exuuias indut9 achillis. cũ in usu sit induit illa re. ut indutosq; iubet trũcos hostilibus armis: Arsurasq; comas obnubit amictu: harũ unã induit iuuẽi: altera caput eius uelauit. nã supra dixit duas uestas esse latas Obnubit autem uelauit: trãslatio a nubibus qbus tegit̃ cęlũ unde & nuptię dicitur q nubentia capita uelentur h Laurentis pręmia pugnę: mittit pręmia q̃ de preda laurentis pugnę sustulerat: nã prędã est q̃ cripitur pręmiũ quod offertur. i Equos & tela: quib9 spoliauerat hostem: uel palas uel ęneas: nã ambigue positum est. Spolia aũt cũ ea tantũ sint quib9 hostis spoliari põt: ut lorica uel uestis. Abusiue etiã spoliũ dicitur quicquid ab hostibus tollit̃. unde est postquã illũ uitã uictor spoliauit Achilles k Vmbris inferias: proprie: nã inferię sunt sacra mortuorũ. l Cęso sanguine: pęcorum ut supra Captiuoq; rogi perfũdat sanguine flammas. m Ipsos ferre duces: suos scilicet qui illis mille pręerant. Melius tamen est. Iubet truncos ferre ipsos duces hoc est ducum spolia: ut trophęa ipsos duces dixerit: sicut supra Manibusque meis Mezentius hic est. n Inimicaque nomina figi: inimicorum. Dicit autem affixos trophęis titulos cũ nominibus occisorum. o Ducitur infelix acetes: quasi qui consternatus nimio dolore ire non poterat: & bene ex rerum permutatione expressit doloris magnitudinem: dicens ita doluisse Acetem: ut pene carens humano sensu per se ire non posset & equum ita sensisse interitum domini ut in humanum migraret effectum. nam & lachrymabat & sponte sequebatur cadauer. p Fędans uel cruentans: uel lacerans. q Terre: in terra. r Positis in signibus: siue phaleris. Quod autem equum dicit lachrymare: non mirum est cum Homer9 etiã diuinitatẽ induxerit. Aethon nomen equi: quo & aurorę equ9 uoca s Cętera Turn9 uictor habet κοντὸν ὀρθῶς ὠπλισμένον. & alia ei sustulisse itel igam9 nõ tãtũ balteũ ut legim9 supra. t Phalãx lin. Macedonũ legio qđ ãt ait męsta Arcadas itelligim9 uñ ifert Teucriq; tyrrheniq;: & hoc est qđ ait supra Et toto lectos ex agmine mittit

Inperat: & toto[x] lectos ex agmine mittit
Mille uiros: qui supremũ comitentur honorẽ:
Intersintq; patris lachrymis solatia luctus
Exigua[y] ingentis misero sed debita patri
Haud segnes alii crates. & molle pheretrũ
Arbuteis texunt uirgis & uimine[z] querno
Extructosq; toros obtentu[a] frondis inumbrãt
Hic iuuenẽ agresti[b] sublimẽ stramine ponũt
Qualem uirgineo demessũ[c] police florẽ
Seu mollis uiolæ seu languẽtis hyacinthi
Cui neq; fulgor adhuc nec dũ sua[d] forma recessit:
Non iã mater alit tellus uiresq; ministrat
Tum geminas uestes ostro auroq;[e] rigentes
Extulit æneas quas illi læta[f] laborũ
Ipsa suis manibus quõdam sidonia dido
Fecerat & tenui telas discreuerat[g] auro
Harũ unã iuueni supremũ mœstus honorẽ
Induit: arsurasq; comas obnubit amictu
Multaq; præterea laurentis[h] præmia pugnæ
Aggerat & longo prædã iubet ordine duci.
Addit equos[i] et tela quibus spoliauerat hostẽ
Vixerat & post terga mãus q̃s mitteret umbris[k]
Inferias cæso[l] sparsuros sanguine flãmam
Indutosq; iubet truncos hostilibus armis
Ipsos[m] ferre duces inimicaq;[n] nomina figi
Ducitur[o] infelix æuo cõfectus acetes
Pectora nũc fœdãs[p] pugnis nunc unguib9 ora
Sternitur & toto proiectus corpore terræ[q]
Ducunt & rutulo perfusos sanguine currus
Post bellator equus positis[r] insignibus æthon
It lachrymãs guttisq; hũectat grandibus ora
Hastam alii galeamq; ferunt nam cætera turnus
Victor habet tũ mœsta phalãx[t] teucriq; sequunt̃
Tyrrheniq; du es & uersis arcades armis
Postquã oĩs lõge comitũ præcesserat ordo

Substitit æneas: gemituq; hæc addidit alto:
Nos alias[x] hinc ad lachrymas eadẽ horrida belli
Fata uocãt: salue[y] æternũ mihi maxime palla:
Aeternũq; uale: nec plura effatus: ad altos
Tendebat muros: gressũq; in castra ferebat.
Iãq; oratores[z] aderãt ex[a] urbe latina
Velati[b] ramis oleæ: ueniãq; rogantes
Corpora per cãpos ferro[d] quæ fusa iacebant
Reddere[e]: ac tumulo sineret succedere terræ:
Nullum cũ uictis certamen: &[f] æthere cassis:
Parceret hospitibꝰ quondã socerisq; uocatis.
Q uos bonꝰ æneas haud[g] aspernãda precãtes
Prosequitur uenia: & uerbis hæc insup addit.
Q uænã[h] uos tanto fortuna indigna latini
Implicuit[i] bello: qui nos fugiatis amicos:
Pacem: ne exanimis: & martis sorte peremptis
Oratis: equidẽ & uiuis cõcedere uellem:
Nec[k] ueni ni fata locũ: sedẽq; dedissent:
Nec[l] bellũ cũ gente gero: rex nostra reliquit
Hospitia: & turni potiꝰ se credidit armis.
Aequiꝰ huic[m] turno fuerat se opponere morti:
Si[n] bellũ finire manu: si pellere teucros
Apparat: his decuit mecũ cõcurrere telis.
Vixet[o] cui uitã deꝰ aut sua dextra dedisset:
Mũc ite & miseris[p] supponite ciuibꝰ ignem:
Dixerat æneas: olli obstupuere[q] silentes
Cõuersiq; oculos inter se: atq; ora tenebãt.
Tum[r] senior sempq; odiis[s]: & crimine drãces
Insẽsus iuueni turno: sic ore uicissim
Orsa[t] refert: o fama[u] ingẽs ingentior armis
Vir troiane: quibꝰ cælo[x] te laudibꝰ æquem
Iustitiæ[y] ne prius mirer belli ne labor:
Nos uero hæc patriam gti referemꝰ ad urbem
Et te siqua[z] uiã dederit[a] fortuna latino
Iungemꝰ regi: quærat sibi fœdera[b] turnus:
Q uin & fatales[c] murorum attollere moles
Saxaq;[d] subuectare humeris troiana iuuabit.

Mille uiros. u Versis arcades armis: lugentum more mucronem hastę nõ cuspidem contra terram tenẽtes: scuta etiã inuertentes ꝓpter numina illic depicta: ne eorũ simulacra cadaueris pollucerent aspectu: ut nõnullis frustra placet. Nã lugẽtũ mos est prioris habitus imutatio. x Alias hinc ad lachrymas: ad aliã sepulturã. y Salue ęternũ mihi maxime pala ęternũque uale. Varro in libris logistoricis dicit ideo mortuis salue & uale dici: non q̄ ualere aut salui eẽ possint: sed q̄ ab his recedimus eos nunq̄ uisuri: hinc ortũ ẽ ut etiam maledicti significationem interdũ uale obtineat: ut Terẽt. ualeãt qui inter nos dissidiũ uolũt: hoc est ita a nobis discedãt: ut nũq̄ ad nostrũ reuertãtur aspectum. ergo cũ mortuo dicit uale: nõ ethymologia cõsideranda ẽ sed cõsuetudo: q̄ nullis uale dicimꝰ nisi a quibꝰ recedamꝰ. z Oratores: legati a p orãdo ꝓ re pub. noiati. a Vrbe latina: ꝑ latini .i. de laurenlauinio. b Velati ramis oleę. non coronati Nec eni lugentes decebat: sed instructi & ornati .i. in manibus oliuę ramos ferentes. sic Homerus στεμματ' ἔχων ἐν χερσίν Velari autẽ ornari ut illo loco significat: Victori uelatũ auro uittisq; iuuencũ: cũ uittis non aut uelẽtur aut coronẽtur uictimę: sed ornenẽ. c Veniãque rogãtes: ꝑ bñficiũ. d Ferroque fusa: mõ interẽpta: alias fugata. Sed discernũtur epithetis: ut si dicas ferro fusus est: uel metu fusus. e Reddere: oñdit iã campos in troianorũ eẽ potestate. f Et ęthere cassis: uacuis. unde & retia casses dicimꝰ. hoc aũt bñ addidit q̄ uicti pñt innouare certamen. g Haud aspernãda: iusta nõ contẽnenda. Sepulturę eni bñficiũ generaliter debetur uniuersis. Insuper addit accumulat uerbis bñficiũ dicẽs pacẽ se etiã uiuis uelle pręstare. Pacẽ aũt ideo defũctis q̄a ait: Nullũ cũ uictis certamẽ & ęthere cassis: & mortuorũ pax sepultura est: unde elegit uerbũ utrisque aptũ h Quę nã: quãta & q̃lis. uã mirãtis ẽ: nec eni dubitat cũ ipse dicat indigna. i Implicuit: inuoluit inuitos. k Nec ueni: nec uenissem: tps ꝑ tẽpore l Nec bellũ cũ gẽte gero: sed cũ Turno: ꝑ q̄d eorũ captat fauorẽ. m Huic morti: δεικτικῶς q̃si oñdit iacẽtes. n Si bellũ finire manu: hoc ẽ ei interimẽ: pót ei & pace finiri. o Vixet: ꝑ uixisset & ẽ syncope. Deꝰ aut sua dextera dedisset uictoriã uel utriq; duplici rõe ↄstat uictoria: aut uirtute: aut uolũtate fortũę. p Miseris ci. q̃si aliena culpa peritibꝰ. q Obstupuere silẽtes. i. obstupefacti sũt & silere cœperũt. r Tũc senior cui ab ętate prestabat auctoritas. s Odiis & cri. drã. infesus iuueni Turno: aut ꝑ suũ crimẽ iertiã: quã sp uirtuti ↄstat eẽ ↄtrariã: aut Turni crimĩe q̄ tot uiris mortis cã extiterat. t Orsa refert cępta uerba. u O fama igẽs igẽtior armis frustra ait Dona. hoc nomẽ de his eẽ q̄ ñ recipiũt ↄparõnẽ: nã q̄ angumẽtũ recipit et ↄpat. Alia illa sũt noia i q̄bꝰ ẽ dubitatio utrũ ↄpenẽ: ut ẽ pfectꝰ: q: si uelis ↄpare icipit pfectꝰ ñ eẽ pfectꝰ. x Cęlo te lau. ęquẽ: ꝑ his q̄ i cęlo sũt. i. diis: ut Cęruleꝰ thybris cęlo gratissimꝰ ãnis. y Iustitię ne pri. mi. bene la. figura gręca: miror illiꝰ rei & regno illiꝰ rei: ut θαυμάζω ἐκείνου καὶ ἄρχω ἐκείνου Vñ Hor. ait & q̄pam per agrestum daunus regnauit populorum ꝑ agrestibꝰ populis. z Si qua ui. i. ratione. a Dederit fortu. la. & bene cũ exceptione pollicẽ dicẽs: si uolũtatẽ uostram fortuna comitẽ. b Fędera turnus: uel cõiugis uel amiciciarũ. c Fatales muro. quia audierat nisi fata locũ sedẽq; dedisset. d Saxa troiana: ambitiose ait: q̃si troianis fatalũ debita.

Dixerat hec: unoq; omnes eadē ore fremebāt
Bis senos pepigere[e] dies: et pace[f] sequestra
Per siluas teucri mixtiq;[g] impune latini
Errauere iugis: ferro[h] sonat alta bipenni
Fraxinus: euertūt actas ad sydera pinus:
Robora[i]: nec cuneis et olentem scinderē cædrū
Nec plaustris[k] cessāt uectare gemētibus ornos:
Et iam phama uolās tanti prænuncia luctus
Euandrū euandriq; domos: & mœnia replet
Que[l] modo uictorem latio palanta ferebat
Arcades[m] ad portas ruere: et de more[n] uetusto
Funereas rapuere[o] faces: lucet uia longo
Ordine flāmarum: et late discriminat[p] agros.
Cōtra turba phrygū ueniēs plāgentia iūgit
Agmia: quæ postquā matres succedere tecto
Viderūt: mœstam incendūt[q] clamoribus urbem
At non euādrum potis est uis[r] ulla tenere
Sed uenit in medios: pheretro[s] palanta reposto
Procubuit sup: atq; hæret lachrymāsq; gemensq;
Et uia uix tandem uoci laxata dolore est.
Non[t] hæc o pala dederas ꝓmissa parenti:
Cautius ut sæuo uelles te credere marti.
Haud ignarus eram q̃tum noua gloria in[u] armis
Et prædulce decus primo certamine possit
Primitiæ iuuenis miseræ belliq; ꝓpinqui
Dura rudimenta: & nulli exaudita deoꝝ
Vota[x] precesq; meæ: tuq; o sanctissima coniunx
Fœlix[y] morte tua: neq; in hunc seruata dolorem
Contra ego uiuendo[z] uici mea fata supstes
Restarem[a] ut genitor troum socia arma secutum
Obruerent rutuli telis animā ipse dedissem
Atq; hæc pompa domū me non palanta referret
Nec[b] uos arguerim teucri: nec fœdera: nec quas
Iunximus hospitio dextras: sors ista senecte[c]
Debita erat nostræ: quod si immatura manebat
Mors natum cæsis uolscoꝝ milibus ante
Ducentem[d] in latium teucros cecidisse iuuabit
Quin ego non[e] alio digner te funere pala
Quā pius æneas: & quā magni phryges: & quaꝫ
Tyrrheniq; duces tyrrhenūq; exercitus om̄is
Magna trophæa ferūt: quos dat tua dextera leto

e Pepigere dies. pacti sūt ab eo qđ est paciscor: & pepigi: & pact⁹ sum facit. Sicut ab eo qđ est parco & parci: & peparci. f Pace se. media & tēporali. Nam seqster est medi⁹ inter duos altercātes: apud quē aliqd ad tēp⁹ sepōit. Pacē ergo sequestrā inducias dicit. i. pacē tpalē: & mediā inter bellū preteritū & futurū. g Mixtiq; imp. la. Apud maiores magna erat cura fidei: adeo ut iter Porsenā & Romanos factis induciis: cū ludi Circēses in urbe celebrarētur ingressu hostiuꝫ duces curruli certamie cōtenderēt: & uictores coronarētur. h Ferro pi. ad epitheton trāstulit nomē ꝓpriū: nā bipēnis per se plenū est: & securim significat. ut. Crebrisq; bipēnib⁹ instāt. i Robora. modo gen⁹ est ligni: nā est inter specialia noiatū. k Plaustris ge. sub pōdere sonātib⁹. l Quę modo uicto. la. pa. fe. Bene modo. Non enim eodēq; die & fortiter fecit & periit: ut: Hęc te prima dies bello dedit: hęc eadeꝫ aufert. m Arcades ad por. rue. Eos dicit qui intra ciuitatē sunt. n De more ue. quia antea per noctē cadauera funerabātur cū faculis. o Rapuere fa. raptim & festināter tulere. p Discrimiat. diuidit. Vñ Discrimē capitis muliebris dicit̃. q Intēdūt implēt: ut. Clamore intēdūt cęlū troesq; latiniq;. r Vis ulla. nec ętatis ibecillitas: nec seueritas regia. s Pheretro palāta re. posito palātis pheretro: naꝫ antiptosis est t Non hęc o pa. dede. ꝓmi. pa. Cautius ut sęuo uelles te credere marti. Duplex expositio est. Aut enim hoc dicit: non enim mihi talia ꝓmittebas ut credere te caut⁹ dimicaturū: ut itelligam⁹ Palantē ꝓficiscentē ꝓmisisse patri uictoriā cędē hostiū: pluria spolia. Qui enim hoc cogitat: cautelę obliuiscitur auiditate pugnādi. Aut certe non pro nōne nempe accipiamus. Vt in Terentio Non tu hunc rus hinc prodisse aiebas. id est non ne pro nempe: ut sit sensus. Nempe mihi hęc dederas promissa discedens: quia cautius fueras dimicaturus. u In armis. apud armatuꝫ: cuius consilium cupiditas uictorię plęrūque conturbat. x Vota precesq; meę supra fors & uota facit. y Fęlix morte tua. ea re fęlix qua cęteri dolent. z Viuendo uici mea fata. diu uiuēdo: ut in Buco.. Olycida uiui puenimus. Vici aūt mea fata per naturalem ordinem uita longiore superaui. Nāque hic ordo naturalis est: ut sint parētibus supstites filii. Fata ergo generalia dixit: referēs se ad naturalem ordinē: nō ad fatū ꝓpriū: nā fata supare nēo hoiuꝫ Vñ multi sic distiguūt. Cōtra ego uiuēdo uici. uitaꝫ. s. filii. Naꝫ hoc est supstes restare ut genitor ut mea fata p exclamationē dictū sit. Sciendū tamē etiā irrationabilia dolētib⁹ dari. a Restarē: esseꝫ Dedissem: reddidissem. b Nec uos ar. teu. exonerat eorū pudorē: ne uideat̃ eis orbitatis fuisse: dicēs hoc sibi fataliter debitū. c Senectę dest ętati: sua senecta ętas dicit̃. Sal. Senecta iā ętate p se ātplenū est: si senect⁹ dicam⁹. d Ducētē in la. teu. cc. iu. lucruꝫ quodāmō putat impēdisse ꝓ amicorū felicitate filiū q morti fuerat acerbo funere fataliter debit⁹ & est a q̃litate beneficii solaciū. e Nō alio dig. te fu. pa. Latēter hic Aeneę ōndit̃ pietas: q in amici fun⁹ tāta cōtulit: ut pater ampli⁹ pręstare nō posset.

f Tu quoq; nūc stares imanis truncus in armis sicut isti duces de qbus hęc sunt trophęa. Nam supra ait. Indutosq; iubet truncos hostib⁹ armis Ipsos ferre duces. Esset par ętas uel mea: uel filii: naq; ad utrūq; pōt referri. g Teucros quid demoror armis: ab armis. & hoc uide dicere. Dimittēdi sūt troiani: ut morte Turni satisfiat dolorib⁹ meis. qd etiā posteriora significāt. h Meritis uacat hic tibi solus fortunęq; loc⁹. nihil est aliud qd possit: uel uirtus tua: uel fortuna pręstare. nam his rebus uictoria cōtigit: nisi ut occiso Turno: & uindices filiū: & patrē cōsoleris orbatū. i Sed nato manes pferre sub imos. ac si diceret hāc solā esse cām quę eum cogit ad uitę patietiā: ut filio Turni nūciet interit⁹.

Tu[f] quoq; nūc stares immanis truncis in armis
Esset par ætas: & idem si robur ab annis
Tunc: sed infelix teucros[g] quid demoror armis
Vadite: & hæc memores regi mādata referte.
Quod uitam moror inuisam palante pempto
Dextera causa tua est: turnum natoq; patriq;
Quā debere uides. meritis[h] uacat hic tibi solus
Fortunæq; locus: non uitæ gaudia quæro
Nec fas: sed[i] nato manes perferre sub imos.
Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat[k] lucem: referens opera[l]: atq; labores
Iam pater æneas iam curuo in litrore tarchon
Constituere[m] pyras huc corpora quisq; suoꝝ
More[n] tulere patrū: subiectisq; ignibus[o] atris
Conditur[p] in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensos cincti[q] fulgentibus armis
Decurrere[r] rogos: & mœstū funeris ignem
Lustrauere in equis: ululatusq; ore dedere:
Spargitur & tellus lachrymis: spargūtur & arma
It cælo clamorq; uirum clangorq;[s] tubaꝝ.
Hinc[t] alii spolia occisis direpta latinis
Coniiciunt igni galeas ensesq; decoros:
Frenaq; feruentesq;[u] rotas: pars munera nota
Ipsoꝝ clypeos: & non[x] felicia tela.
Multa boum circa mactātur corpora morti:
Setigerosq; sues raptasq;[y] ex oībus agris
In flammam iugulant pecudes: tum littore toto
Ardentes spectant socios. semustaq; seruant
Busta: neq; auelli possunt nox humida donec
Inuertit cælum stellis[a] ardentibus aptum.

k Extulerat lucē. Asinius pollio dicit ubiq; Virg. in diei descriptiōe sermonē aliquē ponere aptum pñtib⁹ rebus: ut hoc loco: quia funerū & sepulturarū res agitur dicit extulerat. naq; & efferre est ad sepulturā ferre. Item in qrto. Quia est nauigatur⁹ Aeneas & relictur⁹ Didonē dicit. Tithoni croceum linquens aurora cubile. qd licet supfluū sit: in multis tamē locis inueni. Miseris mortalib⁹: q sunt subiecti tot casib⁹. Horat: Δειλοισι βροτοισ. id est miseris mortalib⁹: nō timidis. l Opa atque labores. hoc opus & hęc opa tūc dicim⁹ qñ negociū ipsū qd geritur significamus. Si aūt feminino genere dixerimus operas: psonas ipsas quę aliqd faciut significamus. Sicut custodia dicit quę custodit ut. Cernis custodia qualis. Naq; ut hi qui custodiuntur custodia dicantur: usurpatum est. Vñ male est in usu: custodię audiuntur. m Constituere pyras. pyra est lignorū congeries. Rogus cum ardere cęperit dicitur. Bustum uero iam exustum uocatur. Quem ordinem seruat poeta dicens. Constituere pyras. Item. Subiectisq; ignibus atris. Ter circum accensos deducere rogos. Item. Semiustasq; seruant busta. n More tulere patrū. qa apud uarias gentes diuersa fuerunt genera sepulturę. Inde est q alii obruūtur: alii exurūtur: alii ppriis remittūtur ad patrias: alii per diem. ut nūc isti: alii per noctē: ut supra palas. Et perite has uarietates Virg. posuit. Nāque Eraclytus qui omia uult ex igne constare: dicit debere in ignem corpora resolui. Thales uero qui confirmat omnia ex humore pcreari: dicit obruenda corpora: ut possint humore resolui. o Ignibus atris. atq; ignes atri nō sūt: sed epitheton traxit de negocio ut atris diceret: hoc est funebribus ut paulopost. Męstum funeris ignem. i. funebrē: nam męstus esse nō potest ignis. p Conditur in tenebras. id est fumi obscuritate cōpletur. q Cincti fulgentibus armis. Frustra hoc epitheton notant Critici: quasi circuēūtes rogos Alia arma habere debuerunt. Cincti: instructi. r Decurrere rogos. pro circa rogos cucurrere. Bene autē ait Decurrere: non decucurrere: nam uerba quę in pręterito perfecto primā syllabam geminant: ut curro cucurri: & tondeo totondi: cum cōposita fuerint geminare non possunt: nam neque decucurri: neque detotondi dicimus. exceptis tantū duobus: do & sto. s Clangorq; tubarū Ante enim mortui ad tubam deducebantur. Vñ Persius. Hic tuba candelę: tandēq; beatulus alto cōpositus lecto. t Hinc alii spolia occisis direpta latinis: scdm suę gentis ritū. Alii hostilia arma. Alii pemptorū cremebāt u Feruētesq; rotas. nimio scilicet cursu. Alibi. Volat ui feruidus axis. Hora. Metaq; feruidis euitata rotis. x Nō felicia tela: qb⁹ se defēdere nequerūt. y Mactātur corpora morti. aut in morte. Aut morti: ipsi deę. Statius. In scopulis mors sęua sedet. Luca. Ipsamq; uocatam. Quem petat e nobis mortem tibi coge fateri Circa aūt ideo: qa Hom dicit in morte Patrodi circa corp⁹ extincti tam hoies q̄ pecora imolabāt: & uno igne cremebāt. Vñ ē in. vi. Ossaq; lecta cado texit corine⁹ aheno. z Raptas. raptim adductas: nam post inducias rapere non poterant. Aut certe raptas: ante belli scilicet tēpore. a Stellis aptū. coniunctum.

b Nec minus. etiam. c Innumeras struxere pyras. hoc loco multis rebus ostēdit imēsã cędē factã esse rutulorũ. d Finitimos tollũt in agros. qui ciꝫ e lõginquo uenerãt referri non poterãt. e Vrbiqꝫ re. deest unicuiqꝫ: & meminit antiquę cõsuetudinis. Nam ante etiã hoies in ciuitate sepeliebãtur: qđ postea Duellio cõsule senat⁹ ꝓhibuit: & legauit ne qs in urbe sepeliret. Vñ Impatores & uirgines Vestę: quia legib⁹ nõ tenerẽtur: in ciuitate habẽt sepulchra. deniqꝫ etiã nocẽtes uirgines. Vestę licet uiuę: tñ intra urbẽ in cãpo scelerato obruebãtur. f Nec honore: quia nec numero: nã aliud uerbũ pēdet ex altero. g Cõfusa ruębãt ossa focis. aut qꝛ dixit simul multos crematos. aut si ad honoratorum cadauera referas: ut supra diximus. Confusa: ꝓpter animalia simul concremata. Ruebant de cineribus eruebant. h Tepidoque onerabãt aggere terrę. hypallage: hoc ẽ ossa tepida. i Pręditis. more greco epitheton incõgruũ hoc loco posuit. k Et longe pars maxima luct⁹. ualde hoc est melius q̃ quod legatur & longi. l Hic matres quia scit hęc nomina ad aliquid pertinere non addidit. Deflebant filios. aut maritos: aut fratres. m Iubent. uolunt: exposcunt. n Ingrauat. maiorem inuidiam concitat. o Testatur. testificatur etiam legatorum fidem: qui cum eo fuerunt. p Obumbrat. subaudis. Turnum tuetur. defendit. & est translatio ab arboribus. Hoc autem dicit amor reginę ad fauorem popularem plurimuꝫ proderat Turno. q Meritis sustentat fama trophęis. quia multos occiderat: ut etiam ipse dicturus est. r Ecce super. insuper ad cumulationẽ malorũ. s Męsti. Hoc sermone nihil eos egisse significat. t Magna diomedis ab urbe. Legitur & magni. u Nil dona neque aurum. Ordinem legationis exequitur: dicẽs perfecta inaniter esse omia quę possent efficaces legati perficere: auro: prece: promissione. x Pacem troiano ab rege petendum. sicut etiam supra diximus: cum per gerundii modum aliquid dicimus: per accusatiuũ elocutioneꝫ formemus necesse est. Lucre. Aeternas quoniam pęnas in morte timendum. Item Salustius: Castra sine uulnere introitum: nam castra accusatiu⁹ pluralis est: qui multis errorem facit: ut uideatur esse nominatiuus: quia neutra triptota sunt: & similis est noĩatiuus accusatiuo. y Rex ipse latin⁹ qui aut consolari debuit: aut defendendę reipublicę aliud inire consilium. z Fatalem Aeneam manifesto numine ferri. modo perniciosum omnibus Aeneam manifesto numine. id est manifesto deorum iudicio ad Italiam uenisse numinũ ira testatur: quam cognoscimus tantorum cędesociorũ a Alta intra limina cogit. Quęritur cur ad priuataꝫ domũ conuocetur senatus: qui non nisi ad publica & augurato condita loca conuenire consueuit. Sed scimus domũ Latini augurato cõditaꝫ: & eandem tam templum fuisse q̃ curiam. Nãque in superiorib⁹ legimus: Tectum augustũ. i. augurio conditum. Inde paulo post, Hinc sceptra accipere & primos attollere fasces. Regibus omen erat hoc illis curia templum. Merito ergo ad domũ regis: quasi ad publicum locum conuocatur senatus. Nam ait in septimo. Talis intus templo diuũque patriaque latinus: Sede sedens Iccirco etiam in palatii atrio: quod augurato conditum est apud maiores consulebatur Senatus: ubi etiam arietes immolabantur. Quod ut in septimo diximus Virgilius ad Latini transtulit domum. Multi dicunt perite Virgilium fecisse: nec templi: nec curię hoc loco commemorationem: sed tantum dixisse: Intra tecta regia: ut ostenderet consilium quod initur non esse complendum: quia nec ritę est inchoatum. Ea enim quę dicet Latinus effectu carębunt.

Nec[b] minus et miseri diuersa in parte latini
Innumeras [c] struxere pyras: et copora partim
Multa uirũ terræ ĩfodiunt: auectaque partim
Finitimos[d] tollunt ĩ agros: urbique[e] remittunt
Cætera confusæque ingentem cædis aceruum
Nec nũero nec[f] honore cremãt: tũc ũdiqꝫ uasti
Certatim crebris collucent ignibus agri.
Tertia lux gelidam cælo dimouerat umbram.
Mœrentes altum cinerem: et confusa[g] ruebant
Ossa focis: tepidoqꝫ[h] honerabant aggere terræ.
Iam uero in tectis præditis[i] urbe latini
Præcipuus fragor & longe[k] pars maxima luctus
Hic[l] matres miseræqꝫ nurus: hic chara sororꝫ
Pectora mœrẽtum puericꝫ parentibus orbi
Dirũ exectãtur bellum turnicꝫ hymenæos:
Ipsum armis: ipsũqꝫ iubent[m] decernere ferro:
Qui regnum italiæ: & ꝑmos sibi poscat honores
Ingrauat[n] & sæuus drances solũqꝫ uocari
Testatur[o]: solum posci in certamina turnum
Multa simul contra uariis sententia dictis
Pro turno: & magnũ reginæ nomẽ obũbrat[p]
Multa uirũ meritis[q] sustẽtat phama trophæis:
Hos inter motus medio inflagrante tumultu.
Ecce[r] super mœsti[s] magna[t] diomedis ab urbe
Legati responsa ferunt: nihil omĩbus actum
Tantorꝫ impensis operꝫ: nil[u] dona neqꝫ aurũ
Nec magnas ualuisse preces: alia arma latinis
Quærenda: aut pacem[x] troiano ab rege petẽduꝫ
Deficit ingenti luctu rex[y] ipse latinus
Fatalem[z] æneam manifesto numine ferri
Admonet ira deum: tumulicꝫ ante ora recentes
Ergo conciliũ magnũ: primosqꝫ suorꝫ
Imperio accitos alta[a] intra limina cogit

Olli[b] conuenere:fluuntque[c] ad regia plenis
Tecta uiis:sedet in mediis et maximus æuo
Et[d] primus sceptris haud læta fronte latinus
Atque hic legatos ætola[e] ex urbe remissos
Quæ referant fari iubet:et responsa [f]reposci
Ordine cuncta suo:tum facta silencia linguis
Et uenulus dicto parens ita farier infit.
Vidimus[g] o ciues diomede argiuaque castra:
Atque iter emensi casus[h] superauimus omnes:
Contigimusque manũ qua[i] concidit ilia tellus
Ille urbem argiripam[k] patriæ cognomine gentis
Victor gargani[l] condebat iapygis agris:
Postq̃ introgressi & coram data copia fandi:
Munera præferimus:nomen patriãq; docemus
Qui bellũ intulerint:quæ causa attraxerit arpos
Auditis ille hæc placido sic reddidit ore.
O[m] fortunatæ gentes saturnia regna.
Antiqui[n] ausonii:quæ uos fortuna quietos[o]
Sollicitat suadetq; ignota[p] lacessere bella.
Quicũq; iliacos ferro uiolauimus[q] agros
Mitto ea quæ muris bellando exhausta sub altis
Quos[r] simois premat ille uiros infanda per orbẽ
Supplicia:& scelerũ[s] pœnas expẽdimus omes.
Vel[t] priamo miserẽda manus:scit[v] triste mineruæ

b Olli.secũdũ Enniũ. c Fluunt.festinãter incedũt. d Et primus sceptris.primus inter sceptriferos.Nam apud maiores:oes duces cum sceptris ingrediebatur curiã:postea cęperũt tãtum ex cõsulibus:& signũ erat eos cõsules fuisse. e Aetola ex urbe remissos.quã cõdiderũt hi qui de Aetolia uenerũt gręcię puincia. Vñ Diomedes habuit socios de tribus eius ciuitatibus quas habet Aetolia.Pleuron.Olenon.Calydon.Sic ergo Aetola dixit ex urbe:ut.Et tandem euboicis cumarũ allabitur oris. f Et responsa reposcit. Mire ait reposcit.Ante eiũ rex solet a legatis uniuersa cognoscere.& sic eos pręsente populo iterũ oia iubere narrare. Vñ est.Ordinę cũcta suo.Nam nihil licet pręmittere. Vñ & supflua narrari cõsueuerũt. g Vidim[9] o ciues diome.aut diomedem legendũ:ut sit latin[9] accusatiuus:& admittit eclipsis:ut.Multũ ille & terris iactat[9] & alto.Aut si gręcũ accusatiuũ facere uoluerimus:diomede legat: ut possit fieri synalipha:ut Euryale infelix qua te regione reliqui.Si aũt diomeden dixerim[9]:nec latinũ est:nec gręcũ:nec uersus consistit. Nunq̃ enĩ eclipsis fit per n litterã.tamen mel[9] est si diomede legat:ut sit gręc[9] accusatiuus. Nomina enim gręca in es exeuntia:quę genitiuũ in eos mittũt per plenã elocutionẽ: cũ eundem casum per syneresim in us miserint:accusatiuũ in e mittant necesse est: ideo quia quũ naturã suam seruãt:accusatiuũ in uocale m ttũt:nõ in cõsonãtẽ.Et debet syneresis plenitudinis seruare rationẽ Vt ecce ο διομηδησ plena declinatio est του διομηδεοσ τω διομηδει τον διομηδεα. Per syneresim autem facit του διομηδουσ τω διομηδει τον διομηδη. Ergo hic accusatiu[9] ideo in e exit:nõ in n: quia quũ integrũ est hoc nomẽ in eos exit: & crescit ei[9] genitiuus.Si enim ισοσυλλαβοσ sit nõiatiu[9]:accusatiuũ in en mittit:nec het in genitiuo:ut θουκυδιδησ θουκυδιδου θουκυδιδην. nã diomedes ideo in genitiuo os habet.qa & quũ integrũ est & διομηδεοσ facit habet cõsonatẽ. h Casus oẽs:itineris scilicꝫ.& bene utilitatẽ singularũ rerũ generalitate uitauit ne diceret: Flumina latrones. i Qua con.ilia tel.εμφατικωσ. dixit pro urbs illa.nã terra non cõcidit.sed ciuitas. k Argiripam.Diomedes fuit de ciuitate quę Argos ippion dicit. De qua Homer. αργοσ ιππο βοτον. Hor. Aptũ dicet equis argos. hic in Apulia cõdidit ciuitatẽ:quã patrię suę nõie appellauit:& Argos ippon dixit. qđ nomẽ postea uetustate corruptũ est:& factũ est ut ciuitas Argirippa diceret.qđ rursus corruptũ arpis fecit. l Gargani cõdebat iapygis. Iapygia pars ẽ Apulię:in qua est mõs gargan[9]:qui per Calabriã usq; in adriaticũ reditur pelag[9]. Luca. Appulus adriacas exit garganus in undas Gargani aũt iapygis figura est:pro gargani iapygi Et hęc gargania iapygia Apulia.a qua & iapyx:uentus est nõiat[9]. Nam iapidia Venetię regio est ab oppido dicta. Vñ est. Tum sciat aerias alpes & norica.Si quis castella in tumulis & iapidis arua timaui. m O fortuatę gentes:quę habitatis regna saturnia.i.o uiri semp pace gaudentes Nam legimus. Aurea quę ut perhibent illo sub rege fuerũt sęcula.Et bene hoc laudat:quod eis psuadere desiderat n Antiqui ausonii.qui primi Italiam tenuerũt:ausones dicti sunt. o Quietos.quibus est amor pacis a maiorib[9] traditus ppter regnum Saturni. p Ignota lacessere bella:scilicꝫ troianorũ:non omia generaliter bella.Nam legim[9] Captiui pedet currus curueque secures. Suadet uobis:subaudis:naꝫ uos a supiorib[9] nõ põt subaudiri. quia nõ re.sed tibi dicim[9] suadeo. q Violauim[9]: q̃si sacri:nã uiolare de religiosis reb[9] dicim[9].& ingeti arte dicit: ne aut uictoriaꝫ suã sileat.aut non pcedẽdo cõtra eos quos uicit cõfiteatũr ignauiã: dicẽs non esse cõtra eos pugnãduꝫ:quos uincere perniciosissimũ est: r Quos simois premat ille uiros.i.toto orbe celebris. Alibi. Vbi tot simois correpta sub undis Scuta uirum galeasque & fortia corpora uoluit. s Scelerũ pęnas expendimus omnes. Luimus omnes pęnas quę sunt statutę sceleribus. Alii sceleris omis legunt.Nam omnes ad gręcos non potest referri:quia non oẽs ptulere supplicia. t Vel priamo miseranda manus.etiam Priamo:ut.Carmina uel cęlo possunt deducere lunam.Est aũt Pacuuii:qui ait.Si priamus adesset & ipse eius cõmiserescerect. u Scit triste mineruę sydus. Fabula hoc habet propter Cassandrę stuprum gręcis iratam esse Mineruam. Vel quod ei uictorys sacrificare uoluerunt per superbiam.

Vñ eos redeũtes grauissima tẽpestate fatigatos p diuersa dispsit. Hora. Cũ pallas usto uertit irã ab ilio. Re uera autẽ cõstat grecos tẽpestate laborasse ęqnoctio uernali: quoniã manubię Mineruales .i. fulmia tẽpestates grauissimas cõmouẽt. Vñ pite dicẽdo sydus utruq; cõplex⁹ ẽ: nã sydus & tẽpestatẽ significat: & re uera sydus. Hęc ãt numia q̃ inter sydera nõ uidẽtur: dicũ sua signa ppria nõ hẽant: quũ aliis potestate sũt pmixta: ut Ophiulc⁹ ipse ẽ Aesculapi⁹ gemini Apollinis & Herculis ee dicitur. Sic Mineruę aries ee dignoscit. x Vltorq; ca. το αὐτο est cautes euboicę. nã Euboea isula ẽ: in q̃ mõs ẽ caphare⁹: circa quẽ gręci pire naufragio. Vltor ãt iõ dixit qa Naupli⁹ Palamedis pater dolẽs filiũ suũ factiõe iterẽptũ: ut in .ii. mẽorauimus cũ uideret grecos tẽpestate laborare: montẽ caphareũ ascedit: eleuata facula signũ dedit uicini port⁹ q̃re decepti gręci inter asprimos scopulos naufragiũ ptulerũt. y Atrides protei me. Agamẽnõ & Menela⁹ uno qdẽ fataliter fuerãt supplici destinati. Nã Atreus & Thyestes fratres fuerũt: in se iuicẽ sęui: adeo ut Thyestes cũ a Eropa fratris uxore cõcuberet quo facto dolẽs Atreus liberos pprios ei epulãdos apposuit. Sed cũ Thyestes post cognitũ facin⁹ reqreret ultionẽ adiis: ei Apollo respõdit posse alio scelere illius facinoris uindicẽ nasci. Sed cũ Pelopea filia sua cõcuberet. quo facto nat⁹ est Aegysthus fatalis in Atrei geminã prolẽ. Sed Iupiter Menalai fata miserat⁹ est pp Helenę iugale cõsortiũ: & eũ p diuersa errare maluit: q̃ Aegysthi manib⁹ interire. hic errãs ad egyptũ usq; pueit. ubi Prote⁹ de⁹ marin⁹ regnauerat: cui rapta aliqñ a Theseo Helẽa dicõmẽdata. Vñ qdã dicũt q ad eã q̃rẽda Menela⁹ sit ad ęgyptũ pfect⁹ post bella troiana. Quidã uolũt nõ esse raptã a Paride Helenã: S; aliã cã; belli fuisse troiã illã .s. q Hercu. q̃rẽtẽ Hylã suscipe noluerũt. Qui ãt uolũt eã raptã a Paride hoc dicũt: q recepta a Proteo p Thesẽũ ad Menelaũ trãsitũ fecerit: & sic eã Paris rapuerit: scdm q ut supra diximi⁹ Menela⁹ ad ęgyptũ Iouis uolũtate pueit: uidelic; ne ab Aegystho posset iteremi. Qđ aũt ait Protei colũnas: rõe nõ uacat: nã Hercu. colũnas legim⁹ & in põto & hispania. hũc ãt Proteũ inuictũ fortissimũq; cõstat fuisse. nouim⁹ ãt q oẽs fortes Hercu dicebãt. Vñ uidet hoc affectasse Virg. ut p finib⁹ Protei colũnas diceret: q̃s hũit Hercu. ut oñderet eũ ẽt hercule dictũ. Adusq; colũnas Protei usq; ad fines ęgypti: hoc ẽ usq; ad Pharõ añ insulã: nũc ptẽ alexãdrię Luca: Nũc claustrũ pelagi cępti pharõ. Insula quõda in medio stetit illa maris: sub tpe Vatis pteos: at nũc ẽ pellęis pximia muris. ptei ãt ẽ latin⁹ genitiu⁹ cõstr. ct⁹ p synercsim. Adusq. ãt sic ẽ dictũ queadmodũ Siculo pspexit abusq; pachynno: nã cũ pręposito prępositiõi nunq̃ cohęreat: abusq; & adusq; liceter admissũ ẽ. z Exulat. pprie. Nã exulare dicitẽ q extra solũ eũt. Sane sciedũ qa quo tpe Menela⁹ iit ad ęgyptũ pdidit Canobũ gubernatorẽ. a quo uicia ciuitas nomẽ accepit: q̃ hodie mutata littera canop⁹ noiat⁹ Cyclopas: declĩatiõis accusatiu⁹ ẽ. Vñ gręcũ hẽbit accẽtũ: nã latie cyclopes diceret & sic uersus stare ñ poterat. a Regnaq; neo. subaudi euersa qđ ex iferiorib⁹ itelligit. Pyrrho ãt qđ cõtigerit mãifestũ ẽ: nã in ĩtio legim⁹. Cũ uellet ducere hermioẽ menelai: & Helenę filiã: & oresti añ despõsatã: ab eo iter aras apollinis iterẽpt⁹ ẽ: ut ẽ. Et scelerũ furiis agitat⁹ orestes. Excipit icautũ patriasq; obtrũcat ad aras. b Verse. ido. Idomene⁹ rex cretẽsiũ fuit: q cũ; tẽpestate laborar;: uouit se sacrificaturũ de re q̃ ei primũ occurrisś; si reuersus fuisset. Sed cũ casu ei prio fili⁹ occurriś; & eũ ut alii dicũt imolass;: ut alii imolare uoluisset: ob crudelitatẽ regno a ciuib⁹ pulsus ẽ. Vñ ẽ. Fama uolat pulsũ regnis cessisse patriis Idomenea ducẽ. Alii dicũt q abscedẽs cuidã suũ cõmẽdaerat regnũ: q p ei⁹ abstẽtiã occupauit impiũ: & reuersũ pepulit: ergo. Versos peates. aut uersos & fũdit⁹ direptos accipiẽdũ ẽ. aut certe in aliẽa iura cõuersos. c Lybicoue ha. litto. lo. ut et in .iii. dixim⁹. Locri socii Aiacis oiles fuerũt Epyzephyrii: & Ozoli. S; hi tẽpestate diuisi sũt: adeo ut epyzephyrii tenerẽt brutios. de qb⁹ ait in .iii. Hic & naritii posuerũt mœnia locri. Ozoli uero deferẽt põtapolim. de qb⁹ nũc q̃rit dicẽs. Lybicoue ha. litto. lo. d Deuicta asia subse. adul. Legit & deuictã asiã. qđ si ẽ ita intelligim⁹: ut subsedit sit dolo possedit Luca. Subsidere regnũ calcidos euboicę Vñ & subsessores dicũtur: q in insidiis tauros interimũt: & hostiũ dolo subsessos uocam⁹: ut sit sensus: ab Agamenone deuictã asiã adulter ęgysth⁹ factiõe possedit. Meli⁹ ãt ẽ ut deuicta asia legam⁹: scdz q subsedit erit remãsit: ut. Extrem⁹ galeaq; ima subsedit acestes. ut sit sesus: asia pp adulteriũ ptulit bella: q̃r manẽte adultero finita cẽ nil pfuit: ut cũ indignatõe sit dictũ dũ primũ iudicat adulteriũ: aliud rursus emersit. e Pri. in. li. in ipso limic impu. i. in littore: a scdm Home. Clytemnestra Agamẽnoni occurrit ad litt⁹: & illic eũ susceptũ cũ adultero inter epulas interemit qđ Iuuena. tãgit dicẽs. Quippe ille dies auctorib⁹ ultor patris erat cęsi media inter pocula. Alii aũt dicũt q in ipso ingressu. id est prima die quã domus suę limen ingressus est: consilio Aegysthi ab uxore uestem accepit clauso capite: qua implicatus adulteri manibus interiit. f Inuidisse deos Sthenili filius Cylabarus Aegialiam Diomedis uxorem cognouit adulterio: quo comperto Diomedes reuerti noluit. Sed in Apulię partibus sibi sedem condidit: quod Veneris dolo dicitur esse pfectum: quam in bello Troiano uulnerauerat. Vnde ait. Inuidisse deos.

Sydus & euboicæ cautes: ultorq;[x] caphareus.
Militia ex illa diuersum ad littus abacti
Atrides[y] protei menelaus adusq; colũnas
Exulat[z]: ætnæos uidit cyclopas ulyxes:
Regna[a] neoptolemi referam uersosq;[b] penates
Idomenei. lybicoue[c] habitantes littore locros.
Ipse mycenæus magnorũ; ductor achiuũ
Coniugis infandæ prima[e] intra limina dextra
Oppetiit: deuicta[d] asia subsedit adulter.
Inuidisse[f] deos patriis ut redditus oris

g Pulchrã calydona uidere. unã de supradictis ciuitatib⁹ quib⁹ imparuit. Nunc etiã horribili uisu portẽta. hoc loco nullus dubitat fabulę hui⁹ ordinẽ a Virg. esse couersũ: nã Diomedes socios cõstat in aues cẽ couersos: post ducis sui interitũ: quẽ extinctũ impatiẽter dolebat. Hinc eę aues hodieq; latine diomedeę uocantur: q̃s gręci erodios dicũt. Habitabãt aũt in insula quę est haud lõge a Calabria in cõspectu tarentinę ciuitatis. qu etiã de his auib⁹ dicit φ gręcis nauib⁹ lętę occurrãt Romã uẽiẽtib⁹: latinas uehemẽter fugiãt memores originis suę. & φ Diomedes ab illyriis interẽptus est portẽta sequũtur. Re uera enim portẽtũ ęst hoies in aues esse couersos. Et socii amissi. legũ nõnulli. & admissis pennis. Sed meli⁹ est amissi. h Lachrymosis. i. dolentes: uel suã mutationẽ: uel regis interitũ: nãq; hoc tãgit latẽter. i Speranda pro timeda: ut. Hũc ego si potui tantũ sperare dolorem. k Cęlestia corpora: Martis & Veneris. quę numina uulnerauit in bello. l Veneris uiolaui uulnere dextrã. artificiose agit: nam sciẽs ea quę dicũtur in fine hęrere animis. suos casus ultimos memorat. perstrīcte etiã Venerẽ a se uulneratã tantũ dicit: supprimẽs Martis nomẽ: qđ ei poterat esse gloriosius: ut uideat' oia quę ptulit odio Veneris ptulisse: cõtra cui⁹ filiũ nũc uocat' ad pugnã: ut negãs etiã nunc parta formidare uideat'. Dextrã aũt scđm Hora. q ait αιτι κοφτω. m Tales impellite pu. quarũ est periculosa uictoria. Nec mihi cũ teucris ullum post eruta bellũ est pgama: nec ei obiiciatur illa cõiuratio: quam apud Aulidem gręci inierũt. Dicit in troię excidio sacramẽtũ cõiurationis esse cõpletũ Naque in troianos cõiurauerat gręci. Huc enim spectat quod dicit nulũ se cũ troianis habere bellum post dirutam Troiam. n Nec ueterum meminii lętor ue malorum. Nec meminisse uolo uictoriarum mearum: quarum nullus obliuisci consueuit. Nec lętor Troianorum malorum: pro troianis malis quę nobis bellãtibus ptulerunt. Non enim potest de suis malis dicere: quũ & mala sua nullus obliuiscatur: & ea ipse paulo ante memorauerit. o Lętor autem malorum. figura gręca est. Sic Horatius. Agrestum regnauit populorum pro agrestibus populis. p Munera quę patriis ad me portastis ab oris. Hinc iam suasio ẽ: & cõsilium. nam finita est auxiliorum negatio. Vnde & paulo post Venulus ita diuidit dicens. Et respõsa simul quę sint rex optime regũ. Audisti & magno quę sit sententia bello. scilicet audisti & quẽadmodum negauerit auxilia: & quod dederit nobis de pace consilium. q Stetimus tela aspera contra contulimusque manus. sensus est & cõminus: & e longinquo inter nos bella tractauimus r Quantus in clypeum assurgat. aut quantus est quotiens in hostem pergens erigit scutum. Aut pugnandi executus est genus. Qui enim scripserunt de arte militari: dicunt summum esse genus dimicandi: quotiens calcato umbone aduersarii se in hostilem clypeum erigit miles: & ita contra stantis uulnerat terga. s Si duo preterea. hoc est alios duos. t Dardanus pro Dardanius populus. & posuit principale pro deriuatiuo. Sic Homerus τον εκ τα νε Δαρδανος ανηρ. u Cessatum est: tardatum est: quia non habet quos imputet Troiacis triumphos: uult et excidii tarditatem pro uictoria cedere. x Vestigia rettulit: retroacta. Est & repulsa. y Hic pietate prior. Ideo Aeneam plus laudat: φ latinis periturus est utile; ut eum credant se posse facilius exorare. Prior prestantior: melior. z Qua datur: qua potest. quacunque ratione permittitur. a Per ora turbata. per ora turbatorum. b Clauso gurgite. saxorum obiectione preclusio.

Coniugiũ optatũ: & pulchraz[g] calydona uiderez
Nunc etiam horribili uisu portenta sequũtur:
Et socii amissi petierunt æthera pennis:
Fluminibusq; uagantur aues: heu dira meorũ
Supplicia: & scopulos lachrymosis[h] uocib⁹ iplẽt
Hæc adeo ex illo mihi iam speranda[i] fuerunt
Tempore: cum ferro cælestia[k] corpora demens
Appetii: & ueneris[l] uiolaui uulnere dextram
Ne uero: ne me ad tales[m] impellite pugnas
Nec mihi cum teucris ullũ post eruta bellum
Pergama. nec[n] uetẽ meminii lætor[o] ue malorũ
Munera[p]: quæ patriis ad me portastis ab oris
Vertite ad æneam: stetimus[q] tela aspera contra:
Contulimusq; manus: experto credite quantus[r]
In clypeum assurgat: quo turbine torqueat hastã
Si[s] duo præterea tales idæa tulisset
Terra uiros: ultro inachias uenisset ad urbes
Dardanus[t]: & uersis lugeret græcia fatis:
Quicquid apud duræ cessatuz[u] est mœnia troiæ
Hectoris æneæq; manu. uictoria graium
Hæsit: & in decimũ uestigia[x] rettulit annum
Ambo animis: ambo insignes præstãtib⁹ armis
Hic[y] pietate prior: coeant in fœdera dextræ
Qua[z] datur ast armis concurrant arma cauete:
Et responsa simul quæ sint rex optime regum
Audisti: & quæ sit magno sententia bello:
Vix ea legati: uariusq; per[a] ora cucurrit
Ausonidum turbata fremor: ceu saxa moratur
Quũ rapidos amnes fit clauso[b] gurgite murmur
Vicinœq; fremunt ripæ crepitãtibus undis
Vt primũ placati animi: & trepida ora quierunt:

Cōgreditur: poenasq; inimico ex sanguie sumit
Q uā facile accipiter [i] saxo sacer ales ab alto
Cōseqtur [k] pēnis sublimē in nube colūbā
Cōprenhsamq; tenet: pedibusq; euiscerat uncis
Tūc [l] cruor: & uulsae labūtur ab aethere plumae
At non [m] haec nullis hoīm sator atq; deorum
Obseruās oculis sūmo sedet altus olympo.
Tyrrhenū genitor tarchontē in praelia saeua
Suscitat: & stimulis haud mollib9 incitat iras:
Ergo inter caedes cedentiaq; agmina tarchon
Fertur equo: uariisq; instigat [n] uocib9 alas
Noie [o] quēq; uocans: reficitq; in praelia pulsos
Q uis [p] met9 o [q] nūquā dolituri: & semp inerte
Tyrrheni quae tanta animis ignauia uenit.
Foemina palātes agit: atq; haec agmina uertit
Q uo ferrū quidue haec gerim9 tela irita [s] dextris
At [t] nō in uenerē segnes: nocturnaq; [u] bella
Aut ubi curua choros indixit tibia [x] bacchi
Expectare [y] dapes. & plenae pocula mensae
Hic amor: hic studiū: dū sacra secūdus [z] aruspex
Nūciet: ac lucos uocet hostia pinguis in [a] altos
Haec effatus: equū in medios moritur9 [b] & ipse
Concitat: & uenulo aduersū se turbidus [c] infert
Direptūq; [d] ab equo dextra cōplectitur hostem
Et gremiū ante suū multa ui concit9 aufert.
Tollitur in caelū clamor: cūctiq; latini
Cōuertere oculos: uolat igneus aequore tarchon
Arma uirūq; ferēs: tum sūma ipsi9 ab hasta
Defringit ferrū: & partes rimatur apertas
Q ua uulnus letale ferat: cōtra ille repugnās
Sustinet a iugulo dextrā: & uim uirib9 exit [e]
Vtq; [f] uolās alte raptū cū fulua draconem
Fert aquila īplicuitq; pedes: atq; unguib9 haesit
Saucius at serpens sinuosa uolumina uersat:
Arrectusq; horret squāmis & sibilat ore
Arduis insurgens: illa haud min9 urget adunco
Luctātem rostro: simul aethera uerberat alis:
Haud aliter praedā tyburtū ex agmine tarchon
Portat ouās: ducis [g] exēplū euentūq; secuti
Meonidae [h] incurrūt: cū fatis debit9 aruns
Velocem iaculo & multa prior arte [i] camillam
Circuit: & quae sit fortuna facillima tentat

Trāsit equū cursu: nunc hoc incredibile ēē uidet nisi praemisisset in septimo: Illa uel intactae segetis p summa uolaret Gramina: nec teneras cursu laesisset aristas. h Aduersa: opposita. i Accipiter saxo sacer ales ab alto: sacer ió quia ē marti consecratus: aut auib9 execrabilis ut Auri sacra fames aut quod ueri9 ē nomē graecum expressit. nā ιερακ dicitur: hoc ē sacer ιερευσ eni sacerdos uocat. Cur aūt graece ita dict9 sit: rōne nō caret: quae nota ē sacrorū peritis. k Cōsequit pennis: noua laus Camillae: siquidē accipiter colūbam seqtur: ipsa praecedit hostem: ipsa etiā auiū cōpatio ē supra ex contrario. uā equi9 uir accipitri: Camilla cōpararet columbae. l Tum cruor & uulsae labūtur ab aethere plumae: echasis ē. i. excursus. m Nōnullis. i. non negligētib9. nā liptotes figura ē: uult eni dicere non leuiter iuppiter intuebat ista certamina. n Insrigat uocib9: alias incitat: & irritat ad reditū. primū eni est ut fugere desināt: post ut in hostes ipetum faciāt. o Nomiue quēque uocās: p hoc extrema necessitas indicat. p Quis met9: qualis quant9: q nos etiā feminā timere cōpellit. unde paulopost Quae tanta animis ignauia uenit Femina palantes agit. q O nūquā dolituri. i. stulti. Stult9 ē eni qsquis iniuria nō mouet: & hii nunq. siquidē ante seuitiā Mezentii ptulerūt: nec se ulti sunt: nūc praebēt terga mulieri: & ne hinc qdē cōmoueut dolore. r Atque haec agmina uertit δεικτικωσ. i. multitudinē tantā. s Irritae inertia quae nos ulcisci minime ualeāt. t At nō in uenerē segnes: latenter dicit hoc fugitis mulierē quia armata est Alias primi ad hūc curritis sexū. u Nocturnaq; bella: coitū: alibi Et si qū ad praelia uētū ē. x Curua tibia simphonia: chorū. Bachi autē ideo: quia apud ueteres ludi theatrales nō erant nisi i honorē liberi patris. y Expectate: p expectatis: modū p modo posuit. z Secūdus aruspex: p secunda sacra: id est prospera: sicut econtrario Homer9: μαντι κακων id est malorum diuine. a In altos lucos: illic enim epulabantur sacris dieb9. b Moriturus & ipse moriturus animo. nā moritur9 nō est. Qd āt ait & ipse: aut ad Camillā aut ad nē nulū respicit. c Turbi. terribilis. d Direptūq; ab equo dextra cōplectitur ho. hoc de historia tractū ē: Nā Caius Iuli9 Caesar: cū dimicaret in Gallia & ab hoste raptus equo eius portaretur armatus: occurrit de hostibus qui eum nosset: & insultans ait caecos Caesar: quod gallorum lingua dimitte significat: & ita factum est ut dimitteretur. hoc autē ipse Caesar i ephemeride sua dicit ubi propriā commemorat felicitatem. e Exit: euitat: ut Atq; oculis uigilantibus exit. f Vtque uolans alte: homerica comparatio. g Ducis exemplum euentumque: scilicet uirtutem & felicitatem. h Meonidae: lydi: ut Meoniae delecta iuuentus. i Arte: fraude: dolo: ut arte pelasga. k Qua se cumque

furens medio tulit agmine uirgo. Haec aruns subitrat etiam supradiximus ita poeta loquitur: ut in aliquib9 locis dei

Qua[k] se cunq; furens medio tulit agmie uirgo
Hac[l] aruns subit: et tacitus uestigia lustrat.
Qua uictrix redit illa: pedẽq; ex hoste reportat
Hac iuuenis furti celeres detorquet habenas.
Hosq; aditus: iãq; hos aditus omnẽq; peterrat
Vndiq; circuitũ[m]: & certã[n] quatit improb⁹ hastã
Forte sacer[o] cybelli choreus olimq; sacerdos
Insignis longe phrygiis fulgebat in armis
Spumãtemq; agitabat equũ: quem[p] pellis ahenis
In plumã squãmis auroq; inserta tegebat.
Ipse peregrina ferrugine clarus: & ostro
Spicula[q] torquebat lycio cortynia cornu
Aureus ex humeris sonat arcus: & aurea uati
Cassida[r] tũ croceã chlamydẽq; synusq; crepãtes
Carboseos fuluo in nodũ collegerat auro
Pictus acu tunicas: & babara tegmina crurũ
Hunc uirgo siua ut templis præfigeret arma
Troia: captiuo siue ut se ferret in anro
Venatrix unũ ex omni certamine pugnæ
Cæca sequæbatur: totũq; incauta per agmen
Fœmineo[t] prædæ. & spoliorũ ardebat amore.
Telum ex insidiis cũctantem tempote capto
Coniicit: & superos aruns sic uoce præcatur.
Sũme[u] deum sancti[x] custos soractis apollo.
Quem primi colimus: cui pineus[y] ardor aceruo[z]
Pascitur: & medium freti[a] pietate per ignem
Cultores multa[b] preminus uestigia pruna
Da pater hoc nostris aboleri dedecus armis
Omnipotẽs: nõ exuuias[c] pulsæue trophæum
Virgiis: aut spolia ulla peto mihi cætera laudem
Facta ferent hæc dira meo dũ uulnere pestis
Pulsa cadat: patriam remeabo inglori⁹ urbem

suspicionem q Ar. de Tur. partib⁹ fuerit: næque & cũ Camilla impetum fecit: & cum ipsa rursus recedit: quia nisi de socio non pcedit. Donatus etiam dicit esse manifestum signum socium fuisse: q Apollinem soractis inuocat montis: de quo turno uenisse constat auxilia: licet posse fieri ut alterius loci inuocet numen. Item ad argumentum Vocat patrias remeabo inglorius urbes: quod etiam de hoste procedit. Nam superare fœminam nullam constat esse uirtutẽ. m Circuitum: proprie. nam circuire insidiantium est: unde est: Nec gregibus nocturnus obambulat. n Certam hastam: ineuitabilem. Vnde contra incertam excussit ceruice securim. i. infirmam mirabilem. o Sacer cybeli: nam mõtem p numine quod in eo colit̃ posuit: & bona occasio ad mortẽ Camillę: ut sacerdotem maioris numinis conetur occidere: p quod quasi exauctorat̃ Dianę fauor: interueniente maioris numinis iracundia. p Quẽ pellis ahenis: in plumã squãmis auro cõserta tegebat: cataphractũ eũ fuisse significat. Cataphracti aũt equites dicũt q & ipsi muniti ferro sunt: & equos similiter munitos habẽt: de quib⁹ Salusti⁹. Equis paria opimẽta erãt: q linteã ferreis laminis i modũ plumę adnexuerãt: nũc p linteo pellem imposuit. & eneas squamas ęreas laminas intelligimus. In plumã uero est in similitudinem plumę: ut Excisum euboicę latus ingens rupis in antrum. i. in antri similitudinẽ. Sane sciendum q ipsos equites cataphractos dicimus Salustiu s: Et sequebãtur equites cataphracti q Spicula torquebat lycio cortin ya cornu cretenses sagittas lycio arcu dirigebat: qd ut etiã supra diximus ad ornatum poni consueuit. r Cassida pro cassis: nam accusatiuum posuit pro nominatiuo. s Pictus acu tunicas & barbara tegmia crurum: pictus tunicas pictus crurum barbara tegmina. i. habebat uestem phrygionis arte perfectam. Sane armorum longa descriptio illuc spectat ut in eorum cupiditate era merito Camilla uideatur esse succensa: t Fœmineo ipatienti: irrationabili. ut Fœmin ęę ardentẽ curęque irę que coquebãt. u Sũme deũ: ex affectu colẽtis dicit̃. nã iuppiter summus est. x Sãcti custos soractis apollo: soractis mons ẽ hirpinorum in flamina collocatus. in hoc aũt monte cũ aliqñ Diti patri sacrum psoluerẽt. nam manibus quũ sacratus est. subito uenientes lupi exta rapuerũt quos quũ diu sequereuẽ delati sunt ad quandam speluncam halitum ex se pestiferum emittentem: adeo ut iuxta stantes necaret. Exinde est orta pestilentia: quia fuerãt lupos secuti: de qua rñsum est posse eã sedari si lupos imitentur. i. rapto uiuentur. Quod postea quã factum est dicti sunt ipsi populi hirpini sorani. Nam lupi sabinorum lingua hirpi uocitur. Sorani uero a Dite nam ditis pater soranus uocatur quasi lupi Ditis patris. Vnde memor rei Virgilius Aruntem paulopost comparat lupo: quasi hirpinum Soranũ y Pineus ardor ignis περιφρασιϛ. z Aceruo: pyra coaceruatiõe lignorum. a Freti Pietate ipse quidẽ hoc dixit: sed Varro ubique expugnator religionis antiquum quoddam medicamentum describeret: ut solent hirpini qui ambulãdo per ignes: medicamẽto plantas tingũt. b Multa pruna: inter prunas. Pruna autem quamdiu ardet dicitur. Horatius. Prętextam latum clauum prunęque batbyllum. Cum autem extincta fuerint: carbo nominatur. Terentius: Tam excoctã atque atram reddam. quam carbo est. Nam pruna a perurendo dicta est. c Exuuias pulsęue trophęum: exuuias occisę: pulsę trophęum: & proprie. nam ut supra diximus hostibus occisis triumphabant: de fugatis figebant tropęa.

Audiit:& uoti phœb9 succedere partem[d]
Mente dedit: partē uolucres dispersit in auras
Sterneret ut subita turbatā morte camillam.
Annuit oranti: reducem ut prima alta uideret
Non dedit: inque notos uocē uertere procellæ.
Ergo ut missa manu sonitū dedit hasta per auras
Conuertere aios acies: oculosq; tulere
Cūcti ad reginam uolsci: nihil[e] ipsa: nec auras
Nec sonitus memor: aut uenītis ab æthere teli
Hasta sub exertam donec plata papillam[f]
Hæsit: uirgineūq; alte bibit acta cruorem.
Cōcurrūt trepidæ comites: domināq;[g] ruentem
Suscipiunt: fugit ante omnes exterritus aruns.
Lætitia mixtaq; metu: nec iam ampli9 hastæ
Credere: nec telis concurrere uirginis[h] audet
Ac uelut ille prius quā tela inimica sequantur
Continuo in mōtes sese auius abdidit altos
Occiso[i] pastore lupus magno ue iuuenco
Cōscius audacis facti caudāq;[k] remulcens
Subiecit pauitātem utero: siluasq; petiuit.
Haud secus ex oculis se turbit9[l] abstulit aruns
Cōtentusq; fuga mediis se īmiscuit armis.
Illa manu moriens telū trahit: ossa sed inter
Ferreus ad costas alto stat uulnere mucro[m]
Labitur exanguis: labūtur frigida[n] læto.
Lumina: purpureus quōdā color ora reliquit
Tūc sic expirans accam ex æqualibus unam
Alloquit fida ante alias quæ sola camillæ
Q ui cū partiri[o] curas: atq; hæc[p]: ita fatur
Hactenus acca soror potui[q]: nūc uulnus acerbum
Conficit: & tenebris nigrescūt omnia circum
Effuge: & hæc turno mādata nouissima perfer:
Succedat[r] pugnæ: troianosq; arceat urbe
Iamq; uale: simul his dictis linqūbat habenas
Ad terrā non spōte[s] fluens: tū frigida toto
Paulatim exoluit se corpore: lētaq; colla
Et captum læto posuit caput arma relinquens.
Vitaque[t] cū gemitu fugit idignata sub umbras
Tum uero īmensus surgens ferit aurea clamor[u]
Sydera: deiecta crudescit[x] pugna camilla.
Incurrūt densi simul omnis copia teucrum
Tyrrheniq; duces: euādriq; arcadis alæ.
At triuiæ[y] custos iā dudū in mōtibus opis
Alta sedet sūmis. spectatque interrita pugnas
Vtq; procul medio iuuenū iclamore furentū

d Partem mente dedit: partem uolucres dispersit in auras: bona moderatio Apollinis inter sacerdotis preces: & uolūtatem sororis. e Nil ipsa nec auras nec sonit9 memor: hęc ē antiqua lectio. nā apud maiores trahebat interdū a greco genitiu9: hic etiā paterfamilias & materfamilias: quę duo tantum nomina remanserunt. nam nec huius auras dicimus: nec hui9 custodias scdm Salu. qui ait castella custodia thesaurorū: p custodię. & ita etiā Asper intelligit: licet alii custodias accusatiuum uelint. Sane paterfamilias qū dicimus familias id declinabile est. Si autem paterfamilię dicere uoluerimus: iam non erit unum nomen. sed locutio: & familię erit datiuus. nam pater mihi est dicimus. Teren. Natura tu illi pater es. consiliis ego. Multi tamē uolunt ī numero plurali nomen utrūque declinari: ut dicamus hi patres familię: horum patrum familiarum. f Papillam exertam: nudam. Sane mamilla ē omnis eminentia uberis: papilla uero breue illud unde lac trahitur. g Dominā: reginam: ut Hi dominam ditis thalamo deducere adorti. h Virginis audet: sic fuerat consternatus ut etiam uulneratam timeret. i Occiso pastore lupus: bene pastori reginam cōparat. nā reges ipsi pastores uocantur. Homer9 ποιμένα λαῶν k Caudā pauitatē remulcēs: quę timorē indicat: pro ipse pauitans. l Turbidus: nunc timidus: supra terribilis: ut Venulo aduersum se turbidus infert. m Mucro: hinc apparet mucronē esse cuiuslibet teli acumen. n Frigida leto: alii telo legūt: & intelligūt uulnere. o Partiri curas: subaudis consueuerat. p Hec ita fatur: unū abundat: nam supra ait alloquitur. Potui absolute: uel pugnare uel uiuere. r Succedat pugnę: animus bellatricis ostenditur: quę non se dolet lucem: sed bella deserere. s Nō sponte fluens: non sponte ut supra. Portisque ab equo regina sub ipsis Desiluit: quam tota cohors inimica relictis. Ad terrā defluxit eq; Paulatim exoluit se corpe. t Vitaque cū gemitu fugit indignata sub umbras: seruat hoc ubique ut iuuenū animas a corporibus dicat cū dolore discedere: qui adhuc eē superstites poterant: quod etiā de turno dicturus est. u Clamor sidera: troianorū. s. qui exultabāt. x Crudescit: crudelior fit cęde multorū

y Mulctatā:debilitatam. At triniç:eustos:mini stra. Conata lacessere teucros: ꝓpter illud Bellū i portunū ciues cū gēte deorū Inuictisq; uiris ge ritis. z Coluisse dianā Profuit: ñ deā icusat: sed fatorū necessitātem: cōtra quę nec numinis opitu latur auxiliū. a Sine noīe: sine gloria: sine fama. Famā patięris multę: nec iu indicate ignominiā sustinebis: qđ etiā dido dolet dicēs: Moriemur in ultę: sed moriar ait. c Non te sub alto: ut Monte sub aerio. Apud maiores nobiles aut sub montib⁹ aut in mōtibus sepeliebātur. unde natum est ut su pra cadauera aut pyramides fierent: aut ingentes colocarētur colūnę. d Ac uana tumentē plenū: κενοδοξια. e Digna camillę pręmia: sic in se cūdo. Persoluant grates dignas: & pręmia laudū reddant. Item alibi: Et hęc tibi porto Dona prius. f Tu ne etiā telis moriere: cum ingēti amaritudi ne dictum est. Nam & ei genus inuidet mortis. Quod aūt ait Tu ne etiā: ad Niobes numerosam pertinet sobolem. Cornuque infensa tetēdit: cor nu accusatiuus est singularis ac si diceret: Arcum quē infensa tetēdit. nam horum dubiorum casus ex similibus uel synonymis cōprobātur. g Coi rēt inter se capita: Homerica est ista descriptio. Te lisis. Home. λιγξελοῖστυσ. h Audiit et una aruns hęsitque in cor. fer. celeritas iaculantis ex primitur. Statius: Cum iā percussum dixisset exi ctū ait: Nec dū certe tacet arcus amyntę.. i Igno to camporum in puluere linquunt: faciente numi nis iracūdia est relictus: ut nec sepulturam posset mereri. k Turbati fugiunt rutuli: hoc ad Camil lę pertinet laudem, quia amissa immutantur fata bellorū. l Acer atinas: s. fugit tamē. m Desola tique manipli: signiferi deserti: qđ est nemini dis cri minis. nāque hoc ubique dux pręcipit: ut frequen ter circa se sint milites: sicut in Salustio legimus. Manipli aūt dicti sunt signiferi: quia sub romulo pauper adhuc roman⁹ exercit⁹ hastis fęni manis pulos alligabat: & hos ꝑ signis gerebat. Vñ hoc nomen remansit. n Laxos arc⁹: nō intentos: sed iam solutos. o Fęmineū cla. ꝓ pacietem: iam iam dixerat matres: ꝑ quod muliebrē clamorem pote ramus accipere. p Miserā mor. quia sequitur Li mine in ipso. q Mœnibus in pa. s. ubi sę iam tu tos crędebāt.

Prospexit tristi mulctatā[y] morte camillam:
Ingemuitq;: deditq; has imo pectore uoces:
Heu nimiū uirgo: nimiū crudele luisti
Suppliciū teucros conata lacessere bello:
Nec tibi desertæ in dumis coluisse[z] dianam
Profuit: aut nostras humero gessisse sagittas.
Non tamē indecorem tua te regina relinquet
Extrema iā morte: neq; hoc sine[a] nomine letum
Per gentes erit: aut phamā[b] patieris inultæ
Nā quicūq; tuū uiolauit uulnere corpus
Morte luet merita: fuit ingēs monte[c] sub alto
Regis derceni terreno ex aggere bustum
Antiqui laurentis: opacaq; ilicæ tectum.
Hic dea se primū rapido pulcherrima nisu
Sistit: & aruntē tumulo speculātur ab alto.
Vt uidit fulgentē armis: ac uana[d] tumentem:
Cur inquit diuersus abis, huc dirige gressum
Huc periture ueni: capias ut digna[e] camillæ
Præmia: tu[f] ne etiā telis moriere dianæ
Dixit: & aurata uolucrem threissa sagittam
Deprompsit pharetra: cornuq; isensa tetendit:
Et duxit longe: donec curuata coirent[g]
Inter se capita: & manib⁹ iam tangeret æquis
Leua aciem ferri dextra neruoq; papillam.
Extēplo teli stridorem: aurasq; sonantes
Audiit[h] una aruns: hæsitq; in corpore ferrum.
Illum expirantem socii: atq; extrema gementem
Obliti ignoto[i] cāporū in puluere linquūt
Opis ad æthereū pennis aufertur olympum:
Prima fugit domina amissa leuis ala camillæ:
Turbati[k] fugiūt rutuli: fugit acer[l] atinas.
Disiectiq; duces: desolatiq;[m] manipli
Tuta petunt: & equis auersi ad mœnia tendūt:
Nec quisquā instātes teucro letūq; ferentes
Sustentare ualet telis: aut sistere contra:
Sed laxos[n] referūt humeris languētibus arcus:
Quadrupedūq; putrē cursu quatit ungula cāpū
Voluitur ad muros caligine turbidus atra
Puluis: & e speculis percussæ pectora matres
Fœmineū[o] clamorem ad cæli sydera tollunt
Qui cursu portas primi rupere patentes:
Hos inimica super mixto præmit agmine turba
Nec[p] miseram effugiūt mortē: sed limīe in ipso
Mœnibus[q] in patriis atq; inter tuta domorum
Confixi expirāt aīas: pars claudere portas

Nec sociis aperire[r] uiam: nec mœnibus audent
Accipere orantes: oriturque[s] miserrima cædes
Defendentũ[t] armis aditus: ique arma ruentũ
Exclusi ante oculos lachrimãtũq; ora patẽtũ
Pars in præcipites[u] fossas urgente ruina
Voluitur: imissis pars[x] cæca et concita frenis
Arietat in portas: et duros obice postes.
Ipsæ de muris sũmo[y] certamine matres
Monstrat amor uerus patriæ ut uidere camillã
Tela manu trepidæ[z] iaciunt: ac robore duro
Stipitibus ferrum sudibusq; imitantur obustis
Precipites primæq;[a] mori pro mœnibus audẽt
Interea turnum in siluis sæuissimus implet
Nuncius: & iuueni ĩgentem fert acca tumultũ
Deletas[c] uolscoꝶ acies cecidisse camillam
Ingruere infestos hostes: & marte secũdo
Omnia corripuisse: metum iam ad mœnia ferri.
Ille[e] furens iam sæua iouis sic numina poscũt.
Deserit obsessos colles, nemora aspera linquit.
Vix e conspectu exierat: cãpũq; tenebat:
Cũ pater æneas saltus ingressus apertos[f]:
Exuperatq; iugũ: siluaq; euadit opaca:
Sic ambo[g] ad muros rapidi: totoq; feruntur
Agmine: nec longis inter se passibus absunt
Ac simul æneas fumãtes[h] puluere campos
Prospexit longe; laurẽtiaq; agmina uidit:
Et sæuum æneam agnouit turnus in armis:
Aduentũq; pedum flatusq; audiuit equorum.
Cõtinuoque ineant pugnã: & prælia tentẽt
Ni roseus fessos iam gurgite phœbus hibero[k]
Tingat equos: noctẽq; die labente reducat:
Cõsidũt[l] castris ante urbẽ: & mœnia uallãt.

Descriptio Duodecimi Libri.

Vodecimo turnus diuinis occidit armis:
Turnus iã fractis aduerso marte latinis
Semet in arma parat: pacẽ cupiente latino
Fœdus percutitur passurus & omnia uictus:
Hoc turni iuturna soror confundit: & ambos
In pugnã populos agit mẽtita camertẽ.
Aeneas uolucri tardatur mẽbra sagitta.
Anxia pro nato seruauit cura parentis.
Vrbs capitur: uitã laqueo sibi finit amata.
Aeneas turnũ cãpo congressus utrunque
Circunfusa acie: uita spoliauit & armis.

r Aperire uiã. i. dare aditũ: & bono locutus ẽ ambitu nam cum portis uia & aperitur & clauditur. s Oriturque i cę. sic in secũdo ubi intulit Armorũ facie & graiarũ errore iubarũ. t Defendẽtũ: ideo defendẽdũ & ruentum. quia ad masculinum retulit: & hi defendẽtes facit: quod de fęminio dicimus. si aũt de neutro loquimur defendentũ dicamus necesse ẽ: quia hęc defendentia facit: & ut supra diximꝰ genitiuus pluralis a noiatiuo plurali minor eẽ nõ debet. q̃ si forte minorẽ eũ aliquando fuerimꝰ: metri necessitas facit: & incipit etiam pathos eẽ non declinatio. u Pręcipites fos. decliues in quas quid põt pręcipitari. x Pars cę. irrationabilis: quę in clausas portas more arietis ruebat. i. bellici machinamenti. y Summo certamine: extremo discrimine: ut supra Vocat labor ultimus oẽs. z Trepidę licet trepidę tamen oblitę sexus tela iaculabãtur. Precipites aũt: aut festinę aut in mortẽ ruentes. a Primęque mori ꝓ mœnibus audent: nimii doloris est: ut Me primã absumite ferro. b Sęuissimꝰ implet nũcius. ut etiã supra diximꝰ: nũcius est tã quod nunciatur q̃ qui nũciat: nũcium quod nunciatur: scđm quod nunc nec de fęmina nec de re quę nũciatur procedit nũcius. Vnde multi uolũt aliũ nũcium intelligi. Accam uero postea uenisse: sed melius ẽ ut nuncius de acca dictũ intelligamus. Nouimus enim poni aliqua i subauditione: quę ex apto dicere non debemus: ut Nec dextrę erranti deus abfuit quũ necesse sit abfuit: aut Iunonẽ: aut Alecto intelligamus. Itẽ Salustiꝰ: Prima qui fore uenientes exciperent quũ de isidiis loqueretur: quas numeri tãrũ pluralis eẽ plusq̃ manifestũ ẽ. c Deletas uolscorũ acies: falsũ ẽ. tãtum enim fugerant: sed uim exprimit nũcii: cuius mos ẽ plus q̃ habet ueritas nũciare. d Ingruere ĩpetum facere: ut Ingruit ęneas armis. e Ille furens & sęua iouis sic numina poscũt: duplici rõne eũ insidias reliquisse cõmemorat: dolore nimio: & numinũ uolũrate: qđ utrũq; ideo agit ne capi possit ęneas. f Aptos: uacũtes insidiis. Sęua iouis sic numina poscũt. Homerus Διοσ Δετε̃λειετcβουλη. g Ambo ad muros: ut tueretur Turẽ ut obsideret ęneas. h Fumãtes tampos: ueluti fumãtis caligę pulueris. i Sęuũ for. ut sęuus ubi eac. tel. iacet hector. Itẽ nec minus interea maternis sę. in armis. k Hibero: occeano: occiduo. i. hispano. Hispaniã aũt hiberiam ab ibero flumine cõstat eẽ nominatã. l Considũt castris in sua quisque digressi mœnia uallãt: hinc ꝓbatur quia & qui tuentur & qui obsident uallare dicuntur.

P.V. Maronis Aeneados Liber Duodecimus.

Vrnus[a] ut īfractos aduerso marte latinos
Defecisse uidet: sua[b] nūc ꝓmissa reposci
Se[c] signari oculis[d] ultro īplacabilis ardet
Attollitq; animos: pœnorū qualis in aruis
Saucius[e] ille grau[f] uenātum uulnere pectus
Tum[g] demū mouet[h] arma leo: gaudetq; comātes
Excutiens ceruice toros fixumq; latronis[i]
Impauidus[k] frangit telum: & fremit[l] ore cruento
Haud secus accenso gliscit[m] uiolētia turno:
Tunc sic affatur regē: atq; ita turbidus[n] infit
Nulla mora ī turno: nihil ē quod dicta[o] retractent
Ignaui æneadæ quæ pepigere recusent:
Congredior[p]: fer sacra pater; & concipe fœdus:
Aut hac dardanium dextra sub tartara mittam
Desertorem[q] asiæ: sedeant[r] spectentq; latini:
Et[s] solus ferro crimen commune refellam.
Aut habeat uictos: cædat lauinia coniunx
Olli sedato respondit corde[t] latinus
O[u] præstans animi iuuenis: quātum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me īpensius æquum est
Consulere: atq; omnes metuentē expēdere[x] casus
Sunt[y] tibi regna patris dauni: sunt oppida capta[z]
Multa manu: necnon animus: aurumq; latino.

a Vrnus ut infractos aduerso: postq̄ turnus bello defecisse uidet latinos antea semp infractos: nāq; ita maior ē sensus: q̄ si infractos ualde fractos acceperis. b Sua nūc ꝓmissa reposci: quia dixerat ibo animis cōtra uel magnū prestet achillem. c Se signari oculis: ꝓpter illud In te ora latini in te oculos referūt. d Vltro aut insuper: aut anteq̄ aliquis exposcat: spōte sua se in certamen offert. e Saucius ille: κατ᾽ ἐξοχήν: Ille leo dux & princeps ferarū. Sau. aūt pectus .i. sauciū pectus habens & bene alia uerba interposuit: quia saucius pectus sonabat asperrime: & imperitis poterat solœcissimus uideri. f Graui uulnere: forti. ut Ferit ensе grauem thymbræus osyrim. g Tum demū: nouissime: id est postq̄ fuerit uulnere lacessitus. Hæc enim leonum natura est: ut nisi lacessiti irasci nequeant. Mouet arma: uires suas experitur. Nam arma sunt uniuscuiusque rei possibilitas. unde ē: Et quærere cōscius arma .i. dolos: i Latronis modo uenatoris: & est græcum: nam κατ᾽ ἐξοχήν dicitur obsequi & seruire mercede Vnde latrōes uocantur conducti milites. Moris autē erat ut hos imperator & circa se haberet: & primos mitteret ad omne discrimen. Vnde nunc dicit latronis telo fixum leonem: quia etiam uenatores operas suas locare cōsueuerunt. Varro tamen dicit hoc nomen posse habere etiam latinam æthimologiam: ut latrones dicti sint quasi l trones: quia circum latera regum sint: quos nunc satellites uocāt. una tamen est significatio: licet diuersa æthymologia Plautus in pyropolinice ostēdit quid sit latrones dicens: Rex me Seleucus misit ad cōducendos latrones: k Impauidus frangit telum. Lucan. Per ferrum tanti securus uulneris exit. l Fremit ore cruento: fremit licet habeat os suo cruore ꝑfusum Sane ipsa comparatio exitum ostendit futurum: nam etiam Turnus ruet in mortem ferocitate cōpulsus. sic in quarto iudicat futurum reginæ exitum dicēs: Qualis cōiecta ceruа sagitta. m Gliscit: crescit. unde & glires dicti sūt. quos pingues efficit somnus. n Turbidus: plenus terroris: & ꝑturbationis. Sane notandum affatur atque infit nā iteratio est: qua frequenter est usus: licet nonnulli dicant temperare hoc interpositam coniunctionem. o Retractent: repetant & reuoluant. p Congredior: Statius ubi Polynicem ubique inducit loquentem. Non me ullius domus anxia culpet Expectētue truces obliquo limine nati. unde etiam supra ait poeta Se signari oculis q Desertorem asiæ: ut Exulibus ne datur ducenda Lauinia teucris. unde est præmissa illa excusatio: & in tota secundi æconomia: & in quarto ubi dicit: Me si fata meis paterentur ducere uitam Auspiciis: & spōte mea componere curas: Vrbem troianam primum dulcesque meorum Reliquias colerem. r Sedeant spectentque latini: ductus ē ut diximus supra. pollicetur enim se singulari certamine dimicare uelle quum nolit nam dicens sedeant spectentque latenter eos ignauiæ arguit: q̄ solus omnibus quiescentibus dimicet: quam rē plenius sequens indicat uersus. s Et solus ferro crimen cōmune refellam: id est commune fugæ ac timoris dedecus solus meis uirtutibus comprimam. t Corde sedato: quia de turno ait: Atque ita turbidus infit. u O præstans animi & præstans uirium & præstans uiribus dicimus. Sane magnæ moderationis est hæc oratio. nam & laudat Turnum quasi uirum fortem: & tamen cum a singulari certamine dehortatur dicens enim præstans animi: latenter eum ostēdit inferiorem esse uirtute. x Expendere casus: ne ex obrupto de eius uirtute desperare uideatur: casuum uarietatem se timere commemorat. y Sunt tibi regna patris: dauni sunt oppida: si propter regnum dimicare disponis: habes paternum. Si ꝓpter gloriam: multos uirtute superasti. Quod autem dicit: Necnon aurumque animusque latino est: Varie exponitur. namque alii dicunt: habes regnum paternum: habes oppida: etiam a me habes aurū. & ꝓmptū aīm ad dāda oia præter filiā. Alii uero sic itelligūt: si ꝓpter opes & uxorē dimicaturus es. hæc ī solus habeo

Vnicuiq; enim Latino est & aurũ & anim⁹ propt⁹ in generũ: ut Latino non de se dicat: sed cuicũq; de Latino: Latino & laurẽtibus agris. scilic; in ciuitate: & in omni regno Latinorũ. z Nec genus indecores. quia iste regis filiã petebat. a Sine me hęc. Hoc loco intelligimus Turnũ dolore uoluisse in aliq̃ uerba prorũpe. b Haud mollia fatu. id est ueramam aspa suntq; quę cũ ueritate dicũtur. Falsa enim plena solẽt esse blãdiciis. hęc enim libẽter audiũtur: illa uero grauiter. Hinc Teren. Obsequiũ amicos: ueritas odiũ parit. c Animo hauri. omni intẽtiõe percipe. d Nulli ueterũ sociare procorũ. generaliter dicit prohibitũ esse dari Lauiniã cuilibet Latino: ut Turnus solatiũ aliquod habere possit doloris: quãdo latinũ nemine preferri sibi uideat.

Sunt aliæ innuptæ latio: & laurentibus agris
Nec[z] gẽus ĩdecores: sine[a] me hæc haud[b] mollia fatu
Sublatis aperire dolis: simul hæc animo[c] hauri.
Me natam nulli[d] ueterũ sociare procorũ
Fas erat: idq; oẽs homines: diuiq;[e] canebant.
Victus[f] amore tui: cognato[g] sanguine uictus
Coniugis & mœste lachrymis uincla[h] oĩa rupi
Promissam eripui genero: arma impia sumpsi:
Ex illo qui[i] me casus: quæ bella sequantur
Turne uides: quãtos primus[k] patiare labores
Bis[l] magna uicti pugna: uix urbe tuemur
Spes italas: recalent nostro tyberina fluenta
Sanguine adhuc cãpiq; ingentes ossibus[l] albent
Quo referor totiẽs, quæ mẽtem insania[m] mutat.
Si turno extincto socios sum accire paratus
Cur non incolumi potius in certamina[n] tollo.
Quid consanguinei rutuli, quid cætera dicet
Italia ad mortem si te fors[o] dicta refutet
Prodiderim natam[p]: & cõnubia nostra petentem
Respice[q] res bello uarias: miserere parentis
Longæui: mœstum[r] quẽ nunc patria ardea lõge
Diuidit: haud quicq̃ dictis uiolentia turni
Flectitur: exuperat magis ægrescitq;[s] medendo:
Vt[t] primum fari potuit: sic incipit ore.
Quã[u] pro me curã geris hãc precor optĩe pro me
Deponas: lætũq; sinas pro laude pacisci.
Et nos tela pater ferrũq; haud debile[x] dextra
Spargimus: & nostro[y] seq̃tur de uulnere sanguis
Longe[z] illi dea mater erit: quæ nube fugacem
Fœminea tegat: & uanis sese occultat umbris.
At regina noua[a] pugnæ conterrita sorte
Flebat: & ardentem generũ moritura tenebat.
Turne per[b] has ego te lachrymas per siq̃s amatæ
Tangit honos animũ spes tu nunc una senectæ

e Diuique hominesq; canebant propter Faunũ & uates. f Victus amore tui. hoc est propter tuũ amorem. Sane inter tui causa feci: & tua causa feci hęc discretio est: ut tui causa tunc dicamus: si aliqd ipsi ad quem loqmur prestiterimus: utputa tui causa te defendi. Tua uero causa tunc quã alteri aliquid alterius contẽplatiõe prestam⁹: ut tua causa hominẽ tuum defendi. g Cognato sanguine. quia Venilia mater Turni soror est amatę. h Vincla omia rupi. & religionis & federis. Promissa eripui genero. uerum est: nam Aeneę per legatos promiserat filiam: cui postea intulit bellum: licet multi dicant ante Turno eam fuisse promissam: quod falsum est. Nam ante Latinus nunq̃ eam Turno promiserat. nam nec Faunum consuleret: si eam Turno ante promisisset. Sed tantum eum generum amata cupiebat: quod etiam legimus. Quem regina cõiux Adiũgi generum miro pperabat amore. i Quæ me casus quę bella sequantur. Excusat Turnum ne non ipsius esse uideatur quod uictus est sed suũ: quia ausus est contra generũ bella suscipere. k Primus. precipuus. l Bis magna uicti. semel quũ est occisus Mezentius: iterũ quũ interiit Camilla. l Albent. usurpatũ uerbum albeo albes. m Insania mutat. Insania enim est illuc reuerti unde uix euaseris. n Certamina tollo. timore moueo: ut. Tollite cuncta inquit. o Fors dicta refutet. parenthesis plena abominatiõis. p Natam & cõnubia nostra petentem. Iniquissimũ est eum morti tradere qui tuam affinitatem exoptat. q Respice res bello uarias ne ignauię uideatur arguere admonet casum: ut supra. Atque omnes metuentem expendere casus. r Męstum patria ardea longe diuidit. Longe męstum. i. ualde męstũ. Nam longe diuidit non procedit. Non enim ardea a lamẽto longe ualde dissedet spacio. s Aegrescitq; medendo. Vnde magis eius ęgritudo crescebat. Vnde se ei Latinus remedium afferre sperabat. Medendo autem dum ei medetur: & medicina affertur: nam gerũdii modus est a passiua significatione. t Vt primũ fari potuit. Nimius enim dolor iracundię intercluserat uocem. Sic de Euandro. Et uia uix tandẽ uoci laxata dolore est. u Quã pro me curã geris hanc precor optime pro me deponas. Bis quidẽ ait pro me: sed diuersa affectiõe.

Nam hoc dicit. Quam pro salute mea sollicitudinem geris: hanc pro mea fama & gratia quęso derelinquas. x Debile ferrum. Sic in secũdo. Telum imbelle sine ictu coniicit. y Nostro de uulnere sanguis: quod inferim⁹: & dubie locutus est. z Longe illi dea mater erit contra illud. Sed matris auxilio utitur. a Noua sorte. magnã nouũ nõ ẽ qđ fuerat añ promissũ. Magnã aũt sortẽ uocauit singulare certamẽ. b Per. Siqs amatę tãgit honos aiũ: qđ a te regia rogat: tuã cõmoueã mẽtẽ: & si quẽ honorẽ hẽs. Amatę. Sic i. vii. Siq̃ piis ais mãet ifelicis amatę Gratia.

c In te omīs dom⁹ inclinata recūbit. totū digessit ante per species: & sic se cōtulit ad generalitatē: & est a ruina trāslatio. d Manū cōmittere teucris. ab omni eum bello: nō tātum a singulari certamine dehortat. e Et me turne manet. mire agit: nam quia sit uirū fortē suā mortē facile posse contēnere: deterret eum dicēs se simul esse morituram: ut qui periculū non timet: formidet inuidiā. f Accepit uocē. Ordo. Accepit uocē matris Lauinia. g Flagrantes pfusa genas. i. lachrymis pfusas habēs genas. Sta. Et gemitu mœsto imitata parētes. h Ignē subiecit rubor. hypallage est: pro cui ignis animi subiecit raborē. Mouebat aūt intelligēs se esse tatorū causam malorū. Sic supra. Causa mali tāti oculis deiecta decoris. Nam quo ea formosior inducitur: eo magis Turnus ardet: ut sequentia indicat. i Violauerit ostro siqs ebur. Hom. cōparatio. Vn̄ & uiolauerint trāstulit. Ille enim ait μιαίνω vetv. Aut mixta rubēt ubi lilia multa alba rosa: aut ubi multa alba lilia pmixta rubēt rosa. i. rosę coniūctiōe. naturaliter enim omīs candor uicinū trahit in se ruborē. k Illū turbat amor. Inuenit occasionē qua Turnus magis moueret in bellum. l Neq; enim turno mora libera mortis. Hoc loco duplex est expositio. Aut enim ordo est. Ne quęso mater me lachrymis. i. tāto mortis omine psequaris ad duri Martis certamina pficiscentē. Neq; enim Turno mora libera est non eūdi post iam pmissū singulare certamē. Aut certe hoc dicit. Noli me mater ad bellum cum animosis lachrymis psequi. Neq; enim Turno est mora libera mortis. i. neq; enim in potestate est mea morā facere uenientibus fatis: ac si diceret: si imminēt periturus sum: & iam si minime ad bella pficiscar. Sciendū tamē locū hunc unum esse de insolubilibus duodecim: quę habēt obscuritatē: licet a multis pro captu re soluat ingenii. m Cum primū crastina cęlo puniceis cōuecta rotis. Hoc loco auiditas pugnaturi exprimit. Sane nūc non dicit oriri diem: sed designat tēpus quo uult ut uterque ad certamē singulare pcedat. n Nostro diri. san. bel. Bene se oib⁹ cōmēdat hoc dicto: siquidē suū sanguinē pro omni bello dicit posse sufficere. o Poscit equos gaudetq; tuens ante ora fremētes. Solēt enim ex equorum uel mestitia: uel alacritate euentum futurum dimicaturi colligere. p Pilumno quos ipsa decus dedit orithya. Ait Horatius in arte poetica. Nec quodcūque uelit poscat sibi fabula credi. Vnde Critici culpant hoc loco Virgilium: dicentes incongruū esse figmentum. Namque quū Orithya Atheniensis fuerit filia Terrigenę: & a Borea in Thraciam rapta sit: quēadmodū potuit Pilumno: qui erat in Italia equos dare. q Decus dedit: ad ornamentum: ut. Quas ipsa decus sibi dia camilla delegit. Sane hic uersus σπονδειάζων est. Nam thyi diphthongus est gręca. Qui candore niues anteirent cursibus auras. Homeri uersus est uerbum ad uerbum. s Properi aurigę. festini. i. ueloces. & erit nominatiuus hic properus. Aurigas autem pro agasonibus posuit. nam aurigę proprie sunt currus regentes. s Alboque orichalco. Apud maiores orichalcum preciosius omnibus metallis fuit. Namque sicut Lucretius dicit. *Quum primum homines siluas incendissent: nullarum adhuc rerum periti: terra casu fertilis omnium ex incendii calore desudauit metalla: inter quę orichalcum preciosius uisum est*: qđ & splēdorē auri & ęris duriciā possideret. Nāque primū de auro securis facta displicuit causa mollitiei. Similitatiōe & argēti cōtēptus est usus. Mox orichalci placuit donec uēiretur ad ferrū. Vn̄ & dicitur secula ita fuisse diuisa

Tu requies miseræ: decus impiūq; latini
Te penes in te[c] omīs domus inclinata recūbit
Vnum oro: desiste manum[d] cōmittere teucris
Qui te cūq; manent isto certamine casus:
Et[e] me turne manent simul hæc inuisa relinquam;
Lumina: nec generum æneam captiua uidebo,
Accepit[f] uocem lachrymis lauinia matris
Flagrātes[g] perfusa genas: cui plurimus ignem[h]
Subiecit rubor; & calefacta per ora cucurrit,
Indum sanguineo ueluti uiolauerit[i] ostro
Siquis ebur: uel mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa: tales uirgo dabat ore colores
Illum[k] turbat amor: figitq; in uirgine uultus
Ardet in arma magis: paucisq; affatur amatam
Ne quæso ne me lachrymis: neue omine tanto
Prosequere in duri certamina martis euntem
O mater: neq;[l] enim turno mora libera mortis,
Nuncius hæc idmon phrygio mea dicta tyranno
Haud placitura refer cum[m] primū crastina cælo
Puniceis conuecta rotis aurora rubebit
Non teucros agat in rutulos: teucrū arma quiescāt
Et rutulū nostro[n] dirimamus sanguine bellum
Illo quæratur coniunx lauinia campo.
Hæc ubi dicta dedit: rapidusq; in tecta recessit
Poscit[o] equos: gauderq; tuens ante ora fremētes
Pilūno[p] quos ipsa decus[q] pedit orithya
Qui candore niues anteirent cursibus auras,
Circūstant propen[r] aurigæ: manibusq; lacessunt
Pectora pulsa cauis: & colla comātia pectunt:
Ipse dehinc auro squallētem alboq;[s] orichalco

Oricalchũ autem fuisse preciosum etiam Plautus docet: qui ait in milite glorioso. Ego istos mores orichalcho cõpararem. Alboque orichalco: auri scilicet cõparatione: nam album non est. t Circũdat loricã humeris: non armatur hoc loco: sed explorat utrum arma apte & congrue eius mẽbris inhęreant. u Aptat habendo. ad habendum: ut congrue possit inhęrere. x Cornua cristę. i. comas: quas gręci κερατα nominauit. Vñ & κειρειν dicũt tõdere. Cornua aũt sunt pprie cincinni. y Deus ipse parenti fecerat. ac si diceret: non per ministros. Sta. Plurimus ipsi sudor ibi. Et uos tandũ q affectate uariauerit: ut Aeneę uno arma loco describeret. Turni uero hic hastam gladiũ & loricã. In octauo autẽ scutũ & galeam. z Exin. deinde. Nã ordinis est aduerbium. a Ingenti colũnę. hastę per colũnã exprimit magnitudo: sicut in septio equorum: ut. Stabant tercentũ nitidi in pręsepib⁹ altis. Stigia unda quasi imortalẽ fecerat. b Vi. i. uirtute. c Actoris aurũci spolium uel quod actori detraxerat Turnus. Vel q actor cuidã alterium ambigue posuit. d Quassatq; tre. quassat & treme facit. e Vociferãs. hęc scilicet quę dictur⁹ est. Plęrũque enim ita clamor oñditur: ut statim ipsius clamoris uerba subdãtur. Sic supra. Toruũq; repente Clamat io matres. Sane nũc ita ad hastã quasi ad aliquã psonã loqtur: & ei intellectũ & auditũ dat Sicut Cicero uerba reipu. Sed ille ait si posset fieri. Turnus uero quasi ad urũ sentientẽ loquitur: nec immerito: nam cum inducit furentẽ: ut. His agitur furiis totoq; ardentis ab ore scintillę absistunt oculis micat acribus ignes. f Vocat⁹ hasta meos inuocatiões & preces. Nam appellatio est a uerbo quę semp aut in io: aut in us exit. Si in io exeat: tertię sunt formę. Si in us quartę: ut ab eo quod ẽ lego: aut lectio: aut lectus fit. Sed hoc nos dicim⁹ quod ευφωνοτερον. Sicut nunc ab eo quod est uoco uocatus fecit nõ uocatiões. g Te maxim⁹ actor. antea gerere cõsueuerat. h Te turni nunc dextra gerit. eius qui est supra maximũ q̃si actorẽ i Da sternere. figura grecauit. Donat habere uiro Item. Da ferre talẽtum. k Lacerare reuulsam. laceratã reuellã. Lace. aũt ppter illud. Et his sex thoracapetitũ pfossũq; locis. l Vibratos calido ferro. crispatos calamistro. Nam calamistrũ est acus maiorque calefacta & adhibita torquet capillos. Vñ etiã Cicero calamistratã comã appellat frequenter: quę etiã uituperatiõi est. Unde cõtra ad laudem est positũ ab Home. Hinc & incõptus curuũ capillis. m Oculis micat acribus ignis. Hoi est m. quę uadentis unguẽtatos. n Terrificos. Hinc apparet mugitus nõ tãtũ dolẽtũ esse: sed ẽt irascẽtũ. o Ciet. modo dat sicut in. iii. legim⁹. Lachrymasq; ciebãt. Nã pprie ciere est alteri aut dolorẽ aut lachrymas cõmouere. p Ad pugnã pludit. premeditatã Cice. Si mecũ in hac plusiõe nihil fueris i. in hac

Circũdat[t] loricã humeris: simul aptat[u] habendo
Ensemq; & clypeũ: & rubræ cornua[x] cristæ.
Ensem quẽ dauno ignipotens deus[y] ipse parẽti
Fecerat: & stygia candentẽ tinxerat unda
Exin[z] quæ mediis ingenti[a] annixa colũnæ
Aedibus astabat: ualidam ui[b] corripit hastam
Actoris[c] aurũci spoliom: quassatq;[d] trementem
Vociferans[e] nunc o nunq̃ frustrara uocatus[f]
Hasta meos: nunc tẽpus adest: te[g] maxim⁹ actor:
Te[h] turni nunc dextra gerit: da[i] sternere corpus
Loricãq; manu ualida lacerare[k] reuulsam
Semiuiri[l] phrygis: & fœdare in puluere crines
Vibratos[l] calido ferro: myrraq; madentes.
His agitur furiis: totoq; ardẽtis ab ore
Scintillæ absistunt: oculis[m] micat acribus ignis
Mugitus ueluti cũ prima in prælia taurus
Terrificos[n] ciet[o]: aut irasci in cornua tentat
Arboris obnixus trunco: uentosq; lacessit
Ictibus: aut sparsa ad[p] pugnam pludit harena.
Nec minus interea maternis sæuus in armis
Aeneas acuit[q] martem & se suscitat ira
Oblato gaudens componi[r] fœdere bellum.
Tum[s] socios mœstiq; metum solatur iuli
Fata docens: regiq; iubet responsa[t] latino
Certa referre uiros: & pacis[u] dicere leges.
Postera uix sũmos spargebat lumine montes
Orta dies: cum primũ alto se gurgite tollunt
Solis equi: lucẽque[x] elatis naribus efflant
Campũ ad certamẽ magnæ sub mœnibus urbis
Dimensi[y] rutuliq; uiri: teucriq; parabant
In medioq; focos[z]: &[a] diis cõmunibus aras[b].

premeditatõe certamis. Seu⁹ fortis. more suo & igẽtẽ moderatõe; dat Aeneę: quippe quẽ iducit laborãtẽ ut possit in irã moueri: cũ Turnũ dicat ita furere: ut nec Latini cõsiliis: nec amatę precib⁹ possit obedire. q Acuit mar. irritat se ad futura certamia. r Cõpõi fę. bel. finiri: ut. Añ diẽ clauso cõpõet uesp olympo. s Tũ so. męs. me. so. iu. itelligim⁹ hos spe singularis certamis p ducis salute eẽ turbatos. t Rñsa la. cer. re. ui. κατα τουτο ... La. ad ęneã legatos misisse itellegim⁹: nã supra Tur. tãtũ dixerat. Nũci⁹ hęc idmon phrygio mea dicta tyrãno. u Pa. di. le. q̃s paulopost in ipso fędere ẽ dictur⁹ ęneas. x Lucẽq; ela. na. ef. Ennian⁹ uersus ẽ ordie mutato. Ille eñ ait. Fũdũtq; ela. na lu. Et sciẽdũ diẽ nusq̃ sic patẽter descripsisse Virg. Cãpũ ad certamẽ. tot⁹ hic de fęderib⁹ loc⁹ de Hom. trãslat⁹ ẽ: ubi alexãder cũ menalo ẽ singulari certamie dimicatur⁹. y Dimẽsi teu. ui. iter se p certa spacia diuidẽtes: q̃ q̃sq; loca purgaret. & hec loco Fauni lucũ euertere troiãi. Vñ est. Sz stirpẽ teucri nullo discrimie sacrũ Sustulerat: puro ut possent cõcurrere cãpo. z Focos. q̃cquid ignẽ fouet focus uocatur: siuę ara sit: siuę quicquid aliud in quo ignis fouet. a Et diis cõib⁹ aras.

Dii cōmunes sunt ut alii dicūt Mars: Bellona: Victoria: q hi in bello utrique parti possunt fauere. Ut aūt altioris sci entię hominibus placet: di cōmunes sunt qui αζυγοι dicūtur. i. qui cęli certas non habēt partes: sed generaliter a cū ctis colūtur. Vbiq3 enim eos esse manifestū est: ut mater deum: cuius potestas in omibus zonis est. Nam & ideo ma ter deū dicitur: q cum omibus eius est cōmunis potestas. Alii omnes deos uolūt: Solem: Lunam, Plutonem: Martem. Hi enim apud homines inuēsunt: & sunt in omibus terris. Prior tamē sensus est simplex: & magis aptus negocio. b Aras gramineas. Romani enī3 moris fuerat: & cespitē arę supimponere: & ita sacrificare. Gramineas aūt ideo q de bello res agitur: & Marti sacrificat: cui grameu est cōsecratū. Quod scd̄m Pli. in naturali historia ex humano cruore pcreatur. Gramen aute3 herbę species est: licet omis herba gramen uocet: sicut ro bur omne lignū: quū sit & species. c Fontēque ignēque ferebant. pro aqua posuit a toto partem. Sane ad facienda fędera aqua & ignis adhibētur Vnde cōtra quos arcere uolumus a nostro cōsor tio: eis aqua & igni interdicim⁹: id est rebus qui bus consortia copulātur. d Velati lino. atqui fę ciales & paterpatrat⁹: per quos bella uel fędera cō firmabātur nunq̄ utebātur uestibus lineis. Vñ di cemus errore factū: ut linea uestis contra morē ad hiberet ad fędera: quę firma futura nō erāt. Scim⁹ enī3 hoc ubiq3 seruare Virgiliū: ut rebus qbus de negat exitus: det etiam infirma principia: sicut in Thracia ciuitate cōdes Aeneas: q̄ mox fuerat reli ctur⁹ ɔtra morē ioui de tauro sacrificauit. Sic seua tū ad priuata Latin⁹ cōuocat tecta q̄ eius nō erāt firma cōsilia. sic paulopost in augurio liberat⁹ Cy gnus in fluuiū cōcidit: quia Turnū rutuli licet ab rupto fędere liberare non potuerūt. Caper tamen & Iginus hoc loco dicūt lectōe3 esse corruptā: na3 Virgiliū ita reliquisse cōfirmāt. Velati limo. Lim⁹ aūt est uestis: qua ab umbilico usq3 ad pedes tegū tur pudibūda poparu3. Hęc āt uestis in extremo sui purpurā limā. i. fluxuosam habuit: unde & no men accepit: nam limū obliquū dicimus. Vnde Te ren. Limis oculis dicit. i. obliqs. e Verbena tēpo ra uicti. Verbena ppric est herba sacra sumpta de loco sacro capitolii: qua coronabantur fęciales. Et paterpatratus fędera facturi: uel bella indicaturi. Abusiue tamē etiā uerbenā uocam⁹ oēs frōdes sa cratas: ut est Laurus: Oliua: uel Myrtus: ut Teren. Ex ara hinc uerbenas sume. Na3 myrtū fuisse Me nander testatur: de quo Teren. trāstulit. f Legio ausonidū. pro ausonidarū: quod uenit ab eo q est hic ausonida. sicut hic auriga: nam ausonis est generis fęminini: unde ausonidū facit: quod ut diceret est metri neces sitate cōpulsus. g Ruit. cum impetu uenit. Quod scd̄m gręcos est ωρμησεν. h Instructi ferro. bona pęcono mia: & rei futurę pręparatio. Ruptis enim fęderibus in bella descēdent. i Vulgus inermū. senum scilicet ac matrū sicut ipse memorauit. k Diua deam. Aut hypallage est: pro dea diuam. Nam deos ęternos dicim⁹. Diuos uero qui ex hominibus fiunt. Aut bene dixit de Iunone diuam: respiciens ęthimologiā. Nam in Horatio legimus. Sub diuo moreris uictima nil miserātis orci. id est sub aere: quem constat esse Iunonem. Deus aūt uel dea generale est omib⁹. Namque quod gręce Δεοσ. Latine timor uocatur. Vnde deus dictus est: quod omis religio sit timori. l Stagnisq3 fluminibusque sonores pręsidet. Iuturna fons est in Italia saluberrimus iuxta Numycum fluuiū: cui nomen a iuuan do inditum est. Cum enim naturaliter omis aqua noxia sit extraneorū corporibus. hic omibus saluberrimus fons est De hoc autem fonte Romam ad omia sacrificia aqua afferri cōsueuerat. m Nympha. decus fluuiorū. Supra nym phę genus amnibus. Vnde est. Anima gratissima nostro. Homerus. ειω κεμοpισ μενεαιμω. n Cunctis pę tulerim. Liptotes figura per contrarium. Plus enim dicit: & minus significat: nāque omnes est persecuta: huic uero li benter indulsit: & dicit se hanc omibus pętulisse: quasi etiam alias in honore habuerit. Tale est & illud Salustianu⁹ Mare ponticum dulcius q̄ cętera: quum nullum dulcę sit. Sane sciendum non inmerito finxisse Virgilium. Nymphę id est pasti suę indulsisse Iunonem.

Gramineas: alii fontēque[c] ignēque ferebant
Velati[d] lino: & uerbena[e] tempora uincti
Procedit legio[f] ausonidum pilataq3 plenis:
Agmina se fundunt portis: hinc troius omis
Tyrrhenusq3 ruit[g] uariis exercitus armis:
Haud secus instructi[h] ferro qua3 si aspera martis
Pugna uocet: necnon mediis in milibus ipsi
Ductores auro uolitant: ostroque decori
Et genus assaraci mnestheus: et fortis āsilas
Et mesapus equum domitor neptunia proles
Vtq3 dato signo spacia in sua quisq3 recessit
Defigunt tellure hastas: & scuta reclinant.
Tum studio effusæ matres: & uulgus[i] inermū
Inualidiq3 senes, turres ac tecta domo3
Obsedere: alii portis sublimibus astant.
At iuno ex summo qui nunc albanus habetur
Tūc neq3 nomē erat: neq3 honos neq3 gloria mōti
Prospiciens tumulo campū spectabat: & ambas
Laurentū troūque acies: urbēque latini
Extemplo turni sic est affata sororem.
Diua[k] deam stagnis[l] quæ fluminibusq3 sonoris
Præsidet: hunc illi rex ætheris altus honorem
Iuppiter erepta pro uirginitate sacrauit
Nympha[m] decus fluuio3 aio gratissima nostro
Scis ut te cunctis[n] unam quæcūq3 latinæ

o Ingratũ cubile.per quod gratiã castę non repręsentat uxori Iuppiter. Naq; quũ Iuppiter multas uitiasse diceref:nihil tamẽ a Iunone de iuturna detractũ est:sed potius auctum. Est aduertendũ uersum hunc sine cęsura esse:nam hephthemimeris quã habere creditur:in synaliphã cadit.ut.Magnanimi Iouis ingratũ ascẽdere cubile. Terẽtian⁹ de hoc. Rarã cõcedã fieri:nõ posse negabo. p Cęliq; parte.parte diuinitatis.nã locũ numinũ pro honore posuit. q Qua uisa est fortuna pati.i.est q̃tũ; q̃teu⁹ pmisit:& sic ait.Qua uisa est.ut supra.Coeãt in fędera dextrę:Qua datur. Sane latẽter oñdit fauorẽ numinũ sine cõcessiõe fatorũ nõ posse pcedere. r Cedere res latio.fęliciter cuncta pcedere. s

Magnanimi iouis ingratum[o] ascendere cubile
Prætulerim:cæliq;[p] libens in parte locarim
Disce tuum ne me incuses iuturna dolorem
Qua[q] uisa est fortuna pati parcæq; sinebant
Cedere[r] res latio turnum:& tua mœnia texi:
Nunc uideo iuuenem imparibus cõcurrere[s] fatis
Parcatũq; dies:& uis inimica ppinquat
Nõ[t] pugnã aspicere hãc oculis nec fœdera possũ;
Tu pro germano:si quid præsentius[u] audes
Perge decet forsan[x] miseros meliora sequentur.
Vix ea:cum lachrymas oculis iuturna pfudit.
Terq;[y] quaterq; manu pectus pcussit honestum.
Non[z] lachrymis hoc tempus ait saturnia iuno
Accelera:& fratrem siquis modus eripe morti
Aut tu bella cie:conceptũq;[a] excute fœdus.
Auctor[b] ego audendi:sic exhortata reliquit[c]
Incertam:& tristi turbatam uulnere mentis.
Interea[d] reges ingenti[e] mole latinus:
Quadriiugo uehitur curru:cui tempora circum
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt
Solis[f] aui specimen.bigis it turnus in albis
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater æneas romanæ[g] stirpis origo
Sydereo flagrans clypeo:& cælestibus armis
Et iuxta ascanius magnæ[h] spes altera romæ
Procedunt castris:puraq;[i] in ueste sacerdos
Setigeri[k] fœtum suis intonsãq; bidentem
Attulit:admouitq; pecus flagrantibus aris
Illi ad surgentis conuersi lumina solis
Dant[l] fruges manibus salsas:& tempora ferro
Summa notant pecudũ;:paterisq; altaria libant

Cõcurrere.p cõcursurũ; esse. Licet quasi dea bene pręsenti usa sit tẽpore:quę etiã futura cernebat. t Non pugnã aspi.hanc ocu. quoniã numina quotiẽs morituros uiderint eos quibus fauẽt:ab eis recedũt.Sic Sta.Apollinẽ inducit Amphiaraũ deserẽtem:ubi eum uicinũ morti esse cognouit. u Pręsentius efficatius:uehemẽtius Nam decet germanã; illicitã etiã pro fratris salute tẽtare. Forsan miseros meliora sequãtur:ne forte possit fatorũ ordo mutari. y Terq; quaterq; manu pectus pcus bo. quia solã doloris audierat cãm nihil queadmodũ; fratri possit mederi.Nam paulopost.Audiet aut tu bella cie cõceptũq; excute fedus z Non lachrymis hoc tẽpus ait.nõ flẽdi:sed subuẽiendi tẽp⁹ est. Sta.In matrũ cũsolatõe:accẽso fletib⁹ igne. a Cõceptũq; excute fędus placitũ; aĩo predestinatũ: ut fiat. b Auctor ego audẽdi. Nomia in tar desinẽtia:feminina ex se faciũt quę in trix terminant si tamẽ a uerbo ueniãt:ut ab eo qd est lego & lector & lectrix facit:doceo doctor doctrix. Si aũt a uerbo nõ uenerint:cõmunia sunt.Naz similiter & masculina & feminina in tor exeũt: hic & hęc senator:hic & hęc balneator. Licet Petronius usurpauerit balneatricẽ dicẽs. Tale est hic & hec auctor Sed tunc quũ ab auctoritate descẽdit ut hoc loco. Cum aũt ab eo uenit quod est augeo & auctor & auctrix facit ut si dicas auctor diuitiarum:uel auctrix patrimonii. c Reliquit incertam Quia licet dederit ei consiliũ; dicẽdo:forsan eam reliquit incertam. d Interea reges.lõgum hyperbaton Nam ordo ẽst.Interea reges pcedunt castris.Cętera enim per parenthesim dicta sunt. Nec est eclypsis: quũ sermo in omibus congruat. e Ingenti mole.pompa:ambitu. Nam modo hoc significat f Solis aui specimen ut etiaz in septimo diximˀ Latinus scdm Hesiodum in ασπι δοπειος: Vlyxis & Circes filius fuit quam multi etiam Maricam dicũt secũdum quem nunc dicit.Solis aui specimen Nam Circe Solis est filia. Sane sciendum Virgiliuz in uarietate historię sua etiam dicta uariare. Sed de Vlyxe ut etiam supra diximus in septimo. Temporũ nos ratio credere non sinit. Bigis it turnus in albis quotiens utimur nominibˀ tantũ pluralis nũeri:& unũ uolum⁹ significare. Ita dicimus:unas bigas:unas q̃drigas:unas scalas.Salu. Hi postq̃ in una mœnia cõuenere g Romane stir. ori.hoc ad laudẽ Augusti respicit. h Magnę spes altera ro. Male qdã magna uolunt & legunt. i Puraque in ueste sacerdos.impolluta & pura dicitur uestis:qua festis diebus uti consueuerant sacra celebraturi. k Setigeri fętum suis. Romano more:ut. Et cęsa iungebant federa porca.Nam Homerus aliud genus sacrificii commemorauit. Non pręter ratione est quod ait. Fętum suis. Item Intonsamque bidentem id est breuem adhuc.Nam in rebus quas uolebãt finiri celerius.Senilibˀ etiã aialibˀ decrescẽtibˀ sacrificabãt In rebˀ uero quas augeri & cõfirmari uolebant:de minoribus adhuc crẽscẽtibus imolabãt. l Dant fruges manibus salsas

Tum pius æneas stricto sic ense precatur.
Esto[m] nunc sol testis: et hæc[n] mihi terra precanti.
Quam propter tantos potui perferre labores:
Et pater omnipotens: & tu saturnia coniunx
Iam melior[o] iã diua precor: tuq; iclyte mauors
Cuncta tuo qui bella pater sub numie[p] torques
Fonteśq;: fluuiosq; uoco: quæq;[q] ætheris alti
Religio: et quæ cæruleo sunt numia ponto
Cessent[r] ausonio si fors uictoria turno:
Conuenit euandri uictos discedere ad urbem
Cedet iulus agris: nec post arma ulla rebelles[s]
Aeneadæ referent: ferroue hæc regna lacessent
Sin nostrum annuerit[t] nobis uictoria martem
Vt potius reor: et potius dii numie firment
Non ego: nec teucris italos parere iubebo
Nec mihi regna peto: paribus se legibus ambæ
Inuictæ[u] gentes: æterna in fœdera mittant
Sacra[x] deosque dabo socer arma latius[y] habeto
Imperium solẽne socer: mihi mœnia teucri
Constituent: urbique dabit lauinia nomen
Sic prior æneas: sequitur sic deinde latinus
Suspiciens cælum: tenditque ad sydera dextrã:
Hæc eadem ænea terram[z] mare sydera iuro:
Latonæq;[a] genus duplex ianũque[b] bifrontem:
Vimque[c] deũ infernam: et diri sacraria[d] ditis
Audiat hæc genitor qui[e] fœdera fulmine sãcit
Tango aras: mediosq; ignes et numina testor:
Nulla dies pacem hanc italis: nec fœdera rũpet
Quo res cunq; cadẽt: nec me uis ulla uolentẽ
Auertet: non[f] si tellurem effundat in undas

Far & sal quibus rebus & cultri aspergebantur & uictimę. Erant autem ꝓbationes: utrum esset animal aptum sacrificio. obliquũ etiam cultrum a fronte usque ad caudam ante immolationem ducere consueuerant. Nam hoc est quod dicit. Tempora ferro summa notant pecudum. m Esto nunc sol testis. Bene primo inuocat deum: quem orientem intuens uidit. Nam ait. Illi ad surgentem conuersi lumina solem. Esto autem multi uolunt tertiam esse personam. id est sit mihi Sol testis: quia sequitur. Et hęc terra. ut elocutionem per nominatiuũ factam intelligamus. Sed hoc non ꝓcedit: quia sequẽtia uocatiuũ habent: ut. Et tu saturnia iuno. Item. Tuque indyte mauors. Vnde per uocatiuũ cum omnia dixisse accipiamus. In hoc uero tantum ad nominatiuũ fecisse transitũ. n Et hęc mihi terra pręcanti. Licet etiam hic possit esse uocatiuus: nam ΔΕΙΚΤΙΚΩΣ est dictum. hęc terra esto testis ac si diceret. O Italica terra testis esto. Quaꝫ ꝓpter tantos. ꝓpter habꝫ accentũ: quia est postposita prępositio. o Iam melior iam diua pręcor. ac si diceret: non saturnia: id est iam minime nocens. sed Troianis ꝓpicia. p Torques. sustines: regis. q Quęque ętheris alti relligio. post specialia intulit generalitatem. r Cesserit ausonio si fors. ut si forte. Et bene dubitat de hoc contra quum ad suum uenerit nomen dicet. Vt potius reor & potius dii numine firment. Sane ratione non caret ꝙ primo de uictoria Turni loquitur: post descendit ad suam. Scit enim in auguriis prima posterioribꝰ cedere. s Rebelles. Homo rebellis dicitur res ipsa rebellio: nõ rebellatio. Sic Suetonius. t An nuerit u obis uictoria marteꝫ. hypallage pro si noster Mars annuerit uictoriaꝫ: nam Martem uictoria comitatur. u Inuictę gentes. quasi inuictę. Et bene sibi conciliat populũ: nam sine dubio una cum rege uincetur. x Sacra deosque dabo. Magna etiam fuit apud maiores sacrorum cura: sicut diximus supra. Vnde nunc Aeneas id agit ne pereant. Et re uera constat ne sacra phrygia nunc latinis tradita coluisse Romanos. y Latinus habeto. Aut antiquus uocatiuus: aut habeto tertia persona sit. Sane sciendum ꝙ crebra soceri cõmemoratione sibi fauorem Latini conciliat. Item dicendo: Mihi męnia teucri constituent. popularez gratiam captat: quia supra dixerat Drances: Saxaque subuectare humeris Troiana iuuabit. z Terram mare sydera iuro. Ornatior elocutio & crebra apud maiores: quam si uelis addere prępositionem. Vt si dicas: Iuro per maria per terras. Eadem autem bene dixit: nam pro mari ille fontes & fluuios posuit: pro syderibus solem. a Latonęque genus duplex. ac si diceret utrũque sexum Latonię sobolis. Et bene in fęderibus duplicia inuocat numina: quia in unum duo coituri sunt populi. b Ianum quoque rite inuocat: quia ipse faciendis pręest fęderibus. Nam postquam Romulus & Titus Tatius in fędera conuenerunt Iano simulachrum duplicis frontis effectum est: quasi ad imaginem duorum populorum. Legimus tamen Ianum quadrifrontem fuisse. Vnde Martialis ait. Et lingua pariter locutus omni. Nam omnes de duobus non dicimus. c Vimque deum. duriciem: inexorabilitatem. d Sacraria ditis. Sacrarium ꝓprie est locus in templo: in quo sacra reponuntur: Sicut donarium est ubi reponuntur oblata: Sicut lectisternia dicuntur ubi in templo homines sedere consueuerunt. e Qui fędera fulmine sanxit. confirmat. sancta esse facit. Et hoc ideo: quia quum fiunt fędera si coruscatio fuerit confirmantur. Vel certe quia apud maiores arę non incendebantur: sed ignem diuinum precibus eliciebant: qui incendebant altaria. Sancire autem ꝓprie est sanctum aliquid: id est consecratũ facere fuso sanguine hostię. Et dictũ sanctũ: q̃si sanguine cõsecratũ. f Si tel. effũdat in undas. hypallage pro si undas effũdat in terras.

Diluuio[g] miscens: cælumue in tartara soluat:
Vt[h] sceptrū hoc dextra[i] sceptrū nā forte gerebat
Nunquā frōde leui fūdet uirgulta: nec umbras
Cum semel in siluis imo[k] de stirpe recisum
Matre[l] caret: posuitque comas: & brachia ferro
Olim arbos: nunc artificis manus ære[m] decoro
Inclusit: patribusque dedit gestare latinis:
Talibus[n] inter se firmabant fœdera dictis
Conspectu in medio procerum: tū rite[o] sacratas
In flāmam iugulant pecudes: et uiscera uiuis
Eripiunt, cumulantq; honeratis lancibus aras.
At uero rutulis impar ea pugna[p] uideri
Iam dudum: et uario misceri pectora motu.
Tū magis ut propius[q] cernūt nō uiribus[r] equis
Adiuuat incessu[s] tacito progressus: et aram
Suppliciter uenerans demisso lumine turnus:
Pubentesq; genæ: & iuuenili in corpore pallor
Quem simul ac iuturna soror crebrescere uidit
Sermonem & uulgi uariare labantia corda,
In medias acies formam assimulata camerti:
Cui genus a ꝓauis ingens: clarūq; paternæ
Nomen erat uirtutis: & ipse acerrimus armis
In medias dat sese acies haud nescia rerꝫ:
Rumoresq; serit uarios: ac talia fatur.
Non pudet o rutuli cuncti pro talibus unam
Obiectare animā: numero ne an[t] uiribus æqui
Non sumus: en[u] om̄es & troes & arcades hic sunt
Fatalisq;[x] manus infensa hetruria turno.
Vix hostem alterni si cōgrediamur habemus:
Ille quidem ad superos quoq; se deuouet[y] aris
Succedet phama: uiuusq;[z] per ora feretur:
Nos patria amissa dominis parere superbis
Cogemur: qui nunc lenti[a] consedimus aruis:
Talibus incensa est iuuenum sententia dictis.
Iā magis: atq; magis: serpitq; p agmina murmur
Qui sibi iam requiem pugnæ rebusq; salutem
Sperabāt: nunc arma uolunt: fœdusq;[b] precātur
Infectum: & turni sortem miserantur iniquam.
His aliud maius iuturna adiungit: &[c] alto
Dat signum cælo: quo non præstantius[d] ullum
Turbauit mentes italas: monstroq;[e] fefellit.
Namq; uolans rubra fuluus iouis ales in æthra
Littoreas[f] agitabat aues: turbāque sonantem

g Diluuio miscēs, aquæ perfusiōe uniuersa ꝑturbās. h Vt sceptrū hoc. Home. loc⁹: uerbū ad uerbum. i Dextra sce. nā for. ge. ꝑ parēthesim dictū est. Vt aūt sceptrū adhibeat ad federa hęc ratio est: quia maiores sp ad fedus simulacrū Iouis adhibebāt. Quod quū tediosum eēt precipue qñ fiebāt fędera cū lōge positis gētib⁹: inuētū est ut sceptrū tenētes quasi imaginē simulacri redderēt Iouis. Sceptrū eīꝫ ipsius est ꝓpriū. Vñ nūc tenet sceptrū Latinus: nō quasi rex: sed q̄si pater patratus. k Imo de stirpe. Ideo genere masculino usus est: qa de arborib⁹ loqtur: nā de homib⁹ genere feminino dicimus: ut. Heu stirpeꝫ inuisam. Dixit tñ usurpatiue Hora. de arborib⁹: ut. Stirpesq; raptas & pecus & dom⁹. l Matre car. uel terrā: ut. Antiquā exquirite matrē. uel arborem: ut. Parua sub ingēti matris se subiicit umbra. m Aere decoro. i. orichalco. Dedit gestare: ut dat ferre. n Talib⁹ iter se firmabāt fędera dictis. Latinus & Aeneas. Turnū aūt non inducit iurātē: qui dux est. qui p̄nte rege nō habet potestatē: & imitatus est Home. qui post iusiurandū Menelai Alexādrū quasi feruidū & adolescentem a fędere inducit exclusū: & Priamū adhibituꝫ ad fęderis cōfirmationē. o Rite sacratas. rite expurgatas solēnitate qua dixim⁹ supra. p Videri. misceri. infiniti sunt pro indicatiuis. q Propius diligētius: ut Propius res aspice nostras. r Non uirib⁹ equis. eos cōgressuros subaudi. s Incessu tacito. ipse tacitus: hypallage est. Cui gen⁹ a ꝓauis īngēs: cui⁹ auctoritatē cōmēdabat & origo maiorūꝫ: & paterna uirt⁹: & ꝓpria fortitudo: pro cūctis talib⁹ q̄lis etiā Turnus. Et attēdit sensum supioreꝫ ubi ait Turnus. Et solus ferro crimē cōe refellā. t An uirib⁹ equi nō sum⁹. Bene addit uirib⁹ naꝫ legimus in Salu. Memorare possēꝫ qbus in locis populus Romanus ingētes hostiuꝫ copias parua manu fuderit Virg.. Exigui numero sed bello uiuida uirtus. u Et oēs. ne occurreret: sed est in castris alter exercitus. x Fatalisq; manus troianorū qui fataliter ad Italiā uenerūt: ut sit iteratio. Hetruria aūt infensa. pro hetrusci: qui etiaꝫ Turno inimici sunt causa Mezētii. y Deuouet aris. qa ait supra de Turno suppliciter uenerās. Item supra. Vobis aiam hanc soceroq; latino Deuoui naꝫ ipsa iterat uerba. z Viuusq; per ora ferer. tanq̄ de uiuo oēs loquētur. a Lenti. ociosi: ut. Nos patriā fugimus tu tityre lentus in umbra. b Fedusq; pre. infe rogāt ut pro nō facto sit: ne piaculū uideātur admittere. c Et alto dat signum cęlo: ut religio alia religione soluat. d Pręsentius. efficacius. e Monstroque fefellit. Bene fefellit: Namque hoc augurium nec oblatiuū est nec impatiuū: sed īmissuꝫ factione Iuturnę: qđ carcre fide indicat sedes negata. naꝫ ubicūq; firmū introducit auguriū dat ei firmissimā sedē: ut ipsa sub ora uiri cęlo uenere uolātes. Et uiridi sedere solo. Iteꝫ. Ante sinistra caua monuisseꝫ ab ilice cornix. In hoc āt augurio liberatū Cygnū cecidisse in aquā dicit: quā instabilē eē māifestū ē: f Lit

toreas agitabat aues. palustres. Nam littus dicitur omis terra aquis uicina: ut. Viridiq; in littore conspicitur sus. g Excellẽtem. magnũ: Sicut in exercitu magnus est Turnus. h Conuertũt clamore fugam. redeũt cum clamore: sicut in exercitu solet. i Auguriũ salutãt. uenerãtur. & ꝑprie nam salutari dicimus deos. Teren. At ego hinc deos domũ salutatũ pgam. k Expediũtq; manus. se dimicare uelle significãt. Hęc enim est consensio militaris Luca. Elatasq; alte quęcũque ad bella uocaret Promisere manus. l Quod sępe petiui quasi impatiuum hoc auguriũ uult uideri. m Accipio agnoscoq; deos. Modo quasi de oblatiuo loqtur nam in oblatiuis auguriis in potestate uidentis est utrũ id ad se ptinere uelit: an refutet & abominetur. Ergo nũc auguriũ dicit se libẽter amplecti & agnoscere circa se fauorẽ deorũ. Quos improbus aduena interpretat auguriũ & cõfirmat ad pręsens negociũ ptinere. n Littora nostra. Bona iteratio. Nam supra ait. Littoreas agitabat aues. o Vi populat: antique. nam ueteres & populo & populor dicebant. Nunc tantũ populor dicimus: illud penitus de usu recessit. p Penitusq; ꝑfundo uela dabit. ut supra de aquila. Penitusq; in nubila fugit. q Densere cateruas. sicut Cygni hostẽ per auras facta nube premũt. r Et aduersos telum cõtorsit in hostes: & hoc loco ab Home. recessit ęconomia Ille enim inducit Mineruã psuadentẽ Pãdaro: ut iacto in Menelaum telo fędera dissipet. Hic uero dicit ipsum augurẽ telum spontę torsisse unum de nouem fratribꝰ: quod ptinet ad ęconomiã. Necesse enim erat ut fratres ex unius morte cõmoti bellum mouerẽt. Si enim uilis aliquis interiret: poterat eius mors ob fęderis religionẽ forte contẽni. s Sonitũ dat. i. facit. t Certa. i. ineuitabilis. Vñ incerta: est infinita & uitabilis. u Hasta uolans Minus est nãq; horũ unum. Ordo est. Trãsadigit unũ costas. & figurate dicit unũ: pro uniꝰ. x Teritur qua sutilis aluo baltheus. Rem physicã dixit Omia enim qbus utimur nõ nos terũt: sed ea nos terimus: ut anulũ uestẽ. y Animosaq; phalanx quasi phalãx. i. legio. z Cęci. salutis improuidi. a Inũdant. more undę fluũt. b Sic unus amor oẽs habet. sic. i. dum paulatim suis inuicẽ subueniant. Oẽs enim in bellũ coacti sũt. Sic Salu. c Diripuere aras. deiecerũt: dissipauerũt. d Ferreꝰ imber: pmasit. Trãslatio est: qa dixerat tẽpesta. telorũ. e Ferũt. auferũt. Nam aphęresis est: ut temnere: pro cõtẽnere. f Pulsatos diuos uiolatos lęsos fractis federibꝰ. g Infrenãt alii currus. id est equos. Sic alibi. Neq; audit currus. Habenas. h Subiiciũt in equos. i. sup equos iaciũt. Sed ꝑprie nõ est locutꝰ: magisq; cõtrarie: naq; subiicere est sup aliqd iacere. i Regisq; insigne gerẽtẽ. i. diadema habentẽ. k Auidus cõfundere fędus. Legitur & auidũ: sed meliꝰ auidus: qa Mesapus Turno fauębat: qui ęrat impar ad singularę cęrtamęn.

Agminis aligeri: subito quũ lapsus ad undas
Cygnũ excellentẽ[g] pedibus rapit ĩprobus ũcis
Arrexere animos itali: cunctęque uolucres
Conuertunt[h] clamore fugã: mirabile uisu:
Aetheraque obscurant pẽnis: hostẽq; per auras
Facta nube premunt: donec in uictus et ipso
Pondere defecit: predamq; ex unguibus ales
Proiecit fluuio: penitusque in nubila fugit.
Tum uero auguriũ[i] rutuli clamore salutant:
Expediũtq;[k] manus: ꝑmusq; tolũnius augur
Hoc erat: hoc uotis inquit quod[l] sæpe petiui
Accipio[m]: agnoscoq; deos: me me duce ferrum
Corripite o rutuli: quos improbus aduena bello
Territat: inualidas ut aues: & littora[n] nostra
Vi[o] populat: petet ille fugaʒ: penitusq;[p] ꝑfundo
Vela dabit: uos unanimi densete[q] cateruas:
Et regem uobis pugna defendite raptum.
Dixit: &[r] aduersos telum contorsit in hostes:
Procurrens sonituʒ[s] dat stridula cornus: & auras
Certa[t] secat simul hoc simul ingẽs clamor & oẽs
Turbati cunei: calefactaq; corda tumultu.
Hasta[u] uolans: ut forte nouẽ pulcherrima fratruʒ
Corpora constiterant: contra quos fida crearat
Vna tot arcadio coniunx tyrrhena gilippo.
Hoꝝ unũ ad mediũ teritur[x] qua sutilis aluo
Balteus & lateꝝ iũcturas fibula mordet
Egregium forma iuuenem: & fulgẽtibus armis
Trãsadigit costas: fuluaq; extendit harena.
At fratres animosa[y] phalanx accensaq; luctu
Pars gladios stringũt mãibus: pars missile ferrũ
Corripiũt: cæciq;[z] ruũt: quos agmina contra
Procurrũt laurentũ: hinc densi rursus inundant[a]
Troes agiliniq;: & pictis arcades armis
Sic[b] amor oẽs unus habet decernere ferro
Diripuere[c] aras it toto turbida cælo
Tempestas teloꝝ ac ferreus[d] ingruit imber
Craterasq; focosq; ferũt[e] fugit ipse latinus
Pulsatos[f] referens infecto fœdere diuos
Infrenant[g] alii currus: aut corpora saltu
Subiiciunt[h] in equos: & strictis ensibus adsunt
Mesapus regem regisq;[i] insigne gerentem
Tyrrhenũ aulesten auidus[k] cõfundere fœdus
Aduerso ꝑteret equo: ruit ille recedens:
Et miser oppositis a tergo uoluitur aris.
In caput inq; hũeros: ac feruidus aduolat hasta.

Mesapus:teloq; orantem multa trabali
Desup altus[l] equo grauiter ferit:atq; ita fatur
Hoc[m] hẽt:hæc[n] melior magnis data uictia diuis
Concurrũt itali:spoliãtq; calentia mẽbra
Obuius ambustum torrem[o] chorineus ab ara
Corripit:& uenienti ebuso plagãque ferenti
Occupat os flãmis:illi ingens barba reluxit:
Nidoreq;[p] ambusta dedit super ipse secutus
Cæsariem leua turbati corripit hostis:
Impressoq; genu nitens terræ applicat ipsum
Sic rigido latus ense ferit:polidarius alsum
Pastorem:primaq; acie per tela ruentem
Ense sequens nudo supeminet ille securi
Aduersi frontem mediã mentũq; reducta
Disicit & sparso late rigat arma cruore
Olli dura quies oculos:& ferreus[q] urget
Somnus: in æternam claudũtur lumina noctem
At pius æneas dextram tendebat inermem
Nudato[r] capite:atq; suos[s] clamore uocabat
Quo ruitis:quæ ue ista repens[t] discordia surgit
O cohibete iras:ictum iam fœdus & omnes
Compositæ leges:mihi uis concurrere soli
Me sinite:atq; auferte metus:ego fœdera saxo[u]
Firma manu:turnũ iam debent hæc mihi sacra
Has inter uoces media inter talia uerba
Ecce uiro stridentis alis allapsa sagitta est
Incertum[x] qua pulsa manu: quo turbine adacta,
Quis tantũ rutulis laudem casus ue deus ue
Attulerit:pressa est insignis gloria facti:
Nec sese æneæ iactauit uulnere quisquam
Turnus ut æneam cedentem ex agmine uidit
Turbatosq; duces:subita spe feruidus ardet
Poscit equos:atq; arma simul:saltuq; supbus
Emicat in currum:& manibus molitur[y] habenas
Multa uirum uolitans dat fortia corpora leto
Semineces uoluit multos:aut agmina curru
Proterit:aut raptas fugientibus ingerit hastas:
Quales apud gelidi cũ flumina concitus hebri[z]
Sãguineus[a] mauors clypeo[b] icrepat:atq; furẽtes
Bella mouens immittit equos illi æquore apto
Ante nothos Zephyrõq; uolãt gẽit ultima[c] pulsa
Tharca pedum circũq; atræ formidinis ora
Iræq; insidiæq; dei comitatus aguntur
Talis equos alacer media inter prælia turnus
Fumantes sudore quatit miserabile[d] cæsis

l Altus equo.equi magnitudinẽ latẽter ostendit. m Hoc habet.hoc est letali percussus est uulnere. Teren.Certe captus est:habet. Sane sarcasmos est: de loci qualitate inuẽtus.Nam quia sup aras ceci derat. n Hęc melior mag.data uictima diuis. o Torrem crit uoiatiuus hic torris: & ita nũc dicimus. Nam illud Ennii & Pacuuii penitꝰ de usu recessit:ut hic torrus huius torri dicamus. p Nidorem.modo pudorẽ. q Ferreus.somnus.Hom. Χαλκεοσ ϋπνοσ. r Nudato capite: scilicet ut posset agnosci. Sane quęritur quẽadmoduȝ nudato dixerit:qui supra eum nusq̃ induxerit capite tecto. Nam nudatũ est quicqd fuit antea cooptum. Nudũ uero dicit:quod tectum ante non fuerat.Ergo aut nudato pro nudo accipiamus: ut sit pro nomine participiũ. Aut dicamꝰ tectuȝ cum habuisse caput quũ descendit ad campũ. Nam legimus.Sydereo flagrans clypeo & cęlestibus armis. s Suos clamore uocabat,utrũqȝ exercitũ iam suum uocabat:ut talis eius fuerit clamor. Cur in uos inuicem ruitis mei: t Repens.aut subito ut sit aduerbium.i.repente; ut. Sole recens orto: pro recenter aut repens discordia:pro repentina. u Faxo factam x Incertuȝ qua pulsa manu. Hoc loco adhuc quidem quasi dubitat: tamen ab Iuturna intelligimus immissum quẽdam:qui uulneraret Aeneam. Quod auteȝ paulopost Iuno dictura est de Iuturna:non ut tela tamen: non ut contẽderet arcuȝ minime est mirandũ. Naȝ scimus unicuiqȝ imputari quod alter in eius gratia fecerit.Sicut est.Et potes in totidem classes cõuertere nymphas. Aeneã aũt ab homine uulneratũ indicat Iuppiter paulopost dicens. Mortali decuit uiolari uulnere diuũ. y Molitur.tegit.& est acyrologia.Nam ꝓprie molitur est parat. z Hebri.fluuii Thracię. a Sanguineꝰ mauors.gaudẽs sanguine. αἱμοχαρνο b Clypeo increpat.sonat. Alibi arguit: ut. Increpat ultro Cunctãtes socios. c Vltima.hoc est tota.Si eniȝ gemit ultima omnis sine dubio. d Miserabile cęsis.miserabiliter:nomen pro aduerbio.

e Ipse nutrierat. Solent enim plerunque filios aliis dare nutriedos parētes. f Ausus pelidę precium sibi poscere currus. difficilis hypallage. Nam hoc uult dicere. Qui ut Achillis equos possit accipere ire ausus est ad castra gręcorum. Ordo enim nō pcedit: qui ut iret ausus est petere. g Affecit precio modo pęna Nam precium est τῶν μέσων. Teren. Ergo ob stultitiā precium fero. h Nec equis aspirat Achillis. Aspirare apud maiores accedere significat. Cicero. Nunquā aspirauit ad curiam. Sed hic figurate dixit: Aspirat equis, pro ad equos occisus est: nec ad equos Achillis accessit. Melius tamen est: ut de Diomede intelligamus: ut sit sensus. Diomedes occidit Dolonem: qui equos Achillis ausus est petere: quos nec ille qui cum uincit possedit. i Dextrę mucronē extorquet: quasi pconomia est. ut non cum suo interimat gladio ne agnoscat quod Metisci est etiā nunc suum requirat: quo facto perire poterat sequens fracti gladii pconomia. k En agros, quos uictore Aenea te accipere posse credebas. Inde etiam sarcasmos facta est. Nam cōsuetudo erat ut uictores imperatores agros suis militibus darent: ut in historiis legimus. Item in Lucano. Au melius fierent pira' ę magne coloni. l Sternacis equi: ferocis: qui facile sternit sedenté. m Edoni boreę: Thracii. Nam Edon mōs est Thracię. Sane sciendū hoc loco errasse Donatum qui dicit edonii legendū est ut do: breuis sit. Secūdum Lucanū qui dicit. Edonis ogigio decurrit plena lyęo. Nāque certum est systolē fecisse Luca. Vñ edoni legendū est: ut sit hic edonus huius edoni. Sta. & Virgilius: & artem secutus ait. Tristius edonas hyemes hebrūque niualem: non edonias. n Aegeo. mari scilicet sicut sequētia indicāt. o Sequiturque ad littora fluctus. Nam male ait Donatus monté esse unde fiat boreas: quū certum sit eum de hyperboreis mōtibus flare. p Instantem phegeus aut sibi: aut omibus. Ad currum: pro currui se obiecit. q Citatorū. aphęresis est: pro concitatorū. r Bilicem loricam. li longa est: & accentū habet: Sicut bisilitrisi pducit: quia & filia & lycia dicimus s Degustat. leuiter tangit. Vñ contra de alto uulnere ait. Virgineūque alte bibit acta cruorem. t Procursu. impetu: & est una pars oratiōis pcursus.

Hostibus insultans: spargit rapida ungula rores
Sanguineos: mixtaque cruor calcatur harena.
Iamque neci sthenelūque dedit: thamyrimque polūque
Hunc cōgressus: & hūc: & illū eminus: eminus ābo
Imbrasidas glaucū: atque iadē quos ibrasus ipse[e]
Nutrierat lycia: paribusque onerauerat armis
Vel conferre manū: uel equo præuertere uentos
Parte alia media eumedes in prælia fertur
Antiqui proles bello præclara dolonis.
Nomine auum referens: animo mānibusque parētem
Qui quondā castra ut danaum speculator adiret
Ausus[f] pelidæ precium sibi poscere currum
Illum tytides alio pro talibus ausis
Affecit[g] precio: nec[h] equis aspirat achillis.
Hunc pcul ut campo turnus pspexit aperto
Ante leui iaculo longum per inane secutus
Sistit equos biiuges: & curru desilit: atque
Semianimi elapsoque supuenit & pede collo
Impresso dextræ[i] mucronem extorquet: & alto
Fulgentē tinxit iugulo: atque hæc insuper addit
En[k] agros: & quā bello troiane petisti
Hesperiam metire iacens: hæc præmia qui me
Ferro ausi tentare ferunt: sic mœnia condunt.
Huic comitem buten: coniecta cuspide mittit.
Chloreaque: sibarimque: daretaque: thersilochūque:
Et[l] sternacis equi lapsum ceruice thymœten:
Ac uelut edoni[m] boreæ cum spiritus alto
Insonat ægæo[n]: sequiturque[o] ad littora fluctus
Qua uenti incubuere: fugam dant nubila cælo
Sic turno quacūque uiam secat: agmina cædūt
Conuersaque ruūt acies: fert impetus ipsum
Et cristam aduerso curru quatit aura uolantem.
Non tulit instātem[p] phegeus animisque fremētem
Obiecit sese ad currum: & spumantia frenis
Ora citatorum[q] dextra detorsit equorum:
Dum trahitur pendetque iugis: hunc lata retectum
Lancea consequitur: rūpitque infixa bilicem[r]
Loricam: & summū degustat[s] uulnere corpus.
Ille tamen clypeo obiecto conuersus in hostem
Ibat: & auxilium stricto mucrone petebat
Quem tota præcipitem & pcursu[t] concitus axis
Impulit: effunditque solo: turnusque secutus
Imam inter galeam summi thoracis & oras
Abstulit ense caput: truncūque reliquit harena
Atque ea dum campis uictor dat funera turnus:

Interea aeneam mnestheus et fidus achates
Ascaniusq; comes castris statuere cruentum
Alternos longa intentem cuspide gressus
Saeuit[u] et infracta luctatur arundine telum
Eripere: auxilioque uiam quae proxima poscit
Ense[x] secent lato uulnus: telique latebram
Rescindãt penitus: seseque in bella remittãt
Iamque aderat phoebo ante alios dilectus iapis[y]
Iasides: acri quondam cui captus amore
Ipse suas artes sua munera laetus apollo
Augurium[z] citharãq; dabat: celeresq; sagittas
Ille ut depositi[a] proferret fata parentis:
Scire potestates[b] herbarum usumque[c] medendi
Maluit: et mutas agitare inglorius[d] artes
Stabat acerba fremens ingẽtem nixus in hastam
Aeneas magno iuuenum & merentis iuli
Concursu lachrymisq; imobilis: ille retorto
Paeoniu3[e] in morẽ senior succinctus amictu
Multa manu medica phoebiq; potẽtibus herbis
Nequicq̃ trepidat: nequicq̃ spicula dextra
Sollicitat: prensatq; tenaci forcipe ferrum
Nulla[f] uiam fortuna regit: nihil[g] auctor apollo
Subuenit: & saeuus cãpis magis ac magis horror
Crebrescit: ppiusq;[h] malũ est: iam puluere caelu3
Stare[i] uident: subeũt equites & spicula castris
Densa cadunt mediis: it tristis ad aethera clamor
Bellantũ iuuenũ & duro sub marte cadentum
Tum uenus indigno[k] nati concussa dolore
Dictamum[l] genitrix craetea carpit ab ida
Puberibus[m] caulem foliis & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina cum tergo uolucres haesere sagittae
Hoc uenus obscuro faciem[n] circũdata nimbo
Detulit: hoc fusum[o] labris splendẽtibus amnem
Inficit occulte medicans spargitq; salubris
Ambrosiae[p] succos: & odoriferam panaceam[q]:
Fouit ea uulnus lympha longaeus iapis
Ignorans: subitoq; oĩs de corpore fugit
Quippe[r] dolor: oĩs stetit imo uulnere sanguis
Iamq; secuta manum nullo cogente sagitta
Excidit: atq; nouae rediere in pristina[s] uires
Arma citi pperate uiro quid statis: iapis
Conclamat: primusq; animos accendit in hoste3
Non haec humanis opibus: non arte magistra
Proueniunt: neq; te aenea mea dextera seruat

u Sćuit. quia non põt scilic3 in bella pcedere. x Ense secet lato uulnus. animũ uiri fortis expressit. y Iapis. aptu3 nomen medico. Nam ιασθαι dicunt curare. z Augurĩu citharãque dabat. Vera lectio est dabat: nam non dedit. Sane per cithara3 sciẽtiam indicat harmonię. a Vt depositi. desperati. Nam cõsuetudo erat ut desperati ante ianuas suas collocarẽtur: uel extremũ spiritũ redderẽt terrę: uel ut possent a trãseũtibus forte curari: qui aliquãdo simili laborauerant morbo. Cice. Aegram & ppe depositã rei publicę partem. b Potestates herbarũ. uim possibilitatẽ. Nam in herbarum cura nulla est ratio. Vnde etiam ait. Mutas artes. Licet alii mutas artes tactum ueng uelint. Alii mutas: artes musicę cõparatiõe. c Vsumque medendi. εμπειρικην sciẽtia3: hoc est medicinã in usu: nõ in ratiõe constãtem d Inglorius. cõparatiõe sagittarũ & harmonię & diuinitatis. e Pęoniu3. in more3 medicinale a pęone. Nam doricę linguę est pęanina3 naturale est pęon. f Nulla uiam fortuna regit. uullus euentus rationẽ pręstat: g Nihil auctor apollo. medicinę inuẽtor. Nam Aescu-lapius pręest medicinę: quam Apollo inuenit: qui in Ouidio prose ait. Inuẽtum medicina meum est h Propiusque malum. ex fuga scilic3 Troianorũ. i Stare plenum esse ut alibi. Stat puluere cęlu3. k Indigno dolore. qui fuerat natus ex uulnere indigne illato per insidias scilicet. l Dictamũ. Hęc herba licet ubique nascatur: melior tamẽ in Creta est. m Puberibus caulem foliis. hoc est adultis. Sicut in quarto. Pubentes herbę. Et est reciproca: inter herbas & homines translatio: nam & pubertatẽ arbatu3 & florẽ iuuentutis uocam⁹ n Faciẽ circũdata. A parte enim totum corpus accipimus. o Fusum amnem: pro aqua a toto partem. Sic supra. Fontẽque ignẽque ferebat. p Ambrosię succos. Ambrosia cibus est deorũ: nam nectar potant q Panaceam. genus herbę. Sciendum tamen Lucretium Panaceam ubique salem dicere. Vñ possumus & hoc loco salem intelligere: nam oẽm pellit dolorem: sed melius herbam: quia ait odoriferam. r Quippe dolor. quasi dolor. Cui⁹ natura hęc est: ut adhibito remedio statim recedat: nam dolor cõsequens est res non principalis. Vñ sublata causa etiam ipse statim recedit. Hinc ait: Quippe. nam infusa aqua inherens laxare ceperat telum: quod antea inferebat dolorem. s In pristina. in usum priorem.

t Maior agit deus. Apollo inuētor medicinę scilicet. u Verūque laborē: quē per me ipse suscipio non qui ex aliorū uirtute imperatoribus asscribi cō suerit. x Fortunā ex aliis: subaudim⁹ opta. Neque enim fortuna discitur. & est zeugma non integrū. y Inter pręmia. ad pręmia. Cicero. Dico te priore nocte uenisse inter falcarios. i. ad falcarios. z Matura adoleuerit ętas. adolescēdo matura esse ceperit. a Antęusque mnestheusque. seruauit το πρεπον. Necesse enim erat ut uulnerato duce multi cū eo in castra remearent. b Miscetur. modo cōfunditur. Alibi perturbatur ut. Miscet agens telis inter frondea turbā. c Aggere turnus. eminentia. Deuia autem aggerem non possumus dicere: nisi uię aggerē dicei e uoluerimus. i. uię coaceru tionem: quam historici uiam militare dicūt: Qualis sępe uię deprensus in aggere serpens. d Atrū rapit agmen pulueris nube cooptū. e Abrupto sydere. magna tempestate. Alibi. Sorbet in abruptū fluctus. Item. Scit tristę mineruę sydus. f It mare per medium miseris. Statius plenius de hoc sensu. Deflent sua damna coloni Et tamē oppressos miseratur in ęquore nautas. g Ruet. eruet euertet. Aliter dictum est in secūdo Ruit alto a culmine troia. h Talis. taliter: simili modo. Sic paulopost. Similis medios iuturna per hostes. i Rhœteius troianus. a ꝓmontorio Troię. k Cuneis se quisque coactis. l Agglomerāt. densentur ut cuneatim dimicent: scilicet in cuneorū modū compositi. m Tollitur in cęlum clamor. occiso eo qui auctor dirūpēdi fęderis fuerat: exortus est clamor. Et statī secuta fuga rutulorū: ut. Versique uicissim. n Puluerulēta fuga rutuli dant terga per agros. o Nec tela ferentes insequitur. i. nec contra stantes: nec fugietes dignatur occidere: & magna Aeneę ostēditur pietas: qui nec uulneratꝰ irascitur: ut uelit contra legem fęderis in bellum mo ueri. p Virago. Virago dicitur mulier que uirile implet officiū. q Aedes peruolat per ędes uolat. Nam more suo uerbo dedit detractam nomini pręposition em.

Maior[t] agit deus atq; opa ad maiora remittit.
Ille auidus pugnæ suras incluserat auro
Hinc atq; hinc: oditq; moras: hastāq; coruscat.
Postq̄ habilis laten clypeus loricaq; tergo est
Ascaniū fusis circum cōplectitur armis
Sūmaq; per galeam delibans oscula fatur.
Disce puer uirtutem ex me uerūque[u] laborem
Fortunam[x] ex aliis nunc te mea dextera bello
Defensum dabit: & magna inter[y] præmia ducet.
Tu facito mox cum matura[z] adoleuerit ætas
Sis memor: & te animo repetētem exēpla tuoꝝ
Et pater æneas: & auūculus excitet hector.
Hæc ubi dicta dedit: portis sese extulit altis
Teluꝫ imane manu quatiēs simul agmine denso
Antæus[a] mnestheusq; ruūt: omisq; relictis
Turba fluuit castris: tum cæco puluere campus
Miscetur[b]: pulsuq; pedū tremit excita tellus
Vidit ab aduerso uenietes aggere[c] turnus
Videre ausonii: gelidusq; per ima cucurrit
Ossa tremor: prima ante omnes iuturna latinos
Audiit agnouitq; sonū: & tremefacta refugit:
Ille uolat campoq; atrum[d] rapit agmen aperto:
Qualis ubi ad terras abrupto[e] sydere nimbus
It[f] mare per mediū: miseris heu præscia longe
Horrescūt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus stragēq; satis: ruet[g] oĩa late:
Ante uolant: sonitūq; ferūt ad litrora uenti.
Talis[h] in aduersos ductor rhœteius[i] hostes
Agmen agit: densi cuneis[k] se quisq; coactis
Agglomerāt[l]: ferit ense grauē thybræus osirim
Archetiū mnestheus: epulonē obtrūcat achates
Vfentēq; gyas: cadit ipse tolūnius augur
Primus in aduersos telum qui torserat hostes.
Tollitur[m] in cælum clamor: uersiq; uicissim
Puluerulenta[n] fuga rutuli dant terga per agros.
Ipse neq; aduersos dignatur sternere morti
Nec pede congressos æquo nec[o] tela ferentes
Insequitur solum densa caligine turnum
Vestigat lustrans: solū in certamina poscit.
Hoc concussa metu mentem iuturna uirago[p]
Aurigam turni media inter lora metiscum
Excutit & longe lapsum temone relinquit.
Ipsa subit: manibusq; undātes flectit habenas
Cuncta gerens uocēq;: & corpus: & arma metisci
Nigra uelud magna domini cū diuitis ædes[q]

Peruolat: & pennis alta atria lustrat hirundo
Pabula parua legens: nidisq; loquacibus escas
Et nunc porticibus uacuis[r] nunc humida circum
Stagna sonet: similis medios iuturna per hostes
Fertur equis: rapidoq; uolans obit oĩa curru.
Iamq; hic germanũ: iamq; hic ostẽdit ouantem
Nec[s] conferre manũ patitur: uolat auia[t] longe.
Haud minus æneas tortos[u] legit obuius orbes:
Vestigatq;[x] uirũ: &[y] deiecta per agmina magna
Voce uocat: quotiens oculos coniecit in hostem
Alipedũq; fugam cursu tentauit equoꝝ:
Auersos totiens currus iuturna retorsit.
Heu[z] quid agat: uario ne quicq̃ fluctuat æstu
Diuersæq; uocant animũ in contraria curæ
Huic[a] mesapus uti leua duo forte gerebat
Lenta leuis cursu præfixa hastilia ferro
Hoꝝ unum certo contorquens dirigit ictu.
Substitit æneas. & se[b] collegit in arma.
Poplite subsidẽs: apicem[c] tamẽ incita summuʒ
Hasta tulit: summasq; excussit uertice cristas.
Tum uero assurgũt iræ insidiisq; subactus
Diuersos ubi sensit equos currũq; referri
Multa iouem & lesi testatus fœderis aras
Iam tandem inuadit medios & marte secũdo
Terribilis sæuam nullo[d] discrimine cædem
Suscitat: irarũq;[e] omnes effundit habenas.
Quis[f] mihi nũc tot acerba de⁹: qs carmĩe cædes
Diuersas: obitũq; ducũ: quos æquore toto
Inq; uicem nunc turnus agit: nunc troius heros
Expediat: tanton[g] placuit concurrere motu
Iuppiter æterna gentes in pace futuras.
Aeneas rutulũ sucronem ea prima ruentes[h]
Pugna loco statuit teucros haud multa moratus
Excipit in latus: & qua fata celerrima crudum[i]
Trãsadigit costas: &[k] crates pectoris ensem.
Turnus equo deiectũ amicum[l] fratrẽq; diorem
Congressus pedes: hunc uenientẽ cuspide longa
Hunc mucrone ferit: curruq; abscisa duoꝝ
Suspẽdit capita: & rorãtia sanguine portat.
Ille talon tanaimq; neci fortẽq; cethegum
Tris uno congressu: & mœstum[m] mittit onytem
Nomen echinoniũ: matrisq;[n] genus peridiæ
Hic fratres lycia missos & apollinis agris:
Et iuuenem exosum[o] ne quicq̃ bella menœtem
Arcada piscosæ cui circum flumina lernæ

r Vacuis. magnisũt. Vacua atria lustrat fauci⁹ s Nec cõfer. ma. cũ enea. nã alios psequit. t Auia. ab ea scilicꝫ pte q̃ uehebat eneas. u Tortos ot. obliq⁹ & iplicitas uias. x Vestigatqꝫ ui. Ingrit trãslatõ a canib⁹. qui p uestigia & pedũ signa feram inda gãt. y Disiecta p agmia. dissipata aduẽtu enee. z Heu qd agat. omne aduerbiuꝫ uerbo cohẽret. Vñ heu & at & similia: qa uerbo cohẽrere nõ pñt sepatim fecerũt aliã pte oratiõis. s. interiectionẽꝫ: quã sola latinitas possidet. a Huic. pro in hunc. Et est ordo huic dirigit. b Se col. in ar. ita se texit ut nulla pte possit feriri. c Apicẽ tñ inci. sum. ga lee eminentiã: quaꝫ greci conũ uocãt in qua emis nẽt cristẽ. Multa iouẽ & lesi testat̃ fẽderis aras. li cet haberet cãm iracũdie: qd & fugiebat Turnus: & ipse appetebat̃ insidiis non tñ añ, prupit ille in belluꝫ: q̃ Iouis fidẽ & lẽsa fẽdera testaret. d Nullo discri. cẽ. susci. indiscrete obtrũcat uniuersos: qbus ante pari pepcerat modo. e Irarũ effun. ha. potes stateꝫ facultateꝫ: ut. Et premere & laxas sciret dare iussus habenas. Et hic moderate locut⁹ est. Nã En nius effundit Irarũ q̃drigas dixit. f Quis mihi nunc tot acer. de. ac si diceret: nec Musa nec Apol lo sufficiũt. Sta. Maior ab aoniis sumẽda audacia lucis Mecũ oẽs audete deẽ. Inque inuicẽ. náqꝫ ua cat. g Tanton pla cõcur. apostrophe ad Iouẽ. Sa ne tanton: on circũflectit. nã cũ p apostrophã apo copẽ uerba patiũtur: is q in itegra pte fuerat pseue rat accẽt⁹ ut tãtone: inde fit tãton. h Ruẽtes teu. quos insequebat̃ Tur. i Crudũ en. modo durũ: alis as crudelẽ. k Et crates pe. Donat⁹ supfluã uult eẽ cõiũctiõeꝫ: & ut sit epexegesis adigit ensẽꝫ per co stas. i pectoris crates: ubi celerius fata cõplent: Et hoc est qd ait supra. Haud multa morat̃. l Amis cũ fratrẽqꝫ dio. hi duo duces sũt etiã supra mẽorati ut nũc amici casũ gemit. Item. Et nũc tertia palma diores. Vñ ad terrorẽ populi eorũ capita religabã tur in curru. Curru aũt aut septim⁹ casus ẽ: aut das tiuus antiquus scdm regulã: ne sit maiora noiati uo plurali. m Mẽstũ onytẽ. naturaliter tristẽ se uerũ: quẽ greci αγελαστον dicũt. Mittit aũt so ciũ supra mẽoratis. Sane onytẽ Donatus dicit aut gẽtile: aut patronymicon: ut nomẽ eius, ppriuꝫ sit Echionius. Sed hoc nõ, pcedit: qa nec patronymis con in tes exit. Onytes a qua gẽte ueniat nusquã lectũ est. , ppriũ ergo ẽ: & sequẽs uersus erit nomẽ echioniũ. i. thebanã gloriã per periphrasim. nam echionii sũt thebani a rege Echione. Vnde male quidã legũt noie echioniũ. n Matrisqꝫ gen⁹ pe periphrasis: hoc est filium peridiẽ. Lycia missos & Apollinis aruis. uacat &: naꝫ per ἐπεξήγησιν Lycia arua Apollinis dixit: ut. Nunc lyciẽ sortes. o Exosũ ne qcq̃ bel. Sic supra. In iecere manũ par cẽ. nã per trãsitũ ostẽdit urgẽtib⁹ fatis eum ad bella deductũ: quẽ ne qcq̃ spuitare cupiebat. Hũc autẽ Menetẽ oriũdo arcadẽ fuisse itelligim⁹ ꝫ habit. fe sẽ circa argos. nã lerna palus argiuorũ: in qua enꝫ

Ars fuerat pauperq;[p] domus: nec nota potẽtum[q]
Munera: conductaq; pater tellure serebat
At ueluti immissi diuersis partibus ignes
Arentem[r] in siluã et uirgulta sonantia lauro
Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant[s] sonitũ spumosi amnes: et ĩ equora currũt
Quisque suũ populatus iter: nõ segnius ambo
Aeneas turnusque ruũt per prælia nunc nunc
Fluctuat ira: intus rumpuntur nescia[t] uinci
Pectora: nunc totis in uulnera uiribus itur.
Murranũ hic atauos et auorũ antiqua sonãtem
Nomina per[u] regesq; actũ genus omne latinos
Præcipitem scopulo atq; ingenti turbine saxi
Excutit: effũditq; solo: hũc lora et iuga supter
Prouoluere rotæ: crebro super ungula pulsu.
Incita: nec[x] domini memorũ proculcat equorũ
Ille ruenti hilo animisque immane frementi
Occurrit telũq; aurata ad tempora torquet.
Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro
Dextera nec[y] tua te graium fortissime creteu
Eripuit turno: nec[z] dii texere cupentem
Aenea ueniente sui: dedit obuia ferro
Pectora nec misero clypei mora ꝓfuit æris.
Te quoq; laurentes uiderunt æole campi
Oppetere; &[a] late terram consternere tergo
Occidis: argiuæ quem non potuere phalanges
Sternere: nec priami regnoꝝ euersor[b] achilles
Hic tibi mortis[c] erant metæ: domus alta sub ida
Lyrnessi[d] domus alta: solo laurente sepulcrum
Totæ adeo conuersæ[e] acies: omnesq; latini
Omnes dardanidæ mnestheus acerq; serestus
Et mesapus equum domitor & fortis asylas
Tuscorũq; phalax euandriq; arcadis alæ
Pro[f] se quisq; uiri summa[g] nitũtur opum ui.
Nec mora nec requies uasto certamine tendunt
Hic mẽtem[h] æneæ genitrix pulcherrima[i] misit
Iret ut ad muros urbiq;[k] aduerteret agmen
Ocius & subita turbaret clade latinos.
Ille ut uestigans diuersa per agmina turnum
Huc atq; huc acies[l] circũtulit aspicit urbem

dicit solitũ fuisse piscari: nam hoc significat pisco ss: cui circũ flumia lernę ars fuerat. p Pauperq; dom. hic & hęc paup dicim⁹: nã paupera usurpatũ est. Sic Plaut⁹. Paupa ẽ mulier. Sed hoc hodie nõ utimur. Ea eiꝫ noia q̃ ablatiuo singulari in e exeũt si fęminina ex se faciũt b eteroclita, i alterius dedi natiõis esse nõ possunt: utputa: quia ab hoc hospite facit hic & hęc hospes dicam⁹ necesse est. Luca. Hospes in extremis audiuit curia tectis. Ab hoc leone: hic & hęc leo. Ab hoc latrone: hic & hęc latro. Ab hoc fullone: hic & hęc fullo. Ab hoc nepote: hic & hęc nepos. Nam ut neptis dicamus ꝑ successiõis discretioné admissũ est. Sciendũ hospita: paupera: lęna: lea: usurpata a poetis. q Potẽtum munera. obsequia: quę paupes diuitibus loco munerum soluũt. r Arẽtem in siluam pro aridam. s Dant sonitũ spumosi amnes. Belluꝫ ꝑ incẽdio & fluminib⁹ cõparat. Sic in secũdo. In segetẽ ueluti cum flama furẽtib⁹ austris Incidit aut rapidus mõtano gurgite torrẽs. t Nescia uinci pectora. Horati⁹. Pelidę stomachũ cedere nescii. Murranũ hic atauos & nomina. hoc est cuius nomine maiores omnes murrani dicti sunt: & reges fuerũt: ut. Per regesq; actum genus omne latinos. Scimus enim plerunque solere fieri: ut primi regis: reliqui nomẽ etiã possideãt: ut apud Romanos Augusti uocantur. Apud Albanos Siluii. Apud Persas Arsacidę Apud ęgyptios Ptolomei. Apud Atheniẽses Cecropidę. Vñ supfluũ est quod ait Donatus: debere nos accipe interemptũ esse murranũ duꝫ auos & atauos Turni tantũ cõmemorat: & effert laudibus maximis. u Per regesque actum genus omne latinos. Horatius Et nepotũ per memores genus omne fastos de lamo. x Nec domini memorum ꝓculcat equorũ. domini imemorũ. y Dextra nec tua te graium fortissime creteu eripuit turno. z Nec dii texere cupẽtuꝫ Ita Aeneã cõparat Turno ut eum superiorem esse significet. Namqueꝫ Turnus intẽrimit fortitudo sua liberate non potuit ei uero quem occidit Aeneas: ne sua quidẽ numina ꝓdesse potuerũt. Sane sciendũ Cupẽtuꝫ lingua sabinorũ sacerdotẽ uocari. a Late terraꝫ. Aliud ex alto ostenditur: nam per hoc corporis exprimitur magnitudo: ut. Stabat tercẽtuꝫ nitidi in pręsepib⁹ altis. b Euersor achilles. Separat Achillem a gręcis: ut. Reliquias danauꝫ atque immitis achilli. c Mortis erant metę. i. mors quę meta est & finis. Nam metã finem uitę dicimus: non mortis. Sciendum tamẽ hoc de Homero esse translatuꝫ: qui ait. τελοσ θαγατοιο. hoc est finis mortis: nam in ipsa morte finis ẽ. d Lyrnessi do. al. Lyrnessos ciuitas ẽ phrygię: ũde fuit Briseis. Et ꝑ trãsitũ docet neminẽ posse statuta uitare. e Cõuersę acies. in bellũ coactę. f Pro se quisq; uiri. ꝑ q̃litate uirium suarũ. Sic in q̃rto. Pro se q̃sq; uiri & depromũt tela pharetris. g Sũma ui. opũ. in hemistichiũ Ennianũ. h Mentẽ ęneę ge. pul. mi. cõsiliũ: ut. Qua fugere id possis nostrã nũc accipe mẽtẽ. i Et pul. ppetuũ ẽ epithetõ: nec ad negociũ ptiuẽs. Sane bona usus ẽ ęconomia: ut diceret infictu numis ꝓfectũ eẽ ęneã ad ciuitatis excidiũ: nã icõgruũ fuerat occupatũ bello ꝑ se tale cepisse cõsiliũ. k Vt. ad. ag. cõtra urbẽ. l Aci. cir. oculorũ. s. & bõa occasiõe puenit ad id ut ęne

Immunem[m] tanti belli atq; impune[n] quietam
Continuo pugnæ[o] accendit maioris imago
Mnestea sergestumq; uocat fortemq; serestũ
Ductores tumulũq; capit quo cætera teucrũ
Concurrit legio: nec scuta aut spicula densi
Deponũt: celso medius stans aggere fatur
Ne qua meis esto[p] dictis mora[q] iuppiter hac stat
Neu[r] quis ob iceptum subitũ mihi segnior ito
Vrbem hodie causã[s] belli regna ipsa latini
Ni frenum accipere et dicto parere fatẽtur
Eruam et æqua solo fumantia culmina ponam:
Scilicet expectem libeat dum prælia turno
Nostra pati rursusq; uelit concurrere uictas
Hoc[t] caput o ciues: hæc belli summa nefandi:
Ferte faces propere fœdusque reposcite flãmis.
Dixerat: atq; animis pariter certantibus oẽs
Dant cuneũ dẽsaq; ad muros mole ferũtur
Scalæ improuiso: subitusq; apparuit ignis
Discurrũt[x] alii ad portas: primosq; trucidant.
Ferrũ alii torquẽt: & obũbrãt æthera telis.
Ipse inter[y] primos dextrã sub mœnia tendit
Aeneas: magnaq; incusat uoce latinũ
Testaturq; deos: iterũ se ad prælia cogi
Bis[z] iã italos hostes: hæc altera fœdera rumpi
Exorit trepidos inter discordia ciues:
Vrbẽ alii reserare[a] iubent & pãdare portas
Dardaniis: ipsũq; trahũt[b] in mænia regem
Arma ferũt alii & pergũt defendere muros
Inclusas[c] cũ latebroso in pumice pastor
Vestigauit apes: fumoq;[d] impleuit amaro
Illæ int⁹ træpidæ[e] rerũ p cœrea castra
Discurrũt: magnisq; acuũt stridoribus iras
Voluit ater[f] odor tectis: nũc murmure cæco
Int⁹ saxa sonant: uacuas it fum⁹ ad auras.
Accidit hæc fessis etiam[g] fortuna latinis
Quæ totã luctu cõcussit fũdit⁹ urbem:
Regina ut tectis[h] uenientẽ prospicit hostem
Incessi[i] muros: ignes ad tecta uolare.
Nusq̃ acies cõtra rutulas nulla agmina turni
Infœlix pugnæ iuuenũ in certamine credit
Extinctũ & subito mẽtem[k] turbara dolore
Se causam clamat crimẽq; caputq; malorũ
Multaq; p mœstũ demẽs effata furorem
Purpureos moritura manu discindit amict⁹:
Et nodũ informis læti trabe nectit ab alta.

as posse ciuitatem aspicere. m Immunem belli tanti sine officio dimicandi. Nam immunis est qui nihil præstat: quasi sine munerib⁹ siue muniis. n Impune qui: q̃ specialiter debuit penas lucre: ppter fœd⁹ abruptũ: o Pugnę accendit maiori. subaudis eũ; Nec scuta aut. sp. de. de. ex eo qđ nõ est factũ quod fieri soleat indicauit: ut supra. Defigũt tellure hastas & scuta reclinãt. p Esto: p sit. q Iuppiter hac stat i. p nobis religio ẽ: quã lęserũt rutuli ruptis fęderib⁹. Nouim⁹ aũt interfuisse fęderi & deos alios & iouis imaginẽ sceptri presentia redditã r Neu qs ob. im. su mi. se. it. tertia psona ẽ ito. i. eat: & hortat eos ut ita in bellũ eant q̃si res fuerit añ disposita. nã hoc dicit repentinũ imperiũ nullã nobis afferat morã: sicut paulo post Scale iprouiso subitusque apparuit ignis. s Causã belli: quia illic erat Lauinia t Hoc caput: o ciues: sicut supius drãces turno: O latio caput & horũ & cũctorũ causa malorũ. i. principiũ: u Fędusque reposcite flãmis: grauitate sermonis declarationi pond⁹ iposuit. nã hoc dicit flãmas fęderis urbis in ouem⁹ incẽdio. nã hic reposcite ẽ innouare reuocare. x Discurrũt al. ad por. pri. tru. subaudi iprouiso. & hęc simul pnũciãda sunt: ut simul facta uideant quo uehemẽs uis bellica possit agnosci. y Inter pr. inter duces. iter pricipes. Hęc al. fe. rũ. bis rũpi fędera. z Bis hos. it fieri: bis se in prelia sęua cõpelli nã uarie cãdẽ sẽ iterat bis aũt fędera facta sunt: semel p ilioneũ & paulo aũ ppter singulare certamẽ. a Reserare in. i. uo ut iubeo chremetẽ. Teren. b Trahũt in mœre trahere uolũt: nã uolũtas animi ẽ nõ facti. Trahũt aũt. s. ut possit iminẽs uidere discrimẽ. c Donat dicit: trahũt in męnia: p dilacerãt in menibus rumoribus suis. c Inclusas ut cũ latebroso in punice pastor. pene oia isti⁹ cõpationis uerba ad supradictũ prinẽt bellũ. nã ita apes icluse sũt ut homines q obsidensita ciuitatẽ timẽtũ latebras dicim⁹ sicut apũ aluearia. Itẽ pastorũ rex & re uera pastor ẽ ductor exercit⁹ ut Homerus. ποιμένα λαῶν Pumicẽ aũt: iste i genere masculino posuit & hunc seqtur. licet Catul. dixerit fęminino genere. d Fumo amaro: qui elicit lachrymas. e Trepidę rerũ: nescientes qd agant: & ignare auxilii. f Ater od. nouẽ: nã in odore quis odor ẽ. sed hoc dicit: odor ater. atrę rei fumi. s. aũt odor pessimus ut fumoque impleuit amaro. g Etiam fortuna casus. nam omnis casus in potestate fortunę est. h Tectis uenientem prospicit hostem. aut e tectis prospicit: aut contra tecta uenientem. i Incessi muros: inuadi. k Metem turbata: ut oculos suffusa. Et nondum in le. alii dicunt q mędia se interemit. Sane sciendum q cautum fuerat in pontificalibus libris: ut qui laqueo finiuisset uitam: insepultus abiiceretur unde bene ait: Informis lęti quasi mortis infamissimę.

l Flauos la.a.crines antiqua lectio floreos hūit .i.florētulos pulchos:& ē sermo enuianꝰ. m Et roseas la.g.ç.moris fuit apud ātiquos ut āt rogos humanꝰ sāguis effunderet:uel captiuorū:uel gladiatorū:quorū si forte copia nō fuisset:laniātes sę mię genas suū effūdebāt cruorē.ut rogis illa imago restitueret. Tū sciēdū cautū lege duodecim tabularū:ne mulieres carperet aciē his uerbis:mulier faciē ne carpito. n Hinc totā:de domo regia. o Infęlix fama:rerū infęliciū nuncia. p Demittūt mētes: desperāt si contra sperātes aliqd mētes erigūt. q Cōiugis attonitꝰ fatis urbisque ruinae & priuatis & publicis luctibꝰ. r Immūdo puluere:bene imūdo addidit sicut in georgicis: Et cinerem imundum iactare p agros:quia etiā puluis ille quo utūtur puellę:cinis uocatur. unde etiam cinisflones dicti sunt. Horatius: Custodes lecticarū cinisflones parasiti. s Bellator:epitheton per acti tēporis. t Minꝰ successu lętꝰ equorū:infirmitas animi etiā ex equorū tarditate ueniebat. u Attulit huc illi cęcis terroribꝰ aura:naturale enim est ut a qua parte uētus flat inde clamor audiatur x Cōmixtū clamorē: ex impugnatione & morte reginę. y Arrectas aures: ad audiendum sollicitas. Terentiꝰ: Arrige aures Pamphile. z Amēs cōsilii egens:nesciꝰ rei gerendę: Nā mentē & cōsiliū significare diximꝰ: ut Mētem ęneę genitrix pulcherrima misit. a Occurrit dictis:oratōi eius uerbis obuiā uenit. b Prima uictoria.i.primū. c Nec numero inferior pugna: nec honore recedes:nec pauciores iterimes:nec minor te q̄ ęneam comitabit gloria. nā occisorū multitudo copensat hoc q̄ tu fugientes iterimis. Sane sciēdū i hac oratiōe luturnā occurrere quęstionibꝰ tacitis. d Prima partē fędera turbasti:prima aut inchoātia aut tu prima.nā post eiꝰ oratiōnē Tolūnꝰ tela cōtorsit. e Nā qd ago:argumētū a necessario. f Me uoce uocātem:atqui hoc nusq̄ legimꝰ:sed aut κατὰ τὸ σιωπώμενον intelligimꝰ: aut mortis ē omen audire: quod nō dicit uidere qd minime occurrit.sic in quarto: Hic exaudiri gemitꝰ & uerba uocātis uisa uiri. g Supat:uiuit:ut Supat ne & uescit aura. h Ne uostrū dedecꝰ uf.as.ac si diceret fortasse uiueret: nisi iō uoluisset occūbere ne nos uictos uideret. i Teucri potiuntur corpore & armis.i.etiā sepultura caret.uā ut in Home.legimꝰ de uirorū fortiū cadaueribꝰ:erat inter hostes grāde certamē. k Dextra nec drancis dicta refellā.i.uirtute.nā p rei officio ipsam rē posuit:p uirtute. l Usque adeo ne mori miserū ē:tacite q̄stioni occurrit. m Supis auersa uo. quia ut supra diximꝰ: donec uiuimꝰ curę sumus supis diis: post morte ad inferos ptinemꝰ: qbus se mō cōmendat. n Istius in.cu.uel fugę: quia fuga grāde crimen ē apud uirū forte. Vel rupti fędcris.uel lęsę religionis:a q̄ re se dicit eē alienū:p pi futura supplicia.

Quā cladē miseræ postq̄ accepere latinæ
Filia prima manu flauos[l] lauinia crines
Et[m] roseas laniata genas:tū cætera circum
Turba furit resonant latæ plāgoribꝰ ædes
Hinc[n] totā infœlix[o] uulgat phama p urbem
Demittūt[p] mentes:it scissa ueste latinus
Cōiugis[q] attonitꝰ fatis:urbisq; ruina
Caniciē imundo[r] perfusam puluere turpans
Multaq; se incusat q nō accepit ante
Dardaniū æneā:generūq; asciuerit ultro
Interea extremo bellator[s] in æquore turnus
Palātes sequit paucos iā segnior:atq;
Iam minus[t] atq; minꝰ successu lætꝰ æquoꝝ
Attulit huc illi cæcis terroribꝰ aura
Cōmixtū[x] clamorē:arrectasq;[y] impulit aures
Cōfusæ sonꝰ urbis:& illætabile murmur.
Hei mihi quid tanto turbant mœnia luctu
Quisue ruit tantꝰ diuersa clamor ab urbe
Sic ait:adductisq; amēs[z] subsistit babenis
Atq; huic in faciē soror ut cōuersa metisci
Aungæ currusq; & equos & lora regebat:
Talibꝰ occurrit[a] dictis:hac turne sequamur
Troiugenas:qua prima[b] uiā uictoria pādit.
Sūt alii qui tecta manu defēdere possiūt
Ingruit æneas italis:& prælia miscet.
Et nos sæua manu mittamꝰ funera teucris:
Nec[c] numero iferior pugnæ nec honote recedes.
Tumus ad hæc.
O soror & dudū agnoui:cū prima[d] per artē
Fœdera turbasti teq; hæc in bella dedisti
Et nūc nequicq̄ fallis dea:sed quis olympo
Demissam tantos uoluit te ferre labores.
An fratris miseri lætū ut crudele uideres.
Nā qd ago:aut q̄ spondet iam fortuna salutē:
Vidi oculos ante ipse meos me[f] uoce uocantem
Muranū:quo non superat[g] mihi carior alter
Oppetere ingētē atq; ingēti uulnere uictū
Occidit infœlix ne[h] nostrū dedecꝰ ufens
Aspiceret:teucri petiūtur corpore & armis.
Excindi ne domos id rebꝰ defuit unum
Perpetiar:dextra[k] nec drācis dicta refellam
Terga dabo: & turnū fugiētē hæc tertia uidebit.
Usq;[l] adeo ne mori miserū est:uos o mihi manes
Este boni:quoniā supis[m] auersa uolūtas
Sācta ad uos anima atq;[n] istiꝰ inscia culpæ

Descēdā magnorū haud unq̄ indignus[o] auoꝝ.
Vix ea fatus erat: medios uolat ecce p hostes
Vect⁹ equo spumāte sages aduersa sagitta
Sauci⁹ ora: ruitq́;[p] implorās noīe turnū
Turne[q] in te suprema sal⁹: miserere tuoꝝ
Fulminat[r] æneas armis: sūmasq́; minatur[s]
Deiectutū arces italū: excidioq́; daturū.
Iāq́; faces ad tecta uolāt: in te ora latini
In te oculos ferūt: mussat[t] rex ipse latinus
Quos generos uocet aut q̄ sese ad fœdera flectat
Præterea regina tui fidissima dextra
Occidit ipsa sua: lucēq́; exterrita fugit.
Soli[u] ꝑ portis mesapus: & acer atinas
Sustētant aciē: circū hos utrinq́; phalāges
Stāt densæ: strictisq́; seges mucronib⁹ horret
Ferrea: tu currū deserto in gramine uersas.
Obstupuit uaria[x] cōfusus imagine rerū
Turnus: & obtutu[y] tacito stetit æstuat ingens
Imo in corde pudor[z]: mixtoq́; insania[a] luctu
Et furiis agitat⁹ amor: & cōscia uirtus
Vt primū discussæ[b] umbræ: & lux reddita mēti ē
Ardētes oculoꝝ acies ad mænia torsit
Turbid⁹[c]: eq́; rotis magnā respexit ad urbē.
Ecce aūt flāmis inter tabulata uolutus
Ad cælū undabat uortex turrimq́; tenebat
Turrim cōpactis trabib⁹ quam[d] eduxerat ipse
Subdideratq́;[e] rotas: pūtesq́; instruxerat altos
Iam iā fata soror superāt: absiste morari
Quo deus & quo dura uocat fortuna sequamur:
Stat cōferre manū æneæ: stat qcq̄d[f] acerbū est
Morte pati: neq́; me indecorē germana uidebis
Ampli⁹: hūc oro sine me furere[g] ante furorē
Dixit: & e curru saltū dedit ocius aruis:
Perq́; hostes p tela ruit: mœstāq́; sororem
Deserit: ac rapido cursu media agmina rūpit
Ac ueluti montis saxū[h] de uertice præceps
Cū ruit auulsū[i] uento: seu turbid⁹ imber
Proluit: aut armis soluit sublapsa uetustas
Fert in abruptū magno mōs[k] improbus actu
Exultatq́; solo siluas armēta uirosq́;
Inuoluēs secū disiecta per agmina turnus
Sic urbis ruit ad muros: ubi[l] plurima fuso
Sāguine terra madet: stridūtq́;[m] hastilib⁹ auræ
Significatq́; manu & magno simul incipit ore
Parcite iā rutuli: & uos tela[n] inhibite latini

o Indignus auorū: græca figura ē: nos eī indign⁹ illa re dicim⁹: cōtra græci ἀναξιος στεφανου. i. coronę indign⁹. p Implorās noīe turnū: ex multis rebus indicat ꝑturbationē: q̄ festinās uenit: q̄ ꝑ hostes uulnerat⁹: q̄ turnū noīe appellat. nā cōtumelia ē noīe supiorem uocare. sic in georg. Mater cyrene mater: cū pręmisisset: te crudele noīe dicit. sicut cōtra Aeolus ad Iunonē ait: Tuus o regina quid optes Explorare labor. q Turne in te supre ma salus miserere tuorū: oīa q̄ supra Iuturna dixerat: oratio ista dissoluit. r Fulminat ęneas armis exaggeratio ē. sic paulo post horrēdūque intonat armis. s Minat deiecturū arces: q̄a dixerat: Et ęque solo fumātia fulmina ponā. t Mussat: mō dubitat. Prętereą reginā: quia occurrebat amara; ꝑ eius ꝑtibus niti. u Soli ꝑ portis: contra illud Sūt alii qui tecta manu defēdere possunt. x Varia confusus imagine rerū multiplici nuncio. y Et obtutu uarie tacito stetit uultu: & obtut⁹ ē proprie uult⁹: quē gręci dicūt πρόσωπον. z Pudor: ꝓpter illud Tu currū deserto in gramine uersas. a Insania: quia in hostes ferebat. Mixto luctu: ꝓpter amatę cognitam mortem. b Discussę umbrę: postq̄ mentis caligo discessit: q̄d sequentia indicāt: & lux mēti reddita ē. c Turbidus: plen⁹ ꝑturbationis. d Quā eduxerat ipse: quod ei maiore creabat dolorē. e Subdideratque rotas: quo posset trahi ad ea loca quibus hostis instabat. f Quicquid acerbū est morte pati: aut q̄cquid morte acerbū est placet pati: hoc est inferna supplicia: uel quę potest supbus hostis iferre. sicut de hectore legimus: aut certe positiuus ē ꝓ compatiuo: placet pati si quid etiā morte acerbi⁹ ueniet. g Furere ante furorē: figura antiqua: ut seruitute seruit dolet dolorē: & ē sensus: Sine me furere añ bellicū furorem. s. priusq̄ ad eū ueniā: ut pugnā mente cōcipiam: ut instruct⁹ furore in bella ꝓrūpam. h Saxum de uertice pręceps cū ruit: cōparatio ista futurū ondit euentū. Simul notādū q̄ sicut supra i prę liorū ita & nūc in cōparatione pfert ęneas. nā turnum parti cōparat montis: mōtibus ęquat ęneam. i Auulsum uentis: ꝓprie. nā & turn⁹ inuitus attrahitur ad bellū. k Mōs improbus ps montis: & εμφατικως dictū est. sic supra ait: Haud partem exiguā montis. Magno ictu: magno ipulsu l Vbi plurima fuso sanguine terra madet: hypallage ē: ꝓ ubi plurimo sanguine terra madet. m Stridunt hastilibus aurę sic Homer⁹. n Tela ihibere, cohibere. & ē trāslatio a nautis.

o Me ue. nn. p uo. sę lu. uerius iustius: & sensus hic ē: iustius ē me unū p oibus rūpti fęderis penas exoluere. p Quātus a. & hęc ē uera lectō: nā si athos legeris os breuis ē: & uersus nō stat. Athon autē dici accusatiuus indicat. na hūc athona facit: sicut apollon apollona. Qđ aūt Herodotus hūc athō & hūc apollon dicit: atticę declinatiōis ē. Athon aūt mōs ē thracię adiacēs circa lēnon insulā. q Niuali uertice se attollēs. r Pater appēninus ad auras mōs ē italię de hoc Luc. Nullo quoque uertice tellus Altius intumuit: ppiorque accessit olympo. s Troes & omes: gręce declinauit. unde breuis ē es sicut supra: Troes agūt. t Armaque deposuere: uel spectaturi uel defessi. u Inter se coiisse uiros & cernere ferro: uera & antiq̃ est hęc lectio. nam Enniū secutus e q ait: Olli cernebāt magnis de rebus agētes. & ite Ferro n̄ auro uitā cernamus utrique: postea itas cępit legere & decernere: scd̃m quā lectione synalypha opus ē excluso os ut sit: Inter se cōiisse uir & decernere ferro. x Sors & ui. mi. i. u. casus i turno: uirtus in ęnea. nā in bello etiā casus plurimū ualet. Cice. in miloniana: Adde casus: adde incertos exitus: martēque cōmunē. y Acue. ingē. syla sūmo ue taburno. syla mōs & silua ē Lucanię taburnus mōs cāpanię. Sal. de fugitiuis i silua syla fuerūt. unde pessime qda silua legūt: qa pprium appellatiuo exęq̃ri nō pōt: Vñ pprium bñ iniūxit. z Pauidi ces. ma. pprie magistri sūt militū: pastores pecoru: sȝ recipi oce sūt iter se isię trāslatōes. nā ductor militū pastor uocaē: ut diximus supra: & magistros pecorū dicimus Cice. Quē magistrū pecoris ee dicebāt. a Mussatq; innecę dubitāt: sic supra Mussat rex ipse latinus. b Iup. ipse du. cq. ex. lā. aut poetice dictū e & rōe caret: nā iuppit ignorare n̄ poterat: aut certo illud q̃rit qs sibi de Turno & ęnea mortis afferat cam. Nā dicūt physici morte minime ad eū ptinere: nā bona tātū pręstāt: nec sūt mala ptinēt. unde Ci. i offi ait: Sȝ q̄ nocere deos n̄ putāt his exceptis hoies hoībus obeē plurimū arbitrat. Tñ sciedū locū hūc a Virg. ita eē trāslatū ut i Home. lectus ē. c Examie: examē pprie ē filū quo trutina regit. d Danet la. liberet: ut Dānabis tu quoque uotis. e Vergat pō. le. bñ uergat: Nā morietes iferos petūt. f Trepidiq; latini: atq̄ lęti eē debuerūt: sȝ nimia ęnee ōndit uirtus: nāque naturale ē ut sociis tiori sit iferioris audacia. Vñ nūc latini sūt territi ex eo q̄ superiorē ferire ausus e turnus. g Vt capulū ignotū dextrāq; aspexit iermē: locus hic totus ad gloriā ęnee ptinet. nāq; id agit ne uidaē turn. annorū utilitate supatus. Vñ & ei reddit gladius quo ēt cū diuinis armis ab ęnea possit exrigui. h Patrio mucrone relicto: quo fuerat añ usus pr̄ Daunus. Sanc patrio mō paterno significat na dauni fuerat gladius. Vñ ē illud Ensē quē dauno ignipotens deus ipse parenti Fecerat Alius patrium a patria ęsi deriuatiuum.

Quæcūq; est fortuna mea ē: me[o] uerius unū
Pro uobis fœdus luere & discernere ferro.
Discessere oēs medii: spaciūq; dedere:
At pater æneas audito nomine turni
Deserit & muros: & sūmas deserit arces:
Præcipitatq; moras oēs: opera oīa rūpit
Lætitia exultās: horrēdūq; intonat armis
Quātus[p] athō aut quātus eryx: aut ipse coruscis
Cū fremit ilicibus quātus gaudetq; niuali[q]
Vertice se attollēs pater[r] apēninus ad auras.
Iam uero & rutuli certatim & troes[s] & oēs
Cōuertere oculos Itali: quiq; alta tenebāt
Mœnia: quiq; imos pulsabāt ariete muros:
Armaq;[t] deposuere humeris: stupet ipse latinus
Ingētis genitos diuersis partibus orbis
Inter se coiisse uiros: & decernere ferro:
Atq; illi ut uacuo patuerūt æquore cāpi
Procursu rapido coniectis eminus hastis
Inuadūt martē clypeis atq; ære sonoro:
Dat gemitū tellus, cū crebros ensibus ictus
Cōgemināt: sors[x] & uirtus miscētur in unū.
Ac[y] ueluti ingēti syla sūmo ue taburno
Cū duo cōuersis inimica in prælia tauri
Frōtibus incurrūt: pauidi[z] cessere magistri:
Stat pecus omne metu mutū: mussātq;[a] iuuencæ
Quis pecori īperitet: quē tota armēta sequātur
Illi inter se multa ui uulnera miscent
Cornuaq; obnixi infigūt: & sanguie largo
Colla armosq; lauāt: gemitu nemus oē remugit
Haud aliter tros æneas: & daunius heros
Cōcurrūt clypeis: īgens fragor æthera cōplet
Iuppiter[b] ipse duas æquato examine[c] lances
Sustinet: & fata īponit diuersa duorū
Quem dānet[d] labor: & quo uergat[e] pōdere lætū:
Emicat hic impune putās & corpe toto
Alte sublatū cōsurgit turnus in ensem:
Et ferit: exclamāt troes: trepidiq;[f] latini:
Arrectæ amborū acies: at perfidus ensis
Frāgit: in medioq; ardentē deserit ictu,
Ni fuga subsidio subeat: fugit ocior euro:
Vt[g] capulū ignotū dextrāq; aspexit inermem
Phama ē præcipitē cū prima ī prælia iūctos
Cōcēdebat equos patrio[h] mucrone relicto
Dū trepidat ferrū aurigæ rapuisse metuēs:
Idq; diu dū terga dabāt palantia teucri:

Suffecit: postq̄ arma dei ad uulcania uētum ē
Mortalis[g] mucro glacies ceu futilis ictu
Dissiluit: fulua resplēdēt fragmina harena
Ergo amens diuersa fuga petit æquora turnus
Et nūc huc deinde huc incertos implicat orbes.
Vndiq;[h] enī densa teucri inclusere corona
Atq; hic uasta pal9: hic ardua mœnia cingūt
Nec min9 æneas quicq̄ tardante sagitta
Interdū genua īpediūt cursūq;[i] recusant
Insequit: trepidiq; pedē pede feruidus urget
Inclusum[m] ueluti siquādo in flumine nactus
Cernū aut puniceæ[n] septum formidine pennæ
Venator[o] cursu canis & latratibus instat.
Ille aūt insidiis & ripa territus alta:
Mille fugit refugitq; uias: at uiuidus[p] umber
Hæret hians iā[q] iamq; tenet similisq; tenenti
Increpuit[r] malis: morsuq; elusus inani est.
Tum uero exorit clamor: ripæq; lacusq;
Respōsant circa: & cælū tonat omne tumultu
Ille simul fugiens rutulos simul increpat omnes
Noīe quēq; uocās: notūq; efflagitat[s] ensem
Aeneas contra præsens mortemq; minatur
Exitiū si quisq̄ adeat: terretq;[t] trementes
Excisurū urbem minitās & saucius instat.
Q uicq; orbes explent cursu: totidēq; retexunt
Huc illuc: nec enī leuia aut ludicra[u] petuntur
Præmia: sed turni de uita & sanguine certant.
Forte sacer fauno foliis oleaster[x] amaris
Hic steterat olim nautis uenerabile[y] lignū
Seruati ex undis ubi[z] figere dona solebant:
Laurēti diuo & notas suspendere uestes
Sed stirpē teucri nullo[a] discrimine sacrum
Sustulerāt: puro ut possent cōcurrere campo.
Hic hasta æneæ stabat: huc impetus illam
Detulerat fixā[b] & lenta radice tenebat
Incubuit uoluitq; manu cōuellere ferrum
Dardanides: tæloq; sæui quem prendere cursu
Nō poterat tū uero amens formidine turnus
Faune precor miserere inquit tuq; optima ferrū[c]
Terra tene: colui uestros si semp honores.
Q uos cōtra æneadæ bello fecere ꝓphanos.
Dixit opēq; dei nō cassa[d] in uota uocauit.
Nāq; diu luctās[e] lentoq; in stirpe moratus
Viribus haud ullis ualuit discludere morsus
Roboris æneas: dū nititur acer & instat

g Mortalis mucro: mortali manu factus. h Vndique ei densa teucri iclusere corona. strategema ē. nā postq̄ turnū uidere fugere troiāi clausere loca p quę euadere poterat. i Cursūque recusant: retardat s. genua quę ipediebat uuln9 illatū sagitta. Sane pite facit ut gladio non utatur ęneas: sed hasta emin9 supare cōtēdat: quia ipediēre uulnere nec seq poterat: nec i sctū cōsurgere. Vñ ē. Hic gladio fidēs hic acer & ardu9 hasta. m Inclusū flumi: cōpatio appollonii: n Puniceę septū formidine pēnę. Luc. Claudit adoratę metuētis aera pēnę. o Venator canis: p uenaticus. Insidiis penarū s. p Viuid9 umber: acerrim9 thusc9: nā umbria ps ē thuscię. q Iā iāq; tenet: ita ut uidetur iruētib9. & hi duo uersus uerbū ad uerbū sūt trāslati de appollonio. r Increpat: obiurgat: incusat ut ęstatē increpitās serā. s Efflagitat ensem: cū clamore deposcit. t Terretque tremētes: quis eī saucius nō timeret instātē quē cū integer fugeret u Ludicra petūt: uilia: digna ludo: x Sacer oleaster: fere oia latina arborū noia gen. fę. sunt: exceptis paucis: ut hic oleaster: hoc siler. Virg Molle siler. Itē hoc buxū licet & hęc buxus dicat. nā supfluū quidā uolūt facere discretionē: ut hęc buxus de arbore dicam9: buxū uero de ligno cōpositū. Legimus eni in Virg de tibiis Buxusque uocat Berecinthia matris idęę. Itē cū de arborib9 loqueret ait Et turno rasile buxū. y Venerabile lignū: antiquā arborē uoluit exprimere: z Vbi figere dona solebāt ꝓpriet Aut sacra ad fastigia fixi. a Nullo discrimine: sine intuitu religionis. b Fixam lenta radice tenebat: plenū est: quā radix fixa tenebat. c Ferrū terra tene: p tellus elementum p deo posuit. d Non cassa in uota: nō ad inania uota poposcit auxilium. e Luctās mors. luctat9 & moratus erat integrum: quod uitauit propter ΟΜΟΙΟΤΕΛΕΥΤΟΝ.

Rursus in auri. ge faci. mu. me. κοτὰ τὸ σιωπώμενον itelligim⁹ Iuturnã in uicem reuersã postq̃ curtus reliquit. g Audaci nym. ut supra diximus ubicũque iducit uirtutẽ aliquẽ sine effectu audacẽ dicas. h Armis animisq; rc. refecti sicut armis ita & animis. nãq; armorũ inopia animi an utrisusq; torpebãt. i Certamia martis anhe. alii certamẽ legũt: ut sit sensus adsistũt cõtra se martis anhe li certamie. k Fulua de nube de. are elemẽto suo l Quę iã fi. erit cõ. qd eni restat. Indi. ęn. denique uerba ista q̃si iã redditis sũt ad lõgã iunonis iracũdiã. unde & paulopost ait: Desine iã tandẽ pręcibusq; reflectere nostris. m Indigentẽ ęneã scis ipsa: subaudis fore. & indigetes dii duplici rõe dicũtur: uel scdm Lucre. q̃ nulli⁹ rei egeant: q ait Nihil indigua curę. uel certe indigẽtes dii sũt ex hominib⁹ facti: & dicti idigetes q̃si i diis egẽtes. n Mortali decuit uio. uulnere diuũ: nõ letali sed aut quo mortales laborãt: aut a mortali illato. diuũ ãt subaudi futurũ. o Quid eni si te iuturna: parenthesis ẽ. poterat eni excusare se iuno nil se fecisse cõmemorãs, sed eã auctorẽ fuisse iuppiter dicit ꝓpter illud Auctor ego audicodi. p Desine iã ta. singula ꝓnunciãda sunt. q Nec te tã. ce. do. s. de fine odiis urgere troianos: Sane edo edis edit integrũ uerbũ est: ut lego legis legit. nam edo es est cẽ anomalũ constat. r Troianos potuisti. t. iã nõ potes: ideo eni pręterito usus ẽ. s Sũmisso uultu habitũ futurę orationis ostẽdit. t Quia nota mihi tua magna uolũtas Iuppiter: necessitatẽ obiecerat fati dicẽs: Venũ ad supremũ ẽ: sed iuno sciẽs fatũ ẽe q̃cqd iuppiter dixerit se cedere eius uolũtati asserit, nã agit ut cõcliet sibi fauorẽ eius ad petitionẽ futurã: u Digna indigna pati. t. oia: & prouerbialit dictũ ẽ. x Nõ ut tela tñ nõ ut cõtẽderet arcu: hoc loco q̃t Iuturnã tecisse sagittã significat sed ut supra diximus possum⁹ accipe q̃ alter in eius gratiã i ęneã tela cõtorsit. y Pro uita: ac si diceret ꝓ re nobis data. t. a supis. z Adiuro stigii caput iplacabile: ꝓ iuro: nã ꝓthesis ẽ. q̃dã tñ uolũt iuro tũc dici debere cũ cõfirmam⁹ aliqd aut ꝓmittim⁹ ut iuro me facturũ: adiuro uero cũ negam⁹ ut adiuro me nõ posse: me nõ fecisse. Ter. Adiurat se nõ posse apud nos Pãphilo absẽte ꝑdurare. põt tñ & ad ualde significare. a Vna supstitio: religio: metus: dicta eo q̃ supstet capiti oĩs religio. b Reddita: data. nã ꝓthesis ẽ. Nulla fati q̃d lege tenet: bñ fati. nã uictorię lex ẽ ut uicti cedãt iu hitũ nomẽq; uictorũ. c Pro maiestate tuorũ: respexit ad saturnũ: qui aliquãdo in italia regnauerat. unde ait tuorum nam & latinus inde originem ducit: ut Fauno picus pater isque parentem Te saturne refert: tu sãguinis ultim⁹ auctor. d Esto cõponẽt: cõsentit sed iuxta. e Sit ro. po. ita. uir. ꝓpago: hoc uidet dicere si fataliter iminet ut a troiãis origo romana descẽdat: troiãi italorũ nomẽ accipiãt: ut romani d' italis ñ de troianis uideant ẽe ꝓgeniti.

Rursus[f] in auriḡæ faciem mutata metisci
Proturrit fratri ne ensem dea daunia reddit.
Quod genus audaci[g] nymphæ indignata licere
Accessit: telumque alta ab radice reuellit:
Olli sublimes armis[h] animisque refecti
Hic gladio fidens: hic acer & arduus hasta
Assistunt contra certamina[i] martis anheli
Iunonem interea rex omnipotentis olympi
Alloquitur fulua[k] pugnas de nube tuentem
Quæ[l] iam finis erit cõiunx: quid deniq; restat.
Indigetem[m] æneam scis ipsa et scire fateris
Deberi cælo: fatisque ad sydera tolli.
Quid struis: aut q̃ spe gelidis ĩ nubibus hæres:
Mortalin[n] decuit uiolari uulnere diuum.
Aut ensem quid[o] eni sine te iuturna ualeret.
Ereptum reddit turno: et uim crescere uictis.
Desine[p] iam tandẽ precibusque iflectere nostris
Nec[q] te tantus edat tacitam dolor: et mihi curæ
Sæpe tuo dulci tristes ex ore recusent
Ventum ad supremũ est: terris agitare uel ũdis
Troianos[r] potuisti: infandũ accendere bellũ:
Deformare domũ: & luctu miscere hymenæos:
Vlterius tentare ueto: sic iuppiter orsus:
Sic dea summisso[s] contra saturnia uultu
Ista quidẽ quia[t] nota mihi tua magna uolũtas
Iuppiter et turnũ & terras inuita relinquo
Nec tu mea erea solam nunc sede uideres
Digna[u] indigna pati: sed flãmis cincta sub ipsa
Starẽ acie: traherẽq; inimica in prælia teucros
Inturnã misero fateor succurrere fratri
Suasi: & ꝓ uita maiora audere ꝓbaui.
Nõ ut tela tamẽ nõ ut cõtenderet arcũ
Adiuro[z] stygii caput implacabile fontis
Vna[a] supstitio superis quæ reddita diuis
Et nũc cedo eqdem: pugnasq; exosa relinquo
Illud te nulla fati quod lege tenetur
Prõ latio obtestor: p[c] maiestate tuorum
Cũ iam cõnubiis pacem fœlicibus esto[d]
Cõponent cũ iam leges & fœdera iungent:
Ne uet⁹ indigenas nomen mutare latinos
Neu troas fieri iubeas: teucrosq; uocari
Aut uocẽ mutare uiros: aut uertere uestes:
Sit latinum: sint albani per secula reges:
Sit[e] romana potens italia uirtute propago
Occidit: occideritq; sinas cũ nomine troia

Olli subridens hoim̃ rerũq; repertor:
Es f germana iouis saturniq; altera ꝓles
Irarũ tantos uoluis sub g pectore fluctus
Verũ age:& inceptũ frustra sũmitte furorẽm
Do h quod uis:& me uictusq; uolẽsq; remitto
Sermonem ausonii patriũ moresq; tenebũt
Vtq; est nomẽ erit:cõmixti corpore tantum
Subsidẽt teucri morẽ ritusq; i sacrorũ
Addiciã:faciãq; omnes uno ore latinos
In genus ausonio mixtũ quod sanguine surgẽt
Supra homines supra ire deos pietate uidebis:
Nec gens ulla tuos æque celebrabit honores
Annuit his iuno:& mentẽ k lætata retorsit.
Interea excedit cælo:nubẽq; relinquit.
His l actis aliud genitor secũ ipse uolutat:
Iuturnãq; parat fratris dimittere ab m armis
Dicũtur geminæ pestes n cognomine diræ:
Quas & tartareã o nox intẽpesta megærã
Vno p eodemq; tulit partu:paribusq; reuinxit
Serpentũ spiris:uẽtosasq; addidit alas
Hæ iouis ad soliũ sæuiq; in limine regis
Apparent q:acuũtq; metũ mortalibus ægris
Si quãdo lætũ r horificũ morbosq; deũ rex
Molitur meritas aut bello territat urbes:
Harũ unã celerem demittit ab æthere sũmo
Iuppiter:inq; s omen iuturnæ occurrere iussit
Illa uolat:celeriq; ad terrã turbine fertur:
Nõ t secus ac neruo ꝑ nubẽ impulsa sagitta
Armatã sæui parthus quã felle u ueneni
Parthus siue cydon telum imedicabile torsit
Stridens:& celeris incognita trãsilit x umbras
Talis y se sata nocte tulit terrasq; petiuit:
Post quã acies uidet iliacas:atq; agmina turni:
Alitis in paruæ subito collecta figuram
Quæ quõdam ĩ bustis aut culminib⁹ z desertis
Nocte sedens serũ a canit importuna ꝑ umbras
Hãc uersa in faciẽ turni se pestis ad ora
Fertq; refertq; sonãs b:clypeũq; euerberat alis
Illi mẽbra nouus soluit formidine torpor
Arrectæq; horrore comæ:& uox faucib⁹ hæsit:
At ꝓcul ut diræ stridorẽ c agnouit:& alas

f Es germana iouis saturnique altera proles:loc de obscuris:de quo qdam hoc sentiunt ꝑctis pene illicita:sed cõcedẽda sunt:quoniã soror iouis.i.saturni filia:quod si uoluerim⁹ admittere dupliciter sequẽs uersus erit incõgru⁹:ut Irarũ tãtos uoluis sub pectore fluctus:unde meli⁹ est ut ita intelligamus:soror iouis es.i.saturni. Vnde nõ mirũ est tã tam te retinere iracundiam. g Sub pectore.nam scimus unũquẽque ꝓ generis qualitate in irã moueri. Nobiles eni & si ad pręsens uideantur ignoscere, tamẽ in posterũ iram seruant:quod nũc Iunoni uidetur obiicere,nã quum se concedere diceret:petit tamen ꝙ grauiter posset obesse troianis. sic Homerus inducit Calchãta dicentem de Agamẽnone:Regũ irę ita se habent ut etiam si ad pręsens ĩdulgere uideantur:stimulos iracũdię ad futurũ reseruẽt. h Do quod uis:hõ pręsenti usus ẽ tẽpore.nã promissio in diis ꝑfacto ẽ. Subsidẽt remanebũt latebũt latinorũ.s. multitudine:ut Galeaque ima subsedit acestes. i Ritusque sacrorũ adiiciã uerũ est.nã sacra matris deũ romani phrygio more coluerũt: k mentẽ lętata retorsit: iste quidem hoc dicit:s; cõstat bello punico scđo exoratã Iunonem. tertio uero bello a Scipione sacris quibusdam etiã Romã eẽ translatã. l His actis:remoto turno auxilio. m Dimittere ab ar.ꝑ trãsitũ historię usus ẽ uerbis:nã q ab exercitu relaxãt ab armis dicũtur dimitti.Salu.de appio ubi cũ tota i cõtione ab exercitu cogit discedere dicit se ei⁹ opera nõ usurũ:eũq; ab armis dimitti. n Pestes cognomĩe dirę:ꝓprie pęstes uocant:dirę uero cognomĩe & dictę dirę ꝙ nõ nisi aũ iratũ Iouẽ uidẽtur:ut Sęuiq; i limĩe regis apparẽt dirę. o Tartareã me. hõ tartareã addit:ut oñdat eẽ & terrenã & aereã megęrã.nã ut etiã i tertio diximus uolunt piti quãdã triplicẽ ꝑtãtẽ & i terris & apud supos sicut ẽ furiarũ apud iferos. Ideo at dicit has ex nocte ꝓgenitas:ut oñdat & latẽter oriri:& itolerabilẽ eẽ irã deorũ. p Vno eo tu.pa dispositõ hęc poetę:ꝙ dicit has & similes eẽ furiis:& cũ his eẽ ꝓcreatas hoc agit ut oñdat illã prudẽtiũ opinionẽ eẽ tã apud supos ꝙ ĩ terris:sicut apud iferos furias q Apparẽt:pręsto sũt ad obsequ. Vñ ẽt appitores cõstat eẽ noiatos. r Lętũ horrificũ:uolũt iouẽ nõ eẽ mortis auctorẽ:sed posse mortis genere uel ꝓdesse uel obesse mortalib⁹. s Inq; omẽ: Iuturnę occurrere iussit:ut iuturnę omẽ fratrię mortis efficeret. t Nõ sec⁹ ac neruo ꝑ nubẽ sic illa descẽdit ut solet sagitta descẽdere hic Stati⁹ traxit.ut diceret de disco iacto Similisq; cadẽti Crescit ĩ aduersos:ĩpulsa ãt ꝓprie.sic supra:Incertũ ꝙ pulsa manu u Felle ueneni:amaritudie ueneni:succo noxio aut certe periphrasticos dixit uenenũ. x Trãsilit ũbras:hypbole ẽ.nãq; ũbras sp tela comitantẽ: hic ait trãsilit ũbras sagitta,male eñ qdã auras legũt. y Talis se.talis collecta ex nimia.s.furię magnitudie. z Culmĩb⁹ de.noctuã dit ñ bubonẽ.nã ait Alitis i puę.bubo ãt maior ẽ. a Serũ ca.trisie diuturnũ:ut seraq; trisci cecinerũt oia uates.Salu.Serũ bellũ i ãgustiis futurũ. b Sonãs cly.euer.alis.signa sunt ista plãgẽtiũ. c Stridorem uocis.s.

sonum: nā utrūque tāgit auguriū & oscinum & prepetū. Durç immittit: quç posset fratrem cernere tot laboribus subditum. d Monstro: augurio: ex iouis uoluntate ueniēti. e Obscenç uolucres inuidiose dixit: nam una est. f Quo uitam dedit eternā: quia occurrebat. Sed prçstitit immortalitatem: dicit hanc çternam esse causam doloris. g Glauco amictu quasi nympha: propter undarū similitudinem. h Ingens arboreum nō sunt duo epitheta: sed çneas ingens telum coruscat arboreum. i Contrahe: collige est aūt hostilis iracundia. k Caput quassans: cōcutiens & cōquassans caput. l Et iuppiter hostis: ordo est ferox hostis m Saxum circūspicit: homeri totus hic locus est. n Cāpo quod forte iacebat. o Limes agro positus: scdm artem priori respondit, sic Salustius. Est i carcere locus quod tullianū appellatur. p Manu raptum trepida: aut festina: aut re uera trepida quia sequitur: Sed neque currentē: nec se cognoscit cūtem. q Torquebat: bene impfecto usus est tēpore: quia nō est perfectum quod uoluit: ut Nec spacium totum euasit nec pertulit ictum. r Nec spacium euasit: hic distinguendum: ut sit totum: nec totum pertulit ictum: id est: euacuatꝰ est impetus ipsius spacio longiore. s Ac uelit in somnis: cōparatio Homeri. t Nec quo se eripiat: totum eni troiani clauserant.

Infœlix crines scindit iuturna solutos.
Vnguibꝰ ora soror fœdās & pectora pugnis.
Quid nūc te tua turnæ pōt germana iuuare.
Aut qd iam miseræ superat mihi: qua tibi lucē
Arte morer: talin possū me opponere mōstro[d]:
Iā iam linquo acies: ne me terrete timētem
Obsenæ[e] uolucres: alaꝝ uerbera nosco:
Letaleq; sonū: nec fallūt iussa superba
Magnamini iouis: hæc ꝓ uirginitate reponit.
Quo[f] uitā dedit æternā: cur mortis adēpta est
Cōditio: possem tātos finire dolores
Nūc certe: & misero fratri comes ire ꝑ umbras
Iā mortalis ego: haud mihi qcquā dulce meoꝝ
Te sine frater erit: o quæ satis ima dehiscat
Terra mihi: manesq; deā demittat ad imos.
Tātū effata caput glauco[g] cōtexit amictu
Multa gemēs: & se fluuio dea cōdidit alto.
Aeneas instat cōtra: telumq; coruscat
Ingēs arboreū: & sæuo sic pectore fatur
Quæ nūc deide mora ē: aut qd iā turne retractas
Nō cursu: sæuis certādū ē cōminꝰ armis.
Verte omnes te te ifacies: & cōtrahe[i] quicquid.
Siue animis siue arte uales: opta ardua pēnis
Astra sequi: clausūq; caua te cōdere terra
Ille caput[k] quassans nō me tua feruida terrent
Dicta ferox: dii me terrēt: &[l] iuppiter hostis.
Nec plura effatꝰ: saxū[m] circūspicit ingens
Saxū antiquū ingēs: cāpo[n] qui forte iacebat
Limes[o] agro positꝰ: litem ut discerneret aruis.
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent
Qualia nūc hoim producit corpora tellus
Ille manu[p] raptū trepida torquebat[q] in hostem
Altior insurgēs & cursu concitus heros.
Sed neq; currētem se: nec cognoscit eūtem
Tollentē ue manu saxumq; imane mouentē
Genua labāt: gelidꝰ cōcreuit frigore sanguis
Tū lapis ipse uiri uacuū per inane uolutus
Nec[r] spacium euasit totū: nec ꝑtulit ictum:
Ac[s] ueluti i somnis oculos ubi lāguida pressit
Nocte quies: nequicq̄ auidos extēdere cursus
Velle uidemur: & in mediis conatibꝰ ægri
Succidimus: nō lingua ualet nō corpore notæ
Sufficiūt uires: nec uox nec uerba sequūtur
Sic turno quacūq; uiā uirtute petiuit
Successum dea dira negat: tū pectore sensus

Vertuntur uarii: rutulos aspectat et urbem
Cũctatq; metu: telũq; instare tremiscit:
Nec[t] quo se eripiat: nec qua ui tendat in hostẽ.
Nec currꝰ usquã uidet: aurigãq; sororem
Cũctãti telũ æneas fatale coruscat
Sortitus[u] fortunã oculis: & corpore toto
Eminus intorquet: murali cõcita nunq̃
Tormẽto sic saxa fremũt: nec fulmine[x] tãti
Dissultãt crepitꝰ: uolat atri[y] turbinis instar
Exitiũ: dirũ hasta ferẽs: orasq; recludit
Loricæ: & clipei extremos septẽplicis orbes
Per mediũ stridẽs trãsit femur: incidit ictus[z]
Ingens ad terrã duplicato poplite turnus.
Cõsurgũt gemitu rutuli: totusq; remugit
Mons circũ: & uocẽ late nemora alta remittũt
Ille humilis supplexq; oculos dextrãq; præcãte;
Protẽdẽs equidẽ[a] merui nec deprecor inquit
Vtere[b] sorte tua. miseri te siqua parẽtis
Tãgere cura potest: oro: fuit[c] & tibi talis
Anchises genitor dauni miserere senectæ:
Et me seu corpꝰ spoliatũ lumine mauis
Redde meis: uicisti: & uictũ tendere[e] palmas
Ausonii uidere: tua[f] est lauinia coniũx.
Vlterius[g] ne tẽde odiis: stetit acer[h] in armis
Aeneas uoluẽs oculos dextrãq; repressit.
Et iã iãq3 magis cũctãtẽ[i] flectere sermo
Cæperat infœlix[k] humero cũ apparuit alto
Balteus: & notis fulserũt cingula bullis.
Palãtis pueri: uictũ quẽ uulnere turnus
Strauerat: atq3 hũeris inimicũ insigne gerebat.
Ille oculis postq̃ sæui monumẽta[l] doloris
Exuuiasque hausit[m]: furiis accensus & ira
Terribilis tu ne hinc spoliis indute meoȝ
Eripiare mihi: palas te hoc uulnere palas[n]
Immolat: & pœnã scelerato ex sanguine sumit:
Hoc dicẽs ferrũ aduerso sub pectore condit
Feruidꝰ: ast illi soluũtur frigore[o] mẽbra:
Vitaq3[p] cũ gemitu fugit indignata sub umbras

Finis.

u Sortitꝰ fortunã oculis: hũc locũ ad ferẽdũ oculis elegit eneas quẽ fortunã destinauerat uulneri. x Fulmine tãti: p tonitru sine quo nũq̃ fulmẽ mittit. y Atri turbinis instar: multis utitur comparationibꝰ ad exprimẽdũ nimiũ impetũ: & instar ut supra diximꝰ p se plenũ est nec recipit pręposition ẽ: licet serenꝰ ad instar dixerit: qđ in idoneis nõ repitur auctoribꝰ. z Ictus: pcussus nũc principiũ ẽ: acsi diceret cecidit elisus. a Equidẽ merui: scđm artẽ rhetoricã. nã quotiens psonę in inuidia sunt: alię p his pponũtur. unde ait Ego qdẽ occidi mereor: sed tu debes ignoscere parẽtis intuitu. Nec deprecor: nõ refutu. b Vtere sorte tua: interesse hostẽ tuum. c Fuit & tibi talis anchises: hic distinguẽdũ ut duo dicat: & habuisti patrẽ & pater es. d Et me redde meis ordo ẽ redde meis: sed nec ex apto rem uiro forti pudẽdam peteret: interpositione usus ẽ dicẽs Seu corpꝰ spoliatũ luminemauis. e Tendere palmas ausonii uidere: ad gloriam ęneę pertinet: quod se turnus cũctis pręsentibꝰ uictum fatetur. f Tua ẽ lauinia cõiunx: quę fuerat causa certaminis. g Vlteriꝰ ne tende odiis: noli uelle crudelitatẽ tuã ultra fata protendere: sed redde corpus sepulcro. h Acer in armis nõ tantũ ad pręsens refertur: sed quia semper in armis acer ẽẽ cõsueuit. i Cũctãtẽ flectere sermo cęperat: ois intentio ad ęneę pertinet gloriam. nã & ex eo q̃ hosti cogitat parcere pius oñdit: & ex eo q̃ eũ interimit pietatis gestat insigne. nã euãdri intuitu Palantis ulciscit mortẽ. k Infęlix balteus: nulli domino fęlix & sic ẽ dictũ infęlix baltheus sicut lacedęmonios hymenęos. Et sciẽduȝ balteũ habuisse turnũ ad insultationẽ & iactãtiã nõ ad utilitatẽ. unde ait atque humeris inimicum insigne gerebat. l Monumenta doloris: proprie. nã & monimentũ ab eo dictũ est q̃ mentem moueat. m Hausit: nudit: ut Haoriat hũc oculis ignẽ crudelis ab alto. Palas immolat: ad suę mortis & abrupti fęderis ultionẽ te tanq̃ hostiaȝ imolat Palas. o Frigore: morte: ut Corpꝰ lauãt frigẽtis & ungũt. p Vitaque cũ gemitu fugit indignata sub umbras: idignata uel quia mox pręceueniã meruerãt: uel qa lauiniã fore sciebat ęneę: uel quia ut supra de camilla diximus discedebat a iuuene. nã uolũt physici aiam discedere a corpore inuitã cũ quo adhuc hitare nature legibꝰ poterat sic Home. ψυχη δεκ ρεθεων πταμενη αιδόσδε βεβηκει ον ποτμον γοοωσα λιπουσα δροτητα και ηβην.

Vrnus ut extremo uitã sub marte profudit:
Subdunt se rutuli ẽneę troiana sequentes
Agmina: de hinc superis meriti redduntur honores
Cõgaudet gnato ac sociis memor ante malorum
Actorũ pater ęneas: turnię inde latinus
Morte dolet patrię miseranda incendia daunus
Euerse et cari defflet pia funera gnati
Connubium instaurat gnatę letosque hymeneos
Rex socer ęneę genero gens utraque pacto
Federe pacis ouat tum nomine coniugis urbem
Instruit et tandem placida sub pace regentem
Transtulit ęneam uenus astra in summa beatum

T VRNVS VT EXTREMO
deuictus marte profudit
Effugientem animam
medioque sub agmine uictor
Magnanimus stetit ęneas mauortius heros
Obstupuere omnes gemitumque dedere latini
Et durum ex alto reuomentes corde dolorem
Concussis cecidere animis ceu frondib9 ingens
Silua dolet lapsis boreali impulsa tumultu
Tam tela infigunt terre et mucronibus herent
Scutaque deponunt humeris et prelia damnant
Insanumque horrent optati martis amorem
Nec frenum nec colla paci captiua recusant
Et ueniam orare & requiem finemque malorũ
Sicut acerba duo quando in certamina tauri
Concurrunt largo miscentes sãguine pugnam
Cuique suum pecus inclinat sin cesserit uni
Palma duci moxque uicto pecora ante fauebãt
Nunc sese imperio subdunt uictoris et ultro
Quanquã animũ dolor altus habet parere fatentur
Non aliter rutuli licet ingens meror adhausit
Pectora pulsa metu cesi ducis inclyta malunt
Arma sequi & phrygiis ęneam fedusque precari
Pacis & ęternam rebus belloque quietem
Tunc turnum super assistens placido ore profatur
Aeneas que tanta animo dementia creuit
Vt teucros superum monitis summique tonantis
Imperio huc uectos patereris daunia proles
Italia et pactis ne quicquam expellere tectis
Disce iouem reuereri et iussa facessere diuum
Magnum etiam caput ira iouem memoresque malorũ
Sollicitat uindicta deos en ultima tanti
Meta furoris adest quo contra iura fidemque
Iliacam rupto turbasti federe gentem
Ecce suprema dies aliis exempla sub eum
Venturum missura iouem ne temnere frustra
Fas sit & indignos bellorum accendere motus
Nunc armis letare tuis: hęu nobile corpus:
Turne iaces: & non tibi erit lauinia paruo:
Nec dextra tamen ęneę cecidisse pudebit.
Nunc rutuli hinc auferte ducem uestrum arma uirũque
Largior atque omnem defflende mortis honorẽ
Sed quę palantis fuerant ingentia baltei
Pondera trãsmittam euandro ut solacia ceso
Haud leuia hoste ferat turnoque exultet adépto
Vos memores tamen ausonii melioribus uti
Discite bellorum auspiciis ego sydera iuro
Nunquam artes nũquam arma libes in prelia moui
Sed uestris actus furiis defendere toto
Optaui et licuit troianas robore partes
Nec fatus plura ęneas se letus ad altos
Vertebat muros et troia tecta petebat
Vna ipsum teucrorum omnis cõuersa iuuentus
Exultans sequitur uolucresque per arua pedum ui
Quadrupedes citat incusans acriore latinos
Ignauosque uocans strepit altus plausibus ether
Et quãuis inhumata rogis dare corpora surgat
Ingens cura animo sociosque imponere flammis
Maius opus tamen ęneas sub pectore uoluens
Primum ari smeritos superis mandabat honores
Tum pingues patrio iugulant ex more iuuencos
Immittuntque sues niueasque in templa bidentes
Purpuream effuso pulsantes sanguine terram
Viscera diripiunt & cesim in fusta trucidãt
Denudãtque gregẽ e flãmis uerubusque remittũt
Tum uina effundunt pateris et dona lyei
Accumulant plenis uenerantur lancibus aras
Tura ignes adolent: onerata altaria fumant:
Tũ plausus per tecta mouẽt. magnũque tonantem
Extollunt: ueneremque & te saturnia iuno
Iam placidam: & meliorem ingenti laude fatentur:
Mauortemque ipsumetum cętera turba deorum
In mediũ effertur summis cum uocibus altis
Perlata ad cęlos: ante omnis gratior unus
Aeneas duplices mittebat ad ęthera palmas:
Et puerũ pauca ore dabat complexus iulum.
Nate in quo spes una patris per tanta laborum
Quem uariis actus fatis discrimina duxi:
Ecce inuenta quies: ecce illa extrema malorum
Erũnis factura modum acceptissima semper
Atque optata dies: quam dura in bella uocatus
Sępe tibi diis auspicibus meminisse futuram
Iam memini nũc te quamprimum aurora rubebit
Crastina sublimen rutulorum ad męnia mittam.
Dehinc se se ad gentem iliacam uoluebat: & alto
Pectore uerba trahens blando est sic ore locutus.
O socii per dura ac densa pericula uecti
Per tantos bellorum ęstus: duplicesque furores
Armorum: per totque hiemes: per quicquid acerbum:
Horrendum: graue: triste: ingens: per quicquid iniquũ:
Infaustum: & crudele foret: conuertite mentem
In melius: iam finis adest: hic meta malorum
Stabit: & optatam latia cum gente quietem
Iungemus: dabit inde mihi lauinia coniunx
Bello acri defensa italo cum sanguine mixtam
Troianam transferre ęterna in secula gentem:
Vnum oro socii ausonios communiter equo
Ferte animo: & nosmet socero obseruate latino:
Sceptrum idem sublime gerent: sententia mentem
Hęc habeat bello uos: & prestantibus armis
Discitę me: & pietate sequi: quę gloria nobis

Cesserit in promptu est: sed cęlum: & sydera testor
Qui uos tantorum eripui de clade malorum:
Idem ego sub maiora potens uos pręmia ducam
Talibus orabat: uariosque in pectore casus
Pręteritos uoluens: partamque labore quietem
Haud paruo: nimium ardenti exundabat amore
In teucros: grauibus tandem enasisse periclis
Exultans: uelut exiguis quum ex ęthere gyrans
Incubuit pullis: & magno turbine miluus
Insiliens auido ore furit: stragemque minatur
Tum cristata ales perculso pectore mater
Consurgit misero gnatorum exterrita casu.
Rostrum acuit totisque petit conatibus hostem,
Et multa expulsum ui tandem cedere cogit.
Dehinc perturbatos crocitans exquirit: & omnes:
Attonitos cogit pro caris anxia gnatis:
Et tanto ereptos gaudet superesse periclo.
Non secus anchisa genitus mulcebat amicis.
Troianos dictis: antiquum corde timorem.
Flagrantisque agitans curas: & gaudia longis.
Tandem parta malis: & quę perferre molestum.
Ante fuit. meminisse iuuat uerum altior idem.
Igentis: & claras ęnea supereminet omnes
Virtutem excellens: & pro tot numina donis.
Exorat: summisque iouem cum laudibus effert.
Interea rutuli magnum: & miserabile funus
Exanimumque ducem tulerant sub tecta frequentes
Corepti merore animos: largumque pluentes.
Himbrem oculis: & iam lato clamore latinum.
Defessum: & uarios agitantem pectore casus.
Compleraut: qui postquam altos crebrescere questus.
Et turnum ingenti confossum uulnere uidit:
Haud tenuit lachrymas: de hinc mestum leniter agmen
Corripuit manibus uerbisque silentia ponens.
Ceu spumantis apri quando per uiscera dentes
Fulmineos canis excepit prestantior omni
Ex numero: tūc in fausto preterita casu:
Cętera turba fugit latrantum atque ore magistrum:
Circūstans querulo pauitat: magnoque ululatu:
Infremit ac cōmota manu domitique iubentis.
Ore scilet: gemitūque premit: seseque coercque.
Haud aliter rutuli suppressa uoce quierunt.
Tunc sic illachrymans rex alto corde latinus:
Verba dabat: quantos humana negotia motus:
Alternasque uicent quo turbine fertur.
Vita hominū o fragilis damnosa superbia sceptri.
O furor o nimium dominandi innata cupido
Mortales quo cęca uęhis. quo gloria tantis
Inflatos transfers animos quęsita periclis.
Quot tecum insidias. quot mortes: quanta malorum
Magnorum tormenta geris. quot tela quot ense
Ante oculos si cernis habes. heu dulce uenenum
Et mondi lętalis honos: heu tristia regni
Munera: quę haud paruo constent: & gaudia rerum
Pondera: quę nunquam placidam promittere pacem:
Nec requiem conferre queant: heu sortis acerbę
Et miserę regale decus: magnoque timori
Suppositos regum casus pacisque negatos
Quid turne ingenti ausoniam mouisse tumultu
Et dora ęneadas turbasse in bella coactos:
Quid iuuat uiolasse sacrę promissa quietis
Pignora. quę tibi tanta animo impatientia uenit:
Vt martem cum gente deum: iussuque tonantis
Huc uecta gereres & nostris pellere tectis
Vltro instans uelles: nateque abrumpere fędus
Policitę genero ęneę & me bella negante
Dura mouere manu: quę tanta insania mentem
Implicuit. quotiens te iu sęui martis euntem
Agmina sublimēque in equo: & radiantibus armis
Tentaui reuocare: & iter suspendere cęptum
Corripui: & pauitans cadentem in limine frustra.
Inde ego quāta tuli testantur męnia tectis
Semirutis magnique albentes ossibus agri:
Et latium toto uacuatum robore: & ingens
Exitium fluuiique humana cęde rubentes.
Et longi tepidique metus: durique labores
Quos totiens senior per tanta pericula cępi
At nūc turne iaces: ubi nam generosa iuuentę
Gloria & excellēs animus quo splēdidus altę
Frōtis honos. quo nam illa decēs frontis imago:
Ah quantas dauno lachrymas acresque dolores
Turne dabis quanto circunfluet ardea fletu
Sed nō degeneri: & pudibundo uulnere fossum
Aspiciet: saltem hoc miserę solamen habebit
Mortis: ut ęneę troiani exceperis ensem.
Hęc fatus lachrymisque genas impleuit abortis:
Tum sese ad turbam uoluēs miserabile corpus
Attolli: & caram męsti genitoris ad urbem
Deferri: atque pios fieri mandabat honores:
Mox circumfusi rutuli lato agmine cęsum
Sublimem ingenti iuuenem posuere pheretro:
Multa super teucrum raptorum insignia secum
Et galeas: & equos: ensesque: & tela ferentes
Post currus phrygia sudantes cęde sequuntur:
It lachrymans & ducit equum docta arte metiscus
Rorantem: & fletu madidum qui uexerat ante
Victorem turnum atque hostili strage furentem.
Hinc alii uersa arma gerit: tum cetera pubes
Flens sequitur: largisque humectat pectora guttis:
Et iam fessi ibant per muta silentia noctis
Cedentis sese: gressumque in tecta latinus
Flexerat ingenti turbatus funere mentem
Vna omnes lachrymas: matres: puerique: senesque:
Fōdebant męstam implentes mugitibus urbem.
Inscius ad tantos daunus superesse dolores
Et gnatum extremo cōsūptum marte superbam
Effudisse animam: largisque ad męnia duci
Cum lachrymis: alios gemitus curasque fouebat
Nanque ex diuersa caderent dum parte latini:
Et calido turnus fedaret sanguine terram
Vrbem ingens flamma: & muros inuaserat altos
Fumabatque rutis miseri patris ardea tectis:
Et tota in cinerem uergebat: & astra fauillę
Altiuolę implębant: nec spes plus ulla salutis

Siue quidem sic diis pacitum esset seu precia turni
Signũ ut fata darent horrendo marte perempti.
Extemplo cõcussi animos: turbataque ciues
Pectora cędẽtes miserãdę sortis iniquum
Deflebãt casum: longoque ex ordine matres
Atque auidos totis fugiebãt uiribus ignes:
Ac ueluti cum nigra cohors posuere sub alta
Arbore et infixa radice cubilia longo
Formicę instãtes operi sin dura securis
Incubat uersoque infrigat culmine parras
Sęua casas mox certatim sese agmine sparso
Corripiũt męstaque fuga: trepidęque ferũtur
Et ueluti ignitum testudo euersa calorem
Cum sensit lucta ta diu: pedibusque renitens
Caudã agitansque caput magna ui cedere tentat.
Aestuat: & multa insidians conamina miscet.
Haud aliter miseri per tanta pericula ciues
Iactabant sese: & turbata mentę ferębant.
Ante omnes senio cõfectus ad ęthera uoces
Fũdebat querulas daunus: superosque uocabat.
Tũ uero e mediis uisa est consurgere flãmis
Percussisque ales uolitare per aera pennis
Iudicium nomenque urbis uersę ardea seruans:
Et cui sublimes stabant in męnibus arces
Mutata effusis nunc circumlabitur alis
Attoniti nouitate omnes: monitisque deorum
Haud paruis confusi humeros atque ora tenebant.
At daunus patrię ardenti concussus amore
Euersę: duros gemitus sub corde pręmebat.
Hęc inter magno uolitans pręnuncia motu
Fama ruit: latisque animos clamoribus implet
Aduentare nouum multo cum milite funus:
Et turnum exanimem: & lętali uulnere uictum.
Mox turbati omnes nigras duxere frequentes
Incensas ex more faces: ardentibus agri
Collucẽt flãmis: de hinc se ueni euntibus addũt
Quos postquam toto uidere ex agmine matres
Percussis uocem palmis ad ęthera tollunt.
At daunus cari ut patuerunt funera nati
Substitit: & demum ingenti correpta dolore
Ora mouens medium sese furibundus in agmen
Proripuit: turnũque super prostratus & hęrens:
Quamprimũ fari potuit: sic edidit ore.
Natę patris dolor: & fessę miseranda senectę
Rapta quies: quo me tantis iactate periclis
Duxisti: & sęuis tandem deuictę sub armis
Quo tua me pręstaus animi constantia uexit.
Hic clarę uirtutis honos: & gloria sceptri:
Hoc magni decus imperium. tales ne triumphos
Nate refers. hęc illa quies promissa parenti
Afflicto totiens. hęc meta optata laborum.
Heu miserum quam pręcipites labentia casus
Secla agitant: quanto uoluuntur fata tumultu:
Qui iam sublimes referebas clarus honores:
Et magnus toto in latio: quem troes in armis
Horrendum: & trepidi totiens sensere furentem:
Nunc mi turne iaces miserandum: & flebilę corpus:
Iam mutum est sine uoce caput: quo pulchrior alter
Non fuit in tota ausonia: nec gratior ullus
Eloquio: nec quis positis ingentior armis
Nate ubi forma nitens. niueaque in fronte serenus
Ille decor: dulcisque oculorum aspectus: et altę
Sydereus ceruicis honos: his gloria martis
Contigit auspiciis: tali rediture paratu
Discedens uoluisti auidis te credere bellis.
Heu mortem inuisam: que sola ultricibus armis
Elatos frenas animos communia toti
Genti sceptra tenens: ęternaque fędera seruans:
Quę magnos paruosque teris: quę fortibus ęquas
Imbelles: populisque duces: seniumque iuuentę.
Heu mortem obscuram quę causa indigna coegit
Eripere atque meum crudeli uulnere natum
Afficere: o felix tam grato cędis amata
Successu lętare tuę: quę tanta dolorum
Fugisti monumenta: grauisque imania casus
Pondera. quid misero genitori plura paratis
O superi. natum rapuistis: et ardea flammis
Consumpta in cinerem uersa est: nunc ęthera pennis
Verberat. ah me turne tua plus cęde cruenta.
Deerat adhuc sors ista patris suprema senectę.
At uero talis cum res cum fędere uersant
Vt quem infesta furens miserum fortuna moratur
Illum omni petat infrendens: et turbine cogat
Dixerat et multa illachrymans largo ora rigabat
Imbre: trahens duros gemitus rabidosque dolores:
Qualis: ubi incubuit ualidis iouis unguibus ales:
Et paruum effuso diuulsit sanguine fętum
Cerua uidens: miseri turbantur funere nati.
Postea lux latum splendore impleuerat orbem.
Tunc pater infractos fatali marte latinus
Defecisse uidens italos. totamque potenti
Cedere fortunam enee: bellique tumultum:
Ingentisque animo curas: et fędera uoluens
Connubii promissa suę natęque hymenęos.
Pręstantes uocat electos ex agmine toto
Mille uiros: qui dardanium comitentur ad urbem
Spectautum uirtutu ducem: iungitque togatos
Multa oratores memorans: et euntibus ultro
Imperat ut quando auspiciis: monitisque deorum
Troianam miscere italo cum sanguine gentem
Expediant: placido intersint animoque reuisant:
Aeneadasque uehant alta intra męnia lęti
Interea ipse urbem labefactam. et uulgus inerme
Componit: solidatque animos: requiemque futuram
Spondet: et ęternam uentura in secula pacem
Inde iubet meritos turba plaudente triumphos
Sublimesque domus fieri regalis honores:
Atque alacris mouet unanimes ut fronte serena
Occurant genero uenienti & pectore toto
Excipiant gentem iliacam: magnisque receptent
Plausibus optatęque effundat pacis amores
Iamque instructa cohors teucrorum castra subibat
Cincta comas ramis oleę: pacemque rogabat.
Quam bonus ęneas ad se intra regia duci

Tecta iubet causamque uiri placido ore requirit.
Tunc senior sic incipiens ardentia drances
Verba mouet nimiu erepti pro funere turni
Exultans: o troianę dux inclyte gentis:
Gloria spesque phrygum: quo nec pietate. nec armis
Maior in orbe fuit: uicti obtestamur & omnes
Iuramus diuosque deasque inuitus in unum
Conflatum uidit latium & temerata latinus
Fędera nec phrygios nunquam turbauit honores:
Quin natę quando superum sic uota ferebant
Connubia: & generum magno te optabat amore.
Sed quicquid tanto armorum flagrante tumultu
Tantorum furiisque operum: atque laboribus actum est
Id rapidus turni: & stimulis incensus iniquis
Confectusque odiis furor attulit ille negantes.
Inuitasque dedit latias in pręlia gentes.
Illum omnis conuersa cohors poscebat ut armis
Cederet: & magnum sineret succedere pactis
Connubiis anchisiadem: inde optimus ambas
Iūgebat palmas defessa ętate latinus
Infractus: nimioque ardentem marte rogabat.
Nec nostrę potuere preces inflectere durum:
Nec diuum portenta: animum quin acrius ignem
Spumabat ferus ore mouens: bellumque ciebat.
At uero dignum inuenit pro talibus ausis
Exitium qui te tandem uictore momordit
Nigrantem prostratus humum: nunc improbus ędes
Tartareas uisurus eat: quęratque sub imo
Nunc alias acheronte acies: aliosque hymenęos:
Tu melior succede bonis laurentibus hęres.
In te omnis domus: et fessi inclinata latini
Spes iacet unum omnes itali super aurea mitti
Sydera: et ingentem bello: et cęlestibus armis
Extollunt: et uera canunt pręconia uoces
Te grauium ueneranda patrum consultaque turba:
Inualidique ętate senes te lęta iuuentus:
Et cupidę matres: pueri innuptęque puellę
Vnanimes ęquo ore uolunt: turnumque sub armis
Exultant cecidisse tuis: te tota precatur
Ausonia: et claris prestantem laudibus effert.
In te unum conuersi oculi: pater ipse latinus
Iam senior sola hęc longęuę munera uitę
Qui gnatam tibi iungit habet: generique nepotes
Troianos italo admixtos in secula mittat.
Ergo age magne ueni teucrorum ductor. & altos
Ingredere et celebres cape quos spondemus honores
Finierat: cunctique eadem simul ore fremebant:
Quos pius ęneas hilari cum fronte receptos
Prosequitur paucis: et amico pectore fatur.
Nec uos: nec placida solitum sub pace latinum
Arguerim: uerum infesti uiolentia turni
Tantum opus haud dubito: et tanti discrimina martis
Conciuit iuuenilis enim plus laudis amore.
Quicquid id est tamen ausonii nil pacta recuso
Connubia: et sanctam ęterno cum fędere pacem
Iungere. rex idem imperium: et ueneranda tenebit
Sceptra socer. statuentque mei mihi męnia teucri:
Et nomen natę urbis erit: sociosque penates
Adiiciā: communes in secula leges:
Concordesque ingenti animo mittetis amore.
Interea quod restat adhuc imponite flammis
Corpora: quę duri miseranda infantia belli
Arripuit. dehinc quam primum crastina surget
Clara dies: lęti laurentia tecta petemus.
Dixerat: et tanto affatu conuersa tenebat
Ora simul: stupefacti omnes: et apertius ingens
Mirantes pietatis opus: mox robore toto
Congestas rapuere pyras. ignemque repostis
Ciuibus immisere. altumque sub ęthera fumus
Euolat: atque atris cęlum sublime tenebris
Conditur: innumeras ex omni rure bidentes
Glaudilegosque sues iugulant: pinguesque iuuencos
Immittuntque rogis latos incendia campos
Euudant: fremit impulsus clamoribus aer.
Iamque sequens clarum extulerat lux aurea phębum
Tunc teucri ausoniique omnes mixto agmine lęti
Consedere in equis et gressum ad tecta mouebant
Laurenti: atque altis erectam męnibus urbem.
Ante omnes pius ęneas post ordine drances
Multa duci senior memorans: dehinc unica proles
Ascanius: multumque animi maturus alethes:
Et grauis ilioneus mnestheusque acerque serestus
Sergestus fortisque gyas fortisque cloanthus.
Post alii mixtim que itali teucrique sequuntur.
Interea effusi stabant per męnia ciues:
Sublimisque alta statuebant laude triumphos
Troianam cupido expectantes pectore turbam:
Et iam aduentabant quos lęta fronte latinus
Occurrens magna excepit comitante caterua:
At postquam medio uenientem ex agmine uidit
Dardanium ęneam haud uera illusit imago.
Nanque omnes super excellens atque altior ibat.
Et late regalem oculis spargebat honorem
Sydereis: tunc quam primum data copia fandi est:
Et uoces capere atque optatas iungere dextras
Incipit. et prior affatur placido ore latinus.
Venisti tandem: cupidum nec fixa fefellit
Spes animum: lux troianę clarissima gentis:
Magnorum quem iussa deum tot casibus actum
Italiam: et nostris uoluerunt sistere tectis.
Quanqam humana furens nimis ausa licentia sanctas
Turbarit leges: et diuum excuerit iras
Quin etiam inuictum totiens meque arma negantem
Tradiderit duri perferre pericula martis.
Factum etenim: sed nec paruo sat numina iustas
Indignata animis misere ultricia pęnas.
Nunc age magne phrygum ductor quando ōis origo
Seditionis abest: et tanti criminis auctor.
Connubiis succede: et promissis hymenęis.
Sunt mihi regna: iacent erectis oppida muris.
Sola autem fessę spes unica nata senectę
Te generum et natum tempus complector in omne.
Quem contra bonus ęneas rex maxime nullam
In te horum causam armorum tantique tumultus

Crediderim placide assueto sub tempore pacis.
Et si qua est pone hanc curam pater optime queso
Nunc adsum: et patrem et socerum te letus in omnis
Accipio casus: magni mihi surgit imago
Anchisę: & rursũ ardebo genitoris amore:
Talibus orabant inter se: & tecta subibant
Regia: cũ studio effusę matresque nurusque
Longęuique patres stabant: innumeręque cohortes
Pulchra reuisentes troianę corpora gentis.
Ante omnes magnum ęneam: cupidoque notabãt
Altũ animo genus: & prestantem frontis honorem
Quęsitamque alacres pacemque optata quietis
Munera laudabãt: ceu quando longus & ingens
Agricolis tenuit resolutis nubibus hymber
Suspensos: curuumque diu requieuit aratrum.
Tũc si clarus equos spacioso limine titan
Laxet: & aurato cęlum splendore serenet
Letitia exundant: & sese hortantur agrestis.
Non secus ausonii tam lęto in tempore rerum
Composuere animos: & iam rex alta latinus
Atria regalesque aditus intrarat: & una
Optimus ęneas: sequitur quem pulcher iulus:
Dehinc itali mixtique phryges: tum splendida lato
Applausu: & magno complectur regia cetu.
Hęc inter matrum innumera nurumque caterua
In medium comitata uenit lauinia uirgo.
Sydereos deiecta oculos. quam troius heros
Virtute & forma ingentem mirabile dictu
Vt uidit: primo aspectu stupefactus inhęsit.
Et secum turni casus miseratus acerbos
Qui haud parua spe ductus ouans in prelia tantos
Ciuisset motus: durisque assiset in armis:
Tum uero eterno iunguntur fędere nexu
Connubii: & multa canũt cum laude hymenęos:
Dehinc plausus fremitusque altum super aera mittunt:
Et lętam uocem per regia tecta uolutant.
At fidum interea ęneas affata achatem:
Vadat: & andromache quondam data munera uestes
Intextas auro ferat: & quod sępe solebat
Dum res troianę stabant circũdare collo
Auratum geminis circumspectumque monile.
Preterea magnum cratera in pignus amoris:
Quem priamus patri anchisę donauerat olim
Nec mora iussa sequens pulcherrima portat achates
Munera: tunc socer ingentem cratera latinus
Donatum capit: ac coniunx lauinia uestes
Atque monile decens placido dehinc pectore sese
Demulcent uariisque trahunt sermonibus horas:
Et iam tarda epulas fugientis tempora lucis
Poscebant: mox regali conuiuia luxu
Effundũt latosque alta intra tecta paratus:
Cõuenere omnes strato discumbere in astro
Deliciis iussi & dapibus se inserere futuris.
Dat manibus chrystallus aquas: mensisque reponunt
Flauentẽ cererem: suum lęta fronte ministri
Innumeri magno distinguunt ordine curas.
Pars dapibus reficit mensas: pars pocula miscet:
Craterasque replet: nunc hac nunc uoluitur illac
Turba frequens: uarios miscentque per atria motus.
At puerum pater immotis spectabat iulum
Luminibus: uultũ admirans moresque latinus
Et grauiter puerili ex more cadentia uerba:
Maturũque animũ ante annos: & multa rogabat
Permixtas referens uoces. de hinc oscula figens
Dulcia complexum manibus iunctumque fouebat.
Et nimium exultans fęlicem: & munere diuum
Donatum ęnea pro tali prole ferebat.
Postquam epulis cõprẽssa fames: traducere longam
Incipiunt fando: & labentem fallere noctem:
Nunc duros troię casus gentesque pelasgas.
Nũc fera laurentis memorãtes prelia pugnę:
Quo primum diffusę acies: quo tela uicissim
Pulsa loco: qui primus ouans inuaserit agmen.
Fulmineũque ardens in equo male fecerit ensem:
Precipue tros ęneas seniorque latinus.
Magnorũ heroum latiique antiqua potentis.
Gesta recẽsebãt: fugientẽque horrida gnati.
Arma sui saturnum italis latuisse sub oris.
Hinc latium dixisse: genusque in montibus altis.
Composuisse uagum: legesque & iura dedisse:
Et bacchi: & frugum cultus: de hinc tecta secutum.
Esse paterna iouem: utque electra atlantide cretus.
Iasio ideas cęso phrygię isset ad urbes.
Dardanus ex chorito multa cum gẽte profectus.
Vtque insignẽ aquila dono & ioue patre superbus.
Hectoreę gentis signum: illustresque tulisset.
Primus auum titulos troianes stirpis origo
Talibus: atque aliis inter se longa trahebant
Tempora: tum fremitus lętęque per atria uoces.
Alta uolant: strepitu ingenti tectum omne repletur.
Dant lucem flammę: & lato splendore coruscant
Consurgũt phryges & cithara resonante sequũtur
Ausonii: & plausum ingeminant: seque agmine toto
Permiscent. uariantque pedes: raptumque feruntur.
Et iam festa nouem largo connubia luxu
Attigerant celebrata dies: tum maximus heros
Aeneas urbem curuo signabat aratro:
Fundabatque domos: & amictas aggere fossas.
Ecce autem fatu haud paruum diffundere flamma
Ingentem: & fulgore leuem: & se nubibus altis
Miscetem summo lauinia uertice uisa est.
Obstupuit pater ęneas. duplicesque tetendit
Ad cęlum cum uoce manus si iuppiter unquam
Gens monitus troiana tuis: terraque: marique:
Paruit imperiisque libens. si numina uestras:
Si merui coluique aras: per si quid agendum est
Quod restat placidam fęlici afferte quietem
Augurio: & firmate: malisque imponite finem
Talia iactantem circunstitit aurea mater
Seueremque confessa: almo & sic edidit ore
Gnate animo pone hanc curam: & meliora capesse
Signa deum gaudensque bonis succede futuris:
Nũc tibi parta quies: nunc meta extrema malorum:
Nũc tandem optatam cõposuit sęcula pacem.

Nec flammam ad cęlos perlatam e uertice carę
Coniugis horresce: at constantem dirige mentem
Namque erit illa tuum celebri quę sanguine nomen
Troianosque auctura duces ad sydera mittat.
Hęc tibi magnanimos sublimi prole nepotes
Conferet, egregiis totum qui laudibus orbem
Complebunt, totumque sua uirtute potentes
Sub iuga uictoresque trahent quos gloria summo
Occanum transgressa ingens ęquabit olympo.
Quos tandem innumera ardens post illustria rerum
Gesta deos factura uehet super ęthera uirtus.
Hanc flammam uentura tuę pręconia gentis
Designant: hoc omnipotens e culmine signum
Sydereo dedit: at tantarum in munere laudum
Quam statuis dicas a nomine coniugis urbem.
Pręterea sacros troia ex ardente penates
Ereptos compone noua intra męnia: & altos
Infer ad ęternum mansuros tempus honores.
Hi tibi mira feram tanto urbis amore trahentur
Vt uecti, ad sedes alias loca prima latini
Sponte sua repetent: iterum: iterumque reuersi
O felix quem tanta manent: dehinc pace tenebis.
Sub placida gentem iliacam post fessus: & ęuo
Confectus tandem elysias socer ibit ad umbras
Succedes sceptro: atque italis dominabere: leges
Cõmunes teucrisque ferens: tum lętus ad altum
Te mittes cęlum. sic stat sententia diuum.
Dixit: & inde leues fugiens se uexit ad auras.
Aeneas tanto stupefactam nomine mentem
Percussus: diuę peragit mandata parentis.
Et iam compositos fęlici in pace regebat
Dardanides: & iam decedens scepera latinus
Liquerat: & pius ęneas successerat omnem
Ausoniam: lataque potens ditione tenebat.
Iam paribus phryges: atque itali se moribus ultro
Et socia ingenti firmabant pectora amore.
Concordique ęquas miscebant fędere leges.
Tum medio uenus exultans se immisit olympo
Ante iouem: complexa pedes sic ore locuta est.
Omnipotens genitor qui solus ab ęthere summo
Cuncta moues: qui res hominum curasque recenses
Dum teucros traheret fortuna inimica recordor
Spondebas finem erumnis: rebusque salutem:
Nec tua me promissa pater sententia fallit.
Namque omnes gaudere sacra tris pace per annos
Viderunt italę nullo discrimine partes
Verum ad sydereę missurum culmina cęli
Pollicitus magnum ęneam: meritũque ferebas
Illaturum astris: quid nunc sub pectore uersas.
Iamque optat matura polos ęneia uirtus.
Olli hominum sator atque deum dedit oscula ab alto
Pectore uerba ferens: q̃tum cytherea potentem
Aeneam ęneadasque omnes infessus amaui:
Et terra. & pelago: & per tanta pericula uectos
Nosti & sępe equidem indolui cõmotus amore
Gnata tuo: tandemque malis iunone secunda
Imposui finem. nunc stat sententia mentis:
Qua ductorem alta phrygum succedere cęlo
Institui: & firma est: numeroque inferre deorum
Constat: & id concedo libens tu si quid in ipso
Mortale est ad me: atque astris ingentibus adde:
Quin si alios sua habet uirtus: qui laude perenni
Accingant se se gestis prestantibus orbem
Exornent. illos rursum super ęthera mittam.
Assensere omnes superi: nec regia iuno
Abnuit: at magnum ęneam suadebat ad altum
Efferri cęlum: & uoces addebat amicas.
Tum uenus aerias descendit lapsa per auras.
Laurentumque petit uicina numicius undis
Flumineis, ubi currit in ęquora harundine tectus:
Tunc corpus gnati abluere: & deferre subundas
Quicquid erat mortale iubet: dehinc lęta recentem
Fęliceque animam secum super aera duxit:
Immisitque ęneam astris: quem iulia proles
Indigetem appellat: templisque imponit honores.

Alcinii Versus.

De numero uatum si quis seponat homerum:
  Proximus a primo: tum maro primus erit.
Et si post primum maro seponatur homerum:
  Longe erit a primo quisque secundus erit.

Cornelii Galli Versus.

Temporibus lętis tristamur maxime cęsar
  Hoc uno amisso quem gemo uirgilium
Sed uetuit relegi: si tu patiere libellos
  In quibus ęneam condidit ore sacro
Roma rogat: precibus eternum tibi supplicat orbis:
  Ne pereant flammis tot monumenta ducum
Atque iterum troiam: sed maior flamma cremabit
  Fac laudes italum. fac tua facta legi.
Aeneamque suum fac maior nuncius ornet:
  Plus fatis possunt cesaris ora dei.

.P.V.M. Hortulus.

Adeste musę maxumi proles iouis
  Laudem feracis prędicemus hortuli.
  Hortus salubres prębet corpori cibos:
  Variosque cultus sępe cultori refert:
  Holus suaue: multiplex herbę genus:
  Vuas nitentes: atque fętus arborum.
  Non deest hortis & uoluptas maxuma:
  Multisque cõmixta modis iucunditas.
  Aquę strepentis uitreus lambit liquor:
  Sulcoque ductus irrigat riuus sata:
  Flores nitescunt discolore gramine:
  Pinguntque terras gemmeis honoribus:
  Apes susurro murmurant gratę leni.
  Cum summa florum uel nouos rores legunt.
  Fęcunda uitis coniuges ulmos grauat:
  Textas ue inumbrat pampinus harundines.
  Opaca prębent arbores umbracula.
  Prohibentque densis feruidum solem comis.
  Aues canoros garrulę fundunt sonos:
  Et semper aures cantibus mulcent suis.
  Oblectat hortus: auocat: pascit: tenet.

Animoque mesto demit langores graues.
Membris uigorem reddit. & uisus capit.
Refert labori pleniorem gratiam.
Tribuit colenti multiforme gaudium

De Vino Et Venere

Nec ueneris: nec tu uini capiaris amore:
Vno namque modo uina: uenusque nocent.
Vt uenus eneruat uires sic copia uini.
Et tentant gressus debilitantque pedes.
Multos cęcus amor cogit secreta fateri:
Arcanum demens detegit ebrietas.
Bellum sępe petit ferus exitiale cupido.
Sępe manus itidęm bacchus ad arma uocat.
Perdidit horrendo troiam uenus improba bello:
Et lapithas bello perdis iacche graui
Denique cum mentes hominum furiarit uterque
Et pudor: & probitas: & metus omnis abest:
Compedibus uenerem: uinclis constringe lyęum:
Ne te muneribus lędat uterque suis
Vina sitim sedant: natis uenus alma creandis.
Sed fines horum transiluisse nocet.

De Liuore.

Liuor tabificum malis uenenum
Intactis uorat ossibus medullas:
Et totum bibit artubus cruorem:
Quod quisque furit inuidetque sorti
Vt debet sibi penas semperque ipse est.
Testatur in gemitu graues dolores:
Suspirat gemit: incutitque dentes:
Sudat frigidus intuens quod odit:
Effundit mala lingua uirus atrum
Pallor terribilis genas colorat
Infęlix macies renudat ossa.
Non lux: non cibus est suauis illi:
Nec potus iuuat: aut sapor lyei.
Nec nisi pocula iupiter propinet.
Atque hęc porrigat & ministret hebe.
Aut tradat ganymedes ipse nectar.
Non somnum capit. aut quiescit unquam:
Torquet uiscera carnifex cruentus.
Vesanos tacitos mouet furores.
Intentans animo faces erinnys.
Et talis tytii quo uultur intus
Qui semper lacerat comesti mentem.
Viuit pectore sub dolente uulnus.
Quod chironia: nec manus leuaret:
Nec phębus: soboles ue clara phębi.

De Cantu Sirenarum.

Sirenes uarios cantus acheloia proles:
Et solis miseros ore ciere modos.
Illarum uoces: illarum musa mouebat.
Omnia quę thimele carmina dulcis amat
Quod tuba: quod litur: quod cornua rauca fuerunt:
Quodque foraminibus tibia mille sonat.
Quodque leues calami quod suauis cantat aedon
Quod lyra: quod cithara quod moribundus olor
Illectos nautas dulci modulamine uocis.
Mergebant auide fluctibus ioniis:
Sanguine sisyphio generatus magnus ulyxes:
Et tutos solida prestitit arte suos:
Illeuit cera sociorum callidus aures
Atque suas uinclis prębuit ipse manus:
Transiluit scopulos & inhospita littora classis:
Illę pręcipites dissiluere freto.
Sic blandas uocis notas: ac carmina uicit:
Sic tandem exitio monstra canora dedit.

Eiusdem

Clarus inoffenso procedat lumine titan:
Lętificusque dies eat omnibus ęthere puro.]
Vosque simul iuuenes animis & uoce fauentes
Concelebrate diem uotis felicibus almum:
Prosper ut is semper redeat uatique quot annis
Asmenidę referant alacres sua munera nati.

De Fortuna.

Fortuna potens: tantum
Iuris atrox quę uendicas
Euertisque bonos; eligis improbos:
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus.
Fortuna innocuos cladibus afficit.
Iustos illa uiros pauperie grauat.
Indignos eadem diuitiis beat.
Hęc aufert iuuenes: & retinet senes
Iniusto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignis adimit transit ad impios.
Nec discrimen habet: rectaque iudicat:
Inconstans fragilis perfida lubrica.
Nec quos clarificat perpetuo fouet.
Nec quos deserit perpetuo premit.

De Orpheo.

Threitius quondam uates
Fide creditur canora
Mouisse sensus trium ferarum:
Atque omnes tenuisse uagos:
Et surda cantu concitasse saxa.
Suaui sonoque modo testudinis
Arbores secutas umbram ferunt prębuisse uati:
Sed placidis hominum dictis
Fera corda mitigauit:
Doctaque uitam uoce temperauit:
Iustitiam docuit: cętu quoque congregauit uno:
Moresque agrestes exspoliauit orphęus.

De Seipso.

Mellifluum quisquis romanum nescit homerum
Me legat: & lectum credat utrumque sibi.
Illius immensos miratur grecia campos.
At minor est nobis: sed bene cultus ager.
Non miles: pastor curuus non defit arator.
Hęc grais constant singula: trina mihi.

De Aetatibus Animalium

Per binos deciesque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet uita uirorum.
Hos nouies superat uiuendo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis sęcula ceruus:

Alipedem ceruum ter uicit coruus: & illum
Multiplicat nouies phenis reparabilis ales:
Quam uos perpetuo decies peruertimus euo:
Nymphę hamadryades: quarũ longissima uita est
Hęc cohibet fines uiuacia fata animantum.
Cętera secręta nouit deus arbiter eui.

De Ludo.

Sperne lucrum uexat mentes uesana libido
Fraude carere graues: ignari credite doctis:
Lusuri numos animos quoque ponere debent.
Irasci nemini uictos placet optime frater.
Ludite secure quibus est ęs semper in arca
Siquis habet numos ueniens exibit inanis.
Lusori cupido semper gauis exitus instat
Sancta probis pax est: irasci desine uictus.
Nullus ubique potest felici ludere dextra.
Initio furiis ego sum tribus addita quarta.
Plecte truces animos: ut uere ludere possis.
Ponite mature bellum precor: ira que cesset.

Monostica De Ærumnis Herculis

Prima cleonęi tolerata erumna leonis:
Proxima lernęam ferro et face contudit hydram:
Mox erymantheum uis tertia perculit aprum
Aeripedis quarto tulit aurea cornua cerui:
Stymphalidas pepulit uolucres discrimine quinto:
Threiciam sexto spoliauit amasona baltheo.
Septima in augeis stabulis impensa laboris.
Octauo expulso numeratur adorea tauro.
In diomedis uictoria nona quadrigis,
Geryone extincto decimam dat hiberia palmam
Vndecimum mala hesperidum distracta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

Argumenta. xii. Librorum Aeneidos

Aeolus immittit uentos iunone precante
Troianosque uagos libycas expellit in oras:
Solatur uenerem dictis pater ipse dolentem:
Aeneam recipit pulchra carthagine dido:
Cui uenus ascanii sub imagine mittit amorem:

Secundi

Cogitur ęneas bellorum exponere causas.
Graiorumque dolos: et equum fraudemque sinonis:
Excisamque urbem: priamique miserrima fata:
Vtque patrem impositum forti ceruice per ignes
Extulerit: claramque amiserit ipse creusam.

Tertii

Post casum troię fabricata classe superstes
Vela dat ęneas: urbemque in littore thraces
Mox aliam pulsus cretęis condidit oris.
Cedit et hinc, helenumque uidet: pręceptaq; sumit
Aetnęum cyclopa fuit: sepelitque parentem

Quarti

Ardet amore graui dido: soror anna suadet
Nubere, iunguntur nimbo cogente sub antro.
Incusat precibus patrem contemptus hiarbas.
Nauigat ęneas iussu iouis: illa dolore
Impatiens: et amore necem sibi protinus infert.

Quinti

In siculas iterum terres fortuna reducit
Aeneam: tumuleque patris persoluit honorem:
Tum cogit naues incendere troadas iris
Troes ibi linquunt socios. uenus anxia placat
Neptunum: somnus palynurum mergit in undas:

Sexti

Sacratam phębo cumarum fertur in urbem
Rex phrygius: uatisque petit responsa sibyllę.
Misenum sepelit: post hęc adit infera regna.
Congressusque patri discit genus omne suorum.
Quoque modo casus ualeat superare futuros.

Septimi

Tandem deueniunt laurentia troes in arua:
Et pace accepta leti noua męnia condunt.
Nocte satam iuno furiam Iuocat. illa latinos.
Inter et ęneadas bellum serit: et ciet arma
Protinus auxiliis terra instruit itala turmas.

Octaui

Vidit ut ęneas summa ui bella parari.
Arcadas euandrumque senem sibi fędere iungit:
Dardanioque duci sociatur hetruria tota.
Arma petit genitrix: dat mulciber: in clypeoque
Res pingit latias: et fortia facta nepotum.

Noni

Ad turnum propere iunoni mittitur iris:
Infestatque animos: aciem mouet ille: phrygasque
Obsidet. inde igni euersa est ęneia classis.
Euryalus. nisusque ruunt: nece prelia noctis.
Vi turnus potitur castris: impellitur inde.

Decimi

Placat et uxorem dictis et iurgia natę.
Iuppiter: auxiliis instructus troius heros.
Aduenit: occurunt populi atque in littore pugnant
Occidit a turno pallas: uictorque superbus.
Aenee eripitur. mezentius interit acer.

Vndecimi

Occisis proprium pars utraque reddit honorem:
Supplicibus calydone satus negat arma latinus:
Cum turno alterno iurgat certamine drances.
Aeneas equitem pręmittit. et obuia uirgo.
Excipit: extincta rutuli dant terga camilla.

Duodecimi

Troianis rutulisque placet coniungere fędus.
Id rutuli rumpunt: nato uenus alma medetur.
Dictamo: rutulique ruunt periuria uicti.
Cogitur ęnee dauni concurrere proles.
Palantea necem misero dat cingula turno.

P. V. M. De Musarum. inuentis

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat męsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone thalia.
Dulciloquis calamos euterpe flatibus urget.
Terpsichore affectus citheris mouet imperat auget
Plectra gerens erato saltat pede: carmine uultu:
Carmina calliopę libris heroica mandat.

Vrania polimotus scrutatur: & astra:
Signat cuncta manu loquiturque polymnia gestu
Mentis apollinis uis has mouet undique musas
In medio residens complectitur omnia phębus.
Clio historias inuenit: melpomene tragędias.
Thalia comędias. euterpe tibias. terpsichore
Psalterium. eratho geometriam. calliope litteras.
Vrania astrologiam. polymnia rhetoricam.

Elegia in Męcenatis obitu: quę dicitur Virgilii: quum non sit.

DEfleram iuuenis tristi modo carmine fata.
Sunt etiam merito carmina danda seni.
Vt iuuenis deflendus erat: tam candidus: & tam
Longius annoso uiuere dignus auo.
Irreligata ratis nunquam defessa carina
It redit in uastos semper honusta lacus:
Illa rapit iuuenes prima florente iuuenta.
Non oblita rapit sed tamen illa senes.
Nec mihi męcenas tecum fuit usus amici
Illius: hoc ergo conciliauit opus.
Fidus eras nobis: nam propter cęsaris arma
Cęsaris & similem propter in arma fidem:
Regis eras genus hetrusci: cęsaris almi.
Dextera romanę tu uigil urbis eras.
Omnia quum posses: tanto tam charus amico:
Te sensit nemo posse nocere tamen.
Pallade cum docta phębus donauerat artes,
Tu decus & laudes: huius & huius eras.
Vincit uulgares uincit berillus harenas:
Littore in extremo quas simul unda mouet.
Quod discinctus eras: animo quoque carpitur uno
Diluuii ac nimia simplicitate tua.
Sic illi uixere quibus fuit aurea uirgo:
Quę bene pręcinctos post modo pulsa fugit.
Inuide quid tandem tunicę nocuere solutę.
Aut tibi uentosi quid nocuere sinus.
Num minus urbis erat custos: & cęsaris hospes.
Num tibi non tutas fecit in urbe uias.
Noctę sub obscura quis te spoliauit amantem:
Quis tetigit ferro durior ipse latus.
Maius erat potuisse tamen: nec uelle triumphos
Maior res magnis abstinuisse fuit.
Maluit umbrosam quęrcum nymphasque canentes:
Paucaque pomosi iugera certa soli.
Pierides phębumque colens in mollibus hortis
Sederat argutas garrulus inter aues.
Marmora meonii uincunt monumenta libelli:
Viuitur ingenio: cętera mortis erunt.
Quid faceret. defunctus erat: comes ire piger idem
Miles & augusti fortiter usque pius.
Illum piscosi uiderunt saxa pelori.
Ignibus hostilis reddere ligna ratis:
Puluere in emathio fortem uidere philippi
Quam tunc ille tener tam grauis hostis erat.
Cum freta niliacę texęrunt lata carinę,
Fortis erat circum: fortis & ante ducem
Militis eoi fugientis terga secutus
Territus ad nili dum fugit ille caput.
Pax erat: hęc illos laxarunt ocia cultus.
Omnia uictores marte sedente decent.
Actius ipse lyram plectro percussit eburno:
Postquam uictrices conticuere tubę.
Hic modo miles erat: ne posset fęmina romam
Dotalem stupri turpis habere sui.
Hic tela in profugos tantum curauerat arcum
Misit ad extremos exorientis equos.
Bacche coloratos postquam deuicimus indos
Potasti galea dulce iuuante merum:
Et tibi securo tunicę fluxere solutę.
Te puto purpureas tunc habuisse duas:
Sum memor & certe memini sic ducere thyrsos
Bacchica purpurea candidiora niue.
Et tibi thyrsus erat gemmis ornatus: & auro.
Serpentes hederę uix habuere locum.
Argentata tuos etiam sandalia talos
Vinxerunt: certe: nec puto bacche negas.
Mollius es solito mecum tum multa locutus:
Et tibi consulto uerba fuere noua.
Impiger alcide multo defuncte labore
Sic memorant curas te posuisse tuas.
Sic tecum tenera lętum lusisse puella
Oblitum nemeę iamque erymanthe tui.
Vltra nunquid erat. torsisti pollice fusos.
Lenisti morsu leuia fila parum.
Percussit crebros te propter lydia nodos:
Te propter dura stamina rupta manu.
Lydia te tunicas iussit lasciua fluentes
Inter lanificas ducere sępe suas.
Claua torosa tibi pariter cum pelle iacebat:
Quam pede suspenso percutiebat amor.
Quis fore credebat cum iam premit impiger infans
Hydros ingentes uix capiente manu.
Cum uere nascentem terreret uelociter hydram.
Frangeret immanes uel diomedis equos.
Vel tribus aduersis cõmunem fratribus aluum
Et sex aduersas solus in arma manus.
Fudit & aloidas postquam dominator olympi
Dicitur in nitidum procubuisse bouem.
Atque aquilam misisse suam: quę quęreret ecquis
Posset amaturo uina referre ioui.
Valle sub idea dum te formose sacerdos
Inuenit et presso molliter ungue rapit.
Sic est uictor amet. uictor potiatur in umbra.
Victor odorata dormiet inque rosa.
Victorem uictus metuat. metus imperet illi.
Membra nec in strata cernere discat humo.
Tempora dispensat usus: & tempora cultus.
Hęc homines. pecudes: hęc moderantur aues:
Lux est. taurus arat. nox est: requiescit arator.
Liberat emerito feruida colla boui.
Conglaciantur aquę scopulis se condit hirundo:
Vęrberat & gelidos garrula uęre lacus.

Cęsar amicus erat: poterat uixisse solute
Cum iam cęsar idem quod cupiebat erat.
Indulsit merito: non est temerarius ille:
Vicimus: augusto iudice dignus erat.
Ergo saxa parens postquam scylera legit:
Cyaneosque metus iam religanda ratis.
Viscera disiecti mutauit arietis agni.
Aetas: & succis amne perita suis.
His te męcenas iuuenescere posse decebat.
Hęc utinam nobis cholchidos herba foret.
Redditur arboribus florens reuirentibus ęstas:
Ergo non homini quod fuit ante reddit.
Viuacesque magis ceruos decet esse pauentes:
Si quorum in toruia cornua fronte rigent:
Viuere cornices multos dicuntur in annos:
Cur nos angusta conditione sumus.
Pascitur aurorę tithonus nectare coniunx:
Atque ita iam tremulo nulla senecta nocet:
Vt tibi uita foret semper medicamine facto:
Te uellem aurorę complacuisse uirum.
Illius aptus eras croceo recubare cubili:
Tu dare purpurea lora regenda manu.
Tu mulcere iubam cum iam torsisset habenas
Procedente die respicientis equi.
Quesiuere tot iuuenem: sic hesperon illum:
Quem nexum medio soluit in igne uenus:
Quem nunc in fuscis placida sub nocte nitentem:
Luciferum contra currere cernis equis.
Hic tibi contumcasias hic donat olentis:
Hic & palmiferis balsama missa iugis.
Nunc precium candoris habes: nunc redditur umbris:
Te sumus obliti decubuisse senem.
Ter pylium fleuere suiter nestora canum.
Dicebant tamen hunc non satis esse senem.
Nestoris annosa uicissem secula: si me
Dispensante tibi stamina nempe forent.
Nunc ego quid possum: tellus leuis ossa tegito:
Pendula librato pondus & ipsa tuum.
Semper serta tibi dabimus: tibi semper odores
Non nunquam sitiens florida semper eris.
Sic est męcenas fato ueniente locutus
Frigidus & iam iam tum moriturus erat.
Me ne inquit iuuenis primeui iuppiter ante
Augustam bruti non cecidisse fidem.
Pectore maturo fuerat puer: integer euo
Et magnum magni cęsaris illud opus.
Diffidio uellemque prius: non omnia dici
Inciditque pudor quę prope dixit amor.
Sed manifestus erat moriens: querebat amatę
Coniugis amplexus oscula, uerba, manus.
Si tamen hoc satis est uixi te cęsare amicos
Et morior dixit: dum morior que satis.
Mollibus ex oculis aliquis procedet & humor.
Cum dicar subita uoce fuisse tibi.
Hoc tibi contingat iaceam tellure sub equa:
Nec tamen hoc ultra me potuisse uelim:
Sed meminisse uelim uiuam sermonibus: illic
Semper ero: semper si meminisse uoles.
Et decet: & certe uiuam tibi semper amore.
Nec tibi qui moritur desinit esse tuus.
Ipse ego quicquid ero cineres interque fauillas
Tunc ego non potero non memor esse tui.
Exemplum uixi te propter molle beate
Vnus męcenas teque ego propter eram.
Arbiter ipse fui: uoluit quod contigit esse
Pectus eram uere pectoris ipse tui.
Viue diu mi care senex: pete sydera sero.
Est opus hoc terris: te quoque uelle decet.
Et tibi succrescant iuuenes bis cęsare digni:
Sed tradant porro cęsaris usque genus.
Et tibi securo quod primum liuia coniunx
Expleat amissi munera rupta generi
Cum deus in terris diuis insignis auitis
Te uenus in patrio collocet ipsa sinu.

Epitaphia Virorum Illustrium:

Palladius.
Conditus hic ego sum: cuius modo rustica musa
Per siluas: per rus uenit ad arma uirum.
Asclepiades.
Tityron ac segetes cecini maro: & arma uirumque.
Mantua me genuit: parthenope sepelit.
Eusebius.
Virgilius iacet hic qui pascua uersibus edit.
Et ruris cultus: & phrygis arma uiri.
Pompelianus
Qui pecudes: qui rura canit: qui prelia uates:
In calabris moriens hac requiesco humo.
Maximianus.
Carminibus pecudes: & rus & bella canendo:
Nomen inextinctum uirgilius meruit.
Vitalis
Mantua mi patria est: nomen maro: carmina siluę:
Ruraque cum bellis: parthenope tumulus.
Basilius.
Qui siluas: & agros: qui prelia uersibus ornat:
Molle sub hac situs est ecce poeta maro.
Asmodianus
Pastores: uates ego sum: cui rura: ducesque
Carmina sunt: hic me pressit acerba quies.
Vonianus.
A siluis ad agros: ab agris ad prelia uenit
Musa maronis: adest nobilis ingenio.
Eugenius
Bucolica expressi: & ruris pręcepta colendi:
Mox cecini pugnas: mortuus hic habito.
Iulianus.
Hic data uirgilio requies: qui carmine dulci
Et pana: & segetes: & fera bella canit.
Hilasius
Pastores cecini: docui qui cultus in agris:
Prelia descripsi: contegor hoc tumulo.
Aliud.

Subduxit morti uiuax pictura maronem:
Et quem parca tulit: redit imago uirum.

Aliud.

Lucis damna nihil tanto nocuere poetę:
Quem pręsentat honos carminis: & plutei.

Virgilius.

Mantua me genuit: calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope: cecini pascua: rura: duces.

Tristia fata tui dum fles in daphnide flacci
Docte maro fratrem diis immortalibus equas.

Pastor arator eques: paui: colui: superaui:
Capras rus hostes fronde ligone manu.

Iuppiter in celis: cęsar regit oia terris.

Tarpeo quondam consedit culmine cornix
Est bene non potuit dicere: dixit erit.
Littera rem gestam loquitur: res ipsa medullam
Verbi quam uiuax mens uidet: intus habet.
Sus iuuenis serpens casu: uenere sub imo
Sus iacet extinctus pede serpens: ille ueneno

Anguis: aper: iuuenis pereunt in uulnere morsu:
Hic fremit: ille gemit: sibilat hic moriens.

Sus: serpens: iuuenis pariter periere uicissim.
Dente perit iuuenis: serpens pede: porcus ab ictu.

Pu. Virg. Maro. De Speculo

Redditur effigies liquida cernentis in unda:
Qualis in aduerso speculorum cernitur orbe.

Formam pura refert oculis spectantibus unda:
Quales obiecti speculi fulgore uidentur.

Fontis aquę redeunt simulacra imitantia uerum:
Qualia leue refert speculi cum cernimus ęquor.

Exprimit oppositas in mollibus unda figuras:
Leuati quales speculi nitor ipse remittit.

Apparet mendax illimi fonte figura:
Qualem reiectat speculi nitidissimus orbis.

Vnda quieta refert alto de gurgite formas:
Ac ueluti speculum nitido splendore coruscans.
Spectantis faciem mundissimus assimulat fons:
Sicut in opposito speculi solet ęquore cerni.

Formā repercussus liquidarum fingit aquarum:
Qualis purifico speculorum ex orbe reducit.

Fontibus in liquidis simplex generatur imago:
Vt solet a speculo facies splendente referri.

Effigies liquido respondet ab ęquore fontis:
Qualis & a speculo simulatrix unda resultat.

Effingit species purissimus humor aquarum:
Palma uelud speculi uiuas imitantia formas.

Fonte repulsatur depicta tuentis imago:
Ceu leui in speculo solet apparere figura.

Mira Virgilii Versus Experientia.

Qua ratis egit iter iuncto boue plaustra trahuntur:
Postquam tristis hyems frigora iunxit aquas.
Sustinet unda rotam patulę modo peruia puppi:
Vt concreta gelu marmoris instar habet.
Quas modo plaustra premit undas: ratis ante secabat:
Postquam brumali diriguere gelu.
Vnda rotam patitur: celerem nunc passa carinam:
In glaciem solidam uersus ut amnis abit.
Quę solita est ferre unda rates: fit peruia plaustris:
Vt stetit in glaciem marmore uersa nouo.
Semita fit plaustro: qua puppis adunca cucurrit:
Postquam frigoribus bruma coegit aquas.
Orbita signat iter: modo qua cauus alueus exit:
Stringit aquas tenues ut glacialis hyems.
Amnis iter plaustro dat qui dedit ante carinę:
Duruit ut uentis unda fit apta rotis.
Plaustra boues ducunt: qua remis acta carina est:
Postquam diriguit crassus in amne liquor.
Vnda capax ratium: plaustris iter algida prębet:
Frigoribus sęuis ut stetit amnis iners.
Plaustra uiam carpunt: qua puppes ire solebant:
Frigidus ut boreas obstupefecit aquas.

Mira Virg. Experientia.

Thaumantis proles carianti ueste figuras
Multicolor picto per nubila deuolat arcu:
Iris & insigni decorat curuamine cęlum:
Cum sol ardentes radios in nubila fecit.
Cum sol horrifico nimbos fulgore repleuit:
Apparet uarii radiis distincta coloris.
Clara sub ętherei fulget thaumantia proles
Nubibus: ut radiis pluuium sol attigit imbrem:
Et picturato cęlum uelamine cingit:
Discolor ętherei apparet nubibus iris:
Postquam flammiferi rapuerunt lumina solis:
Et cęlum uariis miranda coloribus ornat.
Vmbriferas nubes radiis ubi contigerit sol:
Luce sub aduersa uarios iacit unda colores:
Dicitur hęc iris picto spectantibus arcu:
Dum nubes radiis tetigit fulgentibus atris
Phębus: & aduerso lumen resplenduit imbri:
Tunc iacet insignes per nubila densa colores.
Mirifico nubes ambit thaumante creata:
Quas cum ex aduerso tetigit rota fulgida solis:
Tunc iris uario circundat nubila cinctu
Nuncia iunonis uario decorata colore.
Aethera nubificum complectitur orbe decoro:
Cum phębus radios in nubem iecit aquosam:
Nubila cum phębus perfudit lumine claro:

Tunc fit ut humor aquę suffulgeat atque colore
Sub uaria specie iaciat mirabilis arcus:
Tum radiis imbres: & aquarum pendulus humor
Frangitur: existit quam gręcia nominat iris
Multorum insignis uario splendore colorum
Iris habet uarios subiecta luce colores:
Quam sol imbriferum fulgens de luce creauit:
Cum pepulit radiis obstantia nubila claris:
Luce repentina tum sol impleuit aquosus
Aduersas nubes: effulget protinus iris
Picta ueste decens: & multicoloribus alis.

De Quattuor Temporibus Anni

Verque nouum stabat cinctum florente corona:
Stabat nuda ęstas: & spicea serta gerebat.
Stabat & autumnus calcatis sordibus uuis:
Et glacialis hyems canos hyrsuta capillos.

Vere sinum tellus aperit: floresque ministrat.
Tempore solis ager messis fert pinguis opimas:
Fecundos autumne lacus de uitibus imples.
Amnis hyems glacie currentis alligat undas.

Frigoribus pulsis nitidum uer ethera mulcet.
Scindit agros ęstas phębeis ignibus ardens.
Autumno dat hyems mixtum uicina teporem.
Albentes hęc durat aquas: & flumina uectit.

Verpingit uario gemmantia prata colore.
Ignea uestit agros culmis cerealibus ęstas.
Viribus autumnus turgentes detrahit uuas.
Frigore hyberno granidus niue nubibus ęther.

Vere uenus gaudet florentibus aurea sertis.
Flaua ceres ęstatis habet sua tempora regna.
Vinifero autumno summa est tibi bacche potestas.
Imperium sęuis hyberno tempore uentis.

Vere grauis fundit tellus com floribus herbas.
Frugiferas aruis fert ęstas torrida messes.
Pomifer autumnus tenero dat palmite fructum.
Mox hyems hybernis albescit operta pruinis.

Vete nono letis decorantur floribus arua.
Et riget ęstiuis hyrsutus campus aristis.
Labra per autumnum musto spumantia feruent.
Et ponunt frondes hyemali frigore silue.

Ver placidum uario nectit de flore coronas.
Spicea serta gerit calidissima solibus ęstas.
Temporaque autumno cingunt tua bacche racemis.
Tristis hyems montes niueo uellamine uestit.

Ver agrum nitidum gemmis stellantibus ornat.
Et feruens ęstas pinguissima frugibus arua.
Mox autumnali redolet uindemia fetu
Fronde nemus male nudat hyems: annusque rigescit.

Purpureos flores humus effert uere comanti.
Et cereris donis hortescunt arua per ęstum
Bacche tuo tempus fluit autumnique liquore.
Obtegitur tellus per frigora ueste niuali.

Vere tepet picto zephyris spirantibus aer.
Decrescunt celeres ęstiuis ignibus amnes.
Temperies autumne fluit tua nectare dulci.
Perque hyemem lentus cęlo niuis aduolat hymber.

Veris honos tepidi floret: uere omnia rident.
Arua sub ęstiuis nudant torrentia labris.
Vite coronatas autumnus degrauat ulmos.
Decutit ipse rigor siluis hyemalis honorem.

Flore solum uario depingit odoriferum uer.
Falciferamque deam messes remorantur in ęstu:
Dat musto grauidas autumnus pomifer uuas.
Scytonia glacialis hyems niue cana senescit.

.P.V.M. De Ortu Solis.

Aurora oceanum crocco uelamine fulgens.
Liquerat: & biiugis uecta rubebat equis.
Luce polum nitida perfundit candidus orbis:
Et clarum emicuit sol oriente iubar.
Rosida puniceo palatias exit amictu
Astrigerum inficiens luce oriente polum.
Sol insigne caput radiorum ardente corona
Promit ab ęquoreis tethyos ortus aquis.
Extulit oceano caput aureus igniferum sol.
Fugerunt toto protinus astra polo.
Concessere deo tenebrę: rebusque colores:
Lux iterum cunctis reddidit alma suis.
Tithoni coniunx roseo sub lumine iubar
Inficit: & cęlum lutea sydereum:
Cum sol igniferos currus e gurgite magno
Sustulit: & claris astra fugauit equis.
Nox abit astrifero uelamine cincta micanti:
Et redigit stellas: exoriturque dies.
Emicat oceano phębi rota clara relicto.
Illustrata nitent lumine cuncta suo.
Aurea fulgebat roseis aurora capillis:
Et matutino rore madebat humus.
Tethyos unda uago cum prosilit ęquore titan
Flāmiferos uultus ore micante ferens:
Exoritur phębus perfundens luce nitenti
Et maria: & terras: stelliferūque polum.
Astraque cesserunt fulgentia crinibus aureis:
Et nox sydereas occulit atra faces.
Sol oriens cursusque suos e gurgite tollens
Oceano claro reddidit orbe diem.
Flāmiferūque iubar terręque poloque reduxit:
Et pepulit radiis astra repente suis.
Memnonis ut genitrix infecerat humida cęlum:
Et roseis manibus sydera dispulerat.

Phebus atlanteis e fluctibus aureus orbem
Sustulit igniferum: lux que: diesque redit.
Preuia flammiferi cursus aurora rubebat:
Extuleratque alto gurgite phębus equos:
Noctiuagosque simul radiis uagantibus ignes
Depulerat cęlo: reddideratque dies.
Vix aurora suo rubefecerat ęthera curru.
Summaque canebat roribus herba nouis.
Prosilit e mediis candens rota tethyos undis:
Et uaga cesserunt sydera solis equis.
Surgit ab oceano tithoni fulgida coniunx:
Et uestē ab rosea subruit ipsa pedes.
Tum phębus radiis rutilum fulgentibus orbem
Depulit & tenebris: noxque peracta fuit.

.P.V.M. De Herculis Laboribus.

Ompressit nemeę primum uirtute leonem.
Extincta anguis quę pullulat hydra secundo.
Tertius cinctus sus est erymantius ingens.
Cornibus auratis ceruum necat ordine quarto.
Deicit horrisono quinto stymphalidas arcu.
Abstulit hippo'yti sexto sua uincula uitę.
Septimus augei stabulum labor egerit undis.
Octauo domuit magno luctamine taurum.
Tunc diomedis equos nono cum rege perempto.
Geryonem decimo triplici cum corpore uicit.
Vndecimo abstractus uidit noua cerberus astra
Postremo hesperidum uictor tulit aurea mala.

.P.V.M. De Littera y.

Ittera pytagorę discrimine secta bicorni
Humanę uitę speciem preferre uidetur.
Nam uia uirtutis dextrum petit ardua callem
Difficilēque aditum primum spectantibus offert.
Sed requiem prębet fessis in uertice summo
Molle ostentat iter uia lata: sed ultima meta
Precipitat captos: uoluitque per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus uirtutis amore
Vicerit: ille sibi laudemque decusque parabit:
Atqui desidiam luxumque sequetur inertem:
Dum fugit oppositos incauta mente labores.
Turpis inopsque simul miserabile transiget euum.

.P.V.M. De Signis Cęlestibus.

Rimus adest aries: taurusque insignibus auro
Cornibus: & fratres: & cancer aquatile signū.
Tum leo terribilis ueniens: atq; innuba uirgo.
Libra subit: caudaque animal quod dirigit ictum:
Armatusque arcu chiron: & corniger hircus:
Fusor aquę simul: & fulgenti piscis in auro

Proditor est helles: & proditor europęus:
Et gemini iuuenes: & pressus ab hercule cancer.
Horrendusque leo sequitur cum uirgine sancta.
Libraque lance pari: & uiolentus acumine caudę:
Inde sagittiferi facies senis: & capricornus:
Et qui portat aquam puer urniger: & duo pisces.

Signorum princeps aries. & taurus: & una
Tyndaridę iuuenęs. & fęruida brachia cancri:
Herculeusque leo: nemeę pauor almaque uirgo
Libra iugo ęquali pendens: & scorpius acer
Centaurusque senex chiron & corona capri:
Et iuuenis gestator aquę: piscesque supremi.

Corniger astrorum ductor: taurusque secundus.
Tum sydus geminum: & cancri gementis imago
Truxque leo: & uirgo quę spicea munera gestat:
Et libram quam cęsar habet: chelasque minaces.
Atque arcu pollens: & falsi gurgitis hircus:
Vrnaque nimbiferi: piscisque nouissima forma.

Dux aries & frons tauri metuenda minacis.
Et ludę soboles: & cancri torridus ignis.
Terribilisque leo: species quoque uirginis almę
Momentūque sequens: caudaque timendus adunca.
Hinc tendens arcum: liquidi caper ęquoris inde
Troianusque puer: geminique sub ęthere pisces.

Nubigenum iuuenum uictor: taurique trucis frons:
Et proles duplex iouis: & nępa torrida flammis.
Aestifer inde lea mixta cum uirgine fulgens:
Quam sequitur libra: & uiolenta cuspide scuius
Semiferarcipotens subit. & capricornus aquosus:
Et cui nomen aquę faciunt: piscesque gemelli.

Corniger in primis aries: & corniger alter
Taurus: item gemini: sequitur quos cancer adustus
Terribilisque ferę species & iusta puella.
Libra simul: nigrūque ferens in acumine uirus.
Centaurusque biformis adest: pelagique puella:
Atque amnem fundens: & pisces sydus aquosūm.

Corniger dux gregis: europę quoque uictor
Et duo tyndaridę: tum cancer sole perustus:
Herculeaque manu pressus leo: & optima uirgo:
Hinc trutinę species uenit armatusque ueneno
Scorpius atque sagittifer ęquoreique caprifrons:
Quiq; urnam gerit: & pisces duo signa sub uno.

Principium signis ouium sator: inde iuuencus:
Progenies duplex: & aquatum cancer alumnus:
Pressa sub herculeis manibus fera: iustaque uirgo:
Libra subest: caudaque ferens letale uenenum
Tum geminus chiron: & corniger ęquoris altī:
Dilectusque iouis puer: & duo sydera pisces.

Dux gregis: & placidum pandens sub ęthera taurus:
Germanique pares: & cancro iam comes ęstus:
Atque leo primus labor herculis: & pie uirgo:
Libra comes sequitur minitans & scorpius ictu.
Et qui tela gerit centaurus: & ęquoris hircus.
Deucalionis aquę. & piscis postrema figura.

Velleris aurati fulget pecus aurea cęlo
Zetus: & amphion cancrique figura calentis.
Insequitur leo seuus: & almę uirginis astrum:

Hinc equale iugum caudaque uenifer unca:
Centaurusque minax arcu: & neptunia proles:
Quique refundit aquas: & piscis ultimus ordo.

Versus Ouidii.

Qualis bucolicis: quantus tellure domanda
Vitibus: arboribusque: apibus: pecorique: satisque:
Aeneadum fuerit uates: tetrasticha dicent.
Contineat que quisque liber: lege carmina nostra.

Summa Virgiliane narrationis in tribus opibus Bucolicis: Heorgicis: & Aeneade.

Pastorum musam uario certamine promit.
Ruris item dociles culturam carmine monstrat.
Arboribus uitem: prolem quoque iungit oliue.
Pastorique palen: & curam tradit equorum.
Tunc apium seriem mellis: & dona recenset.
Aeneas profugus intrat carthaginis oras.
Conuiuio series narratur troica belli.
Tertius & complet narrantis ordine gesta.
Ardet amans dido fatum sortita supremum.
Quintus habet tumuli uaria spectacula patris.
Infernos ditis manes & regna pererrat.
In latium eneas italas simul intrat in oras.
Intonat hic bellum recti de culmine turnus.
Euryalum: & nisum deflet cum matre iuuentus:
Palanti exitium: & turni deluditur orsus.
Euander urbsque simul multorum funera deflet.
Mezenti interitus canitur: post funera lausi.
Vitaque dehinc fertur telo mactata camilla.
Turni uita fugit infernas mesta sub umbras.

Nonnullorum carminum que breuiter omnē Virgilii narrationem continent finis.

.P.V.M. Ad Priapum.

Arminis incompti lusus lecture probaces
Conueniens latio pone supercilium.
Nō soror hic habitat phebi: nō uesta sacello
Nec que de patrio uertice nata dea est.
Sed ruber hortorum custos membrosior equo:
Qui tectum nullis uestibus inguen habet:
Aut igitur tunicam part. pretende tegende:
Aut quibus hec oculis aspicis: ista lege.

Ad Priapum.

Ludens hec ego teste te priape
Horto carmina digna non libello
Scripsi non nimium laboriose.
Nec musas tamen ut solent poete
Ad non uirgineum locum uocaui.
Nam sensus mihi: corque defuisset
Castas pieridum chorum sorores
Auso ducere mentulam ad priapi.
Ergo quicquid id est quod ociosus
Templi parietibus tui notaui:
In partem accipias bonam rogamus.

Priapus.

Obscure poteram tibi dicere: da mihi quod tu
Des licet assidue: nil tamen inde perit.
Da mihi quod cupies frustra dare forsitan olim.
Dum tenet obsessas inuida barba genas.
Quodque ioui dederat: qui raptus ab alite sacra
Miscet amatori pocula grata suo.
Quod uirgo prima cupido dat nocte marito
Dum timet alterius uulnus inepta loci.
Simplicius multo est da predicare latino
Dicere: quid faciam: crassa minerua mea est.

Ad Lalagen.

Obscenas rigido deo tabellas
Ducens ex elephantidos libellis
Dat donum lalage: rogatque temtes:
Si pictas opus edat ad figuras.

Priapus.

Quam puero legem fertur dixisse priapus:
Versibus hic infra scripta duobus erit.
Quod meus hortus habet sumas impune licebit:
Si dederis nobis quod tuus hortus habet.

Priapus.

Quod sim ligneus ut uides priapus.
Et falx lignea ligneusque penis:
Prendam te tamen: & tenebo prensam.
Totamque hanc sine fraude quantacique est
Tomento cytharaque tensiorem
Ad costam tibi septimam recondam.

Priapus.

Cum loquor una mihi precatur littera: nam te
Predico semper: blesaque lingua mea est.

Ad Matronas.

Matrone procul hinc abite caste
Turpe est uos legere impudica uerba.
Non assis faciunt: euntque recta.
Ni mirum sapiunt: uidentque magnam
Matrone quoque mentulam libenter.

Priapus.

Cur obscena mihi pars sit sine ueste: requiris
Quero tegat nullus cur sua signa deus.
Fulmen habet mundi dominus: tenet illud aperte.
Nec datur equoreo fuscina tecta deo.
Nec mauors illum: per quem ualat: occulit ensem.
Nec latet in tepido palladis hasta sinu.
Num pudet auratas phebum portare sagittas.
Clam ue solet pharetram ferre diana suam.
Num tegit alcides nodose robora claue.
Sub tunica uirgam num deus ales habet.
Quis bacchum gracili uestem pretendere thyrso:
Quis te celata cum face uidit amor.
Nec mihi sit crimen: quod mentula semper aperta est.
Hoc mihi si telum desit inermis ero.

Ad Puellam.

Insulsissima quid puella rides.
Non me praxiteles: scopas ne fecit.
Non sum phidiaca manu politus:
Sed lignum rude uillicus dolauit:
Et dixit mihi tu priapus esto.
Spectas me tamen: & subinde rides.
Ni mirum tibi falsa res uidetur
Astas inguinibus columna nostris.

Priapus.

Ne prensare cane: prensus nec fuste nocebo.
Sęua nec incurua uulnera falce dabo.
Traiectus conto sic extendere pedali
Vt culum rugas non habuisse putes.

Priapus.

Quędam senior hectoris parente
Cumęę soror ut puto sibyllę:
Aequalis illi: quam domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem.
Infirmo solet huc gradu uenire:
Rugosasque manus ad astra tollens:
Ne desit sibi mentula rogare.
Hesterna quoque luce dum precatur.
Dentem de tribus hic screauit unum.
Tolle inquam procul: ac iube latere
Scissia sub tunica: stolaque russa
Vt semper solet: & timere lucem:
Qui tanto patet indecens hiatu
Barbato macer eminente naso:
Vt credas epicoreos oscitare

Priapus.

Pręcidere puer moneo: futuere puella.
Barbatum furem tertia pęna manet.

Priapus.

Huc huc quisquis es: in dei salacis
Diuerti graue ne puta sacellum:
Et si nocte fuit puella tecum:
Hac re quod metus adire: non est.
Istuc cęlitibus datur seueris.
Nos uappę sumus. & pusilla culti
Ruris numina: nos pudore pulso
Stamus sub ioue coleis apertis.
Ergo cuilibet huc licebit intret
Nigra fornicis oblitus fauilla.
Commisso mihi non satis modestas
Quicunque attulerit manus agello:
Is me sentiet non esse spadonem.
Hic inter frutices loco remoto
Dicat forsitan hęc sibi ipse: nemo
Pręcisum sciet esse me: sed errat.
Magnis testibus ista res agetur.

Ad Priapum.

Qualibet hippomanes rapuit schoeneida pomis:
Qualibet hippomanis nobilis hortus erat:
Qualia credibile est spatiantem rure paternum
Nausicaam pleno sępe tulisse sinu.
Quale fuit malum: quod littera pinxit achontii:
Qua lecta cupido pacta puella uiro est:
Talia cunque puer dominus florentis agelli
Imposuit mensę nude priape tuę.

Priapus.

Quid mecum tibi circitor moleste.
Ad me quid prohibes uenire furem.
Accedat sine: laxior redibit.

Priapus.

Commoditas hęc est in nostro maxima pene.
Laxa quod esse mihi fęmina nulla potest.

Ad Priapum.

Hic quando theletusa circulatrix:
Quę clunem tunica tegente nulla
Extis aptius: altiusque mouet:
Crissabit tibi fluctuante lumbo:
Sic ut non modo te priape posset:
Priuignum quoque sed mouere phędrę.

Priapus.

Fulmina sub ioue sunt: neptuni fuscina telum.
Ense potens mars est: hasta mineruą tua est.
Sutilibus liber committit pręlia thyrsis.
Fertur apollinea missa sagitta manu.
Herculis armata est inuicta dextera claua.
At me terribilem mentula tanta facit.

Ad Priapum.

Copia me perdit tu suffragare rogatus:
Indicio nec me perde priape tuo.
Hęc quęcunque tibi posui uernacula poma:
De sacra nulli dixeris esse uia.

Priapus.

Fęmina si furtum faciet mihi uirque puerque
Hęc cunnum: caput hic: pręebet ille nates.

Priapus.

Quicunque hic uiolam: rosam ue carpet:
Furtiuum ue holus: aut inempta poma:
Defectis puerisque fęminisque:
Hac tentigine: quam uidetis in me
Rumpatur precor usque: mentulaque
Ne quicquam sibi pulset umbilicum.

Priapus.

Hic me custodem fęcundi uillicus horti
Mandati curam iussit habere loci.
Fur habeas pęnam: licet indignere: feramque
Propter holus dicas: hanc ego propter holus.

Priapus.

Hoc sceptrum quod in arbore est recisum:
Nulla iam poterit uirere fronde.
Sceptrum quod pathicę petunt puellę:
Quod quidam cupiunt tenere reges.
Cui dant oscula nobiles cinędi:
Intra uiscera furis ibit usque
Ad pubem: capulumque coleorum.
Porro nam quis erit modus quirites:
Aut pręcidite seminale membrum:
Quod totis mihi noctibus fatigant
Vicinę sine fine prurientes:
Vernis passeribus salaciores.

Aut rumpar: nec habebitis priapum.
Ipsi cernitis futurus ut sim:
Confectusque: macerque: pellidusque:
Qui quondam ruber: & ualens solebam
Fures cędere quamlibet ualentes:
Latus deficit & periculosam.
Cum tussi miser expuo saliuam.

Ad Priapum.

Delitię populi magno notissima circo:
Quintia uibratas docta mouere nates:
Cymbala cum crotalis pruriginis arma priapo
Ponit: & adducta tympana pulsa manu:
Pro quibus ut semper placeat spectantibus: orat
Tentaque ad exemplum sit sua turba dei.

Priapus.

Tu qui non bene cogitas & ęgre
Carpendo tibi temperas ab horto:
Prędicabere fuscina pedali.
Quod si tam grauis: & molesta pęna
Non profecerit: altiora tangam.

Ad Priapum.

Obscenis poteram priape: si non
Vti me pudet improbisque uerbis:
Sed cum tu posito deus pudore
Ostendis mihi coleos patentes:
Cum cunno mihi mentula est uocanda.

Ad Priapum.

Falce minax ex parte tui maiore priape
Ad fontem quęso dic mihi qua sit iter.

Priapus.

Vade per has uites: quarum si carpseris uuas:
Quas aliter sumas hospes habebis aquas.

Priapus.

Donec proterua nil mei manu carpes:
Licebit ipsa sis pudicicior uesta.
Sin hęc te mei uentris arma laxabunt:
Exire ut ipsa de tuo queas culo.

Priapus.

Vuis aridior puella passis:
Buxo pallidior: nouaque cęra:
Collatasque sibi: suisque membris
Formicas facit altiles uideri:
Cuius uiscera non aperta thuscus
Per pellem poterit uidere aurispex:
Que succo caret: utque putris pumex:
Nemo uiderit hanc: ut expuentem:
Quam pro sanguine puluerem: scobemque
In uenis medici putant habere:
Ad me nocte solet uenire: & affert
Pallorem: maciemque laruale
Ductor ferreus insularis equę
Laterne uideor fricare cornu.

Priapus.

Naiades antiqui: dryadesque habuere priapi:
Et quo tenta dei uena subireterat.
Nunc adeo nihil est: adeo mihi plena libido:
Vt nymphas omnes interiisse putem:

Turpe quidem factu: sed ne tentigine rumpar
Falce manu posita fiet amica manus.

Ad Priapum.

Cum sacrum fieret deo salaci.
Conducta est precio puella paruo
Communis satis omnibus futura:
Quę quot nocte uiros peregit una:
Tot uerpas tibi dedicat salignas.

Priapus.

Notas habemus corporis quisquis formas.
Phębus comosus: hercules lacertosus.
Trahitque uirginis tener bacchus formam.
Minerua flauo: lumine: uenus pęto.
Fronte crinitos arcades uides faunos.
Habet decentes nuncius deum plantas.
Tutella lemni dispares mouet gressus.
Intonsa semper ęsculapio barba est.
Nemo est feroci pectorosior marte.
Quod siquis inter hęc locus mihi restat.
Deus priapo mentulatior non est.

Ad Spectatores De Priapo.

Cur pictum memori sit in tabella
Membrum quęritis: unde procreamur.
Cum penitus mihi forte lęsus esset:
Chirugicamque manum miser timerem:
Diis me legitimis: nimisque magnis.
Vt phębo puta: filioque phębi
Curatum dare mentulam uerebar.
Huic dixi fer opem priape parti.
Cuius tu pater ipse par uideris:
Qua salua sine sectione facta:
Ponetur tibi picta quam leuaris
Parua consimilisque concolorque.
Promisit fore: mentulamque mouit:
Pro nutu deus: & rogata fecit.

Priapus.

Simpliciter tibi me quodcumque est dicere oportet:
Natura est quoniam semper aperta mihi.
Predicare uolo tu uis decerpere poma.
Quod peto si dederis: quod petis accipies.

Priapus.

Forma mercurius potest placere.
Forma conspiciendus est apollo:
Formosus quoque pingitur lyęus.
Formosissimus est omnium cupido.
Me pulchra fateor carere forma.
Verum mentula luculenta nostra est:
Hanc mauult sibi: quam deos priores.
Siqua est non fatui puella cunni.

De Thelesthusa.

Nota suburranas inter thelethusa puellas:
Quę puto de questu libera facta suo est.
Cingit inaurata penem tibi sancte corona:
Hunc pathicę summi numinis instar habent.

Priapus.

Quisquis uenerit huc poeta fiat:
Et uersus mihi dedicet iocosos.

Qui non fecerit inter eruditos,
Ficosissimus ambulet poetas.

Ad Priapum.

Lętus aristagoras natis bene uillicus uuis
De cęra facta dat tibi poma deus.
At tu sacrati contentus imagine pomi:
Fac ueros fructus ille priape ferat.

Priapus.

Nolite omnia quę dico putare
Per lusum mihi per iocumque dici.
Deprensos quoque terque quaterque fures
Omnes non dubitetis irrumabo.

Priapus.

Velle quid hanc dicas quãuis sim ligneus: hastam:
Oscula dat medio siqua puella mihi.
Augure non opus est in me: mihi credite: dixit
Vtetur ueris usibus hasta rudis.

Priapus.

Cum quendam rigidus deus uideret
Feruenti caput ustulare ferro:
Vt maurę similis foret puellę:
Heus tibi inquit dicimus cinęde:
Vras te licet: usque torquearis;
Num tandem prior es puella quęso
Quam sunt mentula quos habet capilli.

Priapus.

O non candidior puella mauro:
Sed mollior omnibus cinędis: i. effeminatis
Pygmęo breuior gruem timenti:
Vrsis asperior pilosiorque:
Medis laxior: indicis libratis:
Manes hic licet: ut libenter ires.
Nam quamuis uideat satis paratus:
Erucarum opus est decem manipłis:
Fossas inguinis ut teram: dolemque:
Cunni uermiculo scaturientes.

Priapus.

Quicũque uestrum qui uenitis ad cęnam.
Librare nullos sustinet mihi uersus:
Illius uxor: aut amica riualem
Lasciuiendo languidum: precor reddat.
Et ipse nocte longa dormiat solus,
Libidinosis incitatus erucis.

Priapus.

Quod partem madidam mei uidetis
Per quam significor priapus esse:
Non ros est mihi crede: nec pruina:
Sed quod sponte sua solet remitti:
Cum mens est pathicę memor puellę.

Priapus.

Tu quicũque uides circa tentoria nostra
Non nimium casti carmina plena ioci:
Versibus obscenis offendi desine: non est
Mentula subducti nostra supercilii.

Ad Priapum.

Quędam: si placet hoc tibi priape:
Ficosissima me puęlla ludit.
Et non dat mihi: nec negat daturam.
Causas inuenit usque differendi:
Quę si contigerit fruenda nobis:
Totam comparibus priape nostris
Cingemus tibi mentulam coronis.

Priapus.

Quid hoc negocii est, qua ue suspicer causa
Venire in hortum plurimos meum fures.
Cum quisquis in nos incidat: luat pęnas.
Et usque curuos excauetur ad lumbos
Non ficus hic est pręferenda uicinę
Vuęque: quales flaua non legit crete.
Non mala truncis asseruanda picenis.
Pirum ue: tanto quod periculo captes.
Magisque cęra luteum noua prunum.
Sorbum ne uentres lubricos moraturum.
Prępinguem rami nec mei ferunt morum:
Nucem ue longam, quę uocatur alna.
Amygdalum ue flore purpureo fulgens.
Non brassicarum fero gulosior caules.
Bete ue quantas hortus educat nullus.
Crescens ue semper in suum caput porrum:
Nec seminosas ad cucurbitas quẽquam
Ad ocium ue: cucumeres ue humi fusos:
Venire crede: sessiles ne lactucas:
Nec ue salaces nocte tollat erucas.
Mentemque olentem cum salubribus rutis.
Acresque cepas: alliumque furatum.
Quę cuncta quauis nostro habeamus in septo
Non pauciora proximi ferunt horti.
Quibus relictis in mihi laboratum
Locum uenitis improbissimi fures.
Nimium apertam conuolatis ad prędam.
Et uos hoc ipsum quod minamur, inuitat.

Priapus

Heus tu non bene qui manum rapęcem
Mandato mihi contines ab horto:
Iam primum stator hic libidinosus
Alternus sed eundo & redeu[illegible]
Porta te faciet patentiorem
Accedent duo qui latus tuentur
Pulchre pensilibus peculiati:
Quique te male foderit iacentem
Ad portam ueniet salax asellus.
Nil est deterius mutoniatis
Quare si sapis hoc malum cauebis.
Cum tantum scias esse mentulatum.

Ad Priapum.

Contentus modico bacchus solet esse racemo:
Cum capiant altos uix sua musta lacus.
Magnaque fęcundis cum messibus area desit:
In cereris crines una corona datur.
Tu quoque diue minor maiorum exempla secutus:
Quamuis pauca damus consule poma boni.

Priapus.

E.d. si scribas: temonẽque insuper addas:
Qui medium d uult scindere pictus erit.

Priapus.

Credere quis posset falcem quoque turpe fateri
De digitis fures surripuisse meis.
Nec mouet amissi tam me iactura: pudorque:
Quam prebent iustos altera tela metus.
Quę si perdidero: patriam mulctabor: & olim
Ille tuus ciuis lampsace gallus ero.

Priapus.

Derides quoque fur: & impudicum
Ostendis digitum mihi minanti.
Heu me miserum quid ista lignum est.
Quę me terribilem facit uidere:
Mandabo domino tamen salaci:
Vt pro me uelit irrumare fures.

Priapus.

Cornix & caries uetusque bustum:
Turba putrida facta sacculorum:
Quę forsan potuisset esse nutrix
Tithoni priamique: nestorisque:
Illis in pueris anus fuisset.
Ne desim sibi me rogat fututor.
Quid si nunc roget ut puella fiat.
Si numos tamen hęc habet puella est.

Priapus.

Quicúque nostram fur fefellerit fidem:
Effęminato culo eminet procul
Quęque hęc proterua carpserit manu poma
Puella nullum inueniat fututorem.
Predictum tibi ne rogare possis:
Si fur ueneris: impudicus eris.

Ad Priapum.

Si quot habes uersus: tot haberes poma priape
Esses antiquo ditior alcinoo.

Priapus in persona mali.

Quid frustra quereris colone mecum:
Quod quondam bene fructuosa malus
Autumnis sterilis duobus astem.
Non me pręgrauat: ut putas senectus.
Nec sum grandine uerberata dura.
Nec gemmas meo germine exeuntis
Seui frigoris ustulauit aura.
Nec uenti: pluuię ue: siccitas ue.
Quod de se quęrens malum dederunt.
Non sturnus mihi: gracchulus ue raptor:
Aut cornix anus: aut aquosus anser:
Aut coruus nocuit siticulosus.
Sed quia carmina pessimi poetę
Ramis sustineo laboriosis.

Priapus.

Securi dormite canes: custodiat ortum
Cum sibi dilecta simius erigone.

Priapus.

Parum est mihi quod hic fixi sedem
Agente terram per canicula rimas
Siticulosam sustinens ęstatem.
Parumque sinus superfluunt hymbres.
Et in capillos grandines cadunt nostros:
Rigetque dura barba iuncta capillo.
Parumque acta sub laboribus lucem
Parem diebus pręuigil traho noctem
Huc adde quod me terribiles fuste
Manus sine arte rusticę dolauerunt:
Interque cunctos ultus deos numen
Cucurbitarum ligneus uocor custos:
Accedit istis impudentię signum
Libidinosa tenta priamis neruo
Ad hanc puella pene nomen adiecti
Solet uenire cum suo fututore:
Quę tot figuris quot philenis enarrat
Non inuentis pruinosa discedit

Priapus.

Quidam mollior anseris medulla
Furatum uenit huc amore pęnę.
Futetur licet usque non uidebo.

Ad Priapum.

Hic tibi qui rostro crescentia lilia mersit:
Cędetur tepida uictima porcus ara.
Nec tamen extraneum facias pecus omne priape.
Horti sit facies ianua clausa tui:

Priapus.

Tu quę ne uideas notam uirilem
Hinc auerteris ut decet pudicam:
Nimirum nisi quod times uidere
Intra uiscera habere concupiscis.

Priapus.

Penelopes primam: didonis prima sequatur:
Et prima in tani: syllaba prima remi
Quodque fit ex illis: mihi tu deprensus in horto
Fur dabis: hac pęna culpa luenda tua est.

Priapus.

Rusticus indoctus si quid dixisse uidebor
Da ueniam: libros non lego: poma lego.
Sed rudis hic dominum totiens audire legentem
Constitui: meracas edidicique notas.
Psoleon ille uocat: quod nos psoloenta uocamus:
Id quod nos culum: culeon ille uocat.
Merdalion certe nisi res non munda uocatur.
Et pędiconum mentula merdalea.

Priapus.

Quid nisi tęnario placuisset troica cunno:
Mentula quod caneret non habuisset opus.
Mentula tantalidę bene si non nota fuisset:
Nil senior chryses quod quęreretur erat.
Hęc eadem socium tenera spoliauit amica:
Quęque erat ęacidę maluit esse suam.
Ille pelethronium cecinit miserabile carmen
Ad citharam: cithara tentior ipse sua.
Nobilis hinc nota nempe incipit ilias ira.
Principium sacri carminis illa fuit.
Altera materia est error fallentis ulyxi.
Si uerum quęras: huc quoque mouit amor.
Hinc legitur radix de qua flos aureus exit.
Quę cur moly uocat: mentula moly fuit.
Hinc legimus circen: adantiadéque calypson

Grandia dulichii iussa tulisse uiri.
Huius & alcinoi mirata est filia membrum
Frondenti ramo uix potuisse tegi.
Ad uetulam tamen ille suam pperabat: & omnis
Spes erat in cunno peneclopea tuo.
Que sic casta manes: ut iam conuiuia uisas
Vtque fututorum sit tua plena domus.
E quibus ut scires quicũque ualentior esset:
Hec es ad arrectos uerba locuta procos.
Nemo meo melius neruum tendebat ulyxe
Siue illi laterum: seu fuit artis opus.
Qui quoniam periit: modo uos intendite: qualem
Esse uirum sciero: uir sit ut ille meus.
Hac ego penelope potui tibi lege placere:
Illo sed nondum tempore factus eram.
Priapus.
Dum fici tibi suauitas subibit:
Et iam porrigere huc manum licebit:
Ad me respice fur: & estimato
Quot pondo: tibi mentulam est cacandum.
Priapus.
Si pauper mihi sit & inquilinus:
Qui libum dederat: molaque fusa.
Quare partibus additis in ignem
Sacro protinus hinc abit peracto.
Vicini canis huc subinde uenit
Nitorem puto prosecuta fumi:
Que libamine mentule comeso
Tota nocte mihi litat rigendo.
At uos amplius hoc loco cauete
Quicquam ponere: ne famelicorum
Ad me turba uelit canum uenire:
Ne dum me colitis: meumque numen:
Custodes habeatis irrumatos.
Priapus.
Si commissa mee carpes pomaria cure
Dulcia: quid dolcam perdere: ductus eris.
Ad Priapum.
Curam pomarii diligens priape facito.
Rubricato furibus minare mutiuo.
Priapus.
Quod mouear non est: quia si furaberis ipse
Grandia mala: tibi brachia macra dabo.
Priapus.
Obliquis pathice quid me spectatis ocellis.
Stat non inguinibus mentula tenta meis:
Que tamen exanimis nunc est: & inutile lignum
Vtilis hec aram si dederitis: erit.
Per medios ibit pueros: mediasque puellas
Mentula: barbatis non nisi summa petet.
Que quorũ locorum sint numina.
Dodona tibi iuppiter sacrata est.
Iunoni samos: & mycene dites.
Vnde tenedos equorisque regi.
Pallas cecropias tuetur arces.
Delphos pythius orbis umbilicum.
Creten delia: cynthiosque colles.
Faunus menalon: arcadumque siluas.
Tutella rhodos est beata solis.
Gades herculis: humidũque tybur.
Cyllene celeri deo niuosa.
Tardo gratior estuosa lemnos.
Aetnee cererem nurus frequentant
Raptam cocytos ostreosa diuam:
Formosam uenerem gnidos: paphosque.
Mortales tibi lampsacum dicarunt.
Priapus.
Quod sim iam senior: meũque canis
Cum barba caput albicat capillis:
Deprenses ego perforare possum
Thithonum: priamũque: nestorẽque.
Immanem mihi stomachom uidetis:
Qui densam facitis subinde sepem:
Et fures prohibetis huc adire.
Hoc est ledere: dum iuuatis. hoc est
Non admittere ad aucupem uolucres:
Obstructa est uia: nec licet iacenti
Iactura natis expiare culpam.
Ergo qui prius usque & usque & usque
Furum scindere podices solebam:
Per noctes aliquot diesque cesso.
Penas do quoque: quod satis superque est:
In semenque habeo. salaxque quondam
Non uitam perago. quis hoc putaret
Vt lusus citharedus abstineret:
At uos ne peream situ senili:
Queso desinite esse diligentes.
Ne ue imponite fibulam priapo.
Priapus.
At di ĩdeque dentibus tuis escam
Negent: amicas cunnilingi uicine:
Per quem puella foris ante: nec mendax:
Et que solebat impigro celer passu
Ad nos uenire nunc misella landace
Vix posse iurat ambulare pro soccis.
Ad Priapum.
Priape quod sis fascino grauis tenero:
Quod exprobrauit hic tibi suo uersu
Poeta noster: erubescere hoc noli.
Non est poeta sarcinosior nostro.
Priapus.
Vt non longa satis bene: non stat mentula crassa
Et quam si tractes: crescere posse putes.
Me miserum cupidas fallit mensura puellas.
Non habet hoc aliud mentula maius eo.
Vtilior tydeus: qui si quid credis homero
Ingenio pugnax corpore paruus erat.
Sed potuit damno nobis nouitasque: pudorque
Esse repellendus sepius iste mihi.
Ad Priapum.
Dum uiuis sperare decet: tu rustice custos
Huc ades: & neruis tente priape faue.
Ad Priapum.
Rusticus errari quondam nunc uillicus orti

Hęc tibi perspecta templa priape dico.
Pro quibus officiis si fas est: sancte paciscor:
Assiduus custos ruris ut esse uelis.
Improbus at si quis nostrum uiolabit agellum:
Huic tu: sed taceo: scis puto quod sequitur.

Querela Priapi

Quid hoc noui est: quid ira nunciat deum:
Silente nocte candidus mihi puer
Repente cum iaceret abditus sinu:
Venus erat quieta: nec uiriliter
Iners senile penis extulit caput
Placet priape qui sub arboris comis
Soles sacrum reuinctus pampino caput
Ruber sedere cum rubente fascino.
At o priape sępe floribus nouis
Tuas sine arte deligauimus comas:
Abegimusque uoce sępe cum tibi
Senex ue coruus: piger ue gracchulus
Sacrum feriret ore corneo caput.
Vale nefanee destituor inguinum:
Vale priape: debeo tibi nihil.
Iacebis inter arua squallidus situ.
Canis ue ille sęuus usque bene
Fricabit obloquium latus lutosus
O scelestę penis: o cui meum malum
Licet querare: nec tibi tener puer
Patebit ullus: imminente qui toto
Iuuante uerset arte nobilem natem.
Puella nec iocosa nec leui manu
Fouebit apprimet ue lucidum femur.
Bidens amica romuli senis memor
Paratur inter arua: cuius inguina:
Vacuaque pelle tectus inguinum geln
Araneosus obsidet fores situs
Tibi hęc parantur ut tuus ter aut quater
Voret profunda fossa lubricum caput
Licebit hebes aut languentior cubes
Hęres & usque ah miser miser
Triplex quadruplexque complens specum
Superbia ista proderit nihil simul.
Vagum sonante merseris caput luto
Quid iners piget ne lentitudinis
Licebit hoc multus auferas semel:
Sed ille cum redibit aureus puer
Simul sonante senseris iter pede
Repente neruos excitet libidine
Et inquietus inguina arrigat tu nott
Neque mutare possit usque dum mihi
Venus iocosa molle ruperit latus.

P. V. Maronis Copa.

Opa sirisca caput graia redimita mitella
Crispum sub cotalo docta mouere latus:
Ebria famosa saltat lasciua taberna:
Ad cubitum raucos excutiens calamos.
Quid iuuat ęstiuo defessum puluerę abęsse
Quam potius bibulo decubuisse toro:
Sunt cuppę: calices: cyathi: rosa: tibia: chordę:
Triclinia umbrosis frigida harundinibus:
En & męnalio quę garrit dulce sub antro
Rustica pastoris fistula more sonat.
Est & nappa cado nuper diffusa picato
Et strepitans rauco murmure riuus aquę.
Sunt etiam croceo uiolę de flore corolę:
Sertaque purpurea luctea mixta rosa:
Et quę uirgineo libata achelois ab amne
Lilia uimineis attulit in calathis:
Sunt & caseoli: quos iuncea fiscina siccat:
Sunt autumnali cerea pruna die:
Castaneęque nuces: & suaue rubentia mala
Est hic munda ceres: est amor: est bromius:
Sunt & mora cruenta: & lentis uua racemis.
Et pendet iunco ceruleus cucumis.
Et tuguri custos armatus falce saligna:
Sed non & uasto est inguine terribilis.
Huc alibida ueni: fessus iam subdat asellus
Parce illi: uestri delicium est asinus.
Nunc cantu crebro rumpūt arbusta cicadę.
Nunc uere in gelida sede lacerta sedet.
Si sapis ęstiuo recubans nunc prolue uitro
Seu uis crystallo ferre nouos calices.
Eia age pampinea fessus requiesce sub umbra:
Et grauidum roseo necte caput stophio.
Formosus tenerę decerpes ora puellę.
Ah pereant cui sunt prisca supercilia.
Quid cineri ingrato seruans bene olentia serta:
An ne coronato uis lapide ista tegi:
Pone merum & talos: pereat qui crastina curat
Mors autem ueniens uiuite aittuenio.

P. V. Maronis est & non

Est & non cūcti monosyllaba nota frequentant
His dēptis nihil ē hoim qđ sermo uolutet.
Omnia in his: & ab his sunt omnia, siue negoci
Siue oci quicquam est: seu turbida: siue quietis
Alterutro: pariter non nunquam: sępe seorsis
Obsistunt dubiis: ut mores ingeniumque
Et faciles: uel difficiles contentio nacta est
Si consentitur mora: nulla interuenit est: est.
Si controuersam dissensio subiciet non:
Hinc fora dissultant clamoribus: hinc furiosi
Iurgia sunt cyrci: cuneati hinc lęta theatri
Seditio: & tales agitat quoque curia lites.
Cōiugia & nati cum patribus ista quietis
Verba ferunt studiis: salua pietate loquentes
Hinc etiam placidis schola consona disciplinis
Dogmaticas agitat placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba sophorum:
Est lux: est ne dies ergo nō conuenit istuc:
Nam facibus multis: aut fulguribus quotiens lux
Est nocturna homini: non est lux ista dies.
Est & non igitur quotiens lucem esse fatendum est:

Sed non esse diem mille hinc certamina surgũt
Hinc pauci multi quoque talia commeditantes
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qualis uita hominum: duo quam monosyllaba uersant

P.V. Maronis Vir Bonus

VIr bonus & sapiens: qualem uix reperit ullum
Milibus e cũctis hominum consultus apollo
Iudex ipse sui totum se explorat ad unguem
Quid proceres, uanique leuis quid opinio uulgi
Securus: mũdi instar habens teres atque rotundus
Externę ne quid labis per leuia sidat.
Ille diem quam longus erit sub sydere cancri
Quantaque nox tropico se porrigit in capricorno
Cogitat: & iusto trutinę se examine pensat
Ne quid hiet: ne quis proturbet angulus: ęquis
Partibus ut coeant: nil ut deliret amussis.
Sit solidum quodcunque subest, nec inania subtus
Iudicet admotus digitis pellentibus ictus,
Non prius in dulcem declinat lumina somnum
Omnia quam longi reputauerit acta diei.
Quo pręter gressus: quid gestum in tempore: quid non
Cur isti facto decus affuit: aut ratio illi.
Quid mihi pręteritum: cur hęc sententia sedit
Quam melius mutare fuit: miseratus egentem.
Cur aliquem fracta persensi mente dolorem:
Quid uolui: quid nolle bonũ foret: utile honesto
Cur malus antetuli: nũ dicto: aut denique uultu
Perstrictus quisquam. cur me natura magisquam
Disciplina trahit. sic dicta & facta per omnia
Ingrediens: ortoque a uespere cuncta reuoluens
Offensus prauis dat palmam & pręmia rectis.

P.V. Maronis rosę.

VEr erat: & blando mordentia frigora morsu
Spirabat croceo mane reuecta dies.
Strictior eoos pręcesserat aura iugales
Aestiferum suadens anticipare diem:
Errabam riguis per quadrua compita in herbis
Maturo cupiens me uegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa ruinas
Pendere: aut olerum stare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas:
Et cęlestis aquę pondere tunc grauidas.
Vidi pęstano gaudere rosaria cultu
Exoriente nouo rosida lucifero.
Rara pruinosis canebat gemma frutetis
Ad primos radios interitura die.
Ambigeres raperet ne rosis tunc aura ruborem.
An daret: & flores tingeret orta dies
Ros unus: color unus: & unum mane duorum:
Sideris & floris est domina una uenus.
Forsan et unus odor: sed celsior ille per auras
Difflatur: spirat proximus iste magis.
Communis paphię dea sideris & dea floris
Pręcipit unius muricis cẽ habitum:
Momentum intereat: quo se nascentia florum
Germina cũ paribus diuiderent spaciis
Hęc uiret angusto foliorum tecta galero.
Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hęc aperit prima fastigia celsa obelisci
Mucronem absoluens purpurei capitis:
Vertice collectos illa exinuabat amictus:
Iam meditans foliis se numerare suis:
Nec mora: ridentis calathi patefecit honorem
Prodens inclusi semina densa croci.
Hęc modo quę toto rutilauerat igne comarum:
Pallida collapsis deseritur foliis.
Mirabar celerem fugitiua ętate rapinam:
Et dũ nascuntur consenuisse rosas.
Ecce & defluxit rutuli coma punica floris
Dum loquor: & tellus tacta rubore micat.
Tot species: tantosque ortus: uariosque nouatus
Ipsa dies aperit: conficit ipsa dies.
Cõquerimur natura breuis quod gratia florum est
Ostentata oculis ilico dona rapis
Quam longa una dies: ętas tam longa rosarum
Quas pubescentes iuncta senecta pręmit.
Quam modo nascentem rutulis conspexit eous
Hanc rediens sero uespere uidit anum.
Sed bene quod paucis licet interitura diebus
Succedẽs ęuum prorogat ipsa suum.
Collige uirgo rosas: dum flos nouus & noua pubes
Et memor esto ęuum sic properare tuum.

P.V.M. ad Octauium Culex

LVsimus octaui gracili modulante thalia:
Atque ut araneoli tenuẽ formauimus orsum
Lusimus: hęc propter culicis sunt carmina dicta:
Omnis ut historię per ludum consonet ordo.
Notitięque ducum uoces: licet inuidus adsit:
Quisquis erit culpare iocos musamque paratus
Pondere uel culicis leuior: famaque feretur.
Posterius grauiore sono tibi musa loquetur
Nostra: dabunt cũ securos mihi tempora fructus.
Vt tibi dignato poliantur carmina sensu.
Latonę, magnique decus iouis: aurea proles
Phębus erit nostri princeps: & carminis auctor:
Et recinente lyra fautor: siue educat illum
Alma chimęrę o xanthi perfusa liquore.
Seu decus astrigeri: seu qua parrasia rupes:
Hinc atque hinc patula prępandit cornua fronte
Castalięque sonans liquido pręlabitur unda.
Quare pierii laticis decus ite sorores
Naides: & celebrate deum ludente chorea:
Et tu sancta pales ad quã uentura recurrunt
Agrestum bona: secura sit cura canentis
Aerios nemorum saltus feror inter & astra
Et tu cui meritis oritur fiducia chartis
Octaui uenerande meis allabere cęptis
Sancte puer: tibi namque canit non pagina bellum

Phlegra giganteo sparsa est quo sanguine tellus,
Nec centaureo lapithas compellit in enses.
Vrit erichthonias oriens non ignibus arces.
Non perfossus athos: nec magno uincula ponto
Lecta meo quęrent iam sera uolumine famam
Non hellespontus pedibus pulsatus equorum
Grecia cum timuit uenientis undique persas:
Mollia sed tenui pede currere carmina uersu
Viribus apta suis phębo duce ludere gaudet:
Hoc tibi sancte puer mortalibus: & tibi certet
Gloria perpetuum lucens mansura per ęuum,
Et tibi sede pia maneat locus: & tibi sospes
Debita fęlices memoretur uita per annos.
Grata bonis liceat: sed nos ad cępta feramur.
Igneus ęthereas iam sol penetrarat in arces.
Candidaque aurato quatiebat lumina curru
Crinibus & roseis tenebras aurora fugabat.
Protulit e stabulis ad pabula lęta capellas
Pastor: & excelsi montis iuga summa petiuit.
Lurida qua patulos uellabant gramina colles.
Iam siluis. dumisque uagę: iam uallibus abdunt
Corpora: iamque omni celeres e parte uagantes
Tondebant tenero uiridantia gramina morsu:
Scrupea desertas hęrebant ad caua rupes
Pendula protectis carpuntur: & arbuta ramis.
Densaque uirgultis auide labrusca petuntur.
Hęc suspensa rapit carpente cacumina morsu:
Hęc salicis lentę: uel quę noua nascitur alnus.
Hęc teneras fruticum sentes rimantur at illa
Imminet in riui pręstantis imaginis undam:
O bona pastoris: si qui non pauperis usum
Mente prius docta fastidiat: & probet illis
Omnia luxurię precijs incognita curis:
Quę lacerant auidas inimico pectore mentes:
Si non assyrio fuerint his lauta colore
Attalicis opibus data uellera si nitor auri
Sublaqueare domos animum non angit auarum
Picturęque decus lapidum nec fulgor in ulla
Cognitus utilitate manet: nec pocula gratum
Alconis referent boetique toreumata: nec indi
Cōchea baccha maris precio est a pectore puro.
Sępe super tenero procumbūt gramine corpus
Florida cum tellus gēmantis picta p herbas
Vere notat dulcis distincta coloribus arua
Atque illum thalamo lętum retinente palustri:
Ociaque inuidia degentem: ac fraude remota:
Pollentemque sibi uiridi cum palmite lucens
Mollia pāpineo super coma uellat amictu.
Illi sunt gratę rorantes lacte capellę:
Et uenus: & fęcunda palles: & uallibus imis
Semper opaca nouis manantia fontibus antra.
Quis magis optato queat esse beatior ęuo:
Quam qui mente procul puras: sensusque probando
Non auidas agnouit opes: nec tristia bella.
Nec funesta tenet ualidę certamina classis.
Quo spolijs dum sancta deum fulgentibus ornet
Templa: nęc euectus fine transcendit habendi.
Aduersum focus ultro caput hostibus offert.
Illi falce deus colitur non arte politus.
Ille colit lucos: illi pancarca thura
Floribus agrestes herbis uariantibus adsunt.
Illi dulcis adest requies: & pura uoluptas
Libera simplicibus curis huic imminet: omnis
Dirigit hūc sensus: hęc cura est subdita cordi
Qualibet ut requie motus contemptor habundet:
Iocūdoque locet languentia corpora somno.
O pecus: o panes: atque o gratissima tempe
Fontis hamadryadum quarum non diuite cultu
Aemulus ascręo pastor sibi quisque poeta
Securam placido traducit pectore curam
Talibus in studijs baculo dum nixus apricas
Pastor agit curas: et dum non arte canora
Compacta solidum modulatur harundine carmen
Tendit et euectus radios hyperionis ardor:
Lucidaque ęthereo ponit discrimina mundo:
Dum iacit oceanum flammas in utrumque capaces
Et iam compellente uagę pastore capellę
Ima susurrantis repetebant ad uada lymphę:
Quę super uiridem residebant cęrula muscum:
Iam medias operum partes euectus erat sol:
Cum densas pastor pecudes cogebat in umbras
Et procul aspexit luco residere uirenti
Delia diua tuo: quo quondam uicta furore
Venit nyctileum fugiens cadmeis agaue
Infandas scelerata manus: et cęde cruenta,
Quę gelidis bacchata iugis requieuit in antro
Posterius pęnam nati se morte futuram
Hic etiam uiridi ludentes panes in herba:
Et satyri dryadesque choros egere puellę
Naiadum cętu: tantum non orpheus hebrum
Restantem tenuit ripis: siluasque canendo:
Quantum te peneu remorantem diue chureas
Multa tuo lete fundentes gaudia uultu
Ipsa loci natura domum resonante susurro
Quis dabat: et molli fessas refouebat in autro.
Nam primum prona surgebant ualle patentes
Aerię platanus: inter quas impia lotos:
Impia que socios ithaci merentis abegit
Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos:
At quibus insigni curru proiectus equorum
Ambustos phęto luctu mutauerat artus:
Heliades teneris amplexę brachia truncis:
Candida fundebant lentis uelamina ramis:
Posterius cui demophoon ęterna reliquit
Perfidia lamentandi mala perfida multis.
Perfide demophoon et nunc defende puellam
Quam comitabantur fatalia carmina quercus
Quercus ante datę cereris quam semina uitę
Illas triptolemi mutauit sulcus aristis
Hic magnum argoę naui decus edita pinus
Proceras decorat siluas: irsuta per artus
Appetit aeriis contingere montibus astra:
Ilicis et nigrę species et lęta cupressus.
Vmbrosęque manent fagus hedęręque ligantis

Brachia fraternos plangat ne populus artus:
Ipseque excedunt ad summa cacumina lentę
Pinguntque aureolos uiridi pallore corymbos:
Quis aderat ueteris myrtus non nescia fati.
At uolucres patulis residentes dulcia ramis
Carmina per uarios edunt resonantia cantus:
His suberat gelidis manans e fontibus unda:
Quę leuibus placidum riuis sonat orta liquorem
Et quāquam geminas auium uox obstrepit aures
Hāc querulę referunt uoces: quis nantia limo
Corpora lympha fouet: sonitus alit aeris echo
Argutis & cūcta fremunt ardore cicadis:
Et circa passim fessę cubuere capellę.
Excelsique super dumis: quę leuiter afflans
Aura susurrantis possit confundere uenti.
Pastor ut ad fontes densa requieuit in umbra:
Mitem concepit proiectus membra soporem
Anxius insidiis nullis: sed lentus in herbis
Securo pressos somno mandauerat artus.
Stratus humi dulcem capiebat corpi chat quietem
Ni fors incertos iussisset ducere casus.
Nam solitum uoluens ad tempus tractibus idem
Immanis uario maculatus corpore serpens.
Mersus ut in limo magno sub sideris ęstu
Obuia uibranti carpens grauis aera lingua:
Squāmosos late torquebat montibus orbes:
Tollebant aurę motus ad omnia nisus.
Iā magis atque magis corpus reuolubile uoluens
Attollit pectus nitidis fulgoribus: & se
Sublimi ceruice caput: cui crista superne
Edita purpureo lucēs maculatur amictu
Aspectuque micant flammantia lumina toruo.
Metabat sese circum loca: tum uidet ingens
Aduersum recubare ducem gregis: acrior instat
Lumina diffondens intendere: & obuia toruo
Sępius arripiens infrendere: quod sua quisquam
Ad uada uenisset. naturę comparat arma.
Ardet mente: furit stridoribus: intonat ore:
Flexibus: & uersis torquetur corporis orbis
Manant sanguineę per tractus undique guttę.
Spiritibus rumpit fauces: cui cūcta paranti
Paruulus hunc prior humeros contreret alumnus.
Et mortem uitare monet: per culmina nanque
Qua deducta genas pandebant lumina gemmis
Ac senioris erat naturę papula: telo
Icta leui tū prosiluit furibondus: & illum
Obtritum morti misit: cui dissitus omnis
Spiritus excessit sensus: tum torua tuentem
Lumina respexit serpentem cōminus inde
Impiger exanimus uix compos mente refugit
Et ualidum dextra trūcum detraxit ab ore.
Qui casus sociaret opem: numen ue deorum
Procedere sic dubiū uoluit: sed uincere tales
Horrida squāmosi uoluētia mēbra draconis
Atque reluctātis crebris: fędeque petentis
Ictibus ossa feris cingūt qua tempora cristę.
Et quod erat tardus omni langore remoto.
Nescius aspiciens timor obcęcauerat artus:
Hoc minus implicuit dira formidine mentem
Quem postquā uidit cęsum languescere: sedit
Iā quatit: & biiugis oriens erebo cit equos nox
Et piger aurato uesper procedit ab ęta
Cū gregem compulso pastor duplicantibus umbris
Vadit: & infessos requiem date comparat artus:
Cuius ut intrauit lenior per corpora somnus:
Languidaque effuso requietūt membra sopore
Effugies ad eum culicis deuenit: & illi
Tristis ab euentu cecinit conuitia mortis.
Inquit. quid meritis ad quę dilatus acerbas
Cogor inire uices: tua dum me carior ipso
Vita fuit uita: rapior per inania uentis.
Tu lentus refoues iucunda membra quiete
Ereptus terris e cladibus: ad mea manes
Viscera lethęas cogūt trāsnare per undas:
Prędа charontis agor: uidet ut flagrantia tędis
Lumina collucent infestis omnia templis:
Obuia tisiphone serpentibus undique compta:
Et flāmas: & sęua quatit mihi uerbera pęna
Cerberus: & diris flagrant latrantibus ora:
Anguibus: hic atque hinc arent cui colla reflexis
Sanguineūque micant ardorem luminis orbes.
Heu quid ab officio digressa est gratia: cum te
Restitui superis lęti iam lumine ab ipso:
Pręmia sunt pietatis ubi: pietatis honores
In uanas abire uices: & iure recessit
Iustitię prior illa fides: instantia uidi
Alterius sine respectu mea fata relinquens:
Ad pariles agor euentus sit pęna merenti
Pęna sit exitium modo sit: cum grata uoluntas
Existat par officium: ferot auia carpens.
Auia cimerios inter distantia lucos:
Quem circa tristes densentur in omnia pęnę
Nam uictus sedet immanis serpentibus othos
Deuinctus męstus procul aspiciens ephialten
Conati quondam cū sint incendere mundum:
Et tytios latona tuas memor anxius iras
Implicabilis ira iacet uinus alitis esca:
Terreor a tantis insistere tereor umbris:
Ad stygias reuocatus aquas: uix ultimus amni
Restat nectareas diuum qui prodidit escas:
Gutturis arentis reuolutus in omnia sensu.
Quid saxū procul aduerso: qui monte reuoluit
Cōtempsisse dolor quē numina: uincit acerbus
Ocia quęrentem frustra sub lite puellę
Ite quibus tędas accendit tristis erinnys:
Sic hymen pręfata dedit connubia mortis.
Atque alias alio densat super agmine turmas
Impietate fera: cū cernam colchida matrem
Anxia solicitis meditantem uulnera natis
Iam pandodionias miserandas prole puellas:
Quarū uox querula est: superat quod bistonius rex
Orbus epops męret uolucres euectus in auras
Ad discordantes cadmeo sanguine fratres:
Iam truculenta ferunt: infestaque lumina corpus.

Alter in alterius ianque aduersatus uterque
Impia germani manat quod sanguine dextra.
Heu heu mutandus nūquam labor:auferor ultra
In diuersa magis distantia lumina ceruo
Elysiam tranādus agor delatus ad uudam
Obuia tisiphone comites heroidas urget
Aduersum perferre faces:alcestis ab omni
Inuiolata uacat cura:quod sęua mariti
Hic alcedonias admeti cura morata est
Ecce ithaci coniūx semp decus una charontis
Femineū concepta decus manet:& procul illam
Turba ferox iuuenum telis confixa procorum
Quin misera eurydice tanto merore recessit.
Pęnaque respectus:& nūc manet orpheus in te:
Audax ille quidem qui mitem cerberū unquam
Credidit:aut illi ditis placabile numen.
Nec timuit phlegethōta furens ardentibus undis
Nec męsta obtentu ditis ferrugine regna.
Defossasque domos:ac tartara nocte cruenta:
Obsita:nec faciles ditis sine iudice sedes:
Iudice qui uitę post mortem iudicat acta
Sed fortuna ualens audacem fecerat orphea:
Iam rapidi steterant amnes & turba ferarum.
Blanda uoce sequax regionem insederat orphei:
Ianque unam uiridi radicem mouerat alte
Quercus humo:steterāt amnes siluęque sonorę
Sponte sua cantus rapiebant cortice amara.
Labētes biiuges etiā per sydera luna
Pressit equos:& to currentis menstrua uirgo
Auditura lyram tenuisti nocte relicta.
Hęc eadem potuit ditis teuincere coniunx
Eurydicen ultro ducendam reddere:non fas
Non erat in uitam diuę exorabile mortis.
Illa quidem nimium manes experta seueros
Pręceptum signabat iter nec retulit inter
Limina:nec diue corrūpit limina lingua:
Sed tu crudelis:crudelis tu magis orphen
Oscula cara petens rupisti iussa deorum.
Dignus amor uenia gratum si tartara nossent
Peccatū meminisse graue:& uos sede piorum:
Vos manet heroum contra manus:hic & uterque
Aeacides:peleus nāque & telamonia uirtus
Per secura patris locantur numina:quorum
Connubiis uenus:& uirtus iniunxit honorem.
Hūc rapuit feritas:illum nereis amauit.
Assidet:ac iuuenis sociat te gloria fortis.
Alter in excessum referens a nauibus ignis
Argolicis:phrygios torua feritate repulsos.
O quis non referat talis diuortia belli:
Que troię uidere uiri:uidereque graii
Teucria cū magno manaret sanguine tellus
Et simois xantique liquor:sygęaque pręter
Littora cū troas sęui uox hectoris ira
Viderit in classes inimica mente pelasgas
Vulnera:tela:neces ignes inferre paratos.
Ipsa magis:nāque ida potens feritatis:& ipsa
Datque faces altrix cupidis pręebebat aldnis:
Omnis ut in cineres rethei littoris hora
Classibus ambustis fāma lachrimāte daretur.
Hinc erat oppositus contra telamonius heros
Obiectoque dabat clypeo certamina:& illuc
Hector erat troię summum decus:acer uterque:
Fulminibus cęlo ueluti fragor editur ense
Tegminibus:telisque super:sygęaque pręter
Eriperet reditus:alter uulcania ferro
Vulnera protectus depellere nauibus instat.
Hoc erat eacides uultu lętatus honore:
Dardanięque alter fuso quod sanguine campis
Hectora lustrauit uictor de corpore troia
Rursus acerba fremit paris hūc quod lętat:& huius
Arma dolis ithaci uirtus quod concidit ręta.
Hinc gerit euersos proles laertia cursus.
Et iam strimmonii rhesi:uictorque dolonis
Pallade iam lętatur ouans:rursusque remiscit
Tamoicon:asiamque horret lęstrygones atrox
Illum sylla rapax canibus succincta molosis:
Aetnęusque ciclops illum metuēda charybdis
Pallentesque lacus:& squallida tartara terent.
Hic & tātalei gener ęacus amplius atridę
Assidet argiuum lumen quo flamma regente
Oris erichthonias prostrauit funditus arces.
Reddidit heu grauius pęnas tibi troia:furenti
Hellespontiacis obitutus reddidit undis.
Illa uices hominum testata est copia quondam
Ne quisquam proprię fortunę munere diues:
Iret in ęternum cęlum super omne:propinquo
Frangitur inuidię telo decus ibat in altum:
Bis ergo repetens patriam:ditataque pręda.
Arcis erichthonię comes huic erat aura secunda
Per placidum cursu pelagus nereis ad undas
Signa dabat:pars inflexis superacta carinis.
Cum seu cęlesti fato:seu syderis ortu
Vndique mutatur cęli nitor:omnia uentis:
Omnia turbidinis sunt anxia:iam maris unda
Sydcribus certat cōsurgere:iāque superne
Corripere & sol:& sydera cūcta minantur.
Ac ueniit in terras cęli fragor:hic modo lęta,
Copia nūc misens circūdatur anxia fatis.
Immoriturque super fluctu:& saxa caphareis.
Euboicas & per cautes cęteaque late
Littora cū phrygię passim uaga pręda peracta
Fluctuat ęquoreo omnis iam naufragia fluctu.
Hic alii sidunt pariles uirtutis honore.
Heroes mediisque siti sunt sedibus omnes:
Omnis roma decus magni quos suscipit orbis:
Hic fabii deciique:hic est oratia uirtus:
Hic & fama uetus nunquam moritura per ęuum
Curtius & mediis quem quōdam sedibus orbis
Deuotum bellis cōsumpsit gurges in unda
Mutius & prudens ardorem corpore passus:
Legitime cessit cui fracta potentia regis.
Hic curius clarę socius uirtutis:& ille
Flāminius deuota dedit qui corpora flammis.
Iure igitur talis sedes pietatis honores

Istic scipiadasque duces deuota triúphis
Menia quos rapidos libycę carthaginis horrét
Illi laude sua uigeant.ego ditis opacos
Cogor adire lacus uiduos a lumine phębi
Et uastú phlegethónta pati:quos maxima minos
Cóscelerata pia discernit uincula sede:
Ergo quã causam mortis:quam dicere uitę
Verberibus sęuę cogút sub iudice pęnę.
Cú mihi tu sis causa maligne:conscius adsis.
Sed tolerabilius curis hęc immemor audis.
Et tamen in uanis dimitte somnia uentis:
Digredior nunquã rediturus:tu cole fontes:
Et uirides nemorú siluas:& pascua lętus:
Et mea diffusas rapiãtur dicta per auras.
Dixit & extrema tristis cú uoce recessit.
Húc ubi sollicitú dimisit inertia uitę.
Interius grauiter mentem ęger:nec tulit ultra
Sensibus infusú culicis de morte dolorem
Quantúcúque sibi uires tribuere seniles.
Quis tamé infestú pugnans deuicerat hostem
Riuú propter aquę uiridi sub fronde latétem
Conformare locú capit impiger húc:& in orbem
Destinat:ac ferri cupidú repetiuit in usum:
Gramineã uiridi foderet de cespite terram.
Iam memor inceptú peragens sibi cura laborem
Congestú cumulauit opus:atque aggere multo
Telluris tumulus formatú creuit in orbem:
Quem circum lapidem leui marmore formans
Conserit assiduę curę memor:hic & achantos
Et rosa purpureo crescit rubicúda colore:
Et uiolę omne genus:hic é & spartica myrtus:
Atque hiacinthos:& hic cilico crocus editus aruo:
Laurus ité phębi decus exurgens rhodo daphne
Liliaque.& roris nouant ia cura marini:
Herbaque turis opes priscis imitata sabinis
Crysathusque:hederęque nitor pallete corymbo:
Et bacchus libyę rogis memor:hic amaranthus
Bumastusque uirens:& semper florida pinus.
Non illinc narcissus abest cui gloria formę
Igne cupidineo ꝓprios exarsit in artus.
Et quoscúque nouant uernãtia tempora flores:
His tumulus super inseritur:tum fronde locatur
Elogiú tacita quod firmat littera uoce.
Parue culex custos pecudú nil tale merenti
Funeris officiú uitę pro munere reddo.

P. Virgilii Maronis dirę id est carmen execratorium ad battarem.

Battare cygneas repetamus carmine uoces:
Diuisas iterú sedes:& rura canamus
Dura quibus diras indiximus impia uota.
Ante lupos rapient hędi:uituli ante leones:
Delphini fugient pisces aquilę ante colúbas:
Et conuersa retro rerum discordia gliscet
Multa prius:fuerit quã non mea libera auena.
Montibus & siluis dicã tua facta lycurge
Impia:trinacrię sterilescant gaudia nobis.
Nec fęcúda senis nostri fęlicia rura
Semina parturiãt segetes:nó pascua colles:
Non arbusta nouas fruges.non pãpinus uuas:
Ipsę non siluę fródes:non flumina montes:
Rursus:& hoc iterum repetamus battare carmen
Effęta cereris sulci condatis auenas.
Pallida flauescant ęstu sitientia prata,
Immatura cadant ramis pendétia mala:
Desint & siluis fródes:& fontibus humor:
Nec desit nostris deuotum carmen auenis.
Hęc ueneris uario florentia certa decore
Purpureos campos quę pingit auena colore:
Hinc aurę dulces hinc suauis spiritus agri
Mutent pestiferos ęstus:et terra uenena.
Dulcia non oculis:non auribus ulla ferantur.
Sic precor:et nostris superent hęc carmina uotis
Ludimus:et multum nostris cantata libellis
Optima siluarum formosis densa uirens
Tondemus uirides umbras:nec lęta conantes
Iactabis mollis romas inflantibus auris:
Nec mihi sepe meum resonabit battare carmen
Militis impia cum succedit dextera ferro:
Formosęque cadent umbre:formosior illis.
Ipse cades iterum domini felicia ligna
Nequicquam nostris potius deuota libellis.
Ignibus ęthereis flagrabit iuppiter ipse.
Iuppiter hanc aluit:cinis hęc tibi fiat oportet:
Thracis tum boreę spirent immani uires.
Purus agat mixtam fulua caligine nubem
Africus.immineat nimbis mutantibus hymber:
Cum tua cyaneo resplendens ęthere silua
Non iterum dicens herebo tua lydia dixti
Vicinę flammę rapiant ex ordine uites,
Pascantur segetes diffusis ignibus aurę.
Transuolet arboribus:con iungat et arbor aristas
Pertica:quę nostros metata est impia agellos:
Qua nostri olim cinis omnia fiat.
Sic precor:et nostris superent hęc carmina uotis:
Vnde:quę nostris pulsatis littora lymphis:
Littora:quę dulcis auras diffunditis agris:
Accipite has uoces:migret neptunus in arua
Fluctibus:et spissa campos perfundat harena:
Qua uulcanus agros pastor iouis ignibus arcet.
Barbara dicatur libycę soror altera syrtis.
Tristius hoc memini reuocasse battare carmen:
Nigro multa mari dicunt portenta natare
Monstra repentinis terrentia sępe figuris.
Cum subito emersere furenti corpora ponto.
Hęc agat infesta neptunus cęca tridenti.
Atrú conuertens ęstum maris:undique uentis.
Et fuscum cinerem canis exhauriat undis.
Dicãtur mea rura:ferú mare:nauta caueto
Rura:quibus diras indiximus impia uota.
Si minus hęc neptune tuis infundimus aris:
Battare fluminibus tu nostros trade dolores.
Nam tibi sunt fontes:tibi flumina semper amica.

Nil est quod perdam ulterius. merita omnia dicit
Flectite currentes lymphas uaga flumina retro
Flectite & aduersi rursum diffundite campis.
Incurrāt amnis passim remeantibus undis.
Nec nostros exire sinas erroribus agros.
Dulcius hoc memini reuocasti battare carmen:
Emanent subito sicca tellure paludes.
Et metat hinc miles spicas ubi legimus olim:
Occupet arguti grylli caua garrula rana.
Tristius hoc rursus dicat mea fistula carmen:
Precipitent altis fumantes mōtibus hymbres.
Et late teneant diffusos gurgite campos.
Quis dominis infesta minantes stagna relinquant:
Vnde lapsa meos agros peruenerit unda.
Piscetur nostris in finibus aduena arator:
Aduena ciuili qui semper crimine creuit.
O male deuoti pratorum crimina agelli:
Tuque inimica tui semper discordia ciuis.
Exul ego indēnatus egens mea rura reliqui:
Miles ut accipiat fun esti premia belli.
Hinc ego de cumulo mea rura nouissima uisam
Hinc ibo in siluas obstabunt iam mihi colles.
Obstabūt montes: campos audire licebit.
Dulcia rura ualete & lydia dulcior illis:
Et casti fontes: & felix nomen agelli.
Tardius ha misere descendite monte capelle.
Mollia non iterum carpetis pabula nota.
Tuque resiste pater: & prima nouissima nobis
Intueor campos: longum manet hostis in illis.
Rura ualete iterum. tuque optima lydia salue
Siue eris & si non mecum morieris: utrinque
Extremum carmen reuocemus battare auena.
Dulcia amara prius fient & mollia dura.
Candida nigra: oculi cernent: & dextera leua:
Migrabūt casus aliena in corpora rerum:
Quam tua de nostris emigret cura medullis.
Gaudia semper enim tua me meminisse licebit.
Inuideo uobis agri formosaque prata:
Hec formosa magis mea quod formosa puella
Est uobis: tacite uestrum suspirat amorem
Vos nūc illa uidet: uobis mea lydia ludit.
Vos nūc alloquitur uos nūc arridet ocellis.
Et mea summissa meditatur carmina uoce.
Cantat & interea mihi que cantabat in aurem
Inuideo uobis agri discetis amare:
O fortunati nimium multūque beati:
In quibus illa pedis niuei uestigia ponet:
Aut roseis digitis uiridē decerpserit uuā:
Dulci nāque tumet nondū uitecula baccho:
Aut inter uarios ueneris stipendia flores
Mēbra reclinarit: teneramque illeserit herbam
Et secreta meos furtim narrabit amores:
Gaudebūt silue gaudebunt mollia prata:
Et gelidi fontes aui ūque silentia fient:
Tardabūt riui labentes currite lymphe:
Dum mea iucundas exponat cura querelas
Inuideo uobis agri mea gaudia habetis
Et nobis nūc est mea que fuit ante uoluptas
Hei male tabescunt morientia membra dolore:
Et calor infuso decepit frigore mortis:
Quod mea non mecū dn̄a est non ulla puella
Doctior in terris fuit ac formosior: ac si
Fabula non uana est: tauro ioue digna: uel auro:
Iuppiter euertas: auro mea sola puella est.
Felix taure pater magni gregis: & decus: ad te
Vaccula nonnūquā secreta cubilia captans
Frustra te patitur siluis mugire dolore.
Et pater hedorum felix: semperque beate
Siue petis montes preruptos saxa pererrans:
Siue tibi siluis noua pabula fastidire:
Siue liber cāpis: tecum tua leta capella est.
Et mas quocūque est: illi sua femina iuncta
Interpellatos nunquam plorauit amores.
Cur non & nobis facilis natura fuisset.
Cur ego crudelem patior tam sepe dolorem.
Sydera per uiridē redeūt cū pallida mundū:
Inque uicē phebe excurrens atque aureus orbis
Luna tui tecū est: cur non est & mea mecum
Luna: dolor nostri quid sit miserere dolentis.
Phebe gerens in te laurus celebrabit amorem:
Et que pompa deū non siluis phama locuta est.
Oia uos estis secū sua gaudia gestat.
Aut insperfa uidet mūdo que dicere longū est.
Aurea qui etiā cū secula uoluebant:
Conditio similisque foret mortalibus illis:
Hec quoque preterea norū minoidis astrum:
Queque uirū uirgo sicut captiua secuta est.
Ledere celicole potuit uos nostra quid estas.
Conditio nobis uite que durior esset.
Ausus ego primus castos uiolare pudores.
Sacratamque mee uitam tentare puelle:
Immatura mee quoque noxe soluere facta.
Istius atque utinam facti mea culpa magistra
Prima foret letū mihi uita diutius esset.
Nō mea non ullo moretur tempore phama:
Dulcia cū ueneris furatus gaudia primū
Diceret: atque ex me dulcis foret ora uoluptas.
Nā mihi non tatum tribuerūt impia uota:
Auctor ut occulti nosier foret error amoris:
Iuppiter ante sui semper mendacia factus
Cū iunone prius coniūx: qua dictus uterque est:
Gaudia libauit dulcem furatus amorem.
Et mecū tenera gauisa est ludere in herba
Purpureos flores quos insuper accumbebat
Grādia formoso supponēs gaudia collo.
Tū credo fuerat mauors distentus in armis.
Nā certe uulcanus opus faciebat: & illi
Tristi turpabatque mala fuligine barbam.
Nō aurora nouos etiam plorauit amores.
Atque rubēs oculos roseo cellauit amictu.
Talia celicole nūquid minus aurea promo.
Ergo quod deus atque heros cur nō minor etas
Infelix ergo nō illo qui tēpore natus:
Quo facilis natura fuit: fors o mea leua

Nascendi miserumque genus quo fera libido est,
Tanta meę uitę cordis fecere rapinam,
Vt maneam: quod uix oculis cognoscere possis.

P. V. Maronis aetna, quę a quibusdam Cornelio tribuitur.

Etna mihi ruptique cauis fornacibus ignes:
Et quę tam fortes uoluant incendia causę:
Qd' freat ipsū: qd raucos torqat ęst?
Carmē erit: dexter mihi carminis auctor apollo
Seu tibi dodonę potior tecūque fauentis
Sen te cynthos habet: seu delos gratior illa:
In noua pierio properent a fonte sorores
Vota per insolitum phębo duce cautius itur:
Aurea securi quis nescit secula regis.
Cum domitis nemo cererem iactaret in aruis:
Venturisque malas prohiberet frugibus herbas
Annua: sed saturę complerēt horrea messes.
Ipse suo flueret bacchus pede, mellaque lentis
Penderent foliis: & pingui pallas oliua
Secretos amnes ageret cum gratia ruris
Nō cessit quicquam melius sua tempora nosse.
Vltima quis tacuit iuuenum certamina calchos
Quis non argolico defleuit pergamon igni
Impositam & tristi natorum funere matrem:
Auersum ue diem: sparsum ue in semine dentem:
Quis non periurę doluit mendacia puppis
Desertam uacuo minoida littore questus:
Quicquid in antiquum iactata est fabula carmen:
Fortius ignotas molimur pectore curas:
Qui tanto motus operi: quę causa perennis
Explicet in densum flammas: & ructet ab imo
Ingenti sonitu moles, & proxima quęque
Ignibus irriguis urat: mens carminis hęc est,
Principio: ne quem capiat fallacia uatum
Sedes esse dei: tumidisque e faucibus ignem
Vulcani ructe: & clausis resonare cauernis
Festinantis opus: non est tam sordida diuis
Cura: neque extremas ius est dimittere in artes:
Sydera seducto regnant sublimia cęlo.
Illa neque artificum curant iactare laborem.
Discrepat a prima facies hęc altera uatum,
Illis cyclopas memorant fornacibus usos:
Cū super incudē numerosa in uerbera fortes
Horrendum magno quaterent sub pondere fulmen
Armarētque iouem: turpe est sine pignore carmen
Proxima uiuaces ętnęi uerticis ignes
Impia sollicitat phlegręis fabula castris:
Tentauere nefas olim detrudere mundo
Sydera: captiuique iouis transferre gigantes
Imperium: & uicto leges imponere cęlo.
His natura suos aluo tenus ima per orbes
Squameus intortos sinuat uestigia serpens.
Construitur magnis ad pręlia montibus agger
Pelion ossa creat: summus premit ossan olympus
Iam coaceruatas nituntur scandere moles.
Impius: & miles metuētia comminus astra
Prouocat infestus cūctos ad prelia diuos.
Prouocat e cęlo admotis: dextraque coruscam
Armatus: flammam tenonat caligine mundum.
Incursant uasto primum clamore gigantes.
Hic magno tenet ore pater: geminatque fauentes
Vndique discordes comitū simul agmine uentos
Densa per attonitas rumpūtur fulmina nubes
Atque in arma ruit quęcūque potentia diuum.
Et mars sęuus erat: iam cętera turba deorum
Stant utrīque metus: ualidos tum iuppiter ignes
Increpat: & iacto pturbat fulmine montes.
Illinc deuictę uerterūt terga ruinę
Infestę diuis acies: atque impius hostis
Pręceps cū castris agitur: materque iacentis
Impellēs uictos: tū pax est reddita mundo
Tum liber cessa uenit per sydera cęlu.
Defensique decus mundi nunc redditur astris
Gurgite trinacrio morientem iuppiter ętna
Obruit enceladum: uasti quoque pōdere montis
Aestuat: & petulans expirat faucibus ignes.
Hęc est mendosę uulgata licentia famę.
Vatibus ingenium est: hac urget nobile ce men.
Plurima pars scęnę est rerum fallacia uates.
Sub terris nigros uiderunt carmina manes.
Atque inter cineres ditis pallentia regna
Mētiti uates stygias undasque canentes.
Hi tytion septem strauere in iugera fędum.
Sollicitant magna te circum tantale pęna:
Sollicitantque siti: minos tuaque ęace in umbris
Iura canūt, idemque rotant ixionis orbem.
Quicquid & interius falsi sibi conscia terra.
Non est terra satis speculantur numina diuum:
Nec metuūt oculos alieno admittere cęlo:
Norūt bella deum: norunt abscondita nobis
Cōiugia: & falsa quotiens sub imagine peccent.
Taurus in europen: in lędam candidus ales:
Iuppiter ut danę preciosus fluxerit hymber.
Debita carminibus libertas ista: sed omnis
In uero mihi cura canam quo feruida motu
Aestuat ętna: nouosque rapax sibi cōgerat ignes
Quacūque immensus se terrę porrigit orbis:
Extremique maris curuis agitatur ab undis:
Non totu: in solidum desit: nāque omnis hiatu
Secta est omnis humus: penitusque cauata latebris
Exiles suspensa uias agit inque animantis
Per tota errantes percurrunt corpora uenę.
At uitam sanguisque omnis qua commeat idem
Terra uoraginibus conceptas digerit auras.
Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
In maria, ac terras: & sydera sors data cęlo
Prima: secuta maris deseditque infima tellus.
Sed totis rimosa cauis: & qualis aceruis
Exeat imparibus iactis ex tempore saxis,
Vt crebro introrsus spacio uacuata corymbos

Pendeat in sese simili quoque terra figura
In tenues laxata uias non omnis in arctum:
Nec stipata coit:siue illi causa uetusta est
Nec nata est facies:seu liber spiritus intra
Effugiens molitur iter:sed lympha perenni
Edit humorem limo:furtumque obstantia molis
Haud etiam inclusi:solidum uidere uapores:
Atque igni quęsita uia est:siue omnia certis
Pugnauere locis non est hic causa dolendi:
Dum stet opus causę:quis enim non uiderit illud
Esse sinus penitus tantos emergere fontes
Cum uidet ac torrens imo se emergere hiatu,
Non ille extenuit uocemque agat acta necesse est
Confluit errantes arcescant undique ab undis
Et trahat ex pleno quod fontem contrahat amne
Flumina quin etiam latis currentia riuis
Occasus habuere suos:aut illa uorago
Direpta in pręceps fatali condidit ore:
Aut occulta fluunt tectis ad operta cauernis,
Atque inopinatos referunt procul edita cursus:
Quod si diuersos emittat terra canales:
Hospitium fluuium:aut semita nulla profecto
Fontibus & riuis constet uia:pigraque tellus:
Conserta in solidum segnis sub pondere cesset
Quod si pręcipiti conduntur flumina terrę
Condita si redeunt:si qua etiam incondita surgunt
Haud mirum clausis etiam si libera uentis
Spiramenta latent certis tibi pignora rebus,
Atque oculis hęsura uias dabit ordine tellus
Immensum plerunque sinus:& iugera pessum
Intercepta legent:densęque abscondita nocti
Prospectare procul chaos:ac sine fine ruinę
Ceruus & in siluis spatioque cubilia retro
Antraque demissis pedibus fodisse latebris:
Incomperta uia est operum:tantum influit intra
Argumenta dabunt ignoti uera profundi
Tu modo subtilis animo duce percipe curas:
Occultamque fidem manifestis astrue rebus
Nam quo liberior:quoque est animosior ignis:
Semper:& inclusus nec euectus:ferior ira est
Sub terra:penitusque mouent hęc plura necesse est
Vincla magis soluent:magis hoc obstantia pellant.
Nec tamen in rigidos exit contenta canales
Vis animę flamma auertit:qua proxima cedunt
Obliquumque secat:qua uisa tenerrima causa est
Hinc tibi terra tremor motu:hinc tibi densus hiatus
Spiritus exagitat uenas cessantiaque urget
Quod si spissa foret:solidoque instaret uiam
Nulla daret miranda sui spectacula tellus
Pigraque:& in pondus confestim mobilis esset
Sed summis si forte putas concedere causis
Tantum opus:& summis alimentum uiribus oris:
Quę ualida in promptu cernis.ualidosque recessus
Fallere:sed nondum tibi lumine certaque recto:
Nanque illuc quodcunque uacat specus omnis hiatum
Et res introitu soluunt:adituque patēti
Conuersę languent uires:animosque remittunt.

Quippe ubi contineat uentos:qua quęque morantis
In uacuo desinit:cessat:tantumque profundi
Explicat errantis:& in ipso lumine tardant
Angustis opus est turbare in faucibus illos,
Feruet opus:densique fremunt:premiturque ruina
Hinc furti boreę atque noto,nunc unus uterque est
Hinc uenti rabies:hinc sęuo quassat hiatum:
Fundamenta solo trepidant:urbesque caducę:
Inde neque est aliud si fas est credere mundo
Venturam antiquam faciem:ueracius omen
Hęc primo species rerum:naturaque terrę
Introrsus cessante solo trahit undique uenas
Aetna sui manifesta fides:& proxima uero est
Non illi duce me occultas scrutabere causas,
Occurrent oculis ipsę:cogentque fateri:
Plurima nanque patent illi miracula monti
Hinc uasti terrent aditus merguntque profundo
Corrigit hinc artus:penitusque quod exigit ultra
Hinc spissę rupes obstant:discordiaque ingens,
Inter opus nectunt uarios:mediumque coercent
Pars igni domitę:pars ignes ferre coactę:
Vt maior species ętnę succurrat inanis,
Hęc illis sedes:tantarumque area rerum est
Nūc opus artificem incendit causasque reposcit:
Non illos parui aut tenuis discriminis ignes,
Mille sub exiguo ponam tibi tempore ueras
Res,oculique docent:certas res credere cogunt,
Quin etiam tactu moneant contingere toto
Si liceat prohibent flammę,custodiaque ignis
Illi operum est:arcent aditu:diuinaque rerum
Vt maior species ętnę succurrat inanis,
Cura sine arbitrio est eadem procul omnia cernis,
Nec tamen est dubium penitus quin torqueat ętnam
Aut quis mirandus tantę faber imperet arti,
Pellitur exustę glomeratus nimbus arenę:
Flagrantes properant moles uoluuntur ab imo
Fundamenta:fragor tota nunc rumpitur ętna,
Nunc fusca pallent incendia mixta ruinę:
Ipse procul magnos miratur iuppiter ignes
Ne ue sepulta noui surgant in bella gigantes:
Neu ditem pudeat regni:neu tartara cęlo
Vertat in occulto:tantum premit omnia dextra
Congestes operis saxorum:& putris harenę:
Quę nec sponte sua faciunt:nec corporis ulla
Sustentata cadunt:robustis uiribus omnes
Exigitur:uertit uasa   uertice sęuo
In densum congesta rotant:uoluuntque profundo,
Hęc causa expectata ruunt incendia montis:
Spiritus inflati nomen languentibus acri
Nam prope natura par est uiolentia semper:
Ingenium uelox illi.motusque perennis:
Verum opus auxilium interpellat corpore nullus
Impetus est ipsi:qua spiritus imperat:audit:
Nūc princeps magnusque sub hoc duce militat ignis
Huic quoniā in promptu est operi natura.solique
Vna ipsi uenti quę res incendia pascit
Cum subito cohibetur:inest quę causa silenti

Subsequar immensus labor est: sed fertilis idem
Digna laboranti respondent prꝙmia curis:
Non oculis solum pecudum miranda fuere:
Mora nec effusis in humum grane pascere corpus
Nosse fidem rebus dubiasque exquirere causas
Sacra per urgentem capitisque attollere cęlum
Scire quot: & quę sit: cur magno talia mundo
Principia occasus metuunt: ad sęcula pergunt:
Et firma ęterno religata est machina mundo.
Solis scire modum & quanto minor orbita lunę est
Cur illi breuior: cur isti peruolet orbis
Annuus ille monet quę certo sydera curant
Ordine quęque suo careant incondita cura.
Scire uices etiam signorum: & tradita iura:
Nubila cur cęlo terrę denuntiet hymbres
Quo rubeat phębe, quo frater pallcat igni
Tempora cur uariant anni: primaque iuuenta
Ver ęstate perit: cur ęstas ipsa senescit
Autūnoque obrepit hyems: & in orbe cucurrit
Axem scire helices & tristem nosse cometem,
Lucifer unde micet: qua ue hesperus: unde bootes
Saturni cur stella tenax: cur martia pugnax
Quo rapiant nautę: quo sydere lintea tendant.
Scire uias maris & cęli prędicere cursus.
Quo uolet orion: quo seuus incubet index,
Et quęcunque iacent tanto miracula mundo:
Non digesta pati: nec aceruo condita rerum:
Sed manifesta notis certa disponere sede.
Singula diuini est animi: ac iucunda uoluptas,
Sed prior hęc hominū cura est cognoscere terrā
Et quę nunc miranda tulit natura notare
Hęc nobis magna affinis cęlestibus astris,
Nam quę mortalis spes est: quę amentia maior
In iouis errantem regno perquirere uelle:
Tantum opus ante pedes trāsire & perdere segnes
Torquentur miseri in paruis: premimurque labentes
Dum sese pręcio redimant: uerumque professa est
Tum demum uiles tarcant: inopesque relictę
Noctes atque dies: festinant arua coloni,
Callent rure manus glebarum expellimur usu.
Fertilis hęc segetique feracior: altera uiti.
Hęc platanis humus: hęc herbis dignissima tellus,
Hęc diti melior pecori: siluisque fidelis,
Aridiora tenent olcę succeslior ulmis
Grata leues cruciant animos: & corpora causę,
Horrea uti saturent: tumeant & dolia musto,
Plenaque desecto surgant phęnilia campo,
Sic auidi semper qua uisum est carius istis:
Implendus sibi quisque bonis est artibus: illis
Sunt animi fruges hęc rerum maxima merces:
Scire quid occulto naturę terra coercet
Nullum fallere opus non multos cernere sacros
Aetnęi montis fremitus: animumque furentis
Non subito pallere sono: non credere: subter
Scrutamur rimas: cuertimus omne profundum
Quęritur argenti semen: nunc aurea uena.
Torquentur flamma terrę: ferroque domantur.

Cęlesti migrasse minas ad tartara mundi
Nosse quid impediat uentos: quid nutriat ignes
Vnde repente quies & multo fędere pax sit:
Concrescant animi penitus seu forte cauernę:
Introitusque ipsi seruent: seu terra minutis
Rara foraminibus: ne ue in se abstrahat aura
Plenius hęc etiam rigido qua uertice surgit:
Illinc infestus: atque hinc obnoxius intus
Vndique diuersas admittere cogitat auras,
Et coniuratis addit concordia uires:
Siue introrsus agunt nubes & nubilus auster:
Seu forsam flexere caput: tergoque feruntur
Pręcipites delecta sono premit una fugato:
Torrentesque auras: pulsataque corpora densant
Nam ueluti sonitura diu tritone canoro
Pellit opes collectus aquę: uictusque mouere
Spiritus: et longas emugit bucina uoces:
Carmineque irriguo magni cortyna theatri
Imparibus numerosa modis canit arte regentis:
Quę tenuem impellens animam subremigat undam
Haud aliter summota furens torrentibus aura
Pugnat in angusto et magnum et cōmurmurat etna
Credendum est etiam uentorum existere causas
Sub terris similes harum quas cernimus extra:
Vt condensa crement inter se corpora: turba
Elisa in uacuum fugiant: et proxima secum
Nomina tota trahunt: tutaque in sede resistunt,
Quod si forte mihi quędam discordia tecum est
Principiis quod ab his credas consurgere uentos:
Non dubium rupes aliquas penitusque cauernas
Prouehere ingenti sonitu: casuque propinquas
Diffugere: impellique animas: hinc cernere uentos:
Aut humore etiam nebulas effundere largo:
Aut campis: agrisque solent quos obruit annis
Vallibus exoriens calligat nubilus aer,
Flumina parua ferunt auras: uis proxima uento est
Eminus aspirat fortis et uerberat humor.
Atque hoc in uacuos si tanta potentia rerum est.
Hoc plura efficiunt: introclusique necesse est.
His agitur causis extra penitusque coactis
Exagitant uentos pugnant in faucibus ante
Pugnantes suffocant: & intus uelut unda profundo
Terque quaterque exusta graues ubi perbibit euros:
Ingeminat fluctus: et primos ultimus urget
Haud secus astrictus certamine tangitur ictu
Spiritus: inuoluensque suo sibi pondere uires
Dęnsa per ardentes excreent corpora neruos.
Et quacumque iter est properat: transitque morantem:
Donec confluuio reuolutis ęstibus amnis
Exilit: atque furens tota uomit igneus ętna:
Quod si forte putas iisdem decurrere uentos
Faucibus: atque iisdem pulsus remeare notandas
Res oculis locus ipse dabit: cogetque negare:
Quamuis cerulco siccus sic frigeat ęther:
Purpureoque rubens surgat iubar aureus o
Illinc obscura semper caligine nubes:
Pigraque defuso circumstrepat humida un

Prospecta sublimis opus:uastosque recessus.
Non illam uidet ętna:nec ullo intercipit ęstu.
Obsequitur quacunque iubet leuis aura:reditque
Placantes etiam celestia numina thure
Summo cernę iugo:uel qua libertimus ętna
Improspectus hiat tantarum semina rerum.
Si nihil irruet flammas stupeatque profundum.
Huic igitur credis torrens ut spiritus illi
Qui rupes terramque uorat qui fulminat ignes:
Cur exit uires:& preceps flexit habenas
Presertim ipsa suo decliuia pondere nunquam
Corpora diripiant:ualidoque absolueret arcu.
Quod nisi fallor:adest species tantusque ruinis
Impetus attentos oculorũ transfugit ictus.
Nec leuitas tantos igitur ferit aura:mouetque
Sparsa liquore manus sacros ubi uentilat ignes
Verberat ore tamen:pulsataque corpora nostra
Incursant adeo tenuis uim causa repellit.
Non cinerem stipulamue leuem non arida sorbet
Gramina:non tenuis plantis humor exit eisdem
Surgit adoratis sublimis fumus ab aris.
Tanta quies illi est:& pax innoxia rapti
Siue peregrinis agitur proprisque potentis
Coniurant animę causis illę impetus ignis
Et montis partes atras subuertit harena
Vastaque concursu trepidantia saxa fragoris
Ardentesque simul flammas ac fulmina rumpunt.
Haud aliter quam cum prono iacuere sub austro
Aut aquilone fremunt siluę:dant brachia nodo
Implicitę:hęc serpunt iunctis incendia ramis.
Nec te decipiãt stolidi mendacia uulgi
Exhaustos cessare sinus:dare tempora rursus
Vt rapiant uires repetantque in prelia uicti.
Pelle nefas animo:mendacemque exue famam
Non est diuitiis iam sordida rebus ęgestas:
Nec paruo mendicat opes.nec congregat auras:
Presto sunt operę uentorum:examina semper.
Causa latet:quęrunt pariter:coguntque morari.
Sepe premit fauces magnis exhausta ruinis
Congeries:clauditque uias luctamine ab uno:
Et scisso ueluti tecto sub pondere presso est
Haud secus ac teneros cum succum frigida monti
Desidiam tutoque licet discedere montes.
Post ubi continuere moram uelocius urgent:
Pellunt oppositas moles:ac uincula rumpunt.
Quicquid in obliquum est frangunt:iter acrior ictu
Impetus exoritur.magnis operata rapinis
Flamma micat:latosque ruens exundat in agros.
Si cessant a iure ferunt spectacula uenti.
Nunc superant quęcũque regunt incendia siluę
Quę flammis alimenta uocent:quid nutriat ętna
Incendi poterunt illis uernacula causis
Materia:appositumque igni genus utile terent.
Vritur assidue callidus nunc sulphuris humor:
Nunc spissus crebro prębetur uimine succus
Pingue bitumen adest:& quicquid comminus atras
Irritat flammas illius corpora ętna est.

Atque hanc materiam penitus discurrere fontes
Infectę erumpunt & aquę radice sub ipsa.
Pars oculis manifesta iacet: quę corpore ipsaque dura ē
Ac lapis in pingui ferment incendia succo.
Quin etiam uarię quędam sint uimine saxa
Toto monte liquãt:illis custodia flammę
Vera tenaxque data est:sed maxima quippe molaris
Illius incendi lapidis sic uindicat ętnam.
Quem si forte manu teneas:& robore cernas:
Nec seruare putes ignem:nec spargere posse:
Sed simul ac ferro quęras:respondet:& ictu
Scintillat color:hunc multis circundare flammis
Et potes extorquere animos:atque exue robur
Fundetur ferro citius:nam mobilis illi
Et metuens natura mali est:ubi cogitur igni
Sed simulatque hausit flammas:non tutior hausti
Vlla domus seruans aciem:duramque tenaci
Septa fides tutum est illi patientia uicto.
Vix unquam redit in uires:atque euomit ignem
Totus enim denso stipatur robore tarda
Per tenues admissa uias incendia nutrit.
Cunctanterque eadem:& pigre accepta remittit.
Nec tamen hoc uno quod montis plurima pars est
Vincit:& incendi causam tenet illa profecto
Miranda est lapidum uiuax animosaque uirtus:
Cętera materies quęcunque est fertilis igni
Vt semel accensa est:moritur:nec restat in illa
Quod repetas tantum cinis:& sine semine terra est
Sic semel atque iterum patiens ac mille perhaustis
Ignibus instaurat uires:nec desinit ante
Quam leuis ex cocto defecit robore pumex
In cinerem putresque iacet delapsus harenas
Cerne locis etiam similes arsisse cauernas.
Illic materię nascentis copia maior:
Sed genus hoc lapidis certissima signa coloris
Quod nullas adiunxit opes:& languit ignis.
Dicitur insidiis flagrans ętnaria quondam
Nũc extincta super tectisque neapolin inter
Et cumas locus at multis iam frigidus annis
Quamuis in ęternum pinguescat ab ubere sulphur
In mercem legitur:tanto est fecundius ętna
Insula:cui nomen facies dedit ipsa rotunda.
Sulphur enim solum:nec obesa cacumine terra est
Et lapis adcretus regerendis ignibus aptus:
Sed raro fumat:qui uix succenditur ardet
In breue.mortales flammas quod copia nutrit
Insula durata uulcani nomine sacra:
Pars tamen incendi maior refrixit:& alto
Iactatas recipit classes:portuque tuetur
Quę restat minor est:& diues ubere terra est.
Sed non ętneis uires quę conferat illi.
Atque hęc ipsa tamen iam quondam extincta fuisset
Ni furtim generet secretis callibus humor
Materiam:siluamque suam pressoque canali
Huc illuc ageret uentos:& posceret ignes.
Sed melius res ipsa nota est:spectataque ueris
Occurrit signis:nec tẽntat fallere pestem.

Nam circa lateraatque imis radicibus ętnę
Cādentes efflant lapides:disiectaque saxa
Intereunt uenis:manifesto ut credere possis
Pabula.& ardendi causam lapidem esse molarem:
Cuius defectus ieiunus colligit ignis.
Ille ubi collegit flammas iacet & simul ictu
Materiam accendit:cogitque liquescere secum:
Haud equidem mirum factu quod cernimus extra
Si lenitur opus restat magis:uritur illic:
Sollicitatque magis uicina incendia saxum:
Certaque uenturę pręmittit pignora flammę
Nam simulatque mouet curis turbamque minutus
Diffugit exemploque solum trahit iactaque ramis:
Et graue sub terra murmur demonstrat & ignes
Tum pauidum fugere:& sacris credite rebus
Parere:& tuto speculaberis omnia colli.
Nam subito efferuent onerosa incendia raptis
Accensę subeunt moles:truncęque ruinę
Et uoluunt:atque atra sonant examina harenę.
Nec recipit flammas:mons hinc defessus anhelat:
Atque aperit se hostis decrescit spiritus illic.
Haud aliter quam cum lęto deuicta tropheo
Prona iacet campis acies:& castra sub ipsa.
Tum siquis lapidum summo pertabuit igni
Asperior sopita est & quędam sordida fax est:
Qualem purgato cernes discedere ferro
Verum ubi paulatim exiluit sublata caduci
Congeries fixi angusto e uertice surgunt
Sicuelut in fornace lapis torretur:& omnis
Exuitur penitus uenis subit altius humor
Amissis opibus leuis sine pondere pumex
Exquoquitur liquor ille magis seruare magisque
Fluminis in speciem mitis procedere tandem
Incipit:& primus dimittit collibus undas,
Ille paulatim bis sena in milia pergunt
Quippe nihil reuocat:curtis nihil ignibus obstat
Nulla tenet frustra moles simul omnia purgans
Nunc siluas rupesque uorat hęc tela solumque
Ipsa adiutat opes:facilesque sibi induit annos.
Quod si forte cauis contatus uasibus hęsit
Vtpote inequales uoluens perpascitur agros:
Ingeminat fluctus.& stantibus increpat undis.
Sicut cum curuo rapidum mare cernitur ęstu.
Ac primum tenuis sinus agit ulteriores:
Progrediens late diffunditur:& succernens
Flumina consistunt ripis:ac frigore durant:
Paulatimque ignes coeunt ac flammea messis
Exuitur facies tunc prima:ut quęque rigescit
Effumat moles:atque ipso pondere tracta
Voluitur ingenti strepitu:precepsque sonanti
Cum solido inflexa est pulsantes dissipat ictus,
Et quia disclusa est candenti robore fulget.
Et micat examen plagis ardentia saxa
Scintillat procul esse fide procul esse ruentes
Incolumi feruore cadunt:uerum impetus ignes
Si fumant quondam ut ripas traiecerit amnis
Vix iunctis quisquam fixo dęmouerit illas
Vicenos persępe dies iacet obruta moles
Sed frustra certis disponere singula causis
Tentamus:si firma manet tibi fabula mendax
Materiam ne credas aliam.furere igne fauillam
Plurima pro pietate simul concrescere:sique
Commixtum uento flagrare bitumine sulphur:
Nam post exustam cretam quoque robora fundit
Et figulos huic esse fidem:de in frigoris usu
Duriciem reuocare suam.& constringere uenas:
Sed signum commune leue est:atque irrita causa
Quę trepidat:uerum ubi certo pignore constat.
Nam uelut arguti naturę ęreus ignis
Condomitus constat:eademque:& robore saluo
Vltraque quam possis aeris cognoscere portam.
Haud aliter lapis ille tenet seu forte madentęs
Effluit in flammas:seu sit secutus ab illis.
Conseruatque notas:nec uultu perdidit ignes.
Quin etiam externam multis calor ipse resoluit
Non odor aut ętas putris;magis ille:magisque
Vna operis facies:eadem perque omnia terra est:
Nec tamen inficior lapides ardescere certos.
Interius furere accensos.hęc propria uirtus.
Quin ipsis quędam siculi cognomina saxis
Imposuere:fricas etiam ipso nomine signant
Fusiles esse notas:nunquam tamen illa liquescunt.
Quamuis materies foueat succosior intus.
Nec penitus uenę fuerint commissa molari.
Quod si quis lapidis miratur fusile robur
Cogitet obscuri uerissima dicta libelli.
Et dicet uero nihil insuperabile gigni
Omnia quę rerum naturę semina iacta:
Sed nimium hęc mirum densissima corpora sępe
Et solido uicina:tamen compescimus igni:
Non animos aeris flammis succubere cernis:
Lentitiem plumbi non exuit:ipsaque ferri
Materies pędura:tamen subuertitur igni:
Spissaque suspensis fornacibus aurea saxa
Exudant precium:quędam fortasse profundo
Incomperta iacent:similisque obnoxia sorte.
Nec locus ingenio est oculi te iudice uincent.
Nam lapis ille riget perculsus:& ignibus obstat
Si paruis torrere uelis cęloque patenti
Candentem pręssumque:agedum fornace coercet
Nec sufferre potest:nec sęuum durat in hostem.
Vincitur & soluit uires:captusque liquescit.
Quę maiora putas autem tormenta moueri
Posse manu:quę tanta putas incendia nostris
Sustentare opibus tantis fornacibus ętna
Vritur & sacro nunquam nec fertilis igne
Sed non qui nostro feruet moderatior usu.
Sed cęlo propior uel quali iuppiter ipse
Armatus flamma est:his uiribus additus ingens
Spiritus astrictis elisis faucibus:ut cum
Fabriles operas rudibus contendere massis
Festinātignibus quatiunt:follesque trementes
Exanimant:pręssoque instigant agmine uentos
Hęc operis fama est:sic nobilis uritur ętna.

Terra foraminibus uires trahit:urget in arctum
Spiritus incendit unus per maxima saxa.
Magnificas laudes:operosaque uisere templa
Diuitiis hominum aut sacra memorare uetusta
Traduce materia terris per proxima fatis
Currimus:atque auidi ueteris mendacia fama
Erruimus::cunctasque libet percurrere gentes.
Nunc iuuat ogygiis circundata mœnia thebis
Cernere:quod fratres ille impiger ille canorus
Condere fęlices alieno interserit euo.
Inuitata piis nunc carmine saxa lyraque
Nunc gemina ex uno fumantia saxa uapore
Miramur:septemque duces raptumque profundo
Detinet eurotas illic:& sparsa lycurgi:
Et sacer in bellum numerus sua turba recenti.
Nunc hic cecropię uariis spectantur athenę
Carminibus:gaudentque sui uictrice minerua.
Excidit hic reduci quondam tibi perfide thesen
Cadida sollicito permittere uela parenti
Tu quoque athenarum carmen tam nobile sidus
Erigone sedes uestra amphiona canoris
Euocat in siluis:& tu soror hospita tectis
Acciperis:solis tereus ferus exulat agris.
Miramur troię cineres:& flebile uictis
Pergamon extinctosque suos phrygas hectora paruū
Conspicimus magni tumulum ducis hic:& achilles
Impiger:& uictus magni iacet hectoris ultor.
Quin etiam graię fixas timuere tabellas.
Signaque nunc paphie torantes parte capillos
Sub cruce nunc parui ludentes colchide nati
Nunc tristes circa subiecta altaria ceruę
Velatusque pater nunc gloria uiua minoris
Quin etiam illamanus operum:turbęque morantem
Hec uisenda putas terrę dubiusque marisque
Artificis naturę ingens opus aspice:nulla
Cum tanta humanis phębus spectacula cernes
Pręcipueque uigil feruens:cum syrius ardens
Insequitur miranda tamen sua fabula montem
Nec minus ille pio quanquam sors nobilis ignis
Nam quando ruptis excanduit ętna cauernis.
Et uelut euersis penitus fornacibus ignes
Et uecta in longum rapidis feruoribus unda
Haud aliter seuo quam cum ioue fulgurat ęther:
Et nitidum obscura cęlum caligine torquet.
Ardebant aruis segetes:& milia cultu
Iugera cum dominis siluę collesque uirentes:
Vix dum castra putant hostem mouisse tremebant:
Et iam finitimę portas euaserat urbis.
Tum uero utcuique est animus uiresque rapinę
Tutari conantur opes.gemit ille sub auro
Colligit ille arma:& stulta ceruice reponit
Defectum raptis illum sua carmina tardant:
Hic uelox nimium properat sub pondere pauper
Et quod cuique fuit cari fugit ipse sub illo
Sed non incolumis dominum sua pręda secuta est.
Contantes uorat ignis:& undique torret auaros
Consequitur fugisse ratos;& pręmia captis
Increpat:ac nullis parsura incendia pascunt:
Vel solis parsura deis:nāque optima proles
Amphion paterque pari sub munere fortes.
Cum iam uicinis streperent incendia tectis
Aspiciunt pigrumque patrem matremque senemque
Heu heu defessos:posuissent limine membra.
Parcite auara manus dicens attollere prędas
Illis diuitię solę materque paterque
Hanc rapies prędam:mediumque exite per ignem
Ipso dante fidem properato maxima rerum
Et merito pietas homini tutissima uirtus:
Erubuere pios iuuenes attingere flammę:
Et quacunque ferunt illi uestigia cedunt.
Fęlix illa dies:illa est innoxia terrę
Dextera sęua tenent leuaque incendia feruent.
Ille per obliquos ignis fratremque triumphans
Tutus uterque pio sub pondere sufficit illam
Et circa geminos auidus sibi temperat ignis.
Incolumes abeunt tandem:& sua numina secum
Salua ferūt:illos mirantur carmina uatum.
Illę se posuit claro sub nomine ditis.
Nec sanctos iuuenes attingunt sordida fata.
Sed iure cessere domus:& iura piorum

P.V.Matonis Ciris ad Messalam.

T si me uario iactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis pręmia uulgi
Cecropius suaues expirans hortulus auras
Florentes uiridis sophyę complectitur umbras:
Tu mea quęret eo dignum sibi querere carmen
Longe aliud studium aliosque accinta labores
Altius ad magni suspendit sydera mundi
Et placitum multis ausa est ascendere collem:
Non tamen absistam ceptum detexere munus:
In quo iure meas utinam requiescere musas:
Et leuiter blandum liceat deponere morem
Quod si mirificum genus omne s
Mirificum sęcli modo sit tibi uelle libido
Si me iam summa sapientia pangeret arte
Quattuor antiquis hęredibus est data consors:
Vnde hominū errores longe lateque per orbem
Despicere:atque humiles possum contenere curas
Non ego te talem uenerarer munere tali:
Non equidem quamuis interdum ludere nobis:
Et gracilem molli liceat pede claudere uersum.
Sed magno intexens si fas est dicere peplo:
Qualis erichtheis olim portatur athenis:
Debita cum castę soluuntur dona mineruę.
Tarda ueconfecto redeūt quinquennia lustro:
Cum leuis alterno zephyrus concrebuit euro
Et prono grauidum prouexit pondere cursum
Felix ille dies fęlix & dic itur annus.
Fęlices qui talem annum uidere:diemque:
Ergo palladię texuntur in ordine pugnę.
Magna giganteis ornantur pepla trophęis.
Horrida sanguineo pingūtur pręlia cocco.

Additur aurata delectus cuspide typho:
Qui prius ossis consternens ęthera saxis
Emathio celsum duplicabat uertice olympum
Tale deę uelum solenni in tempore portant:
Tali te uellem iuuenum doctissime ritu
Purpureos inter soles:& candida lunę
Sydera cęruleis orbem pulsantia signis
Naturę rerum magnis intexere chartis.
Aeternum sophię coniunctum carmine nomen
Nostra tuum senibus loqueretur pagina sęclis:
Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes:
Nunc primum teneros firmamus robore neruos:
Hęc tamen interea quę possimus in quibus ęui
Prima rudimenta:& primos exegimus annos
Accipe dona meo multum uigilata labore.
Et promissa tuis non magna exordia rebus:
Impia prodigiis ut quondam exterrent amplis
Scylla nouos auium sublimis in aere cętus
Viderit:& tenui conscendens sydera penna
Cęruleis sua tecta super uolitauerit alis.
Hanc pro purpureo pęnam scelera capillos:
Proque patris soluens excissa funditus urbe
Cum plures illam & magni messala poetę:
Nam uerum fateamur:amant polymnia uerum:
Longe alia perhibent mutatam membra figuram
Scyllęum monstra in saxum conuersa uocari
Illam esse ęrumnis quam sępe legamus ulyxi
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias uexasse rates:& gurgite in alto
Deprensos nautas canibus lacerasse marinis:
Sed neque meonię hęc patiuntur credere chartę
Nec malus istorum dubiis erroribus auctor.
Nanque alias alii uulgo finxere puellas
Quę colophoniaco scyllę dicuntur homero
Ipse gratinei matrem sed siue erichtheis
Siue illam monstro genuit grandęua biformi:
Siue est neutra parens:atque hoc in carmine toto
Inguinis id uitium ueneris inscripta libido.
Siue etiam exactis speciem mutata ueneris
Infęlix uirgo:quid enim commiserat illa.
Ipse pater timidam sęua complexus harena
Coniugium carę uiolauerat amphitrices.
Ast tamen exegit longo post tempore pęnas.
Vt tum cura suę ueheretur coniugis alto
Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum.
Seu uero ut perhibent forma cum uinceret omnes:
Et cupidos quęstu passim spoliaret amantes
Piscibus & canibus rabidis uallata repente est.
Horribiles circum uidit sibi sistere formas:
Heu quotiens mirata nouos expalluit arcus
Ipsa suos:quotiens heu pertimuisse latratus
Ausa quod est mulier numen fraudare deorum
Edictam ueneri uotorum uertere pęnam:
Quam mala multiplici iuuenum quot septa caterua
Dixerat atque animo meretrix iactata ferarum
Infamem tali meritorum more fuisse
Docta palepaphię testatur uoce pachynus
Quicquid & ut quisque tali de clade locutus
Omnia sunt potius liceat notescere cirin.
Atque unam ex multis scillam non esse puellis:
Quare & quę cantus meditati mittere certos
Magna nimis cupidis tribuisti pręmia diuę:
Pierides quarum castos altaria postes
Munere sępe meo inficiunt foribusque hyacinthi
Deponunt flores:aut suaue rubens narcissus:
Aut crocus alterna coniungens lilia caltha:
Sparsaque luminibus floret rosa nunc age diuę
Pręcipue nostro nunc aspirate labori
Atque nouum ęterno pretexite honore uolumen:
Sunt pandionis uicinę sedibus urbes
Actęos inter colles & candida thesei
Purpureis latex ridentia littoro conchis:
Quarum non nulli fama concedere digna
Stat megara actei quondam mutata labore
Alcathoe phębique decus nanque affuit illi
Vnde etiam citharę uoces imitantur acutas:
Sępe lapis recrepat cyllenia munera pulsus.
Et ueterem sonitu phębi testatur honorem
Hanc urbem ante alios qui tum florebat in armis
Fecerat infestam populator remige minos:
Hospicioque senis hypolidosa uicto
Carpathium fugiens & flumina ceratea
Texerat hunc bello repetens chontinius heros
Attica cretea sternebat rura sagitta:
Sed neque tunc ciues:neque tunc rex ipse ueretur
Infesto & muros uolitantis ex agmine turmas
Ducere:& indomita uirtute retundere mentes.
Responsum quoniam satis est meminisse deorum:
Nam capite a summo regis mirabile dictu
Candida cesaries florebant tempora lauro
Et roseus medio fulgebat uertice crinis.
Cuiusq; seruata diu natura fuisset:
Tam patriam incolumem nisi regnumq; futurum
Concordes stabili firmarunt numine parcę:
Ergo omnis cano residebat cura capillo:
Aurea solenni comptum quoq; fibula ritu
Corpsellę tereti nectebat dente cicadę
Nec uero hęc uobis custodia uana fuisset:
Nec fuerat nisi sylla nouo concepta furore
Scylla patris miseri patrięq; inuenta sepulchrum.
O nimium cupidis si non inhiasset ocellis.
Sed malus ille puer quem nec sua flectere mater
Iratum potuit:quem nec pater:atq; auus idem
Iuppiter ille idem pęnos domitare leones:
Et ualidas docuit uictas mansuescere tigres:
Ille etiam diuos homines:sed dicere magnum est
Idem cum superis acuebat paruulus iras
Iunonis magnę:cuius periuria diuę
Olim se meminere diu periura puellę
Non nulli liceat:uiolauerat inscia sedem
Dum sacris operata deę lasciuit. et extra
Procedit longe matrum comitumq; caterua
Suspensam gaudens in corpore ludere uestem
Et tumidos agitante sinus aquilone relaxans:

Nec dum etiam castos agitauerat ignis honores:
Nec dum solenni lympha perfusa sacerdos
Pallentis foliis caput exornarat oliuę
Cum lapsa e manibus fugit pila: cūq; relapsę
Procurrit uirgo quo uti ne prodita ludo
Aurea iam gracili soluisset corpore palla
Omnia quę retinere gradū cursūq; morari
Possent: o tecū uellem tua semper haberes
Non nunquā uiolata manu sacraria diuę
Iurando infelix ne quicquā iura piasses:
Et siquis nocuisse tibi periuria credat:
Causa pia est: timuit fratri te ostendere iuno.
At leuis ille deus cui semper adolescentū
Quęritur ex omni uerborum iniuria dicto.
Aurea fulgenti depromens tela pharetra
Heu nimium terete nimium tirynthia iussu
Virginis interea defixerat omnia mente:
Quę simulac uenis hausit sitientibus ignem:
Et ualidū penitus concepit inossa furorem:
Sęua uelut gelidi cidonum bistonis honores
Icta ue barbarico cybeles antista buxo:
Infęlix uirgo tota bacchatur in urbe
Non storace ideo flagrantes picta capillos
Cognita non teneris pedibus: sic omnia seruas
Non niueo retinens bacchata monilia collo
Multum illi incerto trepidant uestigia cursu.
Sepe redit patrios ascendere prodita muros:
Aereasq; facit causam se uisere turres:
Sępe etiam tristes uoluens in nocte querelas
Sedibus ex altis cęli speculatur amorem:
Castraq; prospectat crebris lucentia flammis:
Nulla colum nouit carum nec respicit aurum:
Non arguta sonant tenui psalteria chorda.
Non libyco molles plauduntur pectine telę:
Nullus in ore rubor: ubi enim rubor obstat amori:
Atq; ubi nulla malis reperit solatia tantis
Tabidulamque uidet labi per uiscera mortem
Quo uocat ire dolor: subigunt quo tendere fata
Fertur: et horribili pręceps impellitur ostro.
Vt patris ah demens crinem de uertice seruet
Furtim: atque arguto detonsum mitteret hosti.
Nam quę hęc conditio nisi rapto opponitur una
Siue illa ignorans quis non bonus omnia malit
Credere: quam tanto scelere damnare puellam
Heu tamen infęlix: quid enim imprudentia prodest.
Nisi pater cum quo direpta crudeliter urbe
Vixerat una semper sedes in turribus altis
Fessus ubi extructo possis conscendere nido.
Tu quoq; auis morere: dabit tibi filia pęnas.
Gaudere o celeres subnixę nubibus altis.
Que mare quę uirides syluas lucosque sonātes
Incolitis: gaudete uagę blandęque uolucres
Vsque adeo humani mutate corporis artus
Vix o crudelis fatorum lege puellę
Dauliades crudele uenit carissima uobis
Cognatos angens reges numerique suorum
Ciris et ipse pater uos o pulcherrima quondam
Corpora cęruleas pręuertite in ęthera nubes:
Qua nouus ad superum sedes calcheius: & qua
Candida concessos ascendat ciris honores.
Iamque adeo dulci deuictus lumina somno
Nisus erat: uigilumque procul custodia primis
Excubias foribus studio iactabat inani.
Cum furtim tacito descendens scylla cubili
Auribus arrectis nocturna silentia tentat:
Et pressis tenuem singultibus aera captat.
Tum suspensa leuans digitis uestigia primis
Egreditur: ferroq; manus armata bidenti
Euolat: at demptę subita in formidine uires
Cęruleas sua furta prius testatur ad umbras:
Nam qua se ad patrium tendebat semita limen
Vestibulo in thalami paulū remoratur & altum
Suspicit ad cęli nutantia sydera mundi:
Non accepta piis promittens munera diuis:
Quam simul ogygii phęnicis filia charmę
Surgere sensit anus sonitum nam fecerat illi
Marmoreo ęratus stridens in limine cardo
Corripit extemplo fessam langore puellam:
Et simul o nobis sacrum caput inquit alumna
Non tibi nequicquam uiridis per uiscera pallor
Aegroto tenui suffudit sanguine uenas
Nec leuis hoc faceret: neq; enim pote cura subegit
Haud fallor quod te potius ramusia fallit
Nam qua te causa nec dulcis pocula bacchi:
Nec grauidos cereris dicam contingere fętus:
Quę causa ad patrium solam uigilare cubile.
Tempore quo fessas: mortalia pectora: curas:
Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus
Dic age nunc miserę saltem quod sępe petenti
Iurabis nihi esse mihi cum męsta parentis
Formosos circum uirgo morerere capillos.
Hei mihi ne furor ille tuos inuaserit artus
Ille arabis myrrhę quondam qui cępit ocellos
Vt scelere infando quod nec sinit adrastea
Lędere utrunque uno studeas errore parentem.
Quod si alio quouis animo iactaris amore:
Nam te iactari non est amatusia nostri
Tam rudis ut nullo possim cognoscere signo.
Sin concessus amor noto te macerat igne
Per tibi dictynnę pręsentia numina iuro:
Prima deum quę dulce mihi te donat alumnam
Omnia me potius digna atque indigna laturam:
Milia uisuram quam te tam tristibus istis
Sordibus & scoria patiar tabescere tali
Hęc loquitur mol ique ut se uellauit amictu
Frigidulam iniecta circundat ueste puellam:
Quę prius ut tenui steterat succinta corona
Dulcia de in genis rorantibus oscula figens
Persequitur miserę causas exquirere tales
Nec tamen ante ullas patitur sibi reddere uoces
Marmoreum tremebunda pedem quam retulit intra
Illa autem quid nunc me inquit nutricula torques
Quid tantum properas nostros nouisse furores
Non ego consueto mortalibus uror amore:

Nec mihi notorum deflectunt lumina uultus,
Nec genitor cordi est ultro nanque odimus omnes.
Nil amat hic animus nutrix quod oportet amari
In quo falsa tamen lateat pietatis imago
Sed media ex acie medius ex hostibus e heu
Quid dicam quo ue ipse malū hoc exordiar ore.
Dicam equidem quoniam quid non tibi dicere nutrix
Non sinis: extremum hoc munus morientis habeto
Ille uides nostris qui menibus assidet hostis.
Quem pater ipse deum sceptri donauit honore:
Cui prece & tribuit nullo quo uulnere lędi.
Dicendum est frustra circumuchor omnia uerbis
Ille mea ille idem oppugnat pręcordia minos
Quod te per diuum crebros obtestor amores
Perque tuum memoris haustum mihi pectus alūnę
Vt me si uersare potes: nec perdere malis
Sin autem optatę spes est incisa salutis:
Nec mihi quā merui inuideas nutricula mortem
Nam si te uobis malus o malus optima charme
Ante hunc conspectum casus ue deus ue tulisset
Aut ferro hoc aperit ferrum: quod ueste latebat
Purpureum patris dempsissem uertice crinem
Aut mihi pręsenti peperissem uulnere letum.
Vix hęc ediderat; cū clade exterrita tristis
Intonsos multo deturpat puluere crines.
Et grauiter questu charme cōplorat anilis
O mihi nunc iterum crudelis reddite minos:
O iterum nostrę minos inimice senectę
Semper & aut olim natę o te propter eundem
Aut amor in sanę lectum portauit alumnę:
Te ne ego tam longe capta: atque auecta nequiui
Tam graue seruitium tam duros passa labores
Effugere: obsistam exitiū crudele meorum.
Iam iam nec nobis ea quę senioribus ullum
Viuendi copiam uiuit genus: ut quid ego mens
Te crepto brito marte est spes uana sepulcri
Te brito marte diem potui producere uitę.
Atque utinam cererisue ec tantum grata dianę
Venatus esses uirgo sacrata uirorum:
Gnosia neupharto ontendens spicula cornu
Dictęas ageres ad gramina nota capellas
Nunquam tam obnoxe fugeres minoos amores
Pręceps aereis specula de montibus isses:
Vnde alii fugisse ferunt: & numina phocę
Virginis assignant alii quo notior esses:
Dictynnam dixere tuo de nomine lunam:
Sint hęc uera uelim: mihi certe nata perisses.
Nunquam ego te summo uolitantem in uertice mōtis
Hircanos inter comites agmenque ferarum
Conspiciā; nec te redeunte amplexa tenebo.
Verū hęc tum nobis grauia: atque indigna fuere
Tum mea alūna tui cū spes integra maneret.
Et uox ista meas nundum uiolauerat aures
Tene etiam fortuna mihi crudelis ademit.
Tene o sola meę uiuendi causa senectę
Sępe tuo dulci nequicquam capta sopore
Cū prę meret natura: mori me uelle negaui.

Vt tibi coritio glomerarē flammea luto
Quo nunc me infęlix: aut quę me numina seruant.
An nescis qua lege patris de uertice summo
Edita candentēs prętexat purpura canos
Quę tenues patrio pręsit suspensa capillo:
Si nescis aliquam possū sperare salutem
Inscia quando quidem scelus es conata nefandum
Sin est quod metuo: per me mea alūna tuumque
Expertum multis mihi miserę rebus amorē
Perdere seua pręcor per flumina sacra ilithyię
Nec tantum in facinus tam molli mente sequaris
Non ego te incepto fieri quod non pote conor
Flectere: amor: neque sit cū diis contendere nostrū
Sed patris incolumi potius te nubere regno:
Atque aliquos tū esse uelis tibi alūna penates
Hoc unū extinio docta atque experta monebo
Quod si non alia poteris ratione parentē
Flectere; sed poteris: quid eni non unica possis.
Tunc potius tū ipsa pio cū iure licebit
Cū facti causā tēpusque doloris habebis,
Tunc potius conata tuo: atque incerta referto
Meque deosque tibi comites mea alūna futuros
Polliceor: nihil est quod texat in ordine longū
Hic ubi sollicitos animi reuelauerit ęstus
Vocibus & blanda pectus spe uiserat ęgrū
Paulati tremebunda genis obducere uestē
Virginis: & placidā tenebris captare quietē
Inuerso bibulū restinguens lumen oliuo:
Incipit ad crebros insani pectoris ictus
Ferre manū assiduis mulcent pręcordia palmis
Noctē illā sic męsta super morientis alūnę
Frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.
Postera lux ubi lęta diē mortalibus almū
Et gelido ueniente mane quatiebat ab ęta:
Quē pauidę alternis fugitant optantque puellę
Hesperū uitant: optant ardescere solē
Pręceptis paret uirgo nutricis: & oēs
Vndique conquirat nubendi sedula causas:
Tentantur patris sūmissis uocibus aures:
Laudāturque bonę pacis bona: multus inepto
Virginis insolitę sermo nouus erat in ore
Nunc tremere instantis belli certamina dicit:
Communemque timere deum: nunc regis amicis
Namque ipso uetita est orbari męsta parente
Cum ioue cōmunes qui quondam habuere nepotes
Nunc etiam confecta dolo mendacia turpi
Inuenit: et diuum terret formidine ciues.
Nunc alia ex aliis nec desunt omnia quęrunt
Quin etiam castos ausa est corrumpere uates
Et cum cęsa pio cecidisset uictima ferro:
Vt sint qui generum minoa auctoribus extis
Iungere: et ancipites suaderent attollere pugnas:
At nutrix patula componens sulphura testa
Narcissum casiamque herbas incendit olentes:
Terque nouena ligat triplici diuersa colore
Fila. ter in gremium circum inquit despue uirgo:
Despuę ter uirgo: numero deus impare gaudet

Hinc magno generata ioui frigidula facra
Sacra nec ideis senibus nec cognita graiis
Pergit amycleo spargens altaria thallo
Regis iolchiacis animum defigere uotis.
Verum ubi nulla monet ista bilem fallacia nisum:
Nec possunt homines: nec possunt flectere diui:
Tanta est in paruo fiducia crine: cauendi:
Rursus ad inceptum sociam se adiungit alumne:
Purpureumque parat rursus tondere capillum
Cum longo quod iam captat succurrere amori
Non minus illa tamen reuehi quod menia crescant
Gaudeat. & cineri patrie est inconda sepulchro.
Ergo metu capiti sylla est inimica paterno.
Tum coma sidonio florens succinditur ostro.
Tum capitur megara: & diuum responsa probantur.
Tunc suspensa nouo ritu de nauibus altis
Per mare cerulcum trahitur niseia uirgo
Complures illam nymphe mirantur in undis:
Miratur pater oceanus: & candida thetys
Et cupidas secum rapiens galathea sorores.
Illa etiam iunctis magnum que piscibus equor
Et glauco bipedum curru metitur equorum
Leucothoe: paruusque dea cum matre palemon:
Illi etiam eternas sortiti uiuere luces
Cara iouis soboles: magnum iouis incrementum
Tyndaride niueos mirantur uirginis artus.
Has adeo uoces: atque hec lamenta per auras
Fluctibus in mediis questu uoluebat inani
Ad celum infelix ardentia lumina tollens
Lumina: nam teneras arcebant uincula palmas:
Supprimito paulum turbata o flamina uenti
Dum queror: & diuos: quamquam nil testibus illis
Profeci: extrema moriens tamen alloquor hora
Vos ego: uos adeo uenti testabor: & aure
Vos o numantina si qui de gente uenitis:
Cernitis illa ego sum cognato sanguine uobis
Sylla quod o salua liceat tibi dicere progne:
Illa ego sum nisi pollentis filia quondam:
Certatim ex omni petiit quam grecia regno
Qua curuus terras amplectitur hellespontus
Illa ego sum minoos sacrato federe coniunx
Dicta tibi: tamen hec: & si non accipis: audis
Victa ne tam magni tranabo gurgitis undas.
Victa tot assiduas pendebo ex ordine luces.
Non equidem me alio possum contendere dignam
Supplicio: quamquam patriam charosque penates
Hostibus immitique adixi ignara tyranno.
Verum est hec minos illos scelerata putaui
Si nostra ante aliquis nudasset federa casus
Facturos quorum direptis menibus urbis
O ego crudelis flamma delubra petiui:
Te uero uictore prius uel sydera cursus
Mutatura suos quam te mihi talia capte
Facturum metui: iam iam scelus omnia uincit
Te ne ego plus patrio dilexi perdita regno:
Te ne ego nec mirum uultu decepta puella
Vt uidi: ut perii: ut me malus abstulit error
Non equidem ex isto speraui corpore posse
Tale malum nasci: forma uel sydere fallor.
Non me deliciis commouit regia diues
Coralio fragili: & lachrymoso mouit electro:
Me non florentes equali corpore nymphe.
Non metus incensam potuit retinere deorum:
Omnia uincit amor quid enim non uinceret ille:
Non mihi iam pingui sudabunt tempora myrrha:
Pronuba nec castos accendet pinus odores.
Non lybis assyrio sternetur lectulus ostro.
Magna queror: nec ut illa quidem communis alumna
Omnibus iniecta tellus tumulabit harena.
Me ne inter comites ancillarumque cateruas
Me ne alias inter famularum munere fungi
Coniugis atque tue quecumque erit illa beatas
Non licuit grauidos penso deuoluere fusos.
At belli saltem captiuam lege necasses.
Iam fesse tandem fugiunt de corpore uires:
Et caput inflexa lentum ceruice recumbit.
Marmorea adductis labescunt brachia nodis.
Aequoree pestes immania corpora ponti
Vndique conueniunt: & glauco in gurgite circum
Verbera caudarum atque horis minitantur hiatu.
Iam tandem casus hominum: iam respice minos
Sit satis hoc tantum solam uidisse malorum.
Vel fato fuerit nobis hec debita pestis.
Vel casu incepto merita uel denique culpa.
Omnia nam potius quam te lesisse putabo.
Labitur interea reuoluta ab littore classis.
Magna repentino sinuantur lintea coro.
Flectitur in uiridi remus sale languida fesse
Virginis in cursu moritur querimonia longo
Deserit angustis inclusum faucibus isthmon
Cypselide magni florentia regna corinthi.
Preterit abruptas chironis protinus arces:
Infestumque suis dire testudinis exit
Speleum multoque cruentas hospite cautes
Iamque adeo tutum longe pireea cernit.
Et nutes secum heu frustra respectat athenas:
Iam procul e fluctu minoia respicit arua:
Florentesque uidet iam cycladas: hinc stropadasque
Hinc sinus: hinc statio contra pater hermiona
Linquitur ante alias longe gratissima delos
Nereidum matri: & neptuno egeo.
Prospicit incinctam spumanti littore cinthum:
Marmoreamque poron: uiridemque adlapsa donysam:
Aeginamque simul: sementiferamque scriphum
Fertur & incertis iactatur ad omnia uentis
Cymba uelud magnas sequitur cum paruula classes
Afer & hyberno bacchatur in equore turbo
Donec tale decus forme uexauerit egram.
Non tulit: ac misero mutauit uirginis artus
Ceruleo pollens coniunx neptunia regno:
Sed tamen externam squammis uestire puellam
Infidosque inter teneram committere pisces
Non statuit: nimium est auidum pecus amphitritee:
Aeris potius sublimem sustulit alis.

Esset ut in terris facti de nomine ciris:
Ciris amycleo formosior ansere ledę
Hic uelud in niueo tenerę cum protinus ouo
Effigies animatur & internodia membris
Imperfecta nouo fluitant concreta colore.
Sic liquido scyllę circũfusum ęquore corpus
Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
Vndique mutabant: atque undique mutabatur
Oris honos: primum multis optata labella:
Et patulę frontis species concrescere in unum
Cępere: & gracili mentum producere rostro.
Tum quia se medium capitis discrimen agebat
Ecce repente uelud patrios ioutatus honores
Purpuream concussit apex in uertice cristam:
At membris uarios intexens pluma colores
Mansurum uolucri uestiuit tegmine corpus:
Lentaque perpetuas fuderunt brachia pennas.
Inde alias partes: minioque infecta rubenti
Crura nouamque aciem obduxit squallida pellis.
Et pedibus teneris ungues confixit acutos.
Et tamen hoc demum miserę succurrere pacto
Vix fuerat placida neptuni coniuge dignum
Nunquam illam post hac oculi uidere suorum
Purpureas saluo retinentem uertice uittas
Non tibi thalamus tyrio fragrans accepit amomo
Nullę illam sedes: quid enim iam sedibus illis:
Quę simul ut sese cano de gurgite uelox
Cum sonitu ad cęlum stridentibus extulit alis
Et multum late dispersit in ęquore rorem
Infelix uirgo ne quicquam morte recepta
Incultum solis in rupibus exigit ęuum:
Rupibus & scopulis & littoribus desertis.
Nec tamen hoc iterum pęna fine: namque deum rex
Omnia qui imperio terrarum milia uersat
Commotus talem ad superos uolitare puellam
Cum pater extinctus cęca sub nocte lateret:
Illi pro pietate sua nam sępe uidemus
Sanguine taurorum supplex respexerat auras
Sępe deum largo decorarat munere sedes
Reddidit optatam mutato corpore uitam.
Fecit & in terris halycthos ales & esset
Quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscus.
Huic uero miserę quoniam iam nata deorum
Iudicio natique: & coniugis ante fuisset
Infesti apposuitque odium crudele parentis.
Iamque utinam ęthereo signorum munere pręstans
Vnum quem duplici stellarum sydere uidi
Scorpius alternis clarum fugiant orionem:
Sic inter sese tristes halyctus in iras
Et ciris memori seruant ad sęcula fato
Quacũque illa leuem fugiens secat ęthera pennis
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras:
Insequitur nisus: qua se fert nisus ad auras:
Illa leuem fugiens raptim secat ęthera pennis.

Publii Virgilii Maronis Catalecton. Priapus loquitur.

Ere rosa: autumno pomis ęstate frequentor
Spicis: una mihi est horrida pestis hyems.
Nam frigẽs metuo: & uereor ne ligneus igne;
Hic deus ignarus prębeat agricolis.
Ego hęc ego arte fabricata rustica:
Ego arida uiator ecce populus
Agellulum hunc sinistra tute quem uides
Heri que uillam hortulũque pauperis
Tueor: malasque furis arceo manus.
Mihi corolla picta uere ponitur
Mihi rubens arista sole feruido:
Mihi uirente dulcis uua pampino:
Mihi glauca oliua duro cocta frigore:
Meis capellę desiccata pascuis
In urbem adulta lacte portant ubera:
Meisque pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum
Teneraque matre mugiente uaccula
Deum profundit ante templa sanguinem:
Proin uiator hunc deum uerebere:
Manũque sursum habebis: hoc tibi expedit.
Parata namque crux est arte mentula.
Velim pol inquis: ac pol ecce uillicus
Venit ualenti cui reuulsa brachio
Fuit ista mentula apta clauia dextrę:
Hunc; iuuenes locum uillulãque palustrem
Tectam uimine iunceo charisque manipls
Quercus arida rustica formata securi
Nutrior magis & magis ut beata quot annis
Huius nam domini colunt mediũque salutant
Pauperis tugurii pater filiusque
Alter assidua colens diligentia ut herba
Aspera sit dumosa meoque remota sacello
Alter parua ferens semper munera larga
Florido mihi posuit pictas uere corollas
Primitiis & tenera uirens spica mollis arista
Luteę uiolę mihi: lacteũque papauer:
Pallentesque cucurbitę: & suaue olentia mala
Vua pampinea rubens educata sub umbra
Sanguinea etiam mihi sed tacebimus arma
Barbatus linit hirculus cornipedesque capelle
Pro quibus omnia honoribus hoc necesse priape
Pręstare: & domini hortulum uineãque tueri
Quare hinc o pueri mala abstinete rapina
Vicinus prope diues est negligensque priapus.
Inde sumite semitam hęc deinde uos feret ipsa
De qua sępe tibi uenit sed sępe uidere
Non licet: occulitur lumine clausa uirr:
De qua sępe tibi non uenit adduc mihi namque
Si occulitur longe est tangere quod nequeas
Venerit aut tibi sed iam mihi nuncius iste.
Quid prodest illi dicere quę redit.

Hornethiorum amator iste uerborum
Iste est rethor nãque quatenus totus
Tucydides tyrannus atticę febris
Thau gallicum imminet ipsimet male illisit:
Ista omnia uerba ista miscuit fratri.

Aspice quem uideo subnixum gloria regno
Altius & cęli sedibus extulerat.
Tetrarum hic bello magnum concusserat orbem:
Hic reges asię fregerat hic populos:
Hic graue seruitium tibi iam tibi roma ferebat
Cętera namque uiri cuspide conciderant
Cum subito in medio rerum certamine pręceps
Corruit: & patria pulsus in exilium:
Tale deum numen tali mortalia nutu
Fallax momento temporis hora dedit:
Quocũque ire ferunt uarię nos tempora uitę
Pangere qua terras quosque uidere homines:
Dispeream si te fuerit mihi charior alter:
Alter enim quis te dulcior esse potest.
Conuenit ante alios diui diuũque futures
Cuncta neque indigna multa dedere bona
Cuncta quibus gaudet phębos deus ipseque phębo
Doctior o quis te musa fuisse potest.
O quis te in terris loquitur iucondior uno.
Clio nam certe candida non loquitur.
Quare illud satis est si te permittis amari.
Nam contra ut sit amor mutuus inde mihi:
Ite hinc manes rhetorum manipli
Inflata roso non achaico uerba
Et uos seliquir atquitique uarroque
Scolasticorum uario madens pingui.
Ite hinc mani cybalon iuuentutis:
Tuque o mearum cura sexte curarum
Vale sabine: iam ualete formosi.
Nos ad beatos uela immittimus portus
Magnis petentes docta dicta scironis.
Vitamque ab omni uindicamus cura.
Ite hinc camenę: iam uos quoque limite sęuę
Dulces camenę: nam fatebimur uerum.
Dulces fuistis: & tamen meas chartas
Reuisitote sed pudenter & raro
Socer beate nec tibi nec alteri
Generque noctu impudicum caput
Tuque nunc puella talis & tuo
Sapore pressa ius habitet mihi
Vt ille uersus usque quaque pertinet
Gener socerque perdidistis omnia.

Scilicet hoc sine fraude uarro dulcissime dicam.
Dispeream nisi me perdidit iste potus.
Sin autem pręcepta uetant me dicere: sane
Non dicam: sed me perdidit iste puer.

Villulaque scironis eras & pauper agelle
Verum illi domino tu quoque diuitię.
Me tibi & hos una mecum quos semper amaui

Si quid de patria tristius audiero:
Commendo: primisque patrem tu nunc eris illi
Mantua quod fuerat quodque cremona prius.

Pauca mihi niueo: sed non incognita phębo
Pauca mihi doctę dicite pegasides.
Victoria est magni: magnum decus ecce triumpho
Victor qua terrę: quaque patent maria.
Horrida barbaricę portans insignia pugnę
Magnus & ęnides utque superbus eryx:
Nec minus icirco nostros expromere cantus
Maximus: & sanctos dignus inire choros
Hęc itaque insuetis iactor magis optime curis
Quid de te possim scribere: quid ue tibi.
Namque fatebor enim quę maxima deterendi
Debuit hortandi maxima causa fuit.
Pauca tua in nostras uenerunt carmina chartas
Carmina cum lingua: tum sale cecropio
Carmina quę pylium sęclis accepta futuris
Carmina sed pylium uincere digna senem
Molliter huic uiridi patule sub tegmine quercus
Męris pastores: & męlibeus erant.
Dulcia iactantes alterno carmina uersu:
Qualia trinacrię doctus amat iuuenis.
Certatim ornabant omnes heroida diuę
Certatim diuę munere quęque suo.
Felicem ante alios tanto scriptore puellam
Alterno famam dixerit ipse prior.
Non illa hesperidum ni munere capta fuisset
Quę uolucrem cursu uicerat hippomanen
Candida cygneo non edita tyndaris ouo:
Non supero fulgens cassiopea polo.
Non defensa diu multum certamine equorum
Optabant grauidę quod sibi quęque manus
Sępe animã generi proh quam pater impius hausit
Sępe rubro similis sanguine fluxit humus
R
Immiti expectant fulmine & hymbre iouem
Non ocius raptum pulsi liquere penates
Tarquini patrios filius atque pater.
Illo quo primum dominatus roma superbos
Mutauit placidis tempora consulibus
Multa nec immeritis donauit mater alumnis
Pręmia messalis maxima publicolis.
Nam quid ego immensi memorem studia ista laboris
Horrida quid durę tempora militię.
Castra foro solitis urbi proponere castra
Tam procul hoc nato tam procul hac patria.
Immoderata pati iam frigora iamque calores
Sternere uel dura posse super silice.
Sępe trucem aduerso perlabens sydere pontum:
Sępe audendo mare & uincere sępe hyemem:
Sępe etiam densos immittere corpus in hostes
Communem belli non meminisse deum:
Nunc celeres afros periturę in milia gentis:
Aurea nunc rapidi flumina adire tagi:
Nunc aliam ex alia bellando quęrere gentem

Vincere & occeani finibus ulterius.
Non nostrum est inquam tantas attingere laudes
Quin ausim hoc etiam dicere uix hominum est.
Ipsa hęc ipsa ferent rerum monumenta per orbem:
Ipsa etiam egregium facta decus parient.
Hos ea quę tecum finxerunt carmina diui
Cynthius & musę: bacchus: & egiale
Si laudem aspirem humilis sed adire sirenas
Sic patrio graios carmine adire sales
Possumus: optatis plus iam procedimus ipsis
Hoc satis est: pingui nil mihi cum populo.

Sabinus ille quem uidetis hospites
Ait fuisse multo celerrimus:
Neque ullus uolantis impetus ęis
Nequisse pręterirę siue mantuam
Opus foret uolaret siue brixiam:
Neque hoc negat triphonis ęmuli domus
Negare nobilem insulam ue ceruli
Vbi iste post sabinus antę quintio
Bidente dicit attondisse forcipe
Comata colla nequis otion iugo
Premente dura uulnus ederet iuba
Cremona frigida: & lutosa gallia
Tibi hęc fuisse & esse cognitissima
Ait sabinus ultima ex origine.
Tua stetisse ultima in uoragine,
Tuas in palude deposuisse sarcinas:
Et inde tot per orbitosa milia
Iugum tulissę leua siue dextra
Strigare mulas siue utrúque cęperat
Neque ulla uota semitalibus dies
Tibi esse sancta ꝓpter hoc nouissimum
Paterna lora proximúque pectinem:
Sed hęc prius fuere nunc eburnea:
Sed equę sedes eque dedicat tibi
Gemellę castor: & gemellę castoris.
Quis deus optauit re nobis abstulit: an quę
Dicunt a nimio pocula dura mero.
Vobis ci si est culpabilis sua quéque sequútur
Facta quidem meriti crimen habent cyathi.
Scripta quidem tua nos multú mirabimur: & te
Raptum & romanam flebimus historiam
Sed tu nullus eris peruersi dicite manes
Nunc superesse patri quod fuit inuidia.
Superbe noctus & recutitum caput
Datur tibi puella quam petis datur.
Datur superbe noctui uam quam petis
Sed superbe noctui nõne uides.
Duas habere filias atilium.
Et hanc & alteram tibi dari.
Adeste nunc adeste ducit ut decet
Superbus ecce nocturnus hernia
Thalasio talasio .
Iacere quod alte non possum putas
Vetante nectam freta
Hęc ferre durum frigus: nec ęstum pati
Neque arma uictoris sequi
Valent ualent mihi re: & antiquus furor
Et lingua: quam adsim tibi
Et pręstite turpe coutubernium
Sororis: quid me incitas.
Quid impudice & improbande cęsari.
Sed furta dicantur tua.
Et leuato sęua patrimonio
In fratre parsimonia
Vel acta puero cum uiris cõnuuia
Vt per somnium uates
Et tuscio repente clamatum super
Thalasio thalasio.

P.V.M. Morętum.

Iam nox hibernas bis quinque pegerat horas
Excubitorque diem cantu prędixerat ales:
Simylus exigui cultor cum rusticus horti
Tristia uenturę metuens ieiunia lucis
Membra leuat uili sensim demissa grabato.
Sollicitaque manu tenebras explorat inertes:
Vestigatque focum: lęsus quem denique sensit:
Paruulus exusto remanebat stipite fumus.
Et cinis obductę celabat lumina prunę:
Amouet his pronam summissa fronte lucernam
Et producit acu stuppas humore carentes:
Excitat & crebris languentem flatibus ignem
Tandem concepto tenebrę fulgore recedunt.
Oppositaque manu lumen defendit ab aura.
Et reserat clausa quę preuidet hostia clauis.
Fusus erat terra frumenti pauper aceruus:
Hinc sibi depromit quantum mensura patebat
Quę bis in octauas excurrit pondere libras.
Inde abit: assistitque molę: paruaque tabella:
Quam fixam paries illos seruabat in usus:
Lumina fida locat: geminos tunc ueste lacertos
Liberat & cinctus uillosę tegmine caprę
Peruertit cauda silices gremiúque molarum
Aduocat inde manus operi partitus utrãque:
Leua ministerio dextra est intenta labori
Hęc rotat assiduis gyris: & concitat orbem:
Trita ceres silicum rapido decurrit ab ictu.
Interdum fessę succedit leua sorori.
Alternatque uices modo rustica carmina cantat:
Agrestique suum solatur uoce laborem.
Interdum clamat cybalen: hęc erat unica custos
Afra genus tota patriam testante figura:
Torta comam: labroque tumens: & fusca colore.
Pectora lata iacent mãmis: compressior aluo:
Cruribus exilis: spaciosa prodiga planta.
Continuis rimis calcanea scissa rigebant.
Hanc uocat: atque arsura focis imponere ligna
Imperat: & flamma gelidos adolere liquores.
Sed postquam impleuit iustum uersatile finem
Tansfert inde manu fusas in cribra farinas.
Et quatit; ac remanent summo purgamina dorso.

Subsidit syncera: foraminibusque liquatur
Emundata ceres: leui tum protinus illam
Componit tabula: tepidas super ingerit undas:
Contrahit admixtas tum fontes atque farinas:
Transuersat durata manu liquidoque coactu
Interdum grano spargit sale: iamque subactum
Leuat opus: palmisque suum dilatat in orbem:
Et notat impressis equo discrimine quadris
Infert inde foco: cybale mundauerat aptum
Ante locum testisque tegens superaggerat ignes
Dumque suas peragit uulcanus: uestaque partes
Similis interea uacua non cessat in hora.
Verum aliam sibi quęrit opem: neu sola palato.
Sit non grata ceres: quas iungat comparat escas
Non illi suspensa focum carnaria iuxta
Durati sale terga suis truncique uacabant
Traiectus medium parco sed caseus orbem
Et uetus astricti fascis pendebat anethi
Ergo aliam molitur opem sibi prouidus heros
Hortus erat iunctus casulę: quem uimina pauca
Et calmo redimita leui muniebat arundo
Exiguus spacio: uariis sed fertilis herbis
Non illi deerat quod pauperis exigit usus
Interdum locuples a paupere plura petebat
Nec sumptus erat illud opus: sed regula curę
Si quando uacuum casula: pluuię ue tenebant
Festa ue lux: si forte labor cessabat aratri:
Horti opus illud erat: uarias disponere plantas
Norat & occultę committere semina terrę
Vicinosque apte cura summittere riuos
Hic holus: hic late fundentes brachia betę
Fecundusque rumex: maluęque inulęque uirebant
Hic cicer & capiti nomen debentia cepa.
Sic etiam nocuum capiti gelidumque papauer
Grataque nobilium requies lactuca ciborum
Et grauis in latum dimissa cucurbita uentrem
Verum hic non domini: quis enim contractior illo
Sed populi prouentus erat: nonisque diebus
Venales holerum fasces portabat in urbem
Inde domum ceruice leuis: grauis ęre redibat
Vix unquam urbani comitatur merce macelli
Cepa rubens sectique famē domat area porri:
Quęque trahunt acri uultus nasturcia morsu.
Intybaque: & uenerem reuocans eruca morantem.
Tunc quoque tale aliquid meditans intrauerat ortum
Ac primum leuiter digitis tellure refossa
Quattuor educit cum spicis allia fibris
Inde comas apii graciles: rutamque rigentem
Vellit: & exiguo coriandra trementia filo.
Hęc ubi collegit: lętum consedit ad ignem
Et clara famulam poscit mortaria uoce
Singula tum capitum numerosa cortice nudat
Et summis spoliat coriis: contemptaque passim
Spargit humi: atque adicit seruatum gramine bulbum
Tingit aqua: lapidisque cauum dimittit in orbem
Hic salis inspergitque micas: sale durus adeso
Caseus adicitur: dictas super inserit herbas:
Et leua uestem setosa sub inguina fulcit
Dextera pistilo primum fragantia mollit
Allia: tum pariter mixto terit omnia succo
Et manus in gyrum: paulatim singula uires
Deperdunt proprias: color est e pluribus unus:
Nec totus uiridis: quia lactea frustra repugnant
Nec de lacte nitens: quia tot uariatur ab herbis
Sepe uiri nares acer iaculatur apertas
Spiritus: & summo damnat sua prandia uultu
Sępe manu summa lachrymantia lumina tergit
Immeritoque furens dicit conuitia fumo
Procedebat opus: non iam salebrosus ut ante:
Sed grauior lentus ibat pistillus in orbes
Ergo palladii guttas instillat oliui.
Exiguique super uires infundit aceti.
Atque iterum cōmiscet opus mixtumque retractat.
Tum demum digitis mortaria tota duobus
Circuit: inque globum distantia contrahit unum:
Constet ut effecti species: nomēque moreti.
Exuit interea cybale quoque sedula panem
Quem recipit lotis manibus: pulsoque timore
Hinc famis: inque diem securus simulus illam
Ambit crura ocreis paribus: tectusque galero
Sub iuga parentes cogit lorata iuuencos:
Atque agit in segetes: & terrę condit aratrum.

Publii Virgilii Maronis Vatis Eminentissimi: Volumina hęc Vna cum Seruii Honorati grāmatici commentariis: Ac eiusdem poetę uita Venetiis impressa. Per Magistrū Renaldum de Nouimagio theotonicū. Anno domini Millesimo. CCCC. LXXXII. Die XXVII. Septembris.

Tabula Librorum qui in hoc uolumine continentur

Nunc supercil...
Superbe noctu & ...
Datur tibi puella quam p...
Datur superbe noctui nam ...am petis
Sed superbe noctui nõne uides.
Duas habere filias atilium.
Et hanc & alteram tibi dari.
Adeste nunc adeste ducit ut decet
Superbus ecce nocturnus hernia
Thalasio talasio
Iacere quod alte non possum putas
Vt tante nectam freta
Hęc ferre dutum frigus: nec ęstum pati

C...
Co...
Ha...
Impe...
Sed p...
Tanti...
Et qua...